Gheorghe D. BISTRICEANU
Profesor universitar
Doctor în economie

LEXICON
DE FINANȚE
BĂNCI
ASIGURĂRI

P – Z

Vol. III

Redactor: **dr. Mihai Milca**

Coperta: **Adriana Popescu**

Tehnoredactare
şi procesare computerizată: **Elena Milea**

Revizie text: **Dan Criste**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
BISTRICEANU, GHEORGHE D.
Lexicon de finanţe – bănci – asigurări / Gh. D. Bistriceanu, -
Bucureşti : Editura Economică, 2001 -
3 vol. ; 24 cm.
ISBN 973-590-503-5
Vol. 3. – 2001. – 512 p. – ISBN 973-590-506-X

336

Gheorghe D. BISTRICEANU

LEXICON
DE FINANȚE BĂNCI ASIGURĂRI
P – Z

Vol. III

EDITURA ECONOMICĂ

ISBN 973-590-503-5
ISBN 973-590-506-X (vol. III)

Copyright © Editura Economică, 2001

EDITURA ECONOMICĂ
78101, BUCUREŞTI, sector 1,
Calea Griviţei, nr.21, etaj VII;
tel./fax: 231.55.77; 231.55.78;
231.55.79; 231.55.80;
312.97.17; 312.22.48; 650.73.45;
E-mail adress: edecon@edecon.ro;
office@edeconomica.com;
http: //www.edecon.ro;
www.edeconomica.com;
www.e-economicshop.com;
Difuzare: Calea Dorobanţilor, nr. 31-33;
tel.: 210.63.07; 210.63.08;
Comenzi la tel./fax: 210.73.10

PACHET DE ACȚIUNI DE CONTROL, parte din totalul capitalului sub formă de acțiuni al unei societăți pe acțiuni, care asigură proprietarului lor dominația în fapt asupra întregii activități a societății. Din punct de vedere teoretic, pentru a controla și domina societatea pe acțiuni, o anumită persoană ar trebui să dispună de peste 50% din numărul total al acțiunilor, în fapt însă acest control se poate înfăptui și prin posesia a 40% sau chiar a 30-35% din numărul total al acțiunilor, deoarece o însemnată parte a micilor proprietari, fiind dispersați, nu participă la activitatea și la adunările generale ale societății. Pe această cale este înlesnită dominația oligarhiei financiare și are loc intensificarea concentrării și centralizării capitalurilor. V. și **oligarhie financiară.**

PACTA SUNT SERVANDA (lat.), cel mai vechi principiu al dreptului internațional care constă în aceea că înțelegerile, tratatele, pactele trebuie respectate întocmai.

PAGUBĂ 1. Pierdere materială, bănească sau financiară, suferită de o persoană fizică sau juridică ori cauzată acestora. 2. Stricăciuni, deteriorări, distrugeri, de regulă exprimate valoric, suferite de un bun asigurat ca urmare a producerii cazului asigurat. **P.** poate fi **parțială** sau **totală.** V. și **caz asigurat; daună.**

PANICĂ BANCARĂ, spaimă, frică mare care i-a cuprins pe depunătorii la bănci, determinată de pierderea, de prăbușirea încrederii în una sau câteva bănci, care determină rapid și pe scară largă prezentarea deponenților la bănci pentru a-și retrage depozitele. **P.b.** poate duce la falimente bancare.

PANICĂ DE BURSĂ, perioada cea mai acută a crizei de bursă, caracterizată prin scăderea considerabilă, bruscă, a cursului hârtiilor de valoare și, în primul rând, a acțiunilor. Când apare **p. de b.** crește vertiginos oferta de hârtii de valoare, iar cererea scade considerabil. Căderea cursului la bursă îi ruinează în primul rând pe speculanții mici și mijlocii, care în perioada de **agiotaj** (v.) au cumpărat hârtii de valoare la cursuri ridicate. Marii speculanți de bursă și băncile folosesc **p. de b.** pentru cumpărarea de acțiuni la prețuri foarte scăzute.

PARA, monedă de dimensiuni mici, de origine turcească, confecționată din argint, care a circulat și în Țările Române în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea; un leu era egal cu 40 de parale. Prin reforma din 1867, paraua a fost înlocuită cu banul (a suta parte dintr-un leu). V. și **leu.**

PARADIS FISCAL, țară, centru, zonă care oferă nerezidenților dornici să investească într-un mediu fiscal mai favorabil decât cel care se aplică pe teritoriul de rezidență. **P.f.** stimulează investițiile de capital în afara teritoriului național al investitorului și alte modalități de gestionare a portofoliului investițional. **P.f.** prezintă și avantaje legate de păstrarea secretului bancar și alte înlesniri legale. Unele

țări de dimensiuni mai mici încurajează afacerile financiare sub forma **p.f.**, cum sunt: Insulele Cayman, Singapore, Bermude, Hong Kong, Monaco, Luxemburg, Liechtenstein ș.a.

PARADOXUL ECONOMISIRII, situație când în economie nu se folosesc deplin și eficient resursele materiale, financiare și umane și, de aceea, cu cât cetățenii economisesc mai mult și trăiesc mai modest, cu atât producția scade și este mai puțin ocupată forța de muncă. **P.e.** este doar aparent și ar sugera că economisirea este un lucru „rău", deoarece ar conduce la reducerea consumului, la micșorarea cererii de mărfuri și de servicii. În fond, procesul economisirii, într-o economie bine condusă și administrată, trebuie să aibă ca efect creșterea investițiilor, crearea a noi locuri de muncă, ocuparea forței de muncă, creșterea și diversificarea producției, îmbunătățirea condițiilor de viață materiale și spirituale.

PARAFISCALITATE, totalitatea obligațiilor cetățenilor și agenților economici peste obligațiile fiscale, adică plata de contribuții pentru asigurările sociale de stat și pentru cele de sănătate, contribuții pentru alimentarea fondului de șomaj, subscripții, donații etc. V. și **fiscalitate.**

PARAGRAF BUGETAR, subdiviziune a cadrului general al clasificației bugetare, respectiv a titlului bugetar, în care se cuprind grupele de cheltuieli ale unităților bugetare cu același fel de activitate. V. și **cadrul comun al clasificației bugetare; cadrul general al clasificației bugetare; clasificație bugetară.**

PARITATE 1. Egalitate, echivalență valorică, raport valoric între două monede. 2. Valoarea în aur a unei unități monetare. 3. Raportul dintre greutatea aurului fin conținut în monedele care se compară între ele. 4. Rata de schimb a unei monede în raport cu alta neetalon, într-un sistem de paritări fixe. ❖ **P. aur (metalică)** 1. Conținutul legal în metal prețios al unei unități monetare sau valoarea exprimată în metal prețios a unei unități monetare. Valorile paritare ale monedelor comparate sunt exprimate în metal prețios (aur). 2. Exprimarea în aur a raportului valorilor paritare a două monede. **P.a.** (m.) este sinonimă cu cursul oficial al monedelor respective. **P.D.S.T.**, în care valorile paritare a două monede se stabilesc în raport cu **Drepturile Speciale de Tragere** (v.) ❖ **P. mobilă**, rezultat al ajustării valorilor paritare ca urmare a cotațiilor de pe piețele valutare sau determinate de alte motive. V. și **valoare paritară.** ❖ **P. monetară**, raport valoric între cantitățile de metal prețios cuprinse de o monedă străină și de moneda națională sau între două monede. Acest raport se stabilește numai dacă moneda străină conține același metal prețios ca moneda națională. Calcularea **p.m.** se poate face atât prin raportarea greutății metalului fin din moneda străină la greutatea aceluiași metal din moneda națională, cât și prin stabilirea egalității dintre valoarea legală a unității de metal prețios exprimat atât în moneda națională, cât și în cea străină. De regulă, **p.m.** este stabilită prin lege și, de aceea, ea se numește legală. ❖ **P. valutară**, exprimarea valorilor paritare într-o valută (de exemplu, în dolari S.U.A.). **P.v.** se determină în funcție de numărul dolarilor pe care îl exprimă fiecare dintre cele două monede și se mai poate defini ca fiind raportul dintre puterile de cumpărare a două valute. Astăzi, când pe piață circulă bancnote neconvertibile, **p.v.** se poate schimba în funcție de deprecierea valutelor față de aur, de restricțiile valutare, de starea balanței de plăți a diferitelor țări. V. și **curs valutar; valoare paritară.** ❖ **P. puterii de cumpărare**, raportul dintre valutele diferitelor țări, bazat pe egalitatea puterii lor de cumpărare față de diferite mărfuri. **P.p.** de c. reflectă nivelurile prețurilor mărfurilor diferitelor țări, dobândind în condițiile actuale o importanță deosebită în stabilirea cursurilor valutare. În perioada actuală au loc abateri bruște și prelungite ale cursurilor valutare de la **p.p.** de c., cauzele fiind inflația, dezechilibrul prelungit al balanței de plăți care provoacă scăderea cursului valutar, folosirea dumpingului valutar pentru întărirea pozițiilor pe plan mondial etc.

PARIU, înțelegere aleatorie prin care părțile oferă, fiecare în parte, câte o miză, contând pe o anumită eventualitate, urmând ca partea câștigătoare să primească toate mizele puse în joc. Obligațiile sunt naturale, părțile neputându-se adresa justiției. **P.** este practic un joc de noroc, care se organizează mai ales la cursele de cai. **P.** este înțeles și ca un rămășag, ca o prinsoare.

PARLAMENTUL ROMÂNIEI, organul reprezentativ suprem al poporului român și unică autoritate legiuitoare a țării, alcătuit din Camera Deputaților și Senat, ales pe un mandat de patru ani, care poate fi prelungit prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă. **P.R.** ▪dezbate și aprobă programul Guvernului privind activitatea economico-socială și financiară și urmărește realizarea lui; ▪dezbate și adoptă legea finanțelor publice; ▪dezbate și adoptă legi privind impozitele, taxele și alte venituri ale bugetului de stat, ale bugetelor locale și ale bugetului asigurărilor sociale de stat; ▪dezbate și adoptă bugetul public național și contul general anual de execuție a bugetului de stat; ▪adoptă legi privind activitatea financiară, bancară, de asigurări sociale, asigurări de persoane, de bunuri și de răspundere civilă, legea privind atragerea și fructificarea economiilor bănești ale populației, legile privind organizarea și funcționarea ministerelor, legea privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, legi privind controlul financiar etc.

PAROLĂ, consemn stabilit la prima depunere sau ulterior, format din cel mult două cuvinte, pe care deponenții pe librete de economii C.E.C. la purtător cu parolă îl scriu pe documentul de restituire, în fața unității emitente a libretului, în momentul în care doresc să retragă banii depuși.

PARTAJ, înțelegere între coproprietari, hotărâre judecătorească sau notarială prin care încetează starea de coproprietate sau starea de indiviziune și care constă în împărțirea bunurilor (bunului) comune între coproprietari, fiecare dintre aceștia devenind proprietar exclusiv asupra unui (părți) bun din cele care se aflau în coproprietate. Ca urmare a efectuării **p.**, dreptul indiviz se transformă într-un drept exclusiv.

PARTE DE FONDATOR, acțiunile ce se atribuie de către unele societăți anonime persoanelor care și-au adus un aport deosebit (prin experiența și mai ales prin influența lor) la crearea și la dezvoltarea economico-financiară a societății. **P.** de **f.** nu conferă dreptul de participare la administrația societății, iar aceste acțiuni nu reprezintă o parte din capital. **P.** de **f.** asigură însă atribuirea unei părți din profitul net și, de obicei, a **superdividendelor** (v.) drept recompensă pentru contribuția la fondarea și la propășirea societății. **V. acțiune; acțiune de fondator.**

PARTE SOCIALĂ 1. Parte din valoarea proprietății unei cooperative meșteșugărești, de consum și de credit pe care o pot deține membrii cooperatori în proprietatea lor. Pentru constituirea **p.s.** fiecare cooperator poate depune anual, la fondul de dezvoltare al cooperativei, o anumită sumă de bani. **P.s.** care rezultă din totalitatea depunerilor membrilor cooperatori pentru dezvoltarea cooperativei nu poate depăși 50% din valoarea proprietății obștești. Membrii cooperatori fac depuneri la **p.s.** pentru o perioadă de cel puțin cinci ani, după expirarea căreia sumele depuse se pot restitui la cerere, integral sau în mod eșalonat, pe o perioadă de 2-5 ani, în raport cu posibilitățile financiare ale cooperativei. Este garantată restituirea integrală a sumelor depuse. Dacă survine pensionarea, membrii cooperatori își pot menține **p.s.** și participă în continuare la beneficii în raport cu mărimea acesteia. Sumele depuse de membrii cooperatori la p.s. pot fi dobândite prin moștenire. Pe baza hotărârii adunării generale a cooperativei, fondurile

rezultate din depunerile în bani ale membrilor cooperatori la **p.s.** se folosesc numai pentru investiții productive, destinate dezvoltării averii obștești, care să ducă la creșterea continuă a producției și a beneficiilor cooperativei. Pentru depunerile în bani la **p.s.**, fiecare cooperator are dreptul să primească din beneficiul cooperativei un venit anual. În cazurile în care nu se realizează beneficiul prevăzut, cooperatorilor li se garantează un venit anual minim, calculat în raport cu suma depusă la **p.s. 2. Parte** din capitalul unei societăți cu răspundere limitată, contravaloarea aportului unui asociat în această societate, dreptul care rezultă din contractul de societate în avantajul fiecărui asociat al acestui tip de societate comercială.

PARTICIPAREA CREDITORILOR LA MASA FALIMENTARĂ, condiție a acordării despăgubirii la asigurarea creditelor pentru export. Astfel, asiguratii au dreptul să solicite asigurătorului plata despăgubirii de asigurare și în cazul în care debitorul a ajuns în stare de insolvabilitate, deoarece averea acestuia sau cea a moștenitorilor lui a fost supusă la deschiderea procedurii falimentului, în vederea participării creditorilor la masa falimentară.

PARTICIPAREA LA BENEFICIUL REASIGURĂTORILOR, operațiune care poate fi făcută de către **reasigurat** (v.) în cazurile în care **reasigurătorul** (v.) realizează o rentabilitate mai ridicată. Cota de participare a reasiguratului la beneficiul realizat de reasigurător poate fi fixă sau variabilă, în funcție de nivelul rentabilității obținute de reasigurător. Dacă reasigurătorii, în loc să obțină beneficii, înregistrează pierderi, reasiguratul poate accepta ca acestea să fie scăzute din beneficiul ce se va obține în anii următori. În astfel de situații, participarea reasiguratului la beneficiu se va calcula asupra beneficiului net (rămas după deducerea pierderilor înregistrate anterior). Pentru recuperarea pierderilor respective se poate stabili o perioadă de câțiva ani (3-5 ani), după care acestea nu mai pot fi luate în calcul la determinarea cotei de participare a reasiguratului la beneficiul reasigurătorului. Nu este exclusă nici varianta stabilirii unei perioade nedeterminate pentru recuperarea pierderii. Cota de participare a reasiguratului la beneficiul realizat de reasigurător se calculează anual, cu regularizarea ulterioară a diferențelor în plus sau în minus, pe baza deconturilor de prime și daune care se întocmesc la încheierea anului de gestiune respectiv. La determinarea beneficiului realizat de reasigurători se au în vedere, pe lângă sumele decontate de reasigurat ca prime, comisioanele de reasigurare, daunele și cheltuielile de administrație ale acestora, care se stabilesc într-un procent (de obicei 3-5%) din volumul primelor brute.

PARTICIPAȚIE, contract de asociație între două sau mai multe persoane care se înțeleg să pună în comun fie numai munca, fie muncă și capital, fie numai capital, într-o anumită afacere și a cărui durată depinde de durata obiectului participației. De exemplu, participarea comercianților la diferite afaceri întâmplătoare (cumpărarea și vânzarea unei partide de mărfuri), participarea industriașilor la întreprinderi similare sau de care au nevoie (furnizoare de materii prime, pentru desfacerea produselor), a băncilor la capitalul diferitelor întreprinderi, primind în schimb acțiuni sau părți sociale, iar, în anumite cazuri, putând lua parte și la conducerea lor.

PARTICIPAȚIE BANCARĂ, contribuția unei bănci mari prin subscriere de capital la constituirea sau la dezvoltarea unei alte bănci.

PAS DE LICITAȚIE VALUTARĂ, marjă de +4/–5% față de cursul de referință stabilit în ziua precedentă zilei desfășurării ședinței de licitație valutară. **P. de l.v.** se stabilește de Banca Națională a României, care îl și poate modifica în vederea realizării obiectivelor de politică valutară. **V. și valută; curs valutar; licitație valutară; cotatorul licitației valutare.**

PASIV 1. Totalitatea resurselor economice ale unui agent economic, privite sub aspectul provenienței, al surselor de constituire existente la un moment dat. În pasiv se cuprind: capitalul social, rezervele, creditele, rezultatele nete ale activității (profitul, rezervele pentru riscuri și încercări, datoriile, conturile de regularizare etc.). 2. Expresia bănească a obligațiilor unei persoane juridice, evidențiate în bilanțul său contabil. V. și **activ.**

PASIV PATRIMONIAL, totalitatea datoriilor (obligațiilor) și a sarcinilor de natură economică care aparțin unei persoane juridice sau fizice și care, împreună cu activul, formează **patrimoniul** (v.) persoanei respective.

PASIV SUCCESORAL, sumă de bani stabilită la decesul unei persoane, formată din datorii rezultate din impozite, taxe, prime de asigurare, diferite alte datorii față de stat, creanțele ipotecare, cheltuielile efectuate de succesori sau de către susținătorii defunctului pentru îngrijire, cheltuielile ocazionate de înmormântare etc. și garantate cu activul succesoral. **P.s.** se deduce din activul succesoral. V. și **activ succesoral; taxă; taxă de succesiune.**

PASIVE BANCARE, diferite mijloace patrimoniale caracteristice băncilor, înscrise în bilanțul lor, la pasiv. **P.b.** cuprind, spre exemplu: capitalul social, fondul de rezervă, rezerva pentru riscul de credit, repartizarea profitului, provizioane, diferite fonduri, rezultatul reportat, disponibilitățile clienților din conturi, depozitele la termen atrase de la clienți, împrumuturi contractate pe piața financiară, diverse datorii etc.

PASIVE DE CAPITAL, părți, forme de capital investite în activitățile proprii ale agentului economic și creditele primite.

PASIVE DE EXPLOATARE, resurse bănești care aparțin terților persoane juridice și fizice, dar pe care unitatea economică le folosește ca pe cele proprii. În p. de **e.** se află datoriile față de furnizori, avansuri și aconturi primite de la clienți, datoriile față de stat, față de asigurările sociale de stat, față de asigurările sociale pentru sănătate, față de salariați etc. De pildă, furnizorii livrează astăzi anumite materii prime, materiale etc., iar întreprinderea cumpărătoare le plătește peste un număr de zile, ceea ce înseamnă că în acest timp folosește resurse bănești care nu-i aparțin. De asemenea, datoriile față de bugetul de stat, față de asigurările sociale, față de salariați le achită la anumite date; până la achitarea acestor datorii, unitatea folosește aceste resurse ca pe ale sale proprii. **P. de e.** oscilează în timp; aceasta înseamnă că ele nu se pot lua integral în calculul resurselor de finanțare a activelor circulante. V. și **pasive stabile.**

PASIVE STABILE, mijloace bănești (datorii) minime, de regulă constante (în realitate ele au o tendință de creștere de la an la an), care, deși aparțin terților persoane fizice sau juridice, rămân permanent, în virtutea normelor în vigoare, la dispoziția întreprinderii care le folosește în procesul de producție, la fel ca pe mijloacele proprii care satisfac o parte din necesarul său de active circulante. Din acest motiv, ele se scad din normativele trimestriale de active circulante, determinându-se astfel normativele influențate de **p.s.** Potrivit metodologiei de determinare a cuantumului lor, **p.s.** se împart în două categorii, și anume: a) **p.s.** determinate prin metoda însumării soldurilor zilnice, din mijloacele atrase care se acumulează de către unitățile economice.

În acest caz, **p.s.** se calculează la nivelul unei luni din trimestrul din anul curent care este prevăzut cu cea mai mică activitate, prin însumarea soldului zilnic al fiecărui element, separat pe cele 30 de zile din lună. Soldul zilnic cel mai mic rezultat din această însumare este considerat **p.s.** pentru întregul an; b) **p.s.** determinate pentru fiecare element generator de astfel de pasive. Normele în vigoare prevăd calcularea de **p.s.** la salarii, impozitul pe profit, impozitul pe salarii, contribuții pentru asigurările sociale, energia electrică cumpărată, gazele naturale, preliminări pentru cheltuieli viitoare etc. De exemplu, personalul lucrează zi de zi, dar nu încasează salariile decât după un anumit număr de zile de la expirarea chenzinei. Plata salariilor cuvenite personalului după expirarea chenzinei este determinată de faptul că stabilirea drepturilor băneşti provenite din muncă, întocmirea statelor de salarii şi ridicarea numerarului de la bancă necesită timp, precum şi de faptul că circulația bănească reclamă din partea unităților bancare eşalonarea pe zile şi întreprinderi a plăților de salarii şi a celorlalte drepturi băneşti. Cuantumul **p.s.** provenite din salarii se calculează după formula:

$$PS = \frac{F \times Z}{90},$$

în care:

PS = pasivele stabile;
F = fondul de salarii trimestrial;
Z = numărul de zile care au trecut de la expirarea chenzinei până la calcularea şi plata salariilor.

PATENTA, impozit real care nu privea o anumită persoană, ci produsul obținut prin exercitarea unei meserii, a comerțului, a unei profesiuni libere. **P.** constituia un impozit ce se percepea după anumite indicii, după anumite semne exterioare (numărul încăperilor, valoarea locativă, localitatea, vadul comercial etc.).

PATRIMONIU 1. Valoarea netă a ansamblului elementelor alienabile şi transmisibile, al cărui proprietar este o anumită persoană fizică sau juridică. **2.** Totalitatea bunurilor corporale şi necorporale, a drepturilor şi a obligațiunilor cu conținut economic, în expresie valorică, ale unei persoane fizice sau juridice la un moment dat. **P.** cuprinde: **active reale**, adică mobilier, maşini, terenuri, construcții, locuințe etc.; **active necorporale** nefinanciare, însă care pot constitui obiect al tranzacțiilor, cum sunt: brevete, mărci de comerț etc.; **active** sau **pasive financiare**, adică: disponibilități financiare, obligațiuni, acțiuni, diferite creanțe etc. Din punct de vedere contabil, patrimoniul este reprezentat în bilanț, care prezintă într-o formă grupată în activ mijloacele şi drepturile de creanță, iar la pasiv sursele de formare a activului, plus obligațiile şi profitul. După formele de proprietate se disting: **p. public**, care aparține statului şi colectivităților sale (județe, municipii, oraşe, comune), şi **p. privat**, care aparține persoanelor juridice şi persoanelor fizice particulare.

PATRIMONIU NET, diferența dintre valoarea de piață a activelor şi cea a pasivelor, care nu intră în componența capitalului.

PATRIMONIU SUCCESORAL, totalitatea drepturilor şi obligaţiilor care rămân la decesul unei persoane fizice şi care constituie dreptul de succesiune al succesorilor. V. şi **patrimoniu.**

PATRON, persoană care este proprietară a unei întreprinderi, a unei exploatări şi care utilizează muncă salariată.

PAUŞAL, modalitate de calcul şi de plată a prestaţiilor pentru anumite servicii, a unor prime de asigurare, a consumului de gaze naturale, energie electrică, apă etc., potrivit căreia suma de plată se stabileşte pe total, cu aproximaţie, pentru o anumită perioadă de timp luată în considerare.

PĂMÂNTUL, planeta noastră, principalul mijloc de producţie în agricultură; fără pământ nici nu se pot concepe viaţa şi practicarea agriculturii. **P.** cuprinde nu numai suprafaţa propriu-zisă a solului care nu este acoperită de mări şi oceane, ci şi totalitatea resurselor naturale (păduri, zăcăminte, resurse de apă, fertilitatea solului) care pot fi utilizate în procesul de producţie. De aceea, pământul este considerat un factor de producţie distinct. **P.** constituie şi principala condiţie care asigură viaţa, existenţa oamenilor. Nici un proces de muncă – indiferent de ramură sau de domeniul de activitate – nu este de conceput fără pământ, care constituie un element material de prim ordin. În această privinţă, K. Marx a subliniat că „pământul este mijlocul de muncă general care îi dă muncitorului locul pe care stă, iar procesului său, câmp de acţiune" (K. Marx şi Fr. Engels, Opere, vol. 23, Editura Politică, Bucureşti, 1966, p. 193). În agricultură, pământul are calitatea de obiect al muncii asupra căruia acţionează oamenii cu uneltele de muncă, mai ales cu cele mecanice, şi influenţează într-un anumit fel animalele şi plantele. În acelaşi timp, în agricultură pământul are şi calitatea de mijloc de muncă, deoarece prin intermediul lui se acţionează asupra plantelor. În calitatea sa de principal mijloc de producţie, pământul nu se consumă, nu se uzează în timpul procesului de producţie şi o dată cu acest proces, iar fertilitatea sa poate fi păstrată şi îmbunătăţită prin acţiunea conştientă a omului. Dat fiind faptul că pământul este limitat ca întindere (suprafaţă), trebuie asigurate creşterea fertilităţii şi folosirea lui cât mai completă şi intensivă, neadmiterea scoaterii terenurilor din cultură, extinderea suprafeţei agricole, menţinerea şi creşterea capacităţii lui productive, care să facă posibilă obţinerea unor producţii cât mai mari. Una dintre cele mai importante probleme ale ţării noastre – ca de altfel a tuturor statelor – este protejarea, buna gospodărire şi apărarea fondului funciar. **P.** este limitat nu numai ca o capacitate funcţională la un moment dat, ci în mod permanent şi definitiv. De aceea, nu se mai admite să se construiască de către oricine, la voia întâmplării, fără exercitarea unui control riguros din partea organelor competente. În condiţiile creşterii continue a populaţiei, diminuarea suprafeţei de teren agricol devine o problemă naţională, punând în primejdie însăşi posibilitatea de a aproviziona întreaga noastră ţară. Fiind un bun al întregii naţiuni, **p.** este indispensabil tuturor activităţilor; în agricultură **p.** este principalul mijloc de producţie. De modul cum este gospodărit **p.** depinde gradul lui de participare la creşterea produsului naţional brut, a avuţiei naţionale, a bunăstării populaţiei; iată de ce este necesară folosirea lui completă, raţională şi cu eficienţă cât mai ridicată. Întrucât **p.** – marea avuţie naţională – nu este rezultatul muncii omeneşti, se consideră că el – în măsura în care nu încorporează cheltuieli cu munca vie şi materializată – nu ar avea valoare, nu se evaluează, nu se înregistrează valoric în contabilitate şi nu ar avea acoperire financiară. Nefiind un rezultat al muncii omeneşti, adică neîncorporând muncă vie şi materializată, **p.**, deşi este principalul mijloc de producţie în agricultură, nu este considerat mijloc fix. Nefiind considerat mijloc fix, nu se amortizează ca urmare a faptului că **p.** nu se uzează în procesul de producţie, ci din contră dacă este folosit raţional, judicios, ţinându-se seama de cele mai importante cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii moderne, fertilitatea poate să crească. De la această

regulă există totuşi excepţii care nu pot fi trecute cu vederea, cum sunt marile investiţii care se fac pe anumite terenuri, ca de exemplu: lucrările de desecări, cele de îndiguiri, sistemele de irigaţii, amenajările şi îmbunătăţirile funciare etc., care reprezintă mijloace fixe, fiind evidenţiate cu valoarea la care au fost realizate în categoria construcţiilor speciale. Potrivit normelor generale, aceste construcţii speciale din agricultură sunt supuse amortizării. Deşi, dacă se are în vedere starea pe care a avut-o iniţial, p. înţelenit nu are valoare, nu este considerat mijloc fix şi deci nu se amortizează, totuşi, dacă se ţine seama de investiţiile efectuate succesiv, de-a lungul anilor, din momentul începerii exploatării lui şi până în prezent pentru aplicarea tehnologiilor avansate de cultivare a solului, există toate temeiurile ca p. să fie supus amortizării. Amortizarea p. ar contribui la constituirea fondurilor băneşti necesare finanţării lucrărilor de investiţii pentru irigaţii, îmbunătăţiri funciare, desecări etc., ceea ce ar avea drept efect creşterea suprafeţelor agricole cultivate. Cuprinderea amortismentului p. în costurile produselor agricole ar contribui la determinarea mai exactă a eficienţei investiţiilor care se efectuează în agricultură. Sistemul potrivit căruia p. nu este considerat mijloc fix şi, în consecinţă, nu se amortizează are influenţe negative asupra gospodăririi raţionale, eficiente a p. Este necesar ca orice petic de p. necultivat să greveze simţitor costurile de producţie. Pentru aceasta apare tot mai evidentă necesitatea amortizării p. ca şi a celorlalte mijloace fixe.

PĂSTRAREA RESPONSABIL, v. CUSTODIE.

PÂRGHIE FINANCIARĂ, v. INSTRUMENT FINANCIAR.

PECULIU 1. Sumă de bani pe care o economisea un sclav pentru a-şi răscumpăra libertatea; gratificaţie acordată unui sclav de către stăpânul său sau unui soldat la eliberare. 2. Sumă de bani ce se cuvine unei persoane private de libertate în baza unei hotărâri judecătoreşti, reprezentând o parte din retribuţia după muncă pe care el o prestează în timpul executării pedepsei. P. poate fi **disponibil,** reprezentând fracţiunea din partea ce se cuvine persoanei respective şi pe care acesta o primeşte pentru a o folosi pe timpul executării pedepsei, şi **de rezervă**, care reprezintă o fracţiune din retribuţia cuvenită persoanei în cauză, ce se depune la Casa de Economii şi Consemnaţiuni pe numele său, urmând să i se înmâneze în momentul punerii sale în libertate.

PECUNIAR, bănesc.

PENALITATE, sumă de bani sau o altă valoare patrimonială ce se stabileşte de părţi ca sancţiune pentru debitorul care nu execută sau execută necorespunzător din culpă obligaţia stabilită.

PENALIZARE, v. AMENDĂ.

PENALIZARE FINANCIARĂ, sancţiune ce se aplică de către instituţiile financiare agenţilor economici, instituţiilor publice şi cetăţenilor în cazurile în care nu sunt respectate normele privind întocmirea, depunerea şi circuitul documentelor financiare. P. poate avea şi înţelesul unei despăgubiri sau amenzi. V. şi **amendă.**

PENETRAŢIE ECONOMICĂ, activitate complexă continuă, proces de pătrundere a capitalurilor pe mai multe pieţe, pe diverse căi cum sunt: acordarea de împrumuturi pe termene medii şi lungi, efectuarea de investiţii, vânzarea de invenţii şi inovaţii, furnizarea de energie, vânzarea unor mărfuri la preţuri reduse etc.

PENSIA AGRICULTORILOR PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ, p. ce se acordă în cuantum integral persoanelor care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții: bărbații la împlinirea vârstei de 65 de ani, dacă au o durată de asigurare de minimum 35 de ani, iar femeile la împlinirea vârstei de 60 de ani, dacă au o durată de asigurare de cel puțin 30 de ani. Persoanele care au o durată de asigurare mai mică de 35 de ani, bărbații, și de 30 de ani, femeile, dar nu mai puțin de 15 ani de contribuție, beneficiază de o pensie care se calculează proporțional cu numărul anilor de asigurare. Pensia integrală pentru limită de vârstă se stabilește prin aplicarea cotei de 60% asupra venitului mediu lunar asigurat în ultimii zece ani pentru care s-a achitat contribuția de asigurări sociale. Venitul mediu lunar asigurat nu poate fi mai mic decât jumătate din salariul de bază minim brut pe țară, reglementat la data achitării contribuției. **P.** minimă integrală pentru limită de vârstă nu poate fi mai mică decât jumătate din cuantumul rezultat prin aplicarea cotei de 60% asupra salariului de bază minim brut pe țară, reglementat la data calculării pensiei; această pensie nu poate fi mai mică decât cuantumul pensiei minime integrale pentru limită de vârstă, majorată, indexată, compensată la data pensionării. Aceste prevederi se aplică și în cazul majorării salariului de bază minim brut pe țară în raport cu care se stabilește pensia minimă integrală pentru limită de vârstă. **P.** minimă pentru limită de vârstă cu vechime incompletă de minimum 15 ani se stabilește în raport cu cuantumul pensiei minime, proporțional cu numărul anilor perioadei de asigurare. Perioada efectivă de plată a contribuției se stabilește în ani. Fracțiunile de timp mai mari de șase luni se întregesc la un an, dacă cel în cauză are vechimea minimă necesară în vederea pensionării. Este considerată perioadă de asigurare și timpul în care persoanele asigurate au fost în concediu pentru sarcină și lehuzie, au fost internate în spitale și sanatorii, au îndeplinit obligații militare, dacă această perioadă nu a fost valorificată ca vechime în muncă în alte sectoare cu sisteme proprii de asigurare, chiar dacă nu a fost achitată contribuția de asigurări sociale în această perioadă. De astfel de drepturi beneficiază și mama care a îngrijit copilul în vârstă de până la doi ani. Bărbații care au o durată de asigurare mai mare de 35 de ani și femeile cu o durată de asigurare de peste 30 de ani beneficiază de un spor de 1% pentru fiecare an din primii cinci ani și de 0,5% pentru fiecare an următor, din venitul mediu asigurat.

PENSIA AGRICULTORILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂȚII DE MUNCĂ, p. ce se acordă persoanelor asigurate care, din cauza unor accidente sau a unor boli produse sau contractate în perioada asigurării, și-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă și se încadrează în gradul I sau II de invaliditate. **P.** se acordă pe tot timpul cât durează invaliditatea. **P.** de invaliditate de gradul I se determină în raport cu perioada de asigurare și cu venitul mediu lunar asigurat, ca la **pensia pentru limită de vârstă** (v.). Dacă perioada de asigurare este mai mică de 15 ani, la calcularea pensiei se are în vedere media veniturilor lunare în perioada de asigurare. **P.** de invaliditate de gradul I care rezultă din calcul nu poate fi mai mică decât pensia minimă pentru limită de vârstă la o vechime de 15 ani. Cuantumul pensiei de invaliditate de gradul II reprezintă 85% din pensia de invaliditate de gradul I. Dacă se schimbă gradul de invaliditate, pensia corespunzătoare noului grad se stabilește pe baza cuantumului pensiei avute la gradul de invaliditate anterior. La împlinirea de către bărbați a vârstei de 65 de ani și de către femei a vârstei de 60 de ani, pensionarilor de invaliditate li se calculează la cerere pensia pentru limită de vârstă, dacă dovedesc că au contribuit la fondul asigurărilor sociale peste 15 ani. În cazul în care, prin recalculare, rezultă o pensie mai mică, se menține cuantumul pensiei de invaliditate. Încadrarea și menținerea în grade de invaliditate se fac în aceleași condiții ca la asigurările sociale de stat. V. și **grad de invaliditate.**

PENSIA ANTICIPATĂ, p. ce se acordă asiguraților care au depășit stagiul complet de cotizare cu cel puțin 10 ani și care pot solicita p.a. cu cel mult cinci ani înaintea vârstelor standard de pensionare. Cuantumul p.a. se stabilește în aceleași condiții cu cele ale pensiei pentru munca depusă și limită de vârstă. La stabilirea stagiului de cotizare pentru acordarea p.a. nu se iau în considerare perioadele asimilate prevăzute de Legea privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XII, nr. 140, din 1 aprilie 2000.

PENSIA ANTICIPATĂ PARȚIALĂ, p. ce se acordă asiguraților care au realizat stagiile complete de cotizare, precum și celor care au depășit stagiul complet de cotizare cu până la zece ani și care pot solicita p.a. cu reducerea vârstelor standard de pensionare cu cel mult cinci ani. Cuantumul p.a. se stabilește din cuantumul pensiei pentru limită de vârstă, prin diminuarea acestuia în raport cu stagiul de cotizare realizat și cu numărul de luni cu care s-a redus vârsta standard de pensionare, conform tabelului de mai jos:

Stagiul de cotizare realizat peste stagiul standard complet de cotizare	Procentul de diminuare pentru fiecare lună de anticipație (%)
până la 1 an	0,50
peste 1 an	0,45
peste 2 ani	0,40
peste 3 ani	0,35
peste 4 ani	0,30
peste 5 ani	0,25
peste 6 ani	0,20
peste 7 ani	0,15
peste 8 ani	0,10
între 9 și 10 ani	0,05

Asiguraţii care au desfăşurat activităţi în condiţii deosebite sau în condiţii speciale de muncă, dar care nu se pot pensiona cu reducerea vârstei de pensionare pe această bază, pot beneficia de reducerea vârstei standard de pensionare cu cel mult cinci ani. La împlinirea vârstelor standard de pensionare, pensia anticipată parțială devine pensie pentru munca depusă și limită de vârstă prin eliminarea diminuărilor de mai sus și adăugarea eventualelor stagii de cotizare realizate în perioada de anticipare.

PENSIA AVOCAȚILOR PENTRU MUNCA DEPUSĂ ȘI LIMITĂ DE VÂRSTĂ, p. ce se acordă pe viață avocaților, la împlinirea vârstei de 65 de ani, bărbații, și 60 de ani, femeile, care au o vechime în muncă de 30, respectiv 25 de ani. La cererea lor și cu acordul Ministerului Justiției avocații pot fi menținuți în activitate până la împlinirea vârstei de 70 de ani. Pe baza cererii lor, avocații pot fi pensionați la 62 de ani, bărbații, și la 57 de ani, femeile. Femeile care au vechimea integrală în muncă (25 de ani) și care au născut minimum trei copii, pe care i-au crescut până la vârsta de zece ani, beneficiază de o reducere a limitei de vârstă la pensionare cu un an pentru trei copii, cu doi ani pentru patru copii și cu trei ani pentru mai mulți copii; în aceste cazuri, vârsta se reduce cu ani întregi, dar nu poate fi mai mică de 52 de ani. Se consideră vechime în muncă și se iau în calcul la stabilirea pensiei atât timpul cât persoana a lucrat ca avocat, cât și timpul lucrat în alte sectoare. Pensia avocaților se determină în procente care variază de la 75 până la 54% din media salariilor lunare, calculată pe cinci ani lucrați consecutiv din ultimii zece ani de

activitate, la alegerea pensionarului. Pentru primii cinci ani lucraţi în plus peste vechimea totală în muncă se acordă un spor de 1% pentru fiecare an şi de 0,5% pentru fiecare an următor. Pensia se acordă şi avocaţilor care nu au vechimea totală în muncă, însă au lucrat cel puţin zece ani; în aceste cazuri, pensia se calculează proporţional cu numărul anilor lucraţi.

PENSIA AVOCAŢILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT SURVENIT ÎN TIMPUL ÎNDEPLINIRII ÎNDATORIRILOR PROFESIONALE, p. care se acordă avocaţilor pe tot timpul cât durează invaliditatea provocată de accidente survenite în timpul îndeplinirii îndatoririlor profesionale ori de tuberculoză cu pierderea totală sau în cea mai mare parte a capacităţii de muncă, sau în cazul contractării unei invalidităţi de gradul I sau II în timpul exercitării profesiunii de avocat. Avocaţii care şi-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă datorită îndeplinirii obligaţiilor militare, a sarcinilor de stat sau obşteşti beneficiază, de asemenea, de această pensie. Dacă avocaţii îşi pierd parţial capacitatea de muncă şi lucrează jumătate din durata normală a programului de lucru, primesc pensie de invaliditate de gradul III. Gradul de invaliditate se stabileşte prin decizie de către consiliul **Casei de Asigurări a Avocaţilor** (v.) pe baza propunerilor făcute de către comisiile judeţene de expertiză medicală şi de recuperare a capacităţii de muncă. În practică, s-au stabilit trei grade de invaliditate, şi anume: invaliditate de gradul I, când avocaţii şi-au pierdut total capacitatea de muncă şi au nevoie de îngrijire şi de supraveghere din partea altei persoane; invaliditate de gradul II, când avocaţii şi-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă; invaliditate de gradul III, pentru avocaţii care şi-au pierdut jumătate din capacitatea de muncă. Pensia pentru invaliditatea de gradul I şi II, provocată de accidente survenite în timpul îndeplinirii îndatoririlor profesionale sau de boli contractate în timpul exercitării profesiei, se stabileşte în procente de salariu, în raport cu vechimea în muncă, diferenţiate pe tranşe de salariu. În funcţie de criteriile de mai sus, pensia pentru invaliditate poate fi: de gradul I, într-un cuantum ce reprezintă de la 29 până la 75% din salariul mediu lunar pe cinci ani consecutivi, din ultimii zece ani de activitate, proporţional cu numărul anilor lucraţi; de gradul II, reprezentând 85% din cuantumul pensiei de gradul I; de gradul III, reprezentând 60% din pensia ce corespunde gradului I de invaliditate. Pensia cuvenită invalizilor de gradul III, împreună cu salariul cuvenit pentru exercitarea profesiei de avocat, nu poate depăşi 70% din salariul avut în momentul stabilirii gradului de invaliditate, actualizat cu majorările aplicate salariilor avocaţilor. Pentru fiecare an lucrat în plus peste vechimea totală în muncă se acordă un spor de pensie de 1% pentru fiecare an din primii cinci ani şi de 0,5% pentru fiecare an următor. Avocaţii deveniţi invalizi de gradul I sau II de pe urma unor accidente survenite în timpul îndeplinirii îndatoririlor profesionale sau a unor boli contractate în timpul exercitării profesiei de avocat şi care au o vechime mai mică de cinci ani primesc o pensie în sumă fixă, diferenţiată pentru gradul I şi pentru gradul II; aceeaşi pensie se cuvine şi avocaţilor care şi-au pierdut capacitatea de muncă în timpul îndeplinirii obligaţiilor militare, a sarcinilor de stat sau obşteşti. Avocaţii invalizi de gradul I primesc, pe lângă pensie, şi o indemnizaţie lunară de îngrijire, în sumă fixă de lei. Pensionarii care sunt încadraţi în gradele I, II şi III de invaliditate sunt supuşi revizuirii medicale periodic la intervale de 6-12 luni, la termenele stabilite de comisiile de expertiză medicală şi de recuperare a capacităţii de muncă. Persoanele cu invalidităţi ireversibile, după împlinirea vârstei de 62 ani, bărbaţii, şi 57 de ani, femeile, nu se mai revizuiesc, ci se trec din oficiu în categoria pensionarilor pentru munca depusă şi limită de vârstă, cei în cauză putându-şi menţine drepturile de pensie corespunzătoare invalidităţii de gradul I şi II.

PENSIA AVOCAŢILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ ÎN AFARA ÎNDEPLINIRII ÎNDATORIRILOR PROFESIONALE, p. ce se acordă avocaţilor care şi-au pierdut total sau parţial capacitatea de muncă din cauza unor accidente suferite în afara îndeplinirii îndatoririlor profesionale, dacă au devenit invalizi de gradul I, II sau III şi au o

vechime în muncă de cel puțin cinci ani. Cuantumul pensiei se stabilește pe baza unor procente din salariu, diferențiat pe tranșe de salarii și pe ani de vechime de muncă. În funcție de aceste criterii, pensia pentru invaliditatea de gradul I reprezintă de la 27% până la 70% din salariu, calculându-se proporțional cu numărul anilor lucrați, pensia pentru invaliditatea de gradul II reprezintă 85%, iar cea de gradul III până la 60% din pensia corespunzătoare invalidității de gradul I. Pentru fiecare an de vechime în muncă peste vechimea totală se acordă un spor de pensie de 1% pentru fiecare an din primii cinci ani și de 0,5% pentru fiecare an următor. Alături de pensie, invalizii de gradul I primesc și o indemnizație lunară de îngrijire, în sumă fixă. Cuantumul pensiei invalizilor de gradul III, împreună cu salariul, nu poate depăși 70% din salariul avut la data pensionării, actualizat cu majorările survenite între timp. Avocații deveniți invalizi de gradul I și II ca urmare a contractării unor boli în timpul îndeplinirii obligațiilor militare primesc pensie indiferent de vechimea în muncă.

PENSIA DE BAZĂ, principala pensie ce se acordă prin asigurările sociale de stat, cooperatiste etc. pentru munca depusă și limită de vârstă, în caz de invaliditate sau pentru urmaș. Fondurile pentru plata **p. de b.** se constituie pe seama contribuțiilor plătite de către unitățile de stat, cooperatiste, barourile de avocați, instituțiile cultelor, persoanele care angajează personal casnic sau pentru îngrijirea blocurilor de locatari și din contribuția parțială a asiguraților. V. și **pensia de urmaș; pensia pentru munca depusă și limită de vârstă; pensia pentru pierderea capacității de muncă a agricultorilor; pensia de invaliditate.**

PENSIA DE INVALIDITATE, p. ce se acordă persoanelor încadrate în muncă și care, din cauza unor accidente produse în timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu, a bolilor profesionale, a unor accidente în afară de muncă sau a unor boli obișnuite, și-au pierdut total sau în mare măsură capacitatea de muncă. Agenții economici și instituțiile sunt obligate să asigure angajaților condițiile necesare pentru buna desfășurare a activității și să ia măsurile de protecție a muncii în vederea înlăturării și prevenirii cauzelor care pot conduce la diminuarea sau la pierderea capacității de muncă a acestora. Pensia se acordă persoanelor care au calitatea de asigurați și care și-au pierdut total sau cel puțin jumătate din capacitatea de muncă din cauza: a) accidentelor de muncă; b) bolilor profesionale și tuberculozei; c) bolilor obișnuite și accidentelor care nu au legătură cu munca. Beneficiază de **p. de i.** și asigurații care au satisfăcut serviciul militar ca militar în termen sau militar cu termen redus, pe durata legal stabilită, care au fost concentrați, mobilizați sau în prizonierat. Sunt îndreptățiți la această pensie și elevii, ucenicii și studenții care și-au pierdut total sau cel puțin jumătate din capacitatea de muncă din cauza accidentelor sau a bolilor profesionale survenite în timpul și ca urmare a practicii profesionale. Persoanele care și-au pierdut total sau parțial capacitatea de muncă și marii mutilați, ca urmare a participării la lupta pentru victoria Revoluției din decembrie 1989 ori în legătură cu evenimentele revoluționare din decembrie 1989, care erau cuprinși într-un sistem de asigurări sociale anterior datei ivirii invalidității din această cauză, au dreptul și la pensie de invaliditate, indiferent de vechimea în muncă, pe timpul cât durează invaliditatea, stabilită în aceleași condiții în care se acordă **p. de i.** persoanelor care au suferit accidente de muncă. Persoanele care au împlinit vârsta standard de pensionare nu mai pot solicita înscrierea la **p. de i.** Prin **invaliditate** se înțelege pierderea totală sau a cel puțin jumătate din capacitatea de muncă, în mod definitiv sau pe o durată îndelungată de timp. În raport cu cerințele locului de muncă și cu pierderea capacității de muncă există **trei grade de invaliditate** care dau dreptul la această pensie, și anume: a) invaliditatea de gradul I, caracterizată prin pierderea totală a capacității de muncă, a capacității de autoservire, de autoconducție sau de orientare spațială, invalidul necesitând îngrijire și supraveghere permanentă din partea altei persoane; b) invaliditate de gradul II, caracterizată prin pierderea totală a capacității de muncă, cu posibilitatea invalidului de a se autoservi, de a se autoconduce și de a se orienta spațial fără ajutorul altei persoane; c) invaliditate de gradul III, caracterizată prin pierderea a cel puțin jumătate

din capacitatea de muncă, invalidul putând presta aceeaşi muncă, însă cu un program redus, sau o altă muncă mai uşoară. Încadrarea persoanelor în unul dintre cele trei grade de invaliditate care dau dreptul la pensie se face ţinându-se seama de următoarele criterii de bază: natura, gravitatea, particularităţile şi evoluţia bolii, precum şi influenţa acesteia asupra capacităţii de muncă; posibilităţile de recuperare a capacităţii de muncă în raport cu natura muncii prestate; elementele care pot conduce la agravarea bolii, în cazul continuării activităţii. Criteriile şi normele pe baza cărora se face încadrarea în gradele I, II şi III de invaliditate se stabilesc prin hotărâre a Guvernului, iniţiată de Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale, împreună cu Ministerul Sănătăţii, la propunerea Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale. Acordarea pensiei necesită constatarea gradului de invaliditate. Încadrarea sau neîncadrarea într-un grad de invaliditate se face prin decizie emisă de medicul specializat în expertiză medicală şi recuperarea capacităţii de muncă, denumit medic expert al asigurărilor sociale. Împotriva deciziei emise de medicul expert al asigurărilor sociale se poate face contestaţie la casa teritorială de pensii în termen de 30 de zile de la comunicare. Pentru soluţionarea contestaţiei, casa teritorială de pensii poate consulta Institutul Naţional de Expertiză Medicală şi Recuperarea Capacităţii de Muncă. Termenul de rezolvare a contestaţiei este de 30 de zile de la data înregistrării acesteia. Decizia casei teritoriale de pensii, dată în soluţionarea contestaţiei, poate fi contestată la instanţa judecătorească competentă în termen de 30 de zile de la comunicarea acesteia. Decizia de încadrare sau de neîncadrare într-un grad de invaliditate necontestată în termen rămâne definitivă. Asiguraţii care au pierdut capacitatea de muncă din cauza unei boli obişnuite sau a unor accidente care nu au legătură cu munca beneficiază de p. de i. dacă îndeplinesc stagiul de cotizare necesar în raport cu vârsta, conform tabelului de mai jos:

Vârsta asiguratului în momentul ivirii invalidităţii	**Stagiul de cotizare necesar (ani)**
sub 25 de ani	5
25-31 de ani	8
31-37 de ani	11
37-43 de ani	14
43-49 de ani	18
49-55 de ani	22
peste 55 de ani	25

Beneficiază de p. de i. şi asiguraţii care, până la data ivirii invalidităţii, au realizat cel puţin jumătate din stagiul de cotizare necesar prevăzut în tabelul de mai sus. Asiguraţii cu handicap preexistent beneficiază de p. de i. dacă au realizat cel puţin jumătate din stagiul de cotizare necesar, prevăzut în tabelul de mai sus, în raport cu vârsta avută la data expertizării. Primesc p. de i. şi persoanele care la data ivirii invalidităţii nu mai au calitatea de asigurat, dar care îndeplinesc condiţiile prevăzute de lege. Dacă invaliditatea se iveşte ca urmare a unui accident de muncă, a unei boli profesionale, a tuberculozei, precum şi în situaţia în care invaliditatea s-a produs în timpul şi din cauza îndeplinirii obligaţiilor militare, asiguratul poate beneficia de p. de i., indiferent de stagiul de cotizare. Cu prilejul stabilirii p. de i., asiguraţilor li se acordă un stagiu potenţial, determinat ca diferenţă între stagiul complet de cotizare şi stagiul de cotizare realizat efectiv până în momentul încadrării într-un grad de invaliditate. În cazul asiguraţilor care au realizat cel puţin jumătate din stagiul de cotizare necesar, stagiul potenţial se determină ca diferenţă între stagiul complet de cotizare şi stagiul de cotizare necesar. Stagiul potenţial astfel determinat nu poate fi mai mare decât stagiul de cotizare pe care asiguratul ar fi putut să îl realizeze de la vârsta ivirii invalidităţii până la împlinirea vârstei la care poate solicita o pensie

pentru munca depusă şi limită de vârstă. Pentru asiguraţii care au realizat un stagiu de cotizare în condiţii de handicap preexistent calităţii de asigurat se acordă un stagiu potenţial ca diferenţă între stagiile necesare pentru aceste persoane şi stagiile de cotizare realizate efectiv. În cazul asiguraţilor care şi-au pierdut total sau cel puţin jumătate din capacitatea de muncă din cauza accidentelor de muncă, a bolilor profesionale, a tuberculozei sau a bolilor şi accidentelor care nu au legătură cu munca, stagiul potenţial care se ia în calcul la stabilirea p. de i. îl constituie stagiul complet de cotizare. Pensionarii invalizi de gradul I au dreptul, în afară de pensie, la o indemnizaţie lunară pentru însoţitor, într-un cuantum fix, stabilit anual prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat, care nu poate fi mai mic decât salariul de bază minim brut pe ţară. În timpul anului, cuantumul indemnizaţiei pentru însoţitor se reactualizează prin hotărâre a Guvernului. Pensionarii de invaliditate sunt supuşi revizuirii medicale, în funcţie de afecţiune, la intervale de 6-12 luni, până la împlinirea vârstelor standard de pensionare, la termenele stabilite de casele teritoriale de pensii. După fiecare revizuire, medicul expert al asigurărilor sociale din cadrul casei teritoriale de pensii emite o nouă decizie prin care stabileşte, după caz: a) menţinerea în acelaşi grad de invaliditate; b) încadrarea în alt grad de invaliditate; c) încetarea calităţii de pensionar de invaliditate, ca urmare a redobândirii capacităţii de muncă. Dreptul la p. de i. se modifică sau încetează începând cu luna următoare celei în care s-a emis decizia de revizuire medicală. Neprezentarea, din motive imputabile pensionarului, la revizuirea medicală atrage suspendarea plăţii pensiei începând cu luna următoare celei în care era prevăzută revizuirea medicală. Revizuirea medicală se poate efectua şi la cererea pensionarilor, dacă starea sănătăţii lor s-a îmbunătăţit sau, după caz, s-a agravat. Decizia emisă după revizuirea medicală poate fi contestată potrivit procedurii obişnuite. Nu sunt supuşi revizuirii medicale pensionarii de invaliditate care: a) prezintă invalidităţi care afectează ireversibil capacitatea de muncă; b) au împlinit vârstele prevăzute de lege pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă; c) au vârsta mai mică cu până la cinci ani faţă de vârsta standard de pensionare şi au realizat stagiile complete de cotizare. Pensionarii de invaliditate, cu excepţia celor nerevizuibili, sunt obligaţi să urmeze programele recuperatorii întocmite de medicul expert al asigurărilor sociale care a emis decizia de încadrare în grad de invaliditate, în vederea reintegrării socioprofesionale în aceeaşi sau în altă muncă. Neîndeplinirea, din motive imputabile pensionarului, de a urma programele recuperatorii atrage suspendarea plăţii pensiei începând cu luna următoare contestării. Suspendarea plăţii pensiei încetează cu luna următoare reluării sau, după caz, începerii programelor recuperatorii. În momentul împlinirii vârstei standard pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă, beneficiarul p. de i. poate opta pentru pensia cea mai avantajoasă. Indemnizaţia pentru însoţitor se menţine indiferent de pensia pentru care se optează. V. şi **program individual de recuperare a capacităţii de muncă.**

PENSIA DE SERVICIU PENTRU ACTIVITATEA DEPUSĂ, p. care se acordă militarilor cadre permanente, la împlinirea vârstei de 60 de ani, bărbaţii, şi 55 de ani, femeile, cu o vechime în serviciu de minimum 30 de ani, respectiv 25 de ani. La cerere, pensia se acordă bărbaţilor la împlinirea vârstei de 55 de ani, dacă au o vechime în serviciu de cel puţin 30 de ani, din care 20 de ani efectiv ca militar, şi femeilor la împlinirea vârstei de 52 de ani, dacă au o vechime în serviciu de minimum 25 de ani, din care 15 ani efectiv ca militar. Pe baza cererii prezentate înainte de împlinirea vârstelor de pensionare, cadrele militare pot fi menţinute în activitate cel mult până la împlinirea vârstei de 65 de ani, bărbaţii, şi 60 de ani, femeile, însă numai cu aprobarea Ministerului Apărării Naţionale sau a Ministerului de Interne. Personalul navigant de aviaţie, din cadrele militare permanente, scafandrii şi persoanele care şi-au desfăşurat activitatea în condiţii speciale şi care au servit în aceste activităţi minimum 15 ani pot fi pensionate la împlinirea

vârstei de 50 de ani dacă au o vechime totală în serviciu de 25 de ani. Vechimea în serviciu cuprinde timpul în care ofiţerii, maiştrii militari şi subofiţerii au îndeplinit obligaţii militare în calitate de cadre militare permanente. Baza de calcul al pensiei o constituie salariul mediu tarifar calculat pe cinci ani consecutivi din ultimii zece ani de activitate; la aceasta se ia în calcul solda gradului pe care militarul îl are la data ieşirii din rândul cadrelor permanente, în concordanţă cu salariul în vigoare la acea dată. Dacă în ultimii ani acesta a servit mai puţin de cinci ani în calitate de cadru permanent, baza de calcul o constituie media salariilor tarifare din perioada efectiv servită. Pensia pentru vechimea integrală se determină în procente din salariul tarifar mediu, diferenţiat pe tranşe de salariu, reprezentând de la 54% până la 75% din acesta. Personalului navigant din aviaţie, scafandrilor şi altor categorii de personal care şi-au desfăşurat activitatea în condiţii deosebite de muncă ce se încadrează în grupele I şi II de muncă, fiecare an lucrat li se consideră vechime în serviciu un an şi şase luni, respectiv un an şi trei luni, dacă au lucrat în aceste condiţii 20 de ani, respectiv 25 de ani, şi în cazurile în care vechimea este de cel puţin zece ani; cuantumul pensiei se determină însă proporţional cu numărul anilor serviţi şi numai la împlinirea vârstei de 62 de ani, bărbaţii, şi 57 de ani, femeile. Cadrele militare femei care au o vechime în serviciu de 25 de ani, din care minimum 20 de ani efectivi ca militar, şi care au născut trei sau mai mulţi copii şi i-au crescut până la vârsta de zece ani beneficiază de o reducere a limitei de vârstă pentru pensionare în modul următor: cu un an pentru trei copii, cu doi ani pentru patru copii şi cu trei ani pentru mai mulţi copii; în aceste cazuri, vârsta nu poate coborî sub 50 de ani. Pentru fiecare an servit în plus peste 30 de ani, respectiv peste 25 de ani, se acordă un spor de pensie din salariul tarifar folosit ca bază de calcul al pensiei. **V. şi vechime în muncă.**

PENSIA DE URMAŞ, p. care se acordă la cererea copiilor şi a soţului supravieţuitor, dacă la data decesului persoana respectivă era pensionar sau întrunea condiţiile pentru obţinerea unei pensii. Copiii au dreptul la pensia de urmaş: a) până la vârsta de 16 ani; b) dacă îşi continuă studiile într-o formă de învăţământ organizată conform legii, până la terminarea acestora, fără a depăşi vârsta de 26 de ani; c) pe toată durata invalidităţii de orice grad, dacă aceasta s-a ivit până la împlinirea vârstei de 16, respectiv 26 de ani. Soţul supravieţuitor are dreptul la **p. de u.** pe tot timpul vieţii, la împlinirea vârstei standard de pensionare, dacă durata căsătoriei a fost de cel puţin 15 ani. Dacă durata căsătoriei este mai mică de 15 ani, dar de cel puţin zece ani, cuantumul **p. de u.** cuvenit soţului supravieţuitor se diminuează cu 0,5% pentru fiecare lună, respectiv cu 6% pentru fiecare an de căsătorie în minus. Soţul supravieţuitor are dreptul la **p. de u.**, indiferent de vârstă, pe perioada în care este invalid de gradul I sau II, dacă durata căsătoriei a fost de cel puţin un an. De asemenea, soţul supravieţuitor are dreptul la **p. de u.**, indiferent de vârstă şi de durata căsătoriei, dacă decesul soţului susţinător s-a produs ca urmare a unui accident de muncă, a unei boli profesionale sau a tuberculozei şi dacă nu realizează venituri lunare dintr-o activitate profesională pentru care asigurarea este obligatorie sau dacă acestea sunt mai mici de o pătrime din salariul mediu brut pe economie. Soţul supravieţuitor care nu îndeplineşte condiţiile de mai sus beneficiază de **p. de u.** pe o perioadă de şase luni de la data decesului, dacă în această perioadă nu realizează venituri lunare dintr-o activitate profesională pentru care asigurarea este obligatorie sau dacă acestea sunt mai mici de o pătrime din salariul mediu brut pe economie. Soţul supravieţuitor care are în îngrijire la data decesului susţinătorului unul sau mai mulţi copii în vârstă de până la şapte ani beneficiază de **p. de u.** până la data împlinirii de către ultimul copil a vârstei de şapte ani, în perioadele în care nu realizează venituri lunare dintr-o activitate profesională pentru care asigurarea este obligatorie sau dacă acestea sunt mai mici de o pătrime din salariul mediu brut pe economie. **P. de u.** se calculează din: a) pensia pentru munca depusă şi limită de vârstă aflată în plată sau la care ar fi avut dreptul susţinătorul decedat; b) pensia de invaliditate de gradul I, în cazul

în care decesul susținătorului a survenit înaintea îndeplinirii condițiilor pentru obținerea pensiei pentru munca depusă și limită de vârstă sau dacă acesta era în plată cu pensie de invaliditate de orice grad, cu pensie anticipată, cu pensie anticipată parțială sau dacă ar fi avut dreptul, potrivit legii, la una dintre aceste categorii de pensie. Cuantumul p. de u. se stabilește procentual din pensia susținătorului decedat, în funcție de numărul urmașilor îndreptățiți, în felul următor: a) pentru un singur urmaș – 50%; b) pentru doi urmași – 75%; c) pentru trei sau mai mulți urmași – 100%. În cazul orfanilor de ambii părinți, cuantumul p. de u. reprezintă însumarea drepturilor de urmaș calculate după fiecare părinte. Dacă se modifică numărul de urmași, pensia se recalculează potrivit cotelor de mai sus. Soțul supraviețuitor care are dreptul la o pensie proprie și îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru obținerea p. de u. după soțul decedat poate opta pentru pensia cea mai avantajoasă. Beneficiarii p. de u. invalizi sunt expertizați, supuși revizuirii medicale periodice și au obligația să urmeze programe recuperatorii prevăzute la pensia de invaliditate.

PENSIA MILITARĂ DE STAT, p. care se acordă cadrelor militare permanente ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, la împlinirea vârstei legale de pensionare. Pensia se stabilește pe baza salariului tarifar în raport cu numărul anilor serviți în calitate de cadru permanent, cu activitatea depusă, cu contribuția adusă la întărirea capacității de apărare a țării și la dezvoltarea economiei naționale. V. și **pensia de serviciu pentru activitatea depusă; pensia de urmaș; pensia militarilor pentru pierderea capacității de muncă din cauză de accident în serviciu sau de boală contractată din cauza îndeplinirii obligațiilor militare; pensia militarilor pentru pierderea capacității de muncă din cauză de accident în afara îndeplinirii obligațiilor militare; pensia suplimentară.**

PENSIA MILITARILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂȚII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT ÎN AFARA ÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR MILITARE, p. ce se acordă militarilor, cadre permanente, care și-au pierdut total sau parțial capacitatea de muncă din cauza unor accidente survenite în afara îndeplinirii obligațiilor militare. Invaliditățile sunt, de asemenea, clasificate pe trei grade, iar acordarea pensiei presupune existența unei vechimi în serviciu de minimum cinci ani. Pensia se determină pe baza unor procente din salariul tarifar, diferențiat pe tranșe de salarii și pe ani de vechime în serviciu. Pentru invaliditatea de gradul I, pensia se stabilește în procente, care variază de la 27% până la 70% din salariul tarifar. La o vechime de până la 30 de ani, pensia se calculează proporțional cu numărul anilor în care s-a lucrat. Invalizii de gradul I primesc pentru îngrijire și o sumă lunară fixă. Pensia invalizilor de gradul II reprezintă 85%, iar a celor de gradul III 60% din pensia ce se cuvine invalizilor de gradul I. Pensia invalizilor de gradul III, împreună cu salariul, nu poate depăși 100% din salariul avut în momentul contractării invalidității. Pentru fiecare an servit în plus, peste vechimea integrală în serviciu, se acordă un spor de 0,5% din baza de calcul al pensiei. Invalizii din aceste cauze sunt supuși revizuirii medicale periodice a capacității de muncă.

PENSIA MILITARILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂȚII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT ÎN SERVICIU SAU DE BOALĂ CONTRACTATĂ DIN CAUZA ÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR MILITARE, p. ce se acordă cadrelor militare permanente ale armatei care, ca urmare a unor accidente în serviciu, a unor boli contractate în timpul și din cauza îndeplinirii obligațiilor militare sau a tuberculozei, și-au pierdut total sau parțial capacitatea de muncă, indiferent de vechimea în serviciu, pe tot timpul cât durează invaliditatea. Se asimilează cu accidentul de serviciu și cel survenit în timpul deplasării la și de la locul de muncă pe perioada și pe traseul necesar deplasării. Pensia poate fi de gradul I și II de invaliditate, când capacitatea de

muncă s-a pierdut în întregime sau în cea mai mare parte, ori de gradul III, când s-a pierdut jumătate din capacitatea de muncă, şi se acordă pe tot timpul cât durează invaliditatea. Măsura în care s-a pierdut capacitatea de muncă se stabileşte de către comisiile de expertiză medico-legală, pe baza examenului ce se efectuează. În gradul I de invaliditate se încadrează cadrele militare permanente care şi-au pierdut capacitatea de muncă şi care au nevoie de îngrijire şi de supraveghere din partea unei alte persoane, în gradul II de invaliditate se încadrează cei care şi-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă, însă se pot îngriji şi servi singuri, iar în gradul III de invaliditate cei care şi-au pierdut jumătate din capacitatea de muncă. Pentru invalizii de gradul I, pensia se stabileşte în raport cu vechimea în serviciu, în procente din salariul tarifar, diferenţiat pe tranşe de salariu şi pe grupe de muncă, reprezentând de la 29% până la 75% din acesta. Pentru invalizii de gradul II pensia reprezintă 85%, iar pentru cei de gradul III este de 60% din pensia corespunzătoare gradului I de invaliditate. Pensia invalizilor de gradul III, împreună cu salariul primit pentru munca depusă, nu poate depăşi 100% din salariul avut în momentul contractării invalidităţii. Baza de calcul al pensiei o constituie media salariilor tarifare lunare calculată pe cinci ani consecutivi din ultimii zece ani de activitate, la alegere, sau salariul mediu al ultimilor ani, în situaţiile în care vechimea în serviciu este de până la cinci ani. Militarii care la data ieşirii din rândul cadrelor permanente au o vechime în serviciu mai mică de cinci ani şi care şi-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă din cauza unor accidente în serviciu, a unor boli contractate ca urmare a îndeplinirii obligaţiilor militare au dreptul la o pensie minimă diferenţiată pe gradul I şi II de invaliditate. În momentul împlinirii vârstei de 55 de ani, bărbaţii, şi 52 de ani, femeile, pensionarii pentru pierderea capacităţii de muncă sunt trecuţi din oficiu în categoria pensionarilor de serviciu pentru activitatea depusă. Pensionarii respectivi îşi pot menţine drepturile aferente gradului I şi II de invaliditate. Pentru fiecare an servit peste vechimea integrală în serviciu se acordă un spor de pensie din baza de calcul al pensiei. Invalizii de gradul I primesc şi o indemnizaţie lunară de îngrijire. Pensionarii de invaliditate de toate gradele sunt supuşi revizuirii medicale cel puţin o dată pe an. Nu sunt supuşi revizuirii cei care prezintă invalidităţi ireversibile, bărbaţii care au împlinit vârsta de 55 de ani şi femeile care au împlinit vârsta de 52 de ani.

PENSIA PENTRU MUNCA DEPUSĂ ŞI LIMITĂ DE VÂRSTĂ, p. ce se acordă la îndeplinirea cumulativă a două condiţii, şi anume: a) persoana să fi împlinit vârsta la care se consideră că nu mai există capacitatea normală de muncă şi b) să aibă o anumită vechime în muncă (un anumit stagiu de cotizare). Totuşi legislaţia prevede anumite derogări de la normele generale, reducându-se vârsta şi vechimea în muncă (stagiul de cotizare) în funcţie de condiţiile deosebite şi speciale de muncă; categoriile de personal; maternitate; particularităţile activităţii didactice universitare şi de cercetare ştiinţifică; existenţa unor handicapuri etc. P. pentru **m. d.** şi **l. de v.** se acordă asiguraţilor care îndeplinesc cumulativ, la data pensionării, condiţiile privind vârsta standard de pensionare şi stagiul minim de cotizare realizat în sistemul public de pensii. Vârsta standard de pensionare este de 60 de ani pentru femei şi 65 de ani pentru bărbaţi. Atingerea vârstei standard de pensionare se va realiza treptat în termen de 13 ani (adică până în anul 2013), prin creşterea vârstelor de pensionare de la 57 de ani pentru femei şi de la 62 de ani pentru bărbaţi. Stagiul complet de cotizare este de la 30 de ani pentru femei şi de 35 de ani pentru bărbaţi. Atingerea stagiului complet de cotizare se va realiza în termen de 13 ani, adică până în anul 2013, prin creşterea acestuia, pornindu-se de la 25 de ani pentru femei şi de la 30 de ani pentru bărbaţi. Stagiul minim de cotizare atât pentru femei, cât şi pentru bărbaţi este de 15 ani. Creşterea stagiului minim de cotizare de la 10 ani la 15 ani se va realiza până în anul 2013. Asiguraţii care îndeplinesc condiţiile de pensionare pot continua activitatea numai cu acordul angajatorului. Asiguraţii care

şi-au desfăşurat activitatea, total sau parţial, în condiţii deosebite de muncă au dreptul la pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă cu reducerea vârstelor standard de pensionare conform tabelului de mai jos:

Stagiul de cotizare în condiţii deosebite de muncă (ani împliniţi)	Reducerea vârstelor standard de pensionare (ani împliniţi)
6	1,0
8	1,5
10	2,0
12	2,5
14	3,0
16	3,5
18	4,0
20	4,5
22	5,0
24	5,5
26	6,0
28	6,5
30	7,0
32	7,5
35	8,0

Vârstele de pensionare reduse nu pot fi mai mici de 50 de ani pentru femei şi de 55 de ani pentru bărbaţi. Asiguraţii care şi-au desfăşurat activitatea în locuri de muncă în condiţii speciale (cum sunt: unităţile miniere, pentru personalul care desfăşoară activitatea în subteran cel puţin 50% din timpul normal de muncă din luna respectivă; activităţile de cercetare, explorare, exploatare sau prelucrare a materiilor prime nucleare, zonele I şi II de expunere la radiaţii; aviaţia civilă; activitatea artistică desfăşurată de balerini, dansatori, acrobaţi, jongleri, clovni, călăreţi de circ, dresori de animale sălbatice, solişti vocali de operă şi de operetă, instrumentişti la instrumente de suflat, cascadori) şi care au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 20 de ani în aceste condiţii beneficiază de **p.** pentru **m. d.** şi **l.** de **v.** începând cu vârsta de 45 de ani. Asiguraţii care au realizat în condiţii speciale de muncă un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani, cu excepţia celor de mai sus, beneficiază de **p.** pentru **m.d.** şi **l.** de **v.** cu reducerea vârstelor standard de pensionare cu 15 ani. Asiguraţii care şi-au desfăşurat activitatea în cercetare, explorare, exploatare sau prelucrarea materiilor prime nucleare şi care au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 15 ani în zona I de expunere la radiaţii sau de 17 ani în zona II de expunere la radiaţii beneficiază de **p.** pentru **m. d.** şi **l.** de **v.** indiferent de vârstă. Asiguraţii care au realizat în condiţii speciale de muncă un stagiu de cotizare mai mic de 25 de ani beneficiază de **p.** pentru **m. d.** şi **l.** de **v.** cu reducerea proporţională a vârstelor standard de pensionare în condiţiile realizării stagiilor de cotizare necesare. Personalul navigant din aviaţia civilă care a realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani şi care a realizat un număr minim de ore de zbor, salturi, respectiv starturi, aprobat prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Muncii şi Solidarităţii Sociale, a Ministerului Sănătăţii şi a Ministerului Transporturilor, în urma consultării Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale, beneficiază de **p.** pentru **m. d.** şi **l.** de **v.** cu reducerea vârstelor standard de pensionare cu 15 ani. Asiguraţii care au realizat stagii de cotizare atât în condiţii

deosebite, cât şi în condiţii speciale de muncă beneficiază, cumulativ, de reducerea vârstelor standard de pensionare corespunzătoare fiecărei situaţii, fără ca această reducere să depăşească 12 ani. Persoanele asigurate care au realizat un stagiu de cotizare în condiţii de handicap preexistent calităţii de asigurat, în funcţie de gradul handicapului, beneficiază de reducerea stagiilor de cotizare şi a vârstelor standard de pensionare în felul următor: a) cu 15 ani, reducerea vârstei standard de pensionare, dacă au realizat cel puţin o treime din stagiul complet de cotizare, pentru cei cu handicap grav; b) cu 10 ani, reducerea vârstei standard de pensionare, dacă au realizat cel puţin două treimi din stagiul complet de cotizare, pentru cei cu handicap accentuat; c) cu 10 ani, reducerea vârstei standard de pensionare, dacă au realizat stagiul complet de cotizare, pentru cei cu handicap mediu. Asiguraţii nevăzători beneficiază de **p. pentru m.d.** şi **l. de v.** dacă au realizat ca nevăzători cel puţin o treime din stagiul complet de cotizare. Beneficiază de reducerea vârstei standard de pensionare cu şase luni pentru fiecare an de privare de libertate, de deportare în străinătate după data de 23 august 1944 sau de prizonierat asiguraţii cu stagiul complet de cotizare, cărora li s-au stabilit drepturi privind vechimea în muncă în condiţiile prevăzute de Decretul-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurată cu începere de la 6 martie 1945, precum şi celor deportate în străinătate ori constituite în prizonieri. Persoanele încadrate în muncă dornice să continue activitatea şi după împlinirea vârstei de 65 de ani, bărbaţii, şi 60 de ani, femeile, pot solicita, cu trei luni înainte de împlinirea acestor vârste, ca unitatea să le menţină în muncă o durată de timp de maximum trei ani. Personalul didactic poate fi pensionat numai la data încheierii anului şcolar sau universitar. Pentru motive temeinicie, pensionarea personalului didactic se poate face şi în timpul anului şcolar sau universitar, cu aprobarea inspectoratului şcolar, respectiv a senatului universitar. Personalul didactic poate fi pensionat, la cerere, cu trei ani înainte de limitele de vârstă prevăzute de legislaţia în vigoare, dacă are o vechime în învăţământ de cel puţin 30 de ani, femeile, respectiv 35 de ani, bărbaţii. Personalul didactic din învăţământ preuniversitar de stat, cu gradul didactic I sau cu titlul ştiinţific de doctor, care dovedeşte competenţă profesională deosebită, poate fi menţinut ca titular în funcţia didactică până la trei ani peste vârsta de pensionare, la cerere, cu avizul consiliului profesoral al unităţii de învăţământ şi cu aprobarea anuală a inspectoratului şcolar. Profesorii şi conferenţiarii universitari cu titlul ştiinţific de doctor pot rămâne în activitate până la vârsta de 70 de ani. La împlinirea vârstei de pensionare, profesorii şi conferenţiarii universitari cu titlul ştiinţific de doctor care dovedesc competenţă deosebită pot fi menţinuţi ca titulari în funcţia didactică, la cerere, cu acordul consiliului facultăţii şi cu aprobarea anuală a senatului universitar, până la împlinirea vârstei de 70 de ani.

PENSIA PENTRU RĂNIŢII ŞI URMAŞII CELOR DECEDAŢI ÎN TIMPUL REVOLUŢIEI DEMOCRATICE DIN DECEMBRIE 1989, p. ce se acordă persoanelor care şi-au pierdut total sau parţial capacitatea de muncă şi urmaşilor celor care au decedat ca urmare a participării la lupta pentru victoria Revoluţiei. Pensia se stabileşte în cuantumuri diferenţiate. Pensia calculată, potrivit legii, pentru accident în timpul îndeplinirii unei sarcini de stat sau obşteşti nu depăşeşte un anumit cuantum. Stabilirea pensiilor se face pe baza actelor prezentate de cei în cauză, verificate cu sprijinul oficiilor de stare civilă, al direcţiilor sanitare şi al organelor de poliţie.

PENSIA PENTRU URMAŞII AVOCAŢILOR, p. care se acordă copiilor şi soţiei avocatului decedat, dacă acesta era pensionar sau întrunea condiţiile pentru dobândirea unei pensii. Copiii primesc această pensie până la împlinirea vârstei de 16 ani, iar în cazul când continuă studiile, până la terminarea acestora, dar nu mai târziu de împlinirea vârstei de 25 (26) de ani. Dacă înainte de împlinirea vârstei de 16 ani copiii devin invalizi de gradul I sau II, primesc după

încetarea pensiei de urmaş un ajutor lunar pe toată durata invalidităţii. Soţia este îndreptăţită la pensia de urmaş pe tot timpul vieţii, de la împlinirea vârstei de 55 de ani, dacă a convieţuit cu soţul cel puţin 15 ani. În cazul când durata căsătoriei a fost mai mică, dar nu mai puţin de zece ani, pensia se calculează proporţional şi cu numărul anilor de căsătorie. Pensia de urmaş se acordă soţiei, pe timpul vieţii şi de la împlinirea vârstei de 50 de ani, dacă până la data decesului soţului a născut mai mult de patru copii şi a convieţuit cu soţul cel puţin zece ani. De asemenea, soţia are dreptul la această pensie, indiferent de vârstă şi de durata căsătoriei, pe tot timpul cât este invalidă de gradul I sau II; soţia beneficiază de pensie de urmaş dacă nu este încadrată în muncă la data decesului soţului şi dacă are în îngrijire unul sau mai mulţi copii în vârstă de până la şase ani. Dacă nu îndeplineşte aceste condiţii, soţia primeşte pensia de urmaş până la încadrarea în muncă, însă nu pentru mai mult de şase luni de la data decesului soţului. Soţia îndreptăţită şi la o pensie proprie poate opta pentru una dintre pensiile care i se cuvin. Baza de calcul al pensiei de urmaş se determină astfel: dacă avocatul decedat era pensionar, se ia ca bază de calcul pensia acestuia; în cazul când nu era pensionar, se determină pensia pentru munca depusă şi limită de vârstă sau pensia de invaliditate. Din această bază de calcul, pensia de urmaş este de 50% pentru un singur urmaş, de 75% pentru doi urmaşi şi de 100% pentru mai mulţi urmaşi îndreptăţiţi la această pensie. Când copiii sunt orfani de ambii părinţi, baza de calcul al pensiei de urmaş se determină astfel: până la trei copii se ia pensia cea mai avantajoasă a unui singur părinte; pentru patru copii se ia pensia cea mai avantajoasă a unui părinte, la care se adaugă jumătate din pensia celuilalt părinte; pentru cinci sau mai mulţi copii se iau în calcul pensiile cumulate ale ambilor părinţi. Plata pensiei de urmaş se suspendă pe tot timpul cât urmaşul este încadrat în muncă, realizează venituri dintr-o activitate permanentă ca liber-profesionist sau ca mic meseriaş cu atelier propriu sau în cazul în care soţia se recăsătoreşte. Dacă un urmaş pierde dreptul la pensie, pensia celorlalţi urmaşi se recalculează.

PENSIA PERSOANELOR HANDICAPATE, persoanele handicapate beneficiază, la cerere, de pensie integrală pentru limită de vârstă dacă dovedesc o vechime în muncă, după data contractării handicapului, de 15 ani, bărbaţii, şi de 10 ani, femeile, în cazul celor încadrabili în gradul I de invaliditate, de 20 de ani pentru bărbaţi şi de 15 ani pentru femei, în cazul celor încadrabili în gradul II de invaliditate, de 25 de ani pentru bărbaţi şi de 20 de ani pentru femei, indiferent de vârstă. Pentru vechimea realizată în plus faţă de cea menţionată mai sus se acordă un spor de pensie de 1% pentru fiecare an în plus pentru primii cinci ani şi de 0,5% pentru fiecare an următor. Persoanele handicapate pensionate în condiţiile de mai sus nu pot cumula pensia cu salariul pe timpul cât se reîncadrează, până la împlinirea vârstelor de 60 de ani, bărbaţii, şi 55 de ani, femeile. Persoanele handicapate care prezintă invalidităţi prezente la data încadrării în muncă pot fi pensionate de invaliditate, la cerere, dacă dovedesc o anumită vechime în muncă şi în raport cu vârsta. Ajutorul special pentru persoanele handicapate dă dreptul, în cazul decesului titularului, la stabilirea şi la acordarea unui ajutor special pentru urmaşi, dacă aceştia îndeplinesc condiţiile legale, care se plăteşte din fondul de risc şi de accident (v.).

PENSIA SUPLIMENTARĂ, p. care se acordă pe baza principiului mutualităţii, între persoanele asigurate, pensionarilor de asigurări sociale şi pensionarilor urmaşi, dacă pensionarii şi susţinătorii decedaţi au contribuit în timpul activităţii lor la alimentarea fondului bănesc destinat acestui scop. Cuantumul p.s. depinde de timpul cât s-a plătit contribuţia, de mărimea contribuţiei, a salariului mediu tarifar şi a celorlalte venituri salariale. În cazul în care s-a cotizat cu 2%, timp de 5-10 ani, p.s. reprezintă 5%, ajungând ca, la o vechime de peste 20 de ani, să reprezinte 12%, după cum se constată din tabelul următor:

Timpul cât s-a cotizat	% din salariul tarifar
de la 5 la 10 ani, inclusiv	5
de la 10 la 15 ani, inclusiv	8
de la 15 la 20 de ani, inclusiv	10
peste 20 de ani	12

Dacă s-a cotizat cu 4% (2% obligatoriu şi 2% facultativ), cuantumul p.s. reprezintă de la 8% până la 18%, aşa cum rezultă din tabelul de mai jos:

Timpul cât s-a cotizat	% din salariul tarifar
5-10 ani, inclusiv	8
10-15 ani, inclusiv	12
15-20 de ani, inclusiv	14
20-25 de ani, inclusiv	16
peste 25 de ani	18

Persoanele care au contribuit la formarea fondului pentru pensia suplimentară o perioadă potrivit reglementărilor în vigoare până la adoptarea Decretului nr. 232/1986 şi o perioadă mai mică de cinci ani cu 3% beneficiază de pensia suplimentară potrivit reglementărilor în vigoare până la această dată, în raport cu toţi anii de contribuţie. Persoanele care au contribuit în noile condiţii (cu 3% şi cu 5%) la fondul pentru pensia suplimentară o perioadă mai mare de cinci ani beneficiază de pensie suplimentară în raport cu toţi anii de contribuţie de la data încetării activităţii lor, ca urmare a pensionării, în modul următor:

Timpul cât s-a cotizat	% din salariul tarifar
5-10 ani, inclusiv	7
10-15 ani, inclusiv	10
15-20 de ani, inclusiv	13
20-25 de ani, inclusiv	15
peste 25 de ani	16

Pensia suplimentară de asigurări sociale de stat (fără agricultori)*

Explicaţii	1990	1991	1992	1993	1994
Numărul mediu al pensionarilor (în mii)	2 271	2 717	2 856	2 945	3 145
Pensia medie (în lei)	201	236	730	3 123	8 470
Explicaţii	**1995**	**1996**	**1997**	**1998***	**1999**
Numărul mediu al pensionarilor (în mii)	3 310	3 459	3 603	3 755	4 156
Pensia medie (în lei)	15 174	20 281	38 588	60 382	106 295

* Sursa: *Anuarul statistic al României, Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 216-217; 1998, p. 207; 1999, p. 202-203.*

P.s. se acordă de la data încetării activității persoanelor care au cotizat, ca urmare a pensionării. Urmașii beneficiază de p.s. în procentele prevăzute pentru pensia de urmaș de asigurări sociale de stat. Dacă o persoană, în timpul activității sale, a plătit contribuția la mai multe sectoare cu sisteme proprii de asigurări sociale, se iau în considerare toți anii de contribuție; în aceste cazuri, p.s. se plătește de sectorul care a acordat pensia de asigurări sociale. P.s. se acordă cadrelor militare permanente ale Ministerului Apărării Naționale și ale Ministerului de Interne, precum și avocaților în aceleași condiții ca personalului din unitățile de stat. Persoanele care au plătit contribuția pentru p.s. o perioadă de până la cinci ani li se restituie, la data pensionării, suma cu care au contribuit, la care se adaugă o dobândă. P.s. se acordă și în cazurile în care membrii cooperatori nu îndeplinesc condițiile pentru primirea pensiei de bază, însă au plătit contribuția personală o perioadă de minimum cinci ani. Membrilor cooperatori care, înainte de pensionare, au plătit contribuția pentru p.s. o perioadă mai mică de cinci ani, la acordarea pensiei de bază li se restituie suma totală plătită drept contribuție personală plus o dobândă. P.s. se acordă separat de pensia de bază. V. și **pensia de bază.**

PENSIE, drept bănesc, sumă de bani ce se plătește lunar persoanelor care își încetează activitatea ca urmare a atingerii unei anumite limite de vârstă, a invalidității, pe tot timpul vieții de la pensionare, copiilor urmași până la o anumită vârstă și soției (soțului) care are calitatea de urmaș, pentru a li se asigura acestora condiții optime de viață. P. se plătesc prin asigurările sociale de stat, cooperatiste etc., prin asistența socială, după caz, pe viață sau cât durează invaliditatea ori calitatea de urmaș. P. constituie forma principală de protecție a foștilor salariați, a membrilor lor de familie prin asigurările sociale de stat și cooperatiste. La stabilirea și la acordarea p. se are în vedere faptul că, în țara noastră, munca este un drept fundamental și, în același timp, o îndatorire de onoare și de prim ordin a tuturor membrilor societății. Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei și a locului de muncă sunt libere. Salariații au dreptul la protecția socială a muncii. Dreptul la p. se acordă, în raport cu munca prestată, calitatea, importanța socială și rezultatele muncii prestate, tuturor cetățenilor care au vechimea necesară în muncă, au împlinit vârsta prevăzută de lege ori și-au pierdut total sau în cea mai mare parte capacitatea de muncă din cauza unor accidente sau boli. P. trebuie să asigure condiții decente de viață membrilor societății, în concordanță cu nivelul de dezvoltare a economiei naționale. Principiul călăuzitor al sistemului actual de pensionare îl constituie îmbunătățirea raportului dintre p. și salariul tarifar, respectiv asigurarea unei mai juste corelări între nivelul p. și cel al salariilor. Sistemul de pensii din România este întemeiat pe principiul eticii și echității sociale, ele fiind stabilite în concordanță cu contribuția fiecărui cetățean la dezvoltarea economico-socială a țării, realizând, în același timp, un raport echitabil între veniturile care provin din salariu și cele care se obțin din pensie, astfel încât să se asigure stimularea în continuare a persoanelor care lucrează în diferitele domenii economice, sociale, culturale etc., precum și realizarea unor proporții echitabile între p. mai mici și cele mari. La baza sistemului actual de pensionare din țara noastră se mai află următoarele principii: **▪fondurile băneşti necesare plății p. se formează din contribuțiile unităților, ale asiguraților, precum și ale persoanelor care angajează personal casnic și de îngrijire a blocurilor de locatari; ▪stimularea realizării unei vechimi cât mai mari în muncă; ▪determinarea cuantumului p. în funcție, în primul rând, de condițiile existente la locul de muncă; ▪justa corelare a p. de invaliditate cu p. pentru munca depusă și limită de vârstă; ▪instituirea p. suplimentare din contribuția personală a cetățenilor; ▪unicitatea pensiilor; ▪neimpozabilitatea pensiilor până la un anumit nivel; ▪imprescriptibilitatea dreptului la pensie; ▪incesibilitatea dreptului la pensie; ▪indexarea și majorarea pensiilor.** Principiile care stau la baza p. acționează în așa fel încât se încadrează în sistemul general al cointeresării materiale, creând fiecărui cetățean perspectiva unei p. mai mari, corespunzătoare aportului real la dezvoltarea economică, socială, culturală a patriei noastre. Statul român garantează dreptul la p. fiecărui cetățean, indiferent de sex și de naționalitate, și acordă sprijin material prin asistența socială

persoanelor inapte de muncă şi lipsite de mijloace de existenţă. Potrivit principiului unicităţii pensiei, o persoană poate primi o singură p. de bază integrală de asigurări sociale; dacă o persoană este îndreptăţită să primească două sau mai multe p., ea poate oricând să opteze pentru una dintre ele. Persoanele care au lucrat în sectorul de stat şi în alte sectoare cu sisteme proprii de pensionare primesc atât p. de asigurări sociale de stat, cât şi p. care li se cuvine din acele sectoare, în raport cu munca depusă şi cu vechimea în muncă; suma p. cumulate nu poate depăşi însă nivelul p. de asigurări sociale ce s-ar fi cuvenit persoanei în cauză în situaţia în care întreaga muncă ar fi prestată într-o unitate de stat. În România, actele procedurale pentru dobândirea pensiei şi p. sunt scutite de plata oricărui impozit sau taxe (neimpozabilitatea p.); de asemenea, dreptul la p. este imprescriptibil, ceea ce înseamnă că dreptul la p., o dată născut, nu se pierde, cu toate că – să admitem – nu s-a cerut înscrierea la pensie, oricât timp s-ar fi scurs de la naşterea acestui drept şi dreptul la p. nu pot fi cedate nici total, nici parţial (neadmiterea cesiunii p.) şi nu se poate renunţa la p. Sistemul pensiilor de asigurări sociale de stat este caracterizat de datele de mai jos:

Evoluţia cheltuielilor cu plata pensiilor prin asigurările sociale de stat, în perioada 1990-2000

Explicaţii	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Suma pensiilor (în mii)	48 691,1	119 556	321 676	1 042 464	2 461 464	3 669 164
% faţă de 1990	100	245,5	660,6	2 140,9	5 034,5	7 535,6
Explicaţii	1996	1997	1998	1999*	2000**	
Suma pensiilor (în mii)	5 547 645	11 663 924	21 936 696	31 076 490,2	43 618 950,5	
% faţă de 1990	113 936	23 954,9	45 052,7	63 823,7	89 583,0	

Sursa: *Anuarul statistic al României, Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 732; 1998, p. 641; 1999, p. 633.*

**Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XII, nr. 198, din 8 mai 2000.*

Evoluţia numărului mediu al pensionarilor de asigurări sociale de stat

Explicaţii	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Numărul mediu de pensionari – mii	1 655	2 007	2 080	2 169	2 246	2 300
% faţă de 1980	100	121,3	125,7	131,1	135,7	139,0
Explicaţii	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Numărul mediu de pensionari – mii	2 570	3 018	3 211	3 253	3 039	3 588,7
% faţă de 1980	155,3	182,4	194	196,6	207,8	216,8
Explicaţii	1996	1997	1998	1999*	2000**	
Numărul mediu de pensionari – mii	3 740	3 785	4 020	4 156	4 325	
% faţă de 1980	220	228,5	242,9	251,1	261,3	

Sursa: *Anuarul statistic al României, Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 215; 1998, p. 205; 1999, p. 201.*

**Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XII, nr. 198, din 8 mai 2000.*

Evoluția pensiei medii de asigurări sociale de stat *

Explicații	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Pensia medie – în lei	1 602	3 357	8 750	27 079	61 370	88 108
% față de 1990	100	209,6	546,2	1 690,3	3 830,8	5 499,9
Explicații	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	
Pensia medie – în lei	126 842	259 947	400 489	670 813	1 026 020	
% față de 1990	7 917,7	16 266,4	24 999,3	41 873,5	64 046,2	

Sursa: * *Anuarul statistic al României, Comisia Națională pentru Statistică, București, 1997, p. 216-217; 1998, p. 207; 1999, p. 203.*
Datele relative au fost calculate de autor.

Evoluția pensiei medii reale a pensionarilor de asigurări sociale de stat*

Explicații	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Procente	100	77,5	63,7	56,5	55,3	61,2
Explicații	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	
Procente	62,8	49,7	48,8	51,5	54	

Sursa: * *Anuarul statistic al României, Comisia Națională pentru Statistică, București, 1997, p. 216-217; 1998, p. 207; 1999, p. 203.*

*
* *

În țările dezvoltate, o parte a salariaților optează pentru pensionarea cât mai devreme, chiar dacă li se promite o pensie mai mare dacă se vor pensiona mai târziu. Pensionarea mai devreme face loc cadrelor tinere. În **Austria**, pensionarea se face la împlinirea vârstei de 65 de ani, bărbații, cu o vechime minimă de 30 de ani, iar pentru femei la atingerea vârstei de 60 de ani, cu o vechime în muncă de 25 de ani. Persoanele pot cere pensionarea cu până la cinci ani mai devreme (adică la 60 de ani, respectiv la 55 de ani). De asemenea, există posibilitatea pensionării mai devreme a persoanelor care au o vechime în muncă mai mare decât vechimea minimă prevăzută de lege. În **Franța**, pensionarea se face la 65 de ani, bărbații, și la 60 de ani, femeile, cu o vechime de 30 de ani, respectiv 25 de ani, cu posibilitatea pensionării cu câțiva ani mai devreme dacă au o vechime mai mare în muncă. În **Germania**, pensionarea pentru limită de vârstă se face la 65 de ani, bărbații, și la 60 de ani, femeile. Femeile care au o vechime în muncă de cel puțin 15 ani se pot pensiona la 60 de ani. Bărbații cu o vechime îndelungată se pot pensiona la 63 de ani. Pentru fiecare an lucrat în plus se acordă un spor de pensie de 1,5%. În **Ungaria**, bărbații se pensionează la 60 de ani, iar femeile la 55 de ani, cu vechime de 30 de ani, respectiv 25 de ani. În **Danemarca**, pensionarea pentru limită de vârstă are loc la 67 de ani, bărbații, și la 65 de ani, femeile. În **Finlanda**, vârsta de pensionare este de 65 de ani atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Pensionarea se poate face cu până la cinci ani mai devreme, dar cu reducerea pensiei. În **Norvegia**, vârsta de pensionare este de 67 de ani. Cei care muncesc peste vârsta de 67 de ani primesc pensia și o parte din salariu. În **Suedia**, vârsta de pensionare este de 65 de ani pentru bărbați și de 60 de ani pentru femei. În **Marea Britanie**, vârsta de pensionare este de 65 de ani pentru bărbați și de 60 de ani pentru femei. În **Statele Unite ale Americii**, vârsta de pensionare este de 65 de ani, cu posibilitatea pensionării cu trei ani mai devreme. **Cu privire la cuantumul pensiei**: Albania.

Cuantumul pensiei este de 70% din salariul mediu pe ultimele 12 luni. **Bulgaria.** Nivelul pensiei este de 80%-85% din salariul mediu pe trei ani consecutivi din ultimii zece ani de activitate. **Cehia** şi **Slovacia.** Pensia reprezintă 60% pentru grupa I de muncă, 55% pentru grupa a II-a şi 50% pentru grupa a III-a de muncă din salariul mediu pe cinci ani consecutivi din ultimii zece ani de muncă. Pentru fiecare an de vechime în muncă în plus se acordă pe cele trei grupe de muncă un spor de 2%, 1,5% respectiv 1%. **Ungaria.** Pensia reprezintă 33% pentru zece ani de vechime în muncă; 53% pentru 20 de ani de vechime în muncă; 68% pentru 30 de ani de vechime în muncă; 71% pentru 35 de ani de vechime în muncă; 74% pentru 40 de ani de vechime în muncă; 75% pentru 42 de ani sau mai mulţi de vechime în muncă. **Federaţia Rusă.** Pensia reprezintă 50% până la 100% din salariul lunar pe ultimele 12 luni de activitate sau pe cinci ani consecutivi din ultimii zece ani de activitate. La această pensie se acordă sporuri de 5-15% pentru condiţiile de muncă şi numărul de persoane aflate în întreţinere. **Cuba.** Pensia reprezintă 50% din salariul mediu pe ultimii cinci ani de activitate, la care se adaugă 1% pentru fiecare an lucrat în plus peste 25 de ani (1,5% pentru munci grele sau periculoase). **Italia.** Pensia reprezintă 2% pentru fiecare an de vechime din salariul mediu pe trei ani consecutivi din ultimii zece ani. Cota maximă este de 80%. **Belgia.** Pensia este de 60% din retribuţia medie pentru beneficiarii singuri şi de 75% pentru familişti. Vechimea integrală este de 45 de ani pentru bărbaţi şi de 40 de ani pentru femei. **Franţa.** Pensia reprezintă 25% din salariul mediu din ultimii zece ani; 40% dacă pensia se solicită la 60 de ani, cu 30 de ani vechime. La pensia astfel stabilită se adaugă 50% pentru persoanele aflate în întreţinere (soţia în vârstă de peste 65 de ani sau la 60 de ani dacă este inaptă de muncă, iar în cazul în care a crescut trei copii se mai adaugă un supliment de 10%). **Turcia.** Nivelul pensiei este de 70% din salariul mediu pe trei ani din ultimii cinci ani, plus o majorare de 1% pentru fiecare an care depăşeşte vechimea de 25 de ani. În unele ţări, salariaţii nu sunt obligaţi să se pensioneze, ceea ce înseamnă că pot lucra cât trăiesc. În alte ţări, pensionarea se face obligatoriu până la vârsta de 70 de ani. Majoritatea ţărilor acceptă cumularea (parţială sau integrală) a salariului cu pensia.

PENSIE ALIMENTARĂ, v. PENSIE DE ÎNTREŢINERE.

PENSIE DE ÎNTREŢINERE, sumă de bani lunară pe care o persoană trebuie să o plătească altei persoane în cuantumul şi pe durata de timp stabilită de instanţa judecătorească (de exemplu pentru copii, în cazul când părinţii sunt despărţiţi etc.).

PENSIE DE RETRAGERE, p. ce se poate solicita de către persoanele care desfăşoară activităţi pe bază de contract individual de muncă, precum şi de persoanele care realizează un venit anual echivalent cu cel puţin şase salarii minime brute pe ţară şi care îşi încetează activitatea. P. de r. se diminuează cu 0,3% pentru fiecare lună, respectiv cu 3,6% pentru fiecare an de anticipare. La împlinirea vârstei legale pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă: a) p. de r. devine pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă; b) p. de r. se recalculează prin adăugarea eventualelor stagii de cotizare realizate în perioada de anticipare; c) penalizarea prevăzută mai sus se înlocuieşte cu 0,2% pentru fiecare lună, respectiv cu 2,4% pentru fiecare an de anticipare efectivă.

PENSIE I.O.V.R., sumă de bani acordată lunar invalizilor, orfanilor, accidentaţilor şi văduvelor de război, urmaşilor celor morţi sau dispăruţi în război, precum şi urmaşilor foştilor pensionari şi accidentaţi de război. Invalizii şi accidentaţii de război care anterior au fost încadraţi în muncă primesc pensia calculată în concordanţă cu reglementările asigurărilor sociale de stat pentru invaliditate cauzată de un accident de muncă, potrivit grupei a III-a de muncă. Pensia invalizilor şi accidentaţilor de război care anterior n-au fost încadraţi în muncă este stabilită în sumă fixă diferenţiată pe: mari mutilaţi, invalizi de gradul I, II şi III. Invalizii şi accidentaţii de

război, marii mutilaţi şi cei cuprinşi în gradul I de invaliditate primesc, pe lângă pensia I.O.V.R., o indemnizaţie lunară de însoţire şi îngrijire. Dacă pensionarii invalizi, accidentaţii de război de orice grad şi văduvele de război pensionare sunt încadraţi în muncă, primesc pe timpul cât lucrează, pe lângă salariul ce li se cuvine, şi pensia I.O.V.R. în întregime. De asemenea, este legiferat ca invalizii şi accidentaţii de război, indiferent de gradul de invaliditate, să-şi păstreze la încetarea activităţii dreptul la pensia I.O.V.R., chiar dacă li se cuvine şi primesc şi o pensie pentru munca prestată după ce au devenit invalizi. Copiii şi soţiile celor morţi sau dispăruţi în război şi ai celor care au decedat ulterior ca pensionari I.O.V.R. primesc pensia de urmaş, acordată în aceleaşi condiţii ca urmaşilor în cadrul asigurărilor sociale de stat. Dacă la data decesului susţinătorul primea pensia I.O.V.R. şi pensie de asigurări sociale, pensia de urmaş se calculează pe baza pensiei care este mai avantajoasă. Pensia pe care o primesc accidentaţii de război în afara serviciului ordonat nu poate fi cumulată cu o altă pensie şi nu poate constitui bază pentru acordarea pensiei de urmaş. Concomitent, pensionarii I.O.V.R. au dreptul să beneficieze, în mod gratuit, de asistenţă medicală în spitale, de tratament ambulatoriu, de medicamente şi de întreţinere pe timpul internării, de trimiteri la tratament în staţiunile balneoclimaterice etc. V şi **pensia pentru munca depusă şi limită de vârstă; pensia de urmaş.**

PENSIE PARŢIALĂ, p. al cărei cuantum se diminuează cu 0,7% pentru fiecare lună, respectiv cu 8,4% pentru fiecare an de anticipare, din cuantumul pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă. Beneficiarul **p.p.** poate opta oricând pentru **pensia de retragere** (v.), până la împlinirea vârstei prevăzute de lege pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă. La împlinirea vârstei legale pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă: a) **p.p.** devine pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă; b) **p.p.** se recalculează prin adăugarea stagiului de cotizare realizat în perioada de anticipare; c) nu se mai aplică procentele de diminuare.

PENSIE SOCIALĂ, p. care se acordă nevăzătorilor sub forma unui venit minim lunar, determinată la nivelul salariului de bază minim brut pe ţară indexat, indiferent de vârsta şi de veniturile realizate din salarii, pe toată durata cât persoana este handicapată. **P.s.** se acordă din fondul de risc şi de accident pentru protecţia socială a persoanelor handicapate.

PENSIONAR, persoană care, potrivit actelor normative în vigoare, primeşte o pensie.

PENSIONARE, încetare a activităţii unei persoane încadrate în muncă într-o unitate şi acordarea unei pensii în concordanţă cu prevederile legislaţiei de asigurări sociale. V. şi **pensie.**

PENSIONARE ANTICIPATĂ CU REDUCEREA LIMITEI DE VÂRSTĂ, p. anticipată a unor categorii speciale de salariaţi cuprinşi în asigurările sociale de stat, cu reducerea limitei de vârstă cu cel mult cinci ani. Beneficiază de această **p.** şomerii care îndeplinesc condiţia de vechime integrală în muncă (30 de ani, bărbaţii, şi 25 de ani, femeile). Vechimea în muncă se calculează după normele generale, ţinându-se seama de grupele de muncă în care au lucrat salariaţii. Limita de vârstă la **p.a.** se poate reduce cu cel mult cinci ani, ceea ce înseamnă că pensionarea se poate face reducându-se vârsta până la 55 de ani, pentru bărbaţi, şi până la 50 de ani, pentru femei. **P.a.** mai presupune ca persoana în cauză să fi beneficiat atât de **ajutorul de şomaj** (v.), cât şi de **alocaţia de sprijin** (v.). La pensia calculată potrivit procedurii generale se aplică cu coeficient de 0,3% pentru fiecare lună cu care s-a redus vârsta de pensionare şi cu care se reduce pensia rezultată. Plata acestei pensii se suspendă pe întreaga perioadă în care titularul este membru al cooperaţiei meşteşugăreşti sau realizează permanent venituri din activităţi profesionale.

PENSIONARE TRANZITORIE CU REDUCEREA LIMITEI DE VÂRSTĂ, p. unor categorii de salariaţi cu reducerea limitei de vârstă, care aveau vechimea minimă integrală în

muncă, în baza Decretului-lege nr. 60/1990, cu aplicabilitate de la 1 martie 1990 până la 31 decembrie 1990. Salariaţii care aveau vechimea integrală în muncă puteau cere pensionarea cu până la doi ani înainte de împlinirea vârstei prevăzute de lege. Salariaţii care aveau vechimea integrală în muncă puteau cere pensionarea cu până la patru ani înainte de împlinirea vârstei prevăzute de lege în situaţiile următoare: pentru motive de sănătate, constatate cu certificat medical, fără a fi încadrabili într-un grad de invaliditate; în cazul în care conducerea unităţii, cu acordul colectivului de muncă, apreciază că cererea este întemeiată, deoarece salariatul desfăşoară o activitate cu randament scăzut. Salariaţii care aveau o vechime în muncă mai mare decât vechimea minimă integrală prevăzută de lege puteau cere pensionarea şi înainte de împlinirea vârstei de 60 de ani, bărbaţii, şi de 55 de ani, femeile; vârsta de pensionare s-a redus corespunzător cu numărul de ani care depăşea vechimea minimă necesară, fără să fi fost mai mică de 55 de ani pentru bărbaţi şi de 50 de ani pentru femei. Salariaţii care aveau o vechime în muncă de cel puţin zece ani în cadrul asigurărilor sociale de stat au putut fi pensionaţi, la cerere, la împlinirea vârstei de 60 de ani, pentru bărbaţi, şi de 55 de ani, pentru femei. Persoanelor pensionate tranzitoriu li se suspendă plata pensiei pe timpul cât realizează venituri din prestarea unei activităţi salariate, în calitate de membru al unei cooperative meşteşugăreşti ori dintr-o activitate pe cont propriu, cu excepţia activităţilor productive din agricultură. În aceste cazuri, pensionarii au obligaţia ca, în termen de 15 zile de la reluarea activităţii, să comunice organelor de pensii noua situaţie, pentru suspendarea pensiei. Aceste prevederi se aplică până la împlinirea vârstei de 60 de ani, bărbaţii, şi 55 de ani, femeile.

PENSIUNEA, operaţiune prin care banca preia cambiile pe care le vinde beneficiarul, cu condiţia ca ele să fie răscumpărate de către acesta la termenele convenite. În mod frecvent, o astfel de operaţiune se desfăşoară în relaţiile băncilor cu agenţii economici mari şi cu deosebire între bănci. De regulă, cambiile care fac obiectul p. rămân la beneficiar, în timp ce banca primeşte angajamentul de răscumpărare, eliberat de beneficiar, precum şi borderoul cu cambiile respective.

PER CAPITA, pe cap de locuitor. Spre exemplu, produsul naţional brut pe cap de locuitor, care se determină ca raport între produsul naţional brut şi numărul de cetăţeni ai ţării.

PERCEPŢIE, instituţie financiară locală care calculează şi încasează impozite, taxe, diferite majorări, amenzi etc. de la populaţie.

PERFORMANŢĂ ECONOMICO-FINANCIARĂ, nivel calitativ superior al activităţii economico-financiare desfăşurate de agenţii economici, care se apreciază cu ajutorul mai multor indicatori, cum sunt: ▪cifra de afaceri; ▪rentabilitatea capitalului; ▪productivitatea muncii; ▪randamentul capitalului; ▪profitul brut şi cel net; ▪rata anuală de înnoire a capitalului fix; ▪eficienţa utilizării mijloacelor fixe etc.

PERIOADĂ BUGETARĂ, durata de timp pentru care se elaborează, se aprobă şi se execută bugetul de stat. P.b. poate să dureze câţiva ani şi deci să nu corespundă cu anul bugetar.

PERIOADĂ CURENTĂ, interval de timp în care se desfăşoară activitatea economică şi financiară şi în care indicatorii realizaţi se compară cu cei din perioadele anterioare, pentru a se caracteriza şi exprima evoluţia lor în timp şi pentru a se lua măsurile corespunzătoare.

PERIOADĂ DE ASIGURARE, intervalul de timp considerat ca unitate de timp pentru care s-a determinat prima de asigurare, în decursul căruia societatea de asigurări preia riscul asigurării, asumându-şi răspunderile care decurg din aceasta. La asigurările facultative, p. de a. este prevăzută

în contractul de asigurare şi poate fi de un trimestru, un semestru, un an sau de mai mulţi ani. Asigurările prin efectul legii, fiind în vigoare fără întrerupere, nu au stabilită p. de a. V. şi **durata asigurării.**

PERIOADĂ DE BAZĂ, intervalul de timp (de regulă, un an) în cursul căruia se derulează fenomenele economice şi financiare şi care se ia ca bază de comparaţie a evoluţiei acestora. V. şi **perioadă curentă.**

PERIOADĂ DE CURIER, numărul de zile necesar pentru ca documentele de plată să ajungă la unităţile bancare, la organele financiare, de asigurări etc.

PERIOADĂ DE GARANŢIE, interval de timp în care, în condiţii normale de transport, depozitare şi exploatare, marfa achiziţionată trebuie să-şi menţină nemodificate proprietăţile tehnico-funcţionale. Dacă au fost necesare înlocuiri sau reparări ale mărfii, p. de g. se prelungeşte cu timpul în care marfa nu a putut fi utilizată de cumpărător ca urmare a defectelor pe care le-a avut.

PERIOADĂ DE GRAŢIE 1. Interval de timp în care beneficiarul unui credit este păsuit să ramburseze ratele scadente sau să plătească dobânda. 2. Perioada dintre momentul plăţii primei (primelor) de asigurare şi cel din care asiguratul are dreptul să primească indemnizaţii de asigurare. 3. Numărul de zile acordat de instanţa judecătorească pentru ca debitorul să-şi poată onora obligaţia restantă.

PERIOADĂ DE IMPUNERE, p. de timp pentru care se determină un venit impozabil şi se calculează impozitul respectiv. P. de i. este stabilită pe feluri de impozite. Astfel, pentru salarii, p. de i. este luna, iar pentru impozitul pe veniturile agricole şi pe veniturile realizate din practicarea unei meserii pe cont propriu, p. de i. este anul calendaristic.

PERIOADĂ DE ÎNREGISTRARE 1. Numărul de zile în care se înregistrează în contabilitate fenomenele şi procesele economice şi financiare. 2. Numărul de zile reglementat prin lege la depunerea cererii de înregistrare a emisiunii de titluri financiare, în care organul financiar de stat poate contesta legalitatea unei emisiuni primare.

PERIOADĂ DE PREAVIZ, numărul de zile de la înmânarea preavizului privind încetarea valabilităţii contractului de muncă până la aplicarea lui.

PERISABILITATE, modificarea proprietăţilor fizico-chimice ale mărfurilor agroalimentare din cauza condiţiilor improprii de ambalare, transport, sortare, manipulare sau depozitare.

PERMIS DE CABOTAJ, document eliberat de organele vamale unei organizaţii de navigaţie, prin care i se îngăduie ca încărcarea, transportarea şi descărcarea mărfurilor să se facă fără plata taxelor vamale. Eliberarea p. de c. se face cu condiţia ca transporturile respective să aibă loc între porturile naţionale, iar manipularea mărfurilor să se efectueze numai la o anumită dană. Evitarea taxării acestor mărfuri se realizează pe baza actului de tranzit care se întocmeşte în momentul încărcării mărfurilor şi care le însoţeşte până în portul de descărcare.

PERMIS DE DESCĂRCARE, document eliberat de organele vamale după ce importatorul a îndeplinit toate formalităţile (a plătit taxele vamale datorate), prin care i se aprobă descărcarea mărfurilor de pe mijlocul de transport respectiv.

PERMIS VAMAL, act eliberat de organele vamale armatorului, pe baza căruia se aprobă încărcarea sau descărcarea mărfurilor de pe navă, depunerea sau scoaterea unor mărfuri din

magazii, desigilarea unor bunuri etc. supuse taxelor vamale. Eliberarea **p.v.** presupune că taxele vamale au fost achitate.

PERSOANĂ, p. fizică, p. juridică şi orice grup de persoane care desfăşoară o activitate împreună.

PERSOANĂ AFILIATĂ, p. fizică sau juridică aflată în următoarele situaţii: ▪este o persoană de control al unui **fond deschis de investiţii** (v.) sau al unei societăţi de administrare de investiţii; ▪este o persoană juridică în cadrul căreia un fond deschis de investiţii, o societate de investiţii sau o societate de administrare de investiţii este o persoană de control; ▪este o persoană juridică în care o persoană de control al unui fond deschis de investiţii, al unei societăţi de investiţii, al unei societăţi închise de investiţii sau al unei societăţi de administrare este o persoană de control; ▪este soţul/soţia sau o rudă până la gradul al treilea sau fiu până la gradul al doilea al oricărei persoane care este afiliată unui fond deschis de investiţii, unei societăţi de investiţii sau unei **societăţi de administrare de investiţii** (v.).

PERSOANĂ DE ACCES, p. fizică învestită cu dreptul de a controla, care are calitatea de angajat, de consultant sau care are posibilitatea de a obţine orice informaţie cu privire la achiziţionarea sau vânzarea de valori mobiliare şi de alte instrumente financiare de către astfel de societăţi de administrare, fonduri deschise de investiţii şi/sau a societăţilor de investiţii.

PERSOANĂ DE CONTROL AL UNUI FOND DESCHIS DE INVESTIŢII SAU AL UNEI SOCIETĂŢI DE INVESTIŢII, p. fizică sau juridică aflată în următoarele situaţii: ▪este membru al **consiliului de încredere** (v.) al fondului deschis de investiţii sau al consiliului de administraţie ori este director executiv în cadrul persoanei juridice; ▪deţine direct ori indirect sau are în alt mod puterea de a exercita controlul a peste 10% din valorile mobiliare, cu drept de vot, ale persoanei juridice; ▪este societatea de administrare a unui **fond deschis de investiţii** (v.) sau a unei societăţi de investiţii ori este acţionar la această societate.

PERSOANĂ DE RISC, p. fizică sau juridică (societate de asigurări, bancă etc.) care este înscrisă într-un fişier naţional din cauza unor importante întârzieri în plăţi înregistrate în activitatea lor.

PERSOANĂ JURIDICĂ, grupare de persoane cărora legea le recunoaşte o existenţă şi le acordă un statut juridic potrivit căruia au posibilitatea să fie proprietari, să aibă un patrimoniu, să fie debitoare sau creditoare, să aibă reprezentant în justiţie având toate atributele persoanelor fizice şi să fie înregistrată în Registrul Comerţului. Persoanele juridice pot fi **publice** sau **de utilitate publică** şi urmăresc realizarea sau funcţionarea unui serviciu public sau de interes general (de exemplu, statul, judeţul, comuna, întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile de utilitate publică) şi **private (morale)**, a căror activitate este lăsată la libera creaţie a persoanelor fizice, cu anumite limite stabilite prin lege.

PERSONALITATE JURIDICĂ, însuşirea, aptitudinea recunoscută de lege unei unităţi economice sau unei instituţii de a fi titular de drepturi şi obligaţii. **P.j.** se dobândeşte prin înregistrarea în Registrul Comerţului. **V.** şi **persoană juridică.**

PETRODOLARI, fonduri în dolari existente la dispoziţia ţărilor producătoare şi exportatoare de petrol, care depăşesc cerinţele proprii ale exportatorilor şi care se depun la băncile comerciale în conturile de depozit. Băncile comerciale folosesc **p.** în diferite operaţiuni pe piaţa financiară obţinând dobânzi importante.

PEŞCHEŞ, sumă de bani sau bunuri pe care domnitorii Ţărilor Române le ofereau anual Porţii Otomane, sultanului sau altor demnitari turci.

PIATRĂ PREŢIOASĂ, mineral cristalizat cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate foarte mare, de valoare deosebită, care se găseşte rar în natură. **P.p.** se foloseşte în mod deosebit la confecţionarea bijuteriilor.

PIATRĂ SEMIPREŢIOASĂ, mineral cristalizat cu aspect frumos, în culori variate, cu duritate mare, relativ puţin răspândit în natură. **P.s.** se utilizează, de regulă, la confecţionarea bijuteriilor de o mai mică valoare.

PIAŢA ACŢIUNILOR, parte componentă a pieţei de capital, pe care se negociază acţiuni în vederea constituirii şi măririi capitalului social al societăţilor comerciale emitente. Treptat, s-a cristalizat şi s-a dezvoltat o piaţă internaţională a acţiunilor prin participarea cu active financiare în valută a unor agenţi economici din diferite ţări la formarea capitalului social al unor societăţi comerciale din alte ţări, aceştia dobândind astfel calitatea de acţionari. Pe **p.a.** au loc şi euroemisiuni de acţiuni, care constituie o cale importantă de mobilizare a capitalurilor disponibile de către societăţile transnaţionale prin atragerea unor acţionari din diverse ţări, cu toate dificultăţile create de autorităţile guvernamentale din unele ţări. Piaţa euroacţiunilor este direct legată de societăţile transnaţionale. **V. şi piaţa capitalurilor.**

PIAŢA ASIGURĂRILOR, totalitatea cererilor şi a ofertelor de asigurare facultativă privind persoanele, bunurile şi răspunderea civilă etc., care se întâlnesc şi se soluţionează în şi între societăţile de asigurări dintr-o ţară sau din mai multe ţări. **P.a.** cuprinde atât asigurările interne, cât şi pe cele externe, ocupând un loc important în mecanismul economic. În funcţie de primele nete subscrise, **p.a.** s-a dezvoltat în următoarele ţări: S.U.A., Japonia, Marea Britanie, Franţa. S-a dezvoltat mai mult **p.a.** de viaţă, ca urmare a creşterii competiţiei, a reglementării unor forme de asigurare a vieţii, a unei mai mari cereri pentru asigurările de pensii, a deteriorării sistemului social de securitate etc. A fost şi este competitivă piaţa externă de mare rentabilitate, în special la asigurările auto, de sănătate şi de boală. **P.a.** franceză este astăzi dominată de societăţile naţionale de asigurări. Societăţile de asigurări controlează prin investiţii un important sector bancar. Asigurarea de viaţă este ramura de cel mai mare interes pentru toţi asigurătorii. În Italia, câteva bănci controlează total activitatea unor companii de asigurări, dar sunt şi societăţi de asigurări care controlează activitatea bancară. În România, **p.a.** dobândeşte formele şi caracteristicile specifice economiei de piaţă prin desfiinţarea monopolului de stat asupra asigurărilor la 1 ianuarie 1991 şi crearea condiţiilor pentru înfiinţarea unor societăţi cu capital de stat, mixt şi privat. La 1 ianuarie 1991 s-au înfiinţat trei societăţi cu capital de stat: Societatea Asigurarea Românească – ASIROM S.A., Societatea de Asigurări-Reasigurări ASTRA S.A. şi Societatea de Prestări de Servicii CAROM S.A. În România, **p.a.** este formată din: cumpărători, care sunt persoane fizice şi juridice; vânzători de asigurări, care cuprind societăţile de asigurări; intermediari în domeniul asigurărilor. Pe **p.a.** din România pot vinde asigurări şi reprezentanţele unor societăţi străine sau ale unor asociaţii ale asigurătorilor străini, însă care trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: a) să aibă personalitate juridică în ţara de origine, să fi desfăşurat activitate în domeniul asigurărilor în ultimii zece ani şi să nu se afle în stare de încetare de plăţi sau de faliment ori în alte situaţii asemănătoare; b) să depună la o unitate bancară din România o garanţie în numerar, echivalentă cu limita minimă a capitalului de 25 de milioane de lei pentru fiecare categorie de asigurări; c) să obţină în prealabil avizul Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor. Reprezentanţele societăţilor sau asociaţiilor străine au unele restricţii în ce priveşte încheierea contractului de asigurare, în sensul că ele pot vinde asigurări numai cetăţenilor societăţilor străine şi pentru bunurile

proprietate a acestora; în ce privește asigurările și reasigurările, ele pot încheia contracte cu societățile de asigurări și reasigurări românești.

PIAȚA AURULUI, ansamblul relațiilor de schimb dintre producătorii de aur și cei care îl achiziționează și îl utilizează în scopuri monetare, adică pentru constituirea de rezerve monetare, baterea monedei sau folosirea lui ca mijloc de plată internațional ori în scopuri industriale, respectiv pentru utilizări tehnologice, în medicină, fabricarea bijuteriilor etc. Spre deosebire de piața altor mărfuri, atât producătorul, cât și ofertantul de aur nu dețin cel mai important rol în determinarea condițiilor pieței. De exemplu, Africa de Sud este principalul producător de aur; piața acestui metal se află aproape în întregime sub influența politicii și a acțiunilor întreprinse de către autoritățile monetare și de către băncile centrale ale puterilor financiare. La crearea unei atare situații au contribuit mai mulți factori, și anume: a) masa principală a aurului nu dispare în procesul de consum și se stochează de către marile bănci și de particulari, ceea ce face ca fiecare nouă extracție să constituie o mărime relativ mică comparativ cu marile stocuri deja existente; b) stocul de aur monetar este concentrat în cea mai mare parte în câteva țări dezvoltate, care își coordonează politica în ce privește cumpărarea sau vânzarea de aur; c) aurul nu este admis să circule în schimbul intern de mărfuri, iar aprovizionarea cu aur pentru consumurile industriale este supusă în unele țări repartiției centralizate. De asemenea, în multe țări nu este admisă deținerea aurului de către particulari sau este legiferat controlul la importul aurului. În aceste condiții, autoritățile monetare și băncile centrale ale marilor puteri au avut posibilitatea să influențeze cererea și oferta de metal galben și chiar piața aurului, menținând cotația la nivelul prețului oficial și determinând o îndelungată perioadă de timp un aflux al aurului spre rezervele oficiale. La toate acestea a contribuit și faptul că, pentru principalul producător de aur – Africa de Sud – exportul acestui metal este postul principal al balanței sale comerciale și al balanței de plăți. Până în anul 1960, o parte importantă a cererii de aur venea de la băncile centrale, care îl foloseau pentru alimentarea rezervelor monetare. Din acel an, principala parte a cererii de aur este prezentată de particulari, în vederea unor prelucrări industriale și mai ales pentru tezaurizare și speculă. Organizarea pieței aurului se deosebește de cea a piețelor de mărfuri. Astfel, firmele și băncile particulare specializate în comerțul cu aur sunt foarte strâns legate de băncile centrale și, în foarte multe cazuri, acționează ca agenți ai acestor bănci sau operează sub supravegherea directă a lor. Cele mai importante piețe internaționale ale aurului sunt piața din Londra (datează din secolul al XVII-lea), Zürich și Paris. O importantă piață a aurului a existat și la New York până în 1993 când, concomitent cu suspendarea convertibilității în aur a dolarului, aceasta a fost rezervată exclusiv aurului folosit în alte scopuri decât cel monetar.

PIAȚA CAPITALURILOR, locul de întâlnire a cererii cu oferta de capital, piață specializată în efectuarea de tranzacții cu active financiare care au scadențe pe termene medii și lungi. **P.c.** cuprinde piața financiară și piața monetară. Prin intermediul **p. de c.**, capitalurile disponibile sunt dirijate către agenții economici naționali sau de pe piețele altor țări, în care nevoile de capital sunt mai mari decât posibilitățile financiare interne. Cererea de capital poate proveni de la guverne, municipalități, societăți industriale, comerciale și financiare din țară sau de pe piețele altor țări unde nevoile de capital depășesc posibilitățile financiare interne de acoperire, iar oferta de capital poate veni de la bănci, case de economii, societăți de asigurări și de reasigurări, case de pensii, persoane fizice din țară sau din străinătate. Cererea și oferta de capitaluri se întâlnesc pe bursele de valori mobiliare sau prin băncile care se ocupă cu vânzarea-cumpărarea hârtiilor de valoare. Într-un sens mai restrâns, **p.c.** cuprinde numai piața acțiunilor și a obligațiunilor și are două componente: a) **p. primară** a **c.**, pe care se plasează noile emisiuni de titluri ale agenților economici care caută noi fonduri bănești, și b) **p. secundară** a **c.** pe care sunt negociate titlurile pe care proprietarii lor le vând pentru a-și redobândi capitalul înainte de

scadența stabilită inițial. Aceasta este în fapt bursa de valori. Vânzarea și cumpărarea titlurilor de valoare se fac la cursul zilei, care poate fi superior sau inferior cursului de achiziție. Autoritățile monetare pot impune anumite restricții referitoare la accesul la resursele financiare interne. Deplasările de capitaluri de la o piață la alta au determinat în fapt crearea și funcționarea unei **piețe internaționale de capital**, care nu trebuie considerată doar ca o totalitate de piețe naționale, ci ca o piață separată și complementară a piețelor naționale, cu structuri proprii. **P. de c.** se ocupă cu emisiunea și plasarea de valori mobiliare din împuternicirea emitenților de acțiuni, obligațiuni și diferite alte titluri către posesorii de capitaluri financiare disponibile. De asemenea, pe **p. de c.** se vând valori mobiliare emise de unele instituții care au nevoie de capital financiar și se cumpără de către altele care au economii și capitaluri pe termen mediu și lung neangajate. Pe **p. de c.** se negociază valorile mobiliare, ceea ce înseamnă că ele se pot vinde înainte de scadență pentru a fi transformate în lichidități. Dacă pe piețele monetare se vând și se cumpără titlurile de valoare pe termen scurt, pe **p. de c.** se negociază acțiuni, obligațiuni, titluri de rentă etc., respectiv valori mobiliare pe termen mijlociu și lung. **P. de c.** cuprinde în fapt bursa de valori (cea mai importantă componentă a **p. de c.**), **piața ipotecilor** (ipoteci imobiliare urbane – locuințe familiale, ipoteci imobiliare rurale sau ipoteci agricole – terenuri, proprietăți rurale, comerciale), piața valorilor emise de marile firme și piața valorilor emise de guvern (stat), de agenții guvernamentale, de administrațiile locale. **P. de c.** cuprind atât piețele naționale, cât și europiețele pe care se emit și se negociază eurotitluri, cu deosebire euroacțiuni și euroobligațiuni. Dobânda pe **p. c.** este diferită în funcție de cererea și oferta de capital și este superioară dobânzii de pe piața monetară. V. și **acțiune; obligațiune; capital; bursa de valori; capital fictiv; piața financiară; piața monetară.**

PIAȚA COMUNĂ, v. COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ; UNIUNEA EUROPEANĂ.

PIAȚA CREDITULUI, locul de întâlnire a cererii cu oferta de capital, formă, segment al pieței de capital, denumită și piață monetară, constituită din totalitatea băncilor și a altor instituții financiare care își formează resursele în principal prin atragerea disponibilităților băneşti temporar libere din economie sub forma depunerilor în conturi, pe seama resurselor proprii, precum și pe calea emisiunii de monedă. Din resursele astfel constituite băncile acordă împrumuturi agenților economici și persoanelor fizice care temporar au nevoie de capital. Băncile comerciale, în calitate de intermediari, primesc atât ofertele, cât și cererile de capital. Pentru depunerile băneşti în conturi la bănci acestea plătesc deponenților dobânzi. Din aceste depuneri, ca și din capitalul propriu, băncile acordă împrumuturi solicitanților. La împrumuturile acordate dobânda este mai mare. Din diferența de dobândă băncile își compensează cheltuielile de funcționare, realizând și un profit. Depunerile de capital bănesc se fac pe termene diferite, dar băncile stimulează, prin acordarea unor dobânzi mai mari, depunerile pe termene mai lungi. Proprietarii depunerilor pot însă solicita capitalul depus în orice moment, ceea ce înseamnă că depozitele sunt la vedere. Datorită acestui fapt, băncile acordă, de regulă, împrumuturi pe termen scurt, cu scadențe ferme. Satisfacerea cererilor de capital pe termen lung a reclamat crearea și dezvoltarea **pieței financiare** (v.).

PIAȚA CREDITULUI INTERNAȚIONAL, parte a pieței mondiale care cuprinde totalitatea relațiilor de credit (formarea și repartizarea resurselor de creditare) ce se concretizează între instituțiile financiare, bancare, firmele industriale, comerciale și persoanele fizice care participă la schimburile economice, științifice etc. internaționale, precum și instrumentele și procedura prin care se înfăptuiesc relațiile respective. **P.c.i.** este strâns legată de comerțul internațional și de operațiunile de colaborare și cooperare dintre state. Pe **p.c.i.** au loc contractări de credite în vederea finanțării importurilor și a exporturilor. **P.c.i.** este strâns legată de piețele naționale monetare și de credit. V. și **piață valutară.**

PIAȚA DE ACOPERIRE A RISCURILOR, p. pe care se acoperă anumite riscuri și care s-a dezvoltat ca o consecință a internaționalizării și a liberalizării piețelor naționale. Categoriile principale de riscuri acoperite sunt: riscurile de curs de schimb, riscul de dobândă, riscul privind valoarea titlurilor. Depășirea acestor riscuri a reclamat instituirea de noi instrumente financiare, noi piețe etc. V. și **piață națională; piață financiară.**

PIAȚA DE CAPITAL, p. pe care se emit și se tranzacționează valori mobiliare. **P. de c.** are două componente: a) **piața primară** (v.), pe care societățile emit valori mobiliare, și b) **piața secundară** (v.), pe care se tranzacționează valorile mobiliare.

PIAȚA DE SCHIMB, locul în care se puteau schimba monedele metalice, unele contra altora, pe baza valorilor reale pe care le aveau sau în temeiul garanției emitentului public, care puteau fi statul, anumite societăți sau emitentul privat.

PIAȚA DREPTURILOR DE SUBSCRIERE A ACȚIUNILOR, p. care este alimentată de către acționarii care doresc să-și vândă total sau parțial drepturile de subscriere pe care le conferă deținerea de acțiuni vechi. Cumpărătorii sunt cei care doresc să devină acționari ai societății emitente de acțiuni. Subscrierile la noile acțiuni se pot face numai în măsura în care vechii acționari renunță la drepturile lor de subscriere, pe care le vând. Atât pentru cei care doresc să subscrie, cât și pentru cei care își vând drepturile de subscriere este util să se cunoască raportul de subscriere. Acest raport se determină prin următorul calcul:

$$RS = \frac{AN}{AV},$$

în care:

RS = raportul de subscriere;
AN = numărul și valoarea totală a acțiunilor noi;
AV = numărul și valoarea nominală a acțiunilor existente în circulație.

PIAȚA EUROCREDITELOR, piață de capitaluri pe termen mediu (de regulă cinci ani) pe care acționează băncile din circuitul **eurovalutelor** (v.). Eurocreditele se acordă întreprinderilor private și guvernelor și sunt folosite pentru finanțarea operațiunilor de comerț exterior. Guvernele folosesc eurocreditele pentru acoperirea deficitelor din balanța de plăți.

PIAȚA EURODOLARILOR, p. de capitaluri care a luat extindere după crearea Comunității Economice Europene și care face posibilă mișcarea disponibilităților din conturile deschise la bănci, exprimate în dolari. V. și **eurodolari.**

PIAȚA EUROOBLIGAȚIUNILOR, p. de capitaluri internaționale pe termen lung pe care acționează emitenții și posesorii de **euroobligațiuni** (v.) în vederea emisiunii și comercializării euroobligațiunilor.

PIAȚA EUROOBLIGAȚIUNILOR ÎN E.C.U., p. care a luat ființă în anul 1981, dobândind o dezvoltare continuă, deoarece E.C.U. a devenit începând din 1991 a doua deviză folosită pentru împrumuturi obligatare pe piața financiară internațională. În afară de emisiunile internaționale, o serie de țări și-au elaborat programe naționale de împrumuturi în E.C.U. ori indexate în această deviză. V. și **E.C.U.**

PIAȚA EXTRABURSIERĂ, locul unde se pot vinde sau cumpăra acțiunile provenite din marea privatizare. segment al pieței secundare de capital (celălalt segment este bursa de valori).

Pentru buna funcționare a **p.e.** au fost special create Registrul Român al Acționarilor (R.R.A.) (v.), **Societatea Națională pentru Compensare, Decontare și Depozitare a Valorilor Mobiliare** (v.) și sistemul de tranzacționare.

PIAȚA FINANCIAR-VALUTARĂ INTERNAȚIONALĂ, totalitatea relațiilor financiar-valutare care se constituie la nivel internațional între diferite instituții naționale, între diferite persoane juridice sau fizice angajate în operațiuni financiar-valutare internaționale, deci a căror sferă depășește granițele țărilor. În realitate sunt mai multe piețe financiar-valutare, care au în componență: piața monetară internațională (piața eurovalutelor), piața valutară internațională și piața financiară (de capital) internațională.

PIAȚA INTERNAȚIONALĂ A CAPITALULUI, p. pe care se negociază titluri financiare pe termen mediu și lung ale diverselor țări, ceea ce înseamnă că disponibilitățile de capital pot circula de la o țară la alta în funcție de cererea și oferta de capital. Înființarea și funcționarea **p.i. a c.** sunt determinate de deplasările de capitaluri financiare de pe o piață națională către diverse piețe din alte țări. **P.i. a c.** nu trebuie considerată numai că o totalitate a piețelor naționale de capital, ci și ca o piață distinctă și complementară acestora, cu organizare și funcții proprii. Pentru ca o piață națională de capital să poată funcționa, în același timp, ca o piață internațională de capital este necesară întrunirea unor condiții, cum sunt: ▪să existe importante active financiare disponibile exprimate într-o valută convertibilă și liber utilizabile; ▪să existe intermediari financiari cu experiență, cu rețea diversificată de sucursale, filiale și corespondenți în străinătate; ▪fiscalitatea să fie preferențială pentru tranzacțiile financiare internaționale. Dezvoltarea **p.i. a c.** este determinată de următorii factori: excedentele de capital ale unor țări, care se plasează pe această piață; refinanțarea unor credite ajunse la scadență; politica restrictivă a unor țări în domeniul creditului intern etc.

PIAȚA MONDIALĂ A ASIGURĂRILOR, p. constituită din totalitatea piețelor naționale ale asigurărilor privite în interdependența lor.

PIAȚA MONETARĂ INTERBANCARĂ, **p.m.** permanentă pe care se efectuează operațiuni de mobilizare și plasare de depozite monetare la vedere și la termen de până la un an, la nivelul dobânzilor determinate liber de bănci. Banca Națională a României a reglementat **p.m.i.** Începând de la 1 iulie 1995, băncile afișează în permanență nivelurile ratelor dobânzilor pentru depozitele atrase și, respectiv, plasate.

PIAȚA MUNCII, ansamblul ofertelor de muncă ale întreprinderilor și al cererilor de locuri de muncă ale lucrătorilor. Există mai multe piețe ale muncii, care sunt compartimentate pe profesiuni, calificări. **P.m.** este influențată de cerere, ofertă, calificare, vechime în muncă, experiență etc.

PIAȚA OBLIGAȚIUNILOR, parte componentă a pieței de capital pe care se negociază obligațiunile. **P.o.** cuprinde: ▪piața obligațiunilor interne, ▪piața obligațiunilor străine și ▪piața euroobligațiunilor. **P.o. interne** este o formă principală de existență a pieței de capital pe care se negociază titluri de credit emise în monedă națională, ofertanții și investitorii fiind rezidenți ai țării în care este organizată și funcționează piața în cauză. **P.o. străine** este forma clasică a pieței internaționale de capital care cuprinde emisiuni internaționale plasate în țara a cărei monedă se exprimă în titlurile respective. Valuta în care se emit aceste obligațiuni este a țării în care s-a lansat împrumutul și cu care se atrage capitalul financiar disponibil din altă țară. **P. euroobligațiunilor** este forma cea mai importantă de existență a pieței internaționale de capital și a apărut ca urmare a dezvoltării pieței eurovalutelor. Euroemisiunile de obligațiuni sunt subscrise și plasate la nivel

internațional și, în general, nu sunt afectate de reglementările juridice ale țărilor. Împrumuturile care se contractează nu sunt exprimate nici în valuta țării creditoare, nici în a celei debitoare, ci în valuta unei terțe țări, în E.C.U. (v.) sau în euro (v.).

PIAȚA PE TERMEN CONDIȚIONAL (PE TERMEN LUNG), p. pe care data semnării contractului fixează data termenului la care prețul și cantitățile sunt determinate dinainte, însă termenul este condițional. Prin termen condițional se înțelege că persoana cumpărătoare nu este obligată să cumpere efectiv în ziua termenului. Cumpărătorul poate renunța la achiziție, plătind o primă stabilită prin contract. P. pe t.c. este un important instrument speculativ, deoarece permite semnarea unui contract fără a deține efectiv suma de bani necesară pentru plată. În cazul în care previziunile nu se îndeplinesc, cumpărătorul pierde practic suma primei, care reprezintă costul renunțării la cumpărare și deci sancționarea erorii sale.

PIAȚA PE TERMEN FERM (TERMEN REDUS), p. pe care titlurile se cumpără definitiv și pe care se fixează în același timp data schimbării titlurilor. Lichidarea se face la sfârșitul lunii sau la un alt termen, prețurile și cantitățile fiind determinate anterior prin contract; plata se face însă numai la scadență. Această p. este prin excelență speculativă.

PIAȚA PRIMARĂ A TITLURILOR DE STAT, totalitatea operațiunilor legate de plasarea emisiunilor, adică vânzarea (plasarea) pentru prima dată a titlurilor de stat. Pe p.p. a t. de s. pot participa băncile și instituțiile financiare și de credit autorizate să funcționeze pe teritoriul României potrivit legii și selectate de Banca Națională a României. În afară de intermediarii pieței primare. Banca Națională a României poate accepta ca participanți pe p.p. a t. de s. și alte persoane juridice și fizice. Intermediarii potențiali ai p. solicită autorizarea Băncii Naționale a României și trebuie să dovedească îndeplinirea următoarelor condiții: a) au cont curent deschis la Banca Națională a României; b) au capital social minim; c) dispun de structuri organizatorice distincte și de spații specifice – ghișee, sală de tranzacționare – necesare derulării operațiunilor cu titluri de stat; d) dispun de reglementarea prin norme proprii a procedurilor de lucru cu clienții, a relației cu alți intermediari a pieței, a sistemului specific de evidență contabilă, precum și a controlului operațiunilor cu titlurile de stat; e) posedă dotări tehnice specifice activităților de tranzacționare (echipamente informatice, echipamente de suport informațional – Reuters, Telerate etc. – echipamente de comunicații specifice – linii telefonice, fax, telex, SWIFT etc.); f) au desemnat personalul în activitățile cu titluri de stat; g) să facă dovada unei performanțe minimale pe p.p. a t. de s. Intermediarii pieței trebuie să-și asume în condiții de concurență, performanță și transparență următoarele obligații minimale: ▪să asigure plasarea integrală a emisiunilor de titluri de stat, cu excepția situațiilor în care emisiunile sunt plasate prin subscripție publică; ▪să-și aducă permanent contribuția la piața secundară a titlurilor de stat și la menținerea unui nivel corespunzător de lichiditate a acesteia. În acest scop ei derulează un volum minim anual de tranzacții pe această piață și afișează în permanență atât la ghișeele lor de lucru cu clienții, cât și prin sistemele de difuzare a informației (Reuters, Telerate, Bloomberg etc.) cotații pentru un număr minim de serii de titluri de stat (stabilit de Banca Națională a României); ▪să furnizeze Băncii Naționale a României orice informații, documente sau registre pe care aceasta le poate solicita în legătură cu activitatea pe piața titlurilor de stat; ▪să organizeze și să participe la campanii promoționale referitoare la emisiunea titlurilor de stat; ▪să participe lunar sau ori de câte ori este necesar la consultări la sediul Băncii Naționale a României, în vederea analizării condițiilor pieței și a previziunilor privind evoluția acesteia; ▪să contribuie permanent la creșterea standardului profesional și a reputației pieței titlurilor de stat din România prin promovarea unor norme și principii de conduită specifice. Intermediarii pieței primare a titlurilor de stat trebuie să-și asume responsabilitatea respectării obligațiilor menționate mai sus în baza unui angajament încheiat cu

Banca Națională a României. În fiecare an, Banca Națională a României analizează performanța pe piață a intermediarilor pieței primare a titlurilor de stat și decide asupra reautorizării acestora. Având în vedere condițiile pieței, experiența intermediarilor pieței primare a titlurilor de stat, precum și ținând seama de tipul titlurilor de stat emise, Banca Națională a României organizează și conduce activitatea de plasare/vânzare a emisiunii de titluri de stat care se realizează prin următoarele modalități: a) subscripție publică; b) subscripție publică garantată; c) licitație. V. și **titlu de stat.**

PIAȚA TITLURILOR FINANCIARE, p. pe care se cumpără și se vând **active financiare** (v.), fără a se schimba natura lor. Pe această piață se realizează o relație directă între cei care dețin și cei care utilizează fonduri. Utilizatorii primesc fonduri și emit în schimb titluri financiare, iar la scadență le răscumpără. V. și **piață primară; piață secundară.**

PIAȚĂ 1. Categorie economică a producției de mărfuri, concepută ca o totalitate a actelor de vânzare-cumpărare și a fenomenelor legate de oferta și de cererea de mărfuri considerate în unitatea lor, cu relațiile cărora le dă naștere și în conexiune cu spațiul în care acestea au loc. Prin intermediul raportului dintre cererea și oferta de mărfuri **p.** pune în evidență relațiile dintre producție și consum. **2.** Totalitatea mijloacelor și a operațiunilor de comunicare și de confruntare a vânzătorilor cu cumpărătorii, prin care aceștia se informează reciproc în legătură cu ce se poate produce pentru vânzare, respectiv ce vor să cumpere, și cu prețul mărfurilor. **P.** cuprinde: mărfurile care se tranzacționează; volumul tranzacțiilor; mijloacele și instrumentele folosite; ; prețul. **P.** este legată în mod direct de diviziunea muncii, de autonomia producătorilor și cuprinde practic spațiul, rețeaua de desfacere, diferitele condiții economice și sociale în care se confruntă și se realizează complexul actelor de vânzare-cumpărare de mărfuri și servicii. În fiecare orânduire social-economică bazată de producția de mărfuri, caracterul, funcțiile și rolul **p.** sunt determinate cauzal de formele de proprietate asupra mijloacelor de producție. **P.** poate fi **internă (națională)** și **externă (mondială).**

PIAȚĂ ACTIVĂ, p. care se caracterizează printr-un număr mare de tranzacții de bursă referitoare la anumite valori mobiliare. V. și **bursă.**

PIAȚĂ A PATRA, totalitatea relațiilor de vânzare-cumpărare stabilite numai între societățile de investiții. Pe **p.** a **p.** titlurile financiare se comercializează în bloc, la care participă societățile interesate.

PIAȚĂ BĂNEASCĂ, p. a capitalurilor care are ca obiect al cererii și ofertei **capitalul de împrumut** (v.) sub formă unică bănească și cu aceeași valoare de întrebuințare. Cererea de capital de împrumut este prezentată de către industriași, proprietarii de pământ, speculanții de bursă și chiar de către state, iar oferta de capital de împrumut este făcută de către bănci. În timpul crizelor economice oferta de capital scade, crescând în perioadele de depresiune, avânt, înviorare și redresare economică.

PIAȚĂ CENUȘIE (LE MARCHÉ GRIS, GREY MARKET), p. în cadrul căreia intermediarii schimbă titluri în bloc, cu prilejul lansării unui împrumut; apoi fiecare se preocupă să-și plaseze titlurile față de marele public, adică față de marea masă de mici investitori.

PIAȚĂ FINANCIARĂ, p. pe care se întâlnește direct cererea cu oferta de capital, prin faptul că cel care are nevoie și solicită capital emite titluri proprii de creanță, pe termen lung, negociabile, care se cumpără de către deținătorii de capital. Având caracter negociabil, titlurile de creanță pot fi transferate altor persoane și astfel deținătorii lor inițiali își recuperează capitalul. **P.f.** cuprinde cererile și ofertele de capital destinate plasamentelor pe termen lung, precum și diferitele organisme care înlesnesc confruntarea cererilor și ofertelor de capital. Cererile de capital pot

proveni de la municipalităţi, guverne, diferite societăţi industriale, financiare, comerciale, din ţară şi din străinătate, iar ofertele de capital pot fi făcute de bănci, case de economii, case de pensii, societăţi de asigurare şi diferiţi particulari din ţară şi din străinătate. Date fiind avantajele pe care le prezintă **p.f.**, în unele cazuri înseşi băncile îşi procură resurse prin emisiunea de titluri proprii. Comparativ cu depozitele constituite în conturi, la vedere sau la termen, capitalul procurat prin emisiuni de titluri proprii evită riscul restituirii masive a capitalurilor la cerere, care poate provoca mari dificultăţi, cu consecinţe imprevizibile. Când deţinătorii de titluri doresc să-şi mobilizeze capitalul pe care îl deţin, ei le pot vinde altor persoane juridice sau persoane fizice. Agenţii economici îşi pot procura resursele prin: a) autofinanţare; b) împrumuturi bancare; c) emisiuni de titluri proprii negociabile. În prezent, agenţii economici folosesc mai mult autofinanţarea şi emisiunea de titluri proprii negociabile. **P.f.** asigură mobilitatea, lichiditatea şi eficienţa investiţiilor. **P.f.** se prezintă sub două forme: **piaţa financiară primară şi piaţa financiară secundară. Piaţa financiară primară** cuprinde emisiunea şi plasarea de noi titluri financiare. Emitenţii (vânzătorii) de titluri urmăresc obţinerea de capital bănesc, iar posesorii de economii, care cumpără titlurile respective, urmăresc plasarea şi fructificarea economiilor lor, devenind în fapt investitori. Titlurile financiare au un preţ de vânzare ferm, care se numeşte curs şi care este valoarea nominală. Datorită unor împrejurări, preţul ce se percepe la plasarea obligaţiunilor poate fi stabilit sub valoarea nominală (sub pari), iar răscumpărarea urmează să aibă loc la valoarea nominală (al pari). Prin această operaţiune de tehnică financiară se urmăreşte mobilizarea urgentă a unor sume de bani subscrise la un împrumut. Pe **p.f.p.** operaţiunile se efectuează, în principal, de către bănci, care, pentru un comision convenit, plasează noile titluri în schimbul capitalului bănesc mobilizat în favoarea emitentului de titluri. De asemenea, băncile pregătesc campania de publicitate şi rezolvă problemele practice care se ivesc. Pe **p.f.p.** acţionează „bancherii de investiţii", adică cei care subscriu noile emisiuni. În acest caz, subscrierea înseamnă de fapt garantarea valorilor emise de stat sau de firmele mari, fiecare pachet de valori depinzând din punctul de vedere al preţului de numărul şi de calitatea subscriptorilor. Ei obţin câştigul din practica „a cumpăra ieftin şi a vinde scump", adică vom vinde acţiunile la un preţ superior celui stabilit de emitent. Investitori-cumpărători pot să fie băncile de investiţii, societăţile de asigurări şi reasigurări, fondurile de pensionare etc. **Piaţa financiară secundară** cuprinde totalitatea tranzacţiilor cu titluri financiare emise anterior (existente, vechi); ea concentrează cererea şi oferta de titluri de valori. Instituirea şi dezvoltarea **p.f.s.** au fost şi sunt determinate de dorinţa multor deţinători de titluri financiare de a le vinde înainte de scadenţa lor. **P.f.s.** asigură un nivel superior de lichiditate valorilor financiare, iar dezvoltarea lor a fost şi este mai importantă decât cea a pieţelor financiare primare. În cadrul acestei pieţe un rol deosebit revine bursei de valori. Tranzacţiile dintre vânzători şi cumpărători se realizează prin intermediul agenţilor de schimb (brokeri, curtieri, dealeri sau jobberi) care execută ordinele clienţilor lor cu respectarea reglementărilor şi a uzanţelor clare şi ferme. Bursele de valori sunt organizate ca societăţi pe acţiuni, conduse de consiliul bursei. Autoritatea publică supraveghează strict activitatea bursei de valori (de titluri). În desfăşurarea tranzacţiilor la bursă problema principală este formarea preţului (cursului) titlurilor financiare, care de multe ori este substanţial diferit de valoarea nominală. Cursul titlurilor depinde de mai mulţi factori economici, dar în ultimă instanţă de raportul dintre cererea şi oferta de titluri financiare. Acest raport depinde la rândul său de mărimea veniturilor aduse anterior de titlurile financiare, de perspectivele ce se întrevăd, de nivelul ratei dobânzii, de starea economică, financiară şi monetară a ţării, de conjuncturа politică şi economică internaţională. ❖ **P.f. internaţională 1.** Piaţă pe care se întâlnesc cererea şi oferta de capital şi pe care se efectuează tranzacţii valutare pentru plasamente de capital pe termen scurt, mediu şi lung la nivel internaţional, în centre internaţionale în care operează agenţi fără deosebire de naţionalitate cu valute sau devize. **2.** Piaţa pe care se negociază acţiuni şi obligaţiuni. **P.f.i.** este

constituită de fapt atât din totalitatea pieţelor financiare interne (naţionale) pe care se efectuează tranzacţii cu acţiuni şi obligaţiuni străine, cât şi din piaţa eurocapitalurilor. Oferta şi cererea de capital o pot face diferite bănci, societăţi de asigurări, societăţi industriale, persoane particulare etc. Negocierile pe **p.f.i.** se efectuează prin intermediul burselor de valori mobiliare, băncilor de credit etc. Finanţarea se realizează practic prin intermediul unor instrumente, cum sunt diferite valori mobiliare (acţiuni şi obligaţiuni), împrumuturi ipotecare, împrumuturi pe titluri de credit etc. Pe **p.f.i.** toate operaţiunile, negocierile şi tranzacţiile se efectuează numai în valută. În ultimii 35-40 de ani pieţele financiare internaţionale au cunoscut o dezvoltare continuă, spectaculoasă, răspunzând cerinţelor manifestate de investitori şi de lumea aflată în dezvoltare. În această evoluţie, băncile internaţionale au îndeplinit un rol principal.

PIAŢĂ IPOTECARĂ, p. pe care se negociază, se vând şi se cumpără numai titluri de creanţă care au garanţii ipotecare, pentru a face posibilă refinanţarea împrumuturilor acordate cu garanţii ipotecare.

PIAŢĂ ÎN NUMERAR, p. pe care titlurile bursiere se schimbă imediat, în momentul încheierii negocierii. Pe această p. cumpărătorul primeşte titlurile şi le plăteşte în momentul în care se efectuează cotaţia valorii mobiliare.

PIAŢĂ LIBERĂ (ECONOMIE DE PIAŢĂ LIBERĂ), economie în care resursele materiale, umane şi financiare se alocă fără nici o intervenţie, preţurile şi tarifele se stabilesc în funcţie de cerere şi ofertă, iar echilibrul economic, financiar, monetar şi valutar se realizează prin autoreglare. **P.** nu este însă cu adevărat şi integral liberă, deoarece ea trebuie să se manifeste în corelaţie cu obiectivele societăţii, într-un cadru legislativ instituit de stat. **P.l.** condiţionează şi de fapt impune: volumul şi structura producţiei, cheltuielile de exploatare ce pot fi efectuate pentru a face mărfurile competitive, nivelul productivităţii muncii, consumurile specifice etc. De asemenea, **p.l.** determină menţinerea în permanenţă a unui grad de incertitudine, ca element de incitare la soluţii, existenţa unor debuşee, a unor relaţii operaţionale superioare concurenţei, a unor strategii investiţionale pe termen scurt şi lung, precum şi preţul de vânzare care, prin mărimea lui, confirmă sau infirmă utilitatea proceselor economice.

PIAŢĂ MONETARĂ, parte integrantă a pieţei naţionale, care cuprinde totalitatea fluxurilor de monedă naţională şi chiar străină, concretizată în mărimea cererii şi a ofertei în cadrul acestor fluxuri, precum şi vânzările şi cumpărările de **titluri de credit** (v.) pe termen scurt. **P.m.** este deschisă tuturor agenţilor economici şi pe ea se negociază titlurile monetare pe termen scurt: bilete de trezorerie, bonuri de tezaur, certificate de depozit, cambii, bilete la ordin etc. Ţările a căror monedă este convertibilă, înregistrează fluxuri intense de valute, datorită operaţiunilor bancare privind tranzacţiile cu valute convertibile. Prin **p.m.** statul şi băncile urmăresc realizarea unui anumit grad de stabilitate monetară. **P.m.** este specializată în efectuarea tranzacţiilor cu active monetare, cu scadenţe la termene scurte, adică până la un an, cuprinzând depozite bancare la vedere şi la termen, cambii, bilete la ordin, cecuri, certificate de depozit şi diferite alte titluri mobiliare pe termen scurt. **P.m.** atrag activele monetare ale celor care economisesc şi vor să rămână într-o poziţie lichidă, deoarece au posibilitatea să retragă sau să încaseze activele lor oricând. Activele mobilizate de **p.m.** sunt folosite în acordarea de împrumuturi necesare producerii de bunuri şi servicii, precum şi pentru diferite nevoi temporare ale băncilor şi ale tezaurului. Oferta şi cererea de active monetare pe termen scurt se asigură de către: bănci centrale şi comerciale, societăţi de asigurări şi reasigurări, instituţii financiare, societăţi industriale şi comerciale, persoane particulare, municipalităţi şi autorităţi locale, guverne etc. Pe **p.m.** operează: băncile comerciale, intermediarii (brokerii) sau operatorii, precum şi banca centrală, care

acționează ca un creditor de ultimă instanță. Aceste instituții absorb capitalurile și economiile disponibile pe termen scurt de la diverși agenți economici și persoane fizice și le plasează pe termen scurt la alți agenți și persoane particulare. Prețul atragerii și plasării capitalului pe termen scurt este dobânda. **P.m.** sunt foarte sensibile față de diferențele care există pe plan internațional de la o țară la alta între ratele dobânzilor la depozitele formate pe diverse termene. Diferențele respective antrenează frecvente deplasări de capitaluri de la o **p.m.** la alta în căutarea unor plasamente cât mai avantajoase. În astfel de situații intervine **piața valutară** (v.) care realizează conversia activelor din valută cu dobânzi scăzute în valută cu dobânzi mai ridicate. Aceste interdependențe fac ca **p.m.** să acționeze și ca piețe valutare.

PIAȚĂ MONETARĂ DE NUMERAR, parte componentă a pieței naționale care cuprinde fondurile monetare lichide ce se formează în sistemul bancar. În condițiile echilibrului general stabil, aceste fonduri monetare sunt întotdeauna lichide, astfel încât crizele financiare să fie evitate. Băncile se ocupă în această privință numai cu tranzacții de fonduri monetare disponibile imediat, cum sunt „conturi curente", „depozite la vedere". Când o persoană are nevoie de numerar pentru plăți la o anumită dată în viitor, și vrea să fie sigură de acum, atunci ea trebuie să depună suma respectivă în moneda internă sau externă. Prin suma depusă persoana respectivă va avea un cont sau un depozit la vedere. Banca este obligată să țină rezerva 100% pentru aceste conturi, când e vorba de fonduri lichide la vedere. Depunătorul are dreptul să dispună oricând de aceste depuneri prin semnarea unui cec, dând un ordin de plată sau cerând numerar. Pentru serviciile primite, depunătorul plătește o dobândă negativă, adică tocmai costul acestor servicii.

PIAȚĂ MONETARĂ INTERNAȚIONALĂ, totalitatea reglementărilor, instituțiilor și relațiilor care iau naștere în procesul mobilizării și plasării fondurilor disponibile la nivel internațional pe termen scurt (până la un an). **P.m.i.** cuprinde toate piețele monetare naționale în interdependența lor.

PIAȚĂ MONETARĂ ÎN E.C.U., p. care cuprinde de fapt piața creditelor cu scadență de până la un an și care este viabilă numai dacă este suficient de lichidă. Cuprinde și piața interbancară, ca și bonurile de tezaur în E.C.U. emise de diverse țări; utilizarea lor a fost determinată de măsurile de dezintermediere bancară. Certificatele de depozit și biletele de trezorerie în E.C.U. sunt create la nivelul pieței monetare și se folosesc, ca și alte instrumente financiare, pe o durată de până la șase luni. V. și **E.C.U.**

PIAȚĂ NAȚIONALĂ, p. pe care intervin rezidenții țării respective, care schimbă titluri emise în monedă națională. Deschiderea frontierelor pentru capitaluri face ca piețele financiare să devină accesibile pentru toți operatorii, indiferent de naționalitate. Totuși **p.n.** își păstrează încă specificul său.

PIAȚĂ NEAGRĂ, p. ilegală, clandestină, pe care se realizează acte de vânzare-cumpărare ilegale. **P.n.** poate fi de mărfuri, de aur, de valute, de hârtii de valoare etc.

PIAȚĂ PERFECT CONCURENȚIALĂ, p. pe care acționează mulți vânzători și cumpărători, care nu au o influență importantă asupra prețului.

PIAȚĂ PRIMARĂ, ansamblul relațiilor de vânzare-cumpărare prin care se înfăptuiește distribuirea, plasarea primară a titlurilor financiare numai de la emitent la investitor. Prin distribuirea primară, societatea emitentă obține fondurile necesare pentru dezvoltare.

PIAȚĂ SECUNDARĂ, ansamblul relațiilor de vânzare-cumpărare de titluri financiare care asigură redistribuirea obiectelor de contract doar între investitori (piață de valori).

PIAȚĂ TERȚIARĂ, p. pe care se comercializează titlurile financiare în afara bursei, prin intermediul rețelei naționale de societăți financiare, agenții, bănci etc.

PIAȚĂ VALUTARĂ, ansamblul operațiunilor de vânzare-cumpărare de valute efectuate de către bănci sau case de schimb autorizate de către autoritățile valutare (banca centrală, Ministerul Finanțelor etc.) și care își desfășoară activitatea pe baza legislației țării respective. **P.v.** este specifică economiilor de piață și constituie o organizație a țării pe teritoriul căreia funcționează și se ocupă în mod exclusiv cu operațiunile de schimb valutar. Controlul asupra p.v. se exercită de către organe specializate în această activitate și care aparțin țării pe teritoriul căreia funcționează. Sunt și situații în care **p.v.** are caracterul unei adevărate piețe internaționale. Pe **p.v.** se centralizează toate cererile și ofertele referitoare la valute și devize, se efectuează operațiuni de cumpărare și de vânzare a acestora, se stabilește cursul valutar ținând seama de evoluția cererii și a ofertei și se efectuează în cea mai mare parte operațiunile prin viramente, plățile și încasările în valută efectivă deținând o pondere mică. Pe **p.v.** se efectuează operațiuni **la vedere** (cumpărări și vânzări de valute sau devize la un anumit curs în maximum 48 de ore etc.) și operațiuni **pe termen** (cumpărarea sau vânzarea de valute se bazează pe angajamente), în care piața sau livrarea valutelor se efectuează la o dată ulterioară, stipulată în contract. În România, p.v. se compune din: piața valutară rezervată operațiunilor de vânzare-cumpărare de valută desfășurate de persoanele juridice și piața caselor de schimb valutar rezervată operațiunilor de vânzare-cumpărare de valută desfășurate de persoane fizice. Rezidenții și nerezidenții din România au dreptul să dobândească, să dețină și să utilizeze instrumente de piață, valori mobiliare, precum și orice alte active exprimate în valută, potrivit prevederilor legale. Rezidenții și nerezidenții pot deschide conturi în valută la bănci, precum și la orice alte entități stabilite de lege. De asemenea, rezidenții au dreptul să cumpere și să vândă în mod liber sume în valută contra lei pe **p.v.** din România prin intermediari autorizați.

PIAȚĂ VALUTARĂ BANCARĂ, totalitatea operațiunilor de vânzare-cumpărare de valute ce se efectuează în conformitate cu reglementările Băncii Naționale a României. **P.v.b.** este deschisă tuturor persoanelor juridice române cu ofertă liberă sau cu cerere de valută justificată. Persoanele juridice nerezidente în România au acces pe **p.v.b.** numai în calitate de ofertanți de valută. **P.v.b.** funcționează prin intermediul băncilor comerciale românești și străine autorizate să-și desfășoare activitatea în România și să efectueze operațiuni în lei și în valută. Banca Națională a României participă pe **p.v.b.** în scopul protejării monedei naționale, precum și pentru păstrarea și administrarea rezervelor internaționale ale țării. **P.v.b.** se compune din: a) **licitații valutare** (v.) pentru ordine de vânzare sau de cumpărare de valută cu o valoare de cel puțin 50 000 de dolari S.U.A. și b) **operațiuni în afara licitațiilor valutare** pentru ordine de vânzare sau de cumpărare de valută cu o valoare de cel mult de 50 000 dolari S.U.A. Pe **p.v.b.** se pot efectua numai operațiuni la vedere de vânzare sau de cumpărare de valută, cu decontarea în termen de maximum două zile lucrătoare de la data tranzacțiilor. În calitate de potențiali cumpărători de valută pe **p.v.b.**, persoanele juridice române trebuie să îndeplinească următoarele condiții: ▪cererea de cumpărare de valută să aibă la bază un contract extern sau un document care să ateste o operațiune valutară curentă (de cont curent); ▪suma solicitată la cumpărare să nu depășească valoarea operațiunii valutare curente sau diferența dintre valoarea operațiunii valutare curente și disponibilitățile proprii cumulate pentru astfel de operațiuni; ▪cererea de cumpărare de valută pentru transferuri de capital să fie prezentată în condițiile prevăzute de normele privind efectuarea operațiunilor valutare. Suma în valută cumpărată pe **p.v.b.** trebuie utilizată potrivit destinației inițiale prevăzute în contractul extern sau în documentul care atestă operațiunea valutară

curentă sau, după caz, transferul de capital. Disponibilitățile în valută din conturile proprii, precum și sumele de valută cumpărate pe **p.v.b.** nu pot fi utilizate drept garanții (cash colateral) pentru obținerea de credite în lei destinate cumpărării de valută de pe **p.v.b.**

PIAȚĂ VALUTARĂ INTERBANCARĂ, segment al pieței valutare pe care se derulează operațiunile și raporturile principalilor intermediari autorizați ai pieței valutare (băncile). V. și **piață valutară; piață valutară bancară.**

PIAȚĂ VALUTARĂ INTERNAȚIONALĂ, p.v. pe care se vinde și se cumpără valută străină.

PIERDERE 1. Pagubă materială, daună, stricăciune. 2. Diminuare a resurselor materiale și bănești ale unităților economice ca urmare a depășirii veniturilor de către cheltuieli. **P.** se exprimă valoric. Cauzele pierderilor pot fi: depășirea cheltuielilor de producție și a celorlalte cheltuieli, plata de amenzi, penalizări, locații, majorări, vânzarea mărfurilor la un preț inferior cheltuielilor de producție și de circulație etc. **P.** se pot datora atât unităților economice, cât și unor cauze independente de activitatea acestora. ❖ **P. de active circulante**, diferența dintre cuantumul activelor circulante care ar trebui să existe în întreprindere conform normativului din perioada dată și existentul real al surselor de active circulante. Această diferență arată cu cât s-au descompletat activele circulante care existau în întreprindere. **P.** de **a.c.** se determină pe baza datelor de bilanț, astfel: **p.** de **a.c.** = **normativul minim pe anul curent – existent de active circulante** (surse la 31 decembrie anul curent). **P.** astfel stabilită nu este egală cu **p.** ce urmează a fi finanțată, întrucât o parte din aceste pierderi se poate datora proastei gospodăriri, calamităților naturii, sustragerilor, depășirii consumurilor specifice și care se suportă de vinovați. Sunt și unele minusuri de active circulante care nu constituie pierderi, ele fiind consemnate în contabilitate din eroare. De aceea, **p.** rezultată din bilanț trebuie corectată cu plusurile de active care nu sunt excedente și cu minusurile care nu sunt pierderi. După stabilirea pierderilor reale de active circulante, organele financiare analizează cauzele care le-au provocat și stabilesc regularizările cu bugetul statului, pentru a determina vărsămintele în plus sau în minus, și cu organele ierarhic superioare, pentru partea din pierdere care se impută persoanelor vinovate pentru proasta gospodărire, ceea ce a cauzat risipa de materii prime, materiale etc. și a dus la depășirea nejustificată a consumurilor specifice. Partea de pierdere determinată de cauze obiective se finanțează (compensează) din fondul de rezervă al activelor circulante. Existența **p.** de **a.c.** constituie un indiciu al activității defectuoase. V. și **completare de active circulante; fondul de rezervă pentru active circulante.** ❖ **P. dreptului la pensie**, încetarea dreptului de a mai primi pensia ca urmare a survenirii unor anumite cauze. Persoanele în cauză pierd dreptul la pensie sau la ajutor social când și-au provocat intenționat invaliditatea pentru a putea dobândi aceste drepturi. Această decădere cu titlu de sancțiune se referă numai la pensia sau ajutorul social decurgând din invaliditatea respectivă. Se pierde dreptul la pensie sau ajutor social și atunci când persoanele respective au fost condamnate pentru cauzarea unei invalidități sau pentru uciderea susținătorului, însă numai referitor la pensia sau ajutorul social pe care l-ar fi putut primi comițând aceste acte grave. Dreptul la pensie sau ajutor social încetează când urmașii nu mai întrunesc condițiile necesare pentru a beneficia de pensie sau ajutor social, precum și în cazurile în care, în urma revizuirii medicale periodice a capacității de muncă, se constată că pensionarul este apt de muncă. V. și **suspendarea plății pensiei.** ❖ **P. din întreruperi,** daune cauzate întreprinderilor de întreruperile sau de opririle procesului de producție, de folosirea incompletă a forței de muncă sau a utilajului într-o perioadă din anumite cauze, ca de exemplu: defectarea mașinilor sau a instalațiilor, organizarea nerațională a producției, defecțiuni sau întârzieri în aprovizionarea materialelor, a combustibilului, a energiei etc. După caracterul cauzelor, întreruperile pot fi: **externe** (lipsa de energie electrică procurată din afară, neprimirea la

timp a materialelor comandate, incendii, inundații, cutremure etc.), **interne** (defectarea unor motoare, organizarea nerațională a producției etc.). Pentru evidența acestora se folosesc fișele tehnologice, avizele de corectare și fișele de întrerupere, în care se arată cauzele care le-au provocat. Urmărirea pierderilor din întreruperi se face cu ajutorul graficelor și al rapoartelor zilnice de control și retribuții. Se socotește pierdere din întrerupere acea pierdere produsă de o întrerupere care are cel puțin durata unui schimb de muncitori, indiferent de cauza care a provocat-o. Volumul **total al p. din î.** datorate cauzelor externe este format din: salarii de bază, suplimentare, contribuțiile pentru asigurările sociale pe durata întreruperii și diferența dintre salariul plătit în cazul folosirii la alte munci mai puțin calificate și salariul tarifar la care au fost încadrați; combustibilul și energia consumată neproductiv pe timpul întreruperii, cotele de cheltuieli de întreținere și funcționare a utilajului, cotele de cheltuieli generale ale întreprinderii, calculate cu procentele prevăzute. Pentru **p. din î.** produse din vina furnizorului care nu și-a îndeplinit obligațiile contractuale, întreprinderea păgubită întocmește un decont al cheltuielilor neproductive intervenite în timpul și din cauza întreruperii lucrului, pe care îl remite, împreună cu actele justificative, furnizorului pentru achitare. Înregistrarea în contabilitate a **p. din î.** produse de cauze externe, se face pe baza fișei de întreruperi și a altor acte de cheltuieli efectuate pe timpul întreruperii (bonuri de lucru, bonuri de materiale etc.), întocmite de șeful atelierului și aprobate de organele în drept. ❖ **P. fiscală**, rezultatul negativ dintre venitul brut și cheltuielile aferente deductibile înregistrate pentru fiecare loc de realizare la o categorie de venituri. **P.f.** anuală înregistrată din activități independente se poate compensa cu rezultatele pozitive ale celorlalte categorii de venituri cuprinse în venitul anual, altele decât cele din salarii și asimilate salariilor, obținute în cursul aceluiași an fiscal. Pierderea care rămâne necompensată în cursul aceluiași an fiscal devine pierdere reportată. Pierderile care provin din străinătate ale persoanelor fizice române se compensează cu veniturile de aceeași natură, din străinătate, pe fiecare țară, înregistrate în cursul aceluiași an fiscal, sau se reportează pe următorii cinci ani asupra veniturilor realizate din țara respectivă. Dacă în urma compensărilor admise pentru anul fiscal rămâne o pierdere necompensată, aceasta constituie pierdere fiscală reportată pe anii următori până la al cincilea an inclusiv. Diferența de pierdere care nu a putut fi compensată în cinci ani reprezintă pierdere definitivă. Compensarea și reportarea pierderilor se fac conform următoarelor reguli: reportarea pierderilor se face cronologic, an după an, începând cu pierderea cea mai veche; dreptul la reportul pierderii este personal, netransmisibil și supus identității contribuabilului; acest drept nu poate fi transmis moștenitorilor sau oricărei alte persoane, în scopul reducerii sarcinii fiscale ce revine acestora, și reprezintă pierdere definitivă a contribuabilului decedat. **V. și impozitul pe venitul anual global.** ❖ **P. totală**, distrugerea completă a unui bun, exprimată valoric. **P.t.** poate fi **reală** (efectivă), când, practic, în urma distrugerii bunul nu mai există, și **prezumată**, când, necunoscându-se concret dacă bunul este distrus, nu se mai știe nimic despre el. În cazul navelor, întâlnim și **p.t. constructivă**, când bunurile mai există, dar avarierea este așa de mare încât recondiționarea nu mai este oportună din punct de vedere economic. **P.t.** constructivă se consideră ori de câte ori reparațiile care ar trebui efectuate navei reprezintă cel puțin ¾ din valoarea acesteia.

PIERDERI DIN REBUTURI, v. REBUT.

PIEȚE DE AUR, centre speciale în care este concentrat comerțul cu aur ca metal bănesc, în special pentru satisfacerea cererii tezaurizatorilor particulari și a speculanților. La operațiunile de pe **p. de a.** participă și organele de stat, băncile centrale de emisiune, fondurile valutare și altele. În perioada existenței etalonului aur, schimbul liber al bancnotelor cu metal prețios excludea necesitatea centrelor de comerț cu aur. Nevoia de organizare a **p. de a.** a apărut după desființarea etalonului aur, când acesta a fost scos din circulația internă, iar mișcarea aurului monetar între state a început să se efectueze numai pe căi oficiale. „Prețul" aurului pe piețele libere depinde de

cerere şi ofertă, de poziţia pieţei, de forma sub care se vinde metalul, de gradul de participare a statului la aceste operaţiuni etc.

PIEŢE MONDIALE DE AUR, v. PIEŢE DE AUR.

PLAFON DE CASĂ, suma maximă care se poate reţine în numerar, de la o zi la alta, în casieria unei unităţi gestionare şi care este stabilită pe baza normelor de casă. Pentru acoperirea cheltuielilor urgente şi zilnice se pot reţine şi sume mai mari decât cele prevăzute prin normele de casă. V. şi **limita soldului de casă.**

PLAFON DE CREDITE, cuantum maxim al creditelor prevăzute a se acorda întreprinderilor şi ministerelor, pe obiectele creditabile, într-o anumită perioadă (lună, trimestru).

PLAFON DE CREDITE AL CONTULUI CURENT, p. rezultat din însumarea plafoanelor de credite pe termen scurt pentru: active circulante aferente stocurilor şi cheltuielilor determinate pe bază de norme şi normative, inclusiv pentru producţia cu ciclu lung de fabricaţie şi pentru mărfurile aflate în magazinele proprii ale întreprinderilor industriale care nu îndeplinesc condiţiile pentru deschideri de cont, separat; diferite alte elemente cu caracter de active circulante, cum sunt produsele, lucrările, serviciile facturate şi mărfurile expediate, stocurile pentru iarnă, stocurile şi cheltuielile cu caracter temporar privind materii prime, materiale, producţie neterminată şi produse finite pentru uz intern şi pentru livrări la export prin întreprinderile de comerţ exterior, stocurile şi cheltuielile privind cercetarea ştiinţifică, dezvoltarea tehnologică şi introducerea progresului tehnic; stocurile şi cheltuielile necesare realizării unor sarcini noi. **P. de c. al c.c.** se stabileşte la începutul fiecărui trimestru de către organele unităţii bancare, împreună cu unitatea economică respectivă. Unităţile bancare acordă credite prin contul curent în cadrul plafonului stabilit. În cazurile în care **p. de c. al c.c.** s-a folosit în întregime, iar unitatea economică nu mai poate efectua plăţile devenite scadente, unitatea bancară împreună cu unitatea economică în cauză examinează dacă suma documentelor privind produsele expediate, lucrările executate şi serviciile prestate, aflate în curs de încasare, este mai mare decât cea inclusă în **p. de c. al c.c.**; în astfel de situaţii, unitatea bancară poate aproba majorarea plafonului de credite cu diferenţa determinată, pe tot timpul până la încasarea documentelor respective. **P. de c.** aprobate de centrala băncii pentru activele circulante normate sunt dimensionate în funcţie de fondul activelor circulante prevăzut pentru finele trimestrului; aceste plafoane sunt apoi adaptate de către unităţile bancare cerinţelor reale ale unităţilor economice, ţinându-se seama de cuantumul activelor circulante normate aprobate pe trimestrul expirat şi pe cel în curs, de fondul activelor circulante la sfârşitul trimestrului precedent, de pasivele stabile şi de celelalte resurse atrase minime şi permanente prevăzute pe trimestrul în curs. Modificarea fondului activelor circulante conduce la retuşarea corespunzătoare a **p. de c.**, astfel încât acesta să fie egal cu diferenţa dintre cuantumul activelor circulante normate pe trimestrul respectiv şi fondul activelor circulante efectiv constituit plus sursele atrase. **P. de c. al c.c.** se stabilesc în concordanţă cu mişcarea valorilor materiale, astfel încât unităţile economice să nu primească credite mai mari decât necesităţile lor reale, dar nici prea mici, prevenindu-se ajungerea în incapacitate de plată. **P. de c. al c.c.** se diminuează cu suma creditelor nerambursabile la scadenţă.

PLAFON DE CREDITE INTRATRIMESTRIALE, cuantum maxim cu care se depăşeşte plafonul aprobat de la finele trimestrului, cu condiţia ca aceste credite să fie rambursabile în trimestrul în care au fost acordate.

PLAFON DE DECONTARE A INVESTIŢIILOR, limita maximă până la care se pot efectua cheltuieli de investiţii în anul curent, pentru fiecare obiect de investiţie. Acest plafon se

stabileşte de compartimentul de finanţare-creditare al băncii, în vederea urmăririi decontării investiţiilor realizate, cu respectarea programelor anuale de investiţii şi de finanţare-creditare şi în limita devizelor de execuţie şi a devizului general aprobat. **P. de d. a i.** se stabilesc separat pentru structurile de „construcţii-montaj", din care „organizare de şantier" şi pentru „alte cheltuieli", în limita programului anual de investiţii, a devizelor de execuţie depuse şi verificate de bancă şi a prevederilor corespunzătoare din devizul general. **P. de d. a i.** se comunică serviciului decontări-contabilitate al unităţilor finanţatoare pe total beneficiar şi pe fiecare deviz general. Unităţile finanţatoare comunică delegaţilor organizaţiilor de construcţii **p. de d. a i.** pentru structura de construcţii-montaj. **V. şi investiţie.**

PLAFONUL CASEI DE CIRCULAŢIE, nivelul maxim zilnic al cuantumului numerarului ce poate fi păstrat în casa de circulaţie, care se determină ca o medie zilnică a plăţilor cu numerar efectiv dintr-o lună apreciată ca reprezentativă, efectuându-se următorul calcul:

$$PCC = \frac{PTL}{NZL},$$

în care:

PCC = plafonul casei de circulaţie;
PTL = plăţi totale lunare în numerar;
NZL = numerarul zilelor din luna reprezentativă în care s-au efectuat plăţi în numerar.

Conducerea Băncii Naţionale a României aprobă plafoanele caselor de circulaţie pentru unităţile sale teritoriale, la propunerea acestora. Sucursalele Băncii Naţionale a României aprobă plafoanele caselor de circulaţie ale băncilor comerciale, la solicitarea acestora. În funcţie de cerinţele reale ale fiecărei unităţi bancare, **p.c. de c.** se poate modifica de la o perioadă la alta. În cazul unităţilor Băncii Naţionale a României, sumele de numerar care, la sfârşitul zilei, depăşesc **p.c. de c.** se trec la fondul de rezervă, iar unităţile băncilor comerciale depun aceste sume la sucursalele băncii centrale. **V. şi fonduri de rezervă de bancnote, monedă metalică şi monedă divizionară metalică.**

PLAFONUL DE ÎNDATORARE PUBLICĂ, totalitatea împrumuturilor pe care statul le poate contracta şi garanta în decursul unui an calendaristic. În contractarea împrumuturilor interne şi externe trebuie respectat acest plafon. Plafonul se stabileşte în fiecare an prin lege şi cuprinde **p. de î. p. internă** şi **p. de î.p. externă**. **P. de î. p. internă** se stabileşte în funcţie de deficitul bugetar anual aprobat şi de prevederile unor acte normative speciale. **P. de î.p. externă** se stabileşte ca sumă maximă a împrumuturilor externe pe care statul le poate contracta şi/sau garanta într-un an calendaristic. Rezultă că nu se pot contracta mereu împrumuturi externe, fără a avea capacitate de rambursare. La determinarea acestui plafon se ţine seama de: ▪ponderea datoriei publice în produsul naţional brut; ▪raportul dintre serviciul datoriei publice externe şi volumul exporturilor de bunuri şi servicii; ▪raportul dintre deficitul balanţei comerciale şi produsul naţional brut; ▪valoarea exporturilor de bunuri şi servicii şi rezerva valutară. În aprecierea nivelului şi a poverii datoriei publice externe este necesar să se determine corelaţia dintre creşterea datoriei publice externe determinate de contractarea împrumuturilor şi capacitatea politico-economică a ţării de a asigura rambursarea ratelor scadente anuale, de a plăti comisioanele, dobânzile aferente etc., ceea ce înseamnă **calcularea plafonului împrumuturilor externe şi de îndatorare externă**. Realizarea acestei corelaţii necesită: ▪folosirea împrumuturilor externe pentru realizarea de investiţii productive care să contribuie la dezvoltarea economică, la creşterea numărului locurilor de muncă; ▪diversificarea datoriei publice externe, cu termene diferite de rambursare, care să permită înfăptuirea serviciului datoriei publice externe (v.); ▪prevenirea utilizării împrumuturilor externe

pentru acoperirea sistematică a deficitului balanței de plăți externe, dacă acesta se datorează unor factori permanenți, deoarece astfel s-ar agrava situația echilibrului acestei balanțe. La contractarea împrumuturilor externe trebuie să se aibă în vedere un nivel ridicat și stabil de creștere economică, precum și exporturi suficiente pentru a face față fără dificultăți serviciului datoriei publice externe. V. și **împrumut de stat; datorie publică externă; datorie publică internă.**

PLAFONUL FINAL DE CREDITE, limita maximă a creditelor calculată pentru sfârșitul trimestrului. De regulă, la sfârșitul trimestrului, datoriile unităților economice față de bancă nu trebuie să depășească aceste plafoane. Totuși, în procesul creditării, banca poate să redistribuie plafoanele de credite, ea având dreptul în anumite limite să le micșoreze sau să le majoreze pe ramuri economice și pe ministere.

PLANIFICAREA CHELTUIELILOR ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT PRIVIND PLATA INDEMNIZAȚIILOR ȘI A AJUTOARELOR, proces deosebit de complex prin care se determină pe baze științifice toate categoriile de cheltuieli ce se efectuează prin asigurările sociale de stat. **P.c.a.s.** se efectuează atât la locul de muncă, la nivelul caselor județene de pensii, cât și la nivelul Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale. În cadrul unităților economice și instituțiilor, din fondurile asigurărilor sociale se efectuează următoarele cheltuieli: ▪indemnizațiile pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea și întărirea sănătății; ▪indemnizațiile în cazuri de pierdere temporară a capacității de muncă; ▪indemnizațiile în caz de maternitate; ▪ajutoarele în caz de deces, precum și pensiile invalizilor de gradul III încadrați în muncă și ale pensionarilor pentru limită de vârstă, care au dreptul, în anumite condiții, să cumuleze pensia cu salariul. Cheltuielile cu asigurările sociale efectuate la locul de muncă se planifică folosindu-se datele din situația executării bugetului de pe anul de bază, din programul de muncă și salarii pe anul curent și din procesele-verbale referitoare la executarea bugetului asigurărilor sociale pe anul de bază, încheiate de organele de control financiar. **P.c. pentru plata indemnizațiilor de boală** se realizează cu ajutorul următorilor indicatori: numărul zilelor de incapacitate temporară de muncă din cauză de boală pe o persoană încadrată în muncă (pe 100 sau 1 000 de lucrători), indemnizația medie zilnică și numărul mediu scriptic al salariaților pe anul curent. Numărul de zile de incapacitate de muncă din cauza îmbolnăvirilor se determină atât pe baza experienței anului precedent, cât și în perspectiva noilor măsuri de perfecționare a protecției muncii. La efectuarea calculelor se ia în considerare, mai întâi, numărul zilelor de incapacitate de muncă din cauza îmbolnăvirilor, așa cum rezultă din darea de seamă asupra executării bugetului de asigurări sociale pe anul de bază. Numărul zilelor de incapacitate de muncă astfel determinat se modifică în funcție de măsurile luate pentru prevenirea îmbolnăvirilor și de măsurile preconizate în anul viitor având ca efect prevenirea îmbolnăvirilor, mai buna asigurare a igienei și protecției muncii etc. Concomitent, se au în vedere eventualele deficiențe care au existat în activitatea de elaborare sau de aplicare a normelor de asigurări sociale, temeinicia și simțul de răspundere cu care au fost eliberate certificatele medicale, calitatea și eficiența muncii organelor de asigurări sociale, administrative, a organelor de control etc. Perfecționarea protecției muncii, întărirea sănătății poporului determină nemijlocit micșorarea numărului zilelor de incapacitate de muncă din cauza îmbolnăvirilor. Ajutorul mediu zilnic se determină pe baza indicatorilor anului viitor și a ajutorului mediu zilnic realizat în anul anterior. Ajutorul mediu zilnic se modifică în funcție de îmbunătățirea sistemului de salarizare, de ridicarea calificării salariaților. El se micșorează cu sumele plătite în plus ca urmare a plății de indemnizații într-un volum mai mare decât cel care ar fi rezultat din aplicarea dispozițiilor legale în vigoare în litera și în spiritul lor. În țara noastră, creșterea efectivă de la un an la altul a indemnizației medii zilnice este consecința firească a sporirii salariilor prin perfecționarea sistemului de salarizare, ridicarea nivelului de pregătire a angajaților, creșterea vechimii neîntrerupte în muncă etc. Cuantumul indemnizației medii zilnice

este influențat și de numărul noilor încadrați în muncă, de mărimea vechimii neîntrerupte în muncă a acestora, de eficiența controlului asupra determinării juste și plății corecte a indemnizațiilor etc. Cheltuielile totale pentru plata indemnizațiilor de boală se determină astfel:

$$C_t = \frac{\overline{N} \cdot Z \cdot \bar{I}}{100},$$

în care:

C_t = cheltuielile totale care se efectuează cu ajutoarele de boală;
$\overline{N}$ = numărul mediu al personalului;
Z = numărul zilelor de boală la 100 de lucrători în anul viitor;
$\bar{I}$ = indemnizația medie zilnică.

Aceste cheltuieli cuprind și plata **indemnizațiilor pentru pierderea temporară a capacității de muncă provocată de accidente în afară de muncă**. Cheltuielile astfel determinate se repartizează pe trimestre, în funcție de numărul personalului din fiecare trimestru, de frecvența cazurilor de boală ivite în trimestrele anilor precedenți etc. Cheltuielile afectate plății indemnizațiilor pentru pierderea temporară a capacității de muncă provocată de accidente de muncă se determină prin înmulțirea numărului mediu de zile de incapacitate cauzată de accidente de muncă pe un salariat cu numărul mediu scriptic al salariaților, rezultatul înmulțindu-se cu indemnizația medie zilnică acordată pentru o asemenea incapacitate. Numărul mediu de zile de incapacitate pe o persoană, din anul de bază, se determină raportându-se numărul total al zilelor de incapacitate temporară de muncă provocată de accidente de muncă la numărul mediu scriptic de lucrători, ținându-se seama și de experiența anilor precedenți. Indemnizația medie zilnică pentru incapacitate temporară de muncă provocată de accidente de muncă pe anul de bază se determină raportându-se suma totală a acestor indemnizații la numărul total al zilelor de incapacitate temporară de muncă provocată de accidente de muncă. La efectuarea acestor calcule se ține seama și de realizările anului precedent, precum și de creșterile de salarii. Datorită îmbunătățirii **protecției muncii** (v.), a instruirii lucrătorilor în vederea respectării normelor de securitate și de igienă a muncii – deci datorită măsurilor înfăptuite pentru prevenirea accidentelor etc. – numărul zilelor de incapacitate de muncă pe un lucrător și, în consecință, numărul total al zilelor de incapacitate de muncă pe unități se prevede și se planifică a fi mai mic decât în anii precedenți, în cazul când numărul mediu scriptic al personalului este constant. Cuantumul indemnizației medii zilnice pentru incapacitate de muncă provocată de accidente în legătură cu munca este influențat de aceiași factori care determină mărimea indemnizației pentru incapacitate de muncă determinată de o boală. Repartizarea pe trimestre a sumei acestor indemnizații se face în funcție de frecvența cazurilor similare din anii anteriori, avându-se în vedere măsurile întreprinse pentru protecția muncii. **P.c. privind indemnizațiile pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea și întărirea sănătății** se efectuează, în principiu, după aceeași procedură ca în cazul indemnizațiilor pentru pierderea temporară a capacității de muncă provocată de o boală sau de un accident. Cheltuielile pentru plata **indemnizațiilor în caz de maternitate** se planifică folosindu-se următorii indicatori: numărul femeilor încadrate în muncă din întreprindere sau din instituție, numărul mediu al zilelor de concediu de sarcină sau de lehuzie realizat pe o persoană, cuantumul indemnizației medii zilnice. Pentru anul de plan, numărul femeilor încadrate în muncă se determină avându-se în vedere ponderea lor față de numărul total al personalului întreprinderii sau instituției în anul precedent, precum și vârsta acestora. Dacă, de pildă, în anul de bază numărul femeilor dintr-o întreprindere a

reprezentat 40% din numărul total al personalului, pentru anul viitor se va considera că va exista aceeaşi pondere pe sexe, dacă, bineînţeles, nu s-au prevăzut schimbări importante în acest sens, caz în care se va aplica, în mod corespunzător, un coeficient de majorare sau de diminuare. Numărul mediu al zilelor de concediu de sarcină şi de lehuzie în anul de bază se obţine raportându-se numărul total al zilelor de sarcină şi de lehuzie la numărul total al femeilor încadrate în muncă. Indemnizaţia medie zilnică pentru sarcină şi lehuzie se determină raportându-se suma totală a indemnizaţiei de maternitate din anul de bază la numărul total al zilelor de sarcină şi de lehuzie. La determinarea indemnizaţiei medii zilnice de maternitate este necesar să se ţină seama de faptul că mărimea ei este influenţată de vechimea neîntreruptă în muncă, de numărul copiilor pe care îi are fiecare mamă, de mărimea şi de creşterea salariilor, de ridicarea calificării fiecărei mame etc. Suma reprezentând totalul indemnizaţiilor în caz de maternitate se repartizează pe trimestre, în funcţie de frecvenţa naşterilor pe trimestrele anilor precedenţi. Planificarea **ajutoarelor în caz de deces** (v.) se efectuează prin înmulţirea numărului probabil de decese care vor avea loc în anul viitor cu cuantumul ajutorului mediu acordat pentru deces. Numărul probabil al deceselor pentru perioada bugetară care se planifică se determină calculându-se media anuală din ultimii cinci ani, iar suma ajutorului mediu în caz de deces se obţine raportându-se suma totală a ajutoarelor acordate în anul de bază la numărul deceselor produse în acel an, luându-se în considerare şi îmbunătăţirile aduse între timp acestui ajutor. Ca urmare a măsurilor luate de către stat pentru ocrotirea sănătăţii, îmbunătăţirea tratamentului bolnavilor, crearea de condiţii optime pentru odihnă etc. se înregistrează o creştere a longevităţii. Ţinându-se seama de factorii de mai sus, planificarea sumelor reprezentând ajutoarele pentru caz de deces se efectuează cu aplicarea unui coeficient fundamentat pe aprecierea că numărul ajutoarelor va creşte într-un ritm mai lent faţă de creşterea efectivului personalului. Ajutoarele se repartizează pe trimestre în funcţie de frecvenţa deceselor pe trimestrele anilor anteriori. Toate cheltuielile de mai sus se planifică la nivelul unităţilor economice, al instituţiilor, al comunelor. La nivelul judeţelor şi al municipiului Bucureşti, cheltuielile de asigurări sociale se planifică prin centralizarea cheltuielilor de la unităţi economice, instituţii, comune, oraşe.

PLANIFICAREA CHELTUIELILOR CU PLATA PENSIILOR, activitate financiară de asigurări sociale, complexă, de prevedere temeinic fundamentată ştiinţific a cuantumului valoric al categoriilor de pensii, anual şi pe trimestre. Cheltuielile cu plata pensiilor constituie grupa cea mai importantă de cheltuieli care se planifică la nivelul **Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale** (v.), concomitent cu elaborarea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul de plan. Cuantumul cheltuielilor se planifică separat pentru fiecare categorie de pensii. Cu toate că planificarea acestor cheltuieli se efectuează, în general, după o procedură comună, există totuşi unele particularităţi specifice fiecărei categorii de pensii. Astfel, în timp ce numărul pensionarilor pentru munca prestată şi limită de vârstă creşte, ca urmare a creşterii duratei medii a vieţii (avem în vedere atât decesul unor pensionari, cât şi pensionarea altor salariaţi, îmbunătăţirea sistemului de pensionare etc.), fapt ce determină şi creşterea sumei alocate acestor pensii, numărul pensionarilor de invaliditate are tendinţa de scădere, ca urmare a faptului că în unităţile economice se asigură condiţii tot mai bune pentru igiena şi protecţia muncii. La planificarea cheltuielilor alocate pensiilor de urmaş se ţine seama de numărul mediu din anii precedenţi al urmaşilor îndreptăţiţi la pensie, de cuantumul mediu al pensiilor decedaţilor, de numărul mediu al urmaşilor care nu vor mai beneficia de pensie prin atingerea limitei de vârstă sau ca urmare a altor evenimente, de numărul mediu al urmaşilor îndreptăţiţi la pensie care pot apărea în cursul anului etc. Astfel de elemente trebuie avute în vedere şi la planificarea cheltuielilor pentru plata ajutorului

social. Menționăm că, deși statul nostru a majorat în mod repetat cuantumul ajutorului social acordat persoanelor îndreptățite, ponderea acestor cheltuieli înregistrează totuși o continuă scădere, deoarece numărul beneficiarilor de ajutor social scade, majoritatea considerabilă a personalului întrunind condițiile care îl îndreptățesc să primească pensia pentru munca prestată și limită de vârstă sau pensie de invaliditate, al căror cuantum este cu mult mai mare. Se învederează astfel eficacitatea extinderii folosirii în viitor a experienței și a datelor statistice din anii anteriori, lor acordându-li-se o pondere mai mare în analizele de această natură. Suma cheltuielilor alocate plății pensiilor și ajutorului social se planifică pe baza numărului mediu al pensionarilor și al beneficiarilor de ajutor social și a cuantumului mediu al pensiei sau al ajutorului social. Totalul cheltuielilor destinate plății pensiilor și ajutorului social se determină prin înmulțirea numărului mediu al pensionarilor și al beneficiarilor de ajutor social cu pensia medie lunară (ajutorul mediu lunar), totul înmulțindu-se apoi cu 12 (numărul lunilor din an). Numărul mediu al pensionarilor (beneficiarilor de ajutor social) se determină pe baza dinamicii acestui indicator de-a lungul anilor anteriori, ținându-se seama de numărul noilor pensionari, de numărul mediu al pensionarilor care vor deceda, precum și al acelora care, fiind pensionați temporar, ar putea deveni apți de muncă. Pensia medie (ajutorul social mediu) se determină raportându-se fondul total de pensii la numărul pensionarilor. Ea se poate calcula numai pe anul de bază sau pe mai mulți ani, ca o medie simplă sau ponderată. În vederea planificării cheltuielilor necesare plății pensiilor, Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale folosește datele privind dinamica pensionarilor și a pensiei medii care se plătește prin oficiile de muncă și ocrotire socială. În acest scop, se folosesc datele din dările de seamă privind plata pensiilor în cursul anilor precedenți. Cu prilejul planificării cheltuielilor necesare plății pensiilor trebuie avute în vedere modificările ce se aduc sistemului de pensionare, majorarea pensiilor, creșterea salariilor tarifare care constituie baza de calcul al pensiilor. Determinarea exactă a cheltuielilor pentru plata pensiilor și a celor pentru plata ajutorului social trebuie să țină seama de deficiențele care au existat în calcularea și în plata pensiilor și de măsurile luate pentru eliminarea și preîntâmpinarea lor. După determinarea sumei anuale a cheltuielilor afectate plății pensiilor și ajutorului social urmează repartizarea lor pe trimestre. Întrucât în fiecare lună se cheltuiesc aproximativ aceleași sume pentru plata pensiilor, ele se repartizează, de regulă, în mod egal pe trimestre. Cu toate acestea, în repartizarea cheltuielilor pe trimestre se ține seama de experiența anilor precedenți, de îmbunătățirile sistemului de pensionare, de modificările ce pot surveni în cursul anului de plan în dinamica numărului de pensionari prin noi pensionări, prin decese etc. În acest scop, organele de planificare a pensiilor folosesc și datele statistice. Creșterea longevității determină însă o creștere continuă a numărului de pensionari și, implicit, sporirea corespunzătoare a fondurilor alocate plății pensiilor. Cuantumul cheltuielilor pentru plata pensiei suplimentare se planifică folosindu-se numărul de persoane beneficiare ale acestei pensii, care se înmulțește cu pensia medie suplimentară, totul apoi înmulțindu-se cu 12. La repartizarea pe trimestre se procedează ca la celelalte pensii de asigurări sociale. Cheltuielile privind expedierea pensiilor cuprind rechizitele și taxele poștale necesare ajungerii la domiciliul pensionarilor. Mărimea cheltuielilor destinate plății taxelor poștale pentru expedierea pensiilor depinde de cuantumul pensiilor, iar cheltuielile pentru rechizite sunt în funcție de numărul pensionarilor. Rezultă deci că la planificarea acestor cheltuieli se ține seama de: numărul pensionarilor, nivelul pensiilor, concluziile trase din experiența anilor precedenți. La nivelul Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale, cheltuielile pentru plata ajutoarelor se planifică pe baza aceloraşi indicatori, după o procedură asemănătoare celei folosite la calcularea ajutoarelor acordate la locul de muncă, adică în unități economice, instituții etc. Pentru planificarea cheltuielilor necesare procurării protezelor dentare, oculare, chirurgicale,

ortopedice etc., se înmulțește numărul mediu al persoanelor îndreptățite să primească asemenea ajutoare cu costul mediu al unei proteze. Primul element se determină pe baza realizărilor anului precedent, ținându-se seama în același timp de măsurile întreprinse pentru asigurarea și perfecționarea protecției muncii, iar cel de-al doilea element se află raportându-se suma efectivă reprezentând costul total al protezelor acordate în anul de bază la numărul protezelor acordate. Cheltuielile cu plata pensiilor de invaliditate de gradul III ale pensionarilor încadrați în muncă și ale pensionarilor pentru munca depusă și limită de vârstă care au dreptul să cumuleze, în anumite condiții, pensia cu salariul se planifică la nivelul unităților economice, al instituțiilor etc., ele fiind plătite din fondurile de asigurări sociale constituite în aceste unități. La planificarea sumei cheltuielilor cu plata acestor pensii se au în vedere prevederile actelor normative în vigoare care reglementează asigurările sociale, datele existente la unitățile economice și instituțiile unde lucrează pensionarii respectivi, datele oficiilor de muncă și protecție socială, numărul posturilor pe care pot fi încadrați pensionarii care solicită să lucreze. Planificarea cheltuielilor cu plata pensiilor la locul de muncă se face pe baza numărului mediu de pensionari și a cuantumului pensiei medii (care se plătește în condiții de cumul). Primul element rezultă din evidența pensionarilor menținuți sau reîncadrați în muncă. Pensia medie se obține raportându-se suma pensiilor plătite la numărul de pensionari din anul de bază, ceea ce rezultă (pensia medie anuală) împărțindu-se la 12. Pensia medie trebuie determinată cu stricta respectare a măsurilor adoptate în domeniul pensiilor (majorarea pensiilor, cumularea pensiei cu salariul etc.). Suma anuală a pensiilor plătite la locul de muncă se determină înmulțindu-se numărul mediu de pensionari cu pensia medie lunară, rezultatul înmulțindu-se cu 12. Repartizarea acestor cheltuieli pe trimestre se face avându-se în vedere experiența anilor precedenți și ținându-se seama de acele luni ale anului în care, dat fiind obiectul activității unităților în cauză, se prevede că un număr de pensionari vor solicita să fie încadrați în muncă.

PLANIFICAREA CHELTUIELILOR CU TRIMITERILE LA ODIHNĂ ȘI LA TRATAMENT BALNEAR, proces economico-financiar de determinare anuală, cu repartizarea pe trimestre, a cheltuielilor care se efectuează la nivelul Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale cu trimiterile la odihnă și la tratament balnear ale salariaților, pensionarilor și membrilor lor de familie. Cuantumul cheltuielilor afectate tratamentului balnear și odihnei se planifică pe baza planului de trimiteri la odihnă și tratament balnear, elaborat și aprobat – pe anul de plan – pe baza tarifelor plătite întreprinderilor balneoclimaterice din stațiuni. Planul de trimitere la odihnă și tratament balnear se întocmește pe stațiuni și diferențiat pe sezonul cald și rece. Determinarea cuantumului cheltuielilor pentru odihnă și tratament balnear necesită stabilirea numărului de zile/om pe fiecare stațiune, pe sezonul cald și pe cel rece. Cuantumul total al cheltuielilor din fiecare stațiune se determină înmulțindu-se numărul zilelor/om din fiecare stațiune cu acea parte a costului mediu al unei trimiteri la odihnă și tratament care este suportată din fondurile asigurărilor sociale de stat. În vederea planificării judicioase a acestor cheltuieli, Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale colaborează cu organele centrale ale sindicatelor din țara noastră, cu sindicatele de ramură, precum și cu alte organe centrale și locale.

PLANIFICAREA CHELTUIELILOR SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI, activitate privind determinarea pe baze științifice, prin mai multe calcule, la nivelul centralei și al sucursalelor societății de asigurări, a sumei cheltuielilor ce se vor efectua în anul viitor cu plata despăgubirilor, a sumelor asigurate, pentru prevenirea, limitarea și combaterea daunelor, cu organele de asigurări etc. **P.c.** se efectuează pe baza experienței, a datelor statistico-matematice din anii anteriori, precum și pe baza mai multor indicatori cuprinși în bugetul societății de asigurări. Procedura este diferită și adecvată categoriilor și felurilor de asigurări. Cheltuielile cu plata despăgubirilor și a

sumelor asigurate se determină ținându-se seama de media volumului de plăți efectuate în ultimii cinci ani, precum și de plățile preliminate a se face pentru anul care expiră. Cuantumul despăgubirilor pe anul care expiră se determină luând în calcul cheltuielile efective până la sfârșitul lunii anterioare datei elaborării propunerilor, despăgubirile estimate a se înregistra drept cheltuieli pentru daunele produse până la aceeași dată, dar încă neplătite, despăgubirile aferente daunelor care vor mai surveni până la finele anului, indiferent dacă o parte din aceste despăgubiri se va plăti efectiv în anul următor. Pagubele care, eventual, se vor mai produce până la finele anului premergător anului în curs se stabilesc pe baza mediei daunelor produse în aceeași perioadă din anii anteriori. Desigur, astfel de calcule se efectuează pe feluri de asigurări, pe categorii de bunuri, pe categorii de asigurați. Cheltuielile care se efectuează cu salariile pe bază de cote procentuale și tarife la diferitele categorii de asigurări facultative se planifică ținându-se seama de cuantumul primelor din asigurările facultative ce urmează a se încasa în anul de plan și la care se plătesc astfel de remunerări. La stabilirea propunerilor de plan pentru celelalte capitole de cheltuieli – altele decât plățile de despăgubiri și sume asigurate – se ține seama de realizările preliminate pe anul în curs, de reducerea sistematică a cheltuielilor specifice administrativ-gospodărești și generale de administrație. Propunerile de plan privind cheltuielile pentru constituirea și administrarea fondului de asigurare se fac ținându-se seama de realizările preliminate pe anul în curs, de necesitatea reducerii sistematice a cheltuielilor administrativ-gospodărești și generale de administrație. La elaborarea bugetului anual se ține seama de necesitățile de plan reclamate de acoperirea financiară a plății salariului după muncă al personalului tehnic, economic, administrativ și de altă specialitate, inclusiv a impozitelor și a contribuției pentru asigurările sociale, de plata cheltuielilor de popularizare, a cheltuielilor pentru amortizarea mijloacelor fixe, a chiriilor, a cheltuielilor administrativ-gospodărești și a altor cheltuieli. Fundamentarea cheltuielilor pentru constituirea și administrarea fondului de asigurare se face avându-se în vedere fondurile aprobate pentru plata salariului, normele legale referitoare la calculul anual al amortismentului mijloacelor fixe, costul chiriilor potrivit prevederilor contractelor de închiriere, normele privind p.c. administrativ-gospodărești. Planificarea cuantumului cheltuielilor specifice referitoare la constituirea și la administrarea fondului de asigurare se face pe baza realizărilor certe din anul în curs până în momentul elaborării planului și a datelor preliminare pentru lunile rămase până la finele anului. Cheltuielile cu salariile pe baze de cote procentuale și tarife la asigurările facultative se planifică avându-se în vedere cuantumul ce urmează să se încaseze în anul de plan la asigurările respective. Concomitent, se examinează posibilitățile de reducere a cheltuielilor administrativ-gospodărești și generale de administrație. Planificarea categoriilor de cheltuieli menționate mai sus se face atât la nivelul centralei societății de asigurări, cât și la sucursale. Sucursalele sunt obligate să înainteze în termenele stabilite la centrala societății de asigurări propunerile de cheltuieli însoțite de note explicative (de fundamentare). După ce aceste propuneri sunt examinate, îmbunătățite și aprobate de către centrala societății de asigurări, ele se restituie sucursalelor care repartizează cheltuielile respective pe trimestre, ținând seama de experiența anilor precedenți și de noii indicatori folosiți pentru anul de plan. Procesul planificării financiare în domeniul asigurărilor cuprinde și determinarea propunerilor de plan privind veniturile și cheltuielile legate de asigurările și reasigurările în valută. Cuantumul veniturilor ce provin din asigurările în valută în anul de plan se determină luându-se în considerare realizările efective înregistrate până în momentul elaborării bugetului, a datelor preliminate până la finele anului în curs, și ținându-se seama de posibilitățile de dezvoltare a asigurărilor și reasigurărilor externe. Suma cheltuielilor privind asigurările în valută se determină luându-se în considerare atât media lor pe ultimii cinci ani, cât și posibilitățile de creștere a acestora în anul viitor datorită dezvoltării asigurărilor și reasigurărilor în valută, ca o consecință a creșterii continue a schimburilor economice și a relațiilor de cooperare internațională.

PLANIFICAREA VENITURILOR ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT, proces complex de determinare pe baze ştiinţifice, în fiecare an, a veniturilor asigurărilor sociale din fiecare sursă. **P.v.a.s.** de s. reclamă ca organele respective să folosească indicatorii programului de dezvoltare economico-socială, datele execuţiei preliminate a bugetului pe anul de bază, precum şi experienţa pozitivă dobândită în anii anteriori. De asemenea, determinarea judicioasă a cuantumului veniturilor asigurărilor sociale de stat reclamă căutarea şi aplicarea în permanenţă de noi procedee şi soluţii pentru perfecţionarea activităţii financiare atât în cadrul unităţilor economice, al instituţiilor etc., cât şi la organele de asigurări sociale din comune, oraşe, municipii, judeţe, iar pentru întreaga ţară la Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale. În cadrul unităţilor economice, al instituţiilor şi al comunelor, veniturile din contribuţia pentru asigurări sociale de stat se planifică prin înmulţirea fondului de salarii stabilit pentru anul curent al unităţii respective cu procentul contribuţiei de asigurări sociale. În vederea determinării sumei contribuţiilor pentru asigurările sociale de stat se aplică cota (cotele) respectivă asupra fondului de salarii, pe an, inclusiv impozitul aferent acestuia, efectuându-se următorul calcul:

$$S_{cas} = \frac{F_s \cdot P_{cas}}{100},$$

în care:

S_{cas} = suma contribuţiilor pentru asigurările sociale de stat;

F_s = fondul de salarii;

P_{cas} = procentul contribuţiei pentru asigurările sociale de stat.

Suma contribuţiilor astfel determinată se repartizează corespunzător pe trimestre. Contribuţia salariaţilor pentru pensia suplimentară se planifică înmulţindu-se fondul anual de salarii cu contribuţia de 5%, iar repartizarea trimestrială se efectuează în concordanţă cu repartizarea pe trimestre a fondului anual de salarii. La nivelul caselor teritoriale de pensii se planifică veniturile asigurărilor sociale formate din: a) veniturile reprezentând contribuţia pentru asigurările sociale de stat care se încasează de la unităţile economice, instituţiile şi comunele de pe teritoriul fiecărui consiliu orăşenesc, municipal şi judeţean; b) veniturile care se realizează din contribuţiile salariaţilor şi pensionarilor pentru trimiterile la tratament balnear. **P.v.** reprezentând contribuţia pentru asigurările sociale de stat şi contribuţia pentru pensia suplimentară de pe teritoriul oraşului, municipiului şi judeţului se efectuează prin centralizarea sumelor contribuţiilor pentru asigurările sociale ce urmează a se încasa de la unităţile economice, instituţiile şi comunele de pe raza lor teritorială. Veniturile din contribuţia salariaţilor şi a pensionarilor pentru odihnă şi tratament balnear se planifică avându-se în vedere numărul biletelor stabilit pe baza programului de trimitere la odihnă şi tratament balnear, profilul staţiunilor, contribuţia medie, precum şi rezultatele anului de bază şi ale anilor anteriori. Contribuţia medie se determină raportându-se suma totală a contribuţiei încasate la numărul biletelor. Contribuţia medie se determină separat pentru biletele de odihnă şi separat pentru cele de tratament balnear. La efectuarea acestor calcule se au în vedere şi sporurile de salarii şi pensii. Veniturile din contribuţia salariaţilor şi pensionarilor pentru odihnă şi tratament balnear se determină înmulţindu-se numărul de locuri cu contribuţia medie pe categorii de staţiuni de la mare, de la munte etc. Suma totală anuală rezultată din aceste calcule se repartizează pe trimestre, avându-se în vedere atât prevederile programului de trimitere la odihnă şi tratament balnear, cât şi experienţa anilor precedenţi. **P.v.a.s.** de s. are loc şi la nivelul Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale, care planifică suma veniturilor din contribuţia pentru asigurările sociale, pe întreaga ţară, pe baza fondului de salarii al fiecărei ramuri economice şi al fiecărui domeniu de activitate (învăţământ, ocrotirea sănătăţii, ştiinţă, cultură, administraţie etc.) stabilit pentru anul curent şi a contribuţiilor medii. Calcularea şi folosirea

procentului mediu pe ramuri, domenii de activitate sau pe economia națională ca mijloc de **p.v.a.s.** de s. au în vedere faptul că anumite întreprinderi, instituții etc., în cazul modificării obiectului activității lor, pot trece de la o ramură la alta. Cuantumul total al veniturilor din contribuția pentru asigurările sociale de stat se determină potrivit următorului calcul:

$$C_v = \frac{F_t \cdot \overline{P}_{cas}}{100},$$

în care:

C_v = cuantumul total al veniturilor din contribuția pentru asigurările sociale;

F_t = fondul total de salarii pe întreaga țară;

$\overline{P}_{cas}$ = procentul mediu al contribuției pentru asigurările sociale.

Suma anuală a contribuției pentru asigurările sociale de stat astfel determinată se defalcă pe trimestre, în funcție de repartiția trimestrială a fondului de salarii pe economia națională. Înainte de a trece la planificarea veniturilor, Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale poate cere de la casele teritoriale de pensii unele date relative la veniturile ce urmează a se realiza în anul viitor. Uneori, între veniturile din contribuția pentru asigurările sociale de stat planificate la nivelul Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale și cele rezultate din centralizarea bugetelor de asigurări sociale întocmite de casele teritoriale de pensii pot apărea diferențe, datorită faptului că, la întocmirea planurilor financiare, unitățile economice și instituțiile nu au posibilitatea să cunoască și deci să includă în bugetele lor toate modificările ce urmează să aibă loc în structura fondului de salarii și în numărul salariaților pe parcursul anului viitor. La nivelul Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale se planifică și suma contribuției salariaților și a pensionarilor trimiși la odihnă și tratament balnear prin asigurările sociale de stat. Cuantumul acestor venituri se determină înmulțindu-se numărul de locuri din programul de trimiteri la odihnă și tratament balnear cu contribuția medie din costul biletului pe sezon, stațiune etc. Veniturile din restanțele la contribuțiile de asigurări sociale datorate de unitățile economice și instituțiile de stat, restituirile din subvențiile acordate în anii anteriori și rămase nefolosite, majorările, încasările care urmează să se efectueze din acțiunile de regres etc. se determină pe baza dărilor de seamă asupra execuției bugetului asigurărilor de stat în anul precedent. Pentru planificarea cât mai exactă a acestor venituri trebuie să se țină seama de creșterea bugetului asigurărilor sociale de stat și de perfecționarea muncii referitoare la încasarea contribuțiilor, de întărirea legalității privind aplicarea legislației muncii, a asigurărilor sociale, precum și de intentarea la timp a acțiunilor de regres. Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale planifică și veniturile din contribuția salariaților pentru pensia suplimentară. Suma anuală a acestor venituri se determină înmulțindu-se fondul de salarii pe economia națională cu contribuția de 5%, iar rezultatul se defalchează pe trimestre, corespunzător repartizării trimestriale a fondului de salarii. Planificarea cât mai judicioasă a veniturilor asigurărilor sociale necesită luarea în considerare a tuturor măsurilor ce vor fi întreprinse pentru încasarea completă și la timp a veniturilor, întărirea disciplinei financiare de asigurări sociale etc.

PLANIFICAREA VENITURILOR SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI, prevedere pe baze științifice a veniturilor asigurărilor, pe feluri de asigurări și pe categorii de asigurați. **P.v.** societății de asigurări care se realizează din primele de asigurare se efectuează după o procedură diferită, adecvată formei de asigurare, adică pentru asigurările prin efectul legii și pentru asigurările facultative. La **p.v.** din asigurările prin efectul legii de răspundere civilă auto se au în vedere sumele ce se vor încasa în anul următor, ținându-se seama atât de parcul de autovehicule probabil

la data de 31 decembrie a anului de bază, cât şi de dezvoltarea parcului respectiv de autovehicule în anul de plan. Primele care urmează a fi încasate de la celelalte categorii de asigurări facultative se planifică ţinându-se seama de mai mulţi indicatori, cum sunt: ▪gradul de cuprindere în asigurările facultative a bunurilor şi a persoanelor înregistrate în anul de bază şi cel preliminat să se realizeze în anul de plan, avându-se în vedere potenţialul asigurabil şi reţeaua organelor de încasare; ▪cuantumul preliminat al primelor care urmează să se realizeze pe categorii de asigurări în anul de plan, corespunzător obiectivelor şi bunurilor de pe teritoriul judeţului – respectiv al municipiului Bucureşti – ce vor putea fi cuprinse în asigurările facultative; ▪trăsăturile specifice şi condiţiile locale, preferinţele populaţiei pentru anumite feluri de asigurări de bunuri, de persoane şi de răspundere civilă; ▪greutatea specifică a asigurărilor de viaţă cu plata primelor la zi şi a celor restante; ▪previziunile de creştere a şeptelului şi a producţiilor pentru anul următor; ▪încasările realizate în anul anterior şi cele preliminate a se realiza în anul în curs; ▪cuantumul primelor la asigurările de bunuri contractate în anul în curs şi volumul primelor prevăzute a se realiza la asigurările care se vor contracta în anul viitor; ▪volumul probabil al primelor de asigurare care vor rămâne neîncasate la 31 decembrie şi care se vor încasa în anul următor. Cuantumul încasărilor din primele de asigurare preliminate pentru anul în curs se calculează pe baza realizărilor certe obţinute până în momentul elaborării propunerilor de plan, la care se adaugă realizările probabile aferente perioadei rămase până la finele anului. Determinarea realizărilor probabile până la sfârşitul anului se face pe baza planului de venituri (încasări) pentru perioada respectivă, ţinându-se seama de posibilitatea depăşirii acestuia, precum şi de posibilitatea recuperării eventualelor nerealizări din trimestrele anterioare. Mărimea primelor realizabile din asigurările facultative se determină pe diferitele categorii de bunuri şi de asiguraţi. La culturile agricole şi la rodul viilor, de exemplu, care aparţin asociaţiilor agricole, cuantumul primelor realizabile se determină înmulţind primele medii realizate pe hectar în anul anterior pe fiecare grupă de culturi cu suprafeţele probabile care urmează a se însămânţa în anul de plan. Pentru a se determina prima medie pe hectar se raportează cuantumul primelor contractate în anul precedent la suprafaţa de teren (pe feluri de culturi) asigurată. Pentru asigurările facultative de animale care aparţin populaţiei, cuantumul primelor de asigurare realizabile se determină prin înmulţirea numărului de animale (pe specii) cu prima medie. În ceea ce priveşte asigurările facultative de viaţă, cuantumul primelor ce urmează a se realiza în anul viitor se determină ţinându-se seama de numărul asigurărilor active care există la începutul anului, de intrările care au avut loc prin noi asigurări contractate, reactivări, transferuri etc. şi de mărimea primelor lunare. Se procedează apoi la determinarea ieşirilor, în care scop se ţine seama de numărul răscumpărărilor, amortizărilor, transferurilor predate, transformărilor, scutirilor, deceselor etc. Volumul primelor realizabile în anul curent se determină prin înmulţirea numărului de la intrări şi a celui de la ieşiri cu primele de asigurare lunare corespunzătoare – la fiecare asigurare – făcându-se apoi diferenţa dintre sumele primelor calculate. Cuantumul primelor pentru celelalte feluri de asigurări facultative se determină, în principiu, asemănător. Pe baza calculelor efectuate şi ţinând seama de sarcina privind dezvoltarea continuă a asigurărilor facultative, sucursalele întocmesc propunerile de plan anual pentru fiecare fel de asigurare. În vederea dezvoltării asigurărilor facultative şi a mobilizării sucursalelor societăţii de asigurări în acest scop (şi deci pentru creşterea încasărilor din primele de asigurare respective), propunerile pentru indicatorii de venituri aferente anului curent nu pot fi mai mici decât realizările preliminate pentru anul în curs (în afară de unele cazuri bine justificate). De asemenea, nu se admit subevaluări nici la stabilirea execuţiei preliminate pentru anul în curs, încasările preliminate trebuind, în fiecare caz în parte, să fie cel puţin la nivelul planului anual. Centrala societăţii de asigurări examinează propunerile primite de la sucursale, foloseşte o serie

de indicatori proprii şi stabileşte cifrele anuale ale încasărilor din primele de asigurare, comunicându-le sucursalelor care le defalchează pe trimestre având în vedere termenele de plată a primelor, realizările din anul precedent, datele anului curent etc.

PLANUL ANUAL DE AMORTIZARE A MIJLOACELOR FIXE, lucrare elaborată de compartimentul financiar-contabil pe baza căruia, în unităţile economice, se determină amortismentul anual al mijloacelor fixe. În vederea elaborării acestui plan, unităţile economice întocmesc o serie de lucrări preliminare pentru stabilirea valorii medii anuale a mijloacelor fixe în funcţiune şi a normelor de amortizare. Pentru primul an, unităţile economice de stat întocmesc planul de amortizare în funcţie de valoarea medie anuală a mijloacelor fixe şi de normele analitice de amortizare. **P. de a.** se întocmeşte pe baza aceloraşi norme şi în anii în care au loc reorganizări de întreprinderi prin fuziune, absorbţie sau divizare, precum şi atunci când în anul respectiv sunt modificări în plus sau în minus mai mari de 25% în valoarea medie anuală a mijloacelor fixe din anul în care s-a folosit norma unică de amortizare. În ceilalţi ani, pentru elaborarea planului de amortizare se foloseşte norma unică de amortizare. Fondul anual de amortizare care se prevede în plan se determină prin înmulţirea valorii medii anuale a mijloacelor fixe de amortizat cu normele analitice sau cu norma unică de amortizare. Realizarea prevederilor **p.a. de a.** presupune realizarea producţiei-marfă şi a cifrei de afaceri. Stocurile de produse finite şi facturile emise şi neîncasate atât de la începutul, cât şi de la sfârşitul anului trebuie luate în calcul; cu diferenţa dintre acestea se influenţează amortismentul corespunzător producţiei-marfă vândută şi încasată. Fondul lunar de amortizare se determină înmulţind valoarea mijloacelor fixe în funcţiune în luna respectivă cu norma de amortizare. În cazul utilizării normei unice de amortizare, unităţile economice calculează lunar amortismentul efectiv după formula:

$$A = \frac{V \cdot Nu}{100 \cdot 12},$$

în care:

A = amortismentul;
V = valoarea de inventar;
Nu = norma unică de amortizare inclusă în costul produselor.

V. şi amortizare; norma analitică de amortizare; normă unică de amortizare.

PLANUL DE VENITURI ŞI CHELTUIELI PRIVIND ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, act de planificare financiară elaborat anual de către unităţile economice şi instituţii de stat, pe baza căruia se constituie veniturile şi se efectuează cheltuielile de asigurări sociale. Planul cuprinde la venituri **contribuţia pentru asigurările sociale de stat** (v.), iar la cheltuieli pensiile ce se plătesc la locul de muncă (invaliditate de gradul III, pentru munca prestată şi limită de vârstă) şi indemnizaţiile (accident de muncă şi boală profesională; incapacitate temporară de muncă provocată de un accident în afară de muncă; prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea şi întărirea capacităţii de muncă; sarcină şi lehuzie, îngrijirea copilului bolnav; schimbarea locului de muncă, deces). Diferenţa dintre venituri şi cheltuieli se virează la **casa teritorială de pensii** (v.). Planul este examinat, dezbătut şi aprobat de către adunarea generală a acţionarilor şi înaintat la casa teritorială de pensii care, la rândul său, îl trimite Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale, în vederea elaborării **bugetului asigurărilor sociale de stat** (v.).

PLANUL FONDURILOR PENTRU PENSIA SUPLIMENTARĂ, act de planificare financiară întocmit anual de către unităţile economice şi instituţiile de stat, pe baza căruia se

constituie fondurile din care se plăteşte **pensia suplimentară** (v.). Acest plan cuprinde fondul de salarii asupra căruia se calculează contribuţia de asigurări sociale, veniturile reprezentând contribuţia de 5% pentru pensia suplimentară. Planul este examinat, dezbătut şi aprobat de către adunarea generală a acţionarilor şi înaintat la **casa teritorială de pensii** (v.) care, la rândul său, îl trimite Casei Naţionale de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale care întocmeşte la nivelul ţării planul financiar centralizat pe baza căruia se constituie fondul din care se plăteşte pensia suplimentară.

PLASAMENT, operaţiune prin care o sumă de bani investită într-o întreprindere, instituţie bancară, financiară, într-o afacere etc. se plasează în vederea obţinerii unui câştig, beneficiu etc. Metodă de realizare a noi emisiuni de titluri de valoare, acţiuni, obligaţiuni, prin plasare (vânzare) către investitori privaţi şi intermediari la bursa de valori.

PLASAMENT FAMILIAL, formă de înfăptuire a asistenţei sociale de stat, care constă în încredinţarea de către organele sanitare şi de protecţie socială a copiilor orfani sau a copiilor proveniţi din familii destrămate unor familii sau persoane (la cererea sau cu agrementul acestora) în vederea îngrijirii, creşterii, dezvoltării, educării şi instruirii lor normale. Se pot plasa în familii următoarele categorii de copii: ▪copiii fără ambii părinţi, care nu au susţinători ori ai căror susţinători legali nu au cu ce să-i întreţină; ▪copiii rămaşi fără unul dintre părinţi, celălalt părinte aflându-se în imposibilitatea asigurării întreţinerii copilului, dar numai pe timpul cât se află în această situaţie; ▪copiii rămaşi fără îngrijire părintească din diferite motive, cum pot fi copiii găsiţi, abandonaţi etc.; ▪copiii din familii ai căror membri suferă de boli cronice transmisibile; ▪copiii din familii dezorganizate; ▪copiii aflaţi în casele copilului, care au depăşit vârsta de trei ani şi care nu pot fi primiţi în casele de copii ale Ministerului Educaţiei Naţionale, ca urmare a lipsei fondurilor. Nu se pot da în **p.f.** copiii care sunt bolnavi de o boală cronică sau care au deficienţe psihice sau fizice. **P.f.** se dispune de către primăria judeţului sau a municipiului Bucureşti prin organul de asistenţă socială, dar numai cu consimţământul părinţilor sau tutorelui. Pot primi copii în **p.f.** numai acele categorii de familii care au condiţiile morale, materiale şi sanitare pentru a putea creşte, educa şi instrui pe minor. Familia sau persoanele care primesc copii în **p.f.** au dreptul la alocaţie de întreţinere lunară în sumă fixă de lei din partea statului, pentru fiecare copil. Familiile şi persoanele care primesc copii în **p.f.** au obligaţia să asigure copilului îngrijire, hrană, educaţie şi locuinţă igienică, să se preocupe de şcolarizarea şi calificarea profesională a copilului. **P.f.** al copiilor poate avea loc până la împlinirea vârstei de 14 ani şi încetează la împlinirea acestei vârste, când copilul este internat într-o casă de copii, când copilul a decedat sau când familia care l-a primit nu îşi mai poate îndeplini obligaţiile asumate. V. şi **alocaţia de întreţinere; asistenţă socială de stat.**

PLASAMENT FINANCIAR 1. Cumpărare de active financiare (acţiuni, obligaţiuni etc.). Cei care posedă capital îl investesc prin achiziţionarea de titluri financiare ce le conferă anumite drepturi patrimoniale asupra emitentului, anume dreptul la un venit periodic. Este ceea ce se numeşte „plasament în titluri financiare". 2. Distribuirea, plasarea de **valori mobiliare** (v.). Cei care au nevoie de capital pentru realizarea unei investiţii emit în acest scop titluri financiare pe care le oferă deţinătorilor de capital care le achiziţionează, operaţiune numită emisiune de titluri. Plasamentele de valori mobiliare se pot prezenta sub următoarele forme: ▪**plasamente simple** (v.); **speculaţii cu valori mobiliare** (v.); ▪**operaţiuni de acoperire contra riscului variaţiei cursului valorilor mobiliare şi/sau a ratei dobânzii** (v.); ▪**arbitraj cu valori mobiliare** (v.).

PLASAMENT GARANTAT, contract încheiat cu un intermediar legal autorizat, prin care acesta se angajează să subscrie sau să cumpere o cantitate de titluri financiare în scopul de a le

plasa pe piața valorilor mobiliare, cu obligația de a prelua pe cont propriu toate titlurile financiare care nu au fost plasate în condițiile contractului. V. și valori mobiliare.

PLASAMENT PRIVAT DE VALORI MOBILIARE, propunere făcută de un ofertant sau de către societăți de intermediere pentru subscrierea sau vânzarea de valori mobiliare, adresată unui grup de până la o sută de persoane, care achiziționează respectivele valori mobiliare în cont propriu și pentru alte scopuri decât intermedierea ca fapt de comerț. **P.p.** de **v.m.** trebuie avizat de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, iar autorizarea plasamentului primar este condiționată de încheierea plasamentului precedent și numai dacă au trecut cel puțin 12 luni de la avizarea plasamentului anterior. Avizarea plasamentului de către Comisia Națională a Valorilor Mobiliare presupune prezentarea documentului de ofertă în care emitentul prezintă date generale și informații despre el, precum și informații privind activitatea sa și plasamentul de titluri oferit. Ofertantul va asigura accesul neîngrădit al investitorilor cărora li se adresează la informațiile cuprinse în documentul de ofertă. Informațiile cuprinse în documentul de ofertă se prezintă pe răspunderea consiliului de administrație al emitentului. Prin acest document se solicită celor cărora se adresează să declare în scris că achiziționarea respectivelor valori mobiliare va fi făcută în scopul de a investi, și nu de a le tranzacționa imediat. Comisia Națională a Valorilor Mobiliare avizează plasamentul privat pe baza studierii documentului de ofertă și a condițiilor de realizare a acestui plasament. În termen de trei zile lucrătoare de la efectuarea **p.p.**, ofertantul are obligația să transmită Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare o notă de informare privind rezultatele acestuia. Nota de informare trebuie să cuprindă cel puțin următoarele informații: ▪numărul, valoarea nominală și prețul de vânzare al valorilor mobiliare plasate; ▪numărul și valoarea totală a valorilor mobiliare de tipul celor care fac obiectul ofertei, emise anterior de către emitent; ▪deținătorii semnificativi de valori mobiliare. V. și **Comisia Națională a Valorilor Mobiliare.**

PLASAMENTE SIMPLE ÎN VALORI MOBILIARE, operațiuni de vânzare-cumpărare de titluri financiare și de alte active financiare prin care cumpărătorii transformă capitalul disponibil în titluri, în vederea protejării lui de efectele inflației, precum și în vederea valorificării lui. Astfel de plasamente se efectuează pe baza situației de la bursă a diferitelor titluri la un moment dat, pe baza a ceea ce se cunoaște și a situației existente a cursurilor. Întrucât situația bursieră a titlurilor evoluează în timp, pentru a-și proteja capitalul, cel ce a cumpărat titluri financiare trebuie să urmărească în permanență evoluția cursurilor titlurilor care-i compun portofoliul. Inerția este incompatibilă cu protecția și cu securitatea capitalului, care presupun vigilență și precauție. Realizarea unor plasamente avantajoase, rentabile, necesită ca operatorul de bursă să studieze și să cunoască temeinic mai multe probleme, cum sunt: ▪cauzele economice și monetare care influențează afacerile; ▪factorii care provoacă tranziția de la „boom" la recesiune; ▪factorii monetari și psihologici care generează fluctuații ale pieței; ▪analizarea societăților și a ramurilor de activitate; ▪studierea pozițiilor titlurilor financiare cu venit fix și variabil, pentru a se aprecia dacă trebuie să se vândă sau să se cumpere în perioadele de supraevaluare ori de subevaluare temporară a titlurilor.

PLATA CAMBIEI, plată efectuată la data (scadența) stipulată în cambie (v.) la domiciliul debitorului (trasului), fără a se putea acorda un termen de grație. În cazul în care deținătorul cambiei nu solicită plata de la tras în locul și la scadența prevăzute în cambie, pierde dreptul la acțiunea de regres contra trăgătorului, giranților și avaliștilor. Cambia emisă la vedere trebuie să fie prezentată la plată în termen de un an de la data emiterii; depășirea acestui termen face ca posesorul ei să piardă dreptul la regres. În cazul în care cambia a fost prezentată la plată, iar debitorul a refuzat plata, spre a dovedi refuzul de plată posesorul cambiei trebuie să întocmească actul de protest. Cambia plătibilă la o zi fixă trebuie să fie prezentată la plată în acea zi sau în

următoarele două zile lucrătoare. Dacă se refuză plata, actul de protest trebuie întocmit în decursul a două zile lucrătoare. Deținătorul unei cambii neacceptate și neachitate la scadență se poate adresa oricăruia dintre giranți, indiferent de ordinea în care aceștia au dat girul. Beneficiarul cambiei nu poate refuza o plată parțială care i se face; în acest caz, va elibera chitanța pentru suma încasată și va face mențiunea plății parțiale pe cambie. În cazul când o cambie urmează să fie plătită într-o valută necotată la locul de plată, achitarea cambiei se poate face în valuta țării respective, potrivit valorii ei din ziua scadenței. Beneficiarul cambiei nu poate fi obligat să primească plata înainte de scadență. Posesorul cambiei refuzate la acceptare are dreptul ca, în vederea încasării acesteia, să intenteze acțiunea de regres împotriva trăgătorului, giranților și avaliștilor lor. Plata prin acțiunea de regres poate fi solicitată, de regulă, la scadență și numai dacă trasul sau emitentul nu a plătit cambia. Acțiunea de regres poate fi întreprinsă și înainte de scadența cambiei în următoarele situații: ▪trasul a fost declarat anterior scadenței în stare de faliment sau se află în stare de încetare a plăților; ▪împotriva trasului s-au întreprins executări silite fără ca acestea să fi dat rezultate; ▪când cambia a fost prezentată la acceptare și s-a refuzat parțial sau total plata; ▪când trăgătorul aflat în stare de faliment emite o cambie cu clauza de neacceptare. Executarea regresului cambial presupune mai întâi încheierea actului de protest pentru neacceptare ori refuz de plată. În caz de forță majoră – ceea ce nu permite încheierea actului de protest în termenul legal – deținătorul cambiei îl înștiințează imediat pe girant (iar dacă sunt mai mulți, de la girant până la trăgător) despre împrejurările respective, precum și despre faptul că nu s-a plătit cambia și că s-a încheiat actul de protest. Pe calea acțiunii de regres deținătorul cambiei poate cere suma neacceptată sau neplătită, precum și dobânda și celelalte cheltuieli efectuate cu protestul. Persoana care, prin acțiunea de regres, a achitat cambia este îndreptățită să solicite de la girații săi suma plătită, dobânda și cheltuielile ocazionate de protest. **V. și bilet la ordin; contracambie; protest al cambiei; termen; termen de grație.**

PLATA DESPĂGUBIRILOR ȘI A SUMELOR ASIGURATE, punerea de către societatea de asigurări la dispoziția asiguraților a echivalentului valoric al pagubelor suferite la bunurile asigurate și eliberarea către persoana fizică asigurată (beneficiarul asigurării) a sumei asigurate. Despăgubirile se plătesc de către organele societății de asigurări în termen de trei zile de la data aprobării **dosarului de daună** (v.) de către sucursala județeană (a municipiului București) a societății de asigurări. Despăgubirile se virează în contul asiguratului persoană juridică. În dispoziția de plată se stipulează obligatoriu bunurile pentru care se acordă despăgubiri. Pentru persoanele fizice, despăgubirile și, respectiv, sumele asigurate se plătesc în numerar sau prin mandat poștal. Înainte de efectuarea plății, organele societății de asigurări verifică dosarele de daune și pot respinge, în cazuri întemeiate, acordarea despăgubirilor pentru pagubele provocate bunurilor asigurate de cauze necuprinse în asigurare, când paguba a fost pricinuită total sau parțial, după caz, sau în măsura în care dauna s-a mărit din vina asiguratului. De asemenea, societatea de asigurări are dreptul să refuze acordarea despăgubirilor în cazurile în care asigurații nu anunță în termenul fixat distrugerea sau vătămarea bunului asigurat, cu toate că a avut posibilitatea să facă aceste comunicări. În toate cazurile în care pagubele s-au produs din vina terților persoane, altele decât asigurații, societatea de asigurări plătește despăgubiri, însă suma acestor despăgubiri este recuperată, prin **acțiunea de regres** (v.), de la persoanele vinovate de producerea pagubelor. În asigurările de persoane, la producerea evenimentului asigurat, sumele asigurate se plătesc asiguraților sau urmașilor acestora. Examinarea asiguraților accidentați se face de către medici legiști, iar stabilirea gradelor de invaliditate din accidente se face potrivit normelor stabilite de comun acord de către Ministerul Finanțelor și Ministerul Sănătății. Actele normative în vigoare care reglementează materia asigurărilor prevăd că aceia care încearcă, prin orice mijloace, să obțină pe nedrept despăgubiri de asigurare, sume asigurate sau care înlesnesc asemenea acțiuni

sunt pasibili de sancțiuni penale. Organele constatatoare, cele de conducere și de control ale societății de asigurări sunt obligate să sesizeze organele poliției sau ale procuraturii despre tentativele de obținere pe nedrept a despăgubirilor de asigurare sau a sumelor asigurate prin fals, înșelăciune, abuz sau alte infracțiuni ori despre facilitatea unor asemenea fapte. Lucrătorii societății de asigurări sunt obligați să păstreze secretul în ceea ce privește modul de rezolvare a dosarelor de pagube și sume asigurate, precum și cuantumul despăgubirilor. Sunt cazuri când survenirea daunelor constituie obiectul unor cercetări penale față de asigurat. În astfel de situații, p.d. se poate face numai după încheierea cercetării penale, iar dacă dosarul a fost trimis spre judecare, numai după pronunțarea hotărârii definitive. Dacă despăgubirea care se plătește nu acoperă integral dauna, asiguratul are dreptul să întreprindă pentru diferență acțiunea în despăgubire împotriva terței persoane vinovate de producerea prejudiciului. În cazul persoanelor fizice, suma asigurată se plătește beneficiarilor legali sau testamentari, independent de drepturile acestora ce decurg din alte asigurări și de cele survenite prin asigurările sociale.

PLATA INDEMNIZAȚIILOR DE ASIGURĂRI SOCIALE, eliberarea indemnizațiilor și a ajutoarelor băneşti de asigurări sociale către beneficiari. Indemnizațiile și ajutoarele se acordă numai pe bază de cerere și în urma prezentării certificatelor medicale și a altor acte doveditoare. Plata efectivă a indemnizațiilor și a ajutoarelor se face o dată cu plata salariilor, în baza ordinelor de plată de pe certificatele de concediu medical, completate și calculate de către organele financiar-bancar-contabile din unitățile respective unde sunt încadrați beneficiarii; indemnizațiile și ajutoarele cuvenite pensionarilor se plătesc de către oficiile de pensii și asigurări sociale. Plata ajutorului în caz de deces se face imediat, la cerere. În cazurile în care concediile medicale depășesc șase luni, se fac propuneri de pensionare a persoanelor respective. În alte cazuri, pensionarea (pentru anumite boli) se face peste nouă luni, un an și chiar un an și șase luni. Dacă salariatul se transferă la o altă unitate, p.i. de a.s. se face la unitatea care este parte în contractul de muncă în momentul producerii riscului asigurat (boală, accident etc.). Pensionarii și membrii lor de familie beneficiază de asistență medicală, de medicamente, au dreptul la proteze chirurgicale, oculare, auditive și dentare, la aparate ortopedice, la centuri abdominale, gratuit sau cu plată parțială, la tratament balneoclimateric etc., care se acordă prin oficiile de pensii și asigurări sociale.

PLATA PENSIILOR, plată efectuată de regulă lunar pensionarilor pe baza deciziei de pensionare. Pensia pentru munca depusă și limită de vârstă se cuvine de la data îndeplinirii condițiilor legale de pensionare și se acordă de la data: a) încetării calității de angajat, dacă cererea a fost depusă în termen de 30 de zile de la această dată; b) depunerii cererii, în cazul persoanelor care nu mai sunt asigurate în momentul solicitării, precum și în cazul depunerii cererii de pensionare peste termenul de 30 de zile. Pensia de invaliditate se acordă de la data: a) încetării plății indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă, dacă cererea a fost depusă în termen de 60 de zile de la data emiterii deciziei medicale de încadrare în grad de invaliditate; b) emiterii deciziei medicale de încadrare în grad de invaliditate, în cazul persoanelor care nu mai sunt asigurate la data expertizării, dacă cererea a fost depusă în termen de 60 de zile; c) depunerii cererii, în cazul în care s-a depășit termenul de 60 de zile. Dacă susținătorul decedat era pensionar sau întrunea condițiile pentru pensionare, pensia de urmaș se acordă la cerere în felul următor: a) începând cu luna următoare decesului, în cazul în care susținătorul decedat era pensionar, dacă cererea a fost depusă în termen de 90 de zile de la data decesului; b) de la data decesului susținătorului, în cazul în care susținătorul decedat nu era pensionar la data decesului, dacă cererea a fost depusă în termen de 90 de zile de la această dată; c) depunerii cererii, în cazul depășirii termenelor de mai sus. În situația în care urmașul îndeplinește condițiile pentru primirea pensiei ulterior datei decesului susținătorului asigurat, pensia de urmaș se acordă de la data îndeplinirii condițiilor, dacă cererea se depune în termen de 90 de zile de la data îndeplinirii condițiilor. Dacă

s-a depăşit termenul de 90 de zile, drepturile de pensie de urmaş se acordă de la data depunerii cererii. Pensia de urmaş a copiilor care au fost încredinţaţi unor instituţii de ocrotire se depune la Casa de Economii şi Consemnaţiuni, pe numele lor, după ce s-au achitat sumele datorate pentru întreţinerea în acele instituţii. Dreptul la pensie curge din prima zi a lunii următoare înregistrării **dosarului de pensionare** (v.) complet la casa teritorială de pensii. Unităţile economice şi instituţiile nu au dreptul să dispună încetarea contractului de muncă al persoanei care a solicitat pensionarea decât după ce aceasta a primit decizia de pensionare. Pensiile se plătesc (se înmânează) pensionarilor titulari, mandatarilor titularilor cu procură specială, tutorelui sau curatorului, reprezentantului legal, dacă pensionarul este împiedicat să primească personal pensia, sau se depun la C.E.C. pe numele pensionarilor, când aceştia au solicitat în scris depunerea pensiei la această instituţie sau atunci când, din diferite motive, pensia nu le-a putut fi înmânată. **P.p.** şi a ajutorului social se efectuează prin factorii poştali. În cazul pensiei de urmaş, dacă există mai mulţi membri de familie care domiciliază împreună, pensia se plăteşte urmaşului care a făcut cererea pentru acordarea pensiei. Pensiile de invaliditate se plătesc pe tot timpul cât durează invaliditatea, începând din ziua în care încetează indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă, cu condiţia ca dosarul şi cererea de pensionare să fie depuse la organele competente în termen de trei luni de la această dată şi din prima zi a lunii următoare celei în care s-a înaintat dosarul de pensionare. Pensia de urmaş se plăteşte la C.E.C. de la data decesului susţinătorului încadrat în muncă şi din prima zi a lunii următoare celei în care a avut loc decesul pensionarului. Pensia rămasă neîncasată de către pensionarul decedat pentru luna în care a avut loc decesul se plăteşte membrilor de familie. Pensiile agricultorilor se plătesc pe baza borderourilor întocmite de Oficiul de Asigurări Sociale şi Pensii pentru Agricultori sau prin mandat poştal. **P.p.** se efectuează de la data aprobării pensionării prin decizia comisiei judeţene de pensii. **P.p.** pentru limită de vârstă se face începând din prima zi a lunii următoare înregistrării cererii de pensionare la casa teritorială de pensii. Pensia de invaliditate se plăteşte de la data expertizării şi încadrării în gradul I sau II de invaliditate. **P.p.** de urmaş începe de la data decesului, în cazul în care susţinătorul nu era pensionar, şi din prima zi a lunii următoare încetării din viaţă, dacă susţinătorul era pensionar, pentru limită de vârstă sau de invaliditate. Pensia se plăteşte direct titularului de către organele P.T.T.R. Dacă, din diverse motive, **p.p.** nu se poate face direct titularului, ea se restituie în contul casei teritoriale de pensii. În caz de condamnare, după executarea pedepsei, după graţiere sau după amnistie, **p.p.** se reia începând cu luna următoare celei în care pensionarul a fost eliberat. Drepturile la pensiile şi ajutoarele sociale rămase neachitate se prescriu, dacă au trecut mai mult de 12 luni de la data când au devenit exigibile. Pensiile şi ajutoarele sociale plătite în plus se prescriu în termen de 12 luni de la data efectuării plăţii. Plăţile făcute în plus din cauza unei determinări eronate a pensiilor şi a ajutoarelor se urmăresc de la cei care le-au încasat sau de la persoanele culpabile de acel calcul eronat. Dacă pensionarul sau beneficiarul de ajutor social a decedat, sumele nerecuperate nu se mai urmăresc.

PLATA PENSIILOR DIN FONDUL UNIVERSAL DE PENSII, p. sub forma unei **anuităţi** făcută membrului care se retrage din fondul universal de pensii. Retragerea unui membru din fond nu poate avea loc înainte de data pensionării prevăzută de Legea nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii. De asemenea, retragerea din fond nu se poate face decât la o dată de convertire. Un membru al fondului poate decide înainte de data retragerii să amâne pentru o perioadă de maximum cinci ani data la care trebuie să formuleze o anumită opţiune. **Comisia de Reglementare şi Supraveghere a Societăţilor de Pensii** (v.) acordă licenţe furnizorilor de anuităţi şi supraveghează activitatea acestora. Furnizorul de anuităţi este o societate de pensii sau o societate comercială care: ▪este o societate pe acţiuni persoană juridică română; ▪îndeplineşte cerinţele necesare. Un membru este liber să aleagă furnizorul de anuităţi de la care să achiziţioneze

o anuitate. Societatea de pensii care administrează fondul efectuează un transfer de plăți la data transferului către furnizorul de anuități de la care membrul dorește să achiziționeze o anuitate, cu condiția ca acesta să o informeze cu cel puțin 14 zile înainte de data retragerii despre intenția sa de a se retrage, precum și despre furnizorul de anuități de la care va achiziționa o anuitate. La retragerea din fond, membrii sunt liberi să aleagă una dintre următoarele anuități propuse de furnizorul de anuități: a) anuitate pe viață plătibilă până la data decesului titularului anuității; b) anuitate pe viață garantată pe o perioadă de cel puțin cinci ani, prin care, dacă titularul anuității decedează în timpul perioadei garantate, plățile care ar fi rămas de achitat până la sfârșitul perioadei vor fi făcute către beneficiarii desemnați de solicitantul anuității; c) anuitate de supraviețuitor plătibilă pe toată durata vieții titularului anuității, iar apoi soțului supraviețuitor pentru restul vieții acestuia; d) anuitate de supraviețuitor plătibilă pe toată durata vieții titularului anuității, iar apoi soțului supraviețuitor pe tot restul vieții sale, cu o perioadă garantată de cel puțin cinci ani, prin care, dacă atât titularul anuității, cât și soțul supraviețuitor decedează în perioada de cinci ani, plata rămasă, care ar fi fost achitată soțului supraviețuitor de la data decesului titularului anuității până la expirarea perioadei de garantare, va fi făcută către beneficiarii aleși de membru, urmând ca aceștia să primească anuitatea de supraviețuire; e) alte anuități. Valoarea anuităților va crește în situația în care, într-un an, creșterea indicelui prețurilor de consum depășește procentul prevăzut. Furnizorul de anuități este obligat să stabilească ratele anuității astfel încât acestea să varieze numai în funcție de vârsta titularului anuității, de vârsta soției/soțului și (sau) de suma transferată către furnizorul de anuități din contul titularului de anuități. Furnizorul de anuități este obligat să comunice ratele anuităților Comisiei de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii și membrilor care le solicită. Comisia de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii publică lunar ratele anuităților furnizorilor de anuități. Ratele acordate de un furnizor de anuități pot să varieze în timp în anumite limite. Furnizorul de anuități nu poate impune condiții pentru achiziționarea de anuități sau rate speciale în funcție de starea sănătății, sex, rasă sau de alte asemenea criterii. Furnizorul de anuități este obligat să îndeplinească condițiile de menținere a rezervelor legale, să folosească și să investească sumele transferate în beneficiul exclusiv al persoanelor care primesc anuități și în scopul maximizării veniturilor din investiții. Comisia de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii stabilește la sfârșitul fiecărui an calendaristic pentru anul următor nivelul pensiei minime care să fie obținută sub formă de anuitate, pe baza ratelor anuităților comunicate de furnizorii de anuități. Plata în rate nu poate fi efectuată pe o perioadă mai mare de zece ani. V. și **fond universal de pensii; societate de pensii.**

PLATĂ 1. Sumă de bani care se pune la dispoziția unei persoane fizice sau juridice, reprezentând salariul, pensia, impozitul achitat către stat, achitarea echivalentului valoric al unei mărfi etc. **2.** Operațiunea de stingere a unei obligații băneşti prin achitarea sumei în numerar sau prin virament. ❖ **P. anticipată, p.** efectuată înainte de termen (scadență). **P.a.** conferă uneori plătitorului diferite înlesniri. Astfel, plata anticipată a unor impozite, taxe, prime de asigurare etc. determină reducerea acestora cu anumite procente. ❖ **P. de casă,** latură a execuției de casă a bugetului de stat care cuprinde fie o plată prin virament, fie o ridicare de numerar din contul pe care o instituție îl are deschis la o unitate bancară. **P. de c.** reprezintă de fapt o utilizare de credite bugetare. ❖ **P. interbancară, p.** ce se efectuează între două unități bancare de la două societăți bancare diferite. **P.i.** presupun transferarea de disponibilități de la o societate bancară la alta. ❖ **P. intrabancară, p.** ce se efectuează între două unități bancare ale aceleiași societăți bancare. ❖ **P. locală, p.** care se efectuează între două unități bancare din aceeași localitate. ❖ **P. prin acreditiv.** V. și **acreditiv.** ❖ **P. prin compensație, p.** care se efectuează prin stingerea reciprocă a drepturilor și a obligațiilor reciproce ale părților. De pildă, livrarea unor mărfuri a căror plată se face printr-o contraprestație de marfă sau servicii de valoare egală. V. și **compensație; utilizarea creditelor**

bugetare. ❖ **P. prin debitare directă, p.** inițiată de beneficiari prin folosirea unui aviz de prelevare directă adresat unității bancare a plătitorului. În temeiul acestuia și al mandatului primit de la plătitor, unitatea bancară execută ordinul de plată în favoarea beneficiarului.

PLĂTITOR, persoană fizică, întreprindere sau cooperativă care efectuează o plată. ❖ **P. de venituri bugetare,** persoană juridică sau fizică obligată să plătească un impozit, o taxă sau un alt venit bugetar. Calitatea de **p. de v.b.** presupune întrunirea unor condiții: unitățile economice de stat, cooperatiste și private trebuie să aibă personalitate juridică, iar persoanele fizice trebuie să fie cetățeni liberi, să realizeze un anumit venit sau să posede anumite bunuri și să fie în deplinătatea facultăților mentale; în cazul anumitor impozite și taxe, se mai cere ca persoanele fizice să aibă și un domiciliu stabil. Persoanele fizice străine care realizează venituri pe teritoriul țării noastre sunt obligate să plătească bugetului statului aceleași impozite și taxe. În ceea ce privește persoanele fizice, există totuși cazuri când unele plăți către bugetul statului depind de cetățenie. De exemplu, contribuția persoanelor fără copii s-a încasat în țara noastră numai de la cetățenii români. **V. și contribuția persoanelor fără copii; contribuabil.**

PLĂȚI DIRECTE DIN ÎNCASĂRI, practică a unor unități economice de a încasa în numerar diverse sume provenite din activitatea curentă și din alte activități și de a restitui avansurile pentru efectuarea unor plăți directe în numerar (salarii, indemnizații, gratificații, premii, achiziții și contractări de produse agricole la fondul de stat etc.). De exemplu, unitățile C.E.C. au dreptul să efectueze plăți directe din încasări pentru restituiri de economii, operațiuni proprii și pentru operațiunile unităților care au conturi deschise la ele. Unitățile poștale pot face plăți directe din încasări pentru operațiunile proprii și de transfer. Cooperativele de credit pot folosi – în condițiile prevăzute de lege – încasările realizate din alte operațiuni pentru plata produselor preluate de organizațiile de achiziții și pot acorda producătorilor avansuri în contul contractelor încheiate etc. Plățile directe se fac din încasările zilei respective sau ale celei precedente, concomitent cu efectuarea controlului bancar preventiv.

PLĂȚI EXTERNE, operațiuni efectuate în vederea stingerii obligațiilor rezultate din activitatea de import-export. **P.e.** se efectuează de către bănci, folosindu-se în acest scop mai multe instrumente de plată. În țara noastră, **p.e.** rezultate din operațiunile de comerț exterior se efectuează în principal de către Banca Comercială Română.

PLĂȚI FĂRĂ NUMERAR, practică a unităților economice de stat, cooperatiste, private, a instituțiilor etc. de a efectua din conturile deschise la unitățile bancare virări de sume din contul plătitorului în contul beneficiarului, fără folosirea și mișcarea numerarului. **P. fără n.** se fac pentru livrări de mărfuri, executări de lucrări, prestări de servicii, virări de impozite și taxe la bugetul statului, redistribuiri de resurse de investiții și de active circulante etc. Limitele minime de la care se operează cu **p. fără n.** sunt în funcție de felul plăților.

PLĂȚI ÎN NUMERAR, operațiuni cu numerar efectuate prin casieria unităților și ocazionate de plata salariilor, indemnizațiilor, premiilor, gratificațiilor, de unele cheltuieli mărunte de aprovizionare, de transport, acordarea de avansuri în numerar, depuneri de numerar în conturile de la bancă, plăți reprezentând unele cheltuieli administrativ-gospodărești. **P. în n.** se efectuează pe baza unor documente, cum sunt: statele de salarii, tabelele pentru indemnizații, facturi, acte de transport etc. **V. și avans; avans în numerar; casier; casierie; registru de casă.**

PLĂȚI PLAFONATE, operațiuni de p. efectuate de către unitățile economice în numerar sau prin virament, în limita unui plafon stabilit trimestrial. În grupa **p.p.** se cuprind lucrările și serviciile care pot fi angajate și a căror evidență se ține într-un cont în afara bilanțului, **p.** pentru

cheltuieli de deplasare în interes de serviciu (transport, diurnă, diferite indemnizații pentru cazare) etc. Plafonul până la care unitățile bancare pot elibera numerar sau pot efectua viramente pentru cheltuielile de deplasare se comunică fiecărei unități de către organele tutelare prin scrisoare vizată de organele bancare. Plafonul cheltuielilor de deplasare poate fi reîntregit de către unitățile bancare cu avansurile pentru deplasări nefolosite și restituite; reîntregirea poate avea loc numai în cursul aceluiași trimestru. Unitățile economice pot efectua prin virament cheltuieli care nu afectează plafonul de deplasări, cum sunt cele pentru legitimațiile de călătorie în traficul internațional, biletele de călătorie în grup, vagoane închiriate pentru excursii și turnee artistice, abonamente de călătorie pentru personalul care locuiește în afara localității de reședință a unității la care lucrează etc. V. și **fișa plăților plafonate.**

PLĂȚI PLANIFICATE, operațiuni de **p.** efectuate periodic, prin convenție, de către cumpărător furnizorului, prin bancă, pentru mărfurile care îi sunt livrate în sortimentele, cantitățile și la datele convenite. La anumite termene fixate prin convenție între cumpărător și furnizor se fac regularizări între sumele plătite și livrările efectuate, lichidându-se eventualele diferențe. V. și **decontare prin plăți planificate.**

PLINUL DE CONSERVARE (REȚINEREA PROPRIE), suma fixă cu care reasiguratul participă la riscurile preluate în asigurare, cedând pentru reasigurător numai surplusul (excedentul) de sumă asigurată. În caz de daună, reasiguratul plătește despăgubiri până la nivelul respectiv, diferența până la cuantumul total al daunei fiind suportată de reasigurător. V. și **reasigurare excedent de daună; reasigurare excedent de sumă asigurată.**

PLOCON, cadou, dar ce se oferă pentru a obține o favoare, un serviciu, un avantaj. În Țara Românească și în Moldova, **p.** era făcut în semn de recunoaștere a suzeranității otomane (ploconul steagului, ploconul sultanului). **P.** mai avea înțelesul sumei de bani pe care birnicii o plăteau încasatorilor de dări.

PLUS DE CASĂ, sumă de bani în numerar constatată în plus cu prilejul verificării documentelor și a numerarului din casieria întreprinderii, cooperativei, instituției etc. Se consideră **p. de c.** numerarul existent în casierie care nu poate fi justificat cu **cecuri** (v.), **chitanțe** (v.) sau alte documente legale. **P. de c.** se prelevă la bugetul de stat la subcapitolul din clasificația bugetară intitulat „Încasări din diverse alte surse".

PLUS DE GARANȚIE A CREDITELOR, diferență în plus constatată de către organele bancare cu prilejul efectuării **verificării garanției creditelor** (v.) la unitățile economice beneficiare de credit. **P. de g. a c.** constatate la conturile simple de împrumut se creditează în limita plafoanelor disponibile la aceste conturi. În cazurile în care se constată eventuale plusuri de garanție peste plafoanele de credite disponibile, se examinează cauzele lor și oportunitatea creditării din plafonul de credite pentru nevoi temporare sau din rezerva de credite. În cazurile în care imobilizările de active circulante se reduc față de cele cu care s-a diminuat ultima oară plafonul de credite al contului curent, cu diferența determinată se reîntregește plafonul de credite până la nivelul plafonului aprobat; simultan, pe baza unei note contabile, se rambursează creditele nerambursate la scadență corespunzător **p. de g. a c.** Dacă imobilizările de active circulante au crescut, cu diferența calculată se diminuează plafonul de credite al contului curent.

PLUSPRODUS, parte a produsului nou creat de lucrătorii sferei producției materiale peste partea necesară reproducerii forței de muncă. Datorită dezvoltării factorilor de producție a fost posibilă producerea unui surplus de bunuri create în timpul de muncă suplimentar, care în decursul istoriei a permis formarea și apariția proprietății private asupra mijloacelor de producție.

PLUSVALOARE, parte din valoarea nou creată de muncitorii productivi, salariați ai întreprinderilor private, în procesul de producție, peste valoarea forței lor de muncă. K. Marx a dezvăluit natura economică a mecanismului creării **p.**; el a relevat că proprietarul mijloacelor de producție cumpără de pe piață o marfă deosebită – forța de muncă – aceasta având capacitatea de a crea în procesul de producție o valoare mai mare decât propria ei valoare. Surplusul de valoare apare ca urmare a faptului că numai o parte a timpului din ziua de muncă este cheltuită de către muncitori pentru crearea valorii menite să înlocuiască valoarea propriei forțe de muncă. Ca atare, în timpul unei zile de muncă, muncitorul lucrează un anumit număr de ore pentru a-şi reproduce valoarea forței sale de muncă, respectiv pentru procurarea mijloacelor de trai, iar restul timpului lucrează pentru proprietar. Cuantumul **p.** depinde de nivelul salariilor, de durata zilei de muncă şi de rata **p.** ❖ **P. absolută**, formă a **p.** care se obține atât prin prelungirea zilei de muncă peste limita sub care lucrătorul productiv produce echivalentul valorii forței sale de muncă, cât şi prin intensificarea muncii. Crearea **p.a.** constituie baza generală a sistemului capitalist. Creşterea intensității muncii reclamă consumarea unui volum mai mare de energie musculară şi nervoasă, fapt ce accelerează uzarea organismului uman, pierderea timpurie a capacității normale de muncă. ❖ **P. relativă**, formă a **p.** care ia naştere ca urmare a reducerii timpului de muncă necesar şi a sporirii corespunzătoare a timpului de supramuncă, aceasta fiind posibilă datorită creşterii productivității muncii în ramurile care produc bunuri de consum. ❖ **P. suplimentară**, formă a **p.** obținută temporar de unii patroni ca urmare a faptului că valoarea individuală a mărfurilor produse în întreprinderile lor este mai mică decât valoarea socială. Obținerea de **p.s.** se datorează introducerii progresului tehnic, perfecționării organizatorice şi sporirii pe această cale a productivității muncii în unele întreprinderi; în ultimă instanță, prin influența ei contradictorie (stimularea introducerii tehnicii şi tehnologiei noi şi menținerea secretelor de fabricație), obținerea p.s. de către toți patronii are efecte defavorabile asupra dezvoltării factorilor de producție.

POGONĂRIT, impozit pe avere încasat în Țările Române în evul mediu, pentru domn. Darea pe avere se calcula pe fiecare pogon de pământ cultivat. **P.** era perceput într-o formă specială pentru vii, mai târziu şi pentru cultura porumbului etc.

POL, monedă de hârtie sau piesă metalică egală cu douăzeci de lei care a circulat în trecut în țara noastră.

POLITICA „BANILOR IEFTINI", variantă a politicii de credit care constă în scăderea premeditată a dobânzilor în vederea extinderii sferei creditului bancar. Mulți economişti şi oameni de stat au considerat „banii ieftini" ca un mijloc de ieşire din criză cu ajutorul expansiunii creditelor. Realitatea istorică a demonstrat că aplicarea unei asemenea politici nu rezolvă ieşirea din criză, fapt confirmat de marea criză economică din anii 1929-1933 şi de alte crize care s-au succedat. V. şi **teoria „banilor ieftini"; teoria expansiunii creditului.**

POLITICA DEFICITULUI BUGETAR, ansamblu de măsuri privind crearea prin intermediul finanțelor publice a unei conjuncturi economice favorabile. **P.d.b.** constă în creşterea cheltuielilor statului peste veniturile bugetare normale. Deficitul bugetar se poate acoperi prin politica fiscală, prin recurgerea la împrumuturi de stat interne şi externe şi chiar prin emisiune de monedă; pe aceste căi statul poate finanța mari lucrări economice. Deficitul bugetar trebuie să aibă anumite limite. Depăşirea acestor limite face ca deficitul bugetar să nu restabilească echilibrul economic şi, mai mult, să degradeze situația economică prin influența negativă asupra prețurilor. **P.d.b.** a fost teoretizată de J. M. Keynes şi W. Beveridge şi aplicată de H. Schacht în Germania după 1933. De asemenea, a fost practicată de Partidul Democrat în S.U.A., de Marea Britanie etc.

POLITICA RATEI REZERVELOR OBLIGATORII, măsură de politică valutară prin care banca centrală (de emisiune) obligă băncile comerciale să păstreze în depozitele sale o anumită parte din activele lor, pe care să le manevreze în scopuri deflaționiste sau inflaționiste. Creşterea ratei rezervelor obligatorii urmăreşte limitarea lichidității pe piața internă (națională) şi ieşirea de capital de pe piața națională, în scopul permiterii intrării masive de capitaluri străine. Creşterea ratei rezervelor obligatorii se practică atunci când taxa scontului şi operațiunile de open market nu asigură în măsura prevăzută reîntoarcerea capitalurilor naționale sau atragerea capitalurilor străine pe piața națională. V. şi **operațiuni de open market; taxă; taxa scontului.**

POLITICA REZERVELOR BANCARE MINIME OBLIGATORII, ansamblu de măsuri, pârghie puternică de acțiune a Băncii Naționale a României, prin care se stabilesc anumiți coeficienți ai rezervelor obligatorii pe care băncile comerciale sunt ținute prin lege să şi le constituie în funcție de angajamentele lor. Dată fiind rigurozitatea sa, această **p.** se modifică foarte rar, anume la intervale de un număr de ani; în caz de nevoie, modificarea rezervelor bancare obligatorii se poate face şi la intervale de timp mai mici. Băncile comerciale sunt obligate să respecte procentajul legal de acoperire obligatorie a angajamentelor lor sub formă de numerar sau disponibil în cont la Banca Națională a României. În unele țări, parlamentul conferă băncii centrale dreptul de a majora sau de a diminua aceste rezerve obligatorii ale băncilor comerciale. **P.r.b.m.o.** se bazează pe principiile lichidității activelor bancare, potrivit cărora între resursele de creditare neutilizate şi disponibile pe termen scurt, mediu şi lung, pe de o parte, şi creditele ce se acordă pe diferite termene, pe de altă parte, este necesar să existe o foarte strânsă corelație. Acordarea de credite peste anumite limite față de resursele disponibile periclitează lichiditatea şi bonitatea băncii comerciale. De pildă, dacă Banca Națională a României voieşte să restrângă creditul, ea dispune majorarea procentelor dobânzilor stabilite pentru diferite feluri de depozite, măsură ce are ca efect imobilizarea unei părți din resursele băncilor comerciale şi, prin urmare, diminuarea potențialului lor de creditare. În cazul în care se doreşte restrângerea într-o măsură şi mai mare a creditului, Banca Națională a României poate solicita Parlamentului să majoreze plafonul (procentajul) pentru constituirea rezervelor respective. Dacă Banca Națională a României doreşte o extindere a creditelor, ea procedează invers, adică reduce procentajele rezervelor bancare obligatorii. Constituirea acestor rezerve se referă numai la moneda națională sau şi la rezervele în valută. Rezultă că dacă rezervele obligatorii sunt mari, volumul creditelor acordate de banca comercială este mic şi viceversa. Prin **p.r.b.m.o.** se acționează pentru dimensionarea masei monetare şi pentru dezvoltarea activității economice.

POLITICĂ ANTICRIZĂ, complex de măsuri radicale, ferme, economice, sociale, monetare, de credit, financiare, de echilibrare menite să încurajeze şi să stimuleze creşterea productivității, creşterea producției, să impulsioneze activitatea agenților economici, a producătorilor individuali şi restabilirea echilibrelor economice, financiare şi monetare. Complexul de măsuri anticriză, antiinflaționiste, urmăreşte mai întâi ținerea sub control a procesului inflaționist, menținerea sau readucerea acestuia la o rată scăzută, frânarea creşterii masei monetare în circulație, stabilizarea şi controlul prețurilor, luarea de măsuri ferme pentru evitarea stagnării, pentru relansarea şi creşterea economică, pentru reducerea şomajului. Salariile se acordă în funcție de rezultatele obținute la locurile de muncă, de evoluția produsului național brut. În domeniul monetar este necesar ca organismele financiar-bancare şi autoritatea statală să readucă în depozitele băncii de emisiune masa de monedă excedentară existentă în arterele circulației băneşti. Băncile măresc rata dobânzii, iar creditele acordate se reduc. O altă măsură monetară poate fi atragerea economiilor băneşti ale populației la instituțiile de credit şi transformarea lor în capitaluri active, productive, cu acordarea unor dobânzi stimulatoare. De asemenea, se iau măsuri cum sunt:

deflația, revalorizarea și stabilizarea monetară. În același timp, se iau măsuri de indexare a salariilor și a altor venituri (indemnizații, ajutoare, pensii, burse etc.), care urmăresc compensarea totală sau parțială a creșterii prețurilor și tarifelor. Se acordă unele compensări sau majorări de salarii, pensii, burse etc. Combaterea crizei, a inflației necesită așadar: sporirea, diversificarea și ridicarea calității produselor, creșterea productivității muncii, reducerea costurilor, asigurarea stabilității prețurilor și a circulației monetare, refacerea echilibrului economic și financiar-bugetar, măsuri de punere de acord a ofertei cu cererea, controlul prețurilor, prevenirea speculei, stagnarea redistribuirii veniturilor în detrimentul grupelor sociale defavorizate. V. și **inflație; deflație; revalorizare; stabilizare monetară.**

POLITICĂ ANTIINFLAȚIONISTĂ, complexul de măsuri economice, sociale, financiare, monetare și administrative de combatere și de lichidare a inflației. Fenomenul inflaționist este derutant, greu de cunoscut, de stăpânit și de combătut. Inflația este un proces continuu și derutant determinat de multiplele sale condiționări. Complexul de măsuri antiinflaționiste urmărește mai întâi ținerea sub control a procesului inflaționist, menținerea sau readucerea acestuia la o rată redusă, frânarea creșterii masei monetare în circulație, stabilizarea și controlul prețurilor, precum și luarea de măsuri ferme pentru evitarea stagnării, pentru relansare și creștere economică, pentru reducerea șomajului. Lupta împotriva inflației presupune cunoașterea, mai întâi, a cauzelor care au generat-o. Măsurile terapeutice trebuie adoptate de către stat și aplicate cu fermitate și la timp. O primă măsură trebuie să urmărească frânarea inflației care tinde să se transforme în hiperinflație. Lupta pentru combaterea inflației necesită luarea unui complex de măsuri economice, monetare, financiare și chiar administrative. O cale importantă de combatere a inflației este controlul prețurilor, menținerea stabilității acestora. Măsuri antiinflaționiste sunt, de asemenea, **deflația**, (v.), **revalorizarea monedei** (v.) și **stabilizarea monetară** (v.). Între măsurile financiare antiinflaționiste se menționează: micșorarea și eliminarea deficitelor bugetului de stat și ale bugetelor locale, obținerea de excedente bugetare, reducerea și lichidarea datoriei publice, diminuarea cheltuielilor publice (cu deosebire a celor administrative), reducerea cheltuielilor private din fonduri împrumutate, încasarea de impozite progresive majorate, taxe, amenzi etc. asupra veniturilor și bunurilor acumulate pe căi ilicite, stabilirea și încasarea unui impozit echitabil pe salarii, drepturi de autor, pe veniturile agricultorilor etc., care să stimuleze munca tuturor categoriilor sociale ale populației și să conducă la creșterea ofertei de mărfuri și servicii. Complexul de măsuri trebuie aplicat în mod gradual, cu prudență și într-un mod bine fundamentat. Frânarea și combaterea inflației se pot obține prin: sporirea, diversificarea și ridicarea calității produselor, creșterea productivității muncii, reducerea costurilor, asigurarea stabilității prețurilor și a circulației monetare, refacerea echilibrului economic și bugetar, măsuri de punere de acord a ofertei cu cererea, controlul și stabilitatea prețurilor, prevenirea speculei, oprirea redistribuirii veniturilor în detrimentul grupurilor sociale defavorizate etc. Statul trebuie să fie principalul factor de luptă împotriva inflației, și nu de favorizare a ei. Este necesar un control sistematic, ferm și exigent exercitat de organele statale în domeniul economic, social, monetar, al creditului, financiar-bugetar, al prețurilor etc. De asemenea, Guvernul trebuie să stabilească un program complex și ferm de luptă împotriva **inflației** (v.).

POLITICĂ BUGETARĂ, ansamblu de măsuri referitoare la veniturile și la cheltuielile bugetare, la izvoarele de venituri și la capacitatea lor, la categoriile de cheltuieli bugetare și la ponderea lor, la echilibrul (deficitul) bugetar. **P.b.** are în vedere dezvoltarea economico-socială a țării, creșterea produsului național brut, menținerea echilibrului economic, financiar, monetar, păstrarea independenței naționale. V. și **principiile bugetului de stat.**

POLITICĂ DE CREDITE, parte integrantă a politicii economico-financiare a mecanismului de conducere a economiei naționale, care cuprinde ansamblul metodelor și căilor efective de mobilizare a resurselor bănești temporar disponibile din economia națională și condițiile concrete de acordare a creditelor (termene, dobânzi etc.), corespunzător fiecărei etape de dezvoltare economico-socială a țării. P. de c. este elaborată și aplicată în concordanță cu principiile economiei naționale, în scopul bunei funcționări a mecanismului economic, social și financiar, al stimulării gospodăririi judicioase a mijloacelor materiale și financiare în vederea creșterii eficienței activității economico-sociale și al exercitării controlului asupra înfăptuirii reproducției sociale. P. de c. duce la creșterea rolului creditului în economie. Astfel, se lărgește sfera de participare a creditului la formarea activelor circulante ale unităților economice, la realizarea unor investiții, se stimulează folosirea judicioasă a resurselor proprii și împrumutate, creditarea diferențiată a unităților economice în funcție de calitatea activității depuse, se sprijină construirea de locuințe proprietate personală, se intensifică rolul stimulator al dobânzii etc. P. de c. contribuie la consolidarea cursului leului și la întărirea puterii lui de cumpărare. V. și **funcția creditului bancar de mobilizare, repartizare și utilizare a disponibilităților bănești; politică financiară.**

POLITICĂ DE INVESTIȚII, parte a politicii economico-financiare care cuprinde ansamblul normelor, principiilor și metodelor de constituire, repartizare și utilizare a fondurilor bănești necesare executării lucrărilor de investiții în sfera productivă și neproductivă care asigură o ridicată eficiență economico-socială. P. de i. asigură dezvoltarea proporțională și armonioasă a industriei, a agriculturii și a celorlalte ramuri ale economiei naționale, înfăptuirea unui echilibru optim între diferitele sectoare de activitate, amplasarea rațională a noilor obiective de producție în vederea dezvoltării tuturor zonelor țării, promovării progresului general al societății noastre și satisfacerii cerințelor materiale și spirituale ale poporului român. Această p. a condus la înzestrarea economiei naționale cu tehnică modernă, la perfecționarea ei continuă, la justa repartizare a obiectivelor de producție atât între ramurile economiei naționale, cât și pe teritoriu, în vederea dezvoltării echilibrate a județelor, folosirii resurselor locale de muncă și ridicării gradului de civilizație a tuturor localităților. P. de i. este menită să contribuie la înfăptuirea programului de dezvoltare economico-socială a țării. De asemenea, p. de i. promovează progresul tehnic prin aplicarea în producție a rezultatelor cercetării științifice și tehnologice, ridicarea neîntreruptă a nivelului tehnic al producției, îmbunătățirea calității produselor și diversificarea lor, creșterea productivității muncii, dezvoltarea intensă a bazei de materii prime, combustibili, energie și materiale, recuperarea și valorificarea resurselor materiale refolosibile, reducerea costurilor de producție și cu deosebire a cheltuielilor materiale, consolidarea și dezvoltarea spiritului de economie și ridicarea eficienței economice în toate domeniile de activitate. Concomitent, p. de i. asigură dezvoltarea și modernizarea construcțiilor, transporturilor și telecomunicațiilor în concordanță cu cerințele dezvoltării echilibrate a economiei naționale. Prin p. de i. se asigură modernizarea tuturor ramurilor economiei naționale și dotarea unităților economice cu tehnica cea mai înaintată, principalele investiții din industrie fiind îndreptate pentru modernizarea, mecanizarea, automatizarea proceselor de producție, folosirea microprocesoarelor, a informației. Prin p. de i. se modernizează și se dezvoltă agricultura, realizându-se programul de irigații, desecări, îndiguiri, regularizări de cursuri de apă, precum și programul național de îmbunătățiri funciare în scopul folosirii judicioase a fondului funciar și al creșterii producției vegetale și animale. De asemenea, se fac investiții pentru mecanizarea și chimizarea completă a lucrărilor agricole, dotarea agriculturii cu mijloace mecanice și tehnice de înalt randament, mecanizarea complexă a lucrărilor în zootehnie, practicarea unei agriculturi de mare randament, cu înaltă eficiență economică, exploatarea rațională și valorificarea superioară a fondului forestier. Paralel

cu dezvoltarea şi cu modernizarea bazei tehnico-materiale de producţie – premisă hotărâtoare pentru progresul general al societăţii, pentru creşterea produsului naţional brut – importante investiţii sunt repartizate pentru dezvoltarea cercetării ştiinţifice şi a sectorului social-cultural (dezvoltarea bazei materiale a învăţământului, îmbunătăţirea asistenţei medico-sanitare, asigurarea unor condiţii tot mai bune de tratament balnear şi odihnă, modernizarea bazei activităţii cultural-artistice, dezvoltarea construcţiilor de locuinţe, a lucrărilor edilitare, de gospodărire comunală etc.). P. de i. conduce la folosirea cu maximum de eficienţă a tuturor mijloacelor fixe, la creşterea avuţiei naţionale, la creşterea exportului, la extinderea acţiunilor de cooperare internaţională, asigură întărirea capacităţii de apărare, independenţa şi suveranitatea ţării, ridicarea bunăstării materiale şi spirituale a poporului.

POLITICĂ DE PREŢURI, ansamblul măsurilor întreprinse de stat, ţinând seama de piaţă, în domeniul preţurilor, prin care preţurile sunt abordate sistematic la nivel macroeconomic. Statul supraveghează disciplina consimţită în domeniul preţurilor, urmărind: protecţia concurenţei economice, protecţia consumatorilor, protejarea pieţei naţionale de concurenţa străină, restabilirea echilibrului economico-financiar, bunăstarea socială etc. P. de p. este parte integrantă a politicii economice elaborate în concordanţă cu obiectivele economico-sociale ale ţării într-o etapă dată, care constă în ansamblul de măsuri întreprinse de stat în domeniul stabilirii şi aplicării preţurilor. Practicarea unei juste p. de p. contribuie la asigurarea reproducţiei sociale, la ridicarea puterii de cumpărare şi la stabilitatea leului, la intensificarea schimbului de mărfuri.

POLITICĂ FINANCIARĂ, parte a politicii economice care cuprinde totalitatea normelor, principiilor şi metodelor financiare folosite pentru constituirea, repartizarea şi optimizarea utilizării fondurilor băneşti centralizate şi necentralizate ale unei ţări. P.f. cuprinde, pe lângă politica fiscală, modalităţile de procurare a resurselor financiare din alte surse decât impozite şi taxe, destinaţia cheltuielilor, echilibrul financiar etc. P.f. stabileşte căile şi modalităţile de concentrare şi de dirijare a resurselor financiare în vederea înfăptuirii obiectivelor fundamentale ale dezvoltării economico-sociale multilaterale a ţării, precum şi în scopul creşterii iniţiativei, răspunderii şi puterii de decizie şi de acţiune a organelor de conducere din unităţile economice în utilizarea cu maximum de eficienţă a părţii din avuţia naţională care se află la dispoziţia lor spre administrare. P.f. stabileşte raporturile financiare dintre stat, pe de o parte, şi unităţi economice de stat, cooperatiste, private, instituţii şi populaţie, pe de altă parte. În timp ce finanţele fac parte din baza economică, p.f. este un element de suprastructură. Cu toate că baza are un rol determinant asupra suprastructurii, p.f. – ca element component al suprastructurii – influenţează activ baza economică a societăţii noastre. La rândul său, p.f. evoluează şi se perfecţionează mereu sub imboldul dezvoltării viguroase a bazei economice. Influenţa p.f. asupra bazei economice se exprimă în primul rând prin faptul că statul – ca formă a suprastructurii – îşi întemeiază această politică pe acţiunea legilor economice, pe realităţile, necesităţile şi posibilităţile prezente şi de perspectivă ale societăţii noastre, pe cerinţele dezvoltării rapide a economiei şi a culturii, pe necesitatea satisfacerii sistematice a nevoilor materiale şi spirituale ale poporului român. P.f., ca şi politica economică din care face parte, nu este stabilită o dată pentru totdeauna, nu este imuabilă, ci se adaptează şi se perfecţionează atât ca ţeluri, cât şi în ceea ce priveşte reglementarea folosirii pârghiilor financiare, corespunzător sarcinilor noi ivite în etapa dată. Caracterul ştiinţific al politicii economico-financiare a statului nostru este determinat de cunoaşterea aprofundată şi multilaterală a condiţiilor şi a particularităţilor naţionale şi internaţionale din fiecare etapă a dezvoltării sociale, de luarea în considerare a cerinţelor legilor economice, de concordanţa deplină a politicii economico-financiare cu interesele poporului român. Aplicarea unei p.f. juste are menirea să contribuie la dezvoltarea impetuoasă a economiei naţionale, la folosirea raţională şi completă a mijloacelor de producţie, la

creşterea eficienţei economice a investiţiilor, la normarea pe baze ştiinţifice a activelor circulante, la valorificarea superioară a materiilor prime, a materialelor, la micşorarea consumurilor specifice, la lichidarea pierderilor, valorificarea deşeurilor, reciclarea şi la refolosirea materialelor, la accelerarea vitezei de rotaţie a fondurilor etc. P.f. stimulează întreprinderile, organele lor ierarhic superioare, organele financiar-bancare, fiecare cetăţean să contribuie la o cât mai bună organizare a aprovizionării, a producţiei şi a desfacerii, la creşterea productivităţii muncii, la reducerea costurilor de producţie, la îmbunătăţirea sistematică a calităţii produselor, a caracteristicilor lor tehnice şi economice, la îndeplinirea programelor de producţie şi deci la sporirea sistematică a produsului naţional brut. P.f. contribuie la creşterea rentabilităţii fiecărui produs, a fiecărei întreprinderi, la creşterea continuă a profitului şi la obţinerea unei eficienţe ridicate a întregii activităţi economico-sociale. P.f. este astfel elaborată şi înfăptuită încât facilitează încasarea veniturilor şi efectuarea cheltuielilor bugetare în concordanţă cu obiectivele programului economic, pentru a contribui la dezvoltarea culturii naţionale şi la ridicarea nivelului de viaţă a poporului. P.f. contribuie la realizarea unei concordanţe depline între venituri şi cheltuieli, la echilibrul general economic, financiar, monetar şi valutar, la asigurarea unei circulaţii băneşti sănătoase, la accelerarea vitezei de rotaţie a banilor, la creşterea puterii de cumpărare a monedei naţionale atât pe plan naţional, cât şi pe plan internaţional, faţă de alte valute, şi la trecerea în perspectivă la convertibilitatea leului în raport cu alte valute, la întărirea leului pe plan naţional şi internaţional. P.f. contribuie la echilibrarea balanţei de plăţi, la crearea rezervei valutare necesare extinderii schimburilor economice internaţionale, la lărgirea cooperării cu alte ţări, sprijină dezvoltarea continuă a unităţilor economice, apără avutul public, duce la întărirea continuă a statului, la creşterea capacităţii de apărare a ţării, la apărarea independenţei şi suveranităţii naţionale, la înflorirea naţiunii noastre.

POLITICĂ FISCALĂ, totalitatea măsurilor legislative luate de stat în domeniul stabilirii şi al încasării impozitelor şi taxelor pentru reglarea proceselor economice şi a relaţiilor sociale. Prin p.f. se determină cuantumul şi provenienţa resurselor financiare cu care se alimentează fondurile publice, metodele de prelevare care urmează a fi utilizate, mijloacele de realizare şi de control. P.f. poate viza realizarea unor obiective de natură publică economică, socială, culturală, militară etc. Între politica economică şi cea fiscală există relaţii strânse, de interdependenţă; p.f. se implică în rezolvarea cerinţelor economiei naţionale prin intervenţia statului în procesele economice cu anumite instrumente fiscale. Prin p.f. se acţionează pentru protejarea şi încurajarea unor ramuri ale economiei naţionale. Cu ajutorul instrumentelor fiscale se realizează obiective cum sunt: ▪stimularea agenţilor economici pentru efectuarea de investiţii în anumite condiţii; ▪creşterea calităţii şi competitivităţii produselor; ▪stimularea exportului; ▪încurajarea micilor producători; ▪protejarea mediului înconjurător; ▪neadmiterea scoaterii terenurilor din circuitul agricol; ▪stimularea agriculturii etc. Partidele politice aflate la putere îşi pun amprenta asupra orientărilor p.f. prin cuprinderea în programele lor de guvernare a unor obiective cu caracter fiscal. P.f. îşi pune amprenta şi asupra politicii sociale, acordându-se o serie de înlesniri fiscale, cum sunt: scutiri şi reduceri la plata unor impozite şi taxe pentru unele categorii de cetăţeni a căror stare materială, civilă şi socială justifică acordarea unor astfel de înlesniri. De înlesnirea la plata impozitelor şi a taxelor beneficiază persoanele invalide, handicapate, în vârstă, cele care au mai mulţi copii, cele care au adus servicii deosebite patriei ş.a. P.f. acordă înlesniri la plata impozitelor persoanelor cu venituri mici. În unele ţări se aplică un impozit special celibatarilor şi persoanelor fără copii pentru a stimula natalitatea. Unele impozite şi taxe se folosesc şi pentru limitarea consumului produselor care au urmări dăunătoare asupra sănătăţii oamenilor, cum sunt tutunul, băuturile alcoolice etc. Anumite impozite sunt folosite ca mijloace de limitare a constituirii de averi mari pe calea succesiunilor şi pe alte căi etc. P.f. este corelată cu politica de cheltuieli bugetare, precum şi cu politica monetară. În concordanţă cu principiile de politică economică, prin instituirea unui

impozit statul urmăreşte nu numai încasarea de venituri bugetare, ci şi folosirea impozitului ca instrument cu care influenţează dezvoltarea sau restrângerea activităţii unor ramuri sau subramuri economice, stimularea sau reducerea producţiei sau consumului unor produse, dezvoltarea sau limitarea relaţiilor comerciale cu anumite state. Spre exemplu, în vederea stimulării consumului unor produse, statul reduce sau desfiinţează impozitele indirecte care le grevează, în timp ce, pentru a restrânge consumul altor produse, statul majorează impozitele care se încasează asupra lor şi chiar instituie noi impozite. **P.f.** trebuie să respecte **principiile generale ale impozitării** (v.), să fie simplă, clară şi transparentă, să descurajeze, să combată şi să prevină evaziunea fiscală, să coreleze resursele fiscale cu volumul cheltuielilor bugetare. Resursele financiare trebuie să provină în principal din interiorul ţării şi numai în subsidiar din împrumuturi externe, care să nu îndatoreze ţara prea mult faţă de străinătate, iar aceste împrumuturi să fie folosite în scopuri productive. V. şi **fiscalitate; grad de fiscalitate; presiune fiscală; sistem fiscal.**

POLITICĂ MONETARĂ, totalitatea principiilor, normelor, măsurilor şi instrumentelor utilizate de stat prin banca centrală sau prin autorităţile monetare în vederea reglementării emisiunii, circulaţiei şi retragerii banilor din arterele circulaţiei pentru a exercita influenţa corespunzătoare asupra dezvoltării economiei naţionale, pentru a asigura stabilitatea preţurilor şi a cursurilor valutare şi pentru a combate inflaţia. **P.m.** este chemată să asigure îmbunătăţirea corelaţiei dintre veniturile băneşti ale populaţiei şi volumul de mărfuri existent pe piaţă, dintre creşterea productivităţii muncii şi creşterea salariului mediu etc. **P.m.** are ca scop asigurarea unei circulaţii băneşti sănătoase, menţinerea şi creşterea puterii de cumpărare a leului şi contribuie la realizarea echilibrului general economic, monetar şi financiar. V. şi **politică financiară.**

POLITICĂ SOCIALĂ, totalitatea reglementărilor juridice, principiilor, metodelor, măsurilor şi instrumentelor utilizate în vederea distribuirii şi redistribuirii veniturilor categoriilor sociale, când se formează fondurile cu destinaţie socială şi se folosesc pentru satisfacerea cerinţelor categoriilor sociale în scopul înfăptuirii principiilor de justiţie şi de dreptate socială. **P.s.** este concretizată în programe speciale care prevăd măsuri şi instrumente economice şi financiare menite să conducă la creşterea standardului de viaţă, la ridicarea calităţii vieţii. **P.s.** vizează tot ceea ce societatea consideră că ţine de responsabilitatea şi de intervenţia sa în privinţa tuturor cerinţelor esenţiale – în primul rând materiale, de locuinţă, educaţie, sănătate, urbanism, timp liber etc. **P.s.** este o consecinţă şi o premisă a creşterii economice. Obiectivele sociale nu se realizează însă automat, o dată cu dezvoltarea economică, fiind necesară orientarea în acest sens a strategiei dezvoltării economice. Astfel, măsurile de politică economică pot avea consecinţe grave în plan social, care, la rândul lor, devin factori de restricţionare şi de frânare a dezvoltării. V. şi **nivel de viaţă.**

POLITICĂ VALUTARĂ, totalitatea măsurilor, mijloacelor şi procedeelor folosite de un stat şi de banca de emisiune în vederea menţinerii, scăderii sau ridicării cursului monedei naţionale, pentru realizarea unui grad de stabilitate în raport cu alte valute şi pentru echilibrarea balanţei de plăţi. Statele folosesc **p.v.** ca un instrument de a influenţa conjunctura economică, pentru a determina poziţiile valutare ale ţării în interesul marilor monopoluri şi al expansiunii externe. **P.v.** are drept scop asigurarea stabilităţii circulaţiei băneşti în ţară, urmărirea puterii de cumpărare şi a cursului valutei naţionale în raport cu alte valute, în vederea dezvoltării economico-sociale a ţării. Ţările cu monedă convertibilă duc o **p.v.** prin care urmăresc influenţarea conjuncturii valutare în care se găsesc şi evoluează în direcţia menţinerii stabilităţii cursului ei, iar în situaţii mai grele, să diminueze gradul de instabilitate faţă de valutele convertibile. **P.v.** este într-o strânsă interdependenţă cu **politica monetară** (v.) şi este practicată pentru reducerea deficitului balanţei de plăţi, în scopul stingerii datoriilor şi realizării creanţelor. De asemenea, prin **p.v.** statele urmăresc modificarea preţurilor şi dobânzilor în aşa fel încât să se exercite o influenţă asupra dinamicii creditelor, a

investițiilor şi, cu deosebire, asupra modificării corespunzătoare a importurilor şi exporturilor de mărfuri. Prin **p.v.**, țările care au monedă neconvertibilă urmăresc realizarea echilibrării balanței de plăți sau, cel puțin, reducerea deficitului acesteia, ridicarea competitivității mărfurilor destinate exportului, valorificarea cu maximum de eficiență a disponibilităților valutare pe diferitele piețe străine, crearea de condiții favorabile rezidenților spre a putea procura mijloace de plată şi de credit internaționale, cooperarea intensă cu diferite organisme internaționale etc. **P.v.** se realizează practic cu ajutorul următoarelor mijloace: **taxa scontului** (v.), **operațiuni de open market** (v.), rata rezervelor obligatorii, devalorizarea, revalorizarea monedei naționale, intervenții valutare, controlul schimburilor valutare.

POLITICĂ VAMALĂ, parte integrantă a politicii interne şi externe a unei țări care cuprinde totalitatea principiilor, normelor şi măsurilor întreprinse de un stat cu scopul de a reglementa exporturile, importurile şi tranzitul de mărfuri, utilizând în acest scop taxele vamale. Taxele vamale sunt diferențiate după felul mărfurilor, după proveniență sau după destinația lor geografică. **P.v.** este o componentă a politicii comerciale a unei țări; ea cuprinde principiile şi normele juridice care reglementează importul, exportul şi tranzitul de mărfuri şi servicii într-o țară, regimul şi taxele vamale care se încasează. **P.v.** este un atribut al suveranității şi independenței naționale a fiecărui stat. **P.v.** constituie un important instrument financiar de stimulare a dezvoltării economiei naționale, a creşterii, diversificării şi modernizării producției interne, a extinderii participării țării noastre la diviziunea internațională a muncii, a dezvoltării schimburilor cu străinătatea. Statul român a îmbunătățit regimul taxelor vamale în vederea liberalizării comerțului exterior. De asemenea, pentru facilitarea schimburilor cu străinătatea s-au convenit unele uniformizări în domeniul **p.v.**, cum au fost: ▪modul de clasificare a mărfurilor în tarifele vamale; ▪metodele de determinare a valorii în vamă; ▪documentele vamale etc. V. şi **regim vamal; taxă vamală.**

POLIȚA DE ABONAMENT (GENERALĂ), formă a poliței de asigurare întâlnită în **asigurarea maritimă cargo** (v.). Prin **p. de a.** se asigură toate mărfurile expediate de asigurat într-o perioadă determinată, oricare ar fi numărul de călătorii. Asiguratul are obligația de a declara societății de asigurări toate transporturile care se încadrează în condițiile poliței de asigurare. Prin **p. de a.**, asigurătorul îşi asumă răspunderi până la concurența sumei asigurate, oricare ar fi numărul evenimentelor care se produc în perioada respectivă.

POLIȚA DE ASIGURARE, document eliberat de societatea de asigurări, care atestă contractarea asigurării şi plata primei inițiale de asigurare.

POLIȚA DE ASIGURARE A MĂRFURILOR ÎN TIMPUL TRANSPORTULUI, document întocmit de societatea de asigurări în legătură cu asigurarea mărfurilor în timpul transportului. Conține informații referitoare la numărul poliției, numele şi prenumele asiguratului, suma asigurată, descrierea bunurilor asigurate, numărul pachetelor şi greutatea lor, denumirea vasului şi felul transportului, durata transportului, data încărcării mijlocului de transport – din portul... până în portul... – condițiile de asigurare, prima, data asigurării; pe verso poliței sunt menționate regulile de asigurare facultativă a vaporului în timpul cursei (subiectul asigurării, cazuri în care asigurarea este garantată, drepturile şi obligațiile asiguratului, urmărirea şi plata despăgubirilor pentru daune). Documentul se întocmeşte pentru a servi drept dovadă a asigurării mărfurilor în timpul transportului şi contract de asigurare, în două sau mai multe exemplare, la cerere, din care un exemplar plus o copie se predă asiguratului, iar un exemplar plus o copie rămâne la serviciul asigurări.

POLIȚA DE ASIGURARE A RISCULUI POLITIC, p. practicată de EXIMBANK, care cuprinde: condițiile contractului de asigurare, obligațiile EXIMBANK, obligațiile asiguratului, prevederi generale (pierderea iminentă, limita de credit, alocarea plăților, decontul de daună) și diverse alte prevederi. **Condițiile contractului de asigurare** sunt: să fie încheiat cu debitorul în formă scrisă; să corespundă conținutului asigurării; perioada de îndeplinire a clauzelor contractuale să nu depășească perioada de valabilitate a contractului; riscul EXIMBANK în legătură cu contractul respectiv trebuie să fie început în decursul perioadei de asigurare și înainte de expirarea valabilității limitei de credit stabilite pentru debitorul respectiv; nu pot fi convenite condiții de plată mai puțin favorabile pentru asigurat decât cele stabilite în contract; să nu existe pierdere iminentă cu privire la vreun contract asigurat sau reasigurat al acelui debitor la data începerii riscului pentru EXIMBANK potrivit acestei polițe. **Obligațiile EXIMBANK** sunt: să plătească asiguratului, total sau parțial, un anumit procent cu care s-a asigurat, din pierderea suferită de acesta ca urmare a neprimirii plății totale sau parțiale, în contul său din România, a sumelor neachitate asigurate, cu condiția ca asiguratul să-și fi îndeplinit obligațiile la timp și în întregime față de debitor, iar pierderea să nu aibă legătură cu nici o dispută între asigurat și debitor; să plătească procentul asigurat din costurile nerecuperabile de urmărire, arbitraj, ca și cele cu agențiile de colectare, plătite de asigurat unei terțe părți pentru încasarea sumelor neachitate asigurate, fie în conformitate cu regulile de încasare ale EXIMBANK, fie cu aprobarea scrisă sau cu normele scrise ale EXIMBANK, cu condiția ca asiguratul să aibă dreptul la despăgubire conform prevederilor poliței. De la asigurare se exclud următoarele cauze ale pierderii: redactarea greșită sau omisiuni în contractul încheiat cu debitorul; înțelegeri încheiate cu debitorul în afara contractului; cauze atribuite unor intermediari ca: agenți, reprezentanți sau cărăuși, cu excepția băncilor colectoare; paguba maritimă sau paguba datorată războiului, grevei, rebeliunii, tulburărilor sociale și altor situații similare sau orice alte pagube materiale pe care bunurile le-ar putea suferi, atât timp cât aceste pierderi nu sunt de drept în contul debitorului; decontarea sumelor neachitate exprimate în valută la o rată de schimb diferită de cea prevăzută în poliță la data începerii riscului pentru EXIMBANK; sechestrul creditorilor asupra asiguratului; încheierea de contracte cu entități care nu desfășoară activități în nume propriu. EXIMBANK nu va mai invoca existența unei dispute între asigurat și debitor: de îndată și în măsura în care disputa a fost soluționată în favoarea asiguratului, fie pe cale amiabilă, fie printr-o hotărâre judecătorească sau arbitrală definitivă; de îndată ce asiguratul demonstrează că reala cauză a pierderii constă în dificultăți financiare pentru debitor. Dacă există o dispută între asigurat și debitor care poate fi soluționată doar printr-o hotărâre judecătorească sau arbitrală și dacă în opinia EXIMBANK acțiunea în justiție întâmpină dificultăți practice, EXIMBANK va plăti o compensație cu privire la pagubă, dacă va considera că are motive să facă acest lucru. Dacă potrivit opiniei EXIMBANK nu există astfel de dificultăți practice și asiguratul introduce acțiune în justiție, EXIMBANK va considera că sunt motive, când va acorda asiguratului un avans fără dobândă, în anumite condiții. Sumele neachitate derivate din creșteri ale prețului contractului apărute după data scadentă convenită inițial (dobândă, penalități, costuri suplimentare etc.), chiar dacă ele sunt o urmare directă a contractului încheiat cu debitorul, vor fi excluse de la asigurare. **Obligațiile asiguratului** sunt: să declare la EXIMBANK, în termen de opt zile de la finele fiecărei luni, totalul sumelor neachitate pentru care riscul EXIMBANK a început în cursul lunii trecute, specificate pe țări și valute, iar dacă se cere pentru calcularea primei, de asemenea, pe condiții de plată convenite pentru sumele neachitate. Sumele neachitate exprimate în valută vor fi transformate în lei, la cursul de schimb în vigoare la data începerii riscului EXIMBANK pentru sumele respective, în concordanță cu polița; să plătească prima de asigurare datorată pentru sumele declarate, calculată pe baza procentului de primă stabilit, în cinci zile lucrătoare de la data primirii înștiințării de plată. În caz de neplată în acest termen a unei rate de primă datorată, se va aplica o penalizare, potrivit

legislației în vigoare, la valoarea primei respective. De asemenea, după trecerea unui termen de 30 de zile de întârziere a plății, EXIMBANK poate suspenda asigurarea și, eventual, o poate repune în vigoare la 24 de ore de la data plății primelor de asigurare restante și a penalităților aferente. Dacă în poliță este menționată o valoare minimă a primei de asigurare, iar la sfârșitul anului de asigurare se constată că valoarea totală a primei încasate de EXIMBANK pentru acest an de asigurare este mai mică decât valoarea minimă menționată, EXIMBANK va cere asiguratului diferența dintre cele două valori. Prima calculată, aferentă sumelor neachitate care nu se încadrează prin reînnoire în limita de credit, va fi rambursată asiguratului, dacă asiguratul solicită acest lucru, dar nu mai târziu de data la care s-a stabilit că suma respectivă nu se poate încadra prin reînnoire în limita de credit. Prima de asigurare respectivă trebuie să rezulte dintr-o calculație care însoțește cererea de rambursare; să plătească notele de debit care vor fi primite de la EXIMBANK la data scadenței menționate. Dobânda de referință a Băncii Naționale a României de la data efectuării plății și costurile pot fi cerute de la asigurat în caz de culpă a acestuia; să ceară EXIMBANK cât mai curând posibil stabilirea unei limite de credit pentru fiecare dintre debitorii săi; să dezvăluie EXIMBANK toate faptele și circumstanțele care pot avea importanță pentru evaluarea riscului atunci când solicită asigurarea sau când stabilește limita de credit; să notifice imediat, în scris, EXIMBANK: existența unei pierderi iminente cu privire la o sumă neachitată; apariția altor situații nefavorabile din partea debitorului sau a băncii colectoare, apariția unor nereguli cu privire la executarea contractului; luarea unor măsuri sau apariția unor situații în orice țară, care pot avea o influență negativă asupra executării contractului cu debitorul; alte cauze datorită cărora pierderea este iminentă. Asiguratul are și alte obligații, și anume: dacă împrejurările esențiale privind riscul se schimbă în cursul executării contractului de asigurare (de exemplu: preluarea creanței de către un alt debitor, modificarea condițiilor și termenelor de rambursare a creanțelor, a modalităților de garantare a exportului, dacă asiguratul dobândește interese în societatea debitorului sau invers și altele asemănătoare), asiguratul este obligat să comunice în scris EXIMBANK schimbarea în cel mult 15 zile de la data la care a luat cunoștință de schimbare; să ia toate măsurile necesare pentru a micșora riscul și a reduce la minimum o pierdere iminentă și în acest scop să facă tot ce este posibil pentru a obține cât mai curând plata sumei neachitate în România, utilizând o bancă de prim rang, și, mai mult decât atât, să adopte o metodă rapidă de încasare conform regulilor de încasare ale EXIMBANK; să respecte instrucțiunile date de EXIMBANK cu privire la planul propus pentru încasarea sumelor neachitate. Această obligație rămâne în vigoare și după despăgubire, fără ca asiguratul să fie îndreptățit la vreo compensație pentru colaborarea sa. Dacă după plata despăgubirii eforturile de urmărire și de recuperare a sumelor neachitate potrivit instrucțiunilor EXIMBANK rămân fără rezultat, cheltuielile aferente calculate de la data plății efective a despăgubirii vor fi trecute în contul EXIMBANK; să plătească cheltuielile de deschidere a dosarelor pe care EXIMBANK le va percepe conform tarifelor stabilite de această bancă; să furnizeze toate datele și informațiile solicitate de EXIMBANK cu privire la sumele neachitate și să pună la dispoziția acesteia în vederea cercetării și să furnizeze copii ale tuturor documentelor solicitate de EXIMBANK; să solicite despăgubirea prin completarea unui document emis de EXIMBANK în acest scop (documentul de notificare a pierderii) în timp de 18 luni din momentul în care asiguratul este îndreptățit să ceară despăgubirea. Dacă în acest termen nu se exercită dreptul respectiv, el se prescrie; să cedeze în schimbul despăgubirii, dacă EXIMBANK solicită acest lucru, toate drepturile, titlurile și hârtiile de valoare în legătură cu sumele neachitate ale debitorului, cu condiția ca această cedare să fie legală; să remită EXIMBANK imediat și în întregime tot ce primește după despăgubire, indiferent de valoare și formă, pentru deducere din suma neachitată cedată EXIMBANK; să pună la dispoziție, în scopul cercetării de către EXIMBANK, dacă acesta o cere, documentele care să dovedească corectitudinea și forma completă a declarațiilor făcute de către EXIMBANK; să rețină pe cont

propriu procentul neasigurat de EXIMBANK; în cazul în care scadența sumei neachitate depinde de data facturii, să se asigure dacă factura este datată și trimisă în termen de șapte zile de la începerea riscului pentru EXIMBANK; să se asigure că este în posesia tuturor licențelor și că debitorul a obținut, de asemenea, toate licențele necesare înainte de data începerii riscului EXIMBANK, cu excepția celor care pot fi obținute ulterior, conform reglementărilor generale în vigoare în țara debitorului; să respecte durata și condițiile licențelor respective în executarea contractului. Dacă oricare dintre prevederile sau condițiile din această poliță nu au fost respectate, asiguratul nu are dreptul la despăgubire. **Prevederi generale.** Se consideră că apare o pierdere iminentă în situația în care: ▪o sumă neachitată, asigurată sau reasigurată, datorată de debitor conform contractului nu a fost plătită timp de 60 de zile de la scadența convenită inițial; ▪debitorul cere orice amendament referitor la condițiile de plată care este nefavorabil asiguratului sau orice amânare a plății; ▪debitorul nu dorește sau nu mai dorește realizarea contractului; ▪asiguratul află sau stabilește că: o cerere de faliment a fost introdusă împotrivă ori de către debitor sau debitorul este declarat falimentar; ▪debitorul a cerut sau i s-a acordat o suspendare a plății de către instanța judecătorească; debitorul a încheiat sau va încheia un concordat; o hotărâre judecătorească a fost executată împotriva debitorului; ▪un sechestru a fost instituit asupra debitorului; au apărut alte fapte sau circumstanțe care pot conduce la o pierdere; ▪în contract se prevede plata sau acceptarea unei trate în schimbul eliberării bunurilor sau a documentelor de proprietate, dar bunurile, respectiv documentele în cauză nu au fost ridicate în 60 de zile de la prima prezentare; ▪o tratã acceptată a fost protestată potrivit prevederilor conținute în poliță sau în anexele sale; ▪asiguratul nu a primit plata sumei neachitate în România timp de trei luni după ce debitorul a plătit băncii colectoare. **P. de a. a r.p.** cuprinde și **limita de credit** (v.). **Alocarea plăților** prevede că: orice sumă primită în România înainte de apariția pierderii iminente va fi considerată ca plată a sumei neachitate ajunse prima la scadență; orice sumă primită în România în timp ce există o pierdere iminentă sau după expirarea valabilității limitei de credit pentru debitorul respectiv, dar înainte ca EXIMBANK să plătească despăgubirea, va fi considerată ca achitare proporțională atât a părții asigurate, cât și a celei neasigurate din suma neachitată pentru care riscul EXIMBANK a început înainte de a exista o pierdere iminentă sau înaintea expirării valabilității limitei de credit pentru debitor. Orice sumă pe care EXIMBANK o primește după ce a plătit despăgubirea în urma cedării de către asigurat a tuturor drepturilor rezultate din contract se împarte între asigurat și EXIMBANK în proporția în care pierderea a fost suportată de fiecare dintre ei, după ce în prealabil s-au dedus toate costurile survenite ulterior momentului în care asiguratul a avut dreptul să ceară despăgubirea. Partea cuvenită EXIMBANK nu va fi niciodată mai mare decât suma despăgubirii calculate în valuta contractului, la care se adaugă dobânda plătită de debitor în legătură cu suma neachitată pentru care s-a plătit despăgubirea, începând cu ziua în care aceasta a fost plătită. Plățile vor mai include: compensațiile, notele de credit în favoarea debitorului, sumele ce provin din revânzarea mărfurilor luate înapoi sau neridicate, cu condiția ca aceste sume să fie primite în România, toate sumele provenite din realizarea drepturilor, titlurilor, hârtiilor de valoare și/sau polițelor de asigurare, în măsura în care aceste sume au fost primite în România, sumele cu care a fost creat contul în lei sau în valută străină al asiguratului de la o bancă din România sau din străinătate, în conformitate cu normele asiguratului. **P. de a. a r.p.** mai cuprinde **decontul de daună** (v.) și diverse alte prevederi.

POLIȚA DE ASIGURARE DE GARANȚIE, act, document emis de societatea de asigurări în baza contractului de asigurare de garanție nr. ...., prin care se garantează plata ratelor la S.C. Automobile SA în mod necondiționat, dar nu mai mult decât contravaloarea debitului datorat de cumpărător. Poliția este semnată de director, contabil-șef și asigurat. Se emite în două exemplare. **V. și contract de asigurare facultativă de garanție.**

POLIȚA DE ASIGURARE FACULTATIVĂ A MANAGERILOR PENTRU CAZURILE DE ACCIDENTE, act, document întocmit de societatea de asigurări în care se descrie tranzacția de asigurare facultativă a managerilor pentru cazurile de accidente, în baza declarației de asigurare semnate de asigurat și în schimbul plății primei de asigurare. Cuprinde: datele de identificare a asigurătorului și a asiguratului; perioada asigurării; suma asigurată; condițiile în care se va plăti suma asigurată. V. și **declarație de asigurare; asigurarea facultativă a managerilor pentru cazurile de accidente.**

POLIȚA DE CORP, p. folosită în asigurările maritime care au ca obiect asigurarea corpului navei, inclusiv mașinile, aparatele de forță, echipamentul, armamentul, combustibilul, diferitele materiale de dotare și întreținere pentru punte și mașinile navei, precum și proviziile necesare pe timpul navigării.

POLIȚĂ 1. Document, înscris emis de o persoană fizică sau juridică prin care posesorul dobândește un drept de creanță asupra unei sume de bani care urmează să fie onorată de debitor la scadența stabilită chiar în cuprinsul înscrisului. **2.** Promisiune, obligație scrisă întocmită într-o anumită formă, care-i dă dreptul deținătorului ca, după expirarea termenului de plată, să ceară de la debitor plata sumei de bani înscrise în act. **P.** constituie baza banilor de credit propriu-ziși, a bancnotelor etc. **P.** poate fi **simplă**, care se întocmește de către debitor și reprezintă obligațiile de plată ale acestuia față de creditor, și **transmisibilă**, a cărei scadență devine obligatorie numai după ce trasul acceptă plata. După natura lor, **p.** pot fi **particulare (comerciale și financiare)**, folosite între persoane fizice, și **de stat**, emise de stat pentru acoperirea cheltuielilor și reprezintă de fapt o parte din datoria de stat. **P.** se pot păstra la creditor până la scadență (până la plata lor), pot fi transmise altor persoane ca plată a mărfurilor cumpărate sau pot fi folosite pentru obținerea de credite de la bănci. Statele pot folosi polițele în raporturile lor economico-financiare cu alte state. ❖ **P. amicală, p.** care nu are la bază o tranzacție comercială reală, ci se emite de către o persoană fizică alteia pentru a obține o sumă de bani din contul emitentului. ❖ **P. bancară**, ansamblul de măsuri luate de o bancă în relațiile pe care le are cu băncile din străinătate (prin comisioanele pe care le aplică, dobânzile pe care le percepe etc.). Prin astfel de măsuri se poate determina efectuarea unui volum mai mare sau mai mic de operațiuni printr-o anumită bancă, după cum o reclamă interesele sale. ❖ **P. de asigurare**, document eliberat de o organizație de asigurări, care reglementează relațiile dintre părțile ce intervin în asigurare, relevă drepturile și obligațiile asiguratului și ale asigurătorului și confirmă încheierea asigurării facultative a persoanelor sau a bunurilor. Prin **p. de a.** asiguratul se angajează să plătească asigurătorului o anumită primă de asigurare, iar asigurătorul preia anumite riscuri și își asumă obligația să-l despăgubească pe asigurat pentru daunele pe care eventual le va suferi din cauza riscurilor contra cărora s-a încheiat asigurarea. **P. de a.** cuprinde părțile ce intervin în asigurare, obiectul și valoarea asigurată, mijlocul de transport, riscurile contra cărora s-a încheiat asigurarea, prima de asigurare, condițiile de asigurare, durata asigurării, modalitățile de stabilire a despăgubirii etc. Din punctul de vedere al obiectului asigurat există: a) **p. de a. casco**, pentru asigurarea contra riscurilor la care pot fi supuse mijloacele de transport, și b) **p. de a. cargo**, pentru asigurarea mărfurilor în timpul transportului. V. și **cargo; casco.** Specifice asigurărilor maritime sunt: a) **p. de a. cu evaluare**, în care se înscrie în mod expres valoarea de asigurare stabilită de asigurat și de asigurător de comun acord. Valoarea de asigurare stipulată în poliță este definitivă și nu poate fi contestată în caz de daună parțială sau totală, nici în situațiile în care ar depăși valoarea reală a bunului asigurat; b) **p. de a. fără evaluare**, care nu cuprinde inițial valoarea asigurată, dar se poate prevedea ulterior; în caz de daună, când în poliță nu s-a stabilit încă valoarea de asigurare, asiguratul poate demonstra valoarea bunurilor respective folosindu-se de anumite probe (documente, dovezi ale prețurilor mărfurilor asigurate etc.; c) **p. de port, p.** ce se folosește pentru preluarea de către asigurător a riscurilor unei

nave pe durata cât staționează într-un port, valabilitatea ei încetând în momentul în care nava părăsește portul respectiv; d) **p. deschisă**, p. prin care asigurătorul asigură transporturile asiguratului pentru un număr determinat de transporturi. Valoarea asigurată este determinată cu aproximație, iar prima de asigurare se stabilește ulterior în sumă fixă. Pentru fiecare navă luată separat, suma asigurată se stabilește la o anumită limită. La fiecare încărcare de mărfuri pentru transport, asiguratul trebuie să-l înștiințeze pe asigurător. Chiar dacă nu se face această înștiințare, asigurarea este în vigoare, iar prima de asigurare trebuie plătită indiferent că s-a emis sau nu polița de asigurare. ❖ **P. de asigurare nevalorizată, p. de a.** în care nu este prevăzută suma ce urmează a fi plătită asiguratului în cazul producerii riscului asigurat. La acest gen de **p. de a.** se are în vedere o sumă maximă ce se va putea plăti. ❖ **P. de înzestrare,** variantă a poliței de asigurare de viață prin care se garantează o sumă de bani și care poate fi vândută pe piața deschisă înainte de ajungerea ei la scadență. ❖ **P. de timp, p.** care se folosește în asigurările maritime; în baza ei asigurătorul preia riscurile pe o anumită perioadă, și nu pe un anumit transport. În **p. de t.** se stipulează anul, luna, ziua și ora de când începe și când încetează răspunderea asigurătorului. Această răspundere nu poate înceta dacă în momentul expirării poliței nava se află în larg, răspunderea prelungindu-se până când nava ajunge în primul port. ❖ **P. de uzanță,** act transmisibil al cărui termen de plată se stabilește potrivit practicii comerciale. V. și **uzanță.** ❖ **P. fără obiect asigurat (de onoare),** act prin care asigurătorul preia unele riscuri nedefinite în timpul unui transport. Această poliță are un pronunțat caracter aleatoriu, fiind folosită în asigurările maritime. Astfel de asigurări se încheie când riscurile respective nu se pot preciza. Necesitățile reclamă o utilizare frecventă a acestor asigurări. Asigurătorii compensează aceste daune ca îndatoriri de onoare. ❖ **P. financiară,** act emis de un întreprinzător altui întreprinzător cu scopul exclusiv de a obține împrumuturi de la bancă. ❖ **P. flotantă, p.** care se folosește în asigurările maritime și care prevede condițiile de asigurare în general, fără să se arate numele navei cu care se va efectua transportul și nici mărfurile care fac obiectul asigurării. Specificarea mărfurilor asigurate și a navei de transport se face ulterior printr-o declarație specială sau se prevăd pe versoul poliței de asigurare. O astfel de declarație trebuie semnată de asigurător. ❖ **P. inversă, p.** prezentată debitorului de către persoana care a plătit polița protestată datorită neachitării ei la scadență. În acest caz, debitorul are obligația să restituie numai ce s-a plătit în locul lui, inclusiv cheltuielile de protest și dobânzile. V. și **recambio.** ❖ **P. nominală, p.** care se utilizează în special în asigurările maritime și care conține numele și pavilionul navei cu care se transportă mărfurile. ❖ **P. provizorie,** formă a contractului de asigurare maritimă care se încheie de către un agent de asigurare în contul unei societăți de asigurări, în care se prevede că se preia în asigurare o anumită cantitate de mărfuri, evaluată la o sumă determinată și pentru transportul căreia nu s-au întocmit documentele respective. **Prima de asigurare** (v.) este în sumă fixă sau într-un cuantum care se stabilește ulterior, iar polița se emite de asigurător pe măsură ce este informat despre încărcarea mărfurilor pentru transport pe diferite nave.

PONDERE, mărime absolută sau relativă dintr-o mulțime statistică cercetată. Mărimea absolută reprezintă o însumare a unei mulțimi în vederea obținerii unui indice generalizator, în timp ce mărimea relativă reprezintă poziția sau greutatea specifică a unei unități sau a unui grup de unități în cadrul mulțimii date.

PONDEREA CHELTUIELILOR BUGETARE ÎN PRODUSUL NAȚIONAL BRUT, indicator financiar care relevă cât din produsul național brut este preluat de stat și utilizat pentru satisfacerea cerințelor societății. Mărimea absolută a acestor cheltuieli și ponderea lor în produsul național brut depind de nivelul de dezvoltare economico-socială a țării, de condițiile social-politice interne și de conjunctura internațională. Dacă aceste cheltuieli sunt analizate pe mai multe țări, se pot trage concluzii atât asupra dezvoltării economice, cât și asupra ponderii cheltuielilor bugetare

în produsul național brut. Acest indicator se calculează astfel:

$$PCB = \frac{CB}{PNB} \cdot 100,$$

în care:

PCB = ponderea cheltuielilor bugetare în produsul național brut;
CB = cheltuielile bugetare;
PNB = produsul național brut.

PONDEREA DEFICITULUI BUGETAR ÎN PRODUSUL NAȚIONAL BRUT, indicator financiar care arată proporția, în procente, a deficitului bugetar în produsul național brut și care se calculează astfel:

$$PDB = \frac{DB}{PNB} \cdot 100,$$

în care:

PDB = ponderea deficitului bugetar în produsul național brut;
DB = deficitul bugetar;
PNB = produsul național brut.

Acest indicator trebuie să orienteze politica bugetară a statului. Dacă deficitul are o pondere mare, de 4-5% din produsul național brut, organele financiare, guvernul trebuie să reducă cheltuielile bugetare, în primul rând cele cu organele statului. V. și **deficit bugetar.**

PONDEREA VENITURILOR STATULUI ÎN PRODUSUL NAȚIONAL BRUT, indicator financiar care relevă cât la sută reprezintă veniturile statului din totalul valoric al produsului național brut și care se determină astfel:

$$PVB = \frac{VB}{PNB} \cdot 100,$$

în care:

PVB = ponderea veniturilor bugetare în produsul național brut;
VB = veniturile bugetare;
PNB = produsul național brut.

Astăzi, în majoritatea țărilor are loc o accentuare a procesului de redistribuire a veniturilor cu ajutorul instrumentelor financiare, fenomen care se concretizează în creșterea **p.v.s.** în **p.n.b.** Aceasta demonstrează că veniturile statului cresc mai repede decât **produsul național brut** (v.).

POOL 1. Formă de monopol, potrivit căreia unități industriale, comerciale, bancare etc. se înțeleg pentru o anumită perioadă asupra unor acțiuni comune referitoare la nivelul prețurilor, la folosirea în comun a unor mijloace tehnice moderne, cu deosebire a celor mai costisitoare. În cadrul **p.**, profitul tuturor participanților se varsă mai întâi într-un fond comun și apoi se repartizează potrivit unui procentaj stabilit anterior. **P.** sunt și acele uniuni monopoliste care se organizează temporar în vederea cumpărării sau vânzării mărfurilor pe o anumită piață, pentru a putea ridica prețurile. 2. Înțelegere între unele state, în scopul administrării în comun a anumitor resurse ale lor. Astfel de înțelegeri au fost: ❖ **p. aurului,** cartel internațional înființat în anul 1960 din inițiativa autorităților americane, în scopul întăririi mecanismului de intervenție pe piața

aurului şi pentru stăvilirea tendinţei de urcare a cotaţiei acestuia. Prin înfiinţarea acestei coaliţii se urmărea împărţirea sarcinilor intervenţiei pe piaţa aurului între băncile centrale ale S.U.A., Angliei, Belgiei, Franţei, Italiei, Olandei, Elveţiei şi R. F. Germania. În cadrul p.a. s-a constituit un fond special în aur, printr-o cotizaţie a fiecărei ţări participante; cotizaţia S.U.A. reprezenta jumătate din întregul fond. Prin acţiunea colectivă a p.a. se urmărea evitarea ca preţul aurului pe piaţa Londrei să dea naştere, de fapt, la o depreciere a valutelor în raport cu aurul. Continuând mişcarea de scădere a cotaţiei aurului, în primăvara anului 1962 p.a. şi-a extins activitatea în ce priveşte cumpărarea aurului prin intermediul Băncii Angliei, iar aurul achiziţionat urma să fie împărţit între membrii p. proporţional cu participarea fiecăruia la operaţiunile de vânzare. P.a. a funcţionat până în 1971. În afară de constituirea p.a., S.U.A. au mai practicat: intervenţii pe pieţele valutare pentru a susţine cursul dolarului, emiterea de titluri de împrumut (bonuri Roosa), încheierea de acorduri „swap" pentru dobândirea de credite cu ocolirea Fondului Monetar Internaţional etc.; ❖ **p. de devize, p.** care se aplică pe teritoriul unei zone monetare, unde se foloseşte o monedă unică. **V. şi acord „swap".**

POOL DE REASIGURARE, formă de cooperare relativ nouă între mai multe instituţii şi societăţi de asigurări, în vederea acoperirii unor riscuri sau grupuri de riscuri din unele ramuri de asigurare. Pool-urile se constituie prin participarea cu capital a mai multor societăţi, luând astfel naştere o societate de sine stătătoare, care are ca obiect de activitate reasigurarea unei anumite părţi din riscurile subscrise de aceste companii. P. de r. este administrat de un oficiu. Membrii pool-ului cedează oficiului riscurile ce intră sub incidenţa sa. Oficiul centralizează afacerile, iar apoi repartizează participările pe fiecare membru, în baza cotei de subscriere fixate de acesta sau proporţional cu volumul afacerilor cedate (volumul de prime). Dacă limita maximă de acoperire a pool-ului este depăşită, se procedează la plasarea surplusului unor reasigurători din afara pool-ului. La baza activităţii pool-urilor de reasigurări stă principiul subscrierii independente şi al răspunderii comune. Un pool poate avea ca activitate reasigurarea unor anumite riscuri specifice sau a anumitor afaceri dintr-o categorie determinată (de exemplu, diferite catastrofe naturale etc.). Apariţia pool-urilor de reasigurare trebuie privită în strânsă legătură cu: ▪necesitatea acoperirii unor riscuri speciale de proporţii foarte mari, apărute mai ales în perioada postbelică, a căror frecvenţă şi intensitate sunt necunoscute, fiindcă lipsesc datele statistice (este cazul riscurilor atomice şi nucleare); ▪existenţa unor riscuri care, prin cumul, ar putea conduce la daune cu caracter catastrofal (de exemplu, riscul de război); ▪evitarea cedării unui volum important de prime de asigurare din ţara sau zona în care acţionează p. de r., prin saturarea în primul rând a pieţei respective de reasigurare. Primele două cauze pot fi considerate ca specifice pieţelor de reasigurare întâlnite în ţările dezvoltate, ultima întâlnindu-se în special pe pieţele de reasigurare din ţările slab dezvoltate şi din cele în curs de dezvoltare. În funcţie de convenţia încheiată de societăţile membre, pool-ul poate păstra pe cont propriu o reţinere fixă din afacerile pe care le primeşte, devenind în acest fel un reasigurător cu drepturi proprii. Reasigurările de tip pool pot fi administrate în moduri diferite în funcţie de natura acestora. Potrivit principiului de organizare şi de funcţionare a pool-ului, toţi membrii depun toată prima sau numai o parte a ei, pentru o categorie specială de reasigurări, într-un fond comun şi împart daunele totale în aceeaşi proporţie sau într-o proporţie agreată. Cheltuielile şi profiturile se împart în acelaşi mod. Subscriptorul oricărei societăţi participante la un pool cunoaşte capacitatea şi caracterul subscrierilor celorlalte societăţi membre, mai ales în cazul în care pool-ul acoperă un anumit teritoriu. În majoritatea cazurilor, aranjamente pool se bazează pe forma reasigurării proporţionale, însă în ultima vreme se întâlnesc aranjamentele de tip excedent de daună. P. de r. permit, mai ales pe pieţele de asigurare şi reasigurare mai puţin dezvoltate, coordonarea activităţii pe baza unor criterii unitare şi o mai bună utilizare a resurselor financiare ale asigurătorilor respectivi, putând atenua consecinţele

nefavorabile ale instabilității financiare. P. de r. face posibilă reducerea cheltuielilor de administrare prin prelucrarea centralizată a datelor și permite creșterea independenței de asigurare din zona respectivă și organizarea unui sistem informațional propriu, care oferă posibilitatea cunoașterii permanente a evoluției riscurilor pe teritoriul respectiv. P. de r. au și unele neajunsuri cum sunt: posibilitatea apariției unui cumul al riscurilor, deoarece pool-ul își desfășoară activitatea într-o zonă relativ restrânsă; conduce la creșterea costurilor reasigurării, ca urmare a faptului că restrânge sfera concurenței.

POPRIRE, modalitate, dispoziție de executare silită care se instituie asupra veniturilor și altor drepturi băneşti cuvenite debitorului. P. constă în dispoziția dată de o instanță judecătorească unor agenți economici, instituții sau persoane fizice (terțul poprit) căreia îi este adresată, de la care au de realizat drepturi băneşti debitorii statului, care este obligată să rețină pentru creditorul indicat în actul de poprire partea corespunzătoare din veniturile acestora și să verse sumele în contul creditorului după validarea popririi. Prin instituirea p., terțul poprit devine debitor față de creditor (stat) în limita sumelor pe care le datorează persoanei (fizice sau juridice) pentru care este instituită p. P. se poate institui, de regulă, asupra tuturor veniturilor băneşti, în natură și asupra tuturor drepturilor băneşti ale plătitorilor, cum sunt: salariul tarifar lunar, în proporție de ⅓ din cuantumul net; ▪premiile și alte drepturi băneşti ale salariaților; ▪pensiile pentru partea care depășește cel mai mare ajutor social; ▪drepturile băneşti de autor, inventator și inovator; ▪veniturile obținute din închirierea unor bunuri; ▪sumele obținute din vânzări de bunuri sau produse, din executarea de lucrări, prestări de servicii, colaborări etc. Considerente sociale și economice determină unele excepții de la p., cum sunt: depunerile, dobânzile și câștigurile de la C.E.C., diurnele de deplasare, bursele de studii, indemnizațiile de asigurări sociale, ajutorul de șomaj, sumele ce se acordă în timpul preavizului în caz de desfacere a contractului de muncă etc. Cuantumul p. oscilează între din câștigul lunar net, dacă există o singură p., și ½ din acest câștig, când există simultan mai multe p. Debitorul sau alte persoane interesate au dreptul să înainteze contestații împotriva p. la judecătoria din raza teritorială unde se află sediul (domiciliul) terțului poprit. Instanțele de judecată soluționează contestațiile în limita cercetării legalității actelor de executare silită contestate, fără a se extinde asupra titlului de creanță. Dacă se admite contestația, actele de executare silită contestate fiind nelegale și netemeinice se anulează. V. și **executarea silită; urmărire imobiliară; urmărire mobiliară; urmărire silită.**

POPULAȚIE ASIGURABILĂ, populație care îndeplinește condițiile prevăzute în actele normative pentru a putea încheia contracte (polițe) de asigurări de persoane. În țara noastră, în general, populația asigurabilă este formată din persoane în vârstă de la 16 la 65 de ani, în cazul asigurărilor facultative de viață, și din persoane în vârstă de la 16 ani împliniți, indiferent de profesie și de locul de muncă, în cazul asigurărilor facultative de accidente.

POPULAȚIE ASIGURATĂ, populație care a încheiat asigurări facultative de viață sau de accidente, astfel încât fiecare persoană are cel puțin o poliță de asigurare.

POPULAȚIE INACTIVĂ, p. formată din persoanele care nu au loc de muncă și nici nu-l caută. P.i. cuprinde preșcolarii, elevii, studenții, militarii în termen, pensionarii, mamele care nu exercită o profesie remunerată.

PORT LIBER, port aparținând unei țări, în care mărfurile, mijloacele de transport, diferite bunuri introduse sau scoase din acel port, potrivit legii țării respective, sunt exceptate de la plata taxelor vamale. În p.l. sunt admise mărfuri, mijloace de transport și bunuri din toate țările cu care țara p.l. are relații comerciale, excepție făcând mărfurile și bunurile al căror import este prohibit pe

baza legilor sau a convenţiilor semnate de ţara căreia aparţine portul respectiv. Introducerea sau scoaterea mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a diferitelor bunuri din **p.l.** este supusă supravegherii vamale. Bunurile de provenienţă străină aflate în **p.l.** pot fi introduse în ţară cu îndeplinirea procedurii şi a formalităţilor privind importul sau primirea temporară. Bunurile de origine română sau cele provenite din import pot fi introduse în **p.l.** numai cu îndeplinirea procedurii şi a formalităţilor referitoare la export sau la trimiterea temporară. Bunurile care se află în **p.l.** pot tranzita teritoriul ţării respective, însă numai cu respectarea normelor juridice în vigoare.

PORTO-FRANCO, port deschis, liber de taxe vamale, teritoriul unui port în care se află bazine cu apă, cheiuri, depozite, ateliere etc. ce nu fac parte din teritoriul vamal şi în care mărfurile, indiferent de originea şi de provenienţa lor, pot intra fără a fi supuse taxelor vamale. În limitele teritoriului liber se pot importa mărfuri, eventual acestea se pot prelucra, rambursa şi reexporta în alte ţări, fără plata taxelor vamale.

PORTOFOLIU, totalitatea efectelor de comerţ, titlurilor de valoare, valorilor bancare, de asigurare etc. existente la dispoziţia cuiva.

PORTOFOLIU DE ASIGURARE, totalitatea asigurărilor contractate de o societate de asigurări. **P. de a.** se determină după numărul bunurilor asigurate, al contractelor încheiate, după suma totală de asigurare etc. **P. de a.** caracterizează de fapt întreaga activitate a societăţii de asigurări.

PORTOFOLIU DE DAIUNE, totalitatea daunelor (şi a sumelor asigurate) pe care societatea de asigurări le-a plătit într-o anumită perioadă, de regulă într-un an. În reasigurări, faţă de prevederea transferului răspunderilor neexprimate, un reasigurător poate să nu mai fie ţinut răspunzător de daunele în suspensie la sfârşitul anului de **reasigurare** (v.).

PORTOFOLIU DE PRIME, totalitatea primelor încasate pentru asigurări şi separat pentru reasigurări. **V. şi transferul portofoliului de prime.**

PORTOFOLIU DE VALORI MOBILIARE, totalitatea hârtiilor de valoare pe care le deţine un investitor.

PORTOFOLIU „PUTRED", fenomen financiar care a avut loc în România în timpul crizei din anii 1929-1933, când majoritatea cambiilor rescontate de Banca Naţională a României n-au mai fost achitate la scadenţă de către debitorii lor. Ulterior statul a preluat cambiile „putrede" atât din portofoliul Băncii Naţionale a României, cât şi din portofoliul unor mari bănci comerciale, fiind în acest fel protejate de efectele crizei, bineînţeles cu banii contribuabililor. Procedeul a provocat un mare scandal financiar.

POTENŢIALUL FINANCIAR AL ÎNTREPRINDERII, capacitatea întreprinderii de a-şi procura prompt fondurile băneşti necesare funcţionării normale a mecanismului său, în cuantumul şi în structura reclamată de nevoi, şi de a le utiliza eficient, ţinând seama de condiţiile tehnico-organizatorice şi economico-financiare în care îşi desfăşoară activitatea.

POVARĂ FISCALĂ, v. FISCALITATE; GRAD DE FISCALITATE; RATĂ A IMPOZITĂRII; PRESIUNE FISCALĂ.

POZIŢIE DE CONTROL, participare la capital care conferă deţinătorului (deţinătorilor) cel puţin o treime din totalul drepturilor de vot în adunarea generală a emitentului, acţionând în mod concertat, prin conversiunea obligaţiunilor convertibile ori prin exercitarea drepturilor aferente altor titluri subscrise de emitent şi aparţinând deţinătorului respectivei participări la

capitai sau deținătorilor acesteia care acționează în mod concertat. V. și **obligațiune; acțiune; valori mobiliare.**

POZIȚIE DESCHISĂ, diferența dintre totalul tranzacțiilor la vedere și totalul tranzacțiilor la termen efectuate într-o valută sau dintre totalul activelor și totalul pasivelor în valută pentru care se asumă un risc valutar. V. și **valută; operațiuni valutare.**

POZIȚIE DE TREZORERIE VALUTARĂ, situație relativă la angajamentele valutare la termen și la activele la vedere ale unei bănci. **P. de t.v.** este **echilibrată** atunci când eșalonarea creanțelor băncii corespunde cu cea a angajamentelor sale, **excedentară**, în situația în care activele la vedere ale băncii sunt mai mari decât angajamentele la termen, **deficitară**, în cazul în care activele sunt mai mici decât angajamentele. V. și **valută; curs valutar; operațiuni valutare.**

POZIȚIE ÎNCHISĂ, operațiuni privind cumpărări și vânzări într-o valută sau active și pasive valutare care se echilibrează pe total, fără să genereze o **poziție deschisă** (v.).

POZIȚIE MAJORITARĂ, participare la capital care conferă deținătorului (deținătorilor), acționând în mod concertat, fie mai mult de jumătate din totalul drepturilor de vot, fie drepturi de vot suficiente pentru a alege și revoca majoritatea membrilor consiliului de administrație al emitentului. V. **acțiune; obligațiune; valori mobiliare.**

PRAG DE RENTABILITATE, punct, situație a activității economico-financiare a unui agent economic, în care încasările totale din vânzarea mărfurilor sunt egale cu cheltuielile totale efectuate, ceea ce înseamnă că nu se realizează nici profit, nici pierdere. **P. de r.** mai poate fi definit ca fiind cifra de afaceri pentru care rezultatul obținut este nul și se poate determina astfel:

$$PR = \frac{CF}{MCV\ \%},$$

în care:

PR = pragul de rentabilitate;
CF = cheltuielile fixe în valoare absolută;
MCV % = marja cheltuielilor variabile exprimată în cifre relative, calculată astfel:

$$MCV\ \% = CA\ \% - \frac{CV}{CA} \cdot 100,$$

în care:

CA = cifra de afaceri;
CV = cheltuieli variabile.

P. de r. arată care trebuie să fie volumul producției, al costurilor și al fracțiunilor de vânzare pentru a se obține profit. **P. de r.** mai poartă numele de **punct de echilibru** sau **punct critic. P. de r.** reclamă examinarea rentabilității pe produs, precum și pe ansamblul activității agentului economic, atât în faza de proiectare de noi capacități, de programare a activității, cât și în analiza utilizării capacităților de producție, existente. Pentru ca o unitate economică să poată beneficia de reducerea costului mediu concomitent cu mărirea capacității de producție este necesară îndeplinirea anumitor condiții. Astfel, unitatea economică trebuie să aibă piața asigurată, adică să aibă garanția creșterii sistematice a **cifrei de afaceri** (v.), să scurteze la minimum durata investiției legate de creșterea capacității și punerea în exploatare la parametrii normali a echipamentelor

industriale. Dacă cheltuielile variabile sunt constante ca mărime pe unitatea de produs (suma lor este direct proporțională cu volumul producției), atunci cheltuielile sunt variabile pe unitatea de produs (suma lor fiind constantă, rezultă că ele se reduc o dată cu creşterea volumului producției obținute prin îmbunătățirea utilizării extensive a capacității de producție). Această legătură dintre suma cheltuielilor de producție şi cantitatea de produse ce trebuie realizate este necesar să se stabilească astfel încât încasările obținute să acopere cel puțin toate cheltuielile, se exprimă prin p. de r. Prin utilizarea p. de r. se poate determina cantitatea minimă de produse ce trebuie fabricată pentru acoperirea cheltuielilor din veniturile obținute din vânzarea acestei cantități de produse. Calcularea p. de r. prezintă unele avantaje, deoarece permite stabilirea momentului în care producția devine rentabilă, face posibilă determinarea unui anumit volum al producției pentru stabilirea beneficiarului preconizat, creează premisele pentru corelarea profitului cu producția. Analiza pe baza p. de r. este utilă atât la proiectarea de noi capacități de producție, la asimilarea de noi produse pentru a dimensiona producția în acord cu cererea pieței şi cu criteriul rentabilității, cât şi la stabilirea gradului de utilizare a capacităților existente în acord cu criteriul rentabilității şi al cererii. Determinarea şi utilizarea p. de r. prezintă următoarele avantaje: ▪relevă volumul producției necesare pentru a susține un anumit cuantum de profit; ▪permite utilizarea gradului de determinare a capacității de producție; ▪dă posibilitatea stabilirii dimensiunilor la care producția devine rentabilă; ▪evidențiază corelația dintre dinamica producției, respectiv a veniturilor, şi dinamica cheltuielilor de producție, grupate în cheltuieli fixe şi variabile. V. şi **rentabilitate; rata rentabilității comerciale; rata rentabilității economice.**

PREAVIZ, înştiințare prealabilă trimisă celeilalte părți contractante de către partea care intenționează să denunțe unilateral un contract economic, de asigurări etc., cu executare succesivă, potrivit nomelor juridice.

PREAVIZUL DESFACERII CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ, înştiințare prealabilă făcută unui angajat de către cel care angajează, cu privire la intenția (hotărârea) de a i se desface contractul de muncă. Pentru salariat, reglementarea preavizului constituie în fapt o garanție a dreptului la muncă. Obligația înştiințării prealabile a încetării contractului de muncă revine ambelor părți, adică atât unității, cât şi salariatului, urmărindu-se evitarea consecințelor negative pe care le-ar putea produce denunțarea unilaterală, neanunțată în prealabil, a contractului de muncă. Potrivit prevederilor Codului muncii, unitatea are obligația să acorde un preaviz de 15 zile lucrătoare, atunci când contractul de muncă se desface din inițiativa sa pentru motive prevăzute de legislația muncii. Pentru anumite motive, termenul preavizului poate fi de cel mult o lună de la constatarea, de către conducătorul unității, a împrejurării care constituie temeiul desfacerii contractului de muncă. Din inițiativa unității, contractul de muncă poate fi desfăcut în următoarele cazuri: ▪unitatea îşi reduce personalul prin desființarea unor posturi de natura celui ocupat de cel în cauză, ca urmare a reorganizării; ▪unitatea îşi încetează activitatea prin dizolvare; ▪unitatea se mută în altă localitate şi are posibilitatea să-şi asigure pe plan local cadrele necesare; ▪unitatea se mută în altă localitate, iar persoana încadrată nu acceptă să o urmeze; ▪persoana nu corespunde, sub raport profesional, postului în care este încadrată; ▪în postul ocupat de persoana încadrată în muncă este reintegrat, pe baza hotărârii organelor competente, cel care a deținut anterior acel post; ▪persoana încadrată în muncă se pensionează pentru limită de vârstă ori pentru invaliditate de gradul I sau II; ▪cel menținut sau reîncadrat în muncă după pensionarea sa pentru limită de vârstă nu mai este necesar; ▪persoana încadrată în muncă săvârşeşte o abatere gravă sau încalcă în mod repetat obligațiile sale de muncă, inclusiv normele de comportare în unitate; ▪cel în cauză este arestat mai mult de 60 de zile; ▪persoana încadrată în muncă este condamnată definitiv pentru o infracțiune în legătură cu munca sa, dacă condamnarea o face necorespunzătoare postului pe care îl deține; ▪instanța penală a pronunțat interdicția de exercitare a profesiei, temporar sau

definitiv (Codul muncii, art. 130). Contractul colectiv de muncă pe anul 1993 prevede la art. 21, alin. 3, că „salariaţii au dreptul să absenteze patru ore pe zi de la programul unităţii pentru a-şi căuta un loc de muncă, fără ca aceasta să afecteze salariul şi celelalte drepturi. Orele absentate se pot acorda prin cumul, în condiţiile stabilite de patron", în perioada preavizului. Art. 131, alin. 2, din Codul muncii prevede: „În cazul în care unei persoane i se desface contractul de muncă fără ca unitatea să o încunoştiinţeze din timp despre această măsură – neacordându-i preavizul de 15 zile lucrătoare – această persoană are dreptul să primească, la desfacerea contractului de muncă, o indemnizaţie egală cu salariul tarifar de încadrare pe o jumătate de lună." Contractul colectiv de muncă poate prevedea ca durata preavizului să ajungă până la o lună de zile. Pe durata preavizului contractul de muncă rămâne valabil, cu toate drepturile, obligaţiile şi răspunderile ambelor părţi. Concediile de odihnă, de studii, fără plată etc. nu duc la prelungirea termenului de preaviz. Art. 146 din Codul muncii prevede: „Contractul persoanei încadrate în muncă nu poate fi desfăcut din iniţiativa unităţii în timpul incapacităţii temporare de muncă în care primeşte ajutoare de asigurări sociale, în caz de graviditate, în timpul concediului de maternitate şi în perioada de alăptare, în perioada cât îngrijeşte copilul bolnav în vârstă de până la trei ani, precum şi în timpul cât soţul satisface serviciul militar, în afară de cazurile prevăzute la art. 130, alin. 1, lit. c, d, g, h, k şi l." Prestarea unor munci ulterior desfacerii contractului de muncă, pentru executarea anumitor lucrări, nu poate fi considerată că înlocuieşte preavizul. Primirea indemnizaţiei de preaviz nu înseamnă achiesarea la desfacerea contractului de muncă şi nu poate opri persoana în cauză să conteste legal măsura luată de unitate. Ziua comunicării preavizului nu se ia în calcul la stabilirea duratei acestuia. În cazul unităţilor înfiinţate pe baza liberei iniţiative, desfacerea contractului de muncă de către unitate poate avea loc numai după o notificare prealabilă depusă la direcţia de muncă şi protecţie socială judeţeană sau a municipiului Bucureşti, cu 15 zile lucrătoare, înainte de luarea măsurii. Camera de muncă este obligată să-l înştiinţeze pe salariat, în termen de cinci zile lucrătoare, de faptul că urmează să i se desfacă contractul de muncă. Înştiinţarea se face în scris, prin poştă sau direct sub semnătură. Contractul de muncă se consideră desfăcut după zece zile lucrătoare, înregistrate de la data la care salariatul a fost încunoştiinţat de camera de muncă despre faptul că urmează să-i înceteze contractul de muncă. Unităţile sunt însă obligate să respecte dispoziţiile Codului muncii privind condiţiile desfacerii contractului de muncă.

PREFERINŢE VAMALE, regim vamal de favoare care se instituie între anumite state şi care se referă numai la domeniul tarifar. Statele respective stabilesc la anumite produse, grupe sau la toate produsele cum să se reducă sau să desfiinţeze taxele vamale. Un astfel de regim vamal a fost stabilit în cadrul **G.A.T.T.** (v.).

PREJUDICIU, distrugere de bunuri, pagubă, daună materială, băneasă sau financiară provocată de o persoană fizică sau juridică altei sau altor persoane fizice sau juridice.

PRELEVAREA PENTRU SOCIETATE A UNEI PĂRŢI DIN VALOAREA PRODUCŢIEI NETE, parte a valorii nou create (producţiei nete) cu care unităţile economice industriale proprietate de stat participă în mod obligatoriu la formarea fondurilor necesare dezvoltării economico-sociale a ţării şi care asigură reglarea nivelului ratei rentabilităţii pe ministere, întreprinderi şi chiar pe produse. Instituită şi pusă în aplicare de la 1 ian. 1979, această pârghie financiară a avut acelaşi conţinut economic ca beneficiul, constituind o parte din venitul net al societăţii creat de munca pentru societate prestată de lucrătorii sferei producţiei materiale din unităţile de stat. P. pentru s. au plătit întreprinderile industriale de stat, centralele şi unităţile asimilate acestora pentru întreprinderile componente cu gestiune economico-financiară, dar fără personalitate juridică. Pe lângă alimentarea bugetului statului cu venituri, p. pentru s. avea menirea

de a contribui la reglarea ratei rentabilității pe întreprinderi, centrale și ministere, precum și la exercitarea controlului asupra realizării producției nete și a producției fizice. **P.** pentru **s.** se determina pe total unitate economică prin aplicarea unei cote procentuale proporționale asupra valorii producției nete și se plătea din rezultatele financiare; cotele respective se diferențiau pe ministere și centrale în funcție de valoarea producției nete, cuantumul beneficiului, nivelul ratei rentabilității și cerințele de autofinanțare a unităților industriale de stat. Cotele erau diferențiate pe ministere, variind între 5 și 35%. Cu acordul prealabil al Ministerului Finanțelor, ministerele diferențiau cotele de prelevare din valoarea producției nete pe centralele și întreprinderile din subordine. De regulă, cotele stabilite pe centrale le aplicau și întreprinderile din subordinea acestora. Dacă datorită cuantumului beneficiilor, nivelului ratei rentabilității și necesităților de autofinanțare a întreprinderilor se justifica aplicarea altor cote de prelevare decât cele aprobate pe centrale, atunci se puteau stabili cote diferențiate și pe întreprinderi, dar numai cu acordul prealabil al ministerului de resort și al Ministerului Finanțelor. Pentru produsele la care rata rentabilității depășea cu mai mult de 5% rata medie a rentabilității pe întreprindere, suma corespunzătoare acestei depășiri se vărsa la bugetul statului sub forma **p.** pentru **s.** a unei **p.** din **v.p.n.** Stabilirea diferențiată a cotelor de prelevare din valoarea producției nete pe centrale și întreprinderi se făcea în așa fel încât să se încadreze în cota medie pe minister, respectiv pe centrală. În acest fel se asigura reglarea ratei rentabilității pe întreprinderi. Pentru stimularea unităților economice și a personalului lor, cotele de prelevare din valoarea producției nete stabilite anual pe centrale și întreprinderi nu puteau fi modificate în cursul anului. De asemenea, în scopul stimulării depășirii valorii producției nete, pentru valoarea producției nete realizate peste plan, cota de prelevare se reducea cu 40%. **P.** pentru **s.** se determina pe baza valorii producției nete planificate anuale, cu repartizare pe trimestre și pe luni, și se prevedea separat în bugetul întreprinderilor, centralelor și ministerelor, în concordanță cu prevederile planurilor lor economice. Sumele prevăzute a se preleva lunar se plăteau la data de 15 și în ultima zi lucrătoare a lunii; dacă volumul prelevărilor era mic, plata se făcea trimestrial, până la data de 20 a primei luni următoare trimestrului. **P.** pentru **s.** se recalcula și se regulariza cu bugetul statului trimestrial, cumulat de la începutul anului, pe baza valorii producției nete obținute în limita beneficiului realizat; diferențele datorate se plăteau bugetului statului în termen de zece zile de la data depunerii bilanțului, iar cele plătite în plus se compensau cu o plată următoare sau se restituiau plătitorului. Neplata la timp a **p.** pentru **s.** atrăgea după sine aplicarea unei majorări de 0,05% asupra sumei datorate pentru fiecare zi de întârziere. Organele financiar-bancare aveau dreptul să dispună virarea din contul întreprinderilor în contul bugetului statului a **p.** pentru **s.** întârziate la plată, inclusiv a majorărilor de întârziere. Ministerul Finanțelor, băncile, celelalte organe financiare erau chemate să acționeze permanent și să acorde tot sprijinul necesar unităților economice pentru realizarea indicatorilor cu privire la valoarea producției nete, a beneficiului și a **p.** pentru **s.** a unei **p.** din **v.p.n.**; de asemenea, ele trebuia să controleze respectarea normelor legale privind determinarea valorii producției nete, a **p.** pentru **s.** și a efectuării celorlalte vărsăminte din beneficiu, precum și respectarea și întărirea disciplinei economico-financiare. În prezent, această **p.** este abrogată. **V. și beneficiu; impozit pe beneficiu.**

PRELUARE DE VALORI MOBILIARE, una sau mai multe tranzacții cu valori mobiliare care conferă persoanei (grupului de persoane) implicate, prin titlurile astfel dobândite, singure ori împreună cu cele deja obținute ori controlate, o poziție de control sau majoritară în participarea la capitalul emitentului. **V. și valori mobiliare.**

PRELUNGIREA TERMENULUI DE ACCEPTARE, mărirea numărului de zile în care cumpărătorul poate accepta plata mărfurilor livrate, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate.

P.t. de a. este solicitată de cumpărător în situațiile în care, în cadrul termenelor de recepție, mărfurile nu au fost primite sau se află în curs de verificare și recepție în cadrul termenelor legale; se aprobă de către unitățile bancare pentru cel mult 20 de zile, pe baza cererii prezentate în acest scop de către cumpărător. Cauzele cererilor de prelungire pot fi: ▪decalajul mare care poate exista uneori între durata transportului mărfurilor și circuitul poștal mai scurt al documentelor prin bancă; ▪necorelarea programelor de transport prin containere cu necesarul real care rezultă din contractele încheiate; ▪întârzierea comunicării de către secțiile de expediție și de camionaj către întreprinderile cumpărătoare a sosirii mărfurilor etc. P.t. de a. urmărește stabilirea unor termene de acceptare cât mai reale în funcție de distanța dintre furnizor și cumpărător și de condițiile specifice fiecărei unități economice cumpărătoare.

PREMIU (PRIMĂ), sumă calculată și acordată peste valoarea nominală a unui certificat de valoare. P. este suma adițională plătită de către cumpărător vânzătorului pentru a intra în posesia unui certificat de valoare tranzacționat la premiu. Mărimea p. se determină ca diferență între prețul pieței și valoarea nominală a certificatului.

PREMIU DE CONVERSIUNE, diferență calculată între prețul de paritate și cel de conversiune. P. de c. este și suma adițională plătită de emitent investitorului la convertirea unui titlu financiar negociat pe piața financiară.

PREMIU DE REVOCARE/RĂSCUMPĂRARE, diferență între prețul pieței și valoarea par a titlurilor financiare răscumpărate de emitent; suma adițională achitată de emitent investitorului la revocarea titlurilor financiare apreciate pe piață.

PREPUS, persoană care își exprimă acordul de a săvârși acte juridice sau de a îndeplini o funcție sub îndrumarea și controlul alteia.

PRESCRIEREA DREPTULUI DE A CERE PLATA PENSIEI NEÎNCASATE LA TIMP, pierderea dreptului de a încasa pensia neîncasată la timp după expirarea perioadei stabilite de lege. Dreptul de a cere încasarea pensiei nu poate fi exceptat de la prescripția extinctivă (liberatorie), situația incertă în această privință neputând continua la nesfârșit. Potrivit normelor generale, drepturile de pensie neîncasate la timp pot fi plătite, la cerere, pe o perioadă de trei ani anterioară cererii lor de către titular, tutore, curator sau împuternicit. P.d. de a c.p.p.n. la timp nu trebuie confundată cu **imprescriptibilitatea dreptului la pensie** (v.).

PRESCRIEREA DREPTULUI DE A SOLICITA INDEMNIZAȚIILE ȘI AJUTOARELE DE ASIGURĂRI SOCIALE, pierderea dreptului de a încasa indemnizațiile și ajutoarele de asigurări sociale neîncasate la timp. Indemnizațiile și ajutoarele nesolicitate sau neachitate în termen pot fi solicitate în cel mult un an de la data restabilirii capacității de muncă sau din ziua decesului membrului de familie. În termen de un an se poate solicita de către moștenitori achitarea indemnizației în caz de pierdere temporară a capacității de muncă cuvenite salariatului decedat; termenul de un an curge în acest caz de la data deschiderii acțiunii.

PRESCRIPȚIE, prevedere legală potrivit căreia, după trecerea unui anumit timp și în anumite condiții, se câștigă sau se pierde un drept ori încetează efectele unei hotărâri judecătorești neexecutate. P. este unul dintre cele mai uzitate moduri de stingere a obligațiilor, având menirea de a pune capăt neînțelegerilor dintre persoane fizice și evitând procesele dintre ele. P. poate fi: a) **achizitivă,** care constă în dobândirea dreptului de proprietate și a altor drepturi reale asupra diferitelor bunuri imobile prin exercitarea posesiei asupra bunurilor respective un anumit timp

prevăzut de lege. Durata cea mai lungă a p. este de 30 de ani neîntrerupți. Timpul prescripției se poate întrerupe printr-o chemare în judecată, un început de executare, printr-o recunoaștere a datoriei etc. V. și **uzucapiune**; b) **extinctivă**, care constă în stingerea dreptului la acțiune prin neexercitarea dreptului respectiv în intervalul de timp prevăzut de actele normative. P. achizitivă duce la dobândirea unor drepturi, în timp ce p. extinctivă are ca efect pierderea posibilității de a obține prin constrângere anumite drepturi.

PRESIUNE A PREȚURILOR, nivel ridicat și în continuă creștere al prețurilor mărfurilor, al tarifelor lucrărilor și serviciilor, care diminuează permanent puterea de cumpărare a banilor, micșorează sistematic veniturile reale ale populației, înrăutățind mereu condițiile de viață ale populației. Politica de liberalizare a prețurilor, legalizarea speculei, întreține și agravează inflația galopantă, deoarece se practică prețuri exagerate, nejustificate, cu scopul măririi profitului comercianților. V. și **inflație.**

PRESIUNE FISCALĂ, coeficient fiscal care se determină ca raport între suma impozitelor, taxelor, amenzilor etc. încasate într-un an fiscal și produsul național brut. **P.f.** este strâns legată de rata fiscală. Dacă presiunea fiscală este mare, depășește un anumit coeficient, ea are influențe negative asupra activităților economice ale contribuabililor, îi determină să practice evaziunea fiscală și frauda fiscală, conduce la scăderea produsului național brut. **P.f.** este în fapt gradul de fiscalitate, adică măsura în care contribuabilii, în ansamblul lor, participă cu impozite și taxe, potrivit legii, la efectuarea cheltuielilor statului. Ea reprezintă părțile din venituri la care, în mod nevoit și obligatoriu, contribuabilii, persoane fizice și juridice, renunță în favoarea statului, vărsându-le la termenele respective la bugetul statului sau, după caz, la bugetele locale, la bugetele fondurilor speciale. **P.f.** la nivel național se poate calcula sub forma unui indicator global care să includă și cotizațiile sociale ce se plătesc, după următorul calcul:

$$\text{Presiune fiscală națională} = \frac{\text{Impozite și taxe + cotizații sociale}}{\text{Produsul național brut}}.$$

❖ **P.f. individuală, p.f.** care se calculează pentru fiecare contribuabil, în funcție de obligațiile sale fiscale. Cuantificarea **p.f.i.** se poate efectua la nivelul fiecărui contribuabil, în raport cu baza sa de impozitare, după următorul calcul:

$$Pfi = \frac{IT \cdot 100}{BI},$$

în care:

Pfi = presiunea fiscală individuală;
IT = impozitul și taxa datorată;
BI = baza impozabilă.

P.f.i. se poate calcula pentru fiecare impozit sau pentru toate impozitele și taxele datorate de contribuabilul persoană fizică sau juridică și exprimă mai exact gradul de fiscalitate, rata fiscalității. **P.f.i.** este mai relevantă dacă este cercetată și interpretată și în strânsă corelație cu puterea de cumpărare a veniturilor monetare nete, care rămân după impozitare, care să satisfacă cerințele de viață materiale și spirituale ale contribuabilului și ale familiei sale. V. și **principiile generale ale impozitării; grad de fiscalitate.**

PRESTARE DE SERVICII IMPOZABILĂ, activitate desfăşurată de o persoană juridică sau fizică şi care, în sensul taxei pe valoarea adăugată, reprezintă un transfer al dreptului de proprietate asupra bunurilor mobile sau imobile, şi anume: lucrări de construcţii-montaj; transport de mărfuri şi persoane; servicii de poştă şi telecomunicaţii, de transmisiuni radio şi televiziune; închiriere de bunuri; operaţiuni de leasing; locaţie de gestiune; operaţiuni de intermediere sau comision; reparaţii de orice natură; cesiuni de bunuri mobile necorporale (drepturi de autor, brevete, licenţe, mărci de fabrică şi de comerţ, titluri de participare); operaţiuni de publicitate, de consulting, studii, cercetări şi expertize; operaţiuni financiare, bancare, de asigurări sau reasigurări; organizarea de licitaţii; orice altă muncă fizică sau intelectuală. V. şi **taxa pe valoarea adăugată.**

PREŢ, categorie economică fundamentală a economiei producţiei de mărfuri, instrument al pieţei care exprimă suma de bani plătită pentru intrarea în posesia unei mărfi – bun, lucrare, serviciu – la un moment dat. Expresie bănească a valorii mărfurilor. În ţările cu economie de piaţă, p. se formează pe piaţă sub acţiunea legii valorii, în baza raportului cerere-ofertă, în condiţii de concurenţă. P. este suma de bani care se plăteşte la un moment dat pe o piaţă, pentru cumpărarea unei unităţi dintr-o anumită marfă sau pentru un serviciu solicitat şi prestat. P. exprimă rezultatul confirmării cererii dată utilităţii bunului ce urmează a fi achiziţionat de cumpărător, de capacitatea de plată a acestuia şi de costul cumpărării aceleiaşi mărfi din altă parte. De asemenea, p. exprimă şi interesele ofertei legate de costul producţiei şi de preţurile practicate pe alte pieţe pentru marfa oferită. P. creşte când oferta scade şi viceversa. P. este elementul principal al contractului de vânzare-cumpărare. Nivelul p. este dependent şi de raportul dintre salarii şi productivitatea muncii. Prin p. trebuie să se asigure recuperarea cheltuielilor de producţie şi obţinerea unor rezultate financiare care să satisfacă cerinţele unităţii economice, ale salariaţilor, ale acţionarilor şi ale întregii societăţi. În acelaşi timp, utilizarea preţului ca pârghie economică trebuie să stimuleze introducerea tehnicii noi, moderne, îmbunătăţirea calităţii produselor, folosirea raţională a resurselor, fabricarea de produse noi mai performante, aplicarea unui regim sever de economii etc. De asemenea, sistemul de preţuri trebuie aşezat pe costuri, pe corelaţii fundamentate între preţurile materiilor prime, materialelor, combustibililor, energiei etc., avându-se în acelaşi timp în vedere corelaţiile cu preţurile mondiale. În orânduirile bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, p. se formează pe baza acţiunii legii valorii, a raportului dintre cerere şi ofertă şi a celorlalte legi economice; stabilirea p. pe piaţă se face în aşa fel încât contribuie la redistribuirea produsului naţional brut între stat şi populaţie, între diferite persoane, cu privire la exprimarea bănească a valorii mărfurilor. P. unei mărfi este direct dependent de mărimea valorii ei. P. se stabilesc plecându-se de la costul de producţie mediu pe ramură şi avându-se în vedere valoarea mărfurilor. Nivelul p. se stabileşte ţinându-se seama de cerinţele legii valorii şi ale celorlalte legi economice, avându-se în vedere ansamblul cerinţelor sociale, totalitatea intereselor, sistemul de cointeresare materială, metodele şi formele de organizare şi conducere etc. P. este o categorie economică importantă folosită în domeniul conducerii economiei naţionale, al ridicării eficienţei producţiei şi circulaţiei mărfurilor, el devenind un instrument important în mecanismul economico-financiar şi social de apreciere a eforturilor şi a rezultatelor activităţilor întreprinderilor, de întărire a gestiunii economico-financiare, de stimulare a unităţilor economice în realizarea sarcinilor cantitative şi calitative, de introducere a tehnicii noi şi de ridicare a calităţii produselor, un mijloc de sporire şi de diversificare a producţiei şi a serviciilor. P. îndeplinesc următoarele funcţii: a) instrument de măsură şi de evidenţă necesar pentru conducerea economiei naţionale la toate nivelurile ei; b) instrument al schimbului echivalent; c) mijloc de recuperare a cheltuielilor sociale de producţie şi de repartizare a produsului naţional brut; d) pârghie economică în conducerea şi stimularea unităţilor şi a ramurilor economice. Pentru îndeplinirea funcţiilor lor economice şi social-politice este necesar ca modul de formare a p. să fie adaptat cerinţelor

activității economice și să respecte principiile unicității, stabilității și elasticității lor. **Unicitatea p.** reclamă ca unul și același produs principal sau serviciu de mare importanță să aibă același p., indiferent de întreprinderea care îl fabrică. Principiul unicității p. influențează activitatea economică a întreprinderilor, asigurându-le condiții de egalitate în ceea ce privește aprovizionarea tehnico-materială și de aplicare corectă a principiului salarizării. **Stabilitatea p.** presupune menținerea nemodificată a nivelului lui pe o perioadă îndelungată. Stabilitatea p. nu poate fi înțeleasă ca o menținere rigidă a lor, ci presupune ca, în anumite limite, să fie posibile și necesare unele modificări. Acest principiu exclude însă oscilațiile p. provocate de fenomene conjuncturale. La baza formării p. trebuie să stea cheltuielile de muncă socialmente necesare; în cazul schimbării condițiilor care au stat la baza stabilirii inițiale a p., este necesară adaptarea lui la noile condiții. **Elasticitatea p.** presupune o adaptare operativă a lor la noile condiții de aprovizionare, de producție și de desfacere. Principiul elasticității p. se poate aplica atât prin folosirea mai multor tipuri de p. (fixe, maximale sau plafon, limită, temporare, mobile, libere sau de învoială etc.), cât și lărgirea competenței organelor centrale și locale, a unităților economice în stabilirea și în modificarea ulterioară a p. V. și **funcțiile prețurilor.**

PREȚ AJUSTAT, p. prevăzut în contractele comerciale, care se poate modifica în momentul livrării produsului, conform unei anumite cotații la bursă sau unor anumiți indicatori de calitate stabiliți în prealabil prin contract. Acest p. se utilizează de regulă în perioadele cu mari oscilații ale p. pe piața internațională.

PREȚ ATRACTIV, p. cel mai convenabil pentru cumpărător, care îl determină să cumpere o marfă, să accepte să i se execute o lucrare sau să i se presteze un serviciu.

PREȚ COMPARABIL, p. stabilit într-un anumit an ca medie a prețurilor din mai mulți ani; se folosește pentru exprimarea produsului național brut creat sau a dinamicii lui în anii următori. Folosirea p.c. la calcularea produsului social și a produsului național brut înlesnește compararea volumului fizic al produsului social cu produsul național brut.

PREȚ COMPLET DE EXPORT, p. care cuprinde totalitatea cheltuielilor ocazionate de producerea, ambalarea și transportul mărfii până la frontiera românească, inclusiv profitul producătorului.

PREȚ CONDUCĂTOR, p. ce se practică de o firmă sau de câteva firme mari care domină o piață. **P.c.** se stabilește de firma care contribuie în cea mai mare măsură la oferta unei mărfi pe o anumită piață. Agenții economici mici și mijlocii care activează în aceeași ramură și își desfac mărfurile pe aceeași piață își stabilesc volumul ofertei ținând seama de nivelul p.c. și de mărimea costului managerial cu care lucrează.

PREȚ CONJUNCTURAL, p. specific economiei de piață care se manifestă atât pe piața internă, prin oscilații datorate fluctuațiilor determinate de factorii productivi, sociali, psihologici, cât și pe piața externă, prin creșteri sau scăderi în funcție de situația și de starea economiei mondiale. **P.c.** sunt o formă de manifestare a crizei economice și a decalajelor existente între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, determinate de inegalitățile dintre prețurile produselor finite și prețurile materiilor prime.

PREȚ CONSTANT, p. efectiv dintr-un anumit an, care rămâne nemodificat o perioadă îndelungată. **P.c.** se utilizează la determinarea volumului fizic al producției, al produsului național brut, la determinarea măsurii de îndeplinire a programului de producție, a nivelului dinamicii

productivității muncii etc. Aceste p. permit efectuarea de studii, comparații și urmărirea în timp a evoluției unor indicatori economici. În țara noastră, p.c. au fost cele din 1948 pentru perioada 1948-1954, cele din 1955 pentru anii 1955-1962, cele de la 1 ian. 1963, modificate la începutul anului 1965, pentru perioada 1963-1973 și cele din 1974 pentru perioada de atunci și până în 1990.

PREȚ CONTRACTUAL, p. prevăzut în contractul economic intern și extern, corespunzător unei anumite cantități a mărfii, exprimat în lei sau, după caz, într-o monedă străină. Prețul prevăzut în contractul de vânzare-cumpărare se stabilește de părțile contractante în ziua semnării contractului, sub forma unui preț fix, pentru livrările pe termen scurt, sau a unui preț mobil, dacă marfa se livrează treptat în mai multe tranșe. În contract se pot prevedea diferite clauze referitoare la preț. P.c. este rezultatul negocierii desfășurate de părțile semnatare ale contractului de vânzare-cumpărare.

PREȚ CU AMĂNUNTUL (DE DETALIU), p. practicat la vânzarea mărfurilor de către agenții economici și la executarea lucrărilor de construcții și a prestărilor de servicii cu amănuntul către populație. P. cu a. este constituit din prețul cu ridicata, rabatul (adaosul) comercial și taxa pe valoarea adăugată. La stabilirea acestor p. se ține seama, în același timp, de gradul de dezvoltare a ramurii producătoare, de nivelul veniturilor populației și de alte elemente. P. cu a. trebuie astfel stabilite încât să permită acoperirea tuturor cheltuielilor de producție și de circulație și să asigure o anumită rentabilitate a unităților producătoare și a celor care participă la circuitul economic al mărfii. Statul poate stabili p. cu a. la unele produse sub valoarea, la valoarea sau peste valoarea lor. V. și **adaos comercial; rabat comercial.**

PREȚ CU RIDICATA, p. cu care agenții economici producători livrează mărfurile unităților de desfacere cu amănuntul, indiferent de forma de proprietate a acestora. P. cu r. se stabilește prin negociere și conține, pe lângă contravaloarea cheltuielilor de producție, un profit stimulativ și taxa pe valoarea adăugată sau acciza. P. cu r. sunt prețuri de vânzare practicate de agenții economici producători de materii prime, materiale, combustibili, energie, instalații, utilaje, piese de schimb, mărfuri agroalimentare, alte bunuri de consum în raporturile cu agenții economici cumpărători. De regulă, p. cu r. se stabilește de către producător, avându-se în vedere cota taxei pe valoarea adăugată sau cota accizei, efectuându-se următorul calcul:

$$PR = PP + \frac{PP \cdot CTVA}{100 - CTVA},$$

în care:

PR = prețul cu ridicata;
PP = prețul producătorului;
CTVA = cota taxei pe valoarea adăugată.

PREȚ CURENT (al fiecărui an), **p.** practicat în perioada curentă și care se poate modifica la anumite intervale de timp (prețul de vânzare-cumpărare de mărfuri pe piață, tarifele serviciilor etc.). P.c. este folosit pentru exprimarea mărimii valorice a produsului național brut din anul dat, la ținerea evidenței contabile a întregii producții, precum și la compararea produsului național brut cu părțile sale componente, cum sunt: salariile, impozitele, beneficiile etc. Creșterea productivității muncii, reducerea costurilor de producție, reașezările de prețuri, schimbările care survin în corelațiile dintre prețuri etc. determină în timp o neconcordanță între expresia materială și cea valorică a produsului național brut; aceasta înseamnă că folosirea p.c. nu poate asigura o comparabilitate fidelă, reală a produsului național brut care a fost creat în ani diferiți. Din acest motiv, pentru a se putea urmări evoluția în timp a produsului național brut se folosesc prețurile

comparabile (v.). Tot prin **p.c.** se înțelege și **p.** de deviz pe unitatea de măsură, readaptat la condițiile concrete de execuție, stabilit pe bază de proiecte-tip sau refolosibile pentru lucrări ce constituie obiecte întregi.

PREȚ DE ACHIZIȚIE, **p.** practicat de producătorii agricoli la livrarea diferitelor produse către organizații de stat și cooperatiste. **P. de a.** sunt în mod obișnuit mai mici decât prețurile de contractare și au drept efect stimularea încheierii de contracte în vederea valorificării produselor respective.

PREȚ DE APROVIZIONARE EFECTIV, **p.** format din totalitatea cheltuielilor făcute cu cumpărarea și aducerea materialelor sau a mărfurilor în depozitele întreprinderii. Acest **p.** este format din **p.** de livrare (sau cu amănuntul pentru anumite materiale) înscris în factura furnizorului, adaosurile plătite organizațiilor de aprovizionare, cheltuielile de transport cu mijloace proprii și străine, inclusiv taxele suplimentare, cheltuielile pentru încărcarea, descărcarea și aducerea materialelor în depozitele întreprinderii. Nu se cuprind salariile muncitorilor permanenți ai depozitelor, cheltuielile oficiilor de aprovizionare, ale depozitelor și agențiilor înființate la locurile de aprovizionare, pierderile la materiale pe timpul transportului, în limita normelor legale de scăzăminte (cele peste normele legale se impută vinovaților sau, în lipsa acestora, se înregistrează la cheltuielile generale ale întreprinderii), cheltuielile pentru ambalajele primite de la furnizori o dată cu materialele și care se folosesc o singură dată (mai puțin valoarea lor la preț de recuperare) și orice alte cheltuieli admise prin dispoziții legale.

PREȚ DE APROVIZIONARE PRESTABILIT, **p.** prevăzut în programul de aprovizionare al unei întreprinderi, care cuprinde totalitatea cheltuielilor prevăzute în programul de aprovizionare (prețul de livrare plus o cotă medie a cheltuielilor de transport-aprovizionare stabilită cu ocazia întocmirii programului de aprovizionare în funcție de prețurile efective medii ale materialelor de bază, ținând seama de modificarea tarifelor de transport, schimbarea surselor de aprovizionare etc.). Utilizarea **p. de a.p.** are următoarele avantaje: ▪simplifică munca de calculare a costului pe unitatea de măsură a fiecărui material aprovizionat, prin totalizarea cheltuielilor repartizate fiecărei grupe și subgrupe de materiale achiziționate într-o anumită perioadă; ▪face posibilă identificarea erorilor, precum și a cauzelor care le-a provocat; ▪înlesnește controlul cantităților de materiale intrate și ajută la stabilirea proporției în care a fost îndeplinit programul de aprovizionare, întrucât contabilitatea intrării și ieșirii materialelor se ține la același preț; ▪constituie un factor de seamă al consolidării gestiunii economico-financiare.

PREȚ DE BAZĂ, **p.** stabilit pentru un anumit sortiment sau pentru o anumită marfă; servește la determinarea prețului definitiv în funcție de sortimentul și de calitatea mărfii livrate.

PREȚ DE CALCUL, **p.** cu rentabilitate limitată, format din costul mediu pe ramură plus un beneficiu care corespunde unei rate a rentabilității de 10%-15%, menit să regleze rata rentabilității pe produse. Terminarea reașezării generale și intrarea în vigoare a noilor prețuri de producție au făcut inoperante prețurile de calcul și impozitul de regularizare. Practicarea **p. de c.** a avut drept scop ca, prin reducerea beneficiului până la limita de 10-15%, să aducă întreprinderile la un nivel de rentabilitate care să fie totuși stimulator în micșorarea continuă a cheltuielilor de producție. În același timp, instituirea **p. de c.** a urmărit diminuarea și chiar eliminarea diferențelor deficitare la export, primite până în 1970 de întreprinderile de comerț exterior de la bugetul statului, dar care, pe de altă parte, se reflectau în beneficiile realizate de întreprinderile producătoare care, evident, efectuau vărsăminte mari din beneficiile lor la bugetul statului. Beneficiul realizat de întreprinderi peste nivelul **p. de c.** la mărfurile livrate beneficiarilor din țară

se preleva la bugetul statului sub forma impozitului de regularizare. **P. de c.** este abrogat. V. şi **impozit de regularizare.**

PREŢ DE CATALOG, v. PREŢ DE FACTURARE.

PREŢ DE COLECTARE (DE COTĂ OBLIGATORIE), p. stabilit de către stat pentru cumpărarea diferitelor produse agricole (cereale, carne, lapte, lână etc.) de la producătorii agricoli în perioada în care aceştia trebuia să dea statului anumite cote obligatorii. **P. de c.** erau mult mai mici decât valoarea produselor colectate, diferenţa reprezentând practic un impozit. În prezent, **p. de c.** nu mai există.

PREŢ DE CONCURENŢĂ, preţ de vânzare minim al pieţei libere, deschise concurenţei. Concurenţa liberă dusă la extrem poate să devină periculoasă pentru vânzători şi cumpărători, transformându-se în infracţiuni ca de exemplu: folosirea unor intermediari pentru vânzare, alegerea preferenţială a clienţilor, practicarea unei reclame deşănţate, false etc. **P. de c.** trebuie să acopere costul, să nu ruineze producătorii şi să nu sacrifice masa de cumpărători.

PREŢ DE CONTRACTARE, p. plătit de către organizaţii de stat sau cooperatiste producătorilor agricoli pentru produsele agricole vândute pe baza contractelor încheiate în prealabil. **P. de c.** pot fi unice sau diferenţiate pe zone.

PREŢ DE CONVERSIUNE, p. care se stabileşte cu ocazia emisiunii titlurilor financiare convertibile şi la care urmează să aibă loc conversiunea lor în acţiuni comune sau în alte titluri financiare.

PREŢ DE COST, totalitatea cheltuielilor efectuate de un agent economic pentru producerea, ambalarea şi desfacerea unui produs.

PREŢ DE CREDITARE, valoarea cu care se creditează diferite stocuri de materiale ale întreprinderilor de stat, cooperatiste, private etc. Materiile prime, materialele, combustibilul, ambalajele, obiectele de inventar etc. se creditează la preţul de cumpărare plus cheltuielile efective de transport-aprovizionare; ▪producţia neterminată şi semifabricatele destinate consumului propriu se creditează la costurile efective (la unităţile economice care ţin evidenţa cheltuielilor de producţie pe comenzi); ▪creditarea producţiei neterminate şi a semifabricatelor destinate consumului propriu se face la costurile efective, însă fără să depăşească costul produsului finit stabilit pe comandă; ▪semifabricatele destinate vânzării şi produsele finite se creditează la costurile efective, însă fără să depăşească costul stabilit. Documentele în curs de încasare referitoare la produsele livrate, lucrările executate şi serviciile prestate se creditează la costurile realizate; ▪la bazele de aprovizionare tehnico-materială şi la organizaţiile comerciale, documentele privind mărfurile livrate, lucrările executate, serviciile prestate, ambalajele etc. aflate în curs de încasare se creditează la preţul de facturare. Mărfurile achiziţionate în vederea revânzării se creditează la preţul legal de cumpărare plus cheltuielile realizate aferente stocurilor. Mărfurile cumpărate şi cele preluate pe bază de contracte se creditează la preţul legal de cumpărare, inclusiv cheltuielile aferente, în limita baremurilor stabilite. Stocurile de produse finite şi documentele în curs de încasare existente la începutul anului se creditează la costurile realizate în anul precedent, însă în limita costurilor prevăzute în bugetul anului curent pentru aceste stocuri şi facturi iniţiale.

PREŢ DE CUMPĂRARE, p. stabilit pentru achiziţionarea unor mărfuri în cadrul fondului de consum. Nivelul **p. de c.** se stabileşte în mod liber pe piaţă sau este fixat de stat prin acte normative.

PREȚ DE CUMPĂRARE A TITLURILOR DE PARTICIPARE LA FONDURI DESCHISE DE INVESTIȚII, p. de subscriere plătit de investitor, persoană fizică, format din valoarea unitară a activului net la care se adaugă comisionul de cumpărare, dacă este cazul.

PREȚ DE CURS, p. potrivit căruia are loc încheierea tranzacțiilor la bursă cu hârtii de valoare sau cu valută străină. **P. de c.** al valutei străine, exprimat în valuta unei țări, se determină pe baza parității în aur a puterii de cumpărare; devierea de la paritate poate avea loc numai în limitele punctelor de aur. **V. și puncte de aur.**

PREȚ DE DECONTARE, p. cu ajutorul căruia se evaluează valorile materiale livrate, lucrările executate și serviciile prestate. Acest p. poate apărea ca **p. de d. extern**, respectiv ca **preț de facturare** (v.) folosit în operațiunile economice dintre unitățile economice, și ca **p. de d. intern**, folosit la evaluarea bunurilor materiale în cadrul subunităților, secțiilor etc. ale unităților economice. **P. de d.** se stabilesc în așa fel încât media lor ponderată să se afle la nivelul prețului de livrare. **P. de d.** asigură fiecărei unități economice producătoare recuperarea costurilor și un beneficiu corespunzător activității depuse.

PREȚ DE DESCHIDERE, p. la care încep operațiunile în momentul deschiderii oficiale a caselor de schimb valutar.

PREȚ DE DEVIZ, p. practicat de către întreprinderile de construcții-montaj; se asimilează cu prețul de producție, în cazul în care beneficiarul lucrării este o unitate economică, sau cu prețurile cu amănuntul, când beneficiarul este o persoană particulară. **V. și preț de producție; preț cu amănuntul.**

PREȚ DE ECHILIBRU, p. ce se formează prin negociere și consens între oferta vânzătorilor și cererea cumpărătorilor. **P. de e.** este rezultatul confruntării permanente pe piață a ofertei cu cererea. **P. de e.** este acela care face posibilă egalitatea dintre cantitatea solicitată de către consumatori și cantitatea oferită de către producători. Spre a nu se înregistra pierderi în economie, se presupune că este necesară egalitatea dintre ofertă și cerere. **P. de e.** nu este imuabil, ci se modifică în timp, realizându-se ca tendință și ca o componentă principală a jocului continuu de creștere sau de scădere a prețurilor.

PREȚ DE EMISIUNE, p. de vânzare al acțiunilor nou create (emise). **V. și acțiune.**

PREȚ DE EXERCITARE, p. ce se convine în cadrul unui anumit contract, la care cumpărătorul poate să-și exercite dreptul de a încheia tranzacția care face obiectul contractului. **P. de e.** se poate stabili în pondere valorică față de un lot standard de tranzacție.

PREȚ DE EXPORT, p. la care agenții economici livrează mărfurile la export și care se determină prin luarea în calcul a tuturor cheltuielilor efectuate pentru producerea, ambalarea și transportul până la graniță sau la bordul vasului de încărcare, plus comisionul societății de export. Prețul intern de producție este un preț negociabil; prețul stabilit prin contract este de fapt un preț al pieței mondiale calculat în valută.

PREȚ DE FACTURARE, p. de livrare al întreprinderii furnizoare, prevăzut în factura care însoțește marfa. **P. de f.** poate fi **prețul de producție** (v.) sau **prețul de livrare** (v.) la care se decontează materialele primite și recepționate. Când aprovizionarea se face prin intermediul unei organizații de desfacere distincte, adaosul comercial și alte cheltuieli legale se înregistrează ca fiind cheltuieli de transport-aprovizionare. Acest p. se mai numește și **p. de catalog.**

PREȚ DE GROS, p. de desfacere a mărfurilor în cantități mari de către agenții economici specializați în astfel de vânzări.

PREȚ DE IMPORT, p. al mărfurilor din import stabilite ca atare sau formate pe baza prețurilor externe în valută, exprimate la cursul de schimb valutar în vigoare, la care se adaugă taxele vamale, accizele, taxa pe valoarea adăugată și comisionul societății de import.

PREȚ DE INTERVENȚIE, p. care se stabilește și se folosește în cadrul politicii agrare a Comunității Economice Europene, o dată cu un preț indicativ, pentru achiziționarea de la producători a produselor agricole. Pentru cele mai multe produse agricole, p. de i. se stabilesc anual de către Consiliul Ministerial al C.E.E. pe anul agricol următor. Dacă oferta este mai mare decât cererea, iar prețul unui produs pe piața comunitară scade până la nivelul p. de i., atunci Fondul European de Orientare și Garanție Agricolă efectuează cumpărări și stocări de produse agricole în vederea redresării produselor în cauză pe piață. Pe această cale produsele agricole au o desfacere garantată la prețuri comune stabilite, oricât de mare ar fi producția.

PREȚ DE LIVRARE, p. la care circulă mărfurile între agenții economici în vederea realizării procesului productiv, investițiilor, exportului, constituirii rezervelor de stat. Este constituit din **prețul de producție** (v.) și unele prelevări la bugetul statului. Acest p. este cel mai apropiat de valoarea mărfurilor.

PREȚ DE OFERTĂ AL ÎMPRUMUTULUI, curs stabilit de împrumutat obligațiunilor care se plasează pe piață. P. de o. al î. este, de regulă, inferior valorii nominale a împrumutului (de exemplu: 96%, 98% etc.), diferența reprezentând, practic, dobânda care se cuvine cumpărătorului obligațiunii. După plasarea împrumutului, obligațiunile respective se pot negocia pe piața de valori mobiliare, practicându-se o cotare superioară sau inferioară p. de o. al î., în funcție de gradul de solicitare a obligațiunilor.

PREȚ DE MATERIE PRIMĂ, p. practicat de întreprinderile de alimentație publică; reprezintă de fapt prețul de vânzare cu amănuntul al mărfurilor intrate în depozitul de repartizare înainte de transformarea lor în produse culinare.

PREȚ DE MONOPOL, p. de concurență monopolistă care se abate cu mult de la prețul de producție; el cuprinde cheltuielile de producție și profitul ridicat de monopol. Monopolul puternic dictează prețuri de vânzare ridicate pentru mărfurile produse și prețuri scăzute pentru mărfurile pe care le cumpără. Pe baza acestor prețuri se stabilesc și prețurile celorlalte monopoluri. Menținerea unor prețuri mari de monopol se realizează prin: practicarea unor taxe vamale ridicate care apără monopolurile de concurență, folosirea comenzilor de stat pentru producerea anumitor mărfuri, acapararea piețelor externe, practicarea politicii de dumping etc. P. de m. duc la creșterea profiturilor ridicate de monopol, la scăderea salariului real, creând economiei o serie de dificultăți.

PREȚ DE PIAȚĂ, p. format pe piața produselor sau a diferitelor valori, în funcție de raportul dintre cerere și ofertă.

PREȚ DE PREPARATE, p. folosit de întreprinderile de alimentație publică la vânzarea preparatelor culinare obținute în laboratoarele proprii. P. de p. se obține din prețul cu amănuntul al materiei prime la care se adaugă coeficientul specific categoriei de local și naturii preparatului.

PREȚ DE PRODUCȚIE, categorie economică de p. formată, de regulă, din costul complet mediu antecalculat la nivel de ramură, la care se adaugă beneficiul normal al întreprinderii producătoare. Se folosește în relațiile dintre întreprinderile de stat privind vânzarea-cumpărarea de

mărfuri destinate consumului productiv, investiţiilor, exportului, rezervelor de stat etc. **P. de p.** urmăreşte să asigure o rentabilitate optimă, reflectând în mod corespunzător politica reproducţiei sociale, ridicarea bunăstării materiale.

PREŢ DE RĂSCUMPĂRARE A TITLURILOR DE PARTICIPARE LA FONDURI DESCHISE DE INVESTIŢII, p. care i se cuvine investitorului la retragerea din fond şi care este format din valoarea unitară a activului net din ziua anterioară depunerii cererii de răscumpărare din care se scad comisioanele de răscumpărare.

PREŢ DE REFERINŢĂ, p. în funcţie de care se stabilesc preţurile mărfurilor importate la intrarea lor pe piaţa naţională. De regulă, **p. de r.** se stabileşte de stat prin acte normative.

PREŢ DE REVOCARE/RĂSCUMPĂRARE, p. care se oferă de către emitent deţinătorilor de titluri financiare supuse clauzei de revocare. **P. de r/r.** cuprinde valoarea nominală a titlurilor plus dobânzile acumulate, precum şi, în anumite cazuri, premiul de revocare.

PREŢ DE REZERVĂ, p. minim sub care un agent economic îşi retrage o marfă de pe piaţă.

PREŢ DE SUBSCRIPŢIE, p. de vânzare al acţiunilor nou emise, oferit numai acţionarilor existenţi care doresc să-şi exercite dreptul de preempţiune. **P. de s.** este un preţ de vânzare mai mic decât cel oferit publicului, deoarece este degrevat de cheltuielile de comercializare.

PREŢ DE TRANSFER, p. pentru mărfuri şi servicii care se transferă între membrii aceluiaşi grup de societăţi comerciale. **P. de t.** se foloseşte şi în relaţiile comerciale dintre unităţi economice din ţări diferite, care aparţin unei societăţi transnaţionale. **P. de t.** urmăreşte sporirea profitului net prin micşorarea efectului nefavorabil al taxelor vamale şi a impozitului pe profitul societăţilor transnaţionale.

PREŢ DE TRANZACŢIE, v. PREŢ CONTRACTUAL.

PREŢ DE VÂNZARE A MĂRFURILOR, p. cu care se vând mărfurile şi care cuprind: a) preţurile factorilor de producţie sau ale produselor destinate consumului intermediar; b) preţurile bunurilor şi serviciilor obţinute pe seama factorilor de producţie; c) preţurile de vânzare practicate de angrosişti, al căror obiect de activitate este numai comerţul cu ridicata.

PREŢ DIN NOU, p. care se practică pentru bunuri aflate în stare nouă, deci înainte de a fi folosite şi de a avea un anumit grad de uzură. De exemplu, în cazul autovehiculelor, **p. din n.** este preţul de vânzare care se practică în comerţ. Pe baza **p. din n.** se stabileşte **valoarea din nou (v.).**

PREŢ DUAL, p. pentru vânzarea unei mărfi la preţuri diferite pe mai multe pieţe.

PREŢ ECHIVALENT, p. corectat care realizează echivalenţa sumelor ce urmează să se încaseze în viitor cu cheltuielile care se efectuează în prezent. **P.e.** se utilizează în tranzacţiile comerciale internaţionale ce se realizează pe credit, luând practic în considerare elementele conjuncturale ce pot surveni în intervalul dintre momentul negocierii şi data plăţii. **P.e.** se determină după următoarea formulă:

$$P_e = \left(1 + \frac{cd}{100}\right)^n \cdot P_a ,$$

în care:

P_e = prețul echivalent;
cd = coeficientul de depreciere a capitalului;
l = unitatea monetară actuală;
n = numărul anilor de la data tranzacției până în momentul plății;
P_a = prețul actual.

P.e. constituie un important instrument metodologic cu ajutorul căruia se determină în mod corect eficiența comerțului exterior, evidențiind avantajele și inconvenientele exportării mărfurilor pe credit.

PREȚ EXTERN, p. care se exprimă în valută și se folosește în relațiile cu parteneri din diferite țări. **P.e.** se negociază de către părțile contractante pe o marfă sau pe feluri de marfă. Aceste prețuri pot fi minime la export și maxime la import. **P.e.** se folosește în calcularea indicatorilor de eficiență economică și financiară.

PREȚ FERM PE OBIECT, p. care nu mai suferă modificări în cursul executării lucrărilor (de exemplu prețul de deviz); se aplică obligatoriu la nivelul stabilit. Aici nu mai intervin notele de comandă suplimentară.

PREȚ FIX (CONSTANT), p. stabilit anticipat (de către guvern sau de alte organe împuternicite) pentru o perioadă mai mare, aplicat continuu la nivelul la care a fost stabilit pe tot teritoriul țării de către agenții economici cu capital de stat.

PREȚ FRANCO, p. la care se stabilesc condițiile de franco, respectiv locul până la care cheltuielile de manipulare și de transport le suportă furnizorul. **P.f.** contribuie la vehicularea rațională a mărfurilor, la folosirea judicioasă a mijloacelor de transport, la evitarea transporturilor încrucișate și pe distanțe lungi, la reducerea cheltuielilor de transport etc. ❖ **P.f. depozitul furnizorului, p.** în care toate cheltuielile de transport se suportă de cumpărător. ❖ **P.f. destinație, p.** în care se cuprind toate cheltuielile de transport suportate de furnizor până la domiciliul cumpărătorului. ❖ **P.f. stația de expediție, p.** în care se cuprind toate cheltuielile de transport până la cea mai apropiată stație de încărcare și se suportă de furnizor, după care celelalte cheltuieli făcute cu aducerea mărfurilor până la locul de consum se suportă de cumpărător.

PREȚ INIȚIAL, p. minimal de la care începe vânzarea prin licitație a unei mărfi.

PREȚ INTERN COMPLET DE EXPORT, categorie economică prin care se exprimă sumele cheltuite în vederea fabricării și desfacerii unui singur produs sau a unei grupe de produse destinate exportului, precum și rentabilitatea inclusă în prețurile de producție sau de calcul. Elementele constitutive ale **p.i.c. de e.** sunt: ▪**p.** de producție al produselor industriale; ▪**p.** de cumpărare al produselor agricole; ▪**p.** cu amănuntul minus rabatul comercial la schimburile de mărfuri; ▪**p.** intern de deviz al lucrărilor de construcții-montaj executate în străinătate etc.; ▪cheltuielile privind ambalajele necesare produselor de export care nu sunt incluse în prețul de producție și nici în cheltuielile speciale de export; ▪cheltuielile speciale de export, la acele produse la care sunt stabilite pe cale legală astfel de cheltuieli; ▪cheltuielile de circulație la export, formate din cheltuieli pentru controlul mărfurilor, cheltuielile pentru transport și manipulare până la frontiera română etc.

PREȚ INTERN DE DECONTARE, cost mediu al produselor agricole calculat de către întreprinderile agricole concomitent cu elaborarea programului de producție.

PREȚ INTERNAȚIONAL, p. care se formează pe baza valorii internaționale a mărfii, în funcție de cererea și oferta de pe diverse piețe. Structura, mărimea și dinamica **p.i.** sunt consecința evoluției costurilor, a raportului dintre cerere și ofertă, a cursurilor valutare, a condițiilor economice și comerciale, a politicii de prețuri dusă de monopoluri, de societățile transnaționale etc. **P.i.** este un instrument de seamă în comerțul internațional, al strategiilor de import-export și de cooperare internațională.

PREȚ ÎN LEI COMPLET DE EXPORT, p. ce se formează din prețul de producție al mărfurilor industriale sau din cel de livrare al produselor agricole, la care se adaugă cheltuielile de export până la frontiera română, cheltuielile pentru controlul mărfurilor respective etc.

PREȚ ÎN VALUTĂ, p. realizat din vânzarea mărfurilor pe piața externă și care se obține prin înmulțirea prețului de deviz al operațiunilor de import-export efectuate cu cursul oficial al valutei date.

PREȚ LIBER, p. care se formează prin negociere și se stabilește prin contractele încheiate între agenții economici sau afișat pentru mărfurile expuse spre vânzare ori pentru care se face publicitate în vederea vânzării. Majoritatea prețurilor sunt libere în economia de piață.

PREȚ-LIMITĂ, p. stabilit sub formă de plafon, ca limită maximă care nu poate fi depășită de **prețurile libere** (v.). **P.-l.** se folosesc pentru produsele de mare importanță în consumul populației și se corelează riguros cu veniturile populației. **P.-l.** necesită acordarea de subvenții de la bugetul de stat.

PREȚ MEDIU, p. calculat pe baza datelor privind elementele cantitative și valorice furnizate de contabilitatea analitică. Formula de calcul este:

$$P_m = \frac{V_s + V_i}{S + I},$$

în care:

P_m = prețul mediu;
V_s = valoarea stocului de materiale la data intrării;
V_i = valoarea materialelor intrate;
S = stocul de materiale la data intrării;
I = cantitatea de materiale intrate.

P.m. reflectă ieșirile de materiale. ❖ **P.m. pe tonă la import**, **p.** determinat ca o medie pentru o tonă de marfă importată. Acest **p.** se constituie ca un indicator obținut prin raportarea prețului extern al mărfii importate în condiția franco-frontiera română la greutatea netă a mărfii, stabilită pe baza documentelor respective de transport și a documentelor de vămuire. **P.m.** pe **t.** la **i.** se poate calcula pe o marfă, pe o grupă de mărfuri, pe relații țări, devize libere, pe diferite perioade, pe furnizori etc., după formula:

$$P_{mti} = \frac{P_{ex}}{Gr_n},$$

în care:

P_{ex} = prețul extern al mărfii;
Gr_n = greutatea netă.

Dacă se compară indicatorii calculați pe relația țări și cei pe relația devize libere, se poate alege importul cel mai avantajos.

PREȚ MONDIAL, expresia bănească a valorii internaționale a mărfurilor, care se formează pe piața mondială caracteristică a unei (unor) mărfi unde are loc cel mai mare volum de tranzacții de export și de import și unde plățile se efectuează în valută liber convertibilă. **P.m.** se formează plecându-se de la valorile și de la prețurile naționale, care trebuie să fie în fond un preț mediu rezultat din prețurile naționale diferite. Ca urmare a acestui fapt, se fac mari eforturi pentru ca prețurile naționale să fie mai mici decât **p.m. P.m.** sunt influențate de mai mulți factori, dintre care unii au influență contradictorie: a) valoarea internațională a unei mărfi care, de regulă, se formează ca o medie aritmetică ponderată a valorilor naționale ale acestor mărfuri. Ponderea se operează cu cantitățile de mărfuri exportate de diferite țări, ceea ce înseamnă că principalii exportatori influențează în cea mai mare măsură constituirea valorii internaționale; b) valoarea de întrebuințare a mărfurilor; c) raportul dintre cerere și ofertă; d) obiectivele și trăsăturile politicilor economice și comerciale ale statelor și ale companiilor monopoliste; e) politicile de prețuri practicate pe pieţele internaționale; f) sistemul valutar și criza sistemului valutar etc. Unii dintre acești factori nu permit formarea liberă a **p.m.** pe baza cererii și ofertei. În categoria **p.m.** se cuprind: cotațiile care se stabilesc la bursele internaționale, prețurile de licitație, prețurile de tranzacție, prețurile de monopol, prețurile de acord etc.

PREȚ NATURAL, valoarea unei mărfi în jurul căreia fluctuează prețurile de pe piață. Noțiunea de **p.n.** a fost folosită de Adam Smith. În realitate, **p.n.** este prețul de echilibru pe termen lung al unei mărfi, el fiind dependent de costurile de producție.

PREȚ NOMINAL, suma de bani care măsoară munca incorporată într-un bun.

PREȚ OFERIT PUBLICULUI, p. de vânzare către public a titlurilor financiare care se află în distribuire primară. Acest **p.** este format din suma încasată de emitent și concesiunea comercializării.

PREȚ ORIENTATIV, p. de calcul, probabil, aproximativ, în jurul căruia oscilează prețurile produselor agricole în Comunitatea Economică Europeană. Nivelul **p.o.** este stabilit în așa fel încât să poată fi plătiți satisfăcător producătorii din Comunitate în cazurile în care lucrează cu costuri ridicate. În vederea menținerii prețurilor la niveluri satisfăcătoare (stimulatorii) pentru producători, organismele speciale ale Comunității Economice Europene achiziționează produsele agricole excedentare la prețuri corespunzătoare.

PREȚ-PLAFON (LIMITĂ), p. al cărui nivel maxim nu poate fi depășit. În cadrul **p.-p.** se pot stabili și folosi prețuri mai mici, iar în unele cazuri se pot stabili și limite minime ale prețurilor. **P.-p.** poate să fie **unic,** pe întreg teritoriul țării, sau **diferențiat,** pe zone.

PREȚ-PRAG, p. limită inferior, sub care nu se admit importuri de produse agricole în Comunitatea Economică Europeană. **P.-p.** este folosit ca bază pentru stabilirea prevederilor la importul de produse agricole din țări care nu fac parte din Comunitatea Economică Europeană. **P.-p.** este în fapt un instrument al politicii agrare a Comunității Economice Europene cu care se asigură protecția pieței comune vest-europene de influența fluctuației prețurilor de pe piața mondială. **P.-p.** se determină pentru produsele agricole plecându-se de la prețul indicativ, diminuat cu o sumă reprezentând cheltuielile de transport de la frontiera Comunității Europene până în zona de consum a acesteia. Dacă între prețul extern al mărfii de import franco-frontieră a Comunității Economice Europene și **p.-p.** se înregistrează o diferență, aceasta se suportă din taxa de prelevare la import.

PREȚ REAL, p. determinat de munca depusă pentru producerea unui bun. Munca este singura măsură care poate servi la aprecierea reală și la compararea valorilor tuturor mărfurilor.

PREȚ RELATIV, p. care exprimă legăturile și interacțiunile economice și care este definit ca raport între prețurile nominale ale mărfurilor din ramurile și subramurile care se iau în studiu. Constituirea prețului unitar al mărfurilor sau serviciilor nu are loc pe baza unei comensurări izolate la nivelul fiecărui agent economic luat separat sau izolat, ci pe baza interacțiunii, a conexiunilor și interconexiunilor, a confruntării influenței diverșilor factori economici și sociali care se propagă în întreaga economie națională. **P.r.** este influențat de raportul cerere-ofertă, de evoluția și de jocul pieței, de concurență, de masa de bani existentă în arterele circulației.

PREȚ SPECIAL, p. care se referă la sectoare speciale de activitate; evoluția lor este determinată direct de piață sau prin reglementări juridice.

PREȚ SPOT (prețul zilei, la disponibil), p. care se stabilește la bursele europene de către comitetul special al bursei, pe baza informațiilor obținute asupra tranzacțiilor efectuate cu mărfuri. **P.s.** se publică în fiecare zi, înaintea încheierii programului de dimineață al bursei.

PREȚ-UMBRĂ, p. ce se practică în localitatea în care nu există prețul pieței. **P.-u.** se utilizează de întreprinderile mari în realizarea tranzacțiilor lor interne, la analiza costurilor, a profitului. **P.-u.** corectează influențele practicate de monopoluri, de impozite, taxe, asigurări etc.

PREȚ ZONAL, p. fix sau limită practicat numai într-o anumită zonă a țării. Se aplică în special la produsele agricole.

PREȚUL ACȚIUNII, p. preponderent de pe piață al unei acțiuni din capitalul social al unei societăți comerciale. Dacă piețele de capital sunt perfect concurențiale, prețul unei acțiuni (P_a) este egal cu valoarea netă actualizată a fluxului de dividende anticipat. Presupunând o sumă constantă D ca dividend anual anticipat și rata de actualizare i, **p.a.** se determină cu formula:

$$P_a = \frac{D}{i+1} + \frac{D}{(i+1)^2} + \cdots + \frac{D}{(i+1)^t}.$$

Dacă t tinde către infinit, atunci această formulă converge către:

$$P_a = \frac{D}{i}.$$

PREȚUL CERERII UNEI OBLIGAȚIUNI, p. maxim la care o bancă sau un agent economic principal care comercializează tipul respectiv de obligațiuni se oferă să le cumpere.

PREȚUL CREDITULUI, diferența dintre dobânzile încasate la creditele acordate și dobânzile plătite pentru resursele de creditare atrase. Desigur, la determinarea **p.c.** se au în vedere și alte cheltuieli efectuate de bancă. În condițiile actuale, când se practică dobânzile flotante, este mai dificil să se fundamenteze previzionarea p.c. Banca este preocupată ca ecartul dintre dobânda încasată și cea plătită să fie cât mai mare pentru ca și profitul său să fie corespunzător.

PREȚUL DE TRANSFER, p. de cesiune intern al grupului, ce se referă la mărfurile care circulă între filialele multinaționale respective.

PREȚUL OBLIGAȚIUNII, p. cotat la bursă, care reflectă suma obținută în tranzacțiile cu obligațiuni. **P.o.** se determină ca raport între nivelul dobânzii stabilite și rata actuală a dobânzii,

folosindu-se formula:

$$P_o = \frac{D}{R_d},$$

în care:

P_o = prețul obligațiunii;

D = dobânda stabilită;

R_d = rata actuală a dobânzii.

Prin urmare, când rata actuală a dobânzii crește, **p.o.** scade și viceversa.

PREȚUL OFERTEI UNEI OBLIGAȚIUNI, p. maxim la care o bancă sau agentul economic principal care comercializează tipul respectiv de obligațiuni se oferă să le vândă.

PREȚUL PĂMÂNTULUI, p. ce se oferă pentru trecerea dreptului de proprietate asupra unei suprafețe de teren care aparține unei persoane fizice sau juridice asupra alteia, prin actul de vânzare-cumpărare. Nivelul prețului este, în principiu, influențat de renta produsă de terenul respectiv. De asemenea, prețul pământului este influențat de cererea și de oferta de pe piața financiară, de fertilitatea și de locul unde este situat terenul, de investițiile care i s-au făcut etc. **P.p.** se calculează astfel:

$$P_p = \frac{R}{Rd},$$

în care:

P_p = prețul pământului;

R = renta;

Rd = rata dobânzii.

Prețul de vânzare al pământului are tendință de creștere ca urmare a reducerii ofertei de pământ spre vânzare.

PREȚUL PIEȚEI, p. curent pentru o anumită marfă practicat pe o piață, la o anumită dată, care se formează și se modifică în funcție de raportul dintre cerere și ofertă, prin negocierea care are loc între vânzător și cumpărător. **P.p.** se determină sub influența factorilor pieței în lupta de concurență dintre agenții economici care activează în diverse ramuri economice și care își desfac produsele pe diferite piețe. Există și un **p.** de piață mediu care oscilează în funcție de raportul dintre cerere și ofertă, realizându-se un anumit echilibru. Dacă între **p.p.** și prețul normal există o diferență, aceasta îmbracă forma profitului suplimentar.

PREȚUL PRODUCĂTORULUI, p. cu care producătorii acceptă să-și desfacă produsele și care trebuie să aibă un asemenea nivel care să compenseze costurile produselor și să le asigure un profit minim. Dacă mărfurile sunt destinate exportului, **p.p.** trebuie să compenseze și cheltuielile franco-frontieră a țării exportatoare (ambalare, calitate, cantitate, transport etc.). **P.p.** se determină de către agentul economic pe baza costurilor și a unei anumite rentabilități, efectuându-se următorul calcul:

$$PP = PC + \frac{PC \cdot RR}{100},$$

în care:

PP = prețul producătorului;
PC = prețul de cost (costuri);
RR = rata rentabilității.

PREȚUL TITLULUI DE STAT, suma plătită de cumpărătorul titlului de stat la emisiune. V. și **titlu de stat.**

PREȚUL ZILEI, p. care diferă de la o zi la alta în funcție de cererea și de oferta zilnică. De regulă, **p.z.** se folosește la vânzarea-cumpărarea mărfurilor perisabile (legume, fructe etc.). **P.z.** sunt considerate și cotațiile la bursă.

PREȚURI ALE MĂRFURILOR ȘI SERVICIILOR, p. formate din prețurile factorilor de producție și din prețurile bunurilor și serviciilor obținute pe seama factorilor de producție.

PREȚURI CU TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ, p. formate din prețurile de facturare, de cumpărare, plătite de cumpărători, care cuprind taxa pe valoarea adăugată colectată pe traseul parcurs de produs de la materia primă până la produsul final. Nivelul taxei pe valoarea adăugată aferente fiecărui stadiu de prelucrare se calculează ca diferență între taxa pe valoarea adăugată colectată cuprinsă în prețul de vânzare și taxa pe valoarea adăugată achitată la intrări, potrivit prețului de cumpărare facturat de către furnizor. Consumatorii finali – populația – sunt suportatorii reali ai taxei pe valoarea adăugată și ai celorlalte impozite indirecte.

PREȚURI DE OFERTĂ, p. de catalog, prețuri de cotație la bursă, prețuri de deviz ș.a.

PREȚURI EFECTIVE, p. de contract, prețuri de licitație, prețuri de bursă, prețuri de consum.

PREȚURI FĂRĂ TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ, p. care echivalează cu cifra de afaceri pe produs, fiind prețuri ale unităților producătoare sau comerciale, acoperind costurile și profitul agenților economici respectivi. Aceste prețuri nu cuprind taxa pe valoarea adăugată, însă constituie baza de calcul al acestei taxe, care se aplică în stadiul respectiv, denumită colectată. Aceste prețuri sunt ale factorilor de producție sau prețuri ale bunurilor care se află în stadii intermediare ale circuitului lor economic.

PREȚURI SPECIALE (SALARIUL, DOBÂNDA, PREȚUL PĂMÂNTULUI), p. care se referă la sectoare specifice de activitate și a căror evoluție este determinată de cererea și oferta de pe piață sau de diferite reglementări juridice.

PREVEDERI SOCIALE, v. ASISTENȚĂ SOCIALĂ DE STAT.

PREVENIREA RISCULUI, preîntâmpinarea producerii unui fenomen sau eveniment de către asigurați prin luarea unor măsuri cum sunt: irigațiile, barajele, îndiguirile, împădurirea versanților muntoși, plantarea unor perdele de protecție, limitarea surselor de poluare a mediului înconjurător, utilizarea în construcții a unor materiale neinflamabile, adoptarea de măsuri care să conducă la sporirea siguranței în transporturile rutiere, feroviare, aeriene și maritime, stabilirea și aplicarea de tratamente profilactice pentru oameni și animale etc. Asigurații au obligația de a întreprinde – în funcție de natura bunurilor care fac obiectul asigurării – toate măsurile posibile pentru **p.r.**, deoarece, în caz contrar, societatea de asigurări exclude de la despăgubire pagubele care puteau fi evitate.

PREVENIREA RISCULUI CREDITULUI, complex de măsuri întreprinse de bancă pentru a preveni, a evita riscul în procesul creditării. P.r.c. necesită întreprinderea mai multor măsuri, cum sunt cele **preventive, operative, curative.** Între **măsurile preventive** se menționează: ▪luarea în calcul a posibilității ca banca să se angajeze în acordarea de credite din resurse proprii, atrase sau dacă se va recurge la refinanțare; ▪starea de solvabilitate a clienților; ▪garanțiile personale și reale ale solicitanților de credite; ▪bonitatea, capacitatea clienților de a realiza venituri din activitatea lor; ▪prudență maximă în acordarea de credite; ▪organizarea activității clienților și raporturile cu partenerii pe care îi au; ▪motivele solicitării împrumutului și destinațiile ce i se vor da; ▪perspectivele gestiunii solicitantului creditului; ▪situația financiară (profit, pierderi, datorii etc.); ▪durata pentru care se solicită creditul; ▪stabilirea unei rate a dobânzii care să compenseze cheltuielile, ritmul inflației și să asigure un profit; ▪la operațiunile de scontare, banca urmărește să stabilească o taxă a scontului care să permită cel puțin acoperirea taxei rescontului etc. Ca **măsuri operative** se menționează: ▪încheierea contractului de creditare în condiții avantajoase pentru bancă; ▪stabilirea comisioanelor bancare; ▪oprirea unei marje de siguranță a băncii, care reprezintă 3-5% din credit; ▪verificarea zilnică a extraselor de cont ale clienților (pentru contul de disponibil și pentru contul de disponibil din credite); ▪respectarea strictă a obiectului creditului, potrivit contractului de creditare; ▪verificarea periodică a documentelor contabile ale debitorului (balanța de verificare, bilanțul contabil, contul de profit și pierderi ș.a.); ▪urmărirea modului în care împrumutatul își onorează obligațiile contractuale (plata dobânzii lunare, achitarea tranșei de rambursare a creditului). Dacă aceste plăți nu se efectuează din proprie inițiativă, banca reține automat sumele respective din contul împrumutatului; ▪urmărirea garanțiilor mobiliare și imobiliare; ▪efectuarea de controale inopinate asupra agentului economic împrumutat; ▪studierea permanentă a poziției debitorului pe piață; ▪efectuarea de analize periodice asupra patrimoniului; ▪urmărirea situației materiale a giranților; ▪pentru cambii se urmărește situația trasului și a avalistului etc. Pentru p.r.c. se iau și **măsuri curative,** cum sunt: întreruperea contractului de creditare când se constată că împrumutatul nu respectă condițiile de creditare, în orice fază a procesului de creditare, cu avizarea prealabilă. Dacă după avizare agentul economic împrumutat nu-și onorează datoriile la scadență, banca ia măsuri extreme, cum sunt: ▪execuția garanțiilor reale prin scoaterea lor la vânzare prin licitație publică și recuperarea din prețul încasat a valorii creditului; ▪acționarea clientului în instanța judecătorească teritorială competentă; ▪recuperarea sumelor restante de la giranți; ▪constituirea unui fond de rezervă, adică a unei marje de siguranță a băncii, ce se repartizează din profitul băncii. De asemenea, potrivit reglementărilor în vigoare, fiecare bancă este obligată să-și constituie o rezervă minimă de 30%, calculată lunar asupra disponibilităților medii zilnice ale clienților, care se află în cont la bancă. V. și **riscul de rambursare a creditului; riscul ratei dobânzii; riscuri bancare; indicatori ai riscului bancar.**

PREVIZIUNE, evaluare anticipată pe termen scurt, bine fundamentată, pe baze științifice, a unui fenomen economico-social, financiar, de asigurări, bancar etc., ținându-se seama de mișcarea fenomenelor și a proceselor în trecut și în prezent, folosindu-se diferite ipoteze care rezultă din analiza temeinică a evoluției fenomenelor și a tendințelor acestora. În acest scop se folosesc diferite metode de analiză statistico-matematică. P. trebuie să aibă în vedere legile economice obiective care acționează în societate, precum și contradicțiile economico-sociale existente.

PRIMAGE, stimulent care se calculează sub forma unui procent de circa 10% din navlul net, ce se plătește armatorului împreună cu navlul, pentru organizarea și efectuarea în cât mai bune condiții a transportului mărfurilor. V. și **navlu.**

PRIMĂ DE ASIGURARE (rata asigurării, rata de primă), sumă pe care asiguratul o plăteşte anticipat societăţii de asigurări pentru preluarea riscului, respectiv în vederea constituirii fondului de asigurare din care: se poate finanţa prevenirea daunelor; se acordă despăgubiri când au loc calamităţi ale naturii, accidente sau când survin anumite evenimente în viaţa asiguratului. Societatea de asigurări foloseşte **p. de a.** pentru: alimentarea fondului de asigurare din care se plătesc despăgubirile pentru bunuri şi sume asigurate în cazul persoanelor; ▪constituirea fondului de rezervă din care se acoperă diferenţele de despăgubiri în anii defavorabili; ▪stingerea obligaţiilor de plată în cadrul asigurărilor de viaţă; ▪efectuarea cheltuielilor determinate de administrarea asigurărilor şi obţinerea profitului; ▪finanţarea diferitelor măsuri de prevenire a daunelor. La fiecare asigurare de bunuri, mărimea **p. de a.** depinde de cuantumul sumei asigurate, de prima tarifară; cu cât este mai mare suma asigurată, cu atât este mai mare şi **p. de a. P. de a.** se determină pe baza unor criterii ştiinţifice fundamentate, folosindu-se calcule statistico-matematice, prin înmulţirea cotei de primă tarifară cu suma asigurată, iar rezultatul se împarte la 100 sau 1 000, după cum cota este calculabilă în procente sau promile. **Cota de primă** este suma datorată de asigurat asigurătorului, diferenţiată în funcţie de criteriul riscului, calculată pe unitatea de asigurare. **Prima tarifară**, numită şi **primă brută**, este formată din două părţi: a) **cota de bază** sau **prima netă (pură)**, din care se formează fondul pentru plata despăgubirilor de asigurare pe un anumit număr de ani, calculată pe baza indicelui mediu al despăgubirilor sau din care se plătesc sumele asigurate la asigurările de persoane. Indicele mediu al despăgubirilor de asigurare se calculează raportând despăgubirile de asigurare achitate la suma totală a bunurilor asigurate dintr-un număr de ani. Prima netă se stabileşte în funcţie de probabilitatea şi de intensitatea riscului (intensitatea sinistrului, amploarea consecinţelor sale). Prima de asigurare se stabileşte proporţional cu riscul; b) **adaosul (suplimentul, încărcătura)** la prima netă, din care se acoperă cheltuielile administrativ-gospodăreşti ale societăţii de asigurări, se acordă premii, se finanţează măsurile de prevenire şi de combatere a calamităţilor naturii, se formează fondul de rezervă şi se realizează profitul societăţii de asigurări etc. În cazul asigurărilor de persoane, mărimea primei brute depinde de cuantumul răspunderii preluate de societatea de asigurări, de vârsta asiguratului, de durata pentru care s-a perfectat asigurarea, de riscurile cuprinse în asigurare, de perioada plăţii primelor, de frecvenţa producerii cazurilor asigurate etc. **P. de a.** sunt diferenţiate după felul riscului, după categoriile de persoane şi de bunuri asigurate, după criterii teritoriale (zonale), precum şi, în unele cazuri, după situaţia socială a asiguratului. **P. de a.** pot fi **periodice** şi **unice.** Primele periodice se plătesc lunar, trimestrial, semestrial sau anual. La rândul lor, primele periodice pot fi constante (la fel de mari pe toată durata asigurării) şi variabile (mai mari la început şi mai mici către sfârşitul duratei de asigurare sau invers). Primele **unice** se plătesc o singură dată pentru întreaga perioadă de asigurare. În practică se utilizează mai mult primele în sume constante, fiind mai uşor de urmărit şi de administrat. Din punctul de vedere al modului de încasare, primele de asigurare sunt **cherabile**, când societatea de asigurări se preocupă şi urmăreşte încasarea lor la scadenţă, prin organe proprii de asigurare, chiar la domiciliul asiguraţilor, şi **portabile**, când asiguraţii plătesc primele organului de asigurare sau virează suma corespunzătoare în contul societăţii de asigurări. În acest din urmă caz, societatea de asigurări nu este obligată să avizeze pe asigurat pentru plata primei de asigurare. Practicarea primei portabile este mai simplă şi mai ieftină, cu deosebire în condiţiile dezvoltării considerabile a asigurărilor, stimulând dezvoltarea spiritului de răspundere al asiguraţilor. **P. de a.** trebuie astfel calculate încât să fie accesibile marii mase de asigurabili; altfel, persoanele fizice şi juridice asigurabile nu pot beneficia de avantajele asigurării din cauza primelor de asigurare prea mari. În asigurările externe (în valută), mărimea **p. de a.** depinde de natura riscurilor preluate în asigurare, de intensitatea acţiunii acestora, de cuantumul daunelor pe care riscurile le-ar putea produce. Producerea riscurilor depinde de: ▪felul şi natura mărfurilor; ▪expunerea lor la degradare; ▪mijloacele de transport folosite; ▪modul cum

este ambalată marfa; ▪drumul parcurs de mijlocul de transport; ▪starea tehnică a navei; ▪locul de pe navă unde a fost încărcată marfa; ▪dacă marfa se transportă direct sau cu transbordare; ▪condițiile locale din porturile de încărcare și descărcare a mărfurilor; ▪anotimpul în care se efectuează transportul; ▪condițiile realizării asigurării etc. Nivelul p. de a. poate să difere de la o societate de asigurări la alta în funcție și de conjunctura de pe piața mondială a asigurărilor. P. de a. se plătește în valuta în care s-a contractat asigurarea și la cursul de schimb de la data scadenței și din locul unde urmează să se facă plata. V. și **fond de asigurare; indice mediu de despăgubire; primă naturală de asigurare; sumă asigurată.**

PRIMĂ DE ASIGURARE PENTRU NAVA NEOPERATIVĂ, p. practicată în asigurările maritime potrivit căreia, în situațiile în care nava va staționa într-un port pentru reparații sau din alte cauze mai mult de 30 de zile, societățile de asigurări acordă o reducere din prima de asigurare, cu condiția ca apele portului respectiv să fie protejate. Perioada de staționare începe din momentul ancorării navei și până la ridicarea ancorei și începerea călătoriei.

PRIMĂ DE ECONOMIE, partea din prima brută folosită pentru acoperirea obligațiilor viitoare de plată a sumelor asigurate la producerea cazului asigurat sau la expirarea contractului de asigurare, precum și pentru acoperirea unui risc mai mare ca urmare a creșterii mortalității o dată cu vârsta – aceasta în cazul asigurărilor de persoane. V. și **primă de asigurare.**

PRIMĂ DE EMISIUNE, sumă solicitată de emitent peste valoarea nominală, diferența dintre prețul de emisiune (care este mai mare) și valoarea nominală a titlurilor de valoare (acțiuni, obligațiuni etc.) care se negociază pe **piața financiară** (v.), respectiv la bursele de valori; este considerată rezervă a capitalului. P. de e. se constituie ca un aport suplimentar în numerar prin raportarea la capitalul nominal. P. de e. se contabilizează separat față de capitalul social și nu dă dreptul la împărțirea profitului. Această primă are menirea de a compensa cheltuielile de emisiune și de a evita lansarea pe piață a unui număr prea mare de acțiuni. V. și **acțiune.**

PRIMĂ DE EXPORT 1. Instrument al politicii protecționiste a unui stat pentru promovarea unor exporturi de mărfuri. 2. Sumă de bani (subvenție) sau avantaje financiare sau fiscale ce se acordă de stat sau anumite organizații naționale întreprinzătorilor și exportatorilor pentru a încuraja și stimula exportarea anumitor mărfuri. Acordarea p. de e. urmărește creșterea capacității de pătrundere a acestor mărfuri pe piețele externe. P. de e. poate fi **directă**, în cazul în care se acordă o anumită sumă absolută pentru fiecare export de mărfuri, și **indirectă**, în situația în care se restituie exportatorului impozitele și taxele suportate la exportarea mărfurilor. P. de e. se poate prezenta sub următoarele forme principale: ▪restituirea parțială sau totală a impozitelor și a taxelor ocazionate de exportul de mărfuri; ▪avantaje valutare; ▪reducerea tarifelor la transportul mărfurilor pe căile ferate; ▪scutirea de taxa pe valoarea adăugată și de accize etc. P. de e. în bani se determină ca sumă fixă pe unitatea de marfă exportată. De asemenea, p. de e. în bani se poate stabili ca diferență între prețul cel mai ridicat de pe piața internă a mărfii respective și prețul cel mai scăzut de pe piața externă. Uniunile monopoliste, primind aceste subvenții din partea guvernelor, își pot permite să exporte mărfuri la prețuri inferioare prețurilor interne, chiar sub nivelul costului. V. și **dumping.**

PRIMĂ DE FIDELITATE, măsură suplimentară de protecție a depunerilor populației la CEC, care a constat în acordarea unei anumite sume, la finele anului, depunătorilor care și-au păstrat în tot cursul anului depunerile la această instituție. P. de f. a reprezentat 70% din dobânzile aferente anului 1993, la economiile la vedere, și 18% din dobânzile aferente anului 1993 pentru depunerile pe termen. De pildă: pentru o depunere de 100 000 de lei pe un libret de economii cu

depuneri pe termen de cel puțin un an, păstrată în tot cursul anului 1993, dobânda de 50% acordată la sfârșitul anului a fost de: 100 000 × 50% = 50 000 de lei. **P. de f.** s-a calculat la suma de 50 000 de lei, aplicându-se un procent de 18% astfel: 50 000 × 18% = 9 000 de lei, sumă care se adaugă la dobânda acordată, rezultând dobânda totală care s-a capitalizat: 50 000 + 9 000 = 59 000 de lei. **P. de f.** s-a acordat numai titularilor ale căror instrumente de economisire la vedere sau la termen au fost active la 31 decembrie 1993, deci nu au fost lichidate în cursul anului. Titularii care și-au retras în timpul anului în întregime sumele depuse la CEC (și-au lichidat depozitele sau instrumentele de economisire) nu au beneficiat de **p. de f.**

PRIMĂ DE FUZIUNE, sumă rezultată din diferența dintre valoarea reală și valoarea nominală a acțiunilor. În cazul unei fuziuni, valoarea nominală a acțiunilor ce se remit acționarilor societății absorbite poate fi mai mică decât valoarea reală a contribuțiilor, diferența rezultată constituind **p. de f. P. de f.** constituie o cale de creștere a capitalului ca urmare a unei fuziuni, fapt ce presupune emisiunea de noi acțiuni. **V. și fuziunea societăților comerciale.**

PRIMĂ DE IMPORT, avantaj economic, financiar, vamal și administrativ acordat de un stat pentru stimularea diferitelor importuri destinate consumului populației, a importului de materii prime, hidrocarburi etc. necesare anumitor ramuri economice naționale, ca și pentru reexport. **V. și primă de export.**

PRIMĂ DE ÎNCURAJARE, sprijin bănesc acordat de stat diferitelor întreprinderi pentru încurajarea unei anumite ramuri de activitate.

PRIMĂ DE RAMBURSARE, diferența dintre suma rambursată de stat, care este mai mare, și suma încasată efectiv de stat la data emisiunii obligațiunii sau diferența dintre valoarea paritară a **împrumutului de stat (v.)** în momentul rambursării și valoarea subparitară în momentul subscrierii. Diferența dintre valoarea de rambursare a obligațiunii și valoarea nominală.

PRIMĂ DE REASIGURARE, partea din **prima de asigurare (v.)** pe care reasiguratul (asigurătorul inițial) o cedează reasigurătorului. Mărimea **p. de r.** este influențată de partea din risc pe care o preia asupra sa reasigurătorul și de raportul dintre cerere și ofertă pe piața de reasigurări. Nivelul cotațiilor de primă pe piața internațională de reasigurări poate influența, într-un sens sau altul, nivelul cotelor de primă practicate la contractarea asigurărilor care fac obiectul cedărilor în reasigurare. Astfel, de exemplu, dacă pe piața de reasigurări cererea privind plasarea în reasigurare este mare, iar oferta reasigurătorilor privind primirea în reasigurare este mică, aceasta poate conduce la o anumită majorare a primei de reasigurare și, implicit, a primei de asigurare. **V. și reasigurat; reasigurător; reasigurare.**

PRIMĂ DE RISC, supliment pretins la rata de scont pură, având menirea să țină cont de incertitudinea profiturilor viitoare. **P. de r.** reprezintă partea din profitul capitalului care este destinată să-i compenseze pe deținătorii de capital pentru riscul determinat de utilizarea capitalului în operațiuni cu riscuri.

PRIMĂ DE VECHIME ȘI DE PAVILION, p. pretinsă de societăți de asigurări în cazul în care mărfurile asigurate sunt transportate pe nave cu vechime de peste 20 de ani. În unele cazuri, pe lângă prima de vechime, societățile de asigurări solicită și o primă de pavilion atunci când anumite mărfuri (de exemplu cherestea) sunt transportate cu nave care circulă sub un anumit pavilion (de exemplu sub pavilion grecesc).

PRIMĂ MEDIE ÎNCASATĂ PE UN CONTRACT, indicator care se utilizează pentru aprecierea cantității și calității activității desfășurate de personalul din aparatul de asigurare, care se ocupă cu încheierea asigurărilor facultative. **P.m.î.** pe un **c.** se obține raportând totalul primelor de asigurare încasate la numărul contractelor de asigurare încheiate într-o anumită perioadă (trimestru, semestru sau an). Formula de calcul este următoarea:

$$\bar{P} = \frac{T_p}{N_c},$$

în care:

$\bar{P}$ = media încasată pe un contract;

T_p = totalul primelor de asigurare încasate;

N_c = numărul contractelor încheiate.

Acest indicator are o semnificație deosebită în cazul asigurărilor de viață, deoarece arată sumele atrase în numerar de la populație pe o perioadă îndelungată.

PRIMĂ NATURALĂ DE ASIGURARE, sumă de bani calculată pe baza unei cote persoanelor cuprinse în asigurare în funcție de intensitatea (frecvența) riscului de mortalitate. La contractarea asigurărilor, pentru persoanele tinere, **p.n.** de **a.** este mai mică, dar crește proporțional în fiecare an în funcție de creșterea indicelui de mortalitate pentru vârsta respectivă. În practica asigurărilor, **p.n.** de **a.** este foarte rar folosită deoarece dă naștere unor dificultăți atât pentru asigurați, care pe măsura înaintării în vârstă sunt tot mai greu de suportat datorită scăderii treptate, pe măsura trecerii anilor, a capacității de muncă și a veniturilor, cât și pentru societatea de asigurări, deoarece complică munca de calcul și de evidență a primelor încasate, necesită multe operațiuni de calcul, un volum mare de muncă pentru fiecare asigurat etc., motive ce au determinat calcularea și încasarea primelor constante de asigurare care sunt mai simple, mai ușor de plătit, la care se practică un sistem de evidență mai simplu și care dau posibilitatea asigurătorului să-și creeze rezerva matematică din primele astfel încasate. **V. și primă de asigurare.**

PRIMĂ SUPLIMENTARĂ DE ASIGURARE, p. plătită în cazul asigurărilor maritime în vederea compensării unui risc care la contractarea asigurării era considerat probabil. În măsura în care ulterior acest risc se produce, atunci **p.s.** de **a.** este datorată societăților de asigurări la fel ca prima inițială.

PRIMĂ VALUTARĂ, diferență în plus sau în minus stabilită în mod corespunzător asupra cursului valutar oficial în funcție de schimbările care au loc pe piețele externe. **P.v.** se stabilește ținându-se seama de creșterile de prețuri și de procesele inflaționiste care au loc pe piețele externe, comparativ cu prețurile din țara noastră. Pentru cumpărarea și vânzarea valutelor diferitelor țări, pentru operațiuni necomerciale, **p.v.** este stabilită la un anumit procent din cursul oficial în lei. **P.v.** se aplică în cazurile în care cursul oficial este apreciat ca nestimulator pentru anumite tranzacții externe, cu deosebire pentru cele din domeniul turismului. Rezultă că p.v. face posibile menținerea cursului oficial, precum și aducerea cursului de schimb la nivelul stabilit pentru diferite operațiuni valutare. **V. și curs; valută.**

PRIME LEGATE DE CAPITAL, operațiuni de creștere a capitalului prin emisiunea de noi acțiuni cu ocazia unei fuziuni, ca și prin diferite forme de aport la capital în numerar sau în natură. Este vorba de primele de fuziune, primele de emisiune și de aport la capital. Sunt cazuri în care noii acționari plătesc nu numai prețul de emisiune, ci și un „drept de intrare".

PRINCIPII DE RĂSPUNDERE (ACOPERIRE) ÎN ASIGURARE, reguli referitoare la modul în care societatea de asigurări calculează despăgubirea pe care o plăteşte asiguratului pentru acoperirea pagubei produse de riscul asigurat. În practica asigurărilor de bunuri se întâlnesc următoarele principii de răspundere (acoperire): principiul răspunderii proporţionale, principiul răspunderii după primul risc şi principiul răspunderii limitate. În cazul principiului răspunderii proporţionale, despăgubirea se calculează în aceeaşi proporţie faţă de pagubă în care se află suma asigurată faţă de valoarea bunului asigurat. La principiul primului risc, despăgubirea poate ajunge până la nivelul pagubei, fără însă să depăşească suma asigurată. Conform principiului răspunderii limitate, despăgubirea se acordă numai dacă paguba produsă de riscul asigurat depăşeşte o anumită limită dinainte stabilită. V. şi **despăgubirea de asigurare; răspundere după primul risc; răspundere limitată; răspundere proporţională; franşiză.**

PRINCIPIILE ASIGURĂRILOR DE PERSOANE, DE BUNURI ŞI DE RĂSPUNDERE CIVILĂ, norme care stau la baza organizării şi înfăptuirii asigurărilor de persoane, de bunuri şi de răspundere civilă, şi anume: a) **asigurările de persoane, de bunuri şi de răspundere civilă au încetat de a mai fi monopol de stat.** Potrivit acestui principiu, începând de la 1 ianuarie 1991, în ţara noastră, asigurările se practică de către mai multe societăţi de asigurări; b) **unitatea asigurărilor,** care rezultă din politica unitară de asigurări, din unitatea normelor şi tarifelor de asigurare, din unitatea bazei financiare şi din modul unitar de organizare şi de înfăptuire a asigurărilor de persoane, de bunuri şi de răspundere civilă; c) **universalitatea asigurărilor.** Conform acestui principiu, în ţara noastră, bunurile se asigură împotriva mai multor şi celor mai variate riscuri, cu plata aceloraşi prime de asigurare; d) **integralitatea asigurărilor.** În concordanţă cu acest principiu, nivelul despăgubirilor se determină cât mai aproape de valoarea reală a bunurilor asigurate, astfel încât aceste despăgubiri să permită refacerea bunurilor distruse sau avariate; e) **realitatea asigurărilor,** care constă în aceea că asigurările de persoane, de bunuri şi de răspundere civilă se încheie pe baza unor date reale, temeinic verificate în prealabil; f) **sumele asigurate şi despăgubirile se plătesc numai pentru persoanele, bunurile şi riscurile cuprinse în asigurări.** Potrivit acestui principiu, în cazuri de daune provocate de calamităţi, accidente etc., despăgubirile pentru bunuri şi sumele asigurate pentru persoane se plătesc numai dacă ele au fost cuprinse în asigurări şi numai pentru riscurile preluate de asigurări; g) **mutualitatea asigurărilor,** principiu comun asigurărilor din toate orânduirile, care presupune existenţa unei comunităţi de risc, ceea ce înseamnă că persoanele juridice şi fizice care sunt ameninţate de aceleaşi riscuri participă cu primele de asigurare pe care le plătesc la formarea fondului de asigurare cu care se apără interesele lor comune. Sumele asigurate şi despăgubirile se plătesc numai asiguraţilor care au suferit daune ca urmare a producerii riscurilor asigurate; h) **realizarea unei eficienţe economico-sociale ridicate în domeniul asigurărilor.** Potrivit acestui principiu, activitatea de asigurări trebuie astfel organizată, condusă şi realizată încât să corespundă unor cerinţe reale ale societăţii, să contribuie la desfăşurarea normală, nestânjenită a procesului reproducţiei sociale, la desfăşurarea normală a vieţii spirituale şi la creşterea produsului naţional brut, a avuţiei naţionale. Activitatea de asigurări trebuie astfel realizată încât cu eforturi materiale, financiare şi umane minime să se obţină rezultate cât mai bune, un anumit profit şi maximizarea utilităţii activităţii de asigurări.

PRINCIPIILE ASIGURĂRILOR SOCIALE PENTRU SĂNĂTATE, norme, reguli de bază privind organizarea şi funcţionarea asigurărilor sociale pentru sănătate, şi anume: a) **cuprinderea obligatorie a tuturor cetăţenilor în cadrul sistemului medico-sanitar curent de protecţie socială;** b) **solidaritatea socială cuprinzătoare între toate categoriile sociale.** Practic, solidaritatea socială se realizează între: sănătoşi şi bolnavi; persoanele în vârstă şi cele

active; bogaţi şi săraci; cei care nu au copii şi cei care şi-au asumat sarcina să crească şi să educe generaţiile următoare; cei angajaţi şi cei aflaţi în şomaj; persoanele singure şi cele cu familii care au mai mulţi membri ş.a.m.d.; c) **prestarea în favoarea asiguraţilor a unui pachet definit de servicii medico-sanitare; d) finanţarea autonomă şi echilibrul financiar.** Asigurările sociale pentru sănătate îşi constituie fondurile în principal din contribuţiile în părţi egale ale persoanelor fizice şi ale celor juridice, iar în caz de nevoie şi din subvenţii din partea statului şi din alte surse; e) **conducerea autonomă a asigurărilor sociale pentru sănătate. V. şi asigurările sociale pentru sănătate.**

PRINCIPIILE BUGETULUI DE STAT, norme, reguli obligatorii care privesc elaborarea, dezbaterea, aprobarea, executarea şi încheierea bugetului de stat. Aceste principii sunt: **unicitatea** (v.), **universalitatea** (v.), **echilibrarea** (v.), **realitatea** (v.), **anualitatea** (v.), **specializarea bugetului, publicitatea** (v.).

PRINCIPIILE CREDITĂRII BANCARE, reguli, norme generale obligatorii privind acordarea, garantarea, folosirea cu eficienţă maximă şi rambursarea la scadenţele stabilite a creditelor acordate de bănci. La baza creditării bancare stau următoarele principii: a) **prudenţa bancară.** În derularea operaţiunilor de creditare, băncile autohtone şi străine, indiferent de forma capitalului statutar pe baza căruia au fost constituite, manifestă toată prudenţa atunci când sunt solicitate să acorde un împrumut. Astfel, băncile urmăresc ca beneficiarii creditelor să îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiţii: ▪să fie constituiţi legal şi să aibă capital social vărsat potrivit statutului lor; ▪să desfăşoare activităţi legale şi eficiente apreciate printr-un nivel al indicatorilor de bonitate; ▪fluxurile de lichidităţi să evidenţieze posibilitatea reală de rambursare la scadenţă a ratelor de credit şi de plată a dobânzilor aferente; ▪să prezinte garanţii morale şi materiale pentru angajarea creditelor, iar garanţiile materiale acceptate să fie, în expresie bănească, mai mari sau cel puţin egale cu suma creditelor solicitate şi a dobânzilor calculate pe întreaga perioadă de creditare; ▪să aibă conturi deschise la una dintre unităţile teritoriale ale băncii şi să prezinte situaţia angajamentelor din conturile deschise la alte societăţi bancare, cu evidenţierea garanţiilor aferente; ▪să accepte clauzele contractului de credite; b) **credibilitatea,** care constituie suportul moral, elementul psihologic, fără de care creditul nu se poate acorda. Dobândirea încrederii presupune cunoaşterea agentului economic sau a persoanei fizice, atât în privinţa calităţilor morale şi profesionale, cât şi a reputaţiei sale privite prin calitatea produselor şi serviciilor, a relaţiilor cu partenerii, precum şi a situaţiei sale patrimoniale şi financiare; c) **destinaţia precisă sub forma creditării bancare directe.** Unităţile bancare acordă credite pentru obiectele creditabile, iar agenţii economici sunt obligaţi să le folosească numai în scopurile pentru care au fost acordate. Acest principiu urmăreşte ca agenţii economici să se încadreze în volumul de fonduri stabilit, să uşureze controlul bancar asupra aprovizionării, producţiei şi desfacerii şi să înlesnească identificarea, localizarea, lichidarea şi preîntâmpinarea deficienţelor, contribuind la întărirea gestiunii economico-financiare, creând condiţii pentru garantarea şi rambursarea creditelor la scadenţă, banca influenţând activ agenţii economici în ce priveşte accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante. Dacă beneficiarii de credite nu respectă destinaţia pentru care a fost acordat creditul, precum şi celelalte condiţii prevăzute în contractele de credite, băncile întrerup imediat creditarea şi solicită sancţionarea persoanelor vinovate; d) **garantarea creditului.** Potrivit acestui principiu, fiecare credit trebuie garantat cu bunuri mobile şi imobile sau cu titluri de valoare care se află în patrimoniul împrumutatului. Garanţiile asigurătorii constituie principalul mijloc preventiv prin care se diminuează riscul insolvabilităţii în rambursarea creditului. Garanţiile creditului sunt formate din valorile patrimoniale pe care împrumutatul le constituie gaj în favoarea băncii pentru reducerea riscului de nerambursare a creditului la scadenţă. Garanţiile trebuie să acopere integral volumul creditului şi al dobânzilor

aferente. În funcție de volumul și destinația creditului se aleg și formele concrete ale garanțiilor. Raporturile juridice dintre bancă și împrumutat asupra garanțiilor constituite se sting de regulă după rambursarea integrală a creditelor și după plata dobânzilor aferente; e) **acordarea creditului în mod diferențiat, pe măsura și corespunzător gradului de îndeplinire a programului economic.** Creditele nu se pun la dispoziția agenților economici automat și integral în momentul solicitării, ci treptat și corespunzător gradului de îndeplinire a programului economic, de formare a activelor circulante sau a resurselor de finanțare a investițiilor, în funcție de modul cum își gospodăresc resursele proprii. Acest principiu înlesnește efectuarea controlului bancar în timpul utilizării și rambursării creditului acordat, stimulează și accelerează viteza de rotație a resurselor materiale și financiare; f) **rambursabilitatea creditului la un anumit termen, numit scadență.** Termenul de rambursare sau scadența fiecărui credit se stabilește în funcție de mișcarea valorilor materiale, adică ținându-se seama de durata în care agenții economici au nevoie de aceste valori materiale, precum și de perioada de recuperare a cheltuielilor de producție și de circulație, potrivit programului economic. Nerambursarea ratelor de credit la termenele prevăzute în contract atrage după sine plata de dobânzi penalizatoare, precum și declanșarea procedurii de executare silită a împrumutatului; g) **creditul este purtător de dobândă.** Dobânda este interesul care stă la baza oricărei operațiuni de creditare, constituind prețul perceput de bancă de la clientul său pentru capitalul împrumutat. Dobânda are un nivel diferențiat; ea se include în prețul produselor, fapt ce stimulează agenții economici să gospodărească rațional resursele proprii și cele împrumutate; h) **încheierea contractului de creditare.** Orice acordare de credit presupune încheierea unui contract de creditare între bancă și cel ce solicită împrumutul, în care se stipulează condițiile și modul de acordare, de folosire și de rambursare a împrumutului, cuantumul și durata de folosire (scadența), garanțiile creditului, nivelul dobânzii etc. Încheierea contractului de creditare necesită prezentarea de către client a documentației de credit. În procesul de aprobare, acordare, utilizare și rambursare a creditelor, băncile urmăresc și alte aspecte, cum sunt: ▪valabilitatea și realismul afacerilor, în vederea stabilirii capacității de plată a împrumutatului pe seama veniturilor sale potențiale, care constituie sursa principală de rambursare a creditului; ▪angajarea, derularea și utilizarea creditului trebuie să fie reciproc avantajoasă pentru bancă și pentru împrumutat; ▪la aprobarea și la acordarea creditelor se au în vedere eventualele influențe exogene legate de conjunctura politică, legislativă, economică, monetară și fiscală, influențe care pot avea efecte asupra mersului afacerilor și rambursării ratelor scadente; ▪obligația băncilor de a analiza pe baza documentelor situația patrimonială, rezultatele economico-financiare, capacitatea managerială, credibilitatea și alte aspecte care să dea posibilitatea evaluării potențialului economic, organizatoric și financiar al agentului economic; ▪pe toată perioada în care își produce efectele contractul de creditare, împrumutatul este obligat să prezinte băncii creditoare un exemplar din bilanțul contabil, situațiile patrimoniale și de rezultate financiare periodice, precum și orice alte documente considerate necesare. Între principiile creditării există o strânsă interdependență; de aceea, în procesul creditării trebuie să se respecte simultan toate aceste principii.

PRINCIPIILE CREDITĂRII INVESTIȚIILOR, reguli, norme obligatorii privind creditarea investițiilor, și anume: a) **acordarea creditului are loc numai după analiza situației patrimoniale și a rezultatelor financiare**, adică după analiza bonității solicitantului; b) **creditul se acordă pe baza unor garanții asiguratorii;** c) **creditul se acordă ținându-se seama de gradul de participare cu fonduri proprii a agentului economic la finanțarea investiției;** d) **plata unei dobânzi negociate;** e) **încheierea contractului de creditare între bancă și beneficiarul împrumutului,** în care se prevăd condițiile, modul de acordare și de rambursare a împrumutului, durata și cuantumul lui; f) **depunerea unei documentații pe baza căreia se acordă creditul. V. și documentația pentru creditarea investițiilor.**

PRINCIPIILE DECONTĂRILOR FĂRĂ NUMERAR, norme care stau la baza organizării înregistrării operațiunilor de decontare fără numerar (viramente) în și din conturile agenților economici care au deschise conturi la bancă. Aceste principii sunt: a) **disponibilitățile băneşti ale întreprinderilor, instituțiilor de stat, organizațiilor cooperatiste, private şi obşteşti se păstrează în mod obligatoriu în conturile pe care le au deschise la unitățile bancare.** Acest principiu înlesneşte organizarea şi desfăşurarea în bune condiții a circulației băneşti şi dă băncilor posibilitatea să efectueze decontările între întreprinderile furnizoare şi cumpărătoare, precum şi să controleze relațiile băneşti şi activitatea lor; b) **încasările şi plățile de orice natură, peste anumite limite, între unități se efectuează, de regulă, pe calea viramentelor în şi din conturile deschise la bancă, pe baza instrumentelor de decontare emise fie din inițiativa plătitorului (debitorului), fie din inițiativa furnizorului (creditorului).** Limitele până la care încasările şi plățile între unități se efectuează în numerar au un nivel diferit, stabilit în funcție de volumul de operațiuni ale acestor unități, precum şi în funcție de forma de decontare care se foloseşte. Se pot efectua viramente, indiferent de valoare, pentru următoarele operațiuni: ▪virarea sumelor reținute din salarii, pensii etc., reprezentând achitarea ratelor pentru mărfuri, servicii, credite acordate în vederea construirii de locuințe proprietate personală; ▪plata primelor de asigurare; ▪virarea contribuțiilor pentru asigurările sociale; ▪achitarea taxelor de timbru; ▪achitarea diferitelor obligații ale unităților pe baza hotărârilor instanțelor judecătoreşti sau ale organelor ierarhic superioare ale debitorilor etc. Numai salariile, bursele, pensiile, indemnizațiile şi plățile mărunte se pot efectua în numerar; c) **plata imediată şi integrală se efectuează numai după primirea şi recepționarea mărfurilor livrate, a lucrărilor executate şi a serviciilor prestate.** Mărfurile livrate, lucrările executate şi serviciile prestate se plătesc numai după ce cumpărătorii sau beneficiarii au verificat dacă furnizorii au respectat clauzele contractuale privitoare la cantitate, calitate, sortimente, termene de livrare, prețuri etc. Plățile trebuie efectuate la data exigibilității, creditorul fiind obligat să ceară plățile numai după predarea sau expedierea mărfurilor către beneficiari, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor potrivit prevederilor contractuale, iar debitorul este obligat să efectueze plățile numai după preluarea şi recepționarea mărfurilor, a lucrărilor şi a serviciilor. Acest principiu a dus la creşterea exigenței întreprinderilor cumpărătoare, unitățile economice furnizoare fiind determinate să respecte disciplina contractuală, să îmbunătățească mereu calitatea produselor, pentru ca acestea să nu fie refuzate la recepție. De asemenea, acest principiu întăreşte controlul şi disciplina contractuală, asigurând efectuarea unor plăți reale şi oportune; d) **plățile din conturi se fac numai cu consimțământul sau din ordinul cumpărătorului (plătitorului).** Constituie excepții de la acest principiu obligațiile de plată constatate prin titluri executorii, plățile pe bază de tarife şi alte plăți pentru efectuarea cărora actele normative nu prevăd consimțământul plătitorului, plățile care se efectuează pe baza dispozițiilor organelor financiare şi bancare, către bugetul statului etc. În raporturile de decontare bancare se constituie titluri executorii, pe baza cărora se efectuează operațiunile de plăți între întreprinderi, şi instrumentele de decontare emise de creditor şi acceptate de debitor, precum şi cele emise de debitor în favoarea creditorului; e) **unitățile sunt obligate să se preocupe de asigurarea unui echilibru permanent între încasări şi plăți.** Pentru asigurarea acestui echilibru, unitățile economice sunt chemate să evite aprovizionările peste necesar, să producă mărfuri de bună calitate, să le livreze la termenele prevăzute în contracte şi să urgenteze încasarea contravalorii mărfurilor, a lucrărilor şi a serviciilor facturate. Pe baza unor constatări şi concluzii bine fundamentate, unitățile bancare au dreptul să refuze decontarea documentelor referitoare la aprovizionări sau cheltuieli nerationale; f) **unitățile economice care livrează mărfuri, execută lucrări sau prestează servicii au dreptul să pretindă clienților care întârzie în mod repetat plata şi le creează greutăți financiare să le asigure anticipat sumele necesare efectuării plăților, prin instrumente de decontare bancare care să ateste, în prealabil, existența disponibilităților**

de plată. În contracte se prevăd măsuri asiguratorii şi se folosesc **acreditivul** (v.) şi **scrisoarea de garanţie bancară** (v.) eliberată de banca plătitorului, prin care, la cererea acestuia, se confirmă că, pentru anumite cazuri, pe o anumită perioadă şi în limita unei sume determinate, dacă plătitorul nu va avea disponibilităţi băneşti în cont, plăţile se vor efectua din credite bancare. Dacă beneficiarii nu asigură anticipat sumele necesare efectuării plăţilor, furnizorii au dreptul să suspende livrările de mărfuri, executările de lucrări sau prestările de servicii, făcând cunoscut acest lucru, în scris, beneficiarului şi organului său ierarhic superior cu 30 de zile înainte; g) **plăţile din conturile unităţilor se fac numai în limita disponibilităţilor şi a creditelor aprobate.** După epuizarea acestor fonduri, plăţile se efectuează în limita încasărilor respectându-se **ordinea legală a plăţilor** (v.).

PRINCIPIILE DREPTULUI LA PENSIE DE ASIGURĂRI SOCIALE, reguli, norme care se află la baza reglementării şi acordării pensiilor de asigurări sociale. Principiul călăuzitor al sistemului de pensionare îl constituie **„îmbunătăţirea raportului dintre pensie şi salariul tarifar"**, adică realizarea unei juste corelări între nivelul pensiilor şi cel al salariilor. Acest principiu stimulează perfecţionarea pregătirii angajaţilor şi creşterea aportului lor la dezvoltarea economico-socială a ţării. Sistemul de pensii din România este întemeiat pe principiul **echităţii sociale**, ele fiind stabilite în concordanţă cu contribuţia fiecărui cetăţean la dezvoltarea economico-socială a ţării, realizând, în acelaşi timp, un raport echitabil între veniturile care provin din salariu şi cele care se obţin din pensie, astfel încât să se asigure stimularea persoanelor care lucrează în diferite domenii economice, sociale, culturale etc., precum şi realizarea unor proporţii echitabile între diferitele categorii de pensii; **solidaritatea socială**, potrivit căruia participanţii la sistemul public de pensii îşi asumă reciproc obligaţii şi beneficiază de drepturi pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale; **egalitatea socială**, care garantează tuturor participanţilor la sistemul public de pensii, contribuabili şi beneficiari, un tratament nediscriminatoriu în ceea ce priveşte drepturile şi obligaţiile reglementate de lege; **fondurile băneşti necesare plăţii pensiilor se formează din contribuţiile agenţilor economici, instituţiilor, asiguraţilor, întreprinzătorilor particulari şi cetăţenilor care folosesc personal casnic; stimularea unei vechimi cât mai mari în muncă; determinarea cuantumului pensiei în primul rând în funcţie de condiţiile existente la locul de muncă; justa corelare a pensiei de invaliditate cu pensia pentru munca depusă şi limită de vârstă; instituirea pensiei suplimentare din contribuţia personală a salariaţilor; unicitatea pensiei** este un principiu consfinţit în legislaţia de asigurări sociale şi constă în faptul că o persoană poate primi o singură pensie de bază integrală de asigurări sociale; dacă aceeaşi persoană este îndreptăţită să primească două sau mai multe pensii, ea poate oricând să opteze pentru una dintre ele. Persoanele care au lucrat în sectorul de stat şi în alte sectoare cu sisteme proprii de asigurări sociale primesc atât pensia de asigurări sociale de stat, cât şi pensia ce li se cuvine din acele sectoare, în raport cu munca depusă şi cu vechimea în muncă; suma pensiilor cumulate nu poate însă depăşi nivelul pensiei de asigurări sociale ce s-ar fi cuvenit persoanei în cauză în situaţia în care întreaga muncă depusă ar fi fost prestată într-o unitate de stat; **neimpozabilitatea pensiilor până la un anumit nivel**. Pensiile până la un anumit nivel valoric şi actele procedurale pentru dobândirea pensiilor sunt scutite de plata oricărui impozit sau taxe; **imprescriptibilitatea dreptului la pensie**. Dreptul la pensie face parte din categoria drepturilor imprescriptibile. Potrivit acestui principiu, oricare persoană care îndeplineşte condiţiile legale pentru a primi o pensie poate oricând să ceară înscrierea la pensie, oricât timp ar fi trecut de la naşterea dreptului la pensie. Faptul că a trecut un anumit timp de la naşterea dreptului la pensie şi nu s-a solicitat înscrierea la pensie nu conduce la decăderea din acest drept pentru viitor; desigur, într-o asemenea situaţie solicitantul nu este îndreptăţit să primească drepturile cu titlu de pensie pentru întreaga perioadă expirată; **incesibilitatea dreptului la pensie.** Potrivit acestui principiu, dreptul la pensie nu poate fi cedat nici **total**, nici **parţial**. Acest principiu se întemeiază pe considerentul uman că primirea

pensiei este un drept personal menit să asigure pensionarului condiții decente de trai materiale și spirituale. După încasarea însă în fiecare lună a pensiei, nimic nu-l poate împiedica pe pensionar să doneze pensia în parte sau integral unei alte persoane; **indexarea și majorarea pensiilor.** În condițiile procesului inflaționist din economia românească, pe fundalul liberalizării prețurilor, au fost luate măsuri pentru indexarea și majorarea periodică a tuturor categoriilor de pensii. Dar indexările și majorările pensiilor nu au ținut pasul cu creșterea prețurilor, cu inflația galopantă și permanentă. Până în prezent, indexările s-au făcut mai mult după un calendar aleatoriu și fără să se folosească un mecanism legal care să prevadă elementele în raport cu care se efectuează indexările. Considerăm absolut necesar ca la fiecare indexare a pensiilor să se aibă în vedere cel puțin următoarele elemente: **▪rata actuală a inflației comparativ cu perioada (perioadele) anterioare; ▪păstrarea unui raport constant între pensia medie și salariul mediu; ▪actualizarea pensiilor pe baza salariilor curente; ▪stabilirea unui cadru legal de indexare automată a pensiilor atunci când prețurile și rata inflației depășesc un anumit prag; ▪corectarea periodică a coeficienților de indexare.** Până în prezent, cu fiecare indexare, pensiile, ca și salariile reale, au rămas mereu în urmă față de creșterea prețurilor. Atâta vreme cât se mențin inflația și rata sa ridicată, este necesar să se reglementeze un mecanism de indexare care să asigure prompt corectarea veniturilor din pensii cu creșterea prețurilor și tarifelor, precum și să se mențină **un raport echitabil între pensii și salarii.** Statul român garantează dreptul la pensie fiecărui cetățean, indiferent de sex și naționalitate, și acordă sprijin material prin asistență socială persoanelor inapte de muncă, lipsite de mijloace de existență.

PRINCIPIILE FINANȚĂRII BUGETARE, norme potrivit cărora are loc eliberarea de resurse bugetare de la bugetul de stat și de la bugetele locale în concordanță cu obiectivele economico-sociale și cu prerogativele statului, pentru acoperirea unor cheltuieli ale companiilor naționale, regiilor autonome și societăților comerciale cu capital de stat, precum și ale instituțiilor publice. Aceste norme prevăd următoarele: a) **cheltuielile pot fi înscrise și finanțate de la bugetul de stat sau de la bugetele locale numai dacă sunt autorizate în mod expres printr-un act normativ.** În cazurile în care, în cursul execuției bugetare, se fac propuneri de elaborare a unor acte normative a căror aplicare determină micșorarea veniturilor sau majorarea cheltuielilor stabilite prin buget, inițiatorii au obligația să prevadă și resursele necesare compensării veniturilor sau acoperirii sporului de cheltuieli. Nici o cheltuială nu se poate înscrie în bugetul statului și nu se poate efectua din acesta dacă nu există o bază legală pentru o asemenea cheltuială. Sumele aprobate prin bugetul statului, în limitele cărora se pot efectua cheltuieli, reprezintă credite bugetare, care nu pot fi depășite; b) **în bugetul de stat nu se pot înscrie și aproba cheltuieli fără stabilirea resurselor din care urmează să fie efectuate;** c) **finanțarea se face, de regulă, de la un singur buget (de stat sau local), în funcție de importanța și de subordonarea întreprinderii sau a instituției publice;** d) **asigurarea dezvoltării echilibrate a tuturor ramurilor economice și a tuturor județelor, municipiilor, orașelor și comunelor țării;** e) **determinarea cuantumului cheltuielilor băneşti ale agenților economici cu capital de stat și ale instituțiilor publice în funcție de necesitățile lor reale și specifice;** f) **finanțarea de la bugetul de stat și de la bugetele locale este nerambursabilă, adică sumele puse la dispoziția agenților economici cu capital de stat și a instituțiilor publice nu se restituie bugetului.** Finanțarea nerambursabilă de la bugetul statului și de la bugetele locale se face, în principiu, pentru unitățile proprietate publică, dar există și cazuri când se finanțează unele acțiuni de dezvoltare a întregii țări, indiferent de forma de proprietate; g) **de la bugetul statului se finanțează numai cheltuielile care nu pot fi acoperite cu mijloace proprii ale agenților economici cu capital de stat și din credite bancare, iar mijloacele bugetare se eliberează**

acestora numai după folosirea mai întâi a resurselor proprii de care dispun, realizându-se „împletirea resurselor proprii cu finanțarea bugetară"; h) **mijloacele bugetare se alocă în limita creditelor bugetare aprobate, potrivit destinațiilor stabilite, și nu pot fi folosite în alte scopuri. Mijloacele bugetare sunt puse la dispoziția agenților economici cu capital de stat și a instituțiilor publice pentru scopuri dinainte stabilite și pot fi utilizate numai în conformitate cu destinațiile aprobate.** Nici o cheltuială nu poate fi efectuată dacă în bugetul aprobat nu s-au prevăzut mijloace bănești în scopul respectiv; i) **mijloacele bugetare trebuie folosite rațional, economicos, cu eficiență ridicată, neadmițându-se nici un fel de abuz în efectuarea cheltuielilor publice. Mijloacele bugetare nu pot fi folosite oricând și în orice condiții.** Potrivit acestui principiu, unitățile beneficiare nu au voie să cheltuiască fondurile bănești care le sunt aprobate, dacă situația din momentul respectiv nu impune această cheltuire; j) **efectuarea cheltuielilor din bugetul statului și din bugetele locale poate avea loc numai pe bază de acte justificative, legal întocmite și semnate de persoanele autorizate potrivit normelor legale, și care trebuie să poarte viza de control preventiv;** k) **finanțarea bugetară se face numai pe măsura justificării sumelor acordate anterior și corespunzător îndeplinirii sarcinilor, în concordanță cu evoluția necesităților reale de fonduri bănești în perioada curentă, și nu în mod automat.** Deși alocațiile bugetare sunt aprobate pe destinații, pe an, trimestre și luni, ele nu se acordă unităților în mod automat, ci numai ținându-se seama de proporțiile în care acestea și-au îndeplinit și își îndeplinesc sarcinile. Resursele bănești se eliberează de la buget numai pe măsura îndeplinirii obiectivelor în perioada precedentă și în perioada curentă; l) **veniturile încasate pentru bugetul de stat și pentru bugetele locale nu pot fi folosite direct pentru efectuarea de plăți, cu unele excepții prevăzute de lege;** m) **efectuarea unui control financiar preventiv și concomitent riguros, sistematic, exigent și aprofundat asupra folosirii cu eficiență maximă a resurselor proprii și a celor primite de la buget, respectarea unui regim sever de economii și aprecierea cu simț de răspundere a oportunității fiecărei cheltuieli.** Legea privind finanțele publice ale României prevede: „Orice cheltuială alocată prin bugetul de stat se poate aproba de către ordonatorul de credite și se poate efectua numai dacă a fost în prealabil avizată, potrivit legii, de către conducătorul compartimentului financiar-contabil sau de alte persoane însărcinate cu exercitarea controlului financiar preventiv." Controlul are ca efect identificarea, imobilizarea și utilizarea rezervelor interne de la agenții economici cu capital de stat, instituțiile publice și ramurile economiei naționale; n) **veniturile bugetare realizate peste cele aprobate pe ansamblul bugetului de stat pot fi folosite în cursul anului, după consumarea rezervei bugetare, cu aprobarea Parlamentului, pentru finanțarea unor sarcini stabilite prin actele normative.**

PRINCIPIILE FINANȚĂRII ȘI CREDITĂRII INVESTIȚIILOR, norme care se impun a fi respectate simultan în operațiunile de finanțare și de creditare a investițiilor. Aceste principii sunt: a) **finanțarea și creditarea investițiilor să se efectueze potrivit prevederilor programului;** b) **delimitarea resurselor bănești destinate finanțării și creditării investițiilor de fondurile producției și atragerea acestor resurse la băncile finanțatoare;** c) **îmbinarea surselor proprii provenite din activitatea întreprinderilor și a ministerelor cu credite bancare și, eventual, cu fondurile alocate de la bugetul statului;** d) **la nivelul economiei naționale, realizarea investițiilor se asigură prin folosirea combinată a finanțării nerambursabile cu creditul bancar;** e) **respectarea destinației resurselor proprii, a creditelor bancare și a alocațiilor bugetare și utilizarea lor numai pentru plata lucrărilor stabilite;** f) **efectuarea unui control prealabil riguros, de către organele bancare competente, asupra formării și folosirii cât mai eficiente a mijloacelor proprii, împrumutate și a celor primite de la buget;** g) **efectuarea finanțării numai pe baza și în limitele documentației tehnico-economice și de deviz aprobate;** h) **utilizarea rațională,**

oportună şi cu eficienţă maximă a mijloacelor destinate investiţiilor; i) finanţarea şi creditarea investiţiilor numai pe măsura executării lucrărilor fizice, şi nu în mod automat, acordându-se prioritate lucrărilor de investiţii începute în anul precedent.

PRINCIPIILE GENERALE ALE IMPOZITĂRII, norme, reguli generale de aşezare şi de încasare a impozitelor, care corespund atât obiectivelor social-economice, cât şi politicii fiscale a statului din perioada respectivă, precum şi intereselor plătitorilor. Sub aspect politic, fiecare impozit trebuie să răspundă unor cerinţe, să concorde cu anumite principii. Pentru prima dată, asemenea principii au fost formulate de Adam Smith, reprezentant de frunte al economiei politice din a doua parte a secolului al XVIII-lea, în lucrarea sa „Avuţia naţiunilor". În prezent, aceste principii sunt: a) **echitatea fiscală (justeţea impunerii)** (v.); b) **certitudinea impunerii** (v.); c) **comoditatea perceperii impozitelor** (v.); d) **randamentul impozitelor** (v.); e) **unicitatea impunerii** (v.); f) **stabilitatea impozitelor** (v.); g) **elasticitatea impozitelor** (v.); h) **proporţionalitatea impunerii** (v.); i) **progresivitatea impunerii** (v.); j) **moralitatea impunerii** (v.); k) **realitatea impunerii**; l) **neutralitatea fiscală.**

PRINCIPIILE PLANIFICĂRII CIRCULAŢIEI BANILOR, v. **PRINCIPIILE PLANIFICĂRII FINANCIARE.**

PRINCIPIILE PLANIFICĂRII CREDITELOR, v. **PRINCIPIILE PLANIFICĂRII FINANCIARE.**

PRINCIPIILE PLANIFICĂRII FINANCIARE, norme, reguli care stau la baza **planificării financiare** (v.), şi anume: a) **caracterul ştiinţific al planurilor.** Elaborarea şi executarea tuturor planurilor financiare se efectuează cu respectarea legilor şi a hotărârilor Guvernului. Planificarea financiară trebuie să se bazeze pe un sistem informaţional elaborat în mod ştiinţific, care să facă posibilă cunoaşterea obiectivă a realităţilor, a legităţilor societăţii şi să asigure folosirea metodelor moderne de analiză şi decizie; b) **universalitatea,** care constă în cuprinderea în planurile financiare ale întreprinderilor de stat, ale cooperativelor, în bugetul statului şi în celelalte planuri financiare a tuturor veniturilor şi cheltuielilor din raza lor de acţiune, adică a tuturor veniturilor şi cheltuielilor care sunt de competenţa lor; c) **unitatea,** principiu potrivit căruia toate planurile financiare sunt corelate între ele şi, totodată, coordonate cu bugetul statului; în acelaşi timp, fiecare plan financiar trebuie să fie coordonat cu planul de producţie respectiv. La rândul lor, bugetele ministerelor, departamentelor etc. şi bugetul statului sunt corelate cu programul economic; d) **echilibrarea planurilor financiare.** Toate planurile financiare sunt astfel elaborate încât să se asigure cel puţin egalitatea dintre venituri şi cheltuieli. Echilibrarea nu înseamnă însă elaborarea planurilor numai cu egalitatea dintre venituri şi cheltuieli, ci şi cu prevederea anumitor rezerve, care se utilizează în cazuri de calamităţi ale naturii, accidente, ivirea unor acţiuni neprevăzute etc.; e) **realitatea,** care reclamă ca planurile financiare să fie elaborate pe baza unor metode ştiinţifice şi cu luarea în considerare a experienţei anilor precedenţi, a sarcinilor din anul curent şi a situaţiei concrete din fiecare unitate economică, instituţie şi ramură economică; f) **regimul sever de economii,** principiu care asigură folosirea judicioasă a tuturor resurselor materiale, umane şi băneşti, în unităţile şi în ramurile economiei naţionale; g) **controlul,** principiu ce decurge din rolul activ al planificării financiare în economia naţională, iar prin exercitarea lui se asigură respectarea şi întărirea disciplinei economico-financiare.

PRINCIPIILE SISTEMULUI PUBLIC NAŢIONAL AL ASIGURĂRILOR SOCIALE, norme generale, reguli principale de organizare, conducere şi înfăptuire a protecţiei sociale a cetăţenilor prin sistemul public naţional al asigurărilor sociale, care reflectă democratismul şi

umanismul asigurărilor sociale, şi anume: a) **unicitatea**. Potrivit acestui principiu, statul a organizat şi funcţionează un singur sistem public naţional de asigurări sociale, garantat de acesta, bazat pe aceleaşi norme de drept. Prin instituirea sistemului unic se urmăreşte diminuarea riscurilor care decurg din existenţa mai multor sisteme de asigurări sociale, dintre care cele mai mici ajung inevitabil, mai devreme sau mai târziu, în dificultate, necesitând soluţii pe termen scurt. Unicitatea este expresia solidarităţii sociale, în general, şi a solidarităţii între generaţii, în special. Constituirea sistemului public naţional de asigurări sociale a avut în vedere structura ocupaţională, ca urmare a restructurării economice, a constituirii şi a funcţionării mecanismelor economiei de piaţă. Prin existenţa unui sistem unic public naţional de asigurări sociale este încurajată mobilitatea pe piaţa muncii, nemaiexistând rigiditatea anterioară a organizării asigurărilor sociale. Concomitent, se prevăd posibilitatea şi condiţiile de organizare şi de funcţionare a unor sisteme private, facultative, de asigurări sociale. Sistemul securităţii sociale se bazează pe trei componente: regimul unic, obligatoriu, de asigurări sociale; regimuri sociale private, facultative, şi un sistem de asistenţă socială, creându-se astfel un sistem modern de securitate socială. Se pot constitui, în acelaşi timp, asociaţii profesionale, ca instituţii publice, autofinanţate, pentru realizarea unor măsuri de prevenire a accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale, de recuperare a capacităţii de muncă, de reintegrare profesională şi pentru acordarea unor prestaţii complementare; b) **obligativitatea**. În concordanţă cu cerinţele acestui principiu, persoanele fizice care desfăşoară o activitate aducătoare de venituri şi care îndeplinesc condiţiile prevăzute de lege sunt cuprinse, prin efectul legii, în sistemul public naţional al asigurărilor sociale, beneficiind de drepturile şi având obligaţiile reglementate. În asigurările sociale este cuprins întregul personal din companiile naţionale, regiile autonome, societăţile comerciale, întreprinderile private, al cooperatorilor, asociaţilor, a agricultorilor, al avocaţilor, al slujitorilor cultelor, al tuturor pensionarilor şi al membrilor lor de familie. Persoanele ocrotite prin sistemul public naţional de asigurări sociale au calitatea de **asiguraţi**. Asiguraţii pot fi cetăţeni români, străini sau apatrizi, pe perioada în care au domiciliul sau reşedinţa în România. În sistemul public naţional al asigurărilor sociale sunt asigurate obligatoriu, prin efectul legii: ▪persoanele care desfăşoară activităţi pe baza contractului individual de muncă; ▪persoanele care îşi desfăşoară activitatea în funcţii elective sau care sunt numite în cadrul autorităţii executive, legislative ori judecătoreşti, pe durata mandatului, precum şi membrii cooperatori dintr-o organizaţie a cooperaţiei meşteşugăreşti, ale căror drepturi şi obligaţii sunt asimilate cu cele ale persoanelor care au contract individual de muncă; ▪persoanele care beneficiază de ajutor de şomaj, ajutor de integrare profesională sau alocaţie de sprijin, care se suportă din fondul pentru plata ajutorului de şomaj, denumite şomeri; ▪persoanele care realizează un venit brut pe an calendaristic echivalent cu cel puţin trei salarii medii brute pe economie şi care se află într-una dintre următoarele situaţii: ▪asociat unic, asociaţi comanditari sau acţionari; ▪administratori sau manageri care au încheiat contract de administrare sau de management; ▪membri ai asociaţiilor familiale; ▪persoane autorizate să desfăşoare activităţi independente; ▪persoane angajate în instituţii internaţionale, dacă nu sunt asiguraţii acestora; ▪proprietari de bunuri şi/sau arendaşi de suprafeţe agricole; ▪persoane care desfăşoară activităţi remunerate în cadrul gospodăriilor individuale sau activităţi private în domeniul forestier; ▪membri ai societăţilor agricole sau ai altor forme de asociere din agricultură; ▪persoane care desfăşoară activităţi în unităţile de cult recunoscute potrivit legii şi care nu au încheiat contract individual de muncă; ▪persoanele care realizează prin cumul venituri brute pe an calendaristic echivalente cu cel puţin trei salarii medii brute pe economie; ▪persoanele care desfăşoară activităţi exclusiv pe bază de convenţii civile de prestări de servicii şi care realizează un venit brut pe an calendaristic echivalent cu cel puţin trei salarii medii brute pe economie; ▪alte persoane. Asiguraţii sunt obligaţi să

plătească contribuţii de asigurări sociale şi au dreptul să beneficieze de prestaţii de asigurări sociale. Practic, astăzi toţi cetăţenii activi ai ţării, pensionarii şi membrii lor de familie sunt ocrotiţi prin asigurările sociale, ceea ce înseamnă că la baza asigurărilor sociale se află **principiul generalităţii** şi că statul garantează aceste drepturi prin Constituţie şi prin alte acte normative. Caracterul obligatoriu al asigurărilor sociale în sistemul public naţional dă consistenţă solidarităţii sociale, este corelativ garantării de către stat a acestui sistem, reduce posibilitatea lipsei veniturilor şi deci a dependenţei persoanei în cazul producerii riscurilor asigurate şi constituie premisa fundamentală a echilibrului financiar al sistemului public naţional al asigurărilor sociale; c) **garantarea de către stat a drepturilor de asigurări sociale.** Statul este garantul acestui drept exercitat prin sistemul public naţional al asigurărilor sociale. Statul sprijină acest sistem al asigurărilor sociale, în situaţii temeinic motivate, prin acoperirea deficitelor financiare, potrivit prevederilor Legii bugetului de stat; d) **cetăţenii sunt ocrotiţi în toate cazurile şi pentru toată perioada de pierdere a capacităţii lor de muncă, iar mamele se bucură şi de ocrotire socială deosebită în caz de sarcină, lehuzie, pentru creşterea şi îngrijirea copiilor, când au copii mici bolnavi etc.;** e) **contributivitatea.** Fondurile sistemului public naţional al asigurărilor sociale se constituie, în principal, pe seama contribuţiilor plătite de companiile naţionale, regiile autonome, societăţile comerciale cu capital de stat, mixt sau privat, instituţiile publice, cooperative, asociaţii, de barourile de avocaţi, instituţiile cultelor etc., precum şi din contribuţiile persoanelor fizice care folosesc personal casnic sau personal de îngrijire a blocurilor de locatari. Salariaţii, cooperatorii şi ceilalţi asiguraţi cotizează parţial şi diferenţiat pentru constituirea fondurilor asigurărilor sociale de stat. Salariaţii, membrii cooperatori, asociaţii, salariaţii întreprinderilor private plătesc contribuţia pentru pensia suplimentară; la pensionare, persoanele respective beneficiază, pe lângă pensia de bază, şi de o pensie suplimentară. Pentru şomeri, contribuţiile pentru asigurările sociale se plătesc din fondul pentru plata ajutorului de şomaj. Prin reforma asigurărilor sociale s-a hotărât ca 33% din contribuţii să fie trecute în sarcina asiguraţilor; f) **egalitatea.** Acest principiu are în vedere faptul că persoanele asigurate au aceleaşi drepturi şi obligaţii, dacă îndeplinesc aceleaşi condiţii prevăzute de lege. Cetăţenii sunt ocrotiţi prin asigurările sociale potrivit **sistemului de salarizare** sau, după caz, în concordanţă cu **venitul realizat.** Aceasta înseamnă că nivelul salariului (venitului) reprezintă elementul fundamental în funcţie de care se determină cuantumul indemnizaţiilor, ajutoarelor, pensiilor etc. Cetăţenii străini sau apatrizii care desfăşoară activităţi pe teritoriul României şi care îndeplinesc condiţiile legale sunt cuprinşi în sistemul nostru public naţional de asigurări sociale. Cetăţenii români care îşi desfăşoară activitatea în străinătate, în interesul statului român, sunt cuprinşi în sistemul nostru public naţional de asigurări sociale. Persoanele asigurate în sistemul public naţional şi care îşi stabilesc domiciliul sau reşedinţa în străinătate beneficiază de drepturile de asigurări sociale în condiţiile convenţiilor internaţionale la care România este parte; g) **solidaritatea socială.** Potrivit acestui principiu, participanţii la sistemul public naţional de asigurări sociale îşi asumă reciproc obligaţii şi beneficiază de drepturi pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale prevăzute de actele normative; h) **repartiţia.** În concordanţă cu cerinţele acestui principiu, fondurile sistemului public naţional se repartizează între asiguraţi sub forma pensiilor, indemnizaţiilor, ajutoarelor, tratamentului balnear, trimiterilor la odihnă etc.; i) **ocrotirea cetăţenilor se realizează în concordanţă cu cerinţele eticii şi echităţii sociale,** ceea ce înseamnă că pensiile şi celelalte forme de ocrotire sunt reglementate şi acordate pe baza contribuţiei fiecărui cetăţean la dezvoltarea societăţii noastre, urmărindu-se, concomitent, realizarea unui raport echitabil între veniturile care provin din salarii şi cele realizate din pensie, raport menit să stimuleze persoanele care lucrează efectiv în diferite sectoare ale producţiei materiale, în domeniul social-cultural etc.; de asemenea, se urmăreşte

realizarea unor proporţii echitabile între pensiile mici şi cele mari, au loc trimiteri la tratament balnear în mod gratuit ale pensionarilor cu pensii mai mici, trimiteri gratuite la odihnă în staţiunile balneoclimaterice ale copiilor din familiile cu mulţi copii etc.; j) **pensiile de asigurări sociale până la un anumit nivel sunt scutite de orice impozite şi taxe.** Pensiile de asigurări sociale până la un anumit nivel valoric, precum şi actele procedurale pentru dobândirea lor nu sunt impozabile şi nici taxabile. În cadrul asigurărilor sociale ale ţărănimii cu gospodărie proprie sunt scutite de impozite şi taxe atât pensiile, cât şi indemnizaţiile şi ajutoarele. Cererile care au drept scop stabilirea dreptului la pensie sau la indemnizaţie de asigurări sociale, adresate oricăror instituţii, sunt scutite de taxe; k) **imprescriptibilitatea dreptului la pensie şi la indemnizaţie de asigurări sociale.** Acest principiu este expres prevăzut în legislaţia noastră de asigurări sociale. Salariaţii, membrii cooperatori, asociaţii şi ceilalţi cetăţeni care îndeplinesc condiţiile legale au dreptul să ceară oricând stabilirea dreptului la pensie, la indemnizaţie etc.; l) **pensiile şi indemnizaţiile de asigurări sociale nu pot fi cedate nici total, nici parţial.** Pensiile şi indemnizaţiile de asigurări sociale constituie un drept personal şi nu pot face obiectul vreunei **tranzacţii**, nu pot fi limitate şi nu pot fi cedate nici **total**, nici **parţial**, deoarece sunt menite să asigure condiţii decente de viaţă persoanei căreia i-au fost conferite; m) **autonomia şi descentralizarea**, principiu potrivit căruia asigurările sociale se înfăptuiesc de către înşişi asiguraţii respectivi prin organe proprii şi organizaţii competente. S-a înfiinţat Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale, organism autonom bazat pe administrarea de sine stătătoare a legislaţiei în domeniul asigurărilor sociale şi al pensiilor, care întocmeşte proiectul bugetului şi sistemului public naţional al asigurărilor sociale şi asigură realizarea veniturilor, efectuarea cheltuielilor, stabilirea şi plata drepturilor de asigurări sociale.

PRINCIPIUL BUNEI-CREDINŢE, unul dintre principiile de bază care călăuzesc activitatea în materie de asigurări şi reasigurări. În activitatea de asigurări, buna-credinţă presupune ca, în interesul ambelor părţi, asiguratul să dea declaraţii exacte şi complete în legătură cu riscul care se acoperă prin asigurări. În cazul în care societatea de asigurări nu a fost exact şi complet informată de asigurat, dreptul în materie de asigurări prevede sancţiuni, având în vedere şi faptul dacă asiguratul a fost sau nu de bună-credinţă. În cazul reasigurării, **p.b.c.** permite realizarea unei importante economii de timp de muncă, deoarece controlul asupra operaţiunilor de subscriere, avizare, decontare, lichidare a daunelor etc. – ce privesc un contract de reasigurare – se efectuează de reasigurător numai în cazuri excepţionale, respectiv atunci când există rezerve (suspiciuni) întemeiate faţă de buna-credinţă a reasiguratului.

PRINCIPIUL COINTERESĂRII MATERIALE, trăsătură principală a gestiunii economico-financiare care urmăreşte mobilizarea şi folosirea cât mai eficientă a resurselor materiale, umane şi băneşti, în vederea satisfacerii tot mai complete a cerinţelor materiale şi spirituale ale membrilor societăţii, prin împletirea intereselor personale cu cele generale ale societăţii. Unităţile economice sunt stimulate să-şi îmbunătăţească continuu activitatea, să reducă costurile de producţie, să asigure permanent o calitate superioară produselor, să ia măsuri eficiente de creştere a productivităţii muncii etc., astfel încât să-şi poată compensa cheltuielile din venituri proprii şi să realizeze un profit cât mai mare, din care o parte să rămână la dispoziţia lor. Creditele acordate în condiţii avantajoase constituie un alt stimulent pentru unităţile economice. Stimularea unităţilor economice şi a colectivelor lor de salariaţi se realizează prin aplicarea judicioasă a principiilor salarizării; îmbunătăţirea sistemului de salarizare, prin participarea personalului la profit, acordarea de premii în cursul anului, îmbunătăţirea repartizării profitului etc. **V.** şi **fondul de premiere.**

PRISOS DE ACTIVE CIRCULANTE, parte de active circulante care apare în momentul când normativul de la finele anului de bază este mai mare decât normativul anului curent, ceea ce înseamnă că întreprinderea are nevoie, în anul curent, de mai puține active circulante decât în anul precedent. **P. de a.c.** se determină după formula:

$$P_rA_c = N_b - N_c,$$

în care:

P_rA_c = prisosul de active circulante;

N_b = normativul de la finele anului de bază;

N_c = normativul anului curent.

În mod obișnuit, **p. de a.c.** este o consecință a creșterii vitezei lor de rotație. Uneori, viteza de rotație a activelor circulante crește atât de mult încât întreprinderea poate să realizeze sarcini de producție mai mari ca în anul anterior cu un normativ mai mic decât cel pe care l-a avut în acel an. În urma restrângerii activității întreprinderii poate apărea un prisos de active circulante. **P. de a.c.** rezultat rămâne la dispoziția întreprinderii de stat, diminuând în mod corespunzător cuantumul creditelor bancare. Dacă întreprinderea nu utilizează credite bancare, **p. de a.c.** se virează la minister pentru redistribuire către unitățile noi sau către cele în funcțiune din anii anteriori; din prisosul rămas se rambursează creditele bancare acordate pentru creșterea activelor circulante.

PRIVATIZARE, proces complex de trecere a activelor și a serviciilor publice din proprietatea statului în proprietate privată. Procesul de **p.** cuprinde mai multe etape, cum sunt: ▪contractarea și realizarea asistenței tehnice necesare înfăptuirii privatizării; ▪analiza-diagnostic a societăților comerciale; ▪analiza detaliată a societăților comerciale în vederea evaluării lor; ▪evaluarea societăților comerciale; ▪stabilirea obiectivelor privatizării societăților comerciale; ▪stabilirea procedeelor de vânzare a acțiunilor; ▪întocmirea documentației de prezentare pentru viitorii investitori; ▪întocmirea graficului de vânzare efectivă a acțiunilor; ▪examinarea și soluționarea eventualelor situații incompatibile cu posibilitățile de vânzare. Procesul de **p.** s-a realizat în România de către Fondul Proprietății de Stat, Fondurile Proprietății Private și **Agenția Națională pentru Privatizare** (v.).

PRIVILEGII VAMALE, înlesniri, reduceri și scutiri care se acordă pentru importul, exportul sau tranzitul mărfurilor unor state prin teritoriul vamal al unui stat. V. și **taxă vamală; vamă; zonă vamală liberă.**

PROBABILITATE DE DAUNE, frecvență, posibilitate de producere a daunelor ca urmare a declanșării și ivirii accidentelor etc. **P. de d.** se determină folosindu-se datele evidenței statistice pe o perioadă cât mai îndelungată, efectuându-se calcule de probabilitate pentru a se determina frecvența și intensitatea daunelor provocate de anumite riscuri. Valorile înregistrate sunt cuprinse între 0 și 1. Dacă probabilitatea este 1, producerea evenimentului este sigură, iar în cazul când probabilitatea este 0, survenirea evenimentului este imposibilă. Probabilitatea producerii unui eveniment se exprimă sub forma unei fracții; numărătorul arată numărul cazurilor producătoare de daune (în care scop se folosesc datele statisticii pe o perioadă expirată), iar numitorul arată numărul total al cazurilor (evenimentelor) asemănătoare posibile. În practica asigurărilor, prin **p. de d.** se stabilesc mărimea răspunderii societății de asigurări și cuantumul primelor de asigurare. V. și **risc.**

PROBABILITATE DE DECES, posibilitatea ca o persoană luată la întâmplare dintr-o grupă suficient de mare de persoane în vârstă de x ani să decedeze între x și x+1 ani. **P. de d.** se folosește în asigurările de persoane. V. și **tabele de mortalitate.**

PROBABILITATE DE SUPRAVIEȚUIRE, număr mediu de persoane din numărul de persoane luat inițial în calcul, care poate ajunge să împlinească vârsta de x ani. **P. de s.** se folosește în asigurările de persoane. **V. și tabele de mortalitate.**

PROBABILITATE DE VIAȚĂ, posibilitatea ca o persoană luată la întâmplare dintr-o grupă numeroasă de persoane în vârstă de x ani să împlinească vârsta de x+1 ani. **P. de v.** se folosește în asigurările de persoane. **V. și tabele de mortalitate.**

PROCENT, atât la sută sau din sută; suma pe care debitorul o plătește creditorului – de regulă stabilită pe un an – la 100 de unități bănești primite sub formă de împrumut. ❖ **P. de decontare a polițelor, p.** încasat de către bănci pentru decontarea polițelor. **V. și decontarea polițelor.**

PROCES BUGETAR, activitate complexă a organelor de stat, reglementată de lege, care cuprinde elaborarea, examinarea, dezbaterea, aprobarea, executarea și încheierea bugetului de stat, a bugetelor locale și a bugetului asigurărilor sociale de stat. **P.b.** cuprinde întocmirea și aprobarea contului general anual de execuție a bugetului de stat, a contului bugetelor locale și a contului de execuție a bugetului asigurărilor sociale de stat, precum și controlul sistematic al încasării veniturilor și cu deosebire al executării cheltuielilor bugetare. **V. și elaborarea bugetului de stat; executarea bugetului de stat; executarea de casă a bugetului de stat.**

PROCES-VERBAL DE CONSTATARE A DAUNELOR ÎN ASIGURĂRI, document ce se întocmește în cel mai scurt timp de la producerea riscului asigurat, în vederea stabilirii și plății despăgubirii de asigurare; el se elaborează în prezența asiguratului, cu participarea unor reprezentanți ai consiliilor locale, a unor martori etc.

PROCES-VERBAL DE CONTROL (DE BAZĂ), document principal ce se încheie de către organele de control, care conține introducerea, cuprinsul și încheierea, unde se consemnează întreaga activitate controlată. **P.v. de c.** (de **b.**) cuprinde: unitatea controlată, forul superior de care aparține, organele de control, perioada controlată, obiectul controlului, operațiunile și documentele verificate, lipsurile constatate, actele normative care au fost încălcate, pagubele provocate avutului public sau alte consecințe negative în activitatea unității controlate, cauzele care au determinat asemenea deficiențe, consecințele economice și financiare ale deficiențelor constatate, numele, prenumele și funcția persoanelor vinovate, eventualele obiecții ale persoanelor controlate, măsurile care trebuie luate operativ pentru remedierea deficiențelor, timpul în care se vor soluționa problemele, sarcinile și măsurile ce trebuie luate pentru îmbunătățirea activității, termenele de realizare, persoanele care le vor întreprinde etc. Constatările consemnate în procesul-verbal se analizează și se prelucrează împreună cu conducerea unității controlate. În cazul când conducerea unității este de acord cu constatările făcute, ea semnează procesul-verbal; dacă are de făcut obiecțiuni la conținutul și la concluziile lui, atunci ea are obligația să le formuleze în scris, fie direct pe procesul-verbal, fie separat, și să i le anexeze. La **p-v. de c.** se anexează diferite acte de control, cum sunt: declarația gestionarului, sesizări, inventare de control, procese-verbale de răspundere materială (penală), note de constatare, note explicative.

PROCES-VERBAL DE VERIFICARE, document ce se întocmește de către șeful circumscripției (serviciului) financiare și inspectorul-șef de impozite, în care se cuprind toate datele [illegible] procesare calculării venitului impozabil și a impozitului anual datorat de [illegible] etc.

PROCES-VERBAL PARȚIAL DE CONTROL, document ce se încheie de către organele de control pentru o problemă sau o gestiune, când se constată pagube aduse avutului public (lipsuri în gestiune, plăți nelegale de salarii, plusuri nejustificate etc.) și care urmează, de regulă, o procedură deosebită de valorificare. Când nu se constată abateri grave, nu se mai încheie acest document, ci numai procesul-verbal de bază. În **p.-v.p.** de **c.** referitoare la răspunderile materiale se arată cuantumul pagubelor, persoanele vinovate etc. Dacă lipsurile și abaterile constatate au caracter infracțional, procesul-verbal respectiv se înaintează organelor penale pentru continuarea cercetărilor. V. și **proces-verbal de control (de bază).**

PROCURĂ, împuternicire scrisă, legalizată, prin care o persoană fizică (mandant) împuternicește o altă persoană fizică (procurist sau mandatar) să o reprezinte și să acționeze în numele său, să încheie anumite acte, convenții, să ridice o sumă de bani etc. Procuristul semnează în aceste operațiuni, adăugând la semnătura sa mențiunea „prin procură". **P.** poate fi **unică,** când se eliberează pentru efectuarea unei singure operațiuni, **generală,** dacă se eliberează pentru efectuarea mai multor operațiuni decurgând, spre exemplu, din administrarea unor bunuri, și **specială,** dacă se eliberează pentru efectuarea operațiunilor de același fel.

PROCURIST, persoană fizică mandatată prin procură, care este împuternicită să îndeplinească unele acte juridice, cum ar fi: angajarea capitalului societății pentru aprovizionări necesare continuării activității unității economice, valorificarea unor bunuri etc. V. și **procură.**

PROCUROR FINANCIAR, membru al Procuraturii, care supraveghează justa aplicare a legilor și reprezintă interesele statului. Funcționează pe lângă **Curtea de Conturi** (v.). **P.f.** investește cu act de sesizare Colegiul Jurisdicțional cu privire la faptele și la persoanele asupra cărora este sesizat de organele de control proprii ale Curții de Conturi. Dacă **p.f.** constată inexistența prejudiciului ori a răspunderii, clasează motivat actul de control. În celelalte alternative, **p.f.** procedează motivat la restituirea acestora pentru completarea sau refacerea lor. **P.f.** sesizează organele de urmărire penală competente asupra faptelor cu caracter infracțional rezultate în urma examinării actelor de control cu care a fost sesizat. **P.f.** participă la ședințele Colegiului Jurisdicțional ca instanță de fond și de executare, la ședințele Secției Jurisdicționale, precum și la ședințele Curții de Conturi; de asemenea, poate participa la ședințele completelor de judecată în care sunt examinate rapoartele întocmite în urma examinării conturilor. **P.f.** exercită căile ordinare și extraordinare de atac împotriva hotărârilor colegiilor și Secției Jurisdicționale, precum și calea ordinară a recursului împotriva încheierilor colegiilor jurisdicționale etc.

PRODUCTIVITATE, indicator calitativ care evidențiază randamentul, eficiența cu care sunt avansați, combinați, substituiți și consumați factorii de producție. Nivelul **p.** se determină fie prin raportarea producției obținute într-o anumită perioadă la volumul factorilor de producție utilizați în aceeași perioadă pentru obținerea producției, fie invers.

PRODUCTIVITATE MARGINALĂ, randamentul, sporul de venit total al unui agent economic, care se obține pe seama atragerii în producție a unei unități suplimentare dintr-un anumit factor de producție. **P.m.** se calculează prin raportarea plusului de efect la plusul de factori folosiți pentru obținerea efectului într-o perioadă dată de timp, formula de calcul fiind:

$$P_m = \frac{P_e}{P_f},$$

în care:

P_m = productivitate marginală;

P_e = plusul de efect;

P_f = plusul de factori.

PRODUCTIVITATE A MUNCII 1. Cantitatea de valori de întrebuinţare create de munca vie într-o unitate de timp (oră, zi, săptămână, lună etc.) **2.** Eficienţa cu care este cheltuită o anumită cantitate de muncă în procesul de producţie. **3.** Indicator de bază cu ajutorul căruia se comensurează eficienţa economică a viitoarelor investiţii. **P.m.** se poate determina ca raport între valoarea producţiei create într-o anumită perioadă şi numărul lucrătorilor. Exprimând eficienţa, **p.m.** este determinată de îndemânarea muncitorilor, de gradul de dezvoltare a ştiinţei şi de aplicabilitatea sa tehnologică, de complexitatea socială a procesului de producţie, de volumul şi eficacitatea mijloacelor de producţie, precum şi de condiţiile naturale. Calculul **p.m.** se face folosind una dintre următoarele metode: a) **metoda unităţilor valorice**, care constă în împărţirea producţiei globale, exprimată în preţuri de producţie sau de livrare, la numărul de muncitori calculat ca necesar. Prezintă inconvenientul că permite cheltuirea unui fond de salarii mai mic sau mai mare, fără ca aceasta să fie determinată de schimbarea volumului de muncă, şi nu oglindeşte just dinamica **p.m.** în cazul unei producţii variate sau al trecerii de la materii prime ieftine la materii prime scumpe sau invers, schimbările intervenite în cooperarea cu alte întreprinderi etc. În toate aceste cazuri, volumul de muncă rămâne neschimbat. Are însă avantajul că face posibilă prezentarea în expresie generalizată a oricărui fel de producţie ce se poate fabrica de o întreprindere; b) **metoda unităţilor naturale**, care constă în raportarea cantităţii producţiei fabricate, exprimată în etalon natural (producţia fizică), la efectivul scriptic mediu de muncitori; c) **metoda unităţilor de muncă**, care constă în raportarea timpului consumat în perioada de evidenţă pentru fabricarea producţiei, exprimat în om-zile, la efectivul mediu al lucrătorilor din aceeaşi perioadă. **P.m.** este influenţată de următorii factori: ▪mecanizarea şi îmbunătăţirea folosirii utilajelor şi sculelor; ▪creşterea sau reducerea rebuturilor la semifabricate şi produse finite; ▪schimbarea procesului tehnologic prin organizarea raţională a utilajelor în ordinea fluxului tehnologic şi prin introducerea tehnicii noi; ▪schimbarea duratei de lucru prin îmbunătăţirea condiţiilor de muncă; ▪mărirea zilei de muncă şi a numărului de schimburi; ▪raportul dintre muncitorii productivi şi cei auxiliari; ▪sistemul de salarizare şi ridicarea calificării profesionale. Creşterea productivităţii muncii înseamnă micşorarea consumului de muncă vie pe unitatea de produs sau sporirea numărului de produse create în cursul unei perioade de timp determinate.

PRODUCTIVITATE TOTALĂ A FACTORILOR DE PRODUCŢIE, indicator economic important cu ajutorul căruia se apreciază eficienţa economică şi financiară a agentului economic. Acest indicator se calculează astfel:

$$\text{P.t. a f. de p.} = \frac{\text{Volumul producţiei}}{\text{Volumul de muncă + capitalul}}.$$

PRODUCŢIE 1. Activitatea desfăşurată în cadrul procesului reproducţiei sociale în scopul transformării şi al schimbării formei materialelor din natură pentru adaptarea la nevoile de existenţă şi de dezvoltare a societăţii umane. **2.** Totalitatea produselor obţinute într-un anumit sector de activitate, într-o perioadă determinată (de exemplu, producţie agricolă, minieră etc.). Producţia, ca proces, din punct de vedere tehnico-economic are o **latură tehnică**, studiată de ştiinţele naturii şi de cele tehnice, şi o **latură socială**, respectiv relaţiile economice ce se stabilesc între oameni şi care sunt studiate de economia politică. Compartimentul financiar-contabil din

întreprindere înregistrează cheltuielile ocazionate de fabricarea produselor, stabileşte costurile produselor obţinute şi analizează eficienţa economică într-o perioadă dată.

PRODUCŢIE AGRICOLĂ, activitatea desfăşurată pentru cultura plantelor şi creşterea animalelor sub acţiunea forţei de muncă, a mijloacelor de producţie şi a mediului înconjurător (factorii pedologici, climaterici şi biologici). Principalul mijloc de **p.a.** este pământul, la care se adaugă, în ordine, materialele (semînţele, puieţii, animalele tinere etc.), a cărui perioadă de producţie este de lungă durată, din care cauză ea are un caracter sezonier. În practică se deosebesc: **producţia a. de bază** (producţia vegetală, producţia animală şi producţia industrială), **producţia ajutătoare sau auxiliară** (producţia atelierelor de reparaţii, a animalelor de tracţiune, a uzinei electrice, a transporturilor auto, a tractoarelor şi a maşinilor agricole etc., toate acestea ajutând la obţinerea producţiei de bază) şi **producţia anexă** sau de **prelucrare** (producţia uscătoriilor de fructe, a secţiilor de prelucrarea laptelui, a legumelor, a strugurilor etc.).

PRODUCŢIE BRUTĂ, indicator care exprimă valoarea totală a producţiei materiale şi nemateriale (servicii) obţinute de unitatea economică într-o anumită perioadă de timp, exprimată la preţurile pieţei.

PRODUCŢIE DUALĂ, producţie destinată mai multor pieţe, având calităţi şi preţuri diferite. **V. şi preţ dual.**

PRODUCŢIE FINITĂ, produsele a căror fabricare a fost complet terminată, care au fost verificate şi recepţionate de controlul tehnic de calitate al întreprinderii şi care au fost găsite corespunzătoare standardelor. În **p.f.** se cuprind atât produsele a căror fabricare a fost încheiată, cât şi produsele care urmează să fie prelucrate în alte unităţi economice. Produsele care nu au standardele stabilite trebuie să corespundă condiţiilor prevăzute în contractele economice ale întreprinderii şi să fie recepţionate de client. Neîndeplinirea acestor condiţii atrage după sine includerea în grupa **producţie neterminată** (v.).

PRODUCŢIE FIZICĂ 1. Totalitatea bunurilor exprimate în unităţi de măsură naturale, produse de o unitate economică într-o anumită perioadă, în sortimentele şi asortimentul stabilit. 2. Indicator important cu ajutorul căruia se apreciază cantitativ şi calitativ activitatea unităţilor economice. **V. şi producţie netă.**

PRODUCŢIE GLOBALĂ, indicator general care cuprinde volumul întregii producţii a întreprinderii, incluzând produsele finite, la care se adaugă semifabricatele din producţie proprie livrate în afara întreprinderii, lucrările cu caracter industrial, diferenţa dintre soldul semifabricatelor din producţie proprie la sfârşitul perioadei de gestiune şi cel de la începutul acestei perioade, diferenţa dintre soldul producţiei neterminate la sfârşitul perioadei şi cel de la începutul ei, servicii etc. evaluate în preţuri de livrare. **P.g.** nu cuprinde întreaga producţie neterminată existentă la sfârşitul perioadei de gestiune, ci numai diferenţa dintre producţia neterminată la sfârşitul lunii şi cea de la începutul lunii. Această diferenţă poate fi în plus sau în minus, din care cauză ea se adaugă sau se scade în calculul **p.g.** Se poate adăuga în cazul în care producţia neterminată la finele lunii este mai mare decât cea de la începutul lunii şi se scade, în caz contrar. **P.g.** este indicatorul prin care se determină producţia marfă, creşterea sau micşorarea producţiei neterminate, precum şi producţia de scule, dispozitive şi verificatoare (SDV), din producţia proprie a întreprinderii. Ea exprimă, în condiţiile evaluării băneşti, rezultatul total, direct şi util al activităţii industrial-productive a întreprinderii, sintetizând consumul de muncă vie şi materializată pe o anumită perioadă de timp. Indicatorul **p.g.** stimulează practicarea unor consumuri mari la materialele scumpe, urmărindu-se obţinerea de valori generale mari, şi nu

crearea unei valori noi prin munca desfăşurată de personalul întreprinderii. **P.g.** exprimă o anumită latură a activităţii întreprinderilor; ea cuprinde şi valoarea materiilor prime, a materialelor etc., ceea ce înseamnă că, de fapt, cu cât consumurile acestora sunt mai mari şi mai scumpe, cu atât şi valoarea **p.g.** este mai mare. În consecinţă, **p.g.** nu stimulează reducerea consumurilor, aplicarea regimului strict de economii şi sporirea valorii nou create. Neevidenţiind just efortul propriu al întreprinderii, **p.g.** nu mai este un indicator principal de apreciere a rezultatelor activităţii întreprinderii, acest rol este astăzi îndeplinit de indicatorul **cifra de afaceri** (v.).

PRODUCŢIE IMOBILIZATĂ, cantitate de produse din exerciţiul curent conservată de agentul economic ca imobilizări. Imobilizările sunt evaluate la nivelul costurilor de producţie, atât pentru imobilizările corporale, cât şi pentru cele necorporale. **P.i.** se constituie din motive de prudenţă, de prevedere.

PRODUCŢIE MARFĂ, indicator sintetic de bază care exprimă valoric, de regulă în preţuri curente, volumul producţiei finite destinate vânzării, lucrările de investiţii, producţia secţiilor anexe pentru nevoile neproductive ale întreprinderii, serviciile prestate terţilor sau însăşi întreprinderii în scopuri neproductive sau sectorului de investiţii. Nu se cuprind în **p.m.** produsele incomplete sau necorespunzătoare standardelor, rebuturile (inclusiv cele care se pot vinde), deşeurile care pot fi vândute, lucrările de proiectare, de cercetare ştiinţifică şi alte lucrări cu caracter neproductiv, livrate în afara întreprinderii.

PRODUCŢIE MARFĂ VÂNDUTĂ ŞI ÎNCASATĂ, v. CIFRĂ DE AFACERI.

PRODUCŢIE NECOMPARABILĂ, produse fabricate pentru prima dată în întreprindere, precum şi cele fabricate în anul precedent, însă numai ca probă (prototip).

PRODUCŢIE NEINDUSTRIALĂ, p. care nu are caracter industrial şi este independentă de **p.** de bază a întreprinderii.

PRODUCŢIE NETĂ 1. Categorie economică, expresie sintetică a muncii pentru sine şi a muncii pentru societate. **2.** Indicator sintetic de eficienţă, expresiv şi mobilizator, introdus prin noul mecanism economico-financiar, care măsoară consumul de muncă vie, exprimând exact efortul propriu al unei întreprinderi, al unei ramuri economice la crearea produsului naţional brut, cerinţă fundamentală pentru dezvoltarea rapidă a economiei naţionale. Exprimând aportul întreprinderii la crearea produsului naţional brut, la dezvoltarea şi la întărirea economiei naţionale, **p.n.** sintetizează şi evidenţiază folosirea eficientă a mijloacelor materiale, respectiv reducerea cheltuielilor materiale de producţie care influenţează direct mărimea venitului naţional. **3.** Valoarea nou creată într-o unitate productivă, exprimată în preţuri de producţie curente. Spre deosebire de **producţia globală** (v.) sau de **producţia marfă** (v.), **p.n.** cuprinde numai produsul nou creat sub forma produsului pentru societate şi a produsului pentru sine. Exprimat valoric, indicatorul **p.n.** cuprinde: ▪prelevarea pentru societate a unei părţi din valoarea nou creată în vederea alimentării fondului de dezvoltare a societăţii; ▪salariile de bază şi suplimentare ale personalului şi alte drepturi ale salariaţilor; ▪cheltuielile pentru cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi introducerea tehnicii noi; ▪cheltuielile generale, exclusiv cele materiale; ▪impozitul pe salarii; ▪contribuţii pentru asigurările sociale; ▪diferite impozite şi taxe; ▪alte cheltuieli cu munca vie; ▪cheltuieli de deplasare; ▪cheltuieli cu transportul salariaţilor; ▪dobânzi bancare; ▪prime de asigurare; ▪beneficiul net. **P.n.** se obţine prin scăderea cheltuielilor materiale (materii prime, materiale de bază şi auxiliare, combustibil, energie, apă, amortismentul mijloacelor fixe etc.) din producţia globală sau prin însumarea elementelor sale componente menţionate mai sus. Creşterea **p.n.** se poate obţine pe căile sporirii producţiei globale (utilizarea raţională şi completă a

capacităților de producție, utilizarea judicioasă a forței de muncă, îmbunătățirea structurii sortimentelor și asortimentului, creșterea producției fizice etc.) și a reducerii cheltuielilor materiale (reducerea cheltuielilor care constituie amortismentul mijloacelor fixe pe unitatea de produs, reducerea normelor de consum specific, reducerea consumului de materii prime, materiale, combustibil, energie, reciclarea și refolosirea materialelor, utilizarea diferiților înlocuitori etc.). **P.n.** îndeplinește următoarele funcții: ▪instrument de cuantificare a sarcinilor de producție și de apreciere a rezultatelor economico-financiare la nivel de întreprindere și de ramură economică; ▪factor de stimulare a creșterii economice; ▪indicator de comensurare a productivității muncii sociale; ▪pârghie economico-financiară; ▪criteriu de decizie economică; ▪indicator de calculare a fondului de salarii, sursă de acordare și de creștere a salariilor personalului; ▪indicator de eficiență calculat la 1 000 de lei fonduri fixe. Principalele valențe ale indicatorului **p.n.** sunt: ▪exprimă concret aportul efectiv al fiecărui colectiv de lucrători la realizarea producției industriale și orientarea spre fabricarea de produse cu un grad înalt de prelucrare și cu cheltuieli materiale reduse; ▪elimină influențele negative determinate de circulația artificială nejustificată a unor produse, semifabricate etc., precum și cele generate de schimbările intervenite în gradul de integrare a producției prin adâncirea specializării; ▪stimulează reducerea consumurilor de materii prime, materiale, energie, prin faptul că nivelul de îndeplinire a **p.n.** este direct influențat de gospodărirea resurselor materiale; ▪înlesnește calcularea unor indicatori de eficiență mai concludenți decât în cazul producției globale, datorită eliminării din calcul a cheltuielilor de muncă trecută. **P.n.** este principalul instrument al mecanismului economico-financiar, principala pârghie de orientare a întregii activități economice spre o eficiență maximă, de accentuare a laturilor intensive ale reproducției lărgite. În lipsa unui control economico-financiar eficient, indicatorul **p.n.** poate conduce la menținerea în fabricație sau la fabricarea unor produse cu manoperă ridicată, scumpă.

PRODUCȚIE NETERMINATĂ, producție care nu a parcurs în întregime, până în momentul inventarierii de la sfârșitul lunii, un ciclu sau o fază anumită de fabricație, potrivit procesului tehnologic al producției, precum și acele produse care, deși au fost terminate, nu au trecut însă toate probele de recepționare tehnică sau nu au fost completate cu toate piesele și accesoriile. În **p.n.** se cuprind: materiile prime aflate în curs de fabricație care, la sfârșit de lună, se află pe sau în mașină (de exemplu, oțelul aflat în procesul de elaborare, piesele care se lucrează la strung sau mașina care se află pe banda rulantă etc.). Se consideră **p.n.** acele materiale care la inventariere se constată că au parcurs o parte din procesul tehnologic prevăzut. O astfel de producție nu a fost nici recepționată și nici nu i s-au întocmit acte de depozitare. Ea se poate afla în secție în momentul inventarierii, poate fi depozitată provizoriu în magazia secției sau în secția următoare ori se poate afla în afara întreprinderii în vederea montării la client. De asemenea, se consideră **p.n.** producția aflată în stadiul de probă conform clauzelor contractuale. Nu se consideră **p.n.** comenzile anulate și nici cele întrerupte. Importanța pe care o prezintă stabilirea justă a **p.n.** în ce privește indicatorii economici ai activității întreprinderii a impus organizarea și ținerea unei evidențe operative exacte a existenței și a mișcării unei asemenea producții în cadrul secțiilor de fabricație. Din datele evidenței operative privind **p.n.** se stabilesc elementele pe baza cărora se pot lua măsuri privind deficiențele organizatorice, tehnice și financiare, care împiedică ritmul de desfășurare normală, potrivit programului producției neterminate. Se știe că soldul și structura **p.n.** constituie elementele de bază ale indicelui de realizare a producției globale. Pentru a răspunde sarcinilor, evidența operativă trebuie să fie astfel organizată încât să facă posibilă oglindirea rezultatelor intermediare și succesive ale procesului de producție atât din punct de vedere valoric, în cadrul sarcinii de reducere a costurilor, cât și din punctul de vedere al circuitului activelor circulante respective. Ea trebuie să mai reflecte corelațiile dintre soldurile **p.n.** desfășurate pe produse și loturi. Evidența operativă se ține după procedeul de itinerar (de marșrut) pentru **p.n.** în

cazul fabricației succesive (producția individuală, de serie mică și în loturi mari), precum și în cazul fabricației care nu necesită volum mare de muncă, cum ar fi fabricarea de piese mici. În astfel de cazuri se folosește fișa de însoțire, întocmită pe baza fișei tehnologice, de la prima până la ultima operațiune. Cu ajutorul fișei de însoțire se execută: controlul tehnic de calitate, predarea pieselor la magaziile intermediare, calcularea cantităților și stabilirea stadiului în care se găsesc piesele (bune, rebutate, semifabricate, în curs de fabricare sau de montare etc.), precum și calcularea costurilor de producție. În cazul fabricației paralel succesive (producția de serie mare și cu volum mare de muncă), în care predarea pieselor pentru continuarea prelucrării lor se face în mai multe partizi, evidența se ține pe totalitatea pieselor prelucrate de fiecare secție în parte. O evidență separată se ține cu ajutorul rapoartelor de control și salarizare, pentru fabricațiile cu ciclu închis (în secțiile în care piesele parcurg întregul complex de operațiuni), precum și în producția pe bandă. Cheltuielile aferente **p.n.** se stabilesc prin inventarierea efectivă a producției neterminate aflate în secții, prin aprecierea tehnică a stadiului sau a gradului de efectuare a operațiunilor tehnologice și prin metoda contabilă, potrivit căreia aceste cheltuieli rămân după scăderea din totalul cheltuielilor de producție a cheltuielilor aferente produselor finite, deșeurilor, semifabricatelor înmagazinate și rebuturilor, al căror cost se include în producția marfă. În întreprinderi, inventarierea **p.n.** și a semifabricatelor de producție proprie se efectuează periodic, de cele mai multe ori lunar, însă obligatoriu anual, înaintea întocmirii dării de seamă și a bilanțului contabil. Prin aceste inventarieri se asigură controlul asupra integrității valorilor materiale în procesul de producție, stabilirea influenței în plus sau în minus a producției neterminate asupra valorii producției globale și marfă, precum și consumurile specifice realizate, rebuturile, deșeurile, perisabilitățile etc., controlul asupra decontării salariilor directe, în special a celor în acord. **P.n.** se evaluează de obicei la costul efectiv din perioada curentă sau din cea precedentă, pe articole de calculație folosite la calcularea costurilor produselor, cu excepția articolelor de calculație „Rebuturi definitive și cheltuieli de remaniere", „Compensarea uzurii instrumentelor și mecanismelor cu destinație specială", „Alte cheltuieli speciale" și „Cheltuieli de desfacere", care se includ în producția marfă. Evaluarea **p.n.** se mai poate face la costurile stabilite sau la costul normativ, când se folosește metoda normativă. În producția vegetală, **p.n.** constă în cheltuielile de producție efectuate cu lucrările agricole de toamnă pentru producția anului viitor (ogoare, însămânțări agricole de toamnă, lucrările efectuate la vii și la pomi fructiferi după recoltare etc.). **V. și normativul producției neterminate.**

PRODUS, bun material care rezultă dintr-un proces de muncă.

PRODUS BANCAR, rezultat monetar obținut din desfășurarea activității bancare, care se prezintă, în principal, sub forma creditelor, a dobânzilor încasate pentru creditele acordate, a comisioanelor primite, echivalente serviciilor prestate etc.

PRODUS BANCAR NET, diferența, soldul dintre produsele bancare (formate în principal din dobânzile percepute la creditele acordate) și cheltuielile bancare (constituite în principal din dobânzile plătite pentru capitalurile colectate). **P.b.n.** trebuie să fie mai mare decât cheltuielile de exploatare, care cuprind salariile personalului, chirii, amortismente, impozite, iluminat, încălzit, telefon, fax, imprimantă. **P.b.n.** poate fi oarecum asimilat adaosului comercial. **P.b.n.** se formează ca rezultat din volumul de afaceri, respectiv capitaluri investite, și din rata profitului (diferența dintre dobânzile medii ale creditelor acordate și dobânzile la capitalurile colectate). Rezultă că **p.b.n.** depinde de volumul de operațiuni (capitaluri medii) și rata profitului. La nivel macroeconomic, volumul operațiunilor este determinat de masa monetară, iar la nivel microeconomic, depinde de mărimea și de strategia fiecărei bănci, care acceptă sau nu anumite riscuri bancare. Rata profitului bancar este diferită în funcție de tipul de activitate desfășurată de

fiecare bancă. De pildă, băncile de depuneri au un profit mai mare ca urmare a faptului că ele dispun de o rețea dezvoltată de colectare, care le permite să mobilizeze cu deosebire depunerile slab remunerate sau neremunerate; evident, aceste bănci au cheltuieli determinate de aceste rețele. La rândul lor, băncile de credit pe termen mediu și lung, care se finanțează, în cea mai mare măsură, pe piața monetară, au cheltuieli mai mici de exploatare. De asemenea, rata profitului depinde de nivelul general al dobânzilor practicate. În general, se constată că dobânda la depuneri este staționară sau crește foarte încet, în timp ce dobânda la creditele acordate de bănci are o tendință de creștere. V. și **produs bancar.**

PRODUS DE ASIGURARE, prestarea de către societățile de asigurări a unui serviciu asiguratului în schimbul primei de asigurare pe care acesta a plătit-o. Sunt p. de a.: ▪plata sumei asigurate pentru persoanele cuprinse în asigurare; ▪plata de despăgubiri în cazuri de daune la bunuri; ▪plata unei sume de bani către o terță persoană pentru compensarea prejudiciului provocat de către asigurat.

PRODUS FINIT, bun material a cărui fabricație s-a încheiat în unitatea economică și care corespunde standardelor stabilite și este destinat livrării.

PRODUS GLOBAL 1. Totalitatea valorilor de întrebuințare obținute într-o ramură a producției materiale în decurs de un an. Prin însumarea **p.g.** realizat în toate ramurile producției materiale se obține produsul social total. 2. Parte componentă a produsului social total care cuprinde valoarea bunurilor create într-o ramură a producției materiale în decurs de un an, sporul de valoare creat în ramurile care constituie o continuare a procesului de producție în sfera circulației (activitatea productivă din comerț, din transportul de mărfuri și telecomunicații etc.) și serviciile cu caracter productiv (cercetarea științifică legată de producție etc.).

PRODUS INTERN BRUT, indicator sintetic al economiei naționale, care exprimă valoarea tuturor mărfurilor produse și a serviciilor prestate într-o anumită perioadă, de obicei într-un an, de către o anumită națiune. **P.i.b.** reprezintă suma valorilor adăugate realizate de agenții economici care activează în țară, la care se adaugă taxa pe valoarea adăugată corespunzătoare produselor și taxele vamale. **P.i.b.** ia drept criteriu teritoriul țării. Indiferent dacă întreprinderile sunt românești sau străine, ele contribuie la crearea **p.i.b.** Dar activitatea întreprinderilor românești și a filialelor lor din străinătate nu se cuprinde în **p.i.b. P.i.b.** se calculează făcând diferența între valoarea totală a bunurilor și serviciilor produse în anul luat în calcul și valoarea bunurilor și serviciilor produse și consumate pentru producerea de noi bunuri și servicii, numită consum intermediar. Prin modul cum statistica îl calculează, **p.i.b.** cuprinde în structura sa nu numai veniturile primare, ci și veniturile derivate și uneori chiar anumite venituri fictive. **P.i.b.** se calculează în **prețuri curente** (v.), în **prețuri de piață** (v.) și în prețurile factorilor de producție. Prin scăderea sumei impozitelor indirecte din **p.i.b.**, exprimat în prețuri de piață, se obține mărimea **p.i.b.** exprimat în prețurile factorilor de producție. Cuantumul **p.i.b.** creat de către o anumită țară exprimă potențialul economic al țării respective, posibilitățile ei de dezvoltare, puterea ei de concurență față de alte țări, fiind folosit în diferitele analize comparative internaționale. Bunurile și serviciile care constituie acest indicator sunt folosite pentru consumul public (guvernamental) și pentru consumul privat (personal); de asemenea, se folosesc pentru formarea brută a capitalului, adică pentru înlocuirea bunurilor de capital fix scoase din funcțiune și creșterii stocului de capital al economiei și exportului net, adică diferența dintre valoarea exportului și importului de bunuri și servicii.

PRODUS INTERN NET, indicator sintetic macroeconomic care se obține scăzând din produsul intern brut consumul de capital fix, adică deducând amortismentul mijloacelor fixe. **P.i.n.** este cunoscut și sub numele de venit național.

$$P.I.N. = P.I.B. - Am.$$

V. și **produs intern brut; produs național brut; produs național net.**

PRODUS NAȚIONAL BRUT, indicator sintetic valoric calculat pe un an, care cuprinde produsul intern brut la care se adaugă intrările, respectiv ieșirile nete de venituri din sau spre alte țări, adică soldul relațiilor economice externe. Altfel spus, **p.n.b.** se determină adăugând la produsul intern brut producția finală brută a agenților economici naționali care își desfășoară activitatea în interiorul țării. **P.n.b.** poate fi mai mic, egal sau mai mare decât produsul intern brut și se calculează atât în **prețuri de piață** (v.), cât și în prețurile factorilor de producție. V. și **produs intern brut.**

PRODUS NAȚIONAL NET, indicator sintetic macroeconomic care exprimă valoarea de piață a bunurilor și a serviciilor prestate în decurs de un an într-o țară. **P.n.n.** se obține prin scăderea amortismentului din **produsul național brut** (v.) și se exprimă în **prețuri de piață** sau în prețuri ale factorilor de producție.

$$P.N.N. = P.N.B. - Am.$$

PRODUS NECESAR, partea din produsul social creată de lucrătorii din sfera producției materiale, necesară întreținerii, instruirii și reproducției forței de muncă atât a lucrătorilor direcți, cât și a familiilor acestora. Limita maximă a **p.n.** este echivalentă cu valoarea forței de muncă și se prezintă în cea mai mare măsură sub forma salariului. Mărimea **p.n.** depinde de nivelul de dezvoltare economică, de nivelul productivității muncii sociale, de raportul în care produsul național brut se împarte între fondul de dezvoltare și fondul de consum.

PRODUS NET, indicator sintetic macroeconomic care se determină prin deducerea din produsul global a cheltuielilor materiale de producție. V. și **produs global.**

PRODUS PENTRU SINE, parte din produsul nou creat care se repartizează lucrătorilor din sfera producției materiale. **P.** pentru **s.** îmbracă următoarele forme: salariile individuale, sporuri, adaosuri, premii, gratificații, participarea personalului la beneficii etc., veniturile primite din fondurile social-culturale ale statului, veniturile obținute din gospodăria personală, mai puțin impozitul datorat statului, veniturile obținute din fondurile social-culturale ale cooperativelor etc.

PRODUS PENTRU SOCIETATE, parte din produsul nou creat de către lucrătorii din sfera producției materiale în timpul de muncă pentru societate și cedat societății.

PRODUS SOCIAL, totalitatea valorilor de întrebuințare (bunuri materiale și spirituale) create într-o țară într-o anumită perioadă, de regulă într-un an, de către lucrătorii din sfera productivă. **P.s.** se realizează în procesul reproducției simple și lărgite, fiind o categorie economică ce oglindește finalitatea activității productive. Din acest punct de vedere, **p.s.** este o categorie economică prin care se exprimă rezultatul întregii munci sociale productive și reflectă totalitatea legăturilor complexe ce se formează în procesul diviziunii sociale a muncii între ramurile din sfera producției materiale. **P.s.** se produce și se consumă în permanență pe tot parcursul anului, ceea ce înseamnă că el nu trebuie înțeles ca o cantitate de bunuri materiale pe care societatea le-ar putea utiliza doar la sfârșitul anului, când eventual le-ar repartiza pentru consumul productiv și pentru

consumul individual. La finele fiecărui an există, desigur, anumite stocuri din bunurile materiale produse (maşini, materii prime, materiale, diferite bunuri de consum etc.), dar acestea reprezintă numai o parte a p.s. P.s. poate fi privit din punctul de vedere al structurii materiale, el fiind format din mijloace de producţie şi bunuri de consum neproductiv, şi din punctul de vedere al valorii sale, în componenţa căreia intră valoarea mijloacelor de producţie consumate în procesul producţiei materiale şi produsul nou creat (venitul naţional). Matematic, p.s. se determină ca sumă a **producţiei globale (v.)** obţinute în toate ramurile producţiei materiale: industrie, construcţii, agricultură, transporturi şi telecomunicaţii, în măsura în care acestea din urmă servesc sfera productivă etc. Creşterea p.s. este influenţată de sporirea productivităţii muncii sociale şi de creşterea volumului de muncă socială depusă în ramurile producţiei materiale. Între p.s. şi avuţia naţională există o legătură indisolubilă. Astfel, creşterea an de an a produsului social exercită o influenţă hotărâtoare asupra creşterii şi diversificării avuţiei naţionale, atât sub aspect cantitativ, cât şi calitativ. Cu cât avuţia naţională este mai mare, cu atât există condiţii pentru creşterea p.s. V. şi **avuţie naţională; venit naţional; produs naţional brut; produs intern brut.**

PRODUS SOCIAL FINAL 1. Parte importantă a produsului social constituită din venitul naţional şi din fondul de amortizare al anului dat. 2. Totalitate a valorilor de întrebuinţare finite confecţionate într-o anumită perioadă de timp. P.s.f. cuprinde valoarea mijloacelor de muncă şi a bunurilor de consum produse, valoarea stocurilor de producţie existente la sfârşitul anului şi valoarea nou creată, împreună cu valoarea mijloacelor de producţie preluate din anii anteriori (valoarea stocurilor de materii prime, materiale, combustibili etc. existente la începutul anului şi acea parte a mijloacelor fixe care corespunde uzurii lor şi care s-a transmis asupra producţiei). În determinarea p.s.f. se evită înregistrarea repetată a consumului de obiecte ale muncii, putându-se aprecia mai exact proporţiile dintre ramuri, baze reale pentru comparaţiile cu economia altor ţări.

PRODUS SOCIAL PRIMAR, totalitatea valorilor de întrebuinţare create de către economia naţională în decurs de un an, existente înainte de participarea ţării la schimburile comerciale externe. P.s.p. oglindeşte sintetic nivelul de dezvoltare economică, structura economiei, modul de utilizare a forţei de muncă etc. şi este condiţionat în structura şi în cuantumul său de condiţiile tehnice, materiale şi umane ale activităţii de producţie autohtone.

PRODUS SOCIAL SECUNDAR, totalitatea valorilor de întrebuinţare create într-un an, după participarea ţării la schimburile comerciale externe. P.s.s. oglindeşte gradul de participare a economiei naţionale la diviziunea internaţională a muncii. Structura şi cuantumul său depind de cerinţele interne ale consumului productiv şi ale consumului individual.

PRODUSE FINANCIARE, totalitatea titlurilor financiare negociabile. Titlurile financiare negociabile sunt o parte a titlurilor de creanţă. Titlurile de creanţă confirmă existenţa unor creanţe şi sunt de două feluri, şi anume: titluri de creanţă obişnuite (ordinare) şi **hârtii de valoare** (v.). După modul de creare, p.f. pot fi: **primare**, emise pentru mobilizarea de capital propriu (de exemplu acţiunile), mobilizarea de împrumuturi pe termen scurt (bonurile de tezaur şi de casă, certificatele de depozit) şi pe termen lung (de exemplu obligaţiunile); **derivate**, între emitent-vânzător şi cumpărător-investitor, care se pot negocia la bursă; **sintetice**, instrumente noi de plasament emise de societăţi financiare prin combinarea activelor cu caracter financiar. P.f. pot fi **materializate**, îmbrăcând forma unor documente scrise, în forme şi culori plăcute, atractive, care se diferenţiază unele de altele, şi **nematerializate**, care constau în înscrierea valorii titlului în contul persoanei care a făcut subscrierea, la societatea emitentă sau la un intermediar abilitat (bancă, bursă). Prin dematerializare, p.f. se pot folosi în diferite procedee informatice. P.f. dematerializate folosite deja într-o serie de ţări prezintă avantajul că nu pot fi pierdute sau furate,

mai ales în cazul celor la purtător. Aceste **p.f.** prezintă avantaje şi pentru societatea emitentă, deoarece o costă mai puţin gestiunea lor. De exemplu, pentru acţiuni se ţine registrul acţionarilor.

PROFIT, categorie economică proprie economiei de piaţă. Câştigul, avantajul obţinut de o persoană fizică sau juridică sub formă bănească dintr-o activitate economică, din executarea de lucrări sau prestarea de servicii, peste nivelul costurilor. **P.** se determină ca diferenţă între încasări şi cheltuieli sau ca diferenţă între preţul cu ridicata şi costul produsului, lucrării sau serviciului, plus taxa pe valoarea adăugată (acciza), efectuându-se următorul calcul:

$$P = PR - (PC + TVA),$$

în care:

P = profitul;
PR = preţul cu ridicata;
PC = preţul de cost (costuri);
TVA = taxa pe valoarea adăugată.

Cuantumul încasărilor (veniturilor) depinde de mai mulţi factori, cum sunt: volumul producţiei marfă, structura producţiei, calitatea produselor, nivelul preţurilor de vânzare în funcţie de cererea şi oferta de pe piaţă. **P.** poate fi definit şi ca o compensaţie a întreprinzătorului pentru riscurile pe care le întâmpină în desfăşurarea activităţii economice şi care pot duce la pierderea de capital. **P.** se cuvine agentului economic pentru: ▪folosirea capitalului propriu; ▪efortul de conducere, care se îmbină cu pregătirea profesională, talentul şi priceperea; ▪ideile transpuse în practică, capacitatea de a organiza producţia, comercializarea, valorificarea mărfurilor; ▪asigurarea contra riscurilor. Rezultă că **p.** este un venit care răsplăteşte capitalul utilizat, munca agentului economic (întreprinzătorului) şi posibilitatea producerii riscurilor. **P.** îndeplineşte următoarele funcţii: a) indicator sintetic de apreciere a eficienţei folosirii capitalurilor şi a desfăşurării activităţii; b) sursă de autofinanţare şi deci de autodezvoltare a agentului economic; c) pârghie de cointeresare a acţionarilor sau a asociaţilor, a proprietarilor individuali şi a salariaţilor; d) izvor de plată a costurilor capitalurilor împrumutate; e) sursă importantă de alimentare a bugetului public naţional; f) mijloc de control asupra gestiunii economice şi financiare. Pentru ca **p.** să realizeze aceste funcţii sunt necesare stabilirea reală, corectă a costurilor de producţie şi dimensionarea judicioasă a preţurilor de vânzare, avându-se în vedere cererea şi oferta de mărfuri de pe piaţă. **P.** este un excedent de venituri peste nivelul costurilor. Având în vedere cuantumul şi destinaţiile sale, **p.** prezintă o importanţă deosebită atât pentru agentul economic, cât şi pentru economia naţională. Punctul de plecare în stabilirea rezultatelor financiare, a **p.**, îl constituie veniturile şi cheltuielile; de nivelul acestora depinde cuantumul **p.** sau al pierderii. Având în vedere nivelul veniturilor şi al cheltuielilor, se degajă preocuparea de o importanţă hotărâtoare pentru agentul economic şi pentru întreaga societate de a se elabora în aşa fel strategia şi tactica, de a se lua măsuri sistematice, pe o perioadă apropiată şi îndepărtată, în vederea creşterii veniturilor şi reducerii cheltuielilor. Reducerea cheltuielilor trebuie înţeleasă ca o cale esenţială care duce la micşorarea preţurilor de vânzare, care la rândul său duce la creşterea puterii de cumpărare a monedei naţionale, la ridicarea nivelului de trai al populaţiei. Cea mai mare parte a cheltuielilor se face pentru activitatea de bază, după cum şi veniturile principale provin din această activitate. Pentru a supravieţui şi a se dezvolta în condiţii de concurenţă, fiecare agent economic trebuie să desfăşoare o activitate care să se soldeze cu venituri cât mai mari şi cu cheltuieli cât mai mici. Nivelul **p.** evidenţiază gradul de eficienţă a activităţii, a folosirii activului economic şi a pasivului, respectiv a capitalului economic şi a celui financiar. Activitatea este eficientă dacă eforturile – cheltuielile – se compensează din venituri şi dacă se obţine un excedent, un profit. Dacă se

înregistrează pierderi, situaţia este anormală şi are ca efect consumarea capitalului şi imposibilitatea de a-l mai reface. Înregistrarea pierderilor înseamnă, în esenţă, că preţul de vânzare este mai mic decât costurile, încălcându-se principiul rentabilităţii şi al creşterii economice. **P.** caracterizează cantitativ şi calitativ întreaga activitate a agentului economic, modul de gospodărire a patrimoniului, a activului economic şi a pasivului financiar, relevând gradul de organizare, conducere şi realizare a gestiunii economice şi financiare. **P.** poate creşte pe următoarele căi: reducerea costurilor de producţie, care se poate obţine prin creşterea productivităţii muncii, reducerea consumurilor specifice, a rebuturilor şi a deşeurilor, a cheltuielilor neproductive, a pierderilor, prin folosirea înlocuitorilor, însă fără a afecta calitatea mărfurilor şi a lucrărilor, prin retehnologizarea producţiei, prin organizarea raţională a muncii şi a producţiei; accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante; creşterea volumului producţiei; îmbunătăţirea calităţii produselor; modificarea sortimentului şi a asortimentului producţiei; studierea cererii şi a ofertei; modificarea preţului de vânzare etc. **V. şi profit acumulat; profit agregat; profit brut; profit net; profit capitalizat.**

PROFIT ACUMULAT, parte a profitului care se află în contul de profit şi pierderi şi care se reportează în contabilitatea anului următor, după ce s-au plătit dividendele, după plata diferitelor taxe şi după prelevarea părţii corespunzătoare pentru alimentarea fondului de rezervă. **V. şi profit; profit brut; profit net.**

PROFIT ADMIS, p. ce rămâne la dispoziţia agentului economic care l-a creat, după plata impozitului pe profit şi a altor obligaţii fiscale. **P.a.** se mai numeşte profit net şi se foloseşte după cum doreşte agentul economic.

PROFIT AGREGAT, cuantumul profitului total obţinut de investitor, determinat prin multiplicarea profitului pe unitatea de produs cu mărimea lotului tranzacţionat.

PROFIT BANCAR, p. creat de muncitorii din sfera productivă, determinat ca diferenţă între cuantumul dobânzilor şi al comisioanelor încasate şi cele plătite de bancă, inclusiv celelalte cheltuieli pe care le-a efectuat. **P.b.** constituie o categorie economică ce concretizează relaţiile economice dintre bancheri (creditori), pe de o parte, şi întreprinzători (debitori), pe de altă parte. **P.b.** are o rată care tinde să fie egală cu rata medie a **p.** din industrie, transporturi, comerţ etc., datorită migrării capitalurilor dintr-un domeniu în altul.

PROFIT BRUT, rezultatul financiar total obţinut ca urmare a utilizării întregului capital al întreprinderii, din care nu s-a efectuat nici o scădere de cheltuieli suportabile din profit. **P.b.** exprimă eficienţa cu care sunt folosite capitalul întreprinderii, forţa de muncă şi condiţiile naturale (în agricultură, silvicultură) într-un exerciţiu financiar.

PROFIT CAPITALIZAT, parte din profitul net al unei societăţi comerciale, reţinută după plata dividendelor în vederea dezvoltării producţiei. În anumite cazuri, **p.c.** poate fi supus unui supraimpozit de către stat.

PROFIT COMERCIAL, p. creat în domeniile productive, pe care industriaşul sau agricultorul îl cedează comerciantului pentru realizarea mărfurilor produse.

PROFIT DE BURSĂ, p. care se obţine din comerţul cu mărfuri şi **hârtii de valoare** (v.).

PROFIT DE MONOPOL (SUPRAPROFIT DE MONOPOL), p. care se obţine ca urmare a menţinerii de către agenţii economici a poziţiei de monopol pe piaţă, iar profitul neaşteptat este câştigul obţinut datorită unor conjuncturi economice şi politice în care preţul mărfii nu ţine seama de costuri, iar concurenţa nu există.

PROFIT INDUSTRIAL, p. creat în sfera producției materiale și însușit de către industriaș în funcție de cuantumul întregului capital (constant și variabil) avansat.

PROFIT LEGAL (LEGITIM), p. care se obține în condițiile respectării normelor juridice economice, financiare și fiscale. Legitimitatea profitului constituie condiția fundamentală a desfășurării activității agentului economic.

PROFIT NELEGAL (NELEGITIM), p. obținut prin încălcarea normelor legale, indiferent dacă nerespectarea legislației a avut loc voit sau nevoit. **P.n.** nu poate aparține celui care l-a încasat.

PROFIT NET, partea din profitul brut care rămâne după ce s-a plătit impozitul pe profit, s-au achitat alte obligații fiscale și, eventual, s-au alimentat unele fonduri (de rezervă, de risc) etc., precum și după scăderea pierderilor neimputabile din anii precedenți, însă numai în limita în care acestea pot fi acoperite din profitul realizat în următorii doi ani celui în care activitatea s-a încheiat cu pierdere. **P.n.** este rezultatul prevederii viitorului și a reducerii riscurilor într-o măsură mai mare decât au putut să o facă ceilalți concurenți. **V. și profit brut.**

PROFIT PUR, p. care rămâne după ce din încasările totale ale agentului economic realizate într-o anumită perioadă, se deduc toate costurile de producție. **P.p.** este necesar să se realizeze datorită incertitudinii viitorului. **V. și profit.**

PROFITABILITATE, situație economico-financiară a agentului economic, care atestă capacitatea acestuia de a obține profit, de a realiza venituri mai mari decât cheltuielile, din care să se poată acorda dividende acționarilor, să se poată plăti dobânzi pentru creditele folosite, salariații să poată participa la profit etc.

PROFITUL FONDATORULUI, formă a **dividendului** (v.) care se cuvine exclusiv acționarilor fondatori și care se determină ca diferență între prețul acțiunilor la cursul pieței și valoarea nominală a acțiunilor. **V. și acțiune.**

PROGNOZĂ, prevedere, evaluare aniticipativă, probabilă, a tendințelor de dezvoltare tehnico-științifică, economică și socială, pe baza datelor din prezent și trecut. În domeniul prevederii viitorului se folosește un ansamblu de metode și tehnici bazate pe planuri, previziuni și ipoteze. Trăsăturile prognozei sunt: are un orizont mai limitat în timp decât ipotezele; se întocmesc având la bază metodele matematice, și nu intuiția, ca la ipoteze; clarifică procesul de dezvoltare, respectiv mersul probabil al tuturor evenimentelor, nu numai al unor evenimente, ca în cazul ipotezelor; spre deosebire de plan, **p.** este o previziune a dezvoltării viitoare. În domeniul programării economice, **p.** are următoarele sarcini principale: ▪analiza pe baze științifice a proceselor și a tendințelor economice, științifico-tehnice și sociale, a interacțiunilor obiective dintre fenomenele economice și sociale în condiții istorice concrete; ▪determinarea situației existente și a problemelor principale ale dezvoltării economice; ▪estimarea diferitelor tendințe pentru viitor și previziunea noilor probleme ce urmează a fi rezolvate; ▪stabilirea principalelor alternative de dezvoltare economico-socială în perspectivă, alegerea alternativei posibile de dezvoltare și adoptarea deciziei optime. **P.** poate fi pe **termen scurt** (până la trei ani), pe **termen mijlociu** (3-7 ani) și pe **termen lung** (de peste zece ani). ❖ **P. a cursurilor de schimb,** evaluare anticipată, prevedere a tendințelor de evoluție a cursului de schimb al unei valute, avându-se în vedere datele din trecut, din prezent, precum și influența unor factori noi naționali și internaționali. În condițiile actuale, raporturile valorice între valutele diferitelor țări se stabilesc pe pieței valutare care se modifică în timp, având influență asupra prețurilor de pe piața internațională,

asupra încasărilor în valută şi deci asupra indicatorilor de eficienţă. Date fiind implicaţiile riscului valutar, sunt necesare studii şi analize pentru prognozarea cursului valutar. **V. şi risc valutar.** ❖ **P. financiară,** precizare a tendinţelor de dezvoltare a potenţialului financiar al economiei şi a cerinţelor de resurse financiare, pe baza cărora se studiază gradul de realizare a echilibrului financiar şi obţinerea unei eficienţe economice înalte, în condiţiile diferitelor variante ale dezvoltării economico-sociale a ţării. **P.f.** este un mijloc de fundamentare ştiinţifică a planului financiar, contribuind la elaborarea direcţiilor şi a obiectivelor din fiecare etapă.

PROGRAM INDIVIDUAL DE RECUPERARE A CAPACITĂŢII DE MUNCĂ, sistem complex de măsuri şi tratament medico-sanitar, de gimnastică medicală, de tratament balnear etc. menit să ducă la recuperarea capacităţii de muncă a persoanei în cauză. **P.** se adoptă pentru asiguraţii aflaţi în incapacitate de muncă pe o durată mai mare de 90 de zile. **P.** se întocmeşte de către medicul expert al asigurărilor sociale în funcţie de natura, stadiul, prognosticul bolii şi este structurat pe etape. **P.i. de r.** este obligatoriu şi se realizează de către organele competente. Dreptul la prestaţii de asigurări sociale se suspendă dacă asiguraţii nu urmează sau nu respectă **p.i. de r.** După fiecare etapă prevăzută în **p.i. de r.** asiguraţii sunt supuşi reexaminării medicale. În funcţie de rezultatele acesteia, medicul expert al asigurărilor sociale, după caz, actualizează **p.i. de r.**, recomandă reluarea activităţii profesionale sau propune pensionarea de invaliditate. Asiguraţii care îşi redobândesc capacitatea de muncă total sau parţial se pot reîncadra în muncă potrivit recomandărilor medicului expert al asigurărilor sociale, cu sprijinul caselor teritoriale de pensii şi al agenţiilor pentru ocupare şi formare profesională din judeţe şi din municipiul Bucureşti. **P.i. de r.** poate cuprinde şi tratamentul balnear care nu se suportă de la asigurările sociale de stat, în funcţie de tipul bolii. Durata tratamentului balnear este 15-21 de zile şi se stabileşte de medicul expert al asigurărilor sociale în funcţie de tipul afecţiunii şi de natura tratamentului. Pentru asiguraţii care se află în incapacitate temporară de muncă pe o perioadă mai mare de 90 de zile şi pentru pensionarii de invaliditate, contravaloarea biletelor pentru tratament balnear se suportă integral din bugetul asigurărilor sociale de stat. Beneficiază de tratament balnear, şi alte categorii de asiguraţi, în limitele fondului pentru tratament balnear cu suportarea de către beneficiar a unei părţi din costul biletului de tratament. **V. şi indemnizaţie pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă.**

PROGRAMAREA CONCEDIILOR DE ODIHNĂ, stabilirea succesiunii în timpul anului a concediilor de odihnă de bază şi suplimentare, astfel încât să nu fie stânjenită desfăşurarea normală a activităţii unităţii. **P.c. de o.** se face la sfârşitul anului, pentru anul următor, de către conducerea unităţii, cu consultarea sindicatelor sau, după caz, a reprezentanţilor salariaţilor. La programarea **c. de o.** ale salariaţilor, conducerea unităţii trebuie, în măsura posibilului, să ţină seama de specificul activităţii celuilalt soţ. **C. de o.** sunt programate în tot cursul anului calendaristic în funcţie de interesele bunei desfăşurări a activităţii unităţii. De pildă, pentru unităţile de învăţământ şi pentru instanţele judecătoreşti, **c. de o.** se programează în timpul vacanţelor şcolare, universitare, judecătoreşti, după caz. Când sunt respectate condiţiile legale de **p.c. de o.**, salariaţii nu se pot adresa instanţelor judecătoreşti pentru a contesta programarea stabilită. **P.c. de o.** poate fi modificată, la cererea salariatului, în următoarele cazuri: ▪salariatul se află în concediu medical; ▪salariata cere concediu de odihnă înainte sau în continuarea concediului de maternitate; ▪salariatul este chemat să îndeplinească îndatoriri publice; ▪salariatul este chemat să satisfacă obligaţii militare, altele decât serviciul militar în termen; ▪salariatul urmează sau trebuie să urmeze un curs de calificare, recalificare, perfecţionare sau specializare, în ţară sau străinătate; ▪salariatul are recomandare medicală pentru a urma un tratament într-o staţiune balneoclimaterică, caz în care data începerii concediului de odihnă va fi cea indicată în

recomandarea medicală; ▪salariata se află în concediu plătit pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la doi ani. Efectuarea concediului de odihnă se întrerupe în următoarele cazuri: ▪salariata intră în concediu de maternitate; ▪salariatul se află în incapacitate temporară de muncă; ▪salariatul este chemat să îndeplinească obligaţii militare sau îndatoriri publice; ▪salariatul urmează sau trebuie să urmeze un curs de calificare, recalificare, perfecţionare sau specializare etc. În asemenea cazuri, restul zilelor de concediu se efectuează după încetarea situaţiilor respective sau se face o nouă programare a lor. Concediul de odihnă se întrerupe şi în cazul în care salariatul este rechemat la serviciu, prin dispoziţia scrisă a conducerii unităţii, numai pentru nevoi de serviciu neprevăzute. În cazul rechemării, persoanele în cauză au dreptul la rambursarea cheltuielilor de transport şi a cheltuielilor legate de efectuarea concediului în altă localitate, egale cu sumele cheltuite pentru prestaţia de care nu au mai putut beneficia din cauza rechemării. Concediul de odihnă cuvenit salariaţilor detaşaţi în alte unităţi se programează şi se acordă de către unităţile la care aceştia îşi desfăşoară activitatea. Angajaţii detaşaţi la o altă unitate având sediul în altă localitate au dreptul la rambursarea cheltuielilor de transport dus şi întors din localitatea unde sunt detaşaţi în localitatea în care se află unitatea la care sunt salariaţi, pentru cazul în care concediul se efectuează în timpul detaşării. V. şi **concediu de odihnă; concediu de odihnă suplimentar.**

PROGRAMUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR – U.N.E.P. (UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME), instituţie, organism al Organizaţiei Naţiunilor Unite, constituit în decembrie 1972, cu sediul la Nairobi – Kenia. România este membră a U.N.E.P. Principalul obiectiv al U.N.E.P. este „protejarea şi ameliorarea mediului înconjurător pentru generaţiile prezente şi viitoare". U.N.E.P. este un organism internaţional care coordonează activitatea de conservare a mediului înconjurător, pe care o desfăşoară în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite, prin unele instituţii specializate internaţionale, precum şi un stimulator al cunoaşterii stării mediului de pe Terra, al politicilor naţionale şi internaţionale de protecţie a mediului. U.N.E.P. efectuează o evaluare a mediului – corectează şi supraveghează schimbările, organizează schimburi de informaţii şi efectuează diferite analize – se ocupă de gestiunea mediului (diferite probleme de gestiune, concepte, instrumente, dreptul mediului înconjurător, acorduri între state etc.) şi iniţiază diferite măsuri de sprijin în domeniul educaţiei, informaţiei, formării de cadre, acordării de asistenţă tehnică etc. U.N.E.P. este condus de către consiliul de administraţie, care acţionează în domeniile: ▪aşezările umane şi sănătatea oamenilor; ▪ecosistemele terestre; ▪mediul şi dezvoltarea; ▪oceanul; ▪energia; ▪catastrofele naturii. Activitatea U.N.E.P. este deschisă tuturor membrilor O.N.U. Pentru a-şi îndeplini funcţiile în condiţii cât mai bune, U.N.E.P. a înfiinţat unele organisme de lucru (Sistemul Mondial de Supraveghere Continuă a Mediului, Sistemul Internaţional de Referinţă, Registrul Internaţional de Substanţe Chimice Potenţial Toxice), precum şi unele centre de activitate ale programului (Centrul de Activitate a Programului pentru Mări Regionale de la Geneva, Biroul Industriei şi Mediului de la Paris).

PROGRAMUL PHARE (engl. ASSISTANCE FOR ECONOMIC RESTRUCTURING IN THE COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE), p. al Comunităţii Europene, care cuprinde un efort deosebit de susţinere a procesului de reconstrucţie economică aflat în plină desfăşurare în ţările din Europa Centrală şi de Est – Bulgaria, Cehia, Polonia, Iugoslavia, România, Slovacia şi Ungaria – şi care constă în acordarea de sprijin financiar şi tehnic în domeniile principale ale guvernelor respective, în vederea creării condiţiilor unei economii de piaţă bazate pe proprietatea privată şi pe libera iniţiativă. **P.p.** nu prevede altceva decât asigurarea de fonduri financiare din care guvernele beneficiare să-şi finanţeze programele proprii de reconstrucţie şi reorientare economică.

PROIECT DE ANSAMBLU, lucrare întocmită pe baza temei de proiectare şi a documentaţiei tehnico-economice de fundamentare a acestuia. P. de a. are ca scop: ▪să adâncească studiul privind oportunitatea şi posibilitatea tehnică de realizare a investiţiei propuse, în locul ales, la capacitatea şi la termenele prevăzute; ▪să definitiveze studiul privind eficienţa economică şi principalii indicatori tehnico-economici ai investiţiei; ▪să asigure alegerea justă a terenului de construcţie, ţinând seama de sursele optime de aprovizionare cu materii prime, combustibil, apă, aburi, energie etc.; ▪să definitiveze studiul privind tehnologia de fabricaţie şi cooperările necesare; ▪să permită comandarea utilajului; ▪să stabilească gabaritele şi soluţiile constructive ale principalelor obiecte, precum şi soluţiile arhitecturale şi de sistematizare; ▪să stabilească consumurile specifice de materiale principale de construcţie; ▪să determine valoarea totală a investiţiei, desfăşurată pe obiecte şi pe cheltuieli; ▪să stabilească diferitele metode de execuţie a lucrărilor; ▪să eşaloneze lucrările pe obiecte în cadrul termenului final de punere în funcţiune, întocmind şi graficul de eşalonare. V. şi **proiect de execuţie.**

PROIECT DE EXECUŢIE, document de plan în care se precizează acele părţi ale proiectului de ansamblu care sunt necesare execuţiei lucrărilor. El se elaborează după aprobarea proiectului de ansamblu, cu respectarea indicaţiilor şi a recomandărilor date la aprobarea acestuia, şi are drept scop rezolvarea în detaliu a tuturor problemelor cu privire la soluţiile tehnologice, funcţionale, constructive şi arhitecturale necesare realizării investiţiei şi precizarea valorii exacte a devizului pe obiecte, în limita valorii totale aprobate la proiectul de ansamblu.

PROIECT TEHNIC, lucrare întocmită pentru fiecare obiect de investiţie, prin care se rezolvă principalele probleme tehnice, stabilindu-se indicatorii tehnico-economici ai investiţiei proiectate şi costul acesteia.

PROMILĂ 1. Un atât la mie sau din mie. **2.** Suma pe care debitorul o plăteşte creditorului – în mod obişnuit pe un an – la 1 000 de lei împrumut primit.

PROPORŢIA DE DAUNE, raport care arată în procente la câte cazuri din cele asigurate s-au produs pagube ca urmare a acţiunii fenomenelor sau evenimentelor acoperite prin asigurare. P. de d. se calculează prin raportarea numărului bunurilor asigurate la care s-au produs daune la numărul total al bunurilor asigurate. Cunoaşterea p. de d. prezintă importanţă pentru societatea de asigurări, fiindcă influenţează volumul răspunderilor asumate şi nivelul primei de asigurare.

PROPORŢIA PROFITULUI NET ÎN CIFRA DE AFACERI, indicator cu ajutorul căruia se determină şi se analizează rezultatele financiare obţinute de agentul economic, după compensarea din încasări a cheltuielilor de exploatare, a amortismentului, a dobânzilor la creditele folosite, precum şi a impozitelor către bugetul de stat. Acest indicator se determină după următoarea relaţie:

$$P_{rp} = \frac{PN}{CA} \cdot 100,$$

în care:

P_{rp} = proporţia profitului net faţă de cifra de afaceri;
PN = profitul net;
CA = cifra de afaceri.

PROPORȚIONALITATEA IMPUNERII, principiu general al impozitării potrivit căruia impozitul se calculează prin aplicarea cotelor proporționale, fapt ce asigură păstrarea raportului între venitul impozabil și suma impozitului, contribuind la realizarea echității fiscale. V. și **cote proporționale; principiile generale ale impozitării.**

PROPRIETAR, persoană fizică sau juridică titulară a unui drept de proprietate asupra unui bun și care exercită în nume propriu prerogativele pe care le are proprietarul.

PROPRIETATE, raport juridic prin care o persoană fizică sau juridică își însușește bunuri materiale, care reprezintă o condiție esențială a oricărei activități productive și, în același timp, o condiție principală a existenței și a dezvoltării oricărei societăți. Relațiile de proprietate fac parte din relațiile de producție și prin urmare din baza economică a societății.

PROPRIETATE INTELECTUALĂ, p. asupra operelor create de inteligența umană. P.i. cuprinde, în principal: drepturile de autor, mărcile de fabrică și de comerț, brevetele de invenții etc.

PROPUNERE DE CREDITE PE TERMEN SCURT, document de plan întocmit trimestrial de către sucursalele județene ale băncii, pentru materialele aprovizionate de beneficiarii de investiții, pentru piesele de schimb și obiectele de inventar care constituie prima dotare, pentru cheltuielile necesare efectuării probelor tehnologice și pentru completarea surselor proprii destinate finanțării investițiilor. În aceste p. sunt prezentate mai întâi creditele curente și apoi creditele cu dobânzi majorate. La p. de c. pe t.s. întocmite de sucursală se anexează centralizatoarele propunerilor de credite întocmite în același mod pentru fiecare titular de investiții.

PRO-RATA, modalitate de determinare a taxei pe valoarea adăugată deductibile aferente bunurilor și serviciilor aprovizionate care se calculează anual ca raport între veniturile proprii și veniturile totale, inclusiv cele din subvenții prevăzute în buget. Taxa pe valoarea adăugată aferentă bunurilor și serviciilor destinate realizării operațiunilor impozabile se stabilește pe bază de pro-rata, determinată ca raport între valoarea prestărilor de servicii către terți și valoarea totală a prestărilor de servicii prevăzută în buget. V. și **taxa pe valoarea adăugată.**

PROSPECT, document care conține toate informațiile necesare pentru ca investitorul potențial să poată evalua calitățile investiției și pentru a ajunge la o decizie rațională privind oferta făcută.

PROSPECT DE EMISIUNE, comunicare publică scrisă în care se arată punctele principale din actul constitutiv al unei societăți anonime, precum și numele și prenumele persoanelor care au luat inițiativa înființării ei. P. de e. îi determină pe unii acționari să participe cu capitalul lor la constituirea societății.

PROSPECT DE EMISIUNE A OBLIGAȚIUNILOR SOCIETĂȚILOR COMERCIALE, document întocmit de societatea pe acțiuni în vederea emiterii de obligațiuni prin subscripție publică și care se publică de către consiliul de administrație al societății, fiind vizat de instanța judecătorească în a cărei rază teritorială își are sediul societatea. P. de e. a o. cuprinde: ▪denumirea, obiectul, sediul și durata societății; ▪capitalul social și rezervele; ▪data contractului de societate, a modificărilor ce i s-au adus și data publicării lor; ▪situația patrimoniului social după ultimul bilanț contabil aprobat; ▪categoriile de acțiuni emise de societate; ▪suma totală a obligațiunilor ce urmează să fie emise și a celor care au mai fost emise, modul de rambursare, valoarea nominală a obligațiunilor, dobânda lor, tipul acestora (nominative sau la purtător);

▪sarcinile ce grevează imobilele societății; ▪data publicării hotărârii adunării generale care a aprobat emisiunea obligațiunilor. Subscripția obligațiunilor se face pe exemplarele p. de e.

PROSPECTUL DE EMISIUNE A TITLURILOR DE STAT, document oficial aprobat prin ordin al ministrului finanțelor, care stabilește termenii și condițiile de emisiune a unei anumite serii de titluri de stat. Cu cel puțin zece zile lucrătoare înainte de data vânzării titlurilor de stat, Ministerul Finanțelor publică în Monitorul Oficial un ordin al ministrului finanțelor care cuprinde: ▪seriile titlurilor de stat care urmează să fie emise; ▪data scadenței, valoarea totală a emisiunii; ▪valorile nominale individuale; ▪modalitatea și data vânzării titlurilor de stat; ▪modalitățile și data decontării titlurilor de stat achiziționate; ▪agentul de plată, de înregistrare și de transfer; ▪prospectul de emisiune. Ministerul Finanțelor pune la dispoziția Băncii Naționale a României prospectul fiecărei emisiuni a titlurilor de stat în vederea distribuirii acestuia potențialilor cumpărători. După încheierea plasamentului, respectiv după terminarea vânzărilor, întocmește un comunicat oficial care se face public în termen de maximum cinci zile lucrătoare. Comunicatul oficial conține, pe lângă toate datele din prospect, date referitoare la termenii și condițiile de adjudecare a emisiunii respective. Banca Națională a României, în calitate de agent, asigură distribuirea comunicatului oficial tuturor deținătorilor, precum și pe canalele de mass-media.

PROSPECTUL DE OFERTĂ PUBLICĂ DE TITLURI DE VALOARE, document care cuprinde datele de identificare a emitentului, organizarea, situația economico-financiară și evoluția activității acestuia, informații privind caracteristicile **titlurilor de valoare** (v.) ce urmează a fi oferite, precum și alte elemente cerute de lege. P. de **o.p.** cuprinde: ▪**informații generale**, adică: ▪denumirea și sediul înregistrat al societății comerciale; ▪data și numărul înmatriculării societății comerciale în Registrul Comerțului, precum și eventualele modificări ale contractului sau statutului acesteia; ▪forma și obiectul de activitate al societății comerciale, sucursalele și filialele sale; ▪durata societății comerciale; ▪capitalul social subscris și vărsat, rezervele, valoarea bunurilor aduse ca aport în natură, modul de evaluare și numărul de acțiuni acordate pentru acestea; ▪numele și prenumele administratorilor și cenzorilor, domiciliul, cetățenia, vârsta, calificarea, experiența profesională, funcția și vechimea în funcție a acestora, curriculum vitae pentru directori; ▪numele și prenumele sau denumirea acționarilor, domiciliul ori sediul și cetățenia sau naționalitatea acestora, acțiunile comanditarilor în societatea în comandită pe acțiuni; ▪numărul salariaților și structura acestora pe activități în cadrul societăților comerciale etc.; ▪**informații privind activitatea emitentului**, respectiv: ▪informații referitoare la activitatea emitentului, precum și la natura și la rezultatele înregistrate în ultimii trei ani; ▪sarcinile ce grevează imobilele societății comerciale; ▪bilanțul contabil, contul de profit și pierderi pentru anul fiscal trecut; ▪raportul cenzorilor; ▪dividendele acordate în ultimii cinci ani sau de la constituire; ▪principalii factori care fac oferta publică de titluri de valoare speculativă sau de mare risc; ▪**informații privind emisiunea**, unde se arată: ▪hotărârea adunării generale a acționarilor societății comerciale privind noua emisiune de titluri de valoare și data publicării acesteia; ▪tipul și clasa titlurilor de valoare ce urmează a fi emise, numerele de lot și seriile acestora; ▪mărimea fondurilor scontate a se obține ca urmare a emisiunii de titluri de valoare, numărul și valoarea nominală și/sau valoarea de subscripție a titlurilor de valoare, prețul propus al emisiunii; ▪destinațiile principale ale încasărilor obținute din vânzarea titlurilor de valoare; ▪locul și datele de deschidere și de închidere a ofertei publice de titluri de valoare, dreptul de anticipare a datei închiderii; ▪procedurile de adoptat atât în caz de exces de subscripție, cât și în caz de cerere insuficientă; ▪numele și adresa agenției de negociere care intermediază oferta publică de titluri de valoare; ▪numele și adresa fiecărui autor și/sau agent însărcinat cu plata, execuția și menținerea registrului acționarilor; ▪lista cu titlul, suma și procentul voturilor titlurilor de valoare emise de către emitent și destinate fiecărei persoane sau

grup de persoane care a completat o cerere de negociere, listă care va nominaliza fiecare proprietar; ▪**cerințe informaționale privind emisiunea de acțiuni,** care cuprind: ▪titlul clasei de titluri de valoare, specificarea categoriei (nominative sau la purtător), numărul lor pe categorii și valoarea nominală a acțiunilor; ▪prevederi referitoare la drepturile de dividende, conversie, răscumpărare, drepturi de vot, drepturi de lichidare, drepturi de preempțiune și restricții referitoare la înstrăinare; ▪prevederi referitoare la modificarea drepturilor deținătorilor de titluri de valoare; ▪orice alte condiții materiale; ▪**cerințe informaționale privind emisiunea de obligațiuni,** care cuprind: ▪denumirea acestor titluri de valoare, suma oferită și, în caz de înscriere, cantitatea totală autorizată și cantitatea totală la vedere, la cea mai recentă dată posibilă; ▪suma totală a obligațiunilor ce urmează să fie emise și a celor care au mai fost emise, modul de rambursare, valoarea nominală a obligațiunilor, dobânda lor, tipul acestora (nominative sau la purtător); ▪prevederi referitoare la subordonarea drepturilor deținătorilor de obligațiuni în raport cu alți deținători de titluri de valoare sau creditori ai emitentului; ▪prevederi referitoare la scadență, dobândă, conversiune, răscumpărare, amortizare sau retragere; ▪contractele financiare ale emitentului; ▪tipurile de evenimente care duc la incapacitate de plată; ▪prevederi referitoare la modificarea caracteristicilor titlurilor de valoare, a drepturilor deținătorilor, a termenilor și a condițiilor de emisiune a obligațiunilor care urmează a fi oferite public; ▪procedura necesară să impună acțiuni din partea mandatarului; ▪categoriile de acțiuni emise de societatea comercială; ▪orice alte condiții materiale; ▪**informații privind emisiunea altor titluri de valoare (garanții, alte drepturi etc.),** care evidențiază: ▪volumul titlurilor de valoare ce susțin aceste garanții sau drepturi; ▪perioada în care și prețul la care garanțiile pot fi exercitate; ▪volumul și drepturile garanțiilor la vedere; ▪prevederi referitoare la schimbări sau ajustări în preț; ▪alte condiții considerate oportune. Informațiile cuprinse în **p.** de **o.p.** sunt prezentate pe răspunderea emitentului și poartă semnăturile a două persoane.

PROSPECTUL EMISIUNII DE TITLURI FINANCIARE, document întocmit și publicat de către emitentul de titluri financiare, care oferă publicului investitor date și detalii referitoare la activitatea sa economico-financiară, organizarea societății, destinațiile în care se va utiliza capitalul ce urmează a fi obținut prin emisiunea respectivă. **P. preliminar, p.** publicat anterior emisiunii, cu scopul de a stimula interesul investitorilor, și difuzat concomitent cu înaintarea cererii de înregistrare a emisiunii, fără a menționa însă prețul titlurilor financiare ce urmează a fi emise. **P. final, p.** ce se publică simultan cu emisiunea primară și care cuprinde aceleași elemente din **p.p.**, la care se adaugă prețul de vânzare a titlurilor financiare emise.

PROSPECTUL EMISIUNILOR DE OBLIGAȚIUNI EXTERNE, document ce se întocmește de către debitorul sau intermediarul financiar care îl reprezintă și care se prezintă subscriptorilor. **P.** cuprinde o detaliere a modalităților de împrumut, și anume: ▪modalitatea referitoare la condițiile în care se efectuează împrumutul; ▪modalitatea care cuprinde detalii referitoare la emitent; ▪modalitatea cu privire la obligațiile pe care și le asumă debitorul în cazul în care condițiile de împrumut stabilite nu se pot realiza. O primă condiție a împrumutului este indicarea băncii care acționează în calitate de agent al emitentului-debitor. Această bancă trebuie să aibă o experiență bogată în montarea împrumutului prin emiterea de obligațiuni și o bună capacitate de plasament. **P.** mai cuprinde: descrierea detaliată a obligațiunilor, informații asupra valorii nominale a obligațiunilor, structura lor pe cupiuri, informații asupra scadenței cupoanelor de dobânzi, condițiile și termenele de valabilitate a obligațiunilor etc. De asemenea, **p.** cuprinde durata împrumutului, termenele la care unele tranșe de obligațiuni sunt prevăzute a fi răscumpărate și termenul final al împrumutului, dobânda, prețul de emisiune și cel de răscumpărare la scadență, modalitățile de amortizare (stingere) a împrumutului, informații cu privire la cotarea și la negocierea obligațiunilor etc. În cazul împrumuturilor private, **p.** trebuie să conțină informații din

ultimul bilanț și din ultimul cont de profit și pierderi, precum și mențiuni referitoare la dividendele plătite în ultimii ani de funcționare etc. Pentru emisiunile publice, p. trebuie să conțină și indicații asupra randamentului împozitelor – dacă emitent este statul – ultimele conturi anuale și situația financiară a colectivității debitoare.

PROSPECTUL ÎMPRUMUTULUI, document ce se publică în țară sau în străinătate (după felul împrumutului public) cu prilejul lansării împrumutului, în care se arată toate condițiile lansării, subscrierii și amortizării împrumutului respectiv. V. și **datorie publică; împrumut public de stat.**

PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, necesitate obiectivă, vitală, a prezentului și viitorului omenirii, care cuprinde un complex de măsuri deosebit de importante ce trebuie întreprinse sistematic de către toți factorii naționali și internaționali pentru protejarea și conservarea naturii, a Terrei. Apărarea și conservarea naturii trebuie să constituie o preocupare de prim ordin a tuturor oamenilor, a agenților economici, a statelor naționale, precum și a comunității internaționale. În condițiile actuale, activitatea industrială, casnică, agricolă, urbanizarea, petrecerea timpului liber în cadrul natural pe care îl reprezintă Terra sunt generatoare de numeroase daune, conduc la poluarea solului, a apelor, a atmosferei, la decimarea unor specii de animale și plante. La acestea se adaugă și comportarea reprobabilă a unor persoane: aruncarea ambalajelor pe străzi, în parcuri, în păduri, tulburarea liniștii publice, poluarea sonoră etc. În aceste condiții, omenirea trebuie să acționeze rațional pe toate planurile pentru a proteja mediul înconjurător, pentru păstrarea echilibrului ecologic, pentru acuratețea componentelor naturii – bunul de neprețuit al societății umane. Oamenii fac parte din natură, ei transformă și adaptează natura, însă trebuie să-i respecte legile, cerințele, și astfel să se asigure continuitatea umană pe planeta noastră. Având în vedere interesele generale ale omenirii, obiectivele dezvoltării economice și sociale, sunt necesare utilizarea rațională a tuturor resurselor naturale, protejarea și conservarea naturii și respectarea echilibrului ecologic. Numai respectarea acestor cerințe va putea asigura prezentul și viitorul omenirii și dezvoltarea economico-socială a tuturor națiunilor lumii. P.m.î. constituie o necesitate obiectivă deoarece: ▪exercită influențe pozitive asupra stării de sănătate a oamenilor, asupra condițiilor de viață, asupra speranței de viață, asupra prelungirii duratei medii de viață și duratei medii de viață active; ▪conduce la creșterea productivității muncii, la dezvoltarea economico-socială, la creșterea produsului național brut; ▪asigură protejarea resurselor naturale naționale pe calea prelucrării superioare complexe, reciclarea materialelor, lichidarea risipei; ▪contribuie la conservarea resurselor fundamentale: aerul, apa și solul etc. În prezent, sunt necesare măsuri energice pentru depoluarea mediului, pentru prevenirea degradării și a agresiunii la adresa mediului. Trebuie căutate și adoptate asemenea căi de dezvoltare încât să fie exclusă orice contradicție între creșterea economică și protecția echilibrului ecologic. O concepție mult dezbătută pe plan mondial este ecodezvoltarea, potrivit căreia dezvoltarea trebuie să se bazeze pe forțele proprii, să se aibă permanent în vedere interesele și cerințele de viață ale populației, să se urmărească realizarea unității dintre societate și natură, să se elaboreze tehnologii alternative menite să conducă la utilizarea cu maximum de eficiență a resurselor locale cu un prejudiciu minim asupra mediului ambiant. P.m.î. trebuie înfăptuită în același timp atât la nivel macroeconomic, cât și la nivel microeconomic, de către fiecare persoană, de către stat, precum și de comunitatea internațională. Pentru a obține un profit cât mai mare la un preț dat, agenții economici tind să nu efectueze cheltuieli pentru p.m.î.; ei fac astfel de cheltuieli numai în măsura în care consecințele negative respective le afectează propriul profit. Ignorarea p.m.î. de către agenții economici conduce la degradarea lui, produce pagube întregii comunități umane și, în cele din urmă, lor înșile. Este necesară o concepție nouă, o concertare a tuturor preocupărilor pentru

p.m.î. În acest scop, agenții economici sunt chemați să întreprindă o gamă largă de măsuri, dintre care se menționează: ▪proiectarea produselor și serviciilor care nu degradează mediul ambiant; ▪folosirea de tehnici și tehnologii care să permită utilizarea eficientă a resurselor naturale, substituirea resurselor neregenerabile și epuizabile cu resurse regenerabile și care să evite degradarea mediului ambiant; ▪îmbunătățirea calității produselor; ▪adoptarea unor măsuri adecvate în agricultură, prin care să se păstreze proprietățile solului. Statele lumii sunt chemate să ia măsuri pentru combaterea și atenuarea consecințelor degradării mediului înconjurător, cum sunt următoarele: ▪elaborarea și utilizarea de tehnologii nepoluante; ▪aplicarea de măsuri ferme contra tuturor formelor de poluare; ▪reciclarea deșeurilor; ▪folosirea rațională a resurselor naturale; ▪aplicarea unei rate optime de consum; ▪elaborarea și aplicarea unor măsuri economice care să țină seama de cerințele protejării mediului ambiant; ▪stabilirea de stimulente antipoluante; ▪cooperarea tehnico-ecologică, economico-ecologică și științifică internațională pentru p.m.î., pentru educarea întreprinzătorilor și a populației în spiritul apărării și conservării naturii. Lumea interdependentă în care trăim nu trebuie să cunoască frontiere în ceea ce privește p.m.î. Conștiințele naționale și internaționale trebuie să fie mereu treze. În progresul societății omenești, o importanță deosebită o are educația ecologică a lumii contemporane. P.m.î. trebuie să facă parte din convingerile morale ale tuturor membrilor societății, care trebuie să manifeste o mai mare responsabilitate față de patrimoniul natural. Este necesar un nou comportament față de tot ceea ce ne înconjoară.

PROTECȚIA MUNCII 1. Componentă importantă a protecției sociale, care asigură cele mai bune condiții desfășurării procesului de muncă, cu scopul prevenirii riscurilor de accidente și de îmbolnăvire profesională, pentru apărarea vieții, integrității corporale și sănătății salariaților și a altor persoane participante la procesul de muncă. 2. Ansamblul măsurilor și al acțiunilor instituționalizate ce se întreprind pentru organizarea, desfășurarea și controlul procesului de muncă la nivelul fiecărui loc de muncă, al fiecărei unități și ramuri economice și la nivelul economiei naționale, în vederea asigurării integrității anatomofuncționale, a vieții și a sănătății persoanelor care participă la procesele de muncă din toate domeniile vieții economico-sociale. 3. Totalitatea normelor juridice care reglementează relații sociale complexe și măsurile luate pentru aplicarea criteriilor ergonomice și îmbunătățirea condițiilor de muncă la nivelul științei și tehnicii mondiale, pentru prevenirea accidentelor de muncă și a îmbolnăvirilor profesionale, pentru reducerea efortului fizic prin mecanizarea muncilor grele și periculoase, precum și pentru asigurarea unor condiții speciale de muncă femeilor și tinerilor, urmărindu-se asigurarea condițiilor materiale pentru buna desfășurare a procesului de muncă, ocrotirea și apărarea vieții și a sănătății tuturor participanților la procesul muncii printr-o serie de măsuri tehnico-organizatorice și prin conduita oamenilor. P.m. cuprinde și controlul respectării tuturor normelor care reglementează procesul muncii. Constituția României prevede la art. 38, alin. 2 și 3: „Salariații au dreptul la protecția socială a muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice. Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore." De asemenea, art. 138 din Codul muncii prevede: „Îmbunătățirea continuă a condițiilor de muncă, grija pentru apărarea vieții și a sănătății oamenilor muncii în procesul de producție, pentru prevenirea accidentelor de muncă și a îmbolnăvirilor profesionale constituie o preocupare permanentă a statului, o obligație de prim ordin a tuturor ministerelor și a celorlalte organe centrale, a unităților economice și a instituțiilor." Prin înzestrarea întreprinderilor cu mașini și utilaje de înaltă tehnicitate, prin mecanizarea și automatizarea proceselor de producție se asigură ușurarea efortului fizic al muncitorilor, securitatea muncii acestora, fapt pentru care statul alocă fonduri importante pentru p.m. La art. 139., alin. 1, Codul muncii prevede: „Măsurile de protecție a muncii se stabilesc prin norme de tehnică a securității și de igiena muncii –

pe locuri de muncă, maşini, utilaje, aparate, instalaţii, echipamente şi procese tehnologice". În ţara noastră, p.m. se asigură încă din faza de proiectare a obiectivelor şi de realizare a investiţiilor. În acest sens, Codul Muncii, la art. 140, prevede: „... Parte integrantă a procesului de producţie, protecţia muncii se va asigura încă din faza de proiectare a obiectivelor şi de realizare a investiţiilor – clădiri, instalaţii, utilaje, echipamente, aparate, dispozitive – la amplasarea şi la exploatarea acestora, precum şi la introducerea de noi procese tehnologice, corespunzător nivelului ştiinţei şi tehnicii moderne. Unităţile noi sau reutilate nu îşi pot începe activitatea total sau parţial decât cu autorizarea prealabilă a organelor de protecţie a muncii şi a organelor sanitare." Tot în Codul muncii, la art. 141, se prevede: „Persoanele încadrate în muncă au dreptul, în raport cu condiţiile în care se desfăşoară activitatea, la echipament de protecţie gratuit. De asemenea, au dreptul, în condiţiile legii, la echipament de lucru. Persoanelor care lucrează în anumite condiţii vătămătoare sau periculoase li se acordă în timpul lucrului, potrivit dispoziţiilor legale, alimentaţie specială în scopul creşterii rezistenţei organismului." Legislaţia de specialitate prevede că prin p.m. trebuie să se asigure cele mai bune condiţii de muncă, prevenirea accidentelor de muncă şi a îmbolnăvirilor profesionale. P.m., normele de securitate şi de igienă a procesului de muncă sunt obligatorii pentru toate întreprinderile şi ramurile economiei naţionale, pentru toate domeniile de activitate şi pentru toate categoriile de salariaţi (personalul din unităţi de stat, private şi obşteşti, membri cooperatori, ucenici, elevi, studenţi în perioada efectuării practicii profesionale sau în timpul vizitelor didactice efectuate în unităţi productive). Caracteristicile p.m. sunt următoarele: p.m. este o problemă importantă de stat; între dreptul la muncă şi p.m. există o legătură indisolubilă; p.m. se încadrează organic în procesul de muncă în sensul că orice proces de muncă poate fi conceput şi realizat numai cu luarea concomitentă a tuturor măsurilor care să apere viaţa şi sănătatea participanţilor la muncă; disciplina muncii este o componentă esenţială a p.m.; p.m. este astfel reglementară şi realizată încât împleteşte interesele generale ale societăţii cu interesele personale ale salariaţilor şi cooperatorilor; p.m. îndeplineşte în primul rând funcţia de prevenire a accidentelor, a îmbolnăvirilor profesionale, mai întâi pe calea convingerii, a dezvoltării conştiinţei oamenilor. P.m. se realizează prin toate organele şi persoanele care organizează, conduc şi controlează procesele de muncă. În asigurarea p.m., sindicatele îndeplinesc un rol important. Fiecare unitate economică, departament, minister, instituţie este obligată să elaboreze programul de măsuri pentru p.m. şi să-l realizeze, să ia măsuri privind tehnica securităţii muncii şi măsuri de protecţie corespunzătoare fiecărui loc de muncă, inclusiv pentru prevenirea şi combaterea poluării mediului înconjurător, să asigure echipamentul de protecţie şi cel de lucru, să ia măsuri şi să asigure materiale igienico-sanitare, alimentaţie specială, să facă cercetări şi proiectări privind p.m., să facă propaganda şi instructajul pentru p.m. astfel încât persoanele încadrate în muncă să cunoască temeinic normele de securitate şi de igienă a muncii, pe care trebuie să le respecte în procesul desfăşurării activităţii lor. Pentru aducerea la îndeplinire a tuturor sarcinilor privitoare la p.m., unităţile economice, instituţiile şi celelalte organizaţii efectuează o serie de cheltuieli, grupate astfel: cheltuieli pentru îmbrăcăminte şi materiale de protecţie; cheltuieli ocazionate de măsuri sanitare, de întreţinerea şi de repararea instalaţiilor sanitare, precum şi cheltuieli pentru alimentele antidot, cheltuieli cu investiţiile pentru construirea de instalaţii, mecanisme, ventilatoare, băi etc. Cheltuielile pentru p.m. se finanţează din fondurile care se prevăd în programul de investiţii, în cel al cheltuielilor de producţie, în cel al cheltuielilor de circulaţie sau în planul financiar al instituţiei, după caz, în concordanţă cu cerinţele gestiunii economico-financiare. Conducerea unităţilor economice de stat şi cooperatiste, private, a instituţiilor este obligată să analizeze periodic, împreună cu organele sindicale şi medico-sanitare, cauzele accidentelor de muncă şi ale îmbolnăvirilor profesionale şi să ia măsuri pentru prevenirea şi înlăturarea factorilor nocivi care pot pune în pericol sănătatea şi viaţa lucrătorilor. Toate unităţile sunt obligate ca, periodic, să informeze asupra realizării programului de măsuri pentru p.m. Codul muncii prevede

la art. 143: „Răspunderea pentru realizarea deplină a măsurilor de protecție a muncii o au, potrivit atribuțiilor ce le revin, cei care organizează, conduc, coordonează și controlează procesele de muncă în unități. Persoanele încadrate în muncă sunt obligate să cunoască și să respecte integral normele de securitate și de igienă a muncii la locurile unde își desfășoară activitatea, să folosească și să întrețină în bune condiții mijloacele de protecție individuale ce le-au fost încredințate. Încălcarea dispozițiilor legale privitoare la tehnica securității și la igiena muncii se constată de organele ierarhice superioare, organele Comisiei Naționale pentru Protecția Muncii, de organele sanitare și de organele sindicale și atrage răspunderea disciplinară, administrativă sau penală, după caz, potrivit legii." În situațiile în care fapta nu are un caracter penal, unitatea economică, instituția etc. poartă răspunderea patrimonială pentru prejudiciile provocate personalului prin accidentele de muncă sau bolile profesionale etc. În același timp, personalul încadrat în muncă poartă răspunderea materială pentru prejudiciile provocate unității prin nerespectarea normelor care reglementează **p.m.** Scopul final al **p.m.** este asigurarea integrității anatomofuncționale a omului în procesul de muncă. În țara noastră, **p.m.** este organizată, coordonată și controlată la nivel național de către Ministerul Muncii și Solidarității Sociale și Ministerul Sănătății, care au organe centrale și teritoriale de specialitate. De asemenea, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Telecomunicații Speciale și Serviciul de Protecție și Pază organizează, coordonează și controlează activitatea de protecție a muncii din unitățile proprii, prin organele acestor ministere și servicii. În aceste unități, cercetarea, înregistrarea și evidența accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, precum și autorizarea din punctul de vedere al **p.m.** se efectuează de către organele superioare respective. În unitățile de stat, **p.m.** se realizează pe baza unui program de măsuri, fiind îndrumată și urmărită de către organele de conducere ale acestora, sprijinite de către compartimentul care se ocupă cu **p.m.** V. și **accident de muncă; boală profesională; concediu de odihnă; concediu medical; igiena muncii; instructaj de protecție a muncii; norme de protecție a muncii; neluarea măsurilor de protecție a muncii.**

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII PRIVATE, protejarea proprietății private prin Constituție și prin alte acte normative. Constituția României, la art. 41, prevede: „(1) Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra statului sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege. (2) Proprietatea privată este ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular. Cetățenii străini și apatrizii nu pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor. (3) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. (4) Pentru lucrări de interes general, autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și pentru alte daune imputabile autorității. (5) Despăgubirile prevăzute în alineatele 3 și 4 se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergență, prin justiție. (6) Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului. (7) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. (8) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii."

PROTECȚIA SOCIALĂ, ansamblu de acțiuni, decizii și măsuri întreprinse de societate pentru prevenirea, diminuarea sau înlăturarea consecințelor pe care evenimente considerate riscuri sociale le pot avea asupra condițiilor de viață a populației. Sistemul **p.s.** prezintă o serie de particularități de la o țară la alta, se manifestă atât la nivelul prestațiilor acordate, al numărului și categoriilor de beneficiari, cât și al structurii și eficacității măsurilor folosite. Procesul complex și inedit al tranziției se confruntă cu mari dificultăți, reclamând costuri sociale ridicate. Reforma este

însoțită de evoluția îngrijorătoare a unor fenomene pe plan social: inflația, șomajul, polarizarea veniturilor, reducerea puterii de cumpărare, deficitul de bunuri de consum pe piață, cu implicații negative asupra sănătății, învățământului, culturii, respectării ordinii de drept etc. România și-a propus realizarea și derularea unui sistem integrat de politică socială care, într-un proces dinamic, să coreleze realitățile economice și sociale românești, dificultățile tranziției, cu experiența proprie și cu cea a comunității internaționale în domeniul protecției sociale. **P.s.** are în vedere nu numai condițiile materiale de trai (ocuparea forței de muncă, condițiile de muncă, veniturile, consumurile, locuința, mediul ambiant etc.), ci și condițiile sociale precum sănătatea, instruirea și educația, cultura, condițiile de odihnă și recreere, mediul social-politic, restructurarea ordinii sociale și de drept etc. **P.s.** trebuie să asigure cetățeanului condiții rezonabile de viață, respectiv să-i asigure lui și familiei sale un trai decent, civilizat. **P.s.** se referă la aproape toate riscurile la care sunt supuși indivizii și familiile lor: boală, invaliditate, bătrânețe, familii cu copii, decesul, handicapul, persecutați politici, veterani de război, șomeri, elevi, studenți, eroi ai Revoluției din Decembrie 1989, familii cu venituri mici sau fără venituri ș.a. **P.s.** este reglementată, în primul rând și în principiu, de Constituția României, care prevede: Articolul 43. **Nivelul de trai.** „Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent. Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asistență socială prevăzute de lege." Articolul 45. **Protecția copiilor și a tinerilor.** „Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor. Statul acordă alocații de stat pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav sau handicapat. Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise. Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați. Autoritățile publice au obligația că contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării." Articolul 46. **Protecția persoanelor handicapate.** „Persoanele handicapate se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de prevenire, de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială a handicapaților, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor." Izvorul **p.s.** este eficiența economico-socială. Formele concrete ale **p.s.** sunt reglementate prin acte normative speciale. **P.s.** are la bază principiul **solidarității umane**, adică solidaritatea celor care nu au copii cu cei care și-au asumat sarcina să crească și să educe generațiile următoare, solidaritatea celor sănătoși față de cei bolnavi, solidaritatea celor activi față de cei în vârstă, solidaritatea celor angajați față de cei aflați în șomaj etc. În toate țările lumii, statul intervine practic în domeniul protecției sociale. Cu privire la **p.s.** există câteva concepții, și anume: a) **concepția liberală a p.s.**,care constă în acordarea încrederii în forțele pieței. Familia asigură solidaritatea între generații. Asigurările private permit fiecăruia să-și acopere riscurile după considerații proprii, asumându-și plata costurilor implicate. Asistența de caritate de origine privată (Biserica, particularii) asigură ajutoarele pentru cei mai săraci; b) **concepția mutualistă**, care se sprijină pe principiul asocierii. Persoanele se organizează în asociații de ajutor reciproc, la care aderă liber. Cotizațiile tuturor acoperă riscurile fiecăruia; c) **concepția socializată (etatistă)**, care presupune implicarea statului. Potrivit acestei concepții, toate persoanele din colectivitate au dreptul la o anumită **p.s.**, independent de contribuția lor la finanțare. Concepția socializată (etatistă) este cea mai răspândită în Europa, unde marea majoritate a **riscurilor sociale** (v.) se acoperă de puterea publică, deși în toate țările există și asociații de ajutor reciproc și organizații de binefacere. Diversificarea și extinderea **p.s.** au condus la creșterea deosebită a cheltuielilor sociale atât în țările din vestul, cât și în cele din estul Europei; unii specialiști consideră că această creștere ar fi constituit una dintre cauzele încetinirii creșterii economice, ale crizelor economice. Într-o accepțiune mai largă, **p.s.** are în vedere nu numai condițiile materiale de trai (ocuparea forței de

muncă şi condiţiile de muncă, veniturile şi consumurile, locuinţa şi mediul ambiant), ci şi condiţiile sociale, cum sunt: sănătatea, instruirea, educaţia, cultura, condiţiile de odihnă şi recreere, mediul social-politic, restructurarea ordinii sociale şi de drept. În fundamentarea şi aplicarea măsurilor de **p.s.**, statul român a urmărit respectarea prevederilor Constituţiei României referitoare la drepturile omului, precum şi o serie de alte considerente şi principii, printre care se menţionează: protecţia demnităţii umane; universalizarea măsurilor de **p.s.**; promovarea principiilor solidarităţii şi justiţiei sociale; eliminarea oricărei forme de discriminare în întreaga politică de **p.s.**; promovarea parteneriatului social ca mijloc central şi de eficientizare a tuturor măsurilor de politică şi **p.s.**; flexibilitatea, respectiv adaptarea măsurilor de **p.s.** la necesităţile reale ale grupurilor şi persoanelor; orientarea pe cât este cu putinţă a obiectivelor şi măsurilor de politică şi **p.s.** în direcţia capacitării, mobilizării şi participării tuturor forţelor sociale la relansarea creşterii economice, munca fiind prima sursă a bunăstării şi libertăţii individului, sursa cea mai sigură a sănătăţii economiei; trecerea treptată la descentralizarea realizării **p.s.** şi, o dată cu aceasta, angajarea în activitatea de **p.s.** a agenţilor economici, a unităţilor administraţiei publice locale, a instituţiilor guvernamentale şi neguvernamentale, a societăţilor de caritate şi a persoanelor fizice, prin contribuţii materiale, băneşti şi sociale ale acestora, într-un cadru legal adecvat. Pe măsura realizării resurselor şi instrumentelor necesare, o dată cu principiul reparatoriu, se promovează pe scară largă **principiul preventiv** în **p.s.** Criteriile şi principiile de mai sus au constituit cadrul în analiza şi evaluarea critică a sistemului actual de **p.s.** în România şi contribuie la elaborarea, pe această bază, a reformei **p.s.** în ansamblu şi a diferitelor subsisteme componente în parte. Reforma **p.s.**, care se află în plin proces de derulare, se desfăşoară în confruntare cu efectele negative ale recesiunii economice şi cu consecinţele sociale pe care aceasta le generează. Prin urmare, punerea în aplicare a unei politici flexibile de **p.s.** impune o permanentă adaptare şi readaptare în raport cu evoluţia prezentă şi prognozată a fenomenelor economice şi sociale, cu noile forme de risc social apărute în procesul trecerii la economia de piaţă şi susceptibile să apară în continuare. Este necesar a se defini şi evalua, astfel, o serie de echilibre sensibile care trebuie stabilite în cadrul politicii generale de **p.s.**, cum ar fi, de exemplu, echilibrul dintre sectorul public şi cel privat, dintre protecţie şi autoprotecţie, dintre resurse şi nevoi sau dintre priorităţi aparent contradictorii. Având în vedere principiile enunţate, limitele resurselor materiale şi financiare existente şi condiţiile concrete din ţara noastră, au fost adoptate o serie de măsuri privind **p.s.**, la început cu o serie de acţiuni privind **p.s.**, cu o anumită spontaneitate, iar începând din anul 1993 pe baza programului de reformă economică şi socială. Pentru adaptarea celor mai adecvate măsuri de **p.s.**, în raport cu nevoile specifice ale unor categorii de populaţie defavorizate, dar şi cu posibilităţile economiei naţionale, au fost realizate contacte permanente cu sindicatele, cu organizaţiile de pensionari, cu diferite organizaţii neguvernamentale. Prin intermediul mass-media, populaţia a fost permanent informată asupra măsurilor de **p.s.** adoptate sau în curs de adoptare. Principalele coordonate ale politicii sociale şi ale **p.s.** trebuie să aibă în vedere satisfacerea cerinţelor sociale, astfel încât să se asigure un nivel de trai decent al populaţiei. Coordonatele principale ale politicii sociale şi ale **p.s.** sunt: ▪drepturile fundamentale ale omului, care potrivit reglementărilor internaţionale pot fi sintetizate astfel: toţi oamenii sunt egali în faţa legii şi fără nici o deosebire; ▪dreptul la o egală protecţie din partea legii; ▪familia are dreptul la ocrotire din partea societăţii şi a statului; ▪dreptul la libertatea gândirii, a opiniilor şi a exprimării; ▪orice persoană, în calitate de membru al societăţii, are dreptul la securitatea socială; ▪avându-se în vedere resursele ţării, fiecare persoană are dreptul să se bucure de condiţii economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi pentru libera dezvoltare a personalităţii sale; ▪fiecare persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii sale, la condiţii echitabile de muncă, precum şi la ocrotirea împotriva şomajului; ▪toţi oamenii, fără nici o discriminare, au dreptul la salariu egal pentru muncă egală; ▪orice om care munceşte are dreptul la o retribuire echitabilă şi satisfăcătoare care

să-i asigure, atât lui, cât şi familiei sale, o existenţă conformă cu demnitatea umană şi care să poată fi completată, la nevoie, prin alte mijloace de p.s.; ▪oricare persoană are dreptul de a întemeia sindicate şi de a se afilia pentru apărarea intereselor sale; ▪fiecare persoană are dreptul la odihnă şi recreere, inclusiv la o limitare rezonabilă a zilei de muncă şi la concedii de odihnă anuale plătite; ▪oricare om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi a familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare; ▪el are dreptul la asigurare în caz de şomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrâneţe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă în urma unor împrejurări independente de voinţa sa; ▪mama şi copilul au dreptul la ajutor şi ocrotire deosebită; ▪toţi copiii, indiferent că sunt născuţi în cadrul familiei sau în afara acesteia, se bucură de aceeaşi p.s.; ▪fiecare persoană are dreptul la învăţătură; ▪oricare persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viaţa culturală a colectivităţii. În domeniul politicii şi p.s., un interes deosebit prezintă asigurarea unui nivel de trai decent. Elementele care stau la baza determinării nivelului de trai stabilite de organismele internaţionale (O.N.U., O.I.M., UNESCO) se exprimă prin următoarele componente: condiţii medico-sanitare, inclusiv demografice; alimentaţia şi nutriţia; educaţie, inclusiv elementară şi tehnică; condiţii de muncă; situaţia ocupării forţei de muncă (şomaj); consumul şi economiile realizate; transporturi; locuinţe; îmbrăcăminte; timp liber şi activităţi recreative; libertăţi umane etc. Cele mai importante forme ale p.s. sunt: asigurările sociale; asistenţa socială; asigurările de sănătate; protecţia mamei şi a copilului, a şomerilor, a persoanelor cu venituri mici, a invalizilor, orfanilor şi văduvelor de război, a persoanelor handicapate, a luptătorilor în Revoluţia din Decembrie 1989, a persoanelor persecutate politic în cei 45 de ani de dictatură comunistă, a salariaţilor, a cumpărătorilor, a întregii populaţii. V. şi **politică socială**.

PROTECŢIA SOCIALĂ A EROILOR-MARTIRI, A RĂNIŢILOR, INVALIZILOR ŞI URMAŞILOR EROILOR-MARTIRI AI REVOLUŢIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989, ansamblul măsurilor de ocrotire a acestor categorii de persoane, acordate în vederea compensării suferinţelor spirituale şi fizice la care au fost supuşi şi, în acelaşi timp, ca recunoaştere a meritelor celor care au contribuit la căderea regimului comunist din România, sub următoarele forme pecuniare, prestaţii în natură şi înlesniri fiscale: plata unor pensii; prioritate la închirierea şi cumpărarea de locuinţe din fondul de stat; stabilirea chiriei la tariful de bază prevăzut pentru un salariu sau o pensie minimă, fără aplicarea majorărilor ce se percep persoanelor care au un venit mediu lunar mai mare pe membru de familie; acordarea unei camere în plus pensionarilor de invaliditate de gradul I; acordarea de credite pentru cumpărarea sau construirea de locuinţe, în condiţiile cele mai favorabile prevăzute de lege; acces gratuit la tratament şi consultaţii în spitalele şi policlinicile Ministerului Sănătăţii şi ale Ministerului Apărării Naţionale; medicamente gratuite; acordarea gratuită de proteze; acces gratuit la sanatorii şi baze de tratament ale Ministerului Sănătăţii; transport urban gratuit cu mijloace de transport în comun care aparţin unităţilor cu capital de stat şi, anual, 12 călătorii gratuite pe calea ferată, clasa I, dus-întors; atribuirea fără plată a locurilor de veci în cimitire. Persoanele care locuiesc în mediul rural au dreptul şi la 12 călătorii gratuite pe an, dus-întors, cu trenul sau cu autobuzul unităţilor cu capital de stat, până în localitatea reşedinţă de judeţ. Beneficiază de aceste gratuităţi şi însoţitorul pensionarului de invaliditate de gradul I; scutirea de plata taxelor şi impozitelor pentru clădiri şi terenul aferent, autoturisme, motociclu şi abonamente radio-tv; scutirea de plata impozitului pe salariu; posibilitatea cumulării pensiei cu orice alte venituri; acces gratuit la creşele şi grădiniţele subvenţionate de stat; acordarea gratuită a unui motociclu pentru persoanele care şi-au pierdut membrele inferioare ori au alte deficienţe locomotorii, prioritate la cumpărarea unui autoturism hycimat, prin acordarea de credite integrale în lei, precum şi scutirea de taxe vamale pentru un astfel de autoturism procurat din

import; asistență juridică gratuită; pensionarea, cu reducerea vârstei prevăzute de lege cu cinci ani, pentru părinții eroilor-martiri ai Revoluției, pentru soții acestora, precum și pentru răniții Revoluției; burse pentru elevi și studenți în instituțiile de învățământ de stat, indiferent de venituri, pentru copiii eroilor-martiri, ai invalizilor sau ai răniților Revoluției; obținerea cu prioritate de împrumuturi bancare pentru investiții, cu termen de rambursare dublu față de cel legal și cu reducerea dobânzii la 50%; prioritate la angajarea ca vânzători la societățile comerciale cu capital de stat; acordarea unei suprafețe de teren în condițiile Legii fondului funciar nr. 18/1991. Contractul de muncă al luptătorilor pentru victoria Revoluției Române din Decembrie 1989, încadrați în unități cu capital de stat, nu poate fi desfăcut decât pentru motive imputabile lor. Văduvele eroilor-martiri care au în întreținere doi sau mai mulți copii minori primesc, pe lângă drepturile menționate mai sus, o indemnizație lunară egală cu salariul minim pe economie, pe perioada cât aceștia urmează învățământul obligatoriu. Drepturile acordate soției supraviețuitoare și copiilor minori se pot acorda și părinților, bunicilor, fraților și surorilor eroilor-martiri, dacă dovedesc că la data decesului acestora se aflau în întreținerea lor și nu posedă mijloace proprii de existență. Părinții eroilor-martiri care nu se aflau în întreținerea acestora la data decesului beneficiază doar de: medicamente gratuite, scutire de plata impozitului pe clădiri și terenul aferent, reduceri la impozitul pe salarii, transport gratuit urban, patru călătorii gratuite dus-întors pe calea ferată. De formele de protecție socială menționate mai sus nu beneficiază persoanele care au organizat, instigat sau au luptat, prin orice mod, împotriva Revoluției din Decembrie 1989, precum și urmașii acestora. Ca semn de prețuire și recunoștință pentru cei care au fost răniți în luptele pentru victoria Revoluției din Decembrie 1989, s-a instituit titlul de „Luptător pentru Victoria Revoluției Române din Decembrie 1989". De asemenea, s-a instituit medalia „Revoluția Română din Decembrie 1989", pentru participanții direcți la Revoluție.

PROTECȚIA SOCIALĂ A FORȚEI DE MUNCĂ, parte a politicii sociale active a statului, privind utilizarea rațională și protecția forței de muncă prin susținerea cu mijloace eficiente a proceselor de ocupare și mobilitatea persoanelor apte de muncă, simultan cu sprijinirea funcționării normale a agenților economici și a instituțiilor. **P.s.** a **f.** de **m.** se realizează pe mai multe căi, dintre care se menționează: perfecționarea și adaptarea permanentă a legislației specifice pieței forței de muncă la condițiile concrete ale reformei economice din țara noastră; acordarea ajutorului de șomaj, a alocației de sprijin, a ajutorului de integrare profesională pentru tinerii absolvenți de școli și facultăți, ca și pentru tinerii lăsați la vatră care nu au lucrat înainte de încorporare; utilizarea unei părți din fondul de șomaj pentru acordarea unor credite avantajoase pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, cu condiția ca acestea să angajeze cel puțin 50% din forța de muncă din rândul șomerilor; majorarea alocației de sprijin de la 40% la 60% din salariul minim brut pe țară impozitat; acordarea asistenței medicale gratuite salariaților, pensionarilor, șomerilor și membrilor de familie aflați în întreținerea acestora; elaborarea de către agenții economici a programelor proprii de activitate, prin care să anticipeze activitățile viitoare; introducerea și extinderea managementului factorului uman, care să prevadă evoluția numărului de personal, a meseriilor și a cerințelor de calificare, asigurându-se gestiunea previzională a ocupării și calificării forței de muncă; delimitarea între stat și agenții economici a activităților de ocupare și adaptare profesională. În acest sens, au loc și o diversificare și descentralizare a atribuțiilor agenților economici, asociațiilor profesionale, instituțiilor specializate neguvernamentale și sindicatelor; protecția socială a personalului specializat din industria de apărare națională; promovarea legislației privind formarea profesională; încurajarea și sprijinirea programelor de lucru flexibile sau fracționate pentru femei, prin realizarea cadrului legislativ care să asigure protecția forței de muncă feminine și stimularea agenților economici în aplicarea acestor programe; gestionarea rațională a fondului de șomaj și de control al utilizării acestui fond;

aplicarea unui program de recrutare a personalului, cu prioritate din rândul şomerilor, pentru pregătirea şi plasarea acestora în activităţi de construcţii de locuinţe etc. Pentru realizarea obiectivelor referitoare la p.s. a f. de m., România şi-a extins cooperarea cu mai multe instituţii şi organisme internaţionale sau a încheiat acorduri bilaterale cu diferite ţări (Germania, Franţa ş.a.). V. şi **reconversia profesională a forţei de muncă.**

PROTECŢIA SOCIALĂ A INVALIZILOR, ORFANILOR ŞI VĂDUVELOR DE RĂZBOI (I.O.V.R.), prestaţie noncontributivă ce se acordă din bugetul statului invalizilor, orfanilor şi văduvelor de război, în principal sub formă de pensii. Pentru invalizii şi accidentaţii de război proveniţi dintre persoanele încadrate în muncă, pensia este stabilită în mod diferenţiat, iar pentru cei care erau încadraţi în muncă înainte de a deveni invalizi se acordă o pensie stabilită în cuantum fix. Pensia în cuantum fix este diferenţiată în funcţie de gradul de invaliditate (mari mutilaţi, gradul I, II sau III) şi pe mediul urban sau rural în care domiciliază beneficiarul. Pensionarii I.O.V.R. încadraţi în gradul I de invaliditate şi marii mutilaţi primesc pe lângă pensie şi o sumă fixă pentru supraveghere şi îngrijire, care este indexată. Soţiile şi copiii celor morţi sau dispăruţi în război, precum şi ai celor care au decedat ulterior ca pensionari I.O.V.R. au dreptul la pensia de urmaş în condiţiile în care se acordă, potrivit legii, pensiile de urmaş în cadrul asigurărilor sociale de stat. Pe lângă pensii, invalizii şi văduvele de război beneficiază, începând de la 1 august 1991, de indemnizaţii şi sporuri ce se acordă în baza Legii nr. 49/1991. De aceste drepturi beneficiază şi veteranii de război – persoane care au participat la război, fără însă a deveni invalide, care nu erau îndreptăţite la pensia I.O.V.R. şi cărora, în baza caracterului reparatoriu, statul le-a instituit indemnizaţii şi sporuri. La cuantumul indemnizaţiei lunare se acordă un spor în sumă fixă pentru primul an de participare la război, precum şi pentru fiecare lună care depăşeşte anul calendaristic în care au fost indexate. Văduva de război care are dreptul la pensia I.O.V.R. primeşte, pe lângă această pensie, şi pensia de asigurări sociale. Soţia supravieţuitoare a veteranului de război şi care nu s-a recăsătorit beneficiază de jumătate din indemnizaţia de veteran de război şi din renta lunară, precum şi de jumătate din numărul călătoriilor gratuite la care avea ori trebuia să aibă dreptul soţul decedat. Văduvele de război sunt scutite de impozit pentru indemnizaţiile şi rentele lunare, de impozitul pe salarii, de impozitul pe clădiri, pe terenurile din municipii, oraşe şi comune şi pe alte venituri, cu excepţia celor realizate din activităţi comerciale. Văduvele de război suferinde pot beneficia, la cerere, de internare în căminele de bătrâni, în căminele-spital şi în alte aşezăminte de ocrotire socială. De asemenea, li se asigură în mod gratuit locuri de înhumare în cimitirele militare şi civile. **V. protecţia socială a veteranilor de război.**

PROTECŢIA SOCIALĂ A MAGISTRAŢILOR ÎNLĂTURAŢI PENTRU CONSIDERENTE POLITICE ÎN PERIOADA 1945-1952, totalitatea măsurilor întreprinse de stat pentru protecţia magistraţilor înlăturaţi din justiţie în perioada 1945-1952 pentru considerente politice. Pe bază de cerere, aceste persoane beneficiază de o indemnizaţie în sumă fixă lunară, indexabilă şi neimpozabilă; de asemenea, beneficiază de asistenţă medicală şi de medicamente în unităţile medico-sanitare de stat în mod gratuit. Persoanele care beneficiază de prevederile Decretului-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurată cu începere de la 6 martie 1945, precum şi cele deportate în străinătate sau făcute prizoniere nu se află sub incidenţa Legii nr. 5/1993, care se referă la magistraţii înlăturaţi pe considerente politice. În vederea stabilirii situaţiilor şi drepturilor magistraţilor respectivi se constituie, pe lângă fiecare tribunal judeţean şi pe lângă Tribunalul Municipiului Bucureşti, câte o comisie formată din trei membri – doi judecători şi un reprezentant al Direcţiei Generale a Finanţelor Publice şi a Controlului Financiar de Stat; unul dintre judecători este preşedinte. Activitatea comisiilor este coordonată de Ministerul Justiţiei. Situaţiile magistraţilor respectivi se dovedesc cu acte oficiale sau cu martori. Comisia se pronunţă în termen

de 30 de zile. În termen de 15 zile de la comunicarea hotărârii se poate face contestație potrivit Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990, iar hotărârea tribunalului este definitivă. Indemnizațiile se suportă din bugetul de stat și se plătesc prin Ministerul Justiției de către tribunalele județene sau al municipiului București în raza cărora domiciliază persoanele îndreptățite. De drepturile menționate mai sus beneficiază și persoanele care se repatriază și care își stabilesc domiciliul în România, precum și cetățenii români din străinătate care își schimbă domiciliul în țară, dacă s-au aflat în situațiile menționate mai sus. Cererile trebuiau depuse în decurs de un an de la publicarea Legii nr. 51 din 12 iulie 1993. Nu beneficiază de indemnizație și de celelalte drepturi magistrații condamnați pentru infracțiuni contra păcii și omenirii sau cei care s-a dovedit că au desfășurat o activitate fascistă în cadrul unei organizații sau mișcări fasciste.

PROTECȚIA SOCIALĂ A MUNCII, complex de măsuri pe care statul, agenții economici, întreprinzătorii particulari, instituțiile publice și private le iau pentru protecția socială a muncii salariaților. Constituția României prevede următoarele, la art. 38: „Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei și alegerea locului de muncă sunt libere. Salariații au dreptul la protecția socială a muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repausul duminical, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice. Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult opt ore. La muncă egală, femeile au salariul egal cu bărbații. Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate." **P.s. a m.** se înfăptuiește și prin dreptul la grevă. Art. 40 din Constituția României prevede: „Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor lor profesionale, economice și sociale. Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate." **P.s. a m.** presupune interzicerea muncii forțate. Constituția României prevede, la art. 39: „Munca forțată este interzisă." Nu constituie muncă forțată: a) serviciul cu caracter militar sau activitățile desfășurate în locul acestuia de cei care, potrivit legii, nu prestează serviciul militar obligatoriu din motive religioase; b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată; c) prestațiile impuse de situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege. **V. și protecția socială.**

PROTECȚIA SOCIALĂ A NEVĂZĂTORILOR, complex de măsuri economice, sociale și financiare care se iau pentru ocrotirea nevăzătorilor. Nevăzătorii în vârstă de peste 18 ani care au venituri inferioare pensiei minime de invaliditate de gradul II au dreptul la un ajutor social lunar egal cu pensia minimă de invaliditate de gradul II. Nevăzătorii invalizi de gradul I au dreptul la o indemnizație lunară pentru însoțitor. La stabilirea pensiei integrale pentru munca depusă și limită de vârstă a nevăzătorilor pe baza unei vechimi în muncă de 15 ani, bărbații, și 10 ani, femeile, pentru anii lucrați în plus se acordă un spor de pensie calculat la salariul tarifar folosit ca bază de calcul al pensiei de 1% pentru fiecare an în plus din primii cinci ani și de 0,5% pentru fiecare an următor. Nevăzătorii pot fi menținuți în activitate și după împlinirea vârstei de pensionare. Dacă din cauza stării de sănătate nevăzătorii nu mai pot continua activitatea salariată, pot solicita pensionarea pentru munca depusă și limită de vârstă înainte de împlinirea vârstei legale, dacă au vechimea în muncă menționată mai sus. Nevăzătorii accidentați de război în afara serviciului ordonat sau cei pensionați pentru invalidități produse de accidente de muncă ori boli profesionale pot primi, pe lângă pensia de invaliditate, și pensia pentru limită de vârstă, stabilită pe baza vechimii în muncă dobândite ulterior. Pentru salariații nevăzători, durata concediului legal de odihnă se majorează cu șase zile lucrătoare. De asemenea, nevăzătorii au dreptul în cursul unui an calendaristic la două călătorii gratuite dus-întors cu trenul de persoane clasa a II-a; în localitățile în care domiciliază, nevăzătorii pot călători gratuit cu orice mijloc de transport în comun (de aceste

drepturi beneficiază şi însoţitorii nevăzătorilor în timpul călătoriei). Copiii nevăzători aflaţi în întreţinerea familiei beneficiază de **alocaţia de stat pentru copii** (v.) în cuantumurile legale, majorate cu 50%. În caz de îmbolnăvire, nevăzătorii au dreptul la asistenţă medicală gratuită în spitale şi ambulatoriu, la întreţinere, medicamente, materiale sanitare şi proteze în timpul internării şi beneficiază de gratuitate la medicamente, materiale sanitare şi proteze în timpul tratamentului ambulatoriu. Nevăzătorii au dreptul la o suprafaţă locativă suplimentară, sub forma unei camere separate. Unităţile producătoare şi bazele de aprovizionare au obligaţia să asigure cu prioritate aprovizionarea cu materii prime şi materiale specifice a cooperativelor sau a secţiilor acestora în care lucrează nevăzătorii, la cerere sau pe bază de comandă.

PROTECŢIA SOCIALĂ A PERSOANELOR HANDICAPATE, complex de măsuri socioprofesionale şi economice pentru protecţia persoanelor handicapate. Art. 46 din Constituţia României prevede: „Persoanele handicapate se bucură de protecţie specială. Statul asigură realizarea unei politici naţionale de prevenire, de tratament, de readaptare, de învăţământ, de instruire şi de integrare socială a handicapaţilor, respectând drepturile şi îndatoririle ce revin părinţilor şi tutorilor." **P.s. a p.h.** are ca scop prevenirea, atenuarea, înlăturarea consecinţelor profesionale, economice şi sociale ale handicapului şi egalizarea şanselor prin: depistarea activă şi precoce a persoanelor handicapate; asistenţă medicală şi educaţie normală sau specială a persoanelor handicapate; orientarea socioprofesională, calificarea, sprijinirea încadrării în muncă şi a integrării sociale a persoanelor handicapate. **P.s. a p.h.** se realizează prin forme instituţionalizate, asigurându-li-se drepturile prevăzute de lege, dar şi prin forme neinstituţionalizate specifice. Pentru a nu constitui bariere arhitecturale sau alte obstacole pentru persoanele handicapate, căile de acces în clădirile şi locurile publice, precum şi ale unităţilor de ocrotire şi asistenţă socială sunt amenajate corespunzător din construcţie sau prin adaptare. În România, persoanele handicapate au mai multe drepturi, dintre care se menţionează: asigurarea asistenţei medicale prin acordarea gratuită de medicamente, tratament în unităţi medico-sanitare şi în staţiuni, proteze, orteze, aparate ortopedice, dispozitive de mers, aparatură şi materiale ajutătoare compensatorii, pentru cei cu un venit mediu lunar pe o persoană aflată în întreţinere mai mic decât salariul de bază minim brut pe ţară indexat, precum şi asistenţă medicală gratuită la domiciliu pentru persoanele handicapate care nu se pot deplasa; scutirea de plata taxelor vamale pentru proteze, orteze, aparate ortopedice, dispozitive de mers, aparatură şi materiale ajutătoare compensatorii, medicamente şi, o dată la opt ani, la alegere, pentru motorete, motociclete sau autoturisme adaptate special pentru transportul persoanelor handicapate şi pentru piese de schimb necesare acestora, pentru folosinţă proprie; scutirea de plata taxelor de abonament pentru deţinătorii de aparate de radio şi televizoare asimilabili gradului I de invaliditate – de acest drept beneficiază şi familiile care au în întreţinere astfel de persoane; reducerea costului biletelor de intrare la spectacole, muzee, manifestări artistice şi sportive, în aceleaşi condiţii ca pentru elevi, studenţi şi militari în termen; prioritate la instalarea postului telefonic şi scutirea de plata taxelor de instalare, transferare şi abonament telefonic, precum şi de costul a 50 de impulsuri pentru abonamentul comun la doi abonaţi şi a 100 de impulsuri pentru abonament individual, respectiv a 400 de impulsuri pentru nevăzători; gratuitatea transportului urban cu mijloace de transport în comun pentru cei asimilabili gradului I sau II de invaliditate; gratuitatea transportului interurban în limita a 12 călătorii în ţară, dus-întors, pe an, la alegere, cu trenul clasa a II-a, cu autobuzele sau cu navele pentru transportul fluvial şi maritim de persoane, aparţinând unităţilor cu capital integral de stat pentru cei asimilabili gradului I de invaliditate; beneficiază de aceste drepturi şi însoţitorul, când călătoreşte cu persoana handicapată pe baza unei legitimaţii speciale. Persoanele cu afecţiuni renale care necesită hemodializă în alte localităţi decât în cele de domiciliu beneficiază de gratuitate şi peste limita menţionată, în funcţie de recomandarea centrului de hemodializă; persoanele asimilabile gradului II de invaliditate

beneficiază de jumătate din numărul de călătorii interurbane stabilite pentru cei asimilabili gradului I de invaliditate. Persoanele handicapate, ocrotite prin forme neinstituționalizate, mai beneficiază de: accesul liber şi egal în orice instituție de învățământ obişnuit, cursuri de zi, serale sau fără frecvență; pregătirea la domiciliu a copiilor handicapați nedeplasabili, pe durata învățământului obligatoriu. La cerere, de aceasta beneficiază şi persoanele handicapate adulte nedeplasabile, în vârstă de până la 30 de ani; încadrarea într-o activitate salarizată a persoanelor handicapate calificate prin învățământul obişnuit sau special, în locuri de muncă accesibile şi cât mai aproape de domiciliul lor; pensionarea la cerere pentru munca depusă, cu reducerea, în anumite limite, a vechimii în muncă; prioritate la închirierea, construirea şi cumpărarea locuințelor din fondul de stat şi repartizarea, la cerere, a apartamentelor la nivelurile inferioare ale imobilului; acordarea unei camere în plus, la locuințele proprietate de stat, la cerere, persoanelor handicapate încadrate în gradul I de invaliditate, precum şi familiilor care au în întreținere un minor handicapat; acordarea de credite pentru cumpărarea sau construirea de locuințe, în condițiile legale cele mai favorabile; prioritate la achiziționarea obiectelor casnice de folosință îndelungată, precum şi a autovehiculelor adaptate sau adaptabile pentru folosința sau transportul persoanelor handicapate; repartizarea în folosință de motorete şi motociclete adaptate persoanelor cu deficiențe locomotorii; concediu de odihnă suplimentar; concediu prenatal începând cu luna a VI-a de sarcină, care se acordă la cerere; stabilirea chiriei pentru locuința din fondul locativ de stat la tariful legal minim, iar pentru nevăzători, redus cu 50%. Persoana care are în îngrijire un copil handicapat beneficiază, pe bază de cerere, de următoarele drepturi: concediu plătit pentru îngrijirea copilului handicapat până când acesta împlineşte vârsta de trei ani; concedii medicale pentru îngrijirea copilului handicapat bolnav din cauza unor afecțiuni, precum şi pentru tratamente de recuperare, până la împlinirea vârstei de 18 ani de către copil. Persoana care are în îngrijire, în supraveghere şi care acordă primul ajutor permanent minorului sau adultului handicapat beneficiază de: un salariu la nivelul salariului minim brut lunar al asistentei sociale cu pregătire medie, debutante, pe toată durata handicapului; recunoaşterea perioadei respective ca vechime în muncă, ce se ia în calcul la pensionarea pentru limită de vârstă, potrivit înscrierii în carnetul de muncă efectuate de inspectoratele de stat pentru handicapați, care încheie acestor persoane contracte de muncă în condițiile legislației prevăzute pentru personalul casnic, efectuând periodic anchete sociale. Persoana adultă inaptă de muncă din cauza handicapului beneficiază de un ajutor special lunar în proporție de 50% din salariul de bază minim brut pe țară indexat, pe toată durata handicapului, dacă nu are alte venituri proprii, cu excepția pensiei de urmaş; cei cu venituri până la acest cuantum primesc diferența până la nivelul ajutorului special; pentru afecțiuni care creează handicap ireversibil, ajutorul se acordă pe toată durata vieții. Nevăzătorii beneficiază de un venit lunar sub forma unei pensii sociale la nivelul salariului de bază minim brut pe țară indexat, indiferent de vârstă şi de veniturile realizate din salarii, pe toată durata handicapului, celor asimilabili gradului I de invaliditate, şi de 50% din cuantumul stabilit pentru aceştia celor asimilabili gradului II de invaliditate; persoanele nevăzătoare care cumulează salariul cu pensia pentru limită de vârstă, pensia I.O.V.R. sau pensia pentru pierderea capacității de muncă pot opta pentru acestea sau pentru pensia socială. Nevăzătorii care nu desfăşoară activitate salarizată cumulează pensia socială cu una dintre celelalte pensii stabilite prin lege. Până la împlinirea vârstei de 18 ani, copiii handicapați aflați în întreținerea familiei beneficiază de alocația de stat pentru copii în cuantumurile legale, majorate cu 100%. De alocația de stat pentru copii beneficiază şi copiii handicapați ai căror părinți nu se încadrează în categoriile prevăzute de lege pentru acordarea alocației. Alocația de întreținere pentru minorii handicapați aflați în plasament familial sau încredințați unei familii ori persoane, pe baza prevederilor legale, se stabileşte la nivelul salariului minim brut pe țară, pe toată durata cât aceştia nu se află în întreținerea completă a unei instituții de ocrotire. Persoanele handicapate aflate în instituții de ocrotire socială şi tratament

medical în care li se asigură întreținerea completă din partea statului nu beneficiază de unele dintre drepturile menționate mai sus. La drepturile menționate se adaugă compensațiile și indexările care se acordă la pensia pentru limită de vârstă. Încadrarea în categorii de persoane handicapate care necesită protecție specială se face conform criteriilor de diagnostic clinic, diagnostic funcțional și de evaluare a capacității de muncă, elaborate de Ministerul Sănătății și de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale pentru gradele I, II și III de invaliditate, pentru adulți, iar pentru copii de Ministerul Sănătății. Persoanele handicapate încadrabile în gradele I și II de invaliditate, pe baza certificatelor emise de comisiile de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă, beneficiază de scutire la plata impozitului pe salarii, dacă invaliditatea împiedică exercitarea profesiei sau a funcției. Scutirea de la plata impozitului se acordă numai pentru veniturile realizate la unitatea la care au funcția de bază. Persoanele handicapate beneficiază și de alte înlesniri fiscale. V. și **fondul de risc și de accident pentru protecția socială a persoanelor handicapate; pensie socială.**

PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ, ansamblu de norme juridice și de măsuri concrete ce se iau pentru realizarea protecției persoanelor încadrate în muncă. În primul rând, încadrarea în muncă a unei persoane se realizează prin încheierea unui contract individual de muncă între persoana care prestează munca și persoana juridică sau fizică la care se face angajarea. În baza contractului individual încheiat, persoana încadrată în muncă dobândește calitatea de salariat și are toate drepturile și obligațiile prevăzute de legislația muncii, de contractul colectiv de muncă și de contractul individual de muncă. Persoanele fizice, societățile comerciale și celelalte categorii de agenți economici cu capital privat sau mixt și asociațiile constituite în baza legislației românești au obligația să înregistreze contractele individuale de muncă la direcțiile de muncă și protecție socială județene sau la Direcția Generală de Muncă și Protecție Socială a Municipiului București, în termen de cinci zile de la încheierea acestora. Carnetele de muncă ale salariaților încadrați la persoane juridice și la persoane fizice se păstrează și se completează de către direcțiile de muncă și protecție socială județene și de către Direcția Generală de Muncă și Protecție Socială a Municipiului București. Cei care angajează au obligația să depună la direcțiile de muncă și protecție socială: ▪actele privind încheierea, executarea, modificarea și încetarea contractelor individuale de muncă, în termen de cinci zile de la emiterea acestora; ▪actele din care rezultă plata lunară a contribuției pentru asigurările sociale de stat, a contribuției la fondul pentru pensia suplimentară, precum și a contribuției la constituirea **fondului pentru plata ajutorului de șomaj (v.)**, până la data de 15 a lunii următoare pentru care s-au efectuat aceste plăți. Pe baza solicitării unor angajatori care au posibilitatea să păstreze și să completeze carnetele de muncă ale salariaților, direcțiile de muncă și protecție socială pot aproba ca aceste operațiuni să fie efectuate de aceștia. Cei care angajează au următoarele obligații: ▪să prezinte lunar la direcțiile de muncă și protecție socială actele din care să rezulte plata contribuției pentru asigurările sociale de stat, a contribuției la constituirea fondului pentru pensia suplimentară, precum și a contribuției la constituirea fondului pentru plata ajutorului de șomaj; ▪să prezinte carnetele de muncă ale salariaților la direcțiile de muncă și protecție socială la încetarea contractelor individuale de muncă ale acestora, în vederea certificării legalității înscrierilor făcute pentru a fi contrasemnate. Contractele individuale de muncă încheiate de cetățeni români cu misiunile diplomatice ori cu oficiile consulare străine cu sediul în România, precum și cu reprezentanțele din România ale unor firme străine se înregistrează la Oficiul Muncii, care se află în subordonarea Ministerului Muncii și Solidarității Sociale. Salariații acestor misiuni diplomatice și oficii consulare beneficiază de drepturile de asigurări sociale, cu condiția plății contribuțiilor pentru asigurările sociale. Carnetele de muncă se păstrează și se completează de Oficiul Muncii care se află în subordinea Ministerului Muncii și Solidarității Sociale. Încadrarea în muncă a unei persoane se poate realiza și prin încheierea unei convenții civile de prestări de servicii în următoarele

situații: ▪pentru prestarea muncii la asociațiile de locatari; ▪pentru îndeplinirea unor activități cu o durată de cel mult 60 de zile; ▪pentru desfășurarea unor activități cu caracter permanent care nu depășesc, în medie, trei ore pe zi, în raport cu programul lunar de lucru de 170 de ore. Cei care angajează în aceste condiții au obligația să depună convenția civilă, în copie, în termen de cinci zile de la data încheierii acesteia, la direcțiile de muncă și protecție socială în a căror rază teritorială se află domiciliul sau sediul acestora. După expirarea termenului de cinci zile se interzice persoanelor juridice și fizice care au încadrat persoane cu nerespectarea condițiilor stabilite primirea acestora la lucru. Persoanele care prestează servicii în baza unor convenții civile nu dobândesc calitatea de salariat, nu beneficiază de drepturi de asigurări sociale și nici de cele prevăzute în legislația privind protecția șomerilor. Cei care încadrează persoane în baza unor convenții civile nu datorează contribuții pentru constituirea **fondului pentru plata ajutorului de șomaj.** Direcțiile teritoriale de muncă și protecție socială percep un comision de până la 1% din fondul de salarii angajaților cărora le păstrează și le completează cărțile de muncă.

PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR PERSECUTATE DIN MOTIVE POLITICE DE DICTATURA INSTAURATĂ CU ÎNCEPERE DE LA 6 MARTIE 1945, ansamblu de măsuri reparatorii și de protecție socială a persoanelor persecutate din motive politice, precum și a celor deportate în străinătate ori făcute prizonieri. Acestor persoane li se constituie vechime în muncă și li se ia în considerare la stabilirea pensiei și a celorlalte drepturi de asigurări sociale timpul cât o persoană, după data de 6 martie 1945, pe motive politice: ▪a executat o pedeapsă privativă de libertate în baza unei hotărâri judecătorești rămase definitivă sau a fost lipsită de libertate în baza unui mandat de arestare preventivă pentru infracțiuni politice; ▪a fost privată de libertate în locuri de deținere în baza unor măsuri administrative sau pentru cercetări de către organele de represiune: ▪a fost internată în spitale de psihiatrie; ▪a avut stabilit domiciliu obligatoriu; ▪a fost strămutată într-o altă localitate. Beneficiază de aceleași drepturi și persoanele care: ▪au fost deportate în străinătate după 23 august 1944; ▪au fost făcute prizoniere de către partea sovietică după data de 23 august 1944 ori au fost reținute în captivitate după încheierea armistițiului. De asemenea, se consideră vechime în muncă și perioada în care o persoană aflată în una dintre situațiile de mai sus nu s-a putut încadra în muncă din cauza unei invalidități de gradul I sau II survenite în timpul în care s-a aflat în acea situație sau ulterior, dacă dovedește că aceasta s-a produs din cauza ori în legătură cu persecuția la care a fost supusă. Perioadele de mai sus constituie vechime în muncă dacă persoanele în cauză fac dovada că nu au putut să se încadreze în muncă în funcții pentru care aveau pregătirea profesională necesară. Fiecare an de detenție sau de internare se consideră un an și șase luni de vechime în muncă. De asemenea, vechimea astfel calculată se consideră vechime neîntreruptă în aceeași unitate. Persoanele care se încadrează în situațiile de mai sus au dreptul la indemnizație lunară neimpozabilă pentru fiecare an de detenție, internare abuzivă în spitale de psihiatrie, strămutare, deportare sau domiciliu obligatoriu, prizonierat, indiferent dacă sunt sau nu pensionare. Aceste indemnizații se indexează periodic o dată cu salariile și pensiile. Persoanele menționate mai sus beneficiază în mod gratuit de asistență medicală și de medicamente în unitățile medico-sanitare de stat. Soțul persoanei decedate, dispărute sau exterminate în timpul detenției, internării abuzive în spitale de psihiatrie, deportării sau prizonieratului are dreptul la indemnizație lunară neimpozabilă, indexabilă, dacă ulterior nu s-a recăsătorit. De aceleași drepturi beneficiază și soțul celui care a decedat după ieșirea din închisoare, din spitalul de psihiatrie, după întoarcerea din deportare sau din prizonierat, dacă ulterior nu s-a recăsătorit. Aceste categorii de persoane sunt scutite de plata impozitului pe salarii, a impozitului pe clădiri și a celui pe terenuri intravilane. De asemenea, beneficiază de transport urban gratuit cu mijloace de transport în comun care aparțin unităților cu capital de stat, de șase

călătorii gratuite pe clasa I C.F.R., în fiecare an, şi li se atribuie de către primării, cu prioritate, un spaţiu locativ corespunzător din fondul locativ de stat.

PROTECŢIA SOCIALĂ A VETERANILOR DE RĂZBOI, complex de măsuri social-economice întreprinse de stat pentru protecţia veteranilor de război. Veteranii de război beneficiază de indemnizaţii şi de sporul lunar, proporţional cu timpul cât au luptat în război. Dacă una şi aceeaşi persoană se încadrează atât în categoria de veteran de război, cât şi în cea de fost deţinut politic sau deportat, inclusiv prizonier de război în fosta U.R.S.S., luat după 23 august 1944, sau deşi declarat înainte de această dată, a fost reţinut după data armistiţiului, beneficiază cumulativ de drepturile băneşti pe perioadele corespunzătoare calităţii avute, cu condiţia ca perioadele să fie distincte. Persoanele care se află în situaţia de mai sus nu pot cumula celelalte drepturi prevăzute în alte acte normative, altele decât cele băneşti, dar au dreptul să opteze pentru cele mai avantajoase sau să le obţină pe cele reglementate numai în unele acte normative sau celelalte categorii în care se încadrează. Veteranii de război cărora le-au fost conferite ordine şi medalii pentru faptele de arme săvârşite pe câmpul de luptă beneficiază de următoarele drepturi, dacă nu le-au primit în baza Legii nr. 18/1991 sau sub orice altă formă, de la data decorării şi până la data intrării în vigoare a Legii nr. 44/1994, şi dacă dovedesc cu acte legale aceste împrejurări de fapt: a) cei decoraţi cu Ordinul „Mihai Viteazul" sau Ordinul „Virtutea Aeronautică" cu spade, clasa cavaler; împroprietărirea cu un lot de 5 ha de teren agricol din rezerva creată potrivit Legii nr. 18/1991 în localitatea de domiciliu sau cu un loc de casă de 500 m^2 în municipiul, oraşul sau comuna în care domiciliază decoratul; o rentă lunară echivalentă soldei de grad a unui sublocotenent; b) cei decoraţi cu Ordinul „Steaua României" cu spade şi panglică de „Virtute Militară" sau Ordinul „Steaua României" cu spade, Ordinul „Virtutea Aeronautică" cu spade, Ordinul „Coroana României" cu spade şi panglică de „Virtute Militară" sau Ordinul „Coroana României" cu spade, Ordinul „Crucea Regina Maria", Medalia „Virtutea Maritimă", Medalia „Serviciul Credincios" cu spade, Medalia „Bărbăţie şi Credinţă" cu spade, Crucea „Serviciul Credincios" cu spade şi Crucea „Meritul Sanitar"; cei decoraţi cu Medalia „Virtutea Militară de Război"; împroprietărirea cu 500 m^2 pentru loc de casă în municipiul, oraşul sau comuna în care domiciliază ori cu 1 ha de teren arabil; de asemenea, beneficiază de o rentă lunară echivalentă cu 75% din solda de grad a unui sublocotenent. Veteranii de război pot beneficia de avansări onorifice în grad, conform propunerilor anuale ce se fac de Ministerul Apărării Naţionale, precum şi de dreptul de a purta uniformă. Veteranii de război mai beneficiază de următoarele drepturi: câte 12 călătorii interne gratuite dus-întors sau 24 de călătorii simple în cursul unui an calendaristic la clasa I pe calea ferată, pentru marii mutilaţi, pentru invalizii de război, precum şi pentru veteranii de război decoraţi cu ordine şi medalii. Veteranii de război nedecoraţi au dreptul, în cursul unui an calendaristic, la şase călătorii interne gratuite dus-întors sau 12 simple pe calea ferată. Generalii şi ofiţerii călătoresc la clasa I, iar ceilalţi veterani de război nedecoraţi, la clasa a II-a. Veteranii de război care locuiesc în mediul rural au dreptul, în cursul unui an calendaristic, la 12 călătorii interne dus-întors gratuite pe mijloacele de transport auto, dacă nu există posibilitatea să călătorească pe calea ferată, sau la 12 călătorii interne gratuite dus-întors pe căile fluviale, la alegere. În cadrul numărului de călătorii stabilit pentru titulari, aceştia le pot folosi şi pentru însoţitori. Însoţitorii marilor mutilaţi şi ai invalizilor de gradul I beneficiază de aceleaşi drepturi de transport gratuit şi la aceeaşi clasă ca titularii drepturilor ai căror însoţitori sunt. Veteranii de război mai beneficiază de: ▪gratuităţi pe mijloacele de transport în comun în mediul urban (metrou, tramvai, troleibuz, autobuz); ▪prioritate la repartizarea şi închirierea locuinţelor din fondul de stat; ▪prioritate la acordarea de credite pentru construirea sau cumpărarea de locuinţe în condiţii avantajoase; ▪scutirea de impozite a indemnizaţiilor şi a rentei lunare, de impozitul pe clădiri, pe terenurile din municipii, oraşe şi comune şi pe alte venituri, cu excepţia celor provenite

din activități comerciale; ▪scutirea de taxe pentru ședera în stațiunile balneoclimaterice, pentru vizitarea muzeelor, caselor memoriale, monumentelor istorice de arhitectură și arheologie, precum și de plata abonamentelor de telefon și de radio-televiziune; ▪acordarea unui ajutor anual pentru acoperirea unei părți din costul chiriei, energiei electrice și energiei termice (aprovizionări cu combustibil lichid, solid sau gaze naturale, după caz) pentru nevoile casnice; ▪asigurarea gratuită a 4 m^3 de lemne de foc sau a echivalentului în cărbuni pentru marii mutilați de război din mediul rural sau urban care folosesc asemenea combustibil; ▪asigurarea de facilități la obținerea buteliilor de aragaz; ▪asistență medicală gratuită în toate instituțiile medicale civile de stat sau militare și asigurare de medicamente gratuite atât în tratamentele ambulatorii, cât și în timpul spitalizării; ▪bilete de tratament gratuite, în limita posibilităților existente, în stațiunile balneoclimaterice; ▪obținerea gratuită de către invalizii de război a protezelor, a cârjelor, a ghetelor ortopedice, a cărucioarelor și asigurarea cu prioritate și în condiții avantajoase a aparatelor auditive și a implanturilor cardiace, a mijloacelor moto și auto speciale pentru cei handicapați locomotor; ▪reduceri cu 50% ale costului biletelor de intrare la toate spectacolele, iar la serbările naționale rezervarea a 5% din totalul locurilor; ▪acces gratuit la manifestările cultural-sportive organizate de unitățile Ministerului Apărării Naționale și ale Ministerului de Interne; ▪accesul la Cercul Militar Național, la cercurile militare de garnizoană, la casele de cultură, la căminele de garnizoană, la restaurantele și popotele aparținând Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, precum și la locurile de agrement ale acestora în aceleași condiții ca și cadrelor active. Veteranii de război suferinzi pot beneficia, la cerere și în condițiile legii, de internare în căminele de bătrâni, în căminele-spital existente și în alte așezăminte de ocrotire socială ce se vor mai înființa. Veteranilor de război li se asigură în mod gratuit locuri de înhumare în cimitirele militare și civile. Veteranilor de război li se asigură funeraliile și onoruri militare potrivit ultimului grad avut, conform reglementărilor în vigoare pentru cadrele militare active. Fondurile pentru p.v. de r. sunt alocate, după caz, din bugetul de stat, din bugetele locale sau din bugetul asigurărilor sociale de stat. V. și **veteran de război.**

PROTECȚIE ÎMPOTRIVA ESCALADĂRII PREȚURILOR, prevederea în contracte a unei clauze de revizuire a prețurilor – numită „clauză de escaladare a prețurilor" – la solicitarea părții care manifestă temerea că, în perioada dintre convenirea prețului și încasarea lui sau rambursarea creditului, se vor ivi modificări de prețuri interne sau internaționale care o vor afecta. Riscul escaladării prețurilor afectează cel mai mult vânzările pe credit, lucrările de construcții-montaj în străinătate, exportul de instalații etc. Escaladarea prețurilor determină reducerea profitului furnizorului sau chiar înregistrarea unor pierderi. Potrivit recomandării Comisiei Economice a O.N.U., actualizarea prețurilor se poate face prin aplicarea următoarei formule, la livrările de instalații:

$$PL = \frac{P_0}{100}\left(a + b\frac{M_1}{M_0} + c\frac{S_1}{S_0}\right),$$

în care:

PL = prețul de livrare;
a, b, c = coeficienții care țin seama de felul instalației astfel:
a = marja de siguranță;
b = influența asupra prețului de contract, ca urmare a modificării prețului materiilor prime folosite;
c = influența ponderată asupra prețului, determinată de modificările salariilor;
P_0 = prețul de achiziție;
M_0 și M_1 = costurile materialelor utilizate la data contractării și, respectiv, la scadență;
S_0 și S_1 = salariile la data contractării și, respectiv, la scadență.

P.î.e.p. se poate realiza şi pe următoarele căi: majorarea preţului de contract; stipularea în contract a unui coeficient de corecţie automată a preţului în funcţie de anumite criterii; plata livrărilor în natură etc.

PROTECŢIONISM, politică economică şi comercială care promovează dezvoltarea unor ramuri ale industriei, ale agriculturii naţionale etc., prin măsuri de ocrotire şi de sporire a puterii economice a producătorilor autohtoni şi prin folosirea, în acelaşi timp, a unor mijloace de apărare, de protejarea de către stat, în anumite condiţii, împotriva concurenţei străine care urmăreşte cucerirea de noi pieţe. **P.** constă în utilizarea mijloacelor care au ca scop limitarea accesului pe teritoriul naţional al mărfurilor, serviciilor şi capitalurilor străine. **P.** trebuie apreciat ţinându-se seama de condiţiile de timp, de împrejurări, de loc etc. Practic, **p.** se realizează pe următoarele căi: ▪fixarea taxelor vamale de import ridicate pentru mărfurile străine; ▪prohibirea sau limitarea importului pentru anumite mărfuri; ▪încurajarea exportului de mărfuri prin acordarea de către stat a primelor de export; ▪garantarea anumitor preţuri etc. Prin politica **p.** aplicată s-a înlesnit dezvoltarea producţiei, obţinerea unor profituri mari; treptat, pe măsura dezvoltării, statele au trecut la aplicarea unei politici a liberului schimb. În perioada crizelor statele, din cauza agravării luptei pentru obţinerea unor noi surse de materii prime şi pieţe de desfacere, recurg din nou la aplicarea unei politici **p.**, promovând contingentarea importurilor, restricţiile valutare, taxe vamale preferenţiale ş.a., prin care urmăresc consolidarea dominaţiei monopolurilor pe piaţa internă şi externă în vederea obţinerii unor profituri ridicate de monopol. În această etapă, **p.** este şi un instrument al neocolonialismului, al înrăutăţirii situaţiei oamenilor. Aplicarea unei politici protecţioniste de către ţările în curs de dezvoltare are un alt conţinut; ele urmăresc dezvoltarea economiei naţionale, întărirea independenţei, a suveranităţii naţionale şi lichidarea decalajelor economice care le despart de ţările avansate. România promovează pe plan internaţional o politică activă de diminuare şi de lichidare progresivă a obstacolelor artificiale din calea comerţului exterior, a colaborării şi cooperării internaţionale. ❖ **P. vamal,** politică bazată pe un nivel ridicat al taxelor vamale de import, prin care se urmăreşte creşterea producţiei naţionale. Taxele vamale trebuie să fie totuşi diferenţiate în funcţie de cerinţele pe care le impune piaţa produselor respective. **P.v.** trebuie să aibă în vedere stimularea exporturilor. În acest scop, este necesară practicarea unui sistem de subvenţii la export pentru anumite produse, care să impulsioneze exporturile şi să conducă la echilibrarea balanţei comerciale sau chiar la încheierea acesteia cu un excedent. În acest scop, este necesar ca şi în România să se instituie şi să se practice primele de export pentru anumite mărfuri.

PROTEST, act, înscris solemn şi public, întocmit de notarul public sau de alte organe legale, prin care se certifică neacceptarea sau refuzul de a face o plată, de a preîntâmpina un prejudiciu etc. ❖ **P. al cambiei,** acţiune întreprinsă de beneficiarul cambiei în momentul refuzului trasului de a accepta plata în ziua scadenţei plăţii, consemnată în actul de protest, prin care se ia atitudine şi se constată refuzul de acceptare şi de plată a cambiei. Actul de **p.** se încheie de către organe speciale, sub forma actului autentic, solemn şi public, prin care se constată îndeplinirea de către deţinătorul cambiei a diligenţelor legale pentru realizarea acţiunii de regres. **P.c.** poate avea ca obiect: **p.** de neacceptare a plăţii, care se prezintă numai la domiciliul trasului, a doua zi după termenul de prezentare la acceptare (**p.** care se face în altă parte decât la domiciliul trasului este nul); **p.** de neplată, care se prezintă la locul plăţii în următoarele două zile lucrătoare din ziua în care trebuia efectuată plata; **p.** de nedatare prin care se constată că o cambie, ce trebuie plătită într-un anumit termen la vedere, s-a prezentat la acceptare, şi cu toate că trasul a acceptat-o, refuză datarea ei; **p.** pentru neînmânare, prin care se constată că posesorul unui duplicat al cambiei nu a avut posibilitatea să obţină exemplarul care a fost expediat pentru acceptare. Neprezentarea în termen a

p.c. duce la decăderea posesorului cambiei din acțiunea de regres împotriva giranților și avaliștilor. În practică se întâlnesc situații în care **p.c.** nu este obligatoriu, și anume: când trasul a fost declarat în stare de faliment; când pe cambie se face o declarație, prin învoirea deținătorului ei și a trasului, datată, prin care se constată refuzul de acceptare și de plată; când trăgătorul, girantul sau avalistul a specificat pe cambie „fără protest", „fără cheltuieli" etc. **V.** și **acceptarea cambiei; cambie; contracambie; plata cambiei.** ❖ **P. de avarie**, document ce se depune de către comandantul navei, în timp de 24 de ore de la producerea unei avarii (a navei sau a mărfii), la căpitănia portului, la notariat, la consulat sau la tribunal, prin care se declară public și protestează contra reclamațiilor ce ar putea să i se facă pentru avarierea navei, a instalațiilor sau a mărfurilor încărcate. În cazurile în care avaria se produce într-un port din vina unei persoane care nu se află la bordul vasului, **p. de a.** se adresează acelei persoane prin mijlocirea căpităniei portului sau a agentului navei. Prin **p. de a.** se cere practic repararea avariei de către persoana (fizică sau juridică) vinovată de producerea ei și se solicită plata despăgubirii. Căpitănia portului examinează situația, iar rezultatul îl înaintează la tribunal. **V.** și **avarie comună; avarie particulară.** ❖ **P. de neacceptare,** act autentic prin care se dovedește faptul că, la prezentarea cambiei spre acceptare, aceasta a fost neacceptată (refuzată) de către tras. **P. de n.** trebuie redactat în timp de 24 de ore din momentul refuzului de acceptare și se înregistrează la organele notariale de domiciliu sau la judecătorie. ❖ **P. de neplată**, act autentic întocmit de beneficiarul unui efect de comerț în momentul în care trasul refuză efectuarea plății la scadență. **P. de n.** se întocmește de organele notariale, ca înscris solemn și public, prin care se constată refuzul de plată și se demonstrează că deținătorul efectului a îndeplinit măsurile legale pentru realizarea acțiunii de regres. Întocmirea și prezentarea în termenul legal a **p. de n.** constituie o condiție obligatorie pentru exercitarea dreptului de regres asupra giranților și avaliștilor. **V.** și **aval; garant.** ❖ **P. maritim,** înscris prin care comandantul unei nave certifică adoptarea unei anumite atitudini împotriva persoanelor sau evenimentelor care au provocat, provoacă sau pot cauza daune materiale și morale navei, armatorului, comandantului, echipajului sau încărcăturii. **P.m.** constituie și o notificare sau punere în întârziere în caz de neplată la timp a navlului, de nedescărcare a mărfurilor în termenul stabilit etc. **P.m.** se depune la autoritățile portuare în momentul sosirii navei în portul de destinație sau într-un port de refugiu. **P.m.** cuprinde și mențiuni referitoare la evenimentele care s-au petrecut în timpul transportului și care au avut ca efect avarierea mărfurilor încărcate pe navă sau chiar a navei. Astfel de mențiuni din **p.m.** servesc la stabilirea cauzei și a caracterului avariei, precum și la determinarea despăgubirii pe care societatea de asigurări o plătește asiguratului. **V.** și **avarie comună; avarie particulară.**

PROVIZION, rezervă ce se constituie, în condițiile legii, de către agenții economici în vederea compensării unor riscuri, cheltuieli, degradări sau a diferitelor pierderi care se pot ivi în activitatea lor economică. **P.** se constituie pentru riscuri cum sunt: plata unor garanții reclamate de clienți, litigiile cu partenerii, creșterea prețurilor etc., numite datorii potențiale care se pot ivi în cursul anului. Există și provizioane pentru deprecierea stocurilor, a titlurilor de participare, a drepturilor de creanță, a diferitelor valori mobiliare, a altor active. Prin **p.** se înțelege și disponibilul existent în contul agentului economic deschis la bancă pentru acoperirea cecurilor emise de titularul contului. **P.** are următoarele forme: a) reglementat; b) pentru riscuri; c) pentru deprecierea unor mărfuri. **V.** și **provizionul cecului.**

PROVIZIONUL CECULUI, depozitul, acoperirea în bani sau creditul deschis la o bancă, pe baza căruia se poate emite un cec. **P.c.** trebuie să fie cert, lichid, exigibil, disponibil, prealabil emiterii și cel puțin egal cu suma înscrisă pe cec. **V.** și **cambie; cec.**

PROVIZIUNE (la cambie), valoarea de orice natură, reprezentând echivalentul sumei de bani prevăzute în cambie. Ea se poate trimite trasului până la data scadenței. **P.** poate consta în

bani, credit, mărfuri etc. Depozitul în bani sau creditul deschis pe baza căruia se poate emite un cec. P. trebuie să existe chiar în momentul emiterii lui. V. şi **cambie; cec.**

PUBLICAŢIE DE VÂNZARE, fază a executării silite a bunurilor, concretizată în actul de încunoştinţare publică privind vânzarea bunului şi de avertizare a debitorului asupra executării sale silite. P. de v. se înfiinţează după un număr de zile de la înfiinţarea sechestrului şi se afişează la sediul primăriei în raza căreia se află bunurile supuse urmăririi, aducându-se şi la cunoştinţa unităţilor care ar putea achiziţiona bunurile urmărite. V. şi **sechestru.**

PUBLICITATEA BUGETULUI DE STAT, principiu esenţial al activităţii bugetare care constă în dezbaterea publică a proiectului bugetului de stat de către Parlamentul ţării şi publicarea lui spre a fi adus la cunoştinţa opiniei publice. În acest scop, legea privind adoptarea bugetului de stat şi contul general anual privind încheierea exerciţiului bugetar se publică în Monitorul Oficial, în presa centrală şi locală, la radio şi televiziune. Bugetul de stat se publică într-o formă concisă, simplă şi clară, pentru ca fiecare cetăţean să poată lua cunoştinţă de conţinutul său. P.b. de s. este necesară nu numai pe plan intern, ci şi pe plan extern, în condiţiile participării fiecărei ţări la circuitul economic internaţional. Statele partenere cer informaţii referitoare la finanţele publice ale ţării, mersul execuţiei bugetare, evoluţia veniturilor şi a cheltuielilor bugetare, modul cum evoluează puterea de cumpărare a monedei naţionale, dinamica producţiei industriale şi agricole, nivelul fiscalităţii, echilibrul sau deficitul bugetar, modul cum evoluează **serviciul datoriei publice** (v.) etc.

PUNCT, unitate de măsură pentru aprecierea evoluţiei (variaţiei) cursurilor valorilor mobiliare în bursă. Un punct este egal cu 1% din valoarea nominală a titlului de valoare.

PUNCT DE PENSIE, unitate valorică de măsură care se determină şi se utilizează în calcularea pensiilor. Numărul de puncte realizat în fiecare lună se determină prin raportarea salariului brut lunar individual, inclusiv sporurile şi celelalte adaosuri, sau, după caz, a venitului lunar asigurat, care a constituit baza de calcul al contribuţiei individuale de asigurări sociale (maximum trei salarii brute pe economie), la salariul mediu brut lunar din luna respectivă, comunicat de Institutul Naţional de Statistică şi Studii Economice. Numărul de p. de p. anual se determină prin împărţirea la 12 a totalului punctelor realizate în cursul anului. Se determină apoi numărul mediu anual de p. de p. prin împărţirea numărului de puncte rezultat din însumarea punctelor anuale de pensie realizate de asigurat în perioada de cotizare la numărul de ani corespunzător **stagiului complet de cotizare** (v.). Un p. de p. are o valoare în lei care reprezintă cel mult 45% din salariul mediu brut lunar pe economie prognozat pentru anul respectiv şi se aprobă **prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat** (v.). V. şi **punctajul personal pentru pensie.**

PUNCT VAMAL, unitate vamală operativă, fără personalitate juridică, subordonată Direcţiei Generale a Vămilor. Personalul p.v. are următoarele atribuţii şi răspunderi: ▪vămuieşte mărfurile de import şi de export, precum şi pe cele tranzitate; ▪aplică tariful vamal; ▪controlează mijloacele de transport care trec frontiera de stat; ▪exercită supravegherea vamală a bunurilor ce se află sub regim vamal; ▪exercită controlul vamal; ▪aplică taxele vamale asupra bunurilor care aparţin persoanelor fizice; ▪sancţionează abaterile comise de la regimul vamal: ▪aplică sancţiuni disciplinare, administrative sau penale, după caz, personalului vamal care săvârşeşte abateri etc. V. şi **Direcţia Generală a Vămilor; tarif; tarif vamal; vamă; vămuire.**

PUNCTAJUL PERSONAL PENTRU PENSIE, p. pe baza căruia se calculează pensia viitorului pensionar. În vederea calculării pensiei se determină p. lunar, anual şi mediu anual. Numărul de puncte realizat în fiecare lună se calculează prin raportarea salariului brut lunar

individual, inclusiv sporurile şi adaosurile, sau, după caz, a venitului lunar asigurat, care a constituit baza de calcul al contribuţiei individuale de asigurări sociale, la salariul mediu brut lunar din luna respectivă, comunicat de Institutul Naţional de Statistică şi Studii Economice. P. anual al asiguratului se determină prin împărţirea la 12 a punctajului rezultat în anul respectiv din însumarea numărului de puncte realizat în fiecare lună. P. mediu anual realizat de asigurat în perioada de cotizare se determină prin împărţirea numărului de puncte rezultat din însumarea punctelor anuale de pensie realizate de asigurat în perioada de cotizare la numărul de ani corespunzător stagiului de cotizare. Pentru perioadele în care Institutul Naţional de Statistică şi Studii Economice nu a comunicat încă salariul mediu brut lunar pe economie se utilizează ultimul salariu mediu brut lunar pe economie comunicat. P. asiguratului astfel determinat nu poate fi mai mare de trei puncte într-un an calendaristic. Pentru perioadele asimilate, la determinarea p. anual al asiguratului se utilizează: a) cuantumul pensiei de invaliditate sau al altor drepturi de asigurări sociale obţinute în perioadele respective; b) 25% din salariul mediu brut lunar pe economie din perioadele respective în care a urmat cursurile de zi ale învăţământului superior, pe durata normală a studiilor respective, cu condiţia absolvirii acestora, a satisfăcut serviciul militar ca militar în termen sau militar cu termen redus, pe durata legal stabilită, a fost concentrat, mobilizat sau în prizonierat, ucenicii şi studenţii care şi-au pierdut total sau parţial capacitatea de muncă în timpul efectuării practicii profesionale. Pentru stagiul potenţial, acordat asiguraţilor în drept să obţină o pensie de invaliditate, punctajul anual al asiguratului este următorul: a) 0,75 de puncte pentru gradul I de invaliditate, respectiv pentru cei cu handicap grav; b) 0,60 de puncte pentru gradul II de invaliditate, respectiv pentru cei cu handicap accentuat; c) 0,40 de puncte pentru gradul III de invaliditate, respectiv pentru cei cu handicap mediu. Stagiul de cotizare realizat şi stagiul potenţial acordat pentru perioadele în care asiguratul a beneficiat de pensie de invaliditate de gradul III se iau în considerare, prin cumulare, la stabilirea altor categorii de pensii. Asiguraţii care, după îndeplinirea condiţiilor de pensionare pentru munca depusă şi limită de vârstă, contribuie o anumită perioadă la sistemul public de pensii beneficiază de majorarea punctajului realizat cu 0,3% pentru fiecare lună, respectiv cu 3,6% pentru fiecare an suplimentar. Pentru persoanele asigurate în alte sisteme de asigurări sociale, integrate în sistemul asigurărilor sociale de stat, la determinarea p. se ia în calcul, după caz, salariul minim pe economie, venitul asigurat stipulat în contractul de asigurare la care s-a achitat contribuţia de asigurări sociale sau salariul, inclusiv celelalte drepturi înregistrate în contractul de muncă. La determinarea p. anual pentru fiecare an util realizat în cadrul fostelor unităţi agricole cooperatiste, precum şi pentru fiecare an de contribuţie realizat de ţăranii cu gospodărie individuală din zonele necooperativizate, până la data intrării în vigoare a Legii nr. 80/1992, se utilizează salariul minim pe economie brut sau net, după caz, din perioadele respective. Pentru perioadele de contribuţie realizate potrivit Legii nr. 80/1992 şi până la 1 aprilie 2001, la determinarea p. anual se ia în calcul venitul asigurat la care s-a plătit contribuţia de asigurări sociale. În cazul perioadelor asimilate, care au constituit vechime în muncă utilă la pensie considerată până în anul 2001, la determinarea p. anual al asiguratului se utilizează, după caz, salariul minim brut sau net pe economie, respectiv salariul de bază minim brut pe ţară din perioadele respective. La determinarea p. anuale se utilizează salariile brute sau nete, după caz, potrivit modului de înregistrare a acestora în carnetul de muncă, în felul următor: a) salariile brute, până la data de 1 iulie 1977; b) salariile nete, de la data de 1 iulie 1977 până la data de 1 ianuarie 1991; c) salariile brute, de la data de 1 ianuarie 1991. Asiguraţii care au contribuit la Fondul pentru pensia suplimentară cu 2%, 3%, respectiv 5% beneficiază de o creştere a p. determinat prin aplicarea unor procente la p. anuale realizate în aceste perioade, care variază de la 13% până la 22%. Asiguraţii care au contribuit cu 4% la fondul pentru pensia suplimentară beneficiază de o creştere a p. cu procente de la 26% până la 28%. Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale comunică anual asiguraţilor, prin casele

teritoriale de pensii, şi p. cumulat pentru perioadele de cotizare. Valoarea unui p. de pensie reprezintă cel mult 45% din salariul mediu brut lunar pe economie prognozat pentru anul respectiv şi se aprobă prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat. Dacă anterior anului 2001 o persoană a fost asigurată simultan la două sau mai multe sisteme de asigurări sociale care au fost integrate în sistemul asigurărilor sociale de stat, la stabilirea p. perioadele respective se iau în calcul o singură dată. Pentru perioadele anterioare lunii aprilie a anului 2001, în care o persoană a fost asigurată simultan la sistemul de asigurări sociale şi pensii pentru agricultori şi la sistemul asigurărilor sociale de stat, la stabilirea p. se cumulează veniturile asigurate din perioadele respective.

PUNCTE DE AUR (engl. **„GOLD POINTS"**), limite inferioare şi superioare între care oscilează cursul de schimb valutar faţă de paritatea oficială, în condiţiile circulaţiei aurului şi a mişcării lui libere între ţări. În perioada utilizării valutelor de aur, a vânzării-cumpărării libere sau a importului şi exportului aurului, debitorul avea posibilitatea ca, pentru stingerea datoriei sale în valută străină, să cumpere aur şi să-l trimită în ţara creditoare, unde se putea schimba în valuta ţării respective. Aceeaşi operaţiune putea s-o efectueze şi creditorul, cumpărând aur cu suma primită în valută locală şi să-l trimită în ţara sa. În aceste condiţii, cursurile valutelor străine nu puteau să depăşească paritatea monetară plus cheltuielile legate de cumpărarea aurului şi de trimiterea lui în altă ţară şi nu puteau să coboare sub paritatea monetară minus aceste cheltuieli. **P. de a. inferior** este punctul de intrare a aurului într-o ţară, iar **p. de a. superior** este punctul de ieşire a aurului dintr-o ţară. Circulaţia liberă a aurului şi convertibilitatea biletelor de bancă dădeau posibilitatea debitorului să-şi achite datoria în străinătate, iar creditorul avea posibilitatea să-şi încaseze creanţele fie în devize, fie în aur. Dacă debitorul dorea să efectueze plata nu în devize, ci în aur, la cursul de schimb din momentul plăţii, însemna că s-a ajuns la **p. de a.** superior, adică la punctul de ieşire a aurului, şi invers, dacă se ajungea la concluzia că îi era mai convenabil să-şi încaseze creanţele, de asemenea, în aur, şi nu în devize, însemna că s-a ajuns la **p. de a.** inferior, adică la punctul de intrare a aurului în ţara sa. La determinarea **p. de a.** trebuie să se ţină seama şi de alte cheltuieli legate de aur, cum sunt: asigurări, ambalaj, transport etc. **V. şi paritate.**

PUNERE ÎN ÎNTÂRZIERE, avizarea debitorului care nu şi-a îndeplinit obligaţiile asumate prin contract. **Prin p. în î.**, debitorul este pasibil de plata anumitor daune, ca de exemplu: dobânzi majorate, penalităţi etc.

PUTERE CIRCULATORIE, p. conferită unei monede prin actele normative monetare de a elibera pe debitor de datoria sa prin simpla cedare a monedei către persoana creditoare.

PUTERE DE CUMPĂRARE A BANILOR, cantitatea de mărfuri, lucrări şi servicii care se poate cumpăra cu o unitate bănească sau cu o sumă fixă de bani, la un moment dat sau într-o perioadă dată şi pe o arie geografică bine delimitată, faţă de o perioadă anterioară luată ca bază de comparaţie. Evoluţia puterii de cumpărare a unei unităţi monetare se exprimă cu indicele respectiv care, de fapt, este inversul evoluţiei indicelui preţurilor. Dacă indicele preţurilor creşte cu 25%, indicele puterii de cumpărare scade aproximativ cu aceeaşi mărime. Indicele preţurilor se determină pe categorii de mărfuri, precum şi ca indice general al preţurilor. Banii au o putere de cumpărare cu atât mai mare cu cât nivelul preţurilor mărfurilor şi al tarifelor serviciilor este mai scăzut şi deci cu cât cantitatea de mărfuri şi servicii care se poate cumpăra cu o unitate bănească sau cu aceeaşi sumă de bani creşte de la o perioadă la alta. Creşterea **p. de c. a b.** caracterizează situaţia economică şi constituie [illegible] dintre condiţiile principale necesare dezvoltării economiei [illegible] **P. de c. a b.** este un barometru sensibil care [illegible]

desfăşurarea procesului de producţie şi de circulaţie a mărfurilor duce, inevitabil, şi la perturbări în circulaţia banilor; în multe cazuri chiar la scăderea puterii lor de cumpărare. P. de c. de b. se poate modifica în funcţie de evoluţia preţurilor şi tarifelor, aflându-se în această situaţie într-un raport invers proporţional. V. şi **stabilitatea banilor.**

PUTERE DE CUMPĂRARE A BANILOR DEŢINUŢI DE POPULAŢIE (putere de cumpărare a populaţiei, putere de cumpărare a veniturilor populaţiei), relevă capacitatea efectivă, reală, de cumpărare a veniturilor băneşti ale populaţiei într-o anumită perioadă, faţă de o perioadă anterioară luată ca bază de comparaţie. Acest indicator evidenţiază, pe de o parte, evoluţia preţurilor, iar pe de altă parte, evoluţia veniturilor băneşti ale populaţiei. Este necesar să se păstreze o corelaţie corectă, raţională între veniturile nominale ale populaţiei şi evoluţia preţurilor. Concret, p. de c. a b.d. de p. exprimă cantitatea de mărfuri, lucrări şi servicii pe care populaţia le poate procura cu ajutorul veniturilor sale băneşti; ea este dependentă de puterea de cumpărare a banilor şi de cuantumul veniturilor băneşti ale populaţiei. V. şi **puterea de cumpărare a banilor.**

PUTEREA DE CUMPĂRARE A MONEDEI NAŢIONALE FAŢĂ DE CEA A VALUTELOR STRĂINE, puterea de cumpărare pe plan extern a monedei naţionale; reflectă raportul dintre puterile de cumpărare interne ale valutelor comparate. Puterea de cumpărare externă a monedei naţionale depinde, pe de o parte, de evoluţia preţurilor interne din ţara pentru care se face comparaţia, iar pe de altă parte, de evoluţia preţurilor din ţara noastră cu valuta căreia se face comparaţia. Puterea de cumpărare externă se calculează pe feluri de mărfuri şi servicii sau numai pentru producţia destinată exportului, pentru operaţiunile necomerciale etc. V. şi **puterea de cumpărare a banilor.**

QUASI-BANI, expresie a unei părți din masa bănească formată din instrumente care se pot transforma, fără dificultate, în bani efectivi. **Q.-b.** au componente diferite de la o țară la alta și de la o perioadă la alta. În țara noastră, astăzi, **q.-b.** se prezintă sub următoarele forme concrete: depozitele bănești ale populației și ale agenților economici la bănci și la Casa de Economii și Consemnațiuni, certificatele de depozit, depozitele în valută etc.

RABAT COMERCIAL, scăzământ, reducere de preţ, **bonificaţie** (v.) ce se acordă de vânzător cumpărătorului, în cazul când se achită preţul mărfurilor înainte de scadenţă, dar numai când, deşi vânzarea era pe credit, plata se face totuşi anticipat, pentru stimularea cumpărării unei cantităţi mari de marfă, a vânzării unor mărfuri care nu sunt de sezon etc. **R.c.** reprezintă acea parte a venitului net creat în sfera producţiei materiale ce se acordă întreprinderilor şi organizaţiilor comerciale pentru compensarea cheltuielilor de circulaţie (aprovizionare, depozitare, manipulare şi desfacere) a mărfurilor, precum şi în vederea constituirii beneficiului acestor unităţi. **R.c.** se determină ca diferenţă între preţul cu amănuntul şi preţul de livrare, acordat prin dispoziţiile legale de către unităţile producătoare organizaţiilor comerciale. **R.c.** se stabileşte în procente calculate asupra preţului cu amănuntul numai la mărfurile la care s-a stabilit acest preţ. El se stabileşte pe grupe sau categorii de mărfuri în raport de nivelul cheltuielilor de circulaţie şi de rata rentabilităţii. În prezent el nu mai este limitat prin acte normative. Nivelul **r.c.** este diferenţiat de la o categorie de mărfuri la alta, în funcţie de cuantumul cheltuielilor de circulaţie. **R.c.** poate urmări acordarea de reduceri de preţ în favoarea cumpărătorilor, stimularea cumpărării unei cantităţi mai mari de mărfuri, precum şi menţinerea relaţiilor cu cumpărătorii. Spre deosebire de adaosul comercial, **r.c.** se scade din preţul cu amănuntul pentru a se obţine preţul de livrare, în timp ce adaosul comercial se adună la preţul de livrare pentru a se obţine preţul cu amănuntul. **V. şi adaos comercial.**

RABAT TARIFAR, scutire temporară ori condiţionată a importului de taxele vamale sau restituirea acestor taxe, dacă ele au fost deja încasate, în scopul stimulării exporturilor. Agenţii economici exportatori pot importa materii prime, materiale, semifabricate fără să plătească taxe vamale, dacă dovedesc că acestea vor fi prelucrate şi, după aceea, exportate ca mărfuri finite. Dacă au plătit deja taxe vamale, acestea se restituie exportatorilor, ceea ce reprezintă, în fapt, **prime de export** (v.).

RABATUL DE PLATĂ, scăderea din prima de bază tarifară sau din prima totală de plată pe care asigurătorul o acordă în anumite condiţii. **R. de p.** se calculează, de regulă, prin aplicarea unui procent, iar uneori prin diminuarea cu o anumită sumă stabilită. Acordarea **r. de p.** vizează: ▪reducerea cheltuielilor de achiziţie; ▪stimularea menţinerii asigurării; ▪luarea măsurilor necesare prevenirii pagubelor materiale etc. În practica activităţii de asigurare din ţara noastră, **r. de p.** se acordă în situaţii cum sunt: ▪ la asigurarea pentru avarii a autoturismelor, primele se reduc cu 10% în cazul asigurărilor care se reînnoiesc, pe o perioadă de un an, prin lucrători scriptici ai societăţii de asigurări, cu plata anticipată şi integrală a primelor; ▪la asigurările facultative de persoane încheiate pe o durată de cel puţin trei ani, la care primele de plătesc anual, se acordă o reducere de primă de până la 45%, pentru fiecare an de plată anticipată, începând cu cel de-al doilea an; ▪la reînnoirea asigurării pentru avarii a autoturismelor, primele de asigurare se reduc cu 15% dacă pentru anul de asigurare anterior nu s-au plătit ori nu se datorează de către asigurător despăgubiri de asigurare.

RAMBURS, modalitate de expediere a mărfurilor potrivit căreia destinatarul (primitorul) are obligația să achite expeditorului contravaloarea mărfurilor în momentul primirii acestora, inclusiv a taxei de transport.

RAMBURSA, noțiune, concept utilizat pe piața financiară care exprimă acțiunea de rambursare a unui împrumut. Capacitatea agentului economic de a restitui împrumutul se comensurează făcându-se raportul între capacitatea de autofinanțare și îndatorarea totală, astfel:

$$CR = \frac{\text{Capacitatea de autofinanțare}}{\text{Îndatorare totală}} \cdot 100.$$

Prin acest raport se determină capacitatea agentului economic de a-și onora datoriile la scadență.

RAMBURSAREA CREDITELOR BANCARE, principiu de bază al creditelor bancare, potrivit căruia creditele trebuie să se restituie la termenele stabilite (scadență). Fiecare credit are o scadență care se stabilește în contractul de creditare pe baza mișcării valorilor materiale, respectiv luându-se în considerare durata în care unitățile economice au nevoie de aceste valori materiale, precum și perioada de recuperare a cheltuielilor de producție și de circulație. Durata de timp pentru care se acordă creditele se stabilește în așa fel încât să concorde pe deplin cu circuitul economic al valorilor materiale creditate în procesul de aprovizionare, producție și desfacere a mărfurilor. **R.c.b.** trebuie să corespundă cu încasarea de către întreprindere a valorii mărfurilor produse cu ajutorul creditelor primite. Unitățile economice au obligația să ramburseze creditele la termenele stipulate în contractele de creditare. În cazul imposibilității rambursării, banca, pe baza unei analize aprofundate, poate prelungi o singură dată pe an termenul de rambursare a creditelor curente, cu majorarea legală a dobânzii. Stabilirea termenelor de rambursare a creditelor se face pe baza particularităților procesului de aprovizionare, producție și desfacere din fiecare unitate economică, deoarece numai după trecerea activelor circulante prin aceste stadii se creează izvoarele rambursării lor. **R.c.b.** la scadență confirmă administrarea eficientă și judicioasă a creditelor acordate, prin realizarea obiectivelor propuse de către unitatea economică în cauză, precum și desfășurarea unei activități economico-financiare normale. Rambursarea cu anticipație a creditelor bancare poate avea loc în cazul dispariției garanției creditelor sau al păstrării necorespunzătoare a acesteia, al nerespectării unor norme ale disciplinei de credite, precum și în cazurile în care obiectivele economice creditate au fost realizate înainte de scadență. Utilizarea creditelor bancare în alte scopuri decât cele pentru care au fost solicitate și acordate dă dreptul băncii să ceară rambursarea acestora înainte de scadență. Rambursarea creditelor este legată și de viteza de rotație a fondurilor de producție care reduce durata de utilizare și face posibilă rambursarea înainte de scadențele stabilite inițial. Dacă unitatea economică are nevoie, în continuare, de resursele respective, banca îi acordă un nou credit. Rambursarea la scadență a creditelor are o importanță deosebită în asigurarea gestionării operative de către bancă a resurselor de creditare și în utilizarea eficientă de către întreprinderi a creditelor primite. **V. și principiile creditării pe termen scurt.**

RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR DE STAT, restituirea deodată sau în rate a sumelor subscrise la împrumuturile de stat potrivit **prevederilor prospectului de emisiune a titlurilor de stat (v.).** La data **r.,** obligațiile statului se sting. Sursele din care se rambursează împrumuturile de stat interne sunt: ▪fondul special de amortizare; ▪resursele bugetare; ▪excedentele bugetare, când acestea există; ▪împrumuturile pentru refinanțarea datoriei publice

interne; ▪surse ale contului general al Trezoreriei Statului; ▪alte surse prevăzute de actele normative în vigoare. Rambursarea ratelor de capital, plata dobânzilor, a câştigurilor şi a altor costuri aferente datoriei publice au prioritate faţă de alte obligaţii ale statului. **V. şi stingerea datoriei publice.**

RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR INTERNE, restituirea împrumuturilor interne deodată sau în rate la termene stabilite, inclusiv a dobânzilor şi a altor costuri datorate. Rambursarea împrumuturilor interne contractate direct de Ministerul Finanţelor în contul statului se realizează din împrumuturi de stat de pe piaţa financiară internă pentru refinanţarea datoriei publice şi/sau din împrumuturi din disponibilităţile temporare ale contului general al Trezoreriei Statului şi din alte surse. Plata dobânzilor şi a altor costuri aferente acestor împrumuturi de stat interne se asigură din sursele cu această destinaţie din bugetul statului. Rambursarea împrumuturilor interne contractate de autorităţile administraţiei publice locale, precum şi plata dobânzilor şi a comisioanelor datorate se asigură din resurse aflate la dispoziţia acestora şi prevăzute în bugetul local, cu excepţia transferurilor de la bugetul statului cu destinaţie specială. Rambursarea împrumuturilor interne contractate de terţe persoane juridice cu garanţia statului, precum şi plata dobânzilor şi a altor costuri aferente acestor împrumuturi se asigură de garantat potrivit prevederilor cuprinse în contractele de împrumut şi în convenţiile de garantare a împrumutului intern. Pe baza informărilor primite de la garantaţi, Ministerul Finanţelor urmăreşte modul în care beneficiarii împrumuturilor interne îşi constituie resursele de rambursare a împrumuturilor, de plată a dobânzilor şi a altor costuri aferente. Pentru plata dobânzilor aferente datoriei publice interne se acordă **autorizarea bugetară permanentă** (v.). **V. şi împrumuturi interne garantate de stat; serviciul datoriei publice interne.**

RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR PUBLICE EXTERNE, restituirea deodată sau în rate a împrumuturilor publice externe potrivit clauzelor din acordurile, tratatele şi convenţiile internaţionale la care România este parte. Rambursarea ratelor scadente şi plata dobânzilor, a comisioanelor şi a spezelor aferente datoriei publice externe se realizează din resursele stabilite cu această destinaţie prevăzute în bugetul de stat, în bugetele locale şi în bugetul propriu al beneficiarului, după caz. Datoria publică externă contractată de Ministerul Finanţelor în numele statului se rambursează prin Banca Naţională a României, care are calitatea de agent al statului privind datoria publică externă. Ratele scadente în fiecare an din împrumuturile externe, dobânzile, spezele şi comisioanele aferente constituie **serviciul datoriei publice externe** (v.). Toate angajamentele de datorie publică externă se înregistrează în ordine cronologică în **registrul datoriei publice externe** (v.) instituit de Ministerul Finanţelor. Ministerul Finanţelor, împreună cu Banca Naţională a României, prevede în balanţa de plăţi externe resursele necesare rambursării împrumuturilor externe, plăţii dobânzilor, comisioanelor şi spezelor aferente. Periodic, Ministerul Finanţelor şi Banca Naţională analizează evoluţia resurselor valutare ale ţării, identifică eventualele dificultăţi care se ivesc în rambursarea datoriei publice externe şi propun soluţiile corespunzătoare. Împrumuturile externe contractate de Ministerul Finanţelor în numele statului şi acordate instituţiilor financiare şi agenţilor economici pentru finanţarea proiectelor de investiţii sau a importurilor stabilite de Guvern se achită, se rambursează Ministerului Finanţelor potrivit prevederilor contractului de subîmprumut încheiat între aceştia. În contractele de subîmprumut, Ministerul Finanţelor prevede valuta în care vor fi calculate şi rambursate ratele scadente ale împrumutului, precum şi valuta în care vor fi calculate şi achitate dobânda şi celelalte costuri aferente. Pentru a-şi acoperi cheltuielile necesare administrării acestor împrumuturi, Ministerul Finanţelor percepe un comision de la instituţiile financiare şi de la agenţii economici beneficiari. Din comisioanele încasate se alimentează şi **fondul de risc** (v.). Ministerul Finanţelor urmăreşte constituirea resurselor de rambursare de către beneficiarii împrumuturilor externe garantate de stat, ţine evidenţa creanţelor statului provenite din executarea garanţiilor acordate şi acţionează pentru recuperarea lor de la debitori. În fiecare trimestru, Ministerul Finanţelor, împreună cu Banca

Națională a României, prezintă Guvernului informări asupra modului de realizare a prevederilor balanței de plăți externe și propune soluții de acoperire a deficitului sau de utilizare a excedentului din contul curent al balanței. Banca Națională a României, împreună cu Ministerul Finanțelor, urmărește sistematic evoluția resurselor valutare ale țării, analizează eventualele dificultăți în rambursarea datoriei publice externe și propune Guvernului căi de soluționare a acestora. La rândul său, Guvernul analizează, când situația o impune, oportunitatea și condițiile de reeșalonare sau de refinanțare a datoriei publice externe și prezintă propuneri Parlamentului pentru aprobare. Ministerul Finanțelor are obligația să întocmească și să prezinte Guvernului rapoarte semestriale privind evoluția datoriei publice externe. De asemenea, transmite organismelor financiar-bancare internaționale date statistice privind datoria publică externă, potrivit obligațiilor ce decurg din calitatea României de membru al acestor organisme. Periodic, beneficiarii împrumuturilor externe și băncile comerciale prin care acestea se derulează raportează la Ministerul Finanțelor datele privind utilizarea fiecărui împrumut în contul datoriei publice externe. V. **și datorie publică externă.**

RANDAMENT, indicator economic care exprimă rezultatul favorabil al folosirii mijloacelor de muncă și a obiectelor muncii într-o anumită unitate de timp. Efectul util al folosirii forței de muncă într-o unitate de timp se măsoară cu ajutorul **productivității muncii** (v.).

RANDAMENTUL ACȚIUNII, raportul dintre dividendul ce revine unei acțiuni și cursul acesteia. Nivelul **r.a.** depinde de eficiența activității societății comerciale și de destinațiile care se dau profitului net.

RANDAMENTUL CAPITALULUI, indicator economic care exprimă eficiența cu care este folosit capitalul. **R.c.** se calculează astfel:

$$\text{R.c.} = \frac{\text{Cifra de afaceri}}{\text{Capital folosit}} \cdot 100.$$

Cu cât acest raport este mai mare, cu atât capitalul este folosit mai eficient. V. și **rentabilitatea capitalului.**

RANDAMENTUL IMPOZITELOR, principiu general al impozitării potrivit căruia sistemul fiscal trebuie să facă posibilă încasarea impozitelor cu cheltuieli cât mai mici și, în același timp, să fie cât mai acceptabil pentru plătitori. Principiul **r.i.** este o expresie a „guvernului ieftin", în sensul că aparatul pentru încasarea impozitelor, ca și tot aparatul de stat, trebuie să fie cât mai simplu, mai suplu și mai puțin costisitor. De asemenea, aparatul fiscal nu trebuie să stinghereasă activitatea economică a contribuabililor și nici să-i îndepărteze de la îndeletnicirile lor.

RANDAMENTUL INVESTIȚIEI, profitul obținut din realizarea și exploatarea unui obiectiv de investiții.

RAPORT 1. Legătură (relația dintre două sau mai multe persoane, obiecte, fenomene, procese economice) stabilită în procesul gândirii omului potrivit datelor realității obiective. **2.** Comunicare scrisă sau orală referitoare la diverse persoane, obiecte, fenomene, procese economice etc. Comunicarea poate fi prezentată sub forma unei descrieri a obiectului raportului sau sub formă de situație (tabel) cifrică. V. și **relații valutar-financiare internaționale; rata rentabilității medii.**

RAPORT ACTIVI-INACTIVI, r. care se determină în modul următor:

$$\frac{\text{Populația activilor care au un loc de muncă}}{\text{Populația totală}}.$$

R.a.-i. exprimă sarcina ce revine celor care sunt integrați în activitatea productivă, social-culturală etc.

RAPORT AL COMISIEI DE CENZORI, r. scris care se prezintă adunării generale a acționarilor și a membrilor asociați, în care se fac referiri concrete la verificarea bilanțului și a contului de profit și pierderi. **R.** apreciază modul cum a fost respectată legalitatea, cum este condusă contabilitatea, cum sunt ținute registrele etc. **V. și comisie de cenzori.**

RAPORT DE AUDIT INTERN, act unilateral care exprimă opinia auditorului în baza constatărilor făcute. **R** de **a.i.** cuprinde obligatoriu următoarele elemente: ▪scopul și obiectivele raportului și structura minimală a raportului; ▪date de identificare a acțiunii de audit; ▪modul de desfășurare a acțiunii de audit; ▪constatările efectuate; ▪concluziile și recomandările echipei de auditare; ▪documentația-anexă. Toate documentele-anexă la **r.** de **a.i.** se semnează pentru conformitate de cel auditat. **R.** de **a.i.** se semnează pe fiecare pagină de către auditor; se întocmește într-un singur exemplar și se înregistrează la auditor; se prezintă conducătorului instituției publice (ordonatorului de credite) care a aprobat auditarea și se arhivează la compartimentul de audit intern. **V. și audit; audit intern; auditare; auditor financiar; auditor independent; inspecție de audit intern.**

RAPORT DE AVARIE, înscris întocmit de către expertul constatator care a efectuat cercetarea avariei, ca urmare a solicitării adresate de una dintre părțile contractante ale asigurării și care stabilește în detaliu răspunderea părților interesate relativ la lichidarea avariei respective. **R.** se întocmește cu deosebire în cazul în care are loc avaria comună. În **r.** de **a.** se descriu avariile care s-au produs, cheltuielile pentru repararea acestora, precum și cotele (sumele) cu care trebuie să contribuie fiecare dintre părțile contractante la lichidarea lor. **R.** de **a.** se întocmește în conformitate cu legile și cu uzanțele din portul de încărcare, de descărcare sau ale locului unde s-a încheiat călătoria ori potrivit Regulilor York-Anvers – desigur, dacă în charter party sau în conosament s-a făcut referire la aceste reguli. Pe baza **r.** de **a.** se eliberează certificatul de avarie, care este folosit ca document probator la instanțele judecătorești. **V. și avarie comună; certificat de avarie pentru mărfuri.**

RAPORT DE EXPERTIZĂ, relatare scrisă, explicativă, logică și unitară a problemelor, în care se consemnează activitatea desfășurată în vederea efectuării expertizei. **R.** de **e.** cuprinde introducerea, desfășurarea expertizei contabile și concluziile. În introducere se menționează numele experților, organul care a dispus expertiza, părțile, domiciliul lor, data și împrejurările în care s-a produs paguba, organul care a calculat prejudiciul și documentele probatorii în acest scop, obiectul expertizei, întrebările la care trebuie să răspundă expertul și data până la care trebuie depus raportul. În partea referitoare la desfășurarea expertizei contabile se arată detaliat modul cum s-a efectuat expertiza, operațiunile efectuate, explicațiile și obiecțiile părților aflate în litigiu, eventuala colaborare cu alți experți, materialul documentar folosit, referirile la textele de lege încălcate sau pe care se fundamentează expertiza, explicarea temeinică a punctului de vedere al expertului etc. La partea de concluzii se menționează răspunsurile la întrebările puse asupra problemelor care nu erau clare, părerile și concluziile expertului, cuantumul prejudiciului și persoanele vinovate, problemele noi apărute în timpul expertizei, data și semnătura expertului pe toate exemplarele și filele **r.** de **e.**

RAPORT DE LICHIDITĂȚI, indicator bancar care exprimă proporția dintre banii în numerar (bancnote, monede metalice) pe care o bancă îi păstrează și obligațiile sale totale față de clienții săi. Aceste rezerve nu aduc nici un venit băncii și, de aceea, ele au un cuantum minim care să satisfacă cererile clienților (titularilor de conturi).

RAPORT DE SCHIMB AL VENITULUI, indice al sumei preţurilor de export comparat cu indicele preţurilor de import; arată evoluţia volumului importurilor ce se pot face pe seama exporturilor.

RAPORT DE SCHIMB BRUT, r. prin care se exprimă relaţia dintre indicele cuantumului de export şi indicele cuantumului de import.

RAPORT DE SCHIMB ÎNTRE ŢĂRI, r. între preţurile de export şi preţurile de import prin care se exprimă puterea de cumpărare a unei ţări în operaţiunile sale cu străinătatea. **R. de s.** se poate determina în unităţi naturale şi valorice şi evidenţiază fenomenele de echivalenţă sau de neechivalenţă în schimburile dintre ţări. **V. şi indicele raportului de schimb.**

RAPORT DE SCHIMB NET, relaţia dintre indicele preţurilor de export şi indicele preţurilor de import, stabilită după următorul calcul:

$$R_{sn} = \frac{IPE}{IPI} \cdot 100,$$

în care:

R_{sn} = raportul de schimb net;
IPE = indicele preţurilor de export;
IPI = indicele preţurilor de import.

R. de s.n. este determinat şi utilizat în aprecierea schimburilor economice internaţionale pentru una sau mai multe mărfuri livrate către o ţară sau mai multe ţări şi pe baza căruia se fac diferite studii, comparaţii etc.

RAPORT JURIDIC DE ASIGURĂRI SOCIALE, relaţiile juridice care se nasc, se modifică şi se sting în legătură cu asigurarea unor riscuri sociale prevăzute de actele normative în vigoare. **R.j. de a.s.** are următoarele trăsături: ▪subiecţii acestui raport sunt, pe de o parte, persoana fizică numită asigurat, iar pe de altă parte statul, prin Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale şi organele sale teritoriale sau alte organe de asigurări sociale; ▪conţinutul raportului de asigurare îl constituie obligaţia asiguratului de a plăti contribuţia, dreptul de a primi prestaţie de asigurări sociale şi dreptul organului de asigurări de a pretinde contribuţia. Alături de asigurat apare şi agentul economic (instituţia) cu obligaţia de a plăti o parte din contribuţie; ▪raportul se naşte în temeiul legii şi deci nu mai are la bază voinţa subiecţilor respectivi; ▪conţinutul raportului este prestabilit prin acte normative; ▪obiectul raportului juridic de asigurare îl constituie furnizarea unor prestaţii (pensii, indemnizaţii, ajutoare, tratament balnear etc.). **V. şi asigurări sociale.**

RAPORT JURIDIC DE ASISTENŢĂ SOCIALĂ, relaţiile juridice care se nasc, se modifică şi se sting în legătură cu drepturile cetăţenilor de a primi un venit minim necesar traiului lor, în situaţiile în care se află în imposibilitatea de a-şi procura resursele necesare pentru a putea trăi, nefiind încadraţi în muncă, şi obligaţia corelativă a statului de a garanta aceste venituri persoanelor aflate în nevoie. **R.j. de a.s.** au următoarele trăsături: ▪sunt reglementate exclusiv prin lege; ▪subiectele raportului juridic sunt, pe de o parte, persoanele fizice, iar pe de altă parte statul reprezentat prin organismele sale specializate; ▪conţinutul raportului juridic constă în dreptul persoanei asistate social de a solicita prestaţiile în bani sau în natură stabilite de lege în mod unilateral; ▪obiectul acestui raport juridic îl constituie anumite prestaţii noncontributive în bani sau în natură care nu înlocuiesc venitul profesional, ci asigură un minimum de resurse materiale necesare traiului decent; ▪cuantumul prestaţiilor este forfetar; **r.j. de a.s.** nu presupune efectuarea de prestaţii succesive în mod obligatoriu. **V. şi asistenţă socială.**

RAPORT STATISTIC PRIVIND NUMĂRUL PENSIONARILOR ŞI FONDUL DE PENSII, lucrare a sistemului informaţional statistic, întocmită trimestrial şi anual de către casele teritoriale de pensii şi centralizată pe ţară la Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale. Conţine: ▪categorii de pensii de grad de invaliditate I, II şi III; ▪pensii de urmaş; ▪pensii I.O.V.R.; ▪pensii de urmaş I.O.V.R.; ▪pensii suplimentare; ▪numărul mediu al pensionarilor în plată pe trimestru/an; ▪sume conform deciziilor în plată; ▪număr de pensionari în plată; ▪sume conform deciziilor în plată în ultima lună a trimestrului; ▪total pensionari intraţi în trimestrul în curs, total pensii conform deciziilor în trimestrul în curs, din care numărul de nou înscrişi şi pensiile noilor înscrişi; ▪totalul pensionarilor ieşiţi în trimestru/an; ▪totalul pensiilor conform deciziilor ale celor ieşiţi în trimestru/an, din care total decedaţi şi pensiile conform deciziilor la data decesului; ▪numărul mediu al pensionarilor cu pensii suplimentare şi sumele plătite drept pensii suplimentare. Lucrarea serveşte la controlul şi la analiza realizării bugetului de asigurări sociale de stat la nivel de judeţ şi de ţară.

RAPORTOR, persoana care informează sau raportează de îndeplinirea sarcinilor care i-au fost încredinţate.

RAPORTUL VENITURI/CHELTUIELI ACTUALIZATE, indicator important folosit în analiza proiectelor complexe de investiţii, care exprimă raportul dintre veniturile totale determinate de un proiect şi cheltuielile totale actualizate necesare realizării şi funcţionării obiectivului de investiţii, efectuându-se următorul calcul:

$$Ve/Cha = \frac{\sum_{n=d+1}^{D} \frac{V_n + V_r}{(1+a)^n}}{\sum_{n=1}^{D} \frac{I_n + C_n}{(1+a)^n}}$$

în care:

Ve/Cha = raportul dintre venituri şi cheltuieli actualizate;
V_n = venituri anuale;
V_r = valoarea reziduală;
I_n = cheltuieli anuale de investiţii;
C_n = cheltuieli anuale totale în urma intrării în exploatare a obiectivului de investiţii – cheltuieli de producţie, cu reparaţiile, de modernizare etc.;
d = durata de realizare a investiţiei;
D = durata totală a proiectului;
n = anul (n = 1, 2, 3, ... d, ..., D).

RASDAQ, piaţă computerizată pe care se tranzacţionează acţiunile dematerializate şi în cadrul căreia participanţii utilizează diferite mijloace de comunicaţie, un limbaj convenţional şi proceduri standardizate de evidenţă a existenţei tranzacţiilor şi a transferului valorilor mobiliare. Limbajul convenţional sub care a fost apelat („over-the-counter" sau „piaţă la ghişeu", „piaţă electronică interdealeri"), complexitatea instituţiilor şi a tehnologiilor care o alcătuiesc, existenţa „abstractă", fără o localizare fizică, precum şi neglijarea factorului promoţional care ar fi trebuit să-i susţină lansarea au determinat acţionarii să plaseze piaţa Rasdaq, chiar de la început, într-un spaţiu restrâns, incert şi ambiguu.

RATA ACUMULĂRILOR BĂNEŞTI, indicator care se calculează la nivel macroeconomic şi cu ajutorul căruia se efectuează analize economico-financiare. **R.a.b.** se determină astfel:

$$R_{ab} = \frac{A_c}{VN} \cdot 100,$$

în care:

R_{ab} = rata acumulărilor băneşti;

A_c = acumulările băneşti totale;

VN = venitul naţional.

RATA AMORTIZĂRII TOTALE, indicator financiar cu ajutorul căruia se determină valoarea uzurii fizice şi morale anuale a mijloacelor fixe. **R.a.t.** se calculează astfel:

$$R_{at} = \frac{A_a}{VMF} \cdot 100,$$

în care:

R_{at} = rata amortizării totale;

A_a = suma amortismentului anual;

VMF = valoarea mijloacelor fixe.

RATA AUTOFINANŢĂRII, raport între cuantumul capitalului necesar pentru investiţiile noi ale unui agent economic şi capitalul său total.

RATA AUTONOMIEI FINANCIARE, indicator financiar, **r.** financiară care se determină ca raport între capitalul propriu şi totalul datoriilor pe care le are agentul economic. În cazul în care acest raport este mai mic decât 1, se atrage atenţia creditorilor că există un mare risc. De aceea, acţionarii şi asociaţii trebuie să manifeste maximum de atenţie cu datoriile şi cu solvabilitatea societăţii lor comerciale.

RATA AUTONOMIEI FINANCIARE A INSTITUŢIEI PUBLICE, indicator de echilibru financiar care se determină ca raport între fondurile aprobate instituţiei prin legea bugetului de stat sau local şi resursele extrabugetare, pe de o parte, şi necesarul optim al aceleiaşi instituţii, pe de altă parte:

$$R_{af} = \frac{F_b + R_e}{N_0},$$

în care:

R_{af} = rata autonomiei financiare;

F_b = fondurile alocate prin legea anuală de adoptare a bugetului de stat sau a bugetului local;

R_e = resurse extrabugetare;

N_0 = necesarul optim solicitat de instituţia publică.

R.a.f. a **i.p.** este optimă atunci când raportul este egal cu 1.

RATA BONURILOR DE TEZAUR, r. stipulată în prospectul de emisiune publicat şi care se determină în felul următor:

$$R_{bt} = VNB - P \cdot \frac{360}{n},$$

în care:

R_{bt} = rata bonurilor de tezaur;
VNB = valoarea nominală a bonurilor de tezaur;
P = prețul plătit pentru bonurile de tezaur;
n = numărul de zile de valabilitate a bonurilor de tezaur.

V. şi prospect de emisiune; prospect de emisiune a titlurilor de stat; prospectul emisiunii de titluri financiare; prospectul împrumutului.

RATA CONSUMULUI, raport, indicator macroeconomic care se determină ca raport între cheltuielile pentru consum şi totalul veniturilor, astfel:

$$R_c = \frac{C}{V} \cdot 100.$$

RATA CURENTĂ, r. care măsoară capacitatea de plată a datoriei pe termen scurt.

RATA DATORIEI, r., indicator care evidențiază procentajul activelor finanțate prin împrumuturi.

RATA DATORIEI EXTERNE, raportul dintre plățile efectuate anual de către un stat în contul datoriei publice externe pentru achitarea ratelor scadente, inclusiv dobânzile şi veniturile totale pe care le obține în aceeaşi perioadă din exportul de mărfuri, prestările de servicii, executările de lucrări etc. **V. şi datorie publică; datoria publică externă; fluxuri brute de capital; fluxuri nete de capital; serviciul datoriei publice externe.**

RATA DAUNEI, v. EFICIENȚA ASIGURĂRILOR.

RATA DE ACOPERIRE A DATORIILOR, indicator de analiză a situației resurselor şi a utilizării fondurilor agentului economic, care se determină după următoarea formulă:

$$R_{ad} = \frac{P + A}{R_{rc} + D} \cdot 100,$$

în care:

R_{ad} = rata de acoperire a datoriilor;
P = profitul;
A = amortismentul;
R_{rc} = rata de rambursare a creditului;
D = dobânda.

RATA DE ACOPERIRE A DOBÂNZII, indicator al folosirii împrumuturilor, care se determină ca raport procentual între profitul brut realizat într-o anumită perioadă de timp şi plățile efectuate în acelaşi timp cu dobânzile la împrumuturile scadente, după relația:

$$R_{ad} = \frac{PB}{DP} \cdot 100,$$

în care:

R_{ad} = rata de acoperire a dobânzii;
PB = profitul brut realizat;
DP = dobânzile plătite sau care trebuie plătite.

RATA DE ACOPERIRE A UNUI ANUMIT RISC, r. care se determină ca raport între cheltuielile efectuate de către colectivitate şi cheltuielile ocazionate de risc. Cu cât rata de acoperire a unui anumit risc este mai mare, cu atât cheltuiala este mai socializată şi cu atât mai puţin riscul este suportat în mod individual.

RATA DE ACTIVITATE, indicator care se calculează astfel:

$$\frac{\text{Persoane active din populaţia ţării luată în considerare}}{\text{Populaţie totală din categoria luată în considerare}}.$$

RATA DE CONVERSIUNE A OBLIGAŢIUNII, indicator care indică numărul de acţiuni comune obţinute prin conversiunea unei obligaţiuni convertibile.

RATA DE DEPENDENŢĂ, indicator care relevă câţi salariaţi revin la un pensionar, adică raportul dintre numărul salariaţilor şi numărul pensionarilor. Cu cât acest indicator este mai mare decât 1, cu atât situaţia financiară a asigurărilor sociale este mai bună. La 31 decembrie 1989, **r. de d.** era de 3,6/1, scăzând până astăzi la 1,7/1. Din analiza evoluţiilor previzibile, acest indicator, în condiţiile reglementărilor actuale, va continua să scadă, urmând ca în anul 2010 să fie de 1,3/1, evident cu efecte negative asupra susţinerii financiare a sistemului de asigurări sociale.

RATA DE FINANŢARE A CAPITALURILOR CIRCULANTE, r. financiară care se determină ca raport între fondul de rulment şi capitalurile circulante. Această **r.** se foloseşte în efectuarea analizei economico-financiare pentru diagnosticarea şi stabilirea căilor de creştere a eficienţei economice şi financiare. De asemenea, această **r.** permite supravegherea evoluţiei fondului de rulment în raport cu evoluţia capitalului circulant şi a măsurii acoperirii acestui capital împotriva diferitelor riscuri. V. şi **capital circulant.**

RATA DE ÎNLOCUIRE A SALARIULUI/VENITULUI PRIN PENSIE, raport între salariu/venit şi pensie sau, altfel spus, cât la sută reprezintă pensia din salariu sau din venit, după caz.

RATA DE SCHIMB, indicator folosit în relaţiile financiar-valutare internaţionale, care indică numărul de unităţi monetare ce se oferă pentru obţinerea unei unităţi valutare străine; preţul la care o monedă se schimbă cu o altă monedă. În acest fel, **r. de s.** apare ca preţ al unei valute străine exprimat în unităţi monetare naţionale. **R. de s.** se foloseşte frecvent în relaţiile comerciale internaţionale la convertirea valutelor, pentru stimularea schimbului de mărfuri sau a executărilor şi prestărilor de servicii şi stă la baza comparării sistemului de preţuri naţional cu sistemul de preţuri al altor ţări. Pe această bază se urmăreşte nivelul productivităţii muncii şi sistemul bănesc naţional dintr-o ţară sau alta. Efectuarea schimburilor presupune realizarea anumitor ajustări spre a nu se da naştere la dezechilibre mari şi la speculaţii monetare, care să conducă la modificarea frecventă a parităţilor monetare. V. şi **paritate; paritate aur (metalică); paritate mobilă; paritate monetară; paritate valutară.**

RATA DE SUBSCRIPŢIE, indicator bursier care arată numărul de drepturi necesar unui acţionar pentru a cumpăra o acţiune nou emisă, exercitându-şi dreptul de preempţiune. Pentru fiecare acţiune posedată acţionarul primeşte un drept; ca urmare, **r. de s.** se determină ca raport între numărul acţiunilor care se află în posesia investitorilor şi numărul de acţiuni care urmează să fie emise. Formula de calcul este următoarea:

$$R_S = \frac{N}{A} \cdot 100,$$

în care:

R_s = rata de subscripție;
N = numărul acțiunilor aflate în posesia investitorilor;
A = numărul de acțiuni care vor fi emise.

RATA DIVIDENDULUI PE ACȚIUNE, indicator care exprimă eficiența utilizării capitalului de către unitatea economică. Se calculează ca raport între dividendul cuvenit unei acțiuni și cursul acțiunii, astfel:

$$R_d = \frac{D}{CA} \cdot 100,$$

în care:

R_d = rata dividendului pe acțiune;
D = dividendul la o acțiune;
CA = cursul acțiunii.

Cu cât **r.d.** este mai mare, cu atât activitatea desfășurată este mai eficientă.

RATA DOBÂNZII 1. Raport variabil în timp între masa dobânzii (suma dobânzii) încasată într-o perioadă dată, de regulă un an, și cuantumul capitalului împrumutat pe aceeași perioadă. **R.d.** se determină astfel:

$$R_d = \frac{D}{C} \cdot 100,$$

în care:

R_d = rata dobânzii;
D = masa dobânzii;
C = capitalul împrumutat.

2. Dobânda exprimată în procente, plătită pentru capitalul unui împrumut sau titlu de stat purtător de dobândă. Nivelul **r.d.** se formează pe piața de capital și este dependent de cererea și oferta de capital de împrumut, de rata profitului și de ritmul și gradul de depreciere a monedei. De regulă, **r.d.** se indexează cu indicele inflației pentru a contracara efectele deprecierii monedei asupra capitalului împrumutat. Pe pieţele internaționale de capitaluri se folosesc mai multe rate ale dobânzilor, în funcție de natura operațiunii de împrumut, de calitatea creditorilor și a debitorilor. Dacă se au în vedere ratele dobânzii încasate la împrumuturile de același fel, atunci se foloseşte noțiunea de nivel al dobânzilor. **R.d.** dă posibilitatea cetățenilor să compare valorile prezente cu cele viitoare, deoarece, prin natura sa, ea reflectă legătura dintre puterea de cumpărare prezentă și cea viitoare. În relațiile financiar-valutare internaționale, rata și nivelul dobânzilor sunt indicatori bancari importanți, deoarece reflectă condițiile în care se pot obține împrumuturile externe. **R.d.** constituie o recompensă pentru renunțarea la lichiditate pe o anumită perioadă de timp; ea este prețul deciziei de a păstra avuția sub formă de numerar. Evoluția **r.d.** are consecințe asupra producției, repartiției și schimbului. Creşterea **r.d.** are efecte negative asupra investițiilor nete și asupra consumului. **R.d.** depinde atât de rata profitului, cât și de proporția în care se împarte profitul între împrumutător și împrumutat. Practic, **r.d.** oscilează, ea putând să aibă o limită maximă, care este foarte aproape de rata medie a profitului, sau o limită minimă, a cărei mărime este apropiată de zero. Între aceste limite, **r.d.** este determinată de raportul existent între cererea și oferta de capital de împrumut. Între **r.d.** și raportul cerere-ofertă de capital există o condiționare reciprocă.

Creşterea **r.d.** determină o reducere a cererii de capitaluri de împrumut şi viceversa. Oferta de capitaluri de împrumut se asigură de către bănci, societăţi financiare, companii de asigurări, diferite firme, guvern şi populaţie. **R.d.** determină condiţiile ofertei curente de împrumuturi, ea fiind de fapt „preţul" care echivalează cu înclinaţia spre tezaurizare, precum şi masa bănească. Mărimea cererii de împrumut este influenţată de evoluţia producţiei, de gradul de dezvoltare a creditului comercial, de cerinţele de credite pentru nevoi neproductive, de nevoile de credite ale statului etc. La rândul său, mărimea ofertei de capitaluri de împrumut depinde de mărimea producţiei, de oscilaţiile producţiei, de numărul rentierilor, de cuantumul capitalurilor lor şi de cuantumul veniturilor şi economiilor diferitelor clase şi pături sociale, care se pot transforma în capital de împrumut. În timpul crizei economice se înregistrează o cerere mare de capital de împrumut şi deci o creştere a dobânzii, cu toate că volumul producţiei scade. **R.** reală a **d.** influenţează tendinţa de economisire. Relaţiile dintre ratele de dobândă şi procesul de economisire sunt foarte complexe, influenţând consumul. Scăderea **r.d.** micşorează interesul pentru economisire, ceea ce înseamnă că micşorează gradul de economisire. Micşorarea **r.d.** conduce şi la o micşorare a veniturilor din dobânzi. Pentru a menţine totuşi veniturile din dobânzi, este necesar să se economisească o parte mai mare din venitul obţinut. În cazul în care scade **r.d.** la depozitele bancare şi la titlurile financiare, agenţii economici şi cetăţenii au tendinţa să păstreze mai puţine active şi să cumpere mai multe bunuri de valori mari, durabile, de folosinţă îndelungată, ceea ce înseamnă că vor creşte cheltuielile pentru consum. **V. şi dobândă; dobândă reală; dobândă real pozitivă; dobândă netă.**

RATA DOBÂNZII NOMINALE, r., nivel al dobânzii prevăzute în contractul de împrumut, care relevă nivelul dobânzii nominale plătite de împrumutat pentru folosirea împrumutului. **R.d.n.** poate fi definită ca o rată de schimb între un dolar de astăzi şi un dolar la timpul viitor. Dacă nu există **inflaţie** (v.) sau **deflaţie** (v.), **r.d.n.** este egală cu **rata dobânzii reale** (v.). **R.d.n.** = rata reală a dobânzii + rata previzibilă a inflaţiei. **V. şi dobândă.**

RATA DOBÂNZII REALE, r., nivel al dobânzii care se determină prin scăderea ratei inflaţiei din rata dobânzii nominale. **R.d.r.** este indicatorul care comensurează cu exactitate nivelul efectiv al dobânzii creditelor. Irwing Fischer aduce un aport teoretic important la dezvoltarea teoriei dobânzii, acordând o apreciere diferită dobânzii nominale (de piaţă) comparativ cu dobânda reală. Potrivit concepţiei lui Irwing Fischer, rata reală a dobânzii este determinată de productivitatea marginală a capitalului fizic, care este dependentă de înclinaţia spre economii a populaţiei şi de situaţia tehnologică. După Irwing Fischer, **r.d.r.** este rata fundamentală, în timp ce rata nominală este o derivată a ratei reale a dobânzii. **R.d.r.** este rata de schimb între bunuri şi servicii de astăzi şi bunuri şi servicii de la o dată viitoare. **R.d.r.** = rata nominală a dobânzii – rata previzibilă a inflaţiei.

$$\textbf{R.d.r.} = \frac{1 + \text{rata dobânzii nominale}}{1 + \text{rata previzibilă a inflaţiei}} - 1.$$

V. şi dobândă reală; dobândă real pozitivă.

RATA FINANCIARĂ, rată ce se determină pe baza întregului potenţial financiar al agentului economic, care oferă informaţii folositoare acţionarilor, asociaţilor, pieţei financiare, monetare şi bancare şi care exprimă tendinţele în evoluţia unităţii economice, starea de sănătate economico-financiară a acesteia, capacitatea de autofinanţare. În acest sens se folosesc indicatori referitori la activele şi la pasivele agentului economic, la trecut, la prezent şi la viitor, precum şi la relaţiile cu mediul exterior. **V. şi autofinanţare.**

RATA FINANȚĂRII IMOBILIZĂRILOR, r. financiară ce se calculează ca raport între capitalul propriu, inclusiv dobânda pentru titluri, și imobilizările nete (imobilizări brute mai puțin amortismentele sau provizioanele).

RATA INFLAȚIEI, raport între indicele general al prețurilor unei perioade date și indicele din perioada luată ca bază de calcul.

RATA ÎNDATORĂRII GLOBALE, r. financiară care reliefează gradul de autonomie financiară a agentului economic, adică aptitudinea acestuia de a face față angajamentelor sale financiare. **R.î.g.** se poate calcula sub următoarele forme:

$$\text{R.î.g.} = \frac{\text{Îndatorare globală}}{\text{Totalul bilanțului}} \cdot 100$$

sau

$$\text{R.î.g.} = \frac{\text{Datorii financiare}}{\text{Resurse proprii}} \cdot 100$$

sau

$$\text{R.î.g.} = \frac{\text{Îndatorare globală}}{\text{Finanțare proprie}} \cdot 100$$

Unei situații financiare satisfăcătoare îi corespunde o rată de cel puțin 50%, ceea ce înseamnă că agentul economic are posibilități de rambursare a împrumuturilor contractate.

RATA LICHIDITĂȚII BANCARE LUNARE, indice care evidențiază angajarea băncii pe piața creditului, adică măsura în care trebuie acoperite cu resurse noi împrumuturile cu termene de rambursare în perioada respectivă.

$$\text{RLBL} = \frac{\text{Solicitări de împrumuturi}}{\text{Împrumuturi scadente}}.$$

RATA LICHIDITĂȚII GENERALE (POTENȚIALE), indicator de lichiditate a unității economice care evidențiază gradul de acoperire a obligațiilor de plată pe termen scurt cu active circulante. Acest indicator se determină astfel:

$$\text{RLG} = \frac{\text{AC}}{\text{DTS}} \cdot 100,$$

în care:

RLG = rata lichidității generale;
AC = active circulante;
DTS = datoriile pe termen scurt ale unității economice.

Cu cât acest indicator este mai mare, cu atât unitatea economică respectivă are un excedent de lichiditate mai ridicat în raport cu obligațiile sale pe termen scurt.

RATA LICHIDITĂȚII IMEDIATE, raport ce se determină între activele circulante care se pot transforma imediat în lichidități și datoriile pe termen scurt. Activele respective sunt formate din creanțe scadente, precum și din disponibilitățile bănești.

RATA MARJEI BRUTE, raport între excedentul brut al exploatării şi cifra de afaceri, aceasta din urmă fără impozite şi taxe. **R.m.b.** evidenţiază performanţa economică a firmei, ca şi posibilitatea de a crea resurse de trezorerie care sunt cuprinse în excedentul exploatării. Determinarea **r.m.b.** este necesară pentru elaborarea şi aplicarea politicii economice, comerciale şi financiare a firmei.

RATA MARJEI NETE, r. financiară care se determină prin raportarea profitului net la cifra de afaceri fără impozite şi taxe. **R.m.n.** relevă capacitatea unităţii economice de a obţine profit şi de a face faţă concurenţei.

RATA NATURALĂ A ŞOMAJULUI, recunoaşterea teoretică a realităţii evidente, demonstrată de J. M. Keynes, a unei economii inerent instabile, în care se manifestă o anumită rată (naturală) a şomajului. **R.n. a ş.** are două componente: a) **şomajul friţional,** care reprezintă şomajul „experimentat" de persoanele aflate între două angajări; el este de scurtă durată şi se poate aprecia ca fiind voluntar; b) **şomajul structural,** care apare din cauza unor eficienţe ale structurii economico-sociale, caracterizată prin mai multe rigidităţi, cum sunt: ▪lipsa de flexibilitate a pieţei muncii, determinată de poziţia sindicatelor, care impun uneori importante restricţii ofertei de muncă; ▪sistemul de asigurări sociale care, în fond, reduce stimulentul pentru angajare, fapt constatat ca o realitate evidentă în multe ţări dezvoltate; ▪existenţa unor structuri economice şi sociale generale rigide, neelastice, care se bazează pe poziţii de monopol, pe gigantism etc.

RATA PROFITULUI, raport procentual între suma profitului şi costul de producţie sau capitalul folosit. **R.p.** arată gradul de rentabilitate sau de valorificare a factorilor de producţie. **R.p.** se determină pe produs, pe unitate economică, pe ramură economică sau pe economia naţională în ansamblu. **R.p.** este un indicator calitativ şi serveşte la efectuarea analizei economice şi la orientarea producţiei către produse şi ramuri economice rentabile. **R.p.** este influenţată de: ▪nivelul productivităţii muncii; ▪nivelul costului de producţie; ▪volumul producţiei; ▪structura şi calitatea producţiei; ▪mărimea preţului de vânzare al produselor; ▪viteza de rotaţie a capitalului etc. **R.p.** se poate calcula folosindu-se următoarele formule:

$$\text{Rata profitului brut} = \frac{\text{Profitul brut}}{\text{Venitul din vânzări}} \cdot 100$$

$$\text{sau} = \frac{\text{Profitul brut}}{\text{Capitalul total}} \cdot 100;$$

$$\text{Rata profitului net} = \frac{\text{Profitul net}}{\text{Venituri din vânzări}} \cdot 100$$

$$\text{sau} = \frac{\text{Profitul net}}{\text{Capitalul total}} \cdot 100.$$

RATA RANDAMENTULUI FINANCIAR AL TITLULUI, rată financiară care se determină ca raport între valoarea dividendului şi cursul acţiunii pe piaţa bursieră. Această r. furnizează informaţii referitoare la piaţa bursieră în ce priveşte tendinţa de evoluţie a cursului acţiunilor.

RATA RAPIDĂ, r. care permite măsurarea lichidității pe termen scurt și care se determină astfel:

$$\text{R.r.} = \frac{\text{Numerar + obligațiuni + debitori + alte active lichide (exclusiv stocurile)}}{\text{Pasive curente}}.$$

Acest raport este uneori preferat ratei curente, deoarece este o măsură de lichiditate mult mai exactă.

RATA REALĂ A DOBÂNZII, r. care se determină prin deducerea ratei inflației din rata nominală a dobânzii. V. și **dobândă; inflație.**

RATA RENTABILITĂȚII, indicator sintetic principal care exprimă capacitatea unei unități economice de a obține profit și gradul în care capitalul total folosit aduce profit. **R.r.** se determină ca raport între profitul realizat și capitalul total (propriu și atras) folosit. Cu cât acest indicator are un nivel mai ridicat, cu atât activitatea unității economice este mai rentabilă, mai eficientă.

RATA RENTABILITĂȚII ACTIVITĂȚII CURENTE, r. care se determină după următorul calcul:

$$\text{R.r.a.c.} = \frac{\text{Rezultatul curent (profitul curent)}}{\text{Activ imobilizat + necesar de fond de rulment}} \cdot 100.$$

Această rată este identică de fapt cu rata capitalului investit.

RATA RENTABILITĂȚII CAPITALULUI, r. financiară care se determină ca raport între profitul net și capitalul propriu sau **capitalul permanent** (v.).

RATA RENTABILITĂȚII COMERCIALE, r. a rentabilității față de cifra de afaceri care se calculează astfel:

$$R_{rc} = \frac{P}{CA} \cdot 100 \quad \text{sau} \quad R_{rc} = \frac{P}{\sum qv\bar{p}} \cdot 100,$$

în care:

R_{rc} = rata rentabilității comerciale;
P = profitul;
CA = cifra de afaceri;
qv = volumul fizic al vânzărilor;
$\bar{p}$ = prețul de vânzare exclusiv taxa pe valoarea adăugată.

În mod similar se determină rata marjei costurilor variabile sau directe, și anume:

$$R_m = \frac{M}{CA} \cdot 100 \quad \text{sau} \quad R_m = \frac{M}{\sum qv\bar{p}} \cdot 100,$$

în care:

M = marja costurilor variabile sau directe.

RATA RENTABILITĂȚII ECONOMICE, indicator care are o accepțiune foarte largă, exprimând cu deosebire eficiența utilizării activelor totale sau a unei părți a acestora. **R.r.e.** se poate calcula sub mai multe forme, și anume:

R.r. activului total:

$$R = \frac{\text{Rezultatul exercițiului înaintea impozitării}}{\text{Activ total}} \cdot 100$$

sau

$$R = \frac{\text{Rezultatul curent (profitul curent)}}{\text{Activ total}} \cdot 100$$

sau

$$R = \frac{\text{Rezultatul exploatării (profit din exploatare) + venituri financiare}}{\text{Activ total}} \cdot 100.$$

RATA RENTABILITĂȚII ECONOMICE A EXPLOATĂRII, r. a resurselor ocupate care se determină astfel:

$$R = \frac{\text{Rezultatul exploatării (profitul exploatării)}}{\text{Active de exploatare}} \cdot 100.$$

Activele de exploatare sunt formate din **active corporale** (v.) imobilizate (inclusiv imobilizările în curs de execuție) și **activele circulante de exploatare.**

RATA RENTABILITĂȚII FAȚĂ DE RESURSELE CONSUMATE, r. a rentabilității față de costurile complete, care se calculează astfel:

$$\text{a) } R = \frac{P}{\sum qvc} \cdot 100 \quad \text{sau} \quad R_{rc} = \frac{\sum q\bar{v}\bar{p}}{\sum qvc} \cdot 100 \quad \text{sau} \quad \frac{\sum qi \cdot ri}{100},$$

în care:

qi = structura producției pe baza costurilor comparate;

ri = rata rentabilității pe produse.

$$\text{b) } R = \frac{\bar{p}r}{\frac{1}{\frac{\sum q\bar{v}\bar{p}}{Cv}} + \frac{1}{\frac{\sum q\bar{v}\bar{p}}{Cf}}},$$

în care:

$\bar{p}r$ = profitul mediu la 1 leu cifră de afaceri aferentă activității de exploatare;

Cv = costurile variabile totale aferente cifrei de afaceri;

Cf = costuri fixe totale ca parte a costurilor complete (comerciale).

Această rată este operațională și în întreprinderile din sfera distribuției, cu precizarea că în costurile totale sunt incluse prețurile de cumpărare a mărfurilor și cheltuielile de circulație.

RATA RENTABILITĂȚII FINANCIARE, indicator concludent care exprimă, comensurează rezultatele activității bancare, în ansamblu, iar pentru acționari evidențiază efectul angajării capitalului lor în operațiunile băncii respective. Acest indicator se poate determina în mai multe variante, cum sunt:

$$\text{Rata rentabilității financiare a capitalului permanent} = \frac{\text{Rezultatul curent (profitul)}}{\text{Capitalul permanent}} \cdot 100.$$

Capitalul permanent este format din capitalul propriu plus împrumuturile pe termen lung și pe termen mediu.

$$R = \frac{\text{Rezultatul înaintea impozitării}}{\text{Capitalul permanent}} \cdot 100;$$

$$R = \frac{\text{Profit net + dobânzi pentru datorii}}{\text{Capitalul permanent}} \cdot 100.$$

Această rată mai poartă numele de rată de remunerare a capitalului permanent.
Rata rentabilității financiare a capitalului propriu se determină astfel:

$$R = \frac{\text{Rezultatul exercițiului (profitul net)}}{\text{Capitalul propriu}} \cdot 100.$$

RATA RENTABILITĂȚII INVESTIȚIILOR, indicator care exprimă eficiența investițiilor efectuate. Se determină ca raport între profitul brut obținut și capitalul investit.

RATA RENTABILITĂȚII MEDII, indicator calitativ care caracterizează activitatea ramurii sau subramurii economice. **R.r.m.** se obține prin raportarea profitului la costul de producție al ramurii sau subramurii economice. În cazurile în care, în ramuri sau în subramuri, cheltuielile pentru materii prime și materiale au o pondere ridicată în costul de producție, nivelul profitului poate fi stabilit în raport cu cheltuielile de prelucrare. Concomitent cu stabilirea acestui indicator se determină și limitele maxime ale ratelor de rentabilitate. În cadrul **r.r.m.** se poate stabili o rată de rentabilitate diferențiată pe produse în funcție de cerințele politicii economice și de cerințele de corelare. În funcție de cerințele politicii economice, în cazurile în care, datorită cheltuielilor de producție, rentabilitatea medie pe ramuri și subramuri economice depășește limita maximă stabilită, se reexaminează prețurile de producție, în sensul că acestea se pot reduce, se pot menține sau se stabilesc alte prețuri de livrare, care să cuprindă taxa pe valoarea adăugată sau alte prelevări la bugetul statului.

RATA RENTABILITĂȚII UNEI ACȚIUNI, indicator care se calculează pe baza cursului acțiunilor la bursă, prin raportarea profitului cuvenit unei acțiuni la cursul unei acțiuni.

RATA RESCONTULUI, r. a dobânzii reținută de către Banca Națională a României de la băncile comerciale care prezintă spre rescontare efecte comerciale deja scontate. **R.r.** mai poartă numele de dobândă de refinanțare. **V. și rescont.**

RATA SCONTULUI, r. a dobânzii reținută de bancă din valoarea nominală a efectelor ce se scontează, pe timpul de la data scontării și până la scadența efectelor respective. **V. și scont; scontare.**

RATA SOLVABILITĂȚII GENERALE, indicator al solvabilității care evidențiază capacitatea unității economice de a face față la scadență tuturor obligațiilor sale pe termen scurt, mediu și lung. **R.s.g.** se determină ca raport între activele totale și datoriile totale, astfel:

$$RSG = \frac{AT}{DT} \cdot 100,$$

în care:

RSG = rata solvabilității generale;
AT = active totale;
DT = datorii totale.

R.s.g. evidențiază gradul de acoperire a datoriilor cu activele unității economice respective, scoțând în relief posibilitatea de a le transforma în lichidități și de a-și onora toate obligațiile.

RATA SOLVABILITĂȚILE PATRIMONIALE, indicator al solvabilității care reflectă gradul de acoperire a obligațiilor de plată pe termen mediu și lung, precum și a obligațiilor față de acționari (capitalul vărsat) și alte fonduri formate din capitalul propriu, efectuându-se următorul calcul:

$$RSP = \frac{CP}{DML + CP} \cdot 100,$$

în care:

RSP = rata solvabilității patrimoniale;
CP = capitalul propriu;
DML = datorii pe termen mediu și lung.

Acest indicator este folosit în analizele efectuate de bănci cu prilejul acordării creditelor și pentru aprecierea clienților.

RATA ȘOMAJULUI, r. care se determină ca raport între numărul șomerilor înregistrat la un moment dat și numărul total al populației ocupate înregistrat la aceeași dată. **V. și șomaj; șomer.**

RATA TREZORERIEI IMEDIATE, indicator al lichidității care arată gradul de acoperire la un moment dat a datoriilor pe termen scurt cu disponibilitățile bănești care se află în conturile unității economice și în casieria proprie. Acest indicator se calculează ca raport între cuantumul disponibilităților bănești și datoriile pe termen scurt, astfel:

$$RTI = \frac{DB}{DTS} \cdot 100,$$

în care:

RTI = rata trezoreriei imediate;
DB = disponibilitățile bănești;
DTS = datoriile pe termen scurt.

RATA VARIABILĂ A DOBÂNZII, r. dobânzii unui împrumut sau **titlu de stat** (v.) purtător de dobândă care se modifică la anumite intervale de timp în conformitate cu un indice, o formulă sau un alt criteriu, potrivit prevederilor din contractul de împrumut sau după cum este stipulat în titlul de stat.

RATA VENITULUI NET, raportul dintre masa **venitului net** (v.) și valoarea produsului pentru sine, exprimat procentual, pe baza următorului calcul:

$$R_{vn} = \frac{M_{vn}}{V_{ps}},$$

în care:

R_{vn} = rata venitului net;
M_{vn} = masa venitului net;
V_{ps} = valoarea produsului pentru sine.

R.v.n. reflectă eficiența activității productive, precum și influența unor elemente ce privesc repartizarea valorii nou create în unitatea economică respectivă, cum sunt: politica de prețuri, de investiții, de ridicare a nivelului de trai etc. Aceste elemente pot face ca repartiția valorii nou create între întreprindere, personalul salariat și stat să se efectueze în proporții diferite, care să influențeze

într-un fel sau altul mărimea produsului pentru sine şi pe cea a venitului net. R.v.n. are un rol foarte important în îmbinarea obiectivelor privind dezvoltarea economico-socială generală, precum şi satisfacerea cerinţelor personalului din sfera producţiei materiale. Determinarea **r.v.n.** se face de către organele centrale care urmăresc cu acest prilej îmbinarea conducerii unitare a economiei naţionale cu autonomia unităţilor economice, cu gestiunea acestora. R.v.n. se poate modifica în mod corespunzător de la o etapă la alta. V. şi **venit net; venit net suplimentar.**

RATĂ 1. Noţiune financiară, cotă (sumă) eşalonată care urmează să fie vărsată sau distribuită, la date succesive dinainte stabilite, în contul unei datorii sau al unei obligaţii şi care se plăteşte cu regularitate. 2. Raport între două mărimi curente cu mare valoare informaţională. R. provine de la latinescul *ratio*. Cu ajutorul **r.** se examinează stări de echilibre ale unei dezvoltări, se supraveghează parametrii de funcţionare a întreprinderii, a ramurii, a economiei.

RATĂ A ACUMULĂRII 1. Cuantum relativ al acumulării; expresia procentuală a raportului dintre fondul de acumulare (dezvoltare) şi produsul naţional brut. Se determină după formula:

$$R_a = \frac{F_a}{PNB} \cdot 100,$$

în care:

R_a = rata acumulării;
F_a = fondul de acumulare;
PNB = produsul naţional brut.

2. Pondere a fondului de dezvoltare în produsul naţional brut. Nivelul **r.a.** este dependent de condiţiile obiective în care are loc construcţia economico-socială din fiecare ţară, de nivelul de dezvoltare a factorilor de producţie, de natura relaţiilor de producţie, de complexitatea economiei naţionale şi de condiţiile desfăşurării reproducţiei sociale.

RATĂ A ACUMULĂRILOR BĂNEŞTI, indicator calitativ al activităţii economice care se determină prin raportarea totalului acumulărilor băneşti la producţia marfă realizată exprimată în costul de producţie complet, după formula:

$$RAB = \frac{AB \cdot 100}{P_m \cdot CPT} \cdot 100,$$

în care:

RAB = rata acumulărilor băneşti;
AB = acumulări băneşti;
P_m = producţia marfă;
CPT = costul de producţie total.

La nivelul economiei naţionale prezintă o deosebită importanţă cunoaşterea cuantumului total al venitului net al societăţii. Aceasta nu înseamnă că la nivelul ramurilor şi al economiei naţionale nu interesează şi raportul dintre venitul net al unităţii economice şi venitul net centralizat al statului. Între **r.a.b.** şi rentabilitatea unităţii economice, a ramurii şi a economiei naţionale există o strânsă legătură, determinată de existenţa proprietăţii publice asupra mijloacelor de producţie. Creşterea rentabilităţii unităţilor economice şi a ramurilor economiei naţionale are o importanţă deosebită pentru realizarea acumulărilor băneşti. V. şi **rentabilitate; rată a rentabilităţii.**

RATĂ A ECONOMISIRII, indicator ce caracterizează activitatea Casei de Economii şi Consemnaţiuni, determinat prin raportarea creşterii de sold la veniturile băneşti ale populaţiei, pe baza formulei:

$$RE = \frac{\Delta SE_p}{VB} \cdot 100,$$

în care:

RE = rata economisirii;
ΔSE_p = creşterea anuală a soldului economiilor băneşti ale populaţiei;
VB = veniturile băneşti ale populaţiei.

R.e. scoate în relief gradul de dezvoltare a acţiunii de economisire la C.E.C. şi modul cum evoluează procesul de economisire în raport cu veniturile realizate de populaţie. În ţara noastră acest indicator a crescut sensibil de la un an la altul, el fiind utilizat la elaborarea şi la urmărirea creşterii soldului permanent al economiilor băneşti ale populaţiei. **V. şi sold general al depunerilor la C.E.C.**

RATĂ A PLUSPRODUSULUI, indicator determinat ca raport între plusprodus şi produsul necesar. **V. şi produs pentru sine; produs pentru societate.**

RATĂ A RENTABILITĂŢII, indicator care evidenţiază în ce măsură activitatea unei unităţi economice a creat profit. Mărimea relativă a rentabilităţii se calculează prin raportarea profitului (sau a întregului venit net) obţinut la producţia-marfă realizată, exprimată la costul comercial (complet), după formula:

$$R_r = \frac{P \cdot 100}{PMCC},$$

în care:

R_r = rata rentabilităţii;
P = profitul;
PMCC = producţia-marfă realizată la costul complet.

R. a r. se mai poate calcula prin raportarea profitului la 100 sau la 1 000 de lei producţie-marfă realizată, după formula:

$$R_r = \frac{P \times 100}{PMPVR},$$

în care:

PMPVR = producţia-marfă realizată la preţ de producţie,

sau prin raportarea profitului obţinut la totalul fondurilor de producţie utilizate în perioada dată.

R.r. se calculează pe produse, pe unitate economică, pe ramuri economice şi pe economia naţională. **V. şi rentabilitate; rata rentabilităţii medii.**

RATĂ ANUALĂ A AMORTISMENTULUI, indicator determinat ca raport între suma anuală a amortismentului şi valoarea mijloacelor fixe. **R.a. a a.** depinde de durata normată de funcţionare a mijloacelor fixe. Dacă se admite că mijloacele fixe îşi transmit proporţional valoarea asupra produselor obţinute, r.a. a a. se calculează astfel:

$$R_{aa} = \frac{FA}{MF} = \frac{MF - V_r}{T},$$

în care:

R_{aa} = rata anuală a amortizării;

F_a = fondul de amortizare;

MF = valoarea mijloacelor fixe;

V_r = valoarea reziduală;

T = durata medie de funcționare a mijloacelor fixe.

În unele țări, la numărător se adaugă și reparațiile capitale. **V. și fondul de amortizare; normă analitică de amortizare; normă unică de amortizare.**

RATĂ ANUALĂ DE CREȘTERE A SOLDULUI GENERAL AL DEPUNERILOR, v. RATĂ A ECONOMISIRII.

RATĂ DE AMORTIZARE, raport, cotă calculată și aplicată asupra valorii medii anuale totale a mijloacelor fixe ale unității economice, care alimentează fondul de amortizare. În funcție de **normele de amortizare** (v.), **r. de a.** poate fi proporțională (liniară), progresivă sau regresivă. **R. de a.** se determină prin următorul calcul:

$$R_a = \frac{\overline{Aa}}{VI} \cdot 100,$$

în care:

Ra = rata de amortizare;

$\overline{Aa}$ = suma medie a amortismentului anual;

VI = valoarea de inventar a mijlocului fix.

R. de a. evidențiază ritmul transmiterii valorice a mijloacelor fixe asupra produselor finite ca urmare a consumului lor productiv, reflectând intensitatea procesului de uzură a mijloacelor fixe și de constituire a resurselor băneşti necesare înlocuirii acestora în formă natural-materială cu altele mai moderne. **V. și amortizare; normă analitică de amortizare; normă unică de amortizare; fond de amortizare.**

RATĂ DE IMPOZITARE, parte din venit exprimată în procente, preluată de către stat sub formă de impozit, taxe etc. **R. de i.** este reglementată prin acte normative în concordanță cu politica fiscală a statului. **R. de i.** se stabilește în concordanță și cu **principiile generale ale impozitării** (v.).

RATĂ NATURALĂ A DOBÂNZII, rată determinată a dobânzii pe piață, rată a dobânzii definită de J. M. Keynes ca fiind cea care asigură venituri normale. Esența teoriei keynesiste privind **r.n. a d.** constă în aceea că, cu cât dobânda se va îndepărta de la rata naturală (celelalte fiind constante), cu atât mai mare este așteptarea ca rata curentă, reală, să revină la rata naturală sau, altfel spus, o rată foarte mare a dobânzii face pe tot mai mulți să se aștepte ca rata dobânzii să scadă și viceversa. Preferința pentru banii lichizi este invers proporțională cu rata dobânzii. Rata dobânzii este (un fenomen monetar) determinată de oferta și cererea de monedă. **V. și dobândă; rată a dobânzii.**

RATING, mod de clasificare a acţiunilor privilegiate, a acţiunilor obişnuite, a obligaţiunilor, a investiţiilor efectuate în raport cu riscul (riscurile) pe care îl (le) implică, la care sunt supuse. De pildă, clasificarea „AAA" reprezintă investiţiile cu cea mai mare solvabilitate, riscul neachitării aferent titlurilor respective fiind în toate cazurile aproape nul; „BBB" reprezintă un rating mediu; titlurile catalogate „Bb" sunt considerate titluri de natură speculativă; categoria „C" reprezintă investiţia de calitatea cea mai slabă, la aceste titluri neplătindu-se dobândă; titlurile „DOD" sunt cele în imposibilitate de a mai fi răscumpărate; titlurile „D" sunt îndoielnice. Astfel de clasificări se fac de către companii specializate.

RATINGUL RISCULUI DE ŢARĂ, mod de clasificare a ţărilor prin care se apreciază capacitatea unei ţări de a dispune de valuta necesară pentru a face faţă **serviciului datoriei externe** (v.). Pe plan internaţional nu există încă o procedură unitară pentru calcularea gradului riscului de ţară. Totuşi cele mai multe căi de evaluare folosesc două categorii de criterii, şi anume: criterii economice şi criterii politice. **Criteriile economice** principale sunt: ▪mărimea absolută a produsului naţional brut şi evoluţia acesteia în timp; ▪produsul naţional brut pe locuitor; ▪nivelul de viaţă a populaţiei; ▪ritmul creşterii (descreşterii) economice; ▪situaţia balanţei de plăţi externe; ▪dependenţa de export; ▪proporţia acoperirii importurilor prin exporturi; ▪rata inflaţiei; ▪cuantumul rezervelor valutare; ▪datoria externă pe termen scurt, mediu şi lung; ▪raportul dintre produsul naţional şi datoria externă; ▪raportul dintre exporturi şi datoria externă etc. **Criteriile politice** cuprind: ▪politica economică, socială şi financiară a guvernului; ▪stabilitatea politică; ▪caracterul guvernării; ▪instituţii de stat; ▪sindicate; ▪legislaţia ţării (în principal prevederile constituţionale); ▪structura socială; ▪birocraţie; ▪corupţie; ▪conflictele interetnice şi cu alte ţări; ▪condiţiile economico-sociale; ▪relaţiile cu alte state; ▪relaţiile cu diferitele organisme financiare şi bancare internaţionale etc. Este dificil ca organismele care determină **r.r.** de ţ. să efectueze calcule şi estimări exacte în toate cazurile. Pe baza estimării criteriilor economice şi politice, ţările sunt grupate pe clase (categorii) de risc, notate cu anumite simboluri. De pildă, la acordarea unor împrumuturi se ţine seama de **r.r.** de ţ. (a ţării respective).

RATIO (engl.), raport, instrument cu care operează analiştii economici, proporţie între două valori cu care se apreciază activitatea agenţilor economici.

RĂBOJ, instrument legal şi practic de probă folosit în trecut, mai ales în mediul rural, de către persoane care nu ştiau să scrie şi să citească. Practic, r. era format dintr-o bucată de lemn despicată în lungime în două subdiviziuni, pe care se notau prin crestături operaţiunile unilaterale sau reciproce succesive ale plăţilor. Când cele două subdiviziuni (părţi de lemn) ţinute de fiecare parte se alăturau, iar crestăturile coincideau ca formă şi ca număr, efectuarea prestaţiilor se considera dovedită. Dacă numărul crestăturilor de pe cele două bucăţi de lemn nu coincidea, atunci dovada se considera valabilă numai până la numărul cel mai mic de crestături identice. Partea nemulţumită putea folosi alte mijloace de probă.

RĂSCUMPĂRAREA OBLIGAŢIUNILOR ÎMPRUMUTULUI, restituire parţială sau integrală a sumei de bază a împrumutului subscris pe obligaţiunile respective.

RĂSPUNDERE, obligaţia de a da seama, de a îndeplini sau nu o anumită acţiune, sarcină, conduită prin acordul de voinţă al părţilor contractante.

RĂSPUNDERE CIVILĂ, obligaţia juridică potrivit căreia persoana care a provocat o pagubă altei persoane trebuie să repare prejudiciul pe care victima l-a suferit. V. şi **asigurare de răspundere civilă auto; asigurare de răspundere civilă legală.**

RĂSPUNDERE CONFORM PRINCIPIULUI PRIMULUI RISC, principiu de acoperire a pagubelor. În cazul **r.c.p.p.r.**, despăgubirea de asigurare este egală cu paguba, fără însă să poată depăşi valoarea asigurată. Stabilirea despăgubirii de asigurare pe baza **r.c.p.p.r.** este întâlnită, de regulă, la acele bunuri unde pagubele se produc mai rar (de exemplu la clădiri şi la alte construcţii). Partea din pagubă care depăşeşte valoarea asigurată este suportată în întregime de asigurat. **R.c.p.p.r.** permite o bună compensare a pagubelor, însă presupune o primă de asigurare cu un nivel mai ridicat.

RĂSPUNDERE DISCIPLINARĂ, responsabilitatea persoanelor încadrate în muncă pentru încălcarea cu vinovăţie a obligaţiilor de serviciu pe care le au privind calcularea şi plata la termen a impozitelor şi a taxelor, inclusiv a normelor de comportament stipulate în legi, a contractului de muncă individual sau colectiv, a regulamentelor de ordine interioară sau a dispoziţiilor primite în timpul exercitării îndatoririlor. Nerespectarea cu vinovăţie a obligaţiilor de muncă se sancţionează disciplinar. **V. şi abatere disciplinară.**

RĂSPUNDERE LIMITATĂ, principiu folosit în asigurări, potrivit căruia asigurătorul compensează daunele numai într-o anumită măsură, cealaltă parte a pagubei, numită **franşiză** (**v.**), fiind suportată de asigurat.

RĂSPUNDERE MATERIALĂ 1. Trăsătură a gestiunii economico-financiare şi urmare directă a încredinţării unei părţi din avuţia naţională unităţilor economice pentru a fi gospodărită în condiţiile cele mai eficiente. **R.m.** a unităţilor economice decurge din nerespectarea obligaţiilor lor legale şi contractuale şi se sancţionează cu aplicarea de penalităţi. **R.m.** revine şi salariaţilor din unităţile economice pentru gospodărirea raţională a părţii din avuţia naţională aflată la dispoziţia lor şi pentru realizarea rezultatelor economico-financiare. Salariaţii au **r.m.** pentru neîndeplinirea obligaţiilor de muncă şi pentru prejudiciile cauzate avutului public. 2. Obligaţia persoanei încadrate în muncă de a repara în întregime prejudiciul cauzat unităţii economice din vina sa şi în legătură cu munca pe care o prestează. Pentru ca răspunderea materială să aibă loc, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: a) între autorul pagubei şi unitatea păgubită să fi existat un raport juridic de muncă la data survenirii faptei cauzatoare de prejudicii; b) fapta să aibă un caracter ilicit, deci să se fi încălcat o obligaţie legală; c) prin fapta sa ilicită, autorul să fi produs un prejudiciu material; d) să existe un raport de cauzalitate între fapta lucrătorului şi prejudiciu; e) lucrătorul să fi săvârşit fapta cu vinovăţie – condiţie indispensabilă pentru stabilirea răspunderii materiale. **R.m.** poate interveni pentru salariaţi şi când din vina lor nu s-au achitat integral şi la termen impozitele şi taxele şi au fost suportate majorări de întârziere din cauza lor. **R.m.** se concretizează în decizii de imputare a acestor majorări, emise de conducerea unităţii economice la care aceştia îşi desfăşoară activitatea.

RĂSPUNDERE PENALĂ, încălcarea gravă a normelor juridice care reglementează impozitele, taxele şi alte venituri bugetare, ce întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii pedepsite de Codul penal şi de alte acte normative speciale cu privarea de libertate pe timp limitat. Legea nr. 87/1994 privind combaterea evaziunii fiscale statuează că, în caz de evaziune fiscală, sunt considerate infracţiuni fiscale: ▪refuzul de a prezenta organelor de control documentele justificative şi actele de evidenţă contabilă necesare pentru stabilirea obligaţiilor faţă de bugetul de stat sau/şi de bugetele locale; ▪întocmirea incompletă sau necorespunzătoare de documente primare sau de evidenţă ori acceptarea unor astfel de documente, cu scopul de a împiedica verificările financiar-contabile pentru identificarea cazurilor de evaziune fiscală; ▪sustragerea de la plata impozitelor, taxelor şi contribuţiilor datorate statului prin neînregistrarea unor activităţi, pentru care legea prevede obligaţia înregistrării, în scopul obţinerii de venituri; ▪sustragerea de la plata obligaţiilor fiscale, în întregime sau în parte, prin nedeclararea veniturilor impozabile, prin

ascunderea obiectului sau a sumei impozabile ori taxabile sau prin efectuarea oricăror alte operațiuni în acest scop; ▪fapta de a nu evidenția prin acte contabile sau alte documente legale, în întregime sau în parte, veniturile realizate ori de a înregistra cheltuieli care nu au la bază operațiuni reale, dacă au avut ca urmare neplata ori diminuarea impozitului, a taxei și a contribuției; ▪organizarea sau conducerea de evidențe contabile duble de către conducătorul unității sau de alte persoane cu atribuții financiar-contabile ori alterarea memoriilor aparatelor de taxat, de marcaj sau a altor mijloace de stocare a datelor, în scopul diminuării veniturilor supuse impozitelor, taxelor și a contribuțiilor; ▪declararea fictivă făcută de contribuabili sau împuterniciții acestora cu privire la sediul unei societăți comerciale sau prin schimbarea acestuia fără îndeplinirea obligațiilor prevăzute de lege, în scopul sustragerii de la controlul financiar.

RĂSPUNDERE PROPORȚIONALĂ, principiu de compensare a daunelor în cadrul asigurărilor de bunuri, potrivit căruia asigurătorul determină și plătește despăgubirea în aceeași proporție față de daună în care se găsește suma asigurată față de valoarea bunului asigurat în momentul producerii cazului asigurat. În cazul **r.p.**, despăgubirea de asigurare se calculează plecându-se de la următoarele relații de egalitate:

$$\frac{x}{a} = \frac{b}{c},$$

în care:

x = despăgubirea de asigurare;
a = cuantumul daunei;
b = valoarea asigurată;
c = evaluarea de asigurare.

Din relația de egalitate de mai sus, x se deduce astfel:

$$x = \frac{a \cdot b}{c}.$$

Spre exemplu, o clădire în valoare de 40 000 000 de lei s-a asigurat pentru suma de 20 000 000 de lei, ceea ce reprezintă 50% din valoarea ei. Dacă se admite că această clădire a fost avariată, iar dauna a fost evaluată la suma de 10 000 000 de lei, despăgubirea va rezulta din următorul calcul:

$$x = \frac{10\,000\,000 \times 20\,000\,000}{40\,000\,000},$$

adică 5 000 000 de lei sau 50% din cuantumul pagubei suferite. Rezultă că, potrivit principiului **r.p.**, cuantumul despăgubirii de asigurare este influențat atât de mărimea daunei, cât și de raportul existent între valoarea bunului asigurat și valoarea asigurată. De asemenea, se constată că în **r.p.**, cu cât nivelul valorii asigurate este mai aproape de valoarea bunului asigurat, cu atât cuantumul despăgubirii de asigurare este mai apropiat de mărimea daunei. În sistemul **r.p.**, despăgubirea de asigurare este egală cu dauna numai în cazul când bunurile sunt asigurate la întreaga lor valoare sau când bunul a fost distrus integral. **V.** și **răspundere conform principiului primului risc; răspundere limitată; răspundere solidară.**

RĂSPUNDERE SOLIDARĂ, principiu potrivit căruia este înlăturată posibilitatea divizării unei datorii între debitori, astfel încât fiecare dintre ei rămâne obligat în fața instanței pentru întreaga datorie. **R.s.** nu se prezumă, ci trebuie să fie rezultatul voinței părților (răspunderea convențională). În

materie comercială, responsabilitatea debitorilor față de creditor formează regula. **R.s.** și nemărginită își găsește de regulă aplicația la societățile în nume colectiv și la societățile în comandită, în ce privește răspunderea asociaților și comanditaților. V. și **societate în comandită simplă.**

RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIVĂ (CONTRAVENȚIONALĂ) PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECȚIE A MUNCII, r. ce revine salariatului care se face vinovat de nerespectarea normelor de protecție a muncii, ce reprezintă un grad mai mic de pericol social, nefiind considerată infracțiune. Contravențiile la normele de protecție a muncii se săvârșesc în cele mai multe cazuri din culpă (neglijență sau imprudență). Contravențiile săvârșite de salariați se constată de către șefii de serviciu, șefii de secție sau asimilații acestora; constatarea se face numai pentru faptele săvârșite în incinta unității. Pentru contravențiile săvârșite în legătură cu protecția muncii se aplică sancțiuni, cum sunt: avertismentul și amenda. Avertismentul este prima sancțiune și se aplică atunci când fapta comisă este de mică importanță și există aprecieri că autorul nu va mai comite o asemenea faptă. Avertismentul nu se aplică în caz de recidivă sau când s-au comis concomitent mai multe asemenea fapte. Amenda poate fi aplicată numai de către organele Comisiei Naționale pentru Protecția Muncii sau de către inspectorii sanitari de stat, medicii igieniști și epidemiologi din inspectoratele sanitare de stat, din policlinici, din dispensarele unităților economice. Contravenția se poate aplica în termen de trei luni de la comiterea faptei, termen după care operează prescripția. Prescripția nu se aplică pe timpul cât pricina a fost în atenția organului de urmărire penală, a instanței de judecată ori a comisiei de judecată, dacă bineînțeles sesizarea s-a făcut în termen de trei luni.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ CONTRACTUALĂ ÎN RAPORTURILE JURIDICE DINTRE UNITĂȚI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ȘI BOLI PROFESIONALE, r. ce revine unităților care organizează, conduc și controlează procesul de muncă, în cazurile în care nu au îndeplinit obligațiile referitoare la transpunerea în viață a măsurilor de prevenire a accidentelor și a bolilor profesionale. Dacă aceleași locuri de muncă sunt organizate, conduse și controlate de mai multe unități, atunci acestea sunt răspunzătoare de asigurarea realizării **protecției muncii** (v.). De regulă, în contractele încheiate între unitățile economice se stipulează și obligațiile referitoare la prevenirea accidentelor și a bolilor profesionale. Unitățile economice pot fi apărate de răspundere numai când intervin forța majoră și cazul fortuit. Unitățile economice au răspundere patrimonială față de persoanele accidentate (îmbolnăvite profesional) sau față de urmașii lor, față de asigurările sociale de stat sau față de alte unități economice de la care provine personalul care s-a accidentat.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ȘI BOLI PROFESIONALE, obligația unităților economice de a compensa prejudiciul produs persoanelor care participă la muncă (prin accidente de muncă sau boli profesionale), ca urmare a unei infracțiuni comise de organele sale cu prilejul exercitării funcțiilor lor. De asemenea, unitățile economice poartă răspunderea pentru prejudiciile provocate de accidente de muncă și boli profesionale și atunci când acestea nu sunt consecința unei infracțiuni; această răspundere intervine când unitatea economică nu a încheiat un contract de muncă sau de ucenicie cu persoanele vătămate. În speță, această răspundere poate fi angajată față de: ▪elevii și studenții care se află în practică; ▪militarii care prestează muncă; ▪persoanele care îndeplinesc sarcini de stat sau obștești; ▪persoanele care prestează munca în executarea unei pedepse; ▪atunci când accidentul se datorează diferitelor vicii ascunse ale instalațiilor, mașinilor sau materialelor.

RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECȚIE A MUNCII, formă a răspunderii pentru încălcarea normelor legale care reglementează protecția muncii. Respectarea măsurilor de protecție a muncii face parte din disciplina muncii, constituind o obligație generală a salariaților. Art. 143, alin. 2, din Codul muncii, prevede că: „Persoanele încadrate în muncă sunt obligate să cunoască și să respecte integral normele de securitate și de igienă a muncii la locurile unde își desfășoară activitatea, să folosească și să întrețină în bune condiții mijloacele de protecție individuale ce le-au fost încredințate." Potrivit normelor care reglementează răspunderea disciplinară, salariații sunt răspunzători disciplinar față de unitatea la care sunt încadrați pentru respectarea tuturor regulilor de disciplină a muncii, deci și pentru respectarea tuturor normelor de protecție a muncii. În vederea cunoașterii și respectării acestor norme, unitățile economice sunt obligate să efectueze instruirea atentă și temeinică a salariaților lor; de asemenea, au obligația să verifice periodic dacă salariații cunosc normele de protecție a muncii, să controleze sistematic aplicarea acestor norme.

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECȚIE A MUNCII, forme diferite de răspundere, care – potrivit normelor legale – presupun întrunirea cumulativă a mai multor condiții, cum sunt: ▪acțiunea sau fapta să fie ilicită; ▪să existe un rezultat dăunător; ▪între faptă (acțiune) și rezultatul dăunător să existe un raport de cauzalitate; ▪să existe și să se stabilească vinovăția.

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A PERSONALULUI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE UNITĂȚILOR ECONOMICE PRIN ÎNCĂLCAREA NORMELOR LEGALE PRIVIND PROTECȚIA MUNCII, formă a răspunderii juridice care se naște din încălcarea normelor legale referitoare la protecția muncii. Încălcarea normelor de protecție a muncii poate avea ca efect deteriorarea sau distrugerea unor mașini, instalații, mijloace de transport, clădiri etc. ori diminuarea patrimoniului unității economice ca urmare a obligării acesteia la plata unor despăgubiri către persoanele fizice vătămate sau față de diferite persoane juridice. Unitățile economice pot fi ținute să plătească despăgubiri: ▪ca urmare a acțiunii întreprinse de către persoana prejudiciată la organul de jurisdicție a muncii; ▪ca urmare a unei acțiuni civile delictuale directe ori în cadrul unui proces penal, ca parte responsabilă civilmente; ▪ca urmare a unei acțiuni introduse la instanțele judecătorești din cauza prejudiciului creat altei unități prin nerespectarea obligațiilor referitoare la protecția muncii ce îi reveneau în conformitate cu prevederile legii sau ale contractului; ▪de asemenea, pot răspunde față de asigurările sociale de stat. Dacă unitatea economică a fost obligată să plătească despăgubiri, ea are dreptul să recupereze daunele ce i-au fost astfel cauzate de la persoanele vinovate. În Codul muncii, la art. 102, se prevede: „Persoanele încadrate în muncă răspund pentru pagubele aduse avutului obștesc din vina și în legătură cu munca lor. Personalul încadrat în muncă nu răspunde pentru pierderile inerente procesului de producție, în limitele prevăzute de lege, de pagubele survenite ca urmare a unor cauze neprevăzute și care nu puteau fi înlăturate, precum și în cazurile în care pagubele au fost provocate de riscul normal al serviciului sau în caz de forță majoră." La art. 103 se prevede: „În stabilirea răspunderii materiale, paguba ce trebuie reparată nu cuprinde foloasele nerealizate de unitate ca urmare a faptei săvârșite de cel încadrat în muncă. Când pagubele au fost cauzate unităților economice printr-o faptă ce constituie infracțiune, răspunderea se stabilește potrivit legii penale. În acest caz, în cuantumul pagubelor se cuprind și foloasele nerealizate." Salariații sunt obligați să cunoască și să aplice normele referitoare la muncă, la funcționarea instalațiilor, la folosirea uneltelor, a materiilor prime și a materialelor. Dacă paguba a fost cauzată de mai multe persoane, fiecare răspunde în măsura în care a contribuit la producerea ei: când nu se poate determina măsura în care s-a contribuit la producerea pagubei, răspunderea se stabilește proporțional cu salariul tarifar net

de încadrare de la data constatării daunei, precum şi în funcţie de timpul lucrat de la ultima inventariere a bunurilor. Normele juridice prevăd că persoanele care au încasat sume necuvenite sunt obligate să le restituie (dacă au primit bunuri necuvenite, le restituie sau, dacă nu le mai posedă, restituie echivalentul lor valoric). **R.m.** pentru pagubele produse unităţii economice poate fi stabilită numai dacă acestea au fost constatate în maximum trei ani de la producerea lor. Restituirea sumelor sau a contravalorii bunurilor ori serviciilor necuvenite se face în cel mult 1 an de la data primirii acestora. Decizia de imputare poate fi emisă în termen de 60 de zile de la data când s-a luat cunoştinţă de către organul competent de producerea pagubei. Decizia se comunică persoanei obligate la plată în termen de 15 zile de la emitere, constituind titlu executoriu din momentul comunicării. Dacă în termenul de mai sus nu s-au luat măsuri de imputare, prejudiciul produs se impută persoanelor vinovate de neluarea unor asemenea măsuri. Suma imputată se reţine în rate lunare din salariul şi din alte venituri cuvenite persoanei respective, de la unitatea la care lucrează. Ratele respective nu pot fi mai mari de $^1/_3$ din salariul tarifar net, iar dacă persoana respectivă mai are şi alte reţineri, toate acestea la un loc nu pot depăşi ½ din salariul tarifar net. Persoanele nemulţumite de modul cum li s-a făcut imputaţia sau reţinerea au dreptul să înainteze contestaţie la organul jurisdicţional competent. Răspunderea materială poate reveni oricărei persoane încadrate în muncă, dar există cazuri în care această răspundere revine numai persoanelor din unităţile economice care au atribuţii privind organizarea, conducerea şi controlul procesului muncii (de exemplu răspunderea unităţii faţă de asigurările sociale de stat ca urmare a neluării în seamă a măsurilor de protecţie a muncii).

RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ A UNITĂŢILOR PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PERSONALULUI PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ŞI BOLI PROFESIONALE, ÎN CAZURILE ÎN CARE FAPTELE NU AU CARACTER PENAL, obligaţia unităţii care angajează de a garanta viaţa şi integritatea corporală a personalului pe toată durata de valabilitate a contractului de muncă. În condiţiile actuale, dacă se produc accidente de muncă sau survin boli profesionale, alături de drepturile de asigurări sociale, partea vătămată are dreptul să întreprindă acţiuni în daune, care au însă un caracter complementar. O asemenea acţiune se soluţionează numai după ce partea vătămată primeşte drepturile cuvenite prin asigurările sociale (pensii, indemnizaţii); în acest fel, despăgubirile totale nu pot depăşi echivalentul prejudiciului efectiv. Acţiunea în daune, pe lângă caracterul complementar şi subsidiar, ca formă de răspundere, are ca trăsături: a) este o răspundere ce decurge din contractul de muncă, bazată pe Codul muncii care, în art. 111, prevede: „Unitatea este obligată, în condiţiile legii, să despăgubească persoana încadrată în muncă, în situaţia în care aceasta a suferit din culpa unităţii un prejudiciu în timpul îndeplinirii îndatoririlor de muncă sau în legătură cu serviciul. Unitatea care a plătit despăgubirile este obligată să recupereze sumele plătite de la persoana vinovată de producerea pagubei..."; b) răspunderea are la bază vinovăţia, culpa fiind prezumată.

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECŢIA MUNCII, r. care revine persoanelor cu atribuţii de îndrumare, de conducere ori de control în procesul de muncă, precum şi personalului de execuţie pentru încălcarea normelor legale (neluarea măsurilor de protecţie a muncii sau nerespectarea lor) referitoare la protecţia muncii. De asemenea, răspunderea penală cade şi în sarcina persoanei care s-a expus unui pericol, precum şi altor persoane (ucenici, elevi, studenţi) care au obligaţia să respecte normele privind protecţia muncii. Faptele ilicite cu caracter infracţional pasibile de sancţiuni penale constau în neluarea măsurilor sau în nerespectarea normelor referitoare la protecţia muncii, care au creat posibilitatea concretă a producerii unui accident sau a unei îmbolnăviri profesionale.

RĂSPUNDEREA PERSOANELOR ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ, CĂRORA LE SUNT IMPUTABILE ACCIDENTELE DE MUNCĂ ORI ÎMBOLNĂVIRILE PROFESIONALE, PENTRU DESPĂGUBIRILE PLĂTITE ASIGURĂRILOR SOCIALE, r. persoanelor încadrate în muncă în unităţile de stat, care sunt responsabile disciplinar, material şi penal, potrivit normelor legale în vigoare, pentru accidentele de muncă şi îmbolnăvirile profesionale produse din vina lor. R. are loc atât în cazul plăţii de indemnizaţii, cât şi în cazul plăţii de pensii.

RĂSPUNDEREA PERSONALULUI UNITĂŢILOR ŞI A PERSONALULUI ÎNCADRAT LA ORGANELE DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE ACESTOR UNITĂŢI SAU ORGANE PRIN NERESPECTAREA SAU APLICAREA GREŞITĂ A NORMELOR LEGALE REFERITOARE LA ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, r. persoanelor cu atribuţii în domeniul asigurărilor sociale de stat, care sunt responsabile pentru determinarea exactă şi plata corectă şi la timp a indemnizaţiilor, a ajutoarelor, a pensiilor şi a altor drepturi de asigurări sociale. De asemenea, aceste persoane poartă răspunderea materială dacă se fac vinovate de producerea de daune şi, de asemenea, au obligaţia să restituie sumele reprezentând determinarea şi plata de pensii necuvenite. În categoria persoanelor răspunzătoare se cuprind: ▪persoanele încadrate în unităţile de stat de care aparţin asiguraţii; ▪persoanele încadrate la organele asigurărilor sociale de stat; ▪membrii comisiilor de pensii şi asigurări sociale şi ai comisiilor de expertiză medicală şi de recuperare a capacităţii de muncă. Personalul încadrat poartă, după caz, răspunderea disciplinară, contravenţională, materială, civilă sau penală.

RĂSPUNDEREA UNITĂŢILOR FAŢĂ DE ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT ÎN CAZURILE ÎN CARE SE PLĂTESC INDEMNIZAŢII ŞI PENSII DE INVALIDITATE DIN CAUZA UNOR ACCIDENTE SAU BOLI PROFESIONALE SURVENITE CA URMARE A NERESPECTĂRII IGIENEI ŞI PROTECŢIEI MUNCII, obligaţia unităţilor de stat de a restitui asigurărilor sociale de stat sumele plătite cu titlu de indemnizaţii şi ajutoare, în cazurile în care incapacitatea temporară de muncă a fost provocată de un accident de muncă sau de o îmbolnăvire profesională determinată de neaplicarea legislaţiei de igienă a muncii. Organele asigurărilor sociale de stat pot întreprinde acţiunea de regres împotriva unităţilor de stat aflate în culpă pentru că nu au întreprins măsurile legale referitoare la protecţia muncii, urmărindu-se reîntregirea fondurilor asigurărilor sociale şi deci repararea prejudiciului creat.

RĂSPUNDEREA UNITĂŢILOR FAŢĂ DE ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT PENTRU SUMELE PLĂTITE FĂRĂ BAZĂ LEGALĂ DIN FONDURILE ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT, obligaţie legală proprie a unităţilor economice faţă de organele asigurărilor sociale de stat în toate cazurile în care aceste unităţi aduc prejudicii fondurilor asigurărilor sociale de stat, prin îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririlor ce le revin sau prin neîndeplinirea acestor îndatoriri. Unităţile economice răspund pentru întregul prejudiciu cauzat fondului asigurărilor sociale de stat, în cazul nerespectării normelor privind acordarea concediilor medicale, calcularea şi plata ajutoarelor materiale. Cu privire la pensii, unităţile economice **sunt obligate**: ▪să conducă evidenţa corectă a vechimii în muncă, a salariului aferent şi a celorlalte elemente necesare, potrivit legii, la stabilirea pensiei; ▪să întocmească dosarul de pensionare, care se verifică de comisia de pensii şi asigurări sociale şi să asigure exactitatea datelor din dosarul şi din fişa de pensionare; ▪în cazul reîncadrării în muncă a pensionarilor în condiţiile legii, au obligaţia să înştiinţeze organul de pensii, în termen de 15 zile de la data reîncadrării; ▪să respecte prevederile legale potrivit cărora suma încasată de pensionarul reîncadrat în muncă, rezultată din cumulul pensiei cu salariul, nu poate depăşi nivelul salariului pe care pensionarul l-a avut la data pensionării, actualizat potrivit majorărilor salariului pentru acea funcţie. **R.u.s.** faţă de **a.s.** este

subsidiară obligației de restituire care revine persoanelor ce au încasat pensiile fără temei legal. În acest sens, Legea nr. 3/1977 prevede la art. 85: „Persoanele care, prin nerespectarea dispozițiilor legale, determină plata unor pensii necuvenite sunt obligate la restituirea acestora, potrivit legii." Sumele rămase nerecuperate de pe urma pensionarilor decedați nu se mai urmăresc. Unitățile de stat sunt direct răspunzătoare față de organele asigurărilor sociale de stat pentru punerea în executare a deciziilor de recuperare emise pentru pensionarii reîncadrați în muncă. Personalul unității este răspunzător pentru prejudiciul produs în patrimoniul unității, prin plata de despăgubiri către organele asigurărilor sociale de stat.

RĂSPUNDEREA UNITĂȚILOR FAȚĂ DE PERSOANELE ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ ȘI FAȚĂ DE URMAȘII LOR PENTRU PREJUDICIILE PRODUSE PRIN NERESPECTAREA NORMELOR LEGALE, r. pe care unitățile o poartă față de personalul încadrat în muncă și față de urmașii acestuia pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor referitoare la întocmirea documentelor legale și efectuarea la timp a plății indemnizațiilor cuvenite prin asigurările sociale de stat, întocmirea și înaintarea în termenele legale a dosarelor de pensionare. Uneori, aceste persoane pot formula față de unitatea respectivă pretenții privind drepturi neacordate, adică refuzul de plată a indemnizațiilor sau plata unor sume mai mici decât cele cuvenite, iar în alte cazuri se cere valoarea prejudiciilor suferite. Unitatea economică are o răspundere contractuală, în conformitate cu art. 111 din Codul muncii, care prevede: „Unitatea este obligată, în condițiile legii, să despăgubească persoana încadrată în muncă, în situația în care aceasta a suferit, din culpa unității, un prejudiciu în timpul îndeplinirii îndatoririlor de muncă sau în legătură cu serviciul. Unitatea care a plătit despăgubirile este obligată să recupereze sumele plătite de la persoana vinovată de producerea pagubei, în condițiile art. 102 și următoarele."

RĂZBOI VALUTAR, lupta dintre monopolurile unor state dusă pentru cucerirea pieței externe de desfacere și concretizată în măsuri valutare, în special în scăderea cursului valutei țării monopolului agresiv prin realizarea **dumpingului valutar (v.).** Mijloacele **r.v.** sunt limitările valutare de discriminare îndreptate împotriva unei țări sau unui grup de țări. **V. și blocadă valutară; dumping; limitări valutare.**

REABILITAREA FALITULUI, act juridic, hotărâre a instanței judecătorești prin care persoana declarată în stare de faliment este repusă în drepturile sale, își redobândește reputația, prestigiul și încrederea terților. În vederea obținerii **r.,** falitul adresează instanței care a pronunțat sentința de declarare a falimentului o cerere de reabilitare. Cererea de reabilitare este inadmisibilă până la încetarea acțiunii penale. **R.** se poate obține numai după ce falitul a plătit creanțele admise la masa falimentului. După primirea cererii de reabilitare, președintele instanței dispune afișarea ei pe ușa instanței, la bursă și la camera de comerț și, de asemenea, dispune publicarea cererii de două ori în Monitorul Oficial. Creditorul care nu a fost plătit și orice parte interesată poate să se opună la reabilitare printr-o petiție depusă la grefa instanței, însoțită de actele pe care se întemeiază. Instanța stabilește un termen de cercetare a cererii, ascultă pe falit și examinează actele pe care se întemeiază cererea. În cazul în care cererea de reabilitare se respinge, sentința poate fi atacată numai de către falit. Falitul poate introduce o nouă cerere de reabilitare numai după trecerea unui an de la data sentinței de respingere. Falitul poate fi reabilitat și după moartea sa, însă numai la cererea moștenitorilor săi. Bancrutarii frauduloși, precum și cei condamnați pentru fals, abuz de încredere, escrocherie și delapidare de bani publici nu pot obține reabilitarea. Bancrutarii simpli pot fi reabilitați, însă numai după ce au executat pedeapsa la care au fost condamnați. **V. și faliment; bancrută.**

REACTIVAREA ASIGURĂRII, reluarea asigurării facultative pentru care, un anumit timp, asiguratul a întrerupt plata primelor de asigurare. **R.a.** poate avea loc numai dacă reasigurătorul şi-a constituit o anumită rezervă de prime, nu a trecut decât o anumită perioadă de la încetarea plăţii primelor de asigurare şi asiguratul consimte să plătească primele restante, pe o perioadă retroactivă determinată, într-un anumit număr de rate.

REACTIVAREA CREDITELOR, reluarea operaţiunilor de acordare a creditelor sistate din anumite cauze; trecerea unor credite restante (de producţie, de investiţii etc.) cu dobânzi majorate, din cauza nerealizării programului de producţie sau, după caz, ca urmare a modificării (amânării) termenului de punere în funcţiune a unui obiectiv de investiţii, la credite cu dobândă normală. **R.c.** are loc din momentul stabilirii cauzelor obiective ale imposibilităţii realizării programului, iar la investiţii, de la data actului normativ prin care se aprobă modificarea (amânarea) termenului de punere în funcţiune a obiectivului de investiţii.

REACTUALIZAREA PENSIILOR, operaţiune ce trebuie efectuată periodic de către organele de asigurări sociale, prin care pensiile calculate în anii anteriori sunt corelate cu salariile actuale corespunzătoare funcţiilor şi vechimilor respective în muncă. **R.p.** aflate în plată se poate face după aprobarea legii bugetului asigurărilor sociale de stat din fiecare an, în funcţie de valoarea stabilită a **punctului de pensie** (v.). În condiţiile inflaţiei, când pensiile, ca sume absolute şi putere de cumpărare, rămân mult în urmă faţă de salarii şi faţă de noile pensii, **r.p.** trebuie să se facă cel puţin anual.

REALITATEA BUGETULUI DE STAT, principiu bugetar care se întemeiază pe posibilitatea de a înscrie în bugetul de stat venituri şi cheltuieli determinate în mod ştiinţific, bine fundamentat, pe baze reale. Dimensionarea cât mai reală a veniturilor şi a cheltuielilor asigură echilibrarea bugetului de stat şi evitarea dificultăţilor financiare din timpul exerciţiului bugetar. **R.b. de s.** este dată de metodele folosite pentru determinarea cuantumului veniturilor şi cheltuielilor bugetare. Se evaluează cât mai exact fiecare venit bugetar, precum şi fiecare categorie de cheltuieli. La dimensionarea veniturilor şi cheltuielilor bugetare se ţine seama în primul rând de mărimea produsului naţional brut, de conjunctura internă şi internaţională etc.

REALITATEA IMPUNERII, principiu de impozitare potrivit căruia baza **impozabilă** (v.) (mărimea venitului impozabil), cuantumul averii şi impozitul se determină efectuându-se calcule bine fundamentate, fără supra- sau subdimensionări, care să conducă la impunerea reală, exactă.

REALIZAREA PRODUCŢIEI, operaţiuni de transformare în bani a producţiei marfă (desfacerea). **R.p.** constituie o etapă a procesului de desfacere, deosebită şi posterioară operaţiunii de livrare. Când produsele livrate au fost achitate efectiv în numerar sau prin bancă, se consideră că ele au fost realizate. Se consideră realizate şi produsele finite livrate pentru investiţii la secţiile anexe şi pentru nevoile neproductive ale întreprinderii, **r.p.** reprezentând astfel veriga finală a circuitului mijloacelor de producţie ale întreprinderii. Interesele superioare ale economiei naţionale necesită o **r.** ritmică a producţiei, în conformitate cu prevederile programului de **r.** şi ale graficului de încasări, deoarece numai printr-o încasare ritmică şi rapidă a valorii producţiei livrate întreprinderea are posibilitatea de a-şi îndeplini la timp obligaţiile de plată faţă de furnizori, de bănci, de stat şi de alte întreprinderi. De îndeplinirea programului de **r.** a **p.** depinde desfăşurarea normală a activităţii întreprinderii.

REASIGURARE 1. Asigurarea asigurătorului. **2.** Raport juridic ce se poate naşte între două societăţi de asigurări. **3.** Asigurarea unei societăţi de asigurări pentru unele riscuri, într-o

anumită cotă, la o altă societate de asigurări mai puternică, prin cedarea unei părți din risc și a unei anumite cote din prima de asigurare. Prin **r.** se divizează și se dispersează riscurile în timp și spațiu și are loc o nivelare (omogenizare) a răspunderii societăților de asigurări pentru compensarea pagubelor. În **r.** intervin două părți, și anume: **reasiguratul** sau **cedentul** (v.), respectiv acel asigurător care cedează o parte din suma asigurată pe care apreciază că, în caz de daună, n-ar putea să o plătească singur, și **reasigurătorul** (v.), respectiv societatea de asigurări care preia parțial sau integral suma ce depășește puterea de despăgubire a reasiguratului. **R.** acționează numai prin mijlocirea asigurării, care permite micșorarea părții de riscuri ce depășește posibilitățile de cuprindere ale asigurătorilor, reducerea răspunderii în activitatea de asigurare și înlesnirea extinderii câmpului de activitate a societăților de asigurări. Raporturile dintre reasigurat și reasigurător se reglementează prin **contractul de reasigurare** (v.). Contractul de asigurare dintre asigurător și asigurat rămâne total independent de contractul de **r.**; asiguratul nu are nici un drept față de reasigurător, deoarece asigurătorul se reasigură fără știrea asiguratului. Prin **r.**, care pot interveni între diferite organizații de asigurări și reasigurări din întreaga lume, răspunderile – îndeosebi cele mari – preluate de către un asigurător se divizează în așa fel încât, în cazul unei daune mari, despăgubirea să poată fi plătită cu promptitudine, fără să afecteze lichiditatea financiară a vreunui asigurător. Un asigurător poate prelua o parte din riscurile altui asigurător, ceea ce face ca o societate de asigurări să poată fi, în același timp, reasigurat și reasigurător. Încheierea **r.** nu poate conduce la stingerea răspunderilor asigurătorului și nici la nașterea vreunui raport juridic de asigurare între asigurat și reasigurător. Dacă reasigurătorul devine insolvabil, asigurătorul are aceleași obligații față de asigurat, desigur în limitele sumei totale cuprinse în asigurare. În cazurile în care asigurătorul devine insolvabil, asiguratul nu are dreptul să revendice pretențiile sale față de reasigurător, întrucât cuantumul valoric al despăgubirilor datorate de reasigurător pentru cota de preluare a riscului se transferă în favoarea masei de faliment, pentru a se diviza apoi între toți creditorii. **R.** urmează soarta asigurării; dacă asigurarea nu a fost încheiată în mod legal sau nu a fost afectată de nulitate, efectele respective se extind și asupra **r.** Dezvoltarea continuă a relațiilor comerciale externe, a transporturilor internaționale a determinat aderarea **societății de asigurări** (v.) la unele asociații internaționale de asigurări. Fiind călăuzită de practica internațională, societatea de asigurări dispersează răspunderea preluată prin asigurările pe care le încheie, folosind **r.** unei părți din riscurile respective la organizațiile externe de asigurări sau **r. R.** se practică în transportul maritim, fluvial, terestru și aerian internațional. Concomitent, societatea de asigurări a dezvoltat și primirea în **r.** pentru riscuri contractate de alți asigurători, ea având în această privință calitatea de reasigurător. Deoarece prin intermediul **r.** are loc completarea activității de asigurare pe calea cedării și primirii unor riscuri pe piața internațională de asigurări, se înfăptuiesc divizarea și omogenizarea unor răspunderi asumate și se extinde cooperarea economică internațională. În vederea menținerii stabilității sale financiare, a echilibrului său financiar, societatea de asigurări redistribuie unele riscuri de valori mari către alte societăți de asigurări, adică recurge la **r.** Dacă portofoliul societății de asigurări este format numai din riscuri de valori mici și, eventual, mijlocii, realizarea stabilității financiare nu reclamă recurgerea la **r.** Fiecare societate de asigurări urmărește să preia riscuri cât mai diversificate și răspândite pe un teritoriu cât mai întins posibil. Fiecare societate de asigurări trebuie să fie preocupată în permanență ca portofoliul său să corespundă unei bune stabilități financiare, adică să fie omogen, diversificat și dispersat. Întrucât acest obiectiv nu se poate realiza dintr-o dată, este necesar ca îmbunătățirea structurii portofoliului de asigurări să fie urmărită și după încheierea contractelor de asigurări. Împărțirea riscurilor între mai multe societăți de asigurări se poate face pe două căi, și anume: a) **coasigurarea** (v.) și b) **reasigurarea.** În timp ce la coasigurare redistribuirea riscurilor se produce în faza contractării asigurării propriu-zise, la **r.** redistribuirea riscurilor are loc după perfectarea contractului de asigurare, adică ulterior. **R.** se are în vedere de asigurător de la început,

adică chiar din momentul contractării asigurării. R. a apărut în evul mediu ca o măsură de îndreptare a unor acțiuni imprudente ale acelor societăți de asigurări care contractau asigurări de transport maritim în zone extrem de riscante din cauza piraților și a condițiilor grele de navigație (uragane, furtuni, stânci etc.). Cu timpul, r. a devenit o formă complementară a asigurării, pierzându-și caracterul de instrument de îndreptare a erorilor de judecată comise de asigurători. Abia în secolul al XIX-lea r. a dobândit o mare amploare în Europa, impulsul fiind dat de revoluția industrială, care a favorizat introducerea progresului tehnic la început în Marea Britanie și apoi în alte țări de pe continentul nostru. Atelierele meșteșugărești și micii întreprinzători individuali au fost înlocuiți de către marile întreprinderi industriale, organizate sub forma societăților anonime; ca urmare, au început concentrarea și centralizarea capitalului. În aceste condiții, au crescut considerabil dimensiunile riscurilor oferite spre asigurare. Societățile de asigurări se reorganizează pe baze noi, constituindu-se în societăți comerciale, încep să folosească datele statistice pentru dimensionarea primelor de asigurare și își diversifică riscurile preluate în asigurare. În Marea Britanie, coasigurarea se practica pe scară largă, în timp ce r. a fost interzisă o perioadă (1746-1864), pentru a evita operațiunile speculative. Numai coasigurarea nu putea rezolva multiplele probleme cu care se confruntau societățile de asigurări în perioada de ascensiune a capitalului. Cele mai multe societăți de asigurări erau preocupate să realizeze profituri mici, dar stabile, decât profituri mari și nesigure, din operațiuni speculative. Stabilitatea acestor rezultate se putea obține pe calea r., care cuprinde forme și tehnici diversificate de realizare. Inițial, r. se practica de către societățile profilate pe contractarea de asigurări directe, care simțeau nevoia imperioasă a ameliorării portofoliilor lor. Mai târziu s-au constituit societăți specializate în operațiuni de r., fără însă ca societățile de asigurări să renunțe la acest gen de operațiuni. Țările în care r. a dobândit o amploare tot mai mare au fost: Germania, Marea Britanie, Franța, Elveția, Italia ș.a. În mod treptat, piața națională a r. devine prea îngustă pentru a absorbi întreaga ofertă de cedare în r., ceea ce determină societățile de asigurări să-și plaseze o parte din riscuri la societăți de reasigurări din străinătate. Cu cât este mai largă participarea societăților de reasigurări la redistribuirea riscurilor, cu atât mai accentuată este dispersarea riscurilor în plan geografic. R. are mai multe efecte, mai multe influențe asupra părților interveniente și asupra rezultatelor financiar-valutare. R. influențează nu numai rezultatele financiare ale resiguratului, contribuind la stabilizarea acestora, ci și piața capitalurilor de împrumut și balanța de plăți externe. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, efectele financiar-valutare ale r. au dobândit dimensiuni din ce în ce mai mari, o dată cu dezvoltarea operațiunilor de r. formându-se o adevărată piață financiară a r. R. exercită o influență favorabilă asupra asigurării, întrucât reasigurătorii acceptă cu promptitudine oferta de cedare în r. din partea asigurătorilor și îi încurajează pe aceștia din urmă să-și extindă activitatea și să contracteze riscuri de valori tot mai mari, cărora nu le-ar putea face față fără r. R. influențează pozitiv comportamentul asiguraților, aceștia fiind încurajați să-și extindă activitatea, să contracteze afaceri tot mai mari și mai riscante. Prin r., societățile de reasigurări influențează societățile de reasigurări în mod direct sub raport financiar; influențele se exercită prin modul cum se cedează riscurile, cum se împart primele de asigurare, cum participă la compensarea daunelor și prin decontările finale dintre reasigurat și reasigurător. De asemenea, r. au influențe asupra economiei naționale pe cale valutară. Cedările și primirile în r. de către societățile din diferite țări exercită influențe de ordin valutar și care se reflectă în balanța de încasări și plăți externe, contribuind la activizarea acesteia în sens pozitiv, prin încasarea de valută, sau în sens negativ, prin îndatorarea față de străinătate. R. exercită influențe valutare în următoarele situații: ▪r. se realizează prin intermediul unor societăți nerezidente; ▪contractele de r. sunt încheiate într-o monedă străină; ▪riscurile cedate în r., deși subscrise uneori în monedă neconvertibilă, sunt acceptate de reasigurător, cu condiția ca decontarea lor să se facă într-o monedă convertibilă; ▪societățile de asigurări-reasigurări efectuează plasamente în valută.

REASIGURARE ACTIVĂ, situație a unei instituții sau societăți de asigurări (reasigurări) care acceptă, în baza contractului de reasigurare, să preia asupra sa o parte din răspunderea pe care şi-a asumat-o o altă instituție sau societate de asigurări (reasigurări). De cele mai multe ori, o instituție sau o societate de asigurări (reasigurări) apelează concomitent atât la **r.a.**, cât şi la **reasigurarea pasivă** (v.), căutând să realizeze un echilibru între drepturile şi obligațiile privind primirea şi cedarea în reasigurare.

REASIGURAREA COTĂ-PARTE, variantă a **reasigurării proporționale** (v.), care are caracteristic faptul că participarea **reasiguratului** (v.) se stabileşte printr-o cotă fixă din limita maximă a sumei prevăzute în contract, iar **reasigurătorul** (v.) preia o parte din această sumă, tot sub forma unei cote procentuale fixe. Să presupunem că reasiguratul reține o cotă de 60% din suma asigurată, iar diferența de 40% o cedează în reasigurare. La rândul lor, reasigurătorii preiau fiecare în parte câte o anumită cotă procentuală din riscurile prevăzute în contractul de asigurare. În cazul în care este vorba de un contract de reasigurare obligatoriu, reasigurătorul preia o cotă fixă din toate răspunderile asumate de reasigurat. Partea din primele de asigurare la care are dreptul reasigurătorul se calculează prin aplicarea cotei fixe acceptate la întregul volum de prime încasat de reasigurat, iar participarea acestuia la acoperirea eventualelor daune se va stabili prin aplicarea aceleiaşi cote la totalul daunelor înregistrate. În contractul de reasigurare cotă-parte este precizată limita maximă a răspunderii pe care şi-o poate asuma reasiguratul. În eventualitatea că îşi asumă răspunderi peste această limită, reasiguratul va acoperi singur depăşirile respective. La reasigurarea facultativă, reasiguratul şi reasigurătorul participă cu cote-părți din suma asigurată numai la riscurile acceptate în mod expres de ei, pe baza analizei caz cu caz a propunerilor primite din partea reasiguratului. **R.c.-p.** se practică mai cu seamă de către societățile de asigurări nou înființate care nu au capacitatea ca, din riscurile subscrise, să rețină sume importante şi care nici nu dispun de un serviciu de reasigurare puternic capabil să utilizeze forme de reasigurare mai eficiente. Deşi prezintă unele inconveniente, **r.c.-p.** este frecvent folosită în unele țări chiar şi de societăți de asigurări mai vechi (de pildă în Germania, în special în asigurarea automobilelor). Ea se mai practică în ramurile în care s-au înregistrat rezultate negative, din care cauză reasigurătorii ezită să mai accepte riscuri în reasigurări pe baza vechilor formule. **R.c.-p.** prezintă atât avantaje, cât şi dezavantaje. Printre avantaje se menționează: ▪necesită cheltuieli de administrare reduse pentru reasigurat, deoarece calculele privind stabilirea drepturilor şi obligațiilor financiare ale părților sunt simple; ▪reasiguratul nu are posibilitatea să selecteze riscurile, ceea ce face ca şi portofoliul reasigurătorului să fie mai dispersat şi diferențiat – la fel ca acela al reasiguratului – deoarece cuprinde participarea la toate asigurările încheiate de reasigurat. Ca dezavantaje pot fi amintite: ▪îl obligă pe reasigurat să cedeze în reasigurare toate asigurările contractate, inclusiv pe cele prin care îşi asumă răspunderi de un volum mai mic, care nu ar necesita neapărat reasigurarea, astfel că o parte importantă a primelor de asigurare încasate va fi cedată reasigurătorilor; ▪nu permite transformarea portofoliului eterogen din punct de vedere cantitativ în portofoliu omogen (deci nu realizează nivelarea riscurilor). **R.c.-p.** este utilizată, de regulă, de instituțiile şi societățile de asigurări înrudite.

REASIGURAREA „EXCEDENT DE DAUNĂ", variantă a reasigurării neproporționale conform căreia răspunderea reasigurătorilor se stabileşte în raport cu eventualele daune care îl vor afecta pe reasigurat. Răspunderea reasiguratului este limitată pentru fiecare daună la un anumit plafon numit „prioritate" sau „prag", iar reasigurătorul (reasigurătorii) răspunde numai pentru partea din daună care depăşeşte această „prioritate". De exemplu, o societate de asigurări poate încheia un contract de reasigurare „excedent de daună" pentru a-şi proteja o anumită ramură de asigurare sau întregul său portofoliu, în condițiile în care „prioritatea" reprezintă 10 000 de dolari daună netă, în legătură cu fiecare şi orice daună dintr-un singur eveniment, iar excedentul pe care

îl vor acoperi reasigurătorii va reprezenta încă 10 000 de dolari daună ultimă netă, în legătură cu fiecare şi orice daună provenită dintr-un singur eveniment. Această societate de asigurări – care a devenit reasigurat – poate apela la un al doilea contract excedent de daună, astfel încât să fie protejată pentru orice daună care depăşeşte 20 000 de dolari până la (de exemplu) 90 000 de dolari. În eventualitatea în care reasiguratul ajunge la concluzia – după aproximarea cumulului maxim – că posibilitatea producerii unei daune care să-i afecteze respectivul cont cu mai mult de 90 000 de dolari este foarte puţin probabilă, atunci acesta poate accepta să suporte singur eventuala depăşire a acestei limite. Prin urmare, contractele excedent de daună pot fi structurate în mai multe trepte, numite „layer". Cu cât avem de-a face cu un „layer" mai de vârf, cu atât probabilitatea ca el să fie stins de daune va fi mai redusă. Mărimea „priorităţii" stabilite în sarcina reasiguratului este determinată de principiile generale ale politicii sale de subscriere, de resursele financiare de care dispune şi de volumul şi structura portofoliului său de afaceri. Mărimea protecţiei solicitate prin contractul „excedent de daună" depinde în primul rând de volumul maxim al daunelor pe care reasiguratul le poate suporta singur. **R.e. de d.** este cea mai importantă şi cea mai frecvent utilizată în practica internaţională dintre variantele reasigurării neproporţionale, deoarece evită consecinţele negative ale cumulului de riscuri, care pot să apară la reasigurarea proporţională. **R.e. de d.** prezintă avantaje atât pentru reasigurat, cât şi pentru reasigurător. De exemplu, reasiguratul poate să-şi limiteze la un anumit nivel răspunderea pentru daunele produse de acelaşi risc, în funcţie de capacitatea sa de acoperire. Pentru reasigurător apare avantajul că **r.e. de d.** necesită un volum mai redus de cheltuieli de administrare. Ca dezavantaje ale **r.e. de d.** putem menţiona: ▪volumul relativ mare de muncă depus de reasigurat cu evidenţierea separată a tuturor daunelor care depăşesc nivelul priorităţii; ▪dificultatea pe care o întâmpină reasigurătorii în ceea ce priveşte omogenizarea portofoliului lor de reasigurări.

REASIGURAREA „EXCEDENT DE SUMĂ ASIGURATĂ", variantă de realizare a **reasigurării proporţionale** (v.), care se caracterizează prin faptul că **reasiguratul** (v.) stabileşte anticipat, sub forma unei sume fixe, „reţinerea proprie" denumită „**plin de conservare**" (v.), iar tot ceea ce depăşeşte această reţinere, adică excedentul până la limita maximă a sumei asigurate, îl cedează reasigurătorului (reasigurătorilor). Din punct de vedere valoric, plinul de conservare variază ca mărime de la o ramură de asigurare la alta şi chiar în cadrul aceleiaşi ramuri, al aceleiaşi categorii de risc, de la un obiect asigurat la altul. Prin urmare, societatea cedentă reasigură numai acele sume pe care nu doreşte să le menţină pe contul său. **R.e. de s.a.** se aplică, de regulă, la asigurările de bunuri (clădiri, construcţii şi echipamente industriale, maşini, produse, mărfuri etc.), deoarece suma asigurată poate fi determinată cu exactitate, iar reţinerea proprie (plinul de conservare) a reasiguratului poate fi diferenţiată în funcţie de natura şi de frecvenţa riscului asigurat (incendiu, explozie, avarii, cutremur etc.). Sub incidenţa reasigurării intră numai contractele de asigurare la care sumele asigurate depăşesc nivelul „plinului de conservare". Participarea reasigurătorilor se poate exprima fie printr-o cotă (5%, 10% etc.) din suma care depăşeşte reţinerea reasiguratului, fie sub forma unui multiplu sau submultiplu al „plinului de conservare." Excedentul poate fi stabilit şi în scară, adică excedent I, II sau III, cu precizarea că excedentele II şi III sunt formate din sumele ce depăşesc „plinul de conservare" şi excedentele anterioare. Contractul de reasigurare excedent II sau III se solicită mai puţin de către reasigurători, deoarece ei sunt chemaţi să acopere partea de „vârf" a riscurilor (cu sume asigurate mari) care, deşi au o frecvenţă mai mică, nu satisfac totuşi proporţia ce se urmăreşte a se realiza între volumul de prime şi răspunderea maximă. Prin modul cum este concepută, **r.e. de s.a.** prezintă avantaje atât pentru reasigurat, cât şi pentru reasigurători. Astfel, reasiguratul poate reţine sumele asigurate mai mici în cadrul „plinului de conservare", iar reasigurătorii au certitudinea că reasiguratul este direct interesat de selectarea riscurilor. Ca neajunsuri ale **r.e. de s.a.** se poate aminti volumul mare de

operațiuni și calcule ce trebuie efectuate. Este vorba de faptul că pentru fiecare risc se calculează atât raportul dintre reținerea proprie a reasiguratului și suma asigurată, cât și raportul dintre suma care intră sub incidența contractului excedent de sumă asigurată și suma asigurată, pentru a se stabili procentual partea din suma asigurată ce va fi acoperită de reasigurat și partea acoperită de reasigurători. Pentru calcularea cotelor de repartizare se utilizează formulele:

$$C_r = \frac{R_p}{S_t} \cdot 100; \quad C_R = \frac{S_e}{S_t} \cdot 100,$$

în care:

C_r = cota de repartizare pentru reasigurat;

C_R = cota de repartizare pentru reasigurători;

R_p = reținerea proprie;

S_t = suma totală asigurată;

S_e = suma ce intră sub incidența contractului excedent de sumă asigurată.

Pe baza cotelor astfel determinate se stabilește atât partea din suma asigurată ce revine fiecăruia, cât și partea din primele de asigurare și din eventualele daune. De menționat că nivelul reținerii proprii a reasiguratului poate fi apreciat ca un indiciu în ceea ce privește calitatea contractului respectiv. Când este vorba despre un contract de asigurare la care probabilitatea obținerii unor rezultate favorabile este mai mare, atunci reținerea proprie va fi și ea mai mare. Ori de câte ori reținerea proprie a reasiguratului este protejată printr-un alt contract, reasigurătorii solicită ca acest lucru să fie menționat pentru ca ei să poată cunoaște mărimea reținerii nete a reasiguratului. **R.e.** de s.a. are următoarele trăsături: ▪este structurată în plinuri de conservare care reprezintă suma maximă pe care societatea de asigurări cedentă înțelege să și-o rețină pe cont propriu; ▪societatea cedentă are posibilitatea să selecționeze riscurile, dezavantajându-i pe reasigurători, deoarece aceștia preiau riscurile mai puțin profitabile, de regulă de valori mari, care cu greu le pot asigura un portofoliu echilibrat; ▪modul de administrare este mai laborios, iar cheltuielile de administrare a contractului sunt mai mari atât pentru societatea cedentă, cât și pentru reasigurători; ▪prin această reasigurare, asigurătorul direct beneficiază de toate avantajele reasigurării. Răspunderea reasigurătorului începe automat și simultan cu cea a societății cedente imediat ce este depășită reținerea sa proprie.

REASIGURAREA MIXTĂ (COTĂ ȘI EXCEDENT DE SUMĂ ASIGURATĂ), variantă de realizare a **reasigurării proporționale** (v.), care apare ca o îmbinare a **reasigurării „cotă-parte"** (v.) cu **reasigurarea „excedent de sumă asigurată"** (v.) și care se caracterizează prin aceea că **reasiguratul** (v.) subscrie în reasigurare riscuri individuale din care reține pe cont propriu o anumită cotă, restul cedându-l în reasigurare în cadrul secțiunii cotă-parte. Urmează ca partea care depășește limita maximă a secțiunii cotă-parte să fie tratată în cadrul secțiunii excedent de sumă asigurată. **R.m.** îi avantajează pe reasigurătorii care participă la secțiunea cotă-parte, deoarece aceștia vor avea un portofoliu dispersat, la fel ca și cel al reasiguratului, și îi dezavantajează pe reasigurătorii participanți la secțiunea excedent de sumă asigurată. Drept urmare, de regulă, la contractul mixt reasigurătorii participă atât la secțiunea cotă-parte, cât și la secțiunea excedent. Pentru neajunsurile pe care le prezintă, **r.m.** este mai puțin utilizată pe piața internațională de asigurări.

REASIGURAREA NEPROPORȚIONALĂ, metodă mai simplă de realizare a **reasigurării** (v.), conform căreia răspunderile ce revin **reasiguratului** (v.) și **reasigurătorului** (v.) se stabilesc plecând de la volumul probabil al daunelor care s-ar putea produce. Apelarea la **r.n.** a fost determinată de cumularea rapidă a riscurilor asigurate, care a pus sub semnul întrebării

posibilitatea acoperirii lor prin **reasigurarea proporţională** (v.). Totodată, trecerea la **r.n.** poate fi explicată şi prin volumul mare de muncă pe care îl necesită operaţiunile ce se efectuează în cadrul reasigurării proporţionale. În condiţiile actuale, societăţile de asigurări şi reasigurări mai importante, care dispun de un portofoliu mare şi variat de asigurări şi de un volum corespunzător de prime, apelează, pentru divizarea riscurilor, într-o măsură sporită la **r.n.** La **r.n.**, repartizarea răspunderii între reasigurat şi reasigurători se face în funcţie de volumul probabil al daunei şi pe baza unui raport proporţional faţă de suma asigurată. La acest fel de reasigurare, răspunderea reasiguratului este limitată pentru fiecare daună, iar în sarcina reasigurătorilor cade partea de daună care depăşeşte răspunderea reasiguratului. Răspunderea reasigurătorului apare numai după ce dauna a depăşit nivelul prestabilit până la care se află reţinerea reasiguratului. Această limită se poate exprima în formă absolută, ca o linie monetară, sau sub formă relativă, cu o cotă din rata daunei. În cazul **r.n.**, o problemă deosebit de importantă o constituie stabilirea nivelului primelor cuvenite reasigurătorilor. Aceasta deoarece prima de reasigurare pe care reasiguratul o cedează reasigurătorilor nu este proporţională cu angajamentele asumate de aceştia, ci este mult mai mică. Explicaţia rezidă în faptul că posibilitatea producerii daunei maxime sau chiar a daunei medii (care se situează peste nivelul priorităţii) este mult mai redusă decât probabilitatea producerii daunelor mărunte, care se încadrează în prioritate şi rămân în totalitate în sarcina reasiguratului.

REASIGURAREA „OPRIRE DE DAUNĂ", variantă a reasigurării neproporţionale, care se caracterizează prin aceea că **reasiguratul** (v.) îşi asumă răspunderea de a acoperi daunele până la un anumit nivel, stabilit, al **ratei daunei** (v.), urmând ca **reasigurătorii** (v.) să răspundă pentru partea care depăşeşte acest nivel. Astfel, conform unui contract de reasigurare „oprire de daună", reasiguratul îşi asumă răspunderea de a acoperi toate daunele până la un nivel al ratei daunei de 55% faţă de primele de asigurare încasate, iar răspunderea reasigurătorilor intră în acţiune numai pentru daunele care depăşesc 55% până la, de pildă, 120% faţă de primele încasate de reasigurat. Aceasta înseamnă că la o rată a daunei de 120%, reasiguratul va acoperi daunele care reprezintă 55% faţă de prime, iar reasigurătorii vor acoperi diferenţa de 65%. De regulă, răspunderea reasigurătorilor este limitată la o sumă fixă dinainte stabilită, deoarece o creştere deosebită a volumului de prime încasate de reasigurat poate conduce la o sporire considerabilă a obligaţiilor acestora. Ţinând cont de datele din exemplul de mai sus, putem spune că reasigurătorii vor acoperi toate daunele care depăşesc rata de 55% până la o rată de 120%, fără însă ca răspunderea lor să depăşească limita maximă, să spunem, de 100 000 de dolari. **R.o. de d.** este avantajoasă pentru reasigurat, deoarece îi facilitează obţinerea unor rezultate favorabile prin „oprirea daunei" la un anumit nivel. Este adevărat însă că, o dată stabilit acest nivel, se cere multă prudenţă din partea reasiguratului în ceea ce priveşte răspunderile pe care şi le asumă, deoarece tot ceea ce depăşeşte limita ratei daunei până la care răspund reasigurătorii cade în sarcina sa. Reasigurătorii manifestă unele reţineri faţă de **r.o. de d.**, de teama ca nu cumva această reasigurare să nu fie folosită ca mijloc de corectare a unor erori de gestiune şi de transfer al răspunderii reasiguratului asupra reasigurătorilor, fiindcă în acest caz principiul bunei-credinţe a reasiguratului joacă un rol mult mai mare decât în alte cazuri. Pentru acest motiv, reasigurătorii acceptă astfel de contracte de reasigurare numai de la societăţi de asigurări care prezintă garanţii deosebite. **R.o. de d.** este utilizată mai puţin decât **reasigurarea „excedent de daună"** (v.), tocmai ca urmare a aspectelor menţionate mai înainte.

REASIGURAREA PASIVĂ, r. care are loc atunci când o instituţie sau o societate de asigurări (reasigurări) cedează, în baza contractului de reasigurare, unei alte instituţii sau societăţi de asigurări (reasigurări) o parte din răspunderea pe care ea şi-a asumat-o. De regulă, o instituţie sau o societate de asigurări (reasigurări) apelează în acelaşi timp atât la **r.p.**, cât şi la **reasigurarea activă** (v.), încercând să realizeze un echilibru între drepturile şi obligaţiile privind cedarea şi primirea în reasigurare.

REASIGURAREA PROPORȚIONALĂ, metodă de realizare a **reasigurării** (v.), care are caracteristic faptul că răspunderile ce revin **reasiguratului** (v.) şi **reasigurătorului (reasigurătorilor)** (v.) se stabilesc proporțional cu suma asigurată. Proporțional cu partea preluată de fiecare din suma asigurată se repartizează primele de asigurare şi eventualele daune care se produc. **R.p.** a fost prima formă (cea mai veche) de reasigurare utilizată şi ea s-a dezvoltat din sistemul **coasigurării** (v.), prin care mai mulți asigurători împărțeau între ei în proporții convenite o parte a asigurării directe (inițiale). **R.p.** a devenit foarte populară datorită faptului că este simplă, comodă şi necesită un volum redus de muncă administrativă. În acelaşi timp, ea se pretează la toate categoriile de afaceri şi se aplică la toate tipurile de protecție.

REASIGURAREA TOTALĂ, formă de realizare a reasigurării proporționale, care se caracterizează prin aceea că asiguratul cedează reasigurătorului toate riscurile şi întreaga sumă asigurată. **R.t.** se utilizează rar.

REASIGURAT, societate de asigurări (asigurător) care cedează, parțial sau integral, unei alte societăți de asigurări suma asigurată (riscurile) pe care apreciază că nu o poate suporta singură. **V. şi reasigurare.**

REASIGURĂTOR, societate de asigurări care preia parțial sau integral suma asigurată (riscurile) care depăşeşte capacitatea de plată a reasiguratului. **V. şi reasigurare.**

REAŞEZARE A PREȚURILOR, complex de operațiuni prin care se transpun în mod organizat în structura şi în nivelul prețurilor de producție şi de livrare noile condiții care se creează în economie ca urmare a înzestrării tehnice a producției, a creşterii productivității muncii şi a reducerii cheltuielilor sociale de producție. **R.p.** urmăreşte să reglementeze şi prețurile de import şi de export cu alte țări. **R.p.** poate fi parțială sau generală. În țara noastră au avut loc importante reaşezări de prețuri în 1954-1955, 1973-1975, 1977-1978.

REBUT, produs, semifabricat (piesă, subansamblu etc.) sau lucrare care nu corespunde calitativ standardelor stabilite sau condițiilor tehnice şi nu poate fi utilizat direct potrivit destinației decât numai după ce i s-au făcut cuvenitele remedieri pentru care au fost necesare cheltuieli suplimentare de materiale şi de manoperă. În vederea reducerii **r.** este necesar să se cunoască natura acestora, să se facă identificarea lor, să se stabilească din ce cauză au provenit şi cine sunt vinovații. În funcție de acestea, **r.** au fost grupate în **r. după natura defectelor, r. după cauzele care le-au provocat** şi **r. pe vinovați.** Dacă în cursul fabricației se constată că anumite piese devin **r.** din vina furnizorului, atunci atât valoarea piesei, cât şi toate cheltuielile ulterioare efectuate până în momentul constatării **r.** se suportă de furnizor. Dacă **r.** produs pe fluxul de fabricație al întreprinderii cliente are drept cauză un viciu ascuns, de care se face răspunzătoare întreprinderea furnizoare, controlul tehnic de calitate întocmeşte procesul-verbal de constatare, după care piesa se restituie întreprinderii furnizoare. Pentru **r.** din producția proprie, secția de producție întocmeşte situația **r.**, în care se indică cantitatea şi valoarea **r.**, recuperările realizate şi imputările, pierderea efectivă rezultată şi conturile la care se înregistrează această pierdere în contabilitate. Situațiile zilnice se centralizează lunar în situația recapitulativă lunară a **r.** şi remanierilor, în care se specifică pe locuri de producție felul produselor rebutate; în locul acestei situații, unele întreprinderi întocmesc fişa de evidență a **r.** Se mai întocmeşte, de asemenea, nota informativă privind **r.**, în care se specifică după datele contabilității, pe fiecare secție în parte, cheltuielile efectuate pentru **r.**, cu indicarea conturilor la care se înregistrează pierderea netă rezultată, valoarea recuperată şi valoarea **r.** utilizabil sau vandabil. **R.** pot fi **parțiale**, când produsele se pot corecta şi utiliza potrivit destinației, **definitive**, când produsul rebutat nu mai poate fi remaniat,

imputabile, provocate din vina personalului întreprinderii sau a furnizorului şi care se recuperează, **neimputabile**, suportate de întreprindere, **interne**, constatate de controlul tehnic de calitate înainte de expedierea produsului la client, **recondiţionabile** şi **nerecondiţionabile**.

RECALCULARE A AMORTISMENTULUI, operaţiune economico-financiară prin care periodic (lunar şi la sfârşitul anului) se calculează din nou, cumulativ, de la începutul anului, amortismentul vărsat comparativ cu cel efectiv datorat şi se efectuează vărsămintele de amortisment găsite datorate sau, după caz, se fac compensările cu primul termen de plată, dacă plăţile efective au fost mai mari decât cele datorate. **R.a.** se face pe baza fişei de calcul al amortismentului mijloacelor fixe. Amortismentul recalculat în mod corect poate fi solicitat retroactiv pentru maximum 18 luni de la data începerii controlului asupra modului cum s-a calculat şi vărsat amortismentul. Eventualele divergenţe ce se pot ivi între organele bancare care fac controlul şi unităţile economice cu privire la amortismentul datorat peste cel efectiv vărsat la unitatea bancară finanţatoare se soluţionează de către organele ierarhic superioare ale unităţilor economice, de comun acord cu centrala băncii la ale cărei unităţi se varsă amortismentul. V. şi **fişa de calcul al amortismentului mijloacelor fixe; vărsarea amortismentului.**

RECALCULAREA ANALITICĂ A NORMATIVELOR ACTIVELOR CIRCULANTE, operaţiune economico-financiară prin care, periodic (la un anumit număr de ani, iar în unele cazuri chiar şi anual), ministerele, consiliile judeţene şi al municipiului Bucureşti, organele financiar-bancare, în colaborare cu unităţile economice, calculează din nou normativele activelor circulante în strânsă concordanţă cu necesităţile activităţii economice. Prin **r.** se urmăreşte dimensionarea optimă a necesarului valoric de materii prime, materiale etc., în concordanţă cu sarcinile de producţie, cu condiţiile concrete de aprovizionare, producţie şi desfacere ale fiecărei unităţi economice, astfel încât să se asigure realizarea normală a producţiei şi evitarea imobilizării de resurse materiale şi băneşti. Aceste recalculări periodice sunt reclamate de mutaţiile continue care au loc în economie, de dezvoltarea rapidă a factorilor de producţie, de influenţa factorilor tehnici, economici şi organizatorici asupra normativelor activelor circulante (punerea în funcţiune de obiective industriale dotate cu tehnică modernă la nivel mondial, modernizarea unor întreprinderi existente, modificarea structurii producţiei ca urmare a diversificării şi perfecţionării acesteia, a îmbunătăţirii proceselor tehnologice, perfecţionarea mecanismului de aprovizionare tehnico-materială, optimizarea transporturilor, micşorarea consumului specific, accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante etc.), datorită cărora, în unele unităţi economice, aceste normative pot fi subdimensionate, în timp ce la altele pot fi supradimensionate. **R.a. a n.a.c.** urmăreşte folosirea raţională a capacităţilor de producţie şi a forţei de muncă, respectarea strictă a consumurilor normate, evitarea golurilor în aprovizionare, reflectarea modificărilor survenite în structura producţiei şi a consumului, a gradului sporit de complexitate a produselor şi a tehnologiilor, reducerea sistematică a consumurilor materiale şi lărgirea bazei de materii prime din ţară. Recalcularea normativelor de active circulante constituie un prilej de analiză temeinică a condiţiilor în care fiecare unitate economică îşi desfăşoară activitatea, având ca scop dimensionarea reală a activelor circulante, întărirea gestiunii economico-financiare, a răspunderii şi a disciplinei întreprinderilor în respectarea legislaţiei economice, accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante, readucerea în circuitul economic a stocurilor supranormative existente şi asigurarea unei activităţi eficiente, concretizată în creşterea produsului naţional brut. V. şi **normarea activelor circulante; normativul activelor circulante.**

RECALCULAREA ANALITICĂ A NORMELOR DE STOC, operaţiune prin care, la anumite intervale de timp (la un anumit număr de ani sau chiar anual), se calculează normele de stoc în strânsă concordanţă cu sarcinile de producţie, cu condiţiile concrete în care se desfăşoară

activitatea, astfel încât să se asigure realizarea normală a procesului de producție și să se evite imobilizările de resurse materiale. V. și **recalcularea analitică a normativelor activelor circulante.**

RECALCULAREA PENSIEI, operațiuni prin care, pe baza unor acte noi, la cerere, se calculează un nou cuantum al pensiei. **R.p.** poate avea loc în cazul rămânerii sau reîncadrării în muncă a persoanei după pensionare, cu condiția ca aceasta să fi cotizat minimum 12 luni. La **r.p.** se are în vedere și timpul lucrat după pensionare, luându-se ca bază de calcul fie salariul avut în vedere la stabilirea inițială a pensiei, fie media ponderată a salariului realizat după pensionare. Pensionarii pentru limită de vârstă care și-au continuat activitatea pot cere **r.p.** de asigurări sociale prin adăugarea timpului lucrat după pensionare. **R.p.** pentru limită de vârstă se poate face și celor pensionați potrivit reglementărilor anterioare, cărora li s-au mai recalculat pensiile în conformitate cu reglementările respective. **R.p.** poate fi solicitată și de către deputații și senatorii pensionari, când se ia în calcul salariul și indemnizația primită pe perioada mandatului, indiferent de durata acestuia. **R.p.** poate avea loc și atunci când, în urma revizuirii medicale periodice a capacității de muncă, se schimbă gradul de invaliditate, situație în care pensia se va majora sau se va diminua în funcție de noul grad de invaliditate. Pensionarii de invaliditate de gradul III care rămân angajați sau se reangajează după pensionare au dreptul să li se recalculeze pensia ori de câte ori au realizat un stagiu de cotizare de minimum 12 luni. Baza de calcul al pensiei recalculate este cea avută în vedere la stabilirea inițială a pensiei sau, dacă este mai avantajoasă, media salariului și a sporului pentru **vechimea neîntreruptă în aceeași unitate** (v.). **R.p.** poate fi solicitată și de către urmași. **R.p.** conduce la majorarea pensiei prin îmbunătățirea bazei de calcul al pensiei. Pensia recalculată se acordă începând cu luna următoare celei în care s-a depus cererea de recalculare.

RECAMBIO (POLIȚĂ INVERSĂ), pretenție de plată prezentată unei persoane debitoare prin poliță, de către persoana care a achitat poliția protestată a debitorului, de a i se restitui suma plătită, inclusiv dobânzile și cheltuielile de protest.

RECESIUNE, stare conjuncturală a ciclului economic, care se caracterizează prin diminuarea activității economice, reducerea producției, regrese în afacerile comerciale, financiare, de bursă, creșterea șomajului, a inflației, scăderea veniturilor, creșterea stocurilor la producători sau la comercianți etc. **R.** este un fenomen ciclic specific economiei de piață.

RECHIZIȚIE, măsura excepțională prin care organele autorității publice împuternicite prin lege obligă agenții economici, instituțiile publice, precum și alte persoane juridice și fizice la cedarea temporară a unor bunuri mobile sau imobile sau la prestarea unor servicii, care sunt puse la dispoziția forțelor destinate apărării naționale sau a autorităților publice, în caz de declarare a mobilizării generale sau parțiale a țării ori a stării de război, de instituire a stării de asediu sau de urgență, precum și în caz de concentrări, exerciții și antrenamente de mobilizare ori pentru prevenirea, localizarea, înlăturarea urmărilor unor dezastre, precum și pe timpul acestor situații. Bunurile consumptibile și cele perisabile pot fi rechiziționate definitiv cu plata despăgubirilor legale. Cetățenii apți de muncă pot fi chemați să presteze servicii de interes public, constând din efectuarea unor lucrări sau desfășurarea unor activități necesare. Pot fi chemate pentru prestări de servicii în interes public persoanele apte de muncă, în vârstă de 16-60 de ani, bărbații, și de 16-55 de ani, femeile. Specialiștii (medici, ingineri, tehnicieni, economiști, farmaciști, asistenți medicali ș.a.) pot fi chemați să presteze servicii în specialitățile lor și peste limitele de vârstă de mai sus, dar nu mai mult de 65 de ani, bărbații, și de 60 de ani, femeile. Peste aceste limite, persoanele pot fi chemate numai la cererea lor. Rechiziționările de bunuri și prestările de servicii în interes public se fac în scopul: ▪rezolvării problemelor materiale de orice natură, asigurării de mână de lucru și a capacității lor de cartiruire sau de cazare necesare forțelor destinate apărării naționale, autorităților

publice, sinistraţilor, refugiaţilor, populaţiei afectate de consecinţele războiului şi prizonierilor de război; ▪funcţionării agenţilor economici şi instituţiilor publice; ▪funcţionării şi exploatării sistemelor de telecomunicaţii şi căilor de comunicaţii. Se pot rechiziţiona: ▪mijloacele de transport cu tracţiune animală, auto, feroviare, aeriene şi navale; ▪instalaţii portuare şi dane; ▪sisteme, instalaţii şi tehnică de aerodrom, de comunicaţii şi de telecomunicaţii; ▪surse de alimentare energetice; ▪tehnică de calcul; ▪tehnică şi materiale topografice, tipografice, audiovizuale, de construcţii şi de căi ferate; ▪carburanţi, lubrifianţi, utilaje şi materiale pentru transportul şi depozitarea acestora; ▪clădiri, terenuri; ▪piese de schimb şi materiale pentru întreţinere şi reparaţii; ▪articole de echipament, de protecţie, de regie, de gospodărie şi de igienă personală; ▪alimente şi materiale pentru preparat, servit, distribuit şi transportat hrana; ▪animale; ▪furaje; ▪tehnică, aparatură şi materiale sanitar-veterinare etc. Bunurile se rechiziţionează de la proprietarii sau deţinătorii lor legali şi trebuie să aibă starea tehnică şi calitatea necesară folosirii lor în scopul pentru care se rechiziţionează. O dată cu bunurile rechiziţionate se predau şi echipamentele aferente, fără de care nu pot fi utilizate. Nimeni nu poate fi obligat să dea un bun dacă în momentul cererii nu îl are în posesie sau în folosinţă legală. Rechiziţionarea bunurilor şi chemarea persoanelor fizice pentru prestări de servicii în interes public se fac de către centrele militare judeţene şi al municipiului Bucureşti. Rechiziţionarea navelor, a mijloacelor plutitoare şi portuare se face de către Statul Major al Marinei Militare, iar rechiziţionarea aeronavelor, a instalaţiilor şi a tehnicii de aerodrom se face de către Statul Major al Aviaţiei şi al Apărării Antiaeriene. Stabilirea imobilelor necesare pentru cartiruire sau cazare se face, în comun, de către autorităţile administraţiei publice locale şi de către reprezentanţii beneficiarilor. Proprietarii sau deţinătorii cu orice titlu ai imobilelor sunt obligaţi să le pună la dispoziţia beneficiarilor cu utilităţile existente la data rechiziţionării. Autorităţile administraţiei publice sunt obligate să asigure, în raza lor de activitate, efectuarea rechiziţiilor de bunuri şi chemarea persoanelor pentru prestări de servicii în interes public. Beneficiarii rechiziţiilor sunt obligaţi să ţină evidenţa acestor bunuri în unităţi fizice şi valorice. Bunurile se rechiziţionează numai în baza ordinului de predare emis de autorităţile militare. La predarea bunurilor rechiziţionate se încheie un proces-verbal în care sunt înscrise, pe lângă datele de identificare menţionate în ordinul de predare, starea şi valoarea bunurilor la data rechiziţiei. Înştiinţarea persoanelor fizice despre prestările de servicii în interes public la care sunt chemate se face prin ordin de chemare, care cuprinde: denumirea autorităţii militare emitente şi a unităţii beneficiare, temeiul legal al chemării, numele, prenumele şi domiciliul persoanei chemate, termenul şi locul unde trebuie să se prezinte. Persoanele chemate pentru prestări de servicii în interes public vor lucra de regulă, pe cât posibil, în localităţile în care îşi au domiciliul sau reşedinţa şi în domeniul pentru care sunt pregătite profesional ori au aptitudini deosebite. Proprietarii bunurilor rechiziţionate au dreptul la despăgubiri dacă bunurile au suferit degradări sau devalorizări. Pe perioada r., proprietarii sau deţinătorii bunurilor sunt scutiţi de impozite şi de plata taxelor pentru bunurile rechiziţionate, iar obligaţiile ce decurg din contractele legal încheiate se suspendă. Pentru participarea vehiculelor rechiziţionate la concentrări, exerciţii sau antrenamente de mobilizare, proprietarii sau deţinătorii au dreptul la plata serviciilor prestate cu mijloacele respective. Deteriorările produse terenurilor productive rechiziţionate dau dreptul la despăgubiri în caz de concentrări, exerciţii şi antrenamente de mobilizare. Pentru imobilele folosite la cartiruire sau la cazare nu se plăteşte chirie pe timpul stării de asediu, al stării de urgenţă sau de război, precum şi pe timpul mobilizării parţiale generale, oricare ar fi durata de folosire a acestora. În cazul prestărilor de servicii în interes public în alte localităţi decât cele în care domiciliază sau îşi au reşedinţa persoanele chemate, cheltuielile de transport, cazare şi hrană se suportă de unităţile beneficiare. La împlinirea termenelor sau la încetarea cauzelor care au determinat r., bunurile se restituie celor de la care au fost rechiziţionate, cu proces-verbal de restituire. Nu sunt supuse rechiziţionării următoarele categorii de bunuri: ▪obiectele de uz personal şi de gospodărie casnică;

▪bunurile personale strict necesare exercitării profesiei sau ocupației, prin care persoana respectivă își asigură existența; ▪vehiculele cu tracțiune animală sau mecanică aparținând invalizilor, văduvelor de război și orfanilor minori; ▪părțile din imobilele strict necesare ocupanților; ▪clădirile penitenciarelor și ale școlilor speciale de muncă și de reeducare; ▪bunurile caselor și căminelor de copii, de handicapați și de bătrâni; ▪bunurile din patrimoniul cultural-național sau internațional; ▪bunurile care aparțin bisericilor, mănăstirilor sau caselor de rugăciuni ale cultelor sau ale asociațiilor religioase recunoscute de stat, necesare pentru exercitarea cultului, precum și locuințele monahilor; ▪cantitățile de cereale, alimente, legume și fructe necesare consumului proprietarului și al familiei sale, semințele necesare însămânțărilor, precum și animalele de reproducție și animalele matcă; ▪bunurile aflate în rezervele materiale naționale și în rezerva de mobilizare; ▪bunurile misiunilor diplomatice și ale oficiilor consulare străine; ▪bunurile aparținând persoanelor juridice și fizice străine, domiciliate sau cu reședința ori cu sediul pe teritoriul României, care prin acorduri internaționale sunt exceptate de la **r.**; ▪materialele sanitar-farmaceutice necesare tratamentului bolnavilor cronici, care fac dovada acestor situații. În același timp, sunt scutite de prestări de servicii în interes public: ▪persoanele lipsite total sau parțial de capacitate de muncă, dacă aceasta le face inapte desfășurării activității pentru care au fost chemate; ▪femeile gravide, începând cu luna a cincea de sarcină; ▪persoanele care au în îngrijire copii, părinți, frați sau surori lipsite total sau parțial de capacitate de muncă, când prezența lor este absolut necesară; ▪persoanele care au în îngrijire copii sub vârsta de opt ani; ▪persoanele mobilizate la locul de muncă; ▪persoanele care fac parte din misiunile diplomatice sau din oficiile consulare acreditate în România, precum și alte persoane scutite în virtutea unor acorduri internaționale la care România este parte. Refuzul de a pune la dispoziție bunurile rechiziționate, sustragerea de la îndeplinirea acestor obligații ori nedeclararea la inventariere a bunurilor supuse rechiziționării se pedepsește pe cale penală.

RECIPISĂ, înscris eliberat de un lucrător public, prin care se recunoaște primirea unor obiecte, documente sau sume de bani depuse ca impozite, taxe, taxe poștale, vamale, subscrieri la împrumuturi de stat, depunerea unor titluri la bancă, expedierea de colete poștale sau pe C.F.R. etc. V. și **chitanță.** ❖ **R. de consemnare,** înscris eliberat de către unitățile Casei de Economii și Consemnațiuni persoanelor care au depus sume spre consemnare. V. și **consemnațiune.** ❖ **R. warant,** înscris nominal cu clauză la ordin sau la purtător, titlu de credit reprezentativ eliberat de depozitar deponentului, prin care se atestă depunerea mărfurilor în docuri sau în depozite centrale. Posesia legală a **r.w.** echivalează cu dreptul de proprietate asupra mărfurilor respective, ceea ce presupune că transmiterea ei înseamnă practic și vânzarea mărfurilor pe care le reprezintă. **R.w.** trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele elemente: ▪denumirea și locul depozitului general, numărul curent din registrul în care au fost înscrise mărfurile depozitate, data emiterii, numele și domiciliul deponentului, felul, calitatea și greutatea mărfurilor depozitate; ▪plata taxelor de import sau de export, polița de asigurare și termenul de păstrare a mărfurilor depozitate. Înscrisul cuprinde două părți: **recipisa,** care reprezintă dreptul de proprietate asupra mărfurilor depozitate, și **warantul** (v.), care reprezintă dreptul de garanție al creditorului pentru suma pe care a avansat-o ca împrumut asupra mărfurilor. **R.w.,** în calitate de contract de depozit comercial, înlesnește vânzarea-cumpărarea în comerțul exterior de mărfuri; transmiterea **r.w.** se face prin gir după normele aplicate **cambiei** (v.). În România, depozitarea mărfurilor se face în magaziile și pe locurile de depozitare ale întreprinderii „Navrom". **R.w.** va avea o utilizare tot mai largă ca urmare a faptului că portul Sulina a dobândit statutul de zonă liberă.

RECLAMĂ, ansamblul procedeelor, modalităților folosite pentru a face cunoscută o anumită marfă, pentru a capta atenția consumatorilor în cumpărarea mărfii respective.

RECONSTITUIRE, operațiune prin care se refac anumite acte, documente pierdute sau se reîntregesc diferitele mijloace bănești nefolosite în cursul aceluiași an calendaristic.

RECONSTITUIREA CREDITELOR BUGETARE, operațiune prin care creditele bugetare necheltuite într-un trimestru, dar necesare pentru îndeplinirea acțiunii în trimestrul următor, împreună cu alocația respectivă din trimestrul curent, se pot utiliza pentru înfăptuirea obiectivelor economice, social-culturale etc. prevăzute. **R.c.b.** poate avea loc numai în timpul anului calendaristic. Ea se aprobă, la cererea justificată a ordonatorilor de credite, de către Ministerul Finanțelor. V. și **ordonator de credite bugetare.**

RECONSTITUIREA VECHIMII ÎN MUNCĂ, restabilire a timpului cât personalul sau cooperatorii au depus o activitate pe baza unui contract de muncă. **R.v. în m.** are loc atunci când se dovedește cu acte că arhivele au fost distruse. Această reconstituire o pot cere numai persoanele care depun activitate pe baza unui contract de muncă, cadrele permanente ale Ministerului Apărării Naționale, ale Ministerului de Interne și membrii cooperativelor meșteșugărești. R.v. în m. are loc pe baza unei cereri adresate comisiei competente de reconstituire a vechimii în muncă, însoțită de înscrisuri din care să rezulte că între părțile arătate în cerere a existat un raport de muncă, precum și de alte dovezi care să confirme că nu s-au putut obține actele necesare dovedirii situațiilor ce urmează a se stabili de către comisie. În cererea de **r.v. în m.** se indică, pentru fiecare perioadă reconstituită, cel puțin două persoane dintre cele care dovedesc cu acte că au lucrat în aceeași unitate și perioadă cu solicitantul. Comisia de **r.v. în m.** audiază martorii și încheie un proces-verbal de **r.v. în m.**, semnat de toți membrii comisiei. Împotriva acestui proces-verbal, solicitantul sau unitatea la care lucrează acesta poate face plângere, în termen de 15 zile de la comunicare, la judecătoria teritorială, a cărei hotărâre rămâne definitivă. Vechimea în muncă reconstituită se înscrie în carnetul de muncă. V. și **carnet de muncă; cerere de reconstituire a vechimii în muncă; comisia de reconstituire a vechimii în muncă; vechime în muncă.**

RECONVERSIA PROFESIONALĂ A FORȚEI DE MUNCĂ, complex de măsuri pentru calificarea, recalificarea, reprofilarea, specializarea forței de muncă, mai ales a șomerilor, în vederea încadrării lor corespunzătoare în muncă. În acest scop, Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, în colaborare cu Ministerul Educației Naționale, cu Consiliul pentru Coordonarea Strategiei și Reformei Economice și cu alte organisme stabilesc și aplică programe de măsuri corespunzătoare. V. și **protecția socială a forței de muncă.**

RECONVERSIUNE, revenire la condițiile economice anterioare; schimbare a obiectului activității anumitor întreprinderi și chiar a unor ramuri ale industriei, datorită trecerii lor de la producția de război la producția de pace. R. a avut loc în țările industrializate după primul, dar mai ales după cel de-al doilea război mondial. ❖ **R. împrumuturilor de stat,** revenire la condițiile inițiale în care a fost lansat un împrumut de stat sau modificarea ori schimbarea încă o dată a condițiilor (termen, dobândă, garantare, rambursare etc.) împrumutului stabilit prin conversiune. V. și **conversiune.**

RECREDITARE, v. REFINANȚARE.

RECREDITIV, dispoziția dată de banca titularului de cont, în numele acestuia, băncii corespondente, pentru anularea sau revocarea înainte de termen a **acreditivului** (v.).

RECTIFICAREA BUGETULUI DE STAT, modificarea, amendarea bugetului de stat în cursul anului față de indicatorii inițiali, ca urmare a schimbărilor intervenite în evoluția indicatorilor macroeconomici, a unor măsuri fiscale, a adaptării legislației la condițiile economiei de piață sau a altor cauze interne și externe justificate. Propunerile de **r.** a **b.** de **s.** se fac Parlamentului de către Guvern.

RECUPERARE, acțiune în cadrul gestiunii economico-financiare prin care se urmărește folosirea unei părți din piesele sau materialele rezultate din lichidarea unui mijloc fix, a deșeurilor de materiale rezultate din procesele de fabricație etc.

RECUPERAREA SUMELOR PLĂTITE FĂRĂ TEMEI CU TITLU DE PENSIE, redobândirea de către organele asigurărilor sociale a sumelor plătite fără temei juridic cu titlu de pensie de la persoanele care le-au încasat (primit). Pensiile plătite fără temei legal pensionarilor care între timp au decedat nu se mai urmăresc. În vederea recuperării de la pensionari a sumelor plătite ca pensii fără temei, comisiile de pensii emit decizii corespunzătoare care constituie titluri executorii. Art. 85 din Legea nr. 3/1977 privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistență socială prevede că „persoanele care, prin nerespectarea dispozițiilor legale, determină plata unor pensii necuvenite sunt obligate la restituirea acestora, potrivit legii".

REDEVENȚĂ, rentă, obligație, sumă de bani stabilă (cotă) datorată și achitată periodic, la date fixe, de către persoanele străine pentru folosirea sau concesionarea folosirii dreptului de autor asupra operelor științifice, literare sau artistice, a drepturilor de autor pentru filme, benzi imprimate pentru emisiunile de radio și televiziune. De asemenea, sunt **r.** și plățile ce se fac pentru folosirea de brevete, modele, planuri, desene, procedee sau formule secrete, mărci de fabrică sau de comerț, pentru folosirea sau concesionarea folosirii unui echipament industrial, comercial sau științific, pentru informații privind experiența dobândită în domeniul științific, industrial sau comercial, precum și pentru primirea concesionării unor drumuri publice, mine, zăcăminte, terenuri etc. Cuantumul **r.** se stabilește prin contractul ce se încheie între titularul dreptului concesionat și beneficiarul acestuia, în funcție de folosirea sau de exploatarea bunului respectiv. Cota **r.** poate fi fixă sau variabilă.

REDISTRIBUIREA PRODUSULUI NAȚIONAL BRUT, al doilea stadiu al procesului repartiției produsului național brut creat, care cuprinde mobilizarea și dirijarea unei părți din produsul național brut deja distribuit. Mobilizarea (prima fază) cuprinde acele relații economice exprimate valoric (instrumente financiare și bancare), cu ajutorul cărora se atrag, prin mecanismul economic și financiar-bancar, prin organele financiare și bancare, prin sistemul prețurilor, precum și pe calea prestărilor de servicii o parte din veniturile cooperativelor, întreprinderilor mixte, private și o parte diferențiată din veniturile grupelor de populație, adică are loc formarea fondurilor financiare și bancare. A doua fază a procesului **r.p.n.b.** cuprinde relațiile bănești prin intermediul cărora sunt apoi dirijate și folosite aceste fonduri bănești – împreună cu o parte a resurselor bănești mobilizate în procesul distribuirii produsului național brut – către sfera social-culturală, administrație, ordine publică, apărare națională, către diferite cooperative, agenți economici cu capital mixt și privat, precum și în mod diferențiat către grupele de populație care nu au primit venituri sau au primit venituri insuficiente în procesul distribuirii primare a produsului național brut. **R.**, numită și repartiția ulterioară sau secundară, reprezintă transferul unei părți din produsul național brut de la unele persoane juridice și fizice la altele; acest transfer se face fie cu titlu definitiv, nerambursabil, fie cu titlu temporar, adică rambursabil. **R.p.n.b.** constă și în trecerea veniturilor din ramurile producției materiale în sfera nematerială. **R.p.n.b.** este determinată de necesitatea îndeplinirii sarcinilor și funcțiilor statului, de cerința dezvoltării echilibrate a economiei naționale, a unităților administrativ-teritoriale, de asigurarea ordinii publice, a apărării patriei, de existența sferei nemateriale ai cărei lucrători, deși nu creează nemijlocit produs național brut, depun o muncă utilă societății, de existența proprietății mixte, cooperatiste, private și a celei personale, de cerința asigurării persoanelor și bunurilor împotriva forțelor distructive ale naturii și accidentelor (pentru refacerea bunurilor distruse și plata sumelor asigurate persoanelor devenite inapte de muncă sau succesorilor persoanelor decedate). **R.p.n.b.**

mai este determinată de neconcordanța în timp dintre veniturile și cheltuielile unităților cu capital de stat, mixt, privat, ale cooperativelor și ale diferitelor grupe de populație, de necesitatea asigurării condițiilor decente de viață materiale și spirituale a persoanelor inapte de muncă (invalizi, inclusiv cei de război și din revoluție, veterani și văduve de război, copii orfani sau abandonați, bătrâni, persoane bolnave, handicapate ș.a.), față de care statul trebuie să manifeste o grijă permanentă, asigurându-le cele necesare traiului. De asemenea, redistribuirea este determinată de necesitatea participării populației – după posibilitățile sale economice – la formarea veniturilor statului, de cerințele efectuării unui control asupra creării, repartizării și utilizării cu maximum de eficiență a produsului național brut. R.p.n.b. în formă bănească este necesară și posibilă datorită existenței producției de mărfuri, a relațiilor marfă-bani, a prețurilor, acțiunii legii valorii și a celorlalte legi economice. Această redistribuire se înfăptuiește, în bună măsură, prin intermediul finanțelor și al creditului, în cadrul cărora locul principal îl dețin bugetul de stat și bugetele locale. Prin intermediul aparatului financiar și bancar se înfăptuiește astăzi cea mai mare parte a r.p.n.b. De asemenea, r.p.n.b. se înfăptuiește concomitent prin sistemul prețurilor, în măsura în care acestea se abat – într-un sens sau altul – de la valoarea mărfurilor (prețurile băuturilor alcoolice, ale tutunului, prețurile articolelor de lux care sunt mai mari decât valoarea lor etc.), sau prin reducerea prețurilor unor produse, precum și pe calea prestării de servicii de către stat sau unități cooperatiste, private în folosul populației (transporturile de persoane, serviciile prestate de frizerii, spălătorii etc.). Finanțele contribuie, în anumite împrejurări, la redistribuirea unei părți din produsul național brut pe plan internațional, pe calea primirilor și acordărilor de împrumuturi, prin intermediul schimburilor economice, sociale, culturale etc. dintre state; de asemenea, prin plata cotizațiilor și a contribuțiilor de către stat la organisme internaționale, prin primirea și acordarea de ajutoare externe pentru lichidarea urmărilor calamităților naturii, accidentelor, războaielor, revoluțiilor etc. R.p.n.b. se înfăptuiește în primul rând prin intermediul instrumentelor financiare, cum sunt: impozitul pe profitul cooperativelor meșteșugărești, al cooperativelor de consum și de credit, impozitul pe salarii, impozitul pe profitul întreprinderilor private, impozitul pe veniturile populației, impozitul pe veniturile agricole, taxele, contribuția personalului din unitățile economice și a cooperatorilor pentru pensia suplimentară, pentru asigurările sociale de stat și de sănătate, pentru ajutorul de șomaj, primele de asigurări, plata despăgubirilor și a sumelor asigurate de către societățile de asigurări, plata indemnizațiilor, a ajutoarelor și a pensiilor prin asigurările sociale, acordarea alocației de stat pentru copii, ajutoarele pentru soțiile militarilor în termen, plata burselor pentru elevii și studenții merituoși, plata ajutorului de șomaj, a ajutorului social, a diferitelor ajutoare din partea statului și din partea agenților economici și a uniunilor cooperatiste. Trăsătura caracteristică a instrumentelor financiare constă în faptul că, prin intermediul lor, mobilizarea și alocarea de resurse bănești – ca părți ale produsului național brut – se fac cu titlu definitiv, adică nerambursabil. De aici rezultă că r.p.n.b. prin intermediul prețurilor, al tarifelor serviciilor și al instrumentelor financiare duce la schimbarea formei de proprietate asupra sumelor mobilizate de la unitățile cooperatiste, private și de la populație sau asupra celor acordate cooperativelor, întreprinderilor private și grupelor de populație. În al doilea rând, r. se înfăptuiește prin intermediul instrumentelor bancare, cum sunt: mobilizarea disponibilităților bănești aflate în conturile companiilor naționale, regiilor autonome și societăților comerciale, ale unităților cooperatiste, ale organizațiilor obștești, private, depunerile sub diferite forme pe care populația le face la bănci și la Casa de Economii și Consemnațiuni etc., acordările de împrumuturi agenților economici și categoriilor de cetățeni, restituiri de sume depuse la bănci și la Casa de Economii și Consemnațiuni, dobânzile etc. Trăsătura caracteristică a instrumentelor bancare constă în faptul că, prin intermediul lor, resursele bănești se mobilizează și se dirijează numai pentru un anumit timp și sunt, deci, rambursabile. Noțiunea de r. cuprinde, de regulă, cele două faze, adică mobilizarea și dirijarea (alocarea) resurselor bănești, ca părți ale

produsului național brut. Dar conceptul de **r.p.n.b.** poate cuprinde fie numai mobilizarea veniturilor, fie numai alocarea resurselor. Mai mult decât atât, un venit sau o cheltuială din acest proces, luată separat, reprezintă tot o **r.p.n.b.** Toate veniturile și cheltuielile rezultate din procesul **r.p.n.b.** – fie în baza mobilizării, fie în baza alocării – se numesc venituri derivate sau secundare. Deoarece veniturile derivate sau secundare izvorăsc din veniturile de bază sau primare, ele nici nu măresc, nici nu micșorează produsul național brut al anului dat. Este însă evident că distribuirea și mai ales redistribuirea justă și conformă cerințelor legilor economice obiective care acționează în societatea noastră și în concordanță cu politica statului creează condiții optime pentru înfăptuirea reproducției sociale, contribuind la creșterea produsului național brut. Distribuirea primară cuprinde întregul produs național brut, în timp ce **r.** cuprinde numai o parte din produsul național brut deja distribuit. V. și **distribuirea produsului național; produs național brut; repartizarea produsului național brut.**

REDUCERE (RABAT), diminuarea cu o anumită sumă a valorii nominale a titlului financiar la care se încheie tranzacția. Mărimea **r.** se determină prin scăderea prețului pieței sub valoarea nominală a titlului financiar.

REDUCEREA COSTULUI DE PRODUCȚIE, economisirea continuă și sistematică a muncii vii și materializate și micșorarea prin aceasta a costurilor de producție. **R.c. de p.** se realizează prin creșterea productivității muncii, prin aplicarea celui mai sever regim de economii în consumul de materii prime, materiale, combustibil, energie, prin reducerea deșeurilor și valorificarea lor la maximum, prin lichidarea pierderilor și a lipsurilor de materiale, prin reducerea cheltuielilor de transport-aprovizionare etc. **R.c. de p.** este influențată de raportul dintre elementele structurale ale costurilor de producție, raport care prezintă particularități specifice diferitelor ramuri ale economiei naționale cărora le aparțin întreprinderile industriale. V. și **cost de producție.**

REDUCEREA PROPORȚIONALĂ A DESPĂGUBIRII, principiu folosit în practica asigurărilor facultative de bunuri, potrivit căruia, în cazul survenirii riscului asigurat, asigurătorul plătește despăgubirea de asigurare ținând seama de materialele efective din care a fost construit bunul asigurat, și nu numai în funcție de materialele cuprinse în declarația de asigurare care nu a fost întru totul exactă. Aplicarea acestui principiu asigură echilibrul financiar al operațiunilor de asigurări și stabilitatea fondului de asigurare. V. și **despăgubire de asigurare; răspundere limitată.**

REEȘALONAREA DATORIEI, convenție, înțelegere între debitor și creditor cu privire la stabilirea unor noi termene și rate de rambursare a împrumutului, în situația în care termenele convenite inițial nu pot fi respectate de debitor. **R.d.** se poate folosi atât pe plan național, dar mai ales, în cazul datoriei externe, pentru care țările sărace în curs de dezvoltare au fost nevoite să solicite reeșalonarea creditelor contractate. V. și **datorie externă; datorie publică.**

REEVALUARE, măsură guvernamentală care modifică – mărește (revalorizare) sau micșorează (devalorizare) – cantitatea de metal prețios corespunzătoare unității monetare a țării, ceea ce conduce la modificarea corespunzătoare a raportului dintre moneda națională și monedele altor țări. V. și **devalorizare; revalorizarea banilor.**

REEVALUARE (DIVIZIUNE INVERSĂ), operațiune prin care emitentul mărește valoarea par a acțiunilor, reducând în același timp numărul lor, astfel încât valoarea capitalizată să rămână aceeași.

REEVALUAREA MIJLOACELOR FIXE, operațiune de stabilire din nou a valorii de reproducție (înlocuire) pentru fiecare mijloc fix aflat în administrarea operativă a întreprinderilor,

a organizațiilor economice și a instituțiilor. **R.m.f.** cuprinde totalitatea mijloacelor fixe care sunt destinate unor activități productive. **R.** periodică este o cerință determinată de cauze economice obiective și în special de uzura morală apărută în timpul duratei de serviciu a mijloacelor fixe. Mijloacele fixe sunt înregistrate în contabilitatea unităților economice la prețul de cumpărare, dacă provin din afară, sau la prețul de producție, dacă sunt create în interiorul unității, adică la valoarea inițială. Această valoare poate fi modificată în timp prin reevaluare și deci poate fi actualizată. Valoarea inițială (de origine) este exprimată în unități monetare care corespundeau datei la care s-au obținut mijloacele fixe. Este cunoscut însă că, în timp, în oricare țară moneda se depreciază mai mult sau mai puțin și generează inconveniente în ce privește determinarea valorii mijloacelor fixe făcând ca acestea să nu mai poată fi comparate între ele. Valorile diferite, chiar ale aceloraşi categorii și feluri de mijloace fixe, complică evidența, îngreunează calculele, au efecte negative asupra stabilirii amortismentului, asupra alimentării fondului de amortizare și conduc la rezultate financiare diferite, denaturate. Pentru a evita aceste neajunsuri, este necesară **r.m.f.** Aşadar **r.m.f.** este necesară ca urmare a creşterii în timp a prețurilor lor, datorită modificării regimului de utilizare, schimbării duratelor de serviciu ale categoriilor de mijloace fixe, introducerii unor soluții tehnologice noi și, în consecință, apariției discordanței între uzura fizică și morală, pe de o parte, și procesul amortizării, pe de altă parte. Reevaluarea se efectuează folosindu-se prețurile în vigoare la momentul actual și are ca scop stabilirea unei valori de inventar actualizate a mijloacelor fixe, creându-se astfel un cadru favorabil pentru controlul și analiza amortismentului, a nivelului costurilor și a rezultatelor financiare. **R.m.f.** se poate efectua potrivit următoarelor procedee: a) valoarea de intrare se corectează cu un indice de prețuri adecvat categoriei de mijloace fixe; b) valoarea de intrare se corectează cu indicele care exprimă variațiile nivelului general al prețurilor. În procesul reevaluării se determină și valoarea actualizată rămasă, în funcție de valoarea de inventar actualizată, durata consumată și durata rămasă, efectuându-se următorul calcul:

$$VAR = \frac{VIA \cdot DR}{DC + DR},$$

în care:

VAR = valoarea actualizată rămasă;
VIA = valoarea de inventar actualizată;
DC = durata consumată;
DR = durata rămasă.

Cu prilejul reevaluării se efectuează inventarierea mijloacelor fixe, se face analiza lor pentru a se determina cu exactitate durata cât mai pot funcționa mijloacele fixe și valoarea lor rămasă. De asemenea, se stabilesc noi **durate normate de serviciu** (v.), concomitent cu duratele rămase și cu cele consumate.

REFACȚIE 1. Reducere de preț sau din greutatea mărfii acordată de vânzător cumpărătorului, în cazul când i s-au expediat mărfuri care nu corespund calității convenite, prevederilor contractuale, standardelor sau condițiilor tehnice. **R.** se întâlnește mai frecvent la cereale, produse alimentare etc. livrate în cantități mari. Reducerea din tarifele oficial publicate ale unei administrații de cale ferată variază în funcție de volumul, natura mărfurilor transportate și ruta de transport. 2. **R.** cuprinde și reducerea taxelor vamale pentru mărfurile care suferă de pe urma transportului pe mare, ceea ce va determina micșorarea valorii lor. 3. Reduceri calculate asupra primelor de asigurare cedate în reasigurare. 4. Anumite încasări și plăți privind primirile și cedările în reasigurare. În practica asigurărilor se întâlnesc **r.** la reasigurări primite, care sunt formate din **comisionul de reasigurare** (v.) plătit de reasigurător reasiguratului și din cheltuielile

cu **brokerajul** (v.). De asemenea, se întâlnesc refacții asupra primelor cedate în reasigurare, care se compun din comisionul de reasigurare pe care reasiguratul îl încasează și din participarea reasiguratului la beneficiul reasigurătorului. Pentru societatea de asigurări, refacțiile primite reprezintă plăți și figurează în buget la partea de cheltuieli, iar refacțiile asupra primelor cedate în reasigurare reprezintă încasări și figurează în buget la partea de venituri.

REFERINȚE BANCARE, date, informații furnizate de o unitate bancară la cererea altei bănci sau a unui client, referitoare la situația financiară a unei persoane fizice, a unui agent economic, a unei bănci sau a unei instituții financiare etc. **R.b.** cuprind informații privind: bilanțul contabil, cadrele de conducere, experiența persoanei fizice sau juridice respective, riscuri etc. **R.b.** se bucură de credibilitate, sunt confidențiale și au doar caracter informativ.

REFINANȚARE (RECREDITARE) 1. Operațiune financiară prin care creditorul își reface resursele bănești descompletate prin acordarea diferitelor împrumuturi. Creditorul (bancă, instituție financiară, organizație de asigurări, întreprindere etc.) își reface resursele bănești prin obținerea de la un alt creditor a unui credit de refinanțare a cărui scadență se stabilește în funcție de datele la care urmează să se ramburseze împrumuturile acordate inițial. În caz de nevoie, scadențele creditului de refinanțare se pot prelungi. **2.** Măsură de achitare a unei datorii înainte de scadență, folosind ca sursă de plată un nou împrumut contractat în condițiile unei piețe favorabile, când dobânda zilei înregistrează o scădere față de cea la care a fost contractat primul împrumut. **3.** Instrument efectiv și elastic de politică monetară și de credit. **4.** Stingerea unui împrumut anterior prin contractarea de noi împrumuturi. Banca Națională a României poate refinanța societățile bancare. Prin **r.**, Banca Națională a României furnizează lichidități bănești societăților bancare solicitante, în conformitate cu obiectivele sale de politică monetară și de credit. Creditele de **r.** se acordă de către Banca Națională a României numai centralelor societăților bancare. **R.** este o operațiune de creditare pe termen scurt, de regulă pentru maximum 90 de zile calendaristice. Formele de **r.** ce se oferă de către Banca Națională a României societăților bancare sunt: a) linia de credit, care se poate acorda pe o perioadă de până la 30 de zile, cu o dobândă stabilită de Banca Națională; b) creditul cu termen fix, care se acordă numai în cazuri deosebite, în condiții restrictive și la un cost care penalizează băncile comerciale; c) creditul de licitație, care este cel mai important instrument al politicii de creditare și care este o formă de **r.** larg folosită de toate țările, la care rata dobânzii se stabilește pe baza cererii și a ofertei. Creditul de licitație are termen precis de rambursare, dobânda este practic stabilită de beneficiarul licitației și se apropie mai mult **r.** de la Banca Națională a României de condițiile pieței, fapt ce contribuie la alocarea rațională a resurselor. Se pot folosi și alte forme de **r.** a sistemului bancar, pe măsura creării condițiilor de implementare a acestora, cum sunt: **rescontul** (v.), punerea în posesiune și operațiuni de vânzare-cumpărare de titluri de stat („open-market").

REFINANȚAREA DATORIEI PUBLICE INTERNE, refacerea, completarea resurselor financiare ale statului pe calea contractării de împrumuturi de stat pe piața internă și externă, în vederea refinanțării datoriei publice interne. V. și **împrumut de stat; refinanțare.**

REFLAȚIE, politică aplicată în unele țări după o perioadă de recesiune și deflație, care constă în stimularea cererii cu scopul de a utiliza forța de muncă și de a realiza redresarea activității economice. Politica de **r.** utilizează următoarele căi: a) creșterea cererii solvabile, în care scop se iau măsuri de sporire a cheltuielilor publice, majorarea veniturilor individuale prin reducerea impozitelor și a taxelor, reducerea limitei de vârstă la acordarea pensiilor, acordarea de ajutoare în caz de șomaj, efectuarea pe scară largă a **operațiunilor de open-market** (v.); b) diminuarea ofertei până la nivelul cererii, în vederea realizării unui echilibru prin reducerea timpului de lucru cu scopul de a reduce și șomajul, limitarea producției în anumite sectoare,

închiderea întreprinderilor care nu au comenzi, **contingentarea** (v.) importurilor; c) diferite alte măsuri care urmăresc echilibrarea economiei, ca de exemplu: exercitarea controlului asupra preţurilor în vederea limitării creşterii acestora, prevederea de deficite bugetare cu scopul finanţării investiţiilor. În vederea echilibrării diferitelor sectoare economice se mai recurge la **devalorizarea** (v.) sau **deprecierea** (v.) monedei naţionale, la încurajarea inovaţiilor care conduc la creşterea productivităţii muncii, făcând posibilă creşterea salariilor, la selectarea creditelor pentru ramurile rentabile etc. **R.** nu poate asigura rezultate sigure, este primejdioasă, deoarece provoacă dereglări în aparatul de producţie, agravează recesiunea şi criza economică.

REFORMA ASISTENŢEI SOCIALE, program de măsuri prin care asistenţa socială este pusă de acord cu cerinţele dezvoltării economico-sociale şi cu nevoile reale de protecţie socială a categoriilor de persoane aflate în nevoie. În primul rând, **r.a.s.** consemnată în Cartea albă a sistemului de asistenţă socială examinează asistenţa socială actuală, relevând carenţele acesteia. Asistenţa socială actuală are următoarele deficienţe: ▪lipsesc unele programe adecvate de protecţie financiară a tuturor categoriilor de persoane care au venituri insuficiente pentru minimul lor de trai; ▪serviciile de asistenţă socială au o gamă foarte restrânsă, care abia satisface unele cerinţe minime de viaţă; ▪acordarea de ajutoare băneşti şi prestarea serviciilor de asistenţă socială sunt deocamdată condiţionate de calitatea persoanei necuprinse în asigurările sociale; ▪fondurile asistenţei sociale sunt administrate de mai multe organisme, îngreunând accesul cetăţenilor la formele de protecţie; ▪nu este bine delimitată răspunderea instituţiilor guvernamentale; ▪formele de protecţie sunt insuficiente, şi personalul care lucrează în instituţiile de profil este insuficient calificat. **R.a.s.** are următoarele obiective: ▪asigurarea unor condiţii de viaţă decente pentru toţi membrii societăţii şi, cu deosebire, pentru acele categorii de persoane care nu îşi pot procura singure veniturile minime necesare (copii minori, handicapaţi, persoane în vârstă, I.O.V.R.); ▪prestarea unor servicii sociale; ▪acordarea unor servicii care să înlesnească integrarea socială a fiecărei persoane. **R.a.s.** este grefată pe următoarele principii: ▪corelarea bine fundamentată a obiectivelor asistenţei sociale cu resursele de finanţare; ▪evaluarea corectă a pragului de sărăcie şi luarea măsurilor corespunzătoare de protecţie socială; ▪asistenţa socială trebuie ridicată la rangul unei politici de stat, care să fie realizată de organisme guvernamentale şi neguvernamentale autonome; ▪protecţia prin asistenţa socială a categoriilor de riscuri sociale, cum sunt: orfani, persoane cu handicapuri fizice şi psihice, abandonul familial, familii cu mai mulţi copii, alcoolici, invalizi din naştere şi din copilărie ş.a. Ca măsuri de realizare a asistenţei sociale se preconizează: ▪crearea cadrului juridic şi administrativ de finanţare a programului de asistenţă socială; ▪cercetarea şi cuantificarea fenomenelor socioeconomice care determină cererea de ajutoare sociale; ▪stabilirea condiţiilor de acordare şi de plată a pensiilor şi a ajutoarelor, precum şi mai buna gestionare a fondurilor de asistenţă socială. **V. şi asistenţă socială de stat.**

REFORMA BĂNEASCĂ DIN 15 AUGUST 1947, complex de măsuri politice, economice, sociale, financiare şi monetare consemnate în acte normative, menit să asigure însănătoşirea monedei naţionale, lichidarea haosului economico-financiar, a inflaţiei, crearea condiţiilor pentru consolidarea sectorului financiar-bancar, a economiei naţionale. Inflaţia care se manifestase încă înainte de începutul războiului se agravase considerabil. În 1947 se aflau în circulaţie 48 451 de miliarde de lei, faţă de 48,8 de miliarde de lei în 1939. Faţă de 1939, în 1947 masa bănească aflată în arterele circulaţiei a crescut de 630 de ori, preţurile cu amănuntul au crescut de peste 8 000 de ori, iar costul vieţii a crescut de peste 5 000 de ori; aceste date confirmă tendinţa caracteristică ultimei faze a inflaţiei, când banii se depreciază mai rapid decât ritmul în care creşte masa circulaţiei băneşti. Leul nu-şi mai putea îndeplini funcţiile şi foarte adesea se recurgea la schimbul în natură. Cauzele principale ale procesului inflaţionist din România au fost: economia de război, datoriile de război care au apăsat greu asupra economiei naţionale, amploarea

deficitului bugetar care se putea acoperi numai prin împrumuturile contractate de stat la banca de emisiune, exploatarea ţării de către străinătate, carenţele politicii antiinflaţioniste a guvernului, insuficienţa politicii fiscale faţă de clasele sociale, preţurile, specula de tot felul, modul de folosire a creditului bancar, seceta din anii 1945-1946, sabotarea economiei ş.a. Propunerile de măsuri privind îmbunătăţirea situaţiei economice şi financiare, care au fost adoptate de guvern şi care au constituit premisele reformei băneşti din august 1947, au cuprins: creşterea productivităţii muncii şi a producţiei în industrie, rezultatele şi recoltele bune obţinute în agricultură, rezultatele pozitive de ordin financiar, îndreptarea creditului spre redresarea economică şi financiară a ţării, reglementarea de către stat a schimburilor cu străinătatea în vederea echilibrării balanţei comerciale şi a balanţei de plăţi. Concomitent, s-au luat alte măsuri pentru înlăturarea haosului economic şi financiar din ţară. A fost respinsă ideea folosirii de împrumuturi externe în vederea înfăptuirii şi a concesionării de activităţi economice ale ţării. Măsurile întreprinse au creat panică la bursa neagră. Speculanţii şi capitaliştii încercau să-şi pună capitalurile la adăpost cumpărând felurite bunuri materiale, aur, devize. Prin această **r.b.**, toate semnele băneşti vechi (bancnote ale Băncii Naţionale, bani metalici ai Ministerului Finanţelor, bonuri de casă, bonuri de tezaur etc.) aflate în circulaţie şi-au pierdut puterea circulatorie, au fost retrase din circulaţie, fiind preschimbate, în anumite limite stabilite după principii de clasă, cu lei noi (bancnote ale Băncii Naţionale, bilete şi monedă divizionară a Ministerului Finanţelor). Raportul general de preschimbare a fost de 20 000 de lei vechi pentru un leu nou. Preschimbarea leilor vechi cu lei noi a fost îngrădită de anumite limite-plafon, stabilite diferenţiat după ocupaţia prezentatorilor în felul următor: instituţiile şi organizaţiile obşteşti au avut dreptul la preschimbare integrală; o persoană fizică a putut preschimba 3 milioane de lei vechi; o gospodărie ţărănească a avut dreptul să preschimbe 5 milioane de lei vechi; militarii, gospodăriile chiabureşti şi cealaltă parte a populaţiei au putut preschimba câte 1 milion de lei vechi. Întreprinderile capitaliste n-au avut dreptul la nici o preschimbare. Sumele care n-au fost admise la preschimbare au fost blocate (sterilizate). După cum se constată, preschimbarea leilor vechi a avut un caracter anticapitalist şi a urmărit consolidarea leului. Unitatea monetară a rămas tot leul, căruia i s-a stabilit un conţinut de 6,6 mg de aur cu titlul 900‰, 25% din angajamentele la vedere ale Băncii Naţionale aveau acoperire în aur, bugetele, impozitele, taxele etc. restante şi curente s-au recalculat în noile preţuri şi au fost achitate în lei noi. Simultan cu reforma bănească a fost promulgată legea cu privire la cedarea către Banca Naţională a României a aurului, a valutelor efective şi a altor mijloace de plată străine. Prin aplicarea acestei legi, Banca Naţională a încasat contra plată în lei la preţ oficial, până la finele anului 1947, 5 387 kg de aur fin şi devize străine echivalente cu 8 654 kg de aur. Până la 17 martie 1948 s-au mai cedat băncii devize străine reprezentând soldul unor conturi din străinătate echivalente cu 504 kg de aur. De asemenea, au fost luate măsuri pentru echilibrarea bugetului de stat, creditele s-au dirijat exclusiv către scopuri productive, preţurile au fost recalculate de către stat, înlăturându-se anomaliile provocate de inflaţie şi asigurându-se corelaţia preţurilor produselor industriale şi ale celor agricole, iar salariile au fost recalculate pentru a rezulta o creştere a puterii de cumpărare a salariaţilor. Contrar stabilizării monetare din 1929, **r.b.** din 1947 a fost înfăptuită împotriva claselor dominante şi fără a se recurge la împrumuturi străine înrobitoare, contribuind din plin la întărirea independenţei noastre naţionale. **R.b.** a însănătoşit şi normalizat circulaţia bănească, proporţiile masei monetare au fost reduse la strictul necesar, a stabilit o nouă corelaţie între preţuri şi salarii, a creat condiţiile dezvoltării factorilor de producţie şi reconstrucţiei ţării, ale înfăptuirii repartiţiei venitului naţional în folosul oamenilor, a înlesnit trecerea la sistemul bănesc pus în slujba dezvoltării economico-sociale a ţării.

REFORMA BĂNEASCĂ DIN 26 IANUARIE 1952, r. impusă de unele fenomene negative care s-au manifestat în perioada 1947-1952 în domeniul economiei şi al circulaţiei banilor. În această perioadă, speculanţii şi alte elemente capitaliste de la oraşe şi sate au concentrat

mari fonduri băneşti şi cantităţi de mărfuri, ducând o acţiune de subminare a puterii leului şi de dezorganizare a circulaţiei mărfurilor. La începutul anului 1952, preţurile produselor agricole crescuseră pe piaţa neorganizată de peste trei ori, în timp ce preţurile mărfurilor industriale au rămas neschimbate sau chiar – unele dintre ele – au fost reduse. În acest fel a slăbit, într-o anumită măsură, schimbul de mărfuri dintre oraş şi sat. Agricultura rămăsese în urma industriei şi a construcţiilor. La acestea se mai adăuga creşterea lentă a productivităţii muncii, insuficienta reducere a costurilor de producţie, întrebuinţarea neraţională a mijloacelor băneşti şi aplicarea inconsecventă a regimului de economii. Toate acestea au provocat o creştere peste normal a volumului de semne băneşti existente în circulaţie şi slăbirea puterii de cumpărare a leului. Reforma a mai fost cerută de faptul că pe bancnote şi pe moneda divizionară existentă în circulaţie se aflau efigii necorespunzătoare, care nu oglindeau transformările revoluţionare realizate prin abolirea monarhiei şi instaurarea republicii, de introducerea în ţară a unor bani falsificaţi, de proasta calitate a semnelor băneşti etc. Prin **r.b.** s-au pus în circulaţie următoarele categorii de semne băneşti noi: bilete ale Băncii de Stat de 10, 25 şi 100 de lei, bilete de tezaur ale Ministerului Finanţelor de 1, 3 şi 5 lei şi monedă divizionară metalică de 1, 3, 5, 10 şi 25 de bani. Noul leu a avut un conţinut în aur fin de 0,079346 g, stabilindu-se concomitent noi cursuri faţă de valutele străine. Condiţiile preschimbării banilor vechi în bani noi stabileau posibilitatea preschimbării nelimitate a sumelor de bani vechi, indiferent de apartenenţa socială sau juridică a prezentatorului, însă preschimbarea s-a făcut în mod diferenţiat, sumele mai mici şi disponibilităţile din conturi fiind mai avantajate. Preschimbarea banilor vechi cu bani noi s-a făcut pentru populaţie şi întreprinderile particulare, individuale, în următoarele proporţii: a) sumele în numerar până la 1 000 de lei vechi inclusiv s-au schimbat în raportul de 100 de lei vechi pentru 1 leu nou; b) sumele de la 1 000 până la 3 000 de lei vechi inclusiv s-au preschimbat în raportul de 200 de lei vechi pentru 1 leu nou; c) sumele care au depăşit 3 000 de lei vechi s-au schimbat în raportul de 400 de lei vechi pentru 1 leu nou. Disponibilităţile băneşti depuse la C.E.C. au fost avantajate la preschimbare. Sumele de lei vechi care au aparţinut unităţilor de stat, cooperatiste şi obşteşti s-au schimbat în raportul de 200 de lei vechi pentru 1 leu nou; disponibilităţile băneşti din conturile acestor unităţi aflate la instituţiile de credit s-au preschimbat în raportul de 20 de lei vechi pentru 1 leu nou. Prin această reformă, leul nou şi-a mărit puterea de cumpărare de 20 de ori comparativ cu leul din 1947. Concomitent, s-au recalculat salariile, pensiile, bursele, ajutorul familial, preţurile, tarifele etc. la nivelul anului 1947, folosindu-se coeficientul 20. O dată cu reforma din ianuarie 1952 s-au redus substanţial preţurile la o serie de bunuri de consum (cu 5-20%), fapt care a contribuit la îmbunătăţirea situaţiei materiale a populaţiei. Această reformă a avut un caracter deflaţionist, reducând considerabil cantitatea numerarului în circulaţie, a avut un caracter de clasă, afectând elementele capitaliste de la oraşe şi sate care au fost astfel silite să restituie societăţii ceea ce şi-au însuşit pe nedrept. Reforma a ridicat puterea de cumpărare a salariilor, a stabilit un sistem bănesc care avea să contribuie la industrializarea ţării şi la cooperativizarea agriculturii, la dezvoltarea producţiei de mărfuri, la ridicarea nivelului de trai al poporului. Reforma a mărit conţinutul în aur al leului, asigurându-se cursuri oficiale mai avantajoase. Obţinerea rezultatelor scontate prin această reformă presupunea: ▪creşterea producţiei industriale şi asigurarea bunurilor de larg consum; ▪sporirea producţiei agricole; ▪ridicarea productivităţii muncii şi reducerea costurilor de producţie; ▪controlul exigent asupra cheltuirii fondului de salarii; ▪acumularea de către stat a unor cantităţi de mărfuri suficiente pentru aprovizionarea fără cartele şi pentru influenţarea pieţei neorganizate în vederea reducerii preţurilor. În ianuarie 1954, conţinutul în aur al leului a fost ridicat la 0,148112 g de aur.

REFORMA SISTEMULUI ASIGURĂRILOR SOCIALE, program de măsuri legislative economice, sociale şi financiare, prin care asigurările sociale se pun de acord cu cerinţele şi cu posibilităţile de protecţie socială a salariaţilor, agricultorilor, pensionarilor şi membrilor lor de

familie. Necesitatea **r.s.a.s.** este determinată de schimbările care au loc în structura ocupațională a populației, de evoluția fenomenelor demografice în perioada de tranziție și în perspectivă, de deficiențele cadrului legislativ existent, de dificultățile tot mai mari privind asigurarea echilibrului financiar al sistemului de asigurări sociale și evoluția necorespunzătoare a nivelurilor nominale și a puterii de cumpărare a pensiilor și a celorlalte drepturi de asigurări sociale. R.s.a.s. este menită să ofere protecție socială adecvată împotriva unor riscuri sociale, cum sunt: bătrânețea, boala, accidentul, invaliditatea, maternitatea, creșterea și îngrijirea copilului, decesul. Obiectivele **r.s.a.s.** sunt astfel stabilite încât se reglementează toate riscurile prevăzute în principalele documente internaționale în domeniul securității sociale, avându-se în vedere că pierderea locului de muncă, ocrotirea sănătății și alocațiile familiale dobândesc o legiferare corespunzătoare. Trăsătura principală a **r.s.a.s.** o constituie consacrarea funcționării mecanismelor solidarității sociale, în primul rând a solidarității între generații. Prin reformă se creează premisele încrederii populației în sistemul asigurărilor sociale, ale echilibrului financiar pe termen mediu și lung, ale acordării unor prestații de asigurări sociale – ajutoare, indemnizații, pensii – care să reprezinte un venit de înlocuire satisfăcător și distribuit în mod echitabil, în raport cu riscul asigurat, cu munca depusă, cu stagiul de cotizare realizat și cu mărimea contribuțiilor plătite. R.s.a.s. este necesară și potrivit prevederilor Acordului european privind asocierea României cu Comunitățile Europene și pentru armonizarea legislației țării noastre cu cea a țărilor comunitare, în perspectiva integrării în Uniunea Europeană. Se analizează și se iau în considerare măsurile de reformă considerate relevante care se întreprind în alte țări europene aflate în tranziție, precum și reformele preconizate în țări europene cu economie de piață avansată. **R.s.a.s.** are următoarele obiective principale: ▪creșterea și egalizarea, pe cât posibil, a vârstei de pensionare, luând în calcul, printre altele, evoluția speranței de viață la vârsta pensionării, a ratelor fertilității și mortalității și a altor elemente specifice care caracterizează evoluția demografică, inclusiv a raportului de dependență; ▪stabilirea unei structuri a prestațiilor pe principiul asigurărilor; ▪introducerea nivelurilor minime pe categorii de pensii și a plafoanelor de venituri pentru determinarea contribuțiilor individuale și a bazei de calcul al pensiei; ▪stabilirea unei formule de calcul al pensiilor care să motiveze o durată de viață activă mai lungă; ▪introducerea unor reglementări clare de indexare a pensiilor în raport cu creșterea prețurilor; ▪definirea clară a venitului care stă la baza determinării contribuțiilor și a pensiilor; ▪împărțirea contribuției de asigurări sociale între agenții economici și salariați; ▪crearea unui sistem unificat de pensii publice care să asigure protecția uniformă a diferitelor categorii de populație activă și echilibrul financiar necesar; ▪dezvoltarea unei structuri organizatorice autonome, de administrare a sistemului unificat de pensii; ▪conceperea și dezvoltarea unui sistem complementar de pensii private etc.

REFORMARE, v. LICHIDARE; LICHIDAREA MIJLOACELOR FIXE.

REFORMĂ, proces complex de transformare – în anumite limite – în domeniul politic, economic, social, financiar, monetar, cultural, a unor stări de fapt pentru a se obține o ameliorare sau un progres.

REFORMĂ BĂNEASCĂ, schimbări esențiale făcute de către stat în sfera circulației bănești, care constau în înlocuirea unui sistem bănesc cu altul sau în modificarea unor părți componente importante ale acestuia. O **r.b.** este efectuată pentru a se lua în considerare modificarea metalului monetar, pentru a retrage din arterele circulației banii de hârtie rămași în plus ca urmare a războiului, a inflației. În mod obișnuit, prin **r.b.** se schimbă și semnele monetare aflate în circulație. Întrucât sunt efectuate de către stat, **r.b.** au un caracter de clasă. Statele care aplicau **r.b.** măreau de fapt impozitele încasate de la populație, luând și alte măsuri care duceau la înrăutățirea condițiilor de viață a oamenilor. În țara noastră, prima **r.b.** a avut loc în anul 1867,

când s-a adoptat un sistem bănesc național bimetalist și când toate monedele străine aflate în circulație au fost înlocuite cu unitatea bănească numită **leu** (v.). O altă reformă a avut loc în anul 1889, prin care s-a adoptat sistemul bănesc monometalist aur. A urmat apoi reforma din anul 1925, care a plafonat emisiunea de monedă la 21 de miliarde de lei până în momentul în care urma să se asigure convertibilitatea metalică a biletelor de bancă, luându-se în acest scop măsuri pentru retragerea din arterele circulației a banilor emiși pentru stat. Plafonarea emisiunii a avut efecte negative asupra dezvoltării economice, asupra relațiilor comerciale cu străinătatea; a asigurat însă o anumită stabilitate a schimbului fără convertibilitatea bancnotelor. Cea mai mare și mai răsunătoare **r.b.** făcută în România de la adoptarea sistemului bănesc al leului în anul 1867 a fost aceea din 7 februarie 1929. Această reformă a constituit o încercare de „însănătoșire a circulației bănești", în urma nereușitei revalorizări din anul 1925. **R.b.** din 1929 a fost impusă de situația grea în care se găsea moneda națională în condițiile crizei generale. Această „stabilizare", potrivit concepției autorilor ei, urma să fie o „încununare" a politicii economice-monetare din perioada postbelică și un punct de plecare pentru dezvoltarea ulterioară a României. Legea monetară din 7 februarie 1929 menține denumirea de leu pentru unitatea monetară, definindu-l ca având un conținut de 10 miligrame de aur cu titlul 9/10 (900‰). Sistemul bănesc al României a rămas bazat tot pe monometalismul aur, care a fost adoptat în 1890. În timp ce prin legea din 1890 leul conținea 0,3226 g de aur cu titlul 900‰, legea din 1929 definește leul ca reprezentând o cantitate de aur de 32,3 ori mai mică, ceea ce practic a însemnat o devalorizare masivă comparativ cu leul din 1890. În acest mod s-a recunoscut prin lege deprecierea suferită de moneda națională între cele două **r.b.** ca urmare a inflației. Numai în anii 1919-1928 leul a pierdut 97% din valoarea sa. Biletele Băncii Naționale a României continuau să fie convertibile la purtător și la vedere la sediul central al băncii și la alegerea acesteia, fie în monede de aur, având curs legal, fie în lingouri de aur, fie în devize străine convertibile în aur. Banca Națională asigura convertibilitatea biletelor de bancă fără a limita cantitatea, însă nici o persoană nu putea prezenta spre rambursare o sumă mai mică de 100 000 de lei deodată. Asemenea măsuri favorizau practic interesele marelui capital financiar. S-a adoptat **etalonul aur-devize** (v.), biletele Băncii Naționale fiind convertibile în aur sau în devize. Pentru succesul reformei, guvernul a contractat o serie de împrumuturi în străinătate, satisfăcând concomitent mai multe interese ale creditorilor din Apus. De asemenea, pentru garantarea împrumuturilor acordate, monopolurile capitaliste au impus statului român înființarea Casei Autonome a Monopolurilor, care a fost împuternicită să exploateze monopolurile statului. O altă condiție a reușitei stabilizării din 1929 a constituit-o înfăptuirea echilibrului bugetar. În acest scop s-au majorat impozitele legiferându-se altele noi. Stabilizarea din 1929 a avut efecte trecătoare; criza din 1929-1933 a condus la eșecul ei.

REFORMĂ BUGETARĂ, complex de operațiuni prin care se aduc modificări importante organizării și funcționării bugetului de stat. În România, **r.b.** a fost înfăptuită la 1 ianuarie 1949. Pe baza noilor premise economice, Marea Adunare Națională a elaborat norme juridice financiare noi, în temeiul cărora se desfășoară întreaga activitate financiar-bugetară din țară. **R.b.** de la 1 ianuarie 1949 a pus capăt practicii bugetare care se caracteriza printr-o pluralitate de bugete, desființând cele aproape 30 de bugete anexe, bugetele cu destinație specială, bugetele diferitelor case autonome etc. În acest fel s-a lichidat sistemul izolării finanțelor locale de finanțele generale și s-a stabilit o legătură organică între acțiunile economice, sociale și culturale locale cu cele republicane. În scopul organizării unui sistem bugetar unitar nou, superior, prin această reformă au fost reorganizate și asigurările sociale de stat, al căror buget era inclus în bugetul republican și făcea parte integrantă din bugetul statului. Prin sus-amintita reformă, anul bugetar corespunde cu anul economic calendaristic (1 ianuarie-31 decembrie); cele mai multe venituri erau concentrate în bugetul de stat, iar executarea de casă a bugetului a fost încredințată Băncii Naționale a României.

În anul imediat următor a fost adoptată o nouă clasificație bugetară, care grupează veniturile după surse, și cheltuielile după destinații. Modificările care au survenit ulterior, în ceea ce privește structura organelor statului și organizarea administrativ-teritorială a țării, s-au reflectat și în structura și funcționarea sistemului bugetar. V. și **clasificație bugetară; executarea de casă a bugetului de stat; sistemul bugetar.**

REFORMĂ FINANCIARĂ, complex de măsuri prin care se aduc importante modificări mecanismului de constituire, repartizare și utilizare a veniturilor statului. În țara noastră sunt cunoscute **r.f.** a lui Constantin Mavrocordat din anul 1741, potrivit căreia boierii beneficiau de exonerări de dări, impozitele se încasau cu precădere în bani și se reglementase o anumită ordine în ceea ce privește cheltuirea veniturilor, **r.f.** din 1831-1832, care a simplificat sistemul impozitelor și al dărilor, **r.f.** a lui Alexandru Ioan Cuza, care a introdus impozitul funciar, iar sarcinile fiscale au fost repartizate pe plătitori în funcție de veniturile realizate, și **r.f.** din anii 1921 și 1923, care prevedeau abolirea impozitelor indirecte, folosirea cu precădere a impozitelor directe, introducerea impozitului global progresiv, instituirea unei evidențe clare a plătitorilor și micșorarea cotelor de impozit pentru clasele avute. Prevederile reformei din 1921, completate cu cele ale reformei din 1923, s-au menținut până la 1 ianuarie 1949, crescând însă continuu ponderea și rolul impozitelor indirecte. **R.f.** înfăptuită la 1 ianuarie 1949 a fost necesară pentru reorganizarea radicală a sistemului de venituri și cheltuieli ale statului socialist. Prin **r.f.** realizată la 1 ianuarie 1949 au fost desființate toate veniturile bugetare care nu mai corespundeau noii orânduiri social-economice, s-au lichidat numărul mare de impozite și haosul din politica fiscală, iar impozitele și toate celelalte venituri bugetare au fost așezate pe baze socialiste. Concomitent s-au dat o nouă orientare și o nouă pondere cheltuielilor bugetare, marea lor majoritate (peste 85%) fiind destinate finanțării dezvoltării economiei naționale și acțiunilor social-culturale. Sistemul veniturilor și cheltuielilor instituit prin **r.** din 1 ianuarie 1949 s-a îmbunătățit mereu în anii următori; el are un rol important în repartizarea rațională a venitului național, în crearea unor condiții favorabile desfășurării activității productive a unităților economice și în alimentarea suficientă cu venituri a bugetului de stat. Noul sistem al veniturilor a fost folosit de stat ca o armă puternică în lupta pentru îngrădirea, eliminarea și lichidarea „elementelor exploatatoare", a contribuit la lichidarea vechii baze, la formarea și la dezvoltarea continuă a noii baze economice.

REFUZ DE ACCEPTARE, v. REFUZ DE PLATĂ.

REFUZ DE PLATĂ, declarație scrisă pe factură, făcută în limitele termenului de acceptare stabilit, prin care întreprinderea cumpărătoare nu acceptă să plătească întreprinderii furnizoare valoarea mărfurilor ce i s-au vândut, pentru motive temeinice. În acest caz ea nu este obligată la plata mărfii și deci banca, prin intermediul căreia se face plata, nu poate micșora disponibilul ei de numerar prin achitarea acelei mărfi. **R. de p.** se comunică băncii printr-o scrisoare în care se specifică suma refuzului, numărul, data și valoarea facturii, emitentul acesteia, termenul de plată și explicațiile temeinice privind motivele refuzării plății mărfii. Dacă **r. de p.** este motivat de încălcarea unor dispoziții legale sau a unor clauze contractuale, în scrisoarea de refuz se precizează care normă juridică sau clauză contractuală nu a fost respectată. Organele bancare verifică temeinicia și realitatea motivelor de **r.** și dacă acesta a fost prezentat în limitele termenului de acceptare. Scrisoarea de refuz cu viza de admitere a refuzului dată de unitatea bancară a cumpărătorului se remite în aceeași zi unității băncii la care este deschis contul furnizorului. Refuzurile se verifică și ulterior atât la banca furnizorului, cât și la banca plătitorului. Rezolvarea eventualelor neînțelegeri dintre unitățile economice furnizoare și cele cumpărătoare este de competența organelor cărora li s-au conferit astfel de competențe. Pe baza înțelegerii stabilite cu furnizorul, cumpărătorul poate reveni asupra refuzului, achitând marfa prin dispoziție de plată; de

asemenea, cumpărătorul are obligația să revină asupra refuzului efectuând plata din proprie inițiativă, atunci când consumă sau valorifică marfa. ❖ **R. de p. integral (total)**, r. admis de către unitățile bancare în urma verificărilor făcute, când: ▪se prezintă pentru plata mărfurilor, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate care nu constituie obiectul unui contract, al unei comenzi sau care nu sunt necesare cumpărătorului; ▪nu s-au respectat clauzele contractuale, legale sau din comenzi; ▪marfa respectivă a fost achitată anterior; ▪marfa n-a sosit până la expirarea termenului de acceptare; ▪suma pretinsă nu este datorată; ▪nu s-au respectat clauzele contractuale referitoare la cantitate, calitate, termen de livrare etc. R. de **p.i. (t.)** nu se admite când este posibil un refuz de plată parțial. ❖ **R. de p. parțial**, r. admis de către unitățile bancare în urma verificărilor făcute, când: ▪mărfurile au fost facturate la un preț superior celui din contract, din comandă sau celui legal; ▪pe lângă mărfurile comandate, au fost expediate și alte mărfuri; ▪s-a expediat o cantitate de mărfuri mai mare decât cea comandată, afară de cazul când mărfurile respective sunt necesare cumpărătorului; ▪s-a expediat o cantitate de mărfuri mai mică decât cea facturată; ▪s-au comis erori de calcul în factură; ▪marfa sosită este incompletă și nefinisată; ▪nu s-au primit toate documentele prevăzute în contract, fără de care produsele respective nu pot fi recepționate și folosite; ▪nu s-au respectat clauzele cu privire la cantitate, calitate, termene de livrare etc. Când este posibil un refuz parțial nu se admite refuzul total. ❖ **R. de p. ulterior**, drept conferit unităților economice de a refuza plata mărfurilor, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate deja și operate în conturile deschise la bancă. **R. de p.u.** poate fi prezentat în situațiile în care mențiunea „livrare prin delegat" nu corespunde realității, prețurile sau tarifele pe baza cărora s-a determinat suma de plată sunt mai mari decât cele legale, suma de plată a fost stabilită eronat, nu s-au respectat clauzele contractuale privitoare la calitate și alte clauze, suma a fost achitată anterior, decontarea s-a făcut prin tranzit achitat, iar unitatea economică intermediară consideră că refuzul de plată din partea cumpărătorului este întemeiat sau când trebuie să se recupereze **contrastaliile** (v.) decontate fără acceptare, dar nedatorate. Plătitorul își recuperează suma pe baza prezentării la bancă a unei **dispoziții de încasare** (v.), în care se arată motivele refuzului, facturile la care se referă refuzul ulterior etc. V. și **tranzit.**

REGIE AUTONOMĂ, mare unitate economică, cu capital de stat (publică), care se organizează și funcționează în ramurile strategice ale economiei naționale – energetică, exploatarea minelor și a gazelor naturale, industria de armament, poștă și transporturi feroviare etc. – care este persoană juridică și funcționează pe bază de gestiune economică și autonomie financiară. **R.a.** pot lua ființă prin hotărâre a guvernului, pentru cele de interes național, sau prin hotărâre a organelor județene și municipale ale administrației de stat, pentru cele de interes local. Prin actul de înființare a **r.a.** se stabilește obiectul său de activitate, patrimoniul, denumirea și sediul principal. **R.a.** pot înființa, în cadrul structurii lor, uzine, fabrici, ateliere, servicii, sucursale și alte subunități. **R.a.** este proprietară a bunurilor din patrimoniul său, deci le posedă, le folosește, le culege fructele și poate dispune de ele în mod autonom (cu respectarea unor limite valorice). Fiind organizată pe baza gestiunii economico-financiare, **r.a.** trebuie să-și acopere toate cheltuielile, inclusiv dobânzile, amortizarea investițiilor și rambursarea creditelor, cu veniturile obținute din activitatea sa și să obțină profit. Cheltuielile pot depăși veniturile numai pentru motive temeinice, în special pentru executarea de lucrări și prestarea de servicii în interes public, cu aprobarea, pentru fiecare caz în parte, a ministrului de stat pentru orientarea economică, pe baza propunerii ministerului de resort, avizată de Ministerul Finanțelor. Concomitent cu aprobarea, în asemenea cazuri se stabilesc cuantumul și sursele de compensare a pierderilor suferite de **r.a.** Anual, **r.a.** elaborează bugetul; operațiunile sale de încasări și plăți se efectuează prin conturi deschise la bănci. **R.a.** face, în anumite limite, operațiuni de încasări și plăți în lei și în valută prin casieria proprie, încheie bilanț contabil și cont de profit și pierderi. Din veniturile realizate, după acoperirea cheltuielilor, **r.a.** își constituie fondul de dezvoltare și fondul de rezervă, asigură sumele necesare satisfacerii cerințelor

social-culturale şi sportive, de perfecţionare şi de recalificare ale personalului angajat; plăteşte impozitele, taxele, contribuţiile pentru asigurările sociale de stat, contribuţiile pentru asigurările sociale de sănătate, contribuţia pentru ajutorul de şomaj etc., precum şi pentru constituirea altor fonduri proprii. Ceea ce rămâne reprezintă profitul net din care până la 10% se utilizează pentru constituirea unui fond de participare a angajaţilor la profituri, iar restul se varsă în proporţie de 50%, după caz, la bugetul de stat sau la bugetul local. În situaţia în care, în cursul unui an, mijloacele **r.a.** nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuielilor curente, **r.a.** poate contracta credite financiare cu Banca Naţională a României sau cu alte bănci, în valoare de cel mult 20% din veniturile brute realizate în anul precedent. Pentru acoperirea eventualelor deficite, **r.a.** pot beneficia de **subvenţii** (v.) de la bugetul de stat sau de la bugetele locale ori pot contracta credite bancare. **R.a.** hotărăşte cu privire la investiţiile ce urmează a fi realizate, potrivit obiectului său de activitate, şi care se finanţează din surse proprii, credite bancare, alocaţii de la bugetul statului sau, după caz, de la bugetele locale. Conducerea **r.a.** revine consiliului său de administraţie, compus din 7-15 persoane, dintre care una este directorul sau directorul general al **r.** Consiliul de administraţie se numeşte de către ministrul de resort sau, după caz, prin decizia conducătorului administraţiei locale. Din consiliul de administraţie fac parte, în mod obligatoriu, un reprezentant al Ministerului Finanţelor şi reprezentanţi ai ministerelor de resort. Ceilalţi membri se numesc dintre ingineri, tehnicieni, economişti şi jurişti. Membrii consiliului de administraţie se numesc pentru o perioadă de patru ani, iar jumătate dintre ei pot fi înlocuiţi la fiecare doi ani; nu pot face parte din mai mult de două consilii de administraţie; îşi păstrează calitatea de angajaţi la unitatea de la care provin; sunt plătiţi cu o indemnizaţie. Consiliul de administraţie rezolvă toate problemele **r.a.** şi, la începutul anului următor, prezintă un raport ministrului de resort sau, după caz, administraţiei locale. Activitatea curentă a **r.a.** este condusă de un director general sau de un director numit de consiliul de administraţie, cu avizul ministrului de resort sau, după caz, al conducătorului administraţiei locale de stat. V. şi **societate comercială.**

REGIM DE ECONOMII 1. Acţiune complexă, permanentă, de gospodărire judicioasă a tuturor resurselor materiale, umane, băneşti şi financiare. 2. Metodă de administrare folosită de unităţile economice pentru a asigura obţinerea unor rezultate maxime cu cheltuieli cât mai mici. Regimul de economii presupune folosirea judicioasă a tuturor resurselor materiale, financiare şi a forţei de muncă în vederea înfăptuirii reproducţiei sociale. **R. de e.** nu poate însemna sistarea sau oprirea cheltuielilor, ci presupune lichidarea manifestărilor de risipă, a lipsei spiritului de gospodărire, preîntâmpinarea superficialităţii în ceea ce priveşte aprecierea necesităţii, oportunităţii şi eficienţei anumitor cheltuieli şi acţiuni, eliminarea rebuturilor şi a cheltuielilor neproductive. Această metodă de conducere presupune folosirea complexă şi intensivă a maşinilor şi a utilajelor, utilizarea judicioasă a activelor circulante, valorificarea superioară a materiilor prime, folosirea înlocuitorilor, recuperarea, reciclarea şi refolosirea materialelor, accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante, creşterea productivităţii muncii, ridicarea calităţii produselor, reducerea costurilor de producţie, sporirea acumulărilor băneşti, intensificarea ritmului reproducţiei etc.

REGIM VALUTAR, totalitatea reglementărilor legale, a principiilor şi a regulilor de procedură stabilite de un stat cu privire la deţinerea şi la utilizarea valutelor şi a altor mijloace de plată străine de către persoane fizice şi juridice rezidente şi străine. De asemenea, **r.v.** reglementează cursul de schimb al monedei naţionale, rezerva valutară, utilizarea aurului şi a altor metale preţioase. V. şi **valută; curs valutar.**

REGIM VAMAL, totalitatea normelor juridice (legi, decrete, ordonanţe, hotărâri, decizii, regulamente etc.) referitoare la taxarea intrării şi a ieşirii bunurilor dintr-o ţară, precum şi controlul ce se efectuează la trecerea frontierei asupra îndeplinirii tuturor formalităţilor vamale, plăţii taxelor

vamale, aplicării tarifului vamal şi asupra celorlalte operaţiuni. În România, r.v. este stabilit şi aplicat pe baza principiilor politicii vamale, ţine seama de convenţiile pe care ţara noastră le-a semnat şi este chemat să contribuie la facilitarea schimburilor economice, cultural-ştiinţifice şi la dezvoltarea turismului internaţional, să protejeze patrimoniul cultural naţional, să apere sănătatea poporului, orânduirea social-economică şi de stat etc. Pentru transpunerea în viaţă a r.v. au fost organizate şi funcţionează unităţi vamale în punctele de control pentru trecerea frontierei de stat şi în interiorul ţării. Sunt permise intrarea şi ieşirea din ţară a mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a oricăror alte bunuri numai prin punctele de control pentru trecerea frontierei de stat. Exportul şi importul de mărfuri se realizează de către unităţile de stat pe baza normelor legale care reglementează comerţul exterior şi cooperarea economică internaţională, pe baza autorizaţiilor de export şi import. Potrivit r.v., mărfurile care se exportă nu sunt spuse taxelor vamale, în timp ce mărfurile provenite din import sunt supuse unor taxe vamale în conformitate cu tariful vamal de import. În vederea stimulării extinderii şi diversificării formelor de comerţ exterior şi de cooperare internaţională, în ţara noastră se pot crea porturi şi zone libere în care se asigură unele înlesniri vamale sau se permite, în limitele legale, introducerea sau scoaterea din ţară a diferitelor bunuri de uz personal, familial sau gospodăresc. Încălcarea normelor care reglementează r.v. atrage răspunderea disciplinară, contravenţională, penală, materială sau civilă, după caz, a persoanelor vinovate. Ministerele, diferitele organe centrale şi unităţile cu activitate de import-export sunt obligate să respecte toate normele privind efectuarea operaţiunilor cu străinătatea, precum şi normele referitoare la vămuire. Organele vamale ale ţării noastre sunt răspunzătoare de aplicarea întocmai a normelor care reglementează r.v., de vămuirea corectă a mărfurilor la import şi la export, precum şi de prevenirea, constatarea şi sancţionarea încălcării normelor vamale. Ministerul Industriei şi Resurselor este răspunzător de înfăptuirea politicii statului român în domeniul vamal. V. şi **politica vamală; taxă; taxă vamală.**

REGIM VAMAL DE „DRAWBACK“, r.v. suspensiv care constă în restituirea totală sau parţială a taxelor vamale de import percepute cu ocazia introducerii în ţară a unor materii prime, piese componente sau mărfuri, dacă acestea se reexportă în aceeaşi stare sau după ce au fost transformate, prelucrate sau reparate în vederea exportului ori au fost încorporate în produse de export. Evitarea încărcării costurilor de producţie cu taxe vamale şi alte impozite indirecte prezintă o deosebită importanţă pentru asigurarea competitivităţii mărfurilor pe piaţa internaţională. În funcţie de specificul legislaţiei fiecărei ţări, de natura mărfurilor, precum şi de particularităţile procesului de producţie, practica internaţională oferă exportatorilor unele soluţii, cum sunt: ▪organizarea şi desfăşurarea procesului de producţie într-o **zonă vamală liberă** (v.); ▪dobândirea statutului de **antrepozit vamal** (v.); ▪restituirea taxelor vamale achitate conform regimului vamal de drawback, dacă acesta este legiferat în ţara respectivă. **R.v. de „d.“** se poate acorda de către organele vamale la solicitarea importatorilor numai pentru acele mărfuri care pot fi identificate cu ocazia reexportului sau pentru care se poate dovedi, cu acte justificative, efectuarea uneia dintre operaţiunile prevăzute. Acordarea acestui regim vamal se face la cererea importatorilor, o dată cu depunerea declaraţiei vamale de import, numai la vămile de interior în a căror rază de competenţă se află destinatarii. Organele vamale pot cere importatorilor ţinerea de evidenţe care să permită verificarea ulterioară a exactităţii datelor înscrise în documentele justificative ce se prezintă cu ocazia cererii de restituire a taxelor vamale; de asemenea, pot dispune ca mărfurile supuse r.v. de „d.“ să fie depozitate în loturi separate de alte mărfuri sau ca operaţiunile efectuate cu acestea să se desfăşoare în locuri speciale sau în locuri aflate sub supraveghere vamală. Prin acordarea r.v. de „d.“ statul renunţă la o parte din taxele vamale, dar obţine în schimb o creştere a forţei concurenţiale pe pieţele externe ale mărfurilor naţionale. Concomitent cu acordarea r.v. de „d.“, organele vamale pot stabili un termen pentru reexportul mărfurilor; la cererea justificată a

importatorilor, acest termen poate fi prelungit. Declarația vamală de export pentru mărfurile importate în **r.v.** de **„d."** se depune la vama care a acordat regimul, împreună cu cererea de restituire a taxelor vamale și cu documentele justificative solicitate. Organele vamale nu acceptă restituirea taxelor pentru cererile depuse după acordarea liberului de vamă la export. Organele vamale rezolvă cererile de restituire a taxelor vamale în termen de 30 de zile. Dacă importatorii nu respectă condițiile stabilite pentru verificarea reexportului mărfurilor importate, în urma controlului efectuat la destinatar, organele vamale au latitudinea să decidă retragerea **r.v.** de **„d."** pe baza unui act de constatare vamală. În România, **r.v.** de **„d."** a fost instituit prin H. G. nr. 1274 din 8 decembrie 1990. V. și **regim vamal; regim vamal suspensiv.**

REGIM VAMAL SUSPENSIV, norme juridice vamale care prevăd suspendarea pe o perioadă determinată a perceperii taxelor vamale și a aplicării restricțiilor de import la introducerea mărfurilor pe teritoriul vamal al statului respectiv. Instituirea **r.v.s.** a fost reclamată de stimularea schimburilor comerciale între țări, ca și de diviziunea internațională a muncii. **R.v.s.** se instituie prin legislația națională a statelor. Cu toate că **r.v.s.** au în fond un conținut unitar, în practică se întâlnește o diversitate de forme, datorită modului diferit de penetrabilitate a frontierelor vamale, precum și ca urmare a particularităților procedurale. Exonerarea sau suspendarea temporară a plății taxelor vamale, ca și alte derogări de la aplicarea regimului de import reprezintă instrumente de stimulare a activității unităților economice care efectuează operațiuni de import-export. În practica internațională se cunosc următoarele tipuri de **r.v.s.** la import: ▪**antrepozite vamale** (v.); ▪import temporar; ▪operațiuni de tranzit al mărfurilor; ▪**drawback** (v.); reexporturi; ▪**zonă vamală liberă** (v.).

REGISTRATOR, societate comercială specializată, companie care ține evidența titlurilor financiare emise, atestă originalitatea lor și controlează dacă numărul titlurilor în circulație nu depășește numărul aprobat de către organul de stat competent.

REGISTRATURĂ, serviciul (biroul) unei unități economice, al unui minister, al unei instituții financiare, bancare etc., în care se înregistrează zilnic corespondența ce se primește sau se expediază. **R.** are o mare importanță pentru ținerea evidenței corespondenței și pentru urmărirea soluționării ei la timp.

REGISTRELE SOCIETĂȚII PE ACȚIUNI, potrivit prevederilor legale, societățile pe acțiuni sunt obligate să conducă următoarele registre: ▪**registrul acționarilor,** în care se menționează numele, prenumele, denumirea, domiciliul sau sediul acționarilor cu acțiuni nominative, precum și vărsămintele făcute în contul acțiunilor; ▪**registrul ședințelor și deliberărilor adunărilor generale;** ▪**registrul ședințelor și deliberărilor consiliului de administrație;** ▪**registrul ședințelor și deliberărilor comitetului de direcție;** ▪**registrul deliberărilor și constatărilor făcute de cenzori** în exercitarea mandatului lor; ▪**registrul obligațiunilor,** care evidențiază totalul obligațiunilor emise și al celor rambursate, precum și numele, prenumele, denumirea și domiciliul sau sediul titularilor, când ele sunt nominative. Registrele sunt ținute, după caz, prin grija consiliului de administrație, a comitetului de direcție sau a cenzorilor. Administratorii au obligația să pună la dispoziția acționarilor primele trei registre și să elibereze la cerere, pe spezele acestora, extrase de pe ele. De asemenea, sunt obligați să pună la dispoziția deținătorilor de obligațiuni registrul obligațiunilor și extrase de pe el pe cheltuiala posesorilor lor.

REGISTRU DE CADASTRU, r. în care sunt înregistrate datele de identificare a proprietăților funciare de pe un anumit teritoriu și care servește la programarea producției agricole, la așezarea impozitului agricol. În **r.** de **c.** sunt descrise și inventariate bunurile din fiecare

localitate, sunt precizate suprafețele de teren, valoarea fiecărei parcele de teren, cu menționarea veniturilor realizate de pe terenurile respective. **R. de c.** a fost folosit nu numai pentru impozitul funciar, ci și pentru alte impozite numite cadastrale.

REGISTRU DE CASĂ, instrument de lucru ținut obligatoriu de către casier pentru evidența operativă zilnică, în ordine cronologică, a tuturor încasărilor și plăților făcute în numerar de întreprindere, cooperativă, instituție, în **limita soldului de casă** (v.). Operațiunile de încasări și plăți se înscriu în **r. de** către casier, pe baza actelor justificative întocmite în dublu exemplar; la sfârșitul zilei se totalizează operațiunile de încasări și plăți în numerar, se calculează soldul casei și se reportează pe fila din ziua următoare. Al doilea exemplar al **r. de c.**, împreună cu documentele justificative, se depune la compartimentul financiar-contabil, în aceeași zi, sub semnătură. Obligatoriu, în aceeași zi sau cel mai târziu a doua zi, compartimentul financiar-contabil verifică documentele de încasări și plăți în numerar depuse de casier și dacă soldul înregistrat este corect stabilit. Cu privire la încasări, se verifică dacă sumele înregistrate în **r. de c.** corespund cu cele prevăzute în duplicatele chitanțelor emise, cu cecurile eliberate din **carnetele de cecuri** (v.) etc. sau dacă sumele intrate în casierie au fost depuse la bancă în termenele stabilite, pe baza foilor de vărsământ cu chitanță. Referitor la plăți, se verifică dacă sumele înregistrate în **r. de c.** corespund cu cele prevăzute în documentele prezentate (state de salarii, liste de plată etc.) și dacă salariile neachitate au fost corect determinate și depuse la timp la bancă. V. și **casier.**

REGISTRU DE CORESPONDENȚĂ, instrument de lucru ținut de către toate unitățile economice, instituțiile de stat, unitățile bancare, de asigurări etc., în care se înregistrează corespondența primită, expeditorul acesteia, conținutul corespondenței, data primirii etc., precum și răspunsul dat fiecărei scrisori, numărul, data scrisorii de răspuns etc.

REGISTRU DE EVIDENȚĂ, instrument de lucru condus de către unitățile bancare, în care se înregistrează scrisorile de garanție eliberate unităților economice. Din **r. de e.** se dau numere de ordine fiecărei scrisori de garanție, separat de numărul de ieșire care se dă din registrul de corespondență. În **r. de e.**, în dreptul numărului de ordine al scrisorii de garanție se menționează suma garantată, unitatea plătitoare căreia i s-a eliberat scrisoarea, unitatea economică furnizoare beneficiară a scrisorii, unitatea bancară care îl servește pe furnizor, termenul de valabilitate etc. V. și **scrisoare de garanție.**

REGISTRU DE EVIDENȚĂ A DATORIEI PUBLICE LOCALE, r. în care se înscrie valoarea totală a datoriei contractate de autoritatea administrației publice locale; include informații cu privire la împrumuturi, detalierea datoriilor și diferite informații stabilite prin norme metodologice emise de Ministerul Finanțelor.

REGISTRUL BANCAR, r. oficial, public, în care sunt înmatriculate băncile-persoane juridice române și sucursalele băncilor străine care au fost autorizate să funcționeze pe teritoriul României. **R.b.** este ținut de Banca Națională a României și de sucursalele acesteia în sistem computerizat. Introducerea și actualizarea datelor din **r.b.** se efectuează de către Direcția Generală de Autorizare, de Reglementare și de Supraveghere Prudențială a Societăților Bancare. **R.b.** cuprinde următoarele rubrici: ▪numărul și data înmatriculării în **r.b.**; ▪denumirea băncii, însoțită de forma juridică; ▪adresa sediului social; ▪numărul și data înmatriculării în Registrul Comerțului; ▪data autorizării funcționării băncii de către Banca Națională a României; ▪seria, numărul și data autorizației emise de Banca Națională a României; ▪data radierii înregistrării; ▪observații. Înmatricularea băncilor în **r.b.** se face în ordinea cronologică a autorizării acestora de către Banca

Națională a României. În r.b. se fac mențiuni despre retragerea autorizației, reorganizare, lichidare, faliment, fuziune, schimbarea denumirii etc. R.b. este permanent accesibil publicului, la sediul central al Băncii Naționale a României – prin direcția de comunicare din cadrul secretariatului general – și la sucursalele acesteia. V. și **Registrul Comerțului.**

REGISTRUL COMERȚULUI, r. oficial, public, în care se înregistrează în mod obligatoriu înființarea societăților comerciale, cu evidențierea sediului, a obiectului de activitate, a capitalului, a membrilor fondatori etc., precum și modificările care survin în forma de proprietate, în organizare, în mărimea capitalului, în obiectul de activitate etc. În România, R.C. a fost reînființat în anul 1991, iar înregistrarea unităților marchează și momentul dobândirii personalității juridice a lor. Înregistrarea în **R.C.** se poate face numai pe baza încheierii date de judecătorul care a fost delegat sau, în alte cazuri, pe baza unei hotărâri judecătorești rămase definitivă. **R.C.** este ținut de către Oficiul **R.C.** care funcționează în fiecare județ și în municipiul București. La nivel național, **R.** Central al **C.** este condus de către Oficiul Național al **R.C.**, care este organizat și funcționează pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României. Potrivit normelor juridice în vigoare, comercianții au obligația ca, înainte de începerea comerțului, iar în cursul exercitării și la încetarea comerțului, să ceară înscrierea în același registru a mențiunilor privind actele și faptele care trebuie înregistrate. Comercianții sunt persoanele fizice care exercită în mod obișnuit acte de comerț, societățile comerciale, regiile autonome și organizațiile cooperatiste. Nu au obligația înregistrării meseriașii și țăranii care își desfac produsele din gospodăria proprie. Comercianții cer înmatricularea la Oficiul Registrului Comerțului din județ sau din municipiul București, în funcție de locul în care își au sediul. Oficiul **R.C.** este obligat să elibereze, pe cheltuiala persoanei care a făcut cererea, copii certificate de pe înmatricularea sau mențiunile făcute și de pe actele prezentate, precum și certificatele prin care se constată că un anumit act sau fapt nu este înscris sau menționat în **R.C.** Înmatricularea și mențiunile sunt opozabile terților de la data efectuării lor în **R.C.** ori de la publicarea lor în Monitorul Oficial al României. Registrele sunt numerotate și parafate de judecătorul delegat de tribunalul județean, respectiv al municipiului București, care și controlează lunar înregistrările efectuate în **R.C.** Pentru fiecare an se deschide un registru. Fiecare comerciant înregistrat poartă un număr de ordine, începând cu numărul 1 în fiecare an. Cererea de înmatriculare în **R.C.** a unui comerciant persoană fizică cuprinde: numele și prenumele, cetățenia, domiciliul, data și locul nașterii, starea civilă, averea și modul de evaluare a acesteia, activitatea comercială anterioară, firma comercială și sediul acesteia, a sucursalelor sau a filialelor din țară sau din străinătate, actul de autorizare pentru exercitarea comerțului, obiectul comerțului. Cererea de înmatriculare trebuie însoțită de acte doveditoare ale datelor pe care aceasta le cuprinde. Ea trebuie făcută personal sau prin împuternicit, cu procură specială și autentică. Pentru dovedirea specimenului de semnătură, comerciantul semnează în **R.C.** în prezența judecătorului delegat, a conducătorului oficiului ori a înlocuitorului acestuia, care certifică semnătura. În absența comerciantului, semnătura în registru poate fi înlocuită prin prezentarea acesteia, legalizată de notar. Cererea de înmatriculare în **R.C.** a unei societăți în nume colectiv sau în comandită simplă cuprinde: ▪datele privind persoana fiecărui asociat, pentru persoanele fizice, și, după caz, denumirea, naționalitatea și sediul, pentru persoanele juridice: ▪datele privind firma; ▪forma juridică și obiectul societății; ▪capitalul social, aportul fiecărui asociat la capital, modalitatea de constituire și de vărsare a acestuia – pentru aportul în bunuri, valoarea lor și modul de evaluare; ▪administratorii societății și limita puterilor lor; ▪partea fiecărui asociat la beneficii și pierderi; ▪durata societății. Cererea de înmatriculare în **R.C.** a unei societăți pe acțiuni sau în comandită pe acțiuni trebuie să cuprindă: ▪datele care privesc pe fondatori; ▪firma și sediul societății și, după caz, ale sucursalelor și ale filialelor; ▪forma juridică și obiectul societății; ▪capitalul social subscris și cel vărsat; ▪valoarea bunurilor constituite ca aport în natură și modul de evaluare, numărul

acțiunilor acordate pentru aceasta și avantajele rezervate fiecărui fondator; ▪numărul și valoarea nominală a acțiunilor (nominative și la purtător); ▪numărul, numele și prenumele, precum și cetățenia administratorilor, garanția pe care sunt obligați să o depună, iar pentru societățile în comandită pe acțiuni, numele și prenumele, domiciliul și cetățenia comanditaților sau, după caz, firma, naționalitatea și sediul acestora; ▪numărul, numele și prenumele, precum și cetățenia cenzorilor; ▪modul de distribuire a beneficiilor; ▪condițiile pentru validitatea hotărârilor adunării generale și exercițiul dreptului la vot; ▪durata societății; ▪aportul la capital al comanditarilor în societatea pe acțiuni; ▪operațiunile încheiate în contul societății ce se constituie și pe care societatea urmează să le preia asupra sa. Aceleași documente se depun și de către societățile cu răspundere limitată. Cererea de înregistrare în **R.C.** a unei regii autonome cuprinde: ▪actul de înființare, denumirea și sediul acesteia; ▪obiectul de activitate; ▪subunitățile regiei care pot intra în relații contractuale cu terții și limitele împuternicirii acordate în acest scop; ▪persoanele împuternicite să reprezinte regia autonomă și subunitățile acesteia. Organizațiile cooperatiste care se constituie sub forma juridică a unei societăți comerciale se înmatriculează în **R.C.**, în principiu, pe baza aceleiași documentații. Dovedirea specimenului de semnătură a administratorilor și, după caz, a reprezentanților societăților comerciale se face potrivit cerințelor menționate mai sus. De regulă, cererea de înmatriculare în **R.C.** se face în termen de 15 zile și trebuie semnată de cel puțin un administrator sau de un reprezentant al acestuia. În **R.C.** se înregistrează și diferite mențiuni care privesc pe comerciant sau firmele supuse înregistrării. Comerciantul care are sucursale sau filiale trebuie să solicite înmatricularea acestora la Oficiul Registrului Comerțului de la locul în care se află sediul fiecărei sucursale sau filiale. Comerciantul care are sediul principal al comerțului său în străinătate și care înființează o sucursală sau o filială în România este supus tuturor dispozițiilor referitoare la înmatricularea, menționarea și publicarea actelor și faptelor cerute pentru comercianții din țară. Aceste formalități se îndeplinesc la sediul sucursalei sau al filialei. Oricine se consideră prejudiciat prin înmatriculare sau printr-o mențiune din **R.C.** are dreptul să ceară radierea ei. Judecătorul delegat se pronunță asupra cererii de radiere printr-o încheiere cu citarea părților. Încheierea poate fi atacată cu recurs la tribunalul județean sau al municipiului București, în termen de 15 zile de la data pronunțării. Comerciantul este obligat să menționeze pe facturi, scrisori, oferte, comenzi, tarife, prospecte și pe orice alte documente folosite în comerț numărul de ordine sub care este înmatriculată firma în **R.C.** și anul înmatriculării. V. și **firmă; emblemă; Oficiul Registrului Comerțului.**

REGISTRUL DATORIEI PUBLICE A STATULUI, r. în care se evidențiază, în ordine cronologică, situația tuturor obligațiilor interne și externe contractate direct de stat. Ministerul Finanțelor conduce registre în care sunt înscrise mențiuni privind datoria publică și garanțiile de stat pentru împrumuturile României. Registrele cuprind date privind situația datoriei publice, a scrisorilor de garanție emise, valoarea, nivelul dobânzilor și al comisioanelor aferente împrumuturilor garantate de Ministerul Finanțelor și alte informații necesare. **R.d.p.** a s. cuprinde: a) **subregistrul datoriei publice interne**, care conține informații de identificare a împrumuturilor interne, și anume: numărul de ordine al împrumutului, denumirea împrumutului, data emisiunii, data scadenței, valoarea împrumutului, rata dobânzii, zile scadente, observații etc; b) **subregistrul datoriei publice externe**, care evidențiază, în ordine cornologică, situația tuturor obligațiilor externe contractate direct de stat prin Ministerul Finanțelor și care conține: numărul de ordine al împrumutului, data semnării împrumutului, denumirea documentului încheiat și data semnării, denumirea și scopul împrumutului, denumirea creditorului, numărul de ordine și data contractării împrumutului, denumirea împrumutului, valoarea împrumutului (valuta de contract), rata dobânzii, nivelul comisioanelor și alte costuri (%), perioada de grație, numărul și data acordului subsidiar de împrumut, numărul și data actelor adiționale la acorduri, observații etc. V. și **serviciul datoriei publice externe; serviciul datoriei publice interne; datorie publică; datorie publică externă.**

REGISTRUL DE EVIDENȚĂ A DATORIEI PUBLICE LOCALE, r. în care se înscrie datoria totală contractată pe piața internă și pe cea externă de autoritatea administrației publice locale. Împrumuturile contractate de autoritățile administrației publice locale fac parte din datoria publică a României, dar nu reprezintă datorii sau răspunderi ale Guvernului. Plata serviciului aferent acestor împrumuturi se efectuează exclusiv din veniturile prin care s-au garantat împrumuturile respective de către autoritățile administrației publice locale. R. de e. a **d.p.l.** cuprinde informații cu privire la suma totală a datoriei autorităților administrației publice locale, pe felul acestor datorii, și cuprinde: a) **subregistrul datoriei publice interne locale,** care evidențiază: ▫numărul de ordine al împrumutului; ▫anul contractării; ▫numărul de ordine al garanției de stat și anul emiterii; ▫denumirea împrumutului; ▫destinația împrumutului; ▫denumirea documentului încheiat; ▫data și locul semnării documentului încheiat; ▫denumirea și sediul creditorului; ▫denumirea și sediul împrumutatului; ▫valoarea împrumutului în lei; ▫rata dobânzii și termenele de plată; ▫nivelul comisionului de angajament; ▫nivelul comisionului de neutralizare; ▫perioada de grație; ▫alte costuri etc.; b) **subregistrul datoriei publice externe locale,** care conține: ▫numărul de ordine al împrumutului; ▫anul contractării; ▫numărul de ordine al garanției de stat și anul emiterii; ▫denumirea documentului încheiat; ▫data și locul semnării documentului încheiat; ▫denumirea și sediul creditorului; ▫denumirea și sediul împrumutatului; ▫valoarea împrumutului (în valută); ▫rata dobânzii; ▫comisionul de angajament; ▫comisionul de neutralizare; ▫perioada de grație; ▫alte costuri etc. V. și **împrumuturi contractate de autoritățile administrației publice locale.**

REGISTRUL DE ÎNDRUMARE ȘI CONTROL, r. ținut de către ministere, întreprinderi, cooperative, instituții etc., în care se consemnează obligatoriu data actelor de control încheiate, constatările, recomandările, măsurile și sancțiunile dispuse de către toate organele de control care verifică activitatea lor economică, socială, financiară, de credit etc. Înainte de exercitarea controlului, organele de control sunt obligate să consulte acest registru pentru a lua cunoștință de obiectivele și de perioadele cuprinse în acțiunile de control precedente, constatările făcute, măsurile stabilite și stadiul aducerii lor la îndeplinire, evitând paralelismele și suprapunerile. Acest r. este numerotat, șnuruit, sigilat și se păstrează de către conducătorul unității sau de către înlocuitorul lui, trebuind să fie prezentat cu promptitudine organelor competente.

REGISTRUL EXPERTULUI, r. în care expertul postului de tranzacții din cadrul bursei ține evidența fiecărei categorii de titluri financiare. Pe pagina din stânga se înregistrează toate ordinele de cumpărare, iar pe pagina din dreapta toate ordinele de vânzare. **R.e.** creează o imagine de ansamblu asupra situației pieței (bursei), atât ca volum, cât și ca valoare.

REGISTRUL GARANȚIILOR DE STAT PENTRU ÎMPRUMUTURI, r. care evidențiază situația tuturor garanțiilor statului pentru împrumuturile interne și externe. **R.** se întocmește separat pentru garanțiile interne de stat și separat pentru garanțiile externe de stat. **Subregistrul garanțiilor interne de stat** conține informații de identificare a împrumutului intern garantat de stat, cum sunt: numărul de ordine al împrumutului, data semnării împrumutului, denumirea și scopul împrumutului, numărul de ordine și data emiterii garanției, denumirea garantului, denumirea creditorului, suma garantată, rata dobânzii, nivelul comisioanelor și alte costuri, numărul și data convenției de garanție, numărul și data actelor adiționale la garanție, observații etc. **Subregistrul garanțiilor externe de stat** evidențiază situația tuturor obligațiilor externe garantate de stat și menționează numărul din **subregistrul datoriei publice externe** (v.). Subregistrul garanțiilor externe de stat conține informații de identificare a împrumuturilor externe garantate de stat, cum sunt: numărul de ordine al împrumutului, data semnării împrumutului, denumirea și scopul împrumutului, numărul de ordine și data emiterii garanției, denumirea garantului, denumirea creditorului, suma garantată (valuta de contract), rata dobânzii, nivelul

comisioanelor şi alte costuri, numărul şi data convenţiei de garantare, numărul şi data actelor adiţionale de garanţie, observaţii etc. V. şi **împrumut de stat; împrumut de stat extern; datorie publică; garanţie de stat pentru împrumuturile de stat interne şi externe; registrul datoriei publice a statului; convenţie pentru împrumuturi externe contractate cu garanţia statului.**

REGISTRUL ROMÂN AL ACŢIONARILOR (R.R.A.), organizaţie independentă responsabilă cu ţinerea corectă a registrelor acţionarilor, având un rol important în funcţionarea pieţei extrabursiere. Această organizaţie a fost înfiinţată în august 1996 sub forma unei societăţi pe acţiuni. Membrii fondatori sunt: Banca Comercială a României, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Agricolă, Bancorex, Banca Comercială „Ion Ţiriac", Banc Post, MindBank şi Banca Internaţională a Religiilor. **R.R. al A.** are următoarele atribuţii: ▪înregistrarea acţionarilor şi a acţiunilor pe care le deţin sub formă de înscrisuri în conturi; ▪emiterea confirmărilor privind proprietatea; ▪înregistrarea modificărilor de proprietate rezultate din tranzacţiile cu acţiuni; ▪înregistrarea schimbărilor de nume şi de adrese ale acţionarilor; ▪transferul sau schimbarea valorilor mobiliare; ▪acordarea şi înregistrarea în cont a dividendelor acţionarilor etc. V. şi **piaţa extrabursieră.**

REGRES, acţiune juridică îndreptată de către o persoană fizică sau juridică faţă de altă persoană, pentru recuperarea unei sume plătite. **R.** se practică în cazuri de protest al poliţelor sau cecurilor. Girantul care a achitat un cec sau o poliţă protestată are dreptul de **r.** faţă de giranţii anteriori şi faţă de emitent, care au răspundere solidară pentru cec şi, respectiv, poliţă. Acţiunea de **r.** se exercită de către posesorul titlului de credit, la scadenţă sau înainte de aceasta, împotriva trăgătorului, giranţilor şi avaliştilor, dacă trasul refuză plata în întregime sau în parte. Pentru deschiderea acţiunii de **r.** sunt necesare: prezentarea titlului de credit în termenele legale, refuzul nejustificat al plăţii, existenţa protestului de neplată a titlului de credit, înştiinţarea trăgătorului şi a giranţilor despre neplata titlului de credit, depunerea la dosar a titlului de credit (cambiei) în original. Acţiunea de **r.** se poate exercita şi înainte de scadenţă, în situaţia în care starea economică a trasului este incertă. Titlul de credit (cambia) devine exigibil în cazurile când: ▪a fost refuzat la acceptare total sau parţial; ▪trasul este în stare de faliment, indiferent dacă a acceptat sau nu cambia; ▪trasul este insolvabil, chiar dacă starea de încetare a plăţilor nu este constatată printr-o hotărâre judecătorească; ▪alţi creditori au întreprins executarea silită asupra bunurilor trasului fără rezultate; ▪a survenit falimentul trăgătorului unei cambii neacceptate. Posesorul titlului de credit poate cere prin acţiunea de **r.** suma stipulată în titlu, dobânzile corespunzătoare şi diferite cheltuieli accesorii. La rândul său, debitorul de **r.** care a efectuat plata este îndreptăţit să urmărească obligatul precedent. V. şi **protest; acţiune de regres.**

REGRESANT, persoană care ridică pretenţii de rambursare a sumei plătite pentru o poliţă sau un cec protestat, faţă de altă persoană obligată la plata acestor hârtii de valoare.

REGRESAT, persoana faţă de care se prezintă pretenţia de rambursare a sumei plătite, de către o altă persoană, pentru o poliţă sau un cec protestat.

REGULA RETENŢIEI, determinarea de către stat a unei cote minime din veniturile obţinute prin tranzacţii de poziţii într-un cont de siguranţă restricţionat; cotă (sumă) care trebuie să fie reţinută în cont, din care să poată micşora treptat datoria investitorului faţă de bancă etc.

REGULAMENTUL VAMAL, act normativ care cuprinde reguli, norme de procedură şi alte norme privind realizarea activităţii vamale. **R.v.** are la bază principiile şi prevederile Codului vamal şi se referă la: vămuirea mărfurilor la import şi la export, tariful vamal, regimul de antrepozit, transbordarea şi tranzitul vamal, supravegherea vamală, vămuirea mărfurilor, reducerile

de taxe vamale pentru trecerea frontierei de către mărfurile care aparţin unor persoane juridice şi fizice române şi străine etc. V. şi **Codul vamal; taxă vamală.**

REGULARIZARE, operaţiune prin care se calculează plăţile efectuate într-o anumită perioadă, trecută şi prezentă, pentru a se constata dacă acestea s-au efectuat în mod corect, şi prin care se achită sumele datorate sau se restituie plătitorului sumele achitate în plus. De exemplu, regularizarea amortismentului, a vărsămintelor din impozitul pe profit la bugetul statului etc.

REGULARIZAREA BUGETARĂ, v. ECHILIBRAREA BUGETARĂ.

„REGULILE CLUBULUI THE UNITED KINGDOM STEAM SHIP ASSOCIATION", reguli care stau la baza asigurării „protecţie şi indemnizaţie" realizată prin cluburile armatorilor din Anglia. Conform acestor reguli, asigurarea „protecţie şi indemnizaţie" apare ca o asigurare de responsabilitate nelimitată, care nu fixează o valoare de asigurare şi nici nu stabileşte un maximum de acoperire asigurativă. În aceste reguli se mai precizează că terţul dăunat nu are acţiune directă faţă de club, deoarece – după legea engleză – acţiunea directă contra asigurării responsabilităţii poate avea loc numai în caz de insolvabilitate a asiguratului. De asemenea, proprietatea comună asupra navei şi mărfurilor transportate nu împiedică, din punctul de vedere al asigurării, reclamaţiile pentru daunele suferite la mărfuri, de a căror producere se face responsabil cărăuşul. De menţionat că la asigurările de „protecţie şi indemnizaţie" practicate de societatea de asigurări se aplică şi prevederile cuprinse în „R.C. The U.K.S.S.A". V. şi **asigurarea „protecţie şi indemnizaţie".**

REGULILE LICITAŢIEI DE BURSĂ, norme, reguli ce se aplică de către expertul postului în vederea desfăşurării ordonate, nediscriminatorii, a tranzacţiilor. Oferta şi cererea sunt lansate cu voce tare, tranzacţiile secrete fiind interzise. La începerea unei licitaţii, oferta cu preţul cel mai ridicat şi cererea cu preţul cel mai scăzut au prioritate. Există prioritate de timp: la preţ identic, prima strigare la un preţ dat are prioritate faţă de a doua strigare; dacă două strigări au loc în acelaşi timp, se respectă prioritatea cantităţii celei mai mari. O nouă licitaţie, la un preţ nou, începe numai atunci când toate tranzacţiile bazate pe un preţ anterior s-au încheiat.

REGULILE YORK-ANVERS 1950, ansamblu de reguli privind reglementările **avariei generale sau comune** (v.), adoptate de bunăvoie de către părţi în aproape toate ţările maritime, deoarece sunt considerate cele mai conforme cu cerinţele comerţului maritim internaţional. **R.Y.-A.** se aplică în cazul în care, din necesitate, se face un sacrificiu sau o cheltuială extraordinară pentru siguranţa comună, în scopul de a feri de primejdie reală şi gravă bunurile asigurate într-un transport maritim. Pierderile înregistrate se repartizează între navă, navlu şi marfă, proporţional cu valoarea acestora, chiar dacă mărfurile sacrificate nu au fost asigurate. După opiniile unanime ale specialiştilor, **R.Y.-A. 1950** reprezintă cea mai avansată reglementare în materie de avarie comună. **R.Y.-A. 1950** se compun din trei părţi. Prima parte este reprezentată de Regula de interpretare, în cadrul căreia se face precizarea că **R.Y.-A. 1950** se aplică cu excluderea oricăror dispoziţii de lege sau de uzanţe comerciale. Aceasta se bazează pe faptul că redactarea acestor reguli a fost făcută avându-se în vedere principiile universal acceptate în codurile comerciale ale majorităţii ţărilor maritime. În partea a doua sunt trecute un număr de şapte reguli care nu reprezintă altceva decât principiile călăuzitoare în reglementarea avariilor comune. De exemplu, prima dintre acestea, respectiv Regula A, care este considerată cea mai importantă din ansamblul **R.Y.-A. 1950**, conţine definiţia avariei comune şi stabileşte care sunt condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească o avarie pentru a putea fi considerată ca atare. Partea a treia cuprinde alte 22 de reguli prin care se fac precizări privind cazurile practice care dau loc la un regulament de avarie comună (**dispaşă**) (v.). În măsura în care intervin cazuri concrete care nu sunt prevăzute în regulile din această parte,

se aplică principiile generale stabilite în cele şapte reguli din partea a doua. În documentele de transport ale NAVROM se face precizarea că avaria comună se va reglementa conform R.Y.-A. 1950. Această precizare se întâlneşte în contractul de închiriere „UNIFORM GENERAL CHARTER" şi în conosament („bill of lading"). De menţionat că ajungerea la forma actuală a R.Y.-A. 1950 a presupus multe eforturi şi dezbateri care au făcut obiectul a zece congrese şi conferinţe internaţionale, ţinute între anii 1860 şi 1950.

REÎNNOIREA ASIGURĂRII, prelungire a unei asigurări facultative de persoane, de bunuri sau de răspundere civilă, prin încheierea unui nou contract de asigurare, cu aceleaşi condiţii, sau reluarea asigurării întrerupte înainte de termen din cauza neplăţii primelor de asigurare.

RELAŢII ECONOMICE INTERNAŢIONALE, ansamblul raporturilor, schimburilor şi tranzacţiilor economice dintre ţări, care cuprinde circulaţia internaţională de mărfuri şi servicii, relaţiile financiare, de credit, precum şi raporturile de producţie şi cercetarea ştiinţifică. **R.e.i.** s-au născut şi s-au dezvoltat concomitent cu dezvoltarea factorilor de producţie şi cu extinderea diviziunii internaţionale a muncii. Interdependenţele economice crescânde au condus la sporirea rolului şi a importanţei **r.e.i.** în dezvoltarea economică naţională şi la lărgirea sferei schimburilor internaţionale. **R.e.i.** pot fi bi- sau multilaterale şi urmăresc dezvoltarea fiecărei naţiuni.

RELAŢII VALUTAR-FINANCIARE INTERNAŢIONALE, parte componentă a relaţiilor economico-sociale internaţionale, relaţii exprimate în diferite valute, generate de participarea statelor suverane şi a diferitelor organisme internaţionale la activitatea de repartiţie economică, socială, culturală etc. naţională şi internaţională, de schimburile de valori materiale şi spirituale etc. **R.v.-f.i. cuprind**: a) **r. financiare internaţionale**, al căror conţinut economic este constituit din r. de repartiţie ce se desfăşoară pe plan extern între state, persoane juridice şi fizice, precum şi între acestea şi diferite organisme bancare, financiare, politice etc. internaţionale. **R.f.i.** se concretizează în finanţarea diferitelor acţiuni de cooperare, dezvoltare, în ajutoare, cotizaţii, donaţii etc. Resursele financiare internaţionale sunt constituite din: ▪disponibilităţile băncilor, ale societăţilor de asigurări, ale caselor de economii; ▪resursele băneşti ale unităţilor economice şi ale instituţiilor naţionale; ▪resursele financiare constituite la nivelul guvernelor; ▪resursele financiare disponibile de pe piaţa financiară internaţională; ▪resursele financiare ale diferitelor instituţii şi organisme internaţionale ş.a. Prin **r.f.i.** se realizează: ▪dezvoltarea şi modernizarea economiilor şi acţiunilor social-culturale naţionale; ▪sprijinirea ţărilor în curs de dezvoltare; ▪dezvoltarea comerţului exterior, a turismului şi a serviciilor; ▪acordarea de donaţii, ajutoare, împrumuturi pe diferite termene; ▪realizarea de asigurări şi reasigurări externe; ▪participarea la diferite organizaţii şi instituţii internaţionale etc.; b) **r. internaţionale de credit**, care cuprind r. economice de repartiţie privind constituirea şi repartizarea resurselor de creditare pe plan internaţional. Resursele de creditare se constituie de la organismele bancare naţionale şi internaţionale, de la guverne, persoane juridice şi fizice. Creditele se acordă pentru diferite scopuri pe termen scurt, mijlociu şi lung; c) **r. valutare**, care conţin: ▪relaţii economice de schimb exprimate în diferite valute (v.), determinate de exportul de mărfuri, de servicii etc.; ▪achiziţionarea de aur şi valută; ▪mişcarea pe plan extern a resurselor financiare de credit; ▪evaluarea internaţională a bunurilor, a lucrărilor, a serviciilor, a fondurilor exprimate într-o monedă naţională etc. Desfăşurarea activităţii valutare necesită constituirea unor fonduri cum sunt: fondurile financiare şi cele de credit cu care se sprijină alte ţări, fondul pentru plăţi internaţionale determinate de import, de achitarea datoriilor, fondul pentru rambursări de credite, fondul de rezervă bugetară. La baza organizării şi reglementării activităţii valutare se află acordurile, convenţiile şi înţelegerile dintre guverne sau instituţii financiare şi bancare internaţionale. Activitatea valutară se desfăşoară prin diverse modalităţi şi instrumente de plată utilizate pe plan internaţional. La baza activităţii valutare se află moneda

națională care are acces pe piața internațională sau moneda emisă pe plan internațional. **R.v.-f.i.** contribuie prin diferite mijloace, instrumente și modalități de plată internaționale la realizarea circuitului economic mondial, adică la înfăptuirea fluxurilor economico-sociale dintre economiile naționale și diferitele instituții și organisme internaționale privind: exportul și importul de mărfuri, cooperarea economică și tehnico-științifică internațională, transporturile, turismul, asigurările, constituirea, repartizarea și utilizarea resurselor financiare, de credit și monetare, folosirea forței de muncă pe plan internațional etc. **R.v.-f.i.** au fost tratate aprofundat de domnul academician, prof. univ. dr. Iulian Văcărel în opera sa **„Relații financiare internaționale"**, Editura Academiei Române, București, 1995. **V. și aparat financiar-valutar internațional.**

REMITENT, girant, posesor al unei polițe.

REMITERE DE DATORIE, acțiunea voluntară a unui creditor, întreprinsă cu consimțământul debitorului, prin care renunță parțial sau total la dreptul său împotriva debitorului. Pe calea **r. de d.** debitorul este eliberat în mod corespunzător de obligațiile sale.

REMIZĂ 1. Reducere de preț acordată de vânzător cumpărătorului în cazul cumpărării anumitor mărfuri sau a unor cantități mai mari de mărfuri. **2.** Formă de retribuire a lucrătorilor din comerț, potrivit căreia cuantumul salariului se determină procentual în funcție de volumul vânzărilor, încasărilor, achizițiilor, contractărilor efectuate etc. **3.** Operațiune financiară internațională prin intermediul căreia se stinge o datorie față de un creditor din străinătate pe calea transmiterii către acesta a unui instrument de plată (cec, cambie, trată etc.) exprimat în valută străină.

REMUNERAȚIE DE SALVARE, sumă de bani care se stabilește în favoarea navei salvatoare. Mărimea **r. de s.** se determină în funcție de cheltuielile și de pierderile suportate de nava salvatoare în legătură cu salvarea navei aflate în pericol. Prin asigurarea navelor, oricare ar fi condiția în baza căreia ea a fost încheiată, se acoperă și **r. de s.** stabilită de comun acord sau prin alte mijloace uzuale, indiferent dacă nava salvatoare aparține asiguratului sau unui alt armator.

RENTABILITATE, indicator sintetic calitativ important care exprimă capacitatea unei unități economice de a obține profit. **R.** este apreciată ca fiind posibilitatea și capacitatea întreprinderii de a fructifica într-un termen cât mai scurt capitalul avansat și de a realiza un profit cât mai mare. Principalul obiectiv al gestiunii economico-financiare este obținerea unei rentabilități îndestulătoare. **R.** oferă informații referitoare la evoluția eficienței activității economice a întreprinderii; pe baza ei se fac analize economico-financiare și se stabilesc strategii de urmat pentru creșterea profitului. **R.** rentabilității este o mărime relativă care, de regulă, se exprimă în procente. Dar agenții economici sunt preocupați și de masa profitului, care evidențiază mărimea absolută a profitului. Pentru menținerea și creșterea potențialului economic și financiar al unității economice, stimularea acționarilor sau a asociaților, a angajaților, a creditorilor și a statului, este necesar să se obțină o rată de rentabilitate cât mai ridicată. Activitatea este rentabilă dacă raportul dintre venituri și cheltuieli este mai mare decât 1. Dacă acest raport este egal cu 1, activitatea economică nu se soldează nici cu profit, dar nici cu pierderi. În cazul în care veniturile sunt mai mici decât cheltuielile, se înregistrează pierderi. O rentabilitate slabă pune în pericol capitalul și solvabilitatea unității economice. Proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și tendința de îmbogățire constituie principalul stimulent al extinderii producției. Lupta acerbă pentru obținerea unui profit ridicat de monopol este însoțită de o concurență nestăvilită. Întreprinderile care nu realizează în această luptă o anumită rată de **r.** (raportul dintre profit și cheltuielile de producție) își încetează activitatea și sunt absorbite de către întreprinderile puternice. **R.** înregistrează mari oscilații mai ales în timpul crizelor economice. **R.** este o formă

principală de exprimare a eficienței producției și presupune obținerea, în urma realizării producției, a unor venituri mai mari decât cheltuielile efectuate. **R.** constituie punctul optim de intersecție a tuturor celorlalți indicatori calitativi. **R.** este o categorie economică deosebit de importantă, menită să reflecte cu exactitate eforturile depuse de întreprinderi pentru creșterea productivității muncii și reducerea costurilor de producție și a cheltuielilor de circulație. Ea trebuie să constituie într-o mai mare măsură un criteriu de apreciere a eficienței activității economice, să permită o stimulare echitabilă a unităților economice în activitatea pe care o desfășoară. Orice activitate economică trebuie să corespundă unor cerințe ale societății, să răspundă unor nevoi reale, materiale și spirituale, ale vieții oamenilor și să asigure, în același timp, creșterea continuă a produsului național brut și a avuției naționale. **R.** nu reprezintă un scop în sine, nu constituie singurul criteriu de apreciere a activității economice; ea îndeplinește un rol deosebit de important în viața economico-socială, face posibilă realizarea reproducției sociale, este un stimulent al îmbunătățirii activității economice, un indicator sintetic calitativ principal al activității economice și o sursă a satisfacerii cerințelor societății. Mărimea absolută a **r.** economice este exprimată tocmai de cuantumul profitului. **R.** este folosită în munca de planificare financiară, în cointeresarea întreprinderilor și a personalului; de mărimea ei (masa profitului) depinde alimentarea fondurilor proprii ale întreprinderii, a fondurilor necesare dezvoltării generale a societății și stimulării oamenilor. Creșterea **r.** unor întreprinderi nu trebuie să prejudicieze interesele altora, ci să contribuie la creșterea continuă a **r.** ramurilor și a întregii economii naționale. **R.** este stabilă și are o tendință continuă de creștere, aceasta constituind criteriul principal al îmbunătățirii calitative a activității economice. Creșterea **r.** se realizează prin: creșterea productivității muncii, diminuarea consumurilor specifice, reducerea costurilor de producție, îndeplinirea programului de producție, realizarea calitativă și pe sortimente a producției, îmbunătățirea calității produselor, reducerea cheltuielilor de circulație, accelerarea vitezei de rotație a fondurilor de producție etc. **V. și profit; rată a rentabilității.**

RENTABILITATE COMERCIALĂ, r. legată de politica de prețuri și vânzări și de marja brută care se adaugă la prețul de cost al mărfurilor vândute, efectuându-se următorul calcul:

$$RC = \frac{EBE}{CA} \cdot 100,$$

în care:

RC = rentabilitate comercială;
EBE = excedent brut al exploatării;
CA = cifra de afaceri.

R.c. se poate calcula și raportând rezultatul net la cifra de afaceri. **R.c.** este independentă de structura financiară, de amortisment și de influența impozitului pe profit.

RENTABILITATE DE EXPLOATARE, indicator care exprimă eficiența activității de exploatare (economică). **R.** de **e.** poate fi brută și netă. **R. brută de exploatare** se determină astfel:

$$R_{be} = \frac{PBE}{Q_e} \cdot 100,$$

în care:

R_{be} = rentabilitatea brută de exploatare;
PBE = profitul brut din exploatare;
Q_e = producția exercițiului.

R. netă de exploatare se determină în felul următor:

$$R_{ne} = \frac{PE}{CA} \cdot 100,$$

în care:

R_{ne} = rentabilitatea netă de exploatare;
PE = profitul din exploatare;
CA = cifra de afaceri.

RENTABILITATE ECONOMICĂ, indicator economic care exprimă eficiența cu care este folosit activul total al unității economice, arătând capacitatea acesteia de a obține profit din întreaga activitate economico-financiară. **R.e.** se determină astfel:

$$Re = \frac{R}{A_t} \cdot 100,$$

în care:

R_e = rentabilitatea economică;
R = rezultatele (rezultatul producției + amortismentul + sarcinile financiare pe termen scurt, mediu și lung);
A_t = activul total.

R.e. poate fi brută și netă. **R.e.** brută se determină astfel:

$$Re\,b = \frac{EBE}{AEB} \cdot 100,$$

în care:

Reb = rentabilitatea economică brută;
EBE = excedentul brut al exploatării;
AEB = activul economic brut.

R.e.b. se folosește în diferite analize externe.
R.e. netă se calculează în felul următor:

$$Re\,n = \frac{ENE}{AEN} \cdot 100,$$

în care:

Ren = rentabilitatea economică netă;
ENE = excedentul net al exploatării;
AEN = activul economic net.

V. și excedent brut al exploatării; excedent net al exploatării.

RENTABILITATE FINANCIARĂ, indicator care exprimă eficiența financiară a activelor agentului economic, evidențiind capacitatea capitalului investit de a produce profit. El se determină astfel:

$$Rf = \frac{R_n}{F_p} \cdot 100,$$

în care:

Rf = rentabilitatea financiară;

R_n = rezultate nete;

F_p = fonduri proprii.

RENTABILITATEA ACTIVELOR BANCARE, indicator calitativ de comensurare şi de exprimare a performanţelor înregistrate de o bancă în ce priveşte profitabilitatea activelor sale concretizată în profitul obţinut pe unitatea monetară de activ. Acest indicator se calculează astfel:

$$RAB = \frac{PN}{AT} \cdot 100,$$

în care:

RAB = rentabilitatea activelor bancare;

PN = profitul net;

AT = activele totale.

RENTABILITATEA CAPITALULUI, indicator economic care exprimă eficienţa cu care este folosit capitalul. **R.c.** se calculează astfel:

$$Rc = \frac{\text{Profit}}{\text{Capital folosit}} \cdot 100.$$

Cu cât acest raport este mai mare, cu atât capitalul este folosit mai eficient.

RENTABILITATEA CAPITALULUI SOCIAL, indicator care relevă eficienţa cu care este folosit capitalul social (subscris şi vărsat) al unităţii economice. **R.c.s.** se calculează astfel:

$$RCS = \frac{P}{CS} \cdot 100,$$

în care:

RCS = rentabilitatea capitalului social subscris şi vărsat;

P = profitul;

CS = capitalul social subscris şi vărsat.

Cu cât acest raport este mai mare, cu atât capitalul social este folosit mai eficient.

RENTABILITATEA COMERŢULUI EXTERIOR, latură a eficienţei economice care exprimă efectele băneşti directe şi imediate obţinute din operaţiunile de import-export, concretizate în aportul lor sub aspect financiar-valutar. Obţinerea unei rentabilităţi ridicate a comerţului exterior reclamă ca, la export, preţul extern în valută să fie superior costurilor interne, iar la import, preţul de vânzare pe piaţa internă să fie superior preţului la care produsele s-au achiziţionat de pe piaţa externă. Cursul de revenire brut şi cel net se calculează separat la export şi la import, fie pe o marfă sau o operaţiune, fie pe grupe de mărfuri, fie pe total export sau import. V. şi **aport în valută la tona de marfă exportată; aport net în valută; aport net în valută la hectar; curs de revenire; curs de revenire pentru import.**

RENTABILITATEA INVESTIȚIILOR, indicator care exprimă eficiența investițiilor, adică dacă o investiție aduce un profit mai mare decât s-a cheltuit pentru realizarea ei. **R.i.** se determină în felul următor:

$$Ri = \frac{\text{Rezultate nete}}{\text{Nr. anilor de utilizare}}.$$

RENTĂ, venit (profit) permanent adus de un capital bănesc (împrumut perpetuu), de un bun imobiliar (o suprafață de teren agricol, construcții, clădiri) sau de hârtiile de valoare; proveniența lui nu este rezultatul unei activități de întreprinzător. Prin **r.**, în accepțiunea largă a noțiunii, se înțelege atât **r.** funciară, cât și dobânda și **r.** de stat obținută de deținătorii titlurilor de obligațiuni și de rente. ❖ **R. absolută,** formă a **r.** funciare care reprezintă surplusul de valoare peste prețul de producție general. **R.a.** se produce în agricultură datorită compoziției organice mai scăzute a capitalului comparativ cu industria și este însușită de proprietarii funciari ca urmare a proprietății private asupra pământului. **R.a.** plătită de arendași apare ca urmare a faptului că în agricultură se obține un venit mai mare decât profitul mijlociu, iar valoarea mărfurilor agricole este superioară prețului de producție social (toate cheltuielile de producție plus profitul mijlociu). Acest spor de valoare se explică atât prin compoziția organică a capitalului, mai scăzută în agricultură, cât și prin imposibilitatea participării capitalului din agricultură la egalizarea ratei profitului (din cauza proprietății private asupra pământului). Toți arendașii plătesc **r.a.** indiferent de fertilitatea și de poziția terenurilor. Datorită faptului că arendașii plătesc **r.a.**, o parte din capitalurile lor este sustrasă din producția agricolă. **R.a.** face ca agricultura să rămână în urma industriei și determină scumpirea produselor agricole, înrăutățind situația salariaților. Desființarea monopolului proprietății private asupra pământului determină desființarea **r.a.** ❖ **R. de monopol, r.** ce se formează în condițiile existenței unui singur producător, care controlează întreaga ofertă a unui produs și stabilește prețul de vânzare în funcție de cerere, adică un preț de monopol, astfel încât venitul mediu încasat este mai mare decât venitul marginal. **R. de m.** constituie de fapt un supraprofit, care se adaugă la preț. În comparație cu renta funciară, care nu influențează prețul de vânzare deoarece este cuprinsă în preț, **r. de m.** constituie o cauză a creșterii prețurilor. ❖ **R. de stat,** formă a împrumutului de stat pentru care se plătește periodic un venit (rentă), de regulă sub forma unui procent fix din valoarea obligațiunii. Prin **conversiune** (v.), statul poate modifica **r. de s.** ❖ **R. diferențială,** formă a rentei funciare; profit suplimentar realizat de arendaș de pe terenurile cu condiții mai favorabile de producție, comparativ cu terenurile care au cele mai slabe condiții de producție, și care este cedat proprietarului funciar. **R.d.** este determinată de monopolul asupra pământului ca obiect al economiei, de întinderea limitată a terenurilor agricole. În funcție de condițiile de formare, poate exista **r.d.** I și **r.d.** II. **R.d.** I este dependentă de fertilitatea solului, de situarea terenurilor față de piețele de desfacere și de mijloacele de transport folosite. **R.d.** II se obține din profitul suplimentar rezultat de pe urma investițiilor succesive efectuate pe același teren cu scopul intensificării producției agricole. **R.d.** există ca urmare a menținerii unor deosebiri de fertilitate, de poziție a terenurilor, datorită unor particularități în formarea prețurilor, precum și ca urmare a efectuării unor investiții de volum diferit. Aceste venituri diferențiate sunt folosite în dezvoltarea unității agricole respective și pentru satisfacerea unor nevoi generale ale societății. ❖ **R. economică,** plată care se face proprietarului unui factor de producție, a cărui ofertă fiind limitată, creșterea cererii determină urcarea prețului său. Mărimea **r.e.** este egală cu diferența dintre venitul actual obținut (în situația în care prețul factorului de producție a crescut) și suma obținută anterior creșterii prețurilor. **R.e.** este prin urmare egală cu excedentul peste suma câștigată în cea mai bună variantă de utilizare anterioară a factorului de producție. Constituirea **r.e.** necesită existența următoarelor condiții: ▪oferta unui factor de producție trebuie să fie neelastică sau chiar perfect neelastică; ▪imposibilitatea înlocuirii factorului de producție dat cu un alt factor sau a

substituirii bunurilor obținute cu alte bunuri; ▪avantajul economic absolut al unui factor de producție față de alți factori sau al bunurilor obținute în comparație cu alte bunuri de același gen; ▪monopolul proprietății asupra factorului de producție ori asupra bunurilor obținute. ❖ **R. feudală,** formă a r. funciare care apare din supramunca țăranilor iobagi; este însușită în mod gratuit de către moșieri. **R.f.** are la bază proprietatea feudală asupra pământului și exprimă relații de dominație directă a moșierilor asupra țăranilor iobagi. Ea s-a prezentat sub trei forme: **r. în muncă** sau **claca** (boierescul), **r. în produse** (dijma în natură, zeciuiala, ruşfeturile etc.) și **r. în bani,** plătită de țărani după ce își vindeau produsele. ❖ **R. funciară (a pământului), r.** ce se constituie în domeniile de activitate unde pământul, inclusiv bogățiile solului și ale subsolului, ocupă un loc deosebit de important: agricultura, silvicultura, piscicultura, industria extractivă, construcțiile. **R.f.** se constituie datorită următoarelor cauze: ▪existența deosebirilor de poziție între diferite suprafețe agricole care sunt limitate; ▪existența unor limite ale proceselor intensive de sporire a producției agricole determinate de legea productivității marginale descrescânde și de legea diminuării veniturilor; ▪modul specific de formare a prețurilor de piață ale produselor agricole, care nu mai au ca bază costul mediu minim, ci costul mediu maxim, cu condiția ca și cererea să fie destul de mare în raport cu oferta. Existența **r.f.** nu determină creșterea prețurilor produselor agricole, dar rezultă din prețurile mai înalte ale acestor produse. Ea constituie un profit suplimentar obținut prin utilizarea unor suprafețe care au un anumit avantaj și este încasată de proprietarul pământului. Prețul pământului este dat de raportul dintre renta funciară și rata dobânzii. ❖ **R. în bani,** formă a rentei funciare apărută și practicată o dată cu dezvoltarea relațiilor de schimb. S-a practicat în special în perioada destrămării feudalismului. ❖ **R. perpetuă,** sumă de bani ce se obține pentru o hârtie de valoare emisă de stat, pe care cumpărătorul o poate înstrăina, însă nu poate solicita rambursarea din partea emitentului. ❖ **R. viageră,** sumă de bani pe care o persoană fizică sau juridică se obligă să o plătească periodic unei persoane, pe tot timpul vieții acesteia. **R.v.** se poate socoti și pensia pentru limită de vârstă sau pensia suplimentară.

RENTIER, persoana care nu mai ia parte activă la exploatare (în procesul de producție sau de circulație a mărfurilor) și cedează capitalurile sale bănești sub forma **capitalului de împrumut** (v.) altor persoane juridice sau fizice de la care primește în schimb, în permanență, dobânzi, dividende etc. Numărul **r.** a crescut considerabil.

RENTING (engl.), formă de închiriere a mijloacelor de transport, latură a leasingului.

REPARAREA PREJUDICIILOR CAUZATE PERSOANELOR FIZICE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ȘI BOLI PROFESIONALE, compensarea pagubelor cauzate victimei sau persoanelor aflate în întreținerea sa prin accidente de muncă și boli profesionale. În caz de deces al victimei, compensarea se acordă persoanelor aflate în întreținere, cu condiția ca acestea să fie inapte de muncă sau minore. În situația vătămării integrității corporale și a sănătății, la stabilirea cuantumului despăgubirii se au în vedere pierderea sau diminuarea capacității de muncă. Prejudiciul se evaluează ținându-se seama de câștigul pe care victima l-ar fi realizat în muncă, adică se au în vedere salariul net, alte venituri permanente, diferite sporuri, plata orelor suplimentare etc. Redobândirea parțială sau totală a capacității de muncă de către victimă determină diminuarea sau încetarea obligației debitorului de a compensa prejudiciul. Prin urmare, **r.p.** trebuie să fie justă și integrală; despăgubirea nu trebuie să depășească nivelul prejudiciului real. Despăgubirea este complementară și subsidiară; ea reprezintă numai diferența dintre sumele acordate prin asigurările sociale sau sumele acordate pentru cei aflați în întreținere și câștigurile realizate de victimă, acțiunea putând fi introdusă numai după stabilirea drepturilor de asigurări sociale sau de întreținere. Despăgubirile se datorează chiar dacă victima nu era încadrată în muncă, cum este spre exemplu cazul minorilor, când se iau în calcul atât prejudiciul real suportat prin

cheltuielile cu îngrijirea medicală, îmbrăcămintea specială, supraalimentație, pregătirea profesională, cât și veniturile mici ce se vor realiza din cauza reducerii capacității de muncă, precum și posibilitățile de afirmare și de dezvoltare a personalității celui accidentat. Desigur, în determinarea cuantumului despăgubirii se ține seama și de culpa victimei, adică despăgubirea datorată de autorul faptei ilicite se va diminua în mod corespunzător. Despăgubirea se acordă sub forma poliţelor periodice sau în sumă globală, deodată, avându-se în vedere interesele victimei. Plăţile periodice se pot modifica în timp (având caracter subsidiar) în funcţie de evoluţia drepturilor de asigurări sociale, de schimbările ce pot interveni în capacitatea de muncă a persoanei vătămate.

REPARAȚIE CAPITALĂ, formă de realizare a reproducției mijloacelor fixe sub aspect material, care cuprinde complexul de lucrări ce se execută asupra mijloacelor fixe, după expirarea fiecărui ciclu de funcționare stabilit de normativele tehnice, reprezentând înlocuirea unor părți principale sau a unui număr important de piese sau subansambluri uzate, precum și repararea celor parțial uzate, cu scopul de a asigura menținerea caracteristicilor lor tehnico-economice pe întreaga durată de serviciu. Înlocuirea părților uzate ale mijloacelor fixe poate prelungi durata totală de serviciu a acestora. **R.c.** cuprind și reparațiile ce se efectuează în cadrul reviziilor generale ale utilajelor și instalațiilor tehnologice. De regulă, **r.c.** trebuie să fie însoțite de îmbunătățirea și de modernizarea mașinilor, instalațiilor și utilajelor – ori de câte ori este posibil -- în condiții economice, care să aibă ca efect ridicarea parametrilor tehnico-economici corespunzători tipurilor similare ce se produc în perioada efectuării reparației, mărirea randamentelor, reducerea consumurilor energetice și de materii prime, sporirea gradului de automatizare, creșterea capacității de producție și ridicarea calității produselor. **R.c.** se execută atunci când, din cauza uzurii mijlocului fix, acesta nu mai are randamentul, precizia de lucru ori siguranța de funcționare admisă de procesul tehnologic respectiv, cu scopul de a fi readus cât mai aproape de starea inițială, menținându-i-se astfel caracteristicile tehnice și economice normale de exploatare până în momentul uzurii lui totale și uneori chiar cu scopul de a-i mări durata de serviciu. Viața mașinii începe de la intrarea ei pe poarta fabricii. Toate lucrările de la punerea ei în funcțiune, precum și asigurarea celor mai bune condiții de întreținere și de funcționare trebuie să constituie preocuparea principală a colectivelor de muncitori, tehnicieni și ingineri. **R.c.,** ca și **reparațiile curente** și reviziile periodice ale mijloacelor fixe, au caracterul de cheltuieli de producție care se efectuează din fondurile de producție și deci se includ în costul producției în anul în care s-au efectuat sau, dacă sunt de un volum mai mare, se eșalonează pe câțiva ani. Eșalonarea pe câțiva ani a cheltuielilor cu **r.c.** și cu modernizările mijloacelor fixe urmărește evitarea fluctuației nivelului costurilor de producție. Cheltuielile cu **r.c.** care se eșalonează pe o perioadă mai mare de un an pot fi acoperite din credite bancare, ce se rambursează la datele când aceste cheltuieli sunt prevăzute să fie incluse în costuri. **R.c.** se pot finanța și din fondul de amortizare. La instituțiile bugetare, fondurile necesare efectuării **r.c.** se asigură potrivit prevederilor bugetului. Economiile realizate la costurile de producție și beneficiile obținute de unitățile economice de stat datorită neefectuării **r.c.** se consideră realizate fără efort propriu și nu se iau în considerare la determinarea stimulentelor materiale ce se acordă pe baza realizării și depășirii beneficiilor. Planificarea, executarea, finanțarea și decontarea **r.c.** se fac atât sub aspect fizic, cât și sub aspect financiar, folosindu-se două planuri, și anume: a) planul tehnic desfășurător al **r.c.,** care cuprinde categoriile de mijloace fixe ce îndeplinesc condițiile pentru a li se efectua aceste **r.,** repartizarea pe trimestre a **r.,** termenele de scoatere din funcțiune a mijloacelor fixe supuse reparațiilor, materialele și forța de muncă necesară executării acestor planuri; b) bugetul, care cuprinde resursele și cheltuielile pentru efectuarea **r.c.,** desfășurate pe categorii de mijloace fixe, pe acțiuni de reparații și pe trimestre. Fondurile destinate finanțării **r.c.** pot fi utilizate numai după deschiderea finanțării, pentru care unitățile economice înaintează o cerere însoțită de devizele sau de listele cu mijloacele fixe ce

urmează a fi reparate, planul tehnic şi bugetul, contractul privind executarea reparaţiilor (dacă acestea se execută în antrepriză) şi autorizaţia de construcţie, când reparaţiile se execută la clădiri. Cheltuielile cu r.c. se justifică din punct de vedere economic numai dacă sunt sensibil mai mici decât cele efectuate cu achiziţionarea sau cu producerea altor mijloace fixe. R.c. nu măreşte durata normată de funcţionare a mijloacelor fixe şi nu contribuie la creşterea valorii lor iniţiale. Aceste reparaţii au drept scop să asigure funcţionarea normală a mijloacelor fixe pe toată durata normată de serviciu, fiind o formă de realizare a reproducţiei simple a mijloacelor fixe. Greutatea separării lor de celelalte feluri de reparaţii şi trecerea reparaţiilor curente drept r.c. şi invers au fost cauzele pentru care ele s-au unificat sub aspectul fondurilor din care urmau a fi efectuate. V. şi **ciclu de funcţionare; normativul valoric; revizie.**

REPARAŢIE DE AVARIE, reparaţie care se efectuează la navă sau la încărcătură în vederea înlăturării urmărilor lăsate de avariile produse de abordaj, furtună, incendiu, eşuare etc. Deoarece avariile pot fi produse de diferite cauze, comandantul navei întocmeşte şi depune **protestul de avarie** (v.), pe baza căruia vor fi stabilite răspunderile. Apoi, în baza concluziilor expertizei care a fost efectuată, comandantul navei prezintă pretenţii de despăgubire faţă de persoana vinovată, solicitându-i acesteia să depună o garanţie într-un cuantum care să acopere: ▪cheltuielile cu repararea navei; ▪contravaloarea eventualelor întârzieri; ▪dobânzile legale; ▪cheltuielile de judecată etc. În mod provizoriu se poate institui şi un sechestru asigurător asupra navei vinovate. Pagubele în asemenea cazuri sunt suportate de asigurător. Cu toate acestea comandantul navei şi armatorul sunt obligaţi să urmeze procedura de mai sus, deoarece societatea de asigurări plăteşte despăgubirea, dar prin acţiunea de regres se îndreaptă împotriva vinovatului. V. şi **acţiune de regres.**

REPARTIŢIA PRIMARĂ A PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT, v. DISTRIBUIREA PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT.

REPARTIŢIA SECUNDARĂ (ULTERIOARĂ) A PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT, v. REDISTRIBUIREA PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT.

REPARTIŢIA VALORII ASIGURĂRII, repartizarea proporţională – în asigurările maritime – a valorii asigurării pe mai multe feluri de mărfuri care sunt asigurate global. R.v.a. se determină procentual, pe baza valorii reale a mărfurilor cuprinse în asigurare şi a valorii totale asigurate.

REPARTIZAREA CHELTUIELILOR DE PRODUCŢIE, v. CHELTUIELI DE PRODUCŢIE.

REPARTIZAREA CHELTUIELILOR ÎNTRE VERIGILE SISTEMULUI BUGETAR, înscriere în bugetul de stat şi în bugetele locale a diferitelor categorii de cheltuieli stabilite după anumite criterii în vederea realizării obiectivelor economice, sociale, culturale etc. prevăzute. R.c. între v.s.b. are ca scop îndeplinirea în condiţii optime a sarcinilor şi a funcţiilor statului (a organelor centrale şi locale de stat), antrenarea unui număr mare de oameni la conducerea statului, pentru cunoaşterea şi satisfacerea cerinţelor generale şi personale ale poporului. Cheltuielile bugetare se repartizează între verigile sistemului bugetar după anumite considerente politice, economice, social-culturale etc. Repartizarea cheltuielilor între bugetul de stat şi bugetele locale este determinată de împărţirea atribuţiilor între organele centrale şi cele locale ale puterii şi administraţiei de stat, precum şi de subordonarea organizatorică a unităţilor economice şi a instituţiilor respective, stabilită prin normele juridice în vigoare. Astfel, dacă anumite unităţi sunt

subordonate organelor centrale, cheltuielile lor sunt înscrise în bugetul de stat, iar dacă sunt subordonate consiliilor locale, cheltuielile respective sunt repartizate şi finanţate din bugetele locale. **R.c.** între **v.s.b.** este determinată şi de principiile care stau la baza organizării şi funcţionării sistemului bugetar. Repartizarea cheltuielilor între bugetul de stat şi bugetele locale este determinată de următorii factori: ▪trăsăturile orânduirii sociale şi de stat a ţării noastre; ▪delimitarea – stabilită prin Constituţie şi prin alte acte normative – a funcţiilor şi a atribuţiilor organelor centrale şi locale ale puterii şi administraţiei de stat; ▪organizarea economiei, a acţiunilor social-culturale; ▪importanţa acţiunilor finanţate; ▪principiile de organizare şi de funcţionare a sistemului bugetar. Din bugetul de stat se repartizează şi se finanţează următoarele acţiuni şi cheltuieli: ▪acţiunile economice de importanţă generală date în competenţa ministerelor; ▪cheltuielile de comerţ exterior; ▪acţiunile social-culturale de importanţă generală; ▪cheltuielile cu organele supreme ale puterii de stat, cu organele administraţiei de stat, cu organele judecătoreşti şi cu apărarea naţională etc. În bugetele locale se repartizează următoarele acţiuni şi cheltuieli: ▪acţiunile economice de importanţă locală; ▪acţiunile social-culturale care deţin o pondere importantă; ▪cheltuielile cu organele locale ale puterii şi ale administraţiei de stat etc. Repartizarea cheltuielilor între bugetul de stat şi bugetele locale, precum şi între diferitele trepte ale bugetelor locale nu este imuabilă. În funcţie de dezvoltarea economiei naţionale şi de necesitatea servirii economice şi social-culturale cât mai bune a localităţilor şi a populaţiei, anumite acţiuni, întreprinderi sau instituţii locale pot să treacă din competenţa de finanţare a organelor locale ale puterii de stat în competenţa organelor de stat centrale şi invers. Rezultă că repartizarea cheltuielilor între verigile sistemului bugetar se perfecţionează continuu în concordanţă cu prefacerile care au loc şi cu sarcinile impuse de procesul obiectiv al dezvoltării materiale şi spirituale a societăţii noastre. V. şi **sistem bugetar.**

REPARTIZAREA CREDITELOR BUGETARE, operaţiune bugetară prin care, concomitent cu **deschiderea creditelor bugetare** (v.), are loc atribuirea acestora pe ordonatorii subordonaţi (secundari şi terţiari), în vederea efectuării cheltuielilor. **R.c.b.** pentru ordonatorii secundari şi terţiari se desfăşoară pe baza **mandatului bugetar** (v.) în care sunt prevăzute creditele deschise pe subdiviziunile **clasificaţiei bugetare** (v.).

REPARTIZAREA PE TRIMESTRE A VENITURILOR ŞI A CHELTUIELILOR BUGETARE, complex de operaţiuni prin care veniturile şi cheltuielile aprobate prin bugetul de stat şi prin bugetele locale se repartizează pe trimestre în funcţie de termenele de încasare a veniturilor şi de perioadele de efectuare a cheltuielilor. În **bugetul de stat,** repartizarea pe trimestre a veniturilor şi a cheltuielilor se face de Ministerul Finanţelor pe capitole, la propunerea ordonatorilor principali de credite şi a organelor financiare teritoriale, pentru cotele sau sumele defalcate din unele venituri ale bugetului de stat şi pentru transferurile din bugetul de stat, pe structura aprobată pentru bugetele locale, şi de către ordonatorii principali de credite pentru bugetele proprii şi pentru bugetele unităţilor subordonate, precum şi pe celelalte subdiviziuni ale clasificaţiei bugetare. În **bugetele locale,** repartizarea pe trimestre a veniturilor şi a cheltuielilor se aprobă de Ministerul Finanţelor, pentru cotele sau sumele defalcate din unele venituri ale bugetului de stat şi pentru transferurile de la acest buget prezentate de organele financiare teritoriale, pe baza propunerilor comisiilor judeţene şi ale Consiliului General al Municipiului Bucureşti şi ale consiliilor locale şi de către consiliile judeţene sau locale, ale unităţilor administrativ-teritoriale, pentru bugetele proprii şi pentru bugetele instituţiilor publice subordonate.

REPARTIZAREA PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT, proces de distribuire primară şi de redistribuire a produsului naţional brut, efectuat prin intermediul unor categorii economice, financiare şi de credit, cum sunt: salariile şi alte forme de retribuire, preţurile (în măsura în care se abat într-un sens sau altul de la valoarea mărfurilor), prestările de servicii de către stat şi unităţile

cooperatiste în folosul populației, impozite, cheltuieli bugetare, prime de asigurare etc. **R.p.n.b.** se realizează, în mare măsură, prin intermediul finanțelor și al creditului, în cadrul cărora locul principal îl ocupă bugetul statului. Cu ajutorul finanțelor și al creditului se mobilizează o parte din mijloacele bănești aflate în economie și la populație și se repartizează pentru dezvoltarea economiei naționale, pentru finanțarea acțiunilor social-culturale, pentru întreținerea și funcționarea organelor de stat și pentru apărarea națională. Existența producției de mărfuri și deci acțiunea legii valorii în economie reclamă ca repartizarea produsului național brut să se desfășoare nu numai în forma naturală, ci și în cea bănească. La înfăptuirea acestei repartiții se ține seama de gradul de dezvoltare a factorilor de producție, de nivelul productivității muncii, de țelurile imediate și de perspectivă ale societății, precum și de interesele generale și personale ale membrilor societății. Din produsul social, în procesul repartiției se constituie mai întâi o serie de fonduri, cum sunt: fondul de înlocuire a mijloacelor de producție consumate în procesul de producție, fondul pentru extinderea procesului de producție, fondul de rezervă sau de asigurare contra pierderilor neprevăzute și deranjamentelor cauzate de calamități ale naturii și de accidente. De asemenea, se efectuează cheltuielile generale ale administrației care nu țin direct de producție, cheltuielile care servesc pentru satisfacerea comună a cerințelor social-culturale, se constituie fondul pentru persoanele inapte de muncă, fondul pentru apărarea națională etc. După alimentarea acestor fonduri, ceea ce rămâne – și aceasta constituie partea cea mai mare a produsului național brut – se împarte între membrii societății în raport cu cantitatea, calitatea, importanța și rezultatele muncii prestate. V. și **distribuirea produsului național brut; produs social; redistribuirea produsului național brut.**

REPARTIZAREA PROFITULUI REGIEI AUTONOME, proces de divizare a profitului brut pe următoarele destinații: compensarea cheltuielilor care se suportă direct din rezultatele financiare, plata impozitului pe profit. Ceea ce rămâne reprezintă profitul net, care se repartizează pe următoarele destinații: o cotă pentru dezvoltare, pentru constituirea fondurilor proprii: ▪fondul pentru nevoi social-culturale; ▪fondul pentru calificarea, recalificarea și specializarea personalului; ▪fondul de rezervă; ▪o cotă de 10% pentru fondul de participare a salariaților la profit, inclusiv plata managerului în limita a trei salarii. Din profitul rămas, minimum 50% se varsă la bugetul de stat sau local, după caz, iar restul se utilizează pentru constituirea resurselor proprii de finanțare. Vărsământul la bugetul de stat sau local, după caz, se efectuează până la data de 15 mai a anului fiscal următor.

REPARTIZAREA PROFITULUI SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI, operațiuni prin care profitul realizat în decursul exercițiului financiar se repartizează pe destinațiile prevăzute de actele normative. Profitul societății de asigurări se stabilește pe baza bilanțului contabil aprobat de adunarea generală a acționarilor. Profitul impozabil se determină scăzând din venituri o serie de cheltuieli deductibile admise de lege. Pentru determinarea profitului impozabil, din venituri se scad și sumele reprezentând rezervele de prime la asigurările de viață și rezervele de prime și de daune pentru celelalte feluri de asigurări și reasigurări. După calcularea și plata impozitului, din profitul net obținut se repartizează o cotă de până la 50% pentru constituirea fondului de dezvoltare și modernizare, investiții, reparații. O altă parte se repartizează pentru cercetări și dezvoltări de noi asigurări și reasigurări. Din profitul anual se constituie fondul de rezervă care poate fi de cel mult 5% din totalul profitului prevăzut în bilanțul contabil anual, până când acest fond reprezintă minimum a cincea parte din capitalul social, precum și fondurile pentru alte destinații, cum sunt cerințele social-culturale, calificarea, recalificarea, perfecționarea personalului, cerințe sportive etc. Toate destinațiile profitului se aprobă de adunarea generală a acționarilor, care hotărăște și dividendele cuvenite acționarilor. De asemenea, o cotă de până la 10% din profitul net se repartizează pentru alimentarea fondului de participare a personalului la profit. Dividendele se repartizează proporțional cu aportul la capitalul social și se plătesc acestora în cel mult două luni de la aprobarea bilanțului contabil de către adunarea generală a acționarilor. Dacă se înregistrează

pierderi, adunarea generală a acționarilor analizează cauzele și hotărăște în consecință. Acționarii suportă pierderile proporțional cu aportul la capital și în limita capitalului subscris. Cât timp statul este acționar unic, dividendele respective se cuvin statului.

REPARTIZAREA VENITURILOR ÎNTRE VERIGILE SISTEMULUI BUGETAR, înregistrarea veniturilor în bugetul de stat și în bugetele locale, cu prilejul elaborării, dezbaterii și adoptării bugetului de stat, în concordanță cu obiectivele de dezvoltare a economiei naționale, a acțiunilor social-culturale etc. **R.** se efectuează astfel încât să asigure alimentarea suficientă cu venituri a fiecărui buget până la nivelul cheltuielilor acestuia. Dacă bugetul statului are o bază sigură de venituri, el se întocmește echilibrat și cu prevederea unor rezerve, existând astfel posibilitatea efectuării unei repartizări elastice a veniturilor între diferitele bugete, care sunt alimentate în final de la veriga superioară cu toate veniturile necesare. Fiecărei verigi a sistemului bugetar i se repartizează asemenea izvoare de venituri care să-i asigure alimentarea satisfăcătoare, permanentă, fermă, ritmică și stabilă cu resurse financiare, astfel încât să-i permită evitarea golurilor de casă și să poată avea loc în cursul anului o permanentă echilibrare a veniturilor cu cheltuielile. Unitățile economice de importanță generală prelevă veniturile cuvenite statului la bugetul de stat, iar întreprinderile de importanță locală le prelevă la bugetul local de la care sunt finanțate. Anumite venituri de importanță generală se repartizează însă bugetelor locale în scopul ridicării părții de venituri a acestora la nivelul cheltuielilor. Repartizarea veniturilor între bugete trebuie să asigure stimularea organelor respective în realizarea integrală a veniturilor bugetului statului. Organele locale pot să fie stimulate punându-li-se la dispoziție anumite cote din veniturile bugetului de stat ce se repartizează.

REPARTIZAREA VENITURILOR ȘI A CHELTUIELILOR PE CATEGORII DE BUGETE LOCALE, operațiuni financiare complexe prin care organele de decizie ale fiecărui județ, respectiv al municipiului București, repartizează veniturile și cheltuielile pe bugetele locale subordonate, în funcție de atribuțiile organelor locale ale administrației de stat și de subordonarea instituțiilor publice, precum și în funcție de necesitățile echilibrării bugetelor locale. În cazurile în care cheltuielile prevăzute în bugetele proprii ale județelor și al municipiului București, ale orașelor sau ale comunelor nu pot fi acoperite integral din veniturile proprii, pentru echilibrarea bugetelor respective se pot stabili și aproba transferuri din bugetul de stat. Prin legile bugetare anuale se pot autoriza unele unități administrativ-teritoriale să contracteze împrumuturi pentru acoperirea cheltuielilor privind realizarea unor acțiuni temeinic fundamentate, prin emisiunea de titluri de împrumut rambursabile în maximum zece ani.

REPATRIEREA ÎMPRUMUTURILOR, întoarcerea în țara de origine a obligațiunilor de împrumut plasate peste granițe, în mâinile deținătorilor străini. **R.î.** are loc prin cumpărarea obligațiunilor de către statul emitent sau de către cetățenii săi și poate fi urmarea redresării situației economice și valutare a țării emitente, a scăderii cursului la bursele străine etc.

REPERCUSIUNEA IMPOZITELOR (INCIDENȚA INDIRECTĂ), transmiterea, trecerea unei sarcini fiscale de la subiectul impozabil nominal asupra altei (altor) persoane, adică la destinatar, respectiv la suportatorul real al impozitului, pe diferite căi. Contribuabilul real (suportatorul impozitului) este persoana fizică sau juridică nevoită să plătească efectiv și definitiv impozitul, suportându-l în ultimă analiză din venitul sau din averea sa. În mod obișnuit, plătitorul impozitului este una și aceeași persoană cu cea care îl suportă realmente; este cazul salariaților, al oamenilor de litere, de artă și de știință ș.a., când se realizează incidența directă. În foarte multe cazuri însă, persoana care plătește impozitul îl recuperează parțial sau total de la alte persoane cu

care intră în raporturi economice. Așa de pildă, negustorul trece asupra cumpărătorilor diferite impozite indirecte (pe consumație), încluzându-le în prețul de vânzare. Aceasta este incidența indirectă, adică rezultatul r.i. Echitatea fiscală cere ca persoana care plătește impozitul statului să-l și suporte în mod real. De modul cum se suportă realmente impozitele depinde îndeplinirea a două cerințe fundamentale ale impozitelor: o cerință de etică, de echitate, care privește repartiția impozitelor între diferitele categorii de cetățeni, și o cerință de ordin economic național, prin aceea că ele nu trebuie să stânjenească mersul vieții economice, atacând capitalul de producție într-o întreprindere și provocând avantajarea de fapt a altor întreprinderi. Transmiterea sarcinii fiscale se realizează cel mai ușor în cazul impozitelor indirecte, deoarece ele se varsă de către întreprinzători la bugetul statului, iar aceștia din urmă le adaugă la prețul mărfurilor și le transferă asupra cumpărătorilor. R. poate avea loc în anumite limite și la unele impozite directe pe venit și pe avere. Referindu-se la r.i., David Ricardo spunea: „Cei ocupați în sfera productivă suportă din salariu nu numai impozitele directe stabilite asupra veniturilor lor și taxele de consumație la bunurile de consum, ci și o parte din impozitele directe ale proprietarilor, în virtutea repercusiunii impozitelor" („Opere alese", vol. I, Editura Academiei Române, București, 1959, p. 177). Principalele căi de transferare a sarcinilor fiscale de către întreprinzători asupra altor persoane sunt: adăugarea la prețul de vânzare a mărfurilor sau la tarifele serviciilor a impozitelor indirecte și recuperarea lor de la cumpărători; achiziționarea, când piața permite, de materii prime, materiale, combustibil etc. la prețuri mici, ceea ce face posibilă transpunerea impozitului asupra cumpărătorilor etc. Transferarea impozitelor plătite de unele persoane asupra altora poate fi parțială sau totală, aceasta depinzând de condițiile fiecărui subiect impozabil, de impozitul de plată, de locul și de timpul când se încasează impozitele, de gradul de concentrare a producției, de raportul dintre cerere și ofertă, de gradul de mecanizare și de automatizare a producției, de măsura în care este ocupată forța de muncă, de felul mărfurilor supuse vânzării etc. R.i. conduce la înrăutățirea condițiilor de trai al populației. Prin r.i., sarcinile fiscale ale patronilor sunt mult ușurate sau chiar desființate. V. și **suportatorul impozitului.**

REPORT 1. Operațiune de bursă constând în cumpărarea de către bancă, pe bani gata, a unor titluri (acțiuni, efecte publice) care circulă în comerț, cu obligația de răscumpărare, la același curs, pe care și-o ia vânzătorul, pentru un termen scurt. R. comportă astfel două operațiuni executate concomitent de către cumpărătorul reportat, și anume: o vânzare casa și o nouă cumpărare a acelorași valori predabile la un nou termen (scurt), menținându-și astfel poziția de cumpărător. R. creează disponibilități speculanților de bursă și asigură băncilor plasarea temporară a resurselor disponibile, din care realizează dobânzi superioare față de cele obișnuite. Operațiunile de r. creează posibilitatea unor intervenții bancare în activitatea burselor și stimulează speculațiile de bursă. 2. Diferență în plus între cursul la termen al unei valute și cursul la vedere al aceleiași valute pe piața valutară respectivă. De regulă, mărimea r. este determinată de deprecierea valutei respective într-o măsură mai mare sau mai mică decât dobânda ce se cuvine pentru intervalul de timp până la termen. R. este definit și ca fiind dobânda mai mică percepută pe piața monetară din țara emitentă a valutei, în raport cu cea de pe alte piețe. În finanțe-contabilitate, r. reprezintă operațiunea de trecere a totalului cumulat al sumelor de pe pagina precedentă pe pagina următoare a fișei de cont, a registrului sau a unei lucrări oarecare din sistemul informațional economic. V. și **deport; discont; operațiuni valutare; operațiuni valutare la termen.**

REPRECIERE MONETARĂ, creștere a cantității de metal prețios a unității monetare, astăzi, creșterea puterii de cumpărare a monedei unei țări pe plan național și internațional, ridicarea cursului monedei naționale. V. și **depreciere monetară; devalorizare monetară; inflație.**

REPREZENTANT, persoană (mijlocitor) pe care o firmă producătoare (comercială, financiară sau o instituție de credit) o împuternicește să încheie tranzacții în numele ei, în condiții cât mai convenabile. **R.** nu răspunde față de firmă decât în condițiile și în limitele stabilite de firma pe care o reprezintă.

REPREZENTANȚĂ A CLUBURILOR DE „PROTECȚIE ȘI INDEMNIZAȚIE", instituție sau societate de asigurări care, din împuternicirea acestor cluburi, participă la stabilirea împrejurărilor și a cauzelor întâmplărilor petrecute în limita teritoriului țării sale, de nava de care răspund armatorii din cluburile respective. În mod concret, trebuie să se stabilească aspecte de ordin legal ale întâmplării, scop în care se fac investigații printre membrii echipajului sau alte persoane interesate. Dacă împrejurările o impun, se iau depoziții ale echipajelor prin organele oficiale, urmând ca acestea să fie folosite în acțiunile judecătorești care vor urma. De menționat că societatea de asigurări acționează ca reprezentantă a cluburilor de „protecție și indemnizație", procedând la stabilirea împrejurărilor și a cauzelor întâmplărilor petrecute în limita teritoriului țării noastre de nave de care răspund armatorii membri ai acestor cluburi.

REPREZENTANȚĂ A SOCIETĂȚII STRĂINE DE ASIGURĂRI ȘI REASIGURĂRI, instituție cu profil de asigurări și reasigurări care lucrează în România pentru societăți de asigurări și de reasigurări din străinătate. Societățile de asigurări și de reasigurări din străinătate și asociațiile asigurătorilor străini pot înființa în România reprezentanțe în concordanță cu prevederile legale și dacă sunt îndeplinite următoarele cerințe: să aibă personalitate juridică în țara de origine, să fi desfășurat o activitate în domeniul asigurărilor în ultimii zece ani și să nu se afle în stare de încetare de plăți sau faliment ori în alte asemenea situații; să depună la o unitate bancară din România o garanție în numerar echivalentă cu limita minimă a capitalului prevăzut a fi vărsat la constituirea societăților de asigurări; să obțină, în prealabil, avizul **Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor** (v.). Reprezentanțele înființate în România pot încheia numai contracte de asigurări și contracte de reasigurări cu persoane juridice sau persoane fizice străine ori pentru bunuri proprietate a acestora, precum și contracte de reasigurări cu societăți de asigurări-reasigurări și cu societăți de reasigurări românești. Reprezentanțele societăților de asigurări și reasigurări străine sunt obligate să prezinte Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor, până la data de 15 aprilie a anului următor, situațiile financiare anuale, pe care le transmit societăților din țările de origine.

REPRODUCȚIE, reluarea, reînnoirea și repetarea continuă a procesului de producție (producție, repartiție, circulație și consum). **R.** cuprinde reproducerea produsului național brut, a forței de muncă și a relațiilor de producție și poate fi: **r. lărgită,** când reluarea procesului de producție se face permanent în proporții sporite, și **r. simplă,** când procesul de producție se reia în aceeași proporție.

RESCADENȚAREA CREDITELOR, revederea și reeșalonarea ratelor și scadențelor creditelor. **R.c.** se face de către bancă pe baza cererii justificate a unității economice și cu condiția prezentării de către aceasta a măsurilor care să asigure rambursarea creditelor rescadențate. **R.c.** nu se aprobă de către unitățile bancare când nerambursarea creditelor la scadență se datorează unor cauze subiective; în aceste cazuri, persoanele cu funcții de conducere din întreprinderi sunt pasibile de sancțiuni.

RESCONT, sumă de bani egală cu dobânda cuvenită unei bănci pentru achitarea anticipată a unei polițe deja **scontate** (v.), inclusiv comisionul perceput de bancă pentru acoperirea cheltuielilor ocazionate de operațiunea de rescontare. **V.** și **rescontare; scont; scontare.**

RESCONTARE 1. Scontarea la banca centrală a unei polițe care anterior a fost scontată. 2. Operațiune prin care o bancă vinde altei bănci, înainte de scadență, **cambii** (v.) aflate la ordinul său, pentru a intensifica rotația capitalului și în vederea lărgirii plasamentului. Efectuarea **r.** unei cambii la o bancă de emisiune necesită existența a minimum trei semnături, iar scadența trebuie să fie la un termen scurt. Prin **r.** se naște pentru banca rescontatoare angajamentul cambial al giranților în genere, întrucât banca nu face altceva decât să gireze din nou efectele scontate de ea. Banca centrală (de emisiune) care face **r.** încasează o taxă de rescontare.

RESCONTATOR, instituție bancară centrală care efectuează operațiuni de rescontare. V. și **rescont; rescontare; scont; scontare.**

RESPONSABIL CU MUNCA SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI, persoană încadrată în muncă la organizațiile de stat, cooperatiste și private, care – concomitent cu îndeplinirea sarcinilor la unitatea la care este încadrat – îndeplinește și anumite atribuții pentru societatea de asigurări pe bază de mandat strict personal și netransmisibil. **R. cu m.** societății de asigurări primește o împuternicire de lucru scrisă sau o legitimație-delegație (aceasta în situația în care activează în afara unității la care lucrează). **R. cu m.** societății de asigurări contractează diferite asigurări facultative de bunuri, de persoane și de răspundere civilă, încasează primele respective de asigurare și le depune în contul asigurătorului. Pentru munca prestată, **r.** este remunerat cu o taxă de mandat reprezentând 5-12% din primele de asigurare încasate, în funcție de felul asigurărilor. Din suma astfel cuvenită, minimum 50% revine unității la care este încadrat **r.** și până la 50% se acordă ca stimulent personal.

REST, sumă de bani care se restituie persoanei atunci când face o plată cu monede sau bancnote ce însumează mai mult decât suma datorată.

RESTANT, întârziat la o plată până la termenul legal, scadent.

RESTANȚĂ DE PLATĂ, sumă din impozite, taxe, prime de asigurări etc. neachitată până la scadență de unitățile economice de stat, cooperatiste, private și de populație, care se încasează pe cale administrativă, asupra ei aplicându-se majorări corespunzătoare de întârziere.

RESTITUIRE, înapoiere a unei sume de bani, a unui impozit plătit în plus, a unui credit ajuns la scadență. ❖ **R. impozitelor și taxelor**, înapoierea sumei aferente acelor impozite și taxe care au fost încasate greșit sau într-un cuantum mai mare decât cel datorat, ca urmare a micșorării venitului, a averii ori datorită dispariției bunului impozabil sau taxabil. În unele cazuri, **r.i.** și a **t.** se operează ca urmare a unor măsuri sociale, economice și chiar politice. **R.** se face din bugetul statului pe baza unei cereri înaintate de plătitor la organele financiar-bancare, care trebuie avizată în următoarele condiții: ▪persoanele juridice și fizice plătitoare să depună cererea până la expirarea termenului de prescripție extintivă (trei ani pentru persoanele fizice și un an și șase luni pentru persoanele juridice); ▪să facă dovada, pe baza normelor juridice în vigoare, că sumele plătite ca impozite, taxe etc. nu se cuveneau bugetului statului deoarece s-a plătit mai mult decât era obligația de plată; ▪suma cerută la restituire să fi fost achitată efectiv în contul bugetului de stat. **R.i.** și a **t.** se poate cere în decurs de un an de la data comunicării plusului și se aprobă de către directorii administrațiilor financiare, șefii circumscripțiilor și serviciilor financiare. **R.** se face din încasările anului curent, de la aceleași subdiviziuni ale clasificației bugetare a veniturilor. Dacă

titularii cererilor de r. au de făcut plăți pe anul curent, atunci se poate proceda la compensarea corespunzătoare a sumelor. ❖ **R. primei de asigurare**, operațiune financiară întâlnită în asigurările facultative și în cele maritime, prin care asigurătorul, potrivit legii sau contractului, este obligat ca, în anumite împrejurări, să restituie asiguratului, parțial sau total, prima de asigurare încasată sau să nu mai pretindă plata primei respective. **R.p. de a.** poate avea loc când asiguratul nu respectă, la un moment dat, prevederile contractului de asigurare, deși în contract este prevăzută această măsură, când transportul mărfurilor sau al persoanelor nu a mai avut loc sau când marfa a fost asigurată din eroare la doi asigurători distincți etc.

RESTITUTIO IN INTEGRUM (lat.), repunere în situația anterioară a persoanei ale cărei drepturi au fost încălcate prin emiterea unui act juridic. Repararea integrală a prejudiciilor **materiale** și morale create unei persoane.

RESTRICȚII VALUTARE, măsuri restrictive luate de stat în vederea influențării pieței valutare și a cursurilor valutare. **R.v.** se referă la vânzarea-cumpărarea liberă a aurului, a valutelor străine, la efectuarea operațiunilor valutare cu scopul de a micșora deficitul balanței de plăți și în vederea menținerii cursului valutar. **R.v.** se aplică, de regulă, simultan cu alte măsuri protecționiste tarifare și netarifare. **R.v.** cuprind următoarele măsuri: ▪controlul cantitativ asupra importului, care implicit micșorează volumul plăților valutare; ▪aplicarea de taxe și de suprataxe vamale asupra importului; ▪crearea în mod obligatoriu de rezerve valutare anticipate; ▪trecerea asupra statului a anumitor activități de comerț exterior; ▪alte măsuri. În domeniul comerțului invizibil, **r.v.** constau în limitarea alocațiilor valutare pentru călătorii în străinătate, limitarea transferului în străinătate al veniturilor cuvenite cetățenilor străini etc. Aplicarea de **r.v.** într-o țară generează contramăsuri din partea altor țări. Valuta străină se pune la dispoziția persoanelor solicitatoare la cursul oficial, în vederea efectuării anumitor operațiuni cu străinătatea, numai cu aprobarea organelor valutare.

RESURSE 1. Mijloace de existență a unei persoane. 2. Elemente ale bogăției unei națiuni. 3. Totalitatea mijloacelor bănești sau financiare necesare realizării unor anumite obiective economice, social-culturale etc. De exemplu, **r.** întreprinderii, ale bugetului de stat etc. Nu trebuie să se confunde noțiunea de **r.** cu aceea de surse; **r.** este mijlocul concret, iar sursa este providența, izvorul, originea. ❖ **R. asimilate celor proprii,** mijloace materiale și bănești minime și permanente (datorii) aparținând terților persoane fizice și juridice, existente la unitățile economice și pe care acestea le folosesc la fel ca pe resursele proprii. **V.** și **pasive stabile.** ❖ **R. bancare,** totalitatea mijloacelor bănești aflate la dispoziția băncilor, pe care acestea le folosesc în operațiuni de credit și în alte operațiuni. Caracterul, structura izvoarelor și mișcarea resurselor bancare sunt determinate de natura orânduirii social-economice a societății și de obiectul de activitate al băncilor (de emisiune, comerciale, de investiții, ipotecare, agricole ș.a.). **R.b.** au ca principale izvoare: fondurile proprii ale băncilor, rezervele bănești ale bugetului de stat, mijloacele bănești temporar disponibile ale întreprinderilor, ale cooperativelor, precum și emisiunea bănească. **R.b.** sunt repartizate pentru creditarea pe termen scurt, pentru creditarea pe termen lung și pentru finanțarea nerambursabilă a investițiilor. ❖ **R. bugetare,** mijloace bănești cuprinse în bugetul de stat ca venituri; ele provin de la unitățile de stat, cooperatiste, private și de la populație. ❖ **R. destinate finanțării investițiilor,** mijloace bănești constituite pe baza planului de finanțare și de creditare a investițiilor, din sumele aferente amortizării mijloacelor fixe, din profit, din alte resurse proprii, din credite bancare și din alocații de la bugetul de stat. Unitățile economice depun resursele proprii pentru finanțarea investițiilor la unitățile bancare în raza cărora își au sediul.

❖ **R. economice,** totalitatea elementelor materiale, umane, monetare etc. care pot fi mobilizate şi utilizate în procesul reproducţiei sociale. ❖ **R. extraordinare, r.** la care statul apelează în situaţii excepţionale, când **r.** curente nu pot face faţă cheltuielilor. **R.e.** cuprind: împrumuturile de stat interne şi externe, emisiunea de bani de hârtie, ajutoarele şi donaţiile primite din străinătate etc. ❖ **R. financiare,** mijloace băneşti care se află la dispoziţia statului, a unităţilor economice de stat, cooperatiste, private, a instituţiilor etc. şi care se folosesc pentru efectuarea cheltuielilor, pentru constituirea diferitelor fonduri şi pentru formarea rezervelor. **R.f.** se formează din acumulările băneşti şi sunt de stat, cooperatiste şi private. În **r.f.** de stat se cuprind resursele aflate la dispoziţia statului şi resursele aflate la dispoziţia unităţilor economice şi instituţiilor de stat. ❖ **R.f. ale unităţilor administrativ-teritoriale, r.** care se constituie din impozite, taxe şi alte venituri fiscale, din venituri nefiscale, din venituri din capital, din cote şi sume defalcate (v.) din unele venituri ale bugetului statului, din cote adiţionale la unele venituri ale bugetului statului şi ale bugetelor locale, din transferuri cu destinaţie specială de la bugetul statului şi din venituri cu destinaţie specială. ❖ **R.f. centralizate, r.** care se concentrează în cea mai mare măsură în bugetul statului şi care cuprind încasările din impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, vărsăminte din profit, încasări din contribuţiile pentru asigurările sociale, încasări de impozite de la cooperative şi de la populaţie, prime de asigurare, încasări de la Loteria Naţională etc. ❖ **R.f. descentralizate, r.** constituite din beneficiile aflate la dispoziţia unităţilor economice şi provenite din realizarea producţiei, executări de lucrări şi prestări de servicii, active circulante, amortismente, creşterea pasivelor stabile, chirii încasate etc. **R.f. ale cooperativelor** sunt, în principiu, aceleaşi ca la unităţile economice de stat. Principala parte a **r.f.** este destinată dezvoltării producţiei, ştiinţei şi tehnicii, pregătirii personalului şi ridicării nivelului de viaţă a poporului. ❖ **R. financiare externe,** mijloace financiare procurate din afara graniţelor ţării cu scopul de a contribui la creşterea economică sau la acoperirea unor cheltuieli urgente ale ţării. ❖ **R. financiare publice, r.** ale statului, ale unităţilor administrativ-teritoriale şi ale instituţiilor publice. Constituirea **r.f.p.** se realizează pe seama impozitelor, taxelor, contribuţiilor şi veniturilor nefiscale, prelevate de la persoane juridice şi fizice, cu luarea în considerare a potenţialului lor economic şi a altor criterii prevăzute prin legislaţie. Dimensionarea cheltuielilor publice şi repartizarea acestora pe destinaţii şi pe ordonatori de credite se efectuează în concordanţă cu obiectivele strategiei de dezvoltare economică şi socială a ţării şi cu priorităţile imediate stabilite de autorităţile publice competente. Utilizarea **r.f.p.** se face cu respectarea strictă a legii, în condiţii de eficienţă economico-socială. **R.f.p.** se constituie şi se gestionează printr-un sistem unitar de bugete, şi anume: bugetul de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele fondurilor speciale, bugetul trezoreriei statului şi bugetele altor instituţii publice cu caracter autonom, în condiţiile asigurării echilibrului financiar. Resursele şi cheltuielile reflectate în bugetele de mai sus, cumulate la nivel naţional, formează resursele financiare publice totale, respectiv cheltuielile publice totale care, după consolidare, prin eliminarea transferurilor dintre bugetele respective, evidenţiază mărimea efortului financiar public, pe anul respectiv, starea de echilibru sau de dezechilibru, după caz. Constituirea, păstrarea şi utilizarea **r.f.p.** se controlează de către Curtea de Conturi, Ministerul Finanţelor şi alte organe de specialitate. ❖ **R. împrumutate,** mijloace băneşti şi materiale existente la unităţile economice, procurate pe calea împrumuturilor bancare şi folosite pentru executarea unor lucrări de investiţii, pentru procurarea unei părţi din activele circulante etc. ❖ **R. ordinare, r.** la care statul recurge în mod obişnuit în condiţii normale şi care se încasează cu regularitate la bugetul public naţional. **R.o.** cuprind veniturile bugetare cu caracter fiscal, cele cu caracter nefiscal, contribuţiile pentru asigurările sociale etc. ❖ **R. proprii,** mijloacele materiale şi băneşti existente la dispoziţia unităţilor economice, procurate iniţial prin finanţare de la bugetul de stat, din acţiuni şi, în anii

următori, pe calea autofinanțării. **R.p.** constituie majoritatea considerabilă din totalitatea resurselor existente în unitățile economice. **V. și autofinanțare.**

RESURSE DE CREDITARE, capitaluri proprii și alte capitaluri atrase din care băncile acordă diferite categorii de credite. **R. proprii, r.** formate de capitalul subscris de acționari, din profitul repartizat pe fondurile de rezervă sau de risc. În general, capitalul propriu este de dimensiuni reduse față de cifra de afaceri și reprezintă, de regulă, o garanție pentru deponenți. Cea mai mare parte a capitalului propriu este imobilizată în bunuri mobiliare și imobiliare – terenuri, clădiri, autovehicule, mașini de calcul, calculatoare, ghișee etc. Capitalul propriu poate crește și prin emiterea de noi acțiuni și obligațiuni. **Resurse atrase, r.** formate din depunerile agenților economici și ale populației de capitaluri temporar disponibile. Cea mai mare parte a capitalului de împrumut provine din depunerile populației la vedere sau pe termen; de aceea, băncile stimulează aceste depuneri prin dobândă. Băncile pot fi concurate în atragerea capitalului disponibil de la populație de către Casa de Economii și Consemnațiuni și de către Tezaur prin acordarea de dobânzi mai mari la depunerile făcute. Mărimea depozitelor la bănci depinde de nivelul veniturilor populației, de securitatea depunerilor și de dobânda acordată. Securitatea depunerilor are la bază reputația băncii, felurile și calitatea serviciilor prestate de bancă. Practica bancară cunoaște trei feluri de depozite de capitaluri, și anume: **depozite la vedere, depozite cu preaviz** și **depozite la termen. Depozitele la vedere** cuprind majoritatea capitalurilor depuse la bănci. Din aceste depozite depunătorii pot retrage oricând capitalul depus. Numai pentru sumele mari care se retrag este necesar un preaviz de 24 de ore. **Depozitele cu preaviz** au o utilizare mai restrânsă. Din aceste depozite, depunătorii pot retrage capital numai dacă avizează banca într-un anumit timp, stabilit la efectuarea depunerii, care poate fi de 5-10 zile sau mai mult, potrivit convenției încheiate. **Depozitele la termen sau la scadență** sunt acelea care se efectuează pentru perioade fixe, începând de la o lună până la cinci ani. Nivelul dobânzii depinde de felul depozitelor și de dobânda pieței. O altă resursă de creditare o constituie **soldurile creditoare ale conturilor curente**, adică disponibilitățile nefolosite existente în aceste conturi o perioadă mai mare sau mai mică și pe care băncile le folosesc pentru acordări de credite. O altă resursă de creditare o reprezintă **rescontul la Banca Națională a României.** În vederea folosirii fondurilor bancare imobilizate în operațiunile de scont, băncile folosesc rescontul la Banca Națională a României sau la băncile comerciale. După epuizarea resurselor menționate mai sus, băncile pot să ceară și să primească **refinanțare** (v.) de la Banca Națională a României, în care scop aceasta poate recurge, în ultimă instanță, la emisiune de monedă. **V. și scont; rescont.**

RETENȚIE, reținere și păstrare în gaj de către creditor a unui bun al debitorului până în momentul când acesta își achită complet datoria.

RETRAGERE A BANILOR DIN CIRCULAȚIE, operațiune prin care o anumită sumă de bani este retrasă din arterele circulației. Când încasările în numerar acoperă plățile zilei și se completează soldul numerarului din casa de circulație până la plafonul stabilit, diferența se varsă automat la fondul de rezervă existent pe lângă filialele și sucursalele bancare, aceasta reprezentând de fapt o retragere de numerar din circulație. Simultan pot avea loc, la diferite unități bancare, atât retrageri, cât și emisiune de numerar; situația definitivă nu poate fi cunoscută decât de centrala băncii care exercită controlul asupra masei monetare aflate în circulație.

RETRAGERE DE CREDITE BUGETARE, operațiune de verificare efectuată de ordonatorii principali de credite, prin care se poate constata existența la ordonatorii subordonați a unor credite, bugetare disponibile, datorate nerealizării sau suspendării anumitor acțiuni. În baza constatărilor se emite o dispoziție bugetară de retragere a creditelor bugetare.

RETRAGEREA AUTORIZAȚIEI BĂNCILOR, hotărâre a Băncii Naționale a României de a retrage autorizația de funcționare unei bănci sau filiale românești ori unei filiale sau sucursale a unei bănci străine la cererea băncii, ca sancțiune sau pe baza unuia dintre următoarele motive: ▫banca nu a început operațiunile pentru care a fost autorizată în termen de un an de la primirea autorizației sau nu și-a exercitat de mai mult de șase luni activitatea de acceptare de depozite; ▫autorizația a fost obținută pe baza unor declarații false sau prin orice alt mijloc ilegal; ▫acționarii au decis să dizolve sau să lichideze banca; ▫a avut loc o fuziune sau o dizolvare a băncii; ▫autoritatea competentă din țara în care are sediul banca străină care a înființat o sucursală în România i-a retras acesteia autorizația de a desfășura activități bancare; ▫s-a retras autorizația băncii a cărei filială este. Hotărârea de retragere a autorizației se publică în Monitorul Oficial al României. Din acel moment se interzice băncii, filialei sau sucursalei angajarea oricărei operațiuni financiar-bancare.

RETRAGEREA AUTORIZAȚIEI DE FUNCȚIONARE A SOCIETĂȚILOR DE ASIGURĂRI, r. de către Comisia de Supraveghere a Asigurărilor a autorizației de funcționare a asigurătorilor în cazul în care aceștia nu au început să desfășoare activitatea de asigurări în termen de 12 de la data eliberării autorizației sau dacă încetează să lucreze o perioadă de 12 luni consecutive. Împotriva deciziei de retragere a autorizației de funcționare, asigurătorul poate face plângere la Curtea de Apel în termen de 30 de zile de la comunicare. V. și **autorizarea de constituire a asigurătorilor; autorizația de funcționare a asigurătorilor; Comisia de Supraveghere a Asigurărilor.**

RETROCEDENT, partea care intervine în **retrocesiune** (v.) și care, în schimbul unei prime, se reasigură la rândul său la o altă societate de asigurări mai puternică.

RETROCESIONAR, parte care intervine în **retrocesiune** (v.) și care, în schimbul primelor încasate, preia o parte din riscurile, din valorile și din sumele asigurate.

RETROCESIUNE, o nouă reasigurare încheiată de un reasigurător, prin care acesta transmite o parte din răspunderea preluată prin contractul de reasigurare unei alte instituții sau societăți de asigurări (reasigurări). Prin **r.** se realizează o mai bună dispersare a riscurilor, permițându-se fiecărei instituții sau societăți de asigurări (reasigurări) să rețină din răspundere numai partea pe care o va putea acoperi cu certitudine. **R.** se realizează de regulă cu participarea unor instituții și societăți de asigurări din diverse țări. Uneori, prin **r.**, riscurile asigurate se pot întoarce în țara în care au fost asigurate inițial, motiv pentru care unele societăți de asigurări stipulează în contractele de reasigurare pe care le încheie clauza „fără dreptul de retrocesiune". Prin urmare, în **r.** intervine **retrocedentul** (v.), respectiv partea care cedează printr-un nou contract de reasigurare o parte din răspundere, și **retrocesionarul** (v.), adică partea care, în schimbul primelor de reasigurare încasate, preia o parte din răspunderea asumată de retrocedent. V. și **reasigurare.**

REȚEA NAȚIONALĂ DE COMERCIALIZARE A TITLURILOR FINANCIARE, totalitatea instituțiilor bancare, financiare și a agenților autorizați legal să efectueze tranzacții cu titluri financiare, direct sau prin mijlocirea bursei de valori.

REȚINERE DIN SALARIU, v. POPRIRE.

REVALORIZAREA BANILOR 1. Operațiune legală de revenire a monedei naționale la paritatea pierdută și de întărire a cursului oficial în raport cu alte valute. **2.** Operațiune de modificare a cursului oficial al valutelor în sensul majorării valorii paritare. **3.** Restabilire (ridicare) a conținutului în aur și, respectiv, a cursului oficial al valutei naționale în raport cu aurul sau cu o altă valută, în urma unui proces de depreciere (inflaționist). **R.** constă în „scumpirea" valutei naționale în raport cu alte valute; este o metodă folosită pentru stăvilirea creșterii inflaționiste a prețurilor și pentru restabilirea puterii de cumpărare a banilor la nivelul anterior inflației. Ea poate fi folosită când inflația nu s-a agravat încă și dacă există o bună situație economică și financiară în țară. Pe calea **r.b.** sunt păgubiți debitorii, deoarece la scadență ei trebuie să-și achite datoria în monedă mai scumpă. **R.b.** se determină astfel:

$$Rb = \frac{P_v - P_n}{P_n},$$

în care:

Rb = revalorizarea banilor;

P_v = paritatea valutară veche;

P_n = paritate valutară nouă.

REVERS, partea inversă (opusă) a unei monede.

REVERSIBILITATEA IMPOZITELOR, fenomen economico-financiar potrivit căruia ceea ce persoanele fizice plătesc statului ca impozite, taxe etc. revin, pe diferite căi, tot populației prin acțiuni economice, social-culturale (învățământ, ocrotirea sănătății, asistență socială etc.), într-o măsură de câteva ori mai mare.

REVIZIE, activitate de control cu caracter de repetare, care constă în revederea și în verificarea diferitelor documente referitoare la operațiunile economice efectuate anterior. **R.** se face cu scopul de a examina felul în care s-au transpus în viață recomandările controlului anterior. De regulă **r.** se face de către organele ierarhic superioare asupra organelor subordonate. ❖ **R. documentară (contabilă),** formă importantă a controlului economic postoperativ, procedeu prin care se certifică realitatea conturilor unui agent economic, se formulează o opinie profesională privind sinceritatea conducerii contabilității în mod corect, exact și la timp, cu respectarea reală a operațiunilor economice în conturi, care stau la baza stabilirii situației economico-financiare a agenților economici. În domeniul controlului economic, revizia constituie o anumită formă de verificare a activității financiare și economice a întreprinderii, în scopul stabilirii justeței și legalității activității ei. **R.d.** constă în verificarea sistematică a activității financiare și economice a întreprinderilor, bazată pe acte originale și pe înregistrări contabile. Sarcinile de bază ale **r.d.** sunt: ▪verificarea legalității operațiunilor efectuate de întreprindere, pentru a stabili măsura în care a fost respectată disciplina financiară și bugetară; ▪lupta împotriva delapidărilor; ▪verificarea organizării contabilității, a legalității documentelor și a înregistrărilor contabile; ▪verificarea evidenței materialelor; ▪verificarea asigurării întreprinderii cu active circulante proprii și asimilate lor. Documentul principal pentru verificarea situației financiare a întreprinderilor îl constituie bilanțul cu anexele sale. Rezultatele financiare se verifică pe baza datelor din contul „Profit și pierderi", a datelor din contabilitatea analitică și a documentelor primare. **V.** și **control economic.** ❖ **R. periodică**, lucrare de reparație executată la un mijloc fix după o anumită perioadă de lucru

sau după fabricarea unei anumite cantități de produse, când necesită o verificare totală sau numai a părților lui esențiale (supuse unei uzări mai rapide). Operațiunea constă în demontarea totală sau parțială a utilajelor, pentru a li se înlocui piesele uzate sau stricate, și în remontarea lor. Cheltuielile ocazionate de **r.p.** se acoperă ca și cele ocazionate cu reparațiile capitale și curente, prin includerea lor în costurile produselor fabricate de întreprindere. Prin caracterul lor periodic, cheltuielile pentru **r.p.** se pot prelimina.

REVIZOR DE GESTIUNE, persoană specializată care are drept atribuții inventarierea și controlul gestiunilor din organizațiile comerciale; își desfășoară activitatea sub conducerea compartimentului financiar-contabil. Activitatea **r. de g.** se desfășoară pe baza programului anual de control, aprobat de conducătorul unității comerciale. **R. de g.** are ca atribuții: ▪inventarierea faptică a stocurilor de valori materiale și băneşti, verificarea legalității și realității înregistrării operațiunilor de intrare, utilizare și ieșire a valorilor; ▪controlul felului în care sunt conservate valorile materiale; ▪regularizarea diferențelor etc. **R. de g.** este obligat să sesizeze conducerea unității verificatoare despre deficiențele constatate și, în consecință, să propună măsuri pentru remedierea lor. Totodată, el trebuie să ceară și să primească angajamente scrise de la gestionarii în cauză, pentru recuperarea pagubelor etc. Semestrial și anual, organizațiile comerciale informează organele controlului financiar intern din organizația ierarhic superioară asupra activității desfășurate de **r. de g.**

REVIZOR VAMAL, persoană oficială, cu o calificare ridicată, care este împuternicită să analizeze, să măsoare și să cântărească mărfurile supuse taxelor vamale; de asemenea, **r.v.** verifică identitatea dintre documentele vamale și mărfurile care se exportă sau se importă. **V. și regim vamal.**

REVIZUIREA DECIZIEI DE PENSIONARE, operațiune ce este în competența și se efectuează de către comisia emitentă a deciziei de pensionare sau de către comisia superioară și prin care, constatându-se că s-au strecurat erori în determinarea cuantumului pensiei, se fac îndreptările cuvenite. Deoarece decizia de pensionare este un act administrativ, ea poate oricând să fie revizuită și deci revocată de către comisia care a emis-o, dacă – desigur – se descoperă erori în stabilirea pensiei. **R.d. de p.** presupune modificarea sau anularea ei și emiterea unei noi decizii. Comisiile revizuiesc deciziile de pensionare la sesizarea șefilor oficiilor de asigurări sociale și pensii, a organelor de îndrumare și control ale Casei Naționale de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale și a oricărei persoane interesate. Dacă **r.d. de p.** se face de către comisia de stabilire a pensiilor, pensionarul poate folosi calea obișnuită de contestare a felului cum i s-a determinat pensia. **V. și decizia de pensionare.**

REVIZUIREA IMPOZITULUI, cale de atac, operațiune prin care se solicită și se revede modul cum un organ fiscal a calculat impozitul persoanelor fizice și juridice. **R.** se efectuează pe baza cererii de revizuire înaintate de plătitorii de impozit la direcțiile generale ale finanțelor publice și ale controlului financiar de stat din județele și din municipiul București. Cererea de revizuire motivată și însoțită de acte doveditoare trebuie făcută în scris, în termen de 20 de zile de la data primirii de către plătitor a înștiințării de plată. Organele financiare județene și ale Capitalei au obligația ca, în decurs de 30 de zile de la data înregistrării cererii de revizuire, să se pronunțe printr-o decizie motivată, care se comunică plătitorului de impozit. Pe perioada **r.i.** se calculează majorări de întârziere. Impozitul plătit între timp în plus se restituie sau se compensează. Impozitul rămas de plată după soluționarea cererii de revizuire trebuie plătit în termen de cinci zile. Cererile

de revizuire suportă o taxă de timbru de 2% din suma impozitului cerută să fie revizuită. Împotriva deciziei date de organul județean (municipal) se poate face contestație la Ministerul Finanțelor. V. și **contestație; compensarea impozitului.**

REVIZUIREA MEDICALĂ A PENSIONARILOR DE INVALIDITATE, reexaminarea periodică a stării de sănătate și a capacității de muncă a persoanelor invalide de către comisiile de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă, organizate în cadrul direcțiilor județene de muncă și protecție socială. Sunt supuși **r.m.** persoanele invalide de gradul I, II și III, persoanele încadrate în muncă în urma unui accident de muncă, care au contractat boli profesionale sau care, din cauza stării lor, nu mai pot munci în condițiile de la locurile de muncă avute anterior și sunt încadrate în munci mai ușoare sau cu program redus. **R.** se poate face și la cererea pensionarilor, cunoscut fiind faptul că este posibil ca oricând să se agraveze starea de sănătate, ceea ce poate justifica încadrarea într-un alt grad de invaliditate. **R.** se poate face însă numai până la împlinirea vârstei de pensionare și are loc la intervale de 6-12 luni, de către cabinetele de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă, la termenele stabilite, iar concluziile acestei revizuiri se trimit comisiilor de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă; cabinetele respective țin evidența dosarelor medicale ale pensionarilor. Neprezentarea la **r.m.** conduce la suspendarea plății pensiei începând cu luna următoare. Pensionarii cu invaliditate ireversibilă, precum și cei care au împlinit vârsta de 60 de ani, bărbații, și 55 de ani, femeile, nu sunt supuși revizuirii periodice a capacității de muncă; în aceste cazuri, în decizia de pensionare se face mențiunea „nerevizuibil" sau „definitiv". V. și **comisia de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă; suspendarea pensiei.**

REVOCARE, încetarea valabilității unui contract cu acordul părților contractante. Un contract se poate revoca și unilateral.

REVOCAREA ACREDITIVULUI, contramandarea, reducerea sau desființarea acreditivului. **R.a.** sau reducerea sumei acestuia are loc pe baza unei scrisori prezentate de plătitor la banca sa și trimisă de către acesta la banca furnizorului care o predă acestuia în vederea acceptării, revocării sau reducerii acreditivului. La primirea consimțământului scris al furnizorului pentru revocarea sau reducerea sumei acreditivului, banca virează suma respectivă din contul acreditivului în contul plătitorului (unității economice cumpărătoare). Plățile efectuate din acreditiv până la revocarea sau reducerea lui rămân valabile. V. și **acreditiv.**

REVOCAREA CECULUI, contramandarea ceculuí de către emitentul lui. Beneficiarul ceculuí revocat poate ridica pretenții față de emitent sau față de giranți.

REVOCAREA DECIZIEI DE PENSIONARE, v. **REVIZUIREA DECIZIEI DE PENSIONARE.**

REZERVA AFERENTĂ RISCURILOR NEEXPIRATE, parte din prima de asigurare necesară pentru acoperirea riscurilor care au fost asigurate în perioada de derulare a acordului și care necesită încă să fie acoperite un timp după data expirării acordului de asigurare. V. și **reasigurare.**

REZERVA BANCARĂ OBLIGATORIE, parte din lichiditățile băncilor comerciale (10%) care se păstrează în mod obligatoriu în cont la Banca Națională a României, constituind un

instrument de garantare a operațiunilor bancare și un mijloc esențial prin care B.N.R. veghează la asigurarea lichidității în economie. **R.b.o.** dezavantajează băncile, deoarece ea este o imobilizare de fonduri pentru care însă B.N.R. plătește o dobândă foarte mică. Cu toate că este restrictivă, r.b.o. este o pârghie (instrument) necesară, deoarece, în cazul în care o societate bancară ajunge în dificultate, recurge în final la B.N.R. Aceasta constituie și un semnal de alarmă, deoarece înseamnă că banca respectivă a extins creditul mai mult decât îi permite r.b.o. – limita maximă până la care o bancă poate să multiplice împrumuturile. De aceea, r.b.o. este considerată printre cele mai puternice instrumente de control al expansiunii creditului. R.b.o. se poate crea și în valută.

REZERVA DE CATASTROFĂ, r. care se creează prin aplicarea lunară a unei cote de minimum 5% asupra volumului de prime brute subscrise, aferente contractelor care acoperă riscuri catastrofale, până când fondul de rezervă atinge cel puțin nivelul reținerii proprii sau 10% din acumularea răspunderilor asumate prin contractele ce acoperă riscuri catastrofale. R. de c. este destinată acoperirii despăgubirilor aferente daunelor de natură catastrofală. V. și **catastrofă; risc.**

REZERVA DE DAUNĂ 1. Rezervă care se constituie și se actualizează lunar pentru daunele produse în anul curent și care, din diverse motive, urmează să se plătească în anii viitori, pentru daunele survenite în anul curent, dar care nu au fost comunicate până la finele anului, având în vedere faptul că termenul de prescripție în limitele căruia asiguratii își pot valorifica dreptul la despăgubire este de mai mulți ani; daunele de catastrofă, ca de exemplu inundațiile, grindina, seceta, care au loc la anumite intervale de timp confirmate statistic și care afectează în proporții de masă bunuri și persoane. 2. Sume de bani reținute de organizația cedentă (cea care cedează în reasigurare o parte din răspunderile asumate) în vederea constituirii unui depozit, la care apelează pentru daune ivite, dar nelichidate până la sfârșitul anului calendaristic. R. de d. se constituie pe baza estimărilor, a datelor statistice sau a calculelor actuariale privind plățile în viitor, care nu pot fi mai mici de 40% din diferența dintre primele încasate și daunele plătite la asigurările și reasigurările cu valabilitate în cursul anului. R. de d. poate reprezenta până la 100% din estimarea făcută de organizația cedentă pentru daunele produse, dar nelichidate până la sfârșitul anului calendaristic. Sumele de bani reținute drept r. de d. se regularizează la sfârșitul anului următor în care au fost reținute, când se decontează daunele lichidate între timp și se constituie noua rezervă pentru daunele încă neplătite. Acest lucru apare ca necesar, deoarece sunt cazuri când daunele se lichidează după mai mulți ani (de exemplu, în cazul unor procese de judecată), timp în care sumele de bani respective rămân – în baza unei prevederi contractuale – la dispoziția organizației cedente, pentru ca aceasta să aibă disponibilități de plată atunci când se ajunge în situația de a fi despăgubită. Sumele de bani reținute drept r. de d. sunt, de regulă, purtătoare de dobânzi în favoarea reasigurătorului. R. de d., chiar dacă sunt identificabile, nu pot fi urmărite de asigurați sau de creditori. Societățile comerciale din domeniul asigurărilor și reasigurărilor care efectuează operațiuni și în valută își constituie rezervele în lei și în valută. Rezervele de prime la asigurările de viață, precum și rezervele de prime și de daune pentru celelalte asigurări și reasigurări se deduc din venituri în vederea determinării profitului.

REZERVA DE DAUNE NEAVIZATE, r. ce se creează și se ajustează cel puțin la încheierea exercițiului financiar, în baza estimărilor societății de asigurări, a datelor statistice sau a calculelor actuariale, pentru daunele întâmplate, dar încă neavizate.

REZERVA DE EGALIZARE, r. ce se creează în anii cu rezultate tehnice favorabile, pentru constituirea resurselor de acoperire a daunelor în anii în care rezultatele tehnice vor fi nefavorabile.

REZERVA DE PRIME 1. Rezervă care se constituie pentru riscurile neexpirate, adică pentru evenimente care se pot produce ulterior şi care, evident, necesită plăţi de sume asigurate sau de despăgubiri. **R. de p.** sunt specifice asigurărilor de viaţă, dar se întâlnesc şi în alte asigurări şi reasigurări de bunuri, de răspundere civilă. 2. Partea din primele de reasigurare pe care organizaţia cedentă (cea care cedează în reasigurare o parte din răspunderea asumată) o reţine în vederea constituirii unui depozit, la care să apeleze pentru acoperirea eventualelor daune ce s-ar putea ivi până la expirarea riscurilor. Este vorba despre faptul că, în condiţiile în care riscurile sunt asumate pe o anumită perioadă, de regulă de un an, nu este exclusă ivirea unor pagube care să conducă la plăţi de despăgubiri după data când s-a făcut decontarea primei de asigurare, dar în cadrul perioadei de valabilitate a asigurării. Deoarece estimarea cuantumului unor astfel de pagube este dificil de realizat, în practica mondială a reasigurării s-a convenit calcularea unui procent (de regulă, 30%) din primele de reasigurare decontate pentru anul de asigurare respectiv, care să servească drept rezervă în scopurile menţionate mai sus. Pentru reasigurător, sumele de bani reţinute de cedent drept rezervă de prime sunt, de regulă, purtătoare de dobânzi.

REZERVA GENERALĂ PENTRU RISCUL DE CREDIT, r. ce se constituie obligatoriu de către fiecare societate bancară pentru a face faţă riscului de credit determinat de procesul creditării. Rezerva se constituie în limita a 2% din soldul creditelor acordate înregistrat la finele anului şi se foloseşte pentru compensarea pierderilor din credite, însă numai după ce au fost luate celelalte măsuri de recuperare a creditelor şi de compensare a eventualelor pierderi determinate de activitatea de creditare. Dacă pentru unele credite s-au constituit provizioane, mai întâi, în cazuri de pierderi din creditare, se folosesc provizioanele respective. Consiliul de administraţie al băncii aprobă în fiecare caz acoperirea pierderilor din această rezervă generală.

REZERVA MATEMATICĂ, diferenţă rezultată la un moment dat între primele încasate de asigurător, la care se adună dobânzile aferente acestora, şi sumele de bani plătite pentru acoperirea riscului. **R.m.** mai poate fi definită ca diferenţa dintre valoarea actuală a obligaţiilor financiare ale asigurătorului şi valoarea actuală a obligaţiilor asiguratului. În cazul asigurărilor mixte de viaţă, care apar deopotrivă ca o măsură de prevedere şi ca una de economisire pe termen lung, rezerva matematică cuprinde atât partea din prima aferentă acoperirii riscului de deces, cât şi partea din primele încasate ce serveşte pentru plata sumei asigurate la expirarea perioadei pentru care s-a încheiat contractul de asigurare. **R. m.** se calculează succesiv pe baza unor anumite metodologii, cum sunt **metoda prospectivă** (v.), **metoda retrospectivă** (v.) etc. Pentru a-şi putea onora obligaţiile asumate, asigurătorul trebuie să aibă în permanenţă la dispoziţia sa o sumă echivalentă cu rezerva matematică. Aceasta înseamnă că asigurătorul trebuie să fie în măsură ca, din primele încasate în trecut şi din ratele de primă pe care le mai are de încasat, să poată acoperi integral obligaţiile viitoare din contractele de asigurare. În ţara noastră, societăţile de asigurări păstrează rezervele matematice la bancă, valorificându-le cu o anumită dobândă pe an. Acest lucru este posibil având în vedere termenele lungi (5-15 ani) pe care se încheie asigurările de viaţă. Prin păstrarea lor la bancă, rezervele matematice devin importante resurse de creditare, inclusiv pe termen lung.

REZERVA PENTRU RISCURI NEEXPIRATE, r. ce se calculează pe baza estimării daunelor care vor apărea după închiderea exercițiului financiar, aferente contractelor de asigurare încheiate înainte de acea dată, în măsura în care valoarea estimată a acestora depășește suma dintre rezerva de prime și primele de asigurare care urmează să se mai încaseze la aceste contracte. V. și **rezerva de prime.**

REZERVA PLANULUI DE CREDITE, suma globală prevăzută în partea de destinații a planului de credite, fără să aibă destinații stabilite inițial, din care se acordă credite pentru nevoi suplimentare necunoscute în momentul elaborării planului, determinate de survenirea în cursul trimestrului a unor cauze obiective justificate economic, precum și pentru satisfacerea altor cerințe de credite care se încadrează în normele creditării curente. **R.p. de c.** se constituie la centrala și la sucursalele băncii. **R.** se reconstituie cu plafoanele de credite care nu sunt utilizate până la sfârșitul trimestrului, cu sumele care reprezintă rambursări de credite acordate în cursul trimestrului din aceste rezerve. Plafoanele de credite neutilizate la finele trimestrului nu sunt folosite pentru reconstituirea **r.p. de c.** În cazuri bine motivate, sucursalele pot cere centralei băncii suplimentarea **r.p. de c.**

REZERVĂ 1. Cantitate de mijloace materiale, financiare și sume bănești constituite de către stat, unități economice de stat, cooperatiste, private, instituții, organizații etc., pentru a fi folosite la satisfacerea unor cerințe neprevăzute, pentru lichidarea unor eventuale disproporții care se pot ivi în procesul executării programului, pentru acoperirea unor sarcini noi neprevăzute inițial, pentru satisfacerea unor cerințe viitoare. **2.** Posibilitate materială, financiară și bănească neidentificată.

REZERVĂ BĂNEASCĂ OBLIGATORIE, parte a depunerilor bănești la bancă efectuate la vedere, care, deși se află în permanență la dispoziția titularilor în cauză, rămâne în bancă sub forma unui sold permanent între depuneri și restituiri. Caracterul permanent al acestui sold permite băncii să utilizeze **r.b.** în diferite operațiuni pe termen scurt, din care să obțină o creștere a profitului bancar. Unele bănci utilizează în exces **r.b.** pentru plasamente pe termen lung, fapt ce reprezintă o imobilizare riscantă, care în unele cazuri poate provoca insolvabilitate și chiar faliment bancar.

REZERVĂ BUGETARĂ, fond special prevăzut anual prin legea pentru adoptarea bugetului de stat, în bugetul de stat și în bugetele locale, cu nivel diferențiat pe aceste bugete, menit să facă față finanțării unor cheltuieli neprevăzute impuse de calamitățile naturii, a unor cheltuieli urgente și neprevăzute de la începutul anului, dar survenite în cursul executării bugetului, să compenseze unele goluri temporare de resurse bugetare la consiliile locale, să asigure echilibrarea veniturilor și cheltuielilor fiecărei verigi bugetare pe tot timpul executării bugetului de stat etc. **R.b.** are caracter de continuitate. Constituirea **r.b.** este reclamată de asigurarea executării în bune condiții a programului economic și a bugetului de stat. Dimensionarea **r.b.** se face pe baza experienței anilor precedenți având în vedere posibilitățile bugetare ale anului curent și poate ajunge până la 1-2% din cuantumul total al cheltuielilor prevăzute anual în bugetul de stat. V. și **fond de rezervă bugetară; fond de rezervă bugetară în bugetele locale; fond de rezervă bugetară în bugetul de stat.**

REZERVĂ DE AUR, cantitate de aur (lingouri și monede) ce se păstrează la băncile de emisiune. **R. de a.** servește drept garanție pentru bancnotele aflate în circulație și pentru stingerea datoriilor față de alte țări, în situațiile în care acestea n-au fost lichidate prin livrări de mărfuri sau

prestări de servicii. În țările în care bancnotele sunt liber convertibile, r. de a. servește pentru preschimbarea la cerere a bancnotelor în aur. În sistemul bănesc monometalist, r. de a. avea o deosebită importanță pentru constituirea fondului de rezervă necesar plăților internaționale cu bani universali, a fondului de rezervă pentru circulația internă, care se modifică în sensul măririi sau al micșorării, și a fondului de rezervă pentru rambursarea depunerilor și pentru schimbarea bancnotelor. În timpul crizei, rolul r. de a. s-a schimbat, ea încetând să mai fie rezerva circulației interne a banilor și a schimbului de bancnote. În același timp a crescut considerabil importanța r. de a. ca bani universali, datorită fenomenelor caracteristice acestei perioade, ca inflația, variația bruscă a cursului valutelor, dezorganizarea decontărilor internaționale, deficitele balanțelor de plăți etc. R. de a. este folosită pe scară largă ca rezervă financiară și ca mijloc de intervenție valutară. Dacă la început aproape întreaga r. de a. era concentrată la băncile de emisiune și la organele financiare (vistieria statului), astăzi în multe țări această rezervă se concentrează aproape în exclusivitate în fondurile valutare create la organele financiare ale statului. Structura r. de a. este formată din **stocul de consum curent**, folosit în consumul intern pentru cerințele medicinei, cercetării științifice, pentru consum industrial, confecționarea de bijuterii și de decorații etc., și **stocul permanent (intangibil)**, folosit ca mijloc de plată în relațiile internaționale în situații excepționale (neîncredere între state, război, inundații, cutremure, secetă etc.). ❖ **R. de a. mondială**, totalitatea r. de a. concentrate în băncile de emisiune și în fondurile valutare ale diferitelor țări.

REZERVĂ FACULTATIVĂ, r. constituită în mod liber de către agentul economic din profitul net, potrivit propriei politici și voințe.

REZERVĂ FINANCIARĂ, resurse bănești rezervate de către stat, unități economice de stat, cooperatiste, private, pentru efectuarea cheltuielilor neprevăzute și pentru cerințe speciale. **R. f.** cuprind mijloacele bugetare nefolosite ale unităților economice, mijloacele bănești ale asigurărilor, ale asigurărilor sociale etc. care se află în conturi la bănci. După destinația lor economică, r. pot fi: r. pentru prevenirea și lichidarea eventualelor disproporții în realizarea programului economic, r. pentru desfășurarea normală, neîntreruptă, a procesului de producție, r. pentru buna executare a bugetului de stat, r. pentru sporirea resurselor de creditare ale Băncii Naționale, r. pentru asigurări etc.

REZERVĂ LEGALĂ, r. constituită obligatoriu în conformitate cu dispozițiile Codului comercial și ale legilor speciale aplicabile societăților pe acțiuni. **R.l.** se constituie în proporție de cel puțin 5% din profitul contabil anual înainte de impozitare (profitul brut), până la limita când rezerva atinge 20% din capitalul social la societățile comerciale cu capital autohton și la regiile autonome și 25% la societățile comerciale cu participare de capital străin. **R.l.** sunt destinate să protejeze capitalul social în cazul în care exercițiile financiare se încheie cu pierderi.

REZERVĂ MONETARĂ INTERNAȚIONALĂ, masa monetară internațională a unei țări utilizată pentru echilibrarea balanței de plăți, asigurarea solvabilității pe plan extern, apărarea cursurilor valutare la bursă și influențarea cursurilor valutare flotante. **R.m.i.** nu este folosită la plățile curente față de străinătate, în acest scop utilizându-se încasările din operațiunile curente cu străinătatea.

REZERVĂ PENTRU CHELTUIELI PRELIMINATE, sumă inclusă în costurile de producție ale mai multor perioade de gestiune, pentru cheltuieli a căror plată se va efectua într-o perioadă viitoare. Cheltuielile preliminate fiind suportate de fiecare perioadă de gestiune până la perioada următoare când urmează a se efectua, trebuie să fie înregistrate în contabilitate și calculate cu exactitate, deoarece influențează în sens negativ costurile de producție. Astfel de rezerve se pot constitui pentru efectuarea următoarelor cheltuieli: a) cheltuielile legate de întreținerea personalului întreprinderii care se deplasează la cumpărător pentru asigurarea exploatării (folosirii) normale a produselor în termenul de garanție; b) premiile personalului tehnico-administrativ, inclusiv contribuția la asigurările sociale, care se plătesc trimestrial sau la perioade mai mari; c) indemnizațiile de concediu pentru personalul întreprinderii, inclusiv contribuția pentru asigurările sociale, care se constituie în cazurile când concediile nu sunt eșalonate uniform în cursul anului, iar volumul producției este variabil de la un trimestru la altul; d) dobânzile bancare trimestriale; e) cheltuielile cu reparațiile curente și cu reviziile periodice, la întreprinderile sezoniere sau parțial sezoniere. Celelalte întreprinderi își pot constitui asemenea rezerve numai dacă lucrările de reparații necesită întreruperea producției pe o perioadă mai lungă de zece zile, iar cheltuielile fiind mari, ar denatura costurile de producție.

REZERVĂ STATUTARĂ, r. ce se constituie anual din profitul net al unităților patrimoniale potrivit prevederilor statutare. **R.s.** au ca scop temperarea asociaților de a pretinde dividende în dauna altor obligații mai mari și mai urgente ale unității economice privind funcționarea sa normală.

REZERVĂ SUCCESORALĂ, parte din activul net al patrimoniului unei persoane fizice, asupra căreia persoana respectivă nu are dreptul să dispună nici prin acte juridice între vii (prin acte de vânzare-cumpărare) și nici prin acte juridice pentru cauze de moarte (prin testament). **R.s.** aparține prin lege anumitor categorii de moștenitori legali apropiați persoanei decedate, care se numesc moștenitori rezervatari. Nici prin dezmoștenire nu poate fi atinsă **r.s.** Ceea ce rămâne din masa succesorală după deducerea **r.s.** poartă numele de cotitate disponibilă. **V.** și **succesiune.**

REZERVE DE PRIME PENTRU ASIGURĂRI DE VIAȚĂ, cont cu ajutorul căruia se ține contabilitatea rezervei de prime pentru asigurările de viață la societatea de asigurări. Este cont de pasiv. Se creditează cu sumele pentru constituirea rezervei de prime pentru asigurările de viață. Se debitează cu sumele virate din contul de disponibil la bancă. Rulajul creditor al contului reprezintă mărimea rezervei constituite, iar rulajul debitor sumele efectiv virate din contul de disponibil la bancă. Soldul creditor al contului arată rezerva constituită la un moment dat. **R. de p.** pentru **a. de v.** se stabilește pe baza calculelor actuariale și se administrează separat.

REZERVE INTERNE, posibilități suplimentare de producție (existente sau latente) care apar în cursul desfășurării procesului de îndeplinire a programului de producție, a bugetului, prin folosirea cât mai rațională a resurselor de producție și prin lichidarea deficiențelor tehnico-organizatorice ale întreprinderii. Identificarea și mobilizarea prin valorificare a **r.i.** constituie o sarcină de mare însemnătate pentru cadrele economico-financiare din întreprinderi, ca urmare a perfecționării neîncetate a producției. Observarea directă la locul de muncă, organizarea unui control eficient asupra folosirii raționale a utilajului, asupra economisirii materialului, cercetările de laborator, analiza tehnico-economică și altele sunt procedeele cele mai utilizate de întreprinderi pentru identificarea **r.i.**

REZERVE LA PRIMELE DE ASIGURARE NEÎNCASATE, resurse, fonduri ce se constituie de către societățile de asigurări la finele anului financiar pentru a face față riscurilor care s-ar putea produce într-o perioadă viitoare, corespunzătoare perioadei rămase în cadrul unor polițe de asigurare aferente achitării primelor de asigurare.

REZERVE TEHNICE, totalitatea rezervelor pe care și le constituie societatea de asigurări în decursul timpului, prin folosirea calculelor statistico-matematice. În decursul timpului, r.t. pot ajunge la un cuantum care depășește de multe ori capitalul, ele constituind o mare forță financiară. Pentru protejarea r.t. și pentru fructificarea lor, este necesară promovarea unei judicioase politici de investiții, menită să evite deprecierea lor și să ducă la realizarea unor venituri care să compenseze rezultatele negative din unii ani și la asigurarea unui profit pentru societatea de asigurări. De asemenea, se obțin dobânzi importante din disponibilități păstrate în cont la bancă. În același timp, societățile de asigurări pot investi o parte din capital, din rezervele de capital și din rezervele tehnice în titluri de valoare, bunuri mobiliare și imobiliare ori le folosesc pentru acordarea de credite instituțiilor bancare, cu menținerea permanentă a unui coeficient de lichiditate. V. și **rezerva de daune**; **rezerva de prime**.

REZERVE VALUTARE 1. Rezerve de valute străine ale organelor financiare, ale anumitor organe valutare speciale și ale instituției bancare centrale, păstrate în conturile diferitelor bănci străine sub formă de bancnote și de monede. 2. Rezerve de valute străine, împreună cu rezerva centralizată de aur a statului.

REZIDENȚI VALUTARI ÎN ROMÂNIA, persoane juridice și fizice de pe teritoriul României, care participă la efectuarea **operațiunilor valutare curente** (v.) și la transferurile de capital cu mijloace de plată străine. Sunt considerate r.v. în **România** următoarele categorii de persoane juridice: ▪instituțiile publice, regiile autonome, societățile comerciale, asociațiile, cluburile, ligile și orice alte persoane juridice cu caracter lucrativ sau nonprofit, înregistrate sau autorizate să desfășoare activități în România; ▪asociațiile familiale; ▪filialele, sucursalele, reprezentanțele, agențiile și birourile firmelor străine înregistrate și/sau autorizate să desfășoare activități în România; ▪ambasadele, consulatele și alte reprezentanțe ale României în străinătate; ▪sucursalele, filialele, reprezentanțele, agențiile și birourile firmelor românești care desfășoară activități și nu sunt înregistrate în străinătate ca persoane juridice. De asemenea, sunt r.v. în România următoarele categorii de persoane fizice: ▪persoanele fizice care desfășoară activități economice pe baza liberei inițiative; ▪persoanele fizice, cetățeni români, și persoanele fără cetățenie (apatrizi) cu drept de ședere în România, atestat cu act de identitate emis de organele abilitate prin lege, care depășesc în total 183 de zile de ședere în România pe parcursul unui an calendaristic; ▪persoanele fizice, cetățeni români, cu domiciliul în străinătate, al căror timp de ședere în România depășește în total 183 de zile pe parcursul unui an calendaristic. Persoanele juridice române, indiferent de forma de organizare și de tipul de proprietate, sunt obligate să încaseze sumele în valută aferente exporturilor de mărfuri, executărilor de lucrări, prestărilor de servicii internaționale, precum și din orice alte operațiuni și tranzacții externe în conturile băncilor comerciale românești sau străine autorizate să funcționeze în România. Persoanele juridice române, indiferent de forma de organizare și de tipul de proprietate, au dreptul să dețină și să dispună integral de încasările în valută care provin din exporturi de mărfuri, executări de lucrări, prestări de servicii internaționale, precum și din alte surse.

REZILIERE, desființare, desfacere, anulare pentru viitor a unui contract sinalagmatic, cu executare succesivă, în cazul neexecutării uneia dintre obligațiile reciproce ale părților. Efectele produse până în momentul **r.** rămân valabile.

REZILIEREA CONTRACTULUI DE ASIGURARE, încetarea, desfacerea pentru viitor a contractului de asigurare ca urmare a neexecutării obligației uneia dintre părți din cauze care i se pot imputa. Efectele **r.** nu pot fi retroactive, ci se produc numai pentru viitor din momentul pronunțării **r.**; efectele produse de contractul de asigurare până la data **r.** rămân valabile, ceea ce înseamnă că fiecare parte își păstrează prestațiile ce i s-au efectuat în temeiul contractului, încetând să mai săvârșească sau să primească vreunele prestații. În momentul **r.**, creditorul are dreptul să ceară executarea silită a tuturor obligațiilor scadente care nu fuseseră executate până la acea dată; de asemenea, poate pretinde despăgubiri pentru prejudiciile care i s-au cauzat ca urmare a neexecutării respectivelor prestații și a **r.c.** de **a.** Spre exemplu, **r.** are loc atunci când riscul asigurat s-a produs înainte de a fi început răspunderea societății de asigurări; când după începerea răspunderii societății de asigurări a devenit imposibilă (exclusă) producerea evenimentului asigurat, asigurarea devine fără sens.

REZOLUȚIE, desființare, cu efect retroactiv, a unui contract sinalagmatic cu execuție imediată, la solicitarea uneia dintre părți, ca urmare a neexecutării obligației celeilalte părți din cauze care se pot imputa acesteia.

REZULTATE ECONOMICE, efecte materiale, bănești, financiare și sociale ce se obțin ca urmare a utilizării factorilor de producție și care se folosesc pentru nevoile producției și pentru consum. **R.e.** sunt importante pentru asigurarea reproducției sociale și pentru satisfacerea cerințelor de consum. **V. și rezultatul exploatării; rezultatul financiar.**

REZULTATE FINANCIARE, totalitatea mijloacelor bănești care rezultă din activitatea economică desfășurată în întreprinderi, cooperative, organizații etc. într-o anumită perioadă, de obicei într-un an. **R. f.** ale fiecărei unități economice se determină ca diferență între veniturile obținute și cheltuielile efectuate în anul curent. Acestea se stabilesc pe baza prețurilor și tarifelor în vigoare, precum și pe baza indicatorilor referitori la producția-marfă vândută și încasată, lucrările de construcții-montaj, prestările de servicii, desfacerile de mărfuri, cheltuielile de producție și de circulație, pe baza altor indicatori specifici etc. **R. f.** se pot prezenta sub formă de profit sau de pierderi. **R. f.** se pot exprima în sumă absolută sau relativă și comparativ cu rezultatele din perioadele anterioare, determinarea lor având un rol important în întărirea gestiunii economico-financiare, în dezvoltarea unităților, a întregii economii și culturi naționale, în ridicarea bunăstării poporului. **V. și repartizarea rezultatelor financiare.**

REZULTATUL CURENT AL EXERCIȚIULUI, indicator care exprimă diferența dintre veniturile curente (din exploatare plus cele financiare) și cheltuielile curente (de exploatare și cele financiare). Acest indicator se mai obține însumând rezultatul exploatării cu cel financiar. El calculează astfel:

$$\text{R.c. al e.} = \left(\sum q\bar{p} + vf\right) - \left(\sum qc + cf\right),$$

în care:

$\sum qp$ = suma veniturilor curente din exploatare;

$\sum qc$ = suma cheltuielilor curente de exploatare;

vf = venituri financiare;

cf = cheltuieli financiare.

REZULTATUL EXCEPȚIONAL AL EXERCIȚIULUI, indicator care reflectă un rezultat întâmplător, neavând caracter de regularitate, şi care se determină ca diferență între veniturile excepționale şi cheltuielile excepționale ale perioadei respective. Se iau în calcul şi veniturile şi cheltuielile legate de capital (cedarea de active) şi aferente anumitor operațiuni de gestiune (penalizări, amenzi etc.).

REZULTATUL EXPLOATĂRII, indicator care exprimă diferența dintre veniturile din exploatare şi totalitatea cheltuielilor aferente exploatării. **R.e.** se determină după următorul calcul:

$$R.E. = \sum qp - \sum qc,$$

în care:

R.E. = rezultatul exploatării;

$\sum qp$ = suma veniturilor din exploatare;

$\sum qc$ = suma cheltuielilor de exploatare.

REZULTATUL FINANCIAR, indicator care exprimă profit sau pierdere şi se obține făcând diferența dintre veniturile financiare şi cheltuielile financiare.

RING, loc amenajat într-o piață specializată în care se desfăşoară tranzacțiile bursiere. În **r.** pot pătrunde numai persoane autorizate şi funcționarii bursei. Pe marginea **r.** sunt instalate telefoane, prin care curierii țin legătura cu societățile de intermediere bursieră, transmițându-le informații despre evoluția prețurilor şi primesc ordine pentru brokeri. De asemenea, în apropierea **r.** este instalat un panou pe care se afişează prețurile. **V. şi bursă; broker.**

RISC 1. Pericol posibil. **2.** Eveniment viitor, dar nesigur, care provoacă daune şi care formează obiectul operațiunilor de asigurare. **R.** pot fi: **r.** provocate de forțele naturii, care, la rândul lor, pot fi cu caracter accidental (forță majoră, foc, îngheț etc.) sau cu caracter permanent (uzarea etc.), **r.** provocate de forțele umane ca urmare a intereselor individuale deosebite, de influențe economice sau de progresul tehnic şi **r.** provocate de imperfecțiunile umane. ❖ **R. al asigurătorului,** diferență ce se determină între probabilitatea de daune, calculată pe baza legii numerelor mari, referitoare la survenirea unui fenomen al naturii, a unui accident etc., şi frecvența efectivă, reală, a acelui fenomen. **R. al a.** prezintă o deosebită importanță în stabilirea răspunderii asigurătorului şi pentru determinarea mărimii primelor de asigurare. **V. şi probabilitate de daune.** ❖ **R. al cărăuşului,** evenimente produse în timpul transporturilor maritime, suportate de cărăuş (avarierea sau pierderea mărfurilor din vina lui în timpul încărcării, transportării şi manipulării mărfurilor, pe timpul custodiei şi în cursul predării acestor mărfuri; dispozițiile greşite sau cele culpabile date de armator comandantului navei, abaterea nejustificată a navei de la drumul stabilit,

franşiza la asigurarea maritimă a navei şi a mărfurilor, neaprovizionarea navei cu suficient combustibil etc.). Cărăuşul se poate asigura împotriva acestor riscuri încheind o asigurare specială. ❖ **R. al eroziunii capitalurilor,** probabilitatea pierderilor pe care creditorii le pot suferi ca urmare a faptului că valoarea reală a ratelor de rambursare a împrumuturilor nu acoperă în întregime capitalurile împrumutate, evaluate în acelaşi mod. Ca urmare, creditorii vor urmări ca, prin condiţiile împrumuturilor, să-şi realizeze compensarea corespunzătoare a eventualelor pierderi provenite din deprecierea monetară, şi anume prin nivelul dobânzii. V. şi **dobândă; dobândă nominală; dobândă reală; dobândă real pozitivă.** ❖ **R. asigurabil,** r. care îndeplineşte condiţiile pentru a fi preluat în asigurări. **R.a.** poate fi **general,** ca de exemplu: furtuna, naufragiul, coliziunea, eşuarea, incendiul, furtul, jaful etc., şi **special,** care se asigură separat la cererea asiguratului, pentru care se datorează prime de asigurare suplimentare. Din această ultimă categorie de riscuri fac parte: alterările de mărfuri, scurgerile, spargerile etc., precum şi riscurile de grevă, de răscoală, de război etc. ❖ **R. asigurat** 1. Eveniment sau fenomen la producerea căruia societatea de asigurări este obligată prin lege sau contract să achite asiguratului sau beneficiarului asigurării despăgubirea de asigurare la bunuri sau suma asigurată în cazul persoanelor. 2. Primejdia (pericolul), probabilitatea de a suferi o daună, posibilitatea distrugerii bunului asigurat sau a survenirii evenimentelor asigurate în viaţa persoanelor, în legătură cu ivirea cărora se stabilesc obligaţii de asigurare. 3. Unul sau mai multe evenimente (fenomene) viitoare, posibile şi nesigure (incerte), gradul de probabilitate al ivirii unei primejdii, precum şi răspunderea preluată de asigurător de a plăti asiguratului sau beneficiarului asigurării despăgubirea sau suma asigurată datorată ca urmare a producerii evenimentului provocator de daune. În domeniul asigurărilor, r.a. poate să fie şi un eveniment fericit, caz întâlnit în asigurarea de viaţă a unei anumite vârste. De regulă, aceste evenimente sunt întâmplătoare (sau termenul de survenire este nedeterminat), incerte şi imprevizibile. Nu se poate cunoaşte dinainte dacă un astfel de eveniment va surveni într-adevăr într-un anumit loc, dacă el va produce sau nu pagube anumitor persoane, iar în cazul în care s-ar ivi, nu se poate şti care va fi momentul, ce amploare va avea şi care va fi mărimea pagubelor ce vor fi provocate. La asigurările de persoane, **r.a.** este evenimentul (evenimentele) imprevizibil, viitor şi posibil să se producă şi care poate avea ca efect pierderea parţială sau totală a capacităţii de muncă, împlinirea unei anumite vârste, decesul. Prin **r.a.** se mai înţelege mărimea (proporţia) răspunderii preluate de asigurător prin încheierea asigurării respective. Nu orice risc (eveniment, fenomen) poate fi preluat în asigurare de către asigurător. Pentru ca un risc să poată fi cuprins în asigurare trebuie să întrunească următoarele caracteristici: ▪producerea evenimentului să fie posibilă (nu inevitabilă), altfel asigurarea persoanei sau a bunului nu devine necesară (ca urmare, fenomenele care în mod inevitabil conduc la ivirea daunelor, ca regulă generală, nu sunt acoperite prin asigurare); ▪survenirea evenimentului să fie reală, adică să prezinte un grad anumit de periculozitate pentru persoana asigurată; ▪producerea evenimentului să fie posibilă pe un teritoriu cât mai întins, pentru a cuprinde cât mai mulţi asiguraţi; ▪producerea evenimentului (fenomenului) să fie de domeniul viitorului, dar incertă; ▪survenirea evenimentului să aibă un caracter întâmplător, imprevizibil, atât în ce priveşte evenimentul (secetă, furtună, uragan, grindină, inundaţie, cutremur de pământ, alunecări şi scufundări de terenuri, incendiu, accident etc.), cât şi momentul şi intensitatea lui; ▪producerea evenimentului să nu depindă (să fie independentă) de voinţa asiguratului sau a beneficiarului şi de cea a asigurătorului, să fie urmarea hazardului; ▪ivirea evenimentului să aibă o anumită frecvenţă, o oarecare regularitate; ▪să poată fi supus evidenţei statistice şi să i se poată calcula probabilitatea ivirii lui; ▪să fie evaluabil, respectiv să poată fi exprimat şi determinat valoric. **R.a.** trebuie să îndeplinească şi anumite condiţii economice şi juridice, şi anume: ▪realitatea obiectului asigurării; ▪să fie convenabil şi să prezinte un minimum

de eficiență pentru asigurați; ▪să fie accesibil asiguraților și să aibă o anumită eficiență pentru societatea de asigurări; ▪cauza asigurării (riscului) să fie licită, să nu fie contrară ordinii publice. Îndeplinirea obligatorie a condițiilor menționate nu înseamnă că toate evenimentele care îndeplinesc aceste condiții ar fi în mod automat cuprinse în asigurare. Fiecare societate de asigurări este liberă să selecteze riscurile asupra cărora își oferă protecția, cu excepția asigurării obligatorii de răspundere civilă. **R.a.** poate să se micșoreze sau să crească; el prezintă o deosebită importanță în asigurări, deoarece pe baza frecvenței și intensității lui se stabilește cuantumul răspunderii asumate de către asigurător (plata despăgubirii sau a sumei asigurate), precum și mărimea primelor de asigurare pe care trebuie să le plătească asigurații. V. și **asigurare; asigurat; asigurător; caz asigurat.** ❖ **R. bancar,** r. al societății bancare determinat de operațiunile pe care le efectuează. Sunt riscuri bancare: r. de credit; r. de lichiditate; r. de piață; r. de rată a dobânzii etc. Pentru a face față acestor riscuri, băncile întreprind mai multe măsuri, cum sunt: ▪analize temeinice periodice; ▪instituirea de garanții asiguratorii; ▪constituirea de provizioane; ▪creditarea cu mare prudență. ❖ **R. catastrofal,** r. care se manifestă sub forma producerii unor calamități ale naturii ori a altor cauze de forță majoră, cum sunt inundațiile, uraganele, cutremurele de pământ, erupțiile vulcanice, incendiile, exploziile etc., care pun cumpărătorul în imposibilitate de plată. Dacă se produc aceste riscuri, societatea de asigurări acoperă dispariția sau avarierea mărfurilor asigurate, iar cel care acoperă creditele de export are obligația de a-l despăgubi pe cumpărătorul care nu a intrat în posesia bunurilor contractate sau de a le achita la scadența stabilită. ❖ **R. ce decurge din creșterea costurilor de producție,** r. care se ivește în situația în care, după stabilirea prețului în contract, se înregistrează creșteri ale costurilor de producție care, de regulă, nu pot fi trecute în sarcina cumpărătorului. ❖ **R. comercial,** deteriorarea situației financiare a cumpărătorului privat, fapt ce îl pune în imposibilitatea de a efectua, la scadență, plata sumei de bani pe care o datorează. Neonorarea angajamentului cumpărătorului față de furnizor poate fi provocată de cauze accidentale, reversibile, sau de factori cu acțiune pe termen lung. Neplata sumei de bani datorate poate fi urmarea relei-credințe a cumpărătorului, care are posibilitatea să invoce motive imaginare asupra calității și sortimentului mărfurilor, pentru a se sustrage de la plata lor. Efectuarea exportului de mărfuri prin mijlocirea creditului generează anumite riscuri, atât pentru exportator, cât și pentru banca finanțatoare. Riscuri determinate de livrarea mărfurilor pe credit se ivesc și atunci când furnizorul și cumpărătorul sunt rezidenți ai aceleiași țări, iar tranzacția se efectuează în moneda națională, respectiv atunci când actul de vânzare-cumpărare pe credit comercial sau prin intermediul împrumutului bancar are loc pe piața internă. Dacă tranzacțiile comerciale sunt operațiuni de import-export, lucrurile se complică din cauza granițelor și a distanțelor mari dintre furnizor și cumpărător, din cauza termenelor îndepărtate la care se efectuează plățile, a monedelor diferite folosite în țările participante la contractul de vânzare-cumpărare, a reglementărilor juridice diferite de la o țară la alta (în multe cazuri insuficient cunoscute de furnizorii externi etc.). Exportul de mărfuri implică următoarele riscuri: ▪neajungerea mărfurilor la destinație; ▪neîncasarea contravalorii mărfurilor livrate pe credit sau încasarea acestora cu întârziere; ▪refuzul cumpărătorului de a prelua marfa ajunsă la destinație; ▪denunțarea contractului de către cumpărător în timpul desfășurării procesului de producție la furnizor; ▪avarierea sau distrugerea mărfurilor în timpul fabricației sau transportului; ▪imposibilitatea repatrierii mărfurilor aflate peste graniță pentru realizarea unor lucrări de cooperare cu diferiți beneficiari externi; ▪răspunderea civilă a furnizorului față de terți etc. ❖ **R. de cumul,** r. exagerat de mare la care poate ajunge să participe o societate de reasigurări. De regulă, subscrierea în reasigurare se face pe baza ofertelor primite direct de la societățile de asigurări sau pe baza ofertelor primite de la **curtieri** (v.). În ambele cazuri, nu se face o analiză temeinică a riscurilor primite în reasigurare. Drept urmare, de

multe ori un reasigurător își asumă răspunderi pentru unele riscuri indirecte, adică preluate prin intermediari. Pentru corectarea unor asemenea fenomene, reasigurătorul recurge la **retrocesiune** (v.). ❖ **R. de curs valutar, r.** de modificare a cursului valutar de la o perioadă la alta, care îi poate afecta atât pe agenții economici exportatori, cât și pe cei importatori. **R.** de **c.v.** rezultă din momentul diferit în care se fac plățile și încasările pentru operațiunile de vânzare-cumpărare, executări de lucrări și prestări de servicii executate de agenții economici, precum și din schimbul valutar efectuat la diferite termene. În vederea protejării pierderilor posibile din modificarea cursului valutar, agenții economici recurg la operațiuni de **hedging** (v.). ❖ **R. de exploatare, r.** care comensurează sensibilitatea la diferiți factori variabili specifici exploatării. Agentul economic efectuează mai multe cheltuieli care se pot clasifica după diferite criterii. În funcție de nivelul producției, cheltuielile sunt: **fixe**, care nu-și modifică mărimea în funcție de volumul producției și care rămân constante o anumită perioadă, indiferent de evoluția producției (amortismentul, o parte a cheltuielilor generale ale agentului economic etc.), și **variabile**, care variază în funcție de nivelul producției (cheltuielile cu materiile prime, cu materialele, cu combustibilii, cu salariile etc.). Toate aceste cheltuieli comparate cu cifra de afaceri caracterizează activitatea agentului economic. **R.** de **e.** este determinat de structura și de ponderea cheltuielilor de producție. **R.** de **e.** se cuantifică folosindu-se: a) **levierul exploatării**, care se determină astfel:

$$L = \frac{\Delta Re}{Re} : \frac{\Delta CA}{CA},$$

în care:

L = levierul exploatării sau coeficientul de elasticitate a rentabilității, comparativ cu volumul de activitate;
Re = rezultatul exploatării;
CA = cifra de afaceri.

Levierul exploatării comensurează sensibilitatea rezultatelor – profit sau pierdere – în raport cu volumul de activitate;

b) **indicele de securitate**, care se calculează în felul următor:

$$I_s = 1 - \frac{CAPR}{CAE},$$

în care:

I_s = indicele de securitate;
CAPR = cifra de afaceri a pragului de rentabilitate;
CAE = cifra de afaceri efectivă (reală).

Cu cât indicele de securitate înregistrează o valoare mai mare, cu atât securitatea agentului economic este mai bună;

c) **rata pragului de rentabilitate**, care se exprimă astfel:

$$RPR = \frac{CAPR}{CAE}.$$

Cu cât rata pragului de rentabilitate este mai mare, cu atât riscul este mai mare.

❖ **R. de faliment,** incertitudine, situație economică, socială și financiară negativă complexă în care poate ajunge un agent economic. Într-o asemenea situație sunt necesare măsuri adecvate și ferme pentru prefntâmpinarea falimentului. Agentul economic poate ajunge în stare de faliment din următoarele cauze: ▪un management slab; ▪o gestiune financiară defectuoasă; ▪o slabă competență profesională; ▪o situație defavorabilă pe piață; ▪un renume negativ al agentului economic; ▪o lipsă de încredere a clienților în fiabilitatea produselor etc. ❖ **R. de îndatorare,** r. pentru agentul economic de a nu-și putea plăti la timp datoriile. În activitatea sa, agentul economic are nevoie, pe lângă resursele proprii, și de resurse împrumutate. Agentul economic trebuie să combine cât mai bine resursele proprii cu cele împrumutate. Resursele împrumutate necesită anumite costuri determinate de plata dobânzilor, a altor cheltuieli etc. Îndatorarea poate stimula sau frâna dezvoltarea activității economice. ❖ **R. de insolvabilitate,** r. care se ivește în situația în care cumpărătorul, după ce a primit marfa, nu achită prețul acesteia în termenul prevăzut în contract. ❖ **R. de neexecutare (de inadempiență),** formă a r. comercial rezultând din situația în care agentul economic cumpărător nu mai poate sau nu mai voiește să preia o partidă de mărfuri pe care a contractat-o, ceea ce înseamnă că nu-și menține obligația de a dobândi calitatea de proprietar al mărfii și de a plăti prețul. V. și **risc comercial.** ❖ R. **de preț,** r. care se ivește din cauza neconcordanței în timp, între data perfectării contractului și momentul încasării prețului, ca urmare a inflației, a fluctuației prețurilor. ❖ **R. de rată a dobânzii,** r. de creștere în timp a dobânzii, cu deosebire la împrumuturile pe termen lung, a căror dobândă poate crește în decursul anilor. ❖ **R. de transfer valutar,** r. care poate rezulta din anumite cauze cu caracter economic, financiar, valutar sau politic și care poate împiedica transferul valutei de către băncile și instituțiile financiare din țara debitorului. V. și **risc valutar.** ❖ **R. economic,** eveniment viitor și nesigur, care se poate produce, primejdia de a suporta un prejudiciu de către patrimoniul și interesele agentului economic, determinată de împrejurări de forță majoră (calamități naturale), fortuite (furt, accidente, incendii etc.), de acte de imprudență managerială, de avarii, de pierderi în timpul transportului mărfurilor sau ca urmare a concurenței în economia de piață, adică de schimbări în raportul dintre cerere și ofertă etc. În vederea prevenirii riscurilor, agenții economici contractează asigurări cu societăți de asigurări și plătesc primele de asigurare corespunzătoare, încheie contracte privind operațiunile pe termen la bursele de mărfuri pentru a se apăra de oscilațiile defavorabile ale prețurilor etc. Pentru prevenirea **r.e.,** agenții economici își constituie și anumite provizioane. **R.e.** poate fi **intern,** la care este supus agentul economic, având cauzele în interiorul său (risc de exploatare, risc al îndatorării, risc de faliment), și **extern,** ce poate rezulta din acțiunea unor factori zonali sau naționali (riscul de rată a dobânzii, riscul valutar, riscul de țară). ❖ **R. exceptat (exclus),** eveniment viitor și incert pentru care nu se constituie fond de asigurare, deci contra căruia societățile de asigurări nu acordă ocrotire asiguratorie. În categoria **r.e.** se cuprind, spre exemplu: evaporarea lichidelor, moartea naturală a vietuitoarelor, uscarea cerealelor, întârzierea sosirii mărfurilor la destinație, intrarea navei în contrastalii, majorarea taxelor vamale, ambalarea necorespunzătoare a mărfurilor etc. ❖ **R. extern,** r. la care este expus oricare agent economic ca urmare a acțiunii unor factori din afara sa. **R.e.** poate fi: de neexecutare (inadempiență), de insolvabilitate, de preț – ca urmare a evoluției costurilor de producție, al cursului de schimb valutar, de transfer valutar, cu caracter natural, de natură politică etc. V. și **risc de neexecutare (de inadempiență).** ❖ **R. fiscal,** posibilitatea de a suporta o sancțiune fiscală din cauza nedeterminării exacte a obligațiilor fiscale și a neachitării acestora integral și în termen la bugetul de stat sau la bugetele locale, după caz. Sancțiunile fiscale se pot aplica în urma unui control financiar. **R.f.** afectează rezultatele financiare ale agentului economic. ❖ **R. financiar,** probabilitatea ca agentul economic să întâmpine sau să aibă de suportat anumite dificultăți financiare. Pentru prevenirea sau

limitarea r.f., agentul economic trebuie să realizeze o gestiune economico-financiară rațională, să manifeste mare prudență în întreaga sa activitate, să-și stabilească o rată de creștere care să-i permită autofinanțarea expansiunii și să recurgă la contractarea de împrumuturi exclusiv pentru achiziționarea tehnicii moderne și pentru procurarea celor mai avansate soluții tehnologice. ❖ **R. imprevizibil, r.** provocat de factori neprevizibili înainte de semnarea contractului (de exemplu, r. provocate de evenimente de forță majoră în cadrul raporturilor dintre om și natură, cum ar fi: cutremurul de pământ, uraganul, înghețul, grindina etc.) sau r. provocate de evenimente fortuite în cadrul raporturilor dintre oameni, ca: interzicerea de către stat a plăților în valută, naționalizări, greve etc. Eforturile pentru compensarea pagubelor provocate de r.i. se amplifică, măsurile de prevenire, izolare sau înlăturare dobândesc un caracter mult mai complex, fapt pentru care sunt și mai costisitoare. ❖ **R. intern, r.** generat de factori care acționează în interiorul agentului economic, în diferite domenii, cum sunt: înzestrarea cu mijloace materiale, financiare și valutare, realizarea la timp a investițiilor programate etc. R.i. poate fi socotit ca având consecințe mai puțin păgubitoare decât r. extern (v.). ❖ **R. maritim**, eveniment care poate surveni în timpul transportului pe mare (furtună, naufragiu, eșuare etc.) și care poate provoca avaria navei și a mărfurilor. ❖ **R. natural**, eveniment viitor și incert care poate surveni ca urmare a producerii unor fenomene naturale, ca de exemplu: inundații, ploi torențiale, grindină, alunecări de teren, cutremure de pământ, uragane, erupții vulcanice, secetă, îngheț etc. ❖ **R. obiectiv**, eveniment, efect al acțiunii forțelor distructive ale naturii, care nu pot fi controlate și evitate de om (alunecare de teren, cutremur de pământ, uragan, furtună, ploi, grindină, inundații, îngheț, secetă, deces etc.). R.o. exercită o acțiune directă asupra bunurilor și persoanelor asigurate, neputând fi prevăzute cu precizie și nici preîntâmpinate, ele fiind independente de acțiunea și voința oamenilor care pot numai să modifice întrucâtva condițiile și să evite consecințele acestora pe mai multe căi, cum sunt: realizarea de construcții cu mare rezistență; construirea unor sisteme moderne de irigații; desecări; folosirea cuceririlor științei și tehnicii etc. ❖ **R. politic, r.** care apare sub influența factorilor politici, legat de operațiunile de comerț exterior, care cuprinde anumite evenimente independente de voința și de solvabilitatea cumpărătorului și care îl împiedică să-și onoreze obligațiile asumate față de furnizorul (creditorul) extern. Astfel de riscuri pot fi: stare de război, revoluție, embargo, revoltă, război civil, lovitură de stat, grevă, stabilirea unor interdicții la transferurile valutare etc. Diferite măsuri cu caracter politic pot fi luate și de terțe țări sau de organisme internaționale împotriva țării importatorului, care îl pun pe acesta din urmă în imposibilitatea de a-și respecta obligațiile de plată față de furnizor. De asemenea, se poate institui embargoul împotriva unei țări de către Consiliul de Securitate al O.N.U., de către una sau mai multe țări. Tot conținut politic au și măsurile luate de autoritățile publice – guvern, bancă centrală, organe vamale etc. – având ca efect restrângerea importurilor, limitarea transferului valutar, sechestrarea sau rechiziționarea unor bunuri ce aparțin agenților economici străini etc. Se înțelege că, în aceste cazuri, se ivește riscul de netransferare a valutei cuvenite furnizorului (exportatorului, creditorului) extern, cu toate că importatorul privat a depus la bancă, în moneda națională, echivalentul sumei datorate. Este, de asemenea, considerată de natură politică neplata la termen a sumelor datorate de importatorii (debitorii) publici. R.p. cuprind practic: a) dificultăți și întârzieri mai mari de 180 de zile în transferul banilor din țara cumpărătorului, ca urmare a unui moratoriu general privitor la datoria externă, declarat de guvernul din țara cumpărătorului sau de guvernul unei terțe țări, prin intermediul căreia trebuie efectuată plata; b) diferite alte acțiuni ale guvernelor străine care împiedică îndeplinirea contractelor de export sau determină întârzieri în efectuarea plăților (transferul banilor); c) război civil și alte evenimente asemănătoare, în afara României, ce împiedică realizarea contractului de export; d) retragerea sau nereînnoirea licenței de export sau

impunerea unor restricții la export după data începerii riscului; e) toate riscurile privind cumpărătorii publici. Prin cumpărători publici se înțeleg acele entități ale statului care nu pot fi declarate în stare de faliment; f) toate pierderile care rezultă din imposibilitatea de a institui proceduri legale în țara cumpărătorului. ❖ **R. previzibil, r.** provocat de factori ce pot fi prevăzuți înainte de asumarea obligațiilor contractuale. Acoperirea efectelor acestor **r.** este mult mai ușor de realizat prin adoptarea din timp a măsurilor corespunzătoare de ordin material și moral (de exemplu, oscilațiile conjuncturale și fluctuațiile valutare, maternitatea, îmbolnăvirea, contractarea unei invalidități, decesul). ❖ **R. putativ, r.** practicat în asigurările maritime; se referă la nava existentă pe mare și despre care nu se știe nimic în momentul contractării asigurării. În cazul **r.p.**, asigurarea se consideră valabilă, sub rezerva bunei-credințe a posesorului navei. Cuprinderea în asigurare a **r.p.** constituie o excepție, deoarece regula este ca, în momentul contractării asigurării, să existe bunul și riscul (riscurile) asigurabil. Desigur, dacă n-ar exista bunul și riscul asigurabil și totuși s-ar perfecta asigurarea, ar însemna ca asiguratul să încaseze o sumă de bani fără justă cauză, fapt incompatibil cu natura și cu menirea asigurării. ❖ **R. social**, orice eveniment care se produce, survine ca urmare a participării la viața socială. **R.s.** sunt provocate de evenimente previzibile sau imprevizibile, precum: boala, invaliditatea, decesul, pierderea locului de muncă etc. Acoperirea acestor **r.** depinde de structura organizatorică a statului, de regimul social instituit, precum și de nivelul de dezvoltare a economiei naționale. Convenția O.I.M. nr. 102/1952 enumeră următoarele **r.s.**: boala, maternitatea, invaliditatea, bătrânețea, accidentul de muncă, boala profesională, decesul, protecția juridică a urmașilor, sarcinile familiale, șomajul. De asemenea, pot fi considerate **r.s.**: războiul, revoluția, greva, riscul deplasării. Unele **r.s.** sunt evenimente de natură să împiedice o persoană să obțină un venit normal din exercitarea unei activități profesionale. În această categorie de riscuri se pot cuprinde atât riscurile fizice care afectează total sau parțial capacitatea de muncă (boala, bătrânețea, invaliditatea, decesul), cât și cele economice, care împiedică individul să exercite o activitate profesională producătoare de venit, cum este șomajul. O altă categorie de **r.s.** grevează în mod substanțial veniturile indivizilor și determină scăderea nivelului de trai. Între aceste **r.s.** se menționează, ca fiind cele mai importante, cheltuielile medicale și sarcinile familiale. ❖ **R. special, r.** determinat de cauze deosebite ivite în timpul transportului mărfurilor (inundații, cutremure, scurgerea lichidelor, încingerea cerealelor, embargo, captură etc.), care se asigură la cererea expresă a asiguratului contra unei prime speciale (suplimentare) de asigurare. În categoria **r.s.** se cuprind: riscurile determinate de proprietățile mărfurilor ce se transportă (scurgerea lichidelor, alterarea cărnii, încingerea cerealelor etc.); riscurile de război declarat sau nedeclarat, inclusiv cele de război civil (capturarea mărfurilor, molestările din partea oricărui guvern, blocadă, ostilitățile, represaliile, sechestrul, prohibirea comerțului etc.); riscurile de grevă (posibilitatea avarierii sau distrugerii anumitor mărfuri de către greviști). ❖ **R. subiectiv, r.** influențat sau determinat de caracterul, însușirile spirituale sau comportamentul persoanelor cuprinse sau necuprinse în asigurare (necunoaștere, neglijență, imprudență, neprevedere, neatenție, grabă, lăcomie, nervozitate etc.). Astfel de însușiri (calități sau defecte) pot avea ca urmare accidente, spargeri, invalidități, explozii, intoxicații, incendii, inundații în imobile de la instalațiile de apă și încălzire, accidente în timpul transportului etc. Dacă terțele persoane acționează intenționat sau dolosiv asupra bunurilor sau persoanelor cuprinse în asigurare, evenimentele astfel survenite constituie un risc, și asigurătorul este obligat la plata compensației. În economia noastră, ca urmare a educației și a conștiinței oamenilor, a cultivării grijii și responsabilității față de apărarea și buna conservare a avutului public și personal, față de avuția națională, frecvența **r.s.** se micșorează continuu și sensibil. Cunoașterea și selecționarea **r.s.** au o mare importanță pentru

societățile de asigurări. ❖ **R. tehnic**, diferență aproximativă între probabilitatea obiectivă corespunzătoare legii numerelor mari, referitoare la survenirea unui eveniment care condiționează o plată din fondul de asigurare, și frecvența efectivă, reală, a evenimentului. R.t. se poate determina pe baza următorului calcul:

$$Rt = Po - Pm,$$

în care:

Rt = riscul tehnic;
Po = probabilitatea obiectivă;
Pm = probabilitatea medie.

❖ **R. valutar, r.** care apare atunci când, în operațiunile de export, plata la termen se poate face în două monede (a cumpărătorului sau a furnizorului). Modificarea raportului dintre cele două monede în intervalul de timp de la semnarea contractului și până la achitarea efectivă a prețului furnizorului poate determina pierderi pentru furnizor și câștig pentru cumpărător și viceversa. Pentru evitarea riscurilor exportului pe credit, furnizorii fac investigații aprofundate cu privire la solvabilitatea clienților potențiali înainte de semnarea contractului, iar apoi utilizează diverse instrumente și tehnici de lucru financiare și juridice. Cu toate aceste măsuri de precauție, furnizorii nu se pot pune la adăpost de toate riscurile exportului și, de aceea, ei fac apel la protecția prin asigurare. În cadrul r.v. se cuprind: riscul de schimb valutar, riscul creșterii costurilor de fabricație a mărfurilor care fac obiectul exportului și riscul fluctuării ratei dobânzii. Riscul de schimb valutar apare atunci când moneda țării exportatorului și moneda țării importatorului nu sunt legate între ele printr-un raport fix de schimb. Ca urmare, poate avea loc o evoluție de la o perioadă la alta a monedelor țărilor participanților la contract, putând provoca pierderi sau beneficii exportatorului. Pentru a se proteja, exportatorul, ca și banca finanțatoare, poate cere importatorului plata la termen a exportului respectiv pe credit. Împotriva r.v. se pot lua următoarele măsuri: moneda din contract să fie moneda țării exportatorului; exportatorul să contracteze un import în moneda clientului sau într-o altă monedă, astfel încât riscul de schimb valutar aferent angajamentului de plată, exprimat într-o altă monedă decât cea națională, să compenseze riscul de schimb aferent creanței sale. Ca să reușească, această soluție trebuie să opereze cu sume identice, scadente la aceeași dată, și să prezinte același risc de schimb valutar; exportatorul să vândă marfa la un curs dinainte stabilit. Astfel, el evită riscul înregistrării unei influențe negative din fluctuarea cursului valutar, dar și o influență pozitivă. Ca urmare a posibilei influențe negative, exportatorul se adresează unui asigurător de credite la export, pentru a-i oferi protecția necesară. Riscul creșterii costurilor de producție a mărfii destinate exportului apare din cauza inflației ce se manifestă pe piața țării exportatoare, care este deosebit de pronunțată în cazul produselor cu ciclu lung de fabricație. Exportatorul s-ar putea proteja fie incluzând în costurile din contract o marjă mai mare, fie incluzând o clauză de revizuire a prețurilor, măsuri care ar face acel export necompetitiv, iar importatorului s-ar putea să nu-i convină. Totuși, pentru a se proteja, exportatorul poate solicita asigurătorului creditului la export o asigurare împotriva riscurilor economice. Riscul fluctuării ratei dobânzii percepute la creditul-furnizor există ca la creditul-cumpărător. La stabilirea ratei dobânzii ce urmează să fie plătită de importator băncii care finanțează acel export pe credit trebuie să se țină seama de nivelul dobânzii la care banca va putea să-și procure bani pentru o nouă finanțare. Dacă se constată o tendință de majorare a dobânzii pe piața interbancară, la semnarea contractului se va ține seama de aceasta. Pentru protejarea exportatorilor creditori și a băncilor finanțatoare ale creditelor de export se pot folosi următoarele soluții: suportarea de către stat a unei

părți din dobânda pe care trebuie să o plătească exportatorul când se împrumută pe piață pentru a-și completa resursele sale financiare; stabilizarea dobânzii percepute de bănci de la clienții lor externi. Diferența dintre dobânda pieței și dobânda fixă încasată de la clientul extern trebuie să fie suportată de către stat pe toată durata contractului de credit. ❖ **R. valutar al reasigurării,** înregistrarea unor influențe pozitive sau negative, care îmbunătățesc sau înrăutățesc, după caz, rezultatele operațiunii de reasigurare. R.v. al r. poate fi de mai multe feluri, și anume: **risc comercial, risc contabil** și **risc economic. R. comercial** este dependent de operațiunile de export-import, de primirile și acordările de credite externe etc. și presupune efectuarea unei plăți în valută peste o anumită perioadă dinainte stabilită. Spre exemplu, dacă operațiunile în cauză se contabilizează în moneda națională, iar cursul monedei străine în care se efectuează plata se modifică în perioada de la înregistrarea creanței (sau a obligației de plată) și până la încasarea (sau achitarea) acesteia, atunci o să apară o influență favorabilă sau nefavorabilă. Posibilitatea producerii unei asemenea influențe, în condițiile menționate, este denumită risc comercial. Influențele care se stabilesc la întocmirea bilanțului și a contului de profit și pierderi se materializează în **riscul valutar contabil** în domeniul reasigurărilor. Încasările de prime și plățile de despăgubiri, comisioane etc. la operațiunile de reasigurare se efectuează în diverse monede străine, al căror curs de schimb în moneda națională a țării de rezidență a reasigurătorului suferă modificări în perioada de referință, ceea ce generează influențe favorabile sau nefavorabile, după caz, în volumul afacerilor, al rezultatelor financiare, al plasamentelor financiare și al obligațiilor exprimate în moneda națională. Riscul valutar contabil se referă la o perioadă expirată. Dar o societate de asigurări este interesată să cunoască amploarea riscului valutar la care aceasta se poate aștepta într-o perioadă viitoare. Acesta este denumit **risc economic.** Determinarea riscului economic prezintă anumite dificultăți, deoarece trebuie să se estimeze riscul determinat de fluctuațiile cursului valutar la care societatea de asigurări se poate aștepta în fiecare an și la fiecare contract de reasigurare încheiat. Practic, un asemenea calcul detaliat este imposibil de efectuat din lipsă de date; de cele mai multe ori, reasigurătorul se mulțumește să efectueze calculul activelor și al angajamentelor globale rezultate din primirile de riscuri pe fiecare valută utilizată în parte. Modificarea cursului valutelor în raport cu moneda națională antrenează influențe favorabile sau nefavorabile, după caz, asupra derulării contractului de reasigurare. Riscul valutar, cel contabil și cel economic pot produce efecte favorabile, dar și nefavorabile pentru reasigurător. De aceea, reasigurătorul urmărește să limiteze efectele negative ale riscului valutar asupra rezultatelor sale financiare. În acest scop, reasigurătorul poate recurge la mai multe soluții, dintre care se menționează: se preocupă să subscrie numai riscuri exprimate în valute stabile; această soluție prezintă inconvenientul că, selectând riscurile pe criterii valutare, reasigurătorul își limitează sfera de activitate și, în acest fel, împiedică dispersarea teritorială a riscurilor; folosește un coș de valute (DST, EURO, $ etc.) pentru decontarea reasigurărilor; plasează resursele valutare pe care le deține în diverse active, pentru ca efectele pozitive ale acestora să le poată compensa pe cele negative.

RISCUL BANCAR DE IMOBILIZARE, r. care poate să se ivească la bancă sau la deținătorul de depozite bancare, care nu poate satisface cerințele titularilor de depozite ca urmare a unei slabe gestiuni a creditelor pe care le acordă. Existența acestui r. reclamă administrarea rațională a depozitelor bancare și a creditelor de către bănci, angajarea de credite pe baza hârtiilor de valoare, mobilizarea titlurilor de credit de pe piața monetară și prin alte operațiuni bancare. Creditele care se acordă de către bănci angajează fondurile băncilor. De aceea, băncile trebuie să administreze eficient resursele băneşti care i-au fost încredințate și să-și întărească poziția de creditor prin solicitarea de garanții debitorilor. V. și **garantarea creditelor; garanția personală; garanție.**

RISCUL DE ÎNTREPRINDERE, r. cel mai frecvent şi cel mai divers. Orice bancă este ameninţată de riscul de nerambursare a creditului. Pentru a preveni sau diminua r. de î., banca are obligaţia să se informeze cât mai bine, din mai multe surse, asupra întreprinderii care solicită împrumutul şi să se încredinţeze de garantarea acestuia.

RISCUL DE RAMBURSARE A CREDITULUI, r. care reprezintă probabilitatea întârzierii rambursării creditului sau incapacitatea de plată a debitorului ca urmare a situaţiei sale economice deficitare sau din cauza unei conjuncturi. Prevederea şi prevenirea r. necesită efectuarea unei analize complexe şi temeinice a debitorului în vederea respectării cerinţelor raportului de credit, cum sunt: ▪umane – competenţă, moralitate; ▪economice – situaţia naţională, internaţională, starea patrimoniului; ▪financiare – venituri, cheltuieli, situaţia financiară generală, gradul de îndatorare, capacitatea de rambursare; ▪juridice – forma juridică, legăturile juridice cu alţi agenţi economici etc. De asemenea, se poate colabora cu alţi agenţi economici, cu alte instituţii bancare etc. După cum se observă, prevenirea r. este foarte strâns legată de măsurile care se iau pentru garantarea creditului. **V. şi garanţie.**

RISCUL EROZIUNII CAPITALULUI, probabilitatea ca valoarea reală a ratelor de rambursare a împrumutului acordat de creditori să nu poată acoperi integral capitalul împrumutat evaluat în termen reali. Pentru evitarea acestui risc sau pentru atenuarea lui, creditorii urmăresc să-şi asigure o compensarea pentru pierderile suferite ca urmare a deprecierii monetare, a inflaţiei, prin ridicarea nivelului dobânzii.

RISCUL GENERAL (AL PIEŢEI), complex de evenimente care influenţează, în mod sistematic, întreaga activitate economică, cum sunt: reforme fiscale, reforme monetare, evenimente politice interne şi internaţionale, decizii de naţionalizare a unor întreprinderi, societăţi etc.

RISCUL INVESTIŢIEI, eventualitatea ca diferite evenimente să evolueze în aşa fel încât să provoace pierderea parţială sau totală a sumelor investite (inflaţie, riscul solvabilităţii etc.).

RISCUL RATEI DOBÂNZII, sensibilitatea rezultatelor financiare ale unei bănci la schimbarea ratei dobânzii, consecinţă a activităţii de intermediere bancară. R.r.d. depinde de modul în care o bancă îşi structurează activele şi pasivele. Acest risc rezultă din faptul că banca acordă credite pe termen lung cu dobândă fixă din pasivele pe termen scurt cu dobândă variabilă, de regulă, mai mică. Dacă dobânzile pe termen scurt cresc, creşte şi costul fondurilor atrase, în timp ce dobânzile încasate din activele pe termen lung rămân, de regulă, constante. Ca urmare, diferenţa dintre câştigul provenit din active şi costul pasivelor poate deveni negativă. R.r.d. depinde de măsura în care activele şi pasivele băncii sunt în concordanţă sau în neconcordanţă, adică nesincronizate în ceea ce priveşte nivelul dobânzilor, precum şi de modificările şi de mişcările ratei dobânzilor la active şi la pasive. Rata inflaţiei poate afecta r.r.d. Mărimea r.r.d. poate fi determinată prin cunoaşterea momentului şi a ritmului creşterii dobânzilor. R.r.d. cuprinde: a) **riscul venitului,** care se referă la înregistrarea unor pierderi la venitul net din dobânzi, datorită faptului că mişcările ratelor dobânzii la împrumuturile primite de la bancă nu pot fi perfect sincronizate cu cele ale împrumuturilor pe care ea le acordă; b) **riscul investiţiei,** care poate surveni ca urmare a înregistrării unor pierderi în patrimoniul net, a unor schimbări neprevăzute ale ratei dobânzii. **V. şi patrimoniul net; dobândă; rata dobânzii.**

RISCURI BANCARE, evenimente viitoare, incerte, imprevizibile, determinate fie de insolvabilitatea împrumutatului, fie de evoluția economică generală (riscurile cursurilor de schimb valutar și riscurile dobânzilor), fie chiar de structura financiară a băncii. Principalul risc îl reprezintă insolvabilitatea debitorului. Pentru a preveni acest risc, băncile solicită mari garanții de asigurare, ipoteci sau garanții personale (cauțiuni). Extinderea operațiunilor bancare internaționale a generat și alte riscuri, cum sunt: riscul de țară, care se referă la țările cu o economie slabă și cu mari datorii externe, riscul de suveranitate, care se manifestă atunci când o bancă comercială acordă credite unei bănci centrale străine. Banca poate avea riscuri și datorită evoluției economice generale, îndeosebi ca urmare a riscului dobânzii. De pildă, o bancă acordă un împrumut pe un anumit termen cu o dobândă de 20%, iar dacă ulterior dobânzile cresc, iar banca, neavând lichidități, este nevoită să se refinanțeze pe piața monetară cu o dobândă de 25%, rata profitului este negativă (–5%). Astfel de riscuri există și pentru resurse. Bunăoară, dacă banca emite obligațiuni cu o dobândă de 18%, iar dobânzile încasate de la clienți scad la 14%, costul resurselor este mai mare decât utilizarea lor. Producerea riscului variației dobânzii poate fi evitată sau atenuată prin sincronizarea formării resurselor pe termen lung cu creditele acordate tot pe termen lung. De asemenea, o bancă poate să se împrumute pe termen scurt și să acorde împrumuturi pe termen lung și viceversa. Beneficii sau pierderi pot rezulta și din variațiile cursurilor de schimb valutar; de aceea, băncile urmăresc s-și mențină egalitatea între creanțe și datorii. Structura financiară a băncii influențează mărimea riscurilor privind dobânda și cursul valutar pe care și le asumă. Riscul rezultă din acordarea unor credite pe termen lung, iar resursele sunt pe termen scurt și pot fi solicitate oricând de depunători. **R.b.** pot fi determinate de politica monetară, de schimbările în produsul național brut, de inflație, de factori macroeconomici care pot accentua riscurile. Băncile au de întâmpinat dificultăți când ajung în situația de a acoperi pierderile din capital. **R.** privind variația nivelului veniturilor prevăzute a se obține și cheltuielile mai mari care trebuie efectuate pot face ca banca să devină insolvabilă. **R.** de insolvabilitate poate să fie micșorat prin majorarea capitalului sau prin reducerea riscului de portofoliu. **R.b.** pot fi: **r. de sistem,** care pot fi determinate de scăderea ofertei de bani, precum și de restricții impuse băncilor; **r. de preț,** care cuprinde posibilitatea ca ratele dobânzilor să crească brusc în situațiile în care banca deține active cu o scadență mai îndepărtată decât cea a pasivelor; **r. de funcționare,** care rezultă din fraude, incompetență sau din operațiuni ineficiente; **r. de credit, r.** care se ivește când împrumuturile nu sunt rambursate în cuantumul și la termenele stabilite; **r. de reglementări,** care cuprinde schimbările neașteptate ale reglementărilor bancare, ale legislației, care conduc la o activitate bancară ineficientă. Pentru prevenirea și reducerea **r.b.** se pot lua următoarele măsuri: ▪gruparea activelor și pasivelor în funcție de reacția lor la evenimentele neprevăzute; ▪schimbarea politicii de portofoliu prin orientarea spre activele cu scadență apropiată sau prin creșterea ponderii pasivelor cu scadență îndepărtată; ▪majorarea capitalului propriu. Dacă băncile au riscuri mari, ele trebuie să aibă și capitaluri mari.

RISCURI COMUNE, riscurile care amenință bunurile unui număr mare de persoane fizice sau juridice, determinându-le pe acestea să se constituie în **comunități de risc** (v.). De exemplu, riscurile de grindină și de ploaie torențială amenință culturile agricole și rodul viței de vie aparținând asociațiilor agricole, gospodăriilor țărănești individuale, care la un loc constituie o comunitate de risc ce acceptă să plătească primele de asigurare pentru a avea dreptul la despăgubiri, în caz că aceste riscuri se produc. V. și **risc asigurat.**

RISCURI CONSTANTE, riscuri la care șansele de producere rămân aceleași, indiferent dacă ele prezintă anumite variații, temporare ori relative, în cadrul unei perioade determinate de

timp. Caracterul constant al riscului poate fi observat pe baza analizei evoluției sale pe o perioadă îndelungată, realizată de la un an la altul. Privite sub acest aspect, majoritatea riscurilor sunt constante. De exemplu, riscul de grindină, deşi este variabil în cursul unui an, totuşi el prezintă o anumită regularitate în producere în cadrul unei perioade de mai mulți ani. În cadrul r.c., prima de asigurare este neschimbată de la un an la altul şi permite acoperirea riscului luat în sarcină de asigurător.

RISCURI FINANCIAR-MONETARE, r. determinate în principal de fluctuațiile cursurilor monetare, precum şi de nesiguranța valorificării capitalului investit în contextul operațiunilor de import-export şi al altor afaceri internaționale.

RISCURI GENERALE, r. obişnuite în practica activității de asigurări din țara noastră. Prin r.g. în domeniul asigurărilor de bunuri se înțeleg următoarele fenomene: incendiu, trăsnet, explozie, ploaie torențială, inundație, furtună, grindină, cutremur de pământ, uragan, prăbuşire sau alunecări de teren, pagube produse de greutatea stratului de zăpadă sau gheață, avalanşe de zăpadă, căderea pe clădiri sau pe alte construcții a unor corpuri. De exemplu, mijloacele fixe şi activele circulante aparținând gospodăriilor agricole (clădiri, motoare, maşini, instalații, mijloace de transport, materii prime, materiale, combustibil, semifabricate şi produse finite, produse animaliere, agricole şi viticole, furaje, recolta înmagazinată a livezilor) sunt asigurate împotriva riscurilor generale.

RISCURI INTERNE, r. localizate în domeniul capacității de realizare umană, al dotării cu mijloace fixe şi active circulante şi al folosirii acestora, în domeniul aprovizionării, depozitării, manipulării şi transportului intern al mărfurilor etc.

RISCURI VARIABILE, evenimente la care şansele de producere cresc sau se diminuează în decursul timpului. Drept urmare, riscul poate căpăta un caracter progresiv sau regresiv. Cele mai reprezentative riscuri de acest fel sunt riscul de deces şi riscul de supraviețuire. Astfel, la asigurarea de deces riscul este progresiv, deoarece şansele de producere a decesului unei persoane cresc în fiecare an. La asigurarea de supraviețuire riscul este regresiv, deoarece, pe măsura trecerii anilor, evenimentul asigurat (supraviețuirea) are tot mai puține şanse de a se realiza. În cazul r.v., din punct de vedere teoretic, prima de asigurare trebuie să crească sau să descrească, după caz. În practică însă, pentru a mări interesul față de asigurare, societățile de asigurări au uniformizat primele de asigurare privind riscurile variabile, stabilind prime medii care simplifică mult operațiunile ce intervin în legătură cu realizarea asigurării.

RISCURILE CĂRĂUŞULUI, evenimente produse în timpul transporturilor maritime, suportate de cărăuş. În categoria r.c. se cuprind: ▪avarierea sau pierderea mărfurilor din vina lui în timpul încărcării, transportării şi manipulării mărfurilor, pe timpul custodiei şi în cursul predării acestor mărfuri; ▪dispozițiile greşite sau cele culpabile date de armator comandantului navei; ▪abaterea nejustificată a navei de la drumul stabilit; ▪franşiza la asigurarea maritimă a navei şi a mărfurilor; ▪neaprovizionarea navei cu combustibil suficient; ▪încărcarea unor mărfuri pe puntea navei, fără ca acest fapt să fi fost stipulat în conosament. Pentru a se asigura împotriva acestor riscuri, cărăuşul poate contracta o asigurare specială. V. şi **risc maritim**.

RISIPĂ, utilizarea nerațională, ineficientă, fără spirit gospodăresc şi de răspundere a resurselor băneşti, financiare, de credit şi materiale aflate la dispoziția unei unități economice, instituții, cooperative, persoane fizice.

RISTURNĂ 1. Parte din prețul unei mărfi care se restituie cumpărătorului de către vânzător pentru a stimula creşterea achiziționărilor de mărfuri de către cumpărător. 2. Parte din prima de asigurare pe care societatea de asigurări nu o restituie asiguratului în situația în care acesta din urmă renunță la asigurarea contractată. V. şi **primă de asigurare.**

ROL FISCAL, registru, stat de contribuabili în care se trec obiectul impozabil, baza impozabilă, suma impozitului de plată, ratele şi termenele de plată, adresa plătitorului etc.

ROTAȚIA ACTIVELOR CIRCULANTE, lanț de fenomene globale, proces de transformare succesivă şi continuă a formelor funcționale ale activelor circulante prin stadiile de aprovizionare, producție şi desfacere. **R.a.c.** cuprinde deci continuarea neîntreruptă şi succesivă a circuitului activelor circulante. **R.a.c.** se materializează în numărul de circuite pe care acestea le efectuează într-o anumită perioadă de timp. V. şi **circuitul activelor circulante; viteza de rotație a activelor circulante.**

ROTAȚIA CAPITALULUI, circuitul capitalului (v.) privit nu ca un act ce are loc o singură dată, ci ca un proces continuu, care se repetă mereu. Capitalurile se rotesc cu o viteză diferită, care depinde de timpul de rotație a capitalului, respectiv de timpul de producție şi de circulație. Patronii sunt interesați în intensificarea vitezei de **r. a c.,** deoarece de aceasta depinde rata profitului. Din acest motiv ei urmăresc îmbunătățirea structurii **capitalului productiv** (v.), iau măsuri pentru organizarea producției şi deci pentru reducerea timpului de producție şi a celui de circulație etc.

„RUBLĂ DE CLEARING", valută de cont cu acelaşi conținut în aur ca rubla sovietică, respectiv de 0,222168 g de aur până la 1 ianuarie 1961 şi de 0,987412g aur fin după această dată; a fost folosită până la 31 decembrie 1963 numai pentru decontarea operațiunilor de comerț exterior între țările socialiste care încheiaseră acorduri de clearing bilaterale. Prețurile de comerț exterior, acordările de credite externe şi decontările dintre țările socialiste se făceau în „**r. de c.**". Cursurile valutelor naționale ale țărilor socialiste nu îndeplineau, în fapt, nici un rol în realizarea schimburilor externe. Cu toate acestea, pentru evidența internă, între valutele naționale şi „**r. de c.**" s-au stabilit cursuri oficiale pe baza conținutului în aur al valutelor respective. Pe baza Convenției dintre țările membre C.A.E.R. cu privire la decontările multilaterale în ruble transferabile şi la organizarea Băncii Internaționale de Colaborare Economică, adoptată în octombrie 1963, cu aplicabilitate de la 1 ianuarie 1964 s-a trecut la sistemul decontărilor multilaterale în ruble transferabile. V. şi **Banca Internațională de Colaborare Economică; rublă transferabilă.**

RUBLĂ TRANSFERABILĂ, valută colectivă internațională a fostelor țări socialiste, unitate monetară convențională scripturală, de calcul, de rezervă, de plată şi de cont, utilizată pentru efectuarea decontărilor multilaterale, reciproce, fără numerar, dintre țările membre C.A.E.R. prin intermediul Băncii Internaționale de Colaborare Economică. Convenția referitoare la decontările multilaterale în **r.t.** şi la organizarea Băncii Internaționale de Colaborare Economică a fost încheiată la 22 octombrie 1963 şi a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1964. Ca valută internațională a țărilor socialiste, **r.t.** avea stabilit un conținut de 0,987412g de aur fin cu titlul de 0,900. Modificarea conținutului şi a cursului **r.t.** putea avea loc numai pe baza hotărârii colective a țărilor membre, asigurându-se respectarea în aceeaşi măsură a intereselor acestor țări. Deşi avea acelaşi conținut în aur ca rubla sovietică, **r.t.** se deosebea de moneda națională a

U.R.S.S. deoarece avea numai formă scripturală (bani de cont), existând ca înscrisuri în conturile bancare. În operațiunile bancare, însumarea disponibilităților totale reprezintă masa de **r.t.** la un moment dat, iar virarea (transferarea) de la un cont la altul al țărilor membre reprezintă circulația acestei valute colective. Rubla sovietică avea putere circulatorie numai pe teritoriul U.R.S.S.; puterea ei de cumpărare depindea de nivelul prețurilor de pe piața internă. Spre deosebire de rubla sovietică, **r.t.** avea putere circulatorie numai în relațiile de comerț exterior și de credit dintre țările membre C.A.E.R., puterea sa de cumpărare fiind determinată de nivelul prețurilor de contract utilizate în relațiile de comerț exterior ale țărilor membre. **R.t.** era o valută de tip nou, creată prin acordul țărilor membre. Ea reflecta colaborarea „frățească" și ajutorul reciproc în relațiile economice externe dintre țările respective. **R.t.** nu era convertibilă în monedele țărilor membre C.A.E.R. și nici în aur sau devize; ea îndeplinea funcțiile de măsură a valorii, mijloc de plată și mijloc de acumulare, fiind folosită în decontarea exporturilor de mărfuri, a prestărilor de servicii, în primirile de credite prin mijlocirea B.I.C.E. și în executarea diferitelor altor operațiuni între țările membre. Ea asigura condițiile necesare pentru prevenirea blocării disponibilităților în conturile de clearing și pentru efectuarea neîntârziată a decontărilor, în avantajul tuturor țărilor membre C.A.E.R. care participau la acest sistem de decontare. **R.t.** nu a avut o fundamentare economică și, din această cauză, n-a asigurat echivalența necesară între valutele naționale și valutele convertibile. *V.* și **Banca Internațională de Colaborare Economică.**

RULAJ, intrări și ieșiri de sume de bani într-un cont de la începutul anului până la o anumită dată. **R.** reflectă volumul de activitate desfășurată de agentul economic în perioada respectivă, evidențiată în contabilitate.

RUȘFET, obligație în plus, suplimentară, în muncă sau în natură, pe care țăranii o prestau în trecut moșierilor.

SALARIAT, persoană angajată cu contract de muncă la un agent economic, la o instituție bancară, financiară, de asigurări etc. și care, pentru munca prestată, primește un salariu. S. sunt de mai multe categorii, și anume: salariați permanenți, angajați pe o durată nedeterminată, salariați temporari, angajați pe o perioadă determinată, și salariați sezonieri, angajați numai în cursul anumitor perioade ale anului.

SALARIU (cuvânt de origine latină – „salarium", care a fost utilizat pentru a defini prețul plătit clienților liberi care prestau diferite activități altor persoane; în Franța – „salaire"; în Italia și Spania – „salario". Similar noțiunii de salariu se folosesc noțiunile de remunerație și retribuție, care sunt tot de origine latină. „Retribution" sau „remuneration" în Franța și în Marea Britanie. „Retribuzione", „remunerazione" în Italia etc.), obiect și clauză a contractului de muncă, prețul muncii prestate exprimat în lei, sumă de bani ce se cuvine lunar salariatului pentru munca depusă și pentru rezultatele obținute în muncă. Organizația Internațională a Muncii, prin Convenția nr. 95/1949, la art. 1 prevede că „salariul – indiferent de denumirea sa: remunerație, retribuție etc. – reprezintă suma de bani dată de patron salariatului în temeiul unui contract individual de muncă pentru munca efectuată sau care trebuie efectuată ori pentru serviciile îndeplinite sau care trebuie îndeplinite". În România, Legea salarizării nr. 14/1991 prevede la art. 1 că „pentru munca prestată în condițiile prevăzute în contractul individual de muncă, fiecare persoană are dreptul la un salariu în bani, convenit la încheierea contractului". Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, prevede la art. 23, alin. 3, că „oricine muncește are dreptul la un salariu echitabil și suficient, care să-i asigure lui și familiei sale o existență conformă cu demnitatea umană". Rezultă că dreptul la salariu este corolarul dreptului la muncă, salariul reprezentând totalitatea drepturilor bănești cuvenite pentru munca prestată. S. cuprinde salariul de bază, adaosurile și sporurile la salariul de bază. S. de bază este partea principală a salariului, care se stabilește prin negocieri colective și individuale. Adaosurile și sporurile constituie partea variabilă a salariului.

SALARIU BRUT, salariul primit de angajat, care include toate drepturile salariale neafectate de impozite, taxe, contribuții, cotizații etc.

SALARIU MEDIU, s. calculat ca medie pe un salariat în cadrul unei colectivități din care face parte, adică la un agent economic, instituție, minister, ramură economică, pe economia națională, pe o anumită perioadă și pe categorii de angajați.

SALARIU MINIM, cel mai mic salariu brut negociat și înregistrat într-o anumită perioadă în cadrul unei unități economice, instituții, domeniu de activitate, subramuri, ramuri economice și economii naționale. S. m. trebuie să fie astfel determinat încât să fie suficient pentru satisfacerea cerințelor vitale de hrană, îmbrăcăminte, locuit, încălzit, transport etc. ale salariaților, având în

vedere dezvoltarea economică, socială şi culturală a ţării. Chiar de la constituirea sa în anul 1919, Organizaţia Internaţională a Muncii a militat pentru garantarea unui salariu care să asigure condiţii decente de viaţă pentru toţi salariaţii. La Conferinţa Internaţională a Muncii de la Philadelphia, din anul 1944, s-a relevat obligaţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii de a sprijini toate ţările lumii în elaborarea şi aplicarea unor programe referitoare la salariul minim vital. În anul 1967, consiliul de administraţie al Organizaţiei Internaţionale a Muncii a convocat o reuniune a experţilor, în al cărei raport salariul minim a fost definit astfel: „Nivelul de remuneraţie sub care nu se va putea coborî nici în drept, nici în fapt, indiferent care ar fi modul său de calcul; este salariul care, în fiecare ţară, are forţa legii şi care este aplicabil sub pedeapsa sancţiunilor penale sau a altor sancţiuni specifice." Rezultă că s. m. este astfel determinat încât sub el nu se poate coborî, iar aplicarea lui este garantată de lege, fiind un aspect al rolului statului în înfăptuirea protecţiei sociale. Convenţia nr. 131, adoptată de Organizaţia Internaţională a Muncii în anul 1970, precizează că la determinarea salariilor trebuie să se aibă în vedere următoarele criterii: nevoile salariaţilor şi ale familiilor lor; nivelul general al salariilor din ţară; costul vieţii şi fluctuaţiile acestui cost; prestaţiile de securitate socială (v.); nivelul de viaţă a altor grupuri sociale; factorii de ordin economic, dezvoltarea economică, productivitatea şi preocupările pentru ocuparea forţei de muncă. Determinarea unui salariu care să asigure un minim, dar decent, nivel de trai trebuie să aibă în vedere următoarele: mărfurile şi serviciile trebuitoare unui salariat pentru un nivel de trai modest, însă decent, precum şi pentru onorarea obligaţiilor sale în societate; cantităţile minime de produse necesare salariatului şi membrilor familiei sale; preţurile mărfurilor şi tarifele serviciilor; numărul mediu de membri pe o familie; numărul mediu de salariaţi ai unei familii. Constituţia României din 1991 prevede la art. 38, alin. 2, „instituirea unui salariu minim pe economie", iar la art. 43, alin. 1, prevede că „statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decent". Agenţii economici şi persoanele fizice care angajează salariaţi sunt obligate să asigure acestora cel puţin salariul de bază minim brut pe ţară. **V. şi declaraţia de la Philadelphia.**

SALARIU NET, salariul pe care angajatul îl primeşte efectiv, după ce din salariul brut s-au reţinut: impozitul, contribuţia pentru asigurările sociale de stat, contribuţia pentru asigurările sociale de sănătate, contribuţia pentru pensia suplimentară, contribuţia pentru ajutorul de şomaj etc.

SALARIU NOMINAL, suma de bani pe care salariatul o primeşte efectiv pentru munca depusă. În principiu, **s. n.** reprezintă valoarea forţei de muncă. În raport cu preţul mărfurilor, preţul forţei de muncă se află, în mod obişnuit, sub valoarea sa, fiind o consecinţă a relaţiei dintre cerere şi ofertă pe piaţa muncii, oferta fiind aproape întotdeauna mai mare decât cererea.

SALARIU REAL, totalitatea bunurilor şi serviciilor pe care salariatul le poate achiziţiona cu salariul său net. Nivelul salariului real este influenţat de mărimea salariului net şi de indicele general al preţurilor bunurilor de consum. Angajaţii cu salarii mici beneficiază de unele servicii gratuite sau cu tarife reduse. Raportul dintre salariul nominal şi salariul real ar trebui să fie constant, ceea ce înseamnă că, în diferite perioade, cu acelaşi salariu nominal ar trebui să se poată procura aceeaşi cantitate de mărfuri şi servicii. Însă în condiţiile actuale ale inflaţiei, salariile nominale au crescut continuu, spectaculos, dar preţurile mărfurilor şi tarifele serviciilor au crescut de mai multe ori, fapt care a condus la micşorarea considerabilă a salariului real, a puterii de cumpărare, afectând serios nivelul de viaţă a salariaţilor, a familiilor lor. Scăderea salariului real se poate constata din indicii din tabelul de pe pagina următoare.

Indicii salariului real – total salariaţi
– în procente –

1990	1991	1992	1993	1994	1995
100	81,7	71,3	59,4	59,4	66,5
1996	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	
72,1	56,3	58,2	60,1	62,2	

Sursa: *Anuarul statistic al României,* Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 186; 1998, p. 178; 1999, p. 174.

SALVAREA NAVEI, operaţiune efectuată în cazul în care o navă se află în pericol şi lansează semnalul S.O.S. sau un alt apel la ajutor. Aprecierea pericolului trebuie făcută prin luarea în considerare a tuturor împrejurărilor concrete, astfel încât să nu poată fi vorba nici de pripeală şi nici de solicitarea tardivă a ajutorului. Această apreciere este făcută, de regulă, de către comandantul navei, care apoi lansează apelul de ajutor. Nava salvatoare are dreptul la o indemnizaţie de salvare. Mărimea acestei indemnizaţii se stabileşte în funcţie de: cheltuielile făcute de salvator privind consumul de combustibil şi salariul suplimentar pentru timpul folosit la salvare; beneficiile pe care salvatorul nu le-a putut realiza prin participarea la operaţiunea de salvare, avariile suferite la nava salvatoare; dacă nava salvatoare este amenajată special pentru salvare cu utilaje şi dispozitive privind efectuarea unei asemenea operaţiuni etc. Dreptul la indemnizaţie apare numai dacă nava salvată şi încărcătura se aflau în primejdie. Aceasta înseamnă că, atunci când nu există o asemenea primejdie, nu poate fi vorba de dreptul la indemnizaţie, chiar dacă s-a apelat la ajutor şi acesta a fost acordat. De menţionat că prin asigurarea casco maritimă se acoperă şi cheltuielile pentru salvarea navei.

SANCŢIUNE, măsură legală stipulată într-un act normativ sau contract economic, ce se ia împotriva persoanelor juridice şi fizice care nu respectă obligaţiile prevăzute de lege şi de contracte sau care ignoră disciplina economică, financiară, bugetară şi de credit. Printre **s.** aplicate unităţilor economice se menţionează: daunele compensatorii, amenzile civile, majorările de întârziere pentru nerealizarea prevederilor contractuale, precum şi alte măsuri de constrângere pentru aceia care nu îşi achită integral şi la timp obligaţiile financiare faţă de stat sau care nu respectă disciplina de credite şi de plăţi. **S.** se aplică între state când nu se respectă prevederile acordurilor şi tratatelor internaţionale. ❖ **S. contractuale, s.** care constau în compensarea daunelor şi aplicarea de amenzi atât debitorului care încalcă prevederile contractuale, cât şi creditorului care întârzie livrarea mărfurilor, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor sau când aceste prestaţii nu corespund cantitativ, sortimental, calitativ etc. **S.c.** contribuie la respectarea disciplinei contractuale, a decontărilor economice etc. ❖ **S. de credit,** măsuri de implementare şi de constrângere a împrumutaţilor, aplicate de către unităţile bancare în cazurile în care activitatea economică este ineficientă sau încalcă disciplina de credite. Din categoria acestor sancţiuni se menţionează: majorarea dobânzilor, aprobarea de noi credite cu garanţia organului ierarhic superior, solicitarea rambursării creditelor înainte de scadenţă, limitarea creditării, trecerea la credite restante, acordarea de credite pentru nevoi temporare, acordarea de credite pentru refacerea capacităţii de plată, schimbarea formei de decontare, aplicarea ordinii legale de efectuare a plăţilor, supravegherea activităţii economico-financiare a întreprinderii, vânzarea silită a gajului etc. ❖ **S. pentru încălcarea disciplinei bugetare, s.** ce se aplică de către organele financiare şi bancare unităţilor economice în cazuri de neplată la timp şi integral a sumelor datorate bugetului de stat. Asemenea **s.** constau în aplicarea de majorări pentru fiecare zi sau lună (fracţiune de lună) de întârziere, sancţionarea pecuniară a conducătorului şi a contabilului-şef al unităţii respective, virarea sumei datorate, inclusiv a majorărilor şi a amenzilor, în contul bugetului de stat, aplicarea de sancţiuni

administrative, iar în cazuri foarte grave, chiar şi sancţiuni penale. S. pentru î.d.b. cuprind şi diferite s. pentru folosirea ilegală, ineficientă şi inoportună a mijloacelor bugetare, pentru deturnarea de fonduri, pentru neţinerea evidenţei folosirii resurselor bugetare.

SCADENT, datorie, obligaţie etc. ajunsă la scadenţă. V. şi **scadenţă.**

SCADENŢA CAMBIEI, data (anul, luna şi ziua) la care o cambie devine exigibilă şi trebuie plătită. S.c. este un element esenţial şi obligatoriu care trebuie să rezulte din textul cambiei; ea trebuie să fie clară, expresă, certă şi unică. S.c. poate să fie la vedere, la un anumit timp de la vedere, la un timp de la emitere, însă de regulă este la o dată fixă stipulată chiar în cambie (v.).

SCADENŢAR, registru în care se ţine evidenţa scadenţelor. V. şi **scadent; scadenţă.**

SCADENŢĂ, moment (anul, luna, ziua şi ora) în care o obligaţie devine exigibilă; data la care urmează să se facă plata unei sume de bani, să se predea un bun (o marfă), să se efectueze un serviciu, să se îndeplinească o obligaţie, să se ramburseze un credit, să se plătească un bilet la ordin, o cambie, să se răscumpere o obligaţiune etc. Obligaţiunile care au scadenţe mai lungi, mai îndepărtate, sunt însoţite, de regulă, de dobânzi mai mari decât cele care au scadenţe mai scurte, deoarece probabilitatea deprecierii banilor şi/sau a falimentului debitorului emitent este mai mare. De asemenea, într-o perioadă mai îndelungată, riscul apariţiei unor evenimente neprevăzute (crize economice, greve, războaie etc.) cu efect negativ asupra cursului titlurilor este mai mare. Neefectuarea plăţii la s. dă dreptul creditorului să protesteze documentul la învestirea lui cu formula executorie şi apoi la executarea silită. ❖ **S. comună,** înlocuire a mai multor efecte de comerţ cu scadenţe diferite printr-un singur efect cu scadenţă dată şi a cărui valoare nominală trebuie să fie egală, în ziua s., cu valorile nominale ale efectelor micşorate sau mărite cu scontul sau dobânda lor, după cum s. este posterioară sau anterioară celei a efectului înlocuitor. ❖ **S. creditelor,** s. la care urmează să se ramburseze creditele bancare ce se acordă unităţilor economice de stat, cooperatiste, private, producătorilor individuali, populaţiei, în calitate de împrumutaţi. ❖ **S. mijlocie (medie),** înlocuire a mai multor plăţi ce trebuia efectuate la date diferite printr-o plată unică, egală cu suma valorilor nominale ale plăţilor şi al cărei termen de plată urmează a se stabili. În acest caz, scontul efectului înlocuitor este egal cu suma sconturilor efectelor înlocuite. ❖ **S. obligaţiunii,** data înscrisă pe faţa obligaţiunii, la care emitentul trebuie să achite investitorului valoarea împrumutului înscrisă, de asemenea, pe faţa obligaţiunii. V. şi **principiile creditării bancare pe termen scurt; rambursarea creditelor bancare.**

SCĂDEREA OBLIGAŢIEI BUGETARE, cale de stingere a obligaţiilor de plată către bugetul de stat, care se foloseşte în relaţiile organelor financiare cu persoane fizice când acestea ajung în situaţia de insolvabilitate, deces sau dispariţie. S. o. b. o pot hotărî organele financiare locale, în temeiul procedurii anume legiferată, în situaţiile în care debitorul (în viaţă, dispărut ori decedat) nu a posedat şi nu posedă bunuri sau venituri care să fie supuse urmăririi. Dacă plătitorul este insolvabil sau a dispărut, în urma verificărilor de rigoare efectuate de către organele financiare, creanţele respective se trec în evidenţă specială, unde se ţin până la expirarea termenului de prescripţie, timp în care se continuă investigaţiile asupra situaţiei patrimoniale a debitorului. În cazul în care debitorul devine solvabil în acest interval de timp, prin dobândirea de bunuri sau venituri ce pot fi urmărite, organul financiar constatator este obligat să dea curs executării silite în vederea recuperării sumelor date la scădere. Dacă până la expirarea termenului de prescripţie debitorul rămâne insolvabil, creanţa este atunci scoasă din evidenţa specială, scăderea devenind astfel definitivă. Dacă debitorul insolvabil decedează şi nu lasă bunuri sau sume de bani ce pot fi supuse urmăririi, are loc scăderea efectivă a creanţei.

SCINDARE, operațiune financiar-contabilă ce se efectuează după încasarea unui venit bugetar, care constă în repartizarea veniturilor încasate din aceeași sursă între doi beneficiari, efectuându-se înregistrările corespunzătoare în conturile acestora.

SCHIMB VALUTAR, operațiune prin care o valută se înlocuiește, se schimbă cu altă valută pe baza cursului valutar.

SCHIMBARE DE CĂLĂTORIE (LA NAVĂ), abandonarea drumului indicat în polița de asigurare și dirijarea navei spre un port de destinație diferit față de cel fixat prin contractul de asigurare. Asigurarea rămâne totuși valabilă când plecarea navei se face dintr-un port diferit de cel indicat în polița de asigurare, cu toată schimbarea de călătorie, deoarece riscul nu a început să existe. De asemenea, asigurarea este valabilă și în situația scurtării călătoriei, fiindcă asiguratul are dreptul de a renunța la o parte din călătoria asigurată. În caz de prelungire a călătoriei, deși nu este vorba despre o schimbare de călătorie, societatea de asigurări nu acoperă riscurile ulterioare, deoarece răspunderea ei este limitată la o călătorie determinată între două porturi, ambele menționate în contractul de asigurare. V. și **schimbare de drum (la navă).**

SCHIMBARE DE DRUM (LA NAVĂ), alegerea unui alt drum al navei, dacă aceasta nu mai urmează drumul indicat în conosament, respectiv nu mai călătorește de la un port determinat la un alt port determinat. Conform jurisprudenței, cele două puncte extreme reprezentate de portul de plecare și de cel de sosire constituie călătoria, iar traversarea între aceste două puncte extreme constituie drumul. Acesta din urmă, cu excepția convenției contrare, este necesar să fie parcurs pe distanța cea mai scurtă și mai rapidă, fiindcă în caz contrar este vorba de abatere din drum. Pentru ca schimbarea de drum să poată intra în riscurile asigurate este necesar ca aceasta să fie o clauză de daune pentru asigurat. Totodată, asiguratul trebuie să facă dovada că schimbarea a fost determinată de împrejurări. Prin urmare, se poate afirma că, în principiu, nava trebuie să se deplaseze direct de la portul de plecare, deoarece orice escală intermediară este o schimbare de drum care nu mai obligă pe asigurător.

SCHIMBARE DE NAVĂ, înlocuirea în cursul călătoriei a navei trecute în contractul de asigurare cu altă navă. Pentru ca **s. de n.** să poată fi considerată că intră în riscurile asigurate este necesar ca asiguratul să poată dovedi că schimbarea i-a fost impusă de împrejurări și că practic nu exista o altă soluție.

SCOATEREA DE BUNURI DIN ȚARĂ DE CĂTRE PERSOANELE FIZICE, ducerea din țară a unor bunuri de către persoanele fizice, cu respectarea normelor prevăzute în **Codul vamal (v.).** Persoanele fizice pot scoate din țara noastră numai bunuri de uz personal, familial sau gospodăresc. Bunurile care tranzitează sau se scot din țară de către persoanele fizice și juridice sunt supuse taxelor vamale aplicate la **valoarea în vamă (v.),** neținându-se seama de uzura lor. Codul vamal al României prevede prohibirea scoaterii din țară de către persoanele fizice a următoarelor valori și bunuri: sumele în lei, valutele străine și titlurile de valoare, excepție făcând cele autorizate prin lege; bunurile care fac parte din patrimoniul cultural național, excepție făcând cele care, potrivit legii, pot fi scoase din țară; metalele prețioase, pietrele prețioase și obiectele confecționate din acestea, cu excepțiile prevăzute de lege, armele, munițiile și materiile explozive sau radioactive, cu excepția armelor de vânătoare, de tir și a muniților pentru acestea; produsele și substanțele stupefiante și psihotrope, produsele și substanțele toxice, excepție făcând cele prescrise medical în condițiile legii; timbrele filatelice, cu excepția celor care fac obiectul schimburilor prin unitățile autorizate sau care sunt destinate expozițiilor internaționale; diferite alte bunuri. Este scutită de plata taxelor vamale scoaterea din țară de către persoanele fizice a următoarelor categorii

de bunuri: bunurile de uz personal, obiectele casnice şi gospodăreşti, materialele de studiu şi documentele ce aparţin persoanelor fizice care se deplasează în interes de serviciu sau la studii pentru o perioadă îndelungată; mobilierul pentru uzul personal sau familial al persoanelor fizice care se deplasează în străinătate în misiune permanentă sau în interes de serviciu pentru o perioadă îndelungată; efectele personale, medicamentele sau alte bunuri ce aparţin persoanelor fizice care trec frontiera de stat, aflate în bagajele însoţite sau neînsoţite ale acestora; bunurile consumabile care se scot din ţară de către persoanele fizice aflate în interes de serviciu sau la studii în străinătate; cărucioarele şi triciclurile cu sau fără motor şi protezele pentru invalizi, cu avizul organelor medicale; bunurile obţinute ca premii sau distincţii oficiale; bunurile cumpărate în ţară sau cu plata în valută de către persoanele fizice străine. V. şi **politică vamală; regim vamal; taxă; vamă; vămuire.**

SCOATEREA DIN FUNCŢIUNE A MIJLOACELOR FIXE, operaţiune prin care mijloacele fixe încetează să mai funcţioneze înainte, la sau după expirarea duratei lor normate de serviciu, ca efect al uzurii fizice şi morale. S. din **f. a m.f.** se face cu aprobarea adunării generale a asociaţilor la societăţile comerciale, respectiv a consiliului de administraţie la regiile autonome. La **s. din f. a m.f.**, în cazul nerecuperării integrale, pe calea autorizării, a valorii de intrare a mijloacelor fixe, agenţii economici cu capital integral sau majoritar de stat asigură acoperirea valorii neamortizate din sumele rezultate în urma valorificării acestora, iar diferenţa rămasă neacoperită se include eşalonat în cheltuielile de exploatare. În cazul **s. din f. a m.f.** aparţinând agenţilor economici unde statul deţine peste 50% din capitalul social se urmăreşte valorificarea la maximum a ansamblurilor, subansamblurilor şi pieselor componente, prin executarea unor mijloace fixe noi, prin folosirea ca piese de schimb în cadrul unităţii respective sau prin vânzare pe bază de licitaţie publică. La instituţiile publice, **s. din f. a m.f.** înainte de expirarea duratei normate de utilizare se face cu aprobarea ministerului de resort şi cu avizul prealabil al Ministerului Finanţelor, pe baza unor justificări temeinic argumentate. V. şi **lichidarea mijloacelor fixe.**

SCONT 1. Sumă de bani egală cu dobânda ce se cuvine băncii pentru achitarea anticipată (scontarea) a unei polite, cambii etc., inclusiv comisionul perceput pentru compensarea cheltuielilor efectuate cu operaţiunea de **scontare** (v.) şi care se reţine din valoarea nominală a efectelor de comerţ. **2.** Bonificaţie ce se acordă debitorului din valoarea unei cambii, a unui bilet la ordin, a unei polite sau a unei datorii achitate înainte de scadenţă. **3.** Recalcularea şi diminuarea corespunzătoare a dobânzilor în momentul în care o factură se plăteşte înainte de termenul stabilit. V. şi **taxă.** ❖ **S. comercial, s. reţinut** din valoarea nominală a efectului de comerţ scontat. ❖ **S. raţional, s.** reţinut din valoarea reală a efectului de comerţ scontat. V şi **scontare.**

SCONTARE (ACTUALIZARE) 1. Operaţiune prin care beneficiarul unei polite, al unei cambii sau al altui efect de comerţ face transmiterea acestuia către o bancă înainte de scadenţă (termenul de plată), în vederea încasării contravalorii lui, banca reţinând taxa scontului (dobânda, beneficiul) corespunzătoare timpului de aşteptare şi eventualelor riscuri care trec asupra băncii. **2.** Operaţiune prin care o bancă avansează unui client al ei, înainte de data scadenţei, contravaloarea unui efect de comerţ (cambie sau bilet la ordin) la ordinul său, reţinând din aceasta dobânda corespunzătoare până la scadenţă, numită s., şi un comision. **3.** Operaţiunea de vânzare a unui titlu de credit unei bănci înainte de scadenţă. S. este astfel o operaţiune de împrumut garantat, prin care banca mobilizează efectele de comerţ transformându-le în mijloace lichide necesare activităţii de producţie şi de circulaţie. Pentru bancă, s. este o operaţiune de plasament al fondurilor sale, deci o operaţiune de activ. Efectele de comerţ cu plata la vedere nu se pot sconta, ci numai cele care au scadenţa la termen. Valoarea efectului este valoarea nominală, iar valoarea redusă cu **s.** reţinut formează valoarea reală. Efectuând s., deţinătorul titlului obţine valoarea nominală a

acestuia mai puțin scontul (dobânda) asupra sumei primite, calculat din ziua scontării până la scadență. Scontul se calculează astfel:

$$S = \frac{V_n \cdot T_s \cdot N_z}{360 \cdot 100} - c,$$

în care:

S = scontul;
V_n = valoarea nominală a titlului;
T_s = taxa scontului;
N_z = numărul de zile de la scontare până la scadență;
c = comisionul băncii.

Având în vedere cele de mai sus, valoarea actuală a titlului se determină astfel:

$$V_a = V_n - S,$$

în care:

V_a = valoarea actuală a titlului.

V. și **scont; taxă.** ❖ **S. polițelor,** operațiune bancară de convertire a polițelor în bani înainte de termenul scadent. **V. și scont.**

SCONTATOR, persoană juridică sau fizică (de regulă, băncile) care efectuează operațiuni de scont. **V. și scont; scontare; taxă.**

SCRIS FUNCIAR, hârtie de valoare; titlu de credit emis de către băncile ipotecare pentru împrumuturile acordate pe baza ipotecării pământului sau a clădirilor debitorilor. În temeiul contractelor de ipotecă pe care le încheie cu băncile ipotecare, proprietarii de pământ sau de imobile primesc suma împrumutului nu în numerar, ci în **s.f.** la valoarea lor nominală. Pentru a obține banii necesari, deținătorii vând **s.f.** la bursa de valori. După cum împrumuturile se acordă sub forma **s.f.,** și rambursarea lor se face în același fel. De aceea, la scadență, pentru a rambursa împrumutul, împrumutații achiziționează **s. f.** de la bursă în valoare nominală egală cu suma împrumutului, pe care le restituie băncii ipotecare creditoare. Din operațiunile de vânzare-cumpărare a **s.f.** la bursă pot rezulta anumite câștiguri ce revin participanților la astfel de operațiuni. Pentru împrumuturile acordate sub această formă, băncile percep o dobândă ridicată, din care o parte reprezintă profitul propriu, iar cealaltă parte se atribuie deținătorilor de **s.f.** ca stimulent pentru achiziționarea și posedarea unor asemenea hârtii de valoare.

SCRISOARE DE AVARIE, document prin intermediul căruia se stabilește obligația primitorului de marfă de a suporta o parte din **avaria comună** (v.). În **s. de a.** sunt prezentate detalii privind: denumirea mărfii, marca și numărul, greutatea, adresa primitorului mărfii etc. **S. de a.** se predă comandantului navei, care are dreptul să nu elibereze marfa până când nu primește această scrisoare. La înmânarea **s. de a.,** primitorul de marfă poate solicita comandantului un extras **din jurnalul de bord** (v.) al navei, pentru perioada în care s-au produs evenimentele ce au condus la avaria comună. Acest extras este trimis asigurătorului o dată cu anunțul privind primirea mărfii, în vederea acordării despăgubirii de asigurare.

SCRISOARE DE BONITATE, înscris, document prin care o bancă aprobă seriozitatea și confirmă solvabilitatea clienților săi în fața furnizorilor lor. Eliberarea **s. de b.** presupune acordarea unui comision de către clienții băncii.

SCRISOARE DE CREDIT, document emis de o bancă sau de o firmă comercială, prin care se dă ordin unui corespondent al ei din țară sau din străinătate să plătească persoanei nominalizate în act o anumită sumă de bani la prezentare și în condițiile stabilite în s. Pentru obținerea unei asemenea s., beneficiarul trebuie să aibă la bancă un depozit de numerar sau să aibă deschis un credit pentru suma respectivă. În practica bancară, s. de c. pot fi simple sau documentare, cu sau fără termen, nominale sau la purtător, revocabile sau irevocabile, circulare etc. ❖ S. de c. **comercială**, modalitate de plată în relațiile internaționale, variantă a **acreditivului documentar** (v.) sau titlu de credit. Formă a **creditului documentar** emis de o bancă din ordinul importatorului, adresat exportatorului, prin care îl autorizează pe acesta să tragă **trate** (v.) (la vedere sau la termen) asupra băncii emitente a scrisorii, cu condiția ca trăgătorul tratelor (exportatorul) să prezinte băncii, până la data stipulată în scrisoare, documentele stabilite de părți, care să ateste expedierea mărfurilor. În același timp, s. este irevocabilă și consemnează angajamentul irevocabil al băncii de a onora tratele față de trăgător, andosatori, deținători sau față de băncile care dețin tratele pe durate de valabilitate specificate în conținutul său. Această s. garantează furnizorului că banca emitentă va plăti sau va accepta plata cambiilor trase asupra sa numai cu condiția de a se face dovada că marfa a fost livrată în condițiile stipulate în scrisoare. Cu toate că banca emitentă se angajează irevocabil la plată, ea are totuși avantajul că nu-și blochează anticipat fondurile destinate plății respective, pe perioada de la emiterea scrisorii și până la plata efectivă, așa cum se petrec lucrurile în situația folosirii **acreditivului** (v.). Practic, la s. de c.c. se încheie două contracte, și anume: un contract între vânzător și cumpărător și altul între cumpărător și banca emitentă a scrisorii. S. de c.c. se deosebește de acreditivul documentar prin următoarele trăsături: este un document prin care banca emitentă își asumă obligația să efectueze plata în condițiile prevăzute în textul său; se remite de către banca emitentă sau de către firma importatoare direct beneficiarului (vânzătorului); în toate cazurile este domiciliată în străinătate; fructificarea s. de c.c. se face prin intermediul cambiilor, al tratelor trase de exportator asupra băncii emitente; nu se cunoaște de la început care va fi banca beneficiarului. S. de c.c. eliberate pentru societățile românești de comerț exterior sunt remise acestora de către Banca Comercială Română, care are numai rolul de mijlocitor, neasumându-și nici un fel de obligații față de unitățile economice beneficiare. ❖ S. de c. **necomercială**, instrument de decontare utilizat în relațiile necomerciale internaționale. S. de c.n. poate fi **simplă** și **circulară**. ❖ S. **simplă** este o modalitate de plată sau o relație de credit, ce se emite de către o bancă pe numele altei bănci din străinătate. Pe baza ei, prezentatorul poate să încaseze în valută, deodată sau în rate, suma prevăzută în scrisoarea de la banca pe numele căreia a fost emisă. La încasare se emite o chitanță, un cec sau se poate trage o trată asupra băncii specificate în scrisoare; documentele (chitanța, cecul, trata) se remit băncii emitente (ordonatoare) a scrisorii sau, dacă aceasta are cont deschis la banca plătitoare, i se debitează contul cu suma respectivă. Utilizarea acestei scrisori presupune existența unei înțelegeri prealabile între băncile respective. ❖ S. de c.n. **circulară** respectă aceeași procedură, cu deosebirea că este adresată în același timp mai multor bănci din diferite țări și dă astfel posibilitatea beneficiarului să încaseze în mod treptat sumele de care are nevoie, în limita sumei din scrisoare, în diferite localități ale unui anumit traseu.

SCRISOARE DE GARANȚIE 1. Instrument financiar-bancar care atestă existența garanției. 2. Formă de asigurare cu anticipație a plăților pretinse de furnizori clienților care întârzie repetat plata mărfurilor livrate, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate. Unitățile economice care la un moment dat nu au disponibilități proprii de plată în contul lor de la bancă sau nu au primit fonduri de la organul ierarhic superior în vederea deschiderii de acreditive pot solicita băncii să le acorde credite pentru a putea plăti furnizorii și pe baza cărora unitățile bancare eliberează plătitorilor s. de g. În fapt, s. de g. este documentul prin care banca plătitorului confirmă, la cererea acestuia, că pentru anumite cazuri bine precizate se va asigura, pe o anumită

perioadă şi în limita unei sume determinate, efectuarea plăţilor prevăzute în această scrisoare din credite bancare, atunci când, la data solicitării plăţii de către furnizor, plătitorul nu are alte posibilităţi de plată. S. de g. se poate elibera pe seama creditelor bancare aprobate prin plan sau din credite ce se aprobă de unităţile bancare în cursul executării planului de credite (credite din rezerva de plan, credite pentru nevoi temporare, credite pentru refacerea capacităţii de plată). Unităţile economice cumpărătoare prezintă unităţilor bancare la care au cont deschis o cerere de credite care cuprinde datele necesare aprobării creditelor şi elementele necesare emiterii de s. de g. (suma plăţilor a căror garantare se solicită, felul creditelor, denumirea unităţii economice furnizoare, sediul şi numărul contului şi unitatea bancară la care este deschis, precizări cu privire la felul, calitatea şi cantitatea mărfurilor, lucrărilor şi serviciilor contractate pentru care se solicită s., numărul şi data ei, termenul de valabilitate a s., documentele pe care furnizorul trebuie să le prezinte la bancă în vederea efectuării decontării etc.). S. de g. eliberată în urma verificării şi aprobării de către bancă a cererii de credite poate avea ca termen de valabilitate scadenţa creditului şi maximum sfârşitul ultimului trimestru al anului curent. După livrarea mărfurilor, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor în limitele termenului maxim prevăzut în scrisoare, furnizorul este obligat să prezinte la banca sa o dispoziţie de încasare însoţită de factură pe care menţionează numărul şi data s. de g. În momentul primirii de către unitatea bancară a cumpărătorului a documentelor depuse de furnizor la banca sa, aceasta le pune la dispoziţia plătitorului, care verifică respectarea condiţiilor stabilite, dacă valoarea documentelor este în limita scrisorii şi dacă nu s-a depăşit termenul de valabilitate a scrisorii. Documentele de plată se decontează în toate cazurile pe baza acceptării exprese a plătitorului, care menţionează că furnizorul a respectat condiţiile din **s. de g.** Actele de plată primite după expirarea termenului de valabilitate a **s. de g.** se decontează potrivit regulilor generale, cu respectarea ordinii legale de efectuare a plăţilor. Valabilitatea **s. de g.** încetează o dată cu folosirea integrală a sumei înscrise, la expirarea termenului fixat, precum şi la cererea plătitorului, cu acordul prealabil al furnizorului. Reducerea sau revocarea **s. de g.** se face pe baza unei scrisori prezentate de plătitor cu acordul furnizorului, care se anexează la prima. 3. Document sub semnătură privată sau autentic, emis de o instituţie de credit, de o firmă etc., prin care emitentul îşi ia obligaţia ca, în condiţii dinainte stabilite, să plătească o anumită sumă de bani, să despăgubească sau să scutească de răspundere persoana (fizică sau juridică) pentru care s-a eliberat **s. de g.** la producerea sau nu a unui anumit eveniment, a pagubei sau a faptului care poate constitui un risc pentru beneficiarul **s. de g.** ❖ **S. de g. bancară**, înscris prin care o bancă, denumită bancă garantă, îşi ia angajamentul necondiţionat şi irevocabil ca, în cazul în care un anumit debitor principal (persoană juridică sau fizică) nu va executa obligaţia de a plăti la o dată prevăzută în mod expres în scrisoare o sumă de bani bine determinată, să plătească ea suma neachitată în favoarea altei persoane juridice sau fizice, denumită beneficiar. S. de g.b. poate fi folosită pentru: garantarea executării unui export, achitarea unui import, efectuarea unui transfer, achitarea diferitelor comisioane, deschiderea unui acreditiv, restituirea unui avans, participarea la o licitaţie etc. S. de g.b. este o obligaţie accesorie, secundară, a unei obligaţii principale care izvorăşte din contractul încheiat între părţi; ea nu poate depăşi limitele obligaţiei principale. Orice obligaţie stipulată în s. de g.b. peste cele principale stipulate în contract este nulă de drept. Dacă debitorul de drept nu plăteşte în termenul stabilit, beneficiarul se adresează băncii garante în limitele termenului pentru care a fost dată s. de g.b. Când nici banca nu achită suma, beneficiarul se adresează, într-un anumit interval de timp, instanţelor judecătoreşti în vederea plăţii sumei garantate. În urma încasării sumei, beneficiarul restituie s. de g.b. Principalele elemente componente ale **s. de g.b.** sunt: categoria garanţiei (simplă, solidară, irevocabilă), denumirea şi adresa băncii garante, numele, prenumele şi adresa persoanei fizice sau juridice debitoare (garantate), numele, prenumele şi adresa beneficiarului, obiectul şi cuantumul (valoarea) garanţiei exprimat într-o sumă de bani (valută) bine determinată, termenul de plată a sumei garantate, valabilitatea garanţiei, clauza de

renunțare la beneficiul opoziției, discuției, diviziunii, clauze speciale privitoare la amânarea termenului, micșorarea cuantumului valoric etc. În relațiile comerciale internaționale, s. de g.b. se emite de către banca importatorului și prezintă avantajul pentru exportator că, la scadență, își încasează prețul stipulat. Totuși aceasta prezintă o serie de riscuri și inconveniente, cum sunt: fluctuațiile valutare, inflația, imobilizarea de fonduri până la scadența încasării prețului etc.

SCRISOARE DE GARANȚIE PENTRU ÎMPRUMUTURI CONTRACTATE PE PIAȚA INTERNĂ DE CAPITAL, document de garantare a împrumuturilor interne ce se emite creditorului de Ministerul Finanțelor, la propunerea Direcției Generale a Datoriei Publice, în urma analizei documentației depuse de solicitant și a constatării întrunirii condițiilor pentru garantarea de către stat a împrumuturilor interne. S. de g. emisă în favoarea instituției financiare creditoare poate fi diferită ca formă în funcție de practicile fiecărei bănci, însă, în mod obligatoriu, trebuie să cuprindă referiri la condițiile și la obligațiile împrumutatului și ale creditorului prevăzute în contractul de împrumut asupra căruia Ministerul Finanțelor și-a dat acordul. Obligațiile asumate de Ministerul Finanțelor față de instituția creditoare încetează la data rambursării integrale de către împrumutat a împrumutului și a costurilor aferente acestuia. În momentul devenirii fără obiect, s. de g. se returnează emitentului, adică Ministerului Finanțelor.

SCRISOARE DE INTENȚIE CĂTRE FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL, document oficial al Guvernului român semnat de ministrul finanțelor și de guvernatorul Băncii Naționale a României, adresat conducerii Fondului Monetar Internațional, prin care se comunică programul de reforme ce urmează a se efectua pentru tranziția la economia de piață și intenția de a solicita unele împrumuturi în dolari SUA sau în **Drepturi Speciale de Tragere** (v.). În s. de i. se relevă că Guvernul României continuă implementarea unui program cuprinzător de reforme economice destinat stabilizării economiei și creării bazei pentru realizarea unei creșteri durabile, program care a fost privit prin două aranjamente stand-by cu F.M.I. Se relevă că s-au realizat progrese considerabile pentru crearea unui cadru de manifestare predominantă a forțelor pieței și se apreciază în mod deosebit sprijinul financiar și tehnic asigurat de F.M.I. Se evidențiază că eforturile Guvernului privind reforma au fost întreprinse în contextul unor dificultăți externe deosebite, iar problemele structurale cu care s-a confruntat economia României la începutul perioadei de tranziție au fost extrem de adânci. Deși s-au înregistrat unele progrese, dezechilibrele macroeconomice sunt încă accentuate și se impune un efort susținut de ajustare a acestora pentru a reduce inflația și a întări balanța de plăți. Ca urmare, în anii 1994 și 1995, Guvernul a intenționat să continue pe linia unor politici fiscale, monetare și bugetare deosebit de prudente și să completeze aceste obiective financiare cu un pachet de măsuri privind reforma structurală de perspectivă, incluzând accelerarea privatizării și restructurării întreprinderilor, implementarea unor reforme cuprinzătoare în sectoarele fiscal și financiar și înființarea unei piețe valutare interbancare. Pentru realizarea obiectivelor sale economice și a programului de reformă în anii 1994-1995, Guvernul a solicitat prin această s. Fondului Monetar Internațional un aranjament stand-by pe 19 luni într-o sumă echivalentă cu 181,95 de milioane de DST (17,5% din cotă). De asemenea, Guvernul a intenționat să solicite două trageri de valoare egală, într-o sumă totală de 377 de milioane de DST (50% din cotă) în cadrul facilității de transformare sistemică (STF), cu prima tragere (pentru suma de 188,5 milioane de DST) la data aprobării aranjamentului stand-by și a doua tragere (tot pentru 188,5 milioane de DST) la data finalizării de către F.M.I. a primei analize din cadrul aranjamentului. S. scoate în relief faptul că Guvernul consideră că politicile și măsurile cuprinse în memorandum corespund obiectivelor programului său și va adopta, dacă va fi necesar, orice măsuri suplimentare și va solicita noi înțelegeri cu F.M.I. pentru îndeplinirea acestuia. Se prevede că autoritățile române vor păstra o strânsă legătură cu F.M.I. prin consultări cu reprezentanții acestuia, în conformitate cu practicile F.M.I., și vor furniza orice informație solicitată în vederea

evaluării progreselor înregistrate în realizarea obiectivelor programului. Guvernul subliniază în s. de i. că în cadrul aranjamentului se vor stabili criterii de performanță pentru activele interne nete și rezervele internaționale nete ale sistemului bancar, pentru creditul bancar net către bugetul consolidat, pentru garanțiile guvernamentale și preluarea de către stat a datoriilor întreprinderilor la bănci și pentru datoriile externe pe termen scurt, mediu și lung și datoriile garantate de stat, ca și criteriile de performanțe obișnuite referitoare la orice intensificare a restricțiilor valutare și la import, la încheierea de acorduri bilaterale de plăți sau la arieratele externe. Înființarea unei piețe valutare interbancare constituie, de asemenea, un criteriu de performanță. În vederea sprijinirii implementării politicilor se vor stabili sarcini indicative pentru masa monetară (pasivul B.N.R.) și pentru rezervele internaționale nete ale B.N.R. În s. de i. se mai subliniază că, pentru a sprijini urmărirea implementării programului, se vor efectua împreună cu experții F.M.I. două analize ale evoluției economice și ale politicilor din cadrul programului. Cu ocazia primei analize urmau să fie formulate obiective macroeconomice, bugetare și monetare pentru 1995 și să fie rediscutate estimările privind finanțarea externă. V. și **memorandum.**

SCRISOARE DE REVOCARE A ACREDITIVULUI, comunicare scrisă întocmită și prezentată de plătitor, prin banca sa, băncii furnizorului, prin care se solicită întemeiat revocarea acreditivului. Furnizorul semnează de primire pe un exemplar al s. și, în termen de zece zile, acceptă sau refuză să accepte revocarea acreditivului. Pe baza s. de r. a a. acceptat de furnizor, unitatea bancară restituie suma respectivă în contul plătitorului. În acest scop, unitatea bancară întocmește o notă de contabilitate. V. și **acreditiv; revocarea acreditivului.**

SCRISOARE DE SCHIMB 1. Înscris emis de marii negustori încă de la sfârșitul secolului al XII-lea în Europa de Vest, pentru a limita pericolul transportului de monede din aur. S. de s. au luat o mare amploare în secolele următoare. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea au fost acceptate la plată tratele comerciale, efectele de comerț. Nici s. de s. și nici tratele comerciale nu aveau valoare proprie, intrinsecă. Ele reprezentau doar angajamentul emitentului de a plăti o anumită sumă la scadență. 2. Ordin de plată prin care un creditor, denumit trăgător, ordonă unei alte persoane, care este debitorul său, să plătească la o anumită dată, unei anumite persoane, o sumă determinată de bani. S. de s. nu se confundă cu biletul la ordin, prin care un debitor se obligă să plătească o anumită sumă de bani într-un anumit loc unui beneficiar definit. V. și **bilet de ordin.**

SCRISOARE DE TRĂSURĂ (FRAHT), document prin care se constată contractul de transport intervenit între o întreprindere de transport în calitate de cărăuș și întreprinderea furnizoare care predă marfa spre a fi expediată întreprinderii cumpărătoare. S. de t. este un document care însoțește marfa pe tot timpul transportului feroviar și totodată un document financiar-contabil care dovedește achitarea taxelor de transport (transport francat). S. de t. cuprinde mai multe elemente: locul și data întocmirii, denumirea unității de transport, numele, sediul sau domiciliul destinatarului, felul și denumirea mărfii, cantitatea, eventual actele cerute de vamă, numele sau denumirea expeditorului, semnătura acestuia, alte elemente.

SCRISOARE-DOCUMENT DE INTENȚIE, comunicare, angajament scris al investitorului de a cumpăra, în etape, într-un timp limitat, un număr de acțiuni ale **fondului mutual** (v.). S. prezintă avantajul că reduce concesia de comercializare.

SEAMA CEA MICĂ, una dintre cele patru rate în care se plătea haraciul Imperiului Otoman. V. și **haraci.**

SECHESTRAREA NAVEI, act prin care guvernul unui stat hotărăște (într-un război naval) reținerea provizorie a unei nave străine sau a încărcăturii în vederea judecării de către un

tribunal de prize maritime. Acoperirea de către asigurător a riscului de s. a n. presupune încheierea unei asigurări suplimentare şi plata unei prime corespunzătoare. Prin această asigurare suplimentară se acoperă, de fapt, atât pagubele de orice fel produse de acţiuni sau măsuri de război, declarate sau nu, cât şi cele provocate de stricăciunile sau de pierderile cauzate de mine, bombe şi alte arme de război, acţiuni de piraterie, război civil (revolte şi greve, confiscare etc.), sechestrarea sau distrugerea navei la cererea autorităţilor militare sau civile.

SECHESTRU, măsură de asigurare dispusă de organele judiciare sau de cele financiare în cazurile de neplată a unei datorii, care constă în limitarea sau interzicerea dreptului de a dispune (consuma, vinde, dona, schimba etc.) de anumite bunuri sau valori. S. se realizează practic prin sigilarea bunurilor şi valorilor debitorului şi lăsarea acestora în păstrarea proprietarului lor până la achitarea datoriei (ori până la vânzarea lor în vederea stingerii datoriei) sau prin ridicarea şi predarea bunurilor şi valorilor respective unei terţe persoane, în custodie, până la achitarea datoriei sau până la vânzarea lor silită în scopul stingerii datoriei. Încredinţarea bunurilor şi valorilor unor terţe persoane poate avea loc şi în cazuri de litigii cu privire la bunurile şi valorile în cauză. Anumite bunuri care fac obiectul sechestrului se ridică şi se predau în custodie în mod obligatoriu, ca de exemplu: titlurile de valoare, obiectele confecţionate din metale preţioase sau din pietre preţioase, obiectele de artă, colecţiile de valoare, mijloacele de plată străine etc. ❖ **S. asigurător,** s. ce se aplică înainte de expirarea termenului de plată, în cazurile în care organele comepetente apreciază că debitorul intenţionează (există riscul iminent) să înstrăineze bunul supus executării şi nu are alte bunuri care să poată fi urmărite. **S. a.** devine executoriu după expirarea termenului de plată, potrivit procedurii obişnuite de executare silită.

SECRET BANCAR 1. Variantă a secretului comercial care constă în faptul că firmele şi băncile ţin în secret una faţă de alta şi faţă de stat datele privitoare la operaţiunile lor, cu scopul de a-şi asigura venituri mari şi de a se eschiva de la plata impozitelor şi a taxelor. Publicarea de către băncile pe acţiuni a balanţelor nu exclude secretul bancar, deoarece datele privitoare la operaţiunile bancare sunt foarte generale şi nu dezvăluie operaţiunile concrete efectuate de bănci, relaţiile lor cu clienţi etc. 2. Obligaţia lucrătorilor din bancă, în interesul clienţilor, de a nu dezvălui date privitoare la starea conturilor lor şi a operaţiunilor efectuate de ei. În România, asemenea date pot fi puse numai la dispoziţia titularilor de cont sau a organelor judecătoreşti.

SECRET DE STAT, informaţii, date sau documente privitoare la problemele principale ale activităţii politice, economice, sociale, financiare, bancare, de apărare naţională etc., a căror comunicare sau divulgare este interzisă prin lege. Apărarea s. de s. constituie o îndatorire patriotică şi o obligaţie de onoare a tuturor cetăţenilor. Transmiterea sau divulgarea secretelor de stat se pedepseşte pe cale penală.

SECRET FISCAL, interzicere prin lege a transmiterii de informaţii referitoare la contribuabili de către salariaţii organelor fiscale, inclusiv de către persoanele care nu mai au această calitate. Totuşi informaţiile cu privire la situaţia unui contribuabil pot fi transmise în următoarele cazuri: ▪altor autorităţi cu atribuţii fiscale, în scopul realizării unor obligaţii ce decurg din aplicarea unei legi fiscale; ▪unei autorităţi din domeniul muncii şi protecţiei sociale care face plăţi de asigurări sociale sau alte plăţi similare; ▪autorităţilor fiscale ale altei ţări în baza unei convenţii pentru evitarea dublei impuneri; ▪autorităţilor juridice competente. Informaţii cu privire la un contribuabil pot fi transmise şi unei alte persoane numai cu consimţământul contribuabilului. Încălcarea obligaţiei de păstrare a s.f. se pedepseşte pe cale penală.

SECRETUL DEPUNERILOR LA CASA DE ECONOMII ŞI CONSEMNAŢIUNI, interzicere prin normele juridice a transmiterii datelor privitoare la deponenţi, la sumele depuse, la operaţiunile efectuate, la situaţia conturilor deponenţilor etc. existente la C.E.C. Statul garantează secretul acestor depuneri şi operaţiuni. Divulgarea secretului de către lucrătorii C.E.C., de către alte persoane care efectuează operaţiuni la această instituţie sau de către lucrătorii organelor judecătoreşti, ai organelor de urmărire penală, de către persoanele care fac revizii sau cercetări la unităţile C.E.C. etc. constituie infracţiune şi se pedepseşte penal. Informaţii sau înscrisuri asupra depunătorilor, asupra sumelor depuse şi în ce priveşte operaţiunile efectuate prin intermediul C.E.C. se dau, la cerere, numai titularilor libretelor sau reprezentanţilor lor legali. Dacă depunătorii sunt implicaţi în cauze penale, asemenea informaţii se pot pune la dispoziţia instanţelor judecătoreşti sau a organelor de anchetă penală, dar numai după ce a început acţiunea penală. Nici un alt organ nu are dreptul să solicite asemenea informaţii.

SECŢIE, parte componentă a structurii organizatorice a întreprinderii care, din punct de vedere administrativ, este de sine stătătoare, are conducere proprie şi lucrează după un program primit de la conducerea întreprinderii. Spre deosebire de întreprindere, s. nu are dreptul de a încheia contracte cu alte întreprinderi sau persoane şi nici dreptul de a avea cont la bancă. Unele întreprinderi, în special cele mijlocii şi mici, au organizate în locul s. sectoare de producţie. În întreprinderile mari s. sunt organizate pe bază de gestiune economico-financiară. ❖ **S. anexă,** unitate componentă a întreprinderii care nu participă direct la procesul de bază, dar îl completează (scularie, ambalaje etc.). ❖ **S. auxiliară,** unitate productivă din cadrul întreprinderilor de producţie (centrală electrică, de apă, de abur etc.) care poate fi organizată uneori pe baza gestiunii economico-financiare şi care execută, potrivit programului, lucrări sau prestează servicii destinate să ajute secţiile de bază să-şi desfăşoare normal activitatea de producţie sau să fie folosite de celelalte s. a. şi anexe, precum şi pentru nevoile generale ale întreprinderii. ❖ **S. de bază (de producţie sau principală),** parte componentă a întreprinderii; unitate de bază a producţiei principale destinată să execute o serie de lucrări cu un caracter propriu bine determinat. S. de b. dispune de organe tehnice, economice şi administrative şi este organizată la marile întreprinderi pe baza gestiunii economico-financiare. ❖ **S. de deservire,** parte componentă a întreprinderii care prestează diverse servicii secţiilor de bază şi celor auxiliare, ca: transporturi, reţele electrice şi de conducte, depozite etc. ❖ **S. de investiţii,** s. tehnico-economică creată în cadrul întreprinderilor pentru executarea lucrărilor de investiţii centralizate, având contabilitate proprie şi bilanţ separat. Mijloacele fixe construite în aceste secţii sunt considerate ca fiind primite de la stat. Aceste s. sunt finanţate de către stat din fondurile de investiţii prin bancă. ❖ **S. neindustrială,** s. a cărei activitate are un caracter social, nu are legătură cu procesul de producţie, dar contribuie la desfăşurarea în condiţii optime a acestuia (cantinele, grădiniţele şi căminele de copii, gospodăria de locuinţe etc.).

SECURITATE SOCIALĂ, termen utilizat pentru prima oară în Legea americană a securităţii sociale (Social Security Act) din 14 august 1935. În Declaraţia Universală a Drepturilor Omului adoptată în decembrie 1948 se prevede că „fiecare individ, ca membru al societăţii, are dreptul la securitate socială". S.s. cuprinde totalitatea mecanismelor instituţionale prin care se urmăreşte repararea consecinţelor păgubitoare produse de diferite **riscuri sociale** (v.); sistem complex de **protecţie socială** (v.). Prin s.s. se elimină sau se atenuează efectele prejudiciabile ale riscurilor sociale, protejând membrii societăţii împotriva riscurilor care se pot produce ca urmare a existenţei lor, prin diminuarea veniturilor sau creşterea cheltuielilor, determinând scăderea nivelului de trai. S.s. semnifică în fapt securitatea economică a persoanei, care cuprinde următoarele elemente constitutive: garantarea pentru fiecare persoană a dreptului de a exercita o activitate profesională; protecţia juridică a activităţii profesionale împotriva evenimentelor care o pot afecta (şomajul); garantarea obţinerii unui venit suficient pentru exercitarea activităţii

profesionale; asigurarea juridică a reconversiei profesionale. S.s. trebuie să garanteze securitatea economică a persoanei pe următoarele căi: securitatea angajării şi a stabilităţii în muncă; protecţia muncii; garantarea venitului din muncă; reglementarea unui sistem juridic de acordare a unor prestaţii de asigurări sociale în cazul pierderii temporare sau definitive a capacităţii de muncă. În prezent, în toate ţările, s.s. se dezvoltă şi se perfecţionează. Astfel, astăzi nu este suficient să se acorde ajutorul de şomaj, ci trebuie să se ia măsuri de garantare a stabilităţii locului de muncă; nu este suficient să se acorde o indemnizaţie în caz de boală, ci este necesară pregătirea specialiştilor medico-sanitari pentru prevenirea şi tratarea bolilor. S.s. cuprinde cele mai diverse domenii de activitate, cum sunt: politica antiinflaţionistă, politica preţurilor şi tarifelor, a chiriilor, dezvoltarea învăţământului, a asistenţei medico-sanitare şi sociale, politica asistenţei juridice, politica statului în domeniul transporturilor etc. Realizarea s.s. presupune o distribuire şi o redistribuire financiară a veniturilor categoriilor sociale prin bugetul de stat şi prin bugetele locale şi alocarea resurselor către categoriile de persoane dezavantajate, cu venituri mici. În cadrul s.s., riscurile sociale se transferă în sarcina unui terţ, care suportă consecinţele păgubitoare ale riscurilor sociale. Modalităţile de transferare a riscului social pot fi: **asistenţa socială** (v.), **asigurările de persoane** (v.), **asigurările sociale** (v.) şi s.s. S.s. constituie o componentă structurală a societăţii, menită să asigure tuturor membrilor societăţii posibilitatea unei vieţi libere şi o dezvoltare deplină a capacităţilor lor. S.s. cuprinde un sistem de prestaţii la care fiecare persoană contribuie după posibilităţile sale şi de care va beneficia în raport cu nevoile sale; ea trebuie să pună omul la „adăpost de sărăcie" şi are misiunea de a garanta un minim de trai membrilor societăţii naţionale. S.s. are anumite coordonate, şi anume: categoriile de persoane ocrotite; riscurile sociale preluate; mecanismele de protecţie socială, adică sursele de constituire a fondurilor şi categoriile de prestaţii sociale. S.s. se bazează pe trei componente principale: regimul unic obligatoriu de asigurări sociale; regimuri de asigurări sociale private, facultative, şi un sistem de asistenţă socială.

SECURITATEA MUNCII, v. PROTECŢIA MUNCII.

SECURITATEA DEPUNERILOR LA BĂNCI, restricţii, măsuri reglementate de banca centrală a fiecărei ţări menite să asigure securitatea depunerilor de capitaluri la bănci. S.d. la b. se realizează cu trei coeficienţi, şi anume: **de lichiditate, de acoperire a riscurilor** şi **de împărţire a riscurilor. Coeficientul de lichiditate** indică necesitatea ca raportul depuneri peste 3 luni/ depuneri sub 3 luni să fie mai mare sau cel puţin egal cu 60%. Rezultă că resursele atrase pe termen scurt nu trebuie folosite în proporţie mai mare de 40% la creditarea pe termen lung. Dacă nu se respectă aceste limite, riscul devine şi mai mare. **Coeficientul de acoperire a riscurilor** urmăreşte limitarea riscului de insolvabilitate a băncilor. În cele mai multe ţări, fondurile proprii, adică rezervele şi capitalul, trebuie să reprezinte cel puţin 5% din riscurile asumate de fiecare bancă. **Coeficientul de împărţire a riscurilor** indică limitarea volumului împrumuturilor pe care o bancă poate să-l acorde aceluiaşi agent economic, producător independent sau cetăţean. Acest coeficient relevă că este necesar să se evite riscurile ce ar putea rezulta dintr-o concentrare prea mare a angajamentelor faţă de clienţii care ar ajunge în stare de faliment. V. şi **politică de credite; politică monetară; politică valutară.**

SEIF, dulap neinflamabil sau cutie metalică în care se păstrează, de regulă, la o instituţie de credit, bani, hârtii şi obiecte de valoare, metale preţioase şi diferite alte valori care aparţin băncii sau care sunt primite spre păstrare.

SELECŢIA RISCURILOR, operaţiune economico-socială şi financiară efectuată de societatea de asigurări, prin care riscurile cele mai grele (nefavorabile) sau acelea care pot afecta un număr foarte restrâns de asiguraţi nu se preiau în asigurare ori se preiau în condiţiile plăţii unor

prime de asigurare deosebite. S.r. se poate face chiar de la început sau ulterior, prin excluderea riscurilor, bunurilor sau persoanelor respective din asigurare. S.r. are la bază experienţa economico-socială şi financiară nefavorabilă din mai mulţi ani anteriori. În acest fel se preiau şi rămân în asigurări numai riscurile considerate normale. S.r. are ca scop: prevenirea unei cereri exagerat de mari din partea asiguraţilor pentru cuprinderea în asigurare a riscurilor nefavorabile care ar putea crea un dezechilibru în situaţia financiară a societăţii de asigurări; preîntâmpinarea practicării unor prime de asigurare (costuri de asigurări) inaccesibile, care nu ar fi de natură să atragă pe asiguraţi; înlăturarea efectelor negative sub aspect educativ, care altfel ar putea încuraja solicitarea contractării de asigurări pentru riscuri foarte grele, fapt ce ar împiedica dezvoltarea şi cultivarea spiritului de prevedere şi de conservare a bunurilor la asiguraţi. V. şi **risc asigurat**.

SEMN BĂNESC, reprezentant al unei anumite cantităţi de aur şi argint, care înlocuieşte în circulaţie banii confecţionaţi din aceste metale. Ca **s.b.,** în circulaţie există moneda metalică (aramă, nichel etc.), banii de hârtie şi bancnotele. V. şi **bani de hârtie; bilet de bancă (bancnotă).**

SEMNĂTURĂ SOCIALĂ, înscriere în Registrul Comerţului, prin grafie proprie, a semnăturii persoanelor fizice care reprezintă societatea comercială respectivă.

SERII, titluri de stat emise în conformitate cu prevederile unui prospect de emisiune, având termeni şi condiţii identice, cu excepţia datelor de răscumpărare a valorii nominale, de plată a dobânzilor şi de răscumpărare în avans.

SERVICII BANCARE, acţiuni, operaţiuni ce se efectuează de către unităţile bancare, cum sunt: ▪deschideri de conturi pentru titularii de conturi persoane juridice şi persoane fizice; ▪primiri de depuneri de numerar în conturi; ▪plăţi din conturile curente, de disponibilităţi, de credite şi din conturi de cecuri cu valoare limitată; ▪plăţi din conturile de acreditive deschise; ▪colectarea numerarului de la clienţi prin aparatul propriu al băncii; ▪emiterea de scrisori de garanţie solicitate de agenţii economici; ▪eliberarea de scrisori de bonitate; ▪acordarea de asistenţă tehnică de specialitate; ▪expertizarea, la cererea agenţilor economici, a documentaţiilor tehnico-ştiinţifice, a studiilor de fezabilitate în baza cărora se solicită şi se aprobă finanţarea investiţiilor; ▪transmiterea prin telex a operaţiunilor bancare efectuate pentru terţi; ▪remiterea spre încasare, la bancă, a dispoziţiilor de încasare prezentate de furnizori; ▪servicii de depozitare şi păstrare la bancă a obiectelor de valoare sau a altor valori ce se pot tezauriza etc. În viitor, băncile comerciale vor mai putea promova următoarele produse şi servicii bancare: ▪împrumutul personal; ▪împrumutul pentru dezvoltarea întreprinderii; ▪plafonul în cont curent; ▪cartela de garantare a ceculuí; ▪liniile de credit pe cambii acceptate; ▪cărţile de credit; ▪incassourile; ▪acreditivul documentar; ▪iniţierea şi operarea ipotecilor; ▪garanţiile comerciale etc.

SERVICIUL DATORIEI PUBLICE EXTERNE, factura de plată externă anuală, plăţile, sumele datorate de către stat pentru rambursarea datoriei publice şi private externe garantate de stat, reprezentând ratele scadente în decurs de un an (plata anuităţii împrumutului = amortizarea şi dobânda aferentă), comisioanele aferente, alte costuri legate de împrumuturi, precum şi cheltuielile ocazionate de contractarea şi stingerea împrumuturilor externe. Ratele de rambursare, dobânzile etc. pot fi stabilite lunar, trimestrial, semestrial, la nouă luni sau anual, conform acordurilor de împrumut. Prevederile **s.d.p.e.** constituie obligaţii necondiţionate şi irevocabile ale statului. În vederea plăţii **s.d.p.e.** se acordă **autorizarea bugetară permanentă** (v.). **S.d.p.e.** este un indicator sintetic care exprimă gradul de îndatorare publică externă, este rata datoriei externe, determinată ca raport între plăţile în contul acestei datorii şi încasările totale în devize realizate în aceeaşi perioadă de timp. V. şi **împrumut de stat extern.**

SERVICIUL DATORIEI PUBLICE INTERNE, plățile datorate de către stat pentru rambursarea datoriei publice interne ce constituie ratele scadente într-o perioadă de un an (plata anuității împrumutului = amortizarea și dobânda aferentă), comisioanele aferente, precum și cheltuielile ocazionate de emisiunea și plasarea valorilor mobiliare. V. și **amortizarea împrumutului; datorie publică; anuitatea împrumutului; valori mobiliare.**

SERVICIUL FINANCIAR, secțiune a compartimentului financiar-contabil din cadrul unităților economice, care soluționează toate problemele financiare. S.f. cuprinde biroul financiar și de credite, biroul de calcul și de evidență a salariilor, biroul ordonanțări-decontări și casieria.

SERVITUTE, sarcină care este impusă unui imobil (teren) pentru uzul și utilitatea altui imobil (teren) care are un alt proprietar. În realitate, s. este un drept asupra imobilului (terenului) altui proprietar. Prin urmare, s. presupune existența a două imobile (terenuri) care aparțin la doi proprietari. De exemplu, dreptul de trecere pe terenul unui proprietar.

SESIZARE, înștiințarea unei autorități despre un anumit act economico-financiar care trebuie examinat și rezolvat, față de care se cer a fi luate anumite măsuri (de exemplu, realizarea anumitor venituri pentru care trebuie plătit un impozit, posedarea anumitor bunuri pentru care, legal, trebuie să se plătească o anumită taxă etc.).

SIGILIU, instrument alcătuit dintr-o placă pe un tampon, gravată cu o monogramă, o emblemă, o efigie etc., care se aplică pe un act oficial, conferindu-i acestuia autenticitate și autoritate. S. mai poate fi și un semn imprimat cu tuș, ceară roșie etc., pe casa de bani, registre contabile, colete, pe ușile unor încăperi speciale sau un semn distinctiv de marcă folosit la sigilarea unui bun, a corespondenței, pentru a se evita desfacerea lui (ei) de către persoane neautorizate. S. se mai folosește pentru a asigura conservarea și identificarea unor bunuri mobile sau imobile. Ruperea sigiliului legal aplicat constituie infracțiune și se pedepsește pe cale penală.

SIMBRIE, plată în bani sau în natură efectuată unui angajat pentru munca prestată un anumit timp la o persoană juridică sau fizică particulară.

SINALAGMATIC, trăsătura unui contract, a unui act juridic, de a fi bilateral, respectiv de a da naștere unor obligații și drepturi reciproce între semnatarii contractului.

SINCRONIZAREA TRANZACȚIILOR, ansamblul măsurilor de comercializare a titlurilor financiare în strânsă concordanță cu evoluția prețurilor. O tranzacție este bine sincronizată dacă investitorul, ținând seama de fluctuațiile prețurilor, cumpără la un preț mai scăzut și vinde la un preț mai ridicat.

SINDIC, persoană numită de tribunal în perioada reglementării juridice a situației unui agent economic, în vederea lichidării bunurilor acestuia atunci când este în stare de faliment. S. răspunde alături de agentul economic pentru actele de administrare și de dispoziție asupra bunurilor care se împart între creditori potrivit procedurii falimentului. V. și **faliment; moratoriu; reabilitarea falitului.**

SINDICAT, uniune monopolistă în care participanții își păstrează independența de producție, pierzând-o pe aceea a desfacerii mărfurilor, iar uneori și independența de achiziție a materiilor prime, care se face printr-un oficiu comun.

SINDICAT BANCAR, asociație temporară de agenți, bănci de investiții, instituții financiare, în scopul comercializării unei emisiuni primare de titluri financiare prin mijlocirea rețelei proprii de clienți investitori. V. și **consorțiu bancar (sindicat).**

SINDICAT (CONSORȚIU) DE EMISIUNE, asociație, uniune constituită din câțiva sau mai mulți intermediari financiari care se ocupă cu plasarea valorilor mobiliare de sume mari, cu deosebire a emisiunilor externe de valori mobiliare. S.(c.) de e. poate fi **exclusiv de plasament** de valori mobiliare, când cumpără toate titlurile emise, pe care le plasează clienților, intermediarilor pe contul și pe riscul acestora, sau **de garanție,** situație în care participanții la sindicat se obligă să plaseze titlurile la clienții proprii; pentru aceste servicii încasează un comision. Dacă rămân titluri neplasate, acestea se achiziționează de către intermediarii care compun sindicatul de garanție. Forma cea mai răspândită o au sindicatele de plasament. V. și **titlu de valoare; emisiune de valori mobiliare.**

SINDICAT FINANCIAR, reuniune de bănci înființată pentru plasarea emisiunii de noi titluri (acțiuni, obligațiuni), pentru plasarea împrumuturilor publice, pentru convertirea de acțiuni în obligațiuni și viceversa.

SINE DIE (lat.), fără termen.

SINISTRU, accident grav suferit de mijloacele de transport terestru, aerian sau maritim, ca de exemplu: incendiu, coliziune, prăbușire, eșuare, scufundare. V. și **caz asigurat; daună; daună de asigurare; pagubă.**

SISTEM BĂNESC, totalitatea normelor juridice și administrativ-organizatorice care reglementează operațiunile de emisiune, circulație și retragere a banilor din circulație într-o țară, precum și relațiile valutare cu statele străine. Aceste norme stabilesc: ▪metalul prețios care este folosit ca bază a circulației bănești și care îndeplinește funcțiile de măsură a valorii și de echivalent general; ▪unitatea monetară, respectiv cantitatea exactă de metal monetar care, sub denumirea de leu, servește ca etalon al prețurilor; ▪felurile și formele exterioare ale semnelor bănești (mărimea, culoarea, particularitățile naționale, steme, simboluri etc.), care exprimă trăsăturile politice, economice, sociale și naționale ale țării noastre; ▪semnele valorii, adică mijloacele de circulație și de plată (bancnote, monedă metalică, monedă metalică divizionară); ▪modalitățile de confecționare, emisiune, circulație, retragere etc. a banilor din circulație; ▪formele, instrumentele și modalitățile de plată fără numerar (decontările); ▪modul de acoperire a monedei naționale; ▪modalitățile de circulație a valutelor și a instrumentelor de plată cu străinătatea. **S.b.** al României este monometalist, bazat pe aur, iar unitatea monetară este leul cu un conținut în metal prețios de 0,148112 grame de aur fin, fără însă ca semnele bănești să fie convertibile. Organizarea **s.b.** este de competența Guvernului, iar munca operativă privind planificarea circulației bănești și operațiunile legate de aceasta (emisiunea, operațiunile de casă, retragerea numerarului din circulație etc.) sunt de competența Băncii Naționale. Banca Națională a României a emis și a pus în circulație următoarele semne bănești: biletele de bancă sau bancnotele a căror valoare nominală este de 1 000, 5 000, 10 000, 50 000, 100 000 și 500 000 de lei și care sunt garantate cu mărfuri, alte metale prețioase și cu diferite active ale băncii, moneda metalică de 1, 5, 10, 50 de lei și moneda metalică divizionară de 5, 10, 15 și 25 de bani, care reprezintă fracțiuni ale unității monetare. Punerea banilor în circulație are loc în funcție de nevoile acesteia și în limitele stabilite de Guvern, pe calea eliberării de către bancă a numerarului necesar întreprinderilor, instituțiilor, cooperativelor etc. pentru plata salariilor, remunerarea membrilor cooperatori, plata produselor agricole preluate de stat, plata de burse, indemnizații, ajutoare, pensii, acordarea de credite bancare, restituirea economiilor populației de la C.E.C. etc. Organele bancare se preocupă de asigurarea unor

proporții raționale, în cadrul circulației banilor, între diferitele cupiuri de bilete de bancă și, de asemenea, o anumită cantitate de monedă metalică divizionară. Reglementând și organizând relațiile bănești, s.b. contribuie la înfăptuirea țelurilor politicii economice, sociale, financiare și de credit a statului.

SISTEM BĂNESC BAZAT PE ETALONUL PUTERE DE CUMPĂRARE, s.b. în care locul metalului monetar în funcția de etalon a fost luat de puterea de cumpărare. Banii emiși și puși astăzi în circulație atât pe plan național, cât și internațional au drept corespondent un etalon format din cantitățile de bunuri și servicii create în interiorul fiecărei economii naționale. Diversitatea bunurilor și serviciilor nu face cu putință stabilirea sub formă fizică a valorii de întrebuințare care să corespundă la un moment dat unei unități monetare. Ca urmare, valoarea etalon exprimată în puterea de cumpărare este cuprinsă în dimensiunile cantitative și calitative ale valorilor de întrebuințare corespunzătoare puterii de cumpărare. Datorită acestor cauze, etalonul constituie o noțiune abstractă, care nu se poate cuantifica, față de etalonul aur care era dimensionat fizic printr-o anumită cantitate de metal. Determinarea puterii de cumpărare a banilor și apoi a cursurilor de schimb ținînd cont de dimensiunile complexe ale acestui etalon prin mijlocirea indicilor de preț. În anii 1971-1974 s-a renunțat la etalonul aur ca bază a sistemelor bănești naționale și a celui internațional. Aurul nu mai îndeplinește funcții monetare, el având alte întrebuințări. Părerile specialiștilor sunt împărțite: unii, mai puțini la număr, consideră că rolul aurului nu s-a încheiat, alții, cei mai mulți, apreciază că demonetizarea aurului este ireversibilă.

SISTEM BUGETAR, totalitatea bugetelor unei țări privite în unitatea organică. Organizarea **s.b.** corespunde sistemului organelor puterii și administrației de stat. **S.b.** al României este format din bugetul de stat și bugetele consiliilor locale. **Principala verigă a sistemului bugetar este bugetul de stat** care concentrează cea mai mare parte a resurselor bugetare ale țării. Mobilizarea în bugetul de stat a celei mai mari părți din resursele bugetare constituie o necesitate obiectivă, determinată de cerințele legii dezvoltării economiei naționale, de amplasarea rațională a mijloacelor de producție pe teritoriul țării, de repartizarea judicioasă a investițiilor pe ramuri economice, județe, orașe și comune, precum și de necesitatea de a întări capacitatea de apărare a țării și de a salvgarda suveranitatea și independența națională. Bugetul de stat cuprinde veniturile și cheltuielile de importanță generală aparținând organelor centrale ale statului, veniturile și cheltuielile unităților subordonate acestor organe, impozitele și taxele de la populație. **A doua verigă a sistemului bugetar o constituie** bugetele organelor locale ale puterii de stat, constituite din veniturile provenite de la unitățile de stat de interes local, impozite și taxe plătite de unitățile și organizațiile cooperatiste, de unitățile economice ale organizațiilor obștești, private, impozite și taxe de la populație, taxe locale etc. Din aceste bugete se finanțează acțiuni economice și social-culturale de importanță locală, întreținerea și funcționarea organelor locale ale puterii și administrației de stat etc. Dacă se analizează împărțirea administrativ-teritorială a țării și deci organizarea ierarhică a consiliilor locale, se constată existența a două trepte de bugete locale, și anume: a) **bugetele județelor și al municipiului București**; b) **bugetele municipiilor, orașelor și comunelor.**

SISTEM DE AMORTIZARE, totalitatea pârghiilor cu ajutorul cărora se fundamentează nivelul amortismentului în vederea recuperării valorii mijloacelor fixe productive și creării condițiilor optime pentru reproducerea lor în formă natural-materială. **S. de a.** trebuie astfel conceput și aplicat încât să oglindească schimbările survenite în nivelul tehnic al producției, în condițiile tehnologice ale procesului de producere a mașinilor, instalațiilor și utilajelor, în tehnica de construcții etc. **S. de a.** din țara noastră urmărește: •aplicarea unor norme de amortizare care să exprime cât mai corect efectele uzurii fizice și ale celei morale; •recuperarea valorii mijloacelor fixe cu ajutorul normelor de amortizare, într-un timp cât mai scurt, ca urmare a ritmului

progresului tehnic; ▪determinarea unităţilor economice să folosească mijloacele fixe în mod complet, raţional, cu randament maxim, să se ocupe de buna întreţinere şi de repararea lor la timp etc. Prin toate acestea, s. de a. contribuie la întărirea gestiunii economico-financiare, a autofinanţării.

SISTEM DE COTARE ORDINALĂ, s. în care valoarea monetară de exprimare a preţului titlurilor financiare este divizată prin puterea numărului 2 până la 2^{-5} sau 1/32.

SISTEM DE COTARE ZECIMALĂ, s. în care valoarea monetară de exprimare a preţului titlurilor financiare este divizată prin puterea numărului 10 până la 10^{-3} sau 0,001.

SISTEM DE CREDIT, ansamblul relaţiilor de credit, al metodelor, formelor şi normelor de acordare, garantare, utilizare şi rambursare a creditelor, existente în economia naţională şi realizate de bănci.

SISTEM DE IMPUNERE GLOBALĂ, modalitate de impunere care constă în cumularea tuturor veniturilor realizate de o persoană fizică sau de o familie într-o anumită perioadă de timp, indiferent de sursa de proveniență, şi impunerea venitului cumulat cu un singur impozit. S. de **i.g.** se foloseşte în Germania, Marea Britanie, Franţa, Italia, Belgia, S.U.A. etc. V. şi **impozitul pe venitul anual global.**

SISTEM DE IMPUNERE INDIVIDUALĂ, modalitate de impunere care constă în impozitarea separată a fiecărui venit în funcţie de natura acestuia şi de calitatea plătitorului.

SISTEM DE SALARIZARE, totalitatea reglementărilor prin care s-au stabilit principiile, obiectivele, elementele şi formele de salarizare, de plată a muncii prestate de salariaţi. De asemenea, s. de s. cuprinde mijloacele, metodele şi instrumentele de determinare a condiţiilor de stabilire şi de plată a salariilor. S. de s. este reglementat în principiu prin acte normative şi este negociat de către patronat şi sindicate, fiind consemnat în contractul colectiv de muncă, precum şi în contractele individuale de muncă. S. de s. are la bază următoarele principii: la muncă egală salariu egal; salarizarea se diferenţiază în raport cu funcţia îndeplinită; salarizarea este diferită după nivelul studiilor; salarizarea se diferenţiază după cantitatea şi calitatea muncii; salarizarea este diferenţiată în funcţie de condiţiile de muncă; caracterul confidenţial al salariului.

SISTEM DE TARIFE ÎN ASIGURĂRI, tarifele în care sunt trecute primele de asigurare pe o anumită unitate din suma asigurată, 100 sau 1 000 de lei, pe obiectele asigurate, în funcţie de anumite însuşiri sau mărimi ale acestora, după numărul persoanelor aflate în risc ori în funcţie de numărul persoanelor care influenţează mărimea riscului. V. şi **tariful de prime de asigurare.**

SISTEM ELECTRONIC DE TRANSFER AL FONDURILOR, practică modernă în sistemul operaţiunilor monetare interne şi externe de plăţi; se efectuează fără numerar sau documente bancare şi asigură simplificarea şi accelerarea operaţiunilor de bancă.

SISTEM INFORMAŢIONAL FINANCIAR, subsistem al sistemului informaţional economic care cuprinde totalitatea metodelor şi instrumentelor cu ajutorul cărora se culeg, se înregistrează, se prelucrează, se stochează şi se transmit informaţiile financiare referitoare la constituirea, repartizarea şi utilizarea fondurilor băneşti, precum şi cele care privesc comensurarea, aprecierea, repartizarea şi folosirea rezultatelor financiare. Cu ajutorul datelor furnizate de **s.i.f.**, organele financiare stabilesc măsurile concrete ce se întreprind în vederea realizării indicatorilor din planul financiar.

SISTEM MONETAR, v. SISTEM BĂNESC; BIMETALISM; MONOMETALISM.

SISTEM MONETAR INTERNAȚIONAL, totalitatea regulilor și instituțiilor care acționează pentru crearea și schimburile de monedă între națiuni.

SISTEM VALUTAR, totalitatea normelor juridice și a principiilor care reglementează operațiunile cu valută și metal prețios, precum și modalitățile de reglementare a operațiunilor valutare dintre state. V. și **operațiuni valutare.**

SISTEMUL ASIGURĂRILOR SOCIALE, ansamblul organizat al formelor de asigurări sociale care își păstrează individualitatea, depind unele de altele, realizându-se astfel aspectul de totalitate și de integralitate, și prin care sunt ocrotiți lucrătorii din unitățile de stat, mixte, private, membrii cooperativelor meșteșugărești, agricultorii, avocații, slujitorii cultelor, personalul casnic și de îngrijire a blocurilor de locatari, pensionarii și membrii lor de familie. Aplicarea în practică a politicii sociale a statului a contribuit la cristalizarea și la perfecționarea pe plan național a unui sistem propriu de asigurări sociale, ale cărui trăsături caracteristice sunt determinate de condițiile concrete de dezvoltare a României. Componentele acestui sistem larg, național, de asigurări sociale sunt astfel construite încât ocrotesc, prin forme corespunzătoare, pe toți cetățenii și pe membrii lor de familie. S.a.s. din țara noastră este structurat pe următoarele componente: a) asigurările sociale de stat; b) asigurările sociale din cooperația meșteșugărească și ale meseriașilor cu ateliere proprii; c) asigurările sociale ale agricultorilor; d) asigurările sociale ale avocaților; e) asigurările sociale ale slujitorilor cultelor. Alături de s.a.s., statul român ocrotește anumite categorii de cetățeni inapți de muncă și pe membrii lor de familie prin **prevederile sociale de stat (asistența socială)** (v.) și prin **asigurările de persoane** (v.). V. și **principiile sistemului public național al asigurărilor sociale.**

SISTEMUL DE ÎNREGISTRARE ÎN CONT, sistem operațional prin intermediul căruia titlurile de stat sunt emise în formă dematerializată; înregistrarea se face de Ministerul Finanțelor sau de agentul autorizat. V. și **titlu de stat.**

SISTEMUL DE PREȚURI, totalitatea formelor de prețuri practicate la un moment dat în economia națională. V. și **funcțiile prețurilor; preț.**

SISTEMUL FINANCIAR ȘI BANCAR, totalitatea grupelor de relații social-economice bănești reglementate de către stat și privite în unitatea și interacțiunea lor, prin intermediul cărora se constituie, se repartizează și se utilizează fondurile bănești necesare înfăptuirii acțiunilor economice, social-culturale, întreținerii și funcționării organelor statului, întăririi capacității de apărare a țării, asigurării suveranității și independenței naționale, satisfacerii cerințelor materiale și spirituale ale cetățenilor. Necesitatea existenței s.f. și b. decurge din faptul că formarea și gestionarea fondurilor de resurse financiare și bancare au, pe lângă trăsăturile comune, anumite particularități specifice fenomenului pe care îl exprimă, determinate de sursele și de modul de alimentare, de modalitățile privind repartizarea și utilizarea fiecărui fond în înfăptuirea reproducției sociale și în satisfacerea celorlalte cerințe obștești, precum și de controlul care se exercită cu ajutorul instrumentelor financiare și bancare asupra creării, repartizării și utilizării produsului național brut. Prezența și folosirea sistemului financiar și bancar decurg din existența producției de mărfuri, a relațiilor bănești, a acțiunii legii valorii, a statului cu sarcinile sale, din necesitatea asigurării unei juste repartiții a produsului național brut în concordanță cu cerințele reproducției sociale, cu nevoile social culturale etc., precum și din controlul exercitat asupra agenților economici, instituțiilor publice și private etc. S.f. și b. este alcătuit din mai multe grupe de relații social-economice bănești, din mai multe componente, determinate de particularitățile pe care le prezintă relațiile financiare și bancare. Fiecare componentă a s.f. și b. exprimă – în formă

generalizată – anumite fenomene şi procese economice, anumite relaţii financiare sau bancare cu trăsături specifice, bine delimitate între ele, determinate de felul instrumentelor financiare şi bancare folosite pentru constituirea şi gestionarea fondului respectiv în realizarea reproducţiei sociale şi în satisfacerea altor cerinţe obşteşti, precum şi de modul verificării utilizării resurselor materiale şi băneşti. S.f. şi b. al ţării noastre este alcătuit din: a) s.f. şi b. **public** şi b) **s.f. şi b. privat. S.f. şi b. public** cuprinde: a) **finanţele companiilor naţionale, ale regiilor autonome, ale societăţilor comerciale cu capital de stat şi ale ramurilor economiei naţionale;** b) **bugetul de stat şi bugetele locale;** c) **asigurările sociale sau de stat;** d) **asigurările sociale pentru sănătate;** e) **asigurările de persoane, de bunuri şi de răspundere civilă;** f) **creditul.** a) **Finanţele companiilor naţionale, ale regiilor autonome, ale societăţilor comerciale cu capital de stat şi ale ramurilor economiei naţionale** constituie componenta de bază a sistemului financiar şi bancar public, care cuprinde acele relaţii social-economice băneşti prin intermediul cărora, în procesul repartizării produsului naţional brut creat în interiorul lor, se formează şi se utilizează fondurile proprii ale acestor unităţi şi ale ramurilor economiei naţionale şi se constituie fondurile băneşti ale statului. Ca producători autonomi, aceşti agenţi economici adoptă deciziile privind volumul şi structura producţiei lor, sursele de aprovizionare cu materii prime, materiale, combustibil, numărul persoanelor, destinaţia produselor, investiţiile pe care le efectuează etc. De asemenea, ele hotărăsc destinaţiile care se dau profitului net, fondului de dezvoltare, fondului de amortizare şi celorlalte fonduri proprii şi împrumutate. Aceşti agenţi economici stabilesc mărimea şi destinaţiile investiţiilor, nivelul şi structura stocurilor de valori materiale, respectiv nivelul fondului de amortizare. Statul achiziţionează cantităţi importante de mijloace de producţie şi bunuri de consum de la agenţii economici care oferă condiţiile cele mai avantajoase de livrare. Comenzile de stat sunt o importantă cale de influenţare a activităţii economice, deoarece agenţii economici îşi adaptează producţia la cererea sectorului public şi trebuie să lucreze la costurile recunoscute ca fundamentate. Companiile naţionale, regiile autonome şi societăţile comerciale cu capital de stat întreţin relaţii băneşti cu alte unităţi economice, cu personalul lor, cu organele ierarhic superioare, cu Ministerul Finanţelor, cu Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale, cu băncile etc.; aceste relaţii se folosesc în procesul aprovizionării, producţiei şi desfacerii. Din totalitatea acestor relaţii băneşti numai acelea sunt relaţii financiare care se utilizează în legătură cu formarea şi utilizarea fondurilor acestora, precum şi cele privind constituirea fondurilor băneşti necesare satisfacerii cerinţelor generale ale societăţii. Finanţele acestor agenţi economici contribuie la constituirea şi la folosirea fondurilor proprii, la desfăşurarea normală a activităţii economico-financiare, la stimularea personalului propriu, la folosirea cu eficienţă maximă a resurselor unităţilor economice, la creşterea rentabilităţii, la accelerarea vitezei de rotaţie a activelor circulante, la întărirea continuă a gestiunii economico-financiare. Finanţele companiilor naţionale, ale regiilor autonome, ale societăţilor comerciale cu capital de stat şi ale ramurilor economiei naţionale contribuie şi la constituirea fondurilor financiare ale statului necesare înfăptuirii acţiunilor social-culturale, dezvoltării economice, apărării naţionale etc. Astfel, aceşti agenţi economici plătesc la bugetul de stat sau la bugetele locale, precum şi la bugetul asigurărilor sociale de stat impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, participă cu contribuţii la alimentarea fondurilor asigurărilor sociale de stat, ale asigurărilor sociale pentru sănătate, plătesc prime de asigurare la fondul asigurărilor de bunuri, de persoane şi de răspundere civilă, participă la constituirea capitalului social al altor întreprinderi. Resursele băneşti temporar disponibile ale unităţilor economice cu capital de stat aflate în conturile bancare sunt folosite ca resurse de creditare. De la companiile naţionale, regiile autonome şi societăţile comerciale cu capital de stat pornesc principalele fluxuri de resurse financiare către bugetul statului, asigurările sociale, societăţi de asigurări şi reasigurări, bănci etc. b) **Bugetul de stat şi bugetele locale** constituie componenta centrală a s.f. şi b., care cuprinde o parte a relaţiilor social-economice băneşti prin

mijlocirea cărora se constituie şi se administrează fondul bugetar, care este principalul fond băneşc al statului. Constituirea şi gestionarea fondului bugetar antrenează o serie de fluxuri băneşti de la agenţii economici şi persoanele fizice sub următoarele forme: impozite şi taxe, venituri din exploatarea şi închirierea unor bunuri ale statului, de la instituţiile publice, împrumuturi contractate de stat pentru finanţarea unor obiective sau pentru acoperirea deficitului bugetar etc. Din buget se realizează numeroase fluxuri băneşti în sens invers, către diverşi beneficiari, sub formele: finanţarea unor obiective de investiţii cu caracter economic, social, cultural, administrativ, de apărare naţională etc.; se alocă resurse băneşti pentru funcţionarea instituţiilor de învăţământ de toate gradele, de cultură, de artă, pentru ocrotirea sănătăţii populaţiei, pentru asistenţa socială; se fac transferuri de resurse băneşti (alocaţii pentru copii, burse, ajutoare şi alte indemnizaţii) pentru cei lipsiţi de surse de venit (elevi, studenţi, copii orfani, abandonaţi şi bolnavi cronici, bătrâni, văduve, invalizi ş.a.); se acordă temporar unele fonduri băncilor pentru acordarea de credite agenţilor economici şi populaţiei. De la bugetul de stat se acordă subvenţii regiilor autonome şi societăţilor comerciale cu capital de stat pentru finanţarea unor obiective de investiţii de mare valoare sau de importanţă naţională (în industria energetică, extractivă, transporturi, telecomunicaţii, industria de armament etc.), în cazurile în care unităţile respective sunt nerentabile sau cu rentabilitate redusă şi nu-şi pot procura fondurile proprii şi nici pe cele de împrumut de pe piaţă, ca urmare a imposibilităţii rambursării la scadenţă. De asemenea, din bugetul de stat se finanţează lucrările de infrastructură: construcţii şi modernizări de drumuri şi poduri, de autostrăzi, întreţinerea căilor navigabile în stare de funcţionare, apărarea zonelor şi a localităţilor de inundaţii, modernizarea porturilor şi aeroporturilor şi dotarea lor cu aparatura necesară etc. Din bugetul statului se finanţează principalele lucrări de cercetare ştiinţifică, prospectarea geologică pentru descoperirea de noi zăcăminte. Prin intermediul cheltuielilor bugetare, statul influenţează volumul şi structura fondului de acumulare şi a celui de consum, creează condiţii pentru adaptarea ofertei de forţă de muncă în concordanţă cu cererea, pentru asigurarea stării de sănătate, pentru protejarea persoanelor cu deficienţe şi lipsite de condiţii de trai. Bugetul statului este, în acelaşi timp, principalul plan financiar anual al statului, realizarea veniturilor şi efectuarea cheltuielilor decurgând din coordonarea lui cu programul dezvoltării economice şi sociale a ţării; el contribuie la distribuirea şi la redistribuirea unei importante părţi din produsul naţional brut, la efectuarea controlului sistematic asupra activităţii economice, sociale, culturale, financiare etc. c) **Asigurările sociale de stat** cuprind relaţiile social-economice băneşti prin mijlocirea cărora se constituie şi se administrează fondurile băneşti necesare protecţiei cetăţenilor în cazul pierderii temporare sau definitive a capacităţii de muncă, la bătrâneţe şi în alte situaţii. Fondurile asigurărilor sociale de stat se constituie din contribuţiile plătite de unităţile cu capital de stat, de cooperativele de credit, de agenţii economici cu capital privat şi, într-o anumită măsură, din contribuţia salariaţilor. Asigurările sociale de stat ocrotesc salariaţii din unităţile de stat, din cele private, din cooperativele de consum şi de credit, precum şi pensionarii şi membrii lor de familie, cărora li se acordă indemnizaţii, ajutoare, pensii, tratament balnear. Prin asigurările sociale se exercită controlul asupra constituirii şi gestionării fondurilor băneşti destinate protecţiei cetăţenilor prin asigurările sociale. d) **Asigurările sociale pentru sănătate** sunt parte a relaţiilor social-economice băneşti prin care se constituie fondurile financiare necesare ocrotirii sănătăţii populaţiei. Fondurile se formează în principal din contribuţii în părţi egale ale persoanelor fizice şi juridice, din sponsorizări, donaţii şi subvenţii de la bugetul statului şi, eventual, din resurse externe. **A.s.p.s.** sunt obligatorii şi funcţionează pe baza principiului solidarităţii şi subsidiarităţii în colectarea şi utilizarea fondurilor, precum şi a dreptului alegerii libere de către asigurat a medicului, a unităţii medico-sanitare şi a casei de asigurări pentru sănătate. Prin aceste asigurări sociale se prestează asiguraţilor un pachet definit de servicii medico-sanitare, avându-se în vedere cerinţele de îngrijire a stării de sănătate. Finanţarea este autonomă, cu realizarea echilibrului financiar. e) **Asigurările**

de bunuri, de persoane şi de răspundere civilă cuprind relaţiile băneşti prin mijlocirea cărora se constituie fondul bănesc necesar atât pentru refacerea bunurilor avariate sau distruse de calamităţi ale naturii şi de accidente, pentru repararea unor prejudicii, cât şi pentru plata sumelor asigurate cuvenite persoanelor cuprinse în asigurări. De asemenea, prin aceste asigurări se finanţează măsurile de prevenire, de limitare şi de combatere a daunelor. Fondul de asigurare se formează pe seama primelor de asigurare prin efectul legii şi facultative plătite de către companiile naţionale, regiile autonome, societăţile comerciale, întreprinderile mixte, unităţile cooperatiste, private şi persoanele fizice asigurate. f) **Creditul** exprimă, de asemenea, relaţii băneşti prin mijlocirea cărora se mobilizează disponibilităţile temporare de capital din economia naţională şi de la populaţie şi se acordă împrumuturi companiilor naţionale, regiilor autonome, societăţilor comerciale, unităţilor cooperatiste, întreprinderilor mixte, private, persoanelor fizice, pentru producţie, pentru circulaţia mărfurilor etc. Când capitalul social al agenţilor economici este insuficient pentru a face faţă unor dezvoltări importante, ei pot apela la credite bancare, la emiterea de acţiuni sau de obligaţiuni. Pentru acordarea de împrumuturi agenţilor economici şi populaţiei, băncile folosesc fondurile proprii (capital şi rezerve), precum şi resursele băneşti temporar disponibile din economie, de la persoanele fizice, care se atrag de pe piaţă. De asemenea, băncile pot folosi pentru creditare sumele primite de la fondurile de resurse financiare publice (sume rezultate din vânzarea locuinţelor din fondul locativ de stat, din privatizarea unor uzine, fabrici, ferme, alte bunuri de stat), eventualele credite primite de la organisme financiar-bancare internaţionale. Creditul se poate prezenta sub două forme: **credit bancar**, când statul este creditor şi acordă împrumuturi agenţilor economici şi populaţiei, şi **creditul public**, în care statul este debitor, împrumutat. La rândul său, creditul public se poate prezenta sub două forme, şi anume: atragere de capital disponibil la Casa de Economii şi la bănci şi subscrieri la împrumuturile de stat. **Sistemul financiar şi bancar privat** cuprinde: a) **finanţele întreprinderilor private**; b) **asigurările sociale ale cooperativelor meşteşugăreşti şi ale meşteşugarilor cu ateliere proprii, ale ţărănimii, ale avocaţilor, ale slujitorilor cultelor**; c) **creditul băncilor private şi cooperatiste**; d) **asigurările practicate de societăţile private de asigurări şi reasigurări**; e) **resursele caselor de ajutor reciproc**. Între componentele s.f. şi b. al ţării noastre există o strânsă legătură, o influenţă reciprocă şi continuă, resursele financiare trecând de la o componentă la alta. S.f. şi b. îndeplineşte un rol important în satisfacerea cerinţelor legilor economice care acţionează în societatea noastră, în realizarea obiectivelor economico-sociale, a atribuţiilor statului. Acest sistem contribuie la folosirea cu eficienţă ridicată a resurselor materiale şi băneşti ale societăţii, la creşterea răspunderii unităţilor economice în administrarea raţională a resurselor materiale şi băneşti şi în intensificarea vitezei de rotaţie a fondurilor de producţie; de asemenea, contribuie activ, pe mai multe căi, la justa organizare şi desfăşurare a repartiţiei produsului naţional brut, la realizarea concordanţei între veniturile şi cheltuielile băneşti, la înfăptuirea unei circulaţii băneşti sănătoase, la dezvoltarea echilibrată a ramurilor economiei naţionale, a cooperaţiei meşteşugăreşti, a celei de consum şi de credit, la realizarea reproducţiei sociale, la justa amplasare a factorilor de producţie pe teritoriul ţării. De asemenea, prin intermediul lui se exercită controlul asupra dezvoltării social-economice a ţării, fapt ce duce la întărirea disciplinei economico-financiare, la înfăptuirea legalităţii.

SISTEMUL FISCAL, s. de percepere a impozitelor şi taxelor; totalitatea legislaţiei care reglementează impozitele, taxele, modalităţile de calculare, aşezare şi încasare a lor în vederea alimentării bugetului de stat, a bugetelor locale şi a fondurilor speciale extrabugetare. Funcţionarea s.f. presupune existenţa şi utilizarea unui mecanism fiscal, a unor instrumente şi tehnici fiscale care să conducă la aplicarea principiilor generale ale impozitării. Aplicarea s.f. presupune existenţa şi activitatea organelor specializate ale statului, adică a aparatului fiscal. S.f. trebuie să răspundă anumitor principii, funcţii şi cerinţe. S.f. îndeplineşte următoarele funcţii: a) instrument de

mobilizare a resurselor financiare necesare finanțării cheltuielilor publice bugetare; b) mijloc de stimulare a activității economice și a liberei inițiative; c) mecanism de protecție socială a persoanelor cu venituri mici, a celor cu capacitate de muncă redusă, în vârstă și care au merite deosebite față de țară, cărora li se acordă reduceri sau scutiri de impozite și taxe; d) instrument de redistribuire a veniturilor și averilor în concordanță cu echitatea fiscală; e) mijloc de control al activității economice, sociale și financiare, pentru respectarea disciplinei economice și financiare. Instrumentele fiscale (impozitele, taxele etc.) trebuie să corespundă politicii economice, sociale și financiare a statului și să influențeze pozitiv agenții economici și cetățenii, să îmbine interesele generale cu cele locale, interesele publice cu cele particulare și personale. S.f. trebuie astfel conceput încât să furnizeze venituri suficiente statului, să facă posibilă exercitarea controlului financiar care să asigure ordinea, disciplina economică și financiară, combaterea și prevenirea evaziunii fiscale sub toate formele sale. **S.f.** al României se aliniază treptat la practica din țările membre ale Uniunii Europene. **V. și fiscalitate; grad de fiscalitate; presiune fiscală.**

SISTEMUL MONETAR EUROPEAN (engl. „European Monetary System"), totalitatea reglementărilor privind plățile și celelalte relații monetar-financiare convenite între țările membre ale Uniunii Europene. Inițial, sistemul a fost adoptat de țările membre ale Comunității Economice Europene la reuniunea de la Bremen (7 iulie 1978) și pus în aplicare la 13 martie 1979, el întemeindu-se pe principiile vechiului sistem vest-european de flotare concertată, numit figurativ „șarpele valutar". Ideea de bază a **S.M.E.** constă în limitarea fluctuațiilor între monedele europene, pentru evitarea riscurilor în comerțul intercomunitar. **S.M.E.** se caracterizează prin următoarele trăsături: a) unitatea de cont este de tip „coș", numită EURO, cu componente și ponderi în unitățile bănești naționale. Față de această unitate de cont, unitățile bănești ale țărilor membre se află într-un raport fix, numit curs-pivot, care se poate însă modifica asemănător, în principiu, parităților din cadrul **Sistemului Monetar Internațional** (v.); b) valutele țărilor membre pot fluctua liber între ele, în funcție de cerere și ofertă, însă numai în jurul unei marje de ±2,25%, excepție făcând doar lira italiană, cu marje de ±6%. Dacă în anumite perioade aceste marje au tendințe de depășire, autoritățile monetare ale țărilor membre sunt obligate să intervină spre a influența în mod corespunzător cererea și oferta, astfel încât cursurile să fie menținute în cadrul limitelor stabilite; c) față de alte valute, **S.M.E.** asigură o poziție comună concertată prin colaborarea autorităților monetare din țările membre. În acest scop, în cadrul sistemului s-a constituit un fond de intervenție prin mobilizarea unei părți din rezervele valutare ale țărilor membre. **S.M.E.** are drept scop instituirea unor cursuri de schimb care, deși ajustate, creează o zonă de stabilitate valutară. Modul cum este reglementat și funcționează **s.** demonstrează că el urmărește stabilizarea relațiilor valutare ale țărilor membre, apărarea împotriva dolarului. Actualmente, la **S.M.E.** participă toate țările membre ale Uniunii Europene, cu excepția Portugaliei și Greciei, precum și alte țări vest-europene în calitate de asociate. Obiectivul sistemului este crearea unei zone de stabilitate monetară în Europa Occidentală, care să protejeze economiile acestor țări de instabilitatea monetar-financiară internațională și cu deosebire de fluctuațiile valorice ale monedei americane, precum și realizarea de progrese în procesul de integrare monetară a țărilor U.E. Problema centrală a **S.M.E.** o constituie **Unitatea Valutară Europeană (EURO)** (v.), unitate de cont asemănătoare din multe puncte de vedere cu **Drepturile Speciale de Tragere (D.S.T.)** (v.). În perspectiva realizării integrării europene, EURO este prevăzută să devină o monedă efectiv comună pentru țările membre, fiind folosită ca numitor comun în mecanismul cursurilor valutare, al intervențiilor pe piețele valutare, al tranzacțiilor Fondului European de Cooperare Monetară și ca mijloc de decontare între autoritățile monetare ale țărilor membre ale U.E. Băncile centrale participante la **S.M.E.** depun la Fondul European de Cooperare Monetară 20% din deținerile lor în aur și 20% din depozitele în dolari și primesc echivalentul în EURO. **S.M.E.** este considerat principalul

instrument de cooperare monetară în cadrul U.E. şi se apreciază că joacă un rol cheie în Uniunea Economică şi Monetară (U.E.M.). **S.M.E.** urmăreşte în special angajarea ţărilor membre în a menţine cursurile de schimb ale monedelor lor în marje de fluctuaţie limitate. **S.M.E.** a contribuit din plin la asigurarea stabilităţii preţurilor în ţările membre, precum şi la stabilitatea cursurilor de schimb în interiorul **U.E.** şi faţă de monedele terţelor ţări; de asemenea, a favorizat convergenţa economiilor ţărilor membre, intensificarea consultărilor reciproce şi întărirea disciplinei în ce priveşte armonizarea politicilor lor economice. În cadrul **S.M.E.**, variaţiile cursurilor de schimb ale monedelor participante au fost şi sunt mult mai mici decât variaţiile de curs ale altor valute (de exemplu dolarul, yenul japonez etc.). Privită în ansamblu, creşterea inflaţiei a încetinit sensibil în ţările participante la **S.M.E.**, iar ecartul inflaţionist dintre diferitele ţări membre s-a restrâns. **S.M.E.** constituie o zonă de stabilitate în U.E., unde creşterea preţurilor trebuie să fie limitată la minimum şi unde stabilitatea cursurilor de schimb trebuie să fie, de asemenea, cât mai mare cu putinţă. Pentru ţările membre participante la **S.M.E.**, frecventele fluctuaţii excesive înregistrate de cursul dolarului trebuie să fie atenuate. În acelaşi timp, **S.M.E.** conţine moneda unică (EURO) a comunităţii.

SISTEMUL MONETAR INTERNAŢIONAL (S.M.I.) (engl. „International Monetary System"), totalitatea normelor juridice internaţionale convenite între state, organisme şi pieţe, care stabilesc valutele, diferite alte instrumente de plată cu ajutorul cărora se reglementează operaţiunile valutare dintre statele membre, determinate de schimburile economice, social-culturale, de creşterea economică, de mişcările de capital etc. Calitatea **S.M.I.** se apreciază prin calitatea monedei internaţionale de referinţă şi prin capacitatea lui de a asigura o mai bună repartizare a resurselor, care să facă posibilă lichidarea dezechilibrelor interne şi externe ce se pot ivi. S.U.A. au iniţiat – pentru prima oară în istoria monetară a lumii – crearea unui sistem monetar internaţional, intenţionând să realizeze disciplinarea relaţiilor financiar-valutare dintre state în vederea normalizării economiei mondiale după cel de al doilea război mondial şi urmărind să consacre preponderenţa lor economică şi monetară în lume. Crearea **S.M.I.** s-a realizat prin acordul încheiat în 1944 la Conferinţa monetară şi financiară a Naţiunilor Unite şi asociate de la Bretton Woods. În cadrul **S.M.I.**, dolarul a devenit, alături de aur, etalon şi principal instrument de rezervă al sistemului. Deoarece prin adoptare dolarul devenea măsură-etalon a sistemului, monedele naţionale se puteau defini în legea monetară respectivă nu numai printr-un conţinut în aur, cum fusese înainte, ci şi în raport cu dolarul S.U.A. Dacă înainte de crearea **S.M.I.** rezervele oficiale de mijloace de plată internaţionale ale ţărilor se acumulau în aur şi în valute ale principalelor ţări partenere la schimburi, după crearea **S.M.I.** locul acestor valute a fost ocupat de dolar şi, într-o proporţie mult mai mică, de lira sterlină. **S.M.I.** adoptat în 1944 a fost organizat pe următoarele principii: a) **universalitatea.** Deşi la Conferinţa de la Bretton Woods au luat parte numai statele din coaliţia antifascistă, **S.M.I.** a fost conceput ca un sistem deschis, nediscriminatoriu, la care poate adera oricare alt stat care este de acord cu toate prevederile statutului **Fondului Monetar Internaţional** (F.M.I.) (v.); b) **recunoaşterea dolarului S.U.A. ca etalon şi instrument de rezervă al sistemului.** Dolarul, care atunci era singura monedă convertibilă în aur, între dolar şi aur fiind prevăzută o relaţie valorică fixă de 35 de dolari uncia (1 uncie = 31,1 g de aur fin), asigura acestuia stabilitatea faţă de aur şi, implicit, stabilitatea întregului sistem, conferind în acest mod monedei S.U.A. şi însuşirea unui bun instrument de rezervă; c) **fixitatea parităţilor şi a cursurilor valutare.** Ca raporturi oficiale legate de valoare între monede, parităţile trebuiau să fie fixe, menţinute pe perioade cât mai îndelungate, pentru a sprijini extinderea schimburilor internaţionale. Dacă balanţa de plăţi nu se putea echilibra prin mijloace economice, se permitea ţării respective să modifice paritatea (devalorizând moneda, în vederea echilibrării unei balanţe pasive, şi revalorizând-o, în cazul unei balanţe active), însă cu consultarea F.M.I. Folosirea devalorizării ca mijloc de concurenţă internaţională a fost interzisă.

Cursurile valutare, ca raporturi valorice efective formate pe piața valutelor în baza cererii și ofertei, urmau să fie menținute cât mai aproape de paritate, cu o marjă de fluctuație față de aceasta de numai ± 1%. Băncile centrale erau obligate ca, în cazul depășirii acestor limite, să intervină pe piață pentru a restabili echilibrul dintre cerere și ofertă, punând în vânzare valutele pentru care există o cerere sporită și cumpărând valutele care nu erau solicitate, asigurând astfel menținerea cursurilor între limitele stabilite. Practic, fixitatea parității și a cursurilor valutare n-a putut fi menținută din cauza convulsiilor economice și financiare, din cauza instabilității inflaționiste a valutelor statelor; d) **echilibrul balanței de plăți** constituie factorul esențial pentru menținerea stabilității S.M.I.; e) **crearea unei lichidități internaționale corespunzătoare.** În fapt, lichiditatea internațională – ca element al echilibrului financiar general – nu a fost asigurată niciodată la nivelul impus de cerințele practice ale vieții economice și financiar-valutare. Nu a putut fi combătută lipsa acută de lichiditate, iar lichiditatea care a existat s-a repartizat inechitabil între țările membre, fiind avantajate țările dezvoltate și dezavantajate țările în curs de dezvoltare, structura lichidității suportând o sistematică degradare calitativă; f) **înlăturarea restricțiilor, a discriminărilor și a altor practici protecționiste din calea circulației mărfurilor și a plăților internaționale.** De asemenea, S.M.I. adoptat cuprindea un sistem de etalon de schimb-aur, un cod de bună conduită relativ la mecanismul de ajustare a cursului de schimb și o procedură de credit internațional mutual. Supravegherea funcționării S.M.I. a fost încredințată Fondului Monetar Internațional creat la 27 decembrie 1945 și care a început să funcționeze la 1 martie 1947. Punerea în practică a S.M.I. stabilit în 1944 a întâmpinat serioase dificultăți. Astfel, privitor la trecerea la convertibilitate, principalele monede vest-europene au devenit convertibile abia în anul 1958. Numai o treime din țările membre ale F.M.I. au trecut la convertibilitate, iar dintre acestea, cele mai multe au adoptat o convertibilitate limitată la plățile curente (cu excluderea transferurilor de capital) și numai pentru deținătorii externi de monedă națională (cu excluderea rezidenților). După 1960, dolarul S.U.A. a putut fi menținut stabil față de aur numai în mod formal, iar la 15 august 1971 legătura cu aurul a fost abandonată. S.U.A. au devalorizat dolarul în două rânduri (în decembrie 1971 cu 7,89%, iar în februarie 1973 cu 10%) și au trecut la flotarea cursului dolarului pe piețele valutare. Față de această situație, ca răspuns la măsurile americane, nici celelalte țări care au aplicat S.M.I. din 1944 nu s-au mai considerat legate de prevederile acestuia. Dezordinea crescândă din domeniul economic și monetar a început să îngrijoreze toate țările lumii, ea ajungând într-un stadiu în care afecta mai mult sau mai puțin interesele lor. Din acest motiv, în anul 1972 a fost luată hotărârea de a se proceda la elaborarea unei reforme a sistemului monetar internațional. Pregătirea reformei a fost încredințată, în cele din urmă, F.M.I., iar lucrările aveau să se desfășoare într-un climat caracterizat prin: a) absența de la masa tratativelor a unor țări de o importanță deosebită în economia mondială, cum erau U.R.S.S., R.P. Chineză și alte țări socialiste; b) creșterea ponderii și cucerirea unei poziții mai favorabile decât în 1944 de către țările mici și mijlocii; c) existența unor divergențe de interese între țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate economic, precum și între țările dezvoltate; d) agravarea subdezvoltării economice și adâncirea decalajelor dintre state; e) criza energetică, care a agravat criza economică și financiară. În cadrul F.M.I. s-au exprimat mai multe păreri asupra caracterului și sferei de cuprindere a viitorului sistem, cristalizându-se o serie de orientări: a) necesitatea creării unui sistem central, puternic, de forma unei instituții internaționale de emisiune, căreia statele să-i transfere un număr important de prerogative monetare; b) cele mai multe păreri consideră că, în prezent, S.M.I. trebuie să asigure primatul monedelor naționale; c) necesitatea creării unui sistem monetar internațional care să se bazeze de la început pe grupări regionale economice și monetare de state cu interese comune. Datorită existenței unei diversități de opinii referitoare la caracterul și sfera de cuprindere a sistemului și ținând seama de elementele de bază ale acestui sistem (rolul aurului, problema cursurilor valutare, echilibrul balanțelor de plăți etc.), perioada actuală este considerată perioadă de

tranziție, fiind caracterizată prin efectuarea reformei după principiul pașilor mărunți, prin confruntarea monedelor naționale pe piață în cadrul flotării libere a cursurilor valutare, ceea ce în final va face să se ajungă la un raport real de valoare între monede și, implicit, la o stabilizare relativă a cursurilor valutare, prin experimentarea **Drepturilor Speciale de Tragere** (v.) ca unitate de cont internațională bazată pe monedele naționale cu rol important în comerțul mondial, prin clarificarea rolului viitor al aurului, cu toate hotărârile luate până în prezent cu privire la „demonetizarea" treptată a acestui metal etc. Începând din anul 1960 și până în anul 1971, **S.M.I.** a fost în permanență cuprins de crize, zguduiri, convulsii și – după expresia unor economiști – de recesiuni. Începând cu dolarul S.U.A., toate valutele țărilor care făceau parte din sistem au fost zguduite aproape simultan de crize; au avut loc repetate devalorizări, în special ale dolarului S.U.A. ca monedă centrală, care din 1971 nu mai este convertibil în aur. **S.M.I.** instituit la Bretton Woods, prin ridicarea la rangul de valută de rezervă a dolarului, a accentuat procesul cronic al inflației. Lichiditatea internațională a depins practic de deficitul balanței de plăți a S.U.A. **S.M.I.** nu a respectat principiile convenite, mijloacele financiare ale sistemului s-au dovedit insuficiente și nu au reușit să înfăptuiască ordinea în relațiile financiar-valutare internaționale, lichiditatea, stabilitatea și încrederea între statele membre. **S.M.I.** actual folosește în locul etalonului aur-devize **etalonul putere de cumpărare**. A fost necesară internaționalizarea unei puteri de cumpărare rațională în cadrul mecanismului complex al cursurilor de schimb. În condițiile actuale, compararea puterilor de cumpărare este o operațiune foarte complexă, neexistând un etalon care să se exprime prin unități de greutate. De aceea, se urmăresc statistic prețurile din țările care se compară în cadrul mecanismului cursurilor de schimb pentru categorii de mărfuri și servicii. Comparându-se indicii de prețuri rezultă un **curs**, considerat oficial în relațiile unei economii naționale cu piața internațională. Reformarea **S.M.I.** vizează următoarele domenii: a) o mai mare stabilitate a cursurilor de schimb; b) realizarea unei discipline severe în politica economică și monetară dusă de țările membre ale F.M.I.; c) asigurarea unor lichidități corespunzătoare pentru redresarea economiilor care au dificultăți. Elaborarea și aplicarea unui nou sistem trebuie să țină seama de cerințele actuale, de necesitatea ca problemele monetare internaționale să fie soluționate într-un spirit nou, ca relațiile valutar-financiare să fie statornicite pe baze cu adevărat democratice, de deplină egalitate în drepturi și echitate. Este necesar ca toate statele să participe printr-un efort colectiv la realizarea unei discipline internaționale în domeniul financiar-valutar, să împiedice dezordinea și dezechilibrul în acest domeniu, să apere principiul egalității în drepturi a statelor, să înlăture orice formă de dominație și de inechitate în raporturile financiar-valutare și să contribuie prin instrumente financiare și valutare la asigurarea progresului economic și social al tuturor națiunilor. Este necesar să se instituie un **S.M.I.** care să promoveze stabilitatea și echitatea, să creeze condiții optime pentru dezvoltarea schimburilor economice și tehnico-științifice dintre popoare. Noul **S.M.I.** trebuie să aibă la bază, universalitatea, democratismul larg și autentic, stabilitatea cursurilor valutare etc.

SISTEMUL PRIORITAR, convenție prin care sindicatul bancar oferă acționarilor posibilitatea de exercitare a drepturilor lor de preempțiune.

SISTEMUL PROMISIUNII FERME, convenție intervenită între emitent și sindicatul bancar prin care cel din urmă cumpără în întregime noua emisiune de titluri financiare, pe care o distribuie ulterior prin rețeaua grupului său de vânzări.

SISTEMUL „TOTUL SAU NIMIC", convenție ce intervine între emitent și sindicatul bancar potrivit căreia, dacă noua emisiune de titluri nu poate fi comercializată în întregime, într-un interval de timp stabilit, ea este anulată.

SISTEMUL UNITAR DE BUGETE AL ROMÂNIEI, ansamblu de bugete care este constituit din: bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele locale, bugetele fondurilor speciale, bugetul Trezoreriei Statului şi bugetele altor instituţii publice cu caracter autonom, prin care se constituie şi se gestionează resursele financiare publice şi se realizează echilibrul financiar.

SISTEMUL VENITURILOR BUGETARE, totalitatea veniturilor (impozite directe, indirecte, contribuţii, taxe, amenzi etc.) care alimentează bugetul statului, bugetele locale şi bugetul asigurărilor sociale de stat. Veniturile bugetare formează un sistem unitar, deoarece exprimă relaţii economice şi, după încasarea lor, ele îşi pierd individualitatea şi sunt cheltuite pentru înfăptuirea acţiunilor social-culturale, dezvoltarea economiei naţionale, apărarea ţării, întreţinerea şi funcţionarea organelor statului etc. S.v.b. cuprinde instrumente deosebit de importante ce se folosesc pentru înfăptuirea politicii economice, sociale şi financiare a statului. În ultimii ani, veniturile bugetare ale bugetului statului român au evoluat astfel:

– în milioane lei –

Explicaţii	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Total venituri bugetare	307 065,5	496 778,6	1 363 884,0	3 792 352,0	8 860 117,0	1 288 828,0
% faţă de 1990	100,0	161,8	444,2	1 235,0	2 885,4	4 197,2
Explicaţii	**1996**	**1997**	**1998**	**1999***	**2000****	
Total venituri bugetare	18 372 803	43 834 512	75 417 300,0	86 884 400	112 188 334 000	
% faţă de 1990	5 983,3	14 275,3	24.560,0	28 225,0	365 356,4	

Sursa: *Anuarul statistic al României*, Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1996, p. 736-737; 1997, p. 729; 1998, p. 638.

* Legea bugetului de stat pe anul 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XI, nr. 97, din 8 martie 1999.

** Legea bugetului de stat pe anul 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XII, nr. 195, din 5 mai 2000.

Datele relative au fost calculate de autor.

Veniturile bugetare se pot grupa din mai multe puncte de vedere: **după modul cum sunt calculate, aşezate şi încasate,** impozitele pot fi: a) **directe,** care se percep periodic (lunar, trimestrial, anual), direct şi nominal de la persoanele juridice şi de la cele fizice pe baza venitului constatat şi asupra bunurilor ce le aparţin, cum sunt, de exemplu: impozitul pe profit, impozitul pe salarii, impozitul pe clădiri, impozitul pe veniturile agricole etc. Având în vedere criteriile care stau la baza aşezării şi încasării **impozitelor directe,** acestea se pot clasifica în **impozite reale** (v.) şi **impozite personale** (v.); b) **impozite indirecte,** care se încasează prin preţul mărfurilor (cu deosebire al celor de consum), o dată cu vânzarea acestora, fiind numite şi **impozite pe cheltuieli.** În prezent, în ţara noastră se află în această categorie: taxa pe valoarea adăugată, accizele, taxele vamale etc. **Din punctul de vedere al materiei impozabile** există: a) **impozite pe venit;** b) **impozite pe avere** şi c) **impozite pe cheltuieli. Din punctul de vedere al provenienţei lor** se disting următoarele categorii de venituri bugetare: a) **venituri bugetare care provin de la companiile naţionale, regiile autonome, societăţile comerciale cu capital de stat şi instituţiile**

publice, cum sunt: impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, taxa asupra terenurilor proprietate de stat, veniturile din privatizarea unor bunuri ale statului etc.; b) **venituri bugetare care provin de la unităţile şi organizaţiile cooperatiste,** cum sunt: impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, diferite taxe etc.; c) **venituri bugetare care se încasează de la întreprinderile mixte, private, de la întreprinzătorii particulari,** cum sunt: impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, diferite taxe etc.; d) **venituri bugetare care se încasează de la populaţie,** şi anume: impozitul pe veniturile populaţiei, impozitul pe salarii, impozitul pe veniturile agricole, impozitele şi taxele locale etc. Populaţia poate contribui şi în mod voluntar la formarea veniturilor bugetare, şi anume pe următoarele căi: prin participarea la Loteria Naţională, prin subscrierea la împrumuturile de stat, prin donaţii etc.; e) **venituri care provin din împrumuturi externe.** În anumite cazuri, statul poate să apeleze şi la împrumuturile externe; ponderea acestor venituri în totalul veniturilor statului trebuie să fie relativ neînsemnată; f) **venituri din taxe vamale şi alte venituri. Din punctul de vedere al conţinutului economic,** veniturile bugetare se clasifică astfel: a) **venituri bugetare care au conţinut fiscal,** adică sunt impozite, ca de exemplu: impozitul pe profit, impozitul pe salarii, taxa pe valoarea adăugată, impozitul pe veniturile agricole etc.; b) **venituri bugetare care nu au caracter fiscal,** cum sunt: vărsămintele din profitul net al companiilor naţionale, contribuţiile pentru asigurările sociale de stat, vărsăminte bugetare de la instituţiile publice etc.; c) **venituri din capital,** care cuprind venituri din valorificarea unor bunuri ale instituţiilor publice, venituri din valorificarea stocurilor de la rezerva de stat şi de mobilizare etc. **După caracterul veniturilor bugetare** există: a) **venituri curente, ordinare** (obişnuite, normale, cu caracter de regularitate, de permanenţă), care formează baza veniturilor bugetare, ca de exemplu: impozitul pe profit, impozitul pe salarii, taxa pe valoarea adăugată, impozitul pe veniturile agricole, diferite taxe etc.; b) **venituri extraordinare,** care se încasează în situaţii excepţionale pentru a face faţă unor cheltuieli neobişnuite, ca de exemplu: lansarea unui împrumut de stat, instituirea unui impozit special, a unei taxe etc. **Din punctul de vedere al apartenenţei veniturilor la componentele bugetului public naţional** există: a) venituri care se încasează la bugetul de stat; b) venituri care revin bugetelor locale; c) venituri care alimentează bugetul asigurărilor sociale de stat. Organizarea, structura şi cuantumul veniturilor bugetului de stat al României şi ale bugetelor locale sunt determinate de mai mulţi factori, dintre care se menţionează: ▪politica economico-socială şi financiară a statului; ▪formele de proprietate asupra mijloacelor de producţie; ▪legile economice care acţionează în economie; ▪modul de organizare şi de conducere a economiei naţionale; ▪necesitatea încasării contravalorii serviciilor prestate de stat agenţilor economici şi persoanelor fizice prin unităţile sale prestatoare de servicii; ▪cerinţele îndeplinirii prerogativelor statului; ▪categoriile sociale ale populaţiei; ▪controlul pe care statul îl exercită asupra creării, repartizării, circulaţiei şi utilizării produsului naţional brut. Statul român îşi procură veniturile sale de la companiile naţionale, regiile autonome şi societăţile comerciale cu capital de stat în procesul distribuirii produsului naţional brut. Bugetul de stat şi bugetele locale mai sunt alimentate cu venituri şi de la unităţile cooperatiste, de la agenţii economici cu capital mixt, privat, precum şi cu impozite şi taxe de la populaţie, care se obţin însă în procesul redistribuirii produsului naţional brut. **S.v.b.** trebuie astfel conceput, legiferat şi aplicat încât să realizeze două obiective, şi anume: a) să alimenteze sistematic bugetul de stat şi bugetele locale cu venituri suficiente; b) să stimuleze activitatea economică şi socială a agenţilor economici şi a cetăţenilor. Veniturile bugetului de stat şi ale celor locale au o mare importanţă nu numai ca sume care alimentează bugetul, ci şi prin influenţa pe care acestea o exercită asupra activităţii economice şi sociale a ţării. De aceea, **s.v.b.** trebuie să fie astfel constituit încât să stimuleze dezvoltarea activităţii economice şi sociale. Impozitele şi taxele pot constitui instrumente de încurajare sau de frânare, de creştere sau de reducere a producţiei ori şi a consumului unor produse, de impulsionare sau de limitare a exportului şi a importului unor mărfuri etc. Impozitul este un instrument de intervenţie a statului în

activitatea economică şi socială. Mărimea veniturilor bugetare este determinată, pe de o parte, de capacitatea surselor de venituri, iar pe de altă parte, de sarcinile bugetului statului în ceea ce priveşte finanţarea economiei naţionale, a acţiunilor social-culturale, efectuarea cheltuielilor pentru apărarea naţională etc. Mărimea veniturilor bugetului statului depinde şi de modul şi de proporţiile în care se repartizează produsul naţional brut. **S.v.b.** este astfel conceput încât stimulează înfăptuirea indicatorilor cantitativi şi calitativi, creşterea productivităţii muncii, reducerea costurilor de producţie, realizarea reproducţiei sociale, dezvoltarea echilibrată a ramurilor economice, a judeţelor, municipiilor, oraşelor şi comunelor ţării. De asemenea, prin intermediul **s.v.b.** se exercită controlul financiar care contribuie la apărarea integrităţii avutului public, respectarea regimului de economii, întărirea continuă a gestiunii economico-financiare, împletirea intereselor generale cu cele locale, apărarea legalităţii, respectarea disciplinei economico-financiare etc.

SITUAŢIA JUSTIFICĂRII FONDURILOR PUSE LA DISPOZIŢIE DE BANCĂ, document justificativ întocmit trimestrial sau lunar de beneficiarii de investiţii creditate şi finanţate, prin care se evidenţiază modul cum s-au utilizat fondurile puse la dispoziţie de către bancă. **S.** cuprinde: denumirea lucrărilor şi poziţiilor de utilaje sau de proiecte, valoarea devizelor generale sau valoarea poziţiilor de utilaje şi de proiecte, realizări (construcţii-montaj, organizare de şantier, cheltuieli cu utilaje independente, utilaje montate din ţară şi din import, proiecte, devize pe categorii de cheltuieli), plăţi privind anii precedenţi, plăţi privind anul curent, antreprenori, furnizori şi creditori pentru investiţii, termenul stabilit de punere în funcţiune etc. Pentru investiţiile finanţate şi creditate puse în funcţiune, alăturat **s.** se prezintă adresele de închidere a finanţării (dispoziţiile de plată însoţite de procesele-verbale de recepţie a punerii în funcţiune etc.).

SITUAŢIE, tabel cifric, lucrare prin care se prezintă unele date într-o formă anume solicitată, care serveşte pentru informare şi luarea deciziilor.

SITUAŢIE DE CONTROL, lucrare elaborată de către echipele de control, în care se consemnează cifric unele deficienţe, cantitatea şi valoarea pagubelor, frecvenţa producerii daunelor etc.

SITUAŢIE FINANCIARĂ, prezentare detaliată, sub formă de tabel, a datelor privind rezultatele unei activităţi economice şi financiare a unui agent economic, a unei ramuri sau economii naţionale. **S.f.** cuprinde şi evaluarea patrimonială, posibilităţile corelate cu obligaţiile financiare exigibile la o anumită dată sau într-o anumită perioadă. Într-o accepţiune mai largă, **s.f.** a unui agent economic cuprinde şi creditele ce se pot contracta şi cuantumul subvenţiilor sau donaţiilor în perioada la care se referă obligaţiile financiare ale unităţii în cauză. **S.f.** a unui agent economic poate fi apreciată şi în funcţie de posibilitatea transformării activului în sume lichide care să fie utilizate pentru stingerea obligaţiilor financiare. **S.f.** se exprimă prin intermediul capacităţii de plată, al solvabilităţii şi al lichidităţii. Pe întreaga economie naţională, **s.f.** se examinează pe baza disponibilităţilor valutare şi a lichidităţii valutare internaţionale, comparativ cu obligaţiile valutare şi în corelaţie cu creanţele ce urmează să se încaseze din străinătate de către stat. În accepţiunea largă, **s.f.** a economiei naţionale cuprinde şi structura pe valute a rezervelor monetare internaţionale, convertibilitatea şi stabilitatea monedei naţionale, echilibrul bugetului de stat şi al bugetelor locale, nivelul şi evoluţia preţurilor, evoluţia nivelului dobânzilor etc. Datele necesare evaluării **s.f.** a economiei naţionale sunt furnizate de balanţa de plăţi externe, de balanţa creanţelor şi a angajamentelor externe, de bugetul public naţional, de alte programe şi documente economice, monetare şi financiare. **V. şi capacitate de plată; lichiditate financiară; lichiditate internaţională; lichiditate patrimonială; solvabilitate.**

„SLIP" DE REASIGURARE, document în care sunt prezentate principalele trăsături ale riscului reasigurat facultativ ce i-ar putea interesa pe reasigurători, motiv pentru care mai este numit şi ofertă de participare la reasigurare. În „s." de r. figurează o serie de elemente cum sunt: ▪numele asiguratului original; ▪riscul acoperit; ▪limita maximă a răspunderii; ▪cota de primă; ▪comisionul de reasigurare; ▪franşizele; ▪diverse alte informaţii menite a contribui la cunoaşterea cât mai exactă a riscului respectiv. Dacă nu este vorba despre o asigurare nouă, în „s." de r. se trec, de regulă, şi date statistice privind rezultatele înregistrate într-o perioadă de minimum cinci ani.

SLUMPFLAŢIE (engl. „slumpflation"), tip de inflaţie, inflaţie accelerată care coexistă cu recesiunea economică, cu scăderea dezastruoasă a producţiei industriale, agricole, a construcţiilor etc.

SOCIETATE, contract prin care două sau mai multe persoane se învoiesc să pună ceva în comun cu scopul de a împărţi foloasele ce ar putea deriva. Orice s. trebuie să aibă un obiect licit, să fie contractată spre folosul comun al părţilor, iar fiecare membru trebuie să pună în comun bani, alte lucruri sau munca sa.

SOCIETATE ANONIMĂ, organizaţie fără nume individual sau colectiv de persoane, în care obligaţiile sociale sunt garantate cu patrimoniul social, iar fiecare membru asociat răspunde proporţional cu valoarea capitalului subscris, exprimat în acţiuni. S.a. poate îmbrăca forma societăţii pe acţiuni şi a societăţii pe părţi de interes. S.a. este condusă de adunarea generală a acţionarilor, având ca organ de gestiune consiliul de administraţie, unde sunt cuprinşi, de regulă, cei mai mari acţionari, respectiv cei care deţin cel mai mare număr de acţiuni. V. şi **societate pe acţiuni.**

SOCIETATE ANONIMĂ DE ASIGURARE PE COTE-PĂRŢI, societate comercială de asigurări al cărui patrimoniu se constituie din depunerile de capital pe care le efectuează asociaţii şi care este divizat în cote corespunzătoare cotelor de participare, ce conferă titularilor respectivi drepturi corespunzătoare cotelor de participare. Asociaţii răspund pentru riscurile preluate de societatea în asigurări doar în limita cotelor lor. Din această cauză, acest fel de societate nu prezintă mare interes pentru asiguraţi.

SOCIETATE BANCARĂ, instituţie bancară care funcţionează pe baza legii privind societăţile comerciale. S.b. nu se poate organiza sub forma societăţii cu răspundere limitată. S.b. poate lua naştere numai pe baza unei autorizaţii eliberate de Banca Naţională a României, care conduce evidenţa tuturor autorizaţiilor emise aflate în vigoare şi care supraveghează respectarea normelor şi principiilor unei concurenţe loiale.

SOCIETATE CEDENTĂ, s. de asigurări care, în baza unui contract de reasigurare, cedează o parte din răspunderea pe care şi-a asumat-o iniţial prin contractul de asigurare. Cedarea în reasigurare a unei părţi din răspunderea asumată de s.c. este determinată de faptul că aceasta nu poate singură să acopere – în caz de producere a riscului – o pagubă de dimensiuni mari sau foarte mari, deoarece nu are un volum corespunzător de prime încasate. Prin cedarea în reasigurare se realizează o nivelare a răspunderilor şi o dispersare a riscurilor atât în timp, cât şi în spaţiu. V. şi **reasigurare; contract de reasigurare.**

SOCIETATE COMERCIALĂ, asociaţie de persoane fizice şi juridice care consimt să încheie un contract prin care se obligă să pună ceva în comun (bani, mijloace de producţie, licenţe, experienţă în domeniul respectiv, hârtii de valoare, diverse bunuri etc.) pentru a constitui un capital social în vederea realizării unor acte de comerţ în scopul obţinerii unui profit. Contractul de societate comercială cuprinde următoarele elemente principale: ▪numele, prenumele, firma etc. persoanelor fizice şi juridice care se asociază; ▪aportul asociaţilor; ▪obiectul activităţii societăţii

comerciale; ▪scopul societății (realizarea de profituri); ▪modul de repartizare a profiturilor (pierderilor) între asociați; ▪precizarea necesității ca toți membrii asociați să participe la realizarea în comun a unor activități comerciale, aceasta fiind expresia voinței lor de a colabora cu drepturi egale la realizarea cu succes a scopului societății. Contractul de societate comercială are următoarele trăsături: ▪la el participă mai multe persoane fizice și juridice care își desfășoară activitatea în interes propriu; ▪reprezintă o uniune de interese care converg către un scop comun (realizarea de profit); ▪este consensual și oneros; ▪are executare succesivă, obiectul și scopul lui realizându-se pe toată durata valabilității contractului. Contractul încheiat de către asociați trebuie publicat în Monitorul Oficial. S.c. trebuie să fie admisă în Camera de Comerț și înscrisă în Registrul Comerțului. S.c. este persoană juridică, ceea ce înseamnă că are un nume pe care și-l trece pe firmă, are o naționalitate proprie (care nu este aceeași cu a asociaților) dată de țara în care își are sediul principal, are un patrimoniu al său format din aportul asociaților, care servește drept gaj general numai pentru creditorii societății; răspunde pentru obligațiile contractuale față de terți; poate fi citată în justiție în nume propriu etc. S.c. are organe proprii de conducere și de control; ea își poate înceta activitatea prin dizolvare, ceea ce înseamnă lichidarea societății.

SOCIETATE COMERCIALĂ DE ASIGURĂRI, s.c. indiferent de forma de proprietate, care își desfășoară activitatea în conformitate cu prevederile legale și care are ca scop final obținerea de profit. S. c. de a. pot fi cu capital de stat, mixt sau privat. Reglementările legale prevăd mărimea capitalului social subscris și vărsat, nivelul obligațiilor pe care și le pot asuma, rezervele de prime și/sau de daune pe care trebuie să și le constituie, modul de organizare a evidenței activității pe care o desfășoară, modul de întocmire și de prezentare a bilanțului și a contului de profit și pierderi, publicarea lor etc. S.c. de a. se constituie cu avizul prealabil al Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor. Pentru obținerea avizului, se depune la comisie o cerere însoțită de următoarele documente: memoriul de fundamentare, care cuprinde prezentarea obiectului de activitate și a bazei financiare; proiectul de contract de societate și de statut; declarația cu privire la capitalul subscris și vărsat, la structura capitalului. Dacă avizul este negativ, solicitanții pot face contestație la Curtea de Apel în termen de 30 de zile de la primire. S.c. de a. poate practica una sau mai multe categorii de asigurări și reasigurări, potrivit obiectului de activitate stabilit prin contractul de societate și statut. Societatea poate practica următoarele categorii de asigurări: ▪de viață; ▪de persoane, altele decât cele de viață; ▪de autovehicule; ▪ maritime și de transport; ▪de aviație; ▪de incendiu și de alte pagube la bunuri; ▪de răspundere civilă; ▪de credite și garanții; ▪de pierderi financiare din riscuri asigurate; ▪asigurări agricole. Capitalul social vărsat la constituire nu poate fi mai mic de 50% din capitalul subscris. S.c. de a. efectuează în mod obișnuit operațiunile de asigurări și de reasigurări în lei, iar în cazul în care își asumă obligații de plată în valută, aceste operațiuni se efectuează în valută. Pentru operațiunile de asigurări de persoane și de bunuri pentru cetățenii români care se deplasează în străinătate plata se face în lei. Societățile de asigurări și cele de reasigurări care practică asigurări de viață sunt obligate să țină conturi distincte pentru această categorie de asigurări, să gestioneze separat fondurile aferente și să facă plăți din aceste fonduri numai pentru asigurări de viață, stabilind rezultatele finale separat de ale celorlalte feluri de asigurări. Societățile de asigurări, societățile de asigurări-reasigurări și cele de reasigurări își pot asuma anual obligații din contractele de asigurări și reasigurări corespunzătoare unui volum de prime care, după deducerea primelor cedate în asigurare, să nu depășească un plafon echivalent cu de cinci ori suma capitalului social vărsat și rezervele de capital. În vederea divizării obligațiilor pe care le preiau prin acceptarea de riscuri, societățile de asigurări-reasigurări și cele de reasigurări pot efectua operațiuni de cedare în reasigurare la alte societăți, în reciprocitate sau unilateral, a unor părți din obligațiile asumate prin contractele încheiate cu asigurați și reasigurați. Societățile comerciale din domeniul asigurărilor pot încheia înțelegeri referitoare la asigurare și alte forme

specifice de cooperare, în vederea asigurării sau reasigurării unor riscuri deosebite, care nu pot fi preluate de o singură societate. De asemenea, societățile comerciale din domeniul asigurărilor se pot asocia în uniuni naționale și pot adera la organisme internaționale cu caracter profesional; ele sunt obligate să-și constituie rezerve de prime pentru asigurările de viață și rezerve de prime și de daune pentru celelalte feluri de asigurări și reasigurări. Rezerva de prime pentru asigurările de viață se stabilește pe baza calculelor actuariale și se administrează separat. În vederea contractării și executării contractelor de asigurări și reasigurări, societățile de asigurări și reasigurări pot folosi agenți de asigurare. Aceste societăți pot fructifica fondurile proprii și cele atrase temporar prin activitatea desfășurată sub forma veniturilor din dobânzi pentru disponibilitățile păstrate în bănci sau case de economii; ele pot investi o parte din capital, din rezervele de capital și din rezervele tehnice în titluri de valoare, în bunuri mobiliare sau imobiliare ori le pot utiliza pentru acordarea de credite instituțiilor cu profil bancar, cu respectarea unui coeficient de lichiditate prevăzut prin statut. Investițiile se pot efectua în lei sau/și în valută. Societățile comerciale din domeniul asigurărilor au obligația să prezinte anual Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor, până la data de 15 aprilie a anului următor, bilanțul și contul de profit și pierderi, aprobate de adunarea generală a acționarilor sau asociaților, însoțite de raportul comisiei de cenzori. Aceste societăți trebuie să respecte avizele și normele organului de stat care se ocupă cu avizarea și supravegherea activității de asigurări și reasigurări. V. și **asigurare; reasigurare**.

SOCIETATE COOPERATIVĂ, s. cu capital la care poate participa un număr nelimitat de membri, având drept scop principal realizarea de beneficii prin organizarea unei întreprinderi de producție, de consum sau de credit. V. și **cooperativă de credit.**

SOCIETATE CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ, formă de **s.** reglementată în Germania sub denumirea de **Gesellschaft mit beschräkter Haftung** și extinsă și în celelalte țări. În esență, obligațiile sociale sunt garantate cu patrimoniul social și cu răspunderea asociaților la aportul de capital al fiecăruia, care este netransmisibil. Caracteristici esențiale: necesită puține formalități la constituire, bilanțul și contul de profit și pierderi nu este publicabil, iar în anumite condiții pot lua forma **societăților mixte** (v.). Țara noastră, pe baze reciproc avantajoase, participă la constituirea unor asemenea **s.** Obligațiile sociale ale **s.** cu **r.l.** sunt garantate cu patrimoniul social; asociații sunt obligați numai la plata părților sociale. Acest gen de societate se constituie prin contract de societate și statut, care se încheie în formă autentică. Contractul cuprinde: ▪numele și prenumele sau denumirea asociaților, domiciliul ori sediul și cetățenia sau naționalitatea acestora; ▪forma, denumirea și sediul societății; ▪obiectul societății; ▪capitalul social subscris și vărsat, cu menționarea aportului fiecărui asociat, în numerar sau în alte bunuri, valoarea lor și modul evaluării, precum și data la care se va vărsa integral capitalul social subscris; ▪asociații care administrează și reprezintă societatea, cu stabilirea limitei puterilor lor; ▪partea fiecărui asociat la beneficii și pierderi; ▪localitățile din țară sau din străinătate unde societatea înființează sucursale ori filiale; ▪durata societății; ▪modul de dizolvare și de lichidare a societății. Prestațiile în muncă și creanțele nu pot constitui aport. Bunurile ce reprezintă aporturi în natură se transmit în momentul constituirii societății. Părțile sociale nu pot fi reprezentate prin titluri negociabile. Administratorii eliberează, la cerere, un certificat constatator al drepturilor asupra părților sociale, cu mențiunea că acesta nu poate servi ca titlu pentru transmiterea drepturilor constatate, sub acțiunea nulității transmiterii. În cazul când, în afară de părți sociale, asociații sau vreunul dintre ei se obligă față de societate și la prestații periodice în natură, contractul de societate va determina conținutul, durata și modalitățile de efectuare a prestațiilor, remunerația cuvenită și sancțiunile împotriva asociaților care nu vor îndeplini obligațiile asumate. Numărul asociaților nu poate fi mai mare de 50. Capitalul social nu poate fi mai mic de 100 000 de lei și se divide în părți sociale egale, care nu pot fi mai mici de 5 000 de lei. Aporturile în natură nu pot reprezenta mai mult de 60% din capitalul social. **S.** cu **r.l.** se înregistrează în Registrul Comerțului în termen de 15 zile, precum și la direcția

generală a finanțelor publice și a controlului financiar din teritoriu. Hotărârile asociaților se iau în adunarea generală. Statutul poate să prevadă ca votarea să se facă și prin corespondență. Adunarea generală decide prin votul reprezentând majoritatea absolută a asociaților și a părților sociale. Fiecare parte socială dă dreptul la un vot. Adunarea generală are următoarele obligații principale: ▪să desemneze pe administratori și cenzori, să-i revoce și să le dea descărcarea de activitatea lor; ▪să decidă urmărirea administratorilor și a cenzorilor pentru daunele pricinuite societății; ▪să aprobe bilanțul contabil și să hotărască repartizarea profitului net; ▪să aprobe modificarea statutului când este cazul. Administratorii sunt obligați să convoace adunarea asociaților la sediul social, cel puțin o dată pe an sau ori de câte ori este necesar. Un număr de asociați sau un asociat care reprezintă cel puțin o pătrime din capitalul social poate cere convocarea adunării generale, relevând și scopul convocării. Societatea are unul sau mai mulți administratori, asociați sau neasociați, numiți prin contractul de societate sau de adunarea generală. Administratorii țin un registru al asociaților în care înscriu numele și prenumele, denumirea, domiciliul sau sediul fiecărui asociat, partea acestuia din capitalul social, transferul părților sociale și orice alte modificări. Administratorii răspund personal și solidar pentru orice daună pricinuită societății. Adunarea asociaților poate alege unul sau mai mulți cenzori. S. cu r.l. nu poate emite obligațiuni. Părțile sociale pot fi transmise între asociați. Transmiterea către persoane din afara societății este permisă numai dacă a fost aprobată de asociați reprezentând cel puțin trei pătrimi din capitalul social. Transmiterea părților sociale trebuie înscrisă în Registrul Comerțului și în registrul de asociați al societății. Această transmitere are efect față de terți numai din momentul înscrierii ei în Registrul Comerțului.

SOCIETATE DE ADMINISTRARE A INVESTIȚIILOR, s. pe acțiuni care are ca obiect de activitate exclusiv administrarea fondurilor deschise de investiții și/sau a societăților de investiții. V. și **fond deschis de investiții; societate de investiții.**

SOCIETATE DE ASIGURĂRI, instituție de tip financiar care, în schimbul unei sume de bani, numită primă de asigurare, se obligă față de asigurat să-l despăgubească în cazul unor daune produse de riscurile preluate în asigurare sau să plătească suma asigurată în cazul asigurărilor de persoane. S. de a. practică mai multe categorii și feluri de asigurări de persoane, de bunuri, de răspundere civilă, interne și externe etc. S. de a. se pot organiza sub diverse forme; ele pot fi cu capital de stat, privat sau mixt.

SOCIETATE DE ASIGURĂRI ANONIMĂ PE ACȚIUNI, organizație, societate de asigurări fără nume individual sau colectiv de persoane, în care obligațiile de asigurări sunt garantate cu patrimoniul social, iar fiecare membru asociat răspunde proporțional cu valoarea capitalului subscris în acțiuni. S. de a.a. pe a. se poate forma în două feluri, și anume: a) pe calea subscripției publice a asociaților, care presupune ca fiecare asociat să subscrie individual, prin act autentic, la contractul de societate întocmit de membrii fondatori. Societatea se constituie numai dacă suma capitalului social este subscrisă în întregime și dacă subscriptorii au vărsat cel puțin 3/10 din capitalul subscris, prin convocarea de către membrii fondatori a primei adunări generale, care dezbate și aprobă actul constitutiv al societății; b) fără a se face apel la subscripția publică, situație în care membrii fondatori subscriu pe cont propriu întregul capital necesar constituirii societății de asigurări, încheind în acest fel și contractul de societate. În ambele modalități, constituirea s. de a.a. poate avea loc numai dacă, alături de actul constitutiv, sunt întrunite următoarele condiții principale: ▪să existe un număr minim de asociați; ▪să existe un capital minim, care să ofere garanția că societatea va putea face față riscurilor preluate în asigurare; ▪subscriptorii să fi depus cel puțin 3/10 din capitalul subscris; ▪actul constitutiv să fie redactat în forma unui înscris autentic și să conțină toate clauzele cerute de lege (denumirea societății, sediul principal și sediile secundare ale societății, obiectul activității, cuantumul capitalului subscris,

numărul şi valoarea acţiunilor, cu precizarea dacă sunt nominative sau la purtător, modul de întocmire a bilanţurilor contabile, de calculare a profiturilor). S. de **a.a.** pe **a.** emite acţiuni şi obligaţiuni, ca titluri sau valori mobiliare ale societăţii. De asemenea, mărirea capitalului societăţii presupune constituirea obligatorie a unei rezerve legale, precum şi o rezervă statutară. Organele societăţii sunt: **adunarea generală a acţionarilor**, constituită din majoritatea acţionarilor şi care este organul suprem al societăţii; deciziile valabil luate sunt opozabile şi acţionarilor rămaşi în minoritate, precum şi celor care au fost absenţi la şedinţă. Dacă se dezbat probleme de importanţă majoră (fuziune, dizolvare înainte de termen, prelungirea duratei de valabilitate a actului constitutiv, diminuarea, majorarea sau reconstituirea capitalului social etc.), numărul minim al acţionarilor prezenţi trebuie să reprezinte ¾ din capital, iar numărul minim al acţionarilor prezenţi în caz de decizie trebuie să prezinte cel puţin ½ din capital. Adunarea generală are plentitudine de competenţă, puterile sale de decizie fiind limitate numai la drepturile intangibile ale acţionarilor (dreptul la dividende, dreptul de a lua parte la administrarea societăţii, dreptul de a participa la controlul gestiunii, dreptul de a se retrage din societate etc.). Adunarea generală ordinară dezbate şi aprobă bilanţul, stabilind dividendele; desemnează administratorii şi cenzorii; aprobă gestiunea administratorilor etc. Adunarea generală extraordinară dezbate prelungirea duratei de valabilitate a societăţii, mărirea capitalului social, emiterea de acţiuni privilegiate, schimbarea sau extinderea obiectului de activitate, mutarea sediului în străinătate, desfiinţarea anticipată a societăţii etc. Consiliul de administraţie este constituit din cei mai mari acţionari, din administratori aleşi dintre acţionari sau dintre persoane din afară şi este organul de gestiune permanentă a societăţii. Membrii consiliului de administraţie se aleg pe termen limitat; ei pot fi revocaţi din funcţie în caz de faliment, incapacitate, interdicţie sau aplicarea unor pedepse. Consiliul de administraţie răspunde în faţa adunării generale pentru modul cum îşi îndeplineşte prerogativele. Adunarea generală alege cenzorii, care sunt organe de supraveghere a gestiunii societăţii şi de control al bilanţului. Cenzorii nu pot fi rude cu administratorii societăţii.

SOCIETATE DE ASIGURĂRI CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ, s. comercială de asigurări, cu un număr limitat de membri, în care capitalul este împărţit în părţi sociale nenegociabile şi ale cărei obligaţii rezultate din contractarea asigurărilor sunt garantate numai prin patrimoniul social de un administrator, fără să aibă un consiliu de administraţie. Membrii societăţii nu-şi pot ceda părţile sociale, iar răspunderea lor este limitată la valoarea părţilor lor sociale. S. de **a.** cu **r.l.** se constituie printr-un contract de societate – înscris autentic ori sub semnătură privată – şi printr-un statut, care precizează: părţile asociate, denumirea, sediul, durata de valabilitate a societăţii, obiectul, capitalul social, numărul şi valoarea părţilor sociale, drepturile şi obligaţiile asociaţilor etc. Înfiinţarea societăţii de asigurări şi modificările aduse contractului de societate şi statutului se dau publicităţii. Părţile sociale ale asociaţilor sunt reprezentate prin certificate emise de administratorii societăţii, reprezentând părţi de interese care se aseamănă părţilor indivize ale coproprietarilor. Părţile sociale ale membrilor societăţii nu pot fi reprezentate prin titluri nominative şi nici prin titluri la ordin. De asemenea, părţile sociale sunt indivizibile, egale, incesibile, nu dau dreptul la mai multe voturi în adunarea generală şi nu pot fi răscumpărate de societate decât în cazul în care aceasta are un drept de preemţiune în cadrul unei cesiuni aprobate; părţile sociale se pot transmite în caz de deces prin succesiune. Organul suprem al s. de **a.** cu **r.l.** este adunarea generală care, în principal, controlează activitatea societăţii. S. de **a.** cu **r.l.** are unul sau mai mulţi administratori care gestionează societatea, numiţi dintre asociaţi sau persoane din afara societăţii, revocabili prin decizia asociaţilor care deţin o anumită cotă din capital sau de către instanţa judecătorească, la cererea oricărui asociat. Activitatea societăţii se controlează permanent de către membrii asociaţi, care au dreptul să ceară administratorului informaţii şi lămuriri privind situaţia patrimoniului, a profiturilor, a pierderilor, precum şi de către cenzori, care reprezintă

organul de verificare a gestiunii societății. S. de a. cu r.l. se poate dizolva din aceleași cauze ca orice societate; lichidarea societății se poate face potrivit prevederilor statutare.

SOCIETATE DE ASIGURĂRI DE TIP MUTUAL, s. care, în conformitate cu prevederile statutului său de organizare și funcționare, efectuează diferite operațiuni de asigurări pentru membrii săi. Societatea are la bază principiul mutualității, are ca scop întrajutorarea membrilor săi și nu urmărește obținerea de profit. Fiecare membru al societății are atât calitatea de asigurat, cât și cea de asigurător. Ca asigurat, fiecare membru participă la formarea fondului comun de asigurare, cu contribuția stabilită anticipat. Din fondul astfel constituit se acoperă daunele provocate bunurilor, în cazul răspunderii civile, și se achită sumele asigurate, în cazul asigurărilor de persoane. La finele anului, contribuțiile se regularizează, adică se măresc sau se micșorează, în funcție de mărimea reală a daunelor și a sumelor asigurate achitate sau rămase de plată. În unele cazuri, aceste societăți de tip mutual primesc subvenții de la stat pentru completarea fondului necesar plății despăgubirilor și a sumelor asigurate. V. și **principiile asigurărilor de persoane, de bunuri și de răspundere civilă.**

SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN COMANDITĂ PE ACȚIUNI, s. de asigurări de tip comercial constituită din asociați comanditari, care participă în principal cu capital, dobândind acțiuni în schimbul vărsămintelor de capital pe care le fac în patrimoniul societății, și asociați comanditați, care administrează societatea de asigurări și contribuie prin munca lor la activitatea acesteia. Creditorii s. de a. în c. pe a. sunt garantați în principal cu patrimoniul acesteia și, în subsidiar, cu responsabilitatea solidară și nelimitată a comanditaților. Acționarii au numai o responsabilitate limitată la valoarea acțiunilor lor. S. de a. în c. pe a. se organizează, funcționează, se dizolvă și se lichidează după aceleași norme ca **societatea de asigurare anonimă pe acțiuni** (v.). Firma societății conține numele comanditaților, ceea ce învederează că există un element personal care o distinge de societatea de asigurări anonimă pe acțiuni. Comanditații administratori își păstrează această calitate pe toată durata existenței societății și au deplină libertate în gestionarea patrimoniului ei. În momentul în care comanditații nu se mai bucură de încrederea majorității comanditarilor, adunarea acționarilor îi poate revoca, în funcție de votul majorității cerute pentru valabilitatea hotărârilor privind modificarea statutului societății. Comanditații astfel revocați din funcția de administratori au dreptul să părăsească societatea și să ceară despăgubiri dacă apreciază că revocarea s-a făcut fără motive temeinice. De asemenea, comanditarii care s-au opus revocării comanditaților au dreptul să se retragă din societate și să pretindă restituirea contravalorii acțiunilor pe care le au.

SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN COMANDITĂ SIMPLĂ, formă de s. de a. în care obligațiile sunt garantate cu patrimoniul social și care este constituită din două categorii de membri: comanditații, care răspund solidar și nemărginit pentru riscurile preluate în asigurare, și comanditarii, care răspund limitat, până la capitalul (aportul social) pe care s-au angajat să-l aducă în societate sub formă de acțiuni sau de părți sociale. Potrivit acestei structuri, societatea se mai numește și **societate în comandită pe acțiuni** (v.). S. de a. în c.s. își desfășoară activitatea sub o firmă socială, în care pot să figureze numai numele și prenumele comanditaților; dacă un comanditar consimte ca numele său să fie trecut pe firma societății, acest fapt are drept consecință pierderea de către el a obligației de răspundere limitată. S. este administrată în mod exclusiv de comanditați care, în limitele prevăzute de statut, sunt liberi să facă toate actele și să adopte toate deciziile pe care le consideră cele mai bune, fără ca asociații comanditari să aibă dreptul să se opună. Dacă un comanditar participă de fapt la administrarea societății, el devine practic comanditat și are aceeași răspundere ca și comanditații. Comanditații pot numai să supravegheze

rațional activitatea, cum ar fi, de exemplu: verificarea registrelor societății, constatarea și semnalarea eventualelor abuzuri în gestiune ale administratorilor și constrângerea autorilor abuzurilor să se retragă din societate. Obligațiile pe care și le-a asumat societatea și riscurile preluate în asigurare sunt garantate în primul rând cu patrimoniul acesteia și numai în subsidiar cu patrimoniile comanditaților. Creditorii societății nu pot acționa sub nici o formă împotriva comanditarilor, deoarece aceștia nu sunt supuși nici obligației de restituire a dobânzilor și a dividendelor încasate cu bună-credință și pe baza unor bilanțuri întocmite în mod obișnuit. Comanditarii care tratează cu terțe persoane în numele societății, cu sau fără procură din partea acesteia, își pierd calitatea responsabilității limitate, ceea ce înseamnă că devin răspunzători cu toate bunurile lor pentru toate datoriile prezente și viitoare ale societății.

SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN NUME COLECTIV, s. de a. comercială de persoane ce se constituie prin asociere, având la bază încrederea reciprocă a unor parteneri ce se cunosc între ei, care au aporturi patrimoniale și iau parte la activitatea societății, realizând fiecare un anumit rol în cadrul ei. Membrii asociați sunt răspunzători în mod solidar pentru datoriile societății, obligându-se în nume colectiv și cu răspundere subsidiară, beneficiind de dreptul de a dezbate problemele societății. Răspunderea solidară și nelimitată a membrilor asociați produce următoarele consecințe: firma socială este formată din numele tuturor asociaților sau numai ale unora dintre ei, cu specificarea că există și alți membri asociați; membrii asociați sunt răspunzători numai pentru obligațiile asumate prin firma socială și sub semnătura administratorilor autorizați ai societății. Membrii asociați au următoarele obligații: să utilizeze capitalul sau bunurile societății numai ca asociați; să folosească din fondurile sociale numai sumele asupra cărora s-a stabilit că pot fi afectate cheltuielilor personale; să nu se angajeze într-o altă societate cu răspundere nelimitată care are același obiect de asigurare și care face aceleași operațiuni de asigurare pe cont propriu. Membrii asociați care nu-și îndeplinesc obligațiile față de societate, care abuzează de semnătura socială sau de capitalul social sau comit fraude în detrimentul societății pot fi excluși din societate; ei rămân însă răspunzători pentru obligațiile asumate de societate până în momentul în care au fost excluși din societate. S. de a. în **n.c.** își încetează activitatea în următoarele cazuri: moartea, interdicția sau incapacitatea oricărui asociat, falimentul.

SOCIETATE DE BURSĂ, forma tipică a intermediarului de bursă, care poate fi o firmă de brokeraj, în cazul în care efectuează numai tranzacții pe contul și pe riscul clienților, fie o firmă de broker/dealer, dacă vinde și cumpără valori mobiliare, atât pe contul și pe riscul clienților, cât și pe contul și pe riscul său. S. de **b.** prestează serviciile de încheiere și de rulare a tranzacțiilor în bursă. Calitatea de s. de b. o pot avea atât societăți financiare, cât și societăți bancare. Ca intermediari bursieri, băncile acționează în numele clienților lor, dar pot transmite ordine și în nume propriu, având răspunderea pentru plata și/sau remiterea titlurilor negociate. Dacă s. de **b.** acționează ca broker (agent de bursă), ea este remunerată cu un comision; dacă are calitatea de dealer (comerciant de titluri), câștigul său se determină ca diferență între prețul de vânzare și cel de cumpărare a titlurilor. V. și **agent de bursă; dealer.**

SOCIETATE DE CONSUM, s. umană, țară care a atins un stadiu avansat de dezvoltare și care oferă un nivel de trai foarte ridicat. În realitate, s. de **c.** tolerează risipa pentru o mică parte a populației și sărăcia pentru marea majoritate a membrilor societății.

SOCIETATE DE DEPOZITARE, s. pe acțiuni care are ca obiect desfășurarea de activități de depozitare pentru **fonduri deschise de investiții** (v.) și/sau pentru **societăți de investiții** (v.).

SOCIETATE DE INVESTIȚII, instituție financiară care se ocupă cu mobilizarea și gestionarea resurselor financiare disponibile de la persoane fizice și juridice și cu plasarea lor în valori mobiliare. S. de i. pot fi autorizate să-și administreze singure fondul de investiții, dacă fac dovada că dispun de resurse, structuri și capacități organizatorice și de conducere adecvate, sau pot încheia în acest scop contracte de administrare cu o societate autorizată în administrarea investițiilor. Resursele financiare ale s. de i. se constituie prin emiterea de titluri proprii – acțiuni – care sunt nominative, negociabile și transferabile în mod liber. S. de i. au obligația să solicite înscrierea la cota bursei de valori. Activitatea s. de i. dă speranța unor profituri mari. V. și **acțiune; obligațiune; societate de bursă; societate deschisă.**

SOCIETATE DE INVESTIȚII COLECTIVE ÎN VALORI MOBILIARE, s. pe acțiuni care are ca obiect de activitate mobilizarea resurselor financiare disponibile de la persoanele fizice și de la cele juridice și plasarea lor în valori mobiliare.

SOCIETATE DE LEASING, s. care are ca obiect de activitate închirierea de mașini, echipamente, instalații etc. legate de operațiuni de **leasing** (v.).

SOCIETATE DE PENSII, societate comercială pe acțiuni care a primit licența, administrează un **fond universal de pensii** (v.) și furnizează anuități. S. de p. poate fi înființată și înregistrată în Registrul Comerțului numai cu autorizarea prealabilă a Comisiei de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii, care îi eliberează și licența pentru administrarea fondului de pensii. Cererea de autorizare se întocmește de fondatorii s. de p. și trebuie însoțită de următoarele documente: ▪proiectul actului constitutiv al s. de p.; ▪declarația de intenție a fondatorilor pentru constituirea societății: ▪dovada că fondatorii dețin resursele financiare necesare în vederea subscrierii și vărsării capitalului social; ▪dovada plății obligațiilor fiscale ale fondatorilor; ▪proiectul regulamentului de organizare a societății; ▪lista fondatorilor; ▪lista candidaților pentru consiliul de administrație; ▪cazierele persoanelor de mai sus; ▪documentația referitoare la custodele activelor fondului; ▪dovada plății taxei pentru cererea de autorizare; ▪documente din care să rezulte situația financiară a fondatorilor în ultimii trei ani; ▪alte documente. În urma examinării documentației, Comisia de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii aprobă sau refuză cererea de autorizare. Decizia de respingere a cererii de autorizare poate fi atacată la instanța judecătorească competentă. S. de p. are ca obiect exclusiv de activitate administrarea fondului, reprezentarea acestuia în raporturile cu terții, furnizarea de anuități, precum și alte activități legate direct de activitatea principală, stabilite de **Comisia de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii** (v.). O s. de p. poate administra un singur fond. O s. de p. nu poate participa la capitalul social al altei societăți de p. Capitalul social al unei s. de p. nu poate fi constituit și nici majorat prin subscripție publică. Acțiunile unei s. de p. sunt acțiuni nominative și nu pot fi transformate în acțiuni la purtător. O astfel de societate nu poate emite acțiuni preferențiale. Capitalul social minim al unei s. de p. este valoarea în lei, calculată la cursul de schimb al Băncii Naționale a României, a sumei de 9 milioane de EURO. Capitalul social al unei s. de p. trebuie să fie subscris și vărsat exclusiv în numerar și integral în momentul constituirii sale. Capitalul social al unei s. de p. nu poate proveni din împrumuturi și nu poate fi în nici un fel grevat de sarcini. S. de p. este obligată să notifice fără întârziere Comisiei de Reglementare și Supraveghere a Societăților de Pensii orice reducere a capitalului social sub nivelul minim prevăzut. S. de p. administrează un fond universal de pensii asigurând: ▪gestionarea operațiunilor zilnice ale fondului; ▪gestionarea și custodia tuturor documentelor privind fondul și membrii săi; ▪transferul de plăți și decontarea cheltuielilor privind operațiunile fondului; ▪colectarea și convertirea contribuțiilor membrilor și actualizarea informațiilor din conturile acestora; ▪administrarea activelor fondului universal de pensii; ▪furnizarea documentelor privind

participarea la fond, notificarea, informarea periodică şi retragerea membrilor din fond; ▪gestionarea relaţiilor cu furnizorul de anuităţi, dacă este cazul, cu custodele şi cu **fondul naţional de garantare a pensiilor**; (v.); ▪elaborarea, prezentarea, depunerea, publicarea şi distribuirea rapoartelor prevăzute în reglementările Comisiei de Reglementare şi Supraveghere a Societăţilor de Pensii; ▪alte activităţi prevăzute de legislaţie şi de reglementările Băncii Naţionale a României şi ale **Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare** (v.). O persoană fizică sau juridică poate fi acţionar la o singură **s. de p.** Persoanele afiliate pot fi acţionari numai la aceeaşi **s. de p.** Membrii consiliului de administraţie al unei **s. de p.** sunt numiţi şi revocaţi de adunarea generală. Membrii consiliului de administraţie trebuie să îndeplinească, pe lângă condiţiile generale, următoarele condiţii suplimentare: ▪să fie absolvenţi ai unei instituţii de învăţământ superior; ▪să aibă experienţă profesională de cel puţin trei ani în domeniul financiar-bancar sau în asigurări. Cel puţin o treime din membrii consiliului de administraţie trebuie să fie licenţiaţi în economie şi în drept. Membrii consiliului de administraţie al unei **s. de p.** nu pot fi membri în consiliul de administraţie: ▪al unei alte **s. de p.**; ▪al custodelui care păstrează activele fondului; ▪al unei persoane afiliate. **S. de p.** răspunde faţă de membrii fondului pentru prejudiciile rezultate din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiilor care îi revin cu privire la administrarea activelor şi la reprezentarea fondului. Încredinţarea executării anumitor obligaţii ale unei **s. de p.** către un terţ nu limitează răspunderea societăţii respective de pensii. **S. de p.** este răspunzătoare pentru recrutarea, instruirea, monitorizarea şi conducerea agenţilor de vânzări. Personalul **s. de p.** este obligat să păstreze secretul profesional. **S. de p.** nu poate utiliza activele proprii pentru: ▪tranzacţionarea sau dobândirea în orice mod de acţiuni, alte valori mobiliare sau drepturi în orice altă entitate, cu excepţia cazului în care achiziţionează o altă societate de pensii; ▪acordarea de împrumuturi şi garanţii; ▪garantarea contractării de împrumuturi, inclusiv emiterea de acţiuni, care depăşesc 10% din valoarea capitalului social. **S. de p.** este obligată să păstreze pe termen nelimitat, sub formă de arhivă, toate documentele şi orice alte evidenţe referitoare la fondul pe care îl administrează. În cazul lichidării **s. de p.**, toate documentele şi orice alte evidenţe referitoare la fondul pe care l-a administrat se păstrează 50 de ani la lichidatorul societăţii.

SOCIETATE DE REASIGURĂRI, **s.** care se ocupă numai de primiri şi cedări în reasigurare. Atât primirile, cât şi cedările în reasigurare efectuate de o **s. de r.** se fac în baza contractului de reasigurare. În general, volumul activităţii **s. de r.** este influenţat de nivelul de dezvoltare a activităţii de asigurare, deoarece orice contract de reasigurare este derivat dintr-un contract de asigurare şi nu poate fi încheiat pentru o sumă care să depăşească suma asigurată. Cea mai mare parte din activitatea de reasigurare (aproape 4/5) este realizată de către instituţii şi societăţi de asigurări şi numai 1/5 se realizează de către societăţi de reasigurări (reasigurători profesionişti).

SOCIETATE DESCHISĂ, **s.** comercială pe acţiuni constituită prin subscripţie publică sau societate comercială pe acţiuni emitentă de valori mobiliare din care cel puţin o categorie face sau a făcut obiectul unei oferte publice promovate cu regularitate şi încheiate cu succes. Spre a deveni **s.d.** printr-o ofertă publică iniţială sau prin subscripţie publică, o societate comercială trebuie să aibă un capital de cel puţin 100 de milioane de lei. Devine **s.d.** o societate pe acţiuni care a făcut o ofertă publică în urma căreia acţiunile oferite au fost subscrise şi plătite de minimum 50 de persoane. Documentele constitutive ale unei **s.d.** nu pot conţine clauze sau prevederi care să limiteze libera transferabilitate a valorilor mobiliare emise de ea. O societate care a făcut o ofertă publică de valori mobiliare convertibile în acţiuni devine **s.d.** în urma conversiei respectivelor valori mobiliare în acţiuni. Societăţile comerciale care se constituie prin subscripţie publică trebuie să prezinte **Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare** (v.) **prospectul de emisiune** (v.) în termen de 60 de zile de la data înmatriculării în **Registrul Comerţului** (v.), în vederea înregistrării în Sistemul de evidenţă a valorilor mobiliare. În cazul în care o societate are la sfârşitul anului

financiar un capital social mai mare de 1 miliard de lei şi mai mult de 500 de acţionari, exceptându-i pe angajaţii respectivei societăţi, care deţin împreună cel puţin 10% din acţiunile aflate în circulaţie, atunci ea este considerată **s.d.** şi trebuie să se înregistreze la Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare şi să se conformeze cerinţelor de informare a publicului stabilite de aceasta, acţiunile sale devenind liber transferabile pe o piaţă secundară organizată. Dacă numărul de acţionari ai unei **s.d.** scade sub 50 de persoane sau când capitalul social se reduce sub limita de 100 de milioane de lei, societatea respectivă va fi considerată **societate închisă** (v.). Situaţia respectivă se comunică Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare pentru radierea înregistrărilor din Sistemul de evidenţă a valorilor mobiliare, iar societatea va fi absolvită de conformarea cu cerinţele de informare a publicului. V. şi **acţiune; obligaţiune; valori mobiliare; ofertă publică.**

SOCIETATE DE VALORI MOBILIARE, intermediar exclusiv de valori mobiliare autorizat de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare, organizat în forma juridică de societate pe acţiuni. **S. de v.m.** realizează activitatea de intermediere prin persoane fizice, angajaţi sau reprezentanţi exclusivi, care acţionează ca agenţi de valori mobiliare. Băncile şi alte instituţii de credit supuse supravegherii Băncii Naţionale a României nu pot efectua operaţiuni de intermediere de valori mobiliare pe cont propriu şi nici pe contul terţilor. Ele pot însă participa la societăţile de valori mobiliare care funcţionează sub supravegherea Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare. Se pot autoriza să intermedieze valori mobiliare numai persoane juridice române. În vederea obţinerii autorizaţiei pentru a efectua intermediere de valori mobiliare, **s. de v.m.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: a) să aibă ca activitate exclusiv intermedierea de valori mobiliare; b) să facă dovada unui minimum de capital subscris şi integral vărsat, cu obligaţia menţinerii unui minimum de capital net care urmează să fie stabilit de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare; c) să se încadreze în coeficienţii de risc cu privire la activitatea sa; d) cel puţin 75% din totalul activelor deţinute să fie recunoscute ca active ale pieţelor de valori mobiliare definite de reglementările în vigoare; e) să nu deţină ea sau acţionarii săi semnificativi nici un fel de participare în altă societate de valori materiale. Membrii consiliului de administraţie sau ai comitetului de direcţie, precum şi agenţii de valori mobiliare ai unei societăţi de valori mobiliare pot deţine acţiuni într-o altă societate de valori mobiliare numai dacă aceasta este o societate deschisă şi are acţiunile înscrise la cotă într-o bursă de valori, cu condiţia ca deţinerile lor individuale şi cumulate să nu depăşească 5%, respectiv 20% din capitalul subscris al unei astfel de societăţi de valori mobiliare, precum şi cu condiţia să nu fie aleşi ca membri ai conducerii unei astfel de societăţi de valori mobiliare. Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare nu acordă societăţii comerciale autorizaţia pentru intermedierea de valori mobiliare dacă: a) societatea comercială se află într-una dintre fazele procedurii de faliment, precum şi în cele premergătoare acesteia sau dacă împotriva predecesorului său legal a fost iniţiată o astfel de procedură; b) societatea comercială a fost exclusă dintr-o bursă de valori; c) oricare dintre acţionarii săi semnificativi, membri ai consiliului de administraţie, personal de conducere sau agenţi de valori mobiliare, se află în situaţie de incompatibilitate, are antecedente penale sau a fost sancţionat de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare cu interzicerea exercitării oricărei activităţi profesionale privind intermedierea de valori mobiliare, pentru perioada în care interdicţia rămâne în vigoare. Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare stabileşte norme de conduită pentru societăţile de valori mobiliare şi pentru persoanele fizice care efectuează tranzacţii în numele acestora ca agenţi de intermediere de valori mobiliare. **S. de v.m.** şi agenţii lor au obligaţia să asigure executarea prioritară a ordinelor clienţilor în cele mai bune condiţii existente pe piaţă, să nu concureze şi să nu manipuleze executarea ordinelor clienţilor, să nu determine executarea acestor ordine în condiţii de preţ şi cost mai puţin avantajoase pentru client decât pentru intermediar sau pentru o persoană implicată. Este interzis **s. de v.m.** şi agenţilor de valori mobiliare să îndeplinească funcţiile şi atribuţiile în situaţie de conflict de interese între

client şi intermediar. Diferendele contractuale dintre s. de v.m., precum şi dintre acestea şi clienţii lor pot fi supuse arbitrajului. S. de v.m. sunt obligate să înregistreze tranzacţiile, mecanismele de control intern, să conducă contabilitatea operaţiunilor şi să prezinte situaţiile financiare lunar şi trimestrial. Orice modificare în activitatea s. de v.m. trebuie aprobată de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare. S. de v.m. nu au dreptul: a) să afecteze în mod artificial raportul liber dintre cererea şi oferta de valori mobiliare prin înregistrarea de tranzacţii fictive sau prin oscilaţii ale preţurilor nebazate pe transfer efectiv de proprietate asupra respectivelor valori mobiliare; b) să efectueze tranzacţii pe cont propriu înainte de a fi executate toate ordinele competitive ale clienţilor pentru valori mobiliare ale aceluiaşi emitent; c) să efectueze tranzacţii pe baza unor informaţii privilegiate şi/sau confidenţiale; d) să efectueze tranzacţii care contravin celorlalte prevederi ale reglementărilor Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare. Comisioanele care se încasează de s. de v.m. sunt fixe sau negociabile. Nerespectarea reglementărilor stabilite poate conduce la suspendarea activităţii societăţii pe o perioadă de la 5 la 90 de zile; în cazuri de falsuri sau abateri grave se anulează autorizaţia de funcţionare a societăţii, ceea ce înseamnă de fapt dizolvarea societăţii respective. Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare poate retrage autorizaţia de intermediere în următoarele cazuri: a) dacă evenimentele ulterioare creează incompatibilitate în obţinerea unei autorizaţii de a efectua intermediere de valori mobiliare; b) în cazurile în care cauzele suspendării nu au fost înlăturate în perioada de suspendare sau, dacă au fost înlăturate, reapariţia lor ar întruni condiţiile pentru o altă suspendare; c) dacă societăţile de valori mobiliare sau agenţii lor au desfăşurat activităţi interzise; d) la cererea părţilor interesate, cu condiţia ca toate creanţele faţă de o astfel de societate de valori mobiliare să fi fost stinse; e) pentru diferite alte cauze. V. şi **Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare.**

SOCIETATE ÎNCHISĂ, s. comercială pe acţiuni ale cărei documente constitutive prevăd restricţii privind libera transferabilitate a acţiunilor sale, interzic orice distribuire de valori mobiliare către public sau o s. care nu îndeplineşte condiţiile stabilite pentru o **societate deschisă** (v.). O s.î. nu poate efectua nici o formă de publicitate pentru vânzarea acţiunilor sale. De asemenea, proprietarii acţiunilor unei s.î. nu pot face nici un fel de publicitate acţiunilor pe care le deţin în vederea vânzării lor. V. şi **acţiune; obligaţiune; emisiune de acţiuni.**

SOCIETATE ÎN COMANDITĂ SIMPLĂ, formă de s. în care obligaţiile sunt garantate cu patrimoniul social şi care este constituită din două categorii de membri: comanditaţii, care răspund solidar şi nemărginit pentru obligaţiile sociale, şi comanditarii, care răspund limitat, până la capitalul (aportul social) pe care s-au angajat să-l aducă în s. sub formă de acţiuni sau de părţi sociale. Potrivit acestei structuri, s. se mai numesc şi s. în comandită pe acţiuni. S. în c.s. (în c. pe acţiuni) se constituie prin contract de societate şi statut. Contractul de societate se semnează de toţi asociaţii sau, în caz de subscripţie publică, de membrii fondatori. Capitalul societăţii nu poate fi mai mic de un milion de lei, iar numărul acţionarilor mai mic de cinci. Contractul de societate şi statutul s. în c.s. se încheie în formă autentică şi trebuie să cuprindă: ▪numele şi prenumele sau denumirea acţionarilor, domiciliul ori sediul şi cetăţenia sau naţionalitatea acestora; ▪denumirea şi sediul societăţii şi al sucursalelor sau al filialelor; ▪forma şi obiectul societăţii; ▪capitalul social subscris şi cel vărsat. La constituire, capitalul social vărsat nu va putea fi mai mic de 30% din cel subscris, dacă prin lege nu se prevede altfel; ▪valoarea bunurilor aduse ca aport în natură în societate, modul de evaluare şi numărul acţiunilor acordate pentru acestea; ▪numărul şi valoarea nominală a acţiunilor, cu specificarea dacă sunt nominative sau la purtător, şi numărul lor pe categorii; ▪numărul, numele, prenumele şi cetăţenia administratorilor, garanţia ce sunt obligaţi să o depună, puterile lor şi drepturile speciale de administrare şi de reprezentare acordate unora dintre ei; ▪condiţiile de valabilitate a deliberărilor adunării generale şi modul de exercitare a dreptului de

vot; ▪numărul, numele, prenumele şi cetăţenia cenzorilor; ▪durata societăţii; ▪modul de distribuire a beneficiilor; ▪acţiunile comanditarilor în societatea în comandită pe acţiuni; ▪operaţiunile încheiate de acţionari în contul societăţii ce se constituie şi pe care societatea urmează să le preia, precum şi sumele ce trebuie plătite pentru operaţiuni.

SOCIETATE ÎN NUME COLECTIV, formă primară de asociere, în care obligaţiile sunt garantate cu patrimoniul social, iar toţi membrii asociaţi răspund solidar şi nelimitat cu toată averea lor prezentă şi viitoare pentru obligaţiile societăţii. **S.** se constituie prin contract între persoane care se cunosc, dată fiind răspunderea considerabilă pe care o au. Contractul de societate, încheiat în formă autentică, trebuie să cuprindă: ▪numele şi prenumele sau denumirea asociaţilor, domiciliul ori sediul şi cetăţenia sau naţionalitatea acestora; ▪forma, denumirea şi sediul societăţii; ▪capitalul social subscris şi vărsat, cu menţionarea fiecărui asociat, în numerar sau alte bunuri, valoarea lor şi modul evaluării, precum şi data la care se va vărsa integral capitalul social subscris; ▪asociaţii care administrează şi reprezintă societatea, cu stabilirea limitei puterilor lor; ▪partea fiecărui asociat la beneficii şi la pierderi; ▪localităţile din ţară sau din străinătate unde societatea înfiinţează sucursale ori filiale; ▪durata societăţii; ▪modul de dizolvare şi de lichidare a societăţii. În termen de 15 zile de la data actului autentic, administratorii sau oricare dintre asociaţi înregistrează contractul de societate la instanţa în a cărei rază teritorială îşi va avea sediul societatea. La înregistrare, judecătorul verifică îndeplinirea condiţiilor, după care dispune înscrierea actului în Registrul Comerţului şi la direcţia generală a finanţelor publice şi a controlului financiar de stat din teritoriul în care societatea îşi are sediul, precum şi publicarea lui în Monitorul Oficial. Societatea devine persoană juridică din ziua înmatriculării în Registrul Comerţului. Înmatricularea se face cu condiţia prezentării dovezii că s-a solicitat publicarea în Monitorul Oficial. Reprezentanţii societăţii sunt obligaţi să depună la Registrul Comerţului semnăturile lor în termen de 15 zile de la data înmatriculării societăţii, dacă au fost numiţi prin contractul de societate, iar cei aleşi în timpul funcţionării societăţii, în termen de 15 zile de la alegere. Dacă societatea înfiinţează o sucursală sau o filială în afara judeţului în care îşi are sediul, administratorii sunt obligaţi să ceară înmatricularea acesteia în Registrul Comerţului din judeţul în care va funcţiona, înainte de începerea activităţii sucursalei sau filialei. Reprezentanţii sucursalei sau filialei vor depune semnăturile lor la Registrul Comerţului. Dacă nu s-au îndeplinit formalităţile de publicitate, oricare dintre asociaţi are dreptul să ceară îndeplinirea acestora sau, dacă societatea nu a fost înmatriculată, dizolvarea şi lichidarea ei. Neîndeplinirea formalităţilor nu poate fi opusă de către asociaţi terţilor. Asociaţii şi toţi cei care, mai înainte de constituirea legală a societăţii, au lucrat în numele ei răspund direct, nelimitat şi solidar pentru operaţiunile societăţii la care au luat parte. Activitatea **s.** se desfăşoară sub firmă socială, iar părţile sociale sunt netransmisibile.

SOCIETATE ÎN PARTICIPAŢIE, formă de organizare a **s.** pe bază de contract, în care părţile se asociază având ca scop realizarea de beneficii şi împărţirea lor. V. şi **asociaţie în participaţie.**

SOCIETATE MIXTĂ, întreprindere care poate lua naştere pe teritoriul ţării noastre sau în străinătate, cu participarea, alături de fondurile româneşti, a fondurilor (capitalurilor) străine, în anumite condiţii stabilite (persoană juridică română, cu participare română). Formă nouă de cooperare economică internaţională între România şi alte ţări. **S.** se constituie potrivit legislaţiei din ţara cu care se cooperează şi cu aprobarea organelor în drept din România, în domeniul producţiei industriale, agricole, construcţiilor, transporturilor, comerţului, turismului, cercetărilor tehnico-ştiinţifice, împreună cu firme sau organizaţii economice din ţări cu sisteme economico-sociale diferite. Ca formă juridică, aceste **s.** pot îmbrăca forma **societăţii cu răspundere limitată** (v.) sau cea a **societăţii pe acţiuni** (v.) nominative, care nu se pot transfera decât numai cu acordul

părților. S. dobândește personalitate juridică numai după înregistrarea ei în Registrul Comerțului. Față de unitățile noastre economice, aceste s. au calitatea de parteneri internaționali. Dezvoltarea s.m. ca forme de cooperare economică internațională se datorează necesității pentru diferite țări de a-și desface mărfurile pe piețele țărilor dezvoltate în cantități și la valori sporite, care să le dea posibilitatea de a plăti contravaloarea produselor importate din aceste țări și să realizeze, în parte, desființarea barierelor vamale sau micșorarea efectelor lor.

SOCIETATE MUTUALĂ DE ASIGURĂRI, persoană juridică civilă ai cărei asociați sunt deopotrivă asigurați și asigurători.

SOCIETATE PE ACȚIUNI, s. comercială al cărei capital este constituit din vărsămintele acționarilor care posedă un anumit număr de **acțiuni** (v.), corespunzător sumei investite de fiecare. În cadrul s. pe a., capitalul se constituie prin vărsămintele acționarilor care răspund numai în limita sumelor depuse (valoarea acțiunilor). Conducerea este asigurată formal de adunarea generală a acționarilor. V. și **acțiune; societate anonimă.**

SOCIETATEA „ASIGURAREA ROMÂNEASCĂ – ASIROM S.A.“, instituție organizată ca societate comercială pe acțiuni, de asigurări-reasigurări, cu un capital social inițial de 3 000 de milioane de lei, deținut deocamdată integral de statul român, care și-a început activitatea la 1 ianuarie 1991. Societatea a preluat de la fosta ADAS activele aferente asigurărilor facultative de viață în sumă de 6 100 de milioane de lei, cele aferente asigurărilor obligatorii, asigurărilor facultative de autovehicule și altor asigurări în sumă de 1 000 de milioane de lei și, în limita acestora, pasivele corespunzătoare, precum și bunurile imobile aparținând ADAS incluse în capital. Preluarea s-a făcut pe baza bilanțului contabil încheiat la 31 decembrie 1990. Societatea s-a înregistrat cu avizul fostului oficiu de supraveghere a activității de asigurare și reasigurare din Ministerul Finanțelor. Scopul societății este desfășurarea activității de asigurări și reasigurări prin acceptarea de riscuri în schimbul plății unor prime de asigurare de către asigurați și, respectiv, reasigurați și prin plata despăgubirilor și a sumelor asigurate în cazul producerii evenimentelor asigurate, în vederea compensării daunelor și a realizării de profituri. Societatea își realizează obiectul de activitate pe baza contractelor încheiate potrivit prevederilor Codului civil, Codului comercial român și actelor normative în domeniul asigurărilor și reasigurărilor; ea poate practica toată gama de asigurări de persoane, de bunuri și de răspundere civilă, precum și asigurări externe. Operațiunile de asigurări și reasigurări se pot efectua în lei și/sau în valută. Societatea poate practica următoarele categorii de asigurări: a) asigurări obligatorii reglementate prin acte normative; b) asigurări facultative, și anume următoarele categorii de asigurări: de viață; de persoane, altele decât cele de viață; de autovehicule; maritime și de transport; de aviație; de incendiu și de alte pagube la bunuri; de răspundere civilă; agricole; de credite și garanții; de pierderi financiare din riscuri asigurate; c) reasigurări pentru toate categoriile de asigurări facultative. Practicând asigurări de viață, societatea este obligată să țină conturi distincte pentru acest fel de asigurări, să gestioneze separat fondurile aferente și să facă plăți din aceste fonduri numai pentru asigurări de viață, determinând rezultatele finale separat de celelalte feluri de asigurări. Societatea își poate asuma anual răspunderi prin contracte de asigurare și/sau reasigurare corespunzătoare unui volum de prime care, după deducerea primelor cedate în reasigurare, să nu depășească un plafon echivalent cu de cinci ori suma capitalului vărsat și a rezervelor de capital. În vederea diminuării răspunderii asumate prin contractele încheiate, societatea poate efectua operațiuni de cedare în reasigurare la alte societăți, în reciprocitate sau unilateral, a unor cote-părți din răspunderile asumate prin contractele încheiate. Societatea poate încheia înțelegeri referitoare la coasigurare, pool și alte forme de cooperare specifice, în vederea asigurării sau reasigurării unor riscuri deosebite, care nu pot fi preluate de o singură societate. De asemenea, societatea se poate

asocia în uniuni naţionale profesionale şi poate adera la organisme cu caracter profesional. Societatea este obligată să-şi constituie rezerve de prime pentru asigurările de viaţă, precum şi rezerve de prime şi de daune pentru celelalte feluri de asigurări şi/sau reasigurări. Prin asigurările de viaţă, rezervele de prime se constituie în baza calculelor actuariale şi se administrează separat. Pentru celelalte feluri de asigurări şi/sau reasigurări, rezervele de prime se constituie din cotele-părţi corespunzătoare riscurilor neexpirate. Rezervele de daune se constituie în baza estimărilor, a datelor statistice sau a calculelor actuariale privind plăţile ce urmează a se efectua în viitor. Aceste rezerve nu pot reprezenta mai puţin de 40% din diferenţa dintre primele încasate şi daunele plătite la asigurările şi/sau reasigurările cu valabilitate în cursul anului. Asiguraţii şi creditorii nu pot urmări rezervele de daune. Pentru operaţiunile efectuate în valută, societatea îşi poate constitui rezervele în lei şi/sau în valută. Rezervele de prime la asigurările de viaţă şi rezervele de daune se scad din venitul brut în vederea determinării profitului impozabil. Societatea poate realiza venituri din dobânzi pentru disponibilităţile păstrate în conturi la bănci sau case de economii; de asemenea, poate investi în România capitalurile, rezervele de capital şi rezervele tehnice în titluri de valoare, în bunuri mobiliare sau imobiliare ori le poate utiliza pentru acordarea de credite băncilor, cu păstrarea unui coeficient de lichiditate. Societatea de asigurări este obligată să prezinte anual Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor, până la data de 30 iunie a anului următor, bilanţul şi contul de profit şi pierderi, aprobate de conducerea societăţii. Societatea are personalitate juridică; este condusă de către adunarea generală a acţionarilor, care alege membrii consiliului de administraţie (din rândurile cărora se alege comitetul de direcţie) şi comisia de cenzori. Cât timp statul este acţionar unic, cenzorii sunt reprezentanţi ai Ministerului Finanţelor. ASIROM are sucursale, filiale, reprezentanţe şi agenţii situate în ţară şi în străinătate. V. şi **Comisia de Supraveghere a Asigurărilor.**

SOCIETATEA COMERCIALĂ „CAROM S.A.“, s. de prestări de servicii în domeniul asigurărilor, cu personalitate juridică, având un capital social iniţial de 20 de milioane de lei, deţinut deocamdată integral de statul român. A luat fiinţă la 1 ianuarie 1991. Scopul societăţii este prestarea de servicii în domeniul asigurărilor, în baza mandatelor primite de la societăţi de asigurări, de la alte persoane juridice, precum şi de la persoane fizice române şi străine, în vederea realizării de profituri. A preluat de la ADAS activitatea de servicii pentru societăţi de asigurări din România şi din străinătate pentru alte persoane juridice, precum şi pentru persoane fizice, privind constatarea, evaluarea daunelor, stabilirea responsabilităţii în producerea acestora şi plata despăgubirilor în cazuri de pagube produse în România, când răspunderea revine unor asiguraţi la societăţi de asigurări din străinătate; de asemenea, în cazurile de pagube produse în străinătate de automobilişti români asiguraţi la societăţi de asigurări din ţara noastră. Un alt obiect de activitate al societăţii îl constituie recuperarea de la societăţile de asigurări a despăgubirilor şi a altor sume în sarcina acestora, potrivit asigurărilor încheiate, precum şi prestarea altor servicii solicitate. Cheltuielile societăţii se acoperă din taxele de mandat pentru serviciile prestate. Se observă că Societatea „CAROM“ S.A. prestează servicii în domeniul asigurărilor solicitate atât de societăţi de asigurări-reasigurări din România, când riscurile preluate în asigurare se produc pe teritoriul altor ţări, cât şi de societăţi de asigurări-reasigurări din străinătate, pentru riscurile produse pe teritoriul ţării noastre. Societatea este condusă de adunarea generală, care alege consiliul de administraţie şi comisia de cenzori.

SOCIETATEA DE ASIGURĂRI-REASIGURĂRI „ASTRA“ S.A., s. comercială pe acţiuni, de asigurări-reasigurări, cu personalitate juridică, cu un capital iniţial de 1 000 de milioane de lei, deţinut integral de statul român, care şi-a început activitatea la 1 ianuarie 1991. Societatea a preluat de la fosta ADAS activele aferente societăţilor mixte cu participarea ADAS din străinătate, precum şi pe cele aferente asigurărilor de bunuri, de răspundere civilă şi operaţiunilor de

reasigurare practicate în relațiile cu străinătatea, în sumă de 3 500 de milioane de lei, și, în limitele acestora, pasivele corespunzătoare, pe baza bilanțului contabil încheiat la 31 decembrie 1990. Scopul societății este desfășurarea activității de asigurări și reasigurări prin acceptarea de riscuri în schimbul plății unor prime de către asigurați și, respectiv, reasigurați și prin plata despăgubirilor și a sumelor asigurate în cazul producerii evenimentelor asigurate, în vederea compensării daunelor și realizării de profituri. Societatea își desfășoară activitatea în toate categoriile de asigurări facultative de bunuri și de răspundere civilă și, în principal, în domeniul asigurărilor de incendiu industrial, al asigurărilor de transport în relațiile cu străinătatea (cale ferată, maritim, aerian). Obiectul de activitate al societății este: a) practicarea asigurărilor facultative: de persoane, altele decât cele de viață; de autovehicule; maritime și de transport; de aviație; de incendiu și de alte pagube la bunuri; de răspundere civilă; de credite și garanții; de pierderi financiare din riscuri asigurate; b) practicarea reasigurărilor în toate categoriile de asigurări de mai sus. Societatea își realizează obiectul de activitate pe baza contractelor încheiate potrivit prevederilor Codului civil, Codului comercial și a celorlalte acte normative care reglementează materia asigurărilor. Societatea este condusă de adunarea generală a acționarilor, care alege consiliul de administrație (din care se alege comitetul de direcție) și comisia de cenzori.

SOCIETATEA FINANCIARĂ INTERNAȚIONALĂ (S.F.I.), organizație financiară a Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare, înființată în anul 1956 prin acordul intervenit între unii membri ai acestei bănci. S.F.I. a acordat împrumuturi din fondurile proprii ori prin mobilizarea de capitaluri internaționale temporar disponibile, pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare. Împrumuturile se acordă fără garanție guvernamentală și au drept scop dezvoltarea sistemului privat, încurajarea mișcării capitalului privat spre țările slab dezvoltate și în curs de dezvoltare și constituirea de piețe de capital în aceste țări. Începând din 1961, **S.F.I.** face și investiții directe în țările în curs de dezvoltare. Conducerea și serviciile **S.F.I.** sunt comune cu cele ale băncii. V. și **Asociația Internațională de Dezvoltare; Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.**

SOCIETATEA NAȚIONALĂ PENTRU COMPENSARE, DECONTARE ȘI DEPOZITARE A VALORILOR MOBILIARE, instituție specializată care oferă în mod centralizat servicii de custodie și facilități pentru înregistrarea în formă dematerializată (prin intermediul calculatoarelor) a transferurilor drepturilor de proprietate ale acționarilor. V. și **piața capitalurilor; piața extrabursieră.**

SOCIETĂȚI DE ASIGURĂRI MULTINAȚIONALE, s. de asigurări internaționale care, în momentul constituirii, se fondează pe elemente fără caracter național, deoarece capitalul provine de la asociați din diferite țări și, în unele cazuri, au mai multe sedii în diverse țări. S. de **a.m.** nu au legătură juridică cu o anumită țară și deci nu sunt supuse vreunei legislații naționale. Litigiile care se pot naște din interpretarea și aplicarea actelor constitutive sunt scoase parțial sau total de sub jurisdicția instanțelor naționale și sunt date spre soluționare unor instanțe internaționale.

SOCIETĂȚI-FIICE, s. pe acțiuni care se găsesc sub controlul altor societăți pe acțiuni mai mari, dar care își păstrează independența juridică. Acest control se realizează prin cumpărarea de către marile societăți a acțiunilor societăților mici. Dobândind un pachet de acțiuni de control, societatea mare devine societate-mamă în raport cu societatea de sub controlul ei.

SOCIETY FOR WORLDWIDE INTERBANK FINANCIAL TELECOMMUNICATION (SWIFT), s. internațională interbancară care numără peste 3 500 de bănci și alte instituții financiare, membre operaționale din 85 de țări. La 7 septembrie 1992 au fost conectate la

această societate următoarele bănci din România: fosta Bancă Română de Comerț Exterior, Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Agricolă, Societée Générale – sucursala București. Zilnic se transmit prin rețea, în medie, peste 1 500 000 de mesaje, numărul maxim de mesaje transmis fiind de peste 1 800 000. Rețeaua permite membrilor SWIFT să facă schimb de mesaje referitoare la tranzacțiile bancare, precum și de alte informații financiare. Practic, se pot transmite prin rețea majoritatea mesajelor privind operațiunile financiar-bancare: acreditive, incasouri, ordine de plată simple, extrase de cont, garanții, arbitraj valutar etc. De asemenea, în beneficiul băncilor membre, SWIFT a dezvoltat și alte facilități, cum sunt: sistemul de compensare internă, transferul de date între bănci, punctarea automată a extraselor de cont, confirmări privind recepționarea mesajelor transmise. Principalele avantaje oferite de sistem utilizatorilor sunt: ▪o deosebită siguranță în transmiterea, integritatea și confidențialitatea mesajelor; ▪costuri reduse de exploatare; ▪un grad mare de automatizare, facilitat de standardizarea mesajelor (practic, mesajele construite de către fiecare bancă au aceeași structură); ▪rapiditate mare în transmisie; ▪un înalt grad de fiabilitate a accesului la rețea (99,8%).

SOCOTEALĂ, operațiune de calcul numeric prin care se stabilește un rezultat scontat, așteptat sau neașteptat.

SOLD 1. Diferență între totalurile celor două părți ale unui cont. Diferența dintre totalul sumelor debitoare și al celor creditoare ale unui cont. Dacă totalul sumelor debitoare este mai mare decât totalul sumelor creditoare, soldul contului este debitor, iar în caz contrar, soldul este creditor. Conturile de activ au întotdeauna sold debitor, iar cele de pasiv au sold creditor. **S.** servește la închiderea conturilor (la soldare, balansare, echilibrare). Pentru aceasta, soldul debitor se înscrie la partea de credit, iar soldul creditor se înregistrează la debit. În acest fel, totalul sumelor debitoare este egal cu totalul sumelor creditoare, altfel spus contul se balansează. **S.** stabilit la finele lunii sau ale unei perioade de gestiune se numește sold final, iar cel de la începutul lunii sau al noii perioade de gestiune se numește sold inițial. **2.** Rest de plată sau de încasat la încheierea exercițiilor financiare, în urma compensării obligațiilor cu creanțele băneşti reciproce între două persoane fizice sau juridice. **3.** Cantități rămase dintr-o marfă sau din mai multe categorii de mărfuri. **4.** Diferența dintre două coloane ale unei balanțe sau ale unui buget.

SOLD ANUAL AL BUGETULUI LOCAL, veniturile realizate în plus față de cheltuielile bugetare cu care se poate încheia executarea unui buget local la data de 31 decembrie a fiecărui an. Soldurile anuale ale bugetelor locale se repartizează ca venituri în aceleași bugete pe anul următor. În cazurile în care rezultă eventuale diferențe în plus sau în minus după ce se încheie exercițiul bugetar, comparativ cu soldurile prevăzute la bugetele locale, aceste diferențe se regularizează.

SOLD BUGETAR, diferența constatată în cursul **anului bugetar** (v.) între veniturile și cheltuielile bugetare. **S.b.** reprezintă practic venituri bugetare încasate și încă necheltuite. **V. excedent bugetar.**

SOLD GENERAL AL DEPUNERILOR LA C.E.C., suma totală a depunerilor populației la C.E.C., care rămâne în permanență la dispoziția acestei instituții de credit, cu toate fluctuațiile zilnice ale depunerilor și restituirilor. **S.g.** a crescut de la un an la altul datorită creșterii veniturilor nominale ale populației, dezvoltării și perfecționării rețelei operative și a activității C.E.C. și ca urmare a dezvoltării spiritului de economisire și de bună gospodărire a banului. **V. și operațiunile Casei de Economii și Consemnațiuni.**

SOLD MEDIU PE LIBRET, v. INDICATORI AI EFICIENȚEI ACTIVITĂȚII C.E.C.

SOLDURI ANUALE EXCEDENTARE ALE BUGETELOR LOCALE, excedente cu care se încheie bugetele locale. Aceste solduri se utilizează în ordine pentru: rambursarea eventualelor împrumuturi nelichidate din anii precedenți și plata dobânzilor aferente; din suma rămasă se rezervă și se varsă o cotă de 50% la fondul de tezaur județean, respectiv al municipiului București, după caz, iar diferența se constituie ca **fond de rulment** (v.) propriu, care poate fi utilizat, temporar, pentru acoperirea unor eventuale goluri de casă, a unor decalaje între veniturile și cheltuielile anului curent.

SOLDURI TRANZITORII, fonduri bănești care s-au constituit și folosit în cadrul bugetelor județelor și al municipiului București. Ele aveau menirea să acopere eventualele goluri temporare de casă ce se puteau ivi în timpul executării bugetelor locale din cauza nerealizării integrale și la termen a unor venituri. Cuantumul s.t. se stabilea în fiecare an cu prilejul dezbaterii și adoptării bugetului de stat. Aceste solduri se constituiau din resursele bugetului de stat sub formă de împrumuturi temporare. Pe măsura realizării veniturilor respective, s.t. se reîntregeau, ajungând în cuantumul pe care l-au avut la începutul anului. S.t. se restituiau bugetului de stat până la finele anului; în prezent sunt abrogate.

SOLICITARE DE ECHILIBRARE, cerere expresă întocmită de agent și adresată investitorului de a readuce contul de siguranță la limita de echilibru prin plata de echilibrare.

SOLIDARITATE, natură a unui raport de obligații care se naște între mai mulți creditori și un singur debitor sau între un singur creditor și mai mulți debitori. În primul caz se realizează o **s. activă**, iar în cel de-al doilea o **s. pasivă**. Când se realizează s. activă, oricare dintre creditori poate cere executarea integrală a obligației, plata liberându-i față de toți creditorii. S. pasivă constă în aceea că oricare dintre debitori este ținut să execute obligația integral, eliberându-i de plată pe toți debitorii. Între debitorul care a plătit și ceilalți debitori nu se mai aplică s.

SOLVABIL, persoană fizică sau juridică ale cărei mijloace bănești și materiale sunt suficiente pentru a-și stinge complet și prompt obligațiile față de creditor.

SOLVABILITATE 1. Capacitatea unei persoane fizice sau juridice de a plăti la scadență datoriile față de creditorii săi. 2. Situație a unui debitor care dispune de suficiente bunuri în patrimoniul său pentru a fi în măsură să-și îndeplinească obligațiile la scadență. S. este capacitatea agentului economic de a evita o stare de încetare a plăților. S. se stabilește pe baza informației cu privire la situația debitorului ale cărui bunuri au o valoare mai mare sau cel puțin egală cu obligațiile de acoperit, precum și la posibilitățile efective ale unei unități economice de a acoperi cu promptitudine obligațiile curente cu disponibilitățile din cont și cu încasările curente. Un agent economic este solvabil când suma activelor investite în mijloace fixe, active circulante, creanțe certe, resurse bănești etc. este mai mare sau cel puțin egală cu totalul pasivelor reprezentând obligații față de partenerii de contracte, salariați, bugetul public național, bancă. Agentul economic poate fi solvabil chiar dacă, la un moment dat, nu are capacitate de plată. Lipsa capacității de plată și a lichidității financiare poate fi temporară, dacă se bazează pe o solvabilitate certă a agentului economic. S. unei unități economice este organic dependentă de calitatea activității sale economice și financiare. S. se asigură numai prin desfășurarea unei activități eficiente, din care se obține profit. Pierderile de patrimoniu conduc mai devreme sau mai târziu la starea de insolvabilitate. S. este un indicator important care se determină după următorul calcul:

în care:

S = solvabilitate;

$\sum A$ = total active;

S_n = stocuri neutilizabile;

C_i = clienți incerți;

$\sum D$ = datorii totale

D_{ep} = diferențe de conversie pasiv.

S. este acceptată când, pe total, rata este supraunitară, iar ponderea tuturor datoriilor nu depășește 50% față de totalul activului. V. și **capacitate de plată; bonitate financiară; lichiditate financiară.** ❖ **S. patrimonială,** indicator care se determină prin raportarea capitalului social la totalul elementelor patrimoniale constituite din creditele societății, inclusiv capitalul social, efectuându-se următorul calcul:

$$S_p = \frac{C_s \cdot 100}{E_p + C_s},$$

în care:

S_p = solvabilitate patrimonială;

C_s = capital social;

E_p = elemente patrimoniale constituite din creditele societății.

Se apreciază că acest indicator este pozitiv când se apropie de 100%, dar nu mai puțin de 50%.

SOLVABILITATE EXTERNĂ, capacitatea unei unități economice, a unei bănci, a unui stat de a dispune de valuta necesară efectuării plăților în străinătate, în cuantumurile și la termenele stabilite.

SOLVABILITATE GENERALĂ, indicator financiar care caracterizează capacitatea de plată curentă a unei unități economice și care se determină astfel:

$$S_g = \frac{A_t}{O_t} \cdot 100,$$

în care:

S_g = solvabilitate generală;

A_t = activ total;

O_t = obligații totale către terți.

Dacă indicatorul reprezintă cel puțin 30%, s.g. se consideră satisfăcătoare.

SOMAȚIE, înștiințare scrisă trimisă debitorului de către creditor, direct sau prin serviciul executorilor judecătorești, prin care se cere executarea de bunăvoie a unei obligații ajunse la scadență. De la data primirii s., debitorul este considerat în întârziere și i se pot aplica majorări de întârziere, amenzi și **executarea silită** (v.).

SOMAȚIE DE PLATĂ, document emis de organele fiscale ale Ministerului Finanțelor, ce se trimite contribuabililor care au întârzieri în plata impozitelor și a taxelor la bugetul de stat sau la bugetele locale. **S. de p.** se trimite debitorului cu trei zile înainte de ziua fixată pentru declanșarea procedurii de executare silită. S. de p. cuprinde în mod obligatoriu datele de identificare a debitorului, sumele datorate pe fiecare categorie de venit bugetar sau venit al bugetelor fondurilor speciale, cu menționarea, după caz, a majorărilor de întârziere aferente, calculate și evidențiate până la data când se face comunicarea.

SORTIMENT, nomenclatura de materiale, produse etc. care fac parte din același sort. Concordanța dintre volumul și sortimentul producției unei întreprinderi, precum și obiectivele dezvoltării întregii economii naționale reprezintă una dintre sarcinile principale ale elaborării programului economic al întreprinderii. ❖ S. **minimal obligatoriu de mărfuri,** cantitatea minimă de articole și grupe de mărfuri care trebuie să se găsească în permanență spre vânzare în magazinele de desfacere cu amănuntul.

„SPARGEREA RISCURILOR", defalcarea sau separarea riscurilor preluate în diferite asigurări facultative, care se încheie de către diferite societăți comerciale care produc și, respectiv, comercializează mărfuri. De pildă, dacă astăzi se încheie o singură asigurare împotriva riscurilor de incendii, alte calamități, acte de tâlhărie, furt, spargere a geamurilor unui magazin etc., în viitor se pot încheia asigurări separate pentru fiecare dintre aceste riscuri. Evident că în aceste asigurări distincte pe riscuri și primele de asigurare se calculează separat și sunt desigur mai mici decât la asigurarea comună pentru toate aceste riscuri. În S.U.A., defalcarea numită **„s.r."** s-a dovedit a avea rezultate pozitive atât pentru asigurați, cât și pentru asigurători. **V. și risc; risc asigurat.**

SPECIALIZARE BUGETARĂ, principiu al bugetului de stat potrivit căruia veniturile se înscriu în bugetul de stat după sursele de proveniență, iar cheltuielile se prevăd pe categorii, pe destinații, aprobate de către Parlamentul țării. Acest mod de cuprindere în bugetul statului a veniturilor și a cheltuielilor creează condiții optime pentru executarea veniturilor și mai ales pentru respectarea disciplinei financiare în executarea cheltuielilor bugetare. Practic, **s.b.** se realizează cu ajutorul **clasificației bugetare** (v.).

SPECIMEN DE SEMNĂTURĂ, model, mostră de semnătură a persoanelor autorizate care au dreptul să semneze documente pentru efectuarea operațiunilor din conturile întreprinderilor, instituțiilor, cooperativelor etc. deschise la bancă. **S. de s.** este o componentă obligatorie a documentelor bancare (cecuri, cereri de plată etc.). Dreptul de a semna documente băneşti şi de decontare este conferit anumitor persoane cu funcții de conducere în unitățile economice și instituții. Documentele bancare trebuie să cuprindă ștampila titularului și două semnături; dreptul la prima semnătură îl are conducătorul unității economice, al instituției, al cooperativei etc. sau o altă persoană desemnată de el; dreptul la cea de-a doua semnătură îl are șeful compartimentului financiar-contabil. La deschiderea conturilor în bancă, toți titularii de cont trebuie să prezinte fișa cu specimene de ștampilă și de semnături ale persoanelor împuternicite să semneze documentele bancare. Fișele cu **s. de s.** cuprind câte două semnături cu cerneală ale celor două persoane; aceste fișe se depun la bancă în două exemplare și se autentifică de directorul unității bancare.

SPECULANT, persoană care face speculă, afacerist. **V. și speculă.**

SPECULATOR, persoană care efectuează sistematic operațiuni de bursă în cadrul cărora adoptă o poziție expusă riscurilor. S. cumpără bunuri imobiliare, petrol, devize etc. nu pentru nevoi proprii, nici pentru a face comerț, ci numai în speranța de a obține un profit prin revânzare, care să fie superior efectuării altor operațiuni. S. se bazează pe intuiție, pe șansă sau pe gustul pentru risc,

şi nu pentru servicii aduse societăţii. S. sunt de mai multe feluri: unii care exploatează variaţiile de curs de la o zi la alta; alţii care exploatează fluctuaţiile de curs faţă de media înregistrată pe o perioadă mai îndelungată. Există speculatori la termen lung, care exploatează variaţiile de curs realizate pe perioade mari, şi speculatori permanenţi. La o bursă, nu toţi speculatorii au o prezenţă continuă.

SPECULAŢIE 1. Tranzacţie financiară, bursieră, economică, comercială, înşelătorie etc. bazată pe fluctuaţiile de preţuri (cursuri) ale pieţei (bursei), din care se realizează un profit. 2. Efectuarea unei serii succesive de operaţiuni de cumpărare sau vânzare de valori materiale sau de titluri în scopul realizării unui profit prin revânzarea sau recumpărarea lor. Când se cumpără valori la un curs (preţ) scăzut pentru a se revinde mai târziu la un curs ridicat, s. se numeşte „à la hausse" (la urcare), iar când se vinde o valoare la un curs ridicat pentru a se recumpăra mai târziu la un curs scăzut, s. se numeşte „à la baisse" (la scădere). S. este o sursă de profit bazată pe variaţia preţului aceluiaşi obiect; cumpărare sau vânzare efectuată nu în vederea unei cerinţe imediate, ci pentru a profita de o diferenţă de curs; constă în a prevedea sursele de câştig, pentru a le obţine, şi riscurile de pierdere, pentru a le evita. ❖ **S. de bursă**, tranzacţii de vânzare-cumpărare cu hârtii de valoare şi mărfuri efectuate la bursă în scopul obţinerii unui profit cât mai mare din diferenţa de curs. S. de b. are loc în special sub formă de tranzacţii pe termen, care se încheie nu prin furnizare de mărfuri sau hârtii de valoare, ci prin plata diferenţelor. S. de b. se practică pe scară largă de către băncile mari care furnizează bani şi dispun ce să cumpere. ❖ **S. valutară**, tranzacţii efectuate cu valutele străine pe pieţele valutare în scopul obţinerii unui profit din diferenţa de curs. Obiectul preferat al tranzacţiilor sunt valutele de hârtie ale căror cursuri sunt supuse unor fluctuaţii mari. Speculaţia valutelor comportă două aspecte: unii speculanţi joacă pentru scăderea cursului valutelor, iar alţii pentru creşterea cursului acestora. Scăderea cursului se obţine prin vânzarea valutei pe termen, speculanţii obligându-se ca la scadenţă să predea cumpărătorilor o anumită sumă, după cursul stabilit în momentul vânzării. La scadenţă, astfel de tranzacţii se încheie, de regulă, nu prin predarea valutei, ci prin achitarea de către partea care a pierdut a diferenţei de curs. În situaţia în care cursul valutei a scăzut, speculanţii vânzători care au jucat pentru scădere vor fi în câştig, în timp ce în cazul creşterii cursului vor câştiga speculanţii care au jucat pentru urcare. V. şi **bursă.**

SPECULAŢII CU VALORI MOBILIARE, vânzări-cumpărări succesive de titluri financiare pentru a câştiga din creşterea sau scăderea cursurilor în timp. Speculaţia se bazează pe ceea ce se preconizează că va exista în viitor relativ la situaţia cursurilor bursiere; ea are caracteristice riscul asumat şi profitul scontat. La bursă acţionează **speculatorii** (v.) care au în vedere fluctuaţiile mari ale cursurilor; ei cumpără când cursurile au tendinţă de creştere şi vând când cursurile manifestă tendinţă de scădere. Riscul asumat se poate solda cu câştiguri sau cu pierderi. Speculaţiile bursiere sunt: a) à la baisse (la scădere), când se mizează pe scăderea cursului; speculatorul realizează un câştig egal cu diferenţa dintre cursul de vânzare, care este mai mare şi se încasează la vânzare, şi preţul mai mic cu care îşi răscumpără titlurile; b) à la hausse (la creştere), când se mizează pe creşterea cursului titlurilor, câştigul reprezentând diferenţa dintre cursul de cumpărare, care este mai mic, şi cursul de vânzare, care este mai mare şi pe care îl poate obţine mai târziu. S. cu v.m. îndeplinesc următoarele funcţii: a) regularizează cererea şi oferta de titluri financiare, precum şi preţurile lor; b) susţine cursul unor active financiare; c) stimulează spiritul de iniţiativă şi de inventivitate. Din aceste funcţii rezultă că profitul realizat de speculator nu constituie o îmbogăţire fără justă cauză, ci o remunerare pentru munca depusă, pentru serviciile prestate. Nu întotdeauna s. cu v.m. îşi justifică utilitatea, deoarece conduce la mari perturbaţii.

SPECULĂ, infracțiune care constă în: ▪cumpărarea în scop de revânzare a unor produse; ▪cumpărarea unor produse în scopul prelucrării și vânzării la un preț mult mai mare decât costul prelucrării; ▪exercitarea ca îndeletnicire a comerțului fără autorizație; ▪împrumutare de bani cu dobândă ca îndeletnicire ori cu dobândă mai mare decât cea legală sau primirea de dobândă la dobândă.

SPIRALA SALARIU-PREȚ, concepție, operațiune economică potrivit căreia creșterea salariilor duce la creșterea prețurilor, prin creșterea costurilor de producție, fapt ce duce, la rândul său, la alte creșteri de salarii, deoarece salariații urmăresc să-și mențină puterea de cumpărare etc. Mecanismul spiralei salariu-preț este legat de conceptul de inflație prin creșterea costurilor de producție. **V. și inflație.**

SPONSOR, orice persoană fizică sau juridică din România sau din străinătate care efectuează o **sponsorizare** (v.) potrivit prevederilor legale. Persoanele fizice și juridice din România nu pot efectua activități de sponsorizare din resurse primite de la bugetul de stat sau din bugetele locale. S. sau beneficiarul poate aduce la cunoștința publicului sponsorizarea numai prin promovarea numelui, a mărcii ori a imaginii sale.

SPONSORIZARE, activitate care se desfășoară pe baza unui contract încheiat între sponsor și beneficiar, care consimt asupra resurselor financiare și bunurilor materiale care se acordă sub formă de sprijin, precum și asupra duratei sponsorizării. Dacă s. se realizează în bunuri materiale, acestea se evaluează prin contractul de s. la valoarea lor reală din momentul predării lor către beneficiar. De s. poate beneficia orice persoană juridică de utilitate publică, cu sediul în România, care desfășoară sau urmează să desfășoare o activitate cu caracter direct umanitar, filantropic, cultural, artistic, educativ, științific, religios, sportiv sau care este destinată protecției drepturilor omului și educației civice ori calității mediului înconjurător. Concret, poate beneficia de s.: orice persoană juridică nonprofit cu sediul în România, ce desfășoară sau urmează să desfășoare o activitate care – conform legii – poate fi sponsorizată; orice persoană fizică domiciliată în România sau care aparține spiritualității românești, a cărei activitate se înscrie în prevederile de mai sus și care este recunoscută de către o persoană juridică nonprofit, constituită legal în țară sau în străinătate. Este necesar să fie anunțate numerele ziarelor, revistelor și emisiunile de radio și televiziune sponsorizate. Nu este permis ca sponsorul sau beneficiarul să efectueze reclamă comercială anterioară, concomitentă sau ulterioară activității de s., în favoarea sponsorului sau a altor persoane decât beneficiarul. Persoanele juridice și fizice române care efectuează s. beneficiază de reducerea **bazei impozabile** (v.) cu echivalentul sponsorizării, dar nu mai mult de 5% din venitul impozabil, cu excepția veniturilor din salarii, dacă este vorba de persoane fizice. Persoanele juridice și fizice străine care datorează statului român, potrivit legislației în vigoare, un impozit pentru un venit realizat în România, dar care efectuează sponsorizări în domeniile menționate, beneficiază de reducerea venitului impozabil cu echivalentul în lei al sponsorizării, calculat la cursul de schimb valutar al zilei la data efectuării plății, însă nu mai mult de 5% din venitul impozabil. Beneficiarii sponsorizării sunt scutiți de plata taxei pe valoarea adăugată asupra veniturilor încasate din s. De aceste avantaje beneficiază și sponsorii care întrețin monumente și alte așezăminte istorice. De înlesnirile de mai sus nu beneficiază: ▪persoanele fizice care se sponsorizează reciproc; ▪sponsorizarea de către rude sau afini, până la gradul al IV-lea inclusiv; ▪sponsorul care, în mod direct sau indirect, urmărește să direcționeze activitatea beneficiarului. În caz de neacordare a facilităților, se pot adresa contestații la direcțiile generale ale finanțelor publice și ale controlului financiar de stat. Contestațiile se depun în termen de 30 de zile de la data când organele de specialitate ale Ministerului Finanțelor au comunicat soluțiile la cererile de acordare a facilităților. Înaintarea contestației nu suspendă obligația

sponsorului de virare la bugetul statului sau la bugetele locale, după caz, a sumelor datorate cu titlu de impozit sau taxe vamale. Contestațiile sunt supuse unei taxe de timbru de 2% calculată la suma contestată. Dacă se admite contestația, taxa de timbru se restituie. Partea nemulțumită de decizia privind soluția contestației se poate adresa instanței judecătorești în termen de 15 zile, a cărei soluție rămâne definitivă.

STABILIREA DESPĂGUBIRII DE ASIGURARE, operațiune care se realizează în cadrul asigurărilor de bunuri după producerea riscului asigurat și după efectuarea constatării și a evaluării pagubei. Modul concret de **s. a d.** de **a.** diferă în funcție de principiul de răspundere a asigurătorului care se aplică în cazul bunului respectiv și, de asemenea, în funcție de felul bunurilor care fac obiectul asigurării. **V. și despăgubirea de asigurare; răspunderea proporțională; răspunderea după primul risc; răspunderea limitată.**

STABILIREA PAGUBEI, operațiune care intervine în cadrul asigurărilor de bunuri după producerea riscului asigurat și după constatarea cauzelor și a împrejurărilor în care s-a realizat acesta. În **s.p.** este foarte important să se departajeze riguros exact pagubele produse de riscurile asigurate de cele care sunt urmarea unor cauze necuprinse în asigurare. Modul de **s. a p.** diferă în funcție de felul bunurilor care fac obiectul asigurării. Ca regulă generală, nu se poate admite ca volumul pagubei să fie mai mare decât valoarea bunului în momentul producerii riscului asigurat, dacă este vorba despre o pagubă totală, sau decât costul reparațiilor, în cazul pagubelor parțiale. **V. și pagubă; valoarea clădirii în momentul producerii riscului asigurat.**

STABILIREA PENSIEI, complex de operațiuni, calcule care se efectuează de către organele competente pentru determinarea cuantumului pensiei. Compartimentele financiar-contabile din întreprinderi și instituții au obligația să întocmească dosarul de pensionare, care cuprinde **carnetul de muncă (v.)** și alte documente necesare pentru stabilirea dreptului la pensie al solicitantului. **S. și acordarea p.** se fac pe baza cererii persoanei îndreptățite, a mandatarului desemnat de acesta, cu procură specială, a tutorelui sau a curatorului acesteia. Cererea de pensionare, împreună cu actele doveditoare, se depune la casa teritorială de pensii în raza căreia se află domiciliul asiguratului. În cazul în care la data îndeplinirii condițiilor de pensionare solicitantul nu este încadrat în muncă sau contractul de muncă este încheiat cu o persoană fizică, atunci el va înainta cererea de pensionare însoțită de actele necesare la casa teritorială de pensii. Dacă lipsește carnetul de muncă, se pot folosi alte înscrisuri cu care să se poată dovedi vechimea în muncă, salariul tarifar, alte venituri salariale. Persoanele care au lucrat în străinătate trebuie să dovedească faptul că au contribuit la fondul asigurărilor sociale de stat sau că există convenții de asigurări sociale semnate de statul român cu statul pe teritoriul căruia s-a prestat munca. În dosarul de pensionare se cuprinde și vechimea în muncă (stagiul de cotizare) exprimată în ani întregi; fracțiunile de șase luni și mai mari se întregesc la un an, iar cele mai mici se neglijează. Dosarul de pensionare se înaintează de persoana juridică, cu cel puțin 90 de zile anterior datei pensionării, la casa teritorială de pensii. **S.p.** pentru pierderea capacității de muncă necesită expertizarea medicală a solicitantului de către **comisiile de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă (v.)** de pe lângă cabinetele și oficiile de expertiză medicală și de recuperare a capacității de muncă, organizate în cadrul policlinicilor teritoriale, care emit decizii de încadrare într-un grad de invaliditate sau resping cererea de încadrare în grade de invaliditate. În cazul în care comisia de expertiză admite cererea și dispune încadrarea într-un grad de invaliditate, unitatea la care este salariată persoana în cauză are obligația să înainteze dosarul de pensionare în termen de 30 de zile de la data primirii deciziei de încadrare într-un grad de invaliditate. Dosarul de pensionare a urmașilor cuprinde acte din care să rezulte: ▪numărul urmașilor; ▪vârsta copiilor și a soției (soțului); ▪situația școlară a copiilor; ▪numărul anilor de căsătorie; ▪numărul copiilor născuți și

aflați în îngrijire. Dosarul se înaintează la casa teritorială de pensii în termen de 30 de zile de la data decesului susținătorului. V. și **dosar de pensionare; calcularea pensiei.**

STABILITATEA BANILOR, îndeplinirea în bune condiții a funcțiilor banilor, care asigură menținerea sau creșterea puterii de cumpărare a banilor pe o perioadă îndelungată. O monedă este cu atât mai stabilă și mai puternică, cu cât cantitatea de mărfuri și servicii ce se poate cumpăra cu o unitate monetară sau cu aceeași sumă fixă de bani crește de la o perioadă la alta. S.b. constituie una dintre condițiile esențiale și necesare ale dezvoltării economiei și ale ridicării nivelului de trai, ea fiind un barometru sensibil ce caracterizează situația oricărei economii naționale. Orice tulburare de mai mare amploare a procesului de producție și de circulație a mărfurilor duce, inevitabil, și la perturbări în circulația banilor. Îndeplinirea în bune condițiuni a funcțiilor și a rolului banilor reclamă cu necesitate ca aceștia să fie stabili. Stabilitatea monedei impune, printre altele, existența și menținerea unui raport just între cantitatea de mărfuri aflată pe piață și masa monetară existentă în circulație. În vederea atingerii acestui scop, statul trebuie să dispună de suficiente rezerve de mărfuri și de aur, prețurile stabilite să reflecte cheltuielile sociale de producție, iar nivelul lor să exercite o influență puternică și eficientă asupra nivelului acestora de pe piața țărănească. Acțiunea legilor economice și dezvoltarea economiei naționale îi conferă monedei o stabilitate continuă, fac ca moneda națională să fie sănătoasă și permit o creștere a puterii ei de cumpărare. S.b. este asigurată de următorii factori: ▪politica economică, socială, financiară și monetară a statului; ▪creșterea producției în toate sortimentele și asortimentele, sporirea produsului național brut și, pe această bază, a veniturilor bănești ale populației; ▪echilibrul general economic, financiar, monetar și valutar al țării; ▪creșterea calității și cantității de mărfuri și servicii puse pe piață (prestate) la prețuri stabile; ▪determinarea corectă, reală, a prețurilor mărfurilor, a tarifelor lucrărilor și serviciilor, menținerea la același nivel și chiar reducerea lor; ▪stabilirea și păstrarea unei corelații juste între creșterea productivității muncii sociale, reducerea costurilor de producție, a cheltuielilor de circulație și creșterea salariilor și a celorlalte venituri bănești ale populației; ▪destinația productivă a majorității cheltuielilor bugetului de stat, precum și întocmirea, executarea și încheierea echilibrată a acestuia; ▪politica de credite bancare, prin care, cu ajutorul aparatului bancar, se mobilizează capitalul disponibil din economie și se pune la dispoziția agenților economici și a cetățenilor pentru un anumit timp, fără să se recurgă la emisiunea de bani; ▪extinderea plăților fără numerar (a viramentelor) efectuate prin unitățile bancare; ▪desfășurarea corespunzătoare a operațiunilor de încasări și plăți din economie; ▪dezvoltarea și îmbunătățirea activității C.E.C. și a băncilor care atrag, păstrează și folosesc disponibilitățile bănești ale agenților economici și ale populației; ▪rezervele de aur ale statului, din care se plătesc, în anumite cazuri, și unele mărfuri importate, ceea ce contribuie la creșterea cantității de mărfuri puse pe piață; ▪rezervele valutare ale statului și întărirea cursului monedei naționale în raport cu alte valute; ▪modul cum se efectuează emisiunea de monedă, cum sunt reglementate circulația bănească și retragerea banilor din circulație.

STABILITATEA IMPOZITELOR, principiu general al impozitării care constă în menținerea la același nivel a randamentului impozitelor în toate fazele ciclului economic. Randamentul impozitului stabil nu trebuie să crească simultan cu creșterea producției și a veniturilor în fazele de înviorare și avânt și nici să scadă în fazele de criză și depresiune ale ciclului economic. Practic însă, se constată că încasările din impozite nu au stabilitate ca urmare a evoluției produsului național brut, a producției și a desfacerilor, ceea ce se reflectă de facto automat și în volumul încasărilor din impozite. De asemenea, acest principiu reclamă ca legislația fiscală să fie stabilă o perioadă cât mai îndelungată.

STABILIZARE BĂNEASCĂ, totalitatea măsurilor întreprinse de un stat şi de organismele sale financiar-bancare pentru asigurarea stabilităţii puterii de cumpărare şi a stabilităţii cursului valutei naţionale. **S.b.** are loc, în mod obişnuit, după o perioadă de inflaţie, fiind reclamată de necesitatea lichidării surplusului de bani din circulaţie şi de încetarea emisiunii suplimentare de bani de hârtie. Metodele de stabilizare folosite sunt dependente de gradul de depreciere a banilor, de amploarea inflaţiei, de situaţia economică a ţării şi de obiectivele politice, economice şi sociale urmărite etc. **V. şi deflaţie; devalorizare; revalorizarea banilor.**

STABILIZARE MONETARĂ, v. STABILIZARE BĂNEASCĂ.

STAGFLAŢIE, stagnare, scăderea activităţii economice care coexistă cu o puternică inflaţie şi cu creşterea şomajului; coexistenţă a inflaţiei cu stagnarea sau cu recesiunea economică ce se manifestă în relaţiile economice dintre ţări. S. se manifestă începând din anii 1960, generalizându-se după anul 1970, şi dovedeşte permanentizarea inflaţiei în condiţiile crizei generale. Ea agravează şi mai mult criza economică din cauza faptului că, în condiţiile inflaţiei şi stagnării, creşterea economică nu mai poate fi încurajată printr-o politică economică expansionistă, iar inflaţia nu mai poate fi combătută pe calea **deflaţiei** (v.).

STAGIU DE COTIZARE, perioadele de timp în care persoanele au plătit contribuţii de asigurări sociale în sistemul public naţional de asigurări sociale din România, precum şi în alte ţări, în condiţiile stabilite prin acordurile sau convenţiile internaţionale la care România este parte. **S. de c.** cuprinde practic totalitatea lunilor în care s-a plătit contribuţia la bugetul asigurărilor sociale de stat atât de către asigurat, cât şi de către angajator sau, după caz, numai de asigurat. În luna în care asiguratului i s-a reţinut contribuţia de asigurări sociale, iar angajatorul nu şi-a achitat contribuţia în calitatea sa de contribuabil, **s. de c.** ce se ia în calcul reprezintă o treime din luna respectivă. Constituie **s. de c.** şi perioada în care persoana a beneficiat de prevederile Decretului-lege nr. 118/1990, cu modificările ulterioare, precum şi timpul util la pensie realizat de agricultori pe baza Legii nr. 80/1992, cu modificările ulterioare, şi cel realizat anterior. Se asimilează **s. de c.** perioadele necontributive, numite perioade asimilate, în care asiguratul: ▪a beneficiat sau beneficiază de drepturi de asigurări sociale, cu excepţia celor în care a primit pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă, anticipată, anticipată parţială, de urmaş; ▪a urmat cursurile de zi ale învăţământului superior, pe durata normală a studiilor respective, cu condiţia absolvirii acestora; ▪a satisfăcut stagiul militar ca militar în termen sau ca militar cu termen redus, pe durata legal stabilită; ▪a fost concentrat, mobilizat sau în prizonierat. Asiguraţii care au absolvit mai multe instituţii de învăţământ superior beneficiază de asimilarea ca **s. de c.** a unei singure perioade de studii, la alegere. Perioadele asimilate se valorifică numai pentru obţinerea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă, de invaliditate şi de urmaş. **S. de c.** se certifică asiguraţilor anual, din oficiu, de către Casa Naţională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale, prin casele teritoriale de pensii. **S. de c.** se certifică şi la cererea asiguraţilor, contra cost, oricând în timpul anului. **V. şi vechime în muncă.**

STALII, numărul de zile necesar pentru încărcarea şi descărcarea unei nave, acordat încărcătorului sau descărcătorului prin contractul de navlosire sau potrivit uzanţelor, din şi în care nava se află la dispoziţia navlositorului şi care sunt cuprinse în preţul navlului în afara zilelor de călătorie. **S.** se stabilesc în funcţie de specificul mărfurilor ce urmează a fi încărcate sau descărcate, de regiunile unde se îndeplinesc aceste operaţiuni, de uzanţele şi de posibilităţile traficului din porturi etc. Pentru ca **s.** să poată începe, este necesar ca nava să fi sosit în portul şi la locul indicat pentru încărcare sau descărcare, să fie pregătită pentru aceste operaţiuni, iar comandantul navei să fi înmânat încărcătorului sau descărcătorului documentele necesare. Timpul

de s. se poate stabili în zile calendaristice consecutive (când se iau în calcul toate zilele, inclusiv sărbătorile legale), în zile lucrătoare (când se iau în calcul numai zilele lucrătoare, excluzându-se duminicile şi sărbătorile legale) sau în zile lucrătoare pe timp favorabil ori în alt mod. După numărul de zile care se iau în calcul, s. pot fi **reversibile** şi **ireversibile.** În primul caz, se ia în calcul timpul global aferent operaţiunilor de încărcare-descărcare, iar în cel de-al doilea caz, se ia în calcul, separat, timpul aferent pentru operaţiunile de încărcare şi descărcare, zilele respective neputând fi cumulate. În timpul de s., armatorul nu este îndreptăţit să pretindă nici o plată suplimentară pentru aşteptare. V. şi **contrastalii; supercontrastalii.**

STANDARD-AUR, sistem bănesc potrivit căruia aurul este folosit ca măsură a valorii şi ca mijloc de circulaţie şi în care există posibilitatea convertibilităţii libere a bancnotelor în aur. Sistemul bănesc **s.-a.** constă în: a) monedele de aur se bat în mod liber; b) unitatea bănească are un conţinut în aur bine determinat şi invariabil; c) semnele băneşti sunt liber convertibile în aur; d) aurul circulă liber între ţări. În urma primului război mondial sistemul **s.-a.** a fost înlocuit cu sistemul **s.-a. lingouri.** Potrivit acestui sistem, pe piaţă nu circulau monedele de aur, însă bancnotele erau convertibile numai în lingouri de aur. Mai târziu, într-o serie de ţări a fost introdus sistemul **s.-a. devize,** potrivit căruia bancnotele erau convertibile în valute ale altor state. În ultimele două sisteme (**s.-a. lingouri** şi **s.-a. devize**) erau asigurate libertatea importului şi a exportului de aur, precum şi libertatea operaţiunilor valutare. Criza economică mondială din anii 1929-1933 a determinat ţările să renunţe definitiv la toate formele **s.-a.**

STAND-BY, procedură de creditare în relaţiile internaţionale, linie de credit prin care se asigură cu anticipaţie împrumutul, cu respectarea unui anumit plafon.

STARE DE ÎNCETARE A PLĂŢILOR, situaţie care declanşează procedura falimentului şi care evidenţiază imposibilitatea debitorului de a-şi onora obligaţiile. S. de î. a p. presupune neplata datoriilor ajunse la scadenţă, însă nu orice neplată este considerată o asemenea stare. Debitorul are dreptul să refuze plata şi pentru alte motive decât imposibilitatea de plată, ca de exemplu: convingerea sa că nu datorează plata, că nu s-a îndeplinit scadenţa etc. Pentru a fi reală şi pentru a fi luată în considerare, s. de î. a p. trebuie să rezulte din fapte directe, concrete, cum ar fi recunoaşterea de către debitor, **protestarea cambiilor** (v.), sau din unele fapte indirecte, ca de exemplu neonorarea unor obligaţii comerciale asumate, încheierea unor tranzacţii ruinătoare etc. S. de î. a p. nu necesită ca activul patrimoniului debitorului să fie mai mic decât pasivul său. Această stare poate să survină chiar şi atunci când activul depăşeşte pasivul, dacă elementele de activ nu pot satisface în permanenţă cerinţele de acoperire a pasivului (elementele de activ nu sunt lichide sau sunt investite în operaţiuni pe termen lung etc.). De asemenea, depăşirea activului de către pasiv nu conduce întotdeauna la ivirea s. de î. a p., debitorul având posibilitatea să solicite credite bancare. V. şi **faliment.**

STAT, titular al puterii şi suveranităţii în ţară, cu un teritoriu inalienabil, precum şi al dreptului de proprietate asupra principalelor mijloace de producţie. S. este subiect de drept de sine stătător în raporturile la care participă în nume propriu prin Ministerul Finanţelor sau prin alte organe stabilite de lege. Statului nu i se aplică normele care definesc persoana juridică. Potrivit prevederilor legii, s. dobândeşte în proprietate bunurile fără stăpân şi succesiunile vacante.

STATISTICA FINANCIARĂ, parte componentă a statisticii economice, organizată pe verigile sistemului financiar-bancar, care se ocupă cu culegerea şi prelucrarea datelor privitoare la fenomenele financiare. În sens larg, **s.f.** colectează şi prelucrează informaţiile referitoare la formarea şi la folosirea tuturor resurselor ţării. V. şi **sistemul financiar şi bancar.**

STATUT, act constitutiv al unei societăți comerciale, în care se prevede forma juridică de înființare, condițiile de organizare și de funcționare.

STINGEREA DATORIEI PUBLICE, diminuarea, reducerea treptată și lichidarea îndatoririlor statului față de subscriptorii la împrumuturile de stat. Există mai multe căi pentru stingerea, adică pentru rambursarea sau reducerea datoriei publice. Stingerea împrumuturilor de stat presupune restituirea sumelor împrumutate, adică răscumpărarea titlurilor de credit de la deținătorii lor. De regulă, statul își asumă obligația de a rambursa numai împrumuturile pe termen. Statul este liber să restituie sau nu și împrumuturile perpetue (cele fără termen de rambursare). Există împrumuturi care se restituie integral la o singură scadență și împrumuturi care se restituie eșalonat într-o anumită perioadă. În primul caz, trebuie să se efectueze foarte multe plăți, putându-se crea greutăți financiare statului, care este nevoit să pună în circulație mereu sume de bani, precum și dificultăți de ordin administrativ. Ca să evite astfel de dificultăți, statul are posibilitatea să răscumpere la bursă, anticipat, înscrisurile care urmează să devină scadente sau să răscumpere aceste înscrisuri eșalonat într-o anumită perioadă. Împrumuturile amortizabile (rambursabile) prevăd obligația pentru stat de a achita într-un număr de ani, pe lângă dobânda stabilită, câștigurile etc. prevăzute în contractul de împrumut și capitalul împrumutat. **S.d.p.** se realizează de regulă prin **amortizarea împrumuturilor de stat,** care constă în rambursarea capitalului împrumutat în anumite fracțiuni într-un anumit interval de timp. Amortizarea reduce treptat masa datoriei publice, precum și sumele dobânzilor pentru împrumutul încă nerambursat. Amortizarea (rambursarea) împrumuturilor de stat se face în mod frecvent pe următoarele căi: **stabilirea și plata anuităților; trageri la sorți; răscumpărări la bursă. Amortizarea împrumuturilor prin anuități** constă în aceea că, după expirarea câtorva ani de la contractarea împrumutului, statul începe să achite o parte din capitalul împrumutat, precum și dobânda, câștigurile etc. Anuitatea este formată din partea de capital (amortismentul), dobânda și câștigurile pe care statul se obligă să le plătească anual. La împrumuturile perpetue, anuitatea este o sumă unitară care cuprinde numai renta pe care statul o plătește deținătorilor de titluri. Anuitățile pot fi egale ca mărime pe toată durata rambursării împrumutului ori în sume inegale, respectiv în rate regresive sau progresive. Anuitățile se stabilesc separat pentru fiecare împrumut și conduc la reducerea datoriei statului de la an la an. Amortizarea prin anuități este puțin folosită deoarece comportă multe cheltuieli administrative și nu prea este agreată de creditori, care își primesc capitalul treptat și fracționat. Amortizarea împrumuturilor poate fi **obligatorie** și **facultativă.** La **amortizarea obligatorie,** statul își asumă obligația să ramburseze împrumutul contractat la o anumită dată, folosind în acest scop diferite procedee, ca de exemplu: **rambursarea la o dată unică,** numită scadență, când statul rambursează integral împrumutul respectiv, și **rambursarea eșalonată,** care se folosește în cazul împrumuturilor pe termen lung. **Amortizarea facultativă** se practică în cazul împrumuturilor perpetue, care nu presupun obligația statului de a rambursa, însă la care plătește numai renta perpetuă sau dobânda. În realitate, se practică și o altă formă de amortizare neprevăzută de legislație, numită amortizare **indirectă** și **automată,** care se realizează prin deprecierea monedei, cu deosebire prin inflație. **Amortizarea prin trageri la sorți** se folosește pentru restituirea împrumuturilor contractate cu un număr mare de creditori. Prin legea de lansare a împrumutului, statul stabilește și valoarea obligațiunilor amortizabile anual prin trageri la sorți. Fiecare titlu de împrumut se rambursează integral la o singură tragere la sorți. Tragerile la sorți de amortizare sunt de mai multe feluri, și anume: trageri la sorți cu plata titlurilor la valoarea nominală; trageri la sorți progresive, când plata se face după o scară crescândă, progresivă. Amortizarea prin anuități și cea prin trageri la sorți se folosesc pentru stingerea împrumuturilor cu termene de rambursare. Împrumuturile pe termen lung se rambursează de regulă la scadențele stabilite; statul poate face rambursarea și cu anticipație. **Amortizarea prin răscumpărare la bursă** a titlurilor împrumutului

este calea de stingere care se foloseşte în cazurile în care legea împrumutului prevede că acesta nu se poate rambursa înainte de scadenţă sau într-o anumită perioadă de timp. Răscumpărarea titlurilor la bursă se poate face după o tabelă uniformă, care arată suma ce trebuie amortizată într-un an, sau prin cumpărarea la bursă, după o scară crescândă în decursul anilor. De asemenea, se poate folosi amortizarea facultativă într-un număr de ani, amortizarea combinată prin trageri la sorţi şi cumpărarea la bursă, amortizarea prin trageri la sorţi, prin plata cu cote crescânde a împrumuturilor, fără dobândă. Împrumuturile de stat se rambursează din: ▪fondul special de amortizare; ▪resurse bugetare destinate acestui scop; ▪excedente bugetare. Împrumuturile de stat se pot stinge şi ca urmare a incapacităţii de plată, a deprecierii monetare, precum şi prin repudierea obligaţiilor financiare asumate de stat. Deprecierea monetară este un procedeu eficace şi frecvent folosit pentru diminuarea şi stingerea datoriei publice interne, deoarece oricât ar fi de mare fenomenul deprecierii, statul rambursează împrumuturile la valoarea nominală asupra căreia plăteşte şi dobânzile, câştigurile etc. Deprecierea, inflaţia monetară diminuează şi chiar desfiinţează datoria publică internă. Deţinătorii de titluri sunt afectaţi, şi un nou împrumut lansat de stat nu mai are succes. Trebuie totuşi spus că deprecierea, inflaţia nu sunt fenomene permanente. Există şi perioade de stabilitate sau de depreciere monetară foarte slabă. Contracararea deprecierii monetare, a inflaţiei se poate face prin **indexarea împrumuturilor de stat** (v.). Incapacitatea de plată a statului se poate datora pierderii războiului, crizei economice şi financiare, unei politici economice, sociale, financiare şi valutare inadecvate etc. Ca urmare, statul promite creditorilor săi că le va achita o parte din datoria sa veche într-o anumită perioadă, sub denumirea de **arierate** (v.) **financiare.** Statul poate folosi anumite procedee pentru a nu-şi ţine angajamentele asumate anterior pe următoarele căi: **bancruta propriu-zisă,** care este un procedeu arbitrar prin care statul repudiază (anulează) o parte sau toate datoriile sale, nu mai recunoaşte datoriile anterioare. De pildă, guvernul sovietic a repudiat datoria publică contractată de regimul ţarist. Tot aşa au procedat, după al doilea război mondial, guvernele Cubei, Republicii Populare Democrate Coreene ş.a.; **concordatul,** care este o convenţie între stat şi creditorii săi prin care se reduce capitalul împrumutat sau/şi dobânzile împrumutului; **sistemul „funding“,** care presupune capitalizarea dobânzilor pentru care se remit deţinătorilor noi titluri; **conversiunea datoriei publice** sau a unei părţi din ea, ce constituie operaţiunea financiară prin care statul propune deţinătorilor de titluri să aleagă între rambursarea capitalului nominal al titlurilor şi o reducere a dobânzii. Dacă se acceptă reducerea dobânzii, are loc o **novaţiune a împrumutului,** prin care statul, pentru acelaşi capital, emite titluri cu o dobândă mai mică, corespunzătoare nivelului dobânzii de pe piaţă. Statul poate folosi şi **reconversiunea,** care constă în revenirea la condiţiile iniţiale în care a fost lansat un împrumut de stat sau modificarea ori schimbarea încă o dată a condiţiilor (termen, dobândă, garantare, rambursare etc.) împrumutului stabilit prin conversiune. În domeniul împrumuturilor, statul poate recurge şi la **consolidarea forţată,** care reprezintă transformarea datoriei flotante (a bonurilor de tezaur) cu scadenţă de până la un an într-un împrumut pe termen lung de 30 de ani – împrumut consolidat – fără consimţământul deţinătorilor de titluri. Pentru **s.d.p.** statul poate folosi **amortizarea împrumutului cu monedă depreciată.** Statul poate emite hârtie monedă cu curs forţat şi s-o folosească pentru amortizarea datoriei publice. În acest scop emite bancnote şi cumpără titluri de credit la bursă. Ministerul Finanţelor are competenţa să ofere compensaţii pentru titlurile de stat emise în formă materială, care au fost pierdute, furate, distruse sau deteriorate, cu condiţia ca titlul de stat să fie identificabil prin serie, număr şi descriere, iar deţinătorul să fi efectuat opoziţia sau publicarea cerută de lege. V. şi **datorie publică; emisiunea (lansarea) împrumutului de stat; împrumut de stat.**

STINGEREA OBLIGAŢIEI, încetarea obligaţiei prin plată, compensare, executare silită, scăderea obligaţiei în caz de insolvabilitate, deces, dispariţie, prescripţie. S.o. operează numai

pentru viitor; ea păstrează efectele produse de raportul juridic de obligație la data stingerii sale legale. Spre deosebire de transmiterea obligației, **s.o.** determină încetarea completă și față de toate părțile a raportului juridic respectiv.

STINGEREA OBLIGAȚIEI FISCALE, încetarea drepturilor de creanță ale statului asupra plătitorului de impozit, taxă etc. **S.o.f.** poate avea loc prin următoarele căi și modalități: a) **plata impozitelor și a celorlalte obligații** față de bugetul de stat și bugetele locale. Plata se face, după caz, prin virament, în numerar, prin depunerea sumelor lichide la organele financiare, la unitățile C.E.C., prin cec, expediere prin mandat poștal etc. Momentul **s.o.f.** este data depunerii sumei, a apariției acesteia în extrasul de cont sau a depunerii sumei la poștă prin mandat poștal; b) **compensarea,** care are loc atunci când din plățile exigibile la o anumită scadență sunt deduse sumele plătite în plus la bugetul de stat sau la bugetele locale la scadențele anterioare; c) **scăderea debitului contribuabilului** în caz de insolvabilitate sau dispariție a debitorului, pe baza unui proces-verbal de insolvabilitate, potrivit normelor de drept comun; d) **anularea,** care poate avea loc datorită unor măsuri cu caracter general prin care se anulează obligațiile fiscale ale diferitelor categorii de contribuabili. Anularea poate fi dispusă de organele financiare prin decizie de soluționare a contestațiilor privind impozitele și taxele. Această anulare poate fi parțială sau totală; e) **prescripția,** care constă în trecerea unei anumite perioade de la nașterea și înregistrarea obligației fiscale. Prescripția poate fi reglementată prin acte normative speciale sau se execută normele juridice cu aplicabilitate generală privind prescripția extinctivă.

STOC, totalitatea bunurilor materiale existente la o întreprindere, cooperativă etc., folosite pentru asigurarea continuității producției. ❖ **S. activ, s.** care cuprinde asigurările facultative de viață contractate, existente la sfârșitul anului, cu plata primelor de asigurare la zi. Cunoașterea **s.a.** este importantă din mai multe puncte de vedere. În primul rând, **s.a.** poate fi utilizat pentru calcularea gradului de cuprindere în asigurare, prin raportarea sa fie la numărul populației asigurabile, fie la numărul total al salariaților. În al doilea rând, **s.a.** servește la efectuarea unor comparații care permit aprecierea mișcărilor produse în structura stocului total de asigurări de la un an la altul, atât la nivelul societății de asigurări, cât și la fiecare sucursală a acesteia în parte. Creșterea numărului asigurărilor aflate în **s.a.** în anul curent față de anul precedent este un aspect de ordin pozitiv. **V. și grad de cuprindere în asigurare; stoc total de asigurări.** ❖ **S. cu mișcare curentă, s.** ce se constituie din piese de schimb existente în bazele de aprovizionare sau în întreprinderi, care la data controlului se constată că pe ultimii doi ani reprezintă ieșiri de peste 50% din stocul existent. ❖ **S. curent, s.** ce se constituie din anumite cantități de materii prime, materiale, combustibil și din celelalte active circulante necesare desfășurării normale și fără întrerupere a procesului de producție în intervalul de timp dintre două aprovizionări succesive. Mărimea **s.c.** depinde de cuantumul consumului mediu zilnic și de mărimea intervalului mediu dintre livrările consecutive. Cuantumul consumului mediu zilnic se determină pe baza datelor prevăzute în programul de producție, în planul costurilor de producție și în fișa tehnologică. Intervalul mediu dintre două aprovizionări consecutive se determină pe baza fișei de magazie și a contractelor economice, folosindu-se următoarea formulă:

$$\bar{I} = \frac{\sum I \cdot C}{\sum C},$$

în care:

$\bar{I}$ = intervalul mediu dintre aprovizionări;

I = intervalul de timp dintre aprovizionări;

C = cantitățile intrate sau contractate.

S.c. constituie partea cea mai importantă a stocurilor de active circulante pentru producție care se reînnoiesc permanent și sistematic cu noi materii prime, materiale etc. primite de întreprindere. S.c. ating un nivel maxim în zilele primirii de materii prime, materiale etc. și descresc pe măsura folosirii lor în producție până în ziua sosirii noului lot de materii prime, când aceste stocuri se prezintă la un nivel minim. Cuantumul stocului depinde de organizarea și de proporțiile producției, de intervalele dintre aprovizionările cu materii prime, materiale, combustibil etc., aflându-se într-o relație direct proporțională cu mărimea acestor intervale. Astfel, cu cât vor fi mai mici intervalele dintre aprovizionări, cu atât vor fi mai mici și stocurile, ceea ce va contribui la accelerarea vitezei de rotație a activelor circulante. S.c. se determină după formula:

$$S_c = T_m \cdot q_z; \quad q_z = \frac{Q_a}{360},$$

în care:

S_c = stocul curent;

Q_a = consumul anual de materie primă, materiale auxiliare etc. normat, necesar pentru îndeplinirea planului;

T_m = intervalul mediu dintre două aprovizionări consecutive, calculat pe baza termenelor certe calendaristice prevăzute în contracte sau pe baza intervalului mediu dintre aprovizionările efective;

q_z = consumul mediu zilnic rezultat din împărțirea consumului din anul curent la 360 de zile.

Finanțarea acestui stoc se face în proporție de 50%, ca urmare a faptului că unitățile economice primesc materii prime și materiale de la mai mulți furnizori și la termene diferite, ceea ce înseamnă că foarte rar poate să coincidă zilele achitării tuturor furnizorilor. Pentru unitățile economice care folosesc un număr restrâns de materii prime procurate de la câțiva furnizori, s.c. se poate finanța cu mai mult de 50%. ❖ **S. de condiționare,** s. constituit din cantitatea de materii prime, materiale, combustibil etc. necesară pentru asigurarea continuității procesului de producție al unităților economice, atunci când este necesară pregătirea prealabilă a elementelor respective de active circulante spre a fi introduse în fabricație, în vederea obținerii calității cerute de procesul tehnologic al producției. Majoritatea elementelor activelor circulante sosite la întreprinderea cumpărătoare nu pot fi folosite imediat, din mers, în procesul de producție, ci sunt supuse în prealabil unor operațiuni de sortare, curățare, uscare, analiză de laborator etc., în scopul obținerii calității reclamate de procesul de producție. Există și cazuri când materiile prime sosite nu corespund întocmai necesităților producției și, de aceea, se supun în prealabil unor prelucrări (sortare, îndreptare, tăiere, tratare cu anumite substanțe, stingerea varului și păstrarea lui în groapă la întreprinderile de construcții, uscarea lemnului în industria de mobilă etc.). Timpul pentru care se constituie stocul este determinat de numărul de zile necesar efectuării operațiunilor de îmbunătățire, iar mărimea lui depinde de cuantumul consumului mediu zilnic. S. de c. nu se constituie pentru acele elemente de active circulante care nu necesită operațiuni de pregătire înainte de trecerea lor în producție. Durata timpului de condiționare diferă de la un fel de materie primă la alta, precum și în funcție de procedeele utilizate. Întreprinderile folosesc soluții moderne pentru micșorarea perioadei de condiționare a materiilor prime și a materialelor necesare producției; în acest scop, ele dispun de instalații de condiționare și de laboratoare, folosesc metode moderne de analiză, uscare, tratare etc. O importanță deosebită pentru reducerea timpului de condiționare o are expedierea de către furnizori a materiilor prime și a materialelor de calitate corespunzătoare, într-o anumită formă de prelucrare, în cantitățile și sortimentele comandate. S. de c. se determină astfel:

$$S_c = \frac{C_s A}{360} \cdot T,$$

în care:

S_c = stocul de condiționare;

C_sA = consumul anual de materie primă, material auxiliar etc. normat;

T = durata în zile necesară operațiunilor de condiționare.

❖ **S. de iarnă, s.** constituit cu aprobarea organelor superioare şi care cuprinde cantitatea de materie primă necesară asigurării continuității procesului de producție în perioada în care, din cauza condițiilor climatice, nu sunt posibile exploatarea şi transportul materialelor respective în condiții normale, ca de exemplu: cocs, antracit, calcar, balast, pirită, minereu etc. Pentru acest stoc nu se calculează normativ al activelor circulante, el acoperindu-se prin credite bancare. ❖ **S. de intervenție, s.** care se constituie la nivelul economiei naționale şi al bazelor județene de aprovizionare şi care are menirea să asigure continuitatea procesului de aprovizionare a unităților economice în cazurile în care stocurile curente constituite nu sunt suficiente pentru satisfacerea cerințelor curente sau când, în mod justificat, apar necesități suplimentare de materiale. Sub aspect bănesc, **s. de i.** se constituie pe seama creditului bancar care se acordă prin cont separat de împrumut, pe baza unor plafoane finale de credite. Stocul consumat se reîntregeşte de la unitățile care l-au utilizat, pe calea folosirii stocurilor disponibile de la alte unități sau pe măsura primirii de la furnizori a unor cantități corespunzătoare din livrările curente. **S. de i.** se constituie la nivelul unităților din livrările curente. Reîmprospătarea este reclamată de expirarea termenelor de valabilitate prevăzute în prescripțiile tehnice, de crearea de noi mijloace de producție datorită progresului tehnic etc. **S. de i.** se determină numai la unitățile de cale ferată la piesele de schimb pentru care nu s-au calculat stocuri de siguranță pentru mașinile, utilajele şi instalațiile a căror bună funcționare condiționează realizarea programului de producție şi are menirea de a asigura condițiile necesare efectuării operative a unor reparații accidentale. **S. de i.** se constituie centralizat, fie la principalul deținător al mașinilor, utilajelor sau instalațiilor respective, fie la bazele de aprovizionare şi desfacere. ❖ **S. de mărfuri, s.** constituit din cantitățile de produse finite aflate în magaziile întreprinderilor, în depozitele organizațiilor comerciale etc. şi destinate vânzării. **S. de m.** se află în sfera circulației şi se exprimă atât în unități naturale, cât şi valorice. Existența acestor stocuri face posibilă realizarea normală a circulației mărfurilor şi asigură realizarea întregului proces al reproducției sociale. ❖ **S. de siguranță, s.** constituit la nivelul unităților economice din anumite cantități de materii prime, materiale, combustibil etc., peste stocul curent şi cel de condiționare, având ca scop asigurarea continuității producției în cazurile în care întârzie sosirea noului lot de elemente de active circulante din vina furnizorului sau a întreprinderii de transport, ca urmare a unor cauze obiective sau subiective şi când nu se poate constitui deci stocul curent. **S. de s.** se calculează în funcție de condițiile concrete de aprovizionare şi de producție; în acest scop se au în vedere experiența anilor precedenți şi posibilitățile de îmbunătățire a aprovizionării în anul curent, **s.** constituindu-se numai pentru materiile prime şi materialele strict necesare. Norma în zile în funcție de care se calculează stocul depinde de frecvența şi volumul abaterilor înregistrate în procesul de aprovizionare. Acest număr de zile se stabileşte pe baza analizei datelor privitoare la abaterile de la termenele stipulate în contracte, abateri înregistrate din vina furnizorului sau a organizației de transport. Norma de stoc pentru **s. de s.** este egală cu media ponderată a abaterilor în plus la materiale, exprimată în zile, față de termenul contractual de livrare. Media ponderată a abaterilor se calculează înmulțind cantitățile cu numărul de zile întârziate la livrare în fiecare caz, după care se însumează cantitățile ponderate întârziate la livrare, iar rezultatul se raportează la cantitatea totală livrată întreprinderii. Se exclud din calcul abaterile întâmplătoare, necaracteristice. Numărul de zile pentru care se constituie **s. de**

s. trebuie astfel stabilit încât să evite imobilizările şi să stimuleze folosirea eficientă a activelor circulante. Stocul nu se calculează pentru materiile prime şi materialele la care condiţiile concrete de aprovizionare din perioadele anterioare demonstrează că nu este necesar acest stoc. De asemenea, nu se calculează s. de s. pentru materialele aprovizionate prin bazele judeţene şi specializate. La unităţile economice la care intervalul mediu dintre livrări se stabileşte în funcţie de formarea loturilor pentru fabricarea produselor finite pe comenzi, nu se calculează acest stoc datorită faptului că necesarul pentru realizarea programului economic este stabilit în funcţie de cerinţele de materii prime, materiale etc. pentru fiecare comandă luată separat. Numărul de zile pentru care se constituie stocul poate fi egal cu cel mult 50% din stocul normat maxim. S. de s. este intangibil, el putând fi consumat numai în cazuri bine justificate şi cu aprobarea organului superior, în scopul asigurării continuităţii producţiei. Unităţile economice sunt obligate să ia măsurile cuvenite pentru reîntregirea în cel mai scurt timp a s. de s. normat din livrările curente. Organele ierarhic superioare şi cele financiare sunt chemate să analizeze realitatea şi exactitatea calculelor şi să stabilească măsurile pentru diminuarea acestui stoc. ❖ **S. excedentar, s.** care depăşeşte necesarul pentru producţie pe o perioadă de şase luni de la data constatării. **S.e.** nu se creditează curent şi nu se admite în garanţia creditelor. ❖ **S. global, s.** rezultat din însumarea resurselor materiale sub forma rezervelor de producţie, a rezervelor din sfera producţiei şi a stocurilor de produse finite. S.g. trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: ▪să cuprindă toate felurile de resurse materiale necesare unităţii economice, adică să fie complet; ▪să fie bine dimensionat, adică să fie suficient în orice moment, fără supradimensionări; ▪să fie completat în mod sistematic, dar fără mărirea cheltuielilor cu aprovizionarea şi stocarea. S.g. trebuie determinat în mod corect, pe baza unor calcule ştiinţifice, care să facă posibilă desfăşurarea ritmică a ciclului de exploatare, şi în acelaşi timp, să nu ducă la blocarea de resurse financiare. Toate stocurile trebuie constituite şi folosite judicios, raţional. În acest scop, sunt necesare încheierea de contracte pe mai mulţi ani cu furnizori de la distanţe cât mai mici, stabilirea graficelor de aprovizionare, lichidarea întârzierilor în aprovizionare, reducerea cheltuielilor de transport-aprovizionare, îmbunătăţirea depozitării, conservării şi manipulării resurselor materiale, lichidarea şi prevenirea pierderilor etc. Creşterea eficienţei folosirii activelor circulante depinde şi de constituirea şi folosirea optimă a s.g. În acest scop, aprovizionarea cu resurse materiale trebuie să se efectueze la intervale care să nu reclame cheltuieli mari cu aprovizionarea, stocarea să nu dureze prea mult faţă de cerinţele producţiei şi să nu blocheze resurse financiare etc. ❖ **S. minim, s.** rezultat din însumarea **stocului de siguranţă** (v.) şi a stocului de **condiţionare** (v.). ❖ **S. normat maxim,** limita maximă stabilită a cuantumului stocurilor efective constituite în procesul aprovizionării, faţă de care se calculează nivelurile eventualelor stocuri supranormative fizice. **S.n.m.** rezultă din însumarea stocurilor (**curent, de condiţionare, pentru transport interior, de siguranţă, de iarnă**), pe baza următorului calcul:

$$S_{nm} = S_c + S_{cd} + S_{ti} + S_s + S_i ,$$

în care:

S_{nm} = stocul normat maxim;
S_c = stocul curent;
S_{cd} = stocul de condiţionare;
S_{ti} = stocul pentru transport interior;
S_s = stocul de siguranţă;
S_i = stocul de iarnă.

❖ **S. normat pentru piese de schimb,** s. determinat pentru fiecare piesă în parte sau pe grupe de

piese asemănătoare, pe baza următorului calcul:

$$S_n = \frac{C \cdot T_m}{360} + S_s,$$

în care:

S_n = stocul normat;
C = consumul prevăzut de piese de schimb din anul curent;
T_m = intervalul mediu dintre aprovizionări prevăzut în contracte sau durata necesară executării pieselor de schimb, dacă acestea se execută de către întreprinderile care le folosesc;
S_s = stocul de siguranță.

Pentru piesele de schimb la care se constituie stocuri de intervenție nu se calculează stocuri de siguranță. Pentru piesele de schimb la alte mașini în funcțiune (laminoare, cuptoare de fabricat oțel și pentru tratamente termice, utilaje tehnologice pentru industria chimică, a materialelor de construcții etc.), normele de stoc se stabilesc în funcție de numărul de utilaje identice aflate în funcțiune în cadrul unei unități economice, de numărul de piese de schimb identice, montate la un utilaj în funcțiune, de durata necesară pentru obținerea pieselor și de durata de serviciu a pieselor. Pentru fiecare piesă în parte, stocul normat se determină după formula:

$$S_n = \frac{D_o}{D_s} \cdot N_i \cdot P_i \cdot K,$$

în care:

S_n = stocul normat;
D_o = durata de obținere a pieselor de schimb de la furnizor;
D_s = durata de serviciu;
N_i = numărul de utilaje identice în funcțiune, stabilit pe baza evidenței mijloacelor fixe;
P_i = numărul pieselor de schimb identice montate pe același utilaj;
K = coeficientul de corecție.

La stabilirea necesarului de piese de schimb, consumatorii trebuie să țină seama de: ▪normativele de consum stabilite de unitățile de proiectare și cercetare sau de furnizori; ▪normativele referitoare la recondiționarea pieselor uzate, la numărul recondiționărilor și la refolosirea pieselor recondiționate; ▪normele de întreținere și reparații; ▪nomenclatoarele pieselor de schimb; ▪recomandările făcute de uzinele furnizoare de mașini și utilaje din țară și din străinătate; ▪experiența dobândită în folosirea pieselor de schimb. ❖ **S. pasiv, s.** care se constituie pentru asigurările facultative de viață și care reprezintă numărul contractelor (polițelor) de asigurare existente la sfârșitul anului, la care s-a sistat de către asigurați plata primelor de asigurare. **S.p.** de asigurări este necesar a fi cunoscut atât la nivelul societății de asigurări, cât și la fiecare sucursală a acesteia în parte, pentru a vedea cum a evoluat de la un an la altul. S.p. se calculează prin deducerea din stocul total de asigurări a stocului activ. Creșterea **s.p.** de la un la altul atestă o situație nefavorabilă pentru societatea de asigurări și impune o analiză atentă a cauzelor care au determinat-o, în vederea stabilirii măsurilor care o pot contracara. **V. și stoc total de asigurări; stoc activ.** ❖ **S. pentru transportul interior, s.** necesar asigurării continuității producției pe durata transportului materiilor prime, al materialelor etc. de la depozitul central până la punctele de consum. **S.** se determină pe baza distanței dintre depozitul central de materii prime, materiale etc. și punctele unde acestea se utilizează, în funcție de mijloacele de transport folosite și de specificul materialelor transportate, după formula:

$$S_{ti} = \frac{C_s A}{360} \cdot ti,$$

în care:

S_{ti} = stocul pentru transporturi interioare;
C_sA = consumul anual;
ti = intervalul transporturilor interioare.

❖ **S. permanent de rezervă (inventar zestre), s.** constituit în cadrul întreprinderilor de transporturi din diferite elemente de active circulante pentru a se face față, în anumite situații, influenței factorilor naturali asupra transporturilor. ❖ **S. sezonier, s.** constituit în vederea satisfacerii cerințelor întreprinderii de materii prime, materiale etc., pentru toată perioada în care este întreruptă livrarea sau producerea respectivelor elemente circulante. ❖ **S. supranormativ,** cantitatea de materii prime, materiale, combustibil etc. constituită peste stocurile normate necesare desfășurării normale a procesului de aprovizionare, producție și desfacere. Cauzele constituirii **s.s.** sunt: ▪contractarea unor cantități prea mari de materii prime; ▪necorelarea programului de aprovizionare cu programul de producție; ▪achiziționarea unor cantități suplimentare față de necesar; ▪devansarea aprovizionărilor; ▪schimbarea sortimentelor și a tehnologiei producției; ▪restructurarea programului de producție; ▪sistarea fabricării unor produse care nu mai necesită aceleași materiale ca mai înainte; ▪lipsa de preocupare a întreprinderilor pentru prevenirea și lichidarea acestor stocuri etc. **S.s.** pot apărea și la produsele finite la unitățile producătoare. Aceste **s.** se datorează fabricării de produse necorespunzătoare sub aspect calitativ, devansării producției față de prevederile contractuale, necorelării producției cu desfacerea, anulării unor comenzi și contracte etc. Lichidarea și preîntâmpinarea formării **s.s.** reclamă prevenirea constituirii lor, perfecționarea activității de aprovizionare, producție, desfacere, a activității financiare, intensificarea controlului tehnic de calitate și a controlului financiar-bancar și sprijinirea unităților economice pentru evitarea formării unor astfel de stocuri. Constituirea de **s.s.** reprezintă imobilizări de active circulante și are consecințe negative asupra dezvoltării economice. ❖ **S. tampon. V. și stoc de siguranță.** ❖ **S. total de asigurări, s.** care arată numărul total al contractelor (polițelor) de asigurări de viață existente la sfârșitul anului în evidența societății de asigurări. **S.t. de a.** se obține din însumarea stocului activ cu stocul pasiv. Cunoașterea **s.t. de a.** prezintă importanță atât la nivelul societății, cât și la fiecare sucursală a societății de asigurări în parte. Este necesar să se întreprindă toate măsurile posibile pentru ca **s.t. de a.** să crească pe seama stocului activ de asigurări, ceea ce duce implicit la scăderea stocului pasiv. **V. și stoc activ; stoc pasiv.**

STOCKBROKER, agent bursier care negociază valori bursiere în nume propriu. **V. și broker.**

STORNĂRI, operațiuni care intervin la asigurările facultative de viață, ca urmare a faptului că unii asigurați plătesc numai o parte din primele de asigurare pe care s-au angajat să le plătească prin încheierea contractului (poliței) de asigurare. Asigurații care plătesc primele de asigurare o anumită perioadă (prevăzută în actele normative privind asigurările de viață) au dreptul la o sumă asigurată redusă. În astfel de situații este vorba despre o **stornare activă.** Dacă perioada pentru care asiguratul a plătit primele este mai mică decât perioada care dă dreptul la o sumă asigurată redusă, atunci primele încasate de societatea de asigurări nu se mai restituie. În acest ultim caz se întâlnește ceea ce se numește **stornare pasivă.** Prin urmare, stornările apar în legătură cu asigurările de viață la care se încetează plata primelor de asigurare. **V. și sumă asigurată redusă.**

STRATEGIE, concepție de ansamblu după care conducerea unei întreprinderi, în urma unui studiu, face alegerea celor mai raționale și mai bune decizii ce trebuie luate în vederea

încadrării optime în mediul economic. Ea cuprinde atât stabilirea de obiective pe termen lung, referitoare la rentabilitatea şi la poziţia întreprinderii în cadrul unei ramuri industriale, cât şi a obiectivelor de rentabilitate pe termen mediu, ca de exemplu: beneficiile de realizat, creşterea anuală a vânzărilor, proporţia vânzărilor la export şi pe piaţa internă, alegerea pieţelor şi a produselor etc. S. se concretizează în elaborarea programelor pe termen lung şi serveşte la elaborarea politicii întreprinderii în vederea atingerii obiectivelor concrete stabilite. ❖ **S. financiară,** coordonată principală a politicii financiare, proprii fiecărei etape, determinată din punct de vedere istoric şi al prognozelor financiare stabilite pe o perioadă îndelungată. V. şi **prognoză.**

STRUCTURA CAPITALULUI, componenţa capitalului unei societăţi comerciale, care poate să cuprindă acţiuni ordinare şi alte feluri de acţiuni privilegiate, obligaţiuni, capital sub formă de împrumut pe termen lung. S.c. evidenţiază ponderea pe care o deţine fiecare categorie de capital în totalul capitalului folosit. S.c. este foarte importantă când se face opţiunea între capitalul propriu şi capitalul împrumutat. V. şi **capital.**

STRUCTURA CONTRACTULUI, elementele esenţiale componente ale unui contract, cum sunt: a) capacitatea legală de exerciţiu a părţilor contractante; b) exprimarea liberă şi valabilă a consimţământului lor; c) obiectul determinat; d) o cauză licită.

STRUCTURA FINANŢELOR v. **FINANŢE.**

STRUCTURA IMPOZITELOR, componenţa impozitelor unui stat, prezentată pe diferite tipuri de impozite directe (pe venit, pe profit, pe salarii, pe avere etc.) şi impozite indirecte, numite şi impozite pe cheltuieli (taxa pe valoarea adăugată, accize, taxe vamale etc.). În ţările mai puţin dezvoltate, s.i. este dependentă de impozitele indirecte, cu deosebire de taxa pe valoarea adăugată, accize, taxe vamale, întrucât aceste impozite sunt mai uşor de încasat, mai eficiente. O dată cu dezvoltarea economică a unei ţări cresc ponderea şi importanţa impozitelor directe (pe venit, pe profit etc.).

STRUCTURA OBLIGAŢIEI, elementele componente principale ale unui raport juridic de obligaţie, cum sunt: a) părţile între care se încheie raportul juridic de obligaţie; b) conţinutul raportului juridic de obligaţie; c) obiectul raportului juridic de obligaţie.

SUBASIGURARE, formă de asigurare care apare atunci când suma asigurată este stabilită sub valoarea de asigurare (valoarea bunului în momentul încheierii asigurării). În astfel de situaţii societatea de asigurări nu datorează, în caz de producere a riscului asigurat, decât maximum suma asigurată, dacă paguba este totală. În eventualitatea că paguba este parţială, despăgubirea de asigurare se stabileşte pe baza **răspunderii proporţionale** (v.).

SUBCAPITALIZAT, situaţie în care un agent economic nu dispune de capital suficient încât să-şi poată achita creditorii, cu toate că el înregistrează profit. Subcapitalizarea îl determină pe agentul economic să recurgă la împrumuturi bancare.

SUBEVALUARE DE ASIGURARE, operaţiuni prin care se determină o valoare inferioară valorii reale a bunului cuprins în asigurare. S. de a. are efecte negative, deoarece în caz de daună despăgubirea ce se acordă nu permite refacerea integrală a bunului avariat sau distrus. V. şi **asigurare; evaluare în vederea asigurării; sumă asigurată; supraevaluare de asigurare.**

SUBIECT IMPOZABIL, persoană juridică şi fizică obligată prin lege să plătească un **impozit** (v.). În multe cazuri, s. nu corespunde cu persoana care plăteşte şi suportă impozitul, ca

urmare a faptului că se transmite o mare parte din sarcinile lor fiscale (nominale) asupra cetățenilor prin intensificarea procesului de muncă, prin prețuri etc. V. și **plătitor de venituri bugetare; contribuabil.**

SUB-PARI, curs de schimb, pe piață, al acțiunilor și valutelor, mai mic decât valoarea lor nominală și, respectiv, decât paritatea acestora.

SUBROGARE, înlocuire pe cale juridică a unei persoane cu alta în cadrul unui act sau raport juridic.

SUBROGAREA SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI ÎN DREPTURILE ASIGURATULUI, substituirea societății de asigurări în toate drepturile asiguratului sau beneficiarului asigurării – în limitele indemnizației de asigurare plătite la asigurările de bunuri și de răspundere civilă – contra celor (terți autori și responsabilii pentru aceștia) răspunzători de producerea pagubei. **S.** urmărește menținerea echilibrului financiar al societății de asigurări între cuantumul primelor încasate și despăgubirile plătite, iar sub aspect social, obligarea celui care în mod ilegal a provocat o daună la repararea ei. După cum se constată, **s.** nu poate avea loc în cazul asigurărilor de persoane. Pentru ca **s.** să poată fi instituită, trebuie ca societatea de asigurări să fi plătit asiguratului **indemnizația de asigurare** (v.) cuvenită, iar asiguratul să se afle în exercitarea drepturilor sale față de terții răspunzători de pagubă. **S.** poate opera de drept numai de la data plății despăgubirii de asigurare. Plata despăgubirii constituie baza și măsura **s.** Societatea de asigurări nu poate avea nici un drept de **s.** până când nu a plătit despăgubirea de asigurare legală sau contractuală, probată cu actul de plată a despăgubirii. În ceea ce privește exercitarea drepturilor asiguratului față de terțele persoane răspunzătoare de producerea pagubei, se menționează că societatea de asigurări se poate subroga asiguratului în orice fază a procesului civil sau penal, ba chiar și după pronunțarea hotărârilor definitive, când are dreptul să ceară ca hotărârea să se pună în executare în favoarea sa, desigur numai în limita despăgubirii plătite. Dacă aceste condiții sunt îndeplinite, **s.** societății de asigurări poate lua naștere de plin drept, nemaifiind necesară îndeplinirea vreunei formalități. Pe calea **s.** societatea de asigurări dobândește dreptul asiguratului cu toate garanțiile și accesoriile sale; ea beneficiază de orice mijloc de probă, precum și de prezumpțiile legale pe care asiguratul le-ar putea folosi. De asemenea, în cazul **s.**, termenul de prescripție rămâne același pe care l-ar fi avut asiguratul. **S.s. de a. în d.a.** operează și în cazurile în care răspunderea terțului este urmarea neexecutării unui contract de transport maritim, rutier, feroviar etc., când societatea de asigurări exercită împotriva cărăușului acțiunea de despăgubire a expeditorului sau a destinatarului asigurat. Ca urmare a **s.**, societatea de asigurări exercită **dreptul de regres** (v.). Prin instituirea **s.**, asiguratul nu mai exercită vreo acțiune contra celor vinovați de daună, și toate drepturile și acțiunile sale împotriva acestora trec legal și de plin drept asupra societății de asigurări. Terțele persoane răspunzătoare de daună – în cazul instituirii **s.** – nu mai au raporturi juridice cu asiguratul, ci cu societatea de asigurări care a devenit titularul creanței, cu toate accesoriile și garanțiile sale. Prin **s.**, societatea de asigurări îl înlocuiește pe asiguratul subrogat în toate drepturile sale. În cazul în care indemnizația de asigurare primită de la societatea de asigurări reprezintă doar o reparație parțială a prejudiciului, asiguratul are dreptul să pretindă diferența dintre valoarea integrală a prejudiciului suportat și suma indemnizației primite de la terțul autor al faptei ilicite. Repararea integrală dublă a prejudiciului, adică primirea indemnizației de asigurare și a despăgubirii de la terțul vinovat, nu este admisibilă, deoarece aceasta ar conduce la îmbogățirea asiguratului fără justă cauză.

SUBSCRIERE DE ACȚIUNI, operațiune publică efectuată în scopul depunerii de acțiuni în limita capitalului social al societății respective pe acțiuni.

SUBSCRIPTOR, persoană fizică sau persoană juridică posesoare de capital, care cumpără (subscrie) **titluri de valoare** (v.).

SUBSCRIPȚIE DE CAPITAL, constituirea capitalului social al unei societăți comerciale, potrivit **prospectului de emisiune** (v.), prin sume vărsate de acționari.

SUBSCRIPȚIE PUBLICĂ, formă, sistem de împrumut public de stat prin care guvernul stabilește condițiile împrumutului, după care se adresează publicului pentru a subscrie în condițiile date. Dacă creditul public este zdruncinat, **s.p.** nu poate avea loc, deoarece nu se poate acoperi întreaga sumă prevăzută prin împrumut. **S.p.** prezintă avantajul că statul nu mai plătește comisioane bancherilor, ci suportă numai cheltuielile cu emisiunea, imprimatele, publicitatea și subscrierile la împrumutul public respectiv.

SUBVENȚIE 1. Formă de sprijin, de ajutor bănesc nerambursabil acordat de stat, de guvern, de o organizație sau chiar de persoane private unei persoane, instituții, întreprinderi, ramuri economice etc. în vederea atenuării efectelor sociale ale modificărilor de structură. **S.** compensează diferența dintre prețul plătit de consumatori și costurile la producători, ceea ce înseamnă că prețul bunului este mai mic decât costul acestuia. **S.** poate avea ca scop: a) transferul de la contribuabili la producătorii sau consumatorii unui bun, pentru a spori de exemplu veniturile agricultorilor; b) menținerea prețurilor anumitor bunuri la niveluri reduse sau stabile, ca parte a politicii anti-inflaționiste; c) influențarea ofertei sau a cererii de bunuri și servicii etc. **2.** Sumă de bani pusă din bugetul statului la dispoziția regiilor autonome și a societăților comerciale cu capital de stat, a instituțiilor publice sau a persoanelor fizice, sub formă de ajutor cu titlu nerambursabil, pentru acoperirea cheltuielilor care depășesc veniturile proprii sau pentru realizarea unei acțiuni precise. **S.** se acordă în mod excepțional acelor unități economice care nu-și pot acoperi integral cheltuielile din venituri proprii în vederea asigurării și dezvoltării bazei de aprovizionare cu materii prime și pentru activități speciale, reglementate de actele normative, precum și unor unități sau organisme internaționale, ca obligații de cotizație ale statului. **S.** se cuprind și se execută prin bugetul propriu al ministerului sau organului central de stat. **S.** se acordă din bugetul de stat unor instituții publice care realizează venituri extrabugetare ori altor instituții, asociații sau persoane juridice, altele decât cele de stat, se stabilește prin lege și se aprobă în fiecare an prin legile bugetare. **V.** și **metoda subvențiilor de echilibrare.** ❖ **S. de export,** formă a avantajului financiar acordat de către stat întreprinderilor producătoare și exportatoare în vederea stimulării exporturilor de mărfuri și executării de lucrări ori a prestării de servicii în străinătate. **S. de e.** se poate acorda fie sub forma unor sume de bani rambursabile, fie sub formă de reduceri și scutiri de unele impozite, taxe sau alte avantaje. **S. de e.** se practică de regulă atunci când se urmărește pătrunderea cu anumite mărfuri pe diferite piețe străine, ducerea luptei împotriva concurenței etc. ❖ **S. economică,** finanțare nerambursabilă de către stat a unor întreprinderi, pentru creșterea rentabilității, încurajarea investițiilor, stimularea exporturilor, protejarea unor ramuri ale economiei naționale, reducerea costului vieții. În fapt, **s.e.** constă în suportarea de către stat a unei părți din costurile mijloacelor de producție, a diferenței sau a unei părți din diferența dintre costurile de producție, a diferenței sau a unei părți din diferența dintre costurile de producție și prețurile de desfacere a mărfurilor către populație. ❖ **S. maritimă,** formă de ajutor acordat de către state armatorilor privați în vederea stimulării construirii de nave moderne de pasageri, de mare viteză, dar posibil a fi transformate în nave auxiliare de război.

SUBVENȚII DE CAPITAL, parte a politicii economico-financiare a statului prin care resurse din bugetul de stat și din bugetele locale sunt puse la dispoziția agenților economici, cu destinație specială pentru investiții.

SUBVENȚII DE EXPLOATARE, alocații ce se acordă de la bugetul de stat firmelor private, fără echivalent, în vederea stimulării producției, executărilor de lucrări și prestărilor de servicii și/sau pentru menținerea prețurilor și tarifelor.

SUBVENȚIONAREA DOBÂNZII, modalitate folosită de unele organisme față de debitorii care nu dispun de capacitatea de a suporta dobânzile ridicate practicate pe piață. Organismele respective, statul etc. suportă dobânda subvenționată dintr-un fond special constituit, împrumutatul suportând numai diferența de dobândă.

SUCCESIUNE, trecerea bunurilor unui cetățean decedat asupra moștenitorilor lui. Dreptul de succesiune este prevăzut în Constituție. ❖ **S. depunerilor de economii la C.E.C.,** sume băneşti depuse la C.E.C., care trec, în caz de deces al depunătorului, asupra succesorilor săi. **S.d.** este scutită de taxa de timbru și se face pe baza actului de deces al depunătorului, a libretului și a actelor doveditoare ale calității de succesor. Dacă depunătorul, cât timp a fost în viață, a făcut depuneri cu clauză testamentară, persoanele prevăzute la această clauză sunt succesorii depunerilor. ❖ **S. vacantă,** s. rămasă fără moștenitori. **S.v.** poate fi determinată de următoarele cauze: ▪persoana decedată nu a avut moștenitori; ▪nu a lăsat legatari; ▪toți moștenitorii au renunțat sau nu au acceptat succesiunea în termenul legal. **S.v.** revine statului, a cărui răspundere pentru pasiv este limitată la valoarea activului preluat.

SUCURSALA SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI, organ teritorial al societății de asigurări, care funcționează în fiecare județ și în municipiul București, care organizează, îndrumă și controlează înfăptuirea asigurărilor pe raza sa teritorială, se ocupă cu încasarea primelor de asigurare, cu constatarea și evaluarea daunelor, cu stabilirea și plata despăgubirilor și a sumelor asigurate pe baza bugetului, ține evidența statistică și contabilă, încheie bilanțul contabil, întocmește dări de seamă asupra activității sale, ia măsuri pentru prevenirea și combaterea daunelor, se ocupă de perfecționarea pregătirii profesionale a salariaților, popularizează asigurările și rezolvă reclamațiile și sesizările relative la activitatea de asigurări. De asemenea, întocmește polițele de asigurare și rezolvă toate problemele ce privesc asigurările pe teritoriul său. V. și **Societatea „Asigurarea Românească – ASIROM S.A".**

SUCURSALĂ BANCARĂ, unitate bancară operativă organizată pe baza gestiunii economico-financiare, care își desfășoară activitatea în orașele de reședință ale județelor și în municipiul București, subordonată direct centralei băncii respective, cu sarcini operative și relații nemijlocite cu unitățile de pe raza sa teritorială, cu atribuții de coordonare, îndrumare și control privind activitatea filialelor aflate în subordine. **S.b.** are următoarele atribuții: ▪organizează, coordonează și răspunde de activitatea privind circulația bănească și efectuarea plăților cu și fără numerar, în care scop se preocupă de punerea și retragerea banilor din circulație; ▪efectuează creditarea pe termen scurt; ▪urmărește și analizează fenomenele și tendințele conjuncturale din sfera circulației băneşti și a creditului în vederea asigurării unei circulații băneşti sănătoase și a folosirii raționale și eficiente a creditelor; ▪exercită și răspunde de controlul asupra utilizării fondului de salarii și asupra tuturor operațiunilor cu și fără numerar; ▪examinează și avizează cererile de credite prezentate de agenții economici; ▪ia parte la elaborarea și la urmărirea executării balanței veniturilor și cheltuielilor băneşti ale populației; ▪organizează și răspunde de efectuarea operațiunilor referitoare la executarea de casă a bugetului de stat; ▪controlează și urmărește încasarea veniturilor statului, respectarea normelor juridice privind efectuarea cheltuielilor de la bugetul de stat pentru unitățile cu cont la bancă; ▪păstrează mijloacele băneşti ale unităților care au conturi deschise la bancă și răspunde de efectuarea operațiunilor de creditare, decontare, finanțare a investițiilor din fondurile unităților; ▪efectuează operațiuni de schimb

valutar; ▪execută operaţiuni privind eliberările şi transferurile de valută în străinătate prin bancă; ▪asigură şi răspunde de efectuarea operaţiunilor cu metale şi pietre preţioase, exercitând controlul producţiei, circulaţiei şi prelucrării metalelor şi pietrelor preţioase; ▪întocmeşte şi execută bugetul, programul de investiţii şi reparaţii capitale pentru mijloacele fixe ale sucursalei şi ale unităţilor subordonate; ▪organizează şi exercită controlul financiar preventiv şi controlul bancar asupra îndeplinirii de către unităţile subordonate a programelor de producţie şi de circulaţie a mărfurilor, precum şi a bugetelor şi ia măsuri operative pentru întărirea ordinii şi disciplinei în domeniul circulaţiei băneşti, al creditelor, a disciplinei financiare etc.; ▪se preocupă şi răspunde de întocmirea şi de analiza bilanţului anual al sucursalei şi a dărilor de seamă periodice proprii şi ale unităţilor subordonate; ▪urmăreşte şi răspunde de efectuarea operaţiunilor de mandat; ▪se ocupă de selecţionarea, pregătirea, perfecţionarea şi promovarea personalului din **s.** şi din unităţile subordonate; ▪exercită şi răspunde de îndrumarea şi de controlul unităţilor bancare subordonate, precum şi al unităţilor subordonate care efectuează operaţiuni de mandat. **S.b.** are următoarele servicii: ▪venituri de stat şi circulaţie bănească; ▪creditare; ▪contabilitate şi administrativ-gospodăresc; ▪tezaur şi casierie; ▪control. **V. şi Banca Naţională a României.**

SULTĂ, sumă de bani reprezentând echivalentul valoric pe care copartajantul care a primit mai mult o datorează celui care a primit suprafaţa mai mică în lotul său de teren. Prin urmare, **s.** se întâlneşte în cazurile în care suprafeţele de teren cuvenite moştenitorilor nu se pot împărţi în suprafeţe (parcele) absolut egale, fiind situate în locuri diferite. În aceste cazuri, suprafaţa cotei ideale de teren a fiecărui copartajant se asigură pe calea compensării valorice, plătindu-se **s.**

SUMĂ, rezultatul adunării mai multor numere având semnificaţia cantităţilor sau a valorilor de acelaşi fel.

SUMĂ ALGEBRICĂ, rezultatul adunării mai multor numere cu semne diferite, plus (+) şi minus (–).

SUMĂ ANUALĂ A AMORTISMENTULUI, cuantum bănesc ce trebuie recuperat anual prin includerea amortismentului în costuri pe toată durata normată de funcţionare a mijlocului fix. **V. şi amortisment; amortisment anual; normă de amortizare.**

SUMĂ ASIGURATĂ 1. Partea considerabilă din valoarea de asigurare cu care asiguratul se asigură şi în limita căreia societatea de asigurări răspunde când survine cazul asigurat. 2. Nivelul maxim valoric (limita maximă) al despăgubirii de asigurare care poate să fie plătită asiguratului în caz de daună. 3. În asigurările de persoane, este suma convenită de părţile asigurării în limita prevederilor condiţiilor de asigurare, care urmează a fi plătită asiguratului sau beneficiarului asigurării, în funcţie de care se calculează prima de asigurare. **S.a.** poate fi egală sau mai mică decât valoarea reală a bunului asigurat, dar în nici un caz superioară valorii reale a bunului asigurat, ştiut fiind că asigurarea este astfel organizată încât să nu conducă la plata unor despăgubiri mai mari decât daunele efectiv suferite de asiguraţi. Pentru asigurările de bunuri prin efectul legii, **s.a.** se stabileşte pe baza **normelor de asigurare** (**v.**); la asigurările facultative de bunuri, **s.a.** se stabileşte la propunerea asiguratului, însă fără a depăşi valoarea reală a bunului la contractarea asigurării, iar pentru unele bunuri, **s.a.** se stabileşte de către societatea de asigurări. Pentru asigurările de răspundere civilă şi cele de persoane – pentru care nu există valoare de asigurare – **s.a.**, în cazul asigurărilor prin efectul legii, este stabilită într-un cuantum precis determinat prin actele normative. În cazul asigurărilor facultative de răspundere civilă şi de persoane, **s.a.** se determină pe baza propunerii asiguratului şi în limitele prevederilor legale. **S.a.** ce se stabileşte prin lege pe unitate de obiect de asigurare (ha, m^2, cap de animal etc.) se numeşte normă de asigurare. La majoritatea bunurilor, diferenţa dintre valoarea reală şi norma de asigurare

se poate asigura facultativ. Suma totală asigurată se obține înmulțindu-se norma de asigurare cu numărul unităților de asigurare pentru care s-a încheiat o asigurare. **S.a.** servește la calcularea primei de asigurare. **S.a.** se prevede în moneda națională; pentru asigurările externe, **s.a.** se stabilește în valută. Sumele asigurate în asigurările de persoane sunt scutite de impozite și taxe. **V.** și **normă de asigurare; valoare asigurată; valoare agreată; valoarea de nou.**

SUMĂ ASIGURATĂ REDUSĂ, s. la care are dreptul asiguratul, în cadrul asigurării facultative mixte și de viață, dacă a achitat primele de asigurare o anumită perioadă, iar societatea de asigurări și-a constituit rezerva de prime. **S.a.r.** se plătește asiguratului la expirarea perioadei pentru care s-a încheiat asigurarea, iar mărimea ei este determinată de cuantumul rezervei de prime constituite până la încetarea plății primelor și de perioada de timp în care asiguratul a achitat primele de asigurare. **V. și reactivarea asigurării; sumă asigurată.**

SUMĂ DE BANI NECESARĂ CIRCULAȚIEI, totalul valoric al semnelor bănești care dă posibilitatea efectuării normale a schimbului de mărfuri, a prestărilor de servicii, a diferitelor plăți etc. Această **s.** este determinată de legea obiectivă a circulației banilor și de legea vitezei de circulație a mijloacelor de plată. Potrivit cerințelor acestor legi, pentru o anumită perioadă, **s. de b.n.c.** rezultă din totalizarea prețurilor mărfurilor și serviciilor ce urmează să fie vândute și încasate și a plăților scadente, din care se scad suma prețurilor mărfurilor vândute pe credit și plățile pentru circulația mărfurilor care se compensează. **S. de b.n.c.** se poate determina cu ajutorul următoarei formule:

$$SB = \frac{(SPMS + SPS) - (SPMC + PC)}{VCB},$$

în care:

SB = suma de bani necesară circulației;
SPMS = suma prețurilor mărfurilor și serviciilor ce se vor realiza;
SPS = suma plăților scadente;
SPMC = suma prețurilor mărfurilor vândute pe credit;
PC = plățile pentru circulația mărfurilor care se compensează;
VCB = viteza de circulație a banilor.

Determinarea reală, fundamentată, a **s. de b.n.c.** constituie o condiție și, în același timp, un rezultat al unei economii sănătoase, armonioase și bine echilibrate. **S. de b.n.c.** se determină în concordanță cu obiectivele programului economic, fiind influențată de următorii factori economici și organizatorici: ▪mărimea veniturilor bănești ale populației; ▪cantitatea de mărfuri aflate pe piață și a serviciilor prestate populației; ▪nivelul prețurilor pentru mărfuri și al tarifelor pentru servicii; ▪viteza de rotație și cea de circulație a banilor; ▪frecvența și regularitatea (ritmicitatea) încasării de către populație a veniturilor sale bănești; ▪repartizarea justă a mărfurilor prin comerț; ▪gradul de coincidență între încasările și plățile bănești ale populației; ▪cuantumul și durata staționării numerarului în casieriile unităților economice, ale instituțiilor, ale unităților C.E.C., P.T.T.R.; ▪dezvoltarea rețelei C.E.C. și calitatea muncii depuse de unitățile acestei instituții în ce privește atragerea disponibilităților bănești ale populației; ▪cuantumul sumelor de bani în numerar aflate în casele de circulație ale unităților operative bancare etc. **S. de b.n.c.** cuprinde numerarul aflat la populație, în casele de circulație ale băncilor, soldurile de numerar existente în casele de bani ale unităților C.E.C., P.T.T.R., ale unităților economice, ale instituțiilor, ale organizațiilor obștești etc. Determinarea **s. de b.n.c.** se face cu ajutorul balanței veniturilor și cheltuielilor bănești ale populației și a masei monetare. **V. și putere de cumpărare a banilor; stabilitatea banilor.**

SUMĂ DEFALCATĂ, metodă de echilibrare a bugetelor locale care constă în defalcarea unei sume absolute, potrivit cerinţelor, din unele venituri ale bugetului de stat şi punerea lor la dispoziţia consiliilor judeţelor şi al municipiului Bucureşti. S.d. se stabilesc anual prin legea de adoptare a bugetului de stat. Propunerile de **s.d.** din unele venituri ale bugetului de stat se cuprind în proiectele de buget pe ansamblul judeţului, respectiv al municipiului Bucureşti, care se prezintă Ministerului Finanţelor însoţite de situaţia unităţilor administrativ-teritoriale componente la care se propun **s.d.**, precum şi de note de fundamentare a necesităţii, oportunităţii şi eficienţei folosirii resurselor bugetare. **V.** şi **echilibrare bugetară.**

SUMĂ DE MANDAT, mijloace băneşti primite de o instituţie bugetară de la alte instituţii sau organizaţii, pentru executarea operaţiunilor de mandat, realizarea anumitor însărcinări, ca de exemplu: aprovizionări cu diverse materiale, prestarea unor servicii etc. Această **s.** nu se poate cheltui decât în scopul pentru care a fost trimisă, iar decontarea ei se face obligatoriu în termenul fixat de unitatea care a dat mandatul, pe baza unui decont care trebuie să cuprindă cheltuielile efectuate, iar soldul rămas neconsumat se restituie.

SUMĂ DE RĂSCUMPĂRARE, s. care se cuvine asiguratului, în cadrul asigurărilor facultative mixte de viaţă, după ce a trecut o anumită perioadă de timp în care a achitat primele de asigurare, iar societatea de asigurări şi-a constituit rezerva de prime. Solicitarea **s. de r.** presupune şi încetarea valabilităţii contractului de asigurare. Modul de calcul al **s. de r.** este influenţat de timpul cât s-au plătit primele de asigurare. Astfel, dacă primele de asigurare nu au fost plătite până la data solicitării răscumpărării, atunci **s. de r.** se calculează proporţional cu timpul cât s-au plătit primele. Când primele de asigurare au fost plătite pentru o perioadă care depăşeşte data răscumpărării, atunci asiguratul are dreptul la **s. de r.** calculată ca mai sus, plus primele plătite anticipat, din care societatea de asigurări scade cheltuielile de încasare. În cazul când la data răscumpărării contractul de asigurare este valabil pentru o **sumă asigurată redusă** (**v.**), atunci **s. de r.** se calculează pe baza formulei:

$$S_r = \frac{S_{rr}}{S_{arr}} \cdot S_{ar},$$

în care:

S_r = suma de răscumpărare;

S_{rr} = suma de răscumpărare cuvenită dacă primele ar fi fost plătite până în momentul răscumpărării;

S_{ar} = suma asigurată redusă;

S_{arr} = suma asigurată redusă cuvenită dacă primele ar fi fost plătite până în momentul răscumpărării.

S. de r. reprezintă o parte din rezerva de prime, parte care creşte proporţional cu timpul cât s-au plătit primele. Societatea de asigurări nu poate acorda în orice situaţie integral rezerva de prime drept sumă de răscumpărare, deoarece aceasta ar face incert echilibrul financiar al asigurării. Solicitarea **s. de r.** de către unii asiguraţi conduce la creşterea, în stocul de asigurări rămas, a proporţiei asiguraţilor la care decesul se poate produce la expirarea perioadei pentru care s-a încheiat asigurarea. Drept urmare, societatea de asigurări trebuie să-şi constituie fondurile băneşti suplimentare necesare pentru acoperirea riscurilor agravate. În acest scop, societatea de asigurări reţine o parte din rezerva de prime a asiguraţilor care solicită plata **s. de r.** şi, implicit, încetarea contractului de asigurare.

SUMĂ ÎN DEPOZIT, mijloace băneşti păstrate temporar de ordonatorii de credite în conturi deschise la unităţile bancare, care urmează să fie puse la dispoziţia beneficiarilor sau să fie

înregistrate în funcție de apartenența lor. Această **s.** poate să provină din virările efectuate de ordonatorii de credite din conturile bugetare la 31 decembrie reprezentând salariile şi alte drepturi băneşti cuvenite pentru munca prestată, neachitate până la sfârşitul anului şi care urmează să fie plătite în anul următor. Unitățile bancare reportează pe anul următor soldurile disponibile existente la 31 decembrie în conturile de **s.** în **d.**

SUMĂ MAXIMĂ DE ASIGURARE, nivelul valoric cel mai înalt al răspunderii societății de asigurări. **S.m. de a.** se stabileşte diferit, după cum este vorba despre bunuri sau persoane. În cazul asigurărilor facultative de bunuri, **s.m. de a.** poate fi cel mult egală cu valoarea bunului în momentul încheierii asigurării. La asigurările facultative de persoane, **s.m. de a.** este cea stabilită prin condițiile care stau la baza încheierii asigurării respective.

SUMĂ MEDIE ASIGURATĂ, indicator care se utilizează pentru aprecierea cantității şi calității activității desfăşurate de salariații care se ocupă de contractarea asigurărilor facultative de viață. **S.m.a.** se obține prin raportarea sumelor asigurate la numărul contractelor de asigurare încheiate. Formula de calcul este următoarea:

$$\bar{S}_a = \frac{S_a}{N_c},$$

în care:

$\bar{S}_a$ = suma medie asigurată ce revine la un contract;

S_a = totalul sumelor asigurate;

N_c = numărul total al contractelor de asigurare încheiate.

Se poate afirma că, în situația în care contractele de asigurări de viață sunt încheiate pentru sume medii asigurate mai mari, lucrătorii care se ocupă de contractări au desfăşurat o activitate de calitate superioară. **S.m.a.** se calculează atât pentru întregul stoc de asigurări existent la un moment dat, cât şi separat pentru asigurările contractate într-o anumită perioadă de timp.

SUMĂ REZULTATĂ DIN LICHIDAREA MIJLOACELOR FIXE, resurse băneşti obținute din valorificarea materialelor, pieselor, agregatelor etc. rezultate din lichidarea mijloacelor fixe şi rămase după compensarea cheltuielilor (demolarea, dezmembrarea) efectuate în acest scop. Toate cheltuielile ocazionate de lichidarea mijloacelor fixe se suportă de întreprindere, fiind acoperite pentru început din activele circulante care se recuperează cu ocazia valorificării materialelor, pieselor etc. rezultate din lichidarea mijloacelor fixe. Sumele obținute care depăşesc reîntregirea activelor circulante constituie o sursă de finanțare a investițiilor şi se depun la bancă în termen de 24 de ore. Dacă încasările din lichidarea mijloacelor fixe sunt mai mici decât cheltuielile efective făcute cu această operațiune, partea de active circulante rămasă necompensată se are în vedere la finanțarea activelor circulante ale anului viitor. **V. şi lichidarea mijloacelor fixe; surse de finanțare a investițiilor.**

SUME DEFALCATE, părți din unele venituri ale bugetului de stat, care se pun la dispoziția unităților administrativ-teritoriale în vederea echilibrării bugetelor acestora, în conformitate cu prevederile legii de adoptare a bugetului de stat din fiecare an. Din sumele defalcate din unele venituri ale bugetului de stat, aprobate anual, o cotă de 25% se alocă bugetului propriu al județului, iar diferența se repartizează pe comune, oraşe şi municipii, de către consiliul județean, prin hotărâre, după consultarea primarilor şi cu asistența tehnică de specialitate a Direcției Generale a Finanțelor Publice şi a Controlului Financiar de Stat, în funcție de criteriile de repartizare aprobate.

SUPERCONTRASTALII, penalizări pretinse de armator navlositorului, în cazurile când nava nu este încărcată sau descărcată în timpul de **stalii** (v.) şi **contrastalii** (v.). S. presupun plata din partea navlositorului a tuturor daunelor suferite de armator prin ţinerea (întârzierea) navei în port.

SUPERDIVIDEND, profit realizat peste nivelul **dividendului** (v.) normal ce se cuvine unei acţiuni în perioadele de prosperitate a societăţilor pe acţiuni şi din care se atribuie de regulă şi **părţile de fondator** (v.).

SUPLIMENTARE DE CREDITE BUGETARE, majorarea în cursul anului a unor credite bugetare prevăzute în bugetul de stat. Dacă în timpul anului se ivesc anumite cheltuieli noi, urgente, care n-au putut fi prevăzute iniţial şi care deci n-au fost aprobate prin bugetul de stat, ele se finanţează mai întâi pe calea **virărilor de credite bugetare** (v.) şi din economiile obţinute la alte cheltuieli. Dacă virările şi economiile realizate nu pot acoperi noile cheltuieli ivite în cursul anului, Ministerul Finanţelor întocmeşte planuri separate, suplimentare de cheltuieli, care se acoperă pe calea **s. de c.b.** din planurile de încasări realizate peste veniturile prevăzute, precum şi din rezerva de credite nerepartizate la începutul anului. În vederea executării cheltuielilor noi sau într-un cuantum mai mare decât prevederile trimestriale şi care nu pot fi acoperite prin virări de credite, unităţile economice şi instituţiile înaintează organelor Ministerului Finanţelor propuneri de planuri suplimentare de cheltuieli; ele pot fi întocmite numai în a doua parte a anului.

SUPORTATORUL IMPOZITULUI, persoana care plăteşte efectiv şi definitiv impozitul, suportându-l, în ultimă analiză, din venitul sau din averea sa. S. poate să fie o persoană fizică sau una juridică.

SUPRAACTIV, disponibil, sold care rămâne după plata creditorilor şi după restituirea aporturilor membrilor societăţii comerciale aflate în lichidare. S. se împarte între membrii asociaţi, proporţional cu valoarea aportului fiecărui asociat.

SUPRACOTĂ, cotă suplimentară în care se calculează unele impozite. V. şi **impozit suprapus.**

SUPRADIVIDEND, dividend suplimentar care se repartizează acţionarilor în urma obţinerii unor rezultate economico-financiare excepţionale de către societatea comercială. V. şi **dividend.**

SUPRAEVALUARE, evaluarea unui bun mobil, imobil etc. la o valoare superioară valorii reale.

SUPRAEVALUARE DE ASIGURARE, operaţiuni prin care se determină o valoare mai mare decât valoarea reală a bunului. S. nu este de natură să trezească interesul asiguratului pentru o cât mai bună conservare a bunurilor cuprinse în asigurare, deoarece în caz de daună despăgubirea se determină şi în funcţie de valoarea bunurilor asigurate. V. şi **asigurare; evaluarea în vederea asigurării; sumă asigurată.**

SUPRAFAŢA TERENULUI, indicator natural cu ajutorul căruia, alături de alţi indicatori, se apreciază amplasamentul noului obiectiv de investiţie şi eficienţa economico-socială a acestuia. Mărimea suprafeţei de teren, calitatea şi locul unde este situat terenul trebuie studiate cu maximum de atenţie cu prilejul proiectării, avizării, aprobării şi executării lucrărilor de investiţii. Acest indicator se exprimă în hectare ce vor fi ocupate cu construcţii productive, sociale, auxiliare, administrative, cu depozite, drumuri, canale, conducte, spaţii plantate ş.a. La amplasarea noilor obiective este necesar să se ţină seama şi să se încadreze în schiţele şi în detaliile de sistematizare a

localităților. În studiile de amplasament ce se efectuează trebuie să se urmărească utilizarea rațională, cu maximum de eficiență, a terenurilor, să se aibă în vedere intercondiționarea cu alte obiective economico-sociale existente, cooperarea cu ele, localizarea obiectivelor de producție, repartizarea și utilizarea eficientă a forței de muncă. Cu ocazia aprobării noilor amplasamente, este necesar să se acorde maximum de atenție folosirii unor suprafețe cât mai mici pentru construcții și amplasamente industriale, utilizării integrale a terenurilor din incinta unităților, economisirii suprafețelor de teren, prevenirii oricăror tendințe de risipă, deoarece pământul reprezintă o avuție națională care trebuie folosită corespunzător intereselor dezvoltării economiei naționale, ale întregii societăți. V. și **taxă pentru folosirea terenurilor proprietate de stat; pământul.**

SUPRA-PARI, curs de schimb pe piață al acțiunilor și valutelor, mai mare ca valoarea nominală, respectiv decât paritatea lor.

SUPRAPROFIT, partea de profit obținută peste profitul normal de către agenții economici care folosesc factori de producție cu calități superioare și care realizează produsele cu cheltuieli individuale mai mici față de ceilalți producători. S. se obține de regulă de către agenții economici care au o poziție de monopol în producție sau pe piață, fapt ce le permite să vândă mărfurile la prețuri ridicate de monopol. V. și **profit.**

SUPRATAXĂ, taxă suplimentară care se adaugă la unele taxe fixate anterior. S. se practică peste taxele vamale de unele țări în operațiunile de import (total sau parțial), pentru a limita importurile din cauza dificultăților balanței de plăți și a altor greutăți financiare.

SUPRATAXE VAMALE DE IMPORT, taxe vamale de import majorate, cu caracter temporar, ce se stabilesc de Ministerul Finanțelor la propunerea motivată a Ministerului Comerțului în cazurile în care anumite importuri de mărfuri pot prejudicia grav producția internă a mărfurilor respective. S.v. de i. se aplică până la eliminarea influențelor negative rezultate din importuri, avute în vedere la instituirea lor. Instituirea **s.v. de i.** se face la cererea temeinic fundamentată a ministerelor sau a agenților economici ori a asociațiilor de agenți economici interesate.

SUPRAVEGHERE ECONOMICO-FINANCIARĂ A UNITĂȚII ECONOMICE, regim economic și financiar special care constă în analizarea cauzelor activității economico-financiare necorespunzătoare și în stabilirea măsurilor eficace de redresare a activității economico-financiare, care sunt obligatorii pentru unitatea economică. Supravegherea activității economico-financiare se aplică unității economice care, deși a beneficiat de credite pentru nevoi temporare și de credite pentru refacerea capacității de plată, nu a reușit să lichideze imobilizările de active circulante, nu realizează echilibrul dintre încasări și plăți, nu-și redresează situația economico-financiară, are abateri grave de la normele de gospodărire a resurselor materiale, financiare și umane existente la dispoziția sa. Pe toată durata regimului special se instituie un consiliu de supraveghere economico-financiară care examinează cauzele activității defectuoase a întreprinderii și stabilește măsuri obligatorii pentru redresarea activității. Măsurile propuse se dezbat de către adunarea generală a salariaților și trebuie să aibă ca efect mobilizarea întregului colectiv de muncă la îmbunătățirea activității de producție, la gospodărirea rațională a resurselor materiale și financiare, la întărirea ordinii și disciplinei, la realizarea la timp și în cele mai bune condiții a tuturor sarcinilor economice și financiare. O dată cu instituirea regimului special de **s.e.-f.**, banca reia creditarea curentă a unității în vederea desfășurării activității sale în conformitate cu prevederile programului economic, ale contractelor și ale comenzilor. În tot timpul cât se aplică **s.e.-f.** ministerul și organele locale au obligația să ia măsurile corespunzătoare pentru îmbunătățirea activității economico-financiare a unității economice, pentru dirijarea producției către produsele cu desfacere asigurată, pentru gospodărirea

judicioasă a resurselor materiale, de muncă şi băneşti. Redresarea situaţiei economico-financiare şi reluarea normală a activităţii conduc la încetarea s.e.-f. V. şi **credit pentru nevoi temporare; credit pentru refacerea capacităţii de plată.**

SUPRAVEGHERE PRUDENŢIALĂ BANCARĂ, măsuri, norme şi indicatori de prudenţă bancară, precum şi controlul respectării acestora, în vederea prevenirii şi lichidării riscurilor bancare, pentru realizarea stabilităţii sistemului bancar. V. şi **principiile creditării bancare.**

SUPRAVEGHEREA TEMPORARĂ DE CĂTRE BANCĂ A EFECTUĂRII PLĂŢILOR DE CĂTRE UNITĂŢILE ECONOMICE, măsură bancară de sistare, pe o anumită perioadă, a efectuării plăţilor de către unităţile economice care încalcă disciplina financiară, au imobilizări în stocuri supranormative şi nu întreprind măsurile stabilite pentru remedierea situaţiei lor economico-financiare. Unităţile economice sunt obligate să ia măsuri care să asigure echilibrul permanent între încasări şi plăţi. De aceea, ele trebuie să evite aprovizionările peste necesar, să realizeze producţia prevăzută şi livrările la termenele stipulate în contracte, să urmărească urgentarea încasării echivalentului valoric al mărfurilor livrate, al lucrărilor executate şi al serviciilor prestate. Instituirea măsurii de supraveghere temporară a executării plăţilor se comunică unităţii economice în cauză, aceasta trebuind să comunice băncii, într-un termen scurt, măsurile întreprinse pentru lichidarea stocurilor supranormative, reglementarea operaţiunilor de aprovizionare cu furnizorii, redistribuirea sau consumarea stocurilor care reprezintă imobilizări. Organele bancare analizează documentele care urmează să fie achitate din contul lor şi le reţin pe cele care privesc materialele la care unitatea economică respectivă are imobilizări. Când se constată că unitatea economică înregistrează în continuare imobilizări, documentele referitoare la asemenea plăţi se restituie unităţilor emitente. Neadmiterea la plată, mai ales din credite, se operează şi asupra dispoziţiilor de încasare care sunt însoţite de hotărâri arbitrale referitoare la aprovizionări asupra cărora s-a instituit supravegherea. Neadmiterea la plată nu se aplică asupra facturilor emise de întreprinderile de comerţ exterior privind aprovizionarea cu mărfuri din import. Suspendarea şi chiar desfiinţarea s.t. a efectuării plăţilor au loc atunci când se constată de către unitatea bancară că întreprinderea şi-a redresat situaţia economică, a lichidat imobilizările, iar plăţile din contul său se pot face în mod normal.

SUPRAVEGHETOR FISCAL, reprezentant permanent al direcţiei generale a finanţelor publice şi a controlului financiar de stat judeţeană, respectiv a municipiului Bucureşti, pentru fiecare agent economic producător de alcool. S.f. supraveghează intrările zilnice de materii prime, normele de consum, cantităţile de alcool realizate, calcularea, înregistrarea în contabilitate şi virarea accizelor datorate la bugetul de stat, vizează documentele de recepţie a materiilor prime de la persoane fizice, controlează păstrarea sigiliilor pe contoarele care măsoară cantitatea de alcool produsă. S.f. are obligaţia să verifice: ▪existenţa certificatelor de calibrare pentru rezervoarele de depozitare a alcoolului; ▪înregistrarea corectă a intrărilor de materii prime; ▪înscrierea corectă a alcoolului obţinut în rapoartele zilnice de producţie şi în documentele de transfer-predare către secţiile de prelucrare sau către depozitele de produse finite, în concordanţă cu înregistrările mijloacelor de măsurare; ▪concordanţa dintre consumul energetic lunar şi producţia de alcool obţinută; ▪realitatea stocurilor zilnice de alcool brut, rafinat, alcool sanitar şi tehnic, înscrise în evidenţele operative ale depozitelor de astfel de produse; ▪centralizatorul lunar al documentelor de transfer către secţiile de prelucrare a alcoolului; ▪realitatea livrărilor de alcool, indiferent de natura acestuia, către beneficiari, prin confruntarea cantităţilor eliberate din magazie cu cele înscrise în documentele fiscale; ▪modul de calcul, de evidenţiere şi de virare a accizelor datorate pentru alcool; ▪depunerea la termen, la organele fiscale teritoriale, a decontului de accize; ▪orice alte

documente şi operaţiuni care să conducă la determinarea exactă a obligaţiilor către bugetul statului. Pentru certificarea realităţii tuturor operaţiunilor aferente producţiei de alcool, indiferent de natura acestuia, începând de la intrarea materiei prime până la livrarea alcoolului către secţiile de prelucrare sau către terţi, toate documentele întocmite trebuie să poarte viza s.f.

SURSA DE PLATĂ A IMPOZITULUI, mijlocul, resursa din care se plăteşte de fapt impozitul, ca de exemplu: profitul, salariul, venitul, încasările din vânzarea mărfurilor, din prestarea serviciilor, valoarea adăugată etc. În unele cazuri **obiectul impozabil** (v.) şi sursa impozitului se confundă, coincid; alteori însă acestea sunt fenomene separate.

SURSE DE FINANŢARE A INSTITUŢIILOR PUBLICE, izvoare de finanţare a instituţiilor publice. Aceste izvoare sunt: ▪bugetul de stat sau, după caz, bugetele locale, în funcţie de subordonarea lor; ▪veniturile extrabugetare; ▪subvenţiile ce se acordă de la bugetul de stat sau de la bugetele locale, în funcţie de subordonarea lor; ▪integral din veniturile extrabugetare; ▪veniturile extrabugetare cu destinaţie specială pentru anumite cheltuieli stabilite de lege să se finanţeze din aceste venituri. **V.** şi **mijloace extrabugetare.**

SURSE DE FINANŢARE A INVESTIŢIILOR, izvoare de provenienţă a mijloacelor băneşti necesare efectuării cheltuielilor privind construirea, reconstruirea, lărgirea, achiziţionarea, montarea şi modernizarea mijloacelor fixe din sfera productivă şi neproductivă. Capacitatea **s. de f. a i.** este determinată de nivelul de dezvoltare economică, de mărimea produsului naţional brut, precum şi de proporţiile dintre fondul de dezvoltare şi fondul de consum. Realizarea unei investiţii necesită asigurarea resurselor financiare şi alegerea surselor de finanţare care să realizeze un cost cât mai mic. Constituirea şi folosirea capitalului în obiective prioritare de investiţii reprezintă o problemă fundamentală. **S. de f. a i.** companiilor naţionale, regiilor autonome şi societăţilor comerciale cu capital de stat sunt în principal următoarele: ▪resurse proprii; ▪resurse împrumutate; ▪resurse de la bugetul statului sau, după caz, de la un buget local; ▪alte resurse. În categoria **resurselor proprii,** care formează fondul de dezvoltare, se cuprind: ▪o parte din profitul obţinut; ▪fondul de amortizare; ▪sume rezultate din lichidarea şi vânzarea unor mijloace fixe; ▪alte resurse proprii. În procesul de finanţare a investiţiilor, agenţii economici trebuie să-şi mobilizeze mai întâi resursele proprii în cadrul autofinanţării şi numai după aceea să apeleze la resurse externe, pentru a nu se îndatora cu prea mult şi cu scopul realizării investiţiilor cu un cost cât mai mic. Resursele proprii se folosesc în următoarea ordine: ▪mobilizarea resurselor interne; ▪disponibilul în cont la începutul anului; ▪sumele obţinute din valorificarea materialelor prin dezmembrarea mijloacelor fixe scoase din funcţiune; ▪sumele realizate din vânzarea mijloacelor fixe; ▪amortismentul mijloacelor fixe; ▪alte surse proprii; ▪o parte din profit. Mobilizarea resurselor interne constă în descoperirea, mobilizarea şi folosirea în circuitul economic a tuturor mijloacelor constituite anterior din fondurile de investiţii şi care se află la beneficiarii de investiţii. Această mobilizare constă în folosirea, în anul curent, a materialelor, a prefabricatelor etc. achiziţionate în perioadele anterioare din fondurile de investiţii pentru lucrările executate în regie; de asemenea, în încasarea debitelor provenite din lucrările de investiţii aflate în curs de executare. Mobilizarea resurselor interne prezintă o importanţă deosebită, deoarece duce la micşorarea corespunzătoare a celorlalte resurse de finanţare a investiţiilor. **Resursele împrumutate** cuprind creditele bancare pe termen mediu şi lung, care deţin un loc important în acoperirea financiară a investiţiilor. Banca analizează cererea şi documentaţia de credit şi, în caz favorabil, negociază cu agenţii economici: ▪cuantumul creditului; ▪durata de acordare; ▪termenul de rambursare; ▪nivelul ratelor, care pot fi anuale, trimestriale şi lunare; ▪perioada de graţie; ▪dobânda curentă şi cea majorată; ▪modalităţile de acordare (integral la o anumită dată sau eşalonat) etc. Banca încheie apoi contractul de credite. De asemenea, în cadrul resurselor împrumutate se află şi emiterea de obligaţiuni (v.). Resursele bugetare se pun la

dispoziția agenților economici cu capital de stat numai după folosirea mai întâi a resurselor precedente. Investițiile agenților economici cu capital de stat nou înființați se finanțează integral de la bugetul statului sau, după caz, dintr-un buget local. În categoria „alte surse" se pot cuprinde: *sponsorizări; *donații; *credite externe etc. S. de f. a i. agenților economici cu capital privat sunt în principiu aceleași, cu precizarea că foarte rar pot interveni alocații bugetare. V. și **investiție**.

SURSE DE FINANȚARE A SOCIETĂȚII COMERCIALE, izvoare de formare a resurselor societății comerciale, și anume: a) **surse proprii,** cum sunt: autofinanțarea, emisiunea de acțiuni, încorporarea de rezerve, amortismentul, convertirea creanțelor, fuziunea, absorbția; b) **surse îndatorate,** respectiv contractarea de împrumuturi bancare (pe termen scurt, mediu și lung) și emisiunea de obligațiuni; c) **surse atrase,** ce se obțin prin amânarea diferitelor plăți, care au caracteristica unor împrumuturi pe termen scurt fără dobândă sau cu o dobândă modică sub forma penalizărilor aplicate de furnizor pentru întârziere. Societatea comercială poate opta pentru sursele de finanțare care implică cele mai mici costuri.

SURSE DE FORMARE A ACTIVELOR CIRCULANTE, izvoare de constituire a activelor circulante necesare desfășurării activității unităților economice. Activele circulante ale unităților economice cu capital de stat se constituie din fondul de dezvoltare, resurse atrase și credite bancare. Unitățile economice de stat nou înființate sunt înzestrate cu active circulante proprii – în limita normativului – din fondul constituit în bugetul de stat, respectiv în bugetele locale, în funcție de importanța și de subordonarea întreprinderii în cauză. Înzestrarea cu active circulante proprii se face de către ministere sau alte organe centrale din bugetul de stat sau din bugetele locale, după caz, cu avizul prealabil al Ministerului Finanțelor, respectiv al administrațiilor financiare. În anii următori anului înființării, creșterile anuale de active circulante ale unităților economice cu capital de stat se finanțează din următoarele surse: **pasivele stabile** (v.), în măsura în care au crescut; alte resurse asimilate celor proprii; resursele proprii; fondul de dezvoltare și alte resurse proprii; alocații de la bugetul de stat și creditele bancare pe termen scurt. La finanțarea activelor circulante se iau în calcul și celelalte resurse atrase care se prevăd să existe la finele anului și care se stabilesc în funcție de existența cu caracter permanent a unor datorii față de terți în perioadele precedente, din care se exclud datoriile de natura plăților restante. Sursele actuale de formare a activelor circulante prezintă următoarele avantaje: *sunt îndeajuns de suple, permițând constituirea activelor circulante cu promptitudine și în concordanță cu cerințele activității unităților economice; *stimulează folosirea eficientă a activelor circulante și accelerarea vitezei lor de rotație; *creează interesul unităților economice și al personalului pentru identificarea, mobilizarea și folosirea tuturor rezervelor interne etc. V. și **fondul de dezvoltare economică al întreprinderilor cu capital de stat.**

SURSE PROPRII, componente patrimoniale de pasiv formate din capitalul social. V. și **capital social.**

SURSE STRĂINE ATRASE, surse de finanțare străine atrase reprezentând elemente patrimoniale de pasiv, constituite din credite bancare, datorii față de furnizori, datorii față de bugetul de stat etc. Datoriile pot fi pe termen scurt, mediu sau lung.

SURSELE PLĂȚII IMPOZITULUI, mijloacele subiectului impozabil din care acesta plătește de fapt impozitul, ca de exemplu: încasările din vânzarea mărfurilor sau din prestarea de servicii, venitul etc. În unele cazuri sursa și obiectul impunerii se confundă, coincid, alteori însă acestea sunt două fenomene separate. De exemplu, în cazul impozitului pe veniturile populației din surse agricole etc. obiectul și sursa de plată a impozitului coincid, plata impozitului determinând

diminuarea corespunzătoare a venitului. Există însă cazuri în care între obiectul impozabil şi **s.p.i.** trebuie făcută o distincţie netă: de exemplu, la impozitul pe clădiri obiectul impozabil îl constituie clădirile (valoarea locativă a acestora), procesul economic de utilizare a clădirilor, iar sursa de plată a impozitului pe clădiri o constituie alte venituri realizate de proprietarii clădirilor. În mod obişnuit, legea precizează numai obiectul impozabil, sursa de plată a impozitului subînţelegându-se. V. şi **obiectul impunerii.**

SURVEILLANCE (engl.), oficii de control al mărfurilor în străinătate, care au dreptul să emită documente prin care să ateste gradul de avarie a mărfurilor asigurate. Documentele emise de oficiile de control al mărfurilor pot lua locul certificatelor de avarie, atunci când acestea din urmă – din motive întemeiate – n-au putut fi întocmite de comisarii de avarie. Prin urmare, aceste documente pot fi luate în considerare de societatea de asigurări pentru stabilirea despăgubirii de asigurare. V. şi **certificat de avarie; comisar de avarie.**

SUSPENDAREA EXECUTĂRII CONTRACTELOR, sistarea temporară a executării obligaţiilor stabilite prin contracte şi reluarea executării lor după o anumită perioadă de timp. Cauzele **s.e.c.** pot fi: ▪anumite prevederi legale; ▪înţelegerile dintre părţile contractuale la semnarea contractului sau printr-un acord de voinţă survenit ulterior; ▪cauze de forţă majoră etc.

SUSPENDAREA PLĂŢII INDEMNIZAŢIILOR ŞI AJUTOARELOR DE ASIGURĂRI SOCIALE, sistarea temporară a plăţii indemnizaţiilor şi ajutoarelor de asigurări sociale pe perioada în care beneficiarul este decăzut din drepturile părinteşti, respectiv din dreptul de a fi tutore, sau copilul este abandonat ori internat într-o instituţie de ocrotire. Reluarea în plată a indemnizaţiei suspendate se face la cerere, începând cu ziua următoare celei în care a încetat cauza suspendării. V. şi **calculul şi plata indemnizaţiilor şi ajutoarelor de asigurări sociale; încetarea plăţii indemnizaţiilor şi ajutoarelor de asigurări sociale.**

SUSPENDAREA PLĂŢII PENSIEI, sistare parţială sau totală a plăţii pensiei, pe o perioadă definită sau nedefinită, când nu mai sunt îndeplinite condiţiile legale pentru acordarea ei. În ceea ce priveşte pensia de urmaş, se prevede că aceasta se suspendă pe perioada cât pensionarul urmaş este încadrat în muncă, cu contract de muncă pe durată nedeterminată sau determinată, însă cu caracter permanent, sau dobândeşte dintr-o activitate permanentă ca liber-profesionist sau mic meseriaş cu atelier propriu venituri brute lunare mai mari decât jumătate din salariul mediu pe economie. Realizarea unor venituri din gospodăria agricolă proprie nu conduce la **s.p.p.** S.p.p. are loc şi când: copilul urmaş a îndeplinit vârsta de 16 ani şi nu-şi mai continuă studiile sau a depăşit vârsta de 26 de ani; beneficiarul unei **pensii anticipate** (v.) sau al unei **pensii anticipate parţiale** (v.) realizează venituri din diferite activităţi; beneficiarul unei pensii de invaliditate nu se prezintă la revizuirea medicală periodică din motive imputabile pensionarului. S.p.p. are loc începând cu luna următoare celei în care era prevăzută revizuirea medicală sau în care nu se respectă programul individual de recuperare a capacităţii de muncă; soţul supravieţuitor, beneficiar al unei pensii de urmaş, se recăsătoreşte; pensionarul îşi stabileşte domiciliul în altă ţară cu care România a încheiat convenţie de asigurări sociale, dacă în cadrul acesteia se prevede că pensia se plăteşte de către celălalt stat. S.p.p. are loc şi pe timpul cât pensionarul execută o pedeapsă privativă de libertate. Prin urmare, în cazul unor pedepse pecuniare, al suspendării executării pedepsei, precum şi în timpul deţinerii preventive nu operează **s.p.p.** Când are loc executarea pedepsei privative de libertate pe baza unei hotărâri rămase definitive, instanţa judecătorească competentă să pună în executare hotărârea rămasă definitivă are obligaţia să o comunice în scris casei teritoriale de pensii, în termen de 15 zile de la privarea de libertate a pensionarului sau a beneficiarului de ajutor social. În baza comunicării primite, oficiul

de asigurări sociale şi pensii emite decizia de suspendare a plăţii pensiei sau ajutorului social. După ce pedeapsa a fost executată, în caz de amnistie sau graţiere, încetează **s.p.p.** În aceste cazuri, plata pensiei se reia începând cu luna următoare celei în care pensionarul a fost eliberat. Dacă hotărârea de condamnare este desfiinţată, şi persoana în cauză a fost achitată, pensia se plăteşte pe toată perioada cât a fost suspendată, dar fără ca această plată să se efectueze pe o perioadă mai mare de 12 luni. Pe timpul cât un pensionar de invaliditate de gradul I este internat în unităţi de asistenţă socială, pensia se suspendă cu suma ce reprezintă îngrijirea în aceste unităţi. De asemenea, pe acest timp se suspendă şi indemnizaţia de supraveghere şi îngrijire a invalizilor de gradul I. **S.p.p.** operează începând cu luna următoare celei în care a intervenit cauza care a determinat suspendarea. Dacă pensionarul condamnat a executat pedeapsa, a fost graţiat sau amnistiat, pensia i se plăteşte din prima zi a lunii următoare eliberării. Pensia se suspendă şi în cazurile în care pensionarii invalizi cu invaliditate revizuibilă nu se prezintă la termenele stabilite la comisiile de expertiză medicală şi de recuperare a capacităţii de muncă, fără a avea motive temeinice şi fără să trimită înştiinţarea corespunzătoare, din care să rezulte motivele neprezentării. Legislaţia pensiilor prevede că **s.p.p.** operează în toate cazurile începând cu luna următoare celei în care a survenit cauza suspendării. Se suspendă plata pensiei pensionarilor militari rechemaţi în rândul cadrelor permanente. Cadrele militare rechemate în activitate, care au şi calitatea de pensionari, pot opta, pe perioada cât se găsesc în activitate, pentru pensia avută şi diferenţa de salariu până la nivelul salariului lunar, corespunzător funcţiilor pe care le îndeplinesc. Aceste prevederi se aplică din ziua în care militarii s-au prezentat la unitatea în care au fost încadraţi. Pentru timpul servit după rechemare în rândul cadrelor permanente, la pensia avută se adaugă suma corespunzătoare acestei perioade ce rezultă din aplicarea procentelor de pensie. S.p.p. are loc de regulă pe baza deciziei emise în acest scop de către casele teritoriale de pensii. Cauzele de suspendare a plăţii pensiilor de asigurări sociale de stat produc aceleaşi efecte şi pentru suspendarea pensiei suplimentare. Încetarea cauzelor care au determinat suspendarea pensiei are ca efect reluarea plăţii acestora, cu începere din prima zi a lunii următoare celei în care a încetat cauza suspendării. Reluarea în plată a pensiilor suspendate se face la cerere, începând cu luna următoare celei în care a încetat cauza suspendării, dacă cererea se depune în termen de 30 de zile de la data încetării cauzei suspendării. Dacă cererea de reluare a plăţii se depune după expirarea termenului de 30 de zile, plata se face începând cu luna următoare celei în care a fost depusă cererea. Reluarea în plată a pensiei de urmaş suspendate ca urmare a necontinuării studiilor până la vârsta de 26 de ani, sau în cazul ivirii unei invalidităţi până la vârsta de 16 ani, respectiv 26 de ani, se face de la data începerii anului de învăţământ sau de la data emiterii deciziei medicale de încadrare într-un grad de invaliditate.

SUSPENDAREA PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE amânarea îndeplinirii termenului de prescripţie cu un timp egal cu durata unor împrejurări care au survenit pe parcurs şi care reprezintă un obstacol material, juridic sau moral pentru titularul de drept în exercitarea de către acesta a dreptului său la acţiune. **S.p.e.** are ca efect încetarea temporară a curgerii prescripţiei, care îşi va continua cursul după dispariţia împrejurării care a oprit-o, luându-se în calcul şi timpul expirat anterior împrejurării respective. Din calculul termenului de prescripţie se exclude timpul cât a durat suspendarea ei.

SUVERANITATE FISCALĂ, dreptul exclusiv al statului (Parlamentului) de a legifera şi încasa impozite şi taxe de pe spaţiul ţării (terestru, aerian şi maritim), precum şi pentru veniturile (averea) cetăţenilor săi realizate (situată) în alte ţări. Uneori şi într-o anumită măsură, acest drept se realizează şi de către guvernul ţării.

SWAP (engl.) **(schimb, troc, tranzacţie de valori) 1.** Tranzacţie în care un titlu de valoare, având o anumită valoare, se vinde unui cumpărător în schimbul achiziţionării de la acesta

a unui titlu de valoare cu aceeaşi valoare, cu scopul îmbunătăţirii calităţii titlurilor deţinute de cele două părţi ori în anticiparea modificărilor de randament. 2. Operaţiune valutară complexă de creditare la valori echivalente, în valute diferite şi pe anumite perioade, realizată între două sau mai multe bănci sau între acestea şi Banca Reglementelor Internaţionale (v.). La scadenţele stabilite, creditele se restituie în valutele respective, pe baza cursului stabilit în momentul creditării. 3. Cumpărarea/vânzarea pe piaţa schimburilor valutare a unei valute pe piaţa spot, însoţită de achiziţia/vânzarea aceleiaşi cantităţi de valută pe piaţa forward (v.). 4. Schimbul de monede naţionale care se realizează între băncile centrale în vederea sporirii rezervelor oficiale de devize, a echilibrării temporare a balanţelor de plăţi, ca şi cu scopul finanţării intervenţiilor pe pieţele valutare. S. urmăreşte asigurarea împotriva pierderilor ce ar rezulta din modificarea cursurilor valutare ori obţinerea de profit din diferenţele de curs. 5. Deschiderea de către o bancă centrală dintr-o ţară a unei linii de credit în monedă proprie şi deschiderea de către o altă bancă centrală (din altă ţară) a unei linii de credit echivalente, în moneda sa proprie.

SWAP DE DOBÂNZI, înţelegere, aranjament între doi debitori, beneficiari ai unor împrumuturi contractate anterior, perfectat prin mijlocirea unei instituţii financiare, prin care fiecare debitor preia obligaţiile de plată ale celuilalt, referitoare la dobânzi, plata ratelor scadente rămânând însă în sarcina debitorului originar.

SWAP VALUTAR, contractarea concomitentă, pe piaţa valutară, a două operaţiuni corelate între ele, bazate pe aceeaşi sumă de bani. S.v. înseamnă cumpărarea curentă şi vânzarea la termen sau vânzarea şi cumpărarea la termene diferite.

SWING (engl.), modalitate de creditare, linie de credit convenită între două ţări participante la un acord de clearing. Linia de credit respectivă serveşte la efectuarea plăţilor către furnizori în situaţiile în care încasările de la cumpărători nu sunt suficiente din cauza decalajului valoric sau în timp dintre prestaţiile reciproce ale celor două ţări semnatare.

SWITCH (engl.), operaţiune de comerţ exterior, variantă a operaţiunilor de contrapartidă/compensaţie care are în vedere un acord de plăţi şi se bazează pe funcţionarea unui cont de clearing ce face posibilă echilibrarea schimburilor reciproce. În cadrul operaţiunilor de s. participă cel puţin trei parteneri. De pildă, un agent economic primeşte ca plată pentru exporturile sale mărfuri în contrapartidă pe care nu le poate valorifica. Ca urmare, vinde mărfurile respective unui agent economic specializat în operaţiuni de s., însă cu o importantă reducere de preţ. La rândul său, acesta din urmă caută un cumpărător. În cazul în care cumpărătorul nu poate plăti mărfurile respective cu valută convertibilă, vânzătorul poate folosi varianta plăţii cu mărfuri produse în ţara cumpărătorului. Dacă mărfurile primite ca plată nu pot fi nici ele comercializate pe valută într-o ţară cu excedente de plăţi în mijloace de plată exprimate în valută convertibilă, firma specializată repetă mai multe tranzacţii până când mărfurile primite în schimb se vor putea valorifica în valută convertibilă. La fiecare tranzacţie, firma specializată oferă cumpărătorului o parte din diferenţa favorabilă obţinută de la vânzătorul mărfurilor în contrapartidă. La sfârşitul operaţiunilor se face diferenţa între ultima plată în valută convertibilă şi preţul de achiziţie, iar ceea ce rezultă constituie marja de profit ce se cuvine firmei specializate în operaţiunile de s.

„ŞARPELE VALUTAR" VEST-EUROPEAN, denumire convenţională atribuită înţelegerii intervenite în aprilie 1972 între unele ţări vest-europene, cu scopul înfăptuirii unei anumite discipline în ceea ce priveşte raporturile valorice dintre valutele lor. „Ş. v." v.-e. a fost conceput ca o măsură împotriva dezordinii valutare din Occident şi ca o cale de înfăptuire a Uniunii Economice şi Monetare a Pieţei Comune. La semnarea acestei convenţii au participat Belgia, Danemarca, Luxemburg, R. F. Germania, Franţa, Olanda, Italia, Irlanda, Norvegia, Marea Britanie şi Suedia. Pe parcurs s-au retras din convenţie Italia, Franţa, Irlanda şi Marea Britanie. Prin convenţie statele semnatare s-au angajat să nu permită între ele fluctuaţii ale cursurilor valutare decât până la maximum 2,25%. Cursurile valutelor acestor ţări flotează însă liber, fără nici un fel de limită faţă de valutele celorlalte ţări din Comunitatea Economică Europeană, ale ţărilor vest-europene care nu erau membre ale Pieţei Comune, dar în special faţă de dolarul S.U.A. În vederea menţinerii cursurilor valutare ale ţărilor din „şarpe" în limitele stabilite în acord, s-a prevăzut ca băncile centrale din ţările semnatare să intervină pe piaţa valutară pentru a restabili echilibrul dintre cerere şi ofertă în cazurile în care cursurile valutare au tendinţa să depăşească limita stabilită. De exemplu, dacă o valută ar fi prea mult solicitată şi, în consecinţă, cursul ei ar avea tendinţa să depăşească limita stabilită, banca centrală are obligaţia să pună în vânzare o parte din rezervele sale sau să contracteze împrumuturi în valuta respectivă, până la normalizarea cursului valutar. În situaţia inversă, când o valută din „şarpe" ar fi oferită pe piaţă în cantităţi mari spre a fi speculată „à la baisse", şi cursul ei ar avea tendinţa să scadă sub limita stabilită, aceeaşi bancă centrală are obligaţia să cumpere valuta respectivă până când se restabileşte echilibrul dintre cerere şi ofertă. Practic însă, criza economică, financiară şi valutară s-a manifestat atât de puternic încât intervenţia pe piaţă a băncilor centrale s-a dovedit ineficientă, ceea ce a determinat ieşirea unor ţări din „şarpe", care acum este puternic zguduit de criză. Prin constituirea „ş. v." v.-e. s-a urmărit înfiinţarea unui nou centru valutar care să îl concureze pe cel din S.U.A. – Fondul Monetar Internaţional – proclamând stabilitatea, echilibrul şi echitatea. Viaţa arată însă că problemele valutare internaţionale nu pot fi soluţionate prin crearea de blocuri, prin regionalism, ci prin universalitate în reglementarea raporturilor valutare.

ŞOMAJ, latură, stare negativă a economiei naţionale, concretizată printr-un dezechilibru important al pieţei muncii, în care oferta de muncă, adică cererea de locuri de muncă, este mai mare decât cererea de forţă de muncă din partea agenţilor economici şi a instituţiilor (respectiv oferta de locuri de muncă din partea acestora). Ş. afectează o parte din populaţia activă disponibilă prin negăsirea locurilor de muncă. Ş. reprezintă excedentul ofertei faţă de cererea de muncă. Numai corelarea cererii cu oferta de locuri de muncă permite aprecierea mai corectă a situaţiei de pe piaţa muncii, respectiv dacă există sau nu ş. Creşterea ofertei, concomitent cu scăderea cererii, determină o deteriorare a situaţiei ocupării forţei de muncă; dacă ş. n-a existat până la această dată,

el apare, iar dacă deja există, atunci el creşte. Dacă au loc o creştere a cererii şi o scădere a ofertei de muncă, se înregistrează o scădere corespunzătoare a ş. Ş. trebuie examinat pe ramuri economice, domenii de activitate, niveluri de pregătire profesională, specialităţi, vârste, sex etc. Ş. se caracterizează prin **nivelul la care a ajuns**, care se poate exprima ca număr absolut al şomerilor şi sub formă relativă, ca rată a şomajului, calculată ca raport între numărul şomerilor şi populaţia ocupată, precum şi prin intensitatea cu care se manifestă, respectiv dacă presupune pierderea locului de muncă şi încetarea totală a activităţii (şomaj total) ori numai diminuarea activităţii depuse cu reducerea săptămânii de lucru şi scăderea corespunzătoare a salariului (şomaj parţial). De asemenea, poate exista un şomaj deghizat, care este specific mai ales ţărilor slab dezvoltate, în care unele persoane au o activitate aparentă, cu productivitate redusă; durata şomajului sau perioada de şomaj este perioada din momentul pierderii locului de muncă sau al diminuării activităţii depuse până la reluarea normală a muncii. În diferite ţări, ş. are o durată cu tendinţă de creştere, care ajunge până la 18-24 de luni. Ş. continuu care durează mai mult de 12 luni este considerat ca fiind de lungă durată; structura sau componentele ş. grupează şomerii pe categorii de vârstă, pe sexe, niveluri de calificare, categorii socioprofesionale, ramuri economice, domenii de activitate etc. O atenţie deosebită se acordă examinării ş. pe sexe şi categorii de vârstă. Femeile sunt mai afectate de ş. decât bărbaţii; la fel şi tinerii în vârstă de până la 25 de ani, precum şi persoanele în vârstă de peste 50 de ani. În mai multe ţări se constată o tendinţă de creştere a ş. Teoria economică relevă că ş. este consecinţa mai multor cauze, care pot acţiona în timp concomitent sau separat. Aceste cauze derivă din mărimea salariului (nominal sau real), cererea şi oferta de bunuri, rigiditatea preţurilor şi a salariului etc. În general, ş. se formează pe baza a două procese, şi anume: a) pierderea locurilor de muncă de către o parte a populaţiei ocupate; b) creşterea ofertei de muncă prin maturizarea noilor generaţii, adică prin atingerea vârstei legale pentru a se putea angaja şi prin afirmarea nevoii de a lucra a unor persoane apte de muncă, mai vârstnice, dar inactive, în condiţiile unei cereri de muncă inferioare acestei creşteri. Ş. pune în toate ţările problema garantării unor venituri care să asigure persoanelor afectate un minimum decent de viaţă, de existenţă. Dimensiunile şi dinamica ş. pe ţări şi perioade sunt influenţate şi de migraţia internaţională a populaţiei, de deplasarea populaţiei active disponibile dintr-o ţară în alta pentru a găsi un loc de muncă. Acest fapt diminuează oferta de muncă în ţara de origine, însă o măreşte în ţara de destinaţie, acţionând în acest mod asupra creşterii sau scăderii corespunzătoare a ş. Dezvoltarea economico-socială echilibrată nu este însoţită de ş. Date fiind proporţiile, structura, durata şi consecinţele sale, ş. a devenit o importantă problemă care se află în atenţia guvernelor şi a forţelor sociale. Ş. pune două mari probleme, acute prin dimensiunile şi implicaţiile lor, şi anume: pe termen scurt, garantarea unui venit minim pentru şomeri, iar pe termen lung, asigurarea locurilor de muncă pentru diminuarea şi chiar resorbirea resurselor de muncă aflate în şomaj. Aspectele interdependente îi privesc atât pe agenţii economici, cât şi societatea, atât pe angajaţi, cât şi pe şomeri. Măsurile pentru diminuarea ş. privesc: ▪unele direct pe şomeri; ▪altele privesc populaţia ocupată; ▪în plus, se mai iau şi alte măsuri. Şomerii sunt chemaţi să se preocupe de pregătirea, calificarea şi orientarea lor, pentru a putea face faţă noilor tehnici şi tehnologii. De asemenea, statul şi agenţii economici iau măsuri pe multiple planuri pentru creşterea investiţiilor, reorganizarea unor activităţi, reorientarea învăţământului, reciclarea şi recalificarea persoanelor afectate de ş., pentru crearea unor noi locuri de muncă şi raţionalizarea forţei de muncă. În ultima perioadă, în mai multe ţări s-au luat măsuri pentru realizarea unor noi forme de ocupare a forţei de muncă, aşa cum sunt: ▪angajare pe timp parţial sau cu orar atipic; ▪angajare pe durată medie sau scurtă; ▪angajări specifice, stagii sau contracte de muncă de diverse tipuri. Astfel de angajări se fac pentru obiective precise şi limitate. Diminuarea ş. se realizează prin anumite măsuri pentru pregătirea şi angajarea tinerilor şi şomerilor de lungă durată. Pentru aceste angajări salariile sunt, de regulă, mai mici. Ca urmare a reducerii costului salarial al agenţilor economici, ei acceptă cu

uşurinţă aceste măsuri şi chiar iniţiază altele asemănătoare. O altă măsură de diminuare a numărului şomerilor o constituie pensionarea acelora care până la pensionare mai au o perioadă egală cu perioada pentru care se acordă ajutorul de şomaj sau pensionarea tranzitorie a persoanelor care au vechimea integrală în muncă şi mai au câţiva ani până la pensionarea normală. O altă cale pentru diminuarea ş. o constituie realizarea unor investiţii în vederea creării de noi locuri de muncă în următoarele domenii de activitate: ▪reciclarea unor materiale (sticlă, hârtie, materiale feroase etc.), valorificarea deşeurilor, protecţia resurselor naturale, gestionarea pădurilor, producerea energiei neconvenţionale; ▪organizarea cercetării ştiinţifice în aceste domenii; ▪întreprinderea de acţiuni de depoluare a apelor uzate, producerea instalaţiilor necesare acestor acţiuni etc. Diminuarea ş. se poate obţine prin unele măsuri pe care trebuie să le ia populaţia, cum ar fi: ▪pregătirea şi calificarea profesională; ▪crearea unor posibilităţi suplimentare de angajare; ▪reducerea timpului de muncă şi a duratei vieţii active; ▪repatrierea emigranţilor etc. O altă problemă o constituie garantarea locurilor de muncă de către agenţii economici; în acest scop se prevăd clauze speciale în contractele colective şi individuale de muncă. Garantarea locurilor de muncă reprezintă şi unul dintre obiectivele luptei sindicatelor. Preîntâmpinarea şi contracararea ş. se pot realiza prin încurajarea şi stimularea micilor întreprinzători particulari în domeniul producţiei şi al serviciilor, prin atragerea în diverse forme a personalului disponibilizat din industrie în activităţile agricole unde se resimte lipsa braţelor de muncă, cunoscut fiind faptul că o parte neînsemnată a deţinătorilor de terenuri agricole sunt astăzi orăşeni, mulţi dintre ei chiar şomeri.

ŞOMAJ CICLIC (CONJUNCTURAL), ş. cauzat de crizele economice, de crizele parţiale sau de alte crize specifice unei conjuncturi defavorabile, trecătoare, dar care se repetă la intervale de timp mai lungi sau mai scurte şi care au ca urmare reducerea activităţii economico-sociale. Practic, în timpul unor faze ale ciclului economic, nu întreaga forţă de muncă găseşte locuri suficiente de muncă, indiferent de nivelul său de calificare. În perioadele de avânt economic, ş. c. poate fi resorbit parţial sau total.

ŞOMAJ DE AŞTEPTARE, v. **ŞOMAJ DE PRECAUŢIE.**

ŞOMAJ DE CĂUTARE, v. **ŞOMAJ FRICŢIONAL (INTERMITENT).**

ŞOMAJ DE PRECAUŢIE, parte a ş. **friţional** (v.) care se iveşte în cazurile în care natura sarcinilor de serviciu prevăzute în contractul de muncă îl împiedică pe salariatul care acceptă un post să ia altul mai bine retribuit care apare ulterior. Ca urmare a acestei situaţii, şomerii pot să refuze primele posturi care le sunt oferite, aşteptând alte locuri de muncă mai bine plătite.

ŞOMAJ DECLARAT, persoane apte de muncă, fără locuri de muncă înregistrate la oficiile de muncă sau la o bursă a muncii. Ş.d. permite delimitarea ş. veritabil de cel mascat sau parţial determinat de productivitatea scăzută.

ŞOMAJ DETERMINAT DE DECALAJUL DE CERERE, ş. provocat de deficitul de cerere atunci când creşterea în timp a capacităţilor de producţie este insuficientă în vederea creării locurilor de muncă pentru toţi cei ce doresc să muncească, indiferent de nivelul lor de calificare. V. şi **şomaj tehnologic.**

ŞOMAJ FRICŢIONAL (INTERMITENT), ş. ce se formează în perioada de trecere de la o muncă la alta sau în căutarea primului loc de muncă. Ş. f. apare ca urmare a practicării contractelor de muncă pe o perioadă scurtă din cauza incertitudinii afacerilor unor agenţi economici. Contractele de muncă pe termen scurt sunt un mijloc de exercitare a unor presiuni asupra angajaţilor pentru ca aceştia să accepte anumite condiţii de muncă şi de salarizare, însă constituie o

măsură de siguranţă pentru agenţii economici care nu vor să-şi asume faţă de forţa de muncă angajamente pentru care ar putea fi traşi la răspundere. În aceste cazuri, şomajul începe la expirarea angajării şi se încheie la reînnoirea contractului sau în momentul angajării la un alt agent economic. Referitor la **ş.f.**, J. M. Keynes releva că acesta are caracter permanent, pentru că în oricare economie există resurse de muncă nefolosite între două ocupări. Acest ş. nu se poate restrânge sub un anumit nivel. Mărimea acestei forme de ş. este perceptibilă cu deosebire în ţările cu o economie dinamică şi caracterizate printr-o mare mobilitate a forţei de muncă.

ŞOMAJ INVOLUNTAR, parte a populaţiei neocupate, afectată de ş., care nu este cuprinsă în statistica forţei de muncă; se datorează existenţei dezechilibrelor în activitatea economico-socială.

ŞOMAJ MASCAT (DEGHIZAT), ş. declarat sau înregistrat subevaluat faţă de ş. real, prin excluderea angajaţilor descurajaţi, care în fapt reprezintă ş. deghizat sau ascuns. Aceste persoane sunt descurajate, lipsite de speranţă în căutarea unui loc de muncă. Ca urmare, pentru crearea unei imagini reale, adevărate, asupra ocupării forţei de muncă, este necesar ca **ş.m.(d.)** să se adauge ş. oficial declarat.

ŞOMAJ SEZONIER, ş. cauzat de întreruperi ale unor activităţi, ale unor profesiuni strict specializate, cum sunt cele din agricultură, industria conservelor, construcţii, lucrări publice, turism etc.

ŞOMAJ SPECULATIV, formă a ş. **friqional (v.),** subocupare speculativă a forţei de muncă şi care poate să apară din cauza reducerii temporare a salariului real. Acest fapt determină pe unii angajaţi să-şi reducă oferta de muncă în prezent, astfel încât ulterior să ofere mai multe ore de muncă, bineînţeles la un salariu mai mare.

ŞOMAJ STRUCTURAL, formă de ş. determinată de modificarea structurii economice pe activităţi, ramuri şi subramuri, sub incidenţa nevoilor, a crizei energetice, a revoluţiei tehnico-ştiinţifice sau a altor factori, precum şi ca urmare a restructurării teritoriale şi sociale a producţiei. Toate aceste schimbări conduc la o lipsă de cerere pe piaţă a forţei de muncă pentru anumite profesiuni, meserii sau activităţi.

ŞOMAJ TEHNIC, ş. determinat de concedieri temporare; angajaţii îşi pot redobândi însă locurile de muncă în perioadele următoare. V. şi **şomaj.**

ŞOMAJ TEHNOLOGIC, ş. care apare în urma schimbărilor determinate de înlocuirea unor tehnici sau tehnologii vechi cu altele noi, a căror productivitate este superioară, ceea ce conduce la restrîngerea numărului locurilor de muncă. De asemenea, ş. t. este consecinţa centralizării unor capitaluri şi unităţi economice.

ŞOMAJ VOLUNTAR, formă de şomaj care apare ca urmare a unor dificultăţi de scurtă durată ale agenţilor economici. În aceste cazuri, măsurile sunt determinate de înlăturarea cauzelor generale de lichidarea unor dificultăţi de scurtă durată.

ŞOMER, persoană aptă de muncă, dar care nu găseşte de lucru şi poate fi angajată parţial sau total numai în anumite momente ale dezvoltării economico-sociale şi se află în situaţia de a primi ajutor de şomaj. Ş. constituie suprapopulaţia relativă, deoarece reprezintă un surplus de forţă de muncă în raport cu numărul persoanelor angajate. Nu există o definire unanimă a ş. Totuşi se consideră ş. acele persoane care au înregistrate cereri de angajare la oficiile de plasare a forţei de muncă sau toţi cei ale căror cereri n-au fost satisfăcute la finele fiecărei luni, indiferent dacă

solicită locuri de muncă permanente sau temporare, cu timp de muncă parțial sau deplin, dacă au loc de muncă, dar caută altul mai adecvat aspirațiilor proprii. Ş. este persoana aptă de muncă, dar fără loc de muncă, aflată în situația de a primi ajutor de şomaj, potrivit normelor legale în vigoare. Biroul Internațional al Muncii consideră că sunt ş. persoanele care îndeplinesc, în acelaşi timp, următoarele condiții: ▪au vârsta de peste 15 ani; ▪sunt apte de muncă; ▪nu muncesc; ▪sunt disponibile pentru o muncă salariată sau nesalariată şi caută un loc de muncă. Legea nr. 1/1991 privind protecția socială a şomerilor şi reintegrarea lor profesională, modificată şi completată ulterior, republicată în Monitorul Oficial al României, nr. 257, din 14 septembrie 1994, defineşte în art. 1 ş. astfel: „Persoanele apte de muncă, ce nu pot fi încadrate din lipsă de locuri disponibile corespunzătoare pregătirii lor, sunt considerate şomeri şi beneficiază, în condițiile prezentei legi, de ajutor de şomaj şi de alte forme de protecție socială, precum şi de sprijin în vederea reintegrării lor profesionale prin calificare." Potrivit acestei legi, sunt considerate ş.: ▪persoanele al căror contract de muncă a fost desfăcut din inițiativa unității sau persoanele cărora le-a încetat calitatea de membru în cooperația meşteşugărească din motive neimputabile lor; ▪persoanele al căror contract de muncă a fost desfăcut din inițiativa unității, dacă s-a stabilit prin dispoziția sau hotărârea organului competent ilegalitatea măsurii luate de unitate ori lipsa vinovăției persoanei în cauză, iar reintegrarea în muncă nu mai este obiectiv posibilă la unitatea în care a fost încadrată anterior sau la unitatea care a preluat patrimoniul acesteia; ▪persoanele al căror contract de muncă a fost desfăcut din inițiativa lor, pentru motive care, potrivit legii, la reîncadrare nu întrerup vechimea în muncă; ▪persoanele care au fost încadrate cu contract de muncă pe durată determinată; ▪sunt asimilate şomerilor persoanele fizice autorizate să presteze o activitate individuală şi membrii asociațiilor familiale.

Şomerii înregistrați în România şi rata şomajului

Explicații	1991	1992	1993	1994	1995
Şomeri – total	337 440	929 010	1 164 705	1 223 925	998 432
Rata şomajului (%)	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5
Din care femei	208 457	563 065	685 496	693 342	551 492
Rata şomajului (%)	4,0	10,3	12,9	12,9	11,4
% şomaj femei față de total şomeri	62,0	60,6	58,9	56,6	55,2

Explicații	1996	1997	1998	1999
Şomeri – total	657 564	881 435	1 025 056	1 025 066
Rata şomajului (%)	6,6	8,9	10,4	10,4
Din care femei	355 435	428 620	485 181	485 181
Rata şomajului (%)	7,5	9,3	10,4	10,4
% şomaj femei față de total şomeri	52,5	48,4	47,7	47,7

Sursa: *Anuarul statistic al României, Comisia Națională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 148-149; 1998, p. 142-143; 1999, p. 138-139.*

De asemenea, sunt asimilați şomerilor: ▪absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de minim 18 ani, care nu au surse de venit proprii la nivelul a cel puțin jumătate din salariul de bază minim brut pe țară şi care, într-o perioadă de 60 de zile de la absolvire, nu au reuşit să se încadreze în muncă potrivit pregătirii profesionale; ▪absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de cel puțin 16 ani, în cazuri justificate de lipsa susținătorilor legali sau de imposibilitatea dovedită a acestora de a presta obligația legală de întreținere datorată minorilor; ▪tinerii care înainte de efectuarea

stagiului militar nu au fost încadrați cu contract de muncă și care, într-o perioadă de 30 de zile de la data lăsării lor la vatră, nu s-au putut angaja; absolvenții școlilor speciale pentru handicapați, care nu au loc de muncă. Ş. este un fenomen întâlnit în orice economie de piață și care se manifestă într-o măsură mai mare sau mai mică în toate țările. Rata șomajului este de circa 12% în Belgia și Franța, 13% în Danemarca, 16% în Spania, 19% în Finlanda, 14,1% în Bulgaria, 12,1% în Polonia, 13,7% în Slovacia.

ŞTIINȚA DREPTULUI FINANȚELOR PUBLICE, ramură a științei juridice care are ca obiect perfecționarea legilor financiare speciale; ea urmărește îmbunătățirea legilor referitoare la: veniturile și cheltuielile bugetare, împrumuturile de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat, procesul bugetar etc.

ŞTIINȚA FINANȚELOR ŞI CREDITULUI, parte a științelor economice care cercetează fenomenele și condițiile istorice în care au apărut, natura economică, legile evoluției, dezvoltării și dispariției treptate a relațiilor financiare și de credit. **Ş.f. şi c.** studiază relațiile financiare și de credit nu în mod izolat, ci în legătura lor dialectică cu factorii de producție și cu ansamblul relațiilor economice pe diferitele trepte ale dezvoltării societății omenești, având legături organice și cu celelalte științe economice. **Ş.f. şi c.** arată că natura economică, funcțiile și rolul finanțelor și creditului sunt determinate de natura relațiilor social-economice specifice formațiunii social-economice, precum și de natura, caracterul, funcțiile și sarcinile statului din fiecare orânduire. **Ş.f. şi c.** scoate în relief trăsăturile generale ale finanțelor și creditului în orânduirea respectivă, evidențiind totodată natura, funcțiile, rolul și importanța finanțelor. Ea relevă că relațiile financiare și de credit sunt o parte componentă a relațiilor economice din diferitele orânduiri social-economice, descoperă legile economice specifice relațiilor financiare și de credit în cadrul legilor economice generale și demonstrează influența relațiilor financiare și de credit asupra dezvoltării economico-sociale a acelor formațiuni economice și politice. Ca știință, finanțele și creditul au început să se formeze în prima perioadă a societății moderne. A. Smith și D. Ricardo – clasici ai economiei politice – au elaborat mai multe principii despre natura finanțelor. Ei au relevat că statul este chemat să apere proprietatea particulară și libera concurență, că finanțele constituie baza materială pentru întreținerea aparatului de stat. Deși A. Smith și D. Ricardo au sesizat aceste lucruri, ei n-au reușit să vadă natura de clasă a statului. Mai mult decât atât, Smith și Ricardo nu au înțeles caracterul istoric al statului și al finanțelor, deoarece considerau că proprietatea privată și libera concurență constituie o ordine naturală. Pe măsura dezvoltării societății s-au agravat și ascuțit și contradicțiile sale. Diferiți reprezentanți ai științei finanțelor au lansat teoria „necesităților colective", care susținea că statul ar fi o alianță publică de drept, menită să satisfacă nevoile colective ale membrilor societății. **Ş.f. şi c.** studiază relațiile bănești prin intermediul cărora se formează, se repartizează și se utilizează fondurile bănești centralizate și necentralizate necesare realizării programului economic, înfăptuirii reproducției sociale, îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor statului și creșterii nivelului de viață materială și spirituală a poporului. Ea cercetează fenomenele financiare și de credit, cu deosebire formele de repartiție a produsului național brut, mai ales a venitului național, pe baza unei analize științifice a nivelului de dezvoltare a relațiilor de producție, pe baza naturii funcțiilor noi ale statului. Pe baza studiilor și cercetărilor efectuate, **ş.f. şi c.** a furnizat elemente teoretice și practice necesare reglementării pârghiilor financiare și de credit, elaborării și înfăptuirii politicii economice, financiare și de credit în fiecare etapă istorică. **Ş.f. şi c.** studiază relațiile financiare și bancare care se folosesc în procesul constituirii, repartizării și folosirii fondurilor bugetare și extrabugetare, a fondurilor bancare, metodele de gestionare a resurselor financiare și bancare, modalitățile de determinare, încasare și urmărire a impozitelor, a taxelor și a veniturilor nefiscale, procedura de dimensionare și de efectuare a cheltuielilor de natură financiară pe obiective și pe beneficiari, procesul de alcătuire, dezbatere, adoptare,

executare şi încheiere a bugetului public naţional. Ş.f. şi c. studiază în acelaşi timp căile şi metodele de echilibrare a categoriilor de bugete, compensarea eventualelor goluri temporare de casă şi finanţarea deficitelor bugetare, organizarea şi efectuarea controlului financiar-bancar, lansarea, plasarea, folosirea şi rambursarea împrumuturilor de stat, metodele de planificare şi de prognoză financiară, criteriile de stabilire a opţiunilor şi a priorităţilor financiare, metodele şi indicatorii de cuantificare şi de exprimare a eficienţei economice şi sociale. Ş.f. şi c. are ca obiect studierea modului de administrare a finanţelor şi creditului public şi privat. Ş.f. şi c. nu se poate mărgini numai la studierea unei părţi a relaţiilor economico-sociale de producţie, ci trebuie să ţină seama şi să examineze toate fenomenele care influenţează şi determină aceste relaţii. Astfel, pentru ca această ştiinţă să contribuie la elaborarea şi la aplicarea unei juste politici financiare şi de credit, trebuie să se cunoască formele de proprietate asupra mijloacelor de producţie, situaţia diferitelor grupuri sociale în procesul de producţie. În condiţiile producţiei de mărfuri, ale acţiunii legii valorii, repartiţia produsului naţional brut se înfăptuieşte în cea mai mare parte sub formă bănească. Din totalitatea relaţiilor băneşti, ş.f. şi c. studiază în mod deosebit relaţiile băneşti care există în procesul repartiţiei produsului naţional brut, când se formează, se repartizează şi se utilizează fondurile băneşti necentralizate de la unităţile economice cu capital de stat, cooperatiste şi private, precum şi fondurile statului. De asemenea, ea studiază relaţiile băneşti prin mijlocirea cărora se atrag disponibilităţile băneşti temporare ale unităţilor economice de stat, cooperatiste, private şi ale populaţiei şi se acordă sub formă de credite unităţilor economice; în această grup de relaţii băneşti se cuprind şi operaţiunile de decontare din care se nasc şi relaţii de credit. Ş.f. şi c. studiază şi perfecţionarea formelor de control financiar-bancar, precum şi condiţiile social-istorice în care vor dispărea finanţele şi creditul. Studiind relaţiile financiare şi de credit, ş.f. şi c. face parte din suprastructura societăţii. Ş.f. şi c. are menirea să cerceteze şi să releve noile direcţii, căile şi modalităţile de perfecţionare a mecanismului economico-financiar, în concordanţă cu dezvoltarea economiei naţionale şi a relaţiilor de producţie, cu perfecţionarea relaţiilor financiar-bancare. Ş.f. şi c. are raporturi strânse cu mai multe ştiinţe, ca de exemplu: dreptul constituţional şi administrativ, dreptul civil, moneda şi creditul, asigurările interne şi internaţionale, asigurările sociale, contabilitatea, statistica, relaţiile valutar-financiare internaţionale, economiile de ramură şi în mod deosebit cu economia politică. Principiile generale ale dreptului, ale economiei şi ale politicii economice constituie izvoarele ş.f. şi c.

TABELA BURSEI, tabelă din incinta bursei pe care se scriu preţurile strigate pentru fiecare valoare mobiliară. Folosirea **t.b.** a constituit un pas foarte important pentru realizarea transparenţei activităţii bursiere prin afişarea informaţiilor în legătură cu preţul tranzacţiilor efectuate în incinta bursei. La începuturile activităţii bursei de valori, preţurile se determinau prin strigarea ofertelor de cumpărare şi de vânzare în cadrul ringului. În prezent, **t.b.** pe care la început se scria cu creta – procedeu care încă se mai foloseşte în unele ţări – a fost înlocuită cu tabela electronică din incinta bursei şi cu ecranele calculatoarelor aflate în afara bursei. **V. şi bursă.**

TABELE DE MORTALITATE, t. în care, pe baza datelor oferite de recensământul populaţiei, sunt trecute (în coloane distincte) valorile funcţiei (probabilităţii) de supravieţuire (l_x), ale probabilităţii anuale de viaţă (p_x), ale probabilităţii de deces (q_x) şi ale vieţii medii (e_x). De regulă, **t. de m.** mai conţin şi alte coloane. **T. de m.** se pot construi fie pentru un grup mai restrâns de persoane, fie pentru întreaga populaţie a unei ţări, când se numesc tabele de mortalitate generală a populaţiei. Pentru întocmirea unor tabele de mortalitate generală sunt necesare datele rezultate dintr-un recensământ al populaţiei, şi anume numărul locuitorilor pe grupe de vârstă şi sex şi numărul decedaţilor (de asemenea, împărţiţi după etate şi sex) înregistraţi în registrul de stare civilă, în jurul anului în care s-a făcut recensământul. Deoarece datele furnizate de recensământ conţin şi unele erori (de exemplu, erori accidentale, datorate întâmplării şi care sunt de importanţă secundară şi erori sistematice, de exemplu aglomerarea la vârstele rotunde), eliminarea acestora apare ca o problemă esenţială. Această eliminare se realizează cu ajutorul unor procedee de ajustare. După eliminarea erorilor se trece la calcularea probabilităţilor de deces. Formula care se utilizează pentru calcularea probabilităţilor de deces (q_x), având la dispoziţie datele furnizate de recensământ pentru persoanele în viaţă la o anumită vârstă şi decesele respective, este cunoscută sub denumirea de **formula lui Becker** şi apare sub forma:

$$q_x = \frac{d_x}{L_x + \frac{d_x}{2}},$$

în care:

q_x = probabilitatea de deces;

L_x = numărul persoanelor care au avut la data recensământului vârsta cuprinsă între x şi x+1 ani;

d_x = numărul decedaţilor la data recensământului în vârstă de x+1 ani.

Cunoaşterea probabilităţilor anuale de deces (q_x) este fundamentală pentru determinarea practică a probabilităţii de viaţă, a probabilităţii (funcţiei) de supravieţuire şi a vieţii medii. Astfel, de exemplu, probabilitatea de viaţă (p_x) este egală cu $1-q_x$. Cu ajutorul *t.* de **m.** se determină primele nete pentru diversele feluri de asigurări de viaţă, după ce în prealabil au fost alcătuite numerele de

comutație pentru o anumită tabelă de mortalitate și pentru un anumit procent de rentabilitate (sau rată a dobânzii). Acesta este motivul pentru care, de multe ori, t. de **m.** cuprind, alături de titlu, și procentul de rentabilitate cu care au fost calculate numerele de comutație. V. și **numere de comutație; probabilitatea de deces; probabilitatea de viață; viața medie.**

TABELUL AMORTIZĂRII ÎMPRUMUTULUI, tabel ce evidențiază numărul de obligațiuni care se amortizează în fiecare an. V. și **amortizarea împrumutului.**

TABLOU DE BORD, un număr limitat de indicatori economici și financiari fundamentali, referitori la ansamblul activității unității economice. Acești indicatori se referă la toate laturile activității unității economice (aprovizionare, producție, desfacere, rezultatele economico-financiare, absenteism, evoluția producției pe salariat, date externe ale întreprinderii etc.).

TACTICĂ FINANCIARĂ, actele de planificare financiară, anuale și pe mai mulți ani, precum și măsurile concrete care se iau pentru realizarea obiectivelor și a sarcinilor acestor perioade. V. și **politică financiară; strategie financiară.**

TALER, piesă de argint de 24 de grame emisă de un proprietar de mine din Bavaria. T. a fost o monedă privată emisă pe vremea regelui Carol Quintul (împărat german, 1519-1556), fiul lui Filip cel Frumos, arhiduce de Austria, și al Ioanei de Castilia.

TALON, partea unei foi dintr-un chitanțier, bonier, registru etc., care se păstrează la cotor după ce s-a eliberat partea detașabilă.

TALON-SITUAȚIE DE PLATĂ, document principal de decontare a lucrărilor de construcții-montaj, întocmit de către organizația de construcții care execută lucrările și acceptat de către beneficiarul lucrărilor sau de către reprezentantul autorizat al acestuia. T.-s. de p. se întocmesc lunar, trimestrial, anual și la terminarea lucrărilor, separat pentru lucrările finanțate și pentru cele creditate. În **t.-s. de p.**, lucrările executate sunt evidențiate pe fiecare obiect din cadrul devizului general, reliefându-se separat cheltuielile de șantier.

TANTIEMĂ, partea din profitul net care se împarte directorilor și administratorilor societăților anonime, membrilor consiliului de administrație și ai comisiilor de cenzori, pentru participarea lor la conducerea și controlul întreprinderilor respective. Mărimea t. se stabilește de către adunarea generală a acționarilor sub forma unei cote procentuale din venitul net și urmărește stimularea conducătorilor întreprinderilor. De regulă, t. sunt limitate la 10% din profitul total de repartizat, însă prin statutul societății se pot prevedea procente mai mari. În afară de t., membrii organelor de conducere ale societăților comerciale primesc sume sub forma jetoanelor de prezență la ședințe și **dividende** pentru acțiunile pe care le dețin. Prin legea națională sunt stabilite norme referitoare la mărimea, modul de plată și impunerea **t.** V. și **dividend.**

TARA, greutatea ambalajului unei mărfi care se scade din masa brutto pentru a se afla greutatea netto a mărfii.

TARIF, listă de prețuri care exprimă, în funcție de importanță, echivalentul bănesc al serviciilor prestate și al lucrărilor executate unităților economice, populației etc. de către o unitate economică specializată. De exemplu, tarif poștal, tarif vamal, tarif C.F.R. În funcție de categoria beneficiarului, tarifele pot avea caracter de preț de producție, de livrare sau cu amănuntul. În unele cazuri, tarifele se pot plăti și în natură, de exemplu, pentru morărit, la lucrări agricole etc. ❖ **T. de prime de asigurare,** tabel care cuprinde cotele de primă (primă tarifară) pentru fiecare fel de asigurare. T. de p. de a. se utilizează la calcularea și la încasarea primelor de asigurare. V. și cotă,

prima de asigurare. ❖ T. pe unitatea de produs (pe lucrare), t. ce se utilizează la retribuirea în acord (pe unitatea de produs sau pe lucrare). Şantierele, întreprinderile industriale etc. folosesc retribuirea muncii în acord direct (v.), în care cuantumul salariului pe unitatea de produs sau pe lucrare este dependent de normele de timp, de producţie şi de salariul tarifar, ţinându-se seama de categoria tarifară în care se încadrează lucrarea normată şi la care se stabileşte tariful pe unitatea de produs sau pe lucrare. ❖ **T. prohibit, t.** ce cuprinde taxe vamale ridicate, care practic împiedică importarea într-o ţară a anumitor mărfuri. Cu ajutorul acestor t., monopolurile obţin posibilitatea de a ridica preţurile mărfurilor importate pe piaţa internă şi se înlesneşte expansiunea pe pieţele externe. În ţările slab dezvoltate, practicarea **t.p.** are drept scop apărarea intereselor economice naţionale. ❖ **T. vamal,** act normativ care stabileşte cuantumul taxei vamale; lista sau tabelul (catalogul) în care sunt enumerate taxe vamale ce se percep pentru mărfurile importate, exportate şi tranzitate. Prin **t.v.**, un stat sau un grup de state stabileşte, pe baza unei clasificări a mărfurilor, nivelul taxelor vamale corespunzător fiecărei poziţii şi subpoziţii de marfă, în funcţie de aranjamentele convenite cu alte ţări în plan bi- şi multilateral. În practica vamală se utilizează mai multe tipuri de **t.v.**, şi anume: **t.v. alfabetice** (englez, francez, german etc.); **t.v. stabilite după originea mărfii** (din regnul vegetal, animal, mineral sau mixt); **t.v. stabilite în funcţie de gradul de prelucrare a mărfurilor** (materii prime, materiale, producţie neterminată, produse finite). Tipurile menţionate fac obiectul unor **t.v.** care pot fi: **generale,** constituite din complexul taxelor vamale care formează regimul vamal al unei ţări, aplicabil de regulă în relaţiile economice cu toate ţările; **convenţionale,** stabilite prin înţelegeri sau tratate între state şi care se abat de la **t.v.** general; **diferenţiate,** aplicate în mod special unui anumit stat cu care, practic, se intră în război vamal, ele fiind mai mari cu până la circa 30% faţă de **t.v.** general; se aplică şi în transportul pe apă şi pe calea ferată, în funcţie de distanţă şi de valoarea mărfii. Se mai utilizează **t.v. ad-valorem**, unde taxele sunt stabilite în funcţie de valoarea mărfurilor, şi **t.v. specific**, în care taxele vamale se stabilesc în funcţie de greutatea netă sau brută a mărfurilor, după numărul bucăţilor, al lăzilor etc. ❖ **T. vamal comun, t.** stabilit şi practicat de către ţările membre ale **Uniunii Economice şi Monetare** (v.), care înlocuieşte protecţiile particulare în raport cu exteriorul şi suprimă protecţiile între ţările membre. ❖ **T. vamal de export, t.** care cuprinde nivelul taxelor practicate de unele state pentru exportul de mărfuri. În relaţiile comerciale externe, la import, ţara noastră stabileşte şi aplică un **t.v. de import**, care să stimuleze participarea la diviziunea internaţională a muncii, perfecţionarea activităţii economico-sociale naţionale, utilizarea pârghiilor economico-financiare în activitatea de comerţ exterior, reflectarea preţurilor de import în preţurile de pe piaţa internă a mărfurilor importate, sporirea preocupării unităţilor economice, a ministerelor etc. pentru dimensionarea importurilor la strictul necesar şi dezvoltarea producţiei interne, îndeosebi în ceea ce priveşte maşinile, utilajele, piesele de schimb, precum şi folosirea în producţie a unor înlocuitori. Totodată, aplicarea acestor taxe de import contribuie la o mai bună reflectare a preţurilor de import în nivelul preţurilor interne ale mărfurilor importate, ceea ce are influenţă directă asupra gestiunii economico-financiare a întreprinderilor importatoare. **T.v. de i.** creează posibilitatea negocierii şi convenirii de concesii tarifare în schimburile comerciale reciproce, ţinându-se seama de nivelul de dezvoltare economică a ţărilor partenere. Mărfurile importate din ţările care aplică României tratamentul naţiunii celei mai favorizate în domeniul vamal sunt supuse taxelor vamale prevăzute în **t.v. de i.**, iar pentru mărfurile importate din celelalte ţări se prevede posibilitatea majorării taxelor vamale în comparaţie cu nivelul taxelor prevăzute în tariful vamal. În relaţiile cu ţările care introduc majorări de taxe vamale, neconvenite anterior, se pot stabili taxe vamale majorate. **T.v. de i.** sunt cel mai frecvent utilizate; ele conţin una, două sau mai multe coloane de taxe vamale, diferenţiate ca nivel, în funcţie de regimul aplicabil ţărilor de unde provin mărfurile. **T.v. de i.** nu se aplică pentru mărfurile importate din ţările cu care schimburile comerciale ale României se desfăşoară pe bază de acorduri şi protocoale internaţionale fără taxe

vamale. **T.v. duble, t.** practicate de unele țări, care cuprind două serii de taxe vamale (minimale și maximale) aplicabile la mărfurile anumitor țări, în funcție de caracterul relațiilor comerciale și politice cu țările respective. ❖ **T. vamal protecționist, t.v.** care cuprinde măsuri restrictive referitoare la taxele vamale de import folosite în vederea protejării anumitor ramuri ale economiei naționale. **V. și taxă vamală; taxă vamală prohibitivă. T.v.p.** poate fi cu o singură coloană (simplu) sau cu mai multe coloane (compus), pe feluri de taxe vamale (coloana taxelor generale, coloana taxelor convenționale, coloana taxelor preferențiale etc.).

TARIFUL VAMAL DE IMPORT AL ROMÂNIEI, instrument al politicii comerciale și financiare a statului român prin care este stabilit și se aplică regimul vamal al mărfurilor care se importă. Practic, **t.v.** este o listă, un catalog care cuprinde nomenclatorul mărfurilor supuse taxelor vamale, precum și taxele vamale care se percep asupra acestora. Actualul **t.v.** al României îndeplinește următoarele funcții: a) de racordare a economiei românești la economia mondială; b) de protejare a economiei noastre naționale de concurența străină; c) fiscală, deoarece taxele vamale sunt venituri ale bugetului de stat; d) de negociere bilaterală sau multilaterală, prin care se pot dobândi unele concesii de ordin tarifar. **T.v.** al României a fost instituit prin Decretul nr. 395 din 2 decembrie 1976 și a fost în vigoare până în anul 1990. Prin H. G. nr. 1194 din 12 februarie 1990 i s-au adus unele amendamente în condițiile liberalizării prețurilor. Prin H. G. României, nr. 673 din 15 septembrie 1991 s-a adoptat un nou **t.v.** de **i.** al României, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1992 și care are la bază Convenția vamală din 1983 referitoare la sistemul de descriere, armonizare și codificare a mărfurilor importate. Pentru mărfurile importate din țările cu care România întreține relații comerciale în baza unor convenții internaționale, taxele vamale se aplică potrivit acestor convenții. Taxele se aplică ad-valorem. **T.v.** de **i.** al României cuprinde câteva coloane, și anume: una în care sunt înscrise taxele vamale convenționale, ce se aplică mărfurilor importate din țările care ne-au acordat clauza națiunii celei mai favorizate, altă coloană care cuprinde taxele vamale preferențiale și o a treia coloană care cuprinde tot taxe preferențiale, însă speciale.

TAXA ASUPRA CURTAJULUI, t. care se calculează într-o cotă proporțională de 15-20% aplicată asupra curtajului. **T.** asupra **c.** se plătește de către agentul de schimb, care o recuperează de la clienții săi prin includerea ei în taxa de negociere. **V. și curtaj; agent; broker.**

TAXA ASUPRA MIJLOACELOR DE TRANSPORT, t. care se plătește de către persoanele fizice și persoanele juridice române și străine care posedă mijloace de transport cu tracțiune mecanică și mijloace de transport pe apă. **T.** asupra **m.** de **t.** cu tracțiune mecanică se stabilește în funcție de capacitatea cilindrică a motorului, pentru fiecare 500 cm^3 (autoturisme, autobuze, autocare, microbuze, autocamioane de orice fel, autotrenuri, tractoare, motociclete, motorete, scutere, biciclete și tricicluri cu motor). Pentru remorci, semiremorci și rulote, taxele se stabilesc în funcție de tonajul transportat și reprezintă 50% din taxa mijlocului de transport care tractează. **T.** asupra **m.** de **t.** pe apă se stabilește anual, în sumă fixă diferențiată pe feluri de mijloace de transport, cum sunt: ▪luntre, bărci fără motor folosite pentru uz personal și agrement; ▪bărci fără motor folosite în alte scopuri; ▪bărci cu motor; ▪bacuri și poduri plutitoare; ▪șalupe; ▪iahturi; ▪remorchere și șlepuri; ▪vapoare. **T.** asupra **m.** de **t.** se stabilește de către organele fiscale teritoriale pe raza cărora contribuabilii își au domiciliul sau sediul, după caz, pe baza declarației de impunere. **T.** se plătește trimestrial, în rate egale, până la data de 15 inclusiv a ultimei luni din fiecare trimestru. Pentru mijloacele de transport dobândite în cursul anului, **t.** datorată se repartizează în sume egale, la termenele de plată rămase până la finele anului. Persoanele juridice și persoanele fizice străine care solicită înmatricularea temporară a mijloacelor de transport sunt obligate să achite integral taxa datorată, la data luării în evidență de către organele fiscale. **T.**

asupra **m.** de **t.** se datorează începând cu data de întâi a lunii în care au fost dobândite, iar în cazul înstrăinării sau radierii în timpul anului din evidenţele organelor de poliţie sau ale căpităniei porturilor, după caz, **t.** se dă la scădere începând cu data de întâi a lunii în care s-a ivit una dintre aceste situaţii. Autoturismele, motocicletele cu ataş şi triciclurile cu motor care aparţin invalizilor şi sunt adaptate invalidităţii lor sunt scutite de **t.** Instituţiile publice, precum şi persoanele juridice care au ca profil de activitate transportul de călători în comun din interiorul localităţilor sunt scutite de plata acestei **t.** De această scutire beneficiază şi transportul în comun de călători din afara localităţilor până la o anumită distanţă, dacă se practică tarife stabilite în condiţiile transportului în comun. De asemenea, sunt scutite de plata **t.** bărcile şi luntrele folosite de localnicii din Delta Dunării şi Insula Mare a Brăilei pentru transportul de uz personal.

TAXA DE AUTORIZARE A SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI, t. ce se plăteşte de către fiecare societate de asigurări cu ocazia autorizării. Cuantumul **t.** este de 75 de milioane de lei, iar cuantumul ei se poate actualiza anual prin decizie a **Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor** (v.), în funcţie de indicele preţurilor comunicat de Institutul Naţional de Statistică şi Studii Economice. În cazul respingerii cererii de autorizare, **t.** de **a.** nu se restituie. V. şi **autorizarea de funcţionare a asigurătorilor.**

TAXA DE FUNCŢIONARE A SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI, t. ce se plăteşte de societatea de asigurări din momentul acordării autorizaţiei de funcţionare, stabilită anual de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, de maximum 0,3% din primele brute încasate în perioada pentru care sunt datorate. Termenul de plată a **t.** se stabileşte de **Comisia de Supraveghere a Asigurărilor** (v.) care o şi încasează. Întârzierea în plata **t.** se sancţionează cu majorări, amenzi contravenţionale şi executare silită. V. şi **autorizarea de funcţionare a asigurătorilor.**

TAXA JUDICIARĂ DE TIMBRU, t. ce se încasează pentru acţiunile şi cererile introduse la instanţele judecătoreşti, precum şi pentru cererile adresate Ministerului Justiţiei şi Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie. Taxarea se face în mod diferenţiat, în funcţie de obiectul acţiunii, evaluabil sau nu în bani. Valoarea la care se calculează **t.j.** de **t.** este cea declarată în acţiune. Dacă această valoare este contestată sau apreciată de instanţă ca derizorie, instituţia judiciară va determina valoarea pe baza unor norme stabilite de Ministerul Justiţiei. Determinarea cuantumului **t.j.** de **t.** se face de către instanţa de judecată, Ministerul Justiţiei sau, după caz, de către Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie. Împotriva modului de stabilire a **t.j.** de **t.** se poate face contestaţie potrivit procedurii legale. **T.j.** de **t.** se plăteşte anticipat în numerar la unităţile Casei de Economii şi Consemnaţiuni sau prin ordin de plată, precum şi prin aplicarea şi anularea de timbre fiscale mobile pentru taxele de valori mici; această **t.** se poate recalcula dacă se ivesc elemente noi. Neplata **t.** până la termenul stabilit se sancţionează cu anularea acţiunii sau a cererii. Dacă instanţa de judecată învestită cu soluţionarea unei căi de atac constată că în fazele procesuale anterioare **t.j.** de **t.** nu a fost plătită în cuantumul legat, ea dispune darea în debit la organele financiare. La cererea petiţionarului, sumele achitate cu titlu de **t.j.** de **t.** se restituie în următoarele cauze: ▪când taxa nu era datorată; ▪când s-a plătit mai mult decât cuantumul legal; ▪când acţiunea sau cererea rămâne fără obiect în cursul procesului, ca urmare a unor dispoziţii legale; ▪când, în procesul de divorţ, părţile au renunţat la judecată ori s-au împăcat; ▪când contestaţia la executare a fost admisă, iar hotărârea a rămas irevocabilă. Dreptul de a solicita restituirea poate fi exercitat în termen de un an de la data naşterii sale. Cererea de restituire se adresează instituţiei la care s-a introdus acţiunea sau cererea. **T.j.** de **t.** plătită prin aplicarea şi anularea de timbre fiscale mobile nu se restituie. De asemenea, nu se restituie **t.j.** de **t.** plătită pentru cereri şi acţiuni anulate ca fiind insuficient timbrate. Veniturile realizate din încasarea **t.j.** de **t.** constituie venituri la bugetul de stat şi se cuprind separat în bugetul Ministerului

Justiției într-o cotă de 85%, de 10% în cel al Curții Supreme de Justiție și de 5% în bugetul Ministerului Public. Disponibilitățile de la finele anului se reportează în anul următor pentru a fi cheltuite pe aceeași destinație. Veniturile realizate din **t.j.** de **t.** se folosesc pentru buna funcționare a instanțelor judecătorești și a parchetelor, a Ministerului Justiției, precum și pentru completarea fondului cheltuielilor de personal pentru magistrați, asimilații acestora și personalul auxiliar. Sumele care provin din **t.j.** de **t.** plătită pentru activitatea notarială, impozitele încasate din onorariile avocaților și ale notarilor publici constituie venituri ale bugetului de stat și se cuprind distinct în bugetul Ministerului Justiției, al Curții Supreme de Justiție și al Ministerului Public, în cotele menționate mai sus. Sunt scutite de **t.j.** de **t.** acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, referitoare la: ▪încheierea, executarea și încetarea contractului individual de muncă, orice drepturi care decurg din raportul de muncă, stabilirea impozitului pe salarii, drepturile decurgând din executarea contractelor colective de muncă și cele privind soluționarea conflictelor colective de muncă, precum și executarea hotărârilor pronunțate în aceste litigii; ▪plata muncii membrilor cooperativelor de producție meșteșugărească, de producție mixtă agricolă-meșteșugărească, de invalizi și de prestări de servicii; ▪obligațiile legale și contractuale de întreținere; ▪stabilirea și plata pensiilor, precum și alte drepturi prevăzute prin sistemele de asigurări sociale; ▪stabilirea și plata ajutorului de șomaj, a ajutorului de integrare profesională și a alocației de sprijin, a ajutorului social, a alocației de stat pentru copii, a drepturilor persoanelor handicapate și a altor forme de protecție socială legale; ▪restituirea de către persoanele fizice și juridice care folosesc personal salariat a sumelor acordate de organul de asigurare cu titlu de pensii și ajutoare sociale celor accidentați în muncă; ▪stabilirea și acordarea despăgubirilor decurgând din condamnarea sau luarea unei măsuri preventive pe nedrept; ▪adopție, constatare a abandonului, ocrotirea minorilor, tutelă, curatelă, interdicție judecătorească, asistența bolnavilor psihic periculoși, precum și executarea de către autoritatea tutelară a atribuțiilor ce îi revin; ▪sancționarea contravenienților; ▪protecția consumatorilor, atunci când persoanele fizice și asociațiile pentru protecția consumatorilor au calitatea de reclamant împotriva agenților economici care au prejudiciat drepturile și interesele legitime ale consumatorilor; ▪stabilirea drepturilor persoanelor fizice acționare la societățile comerciale agricole pe acțiuni; ▪valorificarea drepturilor Societății Naționale de Cruce Roșie; ▪amenzile de orice fel; ▪exercitarea drepturilor electorale; ▪cauzele penale, inclusiv despăgubirile civile, materiale și morale decurgând din acestea; ▪orice alte acțiuni, cereri sau acte de procedură pentru care se prevăd, prin legi speciale, scutiri de **t.j.** de **t.**; ▪cererile introduse de proprietari sau de succesorii acestora pentru restituirea imobilelor preluate abuziv de stat sau de alte persoane juridice în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989; ▪contestațiile introduse la Curtea de Apel împotriva hotărârilor comisiilor constituite în temeiul art. 20 din Legea nr. 33/1994 privind expropierea pentru cauză de utilitate publică; ▪cererile și acțiunile, inclusiv căile de atac formulate de Ministerul Public și de Ministerul Finanțelor, precum și cele formulate de alte instituții publice, dacă au ca obiect venituri publice. Ministerul Finanțelor poate acorda și alte scutiri, reduceri, eșalonări sau amânări pentru plata **t.j.** de **t.** Ministerul Finanțelor este abilitat să controleze modul în care se asigură respectarea normelor privind stabilirea și plata **t.j.** de **t.**

TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ, formă principală a taxelor asupra consumului, cu caracter general, calculată și aplicată în fiecare stadiu al circuitului bunurilor și serviciilor de la producția primară până la stadiul consumului final. La fiecare stadiu al circuitului economic, **t.** pe **v.a.** se încasează prin includerea ei în prețul de vânzare, având deci loc creșterea corespunzătoare a acestui preț. De fapt, această taxă este un impozit indirect general care se aplică o singură dată asupra bunurilor, indiferent dacă sunt bunuri de consum sau mijloace de producție, asupra executărilor de lucrări și prestărilor de servicii. Denumirea de **t.** pe **v.a.** este inadecvată, deoarece taxa nu trebuie confundată cu impozitul. Apoi, nu în toate cazurile este vorba despre valoare

adăugată, ci numai de preț adăugat. Considerăm că denumirea corectă ar fi cea de impozit pe cifra de afaceri netă. **T.** pe **v.a.** este un impozit indirect nou pe plan mondial, adoptat inițial în Franța din inițiativa lui M. Lauré, în anul 1954. În anii următori această t. s-a extins în mai multe țări din Europa, America Latină, Asia, Africa etc. **T.** pe **v.a.** nu se aplică în S.U.A. și Australia, care practică un sistem de taxare asupra vânzărilor. La propunerea Comisiei Financiare a Comunității Europene, **t.** pe **v.a.** a fost adoptată la 1 ianuarie 1970 de către toate țările Pieței Comune, înlocuind **impozitul pe circulația mărfurilor** (v.), care conduce la impunerea repetată, în „cascadă". Practic, **t.** pe **v.a.** se aplică numai asupra diferenței dintre prețul de vânzare și prețul de cumpărare, respectiv numai asupra valorii adăugate (create) de către fiecare agent economic participant la procesul de producție și de circulație a mărfii respective. **T.** pe **v.a.** este un impozit pe cifra de afaceri netă, un impozit multistadial, colectat asupra vânzărilor în faza de producție, în comerț, precum și asupra importurilor (exporturile sunt scutite de această taxă). **T.** pe **v.a. se poate calcula prin aplicarea cotei proporționale,** în felul următor: a) asupra valorii adăugate în fiecare stadiu pe care îl parcurge marfa de la producător până la consumator; b) asupra prețului de vânzare din stadiul respectiv, obținându-se în acest fel **t.** asupra prețului de vânzare, din care se deduce **t.** aferentă prețului de vânzare din stadiul anterior. A doua variantă se folosește mai frecvent. **T.** pe **v.a.** se aplică asupra prețului de vânzare a mărfurilor sau asupra tarifelor lucrărilor executate și serviciilor prestate. Pentru calcularea **t.**, se determină volumul total al vânzărilor, respectiv al prestărilor, adică cifra de afaceri pe lună, trimestru etc., asupra căreia se aplică cota taxei. Sumele vărsate anterior la bugetul statului ca **t.** pe **v.a.** se deduc pentru a evita impunerea repetată a aceleași valori. În acest scop, **t.** pe **v.a.** este prevăzută separat în fiecare factură. Plătitorii de **t.** au dreptul la deducerea taxei aferente bunurilor și serviciilor achiziționate, destinate realizării operațiunilor supuse acestei **t.**, obținerii de bunuri și servicii scutite de **t. T.** pe **v.a.** are următoarele **caracteristici:** ▪este un **impozit indirect general;** ▪este un **impozit neutru față de prețuri;** ▪este un **impozit unic,** dar cu plată fracționată; ▪are caracter **universal,** deoarece se aplică asupra tuturor bunurilor și serviciilor din economie. **Neutralitatea** se referă la faptul că acest impozit, care nu permite nici un fel de discriminare, se prezintă sub forma unor cote care se aplică tuturor activităților economice, iar această definire de **fracționare** derivă din faptul că el se calculează pe fiecare verigă (stadiu) care participă la realizarea și la valorificarea produsului finit. **T.** pe **v.a.** se caracterizează prin **transparență,** în sensul că permite fiecărui cetățean și patron să cunoască exact și concret mărimea impozitului și a obligației de plată ce-i revine. Acest impozit se caracterizează prin **unicitate,** adică indiferent de circuitul pe care-l parcurge materia primă până la produsul finit respectiv, pe la câți agenți economici trece până se obține o anumită marfă, **t.** este aceeași ca mărime, ceea ce înseamnă că nu mai depinde de mărimea (de fazele) circuitului economic și că evită cumulul impozitării. O altă trăsătură caracteristică a **t.** pe **v.a.** este aceea că **aplicarea ei se face numai în țara în care produsul se consumă.** De asemenea, **t.** pe **v.a.** mai prezintă următoarele avantaje: ▪creează condiții egale de concurență; ▪îmbină sferele prețurilor de producție cu cele de consum; ▪creează condiții pentru participarea economiei naționale la procese de integrare economică, prin baza comună a mecanismului de impozitare. Practic, prin aplicarea **t.** asupra **v.a.**, statul poate încasa mai repede o parte a impozitului, ca urmare a faptului că **t.** se încasează pentru fiecare stadiu de producție și de realizare a mărfii, lucrării sau serviciului. Concomitent, organele financiare pot efectua controlul asupra calculării și plății **t.**, întrucât plătitorii sunt obligați să țină evidența clară a operațiunilor de vânzare și cumpărare, precum și a **t.** plătite. Instituirea **t.** pe **v.a.** în țara noastră poate fi considerată o premisă pentru stimularea exporturilor și diminuarea importurilor, pentru accelerarea circuitului economic din întreprinderi, pentru stimularea investițiilor și pentru îmbunătățirea întregii activități economico-financiare. Mărfurile destinate exportului nu constituie obiectul acestei **t. T.** pe **v.a.** se prelevă la bugetul statului de către fiecare agent economic și se suportă de către cumpărătorii mărfurilor. **T. se aplică**

asupra valorii adăugate la fiecare stadiu al circuitului economic şi reprezintă un venit al bugetului de stat. Plătitorii t. pe v.a. sunt persoanele juridice, cele fizice care efectuează, de o manieră independentă, în mod obişnuit sau ocazional, una sau mai multe operaţiuni impozabile. Astfel, plătesc t. pe v.a. agenţii economici înregistraţi la organele fiscale competente pentru livrările de bunuri mobile, transferul proprietăţii bunurilor imobiliare, executările de lucrări şi prestările de servicii. Pentru bunurile din import, t. pe v.a. se plăteşte de persoanele juridice sau fizice importatoare direct sau prin intermediari. De asemenea, plătesc această t. beneficiarii bunurilor imobile închiriate, ai operaţiunilor de publicitate, de consulting, beneficiarii studiilor, ai cercetărilor, beneficiarii de mărci de fabrică şi de comerţ sau de alte drepturi similare efectuate de un prestator cu sediul sau domiciliul în străinătate şi folosite de beneficiari cu sediul sau domiciliul în România. Agentul economic care înscrie t. pe v.a. pe o factură sau pe un document înlocuitor este obligat să achite suma respectivă la bugetul de stat, chiar dacă operaţiunea în cauză nu este impozabilă potrivit legii. **T. pe v.a. se aplică asupra operaţiunilor cu plată, precum şi asupra celor asimilate acestora, efectuate de o manieră independentă de către persoanele juridice şi cele fizice**, cum sunt: ▪livrările de bunuri mobile, executările de lucrări şi prestările de servicii efectuate în cadrul exercitării activităţii profesionale; ▪transferul proprietăţii bunurilor imobiliare între agenţii economici, precum şi între aceştia şi instituţii sau persoanele fizice; ▪importul de bunuri, lucrări executate şi servicii. Se asimilează cu livrările de bunuri, executările de lucrări şi prestările de servicii, următoarele operaţiuni: ▪vânzarea cu plată în rate sau închirierea unor bunuri pe baza unui contract cu clauza trecerii proprietăţii asupra bunurilor respective după plata ultimei rate sau la o anumită dată; ▪prelucrarea de către agentul economic a unor bunuri achiziţionate sau fabricate de acesta, în vederea folosirii sub orice formă, în scop personal sau pentru a fi puse la dispoziţia altor persoane fizice sau juridice în mod gratuit, cu excepţia celor ce se încadrează în plafoanele stabilite pentru donaţiile făcute în scopuri umanitare şi pentru sprijinirea activităţilor sociale, culturale, sportive, precum şi pentru cheltuielile de protocol, reclamă şi publicitate; ▪prestarea de către agenţii economici a unor servicii cu titlu gratuit pentru alte persoane fizice sau juridice, cu excepţia celor prevăzute mai sus; ▪utilizarea de către agenţii economici pentru activitatea proprie a unor produse, lucrări sau servicii realizate în unităţile acestora, cu excepţia celor încorporate direct în bunurile sau serviciile supuse t. pe v. a. În cazul transferului dreptului de proprietate asupra unui bun de către două sau mai multe persoane, prin intermediul mai multor tranzacţii, fiecare operaţiunea se consideră o livrare separată, fiind impozitată distinct, chiar dacă bunul respectiv este transferat direct spre beneficiarul final. **Nu se aplică t. pe v.a. asupra operaţiunilor** privind livrările de bunuri, executările de lucrări şi prestările de servicii rezultate din activitatea specifică autorizată efectuată de către: ▪asociaţiile fără scop lucrativ, pentru activităţile cu caracter social filantropic; ▪organizaţiile care desfăşoară activităţi de natură religioasă, politică sau civică; ▪organizaţiile sindicale, pentru activităţile legate de apărarea colectivă a intereselor materiale şi morale ale membrilor lor; ▪instituţiile publice, pentru activităţile lor sociale, administrative, educative, de apărare, de ordine publică, siguranţa statului, culturale şi sportive. Aceste categorii de persoane juridice plătesc t. pe v.a. pentru operaţiunile efectuate în mod sistematic, direct sau prin unităţi subordonate, pentru obţinerea de profit. **Baza de impozitare** reprezintă contravaloarea bunurilor livrate, a lucrărilor executate sau a serviciilor prestate, exclusiv t. pe v.a. **Baza de impozitare** se calculează folosindu-se: ▪preţurile negociate între vânzător şi cumpărător, precum şi avându-se în vedere alte cheltuieli datorate de cumpărător pentru livrările de bunuri şi care nu au fost cuprinse în preţ. Aceste preţuri cuprind şi accizele legale; ▪tarifele negociate pentru executările de lucrări şi prestările de servicii; ▪sumele rezultate din aplicarea cotei de comision sau suma convenită între parteneri pentru operaţiunile de intermediere; ▪valoarea în vamă, determinată potrivit legii, la care se adaugă taxa vamală, alte taxe şi accizele datorate pentru bunurile şi serviciile din import; ▪preţurile de piaţă sau, în lipsa

acestora, costurile aferente bunurilor, lucrărilor executate şi serviciilor prestate pentru folosinţa proprie de un agent economic sau cu titlu gratuit pentru alte persoane juridice sau fizice; ▪preţurile vânzărilor efectuate din depozitele vămilor stabilite prin licitaţii. **Nu se cuprind în baza de impozitare**: ▪remizele şi alte reduceri de preţ acordate de către furnizor direct cumpărătorului; ▪sumele primite cu titlu de penalitate pentru neîndeplinirea totală sau parţială a obligaţiilor contractuale; ▪sumele achitate de furnizor sau de prestator în contul clientului şi care apoi se decontează acestuia; ▪ambalajele care circulă între furnizorii de marfă şi clienţi, prin schimb, fără facturare; ▪sumele încasate de la bugetul de stat de către agenţii economici înregistraţi la organele fiscale ca plătitori de t. pe v.a. şi care sunt destinate **finanţării investiţiilor, acoperirii diferenţelor de preţ şi finanţării stocurilor de produse cu destinaţie specială**. Dacă au loc refuzuri totale sau parţiale privind cantitatea, preţurile sau alte elemente cuprinse în facturi sau în documente similare, suma impozabilă se reduce corespunzător. La fel se procedează şi în situaţia în care cumpărătorii returnează ambalajele în care a fost expediată marfa. **În aplicarea t. pe v.a. se folosesc câteva reguli de impozitare**, şi anume: ▪**unele operaţiuni sunt impozabile obligatoriu**; la acestea se aplică cota legală stabilită. Pentru aceste operaţiuni, t. se calculează asupra sumelor obţinute din vânzări de bunuri, executări de lucrări sau prestări de servicii, la fiecare stadiu al circuitului economic, până la consumatorul final inclusiv. Din t. facturată corespunzător sumelor reprezentând contravaloarea bunurilor livrate, a lucrărilor executate sau a serviciilor prestate **se scade** t. aferentă bunurilor, lucrărilor şi serviciilor achiziţionate sau produse în unităţile proprii şi destinate realizării operaţiunilor impozabile; ▪**la alte operaţiuni se aplică aşa-numita cotă zero**. Se pot utiliza cota standard şi cote peste şi sub nivelul cotei standard pe considerente de politică financiară, socială şi economică. **Cota zero se aplică pentru**: ▪exportul de bunuri, efectuat de agenţii economici cu sediul în România, a căror contravaloare se încasează în valută în conturi bancare deschise la bănci autorizate de Banca Naţională a României; ▪transportul internaţional de persoane în şi din străinătate, efectuat de agenţii economici autorizaţi, precum şi prestările de servicii legate direct de acestea; ▪transportul de marfă şi de persoane în şi din porturile şi aeroporturile din România, cu nave şi avioane româneşti, comandate de beneficiari cu sediul în străinătate; ▪trecerea mijloacelor de transport de mărfuri sau de călători cu mijloace de transport fluvial specializate între România şi statele vecine; ▪transportul şi prestările de servicii accesorii transportului, aferente mărfurilor din import, efectuate pe parcurs extern şi pe parcurs intern până la punctul de vămuire şi de întocmire a declaraţiei vamale; ▪livrările de carburanţi şi de alte bunuri destinate utilizării sau încorporării în nave şi aeronave care prestează transporturi internaţionale de persoane şi de mărfuri; ▪prestările de servicii efectuate în porturi şi aeroporturi, aferente navelor de comerţ maritim şi fluvial internaţional, precum şi aeronavelor; ▪reparaţiile la mijloacele de transport contractate cu beneficiari din străinătate; ▪prestările de servicii efectuate de agenţii economici cu sediul în România, contractate cu beneficiari din străinătate, a căror contravaloare se încasează în valută în conturi bancare deschise la bănci autorizate de Banca Naţională a României; ▪materialele, accesoriile şi alte bunuri care sunt introduse din teritoriul vamal al României în zonele libere, cu îndeplinirea formalităţilor de export; ▪bunurile şi serviciile în favoarea directă a misiunilor diplomatice, a oficiilor consulare şi a reprezentanţelor internaţionale interguvernamentale acreditate în România, precum şi a personalului acestora, pe bază de reciprocitate; ▪bunurile cumpărate din expoziţiile organizate în România, precum şi din reţeaua comercială, expediate sau transportate în străinătate de către cumpărătorul care nu are domiciliul sau sediul în România; ▪bunurile şi serviciile finanţate direct din ajutoare sau împrumuturi nerambursabile acordate de guverne străine, de organisme internaţionale, de organizaţii nonprofit şi de caritate din străinătate şi din ţară, inclusiv donaţii ale persoanelor fizice; ▪construcţia de locuinţe, extinderea, consolidarea şi reabilitarea locuinţelor existente; ▪construcţia de lăcaşuri de cult religios. **Cota zero se aplică şi bunurilor pe care** agentul economic le foloseşte pentru fabricarea produselor

care se impozitează ulterior cu t. pe v.a. La aceste operaţiuni, furnizorii sau prestatorii de servicii au dreptul la deducerea t. pe v.a. aferente bunurilor, lucrărilor şi serviciilor achiziţionate sau produse în unităţile proprii, destinate realizării operaţiunilor impozabile. La calcularea t. pe v.a. există şi operaţiuni impozabile **prin opţiune**. Astfel, agenţii economici, precum şi unităţile economice din cadrul altor persoane juridice care efectuează operaţiuni scutite de t. pot opta la plata acestei t., pentru întreaga activitate sau numai pentru o parte a acesteia. Aprobarea se dă de către Ministerul Finanţelor şi se aplică începând cu luna următoare faţă de data aprobării. **T. pe v.a. se calculează prin aplicarea cotei standard de 19% pentru operaţiunile impozabile obligatoriu** privind livrările de bunuri, transferurile imobiliare, executările de lucrări şi prestările de servicii din ţară şi din import. În unele ţări din Europa, nivelul taxei pe valoarea adăugată este următorul: Germania – 15%; Belgia – 19,5%; Cehia – 23%; Danemarca – 25%; Spania – 13%; Grecia – 18%; Franţa – 18,6%; Irlanda – 16-21%; Italia – 19%; Luxemburg – 15%; Portugalia – 16%; Marea Britanie – 17,5%. **Agenţii economici şi persoanele fizice au obligaţia să calculeze şi să plătească t. pe v.a. de la data efectuării livrărilor de bunuri mobile, transferării proprietăţii bunurilor imobiliare, executărilor de lucrări şi prestărilor de servicii.** Pentru livrările sau prestările de servicii parţiale, obligaţia de plată se determină corespunzător valorii bunurilor livrate, lucrărilor executate şi serviciilor prestate. Dacă livrările de mărfuri, lucrările şi prestările de servicii **se plătesc în rate** ori se decontează şi se încasează succesiv, obligaţia de plată ia naştere de la data când se face decontarea sau plata ratelor. **Exigibilitatea** este data de când se datorează t. pe v.a., data de la care organul fiscal are dreptul să pretindă plătitorului achitarea t. la bugetul de stat. **În funcţie de felul operaţiunilor, exigibilitatea plăţii t. ia naştere la următoarele date:** ▪data efectuării livrării de bunuri mobile, transferului proprietăţii bunurilor imobiliare şi prestărilor de servicii; ▪data înregistrării declaraţiei vamale, în cazul importurilor de bunuri, sau data recepţiei de către beneficiari, pentru serviciile din import; ▪data livrării bunurilor către beneficiari, în cazul operaţiunilor efectuate prin intermediari sau consignaţie; ▪data emiterii documentelor în care se consemnează preluarea unor bunuri achiziţionate sau fabricate de agentul economic în vederea folosirii sub orice formă sau pentru a fi puse la dispoziţia altor persoane fizice sau juridice; ▪data colectării monedelor din maşină, pentru mărfurile vândute cu plata prin maşini automate. **Sunt scutite de plata t. pe v.a.: livrările de bunuri şi prestările de servicii rezultate din activitatea specifică autorizată, efectuate în ţară de către:** ▪unităţile sanitare, inclusiv veterinare, şi de asistenţă socială: spitale, sanatorii, policlinici, dispensare, cabinete medicale, cămine de bătrâni şi de pensionari, case de copii, salvări şi altele, autorizate să desfăşoare activităţi sanitare şi de asistenţă socială; ▪unităţi autorizate să desfăşoare activităţi sanitare şi de asistenţă socială în staţiuni balneoclimaterice; ▪serviciile de cazare, masă şi tratament prestate cumulat de către agenţii economici autorizaţi care îşi desfăşoară activitatea în staţiuni balneoclimaterice şi a căror contravaloare este decontată pe bază de bilete de tratament; ▪unităţile şi instituţiile de învăţământ cuprinse în sistemul naţional de învăţământ; ▪unităţile care desfăşoară activităţi de cercetare-dezvoltare şi de inovare şi care execută programe, subprograme, teme, proiecte, precum şi acţiuni componente ale Programului naţional de cercetare ştiinţifică şi dezvoltare tehnologică sau ale Programului naţional de cercetare, dezvoltare şi inovare. De asemenea, sunt scutite unităţile care desfăşoară activităţile menţionate mai sus, realizate cu finanţare în parteneriat internaţional cu Uniunea Europeană, regional şi bilateral; ▪gospodăriile agricole individuale; ▪cantinele organizate pe lângă asociaţiile, organizaţiile şi instituţiile publice care nu se cuprind în sfera de aplicare a taxei pe valoarea adăugată, precum şi cele de pe lângă unităţile scutite; ▪casele de economii, fondurile de plasament, casele de ajutor reciproc, cooperativele de credit şi alte societăţi de credit, casele de schimb valutar; ▪societăţile de investiţii financiare, de intermediere financiară şi de valori mobiliare; ▪Banca Naţională a României, pentru operaţiunile sale specifice prevăzute în statutul său. Sunt scutite, de asemenea, băncile, persoanele

juridice române constituite ca societăți comerciale, sucursalele din România ale băncilor, persoanele juridice străine, precum și alte persoane juridice autorizate prin lege să desfășoare activități bancare, pentru activitățile permise băncilor prin Legea bancară nr. 58/1999, cu excepția următoarelor operațiuni: ▪vânzările de imobile către salariați, tranzacțiile cu bunuri mobile și imobile în executarea creanțelor; ▪operațiunile de leasing financiar; ▪închirierea de casete de siguranță; ▪tranzacții în cont propriu sau în contul clienților cu metale prețioase, obiecte confecționate din acestea, pietre prețioase; ▪prestările de servicii care nu sunt efectuate în exclusivitate de bănci, ca de exemplu: studii de fezabilitate, acordarea de consultanță, evaluări de patrimoniu, închirieri de spații, cazare etc. În același timp sunt scutite: ▪fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar; ▪Fondul Român de Garantare a Creditelor pentru Întreprinzătorii Privați S.A. și Fondul de Garantare a Creditului Rural S.A.; ▪societățile de asigurări; ▪societățile de asigurări și/sau reasigurări, inclusiv cele de intermediere în astfel de activități; ▪Compania Națională „Loteria Română" S.A. și agenții economici autorizați de Comisia de Coordonare, Avizare și Atestare a Jocurilor de Noroc, pentru activitățile de organizare și exploatare a jocurilor de noroc; ▪lucrările de construcții, amenajări, reparații și întreținere executate pentru monumente comemorative ale combatanților, eroilor, victimelor de război și ale Revoluției anticomuniste din decembrie 1989; ▪încasările din taxele de intrare la castele, muzee, târguri și expoziții, grădini zoologice și botanice, biblioteci; ▪operațiunile care intră în sfera de aplicare a impozitului pe spectacole, a impozitului pe veniturile din activitatea de taximetrie; ▪editarea, tipărirea și vânzarea de manuale școlare și cărți, exclusiv activitatea cu caracter de reclamă și publicitate; ▪realizarea și difuzarea programelor de radio și televiziune, cu excepția celor cu caracter de reclamă și publicitate; ▪producția de filme, cu excepția celor cu caracter de reclamă și publicitate, destinate difuzării prin televiziune; ▪producția de proteze de orice fel, de accesorii ale acestora, precum și de produse ortopedice; ▪producția de uniforme pentru copiii din învățământul preșcolar și primar; ▪producția de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copiii sub un an; ▪aportul de bunuri și servicii la capitalul social al societăților comerciale; ▪transportul fluvial al localnicilor în Deltă și pe relațiile Orșova-Moldova Nouă, Brăila-Hârșova, Galați-Grindu; ▪activitățile specifice desfășurate în zona liberă de agenții economici autorizați în acest scop; ▪activitățile agenților economici, precum și ale celor care îndeplinesc condițiile unei activități economice desfășurate de asociațiile, organizațiile, instituțiile publice și de alte persoane juridice cu o cifră de afaceri declarată organului fiscal competent sau, după caz, realizată de până la 50 de milioane de lei anual. **Sunt de asemenea scutite de plata t. pe v.a. o serie de operațiuni de import, și anume:** ▪bunurile din import care, potrivit Tarifului vamal de import al României, prin legi sau prin hotărâri ale Guvernului, sunt scutite de taxe vamale. Nu sunt scutite de **t.:** ▪bunurile din import pentru care în legislație se prevede exceptarea, exorenarea, abolirea sau desființarea taxelor vamale; ▪mărfurile importate și comercializate în regim duty-free, precum și prin magazinele pentru servirea în exclusivitate a reprezentanțelor diplomatice și a personalului acestora; ▪bunurile introduse în țară fără plata taxelor vamale, potrivit regimului vamal aplicabil persoanelor fizice; ▪reparațiile și transformările la nave și aeronave românești în străinătate; ▪bunurile și serviciile din import similare bunurilor și serviciilor din țară, scutite de **t.** pe **v.a.**; ▪mijloacele de transport, mărfurile și alte bunuri provenite din străinătate, care se introduc direct în zonele libere; ▪licențe de filme și programe, drepturi de transmisie, abonamente la agenții de știri externe și altele de această natură, destinate activității de radio și televiziune. **Plătitorii de t. pe v.a. sunt obligați să depună sub semnătura persoanelor autorizate, la organul fiscal competent, o declarație de înregistrare în termen de 15 zile de la data începerii activității sau a modificării condițiilor de exercitare a acesteia.** De asemenea, sunt obligați să solicite organului fiscal **scoaterea din evidență ca plătitor de t.**, în caz de încetare a activității, **în termen de 15 zile de la data actului legal în care se consemnează** situația respectivă. În timpul activității

lor, plătitorii de t. pe v.a. sunt obligați să consemneze livrările de bunuri și prestările de servicii în **facturi sau în alte documente înlocuitoare. T.** pe v.a. se **plătește, pe baza decontului** întocmit lunar, până la data de 25 a lunii următoare, prin **virament, cec sau cu numerar,** la organul fiscal competent sau la băncile comerciale, după caz. Prin excepție, plătitorii de t. pe v.a. care, potrivit normelor legale, depun decontul la alte termene decât lunar, au obligația să plătească suma datorată în condițiile și la termenele aprobate de Guvern. Pentru produsele din import definitiv, t. se plătește la organul vamal, concomitent cu plata taxelor vamale. Prin derogare de la aceste prevederi, **se suspendă** plata t. pe v.a. la organele vamale pe termen de 60-120 de zile pentru utilajele, instalațiile, echipamentele, mașinile industriale și mașinile agricole care se importă în vederea efectuării și derulării investițiilor prin care se realizează o unitate productivă nouă, se dezvoltă capacitățile existente sau se retehnologizează fabrici, secții, ateliere, precum și pentru materiile prime necesare pe baza unui certificat eliberat în condițiile stabilite de Ministerul Finanțelor. Agenții economici au obligația să achite t. pe v.a. aferentă bunurilor din import introduse în țară în regim de leasing, corespunzător sumelor și termenelor de plată prevăzute în contractele prevăzute în perioada de leasing. Dacă la expirarea perioadei de leasing bunurile trec în proprietatea beneficiarului, se datorează t. pe v.a. pentru suma negociată de părți în plus față de suma prevăzută în contractul de leasing. În caz de încetare a activității, t. pe v.a. se achită concomitent cu cererea înaintată organului fiscal pentru scoaterea din evidență ca plătitor al acestei t. Cumpărătorii au obligația să solicite de la furnizori sau prestatori facturi sau documente înlocuitoare pentru toate bunurile sau serviciile achiziționate și să verifice înscrierea în documentele respective a datelor necesare. În situația în care pentru o operațiune impozabilă nu s-a înscris t. pe v.a. în factură sau în documentul înlocuitor ori t. înscrisă este mai mică decât cea legală, cumpărătorul pierde dreptul de deducere integral, dacă t. nu este înscrisă, sau parțial, dacă t. este subevaluată. **Nu au obligația să emită facturi agenții economici** care realizează operațiuni impozabile privind: ▪transporturile cu taximetre; ▪bunurile și serviciile executate și folosite în unitățile proprii; ▪vânzările de bunuri și prestările de servicii către populație pe bază de bonuri fără nominalizări privind cumpărătorul. Aceste operațiuni trebuie însă evidențiate în documentele tehnico-operative. Importatorii au obligația să întocmească **declarația vamală de import** și să determine **valoarea în vamă**, taxele vamale, alte taxe și accizele datorate de aceștia și să calculeze t. pe v.a. Plătitorii t. **sunt obligați să țină corect evidența operațiunilor, să întocmească și să depună lunar, la organul fiscal la care s-au înregistrat ca plătitori, până la data de 25 a lunii următoare, deconturi privind suma impozabilă și t. exigibilă realizată.** De asemenea, au obligația să furnizeze date organelor fiscale care efectuează verificări sau investigații privind respectarea normelor legale cu privire la t., precum și să furnizeze până la data de 15 august a fiecărui an informațiile scrise referitoare la operațiunile prevăzute a fi realizate în anul următor. **Organele fiscale au obligația să controleze calcularea corectă și plata la timp a t. pe v.a.** Neplata la timp a t. se sancționează cu majorarea sumei de plată cu 0,25% pentru fiecare zi de întârziere. Dacă se constată întârzieri repetate la plata t., Ministerul Finanțelor poate dispune **suspendarea activității agentului economic** până la efectuarea plății. Toate actele emise de organele de specialitate ale Ministerului Finanțelor pentru constatarea obligațiilor de plată privind t. pe v.a. constituie **titluri executorii.** Băncile au obligația să pună în aplicare aceste titluri fără acceptul plătitorului. Sunt **contravenții** următoarele fapte, dacă legea penală nu le consideră infracțiuni: ▪nedepunerea în termen la organele fiscale a declarației de înregistrare sau de scoatere din evidență ca plătitor de t. pe v.a. și a **decontului** privind suma impozabilă și t. exigibilă; ▪refuzul de a furniza organelor fiscale toate informațiile necesare stabilirii operațiunilor impozabile; ▪ținerea eronată sau necorespunzătoare a evidenței tehnico-operative sau contabile privind operațiunile impozabile și calculul t. pe v.a. datorate bugetului de stat, neaplicarea de către organele bancare a titlurilor executorii privind plata t. pe v.a. Aceste contravenții se sancționează

cu amendă. Dacă se constată ținerea eronată a evidenței cu scopul vădit de a reduce **t.** datorate bugetului de stat sau de a obține o rambursare necuvenită, **unitățile plătitoare varsă la bugetul de stat t. sustrasă, cu o amendă egală cu valoarea acesteia, precum și majorările întârziate.** Constatarea contravențiilor și aplicarea amenzilor se fac de către organele teritoriale ale Ministerului Finanțelor. Agenții economici au dreptul să depună **contestații** la direcția generală a finanțelor publice și a controlului financiar de stat județeană sau a municipiului București, privind stabilirea și încasarea **t.** pe **v.a.**, a majorărilor de întârziere și a amenzilor. Contestația se timbrează cu 2% din suma contestată și se depune în termen de 30 de zile de la primirea înștiințării de plată. Organul financiar județean (al Capitalei) rezolvă contestația în termen de 30 de zile de la înregistrare. Împotriva deciziei date se poate face contestație la Ministerul Finanțelor care, în cel mult 60 de zile de la înregistrare, este obligat să o soluționeze, iar soluția dată este definitivă. Înaintarea contestației nu suspendă obligația plătitorului cu privire la plata **t.** Dacă, între timp, contestația se rezolvă în favoarea plătitorului, suma plătită în plus se restituie sau se compensează la un termen următor de plată. Plătitorii de **t.** au, de asemenea, **dreptul să ceară amânarea plății taxei sau eșalonarea acesteia. T.** pe **v.a.** este un instrument fiscal care prezintă însă și unele **dezavantaje** legate de numărul mare de operațiuni financiar-contabile privind administrarea sa (calcularea, evidența, controlul corectitudinii modului de determinare și de plată etc.) necesită un volum mare de muncă, un personal mai numeros etc. și are un caracter regresiv ca și alte impozite indirecte față de veniturile populației.

TAXA PENTRU FOLOSIREA LOCURILOR PUBLICE DE DESFACERE, t. ce se plătește zilnic de către persoanele fizice și persoanele juridice care folosesc locuri publice de desfacere din municipii, orașe și comune. T. este diferențiată în raport cu gradul de dotare a spațiilor ce le sunt puse la dispoziție, cu natura produselor desfăcute, cu vârsta și specia animalelor aduse spre vânzare, cu serviciile prestate populației și cu suprafața ocupată în aceste locuri publice. Locurile publice pot fi ocupate temporar sau permanent. În cadrul limitelor prevăzute de lege, consiliile locale ale comunelor, orașelor, municipiilor și sectoarelor municipiului București, după caz, stabilesc cuantumul taxelor. **T.** pentru **f.l.p.** de **d.** se încasează de către organele administrației piețelor, târgurilor și oboarelor. Nu se datorează **t.** în cazul ocupării trotuarului din fața locuinței sau sediului, pentru repararea clădirii sau aprovizionarea cu combustibil sau alte materiale necesare gospodăriilor sau societăților comerciale, pe o perioadă de maximum 48 de ore. Aceste **t.** nu se datorează dacă pentru folosirea suprafețelor respective se plătește chirie. Consiliile locale pot majora aceste **t.** cu până la 30% în funcție de asigurarea cu apă curentă pentru spălarea produselor, iluminat, spații acoperite, suprafețe asfaltate, precum și în funcție de gradul de amenajare și dotare a piețelor. T. încasate se varsă la bugetele locale în ziua lucrătoare imediat următoare încasării lor.

TAXA PENTRU FOLOSIREA MIJLOACELOR DE PUBLICITATE, AFIȘAJ ȘI RECLAMĂ, t. locală ce se plătește de către persoanele juridice și persoanele fizice care folosesc mijloace de publicitate prin afișaj și reclamă. Aceste **t.** sunt stabilite în sumă fixă diferențiată sau într-o cotă proporțională. Contribuabilii care fac reclamă și publicitate sub diverse forme, în baza unui contract încheiat în acest scop, au obligația să plătească la bugetele locale o taxă de 10% din valoarea contractului. T. devine exigibilă la data intrării în vigoare a contractului. Reclama și publicitatea făcută pe orice cale la țigări, produse din tutun și băuturi alcoolice suportă o **t.** majorată cu 500%. **T.** pentru reclamă și publicitate se varsă la bugetul consiliului local în raza căruia se realizează activitățile respective, până la data de 10 a lunii următoare celei în care **t.** a devenit exigibilă și, respectiv, a fost încasată.

TAXA PENTRU JOCURILE DE NOROC, t. ce se plătește de către societățile comerciale înregistrate legal în România și autorizate pe bază de licențe să organizeze și să exploateze jocuri de noroc. Pentru jocurile de noroc organizate pe teritoriul României, cu excepția

cazinourilor, se datorează bugetului de stat o taxă de 20%. T. se aplică asupra veniturilor realizate din exploatarea jocurilor de noroc, calculate ca diferență între totalul rulajului încasărilor pentru fiecare tip de joc și totalul premiilor acordate jucătorilor, în limitele prevăzute de lege. Pentru cazinouri, t. este anuală și se stabilește pe masă de joc. T. pe p.j. de n. se plătește la bugetul de stat până la data de 25 a lunii următoare, iar pentru cazinouri, t. anuală se plătește în patru rate egale trimestriale până la data de 25 a ultimei luni din fiecare trimestru.

TAXA PENTRU PĂȘUNAT, t. ce se plătește de regulă anual pentru păşunarea animalelor pe islazurile comunale. Nivelul taxei este diferențiat în funcție de felul animalelor, de calitatea, precum și de amenajările făcute islazurilor etc. T. pentru p. se încasează de către primării și se folosește pentru întreținerea, ameliorarea și prevenirea degradării păşunilor.

TAXA PENTRU ŞEDEREA ÎN STAȚIUNILE TURISTICE, t. locală ce se plătește de către persoanele fizice în vârstă de peste 18 ani care stau în stațiunile turistice mai mult de 48 de ore. T. este stabilită pe durata şederii în stațiunea respectivă. T. se încasează de către persoanele juridice prin intermediul cărora se realizează cazarea sau de către cele în cadrul cărora se face tratamentul balnear, în momentul luării în evidență a persoanelor respective. Pentru persoanele fizice străine care vin la odihnă sau la tratament în stațiunile balneoclimaterice, t. respectivă este cuprinsă în prețul biletului. Persoana juridică emitentă a biletului de odihnă sau de tratament are obligația să verse t. încasate la bugetul consiliului local pe raza căruia se află stațiunea, în termen de zece zile de la încasarea sumei pentru biletul eliberat. Elevii și studenții sunt scutiți de plata acestei t. Pensionarii și persoanele handicapate nu datorează t. în cazul în care fac tratament. De asemenea, nu se datorează această t. în cazul cazării la cabanele turistice aflate în afara stațiunilor; nu plătesc această t. persoanele care au domiciliul în aceste localități, cele aflate în deplasare în interesul serviciului, elevii și studenții aflați în tabere de odihnă sau de instruire, documentare și pregătire.

TAXA PENTRU VIZITAREA MUZEELOR, CASELOR MEMORIALE, MONUMENTELOR ISTORICE, DE ARHITECTURĂ ŞI ARHEOLOGICE, t. locală ce se plătește de către persoanele fizice pentru vizitarea muzeelor, caselor memoriale, monumentelor istorice, de arhitectură și arheologice, subordonate consiliilor locale. Aceste t. sunt diferențiate anual, în funcție de valoarea artistică, istorică și arhitecturală a obiectivelor respective. Elevii, studenții și militarii în termen care vizitează aceste așezăminte beneficiază de o reducere cu 50% din t. pentru v., iar când vizitarea se face în grupuri organizate de instituții de învățământ sau de unități militare, în zilele de duminică, aceştia sunt scutiți de t. pentru v. Consiliile locale au dreptul să stabilească o zi pe săptămână în care t. pentru v. așezămintelor menționate vor fi reduse cu până la 50%. De ziua națională a României, vizitarea acestor așezăminte se face gratuit.

TAXA PRIN PROMOVAREA INFLAȚIEI, t. ce se practică în perioadele în care un guvern, pentru a-și finanța cheltuielile, adoptă o politică de promovare a inflației în locul creșterii impozitelor sau concomitent cu această creștere. Prin această politică inflaționistă, deținătorii de resurse monetare înregistrează o scădere a puterii de cumpărare egală cu rata inflației. V. și **inflație.**

TAXA SCONTULUI (PROCENTUL, RATA SCONTULUI), dobânda ce se încasează de către băncile de emisiune pentru creditele pe care le acordă; procent stabilit oficial, rată (sumă) de dobândă, pe care o terță persoană și, de regulă, băncile comerciale o percep drept **scont** (v.) până la scadență, pentru suma de 100 de unități monetare din valoarea unor titluri de credit (cambii sau bilet la ordin), pe timp de un an, în cazul încasării de către beneficiar a contravalorii acestor titluri înainte de scadență. Prin scontarea cambiei, deținătorul (beneficiarul) acesteia își încasează suma înscrisă pe acest titlu de credit, dar micșorată cu t.s., respectiv cu dobânda pentru creditul pe care

practic banca îl acordă pe perioada până la scadență și cu comisionul perceput de bancă pentru efectuarea diferitelor cheltuieli legate de aceste operațiuni. T.s. este mai ridicată în timpurile anormale, datorită, între altele, crizei de numerar pe piață, nesiguranței plasamentelor și lipsei de lichiditate. Unele țări procedează la urcarea **t.s.**, acesta fiind un mijloc de reținere în țară a capitalului național, de influențare a pieței monetare, precum și de atragere de noi capitaluri străine, ceea ce va produce concomitent o modificare a raportului cerere-ofertă de valută față de alte valute sau față de moneda națională. În consecință, se vor modifica nivelul cursurilor valutare pe piață, volumul și structura operațiunilor pe piețele valutare și se va contribui la reducerea deficitului balanței de plăți. Pe piața națională, urcarea **t.s.** conduce la creșterea dobânzilor diferitelor categorii de credite (scumpirea lor) pentru băncile comerciale și la limitarea posibilităților de credit, la reducerea ritmului investițiilor etc. Majorarea **t.s.** are de regulă ca efect scăderea cursului acțiunilor și obligațiunilor. Scăderea **t.s.** determină, inevitabil, reducerea ratelor dobânzilor, cu deosebire la creditele pe termen scurt, fapt ce stimulează investițiile, duce la creșterea eficienței utilizării creditelor, la dezvoltarea activității și determină exodul de capital spre piețele străine cu dobânzi mai ridicate. **V. și scont; scontare.**

TAXATOR VAMAL, persoană oficială, specializată, împuternicită să constate calitatea mărfurilor, valoarea acestora și categoria tarifului vamal în care se încadrează mărfurile respective, în funcție de care se stabilesc taxele vamale ce trebuie încasate.

TAXĂ, relație economică bănească, pârghie (instrument) financiară care se concretizează în suma plătită de o persoană fizică sau juridică de regulă pentru serviciile prestate acesteia de către o unitate economică ori o instituție de utilitate publică (notarii publici, organele judecătorești, ale administrației de stat etc.). **T.** se plătește de regulă pentru un serviciu prestat, mărimea ei depinde în mod obișnuit de felul și de costul serviciului solicitat și prestat, iar termenele de plată ale **t.** se fixează de obicei în momentul solicitării sau după prestarea serviciilor. În unele cazuri, **t.** cuprinde însă și elemente de impozit, cum sunt, de exemplu, **t.** de succesiune, deoarece nivelul lor este superior costului serviciilor prestate. **T.** au și unele trăsături specifice impozitelor, și anume: sunt obligatorii, au caracter nerambursabil și se urmăresc în mod silit în caz de neplată. ❖ **T. antidumping, t.** ce se percepe suplimentar, peste taxa vamală obișnuită, pentru a contracara politica de **dumping** (v.) practicată de către unele state. O astfel de **t.** se percepe în cazurile în care unele state sau firme vor să pătrundă cu mărfuri pe o anumită piață și să le desfacă la prețuri foarte scăzute față de cele mondiale. **T.a.** este folosită ca un instrument de limitare a importurilor, utilizat de state atât ca sancțiune, cât și ca o cale de nivelare, de înlăturare a diferenței dintre prețurile interne și cele de import pentru aceleași mărfuri. **T.a.** este o formă de răspuns aplicată cu scopul de a anihila efectele dumpingului practicat de diferite țări sau pentru a contracara efectul primelor de export ce se practică în unele țări pentru stimularea exportului. **T.a.** se poate aplica și în situațiile în care se practică dumpingul valutar, dar nu pot constitui obiectul tratativelor privind reducerea tarifelor. **T.a.** au fost instituite la începutul secolului al XX-lea ca instrument al politicii comerciale duse de monopolurile în curs de formare, pentru a contracara prețurile joase, și erau folosite ca adevărate bariere vamale. Nivelul lor este foarte ridicat, oscilând între 40 și 100% din prețurile deosebit de mici ale mărfurilor importate. Noțiunea de prețuri foarte coborâte, de dumping, de concurență, este relativă, deoarece fiecare stat îi dă interpretarea care îi este mai convenabilă. **V. și antidumping; dumping valutar; taxă; taxă vamală.** ❖ **T. asupra animalelor, t.** care se percepea anual de la persoane particulare situate în orașe, în centre muncitorești sau în stațiuni balneoclimaterice, care posedau animale productive (vaci, bivolițe) sau animale de tracțiune (cai, catâri, boi, bivoli) folosite pentru cărăușie. ❖ **T. asupra consumului,** formă de impozit indirect general de consum ce se încasează în fiecare stadiu de prelucrare a mărfurilor, asupra valorii noi adăugate, și nu asupra întregii valori a mărfii. Pentru mărfurile provenite din import, această taxă se calculează la

prețul C.I.F., la care se adaugă accizele, taxele vamale și diferite alte taxe ce se percep la import. Pentru mărfurile provenite din import asupra cărora nu se percep taxe vamale, baza de calcul al acestei taxe o constituie prețul ce se poate obține prin vânzarea mărfurilor pe piața internă, respectiv „valoarea lor normală". Nivelul acestei taxe poate fi uniform pentru toate mărfurile sau diferențiat. V. și **ajustare fiscală la frontieră; taxă vamală; valoare adăugată; valoare în vamă.** ❖ **T. compensatorie**, instrument folosit de state pentru a limita importurile, având practic menirea de a anihila și contracara competitivitatea mereu crescândă a exporturilor subvenționate de statul exportator, prin ridicarea corespunzătoare a tarifelor vamale de import. **T.c.** urmărește, în esență, prevenirea neajunsurilor care ar putea fi provocate economiei țării importatoare. V. și **dumping; regim vamal; taxă antidumping; taxă vamală.** ❖ **T. consulară, t.** ce se percepe de către oficiile diplomatice și consulare pentru anumite servicii prestate diferiților cetățeni ori persoanelor juridice. Din totalitatea serviciilor prestate de aceste organe sunt supuse **t.c.**: ▪înregistrarea cererilor pentru eliberarea documentelor de călătorie; ▪vizele de intrare și de ieșire din țară, de tranzit prin țară; ▪legalizarea semnăturilor și a sigiliilor organelor de stat; ▪certificarea exactității și a conformității unor traduceri; ▪diferite alte servicii consulare, ca de exemplu: lichidarea succesiunilor, asistența consulară etc. Tariful pentru **t.c.** este format din sume fixe, diferențiate pe categorii de servicii consulare; excepție fac tarifele pentru lichidarea succesiunilor, când taxa crește progresiv în funcție de valoarea succesiunilor. La încasarea **t.c.** se are în vedere tariful stabilit în moneda națională, iar încasarea efectivă a taxelor se face în moneda țării de reședință a solicitanților, la cursul oficial. ❖ **T. de acciză 1.** Măsură de ajustare fiscală la vamă. 2. Formă de impozit indirect încasat îndeosebi asupra hidrocarburilor, alcoolului și băuturilor alcoolice, tutunului etc., având ca scop realizarea unor venituri fiscale constante, limitarea în oarecare măsură a consumului și protejarea producției indigene. În unele state, **t. de a.** reprezintă 25% până la 60% din totalul fiscalității indirecte. V. și **acciză; ajustare fiscală la frontieră; C.I.F.; taxă în cascadă; taxa pe valoarea adăugată; taxă vamală; valoare adăugată; valoare în vamă.** ❖ **T de andosare, t.** ce se calculează sub forma unui procent din valoarea titlului financiar, cu prilejul transferării dreptului de proprietate asupra altui beneficiar. ❖ **T. de arbitraj, t.** menită să compenseze cheltuielile ce se efectuează cu onorariul arbitrilor, alte cheltuieli personale ale acestora, cheltuielile administrative, costul unor expertize, alte cheltuieli. **T. de a.** se întâlnesc cu deosebire în relațiile internaționale și se stabilesc după cote diferite. V. și **arbitraj.** ❖ **T. de autorizare, t.** ce se percep pentru autorizarea funcționării unei societăți comerciale, instituții etc. ❖ **T. de brokeraj, t.** care se percep de broker pentru efectuarea unei operațiuni de vânzare sau de cumpărare în numele unui client. Această **t.** se poate stabili în sumă fixă sau într-o anumită cotă din valoarea tranzacției. V. și **broker; brokeraj.** ❖ **T. de bursă,** sumă încasată de către comitetul de bursă de la membrii și vizitatorii bursei pentru dreptul de a încheia tranzacții de bursă. V. și **bursă.** ❖ **T. de consumație,** formă de impozit indirect care se cuprinde în prețul de vânzare al mărfurilor de larg consum considerate ca fiind de lux sau chiar nocive sănătății, realizate în interiorul țării în care se consumă. Printre aceste mărfuri se află: tutunul, vinul, berea, ceaiul, cafeaua, cacaua, zahărul, orezul, uleiul, sarea, pastele făinoase, încălțămintea, textilele, alcoolul etc. **T. de c.** cuprind taxe de consumație pe produs, denumite taxe speciale de consumație (accize), sau îmbracă forma unor taxe generale pe vânzări, când se încasează la vânzarea tuturor mărfurilor, indiferent dacă acestea sunt bunuri de consum sau mijloace de producție. V. și **accize; taxa pe valoarea adăugată.** ❖ **T. de export,** sumă ce se percepe la vamă, potrivit prevederilor din tarife, pentru exportarea mărfurilor indigene. **T. de e.** se aplică la un număr restrâns de mărfuri și pe un timp limitat. Aceste taxe urmăresc încasarea unor venituri la bugetul statului și, uneori, sporirea ponderii exportului pe piața mondială; în acest din urmă caz, **t. de e.** urmărește creșterea prețului pe piața internațională, dacă marfa deține un loc important pe această piață. **T. de e.** urmărește, în unele cazuri, limitarea exportului unor mărfuri și prelucrarea lor în țară. **T. de**

forfetare, discont şi comision ce se cuvine băncii pentru operaţiunile de **forfetare** (v.) şi care se calculează potrivit relaţiei:

$$T_f = \frac{V_n \cdot R_d \cdot T_z}{360 \cdot 100},$$

în care:

T_f = taxa de forfetare;

V_n = valoarea nominală a înscrisului forfetat;

R_d = rata dobânzii pentru valuta în care este exprimată cambia sau biletul la ordin forfetat;

T_z = timpul exprimat în zile între data forfetării şi ziua scadenţei titlului.

❖ **T. de înregistrare,** sumă de bani plătită de armator pentru înmatricularea navei sub pavilionul ţării respective. ❖ **T. de licenţă,** sumă de bani ce se plăteşte drept cauţiune şi care face posibile importurile mărfurilor respective. **T. de l.** se încasează pentru a beneficia automat de licenţele de import la diferite mărfuri. ❖ **T. de locaţie. V. locaţie.** ❖ **T. de lombardare,** dobândă pe care băncile o percep pentru operaţiunile de lombardare şi care, de regulă, este superioară taxei scontului. **V. şi lombard; lombardare; taxa oficială a scontului.** ❖ **T. de magazinaj, t.** care se plăteşte pentru depozitarea unei mărfi. **T. de m.** se plăteşte şi pentru coletele neridicate de destinatar de la oficiile P.T.T.R. în termen de trei zile de la avizare. ❖ **T. de pilotaj,** sumă de bani ce se plăteşte de armator administraţiei portuare pentru pilotarea navei în bazinul portului, pe canalele de acces spre port de către piloţi specializaţi ai administraţiei portului, pentru evitarea accidentelor. Operaţiunile de pilotaj se efectuează la intrarea şi la ieşirea navei din port, precum şi pentru acostarea navei la dană. Cuantumul **t. de p.** se stabileşte în funcţie de tonajul navei, de distanţa şi de timpul de pilotaj. ❖ **T. de poliţă,** sumă plătită de asigurat societăţii de asigurări o dată cu prima rată a primei de asigurare, în cazul asigurărilor facultative de persoane. Mărimea **t. de p.** se stabileşte în funcţie de cuantumul sumei asigurate, fiind utilizată pentru acoperirea unor cheltuieli administrative ale societăţii de asigurări. **V. şi contract de asigurare; declaraţie de asigurare.** ❖ **T. de rescont,** rată de dobândă pe care banca de emisiune o încasează de la băncile comerciale pentru rescontarea unei cambii care a fost scontată anterior. Prin rescontarea cambiilor, băncile comerciale încasează suma înscrisă pe cambie, mai puţin **t. de r.,** respectiv dobânda pentru creditul pe care de fapt banca de emisiune îl acordă băncilor comerciale pe perioada existentă până la scadenţa respectivului titlu comercial. **T. de r.** cuprinde şi comisionul perceput de banca de emisiune (centrală) pentru efectuarea cheltuielilor reclamate de aceste operaţiuni. **V. şi rescont; taxa scontului.** ❖ **T. de serviciu,** sumă ce se încasează în plus peste prima valutară asupra operaţiunilor de vânzare în interes personal, de către cetăţenii români, a valutelor diferitelor ţări. **V. şi primă valutară.** ❖ **T. de stat,** obligaţie exprimată valoric, reglementată de lege (cu caracter general), pe categorii de subiecte taxabile, stabilită unilateral de către stat, care se cuprinde în veniturile bugetare definitive. **T. de s.** se plăteşte de persoanele fizice şi juridice care beneficiază de contraprestaţii sau de servicii din partea statului. Obiectul taxei îl constituie serviciile, confecţionarea şi eliberarea unor acte etc. de către diferite organe ale statului. **T. de s.** se poate calcula, după caz, în cote (sume) fixe, proporţionale sau progresive şi se încasează de către organele prestatoare de servicii. **T. de s.** se pot percepe în numerar, prin virament, prin aplicarea şi anularea de timbre mobile şi prin compensare. ❖ **T. de succesiune,** sumă plătită de succesor pentru a i se elibera certificatul de moştenitor şi deci pentru a moşteni masa succesorală. Această taxă trebuie plătită în termen de şase luni, după care succesiunea devine vacantă şi trece în patrimoniul statului. **T. de s.** se calculează la valoarea activului succesoral net determinat de notarii publici şi creşte progresiv atât în funcţie de valoarea părţii din succesiunea primită de fiecare

succesor, cât şi în funcţie de gradul de rudenie a succesorilor faţă de persoana decedată. ❖ **T. de timbru**, sumă plătită de către persoane fizice şi juridice în cazul în care solicită instanţelor judecătoreşti, notarilor publici şi altor organe ale puterii şi administraţiei de stat să li se presteze anumite servicii (diferite acte şi fapte juridice), precum şi apărarea diferitelor interese legitime ale părţilor. **T. de t.** se plăteşte o singură dată numai în cazurile în care persoanele respective solicită organelor de stat stabilirea de drepturi patrimoniale sau nepatrimoniale (dobândirea, valorificarea sau apărarea acestor drepturi). Dacă realizarea şi apărarea acestor drepturi au loc fără intervenţia organelor de stat, nu se percepe această taxă. **T. de t.** sunt un venit pentru stat, dar şi un mijloc pentru a dezvolta simţul de răspundere, de a stăvili fenomenele negative, de a limita anumite tendinţe dăunătoare societăţii, cum ar fi: deschiderea cu uşurinţă şi uneori nefondată de acţiuni în faţa instanţelor judecătoreşti, eliberarea unor acte inutile etc. **T. de t.** se percep asupra următoarelor categorii de acte şi servicii: ▪deschiderea de acţiuni şi introducerea de cereri la instanţele judecătoreşti, la executorii judecătoreşti, la serviciile de publicitate imobiliară, acţiunile pentru exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătoreşti, copiile eliberate de pe acte de către aceste organe; ▪cererile referitoare la soluţionarea litigiilor; ▪actele de notariat, serviciile prestate de către notarii publici, înregistrarea, rectificarea şi reconstituirea, la cerere, a actelor de stare civilă, eliberarea duplicatelor certificatelor constatatoare ale stării civile şi înregistrarea schimbării numelui şi prenumelui; ▪transcrierea divorţului la stăruinţa părţilor; ▪eliberarea şi vizarea unor acte de identitate şi de cetăţenie; ▪cererile, sesizările, reclamaţiile şi memoriile care se adresează organelor de stat şi certificatele eliberate de către diferite organe de stat; ▪eliberarea diferitelor autorizaţii; ▪eliberarea permiselor de conducere a autovehiculelor, a dovezilor de identitate şi de stare tehnică a autovehiculelor etc. În funcţie de serviciul solicitat, de valoarea actului sau de importanţa faptului juridic, de rolul educativ, **t. de t.** se stabileşte în sumă fixă, în cote proporţionale, progresive sau regresive. Sumele fixe se aplică în general pentru actele neevaluabile în bani, diferenţierea făcându-se în funcţie de natura lor (eliberarea de adeverinţe, certificate, autorizaţii etc.). Cotele proporţionale se aplică pentru cererile introduse sau pentru serviciile prestate estimabile şi când nu se urmăreşte redistribuirea veniturilor solicitantului sau părţilor. Cotele progresive se aplică în cazurile în care se urmăreşte redistribuirea veniturilor, a valorii bunului etc. Cotele regresive se folosesc în cazul succesiunilor, al vânzărilor de bunuri imobiliare etc. **T. de t.** se plătesc anticipat, în momentul aplicării pe documentele respective a timbrelor mobile de valori corespunzătoare, în numerar la unităţile C.E.C. care emit o recipisă sau prin virament, când valoarea **t.** depăşeşte o anumită limită valorică. Răspunderea pentru plata **t. de t.** revine individual sau solidar persoanelor beneficiare de serviciile şi de actele supuse plăţii acestei taxe. Legislaţia financiară a României prevede numeroase înlesniri (reduceri, scutiri, eşalonări, amânări etc.) de la plata **t. de t. T. de t.** se foloseşte pentru compensarea parţială a cheltuielilor efectuate de organele de stat pentru soluţionarea litigiilor şi pentru prestarea serviciilor notariale etc. ❖ **T. de tonaj (de navă), t.** ce se aplică de administraţiile portuare asupra navelor care fac escale în porturi pentru a încărca sau descărca mărfuri, poştă, călători sau care tranzitează un canal navigabil. Cuantumul **t.** depinde de tonajul registru net al navei şi este diferenţiat de la un port la altul. ❖ **T. de transport,** sumă de lei ce se încasează de cărăuş pentru transportul mărfurilor, al pasagerilor sau al diferitelor colete poştale. **T.** de **t.** pentru transportul feroviar, rutier şi aerian sunt prevăzute în tarifele de transport şi se încasează în funcţie de natura mărfii, de felul expediţiei (coletărie, mesagerie, vagoane), de baremul tarifar al acesteia, de greutatea mărfii, de distanţă şi de regimul de viteză. ❖ **T. de tranzit, t.** ce se percepe de administraţiile portuare, feroviare, ale drumurilor, ale aeroporturilor etc. pentru tranzitul mărfurilor şi al diferitelor mijloace de transport străine. **T.** de **t.** pot fi de navigaţie, de pilotaj, de canal, de aeroport, de şosele, de transport pe teritoriul unei ţări, de încărcare-descărcare a mărfurilor, de depozitare temporară etc. ❖ **T. de tranzitare a canalului,** sumă de lei ce se plăteşte de armator administraţiei canalului respectiv

pentru obținerea dreptului de a tranzita cu o navă un canal maritim sau fluvial și pentru serviciile sociale oferite. **T.** de **t.** a **c.** se stabilește în funcție de tipul navei, de tonajul acesteia, de regulă după tonajul registru al navei. La calcularea **t.** de **t.** a **c.** Dunăre-Marea Neagră și Poarta Albă-Midia-Năvodari se are în vedere tonajul navelor respective. ❖ **T. de trecere a frontierei, t.** ce se plătește de persoanele fizice române în contul bugetului de stat în vederea trecerii frontierei țării noastre. **T.** se plătește în numerar prin depunerea sumei de lei la casieriile trezoreriilor finanțelor publice sau la unitățile C.E.C., care eliberează chitanța corespunzătoare, arătându-se numele și prenumele plătitorului, adresa, suma și specificarea „taxă de trecere a frontierei". Când cetățenii călătoresc în grup organizat prin agențiile de turism și trec frontiera pe baza documentelor de călătorie colectivă, se poate elibera o singură chitanță, în care se precizează numărul persoanelor și suma totală plătită. **T.** este stabilită în sumă fixă de 15 000 de lei pentru deplasările în scop turistic sau personal și de 5 000 de lei dacă este vorba despre micul trafic de frontieră pentru fiecare ieșire din țară. Nu se datorează **t.** de către cetățenii români care se deplasează în străinătate în interes de serviciu. Sunt scutite de plata **t.**: ▪persoanele beneficiare ale ajutorului social; ▪elevii și studenții care studiază în străinătate, pentru deplasările făcute în acest scop; ▪persoanele bolnave care călătoresc în vederea efectuării tratamentului medical, precum și însoțitorii acestora; ▪soțul supraviețuitor și rudele până la gradul al patrulea inclusiv ale persoanei decedate în străinătate, în cazul deplasării în legătură cu decesul. Persoanelor cărora li s-a refuzat intrarea în țara de destinație, precum și celor care nu au efectuat călătoria li se restituie, la cerere, suma taxei plătite. Organele de control pentru trecerea frontierei confirmă pe versoul chitanței refuzul intrării în țara străină respectivă. **T.** de **t.** a **f.** contribuie la constituirea resurselor financiare necesare plății ajutoarelor sociale și a altor drepturi de asistență socială cuvenite unor categorii de cetățeni. ❖ **T. extrajudiciară de timbru, t.** ce se plătește pentru eliberarea certificatelor de orice fel, altele decât cele eliberate de instanțe, Ministerul Justiției, Parchet sau notarii publici, cum sunt: ▪certificatele de producători agricoli; ▪certificate medico-legale; ▪noi cărți de identitate în locul celor pierdute, deteriorate sau furate; ▪viza anuală a permiselor de vânătoare; ▪viza permiselor de pescuit; ▪eliberarea titlurilor de proprietate asupra terenurilor dobândite în baza Legii fondului funciar. ❖ **T. forestieră,** prețul de vânzare a lemnului în pădure, pe picior (în picioare) de exploatare. Pentru pădurile proprietate de stat, **t.f.** se cuvine statului, care o folosește pentru gospodărirea rațională a pădurilor și în scopul stimulării punerii în valoare a resurselor forestiere și a masivelor păduroase în vederea exploatării lor. Nivelul **t.f.** trebuie astfel stabilit încât să cuprindă cheltuielile pentru îngrijirea pădurilor, organizarea gospodăriei silvice și alimentarea fondului de acumulare necesar reproducției. La stabilirea **t.f.** se au în vedere zonele de taxare, zonele de distanță, speciile și sortimentele de arbori, esența acestora, gradul de împădurire, densitatea arborilor, importanța pădurilor pentru zonele respective, mijloacele de transport existente etc. **T.f.** pe m^3 masă lemnoasă se determină astfel:

$$Tfm^3 = \frac{C_{oc} + FA}{VP},$$

în care:

Tfm^3 = taxa forestieră pe m^3;
C_{oc} = cheltuieli cu organizarea și conducerea gospodăriei silvice;
FA = fondul de acumulare;
VP = volumul posibilităților anuale ale pădurii.

T.f. oscilează în jurul valorii masei lemnoase, fiind determinată pe baza politicii de prețuri. În practică se determină și o **t.f. medie**, astfel încât costul materialului lemnos la locul de consum să

fie acelaşi, indiferent de zona de proveniență. T.f.m. se diferențiază pe specii şi grupe de sortimente, folosindu-se în acest scop anumiți coeficienți valorici care exprimă raportul dintre valoarea lemnului existent pe diferite specii şi grupe de sortimente. ❖ T. în cascadă 1. Măsură de ajustare fiscală la vamă. 2. Formă de impozit indirect aşezat în cote diferențiate (mai ridicate la produsele de lux) asupra întregii valori a mărfurilor şi care se încasează pe fiecare treaptă a circulației acestora. T. în c. se calculează asupra prețului C.I.F. (v.), la care se adaugă taxa vamală şi, eventual, alte taxe. V. şi **ajustare fiscală la frontieră; taxa pe valoarea adăugată; taxă vamală; valoare adăugată; valoare în vamă.** ❖ **T. la vânzare, t.**, de fapt impozit, percepută la tranzacțiile de vânzare pe piață. T. la v. sunt de mai multe tipuri, şi anume: unele care se aplică la categorii largi de bunuri şi servicii (de exemplu, taxa pe valoarea adăugată) şi altele care se aplică anumitor bunuri sau operațiuni, cum sunt: accizele, taxele vamale etc. ❖ **T. ocultă, t.** care nu se percepe asupra unei mărfi similare. T.o. este o t. de consum, de regulă de valoare mică, ce se plăteşte pentru bunurile de echipament, materiale auxiliare, servicii care contribuie indirect la producerea sau transportul mărfurilor. T.o. sunt cele care nu se încorporează fizic în produse, ca de exemplu: electricitatea folosită, catalizatorii, taxele indirecte de vânzare, taxele de timbru etc. ❖ **T. oficială a scontului, t.** pe care o percepe banca centrală de la băncile comerciale pentru rescontarea titlurilor de credit care inițial au fost sontate de aceste bănci. T.o. a s. este strâns legată de dobândă, ținând seama de valorile diferite ale dobânzii în economia de piață şi de condițiile diferite de creditare. Modificarea dobânzii cu care banca centrală rescontează titlurile de credit şi alte hârtii de valoare pe termen scurt prezentate de băncile comerciale pentru reîntregirea fondurilor lor are loc în cadrul politicii de manevrare a t.o. a s. Prin majorarea sau diminuarea t.o. a s. Banca Națională descurajează sau stimulează uneori operațiunile respective de creditare. Prin jocul rescontului Banca Națională poate exercita presiuni asupra reducerii volumului creditelor. T.o. a s. se orientează după rata dobânzii pieței. Majorarea t.o. a s. indică operatorilor de pe piața financiară că Banca Națională acționează pentru stoparea inflației. Reducerea t.o. a s. facilitează creditul. Cu ajutorul t.o. a s. Banca Națională a României reglează, în anumite limite, masa monetară în circulație şi alimentează circulația monetară potrivit cerințelor. V. şi **scont; scontare; rescont; rescontare; rescontator.** ❖ **T. parafiscală, t.** ce se practică în unele țări în afara bugetului de stat şi care se percepe cu titlu obligatoriu de către unele persoane juridice de drept public sau privat, altele decât statul, de către unități administrativ-teritoriale şi anumite instituții publice ale acestora. T.p. se încasează în sectorul agricol sau de către unele organe care se ocupă cu organizarea pieței, în domeniul cercetării științifice, în infrastructura fluvială, maritimă etc. ❖ **T. pe consum, t.** care se percepe cu ocazia achiziționării bunurilor de consum. V. şi **impozit indirect.** ❖ **T. pentru folosirea terenurilor proprietate de stat în alte scopuri decât pentru agricultură şi silvicultură,** formă autonomă de venit care se încasează de la regiile autonome şi societățile comerciale cu capital de stat, de la întreprinderile private, de la cooperativele meşteşugăreşti, de la cele de consum şi de credit şi de la celelalte persoane juridice pentru terenurile proprietate de stat aflate în administrarea sau folosința acestora, utilizate în alte scopuri decât pentru agricultură şi silvicultură. T. a fost instituită pentru folosirea cât mai eficientă a suprafețelor de teren şi pentru înlăturarea risipei sau a degradării acestuia, pentru stimularea valorificării cât mai raționale a fondului funciar, pentru restrângerea la strictul necesar a suprafețelor de teren utilizate de agenții economici şi pentru asigurarea integrității terenurilor destinate agriculturii şi silviculturii. De asemenea, această t. are menirea să compenseze valoric societatea pentru veniturile pe care ar putea să le realizeze de pe terenurile respective scoase din circuitul agricol şi silvic. T. se foloseşte în scopul constituirii fondurilor necesare întreținerii, amenajării şi conservării fondului funciar şi silvic. T. se plăteşte din profitul brut pentru suprafețele de teren construite şi neconstruite, care se află în administrarea directă sau în folosința agenților economici şi destinate activității lor, inclusiv cele utilizate pentru drumuri şi căi ferate, precum şi pentru suprafețele folosite de către sediile

administrative, creşe, cămine, cantine, cluburi, locuinţe, ştranduri, terenuri şi săli de sport, parcuri etc. Societăţile comerciale agricole cu capital de stat datorează **t.** numai pentru terenurile aferente construcţiilor cu caracter industrial, sediilor administrative, parcurilor şi obiectivelor cu caracter social-cultural. **T.** este stabilită în mod diferenţiat pentru terenurile situate în incinta agenţilor economici, în afara incintei acestora, pe localităţi urbane şi rurale, pe zone şi categorii de terenuri. **T.** este anuală, stabilită în lei pe metru pătrat de teren, diferenţiată pe categorii de localităţi, iar în cadrul localităţilor pe zone. Încadrarea terenurilor pe zone în cadrul localităţilor se face de către consiliile locale ale oraşelor şi municipiilor în funcţie de: poziţia terenurilor faţă de centrul localităţilor, caracterul zonei respective (zonă de locuit sau industrială), distanţa faţă de căile de comunicaţie, precum şi în funcţie de alte elemente care să asigure aplicarea unei **t.** mai ridicate pentru folosirea terenurilor situate în zonele centrale de locuit ale localităţilor. Pe măsura dezvoltării economice şi sociale a localităţilor, consiliile judeţene pot reexamina încadrarea localităţilor, în vederea trecerii lor într-o categorie superioară. Modificarea încadrării terenurilor pe zone în cadrul localităţilor se face de către consiliile locale ale oraşelor şi municipiilor. Dacă o localitate rurală trece în categoria celor urbane, **t.** corespunzătoare noii încadrări se aplică începând cu data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a survenit această modificare. Unităţile de transport feroviar datorează **t.** numai în funcţie de lungimea căii ferate. La stabilirea **t.** se are în vedere lungimea totală a căii ferate, inclusiv lungimea desfăşurată a reţelei de linii ferate din depouri, staţii de cale ferată, rampe, triaje, precum şi alte obiective de exploatare feroviară. **T.** se datorează în funcţie de situaţia terenurilor existente la data de 1 ianuarie a fiecărui an, pe baza declaraţiei depuse de plătitor. Plata **t.** se face la bugetele locale comunale şi orăşeneşti, în patru rate egale, trimestriale, până la data de 15 a ultimei luni a fiecărui trimestru. Nu se datorează **t.** pentru terenurile aflate în administrarea sau în folosinţa instituţiilor publice; terenurile care prin natura lor, şi nu prin destinaţia dată, sunt improprii pentru agricultură şi silvicultură, inclusiv cele ocupate de iazuri, bălţi sau lacuri de acumulare, precum şi terenurile utilizate pentru exploatările de subsol, în măsura în care nu afectează folosirea suprafeţei solului; terenurile pe care sunt în curs de execuţie obiective noi de investiţii; alte terenuri. Guvernul şi, în anumite limite, Ministerul Finanţelor au dreptul să acorde reduceri, scutiri temporare, să revizuiască nivelul unor taxe, să aprobe amânări, eşalonări în plată etc. Neplata în termen a **t.** se sancţionează cu perceperea unei majorări de 0,3% pentru fiecare zi de întârziere în plată, cu aplicarea de amenzi şi cu virarea sumei neachitate la timp din contul plătitorului în contul bugetului local respectiv. **T.** nestabilită la timp se datorează pe o perioadă retroactivă de doi ani faţă de anul în care are loc constatarea. Constituie contravenţii următoarele fapte, dacă potrivit legii penale nu sunt considerate infracţiuni: ▪nedepunerea în termen a declaraţiei privind suprafaţa de teren folosită; ▪refuzul de a pune la dispoziţia organelor de control documentele privind calculul şi plata taxei; ▪întocmirea unor documente eronate cu privire la suprafaţa de teren, care conduce la diminuarea taxei legal datorate. Contravenţiile se sancţionează cu amendă. Organele financiare controlează calcularea şi plata corectă şi la timp a acestei taxe. Agenţii economici au dreptul să înainteze contestaţii cu privire la calcularea, recalcularea şi încasarea taxei, la aplicarea majorărilor şi a altor sancţiuni, în mod ierarhic până la Ministerul Finanţelor. ❖ **T. pentru marcarea obiectelor de aur şi argint,** sumă de bani care se plăteşte pentru efectuarea analizei, determinarea titlului şi marcarea obiectelor de aur şi argint. **T.** se încasează de către organele Băncii Naţionale care efectuează aceste operaţiuni şi se varsă la bugetul de stat. ❖ **T. pentru operaţiuni bancare,** sumă de bani ce reprezintă plata serviciilor prestate de o unitate bancară unui agent economic sau unei persoane fizice care are contul deschis la ea. **T.** se stabileşte sub forma unei cote a cărei mărime este în funcţie de natura şi de nivelul valoric al operaţiunilor ordonate de client, ca de exemplu: operaţiuni de debitare sau de creditare a contului ca urmare a depunerilor în numerar, viramente, deschideri de acreditive, scontări, rescontări etc. ❖ **T. portuară,** sumă de bani ce se plăteşte administraţiilor portuare de

către armatorii navelor care fac escală într-un port. T.p. se calculează în funcție de tonajul navelor, pentru folosirea docurilor, bazinelor, cheiurilor, remorcherelor, piloților etc. T.p. se plătește de armator pentru navă și de agenții economici exportatori sau importatori în contul mărfurilor de pe navă. Pentru navele care fac escală în porturi se plătesc: ▪taxe de port, de cheiaj și de pilotaj în funcție de tonajul registru net al navelor; ▪taxa pentru legat și dezlegat la chei percepută pentru fiecare operațiune; ▪taxa pentru utilizarea remorcherelor. Pentru mărfuri, **t.p.** se percepe în cazul transbordărilor, încărcărilor, descărcărilor, altor manipulări etc. Navele care intră temporar în adăpost, cele care fac escală numai pentru aprovizionarea cu combustibil, ambarcațiunile sportive, cele mici ș.a. sunt scutite de taxă. ❖ **T. scontului,** instrument de influențare a conjuncturii interne aflat în mâinile autorităților monetare. V. și **scont.** ❖ **T. specifică, t.** care se percepe pe fiecare unitate de produs, și nu pe valoarea produsului. ❖ **T. unică de magazinaj la intrarea în țară, t.** ce se plătește în sumă fixă de lei pe zi, pentru fiecare bun păstrat sub supraveghere vamală, la intrarea bunurilor în țară. T. se percepe începând cu cea de-a șaptea zi de la reținerea bunului. T. se datorează pentru bunurile ce aparțin persoanelor fizice și juridice, altele decât cele autorizate să efectueze operațiuni de comerț exterior, pentru care nu sunt îndeplinite condițiile legale de introducere în țară și care se păstrează sub supraveghere vamală, la dispoziția titularilor, pe o perioadă de 48 de ore, în cazul bunurilor perisabile și al vietăților, sau de 30 de zile, pentru alte categorii de bunuri. Pentru bunurile reținute de organele vamale în vederea evaluării și stabilirii taxelor vamale nu se percepe **t.u. de m.** La expirarea termenului de păstrare a bunurilor sau în caz de abandonare a acestora prin declarație scrisă dată organelor vamale, titularii nu mai datorează **t.u. de m.**, bunurile devenind proprietate a statului. Lucrătorii vamali care descoperă bunuri, valori sau sume sustrase de la control în scopul evitării unor restricții, autorizări, aprobări sau plăți de taxe vamale legale beneficiază de recompense bănești reprezentând 1% din valoarea descoperirilor. Direcția Generală a Vămilor aprobă plata recompenselor după rămânerea definitivă a măsurilor dispuse prin procesele-verbale de contravenție încheiate persoanelor în cauză. Recompensele se plătesc din încasările curente ale unităților vamale. ❖ **T. vamală,** instrument fiscal important (formă de impozit indirect) al politicii comerciale și financiare a statului în economia de piață, care se percepe de către acesta asupra mărfurilor, în cazurile în care acestea trec granițele vamale ale țării respective. Prin **t.v.** statul poate interveni pentru a proteja economia națională. Această **t.** se percepe de către organele vamale asupra mărfurilor (importate, exportate sau tranzitate), potrivit tarifelor și convențiilor vamale. **T.v.** este cunoscută încă din sclavagism. Inițial, aceste taxe se încasau pentru folosirea drumurilor, a podurilor și apoi la trecerea frontierelor. **T.v.** își păstrează funcția lor fiscală, însă devin importante instrumente ale politicii comerciale, ele influențând prețul mărfurilor importate sau exportate. Între cele două războaie mondiale a scăzut importanța taxelor vamale, statele folosind alte mijloace ale politicii comerciale, ca de exemplu: contingentarea importurilor și a exporturilor de mărfuri, controlul devizelor, noi forme și instrumente ale decontărilor internaționale. Cele mai multe state ale lumii percep o **t.v.** la import, și numai în cazuri de excepție, pentru produsele deosebite, și la export. Cuantumul **t.v.** și durata perceperii lor sunt probleme foarte importante în teoria și practica politicii comerciale și financiare a statelor. Nivelul **t.v.** asigură protecția economiei naționale. **T.v.** este cu atât mai mare cu cât condițiile de producție pe piața mondială sunt mai defavorabile față de cele ale exportatorilor străini. De asemenea, la fixarea nivelului **t.v.** se ține seama de diferențele existente între costul și, în cele din urmă, prețul unei mărfi pe piața națională și pe piața externă. În vederea corectării acestor diferențe, **t.v.** pot îndeplini selectiv și succesiv funcțiile de egalizare a nivelului prețurilor, de protecție a unor ramuri prioritare ale economiei naționale, a unor produse sau prohibirea unor produse în funcție de interesele economiei naționale. T.v. au un caracter complex și exercită o mare influență asupra competitivității și schimbului de mărfuri pe plan internațional. T.v. se clasifică astfel: a) după modul de aplicare și de percepere există: ❖ T.v. ad-valorem, t.

ce se calculează prin aplicarea unui procent asupra valorii vamale a mărfii (prețul mărfurilor importate, exportate sau tranzitate). De regulă, importatorii declară prețuri tot mai mici, pentru ca și t. să fie cât mai mică. În vederea înlăturării abuzurilor și dificultăților, în unele țări s-au întreprins măsuri, printre care și dreptul de preempțiune, potrivit căruia statul are dreptul de a cumpăra marfa importată în cazurile în care se constată că valoarea declarată în vamă nu este sinceră. ❖ **T.v. egalizatoare, t.** prin care se aduce la același nivel prețul intern cu prețul de producție. ❖ **T.v. diferențiată, t.** stabilită în vederea stimulării folosirii unor căi de comunicație, mijloace de transport etc., adică a realizării unor legături directe cu țările producătoare ale mărfurilor respective (de exemplu, t. de favorizare a transportului maritim). Dacă, de pildă, se urmărește dezvoltarea flotei naționale, mărfurile care sosesc pe nave străine suportă suprataxe de pavilion. ❖ **T.v. „drawback", v. regim vamal de „drawback".** ❖ **T.v. liberală, t.** prin care nivelul prețului extern al unui produs se majorează pentru ca prețul intern să fie mai mic decât prețul de producție internă a produsului respectiv. ❖ **T.v. preferențială, t.** prin care se acordă un regim de favoare (reduceri, scutiri) unora sau tuturor mărfurilor provenite din anumite țări. **T.v.p.** se practică între țările care fac parte din unele uniuni vamale închise sau în relațiile dintre o grupare și alte țări. Aceste **t.v.** se mai folosesc în relațiile dintre țări cu niveluri diferite de dezvoltare, și anume între țările dezvoltate și cele care se află în curs de dezvoltare. **T.v.p.** are un nivel mai redus decât cele folosite în condițiile clauzei națiunii celei mai favorizate. Aplicarea acestui gen de taxe constă de fapt în reducerea sau chiar în eliminarea **t.v.** pentru importul unei sau unor mărfuri, într-o anumită perioadă, în relațiile cu unul sau mai multe state. ❖ **T.v. prohibitivă, t.** excesiv de ridicată stabilită de către un stat pentru mărfurile ce urmează a se importa, cu scopul de a încuraja producția națională. **T.v.p.** sunt un mijloc principal folosit în lupta de concurență dintre țări. Țările puternic dezvoltate luptă pentru desființarea **t.v.p.** în alte țări, pentru a inunda piețele din aceste țări cu mărfurile lor, exercitând astfel o influență negativă, de dezorganizare, asupra economiei țărilor respective. Dacă inițial aceste taxe au fost concepute ca un mijloc de apărare a producției naționale împotriva concurenței altei țări, ulterior ele au devenit un mijloc de asigurare a unor profituri ridicate de monopol. ❖ **T.v. protecționistă, t.** cu rol în crearea de bariere vamale la unele mărfuri ce ar concura produsele indigene. ❖ **T.v. restrictivă, t.** care are în vedere că prețul intern este mai mare decât cel de producție. ❖ **T.v. de retorsiune, t.** încasată suplimentar, fiind folosită de către un stat ca mijloc de represalii și ca răspuns la măsurile discriminatorii aplicate de alte state față de exporturile de mărfuri. **T.v. de r.** este aplicată mai ales după primul război mondial și îmbracă forma **t.v. antidumping** și a **t. compensatorii.** ❖ **T.v. specifică, t.** calculată și aplicată pe unități de măsură naturale (tone, bucăți, cutii, lăzi, volum etc.) importate, exportate sau tranzitate; b) **după forma de comerț asupra căruia se instituie, t.v.** sunt: **de export** care se aplică asupra valorii mărfurilor exportate de persoane, altele decât persoanele juridice prevăzute în actele normative, și **de import**, percepută de organele vamale ale țării importatoare pentru mărfurile aduse în țară. **T.v. de i.** au rolul de a alimenta bugetul statului cu venituri, de a limita într-o anumită măsură importul de mărfuri și deci de a micșora posibilitatea ca mărfurile indigene să fie concurate de cele străine. Uneori această taxă constituie o adevărată barieră vamală care nu permite pătrunderea mărfurilor străine în țară. **T.v. de i.** se folosesc pentru protejarea economiei împotriva variațiilor pieței mondiale. Unele state acordă altor state avantaje deosebite cu privire la comerțul exterior, stabilindu-le și t. preferențiale, mai scăzute pentru mărfurile importate din țările respective. **T.v. de i.** a fost instituită în țara noastră la 1 ianuarie 1974 în vederea folosirii din plin a avantajelor participării la diviziunea internațională a muncii în condițiile creșterii sistematice a potențialului economic, tehnic și științific al țării, în scopul folosirii mai largi a pârghiilor economico-financiare pentru perfecționarea activității de comerț exterior și de cooperare economică și tehnico-științifică. Aplicarea **t.v. de i.** urmărește ca unitățile economice să examineze cu simț de răspundere necesitatea, oportunitatea și eficiența importurilor, cuantumul lor fiind

stabilit diferențiat în funcție de felul și de importanța mărfurilor importate, precum și de tratamentul ce se aplică reciproc cu partenerul extern. În vederea evitării aplicării unor tratamente diferențiate, **t.v.** se aplică tuturor agenților economici, indiferent de forma de proprietate, și la toate produsele care fac obiectul importurilor. **T.v. de i.** se aplică la valoarea în vamă, sub forma unui procent din prețul mărfurilor importate, care poate fi majorat de guvern. Această **t.** nu se aplică mărfurilor importate din țările cu care schimburile comerciale se realizează fără taxe, în baza acordurilor și protocoalelor internaționale. Se scutesc de plata **t.v.** următoarele categorii de bunuri: ▪probele și materialele pentru experimentări; ▪cărțile și alte tipărituri, imprimările fonice și pe peliculă, obiectele cu caracter cultural și didactic, primite în baza unor înțelegeri cu partenerii externi; ▪bunurile provenite din succesiuni testamentare sau ajutoare cu caracter social, cultural, umanitar; ▪bunurile aparținând organelor administrației de stat primite de la reprezentanțele lor din străinătate; ▪bunurile străine care devin proprietate a statului român prin părăsire sau confiscare; ▪mostrele și modelele de referință fără valoare comercială; ▪materialele publicitare, de reclamă și documentare; ▪bunurile destinate înlocuirii unor produse importate anterior sau bunurile exportate anterior returnate ca necorespunzătoare; ▪bunurile exportate anterior care se înapoiază în țară, nefiind admise la destinație; ▪bunurile de origine română; ▪bunurile autorizate în mod special pentru a fi încorporate în produse destinate exportului sau care se prelucrează în vederea exportului; ▪bunurile destinate exclusiv exportului; ▪bunurile pentru unitățile militare și cele destinate apărării naționale; ▪bunurile care constituie aportul de capital în valută al părții străine în cadrul societăților comerciale cu capital integral străin; ▪bunurile folosite cu prilejul unor manifestări politice, economice, științifice, culturale, turistice, sportive etc. De asemenea, se scutesc de plata **t.v.** pe o perioadă de doi ani de activitate a investiției, de la data punerii în funcțiune a obiectivului, materiile prime, materialele și subansamblurile importate necesare producției, aduse de investitorii străini, precum și mașinile, utilajele, instalațiile, echipamentele, mijloacele de transport și orice alte dotări din import necesare investiției, care constituie aport al investitorului străin. Guvernul poate institui contingente de mărfuri scutite de **t.v.**; el poate suspenda temporar, parțial sau total aplicarea **t.v.** la importul unor mărfuri. Sunt scutite de plata acestor taxe: bagajele personale și alimentele călătorilor, cărțile și alimentele studenților și doctoranzilor care studiază în străinătate, îmbrăcămintea, obiectele casnice și mobilierul care sunt părți componente ale gospodăriei persoanelor trimise sau reîntoarse din străinătate, bunurile din gospodăria cetățenilor străini care se stabilesc sau pleacă din țara noastră, diferite alte bunuri. Plata **t.v.** se poate face prin depunerea de numerar, prin prezentarea de cecuri de decontare cu valoare limitată sau prin virament în contul unității vamale respective. Statul român poate acorda reduceri și scutiri de taxe vamale sau poate institui contingente de mărfuri scutite de taxe vamale. De asemenea, el poate suspenda temporar, parțial sau total aplicarea taxelor vamale la importul unor mărfuri. V. și **valoarea în vamă.** ❖ **T.v. de tranzit, t.** percepute asupra mărfurilor străine care tranzitează teritoriul unei țări. Aceste taxe se folosesc foarte rar, deoarece statele urmăresc dezvoltarea tranzitului de mărfuri din care obțin încasări în valută (taxe pentru folosirea căilor ferate, a șoselelor naționale, a porturilor și a depozitelor țării prin care tranzitează). Există și alte taxe vamale, ca de exemplu: ❖ **T.v. alternative, t.** care se stabilesc în funcție de prețul mărfii respective pe piața internă. ❖ **T.v. antidumping, t.** suplimentară, percepută de către stat peste **t.v.** obișnuite cu scopul de a contracara efectele dumpingului practicat de unele țări pe piața externă. V. și **dumping; suprataxe vamale de import.** ❖ **T.v. autonomă, t.** mai ridicată care se încasează pentru importurile pe care o țară le efectuează din țările cu care nu întreține relații comerciale pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate. ❖ **T.v. autovorne, t.** general opozabile față de oricare alt stat, fixate prin hotărâre autonomă a statului respectiv. ❖ **T.v. compensatorie, t.** ce se încasează de către stat asupra importurilor ce provin din țările care subvenționează exporturile anumitor mărfuri ori care acordă prime de export. ❖ **T.v. compusă, t.** mixtă rezultată din

combinarea **t.v. ad-valorem** şi a **t.v. specifice** (v.) şi care se aplică împreună prin însumare. ❖ **T.v. convenţională, t.** ce se aplică de către statele care au încheiat între ele acorduri referitoare la taxele vamale. ❖ **T.v. de import-export, t.** ce se încasează potrivit prevederilor actelor normative care reglementează regimul şi tariful vamal. Persoanele fizice pot exporta şi importa anumite mărfuri. Mărfurile importate sau exportate sunt supuse unui tarif vamal general, care cuprinde un tarif ad-valorem pentru mărfurile exportate şi un tarif specific pentru mărfurile importate. Pentru mărfurile ce se exportă, **t.v.** reprezintă o anumită cotă proporţională din valoarea mărfurilor respective, exprimată în preţurile interne cu amănuntul. Pentru mărfurile care se importă, calcularea **t.v.** se face tot la preţurile interne cu amănuntul, pe categorii de mărfuri, asupra cărora se aplică anumite cote proporţionale diferenţiate pe feluri de bunuri. Taxele respective se calculează de către organele vamale, se înscriu într-un act de taxare, se comunică persoanelor respective şi se încasează în contul bugetului statului. ❖ **T.v. fiscală, t.** de nivel mediu care se percepe numai cu scopul de a aduce venituri bugetului statului. ❖ **T.v. sezonieră, t.** ce se practică de către ţările membre ale Uniunii Europene în cadrul politicii agrare. În perioada de recoltare aceste **t.** sunt mai mari pentru a proteja producţia, iar în perioada de vârf aceste taxe sunt de un nivel mai scăzut pentru a favoriza importul. ❖ **T.v. specifică, t.** ce se calculează, se aplică şi se încasează pe unităţi de măsură naturale (tone, bucăţi, cutii etc., volum, capacitate etc.).

TAXE DE TIMBRU SOCIAL, t. instituite pentru constituirea fondului naţional de solidaritate, formate din: a) timbrul social asupra jocurilor de noroc, definite şi reglementate de legislaţia în vigoare, aplicat asupra participărilor de orice fel la astfel de activităţi ale persoanelor fizice. Timbrul social este în valoare de 10% din preţul fiecărei participări şi se adaugă la acest preţ; b) timbrul social de 1% asupra autovehiculelor noi din import, cu o capacitate cilindrică de minimum 2 000 cm^3, achiziţionate de persoane juridice şi fizice; c) timbrul social la toate jocurile de noroc organizate de Compania Naţională „Loteria Română" – S.A. Taxa de timbru social se include în suma achitată de participanţi, fără a afecta veniturile şi cheltuielile Companiei Naţionale „Loteria Română" – S.A.; d) la toate tipurile de jocuri de noroc gen cazinou taxa fixă lunară pe masa de joc este echivalentul în lei al sumei de 1 000 de dolari S.U.A., la cursul oficial din ziua precedentă celei în care se face plata. **V. şi fondul naţional de solidaritate.**

TAXE LOCALE, t. ce se încasează la bugetele unităţilor administrativ-teritoriale în vederea acoperirii cheltuielilor bugetelor locale. În categoria **t.l.** se află: **t. asupra mijloacelor de transport** (v.); **t. pentru eliberarea certificatelor, avizelor şi autorizaţiilor în domeniul construcţiilor** (v.); **t. pentru folosirea terenurilor proprietate de stat în alte scopuri decât pentru producţia agricolă şi silvică** (v.); **t. pentru folosirea locurilor publice de desfacere** (v.); **t. pentru folosirea mijloacelor de publicitate, afişaj şi reclamă** (v.); **t. pentru şederea în staţiunile turistice** (v.); **t. pentru vizitarea muzeelor, caselor memoriale, monumentelor istorice, de arhitectură şi arheologice** (v.), alte taxe locale.

TAXE PENTRU ELIBERAREA CERTIFICATELOR, AVIZELOR ŞI AUTORIZAŢIILOR ÎN DOMENIUL CONSTRUCŢIILOR, t. locale diferenţiate în funcţie de valoarea construcţiilor şi a instalaţiilor, de suprafaţa terenurilor şi de natura serviciilor prestate, încasate pentru eliberarea de către organele de stat competente a certificatelor, avizelor şi autorizaţiilor în domeniul construcţiilor solicitate de contribuabili. Pentru eliberarea autorizaţiilor de construcţie, reconstrucţie, modificare, extindere, reparare, protejare, restaurare, conservare, precum şi pentru orice alte lucrări, indiferent de valoarea lor, efectuate la construcţii reprezentând monumente, ansambluri istorice, arheologice, de arhitectură, artă, cultură, căi de comunicaţie, dotări tehnico-edilitare subterane şi aeriene, amenajări de spaţii verzi, parcuri, pieţe şi celelalte lucrări de amenajare a spaţiilor publice, t. reprezintă 2% din valoarea acestora. T. pentru autorizaţiile privind construcţiile

de locuințe se reduc cu 50%. Astfel de t. se mai percep pentru autorizarea de foraje și escavări necesare studiilor geotehnice, ridicărilor topografice, de exploatări de carieră, balastieră, sonde de gaze și petrol etc. De asemenea, se încasează t. pentru autorizarea construcțiilor provizorii pe șantiere, autorizarea organizării de tabere de corturi, căsuțe sau rulote, campinguri, chioșcuri, tonete, cabine, a lucrărilor de racorduri și branșamente la rețelele publice de apă, canalizare, gaze, agent termic, energie electrică și telefonie. Tot în această categorie se află t. pentru autorizații de funcționare pentru activități lucrative și viza lor anuală (meseriași, cărăuși, cazane de fabricat rachiu, liber-profesioniști, mori, prese de ulei, darace etc.).

TELEBANKING, modalitate, sistem de informații telefonice apelabil la orice oră din cele 24 ale zilei, prin care clienții băncii pot solicita și primi prompt informații privind contul personal și/sau rulajele pe ultima săptămână, contul curent sau contul de depozit, precum și extrase ale acestora. Informațiile astfel furnizate au caracter confidențial. Clienții băncii pot solicita și informații cu caracter general, ca de exemplu: cursuri de la case de schimb valutar ale băncii, parități dolar S.U.A./alte valute, dobânzi, limită de sumă pentru conturi, servicii și produse oferite de bancă. Securitatea informațiilor este asigurată printr-un sistem de parole și coduri de acces, care se atribuie clientului în momentul apelării la serviciul t. Fiecare minut al convorbirii telefonice se taxează.

TELECEC, tehnică bancară modernă de lucru cu ajutorul căreia se autorizează o unitate bancară, alta decât aceea la care se află contul emitentului, să achite în numerar un cec care i se prezintă la plată. În momentul în care cecul se prezintă spre onorare, unitatea bancară plătitoare transmite prin intermediul televiziunii, băncii emitente, imaginea cecului. În urma verificărilor necesare, unitatea bancară emitentă autorizează unitatea bancară să onoreze cecul care i s-a prezentat.

TEMĂ DE PROIECTARE, document care justifică necesitatea și oportunitatea unei investiții privind un nou produs de fabricat, organizarea unui nou sistem de informații, organizarea proceselor tehnologice sau funcționale alese, comparația acestora cu nivelul tehnicii mondiale, indicatorii tehnico-economici, eficiența economică a investiției propuse comparativ cu întreprinderile similare în funcțiune (din țară și din străinătate), justificarea în plasamentul general, datele principale legate de realizarea și exploatarea capacității, costul investiției totale pe bază de calcule estimative, etapele propuse pentru punerea în funcțiune a capacităților și sarcinile ce decurg pentru alte ramuri și sectoare de activitate și costul investițiilor necesare, pe bază de calcule estimative.

TEORIA ABSTINENȚEI, t. care consideră acumularea și capitalul ca rezultate ale abținerii capitaliștilor de la consumarea individuală neproductivă a profitului. T.a. încearcă să voaleze sursa reală a profitului.

TEORIA AMORTIZĂRII FONDULUI DE ASIGURARE, concepție potrivit căreia fondul de asigurare, ca și cel de amortizare, se creează în vederea trecerii treptate a unei anumite părți din valoarea mijloacelor de producție asupra produselor. Diferența ar costa numai în mărimea părții transmise din valoare în fondul de amortizare, în concordanță cu capitalul de bază, iar în fondul de asigurare depinzând de cazurile de risc și daune asigurate. În varianta actuală, t. susține că fondul de asigurare se formează pentru acoperirea pierderilor nu numai ale mijloacelor de muncă, ci și ale obiectelor muncii, a căror valoare nu trece treptat asupra produsului, ci dintr-o dată în totalitate, ceea ce înseamnă că nu mai rămâne nimic de transmis pentru o altă parte a valorii pe baza fondului de asigurare. Caracterul apologetic al acestei teorii rezultă din strădania de a înfățișa societățile de asigurări ca un produs al capitalului constant și de a voala caracterul și proveniența fondului de asigurare.

TEORIA AŞTEPTĂRII ŞI A SACRIFICIULUI, t. a costului formării capitalului, care consideră structura capitalului ca o acumulare în timp a rezultatelor, o consecinţă a faptului că mai mulţi ani consecutivi consumurile au fost amânate într-un viitor îndepărtat, în vederea unei realizări finale, al cărei cost este sacrificiul.

TEORIA „BANILOR IEFTINI", concepţie prealabilă **teoriei expansiunii creditului** (v.), potrivit căreia acordarea de credite în cuantum nelimitat, cu dobânzi reduse, ar contribui la realizarea unei continue conjuncturi economice favorabile, ceea ce ar avea ca efect evitarea crizelor. Apariţia acestei t., cu un caracter profund utopic, s-a datorat existenţei unei abundenţe excesive de capitaluri pe piaţa capitalurilor de împrumut. Potrivit **t.„b.i.",** băncile de emisiune au acordat credite masive pentru a menţine cursurile hârtiilor de valoare la un nivel cât mai ridicat. Piaţa capitalului de împrumut fiind suprasaturată, aplicarea **t.„b.i."** nu a putut da rezultatele scontate. Viaţa a arătat că în toate ţările, concomitent cu ivirea tensiunilor pe piaţa capitalurilor de împrumut, se înregistrează o creştere a ratei dobânzii, simptom al izbucnirii iminente a crizei. Din această cauză, astăzi **t.„b.i."** nu se mai bucură de apreciere, fiind înlocuită cu alte teorii. V. şi **politica „banilor ieftini".**

TEORIA BUGETELOR CICLICE, concepţie a unor economişti contemporani, prin care se susţine necesitatea menţinerii principiului anualităţii bugetului în ce priveşte autorizarea de către parlament a încasării veniturilor şi a efectuării cheltuielilor bugetare, dar care afirmă că bugetele nu ar trebui echilibrate pe fiecare an calendaristic în parte, ci numai pe un anumit ciclu economic (pe mai mulţi ani). Reprezentanţii acestei t. consideră că excedentele realizate în perioadele favorabile ar urma să compenseze deficitele din perioadele de declin economic, susţinând că acestea sunt un mijloc de înfăptuire a echilibrului economic, de moderare a manifestărilor crizelor economice. În concepţia lor, bugetele ciclice balansate ar putea asigura realizarea echilibrului pe baza formării unor fonduri de rezervă şi de constituire a fondului de egalizare a bugetelor şi de amortizare alternativă; fondul de rezervă ar urma să se constituie în anii de prosperitate din impozitele încasate. Nu se pot prevedea însă momentul declanşării crizei, durata şi intensitatea ei. În plus, fondul de rezervă poate fi sub- sau supraestimat, fapt ce poate influenţa nefavorabil cererea de consum solvabilă, ceea ce ar avea ca efect micşorarea ritmului producţiei. Adepţii t. consideră că fondul de egalizare se creează din excedentele bugetare şi este destinat acoperirii deficitelor perioadei nefavorabile a ciclului. În realitate, nu există o concordanţă între perioada favorabilă şi cea nefavorabilă, motiv pentru care statele apelează deseori la împrumuturi publice, la emisiunea de bani de hârtie peste necesarul circulaţiei etc., ceea ce agravează procesul inflaţionist. Amortizarea alternativă, în concepţia lor, constă în majorarea sarcinilor fiscale în perioada de prosperitate. Din impozitele astfel încasate şi din excedentele realizate urmează să se amortizeze împrumuturile (datoria publică). Totul depinde însă de mersul economiei, iar termenele de rambursare a împrumuturilor şi de achitare a dobânzilor trebuie să fie acceptate şi de creditorii statului. Datorită acţiunii legilor economice, durata ciclurilor economice, momentul când izbucnesc crizele economice, amploarea şi intensitatea lor nu pot fi prevăzute. Măsurile menite să atenueze efectele crizelor economice şi să menţină echilibrul economic nu pot fi realizate deoarece ele se sprijină pe redistribuirea produsului naţional brut prin intermediul bugetului de stat în timpul fazelor ciclului economic. Dar aceste măsuri nu pot înlătura cauza principală a crizelor economice, şi anume contradicţia dintre caracterul social al producţiei şi însuşirea privată a produselor. Exponenţii t. apreciază că deficitele bugetare ar avea un rol de echilibrare la nivelul economiei naţionale. **T.b.c.,** asemenea altor teorii, nu s-a confirmat în practică, deoarece deficitele bugetare au devenit sistematice, cronice. Trăsăturile modului de producţie, legile economice care guvernează economia, gravele sale contradicţii antagonice, inflaţia, şomajul, cheltuielile pentru militarizare etc. nu permit ca bugetul statului să se echilibreze nici pe un număr mai mare de ani luaţi la un loc.

TEORIA CANTITATIVĂ A BANILOR, t. bazată pe ecuația schimburilor, potrivit căreia nivelul prețurilor mărfurilor variază direct proporțional cu masa de bani aflată în circulație. Adepții **t.** afirmă că, cu cât este mai mare masa de bani aflată în arterele circulației, cu atât ar fi mai ridicat nivelul prețurilor mărfurilor și invers, cu cât masa monetară aflată în circulație este mai redusă, cu atât nivelul prețurilor este mai scăzut. Rezultă deci că puterea de cumpărare a banilor ar fi dată de mărimea masei de bani aflate în circulație, cu alte cuvinte puterea de cumpărare ar fi invers proporțională cu masa de bani aflată în circulație. Susținătorii acestei **t.** leagă mecanic evoluția prețurilor cu modificarea masei monetare aflate în circulație, neținând seama de cerințele acțiunii legii valorii. Adevărul constă în faptul că, atunci când în arterele circulației existau bani de aur (cu valoare intrinsecă), practic pe piață nu putea fi pusă niciodată o masă de bani de aur peste cerințele circulației mărfurilor și ale circuitului de plăți. Partea excedentară a banilor de aur se tezauriza și ca atare deprecierea era exclusă. Se constată că **t.c. a b.** ignorează funcția de tezaurizare a banilor cu valoare intrinsecă, nu ține seama de rolul tezaurelor în reglementarea circulației banilor de aur și argint potrivit cerințelor. Prin această **t.** se susține în mod eronat că în arterele circulației ar putea pătrunde o cantitate excedentară de bani cu valoare reală și că acest fapt ar provoca deprecierea lor. Eroarea fundamentală a adepților **t.c. a b.** constă în susținerea că mărfurile intră pe piață fără preț, iar aurul pătrunde fără valoare în arterele circulației; ei ignoră legătura dintre prețuri și oscilațiile ciclice ale producției și încearcă să explice modificarea prețurilor exclusiv prin factori cantitativi. **T.c. a b.** a apărut și s-a dezvoltat începând de prin secolul al XVII-lea, oglindind interesele capitalului aflat în formare. Mai târziu, **t.c. a b.** a fost susținută și dezvoltată de o serie de economiști, printre care și D. Ricardo. Un alt reprezentant al **t.c. a b.** a fost David Hume, care a susținut că prețurile bunurilor sunt determinate de masa monetară existentă în circulație și că prețurile sunt determinate pentru cantitatea de bunuri efectiv schimbate pe bani, având în vedere numai mijloacele de plată care participă efectiv la tranzacțiile de vânzare-cumpărare. Această **t.** a căpătat o largă răspândire în anii crizei generale, când a dobândit un caracter apologetic, deoarece se încerca fundamentarea ideii despre posibilitatea înlăturării crizelor și a șomajului. **T.c. a b.** a fost susținută de Hilferding, Fischer, Keynes și alții; ea a constituit unul dintre elementele „capitalismului organizat" și „fără crize". Irving Fischer a prezentat o formulă a teoriei cantitative a banilor, care este următoarea:

$$TCB = \frac{MV + M'V'}{T} \cdot P,$$

în care:

TCB = teoria cantitativă a banilor;
M = masa de bani în circulație;
V = viteza de circulație a banilor;
M' = cuantumul banilor de cont;
V' = viteza de circulație a banilor de cont;
T = numărul tranzacțiilor;
P = nivelul general al prețurilor.

K. Marx a criticat inconsistența științifică a **t.c. a b.** subliniind că nu masa de bani de aur cu valoare intrinsecă aflată în circulație determină mărimea prețurilor, ci dimpotrivă, masa de bani necesară circulației este determinată de suma prețurilor mărfurilor ce urmează să se realizeze. **T.c. a b.** a avut în Europa un model diferit și cu mai mult succes, având ca reprezentant pe A. Marshall, apoi pe economiștii de la Cambridge, cu deosebire pe A. Pigon. **T.c. a b.** este eronată și în ceea ce privește circulația banilor de hârtie, datorită faptului că prețurile mărfurilor nu sunt dependente direct de masa lor de hârtie. Deprecierea banilor de hârtie este determinată de alterarea raportului

dintre masa banilor de hârtie aflați realmente în arterele circulației și cantitatea de aur care ar fi fost necesară circulației. În anii '50, **t.c. a b.** a fost revigorată de către reprezentanții școlii de la Chicago, în frunte cu M. Fridman. Ideile **t.c. a b.** au fost reluate și tratate într-o concepție nouă de economistul american Milton Friedman, considerat conducătorul școlii „monetariste", școală care nu acceptă decât regularizarea circulației băneşti, prin aceasta înțelegându-se numeralul existent în circulație, precum și depozitele de numerar la vedere. Reprezentanții școlii „monetariste" susțin că desfășurarea proceselor de producție, modul de folosire a forței de muncă și inflația ar fi determinate de ritmul și de intensitatea aprovizionării cu bani, ignorând rolul bugetului statului, al politicii fiscale și nivelul dobânzilor. În susținerea teoriei sale, Milton Friedman argumentează necesitatea aprovizionării cu bani în mod riguros stabil; el se străduiește să demonstreze că modificările în circulația bănească fiduciară ar determina și schimbări în cheltuielile întreprinderilor, ale consumatorilor, precum și în nivelul prețurilor. Drept remediu, el a propus, pentru economia S.U.A., să se mențină un ritm egal de creștere a masei circulației băneşti cu ritmul producției, arătând că dacă acest ritm ar fi mai încet ar avea loc o micșorare a prețurilor și o creștere a șomajului și invers, o creștere în ritm rapid a masei monetare în circulație ar conduce la urcarea prețurilor. Aplicarea în practică a concepției lui Friedman a avut efecte contrare, constatându-se că inflația și șomajul s-au menținut mai departe la cote înalte, motiv pentru care în economia americană s-au aplicat alte metode, ca de exemplu extinderea creditelor, reducerea dobânzilor, încercări pentru echilibrarea bugetului statului etc., care s-au dovedit a nu avea efectele scontate.

TEORIA CAPACITĂȚII DE PLATĂ, t. potrivit căreia sarcina fiscală trebuie distribuită în concordanță cu capacitatea de plată a contribuabilului. Această **t.** are la bază conceptul de sacrificiu egal, atunci când se plătește impozitul. Sacrificiul egal se poate evalua în trei feluri, și anume: absolut egal, proporțional egal și marginal egal, dar nici una dintre aceste forme nu exprimă corect sacrificiul contribuabilului la plata impozitului. Folosirea sistemului fiscal progresiv, proporțional sau regresiv depinde de politica fiscală a statului și de panta curbei utilității marginale a venitului. **T.c. de p.** este negată de economia modernă a bunăstării, deoarece se consideră că are anumite deficiențe și limite.

TEORIA COSTULUI RAȚIONAL, t. potrivit căreia costul se compune din cheltuielile de producție reale formate din consum efectiv de materiale, salariile personalului și dobânda asupra capitalului propriu. Acest cost se folosește ca element de comparație între întreprinderi.

TEORIA „CURSURILOR VALUTARE NEUTRE", t. prin care se formulează mai multe condiții pe care trebuie să le îndeplinească cursul „neutru" sau „de echilibru", și anume: să corespundă puterii de cumpărare interne a banilor, să nu provoace un șomaj mai mare decât în alte țări, să nu subestimeze exportul și să nu provoace exodul aurului și al valutei. În același timp, **t.** pledează pentru a nu se stabili un curs la un nivel prea scăzut, deoarece acesta ar provoca creșterea artificială a puterii de concurență a țării date pe piețele externe. Prin aplicarea acestei **t.**, susținută de mai mulți economiști printre care și de economistul american G. Halm, se urmărește să se preîntâmpine contradicțiile acute provocate de amestecul monopolului de stat în sfera valutară, care și-a găsit expresia atât în supraevaluarea valutei de către unele țări, cât și în subevaluarea premeditată a ei de către alte țări, ceea ce reprezintă de fapt un război valutar și comercial. Adepții **t.** nu au reușit să arate ce anume determină valoarea valutei și care este baza obiectivă a comensurabilității ei. **T. „c.v.n."** constituie perdeaua de fum a politicii valutare agresive a unor state; într-o anumită măsură, ea exprimă năzuința unor oameni mai lucizi care sunt interesați să înlăture contradicțiile prea stridente generate de manevrarea valutelor în interesul oligarhiei financiare.

TEORIA DEFICITULUI SISTEMATIC, t. potrivit căreia prin punerea în aplicare a politicii deficitului sistematic s-ar putea „utiliza complet brațele de muncă". În susținerea concepției sale, Wiliam Beveridge pleacă de la teoria lui J. M. Keynes despre posibilitatea folosirii complete a brațelor de muncă prin mijlocirea politicii financiare a statului. În sprijinul acestei teorii se propune luarea de către stat a unor măsuri care să conducă la creşterea cererii globale de bunuri din partea persoanelor particulare şi pentru executarea de investiții suficiente. Pentru aceasta, Beveridge susține reducerea impozitelor şi, în acelaşi timp, sporirea alocațiilor bugetare pentru efectuarea de investiții, respectiv diminuarea veniturilor bugetului de stat şi sporirea cheltuielilor bugetare, ceea ce, practic, duce la deficit. În acest fel se preconizează o creştere a cererii de consum din partea populației, cerere care va stimula dezvoltarea economică şi va face posibilă lichidarea treptată a şomajului. Beveridge propune ca pentru acoperirea deficitului bugetar să se recurgă la împrumuturi publice. Toate aceste măsuri vor duce – se susține – la folosirea completă a brațelor de muncă, deci la reducerea şomajului şi a cheltuielilor cu plata indemnizației de şomaj şi la asigurarea echilibrului economic care, la rândul lor, vor determina creşterea produsului național brut şi astfel s-ar crea posibilități de sporire a veniturilor bugetare, de dispariție în consecință a deficitului bugetar. Este limpede că această **t.** nu are un suport real, ştiinţific. Cei mai mulți economişti nu susțin deficitul permanent. Statul nu poate aprecia mărimea investițiilor şi puterea de cumpărare ce ar trebui asigurate prin deficitul bugetar, astfel încât să se poată restabili echilibrul în economie. Lipsa de temeinicie a acestei teorii rezultă şi din faptul că proprietatea privată asupra mijloacelor de producție face imposibilă folosirea completă a brațelor de muncă. Armata de rezervă şi şomajul nu pot fi lichidate. Utilizarea emisiunii monetare şi a împrumuturilor publice pentru acoperirea deficitelor sistematice grăbeşte izbucnirea crizelor, din cauza faptului că rambursarea împrumuturilor reclamă sporirea impozitelor. Or, creşterea impozitelor şi inflația diminuează puterea de cumpărare a populației, reduce cererea solvabilă a maselor populare. O variantă a acestei teorii, emisă de economistul american Edwin L. Dale, susține că relansarea economiei ar putea avea loc numai prin majorarea cheltuielilor bugetare pe calea creşterii deficitului bugetar şi a reducerii impozitelor. El nu se sfieşte să afirme că a avea un deficit bugetar nu este un lucru semnificativ; cheltuind mai mult şi încasând impozite mai mici se va reduce deficitul bugetar prin obținerea unei producții mai mari, crearea mai multor locuri de muncă şi deci se vor realiza mai multe venituri. Dar nici prin această variantă a **t.d.s.** nu s-au putut evita crizele, şomajul, inflația etc., care s-au agravat şi cronicizat, au condus la scăderea puterii de cumpărare a oamenilor, la accentuarea decalajelor dintre țările dezvoltate şi țările slab dezvoltate.

TEORIA „DEMOCRATIZĂRII CAPITALULUI", t. larg răspândită în unele țări, potrivit căreia o dată cu concentrarea producției ar avea loc un proces de fărâmițare şi de difuziune a proprietății asupra capitalului, iar societățile pe acțiuni vor deveni proprietatea unei mase tot mai largi de acționari, în care s-ar cuprinde toate clasele şi categoriile sociale, inclusiv clasa muncitoare. Această **t.**, autointitulată şi „capitalism popular", a fost lansată la sfârşitul secolului trecut de către Eduard Bernstein, fiind preluată şi susținută după Al Doilea Război Mondial de mai mulți economişti americani – T. Carver, Berle ş.a. Datorită substratului său politic şi social, această teorie propagată prin toate mijloacele posibile este profund eronată şi antiştiințifică, deoarece faptele, viața infirmă fără putință de tăgadă valabilitatea ei. Dacă se iau în considerație societățile pe acțiuni la care se susține că muncitorii sunt acționari în număr tot mai mare, realitatea demonstrată statistic arată că nu se produce o democratizare datorită fărâmițării capitalului, ci dimpotrivă, capitalul, chiar şi la societățile pe acțiuni, se concentrează în mâinile unui grup din ce în ce mai restrâns. Deşi numărul deținătorilor de acțiuni este uneori mare, valoarea totală a acțiunilor are o pondere cu totul neînsemnată în capitalul societăților pe acțiuni,

în timp ce marii proprietari, care reprezintă câteva procente (uneori chiar sub 1%) din populație, dețin până la 80% din capitalurile acestor societăți. Propagarea **t.„d.c."** are nu numai scopuri ideologice şi politice, ci şi economice: preocuparea pentru sporirea numărului de acționari urmăreşte atragerea unor capitaluri suplimentare, oricât de mici ar fi ele. Procurarea capitalurilor prin plasarea de acțiuni este mult mai convenabilă decât solicitarea de împrumuturi bancare, care sunt rambursabile la termene precis stabilite şi sunt purtătoare de dobânzi ridicate. Este ştiut că marea masă a acționarilor beneficiază numai de dividendele stabilite după ce grupul acționarilor conducători a reținut o bună parte din profitul obținut, după alimentarea capitalurilor de rezervă, plata salariilor, primirea beneficiilor de fondator, a **tantiemelor** (v.) etc. În perioadele de criză, când nu se obțin profituri, acționarii nu primesc nici un dividend, fapt pentru care folosesc variate metode de lămurire şi chiar de constrângere pentru ca muncitorii să subscrie la noile emisiuni de acțiuni. În unele situații, muncitorii sunt admişi condiționat (să nu desfăşoare acțiuni împotriva administrației, greve etc.) ca, pe baza activității pe care au desfăşurat-o în cadrul societății pe acțiuni, să participe şi la profituri. Adepții **t.** avansează ideea, eronată, că înseşi depunerile la casele de economii sunt o cale de „democratizare" a capitalului. Dar, prin depunerea de bani la aceste case, muncitorii îşi finanțează şi contribuie la menținerea maşinii de stat, deoarece mijloacele băneşti depuse la casele de economii sunt plasate în împrumuturi de stat cu care se acoperă deficitele bugetare şi se finanțează, în parte, imensele cheltuieli pentru întreținerea aparatului de stat.

TEORIA DOBÂNZII, t. potrivit căreia dobânda ar reprezenta plata pentru aşteptare, pentru încredere. După cum se ştie, dobânda este o parte (formă) a profitului, pe care patronul activ o cedează proprietarului capitalului bănesc pentru folosirea capitalului de împrumut. În perioada liberei concurențe, nivelul dobânzii pentru împrumuturi se formează în funcție de cererea şi oferta de capital de împrumut. Influența factorilor de ordin politic asupra deplasării capitalurilor dintr-o țară în alta în condițiile crizei a determinat revizuirea teoriei despre rolul dobânzii. S-a acordat o mai mare atenție factorilor psihologici. J. M. Keynes şi-a elaborat **t.** asupra **d.** având în vedere motivul „incertitudinii", specific pentru perioada de criză. Potrivit concepției lui J. M. Keynes, dobânda constituie „recompensa pentru renunțarea la lichiditatea capitalului pe o anumită perioadă, şi nu o parte a profitului", ceea ce e cu totul nefondat. El susține că volumul cererii şi al ofertei de capital de împrumut este influențat nu numai de nevoia de capital bănesc pentru întreprinderi, ci şi de motive de „precauție", care îi determină pe marii proprietari să-şi păstreze o parte din capitaluri într-o formă lichidă, bănească. J. M. Keynes consideră că dobânda are rolul de a regla echilibrul dintre cererea şi oferta de capital; el atribuia dobânzii un rol important în reglementarea circulației banilor, a creditului şi a economiei de piață în general. J. Stamp susține că mărirea considerabilă a dobânzii nu numai că nu atrage capitaluri în țară şi nu împiedică scurgerea de capitaluri plasate pe termen scurt, ci este şi un semnal de alarmă care grăbeşte refluxul capitalurilor din țară. Mai mulți economişti susțin că reglementarea dobânzii se poate bucura de succes numai dacă este împletită cu celelalte metode ale controlului monopolist de stat asupra circulației banilor, asupra creditului şi investigațiilor. Irving Fisher defineşte dobânda la fel ca şi Keynes. El reduce însemnătatea dobânzii la faptul că aceasta este o recompensă pentru folosirea unor bunuri prezente în locul unor bunuri viitoare, că este „plata pentru nerăbdarea" de a folosi bunurile imediat, iar mărimea ei depinde de gradul incertitudinii şi al riscului. Potrivit concepției lui Fisher, nivelul dobânzii ca „plată pentru nerăbdare" depinde de risipa mai mare sau mai mică a investitorilor, de mersul afacerilor, de faptul dacă au moştenitori şi dacă doresc să le asigure viitorul. O asemenea argumentare demonstrează eroarea economiştilor care nu au înțeles că nivelul dobânzii este în funcție de cererea şi oferta de capital de împrumut, acestea, la rândul lor, fiind determinate de evoluția reproducției sociale şi de viteza de rotație a capitalului.

TEORIA EXPANSIUNII CREDITULUI, t. care atribuie creditului rolul de creator de capital. Reprezentanții acestei t. prezintă expansiunea creditului ca fiind un factor în dezvoltarea producției, în realizarea unui avânt economic continuu, și atribuie băncilor rolul de creatoare de credit, de capital, capacitatea lor de a introduce, prin reglementarea creditului, organizarea și armonia în dezvoltarea fără crize a producției. **T.e.c.** a apărut și s-a manifestat în perioada dezvoltării economiei de piață, când creditul și băncile aveau o contribuție însemnată la dezvoltarea factorilor de producție. Expansiunea creditului era tratată ca având capacitatea de a menține o necontenită înviorare economică. Unul dintre primii susținători ai acestei teorii la începutul sec. al XVIII-lea a fost John Law. În timpul crizei generale, principalii reprezentanți au fost J. Schumpeter, A. Hahn, J. M. Keynes, R. Hawtrey, Hansen, Alvin Harvey ș.a., care susțin că extinderea creditului exercită o influență hotărâtoare asupra ciclului economic, acordând o importanță deosebită politicii de scont. Adepții acestei teorii (îndeosebi A. Hahn) susțin că reducerea taxei scontului ar conduce la creșterea cererii de credite și că în acest fel ar stimula înviorarea economică, determinând avântul economic. Este însă știut că, în timpul crizei, când are loc scăderea producției și a dobânzilor, indiferent de nivelul lor, acestea nu pot stimula înviorarea economică, nicidecum să determine avântul economic. Exponenții acestei t. nu înțeleg mecanismul crizei, confundă capitalul cu capitalul de împrumut, nu înțeleg cauzele contradicțiilor economiei de piață și încearcă să atenueze aceste contradicții. K. Marx a subliniat că „superficialitatea economiei politice se vede, între altele, din faptul că ea transformă lărgirea și restrângerea creditului, care nu sunt decât un simptom al alternării ciclului industrial"... De asemenea, trebuie avut în vedere că, indiferent de nivelul de dezvoltare a relațiilor de credit și chiar dacă banii ar fi înlocuiți de către instrumentele de credit într-o anumită măsură în funcția de mijloc de circulație și mijloc de plată, ei nu pot fi înlocuiți în celelalte funcții ale lor. Este eronat să se susțină că băncile pot crea credite nelimitat, deoarece la baza creditului se află circuitul real al capitalului întreprinderilor, evidențiat în contul curent pe care îl au deschis la bancă. Ca adept al teoriei, J. M. Keynes considera că băncile pot influența în permanență cuantumul investițiilor de capital prin reglementarea dobânzii sau a politicii pe „piața deschisă". El încearcă să reducă contradicțiile capitalismului la motive psihologice, subiective. Pentru folosirea totală a forței de muncă și pentru menținerea „cererii efective", Keynes consideră că cel mai bun mijloc este micșorarea nivelului dobânzii. Aprecierile deosebite făcute acestei t. se explică prin aceea că ea este strâns legată de rolul băncilor. Reprezentanții acestei t. elogiază atotputernicia băncilor monopoliste, acordând o mare atenție operațiunilor în cont curent și celor cu hârtii de valoare, deoarece prin acestea se finanțează industria, iar prin intermediul creditului se realizează contopirea capitalului bancar cu cel industrial. Specialistul german în probleme bancare O. Jeidels apreciază creditul în cont curent ca fiind piatra unghiulară a legăturilor dintre bănci și industrie, iar economistul A. Hahn ca fiind „coloana vertebrală a întregii activități bancare". Ultimul arată că expansiunea creditului se manifestă prin atragerea în producție a armatei de rezervă și prin folosirea tot mai intensă a muncitorilor ocupați, fiind în consecință un factor de stimulare a factorilor de producție, de lichidare a șomajului, a contradicțiilor dintre muncă și capital și de dezvoltare armonioasă a economiei. În acest fel, prin „iluziile creditului" se încearcă să se abată atenția cetățenilor. Adepții t.e.c. nu au înțeles că extinderea creditului nu se poate realiza ca un act arbitrar al politicii bancare, dacă această extindere nu se bazează pe reproducția lărgită; de asemenea, ei nu au înțeles contradicțiile modului de producție capitalist și ale creditului. Ei ignoră faptul că expansiunea creditului are ca urmare extinderea speculei, creșterea anormală a cursului acțiunilor, grăbește izbucnirea crizelor, agravează crizele economice de supraproducție prin crahul de bursă, accentuează disproporționalitatea dezvoltării diferitelor ramuri economice. Încă din timpul crizei economice mondiale din anii 1929-1933 a început să se răspândească o nouă variantă a t.e.c., conform căreia izvorul înviorării conjuncturii nu ar mai fi creditul bancar, ci resursele bugetului de

stat. Astfel, ideologii respectivi nu mai consideră creditul drept unicul izvor de înviorare a activității economice, ci caută să atenueze crizele și șomajul prin mijloacele bugetare, în special pe seama impozitelor plătite de contribuabili. T.e.c. a fost infirmată de practică. Chiar susținătorii ei s-au văzut nevoiți să renunțe complet sau în mare măsură la argumentele t. Mai mult decât atât, alți economiști, printre care și Hayek, nu numai că nu susțin expansiunea creditului, ci recomandă și argumentează restrângerea lui ca armă de luptă împotriva crizelor. Este limpede că nici această variantă a t. nu are un temei științific. Crizele nu se pot evita nici prin expansiunea, nici prin restrângerea creditului.

TEORIA FONDURILOR DE ÎMPRUMUT, t. monetară asupra dobânzii care definește fondurile de împrumut ca fiind cuprinse în economiile care cresc continuu, ca resurse bănești disponibile ce își au izvorul în investițiile anterioare de capital fix și circulant. Nivelul dobânzii este determinat de echilibrul dintre investiția actuală și economia actuală sau de echilibrul dintre cererea și oferta de fonduri de împrumut. Dobânda este plata pentru folosirea fondurilor împrumutate.

TEORIA FUNCȚIONALĂ A BANILOR, variantă a **teoriei nominaliste a banilor** (v.), potrivit căreia puterea de cumpărare a banilor se deduce din însuși procesul circulației. Susținătorii **t.** încearcă să acrediteze ideea că nu are importanță conținutul de metal prețios pe care îl reprezintă banii, ci importantă este funcția de mijloc de circulație pe care o îndeplinesc. **T.f.** a **b.** reduce, de fapt, rolul banilor la funcția de mijloc de circulație. În acest fel se urmărește despărțirea funcției de mijloc de circulație de funcția de măsură a valorii, prezentând banii de hârtie ca fiind de sine stătători, independenți de aur. Reprezentanții **t.f.** nu au înțeles că valoarea banilor se determină nu prin funcționarea lor ca mijloc de circulație, ci prin valoarea aurului înlocuit, pe care îl reprezentau.

TEORIA IMPOZITELOR CA MIJLOC DE INFLUENȚARE A MIȘCĂRII CICLULUI ECONOMIC, t. care urmărește exonerarea profiturilor și aruncarea sarcinilor fiscale pe umerii oamenilor. Teoria se află în interdependență cu teoriile privind posibilitatea preîntâmpinării crizelor economice. Teoreticienii susțin că rolul impozitelor nu ar consta atât în surse de venituri pentru buget, ci în importanța lor ca instrument de influențare a economiei și a circulației bănești, afirmație care este în contradicție cu creșterea continuă a impozitelor încasate la buget, cu deosebire de la populație. Unii economiști susțin că impozitele influențează volumul investițiilor și că ar „trebui scutit de impozite tot ceea ce deprimă cât de puțin inițiativa particulară" și că impozitul trebuie „să menajeze profitul, să nu submineze impulsul spre investiții", întrucât noile investiții de capital ar fi factorul hotărâtor al creșterii economice. Reformiștii, prin punctul lor de vedere, afirmă că trecerea greutății principale a impozitului pe venit asupra contribuabililor individuali ar fi un factor important în preîntâmpinarea crizelor și ar avea rolul unui important „stabilizator" al economiei. Realitatea infirmă asemenea teorii, punând în evidență faptul că jefuirea populației prin impozite duce la scăderea cu caracter de criză a producției. Impozitele ridicate micșorează cererea de consum și determină reducerea activității în ramurile producției civile. Reprezentanții monopolurilor susțin aruncarea sarcinilor fiscale pe umerii populației; ei încearcă să acrediteze ideea că toate celelalte impozite plătite de monopoluri, inclusiv impozitul pe supraprofituri, ar avea o influență negativă asupra economiei. Cu toate că impozitul pe supraprofituri a avut un caracter temporar, anumiți economiști afirmau în mod demagogic că acesta ar duce la intensificarea inflației, la creșterea prețurilor, deoarece subminează tendința întreprinzătorilor de a reduce cheltuielile de producție și i-ar îndemna să accepte mai ușor sporirea salariilor muncitorilor, deoarece patronilor le-ar fi indiferent dacă o parte din supraprofituri o plătesc ca impozit sau ca spor de salarii. În esență, o serie de economiști susțin că impozitele pot fi folosite pentru intensificarea activității economice, pentru lărgirea investițiilor etc. Toate nuanțele acestei **t.** urmăresc obținerea de înlesniri fiscale pentru patroni și aruncarea poverii fiscale pe umerii maselor de cetățeni.

TEORIA IMPOZIT-SCHIMB, t. care, într-o anumită măsură, corespunde funcției economice a impozitului. De asemenea, ea consideră impozitul ca un element component al economiei publice, al mecanismului economico-financiar, care ar avea numai funcția de remunerare a serviciilor prestate de stat contribuabilului. În lucrarea sa „L'esprit des lois", Montesquieu formula ideea că impozitul ar fi măsura schimbului de servicii și considera veniturile statului ca „o parte pe care fiecare cetățean o dă din bunul său pentru a avea siguranța celeilalte părți rămase lui sau pentru a se bucura deplin de aceasta". Această teorie contravine chiar noțiunii de impozit, potrivit căreia statul nu este obligat să presteze plătitorului un contraserviciu, un echivalent direct, individualizat și imediat. Statul folosește impozitele pentru finanțarea cheltuielilor publice ale societății în ansamblu, nu ale fiecărui cetățean în parte. Declarația drepturilor omului și cetățeanului prevede la art. 13: „Fiecare membru al societății având dreptul de a fi protejat de stat trebuie să contribuie la prosperitatea acestuia și la cheltuielile necesare, proporțional cu posibilitățile și bunurile sale."

TEORIA IMPOZITULUI CA MIJLOC DE REPARTIZARE A VENITURILOR ȘI A AVERII, t. ce susține funcția politico-socială a impozitului, prin care se redistribuie unele venituri și averi. De la instrument pur fiscal, impozitul a devenit un mijloc de redistribuire, un instrument politic. Altfel spus, de la egalitatea fiscală, în timp, s-a trecut la redistribuire de venituri, de avere, la intervenționism fiscal. Potrivit acestei **t.**, prin impozite progresive și taxe pe succesiuni se realizează o anumită redistribuire a veniturilor și a bunurilor de la unele persoane juridice și fizice la fondurile publice și alocarea lor către alți cetățeni și agenți economici. Reprezentanții acestei **t.** susțin că redistribuirea prin impozite se realizează combinând impunerea progresivă a veniturilor mari cu subsidii și facilități pentru familiile cu venituri reduse, prin utilizarea impozitului progresiv pe venit pentru finanțarea serviciilor publice de care să beneficieze mai mult familiile cu venituri mici, precum și prin combinarea impozitelor pe bunurile cumpărate mai ales de către consumatorii cu venituri mari cu subsidii și înlesniri la alte bunuri achiziționate de consumatorii cu venituri mici (K. A. Musgrave și P. B. Musgrave). În această redistribuire este pus în discuție principiul echității fiscale și al dreptului de proprietate. Sunt și argumente împotriva acestei **t.** Astfel, unii economiști susțin că „fiecare este îndreptățit la roadele eforturilor sale", că trebuie asigurată protecția dreptului de proprietate. De asemenea, fiscalitatea ridicată reduce stimulentul de a munci, economisi și investi, descurajează inițiativa și asumarea riscurilor în economie, conduce la pierderea motivațiilor individului. Teoreticianul George Gilder susține că „a-i impozita și mai mult pe cei bogați înseamnă a slăbi investițiile; paralel, a da mai mult săracilor înseamnă a afecta dorința de-a munci. Astfel de măsuri nu pot avea drept urmare decât reducerea productivității".

TEORIA IMPOZITULUI CA MIJLOC DE STABILIZARE ECONOMICĂ, t. potrivit căreia statul poate interveni în economie prin utilizarea impozitelor și a taxelor, dar în așa fel încât randamentul acestora, alimentarea fondurilor bugetare să țină seama de capacitatea contributivă a subiectelor impozabile. Se urmărește randamentul impozitelor, dar nu trebuie scăpată din vedere necesitatea apărării eficienței economice. Este necesar ca impozitul să fie astfel legiferat și aplicat încât toți contribuabilii (bogați sau săraci) să-l poată plăti. Un impozit prea mare riscă să secătuiască sursele impozitului; de aceea, trebuie să se stabilească în mod rațional nivelul cotelor de impozit, să se determine corect baza impozabilă. Mai mulți economiști au relevat că, peste un anumit prag de presiune fiscală, impozitarea suplimentară este dăunătoare economiei și nu mai poate aduce venituri statului. Creșterea cotelor de impunere reduce gustul pentru muncă, descurajează economisirea și investițiile, poate conduce la criză economică. Când rata de impozitare depășește un anumit nivel, are loc degradarea economiei, se diminuează bazele impozabile și, ca urmare, scad veniturile bugetare. Așadar, creșterea fiscalității, înăsprirea politicii

fiscale, conduce în scurt timp la nerealizarea veniturilor bugetare scontate. Această **t.** susține în mod justificat că un impozit progresiv prea mare asupra venitului, asupra capitalului descurajează efortul, economisirea, libertatea economică și spiritul de economisire. V. și **impozit.**

TEORIA IMPOZITULUI CA SURSĂ PRINCIPALĂ DE VENITURI ALE STATULUI, t. potrivit căreia sursa principală de venituri ale statului o constituie impozitele. Încă de la instituirea forței publice, impozitele au constituit sursa principală de întreținere a ei. În Franța, la timpul lor, Quesnay, Montesquieu au studiat impozitul din punct de vedere al legalității, al influenței lui sociale și au relevat că impozitele mari, arbitrare, au ca efect scăderea producției și a consumului, devin un obstacol în calea libertăților economice. Pe măsura dezvoltării ideilor liberale se modifică și concepția despre impozit, potrivit căreia nu numai că impozitul nu trebuie să perturbe mecanismele economice normale, dar el trebuie să corespundă noii viziuni despre stat, care urmează să-și realizeze doar funcțiile sale administrative. Impozitul este înțeles în această perioadă în strânsă relație cu drepturile și libertățile omului. Această teorie privește impozitul și ca resursă de finanțare a cheltuielilor publice.

TEORIA IMPOZITULUI OPTIM, t. care susține argumentat științific că rata și cuantumul impozitelor trebuie astfel stabilite încât bugetul statului să fie alimentat suficient, ritmic, sistematic cu venituri, și în același timp impozitele, presiunea fiscală să nu descurajeze contribuabilii, să stimuleze inițiativa, munca, investițiile de capital, care să conducă la creșterea productivității, la reducerea costurilor, la ridicarea calității produselor, la sporirea produsului național brut, la asigurarea unor condiții decente de viață a cetățenilor. Raportul optim dintre venitul (averea) impozabil și impozit este dificil de stabilit, este relativ, fiind apreciat în mod diferit de la un stat la altul, de la un guvern la altul, de la o perioadă la alta. Până în prezent nu s-au stabilit criterii precise de determinare a acestui raport optim. Impozitul – prin mărimea sa – modifică în mod corespunzător comportamentul economic și social al contribuabilului prin influența exercitată asupra consumului și gradului de economisire a acestuia. Un impozit prea mare omoară impozitul. Impozitul nu trebuie să pună pe fugă materia impozabilă. De la un anumit nivel, impozitul se devorează pe sine însuși. J. M. Keynes susține că majorarea impozitelor asupra marilor venituri și succesiuni ar putea să influențeze negativ fluxul investițiilor și, ca o consecință directă a acesteia, scăderea gradului de folosire a forței de muncă. De la un anumit nivel în sus, orice impunere suplimentară devine dăunătoare economiei naționale, fără să sporească veniturile statului. Creșterea ratei impunerii reduce producția potențial realizabilă în anii viitori și diminuează încasările statului datorită descurajării producției și diminuării masei impozabile. Politica fiscală a statului este esențială pentru menținerea echilibrului general între cerere și ofertă, pentru reglarea conjuncturală, stimularea contribuabililor, încurajarea economisirii, realizarea investițiilor, crearea de noi locuri de muncă, formarea profesională etc. Fiscalitatea și comportarea față de ea exercită o influență hotărâtoare asupra gestiunii economiei naționale. Prin stabilirea unui impozit optim au de câștigat atât contribuabilii și economia în ansamblu, cât și statul, care va obține o creștere a încasărilor din impozite. V. și **impozit; principiile generale ale impozitării.**

TEORIA INTERVALUTARĂ, t. prin care se susține că prețul valutelor străine pe piață se bazează pe legea cererii și ofertei și deci cursul valutar este dependent de cantitățile de valută oferite și solicitate pe piață. Suma valutelor și a devizelor oferite și solicitate depinde de volumul creanțelor și de cuantumul datoriilor generate continuu de relațiile internaționale; cursul valutar este dependent de situația balanței creanțelor și datoriilor dintre o țară dată și străinătate. **T.i.** este susținută de Knapp, Elster ș.a., care își întemeiază pledoariile pe latura cantitativă, pe cuantumul devizelor și valutelor ce provin din schimburile ce au loc între state.

TEORIA „INVESTIȚIILOR EXCEDENTARE", t. ai cărei germeni se află în însăși concepția lui J. M. Keynes. El susținea că investițiile excedentare exercită o influență inflaționistă asupra prețurilor, că excedentul de investiții peste nivelul economic determină creșterea prețurilor mărfurilor și că acestea, la rândul lor, generează „profituri exagerate" care se utilizează pentru finanțarea de noi investiții excedentare. Folosirea brațelor de muncă la un nivel ridicat, urmare a creșterii cererii provocate de mărimea investițiilor, are drept efect o cerere sporită care determină creșterea gradului de folosire a brațelor de muncă și, concomitent, creșterea prețurilor mărfurilor. Keynes se ocupă numai în treacăt de problema influenței inflaționiste a investițiilor asupra creșterii prețurilor mărfurilor, acordând o mai mare atenție folosirii incomplete a brațelor de muncă. Oligarhia financiară dorește să amâne sau să preîntâmpine izbucnirea unei noi crize economice; în acest scop, se ridică sarcina lichidării „cererii excedentare" atât pe calea stimulării economiilor, cât și prin mijlocirea pârghiilor financiare. În același timp, lichidarea „investițiilor excedentare" reprezintă o cale de redistribuire prin buget a produsului național brut în favoarea monopolurilor. Lupta împotriva acestor investiții se duce prin instaurarea controlului monopolist de stat asupra cuantumului lor și se concretizează în limitarea producției, în plasarea mijloacelor disponibile în efecte publice și în acordarea de înlesniri fiscale la depunerile pe termen lung. Mijloacele devenite astfel disponibile sunt folosite prin bugetul statului pentru comenzile guvernului și pentru efectuarea altor cheltuieli ale statului. Referindu-se la „investițiile excedentare", A. Hansen arăta că volumul investițiilor private este normal și nu provoacă inflație atunci când el nu depășește suma economiilor. El remarcă pe bună dreptate faptul că dacă volumul economiilor se reduce în comparație cu cuantumul investițiilor, atunci investițiile dobândesc un caracter inflaționist. Pentru „controlul asupra inflației", Hansen propune restrângerea investițiilor, limitarea creditelor acordate întreprinderilor particulare, limitarea producției civile, sporirea economiilor, creșterea impozitelor etc. Netemeinicia acestei t. este evidentă. După cum se știe, reproducția lărgită este o lege a dezvoltării societății, în acest scop fiind necesar să se asigure o justă repartiție a produsului național brut. Supraproducția de mărfuri nu poate avea loc decât dacă produsul național brut se repartizează în anumite proporții. Desigur, repartiția produsului național brut efectuată într-un anumit fel poate duce la supraproducție și deci la creșterea prețurilor și nu constituie o lipsă a echilibrului dintre economii și investiții și nici nivelul scăzut al impozitelor, ci nerespectarea proporționalității în repartiția capitalurilor între sectorul producător de mijloace de producție și sectorul producător de bunuri de consum. K. Marx a subliniat că nerespectarea acestei proporționalități poate duce nu numai la supraproducție și la scăderea prețurilor, ci poate fi însoțită și de creșterea prețurilor la mărfurile deficitare. **T.„i.e."** prezintă în mod denaturat rolul inflaționist al investițiilor, încercând să arunce întreaga răspundere pentru creșterea inflaționistă a prețurilor pe „cererea excedentară" care ar veni din partea cetățenilor. De fapt, această teorie constituie o nouă ofensivă împotriva nivelului de trai, prin reducerea salariilor pe diverse căi, prin mărirea fiscalității etc.

TEORIA KEYNESISTĂ A PREFERINȚEI PENTRU LICHIDITATE, t. monetară prin care J. M. Keynes critică teoria clasică a dobânzii și a capitalurilor de împrumut. J. M. Keynes ajunge la concluzia că funcția monetară este mărimea determinantă a dobânzii, decurgând din cererea și oferta de monedă. Cererea de monedă evidențiază preferința pentru lichiditate care își are explicația în diferite motive tranzacționale, de precauție, de speculație. J. M. Keynes susține că principalul motiv al preferinței pentru lichiditate este cel speculativ. Cererea de monedă are ca scop și efect speculația în vederea obținerii de câștiguri prin intermediul investițiilor efectuate, pe baza previziunilor privind prețurile mărfurilor ce se vor obține, conjunctura cursurilor bursiere și viitoarea rată a dobânzii. J. M. Keynes relevă că motivul speculativ este propriu economiei monetare, fiind o funcție descrescândă a ratei dobânzii. Preferința pentru lichiditate determinată de scopuri speculative tinde să crească concomitent cu mărirea ratei dobânzii și viceversa. A avea

monedă lichidă este cu atât mai ieftin cu cât este mai redusă rata dobânzii şi cu atât mai scump cu cât rata dobânzii creşte. J. M. Keynes are în vedere că o politică monetară expansionistă conduce la scăderea ratei de piaţă a dobânzii, şi întrucât cererea de bunuri reacţionează la variaţiile ratei dobânzii, cererea de bunuri se va majora. De asemenea, J. M. Keynes a acordat o atenţie deosebită dobânzii, modificării ratei acesteia ca pârghie de stimulare a dezvoltării economice şi de utilizare a factorilor de producţie, cu deosebire a forţei de muncă, prin diminuarea ratei dobânzii. Nivelul dobânzii este un instrument principal al politicii monetare. V. şi **dobândă; rata dobânzii.**

TEORIA KEYNESISTĂ A VENITURILOR, t. care constă în examinarea cererii globale prin luarea în calcul a componentelor sale, altfel spus a legăturii dintre venituri, consum şi investiţii, dintre cererea consumatorilor şi ratele dobânzii. **T.k. a v.** are la bază următoarele concepte fundamentale: a) distribuirea veniturilor între consum şi economii, pe de o parte, şi lichidităţi şi investiţii, pe de altă parte, care sunt factorii esenţiali ai oscilaţiilor la care este supusă valoarea monedei, puterea sa de cumpărare; b) folosirea factorilor subiectivi în examinarea fenomenelor monetare, cu luarea în considerare a teoriei utilităţii marginale. Unul dintre conceptele principale ale acestei t. îl constituie împărţirea venitului monetar între consum şi economii sau între lichidităţi şi investiţii. Împărţirea venitului monetar în anumite proporţii pentru consum şi economii depinde de orientarea marginală a consumului şi, respectiv, a economiilor sunt apreciate ca relativ constante pentru fiecare categorie socială. Fiecare gospodărie familială îşi repartizează venitul monetar pentru consum curent şi pentru consum viitor prin mijlocirea economiilor. La rândul său, consumul este influenţat de următorii factori: ▪mărimea venitului bănesc disponibil; ▪nivelul preţurilor bunurilor de consum; ▪stimulentele pentru formarea capitalurilor; ▪partea economisită din venitul curent şi tendinţa generală de economisire determinată de rata dobânzii. Rezultă că partea de venit care nu se consumă se economiseşte. Partea de venit care se consumă este influenţată de: ▪structura pe vârste a populaţiei; ▪factori sociologici şi istorici; ▪cantitatea de avuţie sau de active lichide etc. J. M. Keynes a relevat că partea din venituri care îmbracă forma economiilor primeşte două destinaţii, şi anume: a) o parte se păstrează sub formă lichidă (bani efectivi, disponibil în conturi curente, titluri uşor lichidabile). J. M. Keynes numeşte această parte „preferinţă pentru lichiditate", care corespunde masei băneşti ce se găseşte la dispoziţia publicului. Preferinţele pentru lichiditate sunt determinate de următoarele scopuri: tranzacţional, precauţional şi speculativ; b) o altă parte pentru investiţii în bunuri de capital, despre care J. M. Keynes susţine că depinde de tipul dobânzii şi de eficienţa marginală a capitalului, precum şi de previziunile care se fac în legătură cu acestea. J. M. Keynes acordă o importanţă deosebită raportului economii-investiţii; modificarea acestui raport afectează echilibrul din economie şi are influenţe asupra cuantumului produsului naţional brut. Raportul economii-investiţii joacă un rol important asupra nivelului preţurilor şi, prin urmare, asupra stabilităţii puterii de cumpărare a banilor. J. M. Keynes consideră că realizarea de economii exagerate, pe seama reducerii consumului, precum şi accelerarea procesului de realizare de noi investiţii pot exercita influenţe negative asupra preţurilor şi deci asupra puterii de cumpărare a banilor. În gândirea lui J. M. Keynes, modificarea preţurilor şi, implicit, a puterii de cumpărare a banilor este determinată de: ▪cuantumul cheltuielilor statului; ▪nivelul general al salariilor, care duce la creşterea costurilor şi a cheltuielilor populaţiei; ▪dimensiunile comerţului exterior; ▪efectul multiplicator al investiţiilor; ▪preferinţa pentru lichiditate.

TEORIA METALISTĂ A BANILOR, t. potrivit căreia banii se identifică cu metalele preţioase, neţinând seama de caracterul lor social şi specific. Reprezentanţii **t.m. a b.** susţineau că rezerva de metal preţios ar fi singura bază care asigură menţinerea valorii banilor, atât între graniţele ţării, cât şi în afara acestora. Această **t.** atribuie rolul de bani aurului şi argintului, trecând cu vederea faptul că banii sunt expresia relaţiilor de producţie dintre oameni. **T.m. a b.** a apărut la

începutul dezvoltării industriei, când capitalul se prezenta cu deosebire sub forma capitalului comercial, iar patronii urmăreau să acumuleze cantități mari de metale prețioase. Această t. a apărut datorită următoarelor condiții istorice: sporirea rolului capitalului comercial în dezvoltarea relațiilor de producție, descoperirea unor importante zăcăminte de aur, dezvoltarea manufacturilor, afluența aurului în sfera circulației etc. Reprezentanții acestei t. luptau împotriva politicii de deteriorare a monedei practicate de către feudali. Susținătorii t.m. a b. considerau aurul și argintul ca fiind singurele forme ale avuției reale a societății, metale care ar fi bani prin natura lor. T.m. a b. în varianta ei modernă este folosită pentru expansiunea celor mai mari puteri, care sunt interesate să afle o utilizare mai mare a capitalului acumulat sub formă de aur și să voaleze tendința monopolurilor de a utiliza aurul ca mijloc de presiune asupra altor țări și ca instrument de întărire a pozițiilor lor monetare și financiare. Unele pături mijlocii ale populației care au mai puțin de profitat de pe urma inflației sunt adepte ale t.m. a b., ele căutând venituri mai stabile în aur, în speranța salvării orânduirii printr-o reîntoarcere la circulația liberă a aurului. Principalul viciu al acestei t. constă în înțelegerea greșită a naturii banilor; ei sunt un raport social, și nu un raport între lucruri. În condițiile crizei actuale, este tot mai puțin posibilă o restabilire a sistemului etalon aur, cum susțin adepții acestei teorii.

TEORIA NATURISTĂ A CREDITULUI, t. care consideră că obiectul creditului nu îl reprezintă capitalul de împrumut, ci bunurile materiale în forma lor naturală care se dobândesc cu acest capital. Această t. a fost susținută de către clasicii economiei politice – A. Smith și D. Ricardo. A. Smith, punând semnul egalității între capitalul de împrumut și capitalul real, a ajuns la concluzia că acumularea capitalului de împrumut este o manifestare a acumulării capitalului real. El reducea dobânzile împrumutului la o parte din profitul obținut prin folosirea capitalului împrumutat, iar norma procentului de dobândă o considera ca normă a profitului, ambele mișcându-se paralel. T. îi atribuia creditului un rol foarte modest. După concepția lui D. Ricardo, creditul nu face decât să transfere o parte din capitalul deja existent de la o persoană la alta, el neavând nici un rol în procesul de producție. T.n. a c., emisă de clasicii economiei politice, avea, la timpul său, un caracter progresist; ea a înlăturat credința în atotputernicia creditului a unor economiști englezi și a arătat dependența lui de producție. Totuși, subliniind numai dependența creditului de producție, clasicii economiei politice nu vedeau influența lui activă inversă asupra producției, asupra întregului proces al reproducției lărgite. Mai târziu, prin răspândirea teoriei de către economiștii vulgari, creditul era considerat drept o simplă trecere a capitalului de la o persoană la alta. Ei ignorau faptul că acesta reprezintă o formă a mișcării capitalului de împrumut, și nu a celui industrial, și că veniturile și economiile băneşti ale straturilor sociale necapitaliste nu sunt capital prin ele însele, ci numai datorită sistemului de credit care le transformă în capital de împrumut. Astăzi, dezvoltarea și susținerea acestei teorii au drept scop camuflarea racilelor și a contradicțiilor societății capitaliste.

TEORIA „NECESITĂȚILOR COLECTIVE", t. asupra finanțelor, mult vehiculată, prin care se afirmă că statul este o „alianță publică" de drept, chemată să satisfacă nevoile colective ale membrilor societății. Teoreticienii încearcă să justifice creșterea cheltuielilor neproductive ale statului, precum și creșterea impozitelor ce se încasează de la populație, impozite cu care s-ar lărgi activitatea statului în vederea satisfacerii „necesităților colective". Apologeții se străduiesc să justifice politica fiscală căutând să „demonstreze" că măsurile de creștere a fiscalității ar fi o metodă de reglementare a economiei și că ar asigura dezvoltarea fără crize. T.„n.c." a fost sistematic și de multă vreme infirmată de viață, demonstrându-se cu prisosință falsitatea și caracterul său apologetic.

TEORIA NEUTRALITĂȚII IMPOZITELOR, t. care susține că impozitul nu trebuie să influențeze condițiile de desfășurare a activității economice, nu trebuie să stânjenească activitatea contribuabililor, ci numai să asigure finanțarea cheltuielilor publice. Economistul francez R. Stourm susținea, încă din anul 1913 că „impozitul nu trebuie să fie nici stimulator, nici moralizator, nici

protector, ci numai finanțator al Tezaurului". Neutralitatea impozitului reclamă ca el să aibă un nivel moderat şi să aibă o relativă constanță în timp. A. Smith considera că neutralitatea fiscală trebuie înțeleasă ca o indiferență a impozitului față de structurile economice ale mijloacelor de producție. De asemenea, neutralitatea impozitelor reclamă ca ele să nu distorsioneze mecanismul prețurilor.

TEORIA NOMINALISTĂ A BANILOR, t. răspândită foarte mult în secolul al XX-lea, care susține că banii nu sunt o marfă, nu au valoare proprie (intrinsecă), ci ar avea numai o valoare convențională, legală, nominală, abstractă şi că ar fi numai o unitate convențională de calcul, lipsită de orice conținut material. Reprezentanții **t.n. a b.** susțineau că acoperirea în aur a banilor nu ar îndeplini vreo funcție internă, datorită faptului că în interiorul țării banii sunt numai o creație a legii; ei arătau că aurul ar fi necesar numai statului în vederea stabilizării cursurilor valutare, pentru realizarea lichidității internaționale. Pentru **t.n. a b.** sunt caracteristice discreditarea aurului şi susținerea apologetică a existenței şi a circulației banilor de hârtie. Bancherii interesați ca în locul banilor de aur să se afle în circulație instrumentele de credit ale circulației afirmă că funcția de mijloc de plată şi cea de circulație a banilor nu depind de valoarea metalului prețios cuprins în ei, ci este stabilită de către stat prin lege şi se datorează încrederii date de statul care îi emite. Potrivit acestei **t.**, banii de hârtie sunt prezentați ca fiind bani reali, şi prin aceasta se asigură o fundamentare teoretică politicii inflaționiste a statelor. J. M. Keynes a emis o nouă variantă a **t.n. a b.**, arătând că banii de hârtie neconvertibili sunt bani ideali, iar emiterea şi punerea în circulație a lor asigură prosperitatea permanentă a economiei. Prin concepția sa, J. M. Keynes urmăreşte justificarea teoretică a jefuirii oamenilor prin inflație. Această **t.** a dobândit o largă răspândire. K. Marx a supus această **t.** unei aspre critici, subliniind că ea neagă natura de marfă a banilor şi-i consideră simple semne convenționale, abstracte, de calcul. **T.n. a b.**, care neagă valoarea propriu-zisă a banilor, s-a conturat în decursul timpului prin două curente principale, şi anume: **nominalismul de stat** şi **nominalismul economic.** Potrivit nominalismului de stat, banii reprezintă un simplu mijloc de plată sau un instrument care reflectă prețurile mărfurilor şi modificările lor. Se susține că banii ar fi o creație a statului pentru plata datoriilor, constituind un instrument juridic care nu are valoare economică. Ca reprezentant al acestei teorii, Knapp a susținut că metalele prețioase, ca monedă-marfă, aparțin trecutului, locul lor fiind luat de moneda de hârtie ca reprezentant al aurului. Moneda de hârtie este considerată un mijloc de plată arbitrar, fiind doar pur nominală. Prin urmare, se susține că biletele de bancă nu sunt automat monedă, ci dobândesc această calitate în clipa în care statul anunță că le primeşte pentru plata obligațiunilor. Nominalismul economic susține că valoarea monedei nu este impusă prin lege, dar nu este nici reală, intrinsecă, determinată de cantitatea de muncă încorporată în ea, ci este una relativă în raport cu masa bunurilor cu care se compară la o anumită dată. Valoarea monedei ar fi pusă în evidență de fluctuațiile de preț, care sunt dependente de cantitatea de bunuri şi de masa bănească aflată pe piață.

TEORIA OBIECTIVĂ A VALORII, concepție economică potrivit căreia valoarea mărfii se explică pornindu-se de la condițiile de producție. În fond, această **t.** relevă că munca stă la baza valorii, că diferitele mărfuri se schimbă în proporții diferite datorită cantităților de muncă pe care le încorporează.

TEORIA PARITĂȚII PUTERILOR DE CUMPĂRARE, t. potrivit căreia cursul valutar dintre țări se stabileşte pe baza comparării puterii de cumpărare a unităților valutare naționale prin alegerea mărfurilor celor mai reprezentative, iar puterea de cumpărare a banilor se modifică în funcție de modificarea cantității lor. Practic, în determinarea parității puterilor de cumpărare a valutelor există mari dificultăți, deoarece este greu de luat în calcul calitatea produselor din țările respective. Această **t.** nu mai beneficiază astăzi de sprijin din partea economiştilor, deşi, în unele cazuri, ea mai este folosită ca bază a comensurabilității valutelor.

TEORIA „PARITĂȚILOR MOBILE" (ELASTICE), t. elaborată la începutul deceniului al treilea al secolului al XX-lea de I. Fischer, în S.U.A., și de J. M. Keynes, în Anglia, parte integrantă a **teoriei „valutei reglementate"** (v.), care întruchipează cerințele cercurilor monopoliste în domeniul politicii valutare. Este similară teoriei „etalonului manevrabil" și opusă diametral sistemului valutar al etalonului aur, care a existat până la Primul Război Mondial. Până la acest război, valutele majorității țărilor aveau un conținut fix de aur, ce rămânea neschimbat mult timp și în funcție de care se stabilea paritatea în aur între valutele diferitelor țări. Valutele țărilor existente până la Primul Război Mondial se puteau preschimba în monede de aur; de la aceasta a făcut excepție dolarul S.U.A., care s-a putut preschimba în aur până în anul 1933. Schimbările de paritați valutare aveau loc de regulă numai în urma efectuării de reforme monetare, și aceasta atunci când reformele erau provocate de deprecierea banilor. **T.„p.m."** și a „etalonului manevrabil" urmărește fundamentarea modificării parităților valutare astfel încât aceste modificări să poată fi utilizate cu „bune rezultate" în influențarea nivelului prețurilor în interiorul țării și în lupta pentru cucerirea piețelor externe. Această **t.** este o grăitoare ilustrare a felului în care economia politică slujește interesele oligarhiei financiare, stimulând amestecul în sfera comercială și valutară. Desființarea etalonului aur în S.U.A. și, mai târziu, reducerea premeditată a cursului dolarului au dat posibilitatea S.U.A. să-și lărgească exportul și au constituit arme de război valutar, de ridicare a prețurilor.

TEORIA „PRIMATULUI EFICACITĂȚII ASUPRA ECHITĂȚII" ÎN POLITICA FISCALĂ, t. potrivit căreia impozitele ar fi o armă de luptă împotriva inflației și pentru reglementarea circulației bănești. Folosirea excesivă a impozitelor, susținută de unii economiști, provoacă însă nemulțumirea populației. Din acest motiv, teoreticienii recunosc că impozitele trebuie să aibă anumite limite și pledează pentru o impunere regresivă. Aruncarea greutăților fiscale asupra păturilor populației cu venituri mici este tratată de mai mulți economiști ca fiind cea mai nouă teorie a „primatului eficacității asupra echității". Economistul Ralph, de exemplu, consideră „echitabilă" orice impunere care acoperă nevoile statului. Alți economiști apreciază eficacitatea politicii fiscale nu numai prin prisma volumului încasărilor de impozite, ci și prin prisma influenței sale asupra vieții economice și circulației bănești. Pentru transpunerea în practică a acestei **t.**, alți economiști se pronunță cu vehemență împotriva impunerii progresive, dar pledează pentru mai multe impozite (S. Harris). După cum se știe, A. Smith și D. Ricardo, la timpul lor, au cerut echitatea impunerii, condamnând privilegiile fiscale ale claselor dominante. În esență, **t.„p.e. asupra e."** în **p.f.** susține că sunt eficiente impozitele încasate de la masele populare a căror majorare aduce miliarde de unități monetare la bugetul statului.

TEORIA PRODUCTIVITĂȚII ȘI A UTILIZĂRII CAPITALULUI, t. asupra dobânzii, asupra capitalului real, ce consideră capitalul ca având o forță productivă, care, atunci când este utilizat împreună cu alți factori de producție, poate și chiar trebuie să producă un plus material și valoric. Altfel spus, se obține mai mult decât capitalul utilizat. Partea obținută în plus prin utilizarea capitalului constituie sursa dobânzii capitalului și a dobânzii împrumutului. Această **t.** relevă că, prin utilizare, capitalul aduce un plus economic, dar nu demonstrează cât anume.

TEORIA PROFITULUI, t. a costului formării capitalului care scoate în evidență legea psihologică considerată „naturală" potrivit căreia este preferabil să te bucuri de un bun în viitor decât în prezent. Profitul și dobânda sunt relevate ca un cost, ca o recompensare pentru renunțarea la un bun prezent, pentru a se folosi de el mai târziu.

TEORIA RARITĂȚII CAPITALULUI, t. care susține că dobânda rezultă din raritatea capitalului. Această **t.** încearcă să demonstreze că o mare parte din acumulare se efectuează în vederea obținerii unui capital care să dea posibilitatea „de a se trăi din dobândă". În cazul în care

rata dobânzii se menține la un anumit nivel, ea determină creşterea economiilor, iar dacă rata dobânzii scade sub o anumită limită, economiile se micşorează, iar capitalul se consumă în mod treptat. Rezultă că dobânda influenţează acumularea capitalului şi deci raritatea acestuia.

TEORIA RISCULUI, t. care explică dobânda prin existenţa riscului de pierdere parţială sau totală a capitalului. **T.r.** nu este universal valabilă, deoarece unele credite sunt garantate cu valori materiale, ipoteci etc. Prin variantele sale, această **t.** consideră în final că rata dobânzii este determinată de oferta de economii şi de cererea de credite pentru investiţii.

TEORIA SPIRALEI INFLAŢIONISTE, concepţie care susţine că inflaţia este urmarea creşterii cheltuielilor de producţie, aceasta fiind determinată, la rândul său, de creşterea continuă a salariilor. Potrivit acestei **t.**, datorită satisfacerii revendicărilor muncitorilor în ce priveşte creşterea salariilor se înregistrează o ridicare a cheltuielilor de producţie şi, în consecinţă, o creştere a preţurilor; creşterea preţurilor are loc şi ca urmare a cererii sporite de mărfuri, determinată de creşterea salariilor nominale ale muncitorilor. Susţinătorii acestei **t.** omit să releve că urcarea sistematică a preţurilor are ca rezultat diminuarea puterii de cumpărare a salariilor, ceea ce practic înseamnă anularea efectelor creşterii anterioare a salariilor nominale, fapt ce determină salariaţii să recurgă la noi revendicări. Reluarea pe o treaptă superioară a cursei dintre preţuri şi salarii amplifică procesul inflaţiei. Drept remediu, exponenţii acestei **t.** susţin „necesitatea" suprimării cererii salariaţilor privind creşterea salariilor, şi, ca soluţie pentru frânarea procesului inflaţionist, propun îngheţarea salariilor. Se poate uşor observa că **t.s.i.** nu are un fundament real, că este falsă şi apologetică, deoarece inversează ordinea de cauzalitate a **inflaţiei** (v.). Creşterea preţurilor este practicată de către marile monopoluri sprijinite de state în scopul obţinerii unor profituri ridicate, diminuând puterea de cumpărare a populaţiei şi afectând deci nivelul de trai. Se ştie că majorările de salarii au loc numai după îndelungate negocieri şi confruntări violente cu marii proprietari, iar majorările respective compensează doar parţial scăderea salariului real. Or, creşterea din nou a preţurilor urmăreşte tocmai recuperarea profiturilor „afectate" de sporirea salariilor. Soluţia de „îngheţare a salariilor" în condiţiile inflaţiei este cu atât mai nedreaptă şi mai antisocială cu cât ea duce la înrăutăţirea condiţiilor de viaţă a populaţiei şi la creşterea profiturilor suplimentare.

TEORIA „STABILIZĂRII PUTERII DE CUMPĂRARE A BANILOR", t. al cărui conţinut pledează pentru crearea de largi posibilităţi de amestec al statului în operaţiunile monetare şi de credit. Această **t.** a fost emisă şi pusă în circulaţie în perioada când încă exista o strânsă legătură între valute şi aur şi când se mai spera că va avea loc restabilirea convertibilităţii valutelor. Acţiunile pentru „stabilizarea puterii" de cumpărare a banilor au luat o mare extindere în timpul crizei din 1921. Această **t.** a fost susţinută de I. Fisher, K. Snyder, G. Warren, W. King şi W. Mitchell. Dorind să creeze o economie fără crize, aceşti reprezentanţi, mai ales în perioada crizei economice din 1929-1933, au relevat necesitatea menţinerii preţurilor la un nivel „constant", afirmând că menţinerea sistemului economic este strâns legată de crearea imediată a unui etalon stabil al preţurilor; de asemenea, ei remarcau că oscilaţiile anterioare ale puterii de cumpărare a banilor duceau la crize de mare amploare, la mari zguduiri politice şi chiar la revoluţii. Adepţii acestei **t.** susţineau că lichidarea oscilaţiilor primejdioase ale nivelului preţurilor, ca principală cauză a crizelor economice, ar constitui metoda „eficientă" de preîntâmpinare a crizelor. Metoda transpunerii în viaţă a acestei teorii consta în observarea sistematică a nivelului preţurilor, a minimului de trai etc. cu ajutorul indicelui ponderat al preţurilor de consum. Acest indice se calcula pentru un întreg sortiment de mărfuri de consum şi trebuia să arate direcţia în care evoluau preţurile. Dacă, de exemplu – arăta I. Fischer – indicele preţurilor creşte, atunci pentru stabilizarea puterii de cumpărare a dolarului trebuie să crească în mod corespunzător conţinutul în aur al banilor şi invers. Pentru el, menţinerea „puterii de cumpărare" este egală cu societatea „fără crize".

Propunerile făcute de propovăduitorii acestei t. cu privire la modificarea conținutului metalic al unității monetare pentru menținerea prețurilor stabile sunt dovezi ale totalei neînțelegeri a rolului prețurilor în condițiile anarhiei producției, situație în care munca socială se repartizează între ramurile producției materiale pe baza acțiunii spontane a legii valorii, prin intermediul mecanismului oscilației prețurilor mărfurilor. Adepții t., prin ignorarea problemei valorii, demonstrează că nu au înțeles funcția banilor ca măsură a valorii și ca etalon al prețurilor.

TEORIA STATALĂ A BANILOR, variantă a **teoriei nominaliste a banilor** (v.) care urmărește să acrediteze ideea că banii sunt creați de stat, că statul determină valoarea lor, încercând să justifice astfel mașinațiile statelor în sfera circulației banilor. Reprezentantul principal al **t.s. a b.** a fost economistul german Knapp, care a negat caracterul de marfă al banilor, susținând că aceștia sunt o unitate de calcul care n-are nimic în comun cu marfa. Potrivit acestei t., banii n-ar fi o categorie economică, ci o categorie juridică, statul fiind forța atotputernică învestită cu dreptul de a transforma banii în orice alt obiect. Prin negarea funcției de măsură a valorii și prin afirmarea funcției de mijloc legal de plată ca funcție primordială a banilor se susține de fapt că banii cei mai perfecți sunt banii de hârtie. O variantă nouă a **t.s. a b.** a fost emisă de J. M. Keynes. **T.s. a b.** în toate variantele sale neagă legea valorii și caracterul de marfă al banilor. Dar banii, cum este cunoscut, nu au putut fi niciodată o creație a vreunei puteri de stat, ci au apărut spontan în procesul producției și al schimbului de mărfuri. Adepții t., negând valoarea și caracterul de marfă al banilor, se străduiesc de fapt să mascheze politica inflaționistă practicată de unele state.

TEORIA „STIMULĂRII PRIN BUGET", t. potrivit căreia economia se poate înviora nu prin lărgirea creditului, ci prin mijloacele bugetului statului, respectiv prin investițiile guvernamentale. **T. „s. prin b."** a dobândit o largă răspândire după criza economică mondială din 1929-1933, extinderea ei exprimând tocmai gradul înalt de contopire a oligarhiei financiare cu aparatul de stat. Viața a demonstrat însă că finanțarea prin buget nu este capabilă să biruie anarhia producției.

TEORIA SUBIECTIVĂ A VALORII, t., concepție economică potrivit căreia în explicarea valorii se are în vedere utilitatea bunurilor. Potrivit acestei t., mărfurile se schimbă în proporții diferite datorită deosebirilor existente în gradul lor de utilitate. În cazul în care un produs nu este util și deci nu este cerut pe piață, el nu are valoare. Dacă produsul este cerut, utilitatea marginală a ultimei unități folosite determină valoarea tuturor unităților existente din marfa respectivă.

TEORIA ȘCOLII MATEMATICE A VALORII, concepție economică potrivit căreia se au în vedere o serie de factori care determină atitudinea vânzătorilor și a cumpărătorilor. Această t. acordă o atenție deosebită cercetării și cuantificării raporturilor reciproce dintre fenomenele de pe piață, condițiilor care determină atât echilibrul dintre cerere și ofertă, cât și mărimea valorii exprimată în preț.

TEORIA UNIUNII VAMALE, bază teoretică a integrării economice a unor țări cu economie de piață, care examinează incidențele modificărilor intervenite între țările care au decis să formeze o zonă de comerț liber și să înlocuiască sau nu tarifele vamale naționale cu un tarif vamal comun față de terțele țări. În forma sa clasică, „pură", **t.u.v.** susținea gruparea țărilor cu scopul exclusiv de ajustare a taxelor vamale ca instrument al politicii comerciale și al politicii vamale protecționiste. Astăzi însă, taxele vamale sunt în frecvente cazuri mai puțin importante ca barieră comercială decât restricțiile de ordin cantitativ, valutare, decât programele naționale de subvenționare a unor ramuri ale economiei naționale sau a unor produse. **T.u.v.** cercetează crearea și funcționarea uniunii vamale din două puncte de vedere, și anume: aspecte legate de „bunăstare" și considerente de funcționare practică a uniunii, respectiv dacă crearea uniunii vamale conduce la ridicarea bunăstării țărilor membre sau ale lumii în ansamblu și dacă prin prisma mecanismului de

integrare se realizează coordonarea structurilor tarifare şi a politicilor financiare ale ţărilor membre. **T.u.v.** clasice se poate aplica atât unei zone de comerţ liber, în care se liberalizează comerţul între un număr limitat de ţări fără să fie adoptat un tarif vamal comun faţă de terţele ţări ori fără să aibă loc coordonarea politicilor economice, cât şi constituirea unei uniuni vamale, cum este cazul Uniunii Europene, care a reglementat aplicarea unui tarif vamal comun faţă de alte ţări, precum şi un pachet de politici comerciale comunitare care urmăresc dezvoltarea economică a ţărilor membre şi extinderea relaţiilor economice şi comerciale cu celelalte ţări. **T.u.v.** cercetează consecinţele taxelor vamale sub aspectul discriminării geografice. **T.u.v.** urmăreşte să dea un răspuns la întrebarea dacă formarea de uniuni vamale va avea ca efect sporirea, menţinerea neschimbată sau reducerea bunăstării ţărilor participante sau a bunăstării mondiale. Un alt reprezentant al acestei teorii, R. Lipsey, arată că minusurile sau plusurile pentru bunăstarea membrilor sau a tuturor ţărilor pot rezulta din: a) specializarea în producţie prin prisma costurilor comparative, de unde rezultă câştigul din comerţ; b) obţinerea de economii prin producerea de bunuri pe scară mai mare; c) modificări în raportul de schimb; d) restructurări impuse de eficienţa economică şi de creşterea concurenţei externe; e) schimbarea ritmului creşterii economice. Dintre aceste cerinţe, **t.u.v.** a cercetat cu precădere prima problemă, a doua şi a treia, neocupându-se de ultimele două. **T.u.v.** clasice datează de peste o sută de ani. În perioada postbelică ea a fost analizată şi formulată pe baze noi de către reprezentantul său Iacob Viner. **T.u.v.** susţine următoarele: ▪comerţul liber conduce la creşterea bunăstării mondiale; ▪o uniune vamală desfiinţează sau reduce taxele vamale şi, ca urmare, conduce la realizarea comerţului liber; ▪uniunea vamală conduce la creşterea bunăstării mondiale. Iacob Viner a subliniat că această argumentare nu este suficientă şi a susţinut că măsurarea efectelor statice ale constituirii unei uniuni vamale se poate face cu doi indicatori, şi anume: efectul de creare a comerţului şi efectul de deturnare a comerţului. Iacob Viner susţine că efectul de bunăstare are loc atunci când înlăturarea barierelor vamale din calea comerţului în cadrul uniunii vamale are ca rezultat un transfer de venit de la o sursă furnizoare scumpă la una ieftină în cadrul uniunii; când însă înlăturarea barierelor vamale din cadrul uniunii vamale ar rezulta în trecerea de la o sursă de furnizare a unei mărfi externă uniunii şi mai ieftină la o sursă de furnizare internă a uniunii şi mai scumpă, ar avea loc ceea ce Viner a denumit efectul de „deturnare" sau de „reorientare a comerţului". În acelaşi timp, Viner a constatat că, pe măsură ce economiile ţărilor membre ale uniunii vamale sunt mai asemănătoare şi mai competitive, cu atât este mai probabil să se producă efectul de creare, şi nu de deturnare a comerţului; dacă ţările membre produc mărfuri identice, înlăturarea reciprocă a barierelor vamale oferă un avantaj industriei din ţara ale cărei costuri de producţie sunt mai scăzute. Economistul J. E. Meade a subliniat că formarea unei uniuni vamale demonstrează că are loc o creştere netă a bunăstării economice, dacă economiile ţărilor membre sunt în mod real cât mai similare. **T.u.v.** relevă două consecinţe ale comerţului liber, şi anume: efecte ale producţiei şi efecte de consum. Prin abolirea taxelor vamale dintre ţările membre ale uniunii vamale cresc importurile de mărfuri din interiorul uniunii, fie pe seama producătorilor interni, fie pe seama unor factori din afara uniunii sau datorită ambilor. **T.u.v.** relevă că, dintre doi producători ai unei anumite mărfi, din interiorul uniunii vamale, beneficiază de avantaje acela care produce marfa mai ieftin. Dar dintre un producător din uniunea vamală care produce mai scump şi unul din afara uniunii care produce mai ieftin, beneficiază de avantaje primul, care nu suportă taxe vamale. **T.u.v.** se bazează pe abolirea taxelor vamale, pe comerţul liber, pe dezvoltarea economică, pe echilibrul general şi pe bunăstarea naţiunilor. Astăzi, **t.u.v.** nu se limitează numai la susţinerea desfiinţării taxelor vamale, ci se referă şi la integrarea monetară din cadrul uniunii vamale, deoarece, altfel, prin fluctuaţiile cursului valutar s-ar ajunge la efecte asemănătoare sau egale cu încasarea taxelor vamale sau cu acordarea de subvenţii la export. **T.u.v.** susţine în prezent că uniunea vamală poate funcţiona în condiţii optime numai atunci când între cursurile valutelor ţărilor membre se păstrează acelaşi raport de valoare. V. şi **taxă vamală; tarif vamal; uniune vamală.**

TEORIA „VALUTEI REGLEMENTATE", t. care susţine că prin reglementarea valorii de către guvern ar fi cu putinţă să se menţină o valută de hârtie stabilă, fără să fie legată de aur. Emiterea acestei teorii oglindeşte criza sistemului bazat pe etalonul aur şi încercările de a găsi şi de a folosi noi căi de organizare valutară. Aurul a fost „discreditat", au loc oscilaţii bruşte şi permanente ale valorii lui. Teoria nominalistă a banilor neagă valoarea obiectivă a aurului; J. M. Keynes a făcut o analiză amplă a etalonului aur, elaborând un proiect cu privire la „valuta reglementată". Împotriva sistemului bazat pe etalonul aur s-au formulat şi alte obiecţiuni, şi anume aceea că valuta aur este scumpă, că aurul în calitate de măsură a valorii este instabil, că aurul este insuficient, că aurul implică o anumită dependenţă politică faţă de ţările producătoare de aur, „automatismul" etalonului aur şi neconcordanţa lui cu sarcinile politicii monetare a statelor. În prezent, susţine J. M. Keynes, valoarea aurului nu mai depinde nici de condiţiile producerii lui, nici de cursul lirei sterline, ci numai de politica marilor bănci centrale. Din aceste motive, susţine J. M. Keynes, orice valută pe care o va adopta Anglia trebuie să fie o „valută reglementată", deoarece, faţă de etalonul aur, ea are avantajul că permite o activitate mai fructuoasă a băncilor privitor la influenţa lor asupra conjuncturii economice. Şi alţi adepţi ai acestei t. susţin că, o dată cu crearea „valutei reglementate", nu ar mai fi necesară menţinerea cotei de acoperire a bancnotelor şi nu ar mai trebui dirijată politica scontului, politică dăunătoare activităţii economice, prin care băncile de emisiune urmăreau să menţină aurul în mâinile lor ori să provoace afluxul acestuia. Introducerea „valutei reglementate" – susţin unii economişti – va face fără sens punerea de acord a taxei scontului cu „raportul de acoperire" şi va asigura dirijarea proceselor economice de importanţă primordială. **T.„v.r."** a mai fost susţinută şi de R. Hawtrey, J. Bellerby şi alţi economişti, care atribuiau băncilor un rol exagerat; se acredita ideea că acestea, exercitând cu ajutorul creditului o influenţă asupra nivelurilor preţurilor, ar putea dirija activitatea economică şi ar contribui, chipurile, la instaurarea unei „economii fără crize". Exponenţii **t.„v.r."** nu au înţeles sau au ignorat faptul că atâta vreme cât există economia de piaţă nu pot fi înlăturate oscilaţiile preţurilor şi crizele economice.

TEORIA „VALUTELOR CONDUCĂTOARE", t. care a apărut în condiţiile inegalităţii în drepturi a valutelor în decontările internaţionale în special după Al Doilea Război Mondial, când dolarul S.U.A. a ajuns într-o situaţie privilegiată comparativ cu valutele „închise" ale majorităţii ţărilor. Până la Primul Război Mondial, preschimbarea liberă a bancnotelor în aur şi baterea liberă a monedelor de aur asigurau egalitatea în drepturi a tuturor valutelor în decontările internaţionale. În aceste condiţii, era exclusă punerea problemei valutelor conducătoare, care şi-au făcut simţită prezenţa mai ales atunci când egalitatea în drepturi a valutelor pe baza baterii libere a aurului şi a convertibilităţii libere a semnelor valorii în metal preţios nu mai exista. Mai mulţi economişti, printre care J. H. Williams, L. Frazer, A. Hansen ş.a., au susţinut că singura cale de rezolvare a acestei probleme este soluţionarea ei potrivit principiului „ţărilor conducătoare" şi al „valutelor conducătoare", ceea ce însemna că valutele ţărilor mai slabe din punct de vedere economic urmau să fie dependente de valutele ţărilor puternice (dolarul şi lira sterlină). **T.„v.c."** urmăreşte de fapt promovarea principiului hegemoniei valutare, al „diplomaţiei şi hegemoniei dolarului".

TEORIE 1. Sistemul de idei conducătoare dintr-un anumit domeniu al ştiinţei. 2. Rezultatul unei experienţe generalizate a oamenilor, care cuprinde un ansamblu de cunoştinţe despre natură şi societate acumulate în cursul vieţii istorico-sociale.

TEORIE BURSIERĂ, ansamblul de argumente, principii şi modele care furnizează informaţii şi indicaţii asupra evoluţiei cursurilor valutare. În vederea explicării fluctuaţiilor de curs se poate ţine cont de situaţia politică, economică şi monetară, precum şi de datele statisticii. Ca urmare a efectului psihologic pe care îl exercită asupra climatului bursier, t.b. poate numai să faciliteze luarea deciziilor, însă nu suprimă riscul valutar.

TEORII REFERITOARE LA COSTUL FORMĂRII CAPITALULUI, t. care prin anumite argumente vor să explice dobânda prin abstinență. T. respective pleacă de la faptul că în timpul acumulării capitalului se renunță la o anumită parte din consumul care s-ar putea face imediat. În acest fel, se susține că formarea capitalului ar fi rezultatul abstinenței, iar dobânda ar constituit recompensa abstinenței respective. Unele t. asupra profitului își întemeiază argumentele pe factorul timp și relevă o lege psihologică considerată „naturală", în temeiul căreia este preferabil să te bucuri de un lucru în prezent decât să-l folosești în viitor. Aceste **t.** sunt susținute de I. Fisher, Böhm-Bawerk, Zeiter ș.a. Alte teorii, numite ale așteptării și sacrificiului, consideră capitalul ca o acumulare în timp a rezultatelor, o consecință a faptului că, sistematic, consumurile au fost amânate pentru un viitor îndepărtat cu scopul atingerii unui obiectiv al cărui cost este sacrificiul întreprinzătorului. Aceste teorii sunt susținute de Marshall și Mac Vane. **T.r. la c.f.c.** explică profitul și dobânda ca un cost, ca o recompensă pentru renunțarea la un bun actual, pentru a se folosi de el într-un viitor mai îndepărtat.

TERITORIU VAMAL, suprafața de teren a unei țări, delimitată prin frontiere vamale, pe care este în vigoare și se aplică aceeași legislație și același regim vamal. De regulă, **t.v.** coincide cu teritoriul politic al statului. Pe litoralul mării, frontierele vamale pot să coincidă cu linia coastei sau, pentru a ușura controlul vamal, poate să fie extinsă până la limita apelor teritoriale. Există însă și situații când **t.v.** este mai mic sau mai mare decât teritoriul statului național. De pildă, dacă două sau mai multe state se înțeleg să formeze împreună o uniune vamală sau o zonă de comerț liber, **t.v.** cuprinde în fapt teritoriul statelor respective. În acest caz are loc o extindere a **t.v.** Extinderea **t.v.** are loc în cele mai multe cazuri sub forma uniunii vamale. Există însă cazuri în care unele state hotărăsc ca anumite localități, zone, porturi etc. să fie excluse de la aplicarea normelor vamale, situație în care are loc o restrângere a **t.v.** Statul poate fixa frontiera vamală și mai retrasă spre uscat de la țărmul mării sau de la malul apelor exterioare, atunci când unele drumuri de coastă sau ape interioare sunt excluse din teritoriul vamal. Restrângerea **t.v.** presupune deci exceptarea unei părți din teritoriul țării de la dispozițiile stabilite pentru acesta. Restrângerea **t.v.** se poate realiza prin înființarea de porto-franco, zone libere, antrepozite vamale, zone de tranzit, zone de prelucrare industrială, perimetre libere etc. În România, organele de specialitate exercită controlul vamal și asupra apelor teritoriale. **V. și regim vamal; tarif vamal; uniune vamală.**

TERITORIU VAMAL UNIC, suprafața de teren a țărilor membre ale Uniunii Europene, care constituie o uniune vamală cu caracter închis. Statele membre au eliminat taxele vamale, precum și restricțiile cantitative cu privire la importul și la exportul de mărfuri, stabilind un tarif vamal unic și o politică comercială comună față de alte țări. Cuantumul taxelor vamale din tariful vamal comun s-a stabilit, de regulă, ca o medie aritmetică a taxelor vamale naționale care erau în vigoare în momentul intrării în U.E. Comerțul cu mărfuri industriale se realizează pe baza liberei concurențe. Pentru importul de mărfuri din terțe țări, nivelul mediu al taxelor vamale practicate de țările membre ale U.E. este mai scăzut decât în alte țări.

TERMEN 1. Dată fixată în prealabil pe baza unei tranzacții, legi, hotărâri, decizii sau dispoziții anterioare, până la care se efectuează o plată, se execută o obligație, se înfăptuiește o acțiune, un obiectiv. **2.** Interval de timp stabilit în cadrul căruia trebuie să se înfăptuiască un anumit obiectiv. **3.** Eveniment viitor și sigur de care depinde exercițiul sau sfârșitul unui drept. După cum începe sau se sfârșește exercițiul dreptului, termenul poate fi: **suspensiv**, când dreptul nu este contestat, ci este numai amânat exercițiul lui; **rezolutoriu** sau **extensiv**, când se pune capăt dreptului pe viitor, și nu pe trecut; **peremptoriu**, când un act poate fi îndeplinit numai până la împlinirea termenului; **cominatoriu**, când nerespectarea termenului atrage după sine anularea actului și decăderea din exercițiul dreptului. ❖ **T. de acceptare**, timp exprimat în zile, în care

unitățile economice își exprimă acordul pentru plata prin virament a mărfurilor achiziționate de la alte unități. **T. de a.** se stabilesc de către unitățile bancare împreună cu unitățile economice, în urma examinării temeinice a fiecărei situații în parte, astfel încât unitățile cumpărătoare să aibă timpul necesar pentru recepția și verificarea respectării de către furnizori a clauzelor contractuale și să accelereze decontările. În vederea acceptării plății mărfurilor, unitățile cumpărătoare sunt avizate de bancă în ziua primirii documentelor de la furnizor sau cel mai târziu a doua zi. Avizarea se face prin predarea documentelor la ghișeul băncii reprezentantului cumpărătorului sau prin remiterea recomandată a documentelor către unitatea cumpărătoare. **T. de a.** începe să curgă din ziua următoare avizării. Dacă în limitele acestui **t.** cumpărătorul nu prezintă un refuz de plată a mărfurilor, decontarea documentelor respective se operează automat de către bancă. ❖ **T. de decădere,** dată până la care titularul unui drept își poate exercita drepturile prevăzute de lege sau de contract. ❖ **T. de garanție,** perioadă determinată în care vânzătorul (pe cheltuiala sa) garantează cumpărătorului menținerea proprietăților de utilizare declarate ale produsului, în condițiile de manipulare, transport, păstrare și utilizare stipulate în contract. **T. de g.** este precizat fie printr-o dată calendaristică, fie în unități de timp (zile, luni, ani) care curg de la data fabricației sau de la data începerii utilizării produsului. **T. de g.** se înscrie obligatoriu pe materialele de suport ale produsului, inclusiv pe ambalaje. În perioada de garanție, vânzătorul este răspunzător atât de calitatea produsului (inclusiv de viciile ascunse) și de cea a materialelor folosite pentru fabricarea lui, cât și de caracteristicile produsului prevăzute în contract. Pentru o serie de produse, cum sunt mașinile, echipamentele, utilajele, mărfurile industriale de larg consum etc., **t. de g.** este esențial și se prevede în mod expres în contractul de vânzare-cumpărare. În cazul unor produse de folosință îndelungată, agentul economic producător se obligă să efectueze, pe spezele sale, reparații sau chiar să livreze alte produse în loc dacă produsele vândute inițial și-au pierdut parțial sau integral proprietățile de utilizare în limitele **t. de g.** Producătorul este obligat să organizeze activitatea de service, care are menirea să asigure proprietățile produselor aflate în garanție. Modalitățile de adresare a reclamațiilor în cadrul termenului de garanție sunt prevăzute în prospectele și ambalajele care însoțesc produsele. De asemenea, obligații față de clienți își asumă și unitățile care execută reparații și întreținere în perioada ulterioară **t. de g.** Încălcarea obligațiilor asumate de producător sau de executant în **t. de g.** atrage răspunderea patrimonială. Comportamentul agentului economic producător (executantului) în **t. de g.** reprezintă în același timp o componentă a reputației firmei. ❖ **T. de grație,** interval de timp scurt, exprimat de regulă în zile, cu care practic se poate prelungi – pe baza unei hotărâri judecătorești – termenul de plată prevăzut în polițe, în titluri de credit, termenul de plată a despăgubirilor de asigurări etc. De asemenea, **t. de g.** cuprinde și perioada în care împrumutatul are dreptul să nu restituie rate din împrumutul primit de la bancă și nici dobânda aferentă. **T. de g.** este legiferat sub diferite forme în majoritatea țărilor de pe glob. **V. și zile de grație.** ❖ **T. de păsuire, t.** pe care societatea de asigurări îl poate acorda după expirarea datei la care asigurații trebuia să achite ratele de primă scadente la o asigurare facultativă, pentru plata ratelor de primă restante, pentru ca raporturile de asigurare să poată continua și deci să nu fie reziliat contractul de asigurare. ❖ **T. de plată a veniturilor bugetare,** data până la care o persoană fizică sau juridică plătește bugetului statului sumele datorate. **T.** stabilite potrivit normelor de instituire a veniturilor bugetare pentru un an bugetar pot fi **unice** sau **periodice.** În primul caz, impozitul se plătește integral, la o singură dată, iar în cel de al doilea caz se plătește în rate, la mai multe termene de plată. La fixarea termenelor de plată se au în vedere atât perioada de realizare a veniturilor din care se plătesc impozitele, cât și necesitatea de a se asigura alimentarea continuă a bugetului statului cu mijloace bănești suficiente, judicios dimensionate, pentru a nu se lăsa mijloacele bănești cuvenite bugetului de stat prea mult timp la dispoziția întreprinderilor, nedându-se astfel posibilitatea constituirii de pasive stabile prea mari. Stabilirea precisă a **t. de p.** constituie una dintre condițiile esențiale care fac ca plătitorul să știe

precis cât datorează statului şi când trebuie să plătească impozitul. ❖ **T. de prescripţie,** perioadă stabilită de lege pe parcursul căreia trebuie exercitat un anumit drept la acţiune ori trebuie îndeplinit un act de executare silită pe baza unui titlu obţinut sub sancţiunea stingerii acestor drepturi sau în timpul căreia trebuie să se exercite posesiunea asupra unui bun, potrivit prevederilor legii, spre a se dobândi dreptul de proprietate asupra lui. ❖ **T. de rambursare a împrumutului,** principiu de bază al creditului, potrivit căruia, la scadenţa stabilită, împrumutul trebuie rambursat. T. de r. se stipulează în contractul de împrumut şi se garantează cu titluri de credit – **cambie** (v.), **bilet la ordin** (v.), **trată acceptată** (v.) etc. De regulă, t. de r. se stabileşte în momentul acordării împrumutului, dar se poate stabili şi ulterior. Uneori, o anumită perioadă este exclusă din calcularea duratei de folosire a împrumutului; aceasta poartă numele de **„perioadă de graţie"** (v.). T. de r. poate fi unic pentru întregul împrumut sau eşalonat în rate (tranşe). Prin acordul părţilor contractante, t. de r. poate fi prelungit. T. de r. sunt de o mare varietate. Astfel, ele pot fi foarte scurte (24 de ore, care se folosesc între bănci pe pieţele monetare) sau pot ajunge până la 40-50 de ani în cazul construcţiilor de locuinţe. T. de r. a î. pot fi scurte (până la un an), mijlocii (2-5 ani) şi lungi (peste 5 ani). ❖ **T. de valabilitate,** dată până la care o marfă îşi păstrează nealterate proprietăţile fizico-chimice şi poate fi consumată. ❖ **T. extinctiv,** t. la împlinirea căruia obligaţia se stinge pentru viitor, dar se menţin efectele produse până în momentul împlinirii lui. T. e. poate fi legal sau convenţional; el poate fi modificat pe cale legislativă sau prin acordul de voinţă al părţilor. ❖ **T. suspensiv,** t. până la împlinirea căruia executarea obligaţiei este suspendată. T.s. amână executarea obligaţiei.

TERMEN DE RECUPERARE A INVESTIŢIILOR, v. **DURATA DE RECUPERARE A INVESTIŢIEI.**

TERMENUL ASIGURĂRII, data (anul, luna, ziua, ora) la care expiră valabilitatea contractului pentru o asigurare facultativă şi la care încetează răspunderea societăţii de asigurări. V. şi **durata asigurării.**

TERŢI, diferite persoane fizice şi juridice care n-au participat la încheierea unui contract şi care nu dobândesc drepturi şi obligaţii determinate de contractul respectiv.

TERŢUL PĂGUBIT, persoană fizică sau juridică prejudiciată de către un asigurat. T.p. este frecvent întâlnit în **asigurările de răspundere civilă** (v.) şi este despăgubit de către societatea de asigurări.

TESTAMENT, act juridic unilateral (revocabil cât timp testatorul este în viaţă), gratuit, personal şi solemn, prin care o persoană îşi exprimă dorinţele ce urmează a fi îndeplinite după data când nu va mai fi în viaţă şi, în mod deosebit, în legătură cu transmiterea averii sale. T. îl pot face numai persoanele care nu sunt oprite de lege. Şi minorul de 16 ani poate dispune prin testament, însă numai pentru jumătate din bunurile de care, potrivit legii, poate dispune persoana majoră. T. este un act solemn, deoarece trebuie făcut numai într-o formă dintre cele trei prevăzute de lege, şi anume: **olograf,** ceea ce înseamnă că trebuie scris în întregime, semnat şi datat de testator; **autentic,** adică făcut prin notariat; **mistic,** aceasta însemnând că trebuie semnat de testator, pus într-un plic sau strâns sub formă de sul, sigilat şi prezentat notarului, care încheie pe plic sau pe sul un proces-verbal de autentificare. Cuvântul „mistic" înseamnă secret, întrucât notarul nu ia cunoştinţă de conţinutul t., ci doar îl întreabă pe testator dacă t. respectiv constituie voinţa lui exprimată în mod liber. T. este numai scris; el nu poate fi oral. T. este un act unilateral, deoarece el exprimă voinţa unei singure persoane. Legea interzice ca două sau mai multe persoane să testeze prin acelaşi act, fie una în favoarea alteia, fie ambele în favoarea unei alte persoane. De pildă, doi

soți nu-și pot face reciproc t. prin același act. T. este un act revocabil, deoarece testatorul poate să-l retracteze sau să-l modifice oricând. Testatorul poate revoca t. fie în mod expres, respectiv declarând aceasta printr-un alt t. sau act autentic posterior, fie în mod tacit, prin întocmirea unui alt t. către o altă persoană. Revocare tacită este și distrugerea materială a t. olograf. Dacă există mai multe t. care se referă la același bun, este valabil și eficient numai ultimul, care de fapt le revocă pe toate cele precedente. Revocarea t. se poate face și după moartea testatorului, de către moștenitorii acestuia, pe cale judecătorească, în următoarele două cazuri: a) când legatarul (beneficiarul t.) n-a îndeplinit sarcina impusă eventual de testator; b) când legatarul a dat dovadă de ingratitudine față de testator, atentând la viața lui sau afectându-i grav memoria. T. este și un act personal, deoarece el trebuie făcut numai de testator în persoană, neputând fi făcut prin mandatar. Dacă testatorul nu știe carte, el trebuie să se prezinte la notariat și să încheie un t. autentic. T. este un act care conține legate, adică dispoziții concrete cu privire la bunurile testate. Legatele sunt de trei feluri: **universale**, când testatorul lasă unei persoane întreaga sa avere mobilă și imobilă; **cu titlu universal,** atunci când testatorul lasă fie o fracțiune din întreaga sa avere, fie toate bunurile mobile, fie toate bunurile imobile, fie numai o parte din bunurile sale mobile sau imobile, fără însă a le identifica sau a le individualiza; **particular,** în situația în care testatorul lasă un bun sau mai multe bunuri determinate unuia sau mai multor beneficiari. De regulă, fiecare cetățean are dreptul să dispună în mod liber de bunurile care sunt proprietatea sa, fie prin acte cu titlu oneros (prin vânzare), fie prin acte cu titlu gratuit (testament, donație). Cu toate acestea, dreptul de a face testament sau donație este limitat de legislație în favoarea unor anumiți moștenitori, care au dreptul să reclame și să primească la decesul testatorului o anumită parte din averea acestuia, care este prevăzută de lege și care se numește **rezervă.** Partea din avere care depășește rezerva, adică partea de care fiecare cetățean poate dispune fără nici o restricție, se numește **cotitate disponibilă.** Moștenitorii rezervatari sunt descendenții (copiii), ascendenții privilegiați (tatăl și mama) și soțul supraviețuitor. Rezerva descendenților și ascendenților variază în raport cu numărul lor. Dacă de pe urma decedatului a rămas un singur copil, rezerva reprezintă jumătate din masa succesorală, dacă au rămas doi copii, rezerva reprezintă două treimi, iar dacă au rămas mai mulți copii, rezerva succesorală reprezintă trei pătrimi. Rezerva părinților reprezintă jumătate din averea succesorală, dacă ambii sunt în viață, și un sfert, dacă numai unul dintre ei este în viață. Rezerva soțului supraviețuitor este de jumătate din ceea ce ar fi moștenit dacă decedatul (testatorul) n-ar fi făcut liberalități, respectiv testament sau donație. În cazul în care la moartea testatorului n-au rămas moștenitori rezervatari, atunci testamentul (donația) va rămâne așa cum a fost făcut, ceilalți moștenitori (frații, surorile, bunicii, unchii și verii primari ai persoanei decedate) neavând dreptul de a se plânge împotriva testamentului sau donației. Prin urmare, orice persoană are libertatea deplină de a dispune de averea sa prin acte cu titlu oneros (vânzări), precum și libertatea deplină de a dispune prin acte cu titlu gratuit (testament, donație), atunci când nu există moștenitori rezervatari. Din cele de mai sus nu trebuie să se înțeleagă că o persoană care are copii, părinți sau soție (soț) nu va putea face testament sau donație decât în limita cotității disponibile. O asemenea situație nu este practic posibilă pentru că persoana n-ar putea prevedea nici ce avere va avea în momentul decesului și nici ce moștenitori rezervatari vor mai fi în viață la data decesului. Deci orice persoană va putea dispune nestingherit, prin testament sau donație, de întreaga sa avere sau de o parte din ea, fără ca vreunul dintre eventualii moștenitori rezervatari să poată obiecta. Această reglementare se datorează faptului că numai la data decesului testatorului (donatorului) și în funcție pe de o parte de moștenitorii rezervatari rămași, iar pe de altă parte de averea existentă la acea dată se va stabili dacă și în ce măsură prin testament sau donație s-a încălcat rezerva. Persoanele care beneficiază de un testament dobândesc proprietatea bunurilor testate din momentul morții testatorului. Aceste persoane intră în posesia bunurilor numai după ce le-au fost predate de către moștenitorii rezervatari – dacă există asemenea moștenitori – de către ceilalți moștenitori

legali sau, în cazul legatarilor cu titlu universal şi particular, de către legatarul universal. În cazul în care toţi aceştia nu predau bunurile de bună voie, persoanele care beneficiază de testament se pot adresa cu acţiune în justiţie. Sunt şi cazuri în care, pentru a asigura traducerea în fapt a voinţei sale, testatorul însărcinează prin testament pe una sau mai multe persoane cu executarea lui, persoana, respectiv persoanele desemnate numindu-se **executori testamentari**. În afară de revocare, **t.** poate fi şi **nul** în următoarele cazuri: ▪**t.** a fost întocmit cu nerespectarea condiţiilor legale (**t.** olograf nedatat este nul); ▪incapacitatea testatorului şi viciile de consimţământ; ▪testarea unui bun cu condiţia ca legatarul (persoana beneficiară de **t.**) să nu-l poată înstrăina, iar la decesul său să-l transmită unui al treilea beneficiar desemnat de testator. Cele mai frecvente cazuri de caducitate a **t.** sunt: ▪moartea legatarului înainte de a primi testamentul; ▪pierderea bunului testat. T. poate fi autentificat la oricare notariat. ❖ **T. autentic, t.** ordinar, autentificat de către organul de stat competent (notariat). De asemenea, este **t.a.** şi dispoziţia de ultimă voinţă cuprinsă într-un act autentic care are alt obiect, dacă actul respectiv este autentificat de organul competent. ❖ **T. comun, t.** care cuprinde dispoziţiile de ultimă voinţă ale ambilor soţi. ❖ **T. conjunct, t.** prin care două sau mai multe persoane, folosind acelaşi înscris, testează reciproc una în favoarea celeilalte sau toate împreună în favoarea alteia. **T.c.** este interzis de lege. ❖ **T. ordinar, t.** obişnuit la întocmirea căruia se cer îndeplinite anumite condiţii de fond şi de formă. **T.o.** cuprind: **t.** olograf, **t.** autentic şi **t.** mistic (secret). ❖ **T. privilegiat, t.** autentic întocmit într-o formă simplificată de către persoane care se află în situaţii excepţionale prevăzute de lege. Acest **t.** este valabil numai dacă testatorul a decedat în împrejurarea excepţională respectivă. **T.p.** cuprind: **t.** militarilor, **t.** în caz de epidemie, **t.** maritim. ❖ **T. maritim, t.** privilegiat întocmit în timpul unei călătorii pe mare de către un membru al echipajului vasului sau de către un călător, în faţa căpitanului vasului sau a înlocuitorului acestuia, asistat de ofiţerul de bord. **T.m.** se întocmeşte în două exemplare semnate de testator şi de căpitanul vasului. ❖ **T. olograf, t.** care, în întregimea sa, este scris în mod direct, datat şi semnat de mâna testatorului. ❖ **T. oral, t.** făcut prin viu grai, cunoscut încă de pe timpul romanilor. În ţara noastră sunt admise în prezent numai **t.** în formă scrisă. ❖ **T. în caz de epidemie, t.** privilegiat care se întocmeşte într-un loc izolat din cauza unei epidemii şi în lipsa unui organ de stat competent. T. se semnează de testator şi de un reprezentant al autorităţilor locale şi se datează. ❖ **T. militarilor, t.** privilegiat întocmit de către militari sau persoane asimilate acestora, aflate într-o situaţie excepţională de război. **T.m.** se întocmeşte în faţa ofiţerului comandant al unităţii şi se semnează de către testator, de comandantul unităţii şi se datează.

TESTATOR, persoană care a întocmit un testament.

TEZAUR 1. Cantitate mare de monede, metale preţioase, bijuterii, pietre preţioase şi alte obiecte de preţ aflate într-un anumit loc. **2.** Totalitatea metalelor preţioase, a efectelor etc. care se află în depozitul unei bănci de emisiune sau de care dispune un stat la un moment dat. **3.** Locul unde se păstrează depozitele de metale preţioase, bani sau efecte ale statului sau ale unei bănci (visterie). **4.** Totalitatea aurului şi a altor metale preţioase, efecte etc. care se găsesc în depozitul unei bănci de emisiune şi care constituie acoperirea biletelor de bancă puse în circulaţie. **5.** Tot ceea ce este considerat foarte preţios, ceea ce este foarte iubit şi preţuit, ceea ce este o comoară. **V.** şi **visterie.**

TEZAUR PUBLIC, persoană abstractă care desemnează statul în calitatea sa de casier şi bancher. În calitate de casier, **t.p.** încasează veniturile statului şi eliberează sumele băneşti necesare efectuării cheltuielilor publice. Dacă veniturile statului încasate sunt mai mici decât plăţile, se folosesc emisiunile de bonuri de tezaur. În calitate de bancher, **t.p.** deschide conturi curente sau de disponibilităţi, în care îşi păstrează resursele băneşti diferite organisme publice (judeţe, municipii, oraşe, comune) sau instituţiile de stat (casele de depozit şi altele).

TEZAURAR (VISTIERNIC) 1. Funcţionar, gestionar, persoană care primeşte, păstrează şi eliberează banii statului. 2. Custodele unui tezaur.

TEZAURIZARE 1. Sustragere din circulaţie a mijloacelor băneşti confecţionate din aur, a diferitelor valute sau creanţe. 2. Acumulare de aur, argint, bijuterii, pietre preţioase, valută de către persoane particulare sau agenţi economici. 3. Acumulare de bani, cu deosebire bani de aur sau argint, pentru o perioadă mai îndelungată, cu un scop anumit. Banii tezaurizaţi nu pot să producă alţi bani, nu produc nici bunuri, ci în cel mai bun caz reprezintă o acumulare potenţială, însă neproductivă, inertă, fără folos. T. de mari proporţii ca formă a avariţiei a fost stigmatizată în literatura română şi străină. Dorinţa febrilă de a acumula aur a aparţinut nu numai unor persoane particulare, ci şi unor comunităţi. Setea de aur a condus la distrugerea unor întregi civilizaţii. Amplificarea proporţiilor t. aurului, valutelor etc. are o influenţă negativă asupra dezvoltării economiei naţionale, deoarece scoate din procesul de producţie importante capitaluri, subminând acoperirea valutei în condiţii de stabilitate.

TICHET, imprimat cu regim oficial, emis de anumite unităţi şi organizaţii, care conferă posesorilor anumite drepturi.

TICHET DE ASIGURARE OBLIGATORIE DE RĂSPUNDERE CIVILĂ AUTO, document care confirmă plata primei de asigurare şi existenţa asigurării obligatorii de răspundere civilă auto pentru pagube produse prin accidente de autovehicule. Acest document se eliberează anual de către societăţile de asigurări autorizate să practice această asigurare, o dată cu plata primei de asigurare. Tichetul cuprinde: denumirea societăţii de asigurări, codul fiscal al societăţii, numărul tichetului, numele, prenumele şi domiciliul asiguratului, tipul şi numărul de înmatriculare al autovehiculului, durata de valabilitate a asigurării, semnătura emitentului.

TICHET DE CREDIT (engl. „credit card"), înscris, document în care sunt înscrise datele necesare pentru identificarea proprietarului. Pe baza t. de c., titularul poate obţine de la orice magazin sau unitate prestatoare de servicii anumite bunuri sau/şi servicii fără plată imediată, la simpla prezentare a t. de c. şi la semnarea facturii. T. de c. este nominativ şi netransmisibil şi poate fi emis de bănci şi de alte entităţi la care titularul are cont. La sfârşitul fiecărei luni, titularul primeşte de la bancă un extras de cont în care se prevăd operaţiunile efectuate. Banca plăteşte sumele respective unităţilor comerciale şi celor prestatoare de servicii. T. de c. se foloseşte pe scară largă în S.U.A.

TICK, treaptă de cotaţie la bursă. V. şi **cotare; cotă a bursei.**

TIMBRU, imprimat de dimensiuni mici, emis de către stat sau de alte instituţii autorizate, care, prin anulare pe diferite acte sau documente, le conferă acestora un caracter oficial; reprezintă plata unui impozit sau a unei taxe. T. pot fi comemorative, tipărite ocazional pentru comemorarea anumitor evenimente, **fiscale**, emise de Ministerul Finanţelor, suma lor reprezentând echivalentul diferitelor taxe ce se încasează la bugetele locale, şi **seci,** care sunt imprimate în relief pe hârtie şi întăresc valoarea actelor pe care sunt aplicate.

TIMBRUL ARTELOR PLASTICE, t. care are o valoare de 0,5% din preţul de vânzare al operei de artă şi care se adaugă la acest preţ.

TIMBRUL CINEMATOGRAFIC, t. în valoare de 2% din preţul unui bilet de cinema şi care se adaugă la acest preţ. T.c. se aplică pe fiecare bilet vândut la spectacolele cinematografice şi se adaugă la preţul de vânzare a biletului.

TIMBRUL FISCAL, formă de impozitare care constă în aplicarea de timbre preachitate pe diferite documente legale, comerciale etc. **T.f.** pot fi evaluate ad valorem sau în mod particular. De regulă, **t.f.** este calculat ca un anumit procent din valoarea tranzacției.

TIMBRUL FOLCLORIC, t. în valoare de 5% din prețul unui bilet și de 2% din prețul fiecărui disc, fiecărei tipărituri, casete video și audio folclorice înregistrate și care se adaugă acestor prețuri. **T.f.** se aplică pe fiecare bilet vândut la spectacolele organizate în țară și se adaugă la prețul de vânzare al biletului.

TIMBRUL JUDICIAR, t. ce se aplică acțiunilor, cererilor, actelor și serviciilor de competența tuturor instanțelor judecătorești, Ministerului Justiției și instituțiilor subordonate acestui minister, precum și actelor notariale ce se îndeplinesc de către notarii publici. **T.j.** se imprimă la cererea și sub controlul Ministerului Justiției, este mobil și are valori de 500, 1 000, 5 000 și 10 000 de lei. Sunt exceptate de la plata **t.j.** cererile introduse de persoanele care se consideră vătămate în drepturile lor printr-un act administrativ sau prin refuzul nejustificat al unei autorități administrative de a le rezolva cererea referitoare la un drept recunoscut de lege, prin care s-a solicitat și repararea pagubei suferite, pentru care **t.j.** reprezintă 500 sau 1 000 de lei. Răspunderea pentru realizarea emisiunilor și circulația **t.j.**, ca și pentru gestionarea fondurilor obținute revine Ministerului Justiției. Vânzarea **t.j.** se face de către instanțele judecătorești, instituțiile subordonate Ministerului Justiției, notarii publici sau unitățile autorizate să vândă timbre fiscale, pe bază de convenție, cu un comision de până la 5% din valoarea timbrului. Sumele încasate din vânzarea **t.j.** constituie venituri ale bugetului de stat și se cuprind distinct în bugetul Ministerului Justiției. Disponibilitățile de la finele anului se reportează pe anul următor pentru a fi cheltuite cu aceeași destinație. Cheltuielile necesare pentru realizarea primei emisiuni a **t.j.** de până la 25 de milioane de lei se acoperă din fondul de rezervă bugetară aflat la dispoziția guvernului. În fond, veniturile încasate din vânzarea **t.j.** se folosesc pentru buna funcționare a judecătoriilor, tribunalelor, curților de apel, Curții Supreme de Justiție, precum și pentru administrarea justiției prin organul de specialitate al administrației publice centrale, pentru achiziționarea de publicații și lucrări de specialitate din țară și din străinătate, de sisteme moderne de informatizare, precum și pentru acordarea de stimulente pentru magistrați, asimilații acestora și personalul auxiliar. Cererile pentru care se datorează **t.j.** nu se primesc și nu se înregistrează dacă nu sunt timbrate în mod corespunzător. **V. și timbru.**

TIMBRUL LITERAR, t. în valoare de 2% din prețul de vânzare al unei cărți și care se adaugă la acest preț.

TIMBRUL MUZICAL, t. în valoare de 5% din prețul unui bilet și de 2% din prețul fiecărui disc, fiecărei tipărituri, casete video și audio înregistrate, cu caracter muzical, altele decât cele folclorice, și care se adaugă la aceste prețuri.

TIMBRUL TEATRAL, t. în valoare de 5% din prețul unui bilet și care se adaugă la prețul biletului. **T.t.** se aplică pe fiecare bilet vândut la spectacolele teatrale organizate în țară.

TIMP DE ROTAȚIE, timpul în care fondurile unităților economice trec prin stadiile de aprovizionare, producție și desfacere. **T. de r.** este constituit din **timpul de producție și timpul de circulație. Timpul de producție** cuprinde numărul de zile în care materiile prime, semifabricatele se află sub forma stocurilor de materii prime, materiale, semifabricate și se găsesc în procesul de prelucrare în secțiile de producție, precum și perioadele de întrerupere a procesului de producție. Timpul de muncă și cel de întrerupere a procesului de producție formează împreună durata ciclului de fabricație. **Timpul de circulație** cuprinde numărul de zile necesar transformării produselor

finite în lichidități (bani), precum și transformării acestora în noi stocuri de materii prime, materiale etc. În timpul de rotație au loc blocări de valori materiale cărora le corespund anumite fonduri bănești.

TIMPUL DE MUNCĂ, durata stabilită prin lege, dintr-o zi sau dintr-o săptămână, în care persoana angajată este obligată să efectueze munci în cadrul contractului individual de muncă. **T. de m.** se împarte în două categorii: timpul care se încadrează în programul normal de muncă și timpul peste programul (durata) normal de lucru. Timpul normal de muncă este stabilit pentru munca desfășurată în cursul zilei sau pentru munca prestată în timpul nopții. Constituția României prevede la art. 38 că „durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore". Durata normală a programului de lucru se realizează prin săptămâna de lucru de 5 zile, ceea ce reprezintă 40 de ore pe săptămână. În condiții speciale, ziua de muncă poate fi sub 8 ore, iar săptămâna sub 40 de ore. Timpul peste programul normal de lucru poate cuprinde: ore suplimentare; orele prestate în scopul asigurării desfășurării normale a activității unității; timpul care, prin specificul său, nu se poate încadra în programul normal de lucru. În România, ziua de muncă de 8 ore a fost reglementată pentru prima oară prin Legea nr. 45 din 13 aprilie 1928, care se referea la ocrotirea muncii minoritarilor și a femeilor și la durata muncii. Durata zilei de muncă de 8 ore asigură desfășurarea normală a procesului de producție și a celorlalte activități. În același timp, cele 8 ore de muncă zilnică răspund cerințelor biologice, materiale, sociale și spirituale ale salariaților și cooperatorilor; în funcție de evoluția dezvoltării economice și sociale a țării, numărul de ore al zilei de muncă poate fi redus. În cazuri speciale, ca urmare a condițiilor de muncă și pentru a se asigura protecția corespunzătoare a salariaților, ziua de muncă se reduce sub 8 ore. Pentru tinerii sub 16 ani, durata **t. de m.** este de 6 ore pe zi, fără scăderea salariului. Dacă mamele salariate nu doresc să beneficieze de concediul plătit pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la un an, în cursul programului de lucru au dreptul la pauze pentru alimentarea și îngrijirea copilului, de câte o jumătate de oră, la intervale de cel mult 3 ore. La pauzele respective se adaugă și timpul necesar deplasării dus și întors la și de la locul unde se află copilul. Întregul timp acordat pentru alăptare, inclusiv deplasările, nu poate depăși 2 ore zilnic. Pauzele se acordă până când copilul împlinește vârsta de 9 luni și, pe baza recomandărilor medicale, se poate prelungi până la 12 luni pentru copiii prematuri, distrofici. Reducerea programului de lucru și pauzele respective se includ în timpul de muncă, nu afectează salariul și nici alte drepturi materiale ale salariatelor. În același timp, femeile care au în îngrijire copii în vârstă de până la 7 ani pot lucra cu o jumătate de normă fără să li se afecteze drepturile ce decurg din calitatea de salariat, cum este, de pildă, **concediul de odihnă** (v.). Salariații care lucrează în condiții deosebite, vătămătoare, grele sau periculoase beneficiază de reducerea **t. de m.** sub 8 ore pe zi, fără să fie afectate salariul și vechimea în muncă. Reducerea programului de lucru sub 8 ore pe zi se face pe baza următoarelor criterii: ▪natura factorilor nocivi fizici, chimici sau biologici și acțiunea lor asupra organismului; ▪intensitatea acțiunii factorilor nocivi sau asocierea lor; ▪durata de expunere la acțiunea factorilor nocivi; ▪existența unor condiții de muncă ce necesită un efort fizic mare; ▪condiții de muncă ce implică o solicitare nervoasă deosebită, atenție foarte încordată, concentrare intensă și un ritm intens de lucru; ▪condiții de lucru care necesită o suprasolicitare nervoasă; ▪un nivel ridicat al morbidității; ▪alte condiții ce uzează prematur organismul. Reducerea timpului normal de muncă și categoriile de personal care beneficiază de acest program se stabilesc prin contractul colectiv de muncă la nivel de ramură, grupuri de unități, unități și instituții. Munca în timpul nopții este aceea care se prestează între orele 22 și 6, cu o abatere în plus sau în minus de o oră. Durata muncii prestate în timpul nopții este mai mică cu o oră decât durata muncii prestate în timpul zilei. Nu pot fi obligați să presteze muncă în timpul nopții tinerii în vârstă de sub 18 ani și femeile gravide începând cu luna a șasea de sarcină, precum și cele care alăptează. În timpul nopții, munca femeilor în unitățile industriale este

admisă numai în următoarele situații: ▪dacă femeile îndeplinesc funcții de conducere sau funcții cu o răspundere deosebită; ▪dacă femeile lucrează în servicii medico-sanitare sau de asistență socială; ▪în cazuri de forță majoră, când are loc o întrerupere în funcționarea dispozitivelor și a instalațiilor, care provoacă încetarea lucrului, când munca este absolut necesară; ▪în alte situații speciale. În unele activități cu condiții specifice, cum sunt construcțiile, agricultura, industria forestieră etc., durata zilei de muncă poate fi mai mare de 8 ore, cu condiția ca aceasta să nu depășească, în medie, lunar, trimestrial sau anual, durata normală a zilei de muncă. În alte sectoare se practică munca în schimburi sau în ture, și anume acolo unde procesul de producție este neîntrerupt, cum este cazul siderurgiei, rafinăriilor, hidrocentralelor, termocentralelor etc. În domeniul medico-sanitar există o activitate specifică, presupunând un număr mediu de ore pe zi (vizite, contravizite, ore de gardă). De asemenea, un program deosebit există în învățământ, unde se ține seama de predarea lecțiilor la clasă, pregătirea și expunerea prelegerilor, examene, conducerea practicii în producție, munca de cercetare științifică etc. Timpul lucrat peste programul normal de lucru constituie ore suplimentare, care, de regulă, se compensează cu timpul liber corespunzător. Dacă nu pot avea loc compensări, atunci primele două ore lucrate în plus se plătesc cu un spor de 50% din salariul de bază, iar orele următoare cu 100% din salariul tarifar. Tot cu un spor de 100% se plătesc orele lucrate în zilele de repaus săptămânal sau în celelalte zile în care nu se lucrează. Orele suplimentare se prestează numai cu acordul salariaților, în afara unor situații speciale. Ore suplimentare se pot presta și de către persoanele care îndeplinesc funcții de conducere. De asemenea, ore suplimentare se pot presta în scopul asigurării serviciului pe unitate. V. și **timpul de odihnă**.

TIMPUL DE ODIHNĂ, partea de timp din zi, săptămână, lună și an în care salariatul nu lucrează pentru a-și reface capacitatea de muncă fizică și intelectuală. T. de o. cuprinde: pauza pentru masă de cel mult o jumătate de oră, care nu se include în durata timpului de muncă; timpul de odihnă între două zile de muncă și care cuprinde un interval de timp de cel puțin 12 ore; repausul săptămânal, care trebuie să fie de cel puțin 24 de ore consecutive (în prezent 48 de ore consecutive); zilele de sărbători legale și zilele în care nu se lucrează; **concediul de odihnă** (v.).

TIP DE PREȚ, modalitate de determinare a ratei de venit net care se cuprinde în **preț** (v.). T. de p. se obține pe bază de studii, cercetări, prin aplicarea diferitelor criterii și principii de cuprindere în preț a ratei **venitului net** (v.). În teoria economică se cunosc următoarele tipuri de preț: a) **tipul preț-valoare**, potrivit căruia venitul net se repartizează în preț în anumite cote procentuale, de regulă proporțional cu salariile nominale. Se determină pe baza formulei:

$$P = \overline{C}_p + r_p \cdot \frac{V_n}{F_s},$$

în care:

P = prețul;

$\overline{C}_p$ = costul mediu de producție pe ramură;

r_p = salariul pe unitatea de produs;

V_n = venitul net pe întreaga economie;

F_s = fondul de salarii pe întreaga economie.

b) **tipul de preț pe bază de costuri**, potrivit căruia venitul net se repartizează în preț pe bază de cote procentuale, în anumite proporții față de costul mediu de producție pe ramură; c) **tipul de preț cu dublă repartiție (cu două canale)**, în care venitul net se repartizează în preț pe bază de

cote procentuale, stabilite în funcţie de nivelul amortismentului şi al salariului, după următoarea formulă:

$$P = \overline{C}_p + (a_u + r_u) \cdot \frac{V_n}{A + F_s},$$

în care:

P = preţul;
$\overline{C}_p$ = costul mediu de producţie pe ramură;
a_u = amortismentul unitar;
r_u = salariul unitar;
V_n = venitul net;
A = amortismentul pe întreaga economie;
F_s = fondul de salarii pe întreaga economie.

d) **tipul de preţ de producţie,** în care venitul net se repartizează în preţ în anumite cote procentuale, în funcţie de valoarea fondurilor de producţie (fixe şi circulante) care se folosesc în acea ramură.

TITLU 1. Înscris, act sau fapt juridic care reprezintă temeiul unui drept invocat (de exemplu, titlu de proprietar, de moştenitor). **2.** Procent sau proporţie de metal preţios (aur, argint etc.) dintr-un aliaj exprimat în cote la mie (de exemplu, aurul pur de 24 de carate are **t.** 1 000, iar aurul de 18 carate are **t.** 750). Se stabileşte după următorul calcul:

$$t = \frac{18 \cdot 1\,000}{24}.$$

V. şi carat. ❖ **T. blocat,** acţiunile sau/şi obligaţiunile care nu pot fi negociate în mod liber într-o perioadă determinată. În această situaţie se află acţiunile şi obligaţiunile colaboratorilor. De asemenea, sunt considerate **t.b.** acţiunile şi obligaţiunile anunţate ca fiind furate sau pierdute. ❖ **T. bugetar,** subdiviziune a cadrului general al clasificaţiei bugetare, în care cheltuielile sunt grupate pe ministere sau pe activităţile principale. **V. şi cadrul general al clasificaţiei bugetare; clasificaţie bugetară.** ❖ **T. de creanţă,** înscris, de regulă privat, declaraţie semnată de o singură persoană fizică, prin care ea consimte, recunoaşte că datorează o sumă de bani. ❖ **T. de creanţă fiscală,** act legal juridic care se constituie numai pe cale administrativă (proces-verbal de impunere, autorizaţii de funcţionare etc.), încheiat de către organele financiare competente, prin care se constată şi se individualizează suma de plată datorată de persoanele fizice şi juridice bugetului de stat ca impozit sau sub denumirea altor venituri bugetare, obligaţia concretă de impozit. Are următoarele trăsături: a) este un act juridic de natură declarativă de drepturi şi obligaţii, deoarece obligaţiile fiscale izvorăsc exclusiv din normele juridice fiscale, iar titlul de creanţă este acela care numai constată, şi prin urmare nu creează obligaţia fiscală ce revine unui anumit subiect de impunere; b) constituie un titlu de creanţă, deoarece constată existenţa unei creanţe a statului, adică a dreptului statului de a primi o anumită sumă de bani care formează venitul bugetar respectiv. **T. de c.f.** constituie un titlu executoriu prin sine însuşi, care nu are la bază hotărâri judecătoreşti etc. şi nu are nevoie să fie învestit cu vreo formulă executorie; c) dacă debitorul nu efectuează plata, executarea se face în mod direct din oficiu, folosindu-se calea administrativă. Când debitorul contestă **obligaţia de impozit** (v.), **t. de c.f.** – dacă legea prevede – se poate executa şi în prealabil. ❖ **T. de c. obişnuit, t.** care nu reprezintă pentru creditor decât un mijloc de probă. Creanţa în acest caz nu depinde de titlu şi, prin urmare, poate fi transferată

independent de titlu. ❖ **T. de credit,** document negociabil, înscris constitutiv de drepturi (cambie, bilet la ordin, cec), emis de o instituție bancară sau de către alte instituții de credit, care conferă proprietarului său un drept de creanță, precis determinat, menționat în cuprinsul lui, adică dreptul de a primi (realiza) sau de a transmite o sumă de bani la un anumit termen sau la vedere, într-o localitate din țară sau străinătate, stabilită de către părți (încasarea unei sume de bani, garantarea unui credit, rambursarea creditului la scadență, plata dobânzii etc.). **T. de c.** are următoarele caracteristici: ▪se exprimă printr-un înscris sau document care constituie dreptul, ceea ce înseamnă că naşterea, transmiterea şi exercitarea dreptului pot avea loc numai pe baza unui înscris; ▪dreptul se realizează numai în condițiile stipulate în înscris, şi nici un alt mijloc de dovadă nu poate modifica, interpreta sau combate prevederile înscrisului; ▪dreptul prevăzut în **t.** este autonom, independent, fiind determinat numai de relația stabilită între posesor şi **t. de c. T. de c.** este necesar pentru exercitarea drepturilor literale şi autonome cuprinse în ele. **T. de c.** conferă posesorului său legitim un drept invulnerabil care, de regulă, nu este expus eventualelor excepții ce ar putea fi invocate contra posesorilor anteriori, rezultate din raporturile intervenite între ei. **T. de c.** îndeplineşte rolul de instrument de credit, plata amânându-se la o dată ulterioară, iar pentru suma stipulată în creanță urmează să se încaseze o anumită dobândă. Persoana care posedă **t. de c.** poate să dispună de suma stipulată în acesta şi înainte de scadență. Pe calea transmiterii **t. de c.** în plină proprietate sau în gir, titularul poate beneficia de un credit corespunzător; în acest fel, **t. de c.** au rolul de a contribui la mobilizarea creditelor. **T. de c.** îndeplinesc şi funcția de instrument de plată prin predarea înscrisului, înlocuind folosirea numerarului. **T. de c.** se clasifică astfel: a) **după conținut (natura prestației)** pot fi: **propriu-zise, reprezentative** şi **de participație. T. de c. propriu-zise** sunt acelea în virtutea cărora subscriptorul se obligă să dea o parte din bani, o cantitate de mărfuri determinată sau un anumit număr de titluri de credit. Din această grupă fac parte: cambia, biletul la ordin, cecul, titlurile datoriei publice, obligațiile emise de societățile comerciale anonime, polițele de asigurare etc. **T. de c. reprezentative** sunt acelea care conferă titularului un drept real asupra unei cantități de mărfuri determinate, aflată în depozite sau încărcată pentru a fi transportată. Proprietarul acestui titlu are posesia mărfurilor prin intermediul reprezentantului său (cărăuşul, căpitanul vasului, depozitarul). Din această grupă fac parte conosamentul (polița de încărcare), recipisa de depozit şi warantul. **T. de c. de participație** (acțiunile) decurg din calitatea de component al unei colectivități şi cuprind promisiunile de prestații viitoare ale unor servicii, deci nu încorporează în ele vreun drept real; b) **după modul de circulație** pot fi: **la purtător, la ordin** şi **nominative. T. de c. la purtător** indică persoana debitorului, fără a cuprinde vreo mențiune referitoare la creditor. Titular al dreptului de creanță este persoana în posesia căreia se găseşte documentul, ceea ce înseamnă că legitimarea creditorului se limitează la simpla posesie a titlului. Acest **t.** are menționată clauza „la purtător" şi circulă la fel ca bunurile mobile. În categoria **t. de c. la purtător** se cuprind: acțiunile unor societăți comerciale anonime, unele cecuri, împrumuturile publice, conosamentele în cazurile în care marfa încărcată pe navă nu este achitată. **T. de c. la ordin** este destinat unei anumite persoane indicată în cuprinsul titlului, primul beneficiar fiind titular al dreptului de creanță. Transmiterea titlului împreună cu toate drepturile încorporate în el se face de către o altă persoană, pe baza declarației titularului inserată în titlu, adică prin **gir** (v.). **T. de c. nominative,** ca şi cele la ordin, trebuie să cuprindă şi ele indicarea primului titular al dreptului de creanță. Pentru a se efectua transmiterea titlului, în acest caz este necesară şi cooperarea debitorului care trebuie să facă mențiunea de transfer în registrele sale şi să-l insereze în titlu sau prin cesiune, potrivit normelor de drept comun, în celelalte cazuri **T. de c. nominative** cuprind acțiunile şi diferite categorii de obligații sau împrumuturi; c) **după timpul de acordare, t. de c.** pot fi **pe termen scurt,** când creditele sunt acordate pe o durată de până la un an, şi **pe termen lung,** când creditele se acordă pentru mai mulți ani. Ținând seama de **cauza lor, t. de c.** sunt **cauzale** şi **abstracte. T. de c. cauzale** poartă

menţiunea expresă a cauzei căreia i se datorează prestaţia. T. de c. **abstracte** nu prevăd în cuprinsul lor cauza obligaţiei. V. şi **bilet la ordin; cambie; trată.** ❖ **T. de credit propriu-zis,** variantă a titlului de credit care conferă posesorului legitim dreptul să primească o prestaţie sub forma unei sume de bani, a unei cantităţi de mărfuri fungibile sau determinate. Formele t. de c.p.-z. pot fi: cambia, cecul, titlurile de stat, obligaţiile emise de societăţile comerciale, poliţele de asigurare. ❖ **T. de împrumut,** înscris oficial sub formă de obligaţiune care atestă o datorie publică, constituit dintr-un talon şi mai multe cupoane. Talonul dovedeşte dreptul posesorului asupra valorii obligaţiunii, iar cuponul atestă dreptul de a încasa periodic o dobândă şi, în acelaşi timp, stingerea eşalonată a datoriei publice contractate.

TITLU DE PARTICIPARE 1. Acţiuni sau alte titluri de valoare participante la capitalul unor agenţi economici, care fac posibile exercitarea unor influenţe şi a controlului asupra activităţii acestora şi realizarea în fiecare an a unor venituri numite dividende. Datorită posedării t. de p., agentul economic deţinător poate să aibă reprezentanţi în organele de conducere ale emitentului şi poate avea relaţii de ordin tehnic şi comercial cu emitentul. 2. Deţinere de capital în active nete ale unui fond deschis de investiţii. T. de p. se emite în formă nominativă, nu este andosabil ori transferabil în alt mod şi nu poate fi înscris la cota unei burse de valori. T. de p. se emit într-o singură serie şi conferă deţinătorilor lor drepturi şi obligaţii egale. Preţul de emisiune a t. de p. se stabileşte astfel încât să reflecte valoarea unitară a activelor nete existente la închiderea activităţii, în ziua în care a avut loc primirea de către societatea de depozitare a respectivei documentaţii şi a dovezii de încasare a contravalorii corespunzătoare. Preţul de emisiune se plăteşte integral în formă bănească, în momentul subscrierii. T. de p. emise de către un fond deschis de investiţii pot fi răscumpărate la cerere şi la un preţ care să reflecte valoarea titlurilor calculate pe baza activelor nete existente la sfârşitul ultimei zile anterioare primirii de către societatea de depozitare a respectivei cereri de răscumpărare, însoţită de certificatul de participare corespunzător. Preţul de răscumpărare se plăteşte în termen de zece zile lucrătoare de la data primirii respectivei cereri de răscumpărare. Se pot percepe unele speze de răscumpărare. În anumite condiţii, Agenţia Valorilor Mobiliare (v.) poate suspenda dreptul de răscumpărare a t. de p. V. şi **acţiune.**

TITLU DE PLASAMENT, t. de valoare pe termen scurt, negociabil, achiziţionat cu scopul realizării unui câştig pe termen scurt. T. de p. cuprind: acţiunile proprii răscumpărate, acţiunile achiziţionate în vederea obţinerii de dividende sau pentru efectuarea de operaţiuni speculative prin revânzare, obligaţiunile puse în vânzare de unitate şi răscumpărate apoi în vederea amortizării lor, obligaţiunile cumpărate în vederea obţinerii de dobânzi ori pentru revânzare. În timpul inflaţiei au loc investiri în t. de p. pentru a evita deprecierea disponibilităţilor.

TITLU DE PROPRIETATE, act juridic care atestă dreptul de proprietate asupra unor bunuri imobiliare sau mobiliare care se află în posesia persoanelor fizice, a persoanelor juridice sau a statului. T. de p. se poate transmite prin actul de vânzare-cumpărare, moştenire, donaţie, **uzucapiune** (v.). V. şi **acţiune.**

TITLU DE RENTĂ, hârtie de valoare, înscris al **împrumuturilor de stat perpetue** (v.), în temeiul căruia, pe durata împrumutului, statul plăteşte deţinătorului de titlu (subscriptorului) o anumită **rentă** (v.). Deţinătorii t. de r. le pot negocia, respectiv vinde la bursa de valori, însă ei nu pot solicita rambursarea lor de către emitent; emitentul se obligă însă să plătească pe o perioadă nedeterminată o anumită sumă de bani care, practic, reprezintă dobânda capitalurilor atrase, inclusiv amortizarea împrumutului.

TITLU DE STAT, înscris emis de către Ministerul Finanțelor, de organe ale administrației centrale sau locale de stat, de agenții guvernamentale sau de orice alte entități, care atestă datoria publică a României sub formă de **bonuri de tezaur** (v.), certificate de trezorerie și alte instrumente financiare cu scadență mai mare de un an sau alte instrumente financiare constituind împrumuturile statului în moneda națională sau/și în valută pe termen scurt, mediu și lung. **T. de s.** exprimă o creanță financiară garantată în mod expres și necondiționat de statul român. **T. de s.** poate fi emis în formă **materială (materializat)**, adică sub formă fizică, și sub formă **dematerializată,** care se evidențiază prin înregistrare în cont și este înregistrat pe suport de hârtie sau pe alte tipuri de suporturi stabilite de Ministerul Finanțelor. De asemenea, **t. de s.** pot fi **nominative** sau **la purtător, negociabile** sau **nenegociabile. T. de s.** poate fi cu **discont,** nepurtător de dobândă (fără cupon de dobândă), emis pe termen scurt (până la 360 de zile), mediu sau lung, vândute la un preț inițial mai mic decât valoarea nominală; diferența dintre valoarea nominală (mai mare) și prețul inițial al unui **t. de s.** la emisiune este **discontul** (v.) și reprezintă beneficiul cumpărătorului, ca de exemplu la **bonurile de tezaur** (v.), certificatele de trezorerie, **obligațiuni** (v.). **T. de s. purtătoare de dobândă,** emise pe termen scurt, mediu și lung, vândute la valoarea nominală și pentru care emitentul plătește periodic dobândă în funcție de termen și de condițiile cuprinse în prospectul de emisiune al seriei respective (obligațiuni, rente de stat etc.). **T. de s.** se emit de Ministerul Finanțelor potrivit prevederilor legale, pe baza unui calendar previzional anual, semestrial, trimestrial, lunar sau ori de câte ori este cazul, stabilit de comun acord cu Banca Națională a României, și au ca scop finanțarea și refinanțarea obligațiilor financiare ale statului. **V. și prospectul de emisiune a titlurilor de stat.**

TITLU DE VALOARE, înscris, document, imprimat, semnat și transmisibil, care constituie obiectul unor tranzacții financiare. Proprietarului **t. de v.** i se conferă un drept de creanță sau un drept de asociere. **T. de v.** se clasifică după natura lor în: **titluri de stat, acțiuni, obligațiuni, părți de fondator** etc., și după modul de **transmitere a proprietății** în: **nominative** (când numele și prenumele proprietarului sunt înscrise pe ele, transmiterea lor operându-se numai prin serviciile unui agent oficial de schimb de pe lângă bursa de valori, cu învederarea identității și a dreptului de proprietate, iar încasarea beneficiilor se face prin prezentarea titlului și a certificatului nominativ), **la purtător** (nu cuprinde numele și prenumele proprietarului, transmiterea lor făcându-se prin simpla înmânare, fără îndeplinirea de formalități, iar beneficiile se încasează prin prezentarea cupoanelor), **la ordin** (care sunt transmisibile prin gir și la care beneficiile se pot încasa de ultimul deținător în condiții asemănătoare cu titlurile nominative) și **mixte** (care în ce privește proprietatea sunt nominative, iar referitor la beneficii sunt la purtător). **T. de v.** pot fi: a) **convertibile,** creanță asupra emitentului care se poate preschimba în numerar; b) cu **scadență fixă,** care au o dată stabilită pentru rambursare. În funcție de perioada până la scadență, **t. de v.** pot fi pe termen scurt, mediu sau lung; c) **listate,** comercializate prin bursa de valori; d) **nedatate,** care nu prevăd în mod expres data (scadența) răscumpărării. În funcție de venitul pe care îl aduc, **t. de v.** pot fi: cu venit fix, cu venit variabil, cu valoare de piață; de asemenea, pot fi cotate și necotate la **bursa de valori** (v.). **V. și titlu de credit.**

TITLU FINANCIAR, certificat de valoare cu caracter de investiție, document legal emis de stat sau de societăți comerciale economice în vederea finanțării unor activități economice sau sociale. În economia de piață, emisiunea de **t.f.** constituie principala sursă a investițiilor. **T.f.** sunt negociabile la bursă și în afara acesteia.

TITLU FINANCIAR FĂRĂ VALOARE PAR SAU NOMINALĂ, t. emis fără să poarte o valoare înscrisă pe fața sa; exprimă o relație de proprietate.

TITLU FINANCIAR LA PURTĂTOR, t.f. nenominalizat potrivit căruia deținătorul poate să-şi exercite nestingherit drepturile din contract. **T.f.** la **p.** sunt nesigure; dacă se pierd, se fură sau se distrug sunt irecuperabile. Aceste **t.f.** se emit foarte rar, deoarece pot încuraja evaziunea fiscală.

TITLU FINANCIAR NOMINALIZAT, t.f. care poartă numele, prenumele şi adresa posesorului; se poate transfera prin andosare.

TITLU FINANCIAR SUB FORMĂ ÎNREGISTRATĂ (CONTABILĂ), t.f. fără formă fizică. Acest **t.f.** figurează numai în documentele contabile ale emitentului, registratorului şi agentului de transfer. Pentru un astfel de **t.f.** investitorul primeşte din partea agentului de transfer numai un înscris care-i atestă posesia. **T.f.** sub **f.î.** sunt foarte răspândite, deoarece necesită cheltuieli reduse de tranzacție şi asigurare.

TITLU LA ORDIN, titlu de credit care cuprinde o clauză potrivit căreia titlul respectiv devine la ordin.

TITLU LA PURTĂTOR, titlu de creanță care nu cuprinde nici o referire la posesorul lui. Posesorul este şi proprietarul **t.** la **p.**

TITLU PARTICIPATIV, valoare mobiliară de o formă specială, creată pentru a permite întreprinzătorului, cu deosebire privat, completarea gamei resurselor sale financiare. **T.p.** sunt emise de fondurile de investiții. **T.p.** (care se prezintă sub forma certificatului de investitor) relevă atât drepturi de proprietate la fondul deschis de investiții, cât şi asupra activelor achiziționate de acesta prin investirea resurselor băneşti sub forma unui portofoliu diversificat. Cuantumul total al resurselor de capital vărsat ale unui fond deschis de investiții este supus unor modificări continue determinate de emisiunea continuă şi plasarea prin ofertă publică de titluri participative suplimentare, precum şi din valorificarea titlurilor emise anterior. **T.p.** se emite în formă nominativă, nu este transferabil sau andosabil în alt mod şi nu se înscrie la cota unei burse de valori. **T.p.** se emit într-o singură serie şi conferă deținătorului lor drepturi şi obligații egale. Prețul de emisiune a **t.p.** se plăteşte integral în formă bănească, în momentul subscrierii. **T.p.** poate fi răscumpărat la cerere şi la un preț care să reflecte valoarea lui reală în momentul răscumpărării. **T.p.** reprezintă o deținere de capital în activele nete ale unui fond deschis de investiții. **T.p.** ia parte atât la potențialul câştig adus de investițiile făcute, cât şi la asumarea riscurilor pentru eventualele pierderi înregistrate de fond din cauza conjuncturii pieței sau a imprudenței investiționale. **V. şi fond deschis de investiții.**

TITLU TRANSLATIV, act pe baza căruia se transmite (strămută) un drept din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane. **T.t.** poate cuprinde: un contract de vânzare-cumpărare, un act de donație, o moştenire, o cesiune de creanță.

TITLUL ÎMPRUMUTULUI DE STAT, înscris emis de către organe ale administrației centrale sau locale de stat, agenții guvernamentale sau orice alte entități, care atestă datoria publică a României, sub formă de **bonuri de tezaur** (v.), **certificate de trezorerie** (v.), **obligațiuni** (v.) şi alte instrumente cu scadențe mai mari de un an sau alte instrumente financiare constituind împrumuturile statului în moneda națională sau/şi în valută pe termen scurt, mediu sau lung. **T.î. de s.** exprimă o creanță financiară garantată în mod expres şi necondiționat de statul român. **T.î. de s.** poate fi emis în formă **materială (materializat)**, adică sub formă fizică, şi sub formă **dematerializată**, care se evidențiază prin înregistrare în cont şi este înregistrat pe suport de hârtie sau pe alte tipuri de suporturi stabilite de Ministerul Finanțelor. De asemenea, **t.î. de s.** pot fi nominative sau la purtător, negociabile sau nenegociabile. **T.î. de s.** poate fi cu **discont** (v.), nepurtător de dobândă

(fără cupon de dobândă), emis pe termen scurt (până la 360 de zile), mediu sau lung, vândut la un preț inițial mai mic decât valoarea nominală; diferența dintre valoarea nominală (mai mare) și prețul inițial al titlului la emisiune este **discontul** și reprezintă beneficiul cumpărătorului (subscriptorului). **T.î. de s.** este compus dintr-un talon și mai multe cupoane. Talonul reprezintă dreptul deținătorului obligațiunii la suma subscrisă, iar cupoanele atestă dreptul deținătorului la dobândă, care se plătește periodic (anual sau semestrial). Fiecare cupon este numerotat și datat. Plata fiecărui cupon înseamnă practic achitarea dobânzii datoriei publice contractate.

TITLURI DE STAT EXPRIMATE ÎN VALUTĂ, t. de s. emise în valută atât pe piața internă, cât și pe piața externă, în funcție de cerințele de finanțare și de conjunctura pieței valutare. Angajarea împrumuturilor externe prin **t. de s.e.** în v. se poate face condiționat de încadrarea lor în **plafonul anual de îndatorare publică externă** (v.) aprobat de Parlament, de fundamentarea acestora sub aspectul necesității și oportunității în raport cu prioritățile stabilite de Guvern, precum și în legătură cu eficiența acestor împrumuturi din punctul de vedere al costurilor, condițiilor, termenelor de rambursare și de plată a costurilor aferente. Normele privind emisiunea, regimul, circulația și plata titlurilor de stat în lei se aplică în mod corespunzător și **t. de s.e.** în v. **Emisiunea t. de s.e. în v. pe piața internă se efectuează în felul următor:** ▪angajarea acestor împrumuturi are un caracter de excepție, iar împrumuturile respective au ca destinație: ▪finanțarea și/sau refinanțarea deficitului bugetului de stat; ▪imposibilitatea ca nevoile de finanțare și/sau de refinanțare a deficitului bugetului de stat să fie acoperite din disponibilitățile contului general al Trezoreriei Statului și din resursele în monedă națională care pot fi atrase în acest scop de pe piața internă de capital; ▪costul mai redus al acestor emisiuni pe piața valutară internă față de cel de pe piața valutară externă; ▪încadrarea împrumuturilor în calendarul previzional anual, semestrial, trimestrial sau lunar, stabilit de comun acord de Ministerul Finanțelor și Banca Națională a României; ▪vânzarea **t. de s.e.** în v. pe piață internă se realizează prin agenți ai statului în numele Ministerului Finanțelor; ▪potrivit prevederilor convenției încheiate cu agentul prin care se realizează vânzarea **t. de s.e.** în v. pe piața internă, Ministerul Finanțelor anunță elementele emisiunii (valoarea împrumutului, data emisiunii, rata dobânzii, valoarea nominală individuală a titlurilor de stat etc.), în conformitate cu prospectul de emisiune al împrumutului; ▪ofertele de cumpărare a **t. de s.e.** în v. pe piața internă se depun la agentul statului care operează în numele Ministerului Finanțelor ca autoritate emitentă; ▪ofertele de subscriere se transmit în plic sigilat sau prin alte modalități comunicate ca acceptabile de Banca Națională a României (telex cifrat, SWIT, modem etc.); ▪ofertele depuse nu pot fi retrase, acestea constituind angajamente ferme din partea participanților; ▪valuta obținută din emisiunea de **t. de s.e.** în v. se vinde de către Ministerul Finanțelor Băncii Naționale a României la cursul zilei, dar contravaloarea în lei rezultată din vânzarea valutei se folosește de Ministerul Finanțelor, prin Trezoreria Statului, la finanțarea și/sau la refinanțarea deficitului bugetului de stat; ▪ratele scadente, dobânzile și alte costuri aferente **t. de s.e.** în v. pe piața internă se achită în valuta de emisiune; ▪plata valutei către deținătorii **t. de s.e.** în v. se efectuează de către Banca Națională a României la cererea Ministerului Finanțelor. **Vânzarea titlurilor de stat în valută pe piața externă cuprinde etapele următoare:** ▪stabilirea, în funcție de necesitățile de finanțare și de condițiile existente pe piețele externe de capital, cu titlu orientativ, a elementelor inițiale ale emisiunii de titluri de stat (valoarea împrumutului, perioada în care se va lansa emisiunea, scadența împrumutului, valuta în care se dorește să se efectueze împrumutul etc.); ▪desemnarea administratorului/administratorilor împrumutului, precum și numirea firmelor de consultanță juridică pentru administratorii împrumutului; ▪stabilirea calendarului emisiunii de titluri de stat; ▪elaborarea prospectului de emisiune; ▪stabilirea unei strategii de marketing; ▪organizarea unei prezentări de țară adresate anumitor categorii de investitori vizați și programarea întâlnirilor bilaterale și de grup în principalele centre financiare internaționale; ▪stabilirea de către

administrator a structurii sindicatului de bănci care ar putea participa la subscrierea şi la plasarea împrumutului şi a cotelor alocate acestora; •prin negociere cu sindicatul de investitori, administratorul determină preţul de lansare a emisiunii şi lansează emisiunea de titluri de stat; •tranzacţionarea pe piaţa secundară internaţională de capital a titlurilor de stat emise şi menţinerea de către administrator a unei pieţe active şi lichide pentru aceste titluri. V. şi **titlu de stat; plafon de îndatorare publică.**

TITLURI DE VALOARE NESCADENŢATE, t. de v. emise de guvern, care nu au înscris pe ele un termen de răscumpărare sau a unei opţiuni. Cu alte cuvinte, aceste t. de v. sunt nerăscumpărabile. V. şi **titlu de valoare.**

TITULAR DE AVANS ÎN NUMERAR persoană fizică pentru care întreprinderea, instituţia sau cooperativa acordă diferite sume pentru efectuarea anumitor cheltuieli mărunte de aprovizionare în contul unităţii, pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare în alte localităţi etc. V. şi **avans în numerar; decont de cheltuieli.**

TITULAR DE INVESTIŢIE, v. **BENEFICIAR DE INVESTIŢII.**

TONĂ REGISTRU BRUT, unitate de măsură a volumului (spaţiului) unei nave care poate fi utilizată pentru transportul mărfurilor sau persoanelor. O **t.r.b.** este egală cu 2,7 m^3. Prin **tonaj registru brut** (T.R.B.) se înţelege volumul total al spaţiilor închise ale navei (magazii, dormitoare etc.). Capacitatea navelor exprimată în T.R.B. este unul dintre factorii care influenţează nivelul primei de asigurare. Astfel, la asigurarea casco maritim, nivelul cotei de primă scade pe măsură ce creşte T.R.B. La asigurarea „protecţie şi indemnizaţie", cota de primă este stabilită pe tonă registru brut. Prin scăderea din tonajul registru brut a spaţiilor neutilizabile se obţine registrul net.

TONTINĂ, asociaţie de tip mutual ce se constituie pe o perioadă determinată (10-15 ani), în timpul căreia membrii asociaţi depun la fondul comun o cotizaţie anuală, care variază în funcţie de vârsta asociaţilor. În momentul expirării duratei de timp pentru care a fost constituită, suma rezultată din capitalizarea cotizaţiilor în anii respectivi se împarte între membrii supravieţuitori. T. se constituie pentru asigurările de viaţă şi pentru cele în cazuri de deces. Numele de t. provine de la numele bancherului italian Lorenzo Tonti, care a experimentat-o în Italia în anul 1653, iar din secolul al XVII-lea s-a introdus în Franţa.

TRAGERE ASUPRA FONDULUI MONETAR INTERNAŢIONAL, împrumut pe care o ţară îl poate solicita şi obţine de la **Fondul Monetar Internaţional** (v.) pentru a-şi satisface diferite cerinţe economice evidenţiate în balanţa de plăţi. Tragerea singulară este egală cu 25% din cota de participare a ţării solicitante.

TRAGERE DE AMORTIZARE, operaţiune ce se efectuează periodic (lunar, trimestrial, semestrial sau anual) şi prin care se sting obligaţiile împrumuturilor publice care ies la sorţi. Obligaţiile împrumuturilor publice care ies la sorţi prin t. de a. se plătesc deţinătorilor, inclusiv dobânda sau câştigul – după cum au fost lansate împrumuturile. T. de a. se folosesc şi în asigurările facultative de persoane.

TRANSFER 1. Trecerea unei valori, a unui bun (a unor drepturi sau obligaţii) de la o persoană juridică sau fizică la alta. 2. Trecerea unei persoane de la un loc de muncă, de la o unitate economică sau instituţie la alta.

TRANSFER BUGETAR, treceri de resurse din bugetul de stat în bugetele unităților administrativ-teritoriale, în cazurile în care acestea nu își pot acoperi cheltuielile din veniturile proprii prevăzute de lege. **T.b.** se aprobă anual prin legea pentru aprobarea bugetului de stat, pentru fiecare județ în parte și pentru municipiul București. Propunerile de **t.b.** ce se solicită de către județe și pentru municipiul București se cuprind în proiectele bugetelor respective, care se prezintă Ministerului Finanțelor pe ansamblul județului, respectiv al municipiului București, însoțite de situația unităților administrativ-teritoriale componente la care cheltuielile sunt mai mari decât veniturile proprii. V. și **executarea bugetului de stat.**

TRANSFER DE CAPITAL CU MIJLOACE DE PLATĂ STRĂINE, t. ce se efectuează sub formă de transferuri bancare, plăți în numerar, compensații de creanțe etc. pentru: ▪investițiile de capital în străinătate ale persoanelor juridice române, sub formă de investiție directă sau sub formă de participații la capitalul social al unor firme din străinătate; ▪investiții de portofoliu (acțiuni, obligațiuni, titluri de stat și alte hârtii de valoare cumpărate de pe piața financiară externă de către persoanele juridice române și persoanele fizice române); ▪creditele externe acordate de persoanele juridice române și de persoanele fizice române; ▪rambursarea ratelor de credit externe primite de persoanele juridice române și de persoanele fizice române; ▪orice alte transferuri de sume în valută în străinătate care nu au în corespondent o contraprestație (livrări de mărfuri, executări de lucrări, prestări de servicii etc.). Operațiunile privind **t. de c.** trebuie autorizate în prealabil de către Banca Națională a României.

TRANSFER DE CREDIT BANCAR, operațiune bancară care constă în acordarea unui credit pe seama rambursării altuia de o mărime egală. Acordarea de credite bancare prin conturi separate are ca efect concomitent rambursarea creditelor din contul curent și prin urmare creșterea plafonului de creditare disponibil. În ziua în care creditele acordate prin conturi separate devin scadente se creează posibilitatea revenirii stocurilor constituite în limitele normale de folosire a lor. Rezultă deci că rambursarea creditelor din contul separat este concomitentă cu aprobarea și cu acordarea de noi credite prin contul curent. V. și **cont curent bancar; cont separat de împrumut; creditarea prin contul curent; creditarea prin conturi separate de împrumut.**

TRANSFERABILITATEA MONEDEI NAȚIONALE, dreptul deținătorilor de monedă națională sau ai unui activ exprimat în moneda unui stat de a le transfera în altă monedă sau în alte active exprimate într-o altă monedă. **T.m.n.** echivalează practic cu o **convertibilitate** (v.) limitată.

TRANSFERAREA MIJLOACELOR FIXE, trecerea în folosință a unui mijloc fix de la o întreprindere la alta sau de la o instituție la alta. **T.** este una dintre modalitățile de intrare sau de ieșire a mijloacelor fixe în și din inventarul unei unități economice, instituții etc. **T.** se face de regulă gratuit, în sectorul întreprinderilor și instituțiilor de stat și în folosință permanentă. Prin **t.m.f.** acestea ies din întreprindere atunci când devin disponibile, datorită schimbării sortimentului, primirii unor sarcini noi sau în cazul cerințelor urgente ale altor întreprinderi care se află în perioada de vârf. Mijloacele fixe **t.** pot fi în stare nouă sau folosite un anumit timp, deci uzate într-o anumită măsură. **T.m.f.** către unitățile cooperatiste sau de masă se face în proprietate și contra plată pe baza aprobării Guvernului.

TRANSFERUL PORTOFOLIULUI DE PRIME, trecerea unei părți a portofoliului de prime de reasigurare de la un reasigurător la altul. Motivul principal al **t.p. de p.** îl constituie transferarea răspunderilor neexpirate, în conformitate cu un acord de reasigurare, de la o societate de asigurări la alta. Bunăoară, dacă o societate de asigurări este eliberată de răspundere potrivit acordului de la sfârșitul anului, în ultimul an de reasigurare ea va fi debitată cu o anumită cotă din primele de

reasigurare pe care le-a primit în acel an. Noua societate de asigurări (poate fi aceeași) care preia asigurarea în anul imediat următor este creditată cu prima care a fost retrasă de la societatea de asigurări precedentă. V. și **reasigurare; reasigurat; reasigurător; primă de reasigurare.**

TRANSFERURI DE CREDITE BUGETARE, operațiuni de trecere a unor credite bugetare din bugetul de stat în bugetele locale și de la unele bugete locale la altele, dar numai la începutul trimestrelor. Asemenea **t.** sunt o consecință a trecerii unor întreprinderi, instituții sau acțiuni din competența organelor centrale în competența consiliilor locale sau a trecerii lor de la un consiliu local la altul. Concomitent cu transferul de credite bugetare se produc modificări și în cuantumul veniturilor de echilibrare, în volumul subvențiilor etc., pentru a se putea asigura echilibrarea bugetară.

TRANSFORMAREA PENSIEI, operațiune prin care, atunci când sunt întrunite anumite condiții, o pensie se înlocuiește cu alta care este mai avantajoasă pensionarului. Spre exemplu, dacă un pensionar pentru munca prestată și limită de vârstă reîncadrat în muncă sau care continuă activitatea contractează o invaliditate de pe urma unui accident de muncă, a unei boli profesionale sau de natură t.b.c. etc., în temeiul cererii sale poate primi pensia de invaliditate corespunzătoare cauzei care a provocat-o. În același timp, pensionarii de invaliditate, la îndeplinirea condițiilor de vârstă și vechime în muncă, sunt îndreptățiți să solicite pensia pentru munca prestată și limită de vârstă. Astfel, dacă pensionarii de invaliditate care, după pensionare, au rămas ori sau reîncadrat în muncă și au lucrat cel puțin trei ani solicită **t.p.** de invaliditate în pensia pentru munca prestată și limită de vârstă, li se adaugă la vechimea în muncă și timpul lucrat după pensionare, alegându-se ca bază de calcul al pensiei fie salariile tarifare din perioada lucrată după pensionare, fie salariul folosit la calcularea inițială a pensiei, actualizată la nivelul salariului în vigoare pentru postul respectiv la data cererii de **t. a p.** Legislația actuală prevede că, după împlinirea vârstei de 55 de ani, femeile, și 60 de ani, bărbații, pensionarii pentru pierderea capacității de muncă se trec din oficiu în categoria pensionarilor pentru munca depusă și limită de vârstă, putându-și menține drepturile de pensie aferente gradului I și II de invaliditate. Pensia pentru pierderea capacității de muncă se poate transforma în pensie pentru munca depusă și limită de vârstă pe bază de cerere sau din oficiu, cu începere din luna următoare celei în care s-a înregistrat la casa teritorială de pensii. T.p. se face pe baza deciziei emise de organele competente.

TRANSMITEREA TRATEI, operațiune legală care prevede transmiterea tratei, și anume: andosarea și cesiunea de creanță. Prin andosare se transmit tratele care sunt la ordin, iar prin cesiune de creanță se transmit tratele nominative. Andosarea face posibilă transmiterea simplă și rapidă a creanțelor. V. și **andosare; cesiune; cesiune de creanță.**

TRANSPARENȚĂ, procedură, metodă de lucru potrivit căreia prețurile și volumul tranzacțiilor la o bursă de valori sunt vizibile pentru toți operatorii de pe piață. T. este o condiție importantă pentru realizarea unui climat de competiție corectă.

TRANȘĂ DE CREDIT, împrumut pe care o țară membră îl poate obține de la Fondul Monetar Internațional pentru rezolvarea diferitelor dificultăți economice reflectate în balanța de plăți. O tranșă a împrumutului este egală cu 25% din cota de participare a țării solicitatoare. Tragerea asupra Fondului Monetar Internațional se realizează prin cumpărarea cu monedă națională a valutelor aparținând altor țări membre ale Fondului. În cadrul Fondului Monetar Internațional există tranșa de aur, care se acordă în mod automat, și patru tranșe obișnuite de credit, care se acordă numai în urma examinării cererilor de cumpărare. În cadrul **t.** de **c.**, împrumuturile se pot obține fie sub forma cumpărării directe și imediate cu monedă națională a sumei corespunzătoare în valutele convertibile, fie sub forma unor aranjamente pe baza cărora țara solicitatoare, în intervalul de timp stabilit, poate să tragă, din când în când, sumele convenite.

TRANZACȚIE, convenție sau înțelegere intervenită între partenerii unei operațiuni economice, comerciale, de bursă etc., care cuprinde clauze și condiții precise.

TRANZACȚIE CU RABAT, modalitate de comercializare de titluri financiare fără dobândă sau sub valoarea lor par, pentru care emitentul își asumă obligația ca la scadență să achite întreaga valoare nominală.

TRANZACȚIE ÎN AVANS, t. de bursă ce se efectuează cu prioritate, consemnată în registrul expertului.

TRANZACȚIE ÎN BLOC, operațiuni de comercializare a unor loturi mari de titluri financiare între diferite instituții bancare naționale și internaționale.

TRANZACȚIE LA PREMIU, operațiune de vânzare-cumpărare de titluri financiare efectuate la un preț peste valoarea lor par.

TRANZACȚII DE BURSĂ, t. ce se efectuează de burse cu privire la cumpărări și vânzări de mărfuri, acțiuni, valută (devize) străină. **T. de b.** sunt **reale** și **nominale (speculații pure). T. reale** constau în cumpărări și vânzări efective de mărfuri, acțiuni sau valută (devize) străină; aceste tranzacții creează utilități sociale care sunt de folos atât economiei naționale, cât și participanților la ele. **T. nominale** sunt speculații pure legate de prețul viitor al mărfurilor, acțiunilor, valutelor (devizelor) străine. Obiectul acestor tranzacții constă practic în a se preface că achiziționează (speculator à la hausse), dar în realitate nu cumpără de la un alt speculator (à la baisse) care se preface că vinde, dar în realitate nu vinde. În cele din urmă, această speculație se lichidează, și unul câștigă (cel care a apreciat mai bine prețul viitor), în timp ce celălalt pierde. De regulă, volumul speculațiilor pure este cu mult mai mare decât volumul tranzacțiilor reale, iar prețul la mărfuri, acțiuni și devize este determinat de ambele feluri de tranzacții. Ultimele prețuri sunt artificiale, adică sunt fie prea ridicate (domină grupul de speculatori à la hausse), fie prea scăzute (domină grupul de speculatori à la baisse). De pildă, când clima este bună și recolta la grâu, porumb, cafea etc. se anunță foarte bună, prețul la aceste produse scade vertiginos, cu mult înainte chiar de recoltare, datorită speculațiilor pure de bursă. În acest fel producătorii pot fi ruinați chiar când recolta este foarte bună. **V. și bursă.**

TRANZACȚII ÎN AFARA BURSEI, t. care nu sunt cotate oficial, în cadrul bursei, ci în afara bursei, inclusiv **t.** prin telefon.

TRANZACȚIONARE 24 DE ORE, posibilitatea de a tranzacționa titluri de valoare pe tot parcursul zilei stabilite. Dat fiind faptul că unele emisiuni de titluri de valoare ale marilor companii și unele obligațiuni cotează simultan la mai multe burse de valori, este posibil ca, folosindu-se comunicațiile prin satelit, acestea să fie achiziționate și vândute la orice oră din timpul zilei respective. Cu toate că există decalaje între orele de tranzacționare, unele ringuri bursiere permit schimbul titlurilor de valoare și în afara orelor de tranzacționare. Prin urmare, **dealerii** (v.) au dreptul să vândă și să cumpere titluri de valoare și în afara orelor oficiale de funcționare a bursei.

TRANZIT, trecerea mărfurilor sau persoanelor dintr-o țară în alta prin teritoriul altei țări. ❖ **T. achitat (cu factură fermă),** particularitate a circulației mărfurilor constând în expedierea mărfurilor direct de către întreprinderile producătoare celor comerciale cu amănuntul, decontarea acestor mărfuri făcându-se prin intermediul întreprinderilor comerciale cu ridicata. Pe baza facturii originale cu mențiunea „tranzit" primite la întreprinderea producătoare (furnizoare), întreprinderea comercială cu ridicata emite factura către întreprinderea comercială cu amănuntul (beneficiară a

mărfurilor livrate). ❖ **T. fără participare la decontări (t. organizat)**, livrare de mărfuri de către întreprinderile producătoare direct întreprinderilor comerciale cu amănuntul sau altor beneficiari, fără angajarea mijloacelor băneşti ale întreprinderilor comerciale cu ridicata. ❖ **T. vamal**, trecerea mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a altor bunuri pe teritoriul unui stat, pe cale ferată, maritimă, fluvială, aeriană sau rutieră. Mărfurile, mijloacele de transport etc. aflate în **t.v.** nu sunt supuse taxelor vamale. Toate bunurile care se află în **t.v.** se găsesc practic sub supraveghere vamală, până la vămuire sau până la ieşirea lor din ţară. Mărfurile, mijloacele de transport şi alte bunuri vămuite în interiorul ţării urmând să fie expediate în străinătate se consideră că se află în **t.v.** până la frontieră. Dacă unele bunuri aflate în **t.** se valorifică pe teritoriul ţării noastre, ele sunt considerate provenite din import şi sunt supuse taxelor vamale de import. Bunurile indigene care se transportă de la un port la altul al ţării noastre pe o apă internaţională sau cu acces la această apă sunt supuse (atât transportul, cât şi bunurile) supravegherii vamale şi, în caz de nevoie, controlului vamal. **V. şi taxă; taxă vamală; vamă; vămuire.**

TRAS, persoană fizică sau juridică asupra căreia s-a emis o cambie, un cec sau un ordin necondiţionat pe care este obligat să îl onoreze la scadenţă. **V. şi cambie.**

TRATĂ, instrument de plată, titlu de credit pe termen scurt, frecvent folosit în relaţiile internaţionale. **T.** este un ordin scris, necondiţionat, emis de creditor (trăgător) asupra debitorului (trasului), de a plăti la vedere (la prezentare) sau la un anumit termen o sumă de bani unei terţe persoane (beneficiarului) sau la ordinul acesteia ori la purtător. În unele cazuri poate interveni avalistul, care garantează plata **t.** de către tras. **T.** trebuie să conţină în mod obligatoriu următoarele elemente: denumirea de **t.**, locul şi data emiterii, ordinul necondiţionat de a se plăti o anumită sumă, numele, prenumele şi adresa trasului, scadenţa (termenul de plată), locul unde se va efectua plata, denumirea şi adresa beneficiarului, semnătura trăgătorului. **T.** este una dintre formele cambiei, o poliţă transmisibilă utilizată cu deosebire în decontările internaţionale. **T.** are o largă circulaţie datorită faptului că poate fi transmisă prin gir. **V. şi bilet la ordin; cambie; gir.** ❖ **T. bancară, t.** documentară la termen, acceptată de bănci în cadrul acreditivelor pe care le deschid în vederea acoperirii unui import pe credit. Acreditivele documentare deschise nu garantează plata mărfii, ci doar acceptarea unor **t.** la termen trase de către beneficiarul acreditivului; în aceste cazuri, este necesar ca tratele să aibă anexate documentele cerute de condiţiile prevăzute în acreditiv. **V. şi acreditiv documentar.** ❖ **T. documentară (comercială), t.** trasă de exportator asupra cumpărătorului după expedierea mărfii, la care anexează documentele de expediţie emise la ordin şi pe care le depune la banca sa. Banca exportatorului girează aceste documente la ordinul băncii corespondente din ţara cumpărătorului şi i le expediază cu dispoziţia de a le elibera acestuia fie contra plată, fie contra acceptare. ❖ **T. nedocumentară, t.** neînsoţită de documente, bazată pe încrederea reciprocă dintre creditor şi debitor. Documentele care atestă, spre exemplu, expedierea mărfurilor se trimit direct cumpărătorului.

TRĂGĂTOR 1. Persoană care emite o cambie (poliţă), un cec ce va fi achitat de un anumit plătitor. **2.** Creditorul care, în acelaşi timp, are şi calitatea de debitor faţă de o altă persoană, dă ordin sau mandat unui debitor al său, printr-un înscris numit cambie, să plătească acelei persoane suma pe care o datorează, la scadenţa şi în locul stabilit. **V. şi cambie.**

TREZORERIA AGENTULUI ECONOMIC, organ specializat al agentului economic, care se ocupă cu organizarea, conducerea şi realizarea fluxurilor de intrare şi ieşire de monedă, cu administrarea lichidităţilor şi a unor credite pe termen scurt. Fluxurile de intrare şi cele de ieşire de numerar sunt generate de desfăşurarea activităţii de aprovizionare, producţie şi desfacere. Practic, fluxurile respective sunt generate de operaţiunile de vânzare-cumpărare, de formarea, majorarea,

folosirea şi remunerarea capitalurilor, de efectuarea investiţiilor, de exploatarea acestora etc. T.a.e. are sarcina de a organiza şi de a asigura conexiunile dintre toate aceste activităţi şi operaţiuni. T. are relaţii importante cu piaţa monetară, cu piaţa financiară, urmărind procurarea lichidităţilor agentului economic şi plasarea eficientă a excedentelor, evaluarea surselor de finanţare, elaborarea şi urmărirea bugetelor de trezorerie etc. Sarcina principală a t. este aceea de a face faţă tuturor obligaţiilor băneşti ale agentului economic cu banii lichizi din casă şi cu disponibilul din cont de la bancă. T. trebuie să plătească salariaţii, furnizorii, impozitele, taxele, contribuţiile şi alte obligaţii. Chiar dacă agentul economic dispune de alte valori materiale, lipsa de bani lichizi poate determina unele eşecuri şi chiar falimentul. Banii lichizi nu trebuie confundaţi nici cu profitul agentului economic; rentabilitatea nu-l poate face pe agentul economic să-şi onoreze obligaţiile la un moment dat dacă nu dispune de numerar efectiv. Rezultă că este necesar ca agentul economic să gestioneze raţional şi eficient resursele băneşti, să stabilească în mod corect şi să sincronizeze intrările şi ieşirile de numerar şi să asigure lichidităţile necesare desfăşurării normale a activităţii economico-sociale şi financiare. Păstrarea securităţii şi gospodărirea judicioasă a resurselor băneşti necesită efectuarea unui control sistematic, riguros asupra t.a.e. în vederea respectării disciplinei, legalităţii şi integrităţii numerarului.

TREZORERIA GENERALĂ A STATULUI, instituţie, organ financiar central din Ministerul Finanţelor, care efectuează obligatoriu operaţiunile de încasări şi plăţi pentru instituţiile publice, cu scopul întăririi rolului finanţelor publice şi al asigurării unei discipline bugetare ferme. Parlamentul României, Preşedinţia României, instanţele judecătoreşti, alte autorităţi publice, Guvernul, ministerele şi celelalte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale, consiliile judeţene şi locale, precum şi instituţiile publice de subordonare centrală şi locală, indiferent de modul de finanţare a activităţii lor, sunt obligate să efectueze operaţiunile de încasări şi plăţi prin T.G. a S. Statul garantează efectuarea operaţiunilor financiare prin trezoreria proprie în condiţii de siguranţă şi asigură păstrarea integrităţii disponibilităţilor băneşti. T.G. a S. realizează operaţiuni de încasări şi plăţi în lei şi în valută referitoare la: ▪veniturile şi cheltuielile bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat, bugetelor locale; ▪veniturile şi cheltuielile bugetelor fondurilor speciale; ▪veniturile şi cheltuielile instituţiilor publice care se administrează în regim extrabugetar; ▪datoria publică internă şi externă, inclusiv evidenţa şi plata serviciului datoriei publice interne şi externe; ▪alte venituri şi cheltuieli ale sectorului public, inclusiv drepturile de încasat şi obligaţiile de plată ale statului la baza cărora stau acorduri şi convenţii guvernamentale. Contul general al Trezoreriei Statului funcţionează la Banca Naţională a României, iar soldul activ al acestuia se formează din disponibilităţile trezoreriei centrale din Ministerul Finanţelor şi din disponibilităţile trezoreriilor din cadrul serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Finanţelor. Disponibilităţile aflate în contul general al Trezoreriei Statului se pot utiliza în următoarea ordine: ▪acoperirea temporară a deficitului din anul precedent şi din anul curent al bugetului de stat; ▪acoperirea temporară a golurilor de casă înregistrate de bugetele locale; ▪acoperirea temporară a deficitelor din anul precedent şi din anul curent înregistrate de bugetul asigurărilor sociale de stat şi de bugetele fondurilor speciale; ▪efectuarea de plasamente financiare, pe termen scurt, prin Banca Naţională a României – care acţionează ca agent al statului; ▪împrumuturi pe termen mediu şi lung pentru finanţarea şi refinanţarea deficitelor anuale ale bugetului de stat, pe seama disponibilităţilor pe termen mediu şi lung din contravaloarea în lei a împrumuturilor externe. Pentru disponibilităţile din contul general al Trezoreriei Statului la care există obligaţia acordării de dobânzi, precum şi pentru plasamente financiare pe termen scurt efectuate prin Banca Naţională a României, care acţionează ca agent al statului, Trezoreria Statului plăteşte, respectiv încasează dobânzi corespunzătoare. Ministerul Finanţelor întocmeşte periodic informări sau rapoarte privind modul cum a fost executat contul general al Trezoreriei Statului, pe care le prezintă Guvernului. V. şi bugetul Trezoreriei Statului.

TREZORERIE, totalitatea operațiunilor bănești, financiare și bugetare efectuate de către autoritățile executive pentru mobilizarea mijloacelor bănești necesare îndeplinirii sarcinilor și funcțiilor statului. T. este și locul unde se păstrează și se gestionează banul (tezaurul) statului. T. realizează o funcție de casier public și o funcție de bancher. În calitate de casier public t. efectuează: ▪operațiunile propriu-zise de încasare a veniturilor bugetului de stat, ale bugetelor locale și de plăți de la aceste bugete, în numerar sau prin virament; ▪gestiunea zilnică a resurselor bănești din casă ale bugetului statului și ale bugetelor locale, asigurând lichiditățile necesare ca urmare a cunoașterii fluxurilor permanente de încasări și plăți; ▪controlul asupra veniturilor și cheltuielilor bugetare etc. În calitate de bancher, t. realizează următoarele operațiuni: ▪joacă rolul unei bănci la care instituțiile publice își au deschise conturile de încasări și plăți și care gestionează disponibilitățile bănești ale sectorului public, asigurând lichiditățile bugetare; ▪gestionează datoria publică; ▪realizează operațiunile în care statul are calitatea de garant sau coparticipant la acordarea de împrumuturi etc.

TREZORIER, persoană împuternicită cu administrarea și gestionarea tezaurului statului sau a resurselor unei organizații, societăți, instituții etc.

TRIBUT, obligație stabilită de regulă în bani, impusă unui popor învins de către cuceritor; impozit (tributum cappites) plătit de către provincii împăraților, în antichitate și în evul mediu.

TRIMITERE LA TRATAMENT BALNEAR, formă de protecție a cetățenilor prin asigurările sociale de stat și cooperatiste, cu rol important în prevenirea îmbolnăvirilor, în refacerea și întărirea sănătății pensionarilor, salariaților, cooperatorilor și membrilor lor de familie. Pe baza indicațiilor medicale, aceștia sunt trimiși la tratament balneoclimateric și la odihnă. Se acordă prioritate angajaților care lucrează în condiții grele sau vătămătoare sănătății, celor care sunt suferinzi de boli cronice sau profesionale, invalizilor, celor cu rezultate deosebite în activitate, precum și celor care au familii numeroase și o comportare demnă și civilizată în societate. Membrii familiilor care au copii sunt trimiși cu prioritate la odihnă și tratament balneoclimateric; dacă aceste familii au trei sau mai mulți copii, beneficiază de trimiteri gratuite în stațiunile balneoclimaterice ale unuia sau mai multor copii, se bucură de prioritate la trimiterea copiilor în taberele de vară și în coloniile de copii. Costul transportului, al mesei, al cazării și al tratamentului balneoclimateric se suportă pentru salariații, pensionarii și membrii lor de familie – cărora li se acordă biletele respective – din bugetul asigurărilor sociale de stat și, respectiv, cooperatiste, în proporție de 70% (în medie), diferențiat în funcție de nivelul salariului sau al pensiei, de stațiune și de sezon.

Evoluția numărului de cetățeni români care au beneficiat de tratament și odihnă în stațiunile balneoclimaterice

– în mii –

Explicații	1992	1993	1994	1995
Tratament balnear	99,2	148,1	193,4	210,5
Odihnă	40,0	45,0	13,6	19,4
Explicații	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Tratament balnear	143,0	162,4	192,1	195,4
Odihnă	20,0	26,0	33,1	34,2

Sursa: *Anuarul statistic al României*, Comisia Națională pentru Statistică, București, 1997, p. 220; 1999, p. 206.

Beneficiarii biletelor de tratament balnear au următoarele îndatoriri: ▪să fie prezenți în stațiune la datele prevăzute în biletul de tratament balnear; ▪să nu înstrăineze biletul de tratament; ▪să vizeze biletul la stația C.F.R. atât la plecare, cât și la întoarcerea din stațiune; ▪să se înscrie în perioada de tratament prevăzută în bilet și, la întoarcere, să prezinte fișa medicală organelor medicale competente; ▪să respecte tratamentul medical prescris atât în stațiune, cât și după întoarcerea la domiciliu; ▪la întoarcerea din stațiune să depună biletul la unitatea economică sau la instituția la care lucrează.

TROC, schimb de produse direct în natură, fără intervenția banilor. În zilele noastre, **t.** se folosește în perioade de mare incertitudine de ordin general, cum ar fi un conflict armat, sau de ordin monetar, adică în cazul dereglării sistemelor monetare naționale sau a celui internațional, din cauza unei inflații puternice. T. se mai folosește când prețurile nu se pot ajusta la echilibru. Dacă se instituie controlul prețurilor, cererea ar putea depăși sensibil oferta la aceste prețuri. Într-o asemenea situație, vânzătorii nu vor să-și vândă mărfurile la prețurile controlate (care sunt mici), ci doresc să le schimbe cu alte mărfuri. T. prezintă următoarele inconveniente: ▪necesită întâlnirea a doi parteneri (persoane fizice sau agenți economici), fiecare dorind, în același moment, să schimbe un bun sau un serviciu cu un bun sau un serviciu al partenerului; ▪compararea bunurilor sau serviciilor este dificilă; ▪bunurile respective care se schimbă nu sunt perfect divizibile. Aceste inconveniente sunt înlăturate de bani, care separă actul vânzării de cel al cumpărării.

TRUST, formă de uniune monopolistă în cadrul căreia este unificată proprietatea asupra tuturor întreprinderilor componente. Întreprinderile care fac parte din **t.** își pierd independența de producție și sunt supuse unei conduceri unice. Proprietarii acestor întreprinderi devin acționari ai **t.** și primesc profitul în funcție de părțile sociale sau de numărul acțiunilor pe care le posedă. Conducerea **t.** este asigurată de un consiliu de administrație, în care rolul hotărâtor îl joacă cel mai mare pachet de acțiuni. ❖ **T. bancar,** formă a monopolului bancar care constă în unirea mai multor bănci într-o singură instituție bancară, cu o administrație unică. **T.b.** se realizează prin absorbirea unor bănci de către o bancă mai mare sau prin contopirea mai multor bănci într-una nouă. Cele mai mari bănci monopoliste sunt de regulă t. bancare. **V. și cartel bancar; monopol.**

TUTUNĂRIT, dare plătită domniei în Țara Românească și în Moldova de către cultivatorii de tutun.

UNCIE DE AUR, unitate de greutate egală cu 31,103481 grame de aur fin, folosită în S.U.A.

UNICITATEA IMPUNERII, principiul general al impozitării care presupune ca un venit impozabil să fie impus o singură dată şi cu un singur impozit într-o anumită perioadă. În realitate, acest principiu nu se respectă în toate cazurile deoarece acelaşi venit este afectat de impozit direct şi de unul sau câteva impozite indirecte. V. şi **principiile generale ale impozitării.**

UNIFICARE A TARIFELOR VAMALE, activitate care constă în stabilirea mediei aritmetice neponderate a taxelor vamale aplicate în diferite teritorii vamale independente, în vederea realizării unui tarif vamal extern comun. **U.t.v.** este un component al uniunilor vamale. Datorită **u.t.v.**, unele ţări pot înregistra micşorări, iar altele majorări de taxe vamale. La unele produse se pot totuşi negocia taxe vamale speciale. V. şi **taxă vamală; uniune vamală.**

UNITATE BĂNEASCĂ, v. UNITATE MONETARĂ.

UNITATE BUGETARĂ, principiu bugetar care constă în înscrierea într-un singur buget a tuturor veniturilor şi cheltuielilor statului. Reunirea tuturor veniturilor şi cheltuielilor într-un singur buget de stat creează o imagine de ansamblu şi cât mai clară asupra resurselor financiare ale statului şi destinaţiilor lor. În acelaşi timp, un buget unitar înlesneşte determinarea raportului dintre veniturile şi cheltuielile bugetare, stabilirea echilibrului, excedentului sau deficitului bugetar. Din punct de vedere politic, bugetul unitar oferă Parlamentului posibilitatea să examineze temeinic veniturile bugetare, structura şi destinaţiile cheltuielilor, să aprobe, să amâne sau să respingă unele cheltuieli, să stabilească priorităţile financiare în economie, precum şi să exercite controlul riguros asupra execuţiei veniturilor şi cheltuielilor bugetului statului. **U.b.** se asigură prin intermediul conturilor naţionale; în interiorul acestora, conturile administraţiei publice clasifică atât veniturile, cât şi cheltuielile bugetului de stat în bugetele locale şi în bugetul asigurărilor sociale de stat. Pentru realizarea **u.b.**, o importanţă deosebită prezintă clasificaţia bugetară. În practică însă, de la acest principiu există mai multe derogări în aproape toate ţările. Astfel, pe lângă bugetul de stat ordinar (obişnuit) se întocmesc şi bugete extraordinare, bugete anexe, bugete autonome, conturi speciale de trezorerie etc. V. şi **clasificaţie bugetară; buget anexă; buget autonom; buget extraordinar; principiile bugetului de stat.**

UNITATE DE ASIGURARE, unitatea de măsură a obiectului (bunului) cuprins în asigurare, cu ajutorul căreia se calculează **norma de asigurare** (v.). După caz, **u. de a.** se poate exprima în anumite unităţi de măsură (m^2 de suprafaţă construită, ha de culturi, cap de animal – pentru speciile de animale, rase etc.). V. şi **prima de asigurare.**

UNITATE DE CONT, etalon monetar, unitate bănească creată convențional, folosită pentru efectuarea operațiunilor de decontare ale agenților economici determinate de afacerile lor și care este alta decât moneda națională. **U. de c.** este folosită în operațiunile contabile, statistice, în calcularea prețurilor, în evaluarea operațiunilor financiare etc. **U. de c.** este unitate bănească de evidență (scriptică), menită să elimine din contabilitate influența instabilității monetare, înlesnind clarificarea realității valorice a tranzacțiilor și a operațiunilor economice. Aplicarea în practică a operațiunilor cu **u. de c.** este determinată de fluctuația sensibilă a monedelor provocată de inflație și de dezvoltarea inegală a țărilor. De aceea, se folosește cursul de schimb cu toate variantele sale. De asemenea, **u. de c.** se folosește în relațiile economice internaționale în vederea reglementării operațiunilor financiar-valutare dintre țările membre ale unei organizații internaționale. Inițial, în această calitate s-a folosit dolarul. După devalorizarea dolarului și generalizarea flotării cursurilor de schimb, **u. de c.** s-a folosit pe scară tot mai largă. Astăzi, valoarea unității de cont se calculează pe baza coșurilor valutare, care sunt mai stabile decât valoarea fiecărei valute occidentale convertibile. Întrucât **u. de c.** oferă o mai mare stabilitate relativă, ea dă posibilitatea să se atenueze oscilațiile valorice, asigurând o cuantificare mai exactă a diferitelor operațiuni economice externe. V. și **coș valutar; Dreptul Special de Tragere; EURCO; Unitatea Europeană de Cont (E.U.A.); A.M.U.; EURO.**

UNITATE DE IMPUNERE, unitate de măsură (leu, m^2, ha etc.) cu ajutorul căreia se evaluează obiectul impozabil.

UNITATE EUROPEANĂ DE CONT (E.U.A.), u. formată din cantități anume specificate de monede ale țărilor membre ale Pieței Comune. E.U.A. a fost creată în aprilie 1975, fiind folosită și de către Banca Europeană de Investiții pentru operațiunile din conturile sale începând din martie 1975, iar din ianuarie 1976, și de către Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O.) pentru a exprima operațiunile pe care le efectuează.

UNITATE MONETARĂ 1. Unitate de măsură utilizată la îndeplinirea funcției banilor de măsură a valorii, de etalon al prețurilor. **2.** Cantitatea de metal monetar nobil și titlul acestuia, stabilite pentru o unitate bănească a unei țări, care stă la baza sistemului ei bănesc. **U.m.** reprezintă primul element constitutiv al sistemului bănesc și, în același timp, o modalitate de confirmare a suveranității naționale a țării respective. **U.m.** a țării noastre este leul și are un conținut de 0,148112 grame de aur fin. V. și **leu; sistem bănesc.**

UNITĂȚI BANCARE, sucursale, agenții și filiale ale băncilor.

UNITĂȚI DE NORMARE COMUNĂ (INDICATORI GENERALIZAȚI), indicatori de normare a cheltuielilor unităților bugetare, cu ajutorul cărora se determină mai multe feluri de cheltuieli (pentru un elev, un student, un pat-zi de spital etc.).

UNITĂȚI DE NORMARE DIRECTĂ, indicatori de calcul al normei de consum, aplicați la instituțiile bugetare, pentru un singur fel de cheltuială; de exemplu: un m^3 de încăpere încălzit, medicamente pentru un pat-zi de spital etc.

UNIUNE ECONOMICĂ, convenție, acord încheiat între mai multe țări, prin care se stabilesc politici comerciale concertate și taxe vamale față de terțe țări și alte măsuri care să elimine restricțiile din efectuarea importurilor și a exporturilor. **U.e.** se realizează treptat prin încheierea diferitelor înțelegeri dintre țările membre.

UNIUNE MONETARĂ, convenție prin care se reglementează că două sau mai multe monede ale țărilor membre se raportează la o monedă mai puternică, mai stabilă.

„UNIUNE PERSONALĂ“, formă a îmbinării intereselor monopolurilor bancare cu cele ale monopolurilor industriale. Oamenii de afaceri din domeniul industrial devin conducători ai consiliilor de administrație sau membri în comisiile de cenzori, iar directorii băncilor devin membri sau directori în consiliile de administrație ale societăților industriale. În acest fel, unele și aceleași persoane se află atât în fruntea marilor firme industriale, cât și în fruntea băncilor. În țările dezvoltate, această formă de u. este împletită strâns cu „uniunea personală“ a monopoliștilor din guvernele țărilor respective. Reprezentanții monopolurilor ocupă posturi în aparatul central de stat.

UNIUNE VAMALĂ, înțelegere sau acord între două sau mai multe state cu privire la desființarea frontierelor vamale dintre ele, la stabilirea unui singur teritoriu vamal și a unui tarif vamal unic față de celelalte țări (se unifică tarifele și legislația vamală a țărilor respective). În cadrul u.v., mărfurile, capitalul și forța de muncă circulă în mod liber. U.v. poate fi **completă (perfectă)**, când regimul vamal comun se aplică pentru toate mărfurile, iar circulația mărfurilor între țările membre este complet liberalizată și scutită de orice taxe vamale, și **incompletă (imperfectă)**, când prevederile vamale și tarifele vamale comune se aplică numai la anumite mărfuri. Realizarea unei uniuni vamale presupune repartizarea după anumite criterii a veniturilor rezultate din taxele vamale între statele membre, unificarea unor impozite etc. U.v. are ca scop dezvoltarea schimburilor reciproce cu mărfuri de natură industrială și agricolă.

UNIUNEA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ (U.E.M.), acord, asociere între 12 țări europene (Germania, Belgia, Franța, Olanda, Italia, Luxemburg, Danemarca, Marea Britanie, Irlanda, Grecia, Spania și Portugalia) semnată la Maastricht (Olanda) la 11 decembrie 1991, care presupune libera circulație a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalurilor în interiorul Comunității Economice Europene, care implică parități fixe și irevocabile între monedele naționale aparținând statelor membre și, în final, o monedă unică: E.C.U., astăzi EURO. Procesul trebuia să ia sfârșit în anul 1999. Marea Britanie a semnat acordul, însă cu o clauză care îi permite neaderarea la moneda unică. Realizarea obiectivelor **U.E.M.** necesită îndeplinirea mai multor condiții, cum sunt: ▪politici economice compatibile între țările C.E.E.; ▪un înalt grad de coerență, cu deosebire în ceea ce privește politicile bugetare naționale, și, indispensabil, o politică monetară unică. Desăvârșirea pieței interne unice va întări legăturile dintre economiile țărilor membre C.E.E. Se va reduce autonomia fiecărei țări membre și se vor resimți mai mult de către celelalte țări efectele deciziilor și evoluțiilor înregistrate de fiecare țară în parte. Țările membre C.E.E. fac eforturi pentru realizarea convergenței economiilor lor, care este singura cale capabilă să garanteze durabilitatea libertății totale de mișcare a capitalurilor și să conducă spre o integrare a piețelor financiare, fără obstacole sau perturbații. Este indispensabilă realizarea unei coordonări mai strânse și mai eficiente în domeniile monetar, fiscal și bugetar. Beneficiile determinate de o mare piață internă comunitară și avantajele uniunii economice și monetare sunt multiple. Trecerea la parități fixe între monedele țărilor membre C.E.E. determină următoarele avantaje: ▪ca urmare a reducerii incertitudinilor și riscurilor care rezultă din fluctuațiile actuale ale monedelor, investițiile industriale și comerciale, creșterea economică, rentabilitatea întreprinderilor și folosirea forței de muncă se pot ameliora; ▪U.E.M. întărește stabilitatea prețurilor; ▪pentru multe țări se va diminua rata dobânzii și va rezulta o diminuare a costului serviciului datoriei publice (v.); ▪forța de muncă va beneficia de politici regionale și structurale adecvate, ceea ce va determina o mai bună utilizare a acesteia; ▪țările membre cunosc o creștere moderată a prețurilor, reducerea inflației între celelalte țări membre. Paralelismul schimburilor comerciale reciproce va fi în creștere; totodată, fenomenul numit „inflație importată“ va fi redus datorită reducerii prețurilor produselor importate,

țările membre profitând de crearea pieței unice și de instaurarea monedei unice. Comunitatea va profita de instituirea unei monede unice – ECU, în prezent EURO, a cărei importanță pe piața internațională se va putea compara cu cea a dolarului și a yenului. Comunitatea va beneficia integral de avantajele **U.E.M.** numai în momentul instaurării monedei unice. Câtă vreme vor subzista unele alături de celelalte, ca monede ale celor 12, chiar și cu un curs definitiv fixat, vor persista „costuri" de intervenții valutare, vor mai exista tentații speculative, iar piața comunitară nu va fi perfectă. Încă din anul 1970, pe baza unui raport al primului-ministru luxemburghez, Werner, a existat un plan de creare a **U.E.M.** Pe baza acestui raport, în anul 1972 a fost creat **„șarpele monetar"**, în anul 1973 a fost creat Fondul European de Cooperare Monetară (FECOM), însă primele decizii ce vizau convergența au fost luate în 1974. Țările membre au avut reacții diferite față de șocurile economice ale acelor ani care au frânat procesul de integrare început. Sistemul monetar european a fost instaurat în 1979 și a reușit să creeze o zonă de stabilitate monetară crescută ca urmare a disciplinei pe care a impus-o; el a contribuit la punerea în practică, în țările care înregistrau o inflație relativ puternică, a unei politici monetare vizând stabilitatea prețurilor. Sistemul monetar a pus bazele convergenței economice între statele membre. Ca urmare a condițiilor existente, Consiliul C.E.E. reunit în iunie 1988 la Hanovra a încredințat unui comitet sarcina studierii și propunerii de etape concrete pentru a ajunge la U.E.M. La Consiliul C.E.E. de la Madrid, din 1989, șefii de stat și de guvern au estimat că raportul prezentat de Jacques Delors corespunde pe deplin mandatului încredințat și reprezintă un act de referință în materie de evoluție spre **U.E.M.** Reuniunea de la Maastricht, Olanda, din 9-11 decembrie 1991 marchează un alt pas important spre realizarea **U.E.M.**, șefii de state și de guverne convenind practic calendarul, pe etape, al făuririi acestei uniuni până în anul 2000. Prima etapă spre U.E.M. a început la 1 iulie 1990 și cuprinde următoarele măsuri: **în domeniul economic:** ▪eliminarea obstacolelor fizice, tehnice și fiscale care vizează schimburile din interiorul C.E.E.; ▪creșterea resurselor și ameliorarea mijloacelor de acțiune ale fondurilor structurale ale Comunității, astfel încât să se promoveze dezvoltarea regională și să se corecteze dezechilibrele existente între regiunile C.E.E.; ▪întărirea coordonării politicilor economice și bugetare; **în domeniul monetar:** ▪liberalizarea totală a mișcării capitalurilor; ▪suprimarea tuturor obstacolelor care împiedică integrarea financiară a C.E.E., adică libera prestare a fiecărui serviciu bancar, financiar și de asigurări; ▪participarea tuturor monedelor C.E.E. la mecanismul de schimb al sistemului monetar european; ▪ridicarea tuturor obstacolelor din calea utilizării **E.C.U.** (v.); ▪întărirea coordonării deciziilor de politică monetară și de politică a cursurilor de schimb. Semnarea acordului de la Maastricht a plasat Piața Comună pe calea care o duce către Uniunea Economică și Monetară a C.E.E. Acest acord intervenit între „cei 12" prevede parcurgerea a trei etape, la sfârșitul cărora (cel mai devreme în 1997 și cel mai târziu în 1999) un grup de țări membre ale C.E.E., a căror economie va fi stabilă, vor emite o monedă comună. Atunci suveranitatea națională în materie de politică monetară va fi transferată Băncii Centrale Comunitare, care va lua ființă în cursul ultimei faze a proiectatei **U.E.M.**, a cărei autonomie va fi garantată mai strict decât este în prezent Bundesbank, recunoscută pentru rigoarea și independența sa în materie de politică monetară. Pentru a putea profita de această „zonă monetară comună", țările aderente va trebui să îndeplinească **trei condiții**, foarte stricte, reclamate de faza de tranziție, și anume: 1. stabilitatea prețurilor trebuie să fie prima prioritate; 2. rigoare bugetară (deficitul bugetar trebuie să nu depășească 3% din produsul intern brut); 3. datoria publică să nu depășească 60% din produsul intern brut. Participarea la **U.E.M.** presupune obținerea unor avantaje, dar și suportarea unor riscuri. Între avantaje se menționează: ▪moneda comună E.C.U. este un mijloc de schimb universal acceptat, măsură a valorii și mijloc de rezervă; ▪moneda comună elimină riscurile speculative de capital dintre țările partenere, date fiind încrederea și fixitatea cursurilor de schimb; ▪economii privind moneda de rezervă; ▪stimulează integrarea politicilor economice, ceea

ce necesită o politică valutară comună. Ca dezavantaje pot fi menționate: ▪pierderea autonomiei politicilor monetare și valutare ale țărilor membre; ▪este posibilă creșterea șomajului. Formele de integrare în U.E.M. sunt: **zona liberului schimb**, în care țările membre suprimă taxele vamale și restricțiile cantitative privind libera circulație a mărfurilor între țările zonei, însă fiecare țară rămâne liberă în ceea ce privește politica sa vamală cu privire la terțe țări; **uniunea vamală**, potrivit căreia diferitele țări participante suprimă taxele vamale și restricțiile cantitative, însă fixează un tarif exterior comun; **piața comună**, în care circulă liber mărfurile, capitalurile și persoanele; **uniunea economică**, care este o piață comună completată cu politicile economice armonizate; **integrare economică totală**, care implică unificarea politicilor monetare, fiscale, sociale etc.

UNIUNEA EUROPEANĂ, reorganizare și formă actuală transformată a **Comunității Economice Europene** (v.). Scopul final al **U.E.** este unificarea politică a statelor membre. **U.E.** s-a dezvoltat și s-a extins prin aderarea diferitelor țări. România este membru asociat cu drepturi depline și a început să aplice reglementările economice ale **U.E.** Admiterea în **U.E.** necesită îndeplinirea unor condiții politice, economice, sociale și juridice. În esență, condițiile aderării sunt legate de: ▪nivelul productivității muncii sociale și produsul intern brut pe locuitor; ▪deficitul bugetar să nu depășească 3% din produsul intern brut; ▪datoria publică să nu depășească 60% din produsul intern brut; ▪rata inflației să nu depășească cu mai mult de 1,5 puncte procentuale media calculată din cele mai scăzute trei rate ale inflației din țările membre ale **U.E.**; ▪rata dobânzilor să nu depășească un anumit nivel. De la 1 ianuarie 1999, **U.E.** a trecut la moneda unică, EURO, iar din anul 2002 se va folosi efectiv această monedă. Instituțiile **U.E.** sunt: ▪Consiliul European; ▪Parlamentul European; ▪Consiliul de Miniștri (fiecare țară membră este reprezentată de un ministru); ▪Comisia Europeană; ▪Comitetul Economic și Social; ▪Curtea Europeană de Justiție.

UNIUNEA EUROPEANĂ DE PLĂȚI (U.E.P.), organism internațional creat prin acordul a 18 țări vest-europene în 1948. **U.** avea drept scop compensarea creanțelor și datoriilor țărilor membre, transformarea unor creanțe curente în creanțe viitoare, pregătirea trecerii la convertibilitate și transformarea clearingului bilateral în clearing multilateral. Decontările se efectuau bilateral într-o valută convenită. La finele fiecărei luni, soldurile decontărilor dintre o țară și celelalte țări membre se comunicau **Băncii Reglementelor Internaționale** (v.) în calitate de agent al **U.**, care recalcula soldurile respective în unități de cont **U.E.P.**, avându-se în vedere cursul stabilit între valuta convenită și unitatea de cont a acestei uniuni. Unitatea de cont **U.E.P.** avea aceeași cantitate de aur ca dolarul S.U.A. din acea perioadă (0,888671 g de aur fin). Menirea Băncii Reglementelor Internaționale în acest organism era de a efectua în mod automat compensațiile între datoriile și creanțele acumulate în decursul lunii de fiecare țară membră față de toți partenerii săi, astfel încât în final să rezulte o creanță sau o datorie unică ce se înregistra în contul **U.E.P.** Dacă în urma acestor compensații lunare rezulta o datorie, ea se lichida prin transfer de aur sau dolari S.U.A. ori printr-un credit ce se acorda de către **U.E.P.** Pentru a determina țările membre să nu acumuleze datorii prea mari față de **U.E.P.**, fiecare țară debitoare era obligată să plătească progresiv, în aur, până la 80% din datoria cumulată. **U.E.P.** acorda credite țărilor debitoare din creditele pe care ea le primea din partea țărilor creditoare. **U.E.P.** a obținut rezultate satisfăcătoare, datorită faptului că la baza operațiunilor efectuate au stat cursuri valutare reale și că au existat valute suficiente și rezerve de aur. Cu toate rezultatele satisfăcătoare obținute, ca urmare a trăsăturilor economiei, **U.** a fost în mai multe rânduri zguduită de crize. **U.E.P.** și-a încetat existența în decembrie 1958, o dată cu trecerea principalelor valute vest-europene la convertibilitate. **V.** și **Acordul Monetar European.**

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ PENTRU PUBLICAREA TARIFELOR VAMALE, uniune de stat constituită în iulie 1890, la Bruxelles, prin convenția semnată de peste 30 de țări, printre care și România. Scopul acestei uniuni este doar publicarea și difuzarea în mai multe limbi a tarifelor vamale. Pentru atingerea acestui scop, prin convenția respectivă s-a înființat la Bruxelles un Birou Internațional care are ca atribuțiuni traducerea și difuzarea tarifelor vamale. Biroul Internațional are un buget propriu și o publicație numită „Buletinul Internațional al Vămilor". În fiecare an, Biroul trimite statelor membre ale convenției un raport asupra activității sale.

UNIUNEA MONETARĂ LATINĂ, convenție încheiată în anul 1865 între Franța, Italia, Belgia și Elveția, la care peste câțiva ani a aderat și Grecia, cu scopul de a menține o circulație bănească stabilită pe bază de bimetalism. Convenția prevedea pentru țările respective: baterea liberă a monedelor din aur și argint cu raportul valoric între aceste metale de 15,5:1, conținutul de metal al unităților bănești, care era egal cu conținutul francului francez, adică 4,5 g de argint pur și 0,29 g de aur pur, circulația liberă a monedelor țărilor membre pe teritoriile celorlalte, primirea acestor monede de către casele de stat ale tuturor statelor membre ale uniunii. Scopul nedeclarat al **U.M.L.** și mai cu seamă al Franței ca membru principal era crearea unui bloc valutar comercial pentru întărirea poziției țărilor membre față de alte țări din Europa și mai ales față de Anglia și Germania. Cu toate că nu făceau formal parte din uniune, România, Bulgaria, Finlanda, Spania și Serbia au introdus un sistem monetar analog cu cel al țărilor membre. În deceniul al optulea al secolului al XIX-lea s-a trecut la monometalism aur. În perioada Primului Război Mondial, când marea majoritate a țărilor a introdus circulația banilor de hârtie, **U.M.L.** și-a pierdut importanța, desființându-se în decembrie 1926.

UNIVERSALITATE BUGETARĂ, principiu important potrivit căruia veniturile și cheltuielile publice trebuie să fie cuprinse în componentele sistemului bugetului public național cărora aparțin, în sumele lor totale sau globale, potrivit legislației financiare în vigoare. Chiar și în situațiile în care realizarea veniturilor publice necesită efectuarea unor cheltuieli prealabile, principiul **u.b.** nu permite înscrierea în buget numai a soldului dintre ele. În componentele sistemului bugetar, veniturile trebuie înscrise cu sumele lor brute, iar cheltuielile cu sumele lor totale. Altfel spus, un venit bugetar nu trebuie niciodată mascat de o cheltuială sau o cheltuială de un venit. **U.b.** nu admite, de regulă, nici o compensare între venituri și cheltuieli la agenții economici cu capital de stat sau la instituțiile publice. Legea finanțelor publice a României prevede la art. 32: „Este interzisă efectuarea de plăți direct din veniturile încasate pentru bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele locale, precum și din veniturile fondurilor speciale, cu excepția cazurilor când legea prevede altfel." Realizarea veniturilor publice necesită efectuarea unor cheltuieli prealabile în acest scop. Cu toate acestea **u.b.** reclamă ca veniturile respective să fie prevăzute în buget cu suma lor totală, brută, după cum și cheltuielile se înscriu în buget cu suma lor totală. Elaborarea în acest mod a bugetului de stat face posibilă cunoașterea de către Parlament a veniturilor publice, a izvoarelor de proveniență a lor, precum și a sumei totale a cheltuielilor, cu repartizarea lor pe destinații. Bugetul de stat elaborat cu respectarea principiului **u.b.** se numește buget brut; acesta înlesnește studierea și analiza corelațiilor dintre diferitele posturi de venituri și de cheltuieli. Dacă bugetul cuprinde numai soldul (diferența) dintre veniturile și cheltuielile regiei autonome sau instituției publice, poartă denumirea de buget net. Astăzi, în majoritatea țărilor nu se mai respectă integral **u.b.** Astfel, se practică foarte frecvent elaborarea și executarea de bugete **„mixte"**, în sensul că veniturile și cheltuielile unor instituții publice se înscriu în buget cu sumele lor totale, pe când altele se înscriu numai cu soldul dintre venituri și cheltuieli. De exemplu, se înscriu în bugetul de stat numai soldurile dintre veniturile și cheltuielile unor agenți economici cu capital de stat (care prelevă soldul veniturilor sau primesc subvenții de la bugetul de stat, după caz), se acordă

transferuri (subvenţii) de la bugetul de stat către bugetele locale, se acordă subvenţii unor instituţii publice social-culturale care folosesc direct mai întâi veniturile proprii realizate etc. Agenţii economici cu capital de stat, potrivit cerinţelor gestiunii economico-financiare, sunt obligaţi să-şi compenseze toate cheltuielile din veniturile proprii şi să realizeze un profit, din care plătesc la bugetul de stat impozitul pe profit. Dacă înregistrează pierderi, acestea se subvenţionează de la bugetul de stat. În cazul instituţiilor publice pot apărea următoarele situaţii: a) instituţia nu realizează venituri şi deci se finanţează integral de la bugetul de stat; b) instituţia realizează unele venituri care, de regulă, nu-i sunt suficiente pentru acoperirea tuturor cheltuielilor sale; alte instituţii îşi pot compensa toate cheltuielile din veniturile pe care le realizează. Veniturile realizate de instituţiile publice şi care rămân la dispoziţia lor pentru acoperirea cheltuielilor proprii se numesc „mijloace extrabugetare", care rămân deci în afara bugetului de stat, constituind o derogare de la principiul **u.b. V. şi mijloace extrabugetare; principiile bugetului de stat.**

URMĂRIRE SILITĂ, procedură legală specială potrivit căreia creditorul urmăreşte încasarea unui rău platnic. **U.s.** constă practic în încasarea debitorului, independent de voinţa sa, prin virarea sumei neplătite la timp din contul debitorului în contul creditorului, precum şi în valorificarea unor bunuri mobiliare ale debitorului în scopul stingerii datoriei acestuia. Cazurile şi procedura **u.s.** sunt diferite după cum debitorul este o persoană fizică sau juridică.

URMĂRIRE SILITĂ IMOBILIARĂ, formă a **u. silite** (v.) a bunurilor imobile, cum sunt: casele de locuit, diferite construcţii etc. Este exceptată de la **u.s.** casa de locuit împreună cu anexele folosite exclusiv de plătitor şi familia sa. Procedura **u.s.i.** cuprinde următoarele etape: ▪somaţia de plată trimisă cu trei zile înainte de începerea urmăririi silite; ▪identificarea şi evaluarea bunurilor imobile, după consultarea unor experţi; ▪aplicarea sechestrului asigurător; ▪depunerea la organele notariale a unui exemplar din procesul-verbal de sechestru în vederea instituirii ipotecii; ▪publicaţia de vânzare; ▪vânzarea bunurilor imobiliare prin licitaţie; ▪recuperarea creanţei.

URMĂRIRE SILITĂ MOBILIARĂ, formă a **u. silite** (v.) prin care creditorul, după o anumită procedură, pune în vânzare bunurile mobile ale contribuabilului rău platnic. În domeniul fiscal, **u.s. a** bunurilor mobile se aplică în cazurile în care contribuabilii nu au venituri sau drepturi băneşti care să poată fi poprite, dar posedă bunuri mobile, din a căror valorificare bugetul de stat şi bugetele locale realizează veniturile neonorate la timp. Procedura **u.s.m.** cuprinde următoarele operaţiuni: ▪somaţia de plată; ▪aplicarea sechestrului asigurător; ▪publicaţia de vânzare; ▪vânzarea bunurilor prin licitaţie publică. Bunurile sechestrate şi sigilate rămân în custodia debitorului, dacă acesta prezintă garanţie, sau se ridică, dacă există pericolul de înstrăinare. Publicaţia de vânzare cuprinde înştiinţarea debitorului referitoare la vânzarea bunurilor şi data vânzării, de regulă, prin licitaţie publică. Apoi, la data stabilită are loc vânzarea bunurilor. Din preţul obţinut se plătesc datoriile, majorările şi amenzile, iar ceea ce eventual mai rămâne din preţul încasat se restituie fostului proprietar al bunurilor vândute. Din considerente sociale umanitare, sunt exceptate de la executare silită: bunurile necesare uzului strict personal sau casnic (îmbrăcăminte, lenjerie, paturi, diferite obiecte casnice, alimentele care sunt necesare pe timp de o lună sau, dacă persoana este agricultor, alimentele necesare până la noua recoltă, combustibilii pentru încălzit şi prepararea hranei; de asemenea, sunt exceptate de la **u.s.m.** bunurile trebuitoare pentru exercitarea profesiei, cum sunt: uneltele necesare practicării unei meserii pe cont propriu, inventarul agricol, seminţele, furajele până la noua recoltă etc). Împotriva **u.s.m.** se poate face contestaţie la judecătoria teritorială din raza domiciliului debitorului. Instanţa judecătorească poate suspenda procedura **u.s.m.** dacă din actele doveditoare rezultă temeinicia contestaţiei sau dacă se depune o cauţiune care reprezintă minimum 30% din valoarea bunurilor sechestrate. V. şi **sechestru; publicaţie de vânzare; vânzarea bunurilor supuse urmăririi.**

UTILIZAREA CREDITELOR BUGETARE, folosire a creditelor bugetare pentru afectarea de cheltuieli în vederea realizării obiectivelor şi a acţiunilor prevăzute şi aprobate prin program. **U.c.b.** poate avea loc numai după deschiderea creditelor bugetare. Cheltuielile se pot efectua numai în limitele creditelor bugetare aprobate anual şi pe trimestre. În **u.c.b.** se cer respectate destinaţiile stabilite pe subdiviziunile clasificaţiei bugetare, fiind interzisă schimbarea destinaţiei de către ordonatorii de credite. Efectuarea de cheltuieli de către ordonatorii de credite poate avea loc numai după ce conducătorul compartimentului financiar-contabil a efectuat controlul financiar-contabil şi a apreciat legalitatea, necesitatea, oportunitatea şi eficienţa cheltuielilor şi le-a avizat. **U.c.b.** presupune îndeplinirea unor formalităţi, într-o etapizare logică, astfel: a) **propunerea de cheltuieli,** care constă în solicitarea de mijloace băneşti de la bugetul de stat pentru efectuarea cheltuielilor, pentru care se întocmesc şi documente corespunzătoare; b) **angajarea cheltuielilor,** care se operează de către ordonatorii de credite numai după studierea prealabilă a documentelor referitoare la propunerile de cheltuieli. Ordonatorii de credite examinează aprofundat propunerea de cheltuieli în ceea ce priveşte necesitatea, legalitatea, oportunitatea şi eficienţa acestora, observând, în acelaşi timp, ce disponibilităţi de credite bugetare mai există pe subdiviziunile clasificaţiei bugetare; c) **aprobarea efectuării cheltuielilor** se dă în momentul efectuării plăţilor. Creditele bugetare se utilizează prin efectuarea de plăţi în numerar şi prin virament. **V. şi deschideri de credite din bugetul de stat; ordonator de credite; ordonator principal de credite bugetare; ordonator secundar de credite bugetare; ordonator terţiar de credite bugetare; reconstituirea de credite bugetare; virare de credite bugetare; plată de casă.**

UZANŢĂ, stabilirea termenelor de plată pentru polițe transmisibile care trebuie achitate într-o țară străină, potrivit practicii comerciale uzuale.

UZUCAPIUNE, modalitate de dobândire a dreptului de proprietate asupra unui bun prin posesiunea lui cu bună-credinţă un anumit timp (prescripţie achizitivă).

UZUFRUCT 1. Dreptul unei persoane de a se folosi de rodul unui bun, de dobânda unui împrumut, de venitul unei moşteniri etc. **2.** Dreptul unei persoane (uzufructuar) de a folosi în interesul său un bun care aparţine altei persoane (nudul proprietar). Uzufructuarul are obligaţia de a conserva substanţa bunului respectiv şi de a-l restitui proprietarului la încetarea dreptului de **u.** U. poate fi pe un anumit termen sau maximum pe perioada cât trăieşte uzufructuarul.

UZUL DE FALS, folosirea conştientă de către o persoană a unui document oficial ori sub semnătură privată, falsificat, în vederea producerii unui efect economic, social, financiar, de credite, bănesc etc. U. de f. constituie infracţiune şi se pedepseşte de legea penală.

UZURA AUTOVEHICULULUI AVARIAT, deteriorare a autovehiculului, care se stabileşte în raport cu vechimea, întrebuinţarea şi starea de întreţinere a acestuia la data producerii accidentului. La stabilirea **u.** se ţine seama de costul reparaţiilor curente sau capitale, inclusiv de înlocuirea părţilor componente sau a pieselor executată înainte de accident, pentru menţinerea stării tehnice corespunzătoare a autovehiculului. Valoarea acestora se stabileşte pe baza documentaţiilor privind costul efectiv al reparaţiilor sau al înlocuirilor respective. U. se stabileşte în funcţie de gradul de întrebuinţare (parcurs) a autovehiculului, exprimat în kilometri, precum şi de vechimea în exploatare, exprimată în unităţi de timp (ani), diferenţiată pe categorii de autovehicule, clasificate după capacitatea cilindrică a motorului, în cm^3, potrivit coeficienţilor de

uzură. În vederea stabilirii **u.** unui autovehicul, sunt necesare: a) data introducerii în exploatare ca nou a autovehiculului respectiv, menționată în documentele de identificare a acestuia (carte de identitate, certificatul de înmatriculare etc.) sau, în lipsă, anul de fabricație de pe placa de origine a autovehiculului; b) parcursul în kilometri realizat de autovehiculul respectiv de la data introducerii lui în exploatare ca nou și până la data producerii evenimentului asigurat. În cazul autovehiculelor la care se cunosc datele menționate mai sus, pentru stabilirea **u.** autovehiculului avariat se caută în tabelul coeficienților de uzură linia corespunzătoare vechimii în exploatare (în ani) și coloana corespunzătoare stării de întreținere medie (determinată pentru un parcurs mediu anual de 10 000 km), la intersecția cărora se va găsi coeficientul de uzură respectiv. Dacă există diferențe între parcursul real și cel rezultat utilizând media anuală, coeficientul corespunzător stării de întreținere medie se corectează cu 0,6% pentru fiecare 1 000 km, fără a putea depăși coeficienții corespunzători stărilor de întreținere „bună" sau „rea". Dacă sunt autovehicule la care nu se cunoaște parcursul (numărul de km) realizat până la data producerii evenimentului asigurat sau dacă acesta nu este în concordanță cu starea tehnică a autovehiculului respectiv, **u.** autovehiculului avariat se stabilește în funcție de vechimea în exploatare și de starea de întreținere a acestuia, care sunt prevăzute în tabelele coeficienților de uzură. Starea de întreținere a unui autovehicul poate fi bună, medie sau rea. Stabilirea stării de întreținere a autovehiculului se face potrivit stării acestuia dinainte de producerea evenimentului asigurat, pe baza următoarelor criterii: a) **stare de întreținere bună,** când autovehiculul prezintă: ▪integritatea elementelor caroseriei, barelor de protecție și capacelor de roți; ▪vopseaua intactă, fără exfolieri sau urme aparente de ruginire a tablei; ▪tapițeria fără pete, urme de uzură prematură sau rupturi; ▪cauciucurile uzate uniform, fără să prezinte uzuri accentuate pe flancuri, ca urmare a unui reglaj necorespunzător al direcției; ▪motorul fără scurgeri de ulei pe părțile laterale sau pe capotajele interioare ale spațiului afectat acestuia; b) **stare de întreținere medie,** când autovehiculul prezintă: ▪deformări ale caroseriei, barelor de protecție sau capacelor de roți până la 10 dm^2 însumat pe întreaga suprafață exterioară; ▪degradări ale vopselei în ceea ce privește luciul, cu urme de rugină aparentă pe o suprafață totală de până la 10 dm^2, cu exfolieri pe o suprafață totală de până la 0,5 cm^2 sau orice alte zgârieturi; pete pe tapițeria scaunelor; c) **stare de întreținere rea,** când autovehiculul prezintă: ▪deformări ale caroseriei, barelor de protecție și capacelor de roți mai mari de 10 dm^2 însumat pe întreaga suprafață exterioară; ▪degradări ale vopselei, pierderea totală a luciului, cu exfolieri pe o suprafață totală mai mare de 0,5 cm^2, cu urme pronunțate de rugină aparentă și zgârieturi; ▪tapițeria deteriorată și murdară; ▪cauciucurile uzate neuniform, cu accentuări pe unul dintre flancuri, ca urmare a unui reglaj necorespunzător al direcției; ▪motorul cu urme de ulei pe părțile superioare și laterale, ca urmare a scurgerilor la capacul distribuției, al chiulasei sau pe lângă garniturile de etanșare; ▪joc mare la volanul direcției. Când se cunoaște data introducerii în exploatare ca nou și starea sa de întreținere justificată tehnic, pentru stabilirea **u.a.a.** se caută în tabelul coeficienților de uzură linia orizontală corespunzătoare vechimii în exploatare (în ani) a acestuia și se stabilește un coeficient de uzură cuprins între cei corespunzători stării de întreținere „bună" și „rea". La autovehiculele care aveau executate înainte de data producerii evenimentului asigurat reparații curente, inclusiv înlocuiri ale părților componente sau ale pieselor originale pentru menținerea stării tehnice corespunzătoare a autovehiculului, stabilirea **u.** se face pe baza următoarei relații:

în care:

U_r = gradul de uzură recalculat al autovehiculului;

U = gradul de uzură rezultat din tabelele coeficienților de uzură;

K = coeficientul de corecție a uzurii, egal cu $\frac{A-a}{A}$, unde:

A = valoarea de nou a autovehiculului avariat;

a = costul total al reparațiilor curente, inclusiv al înlocuirilor de părți componente sau de piese originale executate înainte de data producerii evenimentului asigurat, pentru menținerea stării tehnice corespunzătoare a autovehiculului, în baza documentațiilor privind costul efectiv al acestora, iar în lipsă, pe bază de expertiză suportată de asigurat.

V. și asigurare de răspundere civilă auto.

UZURĂ, deteriorarea, pierderea treptată a caracteristicilor tehnice, consumarea unui **mijloc de muncă** (v.) în timpul utilizării sau neutilizării lui. Părțile componente ale unui mijloc de muncă se pot deteriora în mod diferit în funcție de solicitarea lor în procesul de utilizare, ceea ce duce la pierderea preciziei în funcționare și la scăderea randamentului. ❖ **U. efectivă a mijloacelor fixe** depinde în mare măsură de întreținerea lor, de nivelul calificării personalului, de materialele de construcție folosite (fier, beton, piatră, cărămidă, lemn etc.), de caracteristicile funcționale ale mijloacelor fixe, de numărul de schimburi în care sunt folosite, de mediul (corosiv, umed, cu temperaturi înalte etc.) în care funcționează etc. **U. mijloacelor de muncă** este de două feluri: **fizică** și **morală.** ❖ **U. fizică,** pierdere treptată a valorii de întrebuințare și a valorii, a proprietăților tehnice de exploatare a mijloacelor fixe din cauza întrebuințării, neîntrebuințării și acțiunii agenților fizico-chimici, a forțelor naturii (ruginirea, roaderea sau strivirea unor părți ale mașinilor, ale clădirilor etc.). **U.f.** are ca efect micșorarea și apoi pierderea valorii de întrebuințare, a capacității mijlocului fix de a satisface o anumită cerință socială. Determinată în cea mai mare parte de utilizarea mijloacelor fixe în procesul de producție, **u.f.** este compensată prin transferarea treptată a valorii lor asupra produselor create, sub forma **amortismentului** (v.) care se recuperează prin vânzarea produselor și încasarea prețului acestora. **U.f.** se poate produce, într-o anumită măsură, și ca urmare a influenței factorilor naturali; aceasta reprezintă o pierdere pentru societate, deoarece echivalentul valoric al uzurii nu se include în costurile produselor pe calea amortizării, ci se compensează din produsul național brut. **U.f.** provocată de nefolosirea mijloacelor fixe nu este un fenomen caracteristic pentru economia actuală, deoarece toate unitățile economice desfășoară activitate productivă și folosesc în mod complet și intensiv toate capacitățile lor de producție. ❖ **U. morală,** depreciere relativă valorică sau tehnică a mijloacelor de muncă înaintea uzării lor fizice complete, ca urmare a ieftinirii mijloacelor de muncă de același gen sau a apariției altora mai perfecționate, cu performanțe tehnice și economice superioare. Baza materială a **u.m.** este progresul tehnic și științific însoțit de creșterea productivității muncii, care determină reducerea valorii mijloacelor de muncă și, în același timp, fabricarea unor mașini, instalații și utilaje cu un randament mai mare, mai eficiente. **U.m.** poate acționa sub două forme: **u.m. 1,** când un mijloc de muncă cu aceleași proprietăți se poate reproduce mai ieftin, datorită creșterii productivității muncii, și **u.m. 2,** când, pe baza progresului științei și tehnicii, se construiesc mașini și utilaje noi, perfecționate, moderne, cu un randament superior. În primul caz, **u.** nu afectează valoarea de întrebuințare a mijloacelor fixe în funcțiune, ci numai valoarea acestora și nu pune problema înlocuirii lor până la uzarea fizică totală. În cel de-al doilea caz, u. afectează atât valoarea de

întrebuințare, cât și valoarea, ceea ce înseamnă că se impune înlocuirea mijloacelor de muncă vechi, depreciate moral, cu altele noi, mai performante, înainte de a se fi uzat total, valoarea neamortizată reprezentând o pierdere pentru economia națională. La stabilirea normelor de amortizare a mijloacelor fixe se au în vedere atât uzura fizică, cât și uzura morală. Folosirea nejustificată prea mult timp în producție a unor mașini și utilaje învechite provoacă cheltuieli nejustificate cu întreținerea lor, nu permite ridicarea productivității muncii, afectează negativ calitatea produselor, duce la ridicarea costurilor de producție și la diminuarea rezultatelor financiare, poate da naștere unor accidente. Din aceste motive, treptat, pe măsura posibilităților, mijloacele fixe demodate sau învechite se înlocuiesc, iar când nu pot fi înlocuite, ele se modernizează prin corectarea parametrilor tehnici și prin perfecționări. ❖ **U. obiectelor de inventar,** deprecierea, scăderea, pierderea din valoarea obiectelor de inventar. Calcularea uzurii acestor obiecte se face pe baza prețului lor de înregistrare. Încetarea calculării și înregistrării uzurii are loc în momentul reîntoarcerii lor în depozitul întreprinderii. În practică, pentru calcularea și repartizarea acestei **u.** în costuri se utilizează unul dintre următoarele procedee: a) **procedeul cotelor medii lunare,** care constă în divizarea în cote lunare a valorii obiectului de inventar aflat în folosință, în funcție de durata de serviciu, astfel încât la sfârșitul acestei durate obiectul să fie complet amortizat. Calculul **u.** se face cu formula:

$$Cul = \frac{\frac{Of + Os}{2}}{Slf},$$

în care:

Cul = cotele uzurii lunare;
Of = valoarea obiectelor de inventar în folosință;
Os = valoarea obiectelor scoase din uz;
Slf = suma soldurilor lunare ale obiectelor aflate în folosință.

Prin această formulă se stabilește un coeficient, care se înmulțește apoi cu soldul obiectelor de inventar aflate în folosință în fiecare lună, iar suma rezultată reprezintă uzura care trebuie inclusă în cheltuielile de producție. Acest procedeu este cunoscut și sub numele de „metoda cotelor medii globale"; b) **procedeul amortizării integrale,** care constă în includerea în cheltuielile de producție a contravalorii integrale a obiectelor de inventar în momentul trecerii lor din depozit în folosință sau în momentul scoaterii din serviciu; c) **procedeul repartizării uzurii în două rate egale,** care constă în includerea **u.** în cheltuielile de producție într-o cotă de 50% la darea în folosință și de 50% la scoaterea din serviciu.

VALABIL O ZI, noțiune bursieră care precizează că un ordin de bursă este valabil numai pentru o ședință. În cazul în care ordinul de bursă nu poate fi executat în ședința respectivă, el se consideră ca fiind retras.

VALOARE, categorie economică a producției de mărfuri, măsură de apreciere a unui bun, ce exprimă raporturile social-economice dintre oameni cuprinse sub învelișul material al mărfii, care au ca substanță munca socială depusă de producătorii de mărfuri și înmagazinată în marfă. V. se manifestă în raportul cantitativ de schimb dintre două valori de întrebuințare de feluri diferite, dar care încorporează în ele aceeași cantitate de muncă. V. este o mărime abstractă dată de caracteristicile intrinseci ale unui bun determinat obținut prin muncă, precum și de relațiile dintre producătorii și cumpărătorii (consumatorii) bunului, dintre cumpărătorii bunului și obiectul material al bunului; de asemenea, la determinarea v. se au în vedere relațiile dintre producători, cumpărători și puterea publică, care este reprezentanta societății. V. este dată de munca încorporată în marfă și de utilitatea mărfii. Prin utilitatea mărfii se înțelege gradul de satisfacere a cerințelor consumatorului prin însușirile produsului, ca valoare de întrebuințare, și prin cantitatea necesară pentru satisfacerea cerinței. Deși utilitatea nu constituie măsura v., ea este o condiție necesară a acesteia. În procesul de producție, v. unei mărfi este creată de munca abstractă, iar mărimea ei este dată de timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea ei. Mărimea v. se modifică concomitent cu schimbările care intervin în nivelul productivității muncii; de aceea, mărimea v. este direct proporțională cu timpul consumat și invers proporțională cu nivelul productivității muncii. Fiind o categorie economică a producției de mărfuri, v. are un caracter istoric, ea există numai în condițiile producției de mărfuri. Munca creează valoare numai când se materializează în mărfuri și dobândește o expresie socială indirectă în procesul schimbului, sub forma valorii de schimb. Reducerea v. mărfurilor are ca efect micșorarea prețurilor cu amănuntul, stimulează introducerea tehnicii noi, moderne, conduce la lărgirea producției de bunuri, contribuind la creșterea puterii de cumpărare a populației. V. are o deosebită importanță în economia națională, în programarea produsului național brut, a volumului producției diferitelor ramuri și întreprinderi, a proporțiilor din economie, în controlul realizării producției, repartiției, schimbului și consumului, în aprecierea eficienței economice.

VALOARE A COLATERALULUI, v. titlurilor financiare luată în calcul la depunerea lor drept garanție a unei tranzacții pe credit. V. a c. se determină după următorul calcul:

$$V_aC = \frac{P_s}{P_{vi}} \cdot V,$$

în care:

V_aC = valoare a colateralului;
P_s = ponderea de siguranță;
P_{vi} = ponderea valorii împrumutate;
V = valoarea titlurilor de valoare sau a mărfurilor cumpărate pe credit.

V. și **titlu de valoare; titlu financiar.**

VALOARE ADĂUGATĂ, categorie economică folosită în economia de piață, care exprimă partea de valoare nou creată și adăugată mărfurilor, lucrărilor și serviciilor. **V.a.** este contribuția productivă proprie a unei unități economice. **V.a.** se determină ca diferență între valoarea bunurilor și serviciilor produse (volumul global al activității) și valoarea consumurilor intermediare (consumurile provenite de la terți). Consumurile intermediare sunt bunurile necesare producției și care, fie că sunt incluse în produse în cursul procesului de producție (de exemplu, stofa din care s-a confecționat costumul), fie că dispar, nu se văd în produsul finit (de exemplu, energia consumată de mașini, apa, iluminatul etc.). Consumurile intermediare cuprind materiile prime, materialele, semifabricatele etc. cumpărate de la altă întreprindere, însă nu și capitalul fix. Se întâlnește și categoria de **valoare adăugată la prețul pieței,** care cuprinde impozitele, taxele (taxa pe valoarea adăugată), elemente care nu constituie o contribuție a întreprinderii la satisfacția consumatorului, și valoarea adăugată la costul factorilor, care exclude impozitele.

Valoarea adăugată la costul factorilor	=	Valoarea adăugată la prețul pieței	–	Impozite și taxe

V. și **taxa pe valoarea adăugată.**

VALOARE ADĂUGATĂ BRUTĂ, indicator economic care exprimă valoarea producției finale, adică valoarea producției obținute în perioada de calcul, care nu s-a folosit pentru a produce noi bunuri economice în aceeași perioadă, respectiv care nu s-a consumat productiv (consum intermediar). Acest indicator se determină astfel:

$$VAB = PB - CI,$$

în care:

VAB = valoarea adăugată brută;
PB = producția brută;
CI = consumul intermediar.

V. și **producție brută.**

VALOARE ADĂUGATĂ NETĂ, indicator economic care exprimă diferența dintre **valoarea adăugată brută** (**v.**) și consumul de capital fix (amortismentul mijloacelor fixe). **V.a.n.** se determină astfel:

$$VAN = VAB - AMF,$$

în care:

VAN = valoarea adăugată netă;
VAB = valoarea adăugată brută;
AMF = amortismentul mijloacelor fixe.

VALOARE AGREATĂ, v. acceptată și stabilită în mod definitiv ca urmare a înțelegerii intervenite între asigurat și societatea de asigurări, independent de fluctuația ulterioară a prețurilor bunurilor cuprinse în asigurare. **V.a.** se folosește în determinarea sumei asigurate în asigurările maritime și fluviale, și apoi în calcularea despăgubirilor în caz de daună. **V.a.** se stipulează în contractul de asigurare. În asigurările maritime, asiguratii își asigură navele la suma pe care o declară și care este agreată de societatea de asigurări; **v.a.** nu poate depăși valoarea de înlocuire sau maximum valoarea de nou a bunului, în momentul încheierii asigurării.

VALOARE A MONEDEI, categorie economică prin care se defineşte capacitatea sau puterea de cumpărare a monedei. V. a **m.** este dată de cantitatea de bunuri şi servicii care se poate achiziţiona cu o sumă de bani sau cu o unitate monetară. Valoarea monedei este egală cu inversul nivelului general al preţurilor şi tarifelor, după următorul calcul:

$$V_{am} = \frac{1}{P},$$

în care:

V_{am} = valoarea sau puterea de cumpărare a monedei;
P = indicele general al preţurilor şi tarifelor.

VALOARE AMORTIZATĂ, parte a valorii de inventar a **mijloacelor fixe** (v.) transferată corespunzător ritmului uzurii fizice şi morale asupra noilor produse obţinute, în timpul duratei normate de serviciu, şi cu care s-a alimentat fondul de amortizare. V. şi **amortizare; fond de amortizare; valoare neamortizată.**

VALOARE ASIGURATĂ 1. Nivelul valoric la care se asigură un bun, constituit din valoarea mărfii în momentul expedierii, la care se adaugă cheltuielile de transport plătite anticipat, cheltuielile de încărcare, prima de asigurare şi un anumit beneficiu prezumat. **V.a.** se foloseşte numai în asigurările de bunuri şi trebuie cunoscută în momentul încheierii asigurării, deoarece în funcţie de nivelul ei se stabilesc răspunderea societăţii de asigurări şi mărimea primei de asigurare. V.a. trebuie să coincidă cu valoarea reală a bunului asigurat sau să fie apropiată de aceasta. Cuprinderea în asigurare a unei **v.a.** exagerate (superioară sau mult inferioară valorii reale a bunului) poate avea urmări nedorite pentru participanţii la asigurare. De exemplu, dacă **v.a.** este superioară valorii reale a bunului, asiguratul nu mai este interesat de buna conservare a bunului, ci din contră, doreşte ivirea cazului asigurat. Dacă **v.a.** este mult inferioară valorii reale a bunului, despăgubirea ce se acordă în caz de daună nu permite refacerea bunului distrus. **V.a.** trebuie să fie egală sau puţin inferioară valorii reale a bunurilor cu care sunt înregistrate în contabilitate sau preţurilor de vânzare de pe piaţă în momentul încheierii asigurării. V. şi **caz asigurat; evaluare de asigurare.**

VALOARE BURSIERĂ, v. unui titlu de valoare exprimat ca efect al cursului sau al tranzacţiilor de bursă. V. şi **bursă; curs; titlu de valoare; titlu financiar.**

VALOARE CAPITALIZATĂ, v. care se stabileşte unui activ la nivelul veniturilor pe care le aduce şi al ratelor curente de dobândă ale pieţei.

VALOARE CAPITALIZATĂ A UNEI EMISIUNI DE CERTIFICATE, suma ce se încasează de emitent din distribuirea primară a titlurilor financiare şi care se regăseşte în bilanţul său, în conturile de **capital.**

VALOARE CONTABILĂ A ACŢIUNII, indicator folosit de bursa de valori care exprimă partea din activul sau patrimoniul net ce revine pe o acţiune, adică averea netă contabilă care revine deţinătorului unei sau unor acţiuni. Acest indicator bursier se determină astfel:

$$Vca = \frac{AN}{n},$$

în care:

Vca = valoarea contabilă a acţiunii;
AN = activul net;
n = numărul total al acţiunilor.

Activul net este format din activele agentului economic neafectate de datoriile pe care el le-a contractat. Activul net se determină ca diferență între activul total și datoriile totale.

VALOARE CONTABILĂ NETĂ, v. înregistrată a unui activ patrimonial – imobilizat – corectată cu amortismentul înregistrat în contabilitate în conturile de amortizări referitoare la imobilizări.

VALOARE CONTABILIZATĂ A ACȚIUNILOR, v. acțiunilor emise pe care emitentul o înregistrează în conturile de capital.

VALOARE DECLARATĂ, prețul prevăzut în factură, exprimat în valută, al mărfii importate, pe baza căruia se determină valoarea în vamă prin transformarea prețului mărfii provenite din import, exprimat în valută, în preț în lei, la cursul de schimb. **V. și curs; curs real de schimb; valoare în vamă.**

VALOARE DE ESTIMARE, v. care se atribuie unui imobil, teren, mijloc fix etc. pe baza raportului de estimare, determinat și abilitat de către specialiști, experți autorizați. **V. de e.** se folosește în negocierile dintre agenți economici, instituții financiare, persoane fizice.

VALOARE DEPOZITARĂ, suma dividendelor anuale neridicate care aparțin unei acțiuni.

VALOARE DE INVENTAR A MIJLOACELOR FIXE, v. de înregistrare a unui mijloc fix în contabilitate și în inventarul unei întreprinderi sau instituții, care mărește partea de activ. În **v. de i.** se include suma plătită efectiv pentru mijlocul fix achiziționat sau costul efectiv al construirii lui, la care se adaugă cheltuielile de transport, montaj etc. până la punerea lui în funcțiune și investițiile suplimentare făcute ulterior în scopul lărgirii sau reconstruirii lui. **V. de i. a m.f.** achiziționate, construite sau transferate și puse în funcțiune, precum și valoarea investițiilor ce se pun în funcțiune se determină astfel: a) mijloacele fixe achiziționate sau construite se înregistrează la **v. de i.**, la care se adaugă costul completărilor, îmbunătățirilor și modernizărilor efectuate din investiții; b) mijloacele fixe transferate se înregistrează la unitatea economică primitoare la valoarea de inventar cu care acestea au figurat în unitatea de la care s-a făcut transferul; c) valoarea la care se amortizează investițiile puse în funcțiune, parțial sau total, pentru care nu s-au perfectat formele de înregistrare ca mijloace fixe se calculează prin însumarea cheltuielilor efective de realizare a lor, plus cota-parte din cheltuielile comune efectuate în limita sumelor prevăzute în devizul general. Valoarea definitivă de inventar se determină pe baza procesului-verbal de recepție preliminară sau a procesului-verbal de predare-primire încheiat între întreprinderi de construcții și beneficiar, la care, în momentul terminării lucrărilor de investiții și al trecerii lor în categoria mijloacelor fixe, se adaugă și eventualele cheltuieli ce s-au efectuat între data punerii în funcțiune și data încheierii procesului-verbal de recepție în vederea punerii în funcțiune. Modificarea acestei valori nu se poate face decât în cazul reevaluării mijloacelor fixe conform hotărârii guvernului ori în cazul când se rectifică valoarea greșit stabilită, dar numai cu aprobarea organului ierarhic superior. În practică, **v. de i.** se mai numește valoare inițială sau valoare de înregistrare.

VALOARE DE ÎNLOCUIRE, DE REPRODUCȚIE A MIJLOACELOR FIXE, totalitatea cheltuielilor calculate la nivelul prețurilor actuale, care se efectuează cu reproducția mijloacelor fixe, construirea sau cumpărarea, transportul, instalarea sau punerea în funcție a unui mijloc fix nou și cu caracteristici constructive și tehnico-economice similare celui ce se înlocuiește. Deosebirea dintre **v. de î.** și cea de inventar, care de fapt cuprinde aceleași elemente componente, constă în aceea că valoarea de inventar este calculată în momentul în care mijlocul fix a intrat în întreprindere și a fost înregistrat, în timp ce **v. de î.** este calculată la prețul la care s-ar

putea procura în momentul evaluării noului mijloc fix, asemănător celui pe care îl înlocuieşte. V. de î. se mai numeşte şi valoare de reconstituire sau actualizată. Această valoare se determină ori de câte ori este necesară **reevaluarea mijloacelor fixe** (v.).

VALOARE DE ÎNREGISTRARE, v. VALOARE DE INVENTAR A MIJLOACELOR FIXE.

VALOARE DE LICHIDARE, v. a unei unităţi economice privită ca o sumă a valorii elementelor patrimoniului, între care nu se poate stabili nici o legătură. Limita maximă a v. de l. este venitul maxim ce se obţine în cele mai bune condiţii în perioada dată, prin vânzare. Concomitent, v. de l. este limita inferioară a evaluării, sub care proprietarul nu poate coborî în timpul negocierii, întrucât sub acest nivel nu este eficientă vânzarea unităţii economice.

VALOARE DE PIAŢĂ, v. care se obţine în condiţii normale la vânzarea unui bun pe piaţă şi care este dată de nivelul preţului obţinut pentru ea.

VALOARE DE PORTOFOLIU, categorie bursieră care exprimă valoarea unui titlu financiar utilizat cu deosebire pentru un plasament pe termen lung.

VALOARE DE RANDAMENT, v. a unui plasament, a unui bun sau a unei întreprinderi, calculată prin capitalizarea profiturilor sale viitoare prin folosirea unei rate de capitalizare determinate. Valoarea respectivă calculată la nivelul unei acţiuni se poate determina prin raportarea profitului net ce revine pe o acţiune la rata medie a dobânzii pe piaţă, efectuându-se următorul calcul:

$$VR = \frac{PN}{\overline{RD}},$$

în care:

VR = valoarea de randament;
PN = profitul net pe o acţiune;
$\overline{RD}$ = rata medie a dobânzii pe piaţă.

VALOARE DE RĂSCUMPĂRARE A UNEI POLIŢE DE ASIGURARE, noţiune utilizată în asigurări, care reprezintă suma pe care o societate de asigurări o pune la dispoziţia unui asigurat înaintea scadenţei poliţei, dacă acesta din urmă a plătit primele de asigurare cel puţin o anumită perioadă, reprezentând suma în numerar pe care o primeşte titularul dacă renunţă voluntar la poliţă, eliberând societatea de asigurări de obligaţiile stipulate în contractele de asigurare.

VALOARE DE SCHIMB A MĂRFURILOR, v. care reprezintă cantitatea de muncă necesară pentru producerea lor, avându-se în vedere performanţele tehnico-calitative, raritatea şi importanţa mărfurilor. Munca asigură compararea valorii tuturor mărfurilor. V. de s. a m. este raportul liber exprimat dintre cerere şi ofertă.

VALOARE DE VÂNZARE A ACŢIUNII, v. la care se poate vinde o acţiune. V. de v. a a. cuprinde: **adaosul inflaţionist** (v.), **valoarea depozitară** (v.) şi valoarea speculativă de bursă.

VALOARE ESTIMATIVĂ A MĂRFURILOR, v. aproximativă pe care oamenii o atribuie mărfurilor căutate, în funcţie de însuşirile acestora de a satisface cerinţele de consum, în funcţie de calitatea şi de varietatea lor, de posibilităţile de procurare a lor de către cumpărători.

VALOARE EXTERNĂ, v. a unei monede care rezultă din nivelul ratei de schimb efective, nominale, în raport cu valutele mai multor țări. Pentru obținerea **v.e.** se folosește un indice calculat pe baza mediilor geometrice ale mai multor rate de schimb ale acestei monede, ponderată în funcție de partea din comerțul exterior pe care o țară o derulează cu țările respective. Dacă se compară indicele la diferite date, se obține variația valorii externe în raport cu anumite valute. **V.e.** reală a unei monede se obține prin corectarea ratelor de schimb cu indicele inflației al fiecărei țări luate în calcul.

VALOARE FINANCIARĂ A ACȚIUNII, v. care exprimă capitalul financiar ce s-ar putea fructifica cu un astfel de dividend, la o rată medie a dobânzii pe piață, potrivit următorului calcul:

$$Vf = \frac{D}{R},$$

în care:

Vf = valoarea financiară;
D = dividendul;
R = rata medie a dobânzii de piață.

VALOARE FISCALĂ, v. ce se determină de organul fiscal sau de agentul economic, pe baza căreia se calculează impozitul datorat bugetului de stat.

VALOARE INIȚIALĂ, v. VALOARE DE INVENTAR A MIJLOACELOR FIXE.

VALOARE INIȚIALĂ COMPLETĂ, v. care exprimă totalitatea cheltuielilor efectuate cu achiziționarea sau construirea, transportul, montarea și punerea în funcțiune a mijloacelor fixe, efectuate de agentul economic în momentul procurării. **V.i.c.** are importanță pentru cunoașterea volumului valoric al mijloacelor fixe de care dispune agentul economic, ramura sau economia națională. **V.i.c.** caracterizează structura și dinamica mijloacelor fixe, servește la calcularea amortismentului și la analiza eficienței folosirii mijloacelor fixe. **V.i.c.** se modifică prin reevaluare sau modernizări.

VALOARE INTERNAȚIONALĂ, categorie economico-financiară care exprimă relațiile dintre agenții economici privind consumul de factori pentru producerea și comercializarea unei mărfi, în condițiile care există la un moment dat în țările care aduc pe piața mondială majoritatea mărfurilor. Datorită faptului că piața mondială este unică, marfa respectivă are o singură **v.i.**, care este considerată etalon pentru evoluția prețurilor la care marfa se vinde. **V.i.** se determină și se impune spontan pe piața internațională, ca tendință principală, iar prețurile care trebuie să o exprime cuprind în fapt raportul dintre cerere și ofertă. Între valorile naționale și **v.i.** a unei mărfi pot exista anumite diferențe determinate de deosebirile dintre țări referitoare la: productivitatea muncii, volumul și calitatea producției, costurile de producție, raportul dintre cerere și ofertă etc.

VALOARE INTRINSECĂ, indicator financiar care exprimă activul net corectat cu plusurile sau minusurile de active latente ale unui agent economic. Activele latente sunt provizioane pentru riscuri și cheltuieli care nu s-au ivit în exercițiul financiar încheiat și care nu s-au soldat prin conturile de venituri. **V.i.** a unei acțiuni se determină prin împărțirea activului net real la numărul de acțiuni care se află în circulație. **V.i.** se calculează astfel:

$$Vi = \frac{AN}{n},$$

în care:

Vi = valoarea intrinsecă;
AN = activul net;
n = numărul total de acțiuni.

VALOARE ÎN TIMP, mărimea cu care prețul pe piață al unui tip de contract scade sau crește în timpul rămas până la expirarea lui, astfel încât ajunge să atingă pragul de rentabilitate.

VALOARE ÎN VAMĂ, v. formată din prețul de import, franco frontieră română, transformat în lei, potrivit normelor legale privind cursul de schimb valutar al zilei. V. în v. pentru mărfurile importate constă din prețul de import format din: a) prețul extern transformat în lei, în cazul mărfurilor al căror preț include cheltuielile externe de transport, manipulare și asigurare, precum și alte cheltuieli în valută; b) prețul extern transformat în lei, la care se adaugă cheltuielile externe de transport, manipulare și asigurare, precum și orice alte cheltuieli în valută, în cazul mărfurilor al căror preț extern nu include aceste cheltuieli, în baza documentelor de transport și asigurare; c) prețul extern transformat în lei, majorat cu o cotă procentuală de 10%, dacă nu există documente de transport, manipulare și asigurare în momentul calculării taxelor vamale. Transformarea în lei a prețurilor externe pentru stabilirea v. în v. se face potrivit cursurilor de schimb valutare în vigoare. Dacă lipsesc documentele care atestă valoarea mărfurilor importate, aceasta se stabilește de organele vamale pe baza prețurilor de import practicate pentru asemenea mărfuri sau pentru mărfuri similare. În conformitate cu prevederile Codului de evaluare vamală, care a fost negociat la Runda Tokio din aprilie 1979, la care a aderat și România, s-au stabilit cinci metode de evaluare în vamă. De regulă se folosește prima metodă; dacă aceasta nu permite determinarea v. în v. se poate recurge la a doua, apoi la a treia etc. Prima metodă folosește valoarea tranzacției exprimată în prețul de facturare. Metodele a doua și a treia folosesc valoarea tranzacției unor mărfuri identice sau asemănătoare importate în aceeași țară. Metoda a patra folosește ca punct de plecare prețul la care se revând mărfurile importate. Metoda a cincea apelează la o valoare de calcul în care se au în vedere prețurile materiilor prime, cheltuielile de producție, cheltuielile generale și profitul importatorului. V. în v. se ia drept bază pentru calcularea cuantumului taxelor vamale. V. și **taxă vamală; vamă.**

VALOARE MAJORATĂ, sumă înscrisă în polița de asigurare a navei formată din două valori: a) valoarea asigurării de bază sau valoarea navei în momentul încheierii asigurării; b) suplimentul de valoare reprezentând prevederea asiguratului pentru situațiile în care la data daunei totale nava ar avea o valoare mai mare, datorită creșterii prețurilor pe piața mondială. În momentul producerii daunei totale, societatea de asigurări plătește despăgubirea la nivelul valorii navei din momentul daunei, dar nu mai mult decât cele două sume asigurate cumulate.

VALOARE MEDIE, v. determinată ca medie între valoarea cea mai mică și valoarea cea mai mare. **V.m.** se determină cu ajutorul mediei aritmetice, armonice, geometrice, cronologice etc. V. și **medie aritmetică; medie armonică; medie geometrică.**

VALOARE MEDIE ANUALĂ A MIJLOACELOR FIXE, valoarea mijloacelor fixe existente la dispoziția unităților economice, determinată ca medie pe parcursul unui an calendaristic. Datorită timpilor diferiți de funcționare a mijloacelor fixe (un întreg an calendaristic, o anumită parte din an sau scose din funcțiune), este necesar să se determine valoarea medie anuală pe categorii de mijloace fixe care intră și care ies din funcțiune, astfel:

$$Vma = Vi + Vmai - Vmas,$$

în care:

Vma = valoarea medie anuală a mijloacelor fixe;
Vi = valoarea de inventar a mijloacelor fixe existente la începutul anului şi care vor funcţiona în tot cursul anului;
Vmai = valoarea medie anuală a mijloacelor fixe prevăzute să intre în funcţiune în cursul anului;
Vmas = valoarea medie anuală a mijloacelor fixe prevăzute să fie scoase din funcţiune în cursul anului.

V.m.a. a **m.f.** prevăzute a intra sau ieşi din funcţiune în cursul anului cuprinde valoarea de inventar a mijloacelor fixe puse sau scoase din funcţiune într-o unitate economică în cursul lunii anterioare celei pentru care se stabileşte această valoare, ponderată cu timpul exprimat în luni întregi, până la sfârşitul anului. Lunile în care mijloacele fixe intră sau ies din funcţiune nu se iau în calcul la determinarea amortismentului. Valoarea medie anuală a mijloacelor fixe prevăzute să intre (Vmai) sau să iasă din funcţiune (Vmae) se determină astfel:

$$Vmai \text{ sau } Vmae = \frac{V \cdot T}{12},$$

în care:

V = valoarea de inventar a mijloacelor fixe ce vor intra sau vor ieşi din funcţiune;
T = numărul de luni întregi, mai puţin luna de intrare sau de ieşire din funcţiune a mijlocului fix, până la finele anului.

V.m.a. se utilizează la calcularea **amortismentului** (v.) mijloacelor fixe.

VALOARE MEDIE UNITARĂ, noţiune, concept economic folosit în statistica de comerţ exterior cu care se exprimă preţul mediu pe unitatea de produs, în condiţiile lărgirii gamei de produse şi ale diversificării sortimentale a mărfurilor destinate comerţului internaţional.

VALOARE MOBILIARĂ, titlu de proprietate sau de creanţă ce exprimă o valoare reprezentând o creanţă sau o participaţie şi care confirmă faptul că deţinătorul lui este titularul unui drept de o anumită valoare, ce se poate negocia la bursa de valori. Unele **v.m.** sunt cu venit variabil (acţiunile), iar altele cu venit fix (obligaţiuni, înscrisuri funciare, titluri de rentă etc.). Valorile mobiliare sunt creanţe şi participaţii care se pot transmite fără dificultăţi, deoarece se negociază la bursa de valori. **V. şi bursă; piaţa acţiunilor; piaţa capitalurilor; piaţa obligaţiunilor; piaţă financiară; piaţă monetară; piaţă primară; piaţă secundară.**

VALOARE NAŢIONALĂ, v. care exprimă relaţiile de producţie şi de schimb dintre agenţii economici şi alţi subiecţi din economia unei ţări. Nivelul **v.n.** a unei mărfi şi dinamica ei depind de mai mulţi factori şi de anumite condiţii specifice ale ţării, dintre care se menţionează: ▪nivelul productivităţii muncii; ▪raportul dintre cererea şi oferta pentru marfa respectivă; ▪structurile muncii pe categorii de calificare. **V.n.** sunt influenţate de valorile internaţionale, cu deosebire de preţurile mărfurilor procurate de pe piaţa internaţională. **V. şi valoare internaţională.**

VALOARE NEAMORTIZATĂ, parte a **valorii de inventar a mijloacelor fixe** (v.) necompensată încă prin sistemul amortizării. **V.n.** însumată cu valoarea amortizată trebuie să dea valoarea de inventar a mijloacelor fixe. **V. şi amortizare; fond de amortizare; valoare amortizată.**

VALOARE NOMINALĂ, sumă înscrisă pe un titlu de credit (bilet la ordin, cambie, acțiune, cec, obligațiune etc.) care, de regulă, se plătește la prezentare.

VALOARE PAR (NOMINALĂ), sumă înscrisă pe fața unui titlu financiar. V.p. prezintă importanță numai în cazul titlurilor financiare care exprimă relații de credit.

VALOARE PARITARĂ, conținutul valoric al unității monetare a unei țări sau al instrumentelor monetare internaționale – Drepturi Speciale de Tragere, coș valutar – determinat prin legi ale diferitelor state sau prin convenții internaționale. Stabilirea **v.p.** a monedei naționale este un atribut al suveranității naționale și se stabilește cât mai aproape de valoarea reală și de puterea de cumpărare a monedei respective. **V.p.** se exprimă printr-un etalon (aur, o altă monedă de referință, Dreptul Special de Tragere, un anumit „coș" de valute etc.) și servește la stabilirea paritații monetare, respectiv a raportului valoric dintre două monede. O bună perioadă de timp, **v.p.** a monedelor naționale s-a exprimat numai printr-o anumită cantitate de aur. În condițiile etalonului aur-devize, **v.p.** a început să fie exprimată nu numai printr-o anumită cantitate de aur, ci și în dolari S.U.A., iar din 1976, potrivit prevederilor statutului **Fondului Monetar Internațional** (v.), valorile paritare se stabilesc în **Drepturi Speciale de Tragere** (v.). **V.p.** se poate modifica prin revalorizare sau devalorizare. **V.** și **devalorizare; revalorizarea banilor.** ❖ **V.p. glisantă,** valoare stabilită prin ajustarea periodică, la intervale relativ scurte de timp, a cantității de aur a monedei naționale, în funcție de cotarea liberă pe piață a monedei. Stabilirea **v.p.g.** urmărește păstrarea raportului dintre valoarea paritară și evoluția puterii de cumpărare a monedei. ❖ **V.p. mobilă,** modificare a v.p. a monedei în funcție de evoluția ei manifestată pe piață în cursul unui an calendaristic. **V.** și **valoare paritară.**

VALOARE POTENȚIALĂ, v. unui titlu financiar sau a unei mărfi care va putea fi încasată de investitor la încheierea unei tranzacții, în funcție de prețul zilei.

VALOARE POTENȚIALĂ PIERDUTĂ/CÂȘTIGATĂ, diferența dintre mărimea valorii potențiale posedate curent și cea a valorii potențiale posedate inițial de un investitor.

VALOARE PREZENTĂ (ACTUALIZATĂ), v. determinată în momentul inițial al fluxurilor băneşti viitoare într-un anumit interval de timp, estimate a se realiza printr-o activitate economică desfășurată într-o perioadă îndelungată. **V.p.** se determină prin actualizarea valorilor viitoare, folosindu-se formula următoare:

$$\sum_{i=0}^{n} V_t (1+a)^i,$$

în care:

V_t = valoarea estimată a se obține în momentul t;

a = coeficientul de actualizare.

V.p. se folosește cu deosebire în cadrul proiectelor de investiții, al acțiunilor de cooperare în producție. În aceste domenii se determină **v.p.** a fluxurilor de cheltuieli, de venituri, când se calculează profitul actualizat.

VALOARE RĂMASĂ, parte din valoarea totală a unui mijloc fix care nu a fost încă amortizată. **V.r.** se determină ca diferență între valoarea totală și mărimea uzurii sau valoarea amortizată a mijloacelor fixe. **V.r.** caracterizează starea tehnică a mijloacelor fixe, eficiența cu care acestea sunt folosite etc. **V.** și **valoare neamortizată.**

VALOARE REALĂ 1. Valoarea potențială concretizată prin încheierea tranzacției pe piața bursieră. 2. Sub aspect bancar, este valoarea bunurilor depuse drept gaj, cum sunt: materiile prime, metalele prețioase, acțiunile, imobilele etc., care au menirea să asigure protecția împotriva scăderii puterii de cumpărare, împotriva inflației, o bună garantare a împrumuturilor.

VALOARE RESTANTĂ (REALĂ sau RĂMASĂ), valoare de inventar a mijlocului fix stabilită după scăderea uzurii calculate și înregistrate până în acel moment și care urmează a fi transferată prin amortizare asupra produselor ce se vor fabrica în perioadele viitoare de gestiune.

VALOARE REZIDUALĂ, valoarea materialelor (deșeuri și alte materiale utilizabile) rezultate din scoaterea din funcțiune a unui mijloc fix prin casarea lui. La determinarea normelor de amortizare a mijloacelor fixe, de regulă, se ține seama de **v.r.**, care se scade. Întrucât **v.r.** este în general mică și foarte greu de stabilit, în sistemul actual românesc de amortizare ea este neglijată, nu se ia în calcul.

VALOARE SPECULATIVĂ, creșterea sau descreșterea valorii (nominală + adaos inflaționist + depozit) pe baza previziunii dividendului din anul în curs.

VALOARE VOLATILĂ, v. a unui titlu financiar care are un curs în creștere în ritm rapid, iar raportul său curs/profit este de regulă foarte ridicat.

VALOAREA AUTOVEHICULULUI LA DATA PRODUCERII ACCIDENTULUI, v. care se determină scăzându-se din valoarea de nou a acestuia uzura corespunzătoare. V. și **valoarea de nou a autovehiculului avariat; uzura autovehiculului avariat.**

VALOAREA BUNURILOR LA DATA ASIGURĂRII, v. care stă la baza stabilirii sumei asigurate. Prin **v.b.** la **d.a.** se înțelege, după caz: la mijloace fixe și obiecte de inventar, valoarea de nou (prețul de înlocuire), din care se deduce uzura stabilită în funcție de vechime, de modul de întrebuințare; la activele circulante materiale, cu excepția obiectelor de inventar, costurile acestora corectate cu cheltuielile efectuate cu transportul, manipularea, depozitarea și prelucrarea lor; la obiectele de muzeu sau de expoziție, precum și la lucrările de artă pe sticlă, din sticlă ori pe plăci de marmură, sumele reprezentând valoarea lor de circulație; la autovehicule, valoarea de nou a acestora a unui autovehicul de același fel și de tip corespunzător, mai puțin uzura stabilită în raport cu vechimea, întrebuințarea și starea de întreținere a autovehiculului. Suma asigurată poate fi stabilită cel mult la nivelul **v.b.** la **d.a.**

VALOAREA CLĂDIRII ÎN MOMENTUL PRODUCERII RISCULUI ASIGURAT, v. care se stabilește diferit, după cum este vorba despre clădiri care aparțin unităților de stat, cooperatiste, private sau populației. În cazul clădirilor aparținând unităților de stat, **v.c.** în **m.p.r.a.** este egală cu valoarea de nou din care se scade uzura înregistrată în contabilitate. La clădirile aparținând populației, **v.c.** în **m.p.r.a.** se obține înmulțind valoarea de nou cu cota de valoare rămasă, pe care o stabilește societatea de asigurări pe tipuri de clădiri, în funcție de calitatea, vechimea și starea de întreținere a acestora. La aceste clădiri, valoarea de nou se calculează prin înmulțirea suprafeței construite cu valoarea de nou pe metru pătrat de suprafață construită, stabilită de societatea de asigurări. **V.c.** în **m.p.r.a.** stă la baza stabilirii despăgubirii de asigurare. V. și **valoarea de nou.**

VALOAREA DE INTRARE A MIJLOACELOR FIXE, v. care cuprinde: ▪valoarea rămasă actualizată aferentă fiecărui mijloc fix care a fost reevaluat în conformitate cu normele în vigoare; ▪prețul de achiziție, pentru mijloacele fixe procurate cu titlu oneros; ▪costul de producție, pentru mijloacele fixe construite sau produse de unitatea patrimonială; ▪valoarea actuală, pentru

mijloacele fixe dobândite cu titlu gratuit, estimată la înscrierea lor în activ pe baza propunerilor făcute de specialişti şi cu aprobarea adunării generale a acţionarilor la societăţile comerciale, respectiv a consiliului de administraţie la regiile autonome şi la instituţii publice, ţinând seama de valoarea mijloacelor fixe cu caracteristici tehnice identice sau similare; ▪valoarea de aport acceptată de părţi, pentru mijloacele fixe intrate în patrimoniu cu ocazia asocierii, fuziunii etc., potrivit statutelor sau contractelor, determinată prin expertiză. V. şi **amortizare.**

VALOAREA DE NOU, preţul de înlocuire la care se pot achiziţiona noi mijloace fixe şi unele obiecte de inventar, din care se deduce uzura determinată în funcţie de durata de serviciu consumată, de starea de întreţinere a bunului cuprins în asigurare. V. de **n.** se foloseşte în determinarea sumei asigurate şi în plata despăgubirilor de asigurare.

VALOAREA DE NOU A AUTOVEHICULULUI AVARIAT, preţul practicat de unităţile specializate la data producerii accidentului, pentru un autovehicul nou identic sau asemănător. Astfel, pentru autovehiculele înmatriculate în România care aparţin persoanelor juridice şi persoanelor fizice române sau străine, precum şi pentru autovehiculele înmatriculate în străinătate aparţinând persoanelor juridice şi persoanelor fizice române, care se comercializează în România, la determinarea **v. de n.** se folosesc preţurile practicate de unităţile de specialitate la data producerii accidentului pentru aceste autovehicule. V. de **n.** pentru autovehiculele înmatriculate în România care aparţin persoanelor juridice şi persoanelor fizice, române sau străine, precum şi pentru autovehiculele înmatriculate în străinătate aparţinând persoanelor juridice şi persoanelor fizice române, care se comercializează în România, se determină folosindu-se preţurile de vânzare practicate la data accidentului în ţara care a fabricat autovehiculul respectiv (sau preţurile corespunzătoare din cataloagele de specialitate), transformate în lei la cursul de schimb valutar în vigoare la data accidentului. Pentru autovehiculele la care nu există preţuri stabilite sau pentru tipuri ori modele care nu se mai fabrică, v. de **n.** se stabilesc prin asimilare cu preţurile de vânzare practicate la data accidentului ale unor autovehicule care au caracteristici similare, din producţia internă sau externă (în lipsa acestor preţuri, se pot avea în vedere preţurile corespunzătoare din cataloagele de specialitate), după caz, corectate cu un coeficient de similitudine cuprins între 0,75 şi 1,00. V. şi **asigurare de răspundere civilă auto.**

VALOAREA INVESTIŢIEI, indicator valoric al eficienţei economice a investiţiilor care exprimă efortul efectuat pentru executarea şi punerea în funcţiune a unui obiectiv de investiţie. **V.i.** cuprinde **investiţia de bază (directă)** (v.), **investiţia colaterală** (v.), **investiţia conexă** (v.). **V.i.** trebuie examinată complex şi multilateral încă din faza de pregătire a investiţiei, acordându-se o atenţie deosebită efortului material, financiar şi uman făcut de societate.

VALOAREA MEDIE A INDICELUI DE DESPĂGUBIRE, v. ce intervine în calculul abaterii medii pătratice, pe baza căreia se obţine adaosul de risc. **V.m. a i. de d.** se calculează pe baza formulei:

$$i = \sum_{k=1}^{n} I_k \cdot f_k ,$$

în care:

i = valoarea medie a indicelui de despăgubire;
I_k = indicele de despăgubire în anul k;
f_k = frecvenţa relativă de realizare a indicelui în anul k.

În calculul abaterii medii pătratice nu este indicat să se utilizeze indicele mediu de despăgubire, ci **v.m. a i. de d.**, deoarece media aritmetică este oportun a fi utilizată numai atunci când poate fi vorba despre o frecvenţă uniformă a producerii riscului asigurat, ceea ce practic este greu de

întâlnit. V. şi **abatere medie pătratică; adaos de risc; frecvenţa relativă de realizare a indicelui de despăgubire.**

VALOAREA NOMINALĂ A TITLULUI DE STAT, valoarea înscrisă pe un **titlu de stat** (v.), rambursabilă la scadenţă.

VALOAREA PRODUCŢIEI GLOBALE, valoarea întregii producţii obţinute de o întreprindere într-o anumită perioadă, care cuprinde următoarele elemente: ▪valoarea produselor finite destinate livrării în afara unităţii economice, produsă într-o anumită perioadă din materii prime, materiale, semifabricate, piese şi subansambluri achiziţionate de la alte unităţi sau din producţie proprie; ▪valoarea semifabricatelor din producţie proprie, livrate altor întreprinderi; ▪valoarea producţiei obţinute din fondul pentru introducerea tehnicii noi; ▪valoarea lucrărilor şi prestărilor de servicii cu caracter industrial executate pentru alte unităţi; ▪valoarea prelucrării materiilor prime şi materialelor clienţilor; ▪valoarea producţiei aflate în curs de fabricaţie; ▪valoarea stocurilor de producţie neterminată; ▪reparaţii capitale neterminate efectuate cu resurse şi forţe proprii etc. **V.p.g.** totale cuprinde, pe lângă elementele de mai sus, şi consumurile interne productive, cum sunt: semifabricate, piese de schimb, reparaţii capitale, reparaţii curente şi întreţineri ale utilajelor etc. **V. şi producţie globală.**

VALOAREA PRODUCŢIEI LA 1 000 DE LEI FONDURI INVESTITE, indicator sintetic care exprimă raportul dintre producţia globală (ca efect) şi 1 000 de lei mijloace băneşti investite (mijloace fixe). Acest indicator se determină după formula:

$$VP_{1000} = \frac{VP_a}{F_i} \cdot 1000,$$

în care:

VP_{1000} = valoarea producţiei la 1 000 lei fonduri investite;
VP_a = valoarea producţiei globale anuale;
F_i = fonduri investite.

Indicatorul se poate calcula pe fiecare obiectiv, pe ramură economică şi pe economia naţională. În cazurile în care au loc modernizări, reutilări etc., indicatorul se determină după formula:

$$VP_{1000} = \frac{VP_a}{M_{fe} + F_i} \cdot 1000,$$

în care:

M_{fe} = mijloace fixe existente.

Indicatorul prezintă o mare importanţă pentru comensurarea eficienţei economice a investiţiilor efectuate prin prisma cuantumului producţiei globale.

VALOAREA PRODUCŢIEI MARFĂ, indicator valoric important, utilizat în aprecierea eficienţei economice a investiţiilor, prin care se exprimă cuantumul producţiei unei unităţi economice destinate desfacerii, ce se realizează într-o anumită perioadă ca urmare a efectuării unui anumit volum de investiţii. În structura indicatorului se cuprind: valoarea produselor finite şi a semifabricatelor din producţia proprie destinate desfacerii, valoarea lucrărilor cu caracter industrial executate pentru terţi, valoarea prelucrării materiilor prime şi a materialelor clienţilor (din care se deduce valoarea materiilor prime predate de clienţi), valoarea reparaţiilor capitale ale utilajului propriu, executate de lucrătorii unităţii. **V.p.m.** se calculează după formula:

în care:

P_m = producția marfă;
V_{pf} = valoarea produselor finite;
V_{pmc} = valoarea prelucrării materialelor clienților;
V_s = valoarea semifabricatelor produse în unitate și livrate terților;
V_r = valoarea reparațiilor capitale ale utilajelor proprii;
I = lucrări de natură industrială efectuate pentru terți și investiții proprii.

La stabilirea **v.p.m.** nu se iau în calcul valoarea produselor și a semifabricatelor consumate în scop productiv în interiorul unității, valoarea materialelor aduse de clienți, valoarea cu care cresc sau descresc stocurile de semifabricate, combustibil etc. Cuantumul valoric al acestui indicator stă permanent în atenția organelor de proiectare, avizare, aprobare și executare a investițiilor. Indicatorul se poate exprima în costuri sau prețuri de producție și caracterizează în ce măsură se îndeplinește programul de producție destinată desfacerii. De realizarea acestui indicator depinde realizarea tuturor indicatorilor economico-financiari ai unității economice. V. și **producție marfă.**

VALOAREA PRODUCȚIEI NETE, expresia valorică a producției nete, indicator prin care se exprimă valoarea nou creată în activitatea productivă a unităților economice; se determină ca diferență între producția globală și cheltuielile materiale ce s-au efectuat în acest scop. **V.p.n.** se calculează lunar, trimestrial și anual de către unitățile industriale, trimestrial de către unitățile ce aparțin CENTROCOOP și UCECOM și anual de către unitățile industriale organizate pe lângă întreprinderi și organizații neindustriale. V. și **producție netă.**

VALOAREA RISCULUI, accepțiune curentă a noțiunii de risc, potrivit căreia se urmărește determinarea valorică a evenimentului incert, posibil, viitor și independent de voința și de acțiunea părților interveniente în asigurare. **V.r.** permite determinarea aproximativă a gradului de probabilitate și intensitate a evenimentului. **V.r.** interesează în mod deosebit societatea de asigurări, deoarece pe baza ei se calculează media primei de asigurare.

VALORI GUVERNAMENTALE, titluri de valoare emise de organele centrale ale administrației de stat (bonuri de stat, bonuri de tezaur, obligațiuni etc.), prin care se procură veniturile necesare perioadei respective.

VALORI MATERIALE, v. ACTIVE CIRCULANTE.

VALORI MOBILIARE 1. Titluri de proprietate sau de creanță, instrumente negociabile emise în formă materială sau evidențiate prin înscrisuri în cont, care oferă deținătorilor lor drepturi patrimoniale asupra emitentului, având o sferă de cuprindere mai restrânsă decât hârtiile de valoare. După structura lor, **v.m.** sunt cu venit variabil (acțiunile) cu venit fix (obligațiuni, înscrisuri funciare, bunuri de tezaur, titluri de rentă sau alte înscrisuri de stat). Emisiunea de **v.m.** reprezentând împrumuturi de stat, vânzarea și răscumpărarea lor, precum și plata dobânzilor și a altor speze aferente se fac direct de către Ministerul Finanțelor sau prin intermediul altor instituții financiare specializate care dobândesc calitatea de agent al statului, pe baza convențiilor încheiate. **2.** Acțiuni și obligațiuni plătibile în străinătate într-o anumită valută și amortizabile sau rambursabile în străinătate. V. și **împrumut de stat; împrumut de stat extern; împrumut de stat intern.**

VALORI MOBILIARE EXTERNE, titluri emise de diferiți agenți economici, bancari și nebancari ai unui stat, inclusiv chiar de către stat, exprimate în moneda altui stat și plasate pe pieţele de capital ale statului respectiv, în cazul emisiunilor străine, sau exprimate în monedele mai multor state și plasate pe pieţele de capital ale altor state decât cele cărora aparțin monedele respective, în cazul euroemisiunilor. Astfel de emisiuni externe sunt forme de manifestare a internaționalizării pieţelor de capital. Emisiunile de acțiuni și obligațiuni externe constau în aceea că emitentul realizează plasarea titlurilor unor subscriptori străini. Titlurile sunt emise în moneda țării pe a cărei piață se plasează titlul ori sunt emise în eurovalute, caz în care subscriptorii le achiziționează contra unor monede străine pe pieţe sau pieţele pe care se realizează plasamentele. V. și **valori mobiliare.**

VALORI MOBILIARE ROMÂNEŞTI, v.m. emise de un rezident român. V. și **valori mobiliare.**

VALORI MOBILIARE STRĂINE, v.m. emise de un nerezident în România. V. și **valori mobiliare.**

VALORIFICARE, operațiune care se efectuează pe piața financiară, de vânzare a unor titluri, devize, metale prețioase, sau operațiune de vânzare a mărfurilor.

VALORIFICARE SUPERIOARĂ, utilizare eficientă, cu rezultate economico-financiare maxime, a resurselor naturale și de muncă dintr-o unitate economică, ramură economică sau țară, prin procese tehnice și sisteme economico-organizatorice moderne. V.s. este un factor important al progresului economic, care presupune folosirea rațională a resurselor naturale în circuitul economic, prelucrarea resurselor naturale pe baza tehnicii și tehnologiei moderne, astfel încât dintr-o anumită cantitate de materii prime să se obțină cât mai multe produse finite, cu maximum de avantaje economico-sociale pentru dezvoltarea țării.

VALUTA ÎNȚELEGERII, valuta în care se exprimă prețul unei mărfi sau suma unui credit pus la dispoziție, potrivit înțelegerilor internaționale. V.î. poate să nu coincidă cu **valuta plății** (v.).

VALUTA PLĂȚII, valuta în care este condiționată plata mărfii sau stingerea creditului într-o înțelegere comercială internațională. Necorespondența dintre **v.p.** și valuta înțelegerii poate avea loc atunci când firma exportatoare preferă să stabilească prețul mărfii în valuta sa națională sau atunci când decontările prin **clearing** (v.) se fac în valuta unei terțe țări, precum și din alte cauze. În aceste cazuri, în contract se prevede cursul după care trebuie să se recalculeze înțelegerea valutară.

VALUTA POLIȚEI, suma datoriei prevăzute în poliță. În polițele care circulă în interiorul unei țări, **v.p.** este exprimată în unitățile băneşti naționale, iar în circulația internațională, **v.p.** se exprimă în unitățile băneşti ale țării debitoare, ale țării creditoare ori ale unei terțe țări, care constituie un centru comercial internațional.

VALUTARE, noțiune utilizată pentru stabilirea datei de când încep să se calculeze dobânzile aferente sumelor înscrise de bancă în contul personal al clientului sau al corespondentului. Adesea, v. nu corespund cu data înscrierii în cont.

VALUTĂ, moneda națională a unei țări, efectivă (metalică, bilete de bancă) sau de disponibil în cont (valută în cont), care este folosită la efectuarea plăților către terțe persoane fizice și juridice străine, la lichidarea diferitelor datorii față de străinătate și la realizarea unor operațiuni și tranzacții internaționale. De asemenea, sunt v. și monedele compuse, ca de exemplu: D.S.T. (Drepturi Speciale de Tragere), E.C.U. (Unitatea Europeană de Cont) etc. Normele juridice ale

țării noastre care reglementează relațiile valutar-financiare includ în noțiunea de valută: biletele de bancă (bancnotele) și monedele emise în străinătate, dacă au putere circulatorie sau pot fi preschimbate în monede și bancnote care au această calitate; ordinele și dispozițiile de plată, acreditivele, scrisorile de credit, mandatele, cambiile, cecurile, titlurile de cornerț care cuprind drepturi și obligații de plată exprimate în bani aparținând altor state, cu condiția ca locul plății să fie într-o țară străină sau ca emitentul să aibă sediul în străinătate; disponibilitățile exprimate în bani străini, aflate în conturi sau sub alte forme în străinătate. Potrivit normelor noastre juridice, v. i se mai asimilează: drepturile și obligațiile patrimoniale, indiferent de forma în care sunt exprimate, care pot fi realizate ori lichidate în bani străini în țară sau în străinătate; hârtiile de valoare emise de către statul român ori de o persoană juridică română, exprimate în lei și plătibile în țara noastră, cu condiția ca acestea să urmeze a fi scoase sau introduse în țara noastră; sumele de bani primite – indiferent de moneda în care sunt exprimate – și cele cuvenite în țara noastră persoanelor care domiciliază în străinătate. În consecință, în țara noastră, în noțiunea de valută se cuprind și **devizele** (v.). V. îndeplinește următoarele funcții: mijloc de plată și de circulație în relațiile internaționale; etalon al prețurilor; mijloc de rezervă. ❖ **V. blocată,** v. aflată în conturile băncilor din străinătate, ale căror titulari nu pot dispune de ea în mod liber decât cu aprobarea organelor de stat din țara care a blocat valuta. ❖ **V. convertibilă,** v. care se poate preschimba în mod liber într-o altă valută, la paritate egală (la un curs fix sau cunoscut). Ea presupune existența unui angajament al țării emitente în ce privește convertirea propriei monede, la cererea oricărui deținător, în oricare altă monedă, la un curs oficial, fix sau în orice caz cunoscut. V. și **convertibilitatea valutei.** ❖ **V. de intervenție,** v. în raport de care se efectuează negocierile de valute pe piețele de schimb. Pentru a se evita diferite complicații, intervențiile pe piețele valutare se efectuează în general în raport cu dolarul S.U.A. V. și **intervenție valutară.** ❖ **V. de rezervă,** bani emiși de unele state mari, cu o economie puternic dezvoltată, cu un grad ridicat de stabilitate valorică și de siguranță economică, folosiți de către alte țări ca instrumente de plată și de rezervă în tranzacțiile internaționale și care își mențin, în același timp, trăsăturile și identitatea națională. Pentru a fi utilizată ca v. de r., o monedă națională trebuie să îndeplinească următoarele condiții: ▪să dețină un rol important în relațiile comerciale, bancare, valutare și financiare internaționale; ▪să fie folosită în numeroase tranzacții internaționale (să dețină o poziție dominantă pe principalele piețe valutare); ▪să i se garanteze convertibilitatea în aur sau în diferite alte valute; ▪cursurile să fie stabile; ▪să prezinte încredere, iar economia țării emitente să aibă perspective de dezvoltare. Cele mai utilizate v. de r. sunt: lira sterlină, francul francez, dolarul S.U.A., marca germană etc. După al doilea război mondial, rolul v. de r. a fost tot mai mult îndeplinit de dolarul S.U.A., de marca germană și de alte valute. Ca rezerve monetare internaționale, v. de r. sunt folosite la acoperirea eventualelor deficite ale balanțelor de plăți ale statelor deținătoare, ceea ce înseamnă că aceste valute au calitatea de elemente ale lichidității internaționale, cu ele putându-se face față diferitelor angajamente de plată externe. ❖ **V. de schimb,** v. principală în care se derulează majoritatea afacerilor (de exemplu: dolarul american, lira sterlină, marca germană, yenul japonez etc.). ❖ **V. de tranziție,** v. care este folosită de parteneri pentru negocierea prețului într-un anumit contract comercial internațional. V. de t. se prevede în contract. ❖ **V. efectivă,** v. care se prezintă sub formă de numerar (monedă metalică străină, bancnote) și care are o folosire oarecum restrânsă, fiind utilizată atunci când persoanele fizice se deplasează în alte țări ca turiști sau în interes oficial. Transportul de v.e., mai ales în cantitate mai mare, este riscant și incomod, ceea ce determină folosirea în aceste cazuri a diferitelor instrumente de plată, cu deosebire a cecurilor de călătorie. Pentru ca o monedă națională să dobândească proprietățile v.e., este necesar ca ea să fie emisă de un stat care are o economie foarte dezvoltată, stabilă și care prezintă încredere pe plan internațional. În funcție de operațiunile ce se efectuează, v.e. se poate transforma în valută de cont. V. și **cec de călătorie.** ❖ **V. forte,** v. convertibilă care are acoperire garantată în bunuri, fapt

pentru care are o mare stabilitate, fiind folosită cu încredere de mai multe țări ca mijloc de plată. ❖ **V. în cont,** v. sub forma de disponibil la o instituție de credit (din țara emitentului, a deținătorului sau din altă țară) și care are cea mai largă utilizare ca mijloc de plată în relațiile internaționale. Din disponibilitățile aflate în cont se pot efectua diferite operațiuni bancare pe bază de cecuri, dispoziții de plată, viramente în și din aceste conturi etc. Ținându-se seama de felul operațiunilor efectuate, v. în c. se poate transforma în valută efectivă, iar prin depunerea valutei efective în cont bancar ea devine v. în c. ❖ **V. liber utilizabilă**, termen inițiat de Fondul Monetar Internațional, prin care se înțelege „moneda unui membru pe care Fondul o recunoaște că este în fapt utilizabilă pe plan larg în vederea efectuării de plăți pentru tranzacții internaționale și că este negociată pe principalele piețe de schimb". Valutele recunoscute ca utilizabile pe plan larg în efectuarea de plăți pentru tranzacțiile internaționale sunt: dolarul S.U.A., marca germană, lira sterlină, francul francez și yenul japonez. Valutele negociabile pe principalele piețe de schimb sunt: dolarul S.U.A., marca germană și lira sterlină. **V.l.u.** reclamă existența angajamentului tuturor țărilor membre ale Fondului Monetar Internațional în ce privește furnizarea acestui fel de valută, care poate fi utilizată în schimbul monedei proprii, al Drepturilor Speciale de Tragere sau convertită într-o altă valută, dar numai în cadrul Fondului Monetar Internațional. ❖ **V. neconvertibilă**, valuta unei țări care nu poate fi schimbată în alte valute decât numai cu aprobarea specială a organelor valutare. **V.n.** se folosește pentru plăți interne. ❖ **V. rară**, denumire dată uneori **valutei forte** (v.). ❖ **V. slabă,** v. care are o tendință de depreciere față de alte valute. ❖ **V. străină,** semne bănești ale altei țări, precum și documente de credit și de plată exprimate în banii țării de emisiune și folosite în decontările internaționale. Operațiunile cu **v.s.** se efectuează de către bănci și de alte organe specializate. **V.s.** este supusă vânzării-cumpărării, iar prețul ei este exprimat în banii unei țări și constituie cursul valutar.

VAMĂ 1. Instituție de stat specializată, ce funcționează de regulă în porturi și la puncte de frontieră pe uscat (la birourile vamale), care se ocupă cu controlul și evidența importului și exportului de mărfuri, a mijloacelor de transport, cu prevenirea infracțiunilor vamale etc., precum și cu stabilirea și încasarea taxelor vamale. Organele vamale au următoarele îndatoriri: ▪să controleze mărfurile care trec frontiera de stat; ▪să întocmească documentele pentru intrarea și ieșirea mărfurilor din țară; ▪să stabilească și să perceapă taxele vamale legale; ▪să constate respectarea sau încălcarea normelor legale referitoare la regimul vamal; ▪să rețină mărfurile necorespunzătoare sau cele prohibite la export sau import; ▪să ducă o luptă hotărâtă împotriva contrabandei, să aplice amenzi, să ia diferite alte măsuri pentru stingerea obligațiilor vamale datorate și să vegheze la respectarea regimului vamal; ▪să țină contabilitatea importului și exportului de mărfuri etc. **2.** Taxă percepută de stat pentru mărfurile importate, exportate și tranzitate. **V. și Direcția Generală a Vămilor.**

VAMEȘ, persoană oficială însărcinată cu controlul și taxarea mărfurilor care trec prin vamă.

VARIAȚIA RISCULUI, risc care în asigurările maritime își schimbă locul, caracterul sau intensitatea, ca urmare a unui fapt material al asiguratului. **V.r.** eliberează de răspundere societatea de asigurare.

VĂCĂRITUL (CUNIȚA), dare percepută inițial de domnie în Țara Românească în timpul evului mediu pentru fiecare cap de vită, în natură (boi, cai, vaci) și ulterior în bani. Văcăritul a fost practicat în perioada 1580-1714 și se plătea de către țăranii liberi, țăranii dependenți, mănăstiri și boieri.

VĂMUIRE, îndeplinirea de către importatorii și exportatorii de mărfuri a formalităților vamale, verificarea documentelor vamale, stabilirea drepturilor vamale, înregistrarea mărfurilor și încasarea lor de către organele vamale. V. se efectuează la locul unităților vamale, la locul de

încărcare sau de descărcare a mărfurilor de către unitatea vamală cea mai apropiată. Sunt supuse v. mărfurile, mijloacele de transport şi oricare alte mărfuri care trec frontiera de stat. Importatorii sau exportatorii de mărfuri întocmesc şi depun **declaraţia vamală** (v.) la organele vamale. Organele vamale verifică mărfurile şi le confruntă cu datele înscrise în documentele vamale în prezenţa importatorului, a exportatorului sau a mandatarului lor. Verificarea mărfurilor se face în funcţie de natura lor prin sondaj (cântărire, numărare, măsurare etc.). Pentru v. la export, unităţile autorizate să facă operaţiuni de comerţ exterior au obligaţia să depună la organele vamale documentele de v., să prezinte mărfurile destinate exportului, rămânând răspunzătoare de exactitatea datelor declarate şi de întârzierea v. mărfurilor ca urmare a neprezentării la timp a documentelor de v. La export, v. constă în efectuarea controlului vamal al mărfurilor, mijloacelor de transport etc., în verificarea documentelor de transport şi a documentelor de v. şi în ţinerea evidenţei mărfurilor exportate. V. are loc la unităţile vamale de la frontieră sau din interiorul ţării, precum şi la sediul unităţilor producătoare de mărfuri pentru export. Organele vamale verifică dacă mărfurile corespund cu autorizaţiile de export, corespondenţa dintre datele înscrise în documentele de v. şi mărfurile prezentate sub aspectul cantitativ, calitativ, al naturii şi destinaţiei lor şi sesizează exportatorului neconcordanţele descoperite. Dacă mărfurile sunt necorespunzător ambalate, transportate ori sunt depreciate, avariate etc., organele vamale au obligaţia să sesizeze neîntârziat organele Inspectoratului General de Stat pentru Controlul Calităţii Produselor. La importul de mărfuri, importatorii sunt obligaţi să îndeplinească formalităţile pentru v. mărfurilor în termen, să prezinte mărfurile sosite, să depună documentele de v. astfel încât acestea să poată fi introduse cât mai repede în circuitul economic. În cazul importurilor, v. constă în: efectuarea controlului vamal asupra mărfurilor, mijloacelor de transport, verificarea documentelor de v., a actelor de transport, a mijloacelor de transport, aplicarea tarifului vamal de import şi înregistrarea mărfurilor respective. Cu prilejul v., organele vamale verifică dacă mărfurile corespund autorizaţiilor de import, controlează concordanţa dintre mărfurile sosite (natura, cantitatea, sortimentul, calitatea etc.) şi prevederile documentelor de v. Organele vamale înscriu rezultatele verificării mărfurilor exportate şi importate în declaraţia vamală, semnează şi dau „liber la vamă". Mărfurile se încadrează în **tariful vamal** (v.) şi se încasează drepturile vamale. Actele încheiate de către organele vamale pentru stabilirea şi încasarea drepturilor vamale sunt titluri executorii. V. şi **politică vamală; regim vamal; taxă vamală; vamă.**

VĂRSAREA AMORTISMENTULUI, operaţiune prin care, periodic, sumele reprezentând **amortismentul** (v.) se depun la banca finanţatoare a lucrărilor de investiţii. Termenele de depunere a amortismentului sunt chenzinale pentru unităţile industriale şi lunare pentru unităţile agricole, în proporţie de 1/12 din cotele anuale. În vederea vărsării, amortismentul trimestrial se împarte în mod egal pe cele trei luni şi apoi în cadrul fiecărei luni pe chenzine. Vărsămintele efectuate din amortismentul nevirat la timp se fac în termen de cinci zile de la rămânerea lor definitivă în urma soluţionării eventualelor divergenţe. Sumele prelevate în plus se compensează, iar cele datorate se plătesc o dată cu vărsământul chenzinei imediate. Organele bancare controlează calcularea corectă şi vărsarea la timp a amortismentului. Pentru nevărsarea la timp a amortismentului se aplică majorări.

VĂRSĂMÂNT, plată a unei sume de bani efectuată de un agent economic, de o instituţie publică sau financiară în vederea stingerii unei obligaţii pecuniare legale; depunere de numerar la o unitate economică, la o instituţie financiară, bancară etc. în vederea stingerii unei obligaţii legale.

VĂZUT-PLĂCUT, clauză stipulată într-un contract de vânzare-cumpărare, potrivit căreia vânzătorul este exorenat de răspundere pentru eventualele vicii ascunse ale mărfurilor livrate, deoarece cumpărătorul a luat nemijlocit cunoştinţă de calitatea mărfurilor cumpărate, pe care prin vederea (recepţionarea) lor le-a acceptat şi le-a plătit.

VÂNZARE C AND F, v. în care vânzătorul suportă cheltuielile cu marfa până ce aceasta ajunge în portul de destinație. Vânzătorul este obligat să predea cumpărătorului, pe proprie cheltuială, un conosament curat și negociabil pentru portul de destinație stabilit, precum și factura mărfurilor încărcate, certificatul de origine al mărfurilor și factura consulară, pe care le va procura pe cheltuiala cumpărătorului.

VÂNZARE CU ARVUNĂ, formă a contractului de vânzare-cumpărare care conține o clauză de arvună ce are menirea de garanție împotriva dezicerii. V. și **arvună.**

VÂNZARE F.A.S. (engl. **„free alongside ship"**), **v. F.A.S.**

VÂNZARE FĂRĂ ACOPERIRE, operațiune financiară la termen, care constă în vânzarea de devize sau de titluri pe care persoana juridică nu le posedă încă, cu speranța de a se acoperi, adică a le cumpăra între timp mai ieftin, până la data convenită pentru predarea lor.

VÂNZARE F.O.B. (engl. **„free on board"**), operațiune în care vânzătorul suportă cheltuielile până la bordul navei indicate de cumpărător, precum și cheltuielile pentru obținerea autorizației de export și a oricăror alte documente necesare exportului. Navlosirea navei și plata navlului privesc pe cumpărător.

VÂNZARE PRIN LICITAȚIE, v. publică a unui bun, cu respectarea unei proceduri speciale de publicitate, bunul atribuindu-i-se participantului la licitație care oferă prețul cel mai mare. V. prin l. poate fi voluntară sau silită (obligatorie).

VÂNZARE SILITĂ, v. unei mărfi asupra căreia s-a aplicat dreptul de retenție sau pentru încasarea unui impozit sau a unei taxe datorate statului de către o persoană fizică sau juridică. Titularul dreptului de retenție sau, după caz, organele financiare sunt obligate să rețină marfa o anumită perioadă reglementată, pentru ca persoana în cauză să plătească sumele respective, inclusiv cheltuielile de magazinaj. În cazul în care persoana în cauză nu se achită de sarcinile respective până la termenul legal, are loc **v.s.** publică a mărfii, cu publicarea prealabilă în presă. Mărfurile perisabile se pot vinde înainte de expirarea termenelor legale. Din sumele rezultate ca urmare a **v.s.** se achită obligațiile debitorului, iar ceea ce rămâne se restituie fostului proprietar al mărfurilor. V. și **drept de retenție; executare silită.**

VÂNZAREA BUNURILOR SUPUSE URMĂRIRII, v. operată după expirarea termenului legal de la data când s-a făcut publicația de vânzare a bunurilor. **V.b.s.u.** se poate face direct de către unități economice, prin rețeaua comercială, prin **licitație publică** (v.) sau, dacă este vorba despre obiecte din metale prețioase, pietre prețioase, mijloace de plată străine etc., v. se face direct de către Banca Națională. Din prețul obținut se compensează cheltuielile cu executarea silită, se achită datoriile debitorului, și ceea ce rămâne se restituie acestuia, contra chitanță.

VÂNZĂTORI DE ASIGURĂRI, societățile de asigurări, societățile de asigurări-reasigurări și societățile de reasigurări. V. de **a.** își asumă obligații prin acceptarea de riscuri în schimbul încasării unor prime de asigurare de la **asigurați** sau reasigurați. Societățile de asigurări sunt organizate și funcționează ca societăți pe acțiuni sau societăți cu răspundere limitată. O societate poate practica mai multe feluri de asigurări, respectiv de reasigurări. Pe piața asigurărilor din România pot vinde asigurări și reprezentanțele unor societăți străine sau ale unor asociații ale asigurătorilor străini, cu următoarele condiții: a) să aibă personalitate juridică în țara de origine, să fi desfășurat activitate în domeniul asigurărilor în ultimii zece ani și să nu se afle în stare de încetare de plăți sau de faliment ori în alte situații asemănătoare; b) să depună la o unitate bancară

din România o garanție în numerar echivalentă cu limita minimă a capitalului de 25 de milioane de lei pentru fiecare categorie de asigurări; c) să obțină în prealabil avizul Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor. Reprezentanțele societăților sau asociațiilor străine au unele restricții în ce privește încheierea contractului de asigurare, în sensul că ele pot vinde asigurări numai cetățenilor și societăților străine și numai pentru bunurile proprietate a acestora; în ce privește asigurarea, se pot încheia contracte cu societățile de asigurări și reasigurări românești. **V. de a.** sunt și societățile mutuale de asigurări.

VÂRSTA DE ASIGURARE, v. la care începe și până la care poate fi contractată asigurarea. V. ce poate fi cuprinsă în asigurare are o importanță deosebită pentru asigurările prin efectul legii, dar mai ales pentru asigurările facultative. **V. de a.** trebuie cunoscută în asigurarea persoanelor fizice și a animalelor.

VÂRSTA DE PENSIONARE, timpul exprimat în ani de la care sau până la care o persoană este îndreptățită să primească o pensie. De exemplu, potrivit legislației actuale, pensia pentru munca prestată și limită de vârstă se acordă pe viață la cerere, bărbaților la împlinirea vârstei de 60 de ani, iar femeilor la vârsta de 55 de ani; pensia de urmaș se acordă copiilor de până la vârsta de 16 ani, iar dacă urmează o școală, până la absolvirea acesteia, dar nu mai târziu de împlinirea vârstei de 25 (26) de ani etc. Unitățile de stat, cooperatiste și private pot cere pensionarea numai după împlinirea vârstei de 62 de ani, bărbații, și 57 de ani, femeile. Profesorii și conferențiarii universitari și cercetătorii științifici principali se pot pensiona după împlinirea a 65 de ani atât bărbații, cât și femeile. Cu aprobarea anuală a senatelor universitare, profesorii și conferențiarii pot fi menținuți în învățământ până la vârsta de 70 de ani. Agricultorii pot fi pensionați numai pe baza cererii lor, bărbații după împlinirea vârstei de 65 de ani, iar femeile după 60 de ani. **V. de p.** poate coborî până la 52 de ani, pentru mamele care au născut cel puțin cinci copii și i-au crescut până la vârsta de zece ani, și până la vârsta de 50 de ani, pentru persoanele care au lucrat un număr de ani în grupa I și a II-a de muncă. V. și **pensia de urmaș; pensia pentru munca prestată și limită de vârstă.**

VÂRSTA MEDIE A POPULAȚIEI, indicator statistic demografic care exprimă vârsta medie a populației. Se determină astfel:

$$\bar{x} = \frac{\sum (x + 0{,}5) \cdot P_x}{P_x},$$

în care:

$\bar{x}$ = vârsta medie a populației;

P_x = numărul de locuitori de vârsta x;

x = vârsta;

0,5 = coeficientul care exprimă echivalentul mediu al variației abaterilor față de data exactă a împlinirii unei vârste oarecare.

VÂRSTĂ STANDARD DE PENSIONARE, vârsta de 60 de ani pentru femei și de 65 de ani pentru bărbați, cu începere de la 1 aprilie 2001 și care va ajunge la această limită treptat până în anul 2013.

VECHIME ÎN FUNCȚIE, timpul cât o persoană și-a desfășurat activitatea într-o anumită funcție în care este încadrată, în una înrudită sau în diferite organizații obștești. Pentru a fi încadrată într-o anumită funcție, persoana trebuie să îndeplinească anumite condiții de studii. De asemenea, promovarea într-o anumită funcție (înrudită) necesită studii corespunzătoare și o anumită v. într-o funcție înrudită, apropiată. Timpul cât o persoană a lucrat în organizații obștești

se consideră v. în f. dacă, după încetarea acestor activități, persoana respectivă se încadrează într-o unitate din ramura în care a lucrat anterior. V. și **vechime în muncă; vechime în specialitate; vechime neîntreruptă în muncă.**

VECHIME ÎN LOCURI DE MUNCĂ ÎN CARE SUNT CONDIȚII DEOSEBITE, timpul cât persoanele încadrate în muncă și-au desfășurat activitatea în acele locuri de muncă în care se mențin încă anumite pericole sau nocivități sau în care este necesar un efort fizic deosebit, iar legislația prevede acordarea salariaților a unor drepturi suplimentare. Locurile de muncă în care există condiții deosebite (foarte grele sau foarte vătămătoare) nu sunt stabilite o dată pentru totdeauna, ci, datorită măsurilor sistematice de îmbunătățire și de ușurare a condițiilor de muncă, de securitate și de igienă a muncii, se reduce treptat numărul locurilor de muncă cu condiții deosebite. Ca urmare a acestui complex de măsuri, a înzestrării moderne a unităților economice, a pregătirii personalului, se diminuează efortul fizic al oamenilor, se previn bolile profesionale, accidentele, avariile, fiind ocrotite sănătatea și viața salariaților. Persoanele care au o anumită vechime în muncă în locuri cu condiții deosebite se bucură de o serie de drepturi, cum sunt: acordarea unui concediu suplimentar de odihnă; spor de salarii; încadrarea în grupele I și II de muncă, ceea ce înseamnă calcularea unor sporuri de vechime în muncă pentru pensionare și acordarea unor pensii corespunzătoare mai mari, pensionarea la vârste diminuate cu un anumit număr de ani etc. **V. și grupă de muncă; grad de invaliditate; pensia de invaliditate.**

VECHIME ÎN MUNCĂ, timpul în care o persoană a fost încadrată și a activat pe baza unui contract de muncă – indiferent de felul contractului și de modul de retribuire a muncii – la agenți economici, instituții publice, la unitățile și organizațiile cooperatiste, obștești, de masă, la persoanele juridice și fizice din sectorul particular și care a plătit contribuțiile pentru asigurările sociale, precum și alte perioade prevăzute de lege. Se consideră v. în m. (se asimilează cu v. în m. potrivit legislației pensiilor) perioadele în care solicitantul pensiei s-a aflat în una dintre următoarele situații: a fost deținut în lagăre sau închisori pentru activitate revoluționară, antifascistă sau democratică (fiecare an de detenție se consideră ca v. în m. un an și șase luni); a desfășurat o activitate revoluționară antifascistă recunoscută de către organele în drept ca v. în m.; a fost îndepărtat din serviciu pentru activitate politică revoluționară, antifascistă sau democratică înainte de 23 august 1944 ori ca urmare a persecuțiilor rasiale sau naționale în perioada ianuarie 1938 – decembrie 1945. Prevederile de mai sus, care se refereau în principal la membrii Partidului Comunist din România, au fost completate cu dispozițiile Decretului-lege nr. 118/1990, care au legiferat unele măsuri reparatorii în favoarea victimelor regimului comunist, considerând anumite perioade ca v. în m. Astfel, constituie v. în m. și se ia în considerare la stabilirea pensiei și a celorlalte drepturi ce se acordă în funcție de v. în m. timpul cât o persoană, după data de 6 martie 1945, pe motive politice, a executat o pedeapsă privativă de libertate în baza unei hotărâri judecătorești rămase definitive pentru infracțiuni politice; a fost privată de libertate în locurile de deținere, în baza unor măsuri administrative sau pentru cercetări de către organele de represiune comuniste; a fost internată în spitale de psihiatrie; a avut stabilit domiciliu obligatoriu; a fost strămutată într-o altă localitate. V. în m. este și timpul cât o persoană a fost deportată în străinătate după 23 august 1944, a fost dusă în prizonierat de către partea sovietică după 23 august 1944 ori, fiind în prizonierat înainte de această dată, a fost reținută în captivitate după încheierea armistițiului. Fiecare an de detenție sau de internare în situațiile de mai sus se consideră v. în m. și perioada în care o persoană aflată într-una dintre situațiile de mai sus nu s-a putut încadra în muncă din cauza unei invalidități de gradul I și II survenite în timpul în care s-a aflat în acea situație sau ulterior, dacă persoana dovedește că aceasta s-a produs din cauza ori în legătură cu persecuția la care a fost supusă. Situațiile mai sus menționate se stabilesc de comisiile care funcționează în fiecare județ și în municipiul București. Persoanele interesate trebuie să dovedească situațiile respective cu acte oficiale eliberate de organele competente,

iar în cazul când nu este posibil aceasta, prin orice mijloc de probă prevăzut de lege. Se consideră v. în m.: timpul cât cetățeanul român a fost privat de libertate în baza unei hotărâri penale străine care nu a fost recunoscută de instanțele judecătorești române, dacă timpul anterior condamnării se consideră, potrivit legii române, v. în m.; timpul în care a participat la munca de reconstrucție a țării după al doilea război mondial (potrivit convenției de armistițiu), a lucrat ca brigadier voluntar pe șantierele naționale, precum și timpul în care a lucrat ca personal pe teritoriul României, fiind cetățean străin, sau a lucrat pe bază de contract în străinătate, dacă la data cererii de pensie este cetățean român. Se consideră v. în m. pentru determinarea pensiei și timpul pentru care se face dovada cu acte că personalul a cotizat la fostele case de asigurări sociale, indiferent în ce calitate, ori la casele de pensii preluate de stat pe baza Legii nr. 10/1949 pentru organizarea asigurărilor sociale de stat. V. în m. cuprinde și timpul în care persoana respectivă a servit ca militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale și în Ministerul de Interne. Timpul participării la război, precum și perioadele de prizonierat, de spitalizare și de concedii medicale, ca urmare a rănilor suferite în război sau în prizonierat, se consideră v. în m. sau în serviciu la calcularea pensiei, indiferent de teatrul de război pe care persoana în cauză a luptat. V. în m. este și timpul cât persoana a lucrat ca practicant judecătoresc, ca asistent de farmacie (după efectuarea stagiului obligatoriu de practică) sau ca practicant în atelierele școlilor profesionale de gradul II sau ale liceelor industriale (după absolvirea acestora), precum și în calitate de cărăuș în porturi, timpul cât un pensionar a funcționat în calitate de profesor, conferențiar sau consultant științific. Tot v. în m. se consideră și timpul cât o persoană fără capacitate vizuală a lucrat în atelierele de producție în cadrul fostelor așezăminte de binefacere. La determinarea v. în m. se au în vedere și condițiile de la locul de muncă. Astfel, pentru persoanele care au lucrat 20 de ani în grupa I sau 25 de ani în grupa a II-a de muncă, fiecare an efectiv lucrat în condiții foarte grele, foarte vătămătoare sau foarte periculoase (grupa I de muncă) se consideră v. în m. pentru pensionare un an și șase luni, iar fiecare an efectiv lucrat în condiții grele, vătămătoare sau periculoase (grupa a II-a de muncă) se consideră v. în m. la pensionare un an și trei luni. Timpul lucrat în grupa a III-a de muncă, în care există condiții normale de muncă, se consideră v. în m. an pe an. Pentru personalul navigant profesionist din aeronautica civilă, v. în m. în vederea pensionării se determină în raport cu numărul orelor de zbor efectuate, cu funcția îndeplinită și cu tipul de aeronavă pe care s-a lucrat. Perioadele în care un pensionar cumulează pensia cu salariul în condițiile admise de actele normative sunt luate în calcul ca v. în m. la recalcularea pensiei. Pentru lucrătorii care prestează o activitate mai puțin de o normă întreagă, timpul lucrat se ia în considerare proporțional cu norma întreagă. Timpul cât femeile care, conform legii, au fost încadrate în funcții cu jumătate de normă pentru a crește copii în vârstă de până la șase ani se socotește v. în m. ca timp integral. Constituie v. în m. și se include în calculul vechimii perioada care reprezintă concediul pentru sarcină și lăuzie, concediul pentru creșterea și îngrijirea copiilor în vârstă de până la doi ani, concediul de odihnă. Persoanelor care au în îngrijire, în supraveghere și care acordă ajutor permanent minorului sau adultului handicapat li se recunoaște perioada respectivă ca vechime în muncă, iar aceasta se ia în calcul la pensionarea pentru limită de vârstă, potrivit înscrierii în carnetul de muncă, de inspectoratele teritoriale de stat pentru handicapați, care încheie acestor persoane contracte de muncă, în condițiile legislației prevăzute pentru personalul casnic, efectuând periodic anchete sociale. Salariații care lucrează mai mult de o normă beneficiază de v. în m. pentru timpul corespunzător unor norme întregi. Se consideră v. în m. și timpul lucrat în străinătate, dacă s-a contribuit la asigurările sociale de stat ori dacă există convenții cu reglementări în acest sens încheiate între țara noastră și statul în care a activat persoana în cauză. V. în m. pentru pensionare cuprinde și timpul în care persoana încadrată în muncă urmează cursuri de pregătire profesională, specializare, recalificare sau perfecționare, precum și timpul în care nu a lucrat din cauza suspendării din funcție sau ca urmare a desfacerii contractului de muncă, dacă s-a constatat ulterior că aceste măsuri nu au avut temei legal și au fost

anulate. De asemenea, se consideră v. în m. timpul cât persoana încadrată în muncă a îndeplinit serviciul militar în termen, a fost elev de şcoală militară sau student al unei instituţii militare de învăţământ superior, a fost concentrată sau în prizonierat. Perioada pentru care o persoană este îndreptăţită să primească ajutorul de şomaj constituie v. în m. şi nu întrerupe vechimea în aceeaşi unitate. Este considerat v. în m. şi timpul cât soţia îşi urmează soţul în străinătate, trimis în interes de serviciu pe un timp nedeterminat, inclusiv pentru persoanele care între timp s-au pensionat. Se consideră v. în m. timpul de trei luni al personalului devenit disponibil ca urmare a trecerii în proprietatea statului a patrimoniului care a aparţinut fostului Partid Comunist Român. De asemenea, se consideră v. în m. următoarele perioade: timpul în care persoana în cauză a fost transferată în interesul serviciului de la o unitate la alta, la care contractul se menţine o perioadă nedeterminată, sau în urma încetării contractului de muncă din anumite cauze; persoana s-a reîncadrat în termen de cel mult 90 de zile de la încetarea motivului pentru care nu a mai lucrat (de exemplu, a urmat o şcoală sau un curs de calificare, de perfecţionare ori de specializare); a îndeplinit sarcini cu caracter permanent în cadrul organizaţiilor obşteşti cu aprobarea organelor competente; a îndeplinit o funcţie electivă cu caracter de continuitate pentru care a primit salariu; a fost trimisă să lucreze într-o organizaţie internaţională; a îndeplinit obligaţii militare; i s-a desfăcut contractul de muncă de către unitate ca urmare a faptului că a lipsit mai mult de trei luni de la locul de muncă, aflându-se în incapacitate temporară de muncă dovedită prin certificatul medical; a fost eliberată dintr-o funcţie pe care a ocupat-o ca urmare a numirii sale de către organul superior competent; i s-a desfăcut contractul de muncă, dacă ulterior s-a stabilit de către organele competente că motivele care au stat la baza acestei măsuri au fost neîntemeiate; a încetat activitatea din cauza stării sănătăţii, dovedită cu certificat medical, care a făcut necesară schimbarea locului de muncă, şi unitatea nu i-a putut oferi un alt loc corespunzător de muncă; persoana a fost pensionată pentru invaliditate de gradul I sau II pentru perioadele până la 1 martie 1973, când a intrat în vigoare noul Cod al muncii, şi pentru invaliditatea de gradul III; îşi urmează soţul (soţia) care a fost transferat în interesul serviciului ori s-au mutat împreună cu unitatea în altă localitate; persoana a fost trimisă în misiune permanentă în străinătate sau să lucreze într-o organizaţie internaţională; persoanei i s-a desfăcut contractul de muncă din cauza încetării activităţii unităţii, a reducerii personalului sau pentru că nu a mai fost necesară întreprinderii, fără ca acest lucru să-i fie imputabil; mama încadrată în muncă încetează activitatea fiind însărcinată ori pentru a-şi creşte un copil până la împlinirea vârstei de şase ani. Potrivit prevederilor Decretului-lege nr. 43/1990, munca prestată de către cooperatori în sectorul zootehnic din unităţile agricole cooperatiste până la data încadrării lor cu contract de muncă se consideră vechime în muncă pentru stabilirea pensiilor în cadrul asigurărilor sociale de stat. Se consideră v. în m. şi timpul lucrat în întreprinderile mici de către salariaţii respectivi şi organizatorii lor, în asociaţiile cu scop lucrativ, în asociaţiile familiale, precum şi timpul în care au lucrat persoanele care desfăşoară o activitate independentă. Pentru lucrătorii temporari şi sezonieri, v. în m. se calculează prin însumarea timpului efectiv lucrat. V. în m. se înregistrează în carnetul de muncă şi are o importanţă esenţială în determinarea cuantumului indemnizaţiilor băneşti cuvenite salariaţilor în caz de incapacitate temporară de muncă, în caz de maternitate, la programarea concediului de odihnă, la acordarea treptelor sau a gradaţiilor de salariu, a sporului de vechime în muncă etc. Dovada v. în m. se face cu carnetul de muncă, cu carnetul de zbor şi cu alte acte sau mijloace de dovadă, în condiţiile legii. V. în m. conferă persoanei respective anumite drepturi, cum sunt: determinarea duratei anuale a concediului de odihnă; îndeplinirea condiţiilor de vechime pentru încadrare sau promovarea într-un post; stabilirea salariului tarifar; determinarea şi acordarea drepturilor de asigurări sociale (indemnizaţii, ajutoare, tratament balnear, pensii etc.). V. în m. luată în considerare la stabilirea pensiei pentru munca depusă şi limită de vârstă nu cuprinde absenţele nemotivate şi concediile fără plată; acestea se însumează anual şi se scad din v. în m. V. şi concediu

de odihnă; indemnizație în caz de pierdere a capacității de muncă; indemnizație în caz de maternitate; pensia pentru munca depusă și limită de vârstă; carnet de muncă.

VECHIME ÎN SPECIALITATE, parte a vechimii în muncă, timpul în care o persoană a muncit în activități corespunzătoare dovezii calificării, funcției sau meseriei în care va fi încadrată sau promovată sau în cadrul căreia urmează să i se acorde o gradație corespunzătoare treptei de vechime. V. în s. reprezintă vechime în meserie (pentru muncitori) sau în funcție (pentru personalul economic, tehnic, administrativ sau de altă specialitate). V. în s. cuprinde timpul în care s-a desfășurat o activitate corespunzătoare specialității în cadrul unei funcții sau meserii. V. în s. trebuie înțeleasă și ca vechime în unele locuri de muncă, pe baza căreia se acordă anumite drepturi suplimentare – cum este cazul acordării concediului de odihnă. Potrivit prevederilor Codului muncii, art. 137, prin v. în s. se înțelege și vechimea în meserie sau profesie. V. în s. poate cuprinde și timpul lucrat în specialități înrudite, pe baza prevederilor actelor normative. V. în s. este luată în considerare la încadrarea sau promovarea pe un post, la acordarea unei trepte (gradații) superioare. V. și **vechime în muncă.**

VECHIME NEÎNTRERUPTĂ ÎN ACEEAȘI UNITATE, timpul cât o persoană încadrată în muncă lucrează în aceeași unitate, pe baza aceluiași contract de muncă, încheiat pe o durată nedeterminată, precum și diferite alte perioade prevăzute de lege. Vechimea în muncă în aceeași unitate se consideră neîntreruptă și în diferite situații, stabilite în mod expres prin actele normative: persoana în cauză să fie transferată în interesul serviciului la o altă unitate la care contractul se menține pe o perioadă nedeterminată sau în urma contractului de muncă din anumite cauze; persoana încadrată în muncă pe o durată determinată, dacă în fiecare an, având în vedere necesitățile serviciului, a lucrat minimum șase luni în aceeași unitate sau în alte unități, la care a fost trecută în mod organizat la indicația organului superior competent; persoana care s-a reîncadrat în termen de cel mult 90 de zile de la încetarea motivului pentru care nu a mai lucrat, ca de exemplu: ▪a urmat o școală sau un curs de calificare, de perfecționare ori de specializare; ▪a îndeplinit sarcini cu caracter permanent în cadrul organizațiilor obștești, cu aprobarea organelor competente; ▪a îndeplinit o funcție electivă cu caracter de continuitate pentru care a primit salariu; ▪a fost trimisă să lucreze într-o organizație internațională; ▪a îndeplinit obligații militare; ▪i s-a desfăcut contractul de muncă de către unitate ca urmare a faptului că a lipsit mai mult de trei luni de la locul de muncă, aflându-se în incapacitate temporară de muncă dovedită prin certificatul medical; ▪a fost eliberată dintr-o funcție pe care o ocupase ca urmare a numirii sale de către organul superior competent; ▪i s-a desfăcut contractul de muncă, dar ulterior s-a stabilit de către organele competente că motivele care au stat la baza acestei măsuri au fost neîntemeiate; ▪a încetat activitatea din cauza stării sănătății, dovedită prin certificat medical, care a făcut necesară schimbarea locului de muncă, și unitatea nu i-a putut oferi un alt loc corespunzător de muncă; persoana a fost pensionată pentru invaliditate de gradul I sau II pe perioadele până la 1 martie 1973, când a intrat în vigoare noul Cod al muncii, și pentru invaliditate de gradul III; ▪își urmează soțul (soția) care a fost transferat în interesul serviciului sau care s-a mutat împreună cu unitatea în altă localitate; ▪persoana a fost trimisă în misiune permanentă în străinătate sau să lucreze într-o organizație internațională; ▪persoanei i s-a desfăcut contractul de muncă din cauza încetării activității unității, a reducerii personalului sau pentru că persoana nu mai este necesară întreprinderii, fără ca acest lucru să-i fie imputabil; ▪mama încadrată în muncă încetează activitatea fiind însărcinată ori pentru a-și crește un copil până la împlinirea vârstei de șase ani. Se consideră **v.n.** în **a.u.** și timpul lucrat în întreprinderile mici de către salariații respectivi și organizatorii lor, în asociațiile cu scop lucrativ, în asociațiile familiale, precum și timpul în care au lucrat persoanele care desfășoară o activitate independentă. **V.n.** în **a.u.** conferă dreptul la sporul de vechime în funcție de rezultatele

şi importanţa socială a muncii, în procente diferenţiate corespunzător tranşelor de vechime neîntreruptă în muncă. Persoana a cărei vechime în muncă s-a menţinut în cazul transferului în interesul serviciului poate fi încadrată la un nou loc de muncă fără să mai susţină şi să promoveze un examen sau concurs, dacă încadrarea se face pe aceeaşi funcţie, pe una echivalentă sau pe una inferioară; aceasta beneficiază de drepturile ce se acordă persoanelor care îşi păstrează vechimea neîntreruptă în muncă. Este vechime neîntreruptă în muncă în aceeaşi unitate şi perioada reprezentând concediul de maternitate şi pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la doi ani. V. şi **vechime în muncă; vechime neîntreruptă în muncă.**

VECHIME NEÎNTRERUPTĂ ÎN MUNCĂ, timpul cât o persoană a lucrat fără întreruperi în una sau mai multe unităţi economice sau instituţii. Pentru lucrătorii sezonieri, **v.n. în m.** se calculează prin însumarea perioadelor lucrate înainte de acordarea concediului medical. Există anumite cazuri când, deşi au avut loc întreruperi în muncă, vechimea se consideră totuşi neîntreruptă, cum sunt următoarele situaţii: ▪persoana s-a transferat la cererea sa la altă unitate; ▪şi-a încetat activitatea şi s-a reîncadrat în termen de 90 de zile în altă localitate pentru a-şi urma soţul (soţia) care are locul de muncă în acea localitate; ▪s-a încadrat într-o unitate de stat în termen de 90 de zile de la plecarea dintr-o cooperativă meşteşugărească de construcţie, în care a lucrat ca membru cooperator, cu acordul conducerii cooperativei; ▪s-a încadrat într-o unitate de stat în termen de 90 de zile de la data încetării contractului ei de muncă cu o persoană fizică sau juridică particulară. De asemenea, se consideră **v.n. în m.** toate situaţiile prevăzute la vechimea neîntreruptă în aceeaşi unitate. V.n. în m. se înregistrează în carnetul de muncă şi are o importanţă esenţială în determinarea cuantumului indemnizaţiilor băneşti cuvenite salariaţilor în caz de incapacitate temporară de muncă, în caz de maternitate, la programarea primului concediu de odihnă, la acordarea treptelor sau gradaţiilor de salariu etc. V. şi **vechime în muncă; vechime.**

VENIT, sumă de lei, bunuri sau servicii ce se obţin de la o persoană juridică sau fizică din desfăşurarea unei activităţi, din plasarea unei sume de bani, din exploatarea unui teren, a unei mine, din dreptul de proprietate asupra unui imobil etc.

VENIT ASIGURAT, v. pe baza căruia se calculează şi se plăteşte contribuţia pentru asigurările sociale (salariul tarifar brut, salariul minim brut pe ţară etc.) şi pe baza căruia se determină prestaţiile de asigurări sociale (indemnizaţii, ajutoare, pensii etc.).

VENIT BRUT 1. Totalitatea sumelor băneşti rezultate din încasarea contravalorii produselor, semifabricatelor, mărfurilor, lucrărilor şi serviciilor valorificate la preţ de vânzare, respectiv a sumelor cu care acestea au fost facturate şi încasate de la clienţi. **2.** Totalitatea sumelor încasate în bani şi/sau echivalentul în lei al veniturilor în natură realizate de proprietar, uzufructuar sau alt deţinător legal. V.b. se majorează cu valoarea cheltuielilor ce cad legal în sarcina proprietarului, uzufructuarului sau altui deţinător legal, dacă sunt efectuate de cealaltă parte contractantă.

VENIT BUGETAR, resurse băneşti ce se cuvin bugetului de stat şi bugetelor locale. V.b. exprimă relaţiile economice (de repartiţie) care stau la baza constituirii fondurilor băneşti la dispoziţia statului. V.b. sunt astfel reglementate, aşezate şi încasate încât contribuie la întărirea gestiunii economico-financiare, la creşterea productivităţii muncii, la reducerea costurilor de producţie, la sporirea venitului net, la îndeplinirea cantitativă şi calitativă a programului economic, la realizarea reproducţiei sociale, la dezvoltarea echilibrată şi armonioasă a ramurilor economiei naţionale şi a teritoriului etc. V.b. sunt pârghii importante ale distribuirii şi redistribuirii juste a produsului naţional brut, asigurând stabilitatea bugetului şi controlul economico-financiar. V. şi **sistemul veniturilor bugetare.**

VENIT BUGETAR CU DESTINAȚIE SPECIALĂ, încasare prin bugetele locale a unor sume care nu se pot utiliza decât pentru destinații precise, dinainte stabilite. În această grupă de venituri intră, de exemplu, impozitul pe clădirile din mediul rural, destinat finanțării investițiilor edilitare la nivel comunal, altele formate din participări ale unităților la finanțarea unor acțiuni locale.

VENIT DE BAZĂ, v. rezultat din procesul distribuirii primare a produsului național brut creat. V. și **venit derivat.**

VENIT DERIVAT, formă a valorii nou create, rezultată din procesul redistribuirii unei părți a produsului național brut ce revine diferitelor persoane juridice și fizice. Deoarece provine din utilizarea **veniturilor primare** (v.), **v.d.** nici nu mărește, nici nu micșorează volumul produsului național brut. Majoritatea considerabilă a veniturilor bugetului statului sunt **v.d.**, deoarece acestea sunt formate din **impozite asupra veniturilor** (v.) și **impozite indirecte** (v.). V. și **redistribuirea produsului național brut.**

VENIT DIN EXPLOATARE, v. ce se obține din activitatea normală a unui agent economic, cu excepția veniturilor extraordinare, cum ar fi: venituri din vânzarea de clădiri, terenuri, a oricăror alte active cuprinse în capitalul fix, în afară de cazul când agentul economic se ocupă cu vânzarea și cumpărarea unor asemenea active.

VENIT DIN INVESTIȚII, profit pe care un investitor îl obține din investițiile efectuate. După caz, v. din **i.** poate îmbrăca și formele: dividende, dobânzi etc.

VENIT FINANCIAR, sumă de lei ce se obține în decursul unei perioade date de pe urma titlurilor de proprietate sau a celor de plasament – dobânzi, dividende – din operațiuni de schimb valutar etc.

VENIT GLOBAL, produs nou creat la nivelul întreprinderilor și al ramurilor economiei naționale, totalitatea veniturilor bănești provenite din încasarea contravalorii mărfurilor, lucrărilor executate și serviciilor prestate.

VENIT GLOBAL IMPOZABIL, suma veniturilor nete realizate din activități independente, din salarii, din cedarea folosinței bunurilor, precum și a veniturilor de aceeași natură realizate în străinătate de persoane fizice române, din care se scad pierderile fiscale reportate și deducerile personale. V. și **impozitul pe venitul anual global.**

VENIT ILICIT, v. obținut pe căi și mijloace nelegale. Legea nr. 18/1968 privind proveniența unor bunuri ale persoanelor fizice menționează: „... Dobândirea de bunuri prin alte mijloace decât cele cu caracter licit constituie o încălcare a principiilor și a echității și este interzisă." Bunurile dobândite pe căi ilicite sau, dacă au fost înstrăinate, echivalentul lor valoric se trece în proprietatea statului. Sunt supuse controlului toate veniturile și bunurile dobândite în mod ilicit după 1 ianuarie 1962.

VENIT IMPOZABIL, v. asupra căruia, prin aplicarea cotei de impozit, se calculează impozitul. De regulă, v.i. se determină scăzându-se din venitul brut anumite cheltuieli. V. și **venit brut.**

VENIT MEDIU, v. ce se realizează pe unitatea de producție. Dacă producția se notează cu Q, iar venitul total cu VT, atunci $VM = \frac{VT}{Q}$. Întrucât venitul total se obține prin înmulțirea prețului cu producția respectivă $(P \cdot Q)$, **v.m.** se determină astfel: $VM = \frac{P \cdot Q}{Q}$.

VENIT MEDIU PE HECTAR, venitul calculat ca o medie pe hectarele cultivate cu produsul respectiv, multianual, ajustat, pe o perioadă de 3-5 ani consecutivi, ponderat și influențat cu nivelul inflaționist al prețurilor, în situația în care economia națională este instabilă, supusă acestui proces.

VENIT MEDIU ZILNIC, venit determinat prin raportarea veniturilor totale realizate în ultimele 12 luni la numărul de zile (365) din această perioadă. **V.m.z.** s-a calculat pentru membrii fostelor cooperative agricole de producție, pe cele 12 luni premergătoare acordării indemnizației pentru pierderea temporară a capacității de muncă și a indemnizației în caz de sarcină și lehuzie.

VENIT MONDIAL, suma veniturilor din România și din străinătate din categoriile de venituri din activități independente, salarii și cedarea folosinței bunurilor, realizate de o persoană fizică română cu domiciliul în România.

VENIT MONETAR, venitul statului provenit din baterea monedei. Sursa acestui venit este diferența dintre valoarea nominală a monedei și prețul de piață al metalului pe care îl conține, minus cheltuielile de batere a monedei. **V.m.** constituia o formă principală de venit al statelor sclavagiste, precum și pentru seniorii feudali din evul mediu care practicau pe scară largă deprecierea monedei. În condițiile monometalismului aur, **v.m.** se obținea numai din baterea monedelor din argint, aramă, nichel etc., întrucât costul acestor metale cuprins în monede era inferior valorii nominale a monedei. Din baterea monedelor forte de aur nu se obținea **v.m.**, deoarece valoarea monedelor și costul aurului cuprins în ele coincideau.

VENIT NAȚIONAL, indicator de mare sinteză care evidențiază dezvoltarea economiei naționale. Partea din produsul social rămasă după deducerea valorii mijloacelor de producție consumate în procesul de producție în decurs de un an. Dacă se ține seama de exterior, este necesar să se deducă veniturile virate către alte state și să se adauge veniturile primite din partea altor state.

$$\begin{matrix}\text{Venitul} \\ \text{național}\end{matrix} = \begin{matrix}\text{Produsul} \\ \text{intern}\end{matrix} + \begin{matrix}\text{Veniturile primite de} \\ \text{la restul lumii}\end{matrix} - \begin{matrix}\text{Veniturile virate} \\ \text{restului lumii}\end{matrix}$$

Partea din produsul social destinată compensării mijloacelor de producție consumate în procesul de producție în perioada dată formează fondul de înlocuire, care este utilizat pentru compensarea materială și valorică a mijloacelor de producție consumate în procesul de producție, asigurând astfel continuitatea acestui proces. Cu cât este mai mare ponderea **v.n.** în produsul social, cu atât se demonstrează creșterea mai rapidă a efectului creator și a eficienței sociale a muncii, creșterea eficienței întregii activități economice. **V.n.** nu apare izolat ca bunuri distincte, separate, de sine stătătoare, ci este încorporat în produsele create în timpul anului, acestea având cuprinse în ele atât valoarea mijloacelor de muncă și a obiectelor muncii consumate, cât și valoarea nou creată de munca omenească. Fiind rezultatul muncii omenești în sfera producției materiale, **v.n.** se poate exprima atât în formă natural-materială, cât și în formă valorică. Din punct de vedere **natural-material,** v.n. cuprinde totalitatea obiectelor de consum și partea de mijloace de producție create peste cantitatea destinată înlocuirii mijloacelor de producție consumate în procesul de producție în

anul curent. Din punct de vedere **valoric, v.n.** reprezintă valoarea nou creată. Ca indicator sintetic, reprezentativ, **v.n.** caracterizează dezvoltarea economiei naționale și eficiența activității economice. El constituie baza certă pentru dezvoltarea rapidă și multilaterală, economico-socială, a țării, izvorul principal al satisfacerii tuturor cerințelor statului, ale unităților economice, ale instituțiilor, sursa ridicării nivelului de viață și de civilizație a poporului român. Cu cât **v.n.** este mai mare, cu atât cerințele economice, sociale, culturale, de apărare națională etc., precum și nevoile personale ale fiecărui om pot fi satisfăcute într-o măsură tot mai mare. La creșterea sistematică și continuă a **v.n.** contribuie următorii factori: a) creșterea productivității muncii sociale (factor hotărâtor); b) sporirea cantității de muncă socială prestată în sfera producției materiale; c) reducerea ponderii cheltuielilor materiale de producție în produsul social. Creșterea **v.n.** pe baza sporirii productivității muncii sociale determină obținerea unor cantități mai mari de bunuri materiale în același timp de muncă sau a aceleiași cantități de bunuri, dar cu un consum de muncă redus. Statul acordă o deosebită atenție creșterii productivității muncii. În acest scop au fost luate și se iau permanent măsuri pentru ridicarea nivelului tehnic și calitativ al producției, dezvoltarea bazei interne de materii prime, gospodărirea rațională a combustibililor și a energiei, realizarea unor produse de mare tehnicitate și de calitate superioară, reducerea accentuată a cheltuielilor de producție, cu deosebire a cheltuielilor materiale, diminuarea substanțială a consumurilor specifice de materii prime, materiale, combustibil și energie. Concomitent, se acordă o atenție deosebită utilizării complete, intensive și cu eficiență maximă a mijloacelor fixe, ieftinirii lucrărilor de investiții, introducerii unui regim sever de economii în toate domeniile de activitate, creșterii ritmului de înnoire și de modernizare a produselor etc. Primul factor influențează proporțional creșterea **v.n.** atât sub aspect material, cât și sub aspect valoric. Sporirea volumului muncii sociale productive, cu respectarea timpului de muncă socialmente necesar, se înfăptuiește fără prelungirea duratei zilei de muncă, fără a se intensifica munca peste media socială care există la o anumită dată în societate. Sporirea volumului de muncă socială depusă în sfera productivă poate avea loc fără creșterea numărului salariaților, prin creșterea numărului persoanelor ocupate în sfera producției materiale, prin utilizarea integrală și eficientă a timpului de muncă, prin micșorarea permanentă a caracterului sezonier al producției, prin trecerea forței de muncă din sfera neproductivă în sfera productivă. Creșterea **v.n.** este determinată nu numai de sporirea numărului de lucrători ocupați în sfera producției materiale, ci și prin ridicarea continuă a nivelului calificării lor, prin întărirea ordinii și disciplinei ferme la fiecare loc de muncă. Cei trei factori de creștere a **v.n.** se îmbină în mod armonios. Ca urmare a modernizării tuturor ramurilor industriale, a construcțiilor, transporturilor, agriculturii și a celorlalte ramuri ale economiei naționale, **v.n.** al țării noastre a crescut continuu. Creșterea continuă a **v.n.** – sursa trainică a progresului și a dinamismului economic și social al patriei – demonstrează că economia națională se dezvoltă, asigură creșterea veniturilor în bani și în natură și ridicarea bunăstării generale a poporului, creează o bază sigură de venituri pentru gestiunea economico-financiară a întreprinderilor și pentru bugetul statului. V. și **distribuirea produsului național brut; produs social; redistribuirea produsului național brut; repartizarea produsului național brut.**

VENIT NAȚIONAL CREAT PRIMAR, produsul nou creat în timpul unui an de către munca vie națională socialmente necesară; este constituit din produsul nou creat care se consumă în țară (productiv și individual) și din produsul nou creat destinat exportului. **V.n.c.p.** este expresia sintetică a puterii creatoare de noi valori a forței de muncă naționale, repartizate judicios pe ramurile economiei naționale.

VENIT NAȚIONAL CREAT SECUNDAR, produsul nou obținut în timpul unui an după participarea țării la schimburile comerciale externe. El relevă și gradul de participare a economiei naționale la diviziunea internațională a muncii. **V.n.c.s.** rezultă din acțiunea diferită a legii valorii

în economia națională și pe plan internațional asupra acelor valori de întrebuințare care constituie obiectul circulației externe de mărfuri.

VENIT NET SUPLIMENTAR, v.n. obținut ca diferență între valoarea individuală, care este mai redusă, și cea socială, care este mai mare. **V.n.s.** se poate crea în mai mare măsură în ramurile economice primare (agricultură, silvicultură, ramurile industriei extractive etc.), care au condiții prielnice de reducere a costurilor de producție. **V. și venit net.**

VENIT NET TOTAL ACTUALIZAT, indicator al eficienței economice a investițiilor determinat ca diferență între totalul veniturilor obținute dintr-o anumită investiție pe toată durata ei de serviciu și totalul cheltuielilor aferente investiției respective pe aceeași perioadă, supuse atât veniturile, cât și cheltuielile, așa-numitului proces de „actualizare". **V.n.t.a.** se poate determina cu ajutorul formulei:

$$V = \frac{Vt}{(1+i)^t} - \sum \frac{Ct}{(1+i)^t} - \sum \frac{It}{(1+i)^t},$$

de unde rezultă:

$$V = \sum_{t=1}^{n} \frac{Vt - Ct - It}{(1+i)^t},$$

în care:

n = durata de funcționare a obiectului investiției;
i = timpul;
Vt = venituri brute ale anului t;
Ct = cheltuieli de exploatare ale anului, minus amortismentele;
It = cheltuieli de investiții ale anului.

Acest indicator se poate folosi în cazurile în care se compară investiții de aceeași valoare. **V. și coeficient de eficiență medie anuală a investițiilor; durata de recuperare a investiției.**

VENIT NET VALUTAR, diferența dintre venitul obținut ca urmare a încasărilor realizate din operațiunile de export și plățile efectuate pentru transporturi, inclusiv comisioanele, taxele vamale.

VENIT PRIMAR (DE BAZĂ), formă a valorii nou create, rezultată din procesul distribuirii primare a produsului național brut, care revine participanților nemijlociți la producerea lui. **V. și distribuirea produsului național brut.**

VENIT PROFESIONAL ANUAL IMPOZABIL, v. stabilit anual și consemnat în procesul-verbal de impunere definitivă a meșteșugarilor cu ateliere proprii, încheiat de către circumscripțiile și administrațiile financiare. În funcție de mărimea acestui venit se stabilește clasa de cotizare la asigurările sociale ale cooperației meșteșugărești prin care sunt ocrotiți meșteșugarii. **V. și cotizații ale meșteșugarilor pentru asigurările sociale.**

VENITUL OPERAȚIONAL AL FIRMEI, venituri înainte de dobânzi și impozitare; venituri formate din câștigurile provenite din operațiunile curente, respectiv din activitățile productive sau de altă natură, în funcție de profilul firmei. Nu se includ în **v.o. al f.** câștigurile colaterale și cheltuielile indirecte, cum sunt cheltuielile cu plata impozitelor și a dobânzilor.

VENITURI ANTICIPATE, v. realizate de un agent economic în perioada de gestiune curentă, care constituie însă venituri ce se cuvin perioadei viitoare.

VENITURI BUGETARE, resurse băneşti care se cuvin bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat, bugetelor locale, bugetelor instituţiilor şi serviciilor publice, bugetelor activităţilor finanţate integral din venituri extrabugetare, în baza prevederilor actelor normative, constituite din impozite, taxe, contribuţii etc.

VENITURI BUGETARE CU DEBIT, impozite şi taxe anuale ce se încasează de la populaţie, care se individualizează pe contribuabili şi se stabilesc ca debite fiscale în registrele conduse de organele financiare locale, pe baza cărora se ţine evidenţa acestor venituri bugetare locale şi se urmăreşte încasarea lor. În categoria **v.b. cu d.** se cuprind: impozitul pe veniturile meseriaşilor, impozitul pe clădiri, impozitul pe terenurile clădite şi neclădite de la oraşe, taxa asupra mijloacelor de transport cu tracţiune mecanică etc. Debitele fiscale ale contribuabililor se stabilesc eşalonat, de regulă în cursul trimestrului I. Pentru impozitele de natură agricolă debitele fiscale se pot stabili şi în trimestrul II, când, de regulă, se cunoaşte mai bine materia impozabilă. Stabilirea obligaţiei fiscale a fiecărui contribuabil se face de către organele financiare locale prin constatarea şi evaluarea anuală a veniturilor impozabile şi consemnarea lor în procesele-verbale de impunere, în temeiul cărora se înregistrează debitele (sumele obligaţiilor de plată) în registrele fiscale. Pentru impozitul pe terenurile agricole, impozitul pe clădiri etc., a căror materie şi bază impozabilă nu se modifică sensibil de la an la an, stabilirea debitului fiscal se face la intervale de mai mulţi ani (3-5 ani) raportându-se debitul din anul precedent, simplificându-se astfel munca organelor financiare. În cazul în care au loc modificări importante în materia şi în baza impozabilă a acestor venituri bugetare, se fac modificările cuvenite de la un an la altul.

VENITURI BUGETARE DIN CAPITAL, v. care provin din valorificarea unor bunuri ale statului, şi anume din valorificarea unor bunuri ale instituţiilor publice, din vânzarea de locuinţe şi de spaţii cu alte destinaţii, construite din fondurile statului şi din fondurile unităţilor economice sau bugetare de stat, din valorificarea stocurilor de la rezervele materiale naţionale.

VENITURI BUGETARE DIN VÂNZAREA BUNURILOR STATULUI, resurse băneşti încasate la bugetul statului din vânzarea bunurilor confiscate, fără stăpân, din valorificarea succesiunilor vacante etc. De evidenţa şi de valorificarea acestor bunuri se ocupă organele financiare.

VENITURI BUGETARE FĂRĂ DEBIT, impozite şi taxe ce se încasează lunar sau cu prilejul realizării unor venituri de către salariaţi, oamenii de litere, de artă, de ştiinţă ş.a. În aceste cazuri, drepturile băneşti şi, pe baza lor, impozitul sau taxa se determină şi se reţin de către compartimentele financiar-contabile din unităţile respective, direct prin statele de plată a salariilor, a drepturilor de autor etc., fără să se mai calculeze un debit anual şi deci fără să se evidenţieze în registrele fiscale. În categoria **v.b. fără d.** se cuprind impozitul pe salarii, impozitul pe drepturile de autor, pe colaborările la ziare, reviste, pe colaborările externe, impozitul pe veniturile din expertize, taxele de afişaj etc.

VENITURI COMERCIALE, v. realizate din fapte de comerţ ale contribuabililor, din prestări de servicii, precum şi din practicarea unei meserii.

VENITURI DE ECHILIBRARE, sume ce se încasează, în diferite trepte, de bugete locale ale căror venituri proprii sunt insuficiente de la alte bugete locale sau de la bugetul de stat, în vederea echilibrării fiecărui buget local. În România, la nivelul bugetelor judeţelor şi al municipiului Bucureşti se constituie **fonduri de echilibrare** (v.), din care se acordă bugetelor din

subordinea lor anumite cote (sume) defalcate din unele venituri ale bugetului de stat încasate pe teritoriul județelor și lăsate bugetelor locale în vederea echilibrării lor, subvenții și transferuri de echilibrare primite de bugetele locale de la bugetul de stat.

VENITURI DE REALIZAT, sume de bani ce se cuvin perioadei curente de gestiune, dar care urmează a se încasa în perioadele viitoare de gestiune. În această categorie de venituri se cuprind sumele de încasat din imputații privind cheltuielile neeconomicoase și pagubele aduse întreprinderii în anii precedenți, dar statuate în anul curent și care după recuperare rămân ca venituri ale întreprinderii; diferența dintre prețul de vânzare cu amănuntul și prețul de livrare aferent mărfurilor constatate lipsă sau degradate din vina unei persoane etc.

VENITURI DE REGULARIZARE, venituri ale bugetului de stat cu ajutorul cărora se regularizează (echilibrează) bugetele locale. V. și **venituri de echilibrare.**

VENITURI DIN ACTIVITATEA DE BAZĂ, v. încasate de întreprindere din vânzarea produselor finite, a semifabricatelor din producție proprie, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate de către activitatea de bază.

VENITURI DIN ACTIVITĂȚI INDEPENDENTE, v. care cuprind veniturile comerciale, veniturile din profesii liberale și veniturile din drepturile de proprietate intelectuală, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere, inclusiv din activități adiacente. **Veniturile comerciale** sunt cele care provin din fapte de comerț ale contribuabililor, din prestări de servicii, precum și din practicarea unei meserii. **Veniturile din profesii liberale** provin din exercitarea profesiilor medicale, de avocat, notar, expert contabil, contabil autorizat, consultant de plasament în valori mobiliare, arhitect sau a altor profesii asemănătoare, în mod independent. **Veniturile din valorificarea sub orice formă a drepturilor de proprietate intelectuală** provin din brevete de invenție, desene și modele, mostre, mărci de fabrică și de comerț, procedee tehnice, know-how, drepturi de autor și drepturi conexe dreptului de autor etc. Venitul net impozabil din activități independente se determină în sistem real, pe baza datelor din contabilitatea în partidă simplă. Venitul net impozabil din activități independente se determină ca diferență între venitul brut și cheltuielile aferente deductibile. Venitul brut cuprinde sumele încasate și echivalentul în lei al veniturilor în natură. Nu sunt considerate venituri brute sumele primite sub formă de credite. Nu sunt cheltuieli deductibile: ▪amenzile, majorările de întârziere și penalitățile, altele decât cele de natură contractuală; ▪donațiile de orice fel; ▪cheltuielile de **sponsorizare** (v.) sau de **mecenat** (v.), care depășesc limitele legale; ▪cheltuielile pentru protocol care depășesc limita de 0,25% aplicată asupra bazei de calcul; ▪ratele aferente creditelor angajate; ▪dobânzile aferente creditelor angajate pentru achiziționarea de imobilizări corporale de natura mijloacelor fixe, în cazul în care dobânda este cuprinsă în valoarea de intrare a imobilizării corporale; ▪cheltuielile de achiziționare sau de fabricare a bunurilor sau a drepturilor amortizabile din registrul-inventar; ▪cheltuielile privind bunurile constatate lipsă din gestiune sau degradate și neimputabile; ▪sumele sau valoarea bunurilor confiscate ca urmare a încălcării dispozițiilor legale; ▪sumele reprezentând perisabilități care depășesc limitele maxime legale; ▪impozitul pe venit suportat de plătitorul venitului în contul beneficiarilor de venit; ▪sumele primite pentru acoperirea cheltuielilor de natura indemnizației zilnice de delegare sau de deplasare și a diurnei acordate pe perioada delegării sau a detașării în altă localitate, în țară și în străinătate, în interesul serviciului, care depășesc limitele legale; ▪alte sume care depășesc limitele legale ale cheltuielilor. Venitul net din activități independente realizat de persoane fizice în cadrul unor asociații fără personalitate juridică se calculează la nivelul asociației. Pentru contribuabilii care realizează venituri din activități independente și care își desfășoară activitatea singuri, într-un punct fix sau ambulant, venitul net impozabil se determină

pe baza normelor de venit propuse de direcțiile generale ale finanțelor publice și ale controlului financiar de stat și aprobate de consiliile județene și de Consiliul General al Municipiului București. Organul fiscal competent comunică contribuabilului, până la data de 15 aprilie a anului fiscal, suma reprezentând venitul net și nivelul plăților anticipate în contul impozitului anual. **Venitul brut din drepturi de proprietate intelectuală** este format din totalitatea încasărilor în bani și/sau echivalentul în lei al veniturilor în natură realizate din drepturile de proprietate intelectuală. Venitul net impozabil se determină prin deducerea din venitul brut a unei cote de 25% aplicate la venitul brut. Venitul net din drepturi de autor aferente operelor de artă monumentală se determină prin deducerea din venitul brut a unei cote de cheltuieli de 40%, aplicată la venitul brut. La exploatarea de către moștenitori a drepturilor de proprietate intelectuală, precum și la remunerarea reprezentând dreptul de **sultă** (v.) și remunerația compensatorie pentru copia privată, venitul net se determină prin scăderea din venitul brut a sumelor ce revin organismelor de gestiune colectivă sau altor plătitori de asemenea venituri, fără deducerile de 25% și de 40%. Beneficiarii de venituri din drepturi de proprietate intelectuală datorează în cursul anului un impozit de 15% din venitul brut încasat, reprezentând plăți anticipate în contul impozitului anual. Plătitorii de venituri din drepturi de proprietate intelectuală sunt obligați să calculeze și să rețină impozitul datorat și să-l vireze la bugetul de stat până la data de 10 a lunii următoare celei în care se face plata venitului. V. și **impozitul pe venitul anual global.**

VENITURI DIN ALTE ACTIVITĂȚI, v. încasate din vânzarea mărfurilor prin magazinele proprii de prezentare și desfacere cu amănuntul ale întreprinderii, din vânzarea materialelor de prisos și supranormative, a ambalajelor, a lucrărilor și serviciilor prestate de activitățile neindustriale, din chiriile încasate pentru mijloacele fixe date cu chirie etc.

VENITURI DIN CEDAREA FOLOSINȚEI BUNURILOR, v. în bani și/sau în natură care provin din cedarea folosinței bunurilor imobile și mobile, obținute de către proprietar, uzufructuar sau alt deținător legal. V. din **c.f.b.** se stabilesc pe baza contractului încheiat între părți în formă scrisă și înregistrat la organul fiscal competent în termen de 15 zile de la data încheierii acestuia. Venitul brut reprezintă totalitatea sumelor încasate în bani și/sau echivalentul în lei al veniturilor în natură realizate de proprietar, uzufructuar sau alt deținător legal. Venitul brut se majorează cu valoarea cheltuielilor ce cad în sarcina proprietarului, uzufructuarului sau altui deținător legal, dacă sunt efectuate de cealaltă parte contractantă. Venitul net din cedarea folosinței bunurilor se determină prin deducerea din venitul brut a unei cote de cheltuieli de 30%, aplicată la venitul brut, reprezentând cheltuieli deductibile aferente venitului. V. și **impozitul pe venitul anual global.**

VENITURI DIN DIVIDENDE, v. care provin din încasarea dividendelor de către acționari, pe baza bilanțului contabil și a contului de profit și pierderi. Tot în această categorie de venit se cuprind în vederea impozitării și sumele primite ca urmare a deținerii de titluri de participare la fonduri închise de investiții. Veniturile sub formă de dividende distribuite și veniturile de la fondurile închise de investiții se impun cu o cotă de 5% din suma acestora. Obligația calculării, reținerii și virării impozitului pe veniturile sub formă de dividende revine persoanelor juridice o dată cu plata dividendelor către acționari sau asociați. Dacă dividendele distribuite nu au fost plătite acționarilor sau asociaților până la sfârșitul anului în care s-a aprobat bilanțul contabil, termenul de plată a impozitului pe dividende este până la data de 31 decembrie a anului respectiv. V. și **impozitul pe dividende.**

VENITURI DIN DOBÂNZI, v. care se obțin din titluri de creanță de orice natură și orice fel de sume cuvenite pentru folosirea banilor împrumutați, precum și din titluri de participare la fonduri deschise de investiții, pentru care prețul de răscumpărare este mai mare decât prețul de cumpărare. Se

asimilează dobânzilor şi acea parte a sumelor asigurate obţinute din asigurări de viaţă prin produsele care au la bază principiul economisirii pure. V. şi **impozitul pe veniturile din dobânzi.**

VENITURI DIN OPERAŢIUNILE CU STRĂINĂTATEA, v. realizate din importul şi exportul de mărfuri. Bugetul statului realizează venituri în cazul în care preţul de pe piaţa internaţională, exprimat în valută, este superior preţului de pe piaţa internă la aceleaşi produse. Venituri bugetare importante se realizează şi din comerţul invizibil cu diverse servicii între state (transporturi, turism, asigurări, servicii bancare, de telegraf, telefon, radio, televiziune, salarii, burse etc.).

VENITURI DIN SALARII, v. sub formă de salarii propriu-zise şi orice alte venituri în bani şi/sau în natură obţinute de o persoană fizică din desfăşurarea unei activităţi în baza unui contract individual de muncă, indiferent de perioada la care se referă, de denumirea veniturilor sau de forma sub care ele acordă, inclusiv indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă, de maternitate şi pentru concediu privind îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la doi ani. Sunt asimilate salariilor în vederea impozitării: ▪ indemnizaţiile din activităţi desfăşurate ca urmare a unei funcţii de demnitate publică; ▪drepturile de soldă lunară, indemnizaţii, prime, premii, sporuri şi alte drepturi ale cadrelor militare, care se acordă în condiţiile legii; ▪indemnizaţia lunară brută şi suma de lei din profitul net cuvenită administratorilor companiilor şi societăţilor comerciale în care statul sau o altă autoritate a administraţiei publice locale este acţionar majoritar, precum şi celor de la regiile autonome; ▪sumele primite de membrii fondatori ai societăţilor comerciale constituite prin subscripţie publică; ▪veniturile realizate din încadrarea în muncă prin încheierea unei convenţii civile de prestări de servicii; ▪sumele primite de reprezentanţii în adunarea generală a acţionarilor, în consiliul de administraţie şi în comisia de cenzori; ▪sumele primite de reprezentanţii în organisme tripartite, potrivit legii; ▪alte drepturi şi indemnizaţii de natură salarială. ❖ **Venitul brut din salarii,** v. format din suma veniturilor realizate de salariat pe fiecare loc de realizare a venitului. ❖ **Venitul net din salarii,** v. care se determină prin deducerea din venitul brut a următoarelor cheltuieli: ▪contribuţiile obligatorii legale pentru asigurările sociale de stat, pentru asigurările sociale de sănătate, pentru pensia suplimentară, pentru alimentarea fondului de şomaj; ▪deducerea de bază şi deducerile suplimentare; ▪o cotă de 15% din deducerea personală de bază, cu titlu de cheltuieli de pregătire profesională. V. şi **impozitul pe salarii.**

VENITURI DIN VALORI MOBILIARE DE PLASAMENT, v. obţinute de agenţii economici şi de persoanele fizice din plasamentul de capital în hârtii de valoare (acţiuni, obligaţiuni, bonuri de tezaur, certificate de depozit, titluri de rentă etc.). Investiţia de capital în valori mobiliare urmăreşte în primul rând asigurarea securităţii capitalului, care se obţine pe baza procurării prospectelor de emisiune, a cotaţiilor la bursă, a rapoartelor şi a bilanţurilor anuale publicate de societăţile comerciale pe acţiuni, a situaţiei finanţelor publice etc. De asemenea, investirea capitalului în valori mobiliare urmăreşte obţinerea unor venituri profitabile din evoluţia cursurilor la bursă, din dividende, dobândă, rentă, după caz. Rata venitului obţinut din hârtiile de valoare se compară cu rata profitului, precum şi cu rata dobânzii pe care o acordă băncile comerciale titularilor depozitelor bancare. V. şi **bon de tezaur; acţiune; obligaţiune; certificat de depozit; prospectul de emisiune a titlurilor de stat.**

VENITURI EXCEPTATE DE LA EXECUTAREA SILITĂ A CREANŢELOR BUGETARE, v. care sunt exceptate de la urmărirea silită a creanţelor bugetare ale debitorilor persoane fizice: ▪alocaţiile de stat pentru copii; ▪alocaţiile de întreţinere pentru minorii handicapaţi; ▪indemnizaţiile de naştere; ▪ajutorul social; ▪ajutoarele pentru soţiile militarilor în termen; ▪indemnizaţia în caz de maternitate; ▪indemnizaţiile pentru îngrijirea copiilor bolnavi;

▪ajutoarele acordate în caz de deces; ▪bursele de orice fel acordate elevilor şi studenţilor; ▪soldele acordate militarilor în termen; ▪diurnele şi oricare alte asemenea indemnizaţii; ▪indemnizaţiile în caz de incapacitate temporară de muncă din cauză de boală şi accident; ▪indemnizaţiile pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea şi întărirea sănătăţii; ▪compensaţiile acordate angajaţilor în caz de desfacere a contractului de muncă, pe baza dispoziţiilor legale; ▪ajutorul de şomaj; ▪ajutoarele, indemnizaţiile şi sporurile destinate protecţiei personalului angajat; ▪alte venituri care, potrivit legii, nu pot fi urmărite pentru realizarea creanţelor bugetare. V. şi **executare silită; executare silită a veniturilor bugetare.**

VENITURI FINANCIARE, v. care au natură financiară şi se realizează de agenţii economici din sumele obţinute în cursul unei perioade şi care provin din titluri de participare sau de plasament, cum sunt dobânzile, dividendele etc. De asemenea, v. care provin din tranzacţii cu valori imobiliare de plasament, din operaţiunile de schimb valutar, adică diferenţele de curs. În categoria **v.f.** se mai cuprind: prisosurile şi excedentele de active circulante, resursele interne imobilizate pentru finanţarea investiţiilor, sumele nete rezultate din lichidarea mijloacelor fixe, alocaţiile primite de la organele ierarhic superioare, mijloacele băneşti puse la dispoziţia unităţilor economice de la bugetul statului, creditele acordate unităţilor economice de către bănci ş.a.

VENITURI FISCALE, v. realizate de vistieria statului şi provenite din monopolurile fiscale de stat (tutun, alcool, chibrituri etc.) şi de la întreprinderile statului. Sunt cuprinse veniturile bugetare încasate de la unităţile şi organizaţiile cooperatiste, impozitele şi taxele de la populaţie care au caracter reversibil.

VENITURI GLOBALE ALE POPULAŢIEI, v. totale ale populaţiei în bani şi în natură, dobândite de aceasta într-o anumită perioadă, de regulă într-un an. **V.g.** ale **p.** sunt formate din: salarii, pensii, burse, alocaţii, indemnizaţii, ajutoare, prime, premii, participări la profit, venituri în natură şi în bani din cultivarea pământului, din activitatea casnică etc.

VENITURI IMOBILIARE, v. provenite din bunuri imobile, din activităţi agricole sau forestiere ş.a.

VENITURI IMPOZABILE, v. realizate de persoanele juridice şi fizice pe baza cărora se calculează şi din care se plăteşte impozitul. **V.i.** se determină pe anumite perioade (lună, an sau perioade mai mari), pe baza anumitor procedee. V. şi **metoda normativă de impunere; metoda reală de impunere.**

VENITURI NEFISCALE, v. încasate de la unităţile de stat în procesul repartiţiei produsului naţional brut, care nu duc la schimbarea formei de proprietate asupra sumelor încasate. Din această categorie fac parte: taxa asupra terenurilor proprietate de stat, vărsămintele efectuate de instituţiile publice, vărsămintele din profitul net al companiilor naţionale, al regiilor autonome şi al societăţilor comerciale cu capital de stat după plata impozitului pe profit etc.

VENITURI NETE (FINALE) ALE POPULAŢIEI, venituri rămase la dispoziţia populaţiei după plata impozitelor, taxelor, contribuţiilor, primelor de asigurare etc. V. **venituri globale ale populaţiei.**

VENITURI PRIMARE, v. VENIT DE BAZĂ.

VENITURI REALE ALE POPULAŢIEI, cantitatea totală de bunuri materiale şi servicii necesare traiului, pe care populaţia le poate dobândi într-o anumită perioadă de timp din veniturile proprii obţinute ca retribuţie pentru munca prestată, precum şi ceea ce primeşte din fondurile

societății în mod gratuit sau cu anumite înlesniri. Aceste venituri reflectă puterea de cumpărare a veniturilor nete ale populației. Cuantumul **v.r.** ale **p.** depinde atât de mărimea salariului, pensiei, alocațiilor nete, cât și de aceea a părții primite din partea societății prin serviciile social-culturale (învățământ, ocrotirea sănătății, cultură fizică, sport, asigurări sociale, asistență socială, protecție socială etc.). V.r. ale p. se determină prin raportarea venitului mediu pe locuitor la indicele prețurilor bunurilor și serviciilor din perioada luată în calcul.

VENITURI REALIZATE, v. **VENITURI DIN ACTIVITATEA DE BAZĂ; VENITURI DIN ALTE ACTIVITĂȚI.**

VENITURI SECUNDARE, v. **VENIT DERIVAT.**

VENITURI VAMALE, v. încasate la bugetul de stat din taxele vamale, din vânzarea de către organele vamale a mărfurilor confiscate, din încasarea diferitelor amenzi pentru nerespectarea normelor juridice vamale etc.

VENITURILE BUGETELOR LOCALE, v. ce se cuvin și se încasează la bugetele locale, reprezentând veniturile proprii și cele de echilibrare. Principalele **venituri proprii** sunt: impozitul pe profit de la unitățile economice de importanță locală, impozitul pe venitul agricol, impozitul pe venitul realizat din lucrări literare, de artă și științifice, impozitul pe veniturile realizate din exercitarea unor profesii libere, impozitul pe veniturile asociațiilor familiale, impozitul pe clădiri, impozitul pe terenurile ocupate de clădiri și alte construcții, impozitul pe veniturile realizate din închirieri de imobile etc. Tot în categoria veniturilor proprii se află taxele locale, cum sunt: taxa pentru folosirea terenurilor proprietate de stat în alte scopuri decât producția agricolă și silvică, taxa asupra mijloacelor de transport, taxa pentru folosirea locurilor publice de desfacere, taxe pentru eliberarea certificatelor, avizelor și autorizațiilor în domeniul construcțiilor, taxe pentru folosirea mijloacelor de publicitate, afișaj și reclamă, taxa pentru șederea în stațiunile turistice, taxe pentru vizitarea muzeelor, caselor memoriale, monumentelor istorice, de arhitectură și arheologice, alte taxe locale. Impozitele și taxele locale se stabilesc de către consiliile locale, județene și de Consiliul General al Municipiului București, după caz, în limitele și potrivit prevederilor actelor normative. Din impozitul pe salarii datorat bugetului statului, unitatea plătitoare virează, la data plății salariului, 50% la bugetul statului, 40% la bugetul unităților administrativ-teritoriale în raza cărora se desfășoară activitatea și 10% la bugetul județului respectiv. Pentru municipiul București cota este de 50% și se repartizează de către Consiliul General al Municipiului București pe bugetele fiecărui sector, respectiv pe bugetul municipiului București. Aceste cote pot fi modificate anual prin legea bugetului de stat. Începând din anul 1999, bugetele locale sunt alimentate și cu cote adiționale la unele venituri ale bugetului de stat și ale bugetelor locale. Cotele adiționale se stabilesc și se aprobă de către consiliile locale, județene și Consiliul General al Municipiului București, după caz, în cadrul limitelor maxime aprobate prin lege și în funcție de cerințele locale. Sumele încasate din vânzarea sau din valorificarea materialelor rezultate în urma demolării, dezmembrării sau dezafectării unor mijloace fixe sau din vânzarea unor bunuri materiale care aparțin instituțiilor și serviciilor publice, finanțate integral din bugetele locale, după deducerea cheltuielilor efectuate pentru aceste operațiuni, constituie venituri ale bugetelor locale și se varsă la acestea. Celelalte instituții și servicii publice de interes local care încasează sume de lei din astfel de operațiuni le reține pentru realizarea de investiții. Încasările din închirierea unor bunuri aparținând domeniului public sau privat, de interes local sau județean, constituie de asemenea venituri ale bugetelor locale. Încasările din valorificarea bunurilor confiscate se fac venit la bugetul local, în funcție de subordonarea instituțiilor care au dispus confiscarea acestora, după deducerea cheltuielilor legate de activitatea de valorificare. Cu toate că

bugetele locale au un număr mare de impozite, taxe etc., totuşi cuantumul lor este cu mult sub cerinţele de resurse financiare ale acestor bugete. De aceea, în vederea echilibrării, bugetelor locale li se pun la dispoziţie sume defalcate din unele venituri ale bugetului de stat şi transferuri de fonduri şi subvenţii care sunt **venituri de echilibrare.** Sumele defalcate din unele venituri ale bugetului de stat şi transferurile cu destinaţie specială din bugetele de stat se aprobă anual, prin legea bugetului de stat, pe ansamblul fiecărui judeţ, respectiv al municipiului Bucureşti. Consiliile locale, judeţene şi al municipiului Bucureşti, precum şi organele locale ale administraţiei de stat locale sunt chemate să se preocupe în permanenţă de dezvoltarea bazei proprii de venituri, asigurându-se echilibrarea pe această cale a bugetelor tuturor unităţilor administrativ-teritoriale din ţară.

VENITURILE BUGETULUI DE STAT AL ROMÂNIEI, v. ce se cuvin statului român, constituite din: impozitul pe profit, venituri şi alte încasări, impozite şi taxe plătite de organizaţiile cooperatiste, unităţile private şi unităţile economice şi ale celorlalte organizaţii obşteşti, taxe vamale, impozite şi taxe de la populaţie, alte venituri etc.

Dinamica veniturilor bugetului de stat

– în milioane lei –

Explicaţii	1990	1991	1992	1993
Total venituri ale bugetului de stat	307 065,5	496 778,6	1 363 884,0	3 792 352
% faţă de 1990	100	161,8	444,2	1 235,0
Explicaţii	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**
Total venituri ale bugetului de stat	8 860 117	12 888 289	18 372 803	43 834 512
% faţă de 1990	2 885,4	4 197,2	5 983,3	14.275,3
Explicaţii	**1998**	**1999***	**2000****	
Total venituri ale bugetului de stat	67 215 547	86 884 400	112 188 334 000	
% faţă de 1990	21 889,6	28 225	365 356,4	

Sursa: *Anuarul statistic al României,* 1997, Comisia Naţională pentru Statistică, Bucureşti, 1997, p. 729; 1999, p. 630.

* *Legea bugetului de stat pe anul 1999,* publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul X, nr. 97, din 8 martie 1999.

** *Legea bugetului de stat pe anul 2000,* publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, anul XII, nr. 195, din 5 mai 2000.

Cuantumul v. prevăzute în buget este astfel evaluat încât reprezintă sarcini minime de realizat de către organele financiare. Natura economică, mărimea şi rolul veniturilor bugetare sunt determinate de esenţa orânduirii social-economice şi de stat, de formele de proprietate asupra mijloacelor de producţie, de nivelul de dezvoltare a economiei naţionale, de acţiunea legilor economice, precum şi de funcţiile şi sarcinile statului. Creşterea veniturilor bugetare din ultimii ani se explică şi prin ritmul şi rapiditatea inflaţiei. V. şi **sistemul veniturilor bugetare; veniturile bugetelor locale.**

VENITURILE EXTRABUGETARE ALE INSTITUŢIILOR PUBLICE, v. care provin din taxe, chirii, manifestări culturale, valorificări de produse din activităţi proprii sau anexe, concursuri artistice, publicaţii, impresariat, exploatarea filmelor, prestaţii editoriale, consultaţii şi

servicii medicale, studii, proiecte, prestări de servicii, lucrări, exploatări ale unor bunuri pe care le au în administrare etc., stabilite prin actele normative. **V.e.** ale i. se încasează, se administrează şi se contabilizează de către instituţiile în cauză, fără a se efectua vărsăminte din acestea la bugetul de stat sau la bugetele locale. Soldurile anuale care rezultă din execuţia bugetului instituţiilor publice finanţate integral din mijloace extrabugetare se reportează ca venituri în anul următor. Bugetele instituţiilor publice finanţate din mijloace extrabugetare se includ în bugetul centralizat al ordonatorului principal de credite.

VENITURILE PERIOADELOR VIITOARE (ANTICIPATE), v. obţinute de către unităţi economice, instituţii în perioada curentă de gestiune, dar care se cuvin perioadei viitoare de gestiune. Din **v.p.v.** fac parte: abonamentele pentru telefoane, abonamentele de călătorie încasate în anul curent în contul anului viitor, chiriile şi amenzile încasate anticipat etc. Dacă aceste venituri ar fi înregistrate în contul perioadei curente, s-ar denatura rezultatele financiare ale unităţilor economice în cauză. Pentru stabilirea cu exactitate a rezultatelor unei întreprinderi, acest venit trebuie să fie separat de cel cuvenit perioadei curente de gestiune, aceasta realizându-se prin înregistrarea la un cont special intitulat „Venituri anticipate". Pentru repartizarea lunară a acestor venituri asupra fiecărei perioade de gestiune, întreprinderile folosesc un registru scadenţar special.

VENITURILE POPULAŢIEI, ansamblul resurselor băneşti, materiale, al executărilor de lucrări şi al serviciilor efective obţinute de populaţie într-o anumită perioadă în procesul repartiţiei (distribuirii şi redistribuirii) produsului naţional brut, destinate satisfacerii cerinţelor sale. **V.p.** se obţin atât din munca prestată (salarii, venituri realizate din gospodăria personală etc.), cât şi din fondurile sociale de consum (pensii, alocaţii de stat pentru copii, burse, indemnizaţii, ajutoare, învăţământ, ocrotirea sănătăţii etc.). Ţinând seama de cele două procese ale repartiţiei produsului naţional brut, populaţia realizează **venituri primare** (care se obţin din procesul distribuirii produsului naţional brut), cum sunt: salariile personalului din sfera productivă, retribuirea membrilor cooperatori, veniturile producătorilor individuali – agricultori şi meşteşugari ş.a., şi **venituri secundare (derivate)**, care se dobândesc în procesul redistribuirii produsului naţional brut, ca de exemplu: salariile personalului din sfera neproductivă, pensii, indemnizaţii, ajutoare, burse etc. Unele venituri ale populaţiei se realizează cu regularitate, la anumite intervale de timp (salarii, pensii, alocaţii pentru copii etc.), iar altele au caracter ocazional (premii, unele ajutoare, drepturi de autor şi colaborare etc.). **V.p.** pot fi **globale,** cuprinzând totalitatea veniturilor în bani şi în natură obţinute în procesul distribuirii şi în cel al redistribuirii produsului naţional brut, şi **finale,** respectiv cele nete rămase după ce din veniturile globale populaţia plăteşte impozite, taxe, prime de asigurare, cotizaţii etc. **V.** şi **pensie; venituri reale ale populaţiei.**

VENITURILE SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI, v. care se realizează din activitatea de bază şi din alte activităţi. **Din activitatea de bază**, societatea de asigurări realizează următoarele venituri principale: primele de asigurare şi majorările aferente provenite de la asigurările prin efectul legii, de răspundere civilă auto; primele de asigurare şi majorările corespunzătoare la asigurările facultative de bunuri, de răspundere civilă şi de persoane; venituri provenite din operaţiunile de asigurare şi reasigurare în valută (prime de la asigurările externe, prime de la reasigurările contractate de societatea de asigurări, despăgubiri în valută primite de la reasigurători, **refacţii** (v.) calculate asupra primelor de asigurare cedate în cadrul reasigurătorilor, diferite recuperări şi încasări din acţiuni de regres din despăgubiri în valută etc.). **Din alte activităţi**, societatea de asigurări obţine următoarele venituri: dobânzi ce se încasează de la bancă pentru disponibilităţile băneşti ce se păstrează în cont; dobânzi ce se încasează de la Casa de Economii şi Consemnaţiuni pentru rezerva matematică referitoare la asigurările de viaţă ce se

păstrează la această instituție; dobânzi ce se încasează de la asigurați pentru împrumuturile ce li se acordă în cadrul asigurărilor de viață; diferite sume ce se încasează din acțiunile de regres.

VENITURILE STATULUI, v. realizate de stat și folosite pentru înfăptuirea funcțiilor sale. V.s. au apărut o dată cu statul. Fiecare orânduire social-economică are un sistem propriu de venituri de stat, condiționat de formele de proprietate și de interesele claselor sociale aflate la putere. În orânduirile bazate pe proprietatea particulară, v.s. se compun din diferite impozite și încasări de la populație. În **sclavagism**, pentru satisfacerea nevoilor statului, se aplicau pe scară largă diferite prestații personale, cum erau: participarea la război cu armament propriu, construirea de corăbii, drumuri etc. Mai târziu se realizau venituri din exploatarea robilor în latifundii de stat, în instituții, din prăzile de război, din jefuirea popoarelor ocupate sub formă de dări și contribuții, din impozite în natură și mai târziu în bani. Clasele dominante erau scutite de impozite. Perceptorii se îmbogățeau din încasarea impozitelor. În **feudalism**, v.s. îmbogățeau pe feudali, care încasau dările. V.s. se compuneau din: venituri pe domeniile feudalilor, din diferite prestații în natură ale țăranilor și ale vasalilor față de suzerani, din deprecierea monedei, impozite în bani etc. În **economia de piață**, v.s. provin din: impozitul pe profit, impozite indirecte pe bunurile de primă necesitate, taxe, venituri de la întreprinderile și bunurile de stat (păduri, terenuri), venituri de la monopoluri, din inflație etc.

VENTURE CAPITAL (engl.), v. CAPITAL „DE RISC".

VERIFICARE, practică folosită în activitatea financiar-contabilă pentru stabilirea exactității și realității datelor financiare și a celor contabile. În perioadele efectuării acestor operațiuni se verifică înregistrările făcute în conturi cu datele din documente sau din inventarul care a servit ca bază acestor înregistrări sau se verifică datele din conturi cu cele din balanțele de v., precum și datele din bilanț cu cele din contabilitate sau din inventar. Ca atribut al organelor de control, v. are ca scop lichidarea lipsurilor constatate și prevenirea lor pe viitor, prin măsurile luate sau propuse. V. poate fi aritmetică, de fond etc. V. și **control; darea de seamă**.

VERIFICAREA GARANȚIEI CREDITULUI, operațiuni prin care, în unitățile economice beneficiare de credite bancare, se verifică existența concordanței dintre creditele acordate și valorile materiale creditabile aflate într-o formă sau alta și dacă valorile materiale procurate cu ajutorul creditului se află în gestiunea unităților economice respective și se constituie garanția acestuia; de asemenea, se controlează sistematic respectarea disciplinei de credite și utilizarea eficientă a mijloacelor materiale și bănești. V. se efectuează lunar, trimestrial ori când este necesar și în mod obligatoriu o dată pe an. V. poate fi totală, prin sondaj, scriptică sau faptică. Prin v. **scriptică** se urmărește ca, pe baza datelor din bilanț și din balanțele de verificare, să se efectueze un studiu cuprinzător asupra existenței garanției creditelor, utilizarea cu maximum de eficiență a creditelor și a fondurilor bănești proprii, excluderea de la creditare a acelor stocuri care sunt fără mișcare, excedentare, de prisos, sunt de calitate necorespunzătoare, nu au consum sau desfacere asigurată, sunt necorespunzător depozitate și conservate; în aceste cazuri, creditele respective se retrag trecându-se la categoria „credite nerambursate în termen". O dată cu verificarea scriptică se urmărește dacă unitățile economice se preocupă de lichidarea debitorilor, de preîntâmpinarea refuzurilor de plată a mărfurilor, dacă nu se fac deturnări de fonduri etc. Prin v. **faptică** se urmărește dacă există concordanță între evidența ținută de depozite sau de magazii și datele contabilității, dintre stocurile existente și datele contabilității, dacă bunurile materiale ce constituie obiectele creditelor sunt păstrate în condiții corespunzătoare, modul cum se consumă sau se desfac stocurile existente, dacă se ține corect evidența și sunt bine conservate mărfurile care se află în custodie. Practic, v. faptică se face prin cântărire, măsurare, numărare, în funcție de felul mărfurilor, dispunându-se, în cazuri justificate, retragerea creditelor și trecerea lor la „credite

nerambursate în termen". Cu prilejul v.g.c., băncile analizează activitatea unităților economice în ansamblu, urmărind utilizarea cu maximum de eficiență atât a creditelor bancare, cât și a totalității mijloacelor materiale și bănești existente la dispoziția lor. În urma verificărilor poate să rezulte un minus de garanție, în care caz creditele respective se trec în categoria „credite nerambursate în termen", sau un plus de garanție, care servește la rambursarea eventualelor credite restante pe care le are unitatea economică. Prin această v. unitățile bancare determină întreprinderile să utilizeze creditele bancare în concordanță cu destinațiile stabilite, să asigure existența garanției materiale a creditelor, respectarea condițiilor stabilite prin contractele de credite, să acționeze ferm pentru realizarea obiectivelor programului economic, să respecte disciplina economică, financiară, de credite, disciplina de plăți, să se încadreze în cuantumul de fonduri stabilit, precum și să asigure corespondența dintre datoria reală față de bancă și stocurile materiale existente în întreprindere. Unitățile bancare examinează rezultatele v. și stabilesc măsurile ce urmează a fi luate de către conducerile unităților economice pentru întărirea disciplinei economice, financiare, de credite și de plăți, pentru gospodărirea cu eficiență maximă a tuturor resurselor materiale, financiare și umane. O dată cu v.g.c., unitățile bancare examinează și utilizarea cu maximum de eficiență a creditelor bancare. În acest scop, ele se folosesc de o serie de indicatori pentru măsurarea și aprecierea eficienței utilizării tuturor activelor circulante.

VIAȚĂ MEDIE, funcție biometrică notată cu ex. V.m. este de fapt valoarea medie a numărului de ani pe care poate să-i trăiască o persoană în vârstă de x ani, care se stabilește în baza calculelor statistice ce se efectuează pentru o anumită grupă de viață. Formula de calcul al v.m. în raport cu funcția (probabilitatea) de supraviețuire este următoarea:

$$ex = \frac{\sum_{n=0}^{\infty} l_{x+n}}{l_x} + \frac{1}{2} \text{ sau}$$

$$ex = \frac{1}{2} + \frac{l_{x+1} + l_{x+2} + \cdots + l_n}{l_x}$$

în care:

ex = viața medie;

l_x = funcția (probabilitatea) de supraviețuire – $l_x = l_a\ p(a,x)$, unde l_a este un număr de persoane în vârstă de a ani, iar p(a,x) probabilitatea ca o persoană de vârstă a să ajungă la vârsta x;

l_n = limita superioară a vieții omenești.

V.m. se utilizează în cadrul calculelor care se fac la asigurările de viață. V. și **probabilitate de supraviețuire; tabele de mortalitate.**

VICII ASCUNSE, deficiențe, defecte ale mărfurilor vândute, ale lucrărilor executate, ale bunurilor închiriate etc., care n-au fost sau nu puteau fi cunoscute de beneficiar în momentul primirii lor. V.a. afectează calitatea mărfurilor, a lucrărilor, a bunurilor închiriate etc.

VICIU ASCUNS AL OBIECTULUI ASIGURAT, defecțiuni sau deteriorări care, prin natura lor sau locul unde se află, nu apar și nici nu pot fi văzute și deci constatate. Drept urmare, societatea de asigurări nu acordă despăgubiri pentru pagube decurgând din viciul ascuns al bunului asigurat.

VICIU PROPRIU AL BUNULUI ASIGURAT, uzura, defecțiunile, imperfecțiunile vizibile, respectiv germenul propriei alterări sau distrugeri a bunului care face obiectul asigurării. De exemplu, la o navă poate fi vorba despre **v.p. al b.a.** în cazul în care aceasta este afectată de un viciu de construcție, de un defect de reparație sau de utilarea ei cu instrumente defecte. Viciul propriu nu poate fi confundat cu uzura pe care corpul navei împreună cu mașinile și instalațiile sale o suferă în timpul utilizării și nici cu vechimea ei. Vechimea poate fi echivalată cu viciul propriu numai atunci când nava, ca urmare a timpului îndelungat în care a fost utilizată, a ajuns la un asemenea grad de uzură încât întrebuințarea ei în continuare este ineficientă, iar probabilitatea producerii unor daune și pierderi devine foarte mare. În toate legislațiile privind asigurările de bunuri este stipulat principiul conform căruia daunele și pierderile care sunt urmare a **v.p. al b.a.** nu sunt acoperite de societatea de asigurări. În activitatea practică se face distincție între viciul propriu evident și viciul ascuns. V. și **viciu ascuns al obiectului asigurat.**

VIGNETĂ, document de formă circulară, pătrată sau dreptunghiulară, de mărimea aproximativă a unui timbru fiscal, ce se eliberează de societățile de asigurări abilitate să practice asigurarea de răspundere civilă auto, de aceeași culoare ca și tichetul de asigurare. V. se aplică pe parbrizul autovehiculului pentru a se dovedi existența asigurării. V. și **tichet de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto.**

VINCULAȚIE, modalitate combinată de decontare (plată) folosită în relațiile economice internaționale, care constă în livrarea mărfurilor de către exportator nu pe adresa importatorului, ci pe adresa unei bănci cu acordul prealabil al acesteia. Dacă banca solicitată nu acceptă o asemenea operațiune, mărfurile pot fi expediate pe adresa unor case de expediții sau a unor depozite generale. În momentul primirii mărfurilor, banca din țara importatorului îl înștiințează, punându-i documentele și marfa la dispoziție numai după ce achită prețul stabilit de comun acord cu exportatorul. În acest fel, v. este o cale eficientă de evitare a riscurilor de neplată. Din suma încasată, banca își reține cheltuielile de depozitare, comisionul și alte cheltuieli; suma rămasă după aceste scăzăminte se remite exportatorului sau se trece pe creditul contului său. Dacă mărfurile au fost expediate pe adresa unor case de expediție sau a unor depozite generale, acestea eliberează mărfurile cumpărătorului numai după ce prezintă documentul bancar care să ateste că s-a plătit prețul lor. În aceste cazuri, din suma cuvenită furnizorului se reține cheltuielile de depozitare și comisioanele și se virează în contul casei de expediție sau al depozitului general, după caz. Practic, prin v. exportatorul acordă credit importatorului pentru timpul de la expedierea mărfurilor și până la încasarea prețului convenit. Prin v., decontarea mărfurilor se face greoi, se efectuează cheltuieli suplimentare de transport, depozitare, manipulare, există riscul nepreluării mărfurilor de către cumpărător, iar băncile își asumă unele sarcini care nu sunt pur bancare.

VIRAMENT, operațiune contabilă fără numerar efectuată între întreprinderi, cooperative sau instituții, care au deschise conturi de decontare la bancă. Operațiunea constă în transferarea scriptică de către bancă a unei sume din debitul unui cont în creditul altui cont, pentru stingerea unei obligații bănești. V. se poate efectua pe baza unor documente cum sunt: dispozițiile de virare, ordinele de transfer, notele contabile, cecurile etc. Cu ajutorul v. se pot efectua plăți fără numerar și transferuri de sume în conturile deschise la bănci. În relațiile internaționale, v. constă în operațiunea de transferare a valorii devizelor din contul unei țări în contul altei țări, fără să intervină transferul devizelor respective; astfel de v. se efectuează prin înregistrări în conturi reciproce de către băncile corespondente care țin aceste conturi și contribuie la economisirea cheltuielilor de circulație.

VIRARE DE CREDITE BUGETARE, diminuarea creditului bugetar de la o subdiviziune a clasificației bugetare care are disponibilități financiare și majorarea corespunzătoare a unei subdiviziuni la care mijloacele financiare sunt insuficiente. Efectuarea v. de c.b. este condiționată de realizarea economiilor la alte subdiviziuni de cheltuieli bugetare. V. de c.b. trebuie operată de așa manieră încât să nu fie stânjenită executarea acțiunilor de la care se iau sumele și să se poată înfăptui integral sarcinile prevăzute cu creditul bugetar astfel diminuat. Potrivit normelor juridice în vigoare, v. de c.b. se pot efectua în următoarele condiții: ▪aprobarea v. să se acorde începând cu trimestrul al treilea, înainte de a se fi angajat cheltuielile; ▪disponibilitățile utilizate să nu provină de la creditele bugetare prevăzute pentru salarii, inclusiv impozitul pe salarii și contribuții pentru asigurările sociale, investiții și reparații capitale, din sumele puse la dispoziție, din fondurile de rezervă bugetară etc.; ▪să nu conducă la majoritatea creditelor bugetare aprobate destinate întreținerii și funcționării organelor de stat; ▪să nu aibă ca efect majorarea sumelor prevăzute pentru completarea mijloacelor bănești proprii ale unor instituții de stat, excepție făcând aprobările legale privind majorarea fondului de salarii. Ministerul Finanțelor aprobă virările de credite bugetare în cazurile în care au loc treceri de unități, acțiuni sau sarcini de la un titular de plan la altul și de la un capitol la altul al clasificației bugetare. Miniștrii și conducătorii celorlalte organe centrale de stat, ale căror planuri financiare sunt cuprinse în cadrul bugetului de stat, au dreptul să hotărască v. de c. de la un subcapitol la altul din cadrul aceluiași capitol, precum și de la un articol la altul în cadrul aceluiași subcapitol al clasificației bugetare. V. de c.b. se aprobă și de către consiliile județene, al municipiului București, ale municipiilor, ale sectoarelor municipiului București, ale orașelor și comunelor; aceste organe locale pot face v. de c.b. de la un subcapitol de cheltuieli la altul în cadrul aceluiași capitol al clasificației bugetare. De asemenea, primarii pot face v. de c. de la un articol la altul în cadrul aceluiași subcapitol al clasificației bugetare. Pentru cheltuielile proprii ale instituției, ordonatorii de credite au dreptul să aprobe v. de c. de la un alineat la altul în cadrul aceluiași articol al clasificației bugetare. În cazurile în care au loc treceri de unități, acțiuni sau sarcini de la un titular de plan la altul sau se introduc în plan diferite lucrări de investiții din rezervele aprobate pentru aceasta, Ministerul Finanțelor operează modificările corespunzătoare în indicatorii financiari ai titularilor de plan și efectuează modificările corespunzătoare în volumul și structura bugetului de stat. V. de la și la articolele de hrană, precum și v. de la un titlu la altul se fac numai pe baza propunerii consiliului comunal – cu aprobarea consiliului județean – dată pe baza avizului Direcției Generale a Finanțelor Publice și a Controlului Financiar de Stat. V. de c.b. între celelalte subdiviziuni ale clasificației bugetare, care nu contravin normelor legale, sunt de competența fiecărui **ordonator principal de credite** (v.) pentru bugetul propriu și pentru bugetele unităților subordonate. În cazuri excepționale, v. de la un capitol la altul al clasificației bugetare se pot efectua începând cu trimestrul al treilea, cu acordul Ministerului Finanțelor, excepție făcând cheltuielile de personal și de capital. Este interzisă v. de c.b. de la și la următoarele articole: salarii, contribuții asupra salariilor, burse, investiții și reparații capitale; sunt interzise v. de c. în primul trimestru al anului, precum și în perioada de la 15 la 31 decembrie. De asemenea, sunt interzise v. de c.b. provenite de la capitolele care au fost majorate din fondul de rezervă bugetară și din fondul de intervenție, aflate la dispoziția Guvernului. V. de c.b. în bugetele locale se aprobă de fiecare consiliu local, respectiv de fiecare consiliu județean, după caz, iar altele se fac cu acordul organelor teritoriale ale Ministerului Finanțelor. V. de c.b. de la un capitol la altul al clasificației bugetare se aprobă de către consiliul local, județean și de către Consiliul General al Municipiului București, după caz, pe baza justificărilor ordonatorilor principali de credite, și se pot efectua înainte de angajarea cheltuielilor, începând cu trimestrul al treilea al anului bugetar. V. de c.b. în cadrul aceluiași capitol bugetar sunt în competența fiecărui ordonator principal de credite pentru bugetul

propriu şi pentru bugetele instituţiilor şi serviciilor publice subordonate şi se pot efectua înainte de angajarea cheltuielilor, începând cu trimestrul al treilea al anului bugetar. V. de c.b. trebuie astfel făcute încât să nu majoreze cheltuielile cu întreţinerea şi funcţionarea organelor statului.

VIRAREA OBLIGATORIE A MIJLOACELOR BĂNEŞTI, operaţiune efectuată de unităţile bancare, fără consimţământul plătitorilor, de virare a mijloacelor băneşti din conturile acestora în conturile beneficiarilor, pe baza documentelor executorii (hotărâri ale instanţelor judecătoreşti, dispoziţii ale organelor financiare – documente pentru care nu este necesară acceptarea plătitorilor etc.), a documentelor pentru care nu s-a primit în termen refuzul de acceptare şi în alte cazuri. V. şi **decontarea prin acceptare.**

VISTIERIE 1. Denumirea folosită în Ţările Române pentru a concretiza instituţia care păstra şi administra banii publici, tezaurul ţării. **2.** Clădirea în care se păstra tezaurul.

VITEZA DE CIRCULAŢIE A BANILOR, indicator care exprimă de câte ori o unitate monetară a servit, în medie, la operaţiuni de vânzare-cumpărare de mărfuri, prestări de servicii sau la alte operaţiuni de plăţi, într-o anumită perioadă. Accelerarea v. de c. a b. conduce la micşorarea masei de bani necesară circulaţiei. V. de **c.a.b.** se determină astfel:

$$VCB = \frac{NP \cdot VT}{MM},$$

în care:

VCB = viteza de circulaţie a banilor;
NP = nivelul general al preţurilor;
VT = volumul tranzacţiilor;
MM = masa monetară în circulaţie.

VITEZA DE CIRCULAŢIE A CAPITALULUI CIRCULANT, indicator financiar care exprimă modul cum se utilizează activele circulante de către agentul economic. Această viteză se exprimă practic cu ajutorul indicatorului **coeficientul (numărul) de rotaţii,** care se determină ca raport între cifra de afaceri sau capitalul circulant şi durata în zile a unui circuit, iar rezultatul se înmulţeşte cu 90 sau 360 (numărul de zile din trimestru, respectiv din an). Cu cât coeficientul de rotaţie va fi mai mare şi cu cât durata unui circuit va fi mai mică, cu atât viteza de rotaţie va fi mai mare.

VITEZA DE ROTAŢIE A ACTIVELOR CIRCULANTE, indicator calitativ calculat pe total sau pe elemente de active circulante, care caracterizează gradul de eficienţă a utilizării lor. El reflectă toate schimbările produse în activitatea economică şi financiară a unei unităţi economice; arată rapiditatea (timpul) în care acestea trec continuu, succesiv – de un anumit număr de ori – prin stadiile de aprovizionare tehnico-materială, producţie şi desfacere. Cu cât trecerea activelor circulante prin cele trei stadii se efectuează mai repede, cu atât normativul lor poate fi mai mic, deoarece sunt necesare mai puţine active circulante pentru realizarea aceloraşi sarcini de producţie sau a unor sarcini sporite. V. de r. are o importanţă deosebită atât ca mijloc de analiză a folosirii cu maximum de eficienţă a activelor circulante, cât şi ca instrument de determinare a necesarului de active circulante; ea exprimă dinamica în timp a modificărilor care au loc succesiv, în formele funcţionale ale activelor circulante, în procesul aprovizionării tehnico-materiale, producţiei şi desfacerii. Cu cât activele circulante sunt folosite într-un interval de timp mai scurt pentru parcurgerea stadiilor procesului reproducţiei sociale, cu atât eficienţa folosirii lor este mai ridicată. Accelerarea v. de r. a activelor circulante, presupune diminuarea şi lichidarea efectelor negative

ale păstrării îndelungate în depozite a materiilor prime, materialelor, combustibilului, produselor finite etc., ale folosirii unor fonduri de producție peste cele normale, presupune reducerea efectelor uzurii morale etc. Unitățile economice sunt obligate să determine just cuantumul de active circulante necesare pentru îndeplinirea programului de producție și să le utilizeze rațional și cu maximum de eficiență. Eficiența utilizării activelor circulante și v. lor de r. se exprimă cu ajutorul următorilor indicatori: a) coeficientul de rotație; b) durata medie a unui circuit; c) coeficientul de folosire a activelor circulante. Accelerarea v. de r. presupune luarea unui complex de măsuri pentru îmbunătățirea aprovizionării tehnico-materiale, a procesului de producție (reducerea duratei acestuia), îmbunătățirea desfacerilor, lichidarea stocurilor supranormative etc., ceea ce va duce la eliberarea relativă și absolută de active circulante. Creșterea v. de r. a a.c. este efectul conjugat al mai multor factori, și anume: organizarea relațiilor cu furnizorii și cu unitățile de transport astfel încât aprovizionarea cu materii prime, materiale, combustibili etc. să se efectueze la timp, de o manieră complexă și completă, creșterea operativității, adaptarea la condițiile de pe piață, selectarea furnizorilor, încheierea și respectarea contractelor de aprovizionare, înlăturarea sub- și supradimensionării stocurilor de materii prime, de materiale etc., optimizarea stocurilor, reducerea cheltuielilor de transport-aprovizionare, manipulare, depozitare, scurtarea duratei de recepție a materialelor, combustibililor și mărfurilor etc., prin care să se realizeze o eficiență maximă. Accelerarea v. de r. a a.c. în faza de producție necesită: ▪organizarea rațională a procesului de producție; ▪reducerea duratei ciclului de fabricație; ▪reducerea consumurilor specifice și a pierderilor; ▪utilizarea tuturor capacităților de producție; ▪folosirea completă a timpului de muncă; ▪utilizarea tehnologiilor moderne, creșterea coeficienților de schimburi, perfecționarea calificării personalului; ▪înlăturarea întreruperilor în muncă; ▪ridicarea calității produselor; ▪diminuarea cheltuielilor; ▪reducerea costurilor de producție, îndeosebi a celor materiale; ▪asigurarea ritmicității producției. În faza desfacerii (comercializării) se urmărește încasarea în cel mai scurt timp a contravalorii mărfurilor livrate care să facă posibilă reluarea ciclului economic. Aceasta presupune: ▪desfășurarea ritmică și în limitele stabilite a relațiilor de livrare; ▪accelerarea desfacerii; ▪evitarea fabricării unor produse fără desfacere asigurată; ▪respectarea clauzelor contractuale; ▪reducerea timpului de sortare, ambalare și constituire a loturilor destinate vânzării; ▪reducerea stocurilor de produse finite; ▪buna organizare a relațiilor cu unitățile de transport; ▪alegerea și folosirea acelor instrumente și forme de decontare care să asigure încasarea sumelor aferente livrărilor în cel mai scurt timp; ▪întocmirea corectă și depunerea promptă la bancă a documentelor de decontare; ▪lichidarea refuzurilor din partea clienților; ▪creșterea cifrei de afaceri etc. Accelerarea v. de r. a a.c. determină reducerea cuantumului de active circulante necesare unității economice, conduce la eliberarea de fonduri. Încetinirea vitezei de rotație atrage după sine creșterea necesarului de active circulante, conduce la blocarea de fonduri și la reducerea eficienței utilizării capitalului circulant. V. și **coeficient de folosire a activelor circulante aflate în circuit; coeficient de rotație a activelor circulante; durata medie a unui circuit; eliberare de active circulante; rotația activelor circulante.**

VITEZA DE ROTAȚIE A BANILOR, indicator care pune în evidență de câte ori o unitate monetară a ieșit și s-a reîntors într-un interval de timp (trimestru, semestru, an) din (la) casieriile unităților bancare. Determinarea și cunoașterea v. de r. a b. au o deosebită importanță pentru emisiunea și reglarea circulației banilor. Calcularea vitezei (coeficientului) de rotație a banilor, de exemplu pe un trimestru, se efectuează aplicând următoarea formulă:

$$VRB = \frac{Sî}{Smc},$$

în care:

VRB = viteza de rotație a banilor;

Sî = suma totală de numerar încasată în trimestrul dat de către unitățile băncii;

Smc = soldul mediu trimestrial de numerar aflat permanent în circulație.

V. de r. a b. mai poate fi numită frecvență de revenire a banilor la bancă și depinde de următorii factori: a) volumul veniturilor băneşti ale populației și structura pe grupe de venituri, frecvența și regularitatea (ritmicitatea) încasării de către populație a veniturilor sale băneşti. Cu cât salariile se plătesc, de exemplu, la intervale mai mici, cu atât mai puțini bani se află în mâinile populației și invers; de aceea, plata veniturilor băneşti ale populației din salarii se face chenzinal, iar banca a eșalonat aceste plăți pe zile și întreprinderi, ceea ce, evident, influențează și masa de numerar în circulație; b) repartizarea judicioasă a mărfurilor în rețeaua comercială; c) corelația dintre fondul de cumpărare și fondul de mărfuri; d) gradul de coincidență între încasările și plățile băneşti ale populației; e) cuantumul și durata staționării numerarului în casieriile agenților economici; f) dezvoltarea rețelei C.E.C. și calitatea muncii depuse de unitățile C.E.C. în ce privește atragerea disponibilităților băneşti ale populației etc.

VIZITATOR DE BURSĂ, persoană, membră a bursei, admisă prin hotărârea **comitetului bursei** (v.) să efectueze operațiuni de bursă. V. poate fi admis la bursă permanent, temporar sau pentru încheierea unei anumite tranzacții, acestea încheindu-se de regulă prin intermediari.

VOCAȚIE SUCCESORALĂ, calitatea de a fi îndreptățit, în baza legii, a unui testament sau a unui contract de donație, la succesiunea bunurilor altei persoane. La moștenirea legală au v.s. următoarele categorii de persoane: a) rudele în linie dreaptă – descendentă sau ascendentă – ale persoanei decedate; b) rudele colaterale ale defunctului până la gradul al patrulea inclusiv (frații, surorile defunctului și descendenții acestora, unchii, mătușile și verii primari ai persoanei dispărute); c) soțul supraviețuitor. Rudele persoanei decedate cu v.s. sunt, potrivit legii, repartizate în patru grupe care poartă numele de clase de moștenitori, chemate la succesiune în ordine; fiecare clasă este chemată la succesiune în lipsa succesorilor din clasa precedentă. La succesiunea testamentară, persoanele cu v.s. sunt stabilite prin actul de ultimă voință – testamentul – al persoanei dispărute.

VOLATILITATE, indicator bursier care se exprimă sub forma unei mărimi statistice prin care se definește abaterea variațiilor prețului unui element față de variațiile prețului mediu al grupei din care face parte. Acest indicator se interpretează astfel: o volatilitate mai mare ca unu evidențiază o mai mare instabilitate a elementului față de cea a mediei.

VOLATILITATEA PREȚULUI, fluctuarea prețurilor titlurilor de valoare cuantificată, de regulă, sub forma modificărilor indicelui bursier al acțiunilor în fiecare oră.

VOT CUMULATIV, modalitate de votare prin care acționarul poate distribui fiecărui candidat un anumit număr din totalul său de voturi ori poate acorda totalul de voturi pe care le are unui singur candidat.

VOTAREA BUGETULUI STATULUI, v. ADOPTAREA BUGETULUI DE STAT.

WARANT (engl.), document; varietate a biletului la ordin; titlu de proprietate asupra mărfurilor, eliberat de antrepozitele în care acestea sunt păstrate. Mărfurile păstrate în antrepozite rămân în proprietatea exportatorului până când importatorul achită contravaloarea lor şi dobândeşte w. Titularul w. are dreptul să ceară şi să primească nu neapărat marfa pe care a depus-o spre păstrare, ci oricare altă marfă de acelaşi fel, egală din punct de vedere cantitativ şi calitativ. W. permite transferarea proprietăţii prin menţiuni ce pot fi făcute pe o parte a documentului, anume pe recipisa-warant. W. este şi documentul pe baza căruia se obţine şi se garantează creditul; de asemenea, w. poate fi utilizat ca efect de comerţ. W. oferă băncii garanţia asupra mărfurilor şi deci posibilitatea recuperării creditului. Întrucât preţul mărfurilor aflate în antrepozite poate să scadă, banca stabileşte nivelul creditului diminuat în raport cu valoarea garanţiei, luându-şi astfel o marjă de siguranţă. W. poate fi nominal sau la purtător. W. **nominal** poate fi transmis altei persoane pe baza girului nominal sau în alb, iar titularul lui poate solicita şi primi împrumuturi pe care le garantează cu w., ceea ce echivalează cu amanetarea mărfurilor aflate în depozit. În mod obişnuit, w. se compune din două documente: unul de depozit şi unul de amanet. W. permite vânzarea bunurilor amanetate o dată cu transmiterea datoriei. V. şi **recipisă; recipisă-warant.**

XENOVALUTE, v. EUROVALUTE.

ZARAF, negustor care în evul mediu se ocupa cu comerțul cu bani (monede locale și străine), care primea depuneri spre păstrare, efectua plăți și transferuri de sume din ordinul deponenților (negustorilor). Ulterior, z. au început să efectueze operațiuni de împrumut, transformându-se cu timpul în bancheri, operând decontări fără numerar, schimburi de monedă etc. În anul 1834, Sfatul Țării Românești a dat porunca nr. 116 pentru zarafi, care prevedea: „Mulțimea zarafilor schimbători de monedă să se mărginească pentru orașul București până la numărul de zece, numai dintre oamenii cu averi și cu îndestulă încredere care să deie înscris că vor urma întocmai regulile statornicite. Ci să fie îndatorați a schimba ori și cui se va înfățoșa cu orice sumă de bani." Porunca mai conține cursurile maxime de schimb și pedepsele pentru cei care ignorau dispoziția, și anume: „Zaraful ce s-ar găsi că: a) în schimb dă monedă tăetă și desprețuită, b) că cumpănește cu cumpene mincinoase, c) nu voiește a schimba acelui ce se va înfățoșa, d) cere mai mult decât este hotărât pentru schimbare; la cele dintâi două cazuri să piardă dreptul de a mai fi zaraf și să fie supus giudecății criminalicești spre a se pedepsi după legiurea pentru calcuzani (înșelători – n.n.); iar pentru cele două din urmă să fie depărtat de uneltirea zaraflâcului și bătut la partea moale a trupului în fața oamenilor veniți la târg."

ZĂLOG, v. GAJ.

ZĂRĂFIE, sediul comerțului cu bani (monede naționale și străine), adresa sau sediul zarafului. Pe teritoriul Țărilor Române, în al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, la Iași s-a înființat z. lui Daniel Michel, care a avut la început relații de afaceri cu Augsburg, Danzig, Veneția și Verona, precum și cu Constantinopol. Cu timpul, relațiile respective s-au extins până la Paris, Viena, Leipzig, Berlin, Frankfurt și Londra. Practicarea z. i-a permis lui Daniel Michel ca în anul 1849 să ia în arendă moșiile domnului Moldovei, Mihail Sturdza, să împrumute pe domnitor, să acorde împrumuturi vistieriei, negustorilor și să efectueze operațiuni comerciale peste granițe. V. și **zaraf.**

ZILE BANCARE, numărul de zile din lună (zilele lucrătoare din lună) în care banca își desfășoară activitatea. **Z.b.** nu cuprind zilele nelucrătoare și sărbătorile din lună.

ZILE DE CURIER, numărul de zile stabilit în funcție de distanța dintre furnizor și cumpărător, creditor și debitor, în care efectul de comerț sau titlul de credit la vedere poate ajunge la persoana fizică sau juridică ținută să plătească.

ZILE DE GRAȚIE, numărul de zile cu care se prelungește termenul de plată prevăzut în polițe. Se folosesc și de către unele societăți de asigurări în plata despăgubirilor de asigurare.

ZILE DE REFERINȚĂ 1. Sub aspect bancar, reprezintă ziua stabilită pentru închiderea unui cont sau pentru a estima un depozit de titluri de valoare. **2.** Pentru bursă, constituie ziua în care trebuie executate operațiunile la termen. **3.** Sub aspect financiar, z. de r. reprezintă ziua din care un dividend este exigibil.

ZILE LIBERE, zile cuprinse între două date, exclusiv ziua de la începutul şi cea de la sfârşitul intervalului. În anumite cazuri, **z.l.** nu cuprind duminicile şi sărbătorile legale din intervalul respectiv.

ZI-NORMĂ, indicator stabilit prin raportarea timpului de lucru total necesar unei lucrări la norma medie zilnică de lucru; se practică în agricultură.

ZIUA DE DECONTARE, **z.** în care toate angajamentele convenite anterior în cadrul bursei de valori vor fi onorate. În S.U.A. şi în Marea Britanie, aceste angajamente se onorează după un anumit număr de zile (3 sau 5 zile).

ZONA EURO, zonă valutară care se întinde de la frontiera ruso-finlandeză până la Marea Mediterană şi Oceanul Atlantic. Ea reprezintă aproape a cincea parte din economia mondială şi 18,6 la sută din comerţul mondial. De la 1 ianuarie 1999, din **Z.E.** fac parte: Germania, Franţa, Italia, Spania, Olanda, Belgia, Luxemburg, Austria, Portugalia, Finlanda, Irlanda. Deocamdată, patru ţări din Uniunea Europeană (Marea Britanie, Danemarca, Grecia şi Suedia) nu fac parte din **Z.E.**

ZONĂ, parte din teritoriul unei ţări sau spaţiu geografic care are anumite particularităţi în analiza şi practica economică.

ZONĂ DE LIBER SCHIMB, spaţiu geografic în care se aplică o înţelegere intervenită între două sau mai multe state, prin care ţările membre: desfiinţează tarifele vamale, elimină restricţiile cantitative la diferite produse, dezvoltă ţările membre din punct de vedere economic; asigură stabilitatea financiară etc.

ZONĂ LIBERĂ, teritoriu (porturi, aeroporturi) aparţinând unui stat în care mărfurile, mijloacele de transport şi bunurile introduse (provenite din import) sau scoase (destinate exportului) sunt exceptate de la plata taxelor vamale. Crearea de **z.l.** are ca scop înlesnirea schimburilor comerciale şi a tranzitului internaţional de mărfuri şi facilitarea colaborării şi cooperării internaţionale (prelucrarea unor mărfuri, obţinerea unor produse finite, organizarea de expoziţii, vânzarea-cumpărarea de mărfuri etc.), pentru care ţara pe teritoriul căreia este organizată **z.l.** percepe anumite tarife. Începând din 1978, în ţara noastră a fost creată **z.l.** Sulina, care este menită să contribuie la dezvoltarea tranzitului comercial şi a cooperării economice internaţionale. Ulterior au fost create **z.l.** Arad-Curtici, Constanţa, Giurgiu. **V. şi politică vamală; port liber; regim vamal; taxă; taxă vamală.**

ZONĂ MONETARĂ, totalitatea teritoriilor în care este acceptată o anumită monedă, fie în totalitate, fie în parte, în reglarea tranzacţiilor interne sau externe ori a ambelor, ca de exemplu: **z.** dolarului, **z.** lirei sterline, **z.** francului francez etc. **Z.m.** este formată dintr-un grup de ţări care îşi definesc moneda în raport cu moneda dominantă. De regulă, o **z.m.** este expresia unei reţele asimetrice de relaţii, o ţară dispunând de putere economică, politică şi monetară în aşa fel încât comerţul ţărilor din zonă este orientat către centru, acesta fiind, în general, mai autonom şi în relaţie cu alte centre de care poate să fie dependent.

ZONĂ VAMALĂ LIBERĂ, formă completă a regimurilor vamale suspensive. **Z.v.l.** erau în trecut cunoscute sub denumirea de porturi libere, originea lor nefiind datată exact. Primul port liber a fost Cartagina, fondat în anul 1814 î. de Hristos. Ulterior au fost instituite şi alte porturi libere în zona Mediteranei, pe coasta de vest a Africii şi a Feniciei. Mult mai târziu, şi anume în secolul al XIII-lea, au apărut porturi libere în oraşele Ligii Hanseatice. În diferite alte ţări au fost denumite „zone libere de comerţ". Au fost înfiinţate în peste 70 de oraşe din nordul Europei

diferite porturi în care circulau bunuri şi capital. În Italia s-au înfiinţat porturi franco la Toscana (1547), Livorno (1696), Civita Vechia (1732). În Franţa, Marsilia este declarat porto franco în timpul lui Ludovic al XIV-lea (1669) din iniţiativa lui Colbert. Ulterior se declară prin lege zonă liberă Hantre-Savoie (1860). Mai târziu Italia a declarat Genova zonă liberă, Danemarca instituie zonă liberă oraşul Copenhaga, Grecia hotărăşte ca zonă liberă Salonicul etc. În spaţiul rezervat **z.v.l.**, prin lege se prevede că se pot introduce mărfuri în vederea prelucrării şi comercializării lor pe terţe pieţe, fără aplicarea restricţiilor tarifare şi netarifare ale regimului vamal, comparativ cu teritoriul naţional. Avantajele oferite de **z.v.l.**, împreună cu înlesnirile fiscale, constituie o premisă favorabilă pentru atragerea de capital naţional şi străin în efectuarea de investiţii. În **z.v.l.** are loc accesul liber al mărfurilor care, coroborat cu regimul mai liberal al impozitelor pentru profiturile realizate în zonă, constituie o premisă favorabilă atragerii de capital străin în zona liberă. În **z.v.l.** se desfăşoară o activitate diversificată care cuprinde: cântărire, sortare, combinare, depozitare, ambalare, marcare, prelucrare etc. După natura operaţiunilor realizate, localizarea geografică şi destinaţia mărfurilor, există următoarele **z.v.l.**: porturi libere; aeroporturi libere; perimetre libere; antrepozite vamale libere; zone de tranzit; zone de prelucrare pentru export (zonă de export); zone de promovare a investiţiilor (zone industriale); zone comerciale libere. În funcţie de facilităţile de export acordate există: zone libere; porturi libere; zone de tranzit; perimetre libere; facilităţi specifice de vamă. În funcţie de importanţa operaţiunilor desfăşurate se disting: zone comerciale libere; zone libere de fabricare. După destinaţia mărfurilor există: zone orientate spre importul de mărfuri; zone orientate spre exportul de mărfuri. În România, **z.v.l.** au fost: Brăila (1836-1883 şi 1930-1940); Galaţi (1836-1883); Tulcea (1880-1881); Constanţa (1880-1883).; Sulina, începând din 5 august 1978; zona liberă Constanţa-Sud şi, recent, zona Giurgiu. **V. şi regim vamal; regim vamal de „drawback"; regim vamal suspensiv; taxă vamală; vamă.**

ZONE VALUTARE, grupări de state sau teritorii, formate în timpul şi după al doilea război mondial pe baza blocurilor valutare, ale căror valute depind de valuta ţării puternice care se află în fruntea grupării respective (zona dolarului, zona lirei sterline, zona francului francez etc.). **Z.v.** sunt considerate ca fiind totalitatea preferinţelor stabilite între toate statele participante, în cadrul cărora valuta ţării hegemone este folosită pentru facilitarea schimburilor între ţările zonei, precum şi pentru înfăptuirea asistenţei mutuale. **Z.v.** cuprind de regulă ţările care sunt foarte dependente economic şi politic de ţara hegemonă. Toate ţările din aceeaşi zonă folosesc acelaşi regim financiar-valutar ca ţara dominantă şi acelaşi sistem de limitări valutare. Trăsăturile caracteristice ale **z.v.** sunt: a) păstrarea majorităţii rezervelor valutare în băncile ţării dominante şi plasarea lor în hârtii de valoare ale acestui stat; b) concentrarea tuturor decontărilor în băncile statului hegemon şi folosirea în interesul lui a disponibilităţilor valutare ale ţărilor membre; c) menţinerea unui raport (curs) fix între valuta ţării dominante şi valutele celorlalte ţări membre, precum şi modificarea cursului valutelor ţărilor membre faţă de cele ale altor ţări numai cu aprobarea ţării dominante şi pe baza modificării cursului valutei acestei ţări. Aceste trăsături se pot modifica sau schimba. Trăsăturile **z.v.** confirmă inexistenţa convertibilităţii libere. **Z.v.** au întâmpinat nemulţumire, rezistenţă şi contramăsuri din partea ţărilor participante la raporturile economice şi financiar-valutare, ceea ce atestă neputinţa lor de a soluţiona într-un mod satisfăcător problemele raporturilor dintre parteneri. **V. şi bloc valutar.**

P

Pag.

PACHET DE ACŢIUNI DE CONTROL 5
PACTA SUNT SERVANDA 5
PAGUBĂ 5
PANICĂ BANCARĂ 5
PANICĂ DE BURSĂ 5
PARA 5
PARADIS FISCAL 6
PARADOXUL ECONOMISIRII 6
PARAFISCALITATE 6
PARAGRAF BUGETAR 6
PARITATE 6
- PARITATE AUR (METALICĂ) 6
- PARITATE MOBILĂ 6
- PARITATE MONETARĂ 6
- PARITATE VALUTARĂ 6
- PARITATEA PUTERII DE CUMPĂRARE 7
PARIU 7
PARLAMENTUL ROMÂNIEI 7
PAROLĂ 7
PARTAJ 7
PARTE DE FONDATOR 7
PARTE SOCIALĂ 8
PARTICIPAREA CREDITORILOR LA MASA FALIMENTARĂ 8
PARTICIPAREA LA BENEFICIUL REASIGURĂTORILOR 8
PARTICIPAŢIE 8
PARTICIPAŢIE BANCARĂ 8
PAS DE LICITAŢIE VALUTARĂ 9
PASIV 9
PASIV PATRIMONIAL 9
PASIV SUCCESORAL 9
PASIVE BANCARE 9
PASIVE DE CAPITAL 9
PASIVE DE EXPLOATARE 9
PASIVE STABILE 10
PATENTA 10
PATRIMONIU 10
PATRIMONIU NET 11
PATRIMONIU SUCCESORAL 11
PATRON 11
PAUŞAL 11
PĂMÂNTUL 12
PĂSTRAREA RESPONSABIL 12
PÂRGHIE FINANCIARĂ 12
PECULIU 12
PECUNIAR 12
PENALITATE 12
PENALIZARE 12
PENALIZARE FINANCIARĂ 12
PENETRAŢIE ECONOMICĂ 13
PENSIA AGRICULTORILOR PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ 13
PENSIA AGRICULTORILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ 14
PENSIA ANTICIPATĂ 14
PENSIA ANTICIPATĂ PARŢIALĂ 14
PENSIA AVOCAŢILOR PENTRU MUNCA DEPUSĂ ŞI LIMITĂ DE VÂRSTĂ 14
PENSIA AVOCAŢILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT SURVENIT ÎN TIMPUL ÎNDEPLINIRII ÎNDATORIRILOR PROFESIONALE 15
PENSIA AVOCAŢILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ ÎN AFARA ÎNDEPLINIRII ÎNDATORIRILOR PROFESIONALE 15

PENSIA DE BAZĂ 16
PENSIA DE INVALIDITATE 16
PENSIA DE SERVICIU PENTRU ACTIVITATEA DEPUSĂ 18
PENSIA DE URMAŞ 19
PENSIA MILITARĂ DE STAT 20
PENSIA MILITARILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT ÎN AFARA ÎNDEPLINIRII OBLIGAŢIILOR MILITARE 20
PENSIA MILITARILOR PENTRU PIERDEREA CAPACITĂŢII DE MUNCĂ DIN CAUZĂ DE ACCIDENT ÎN SERVICIU SAU DE BOALĂ CONTRACTATĂ DIN CAUZA ÎNDEPLINIRII OBLIGAŢIILOR MILITARE 20
PENSIA PENTRU MUNCA DEPUSĂ ŞI LIMITĂ DE VÂRSTĂ 21
PENSIA PENTRU RĂNIŢII ŞI URMAŞII CELOR DECEDAŢI ÎN TIMPUL REVOLUŢIEI DEMOCRATICE DIN DECEMBRIE 1989 23
PENSIA PENTRU URMAŞII AVOCAŢILOR 23
PENSIA PERSOANELOR HANDICAPATE 24
PENSIA SUPLIMENTARĂ 24
PENSIE 26
PENSIE ALIMENTARĂ 29
PENSIE DE ÎNTREŢINERE 29
PENSIE DE RETRAGERE 29
PENSIE I.O.V.R. 29
PENSIE PARŢIALĂ 30
PENSIE SOCIALĂ 30
PENSIONAR 30
PENSIONARE 30
PENSIONARE ANTICIPATĂ CU REDUCEREA LIMITEI DE VÂRSTĂ 30
PENSIONARE TRANZITORIE CU REDUCEREA LIMITEI DE VÂRSTĂ 30
PENSIUNEA 31
PER CAPITA 31
PERCEPŢIE 31
PERFORMANŢĂ ECONOMICO-FINANCIARĂ 31
PERIOADĂ BUGETARĂ 31
PERIOADĂ CURENTĂ 31
PERIOADĂ DE ASIGURARE 31
PERIOADĂ DE BAZĂ 32
PERIOADĂ DE CURIER 32
PERIOADĂ DE GARANŢIE 32
PERIOADĂ DE GRAŢIE 32
PERIOADĂ DE IMPUNERE 32
PERIOADĂ DE ÎNREGISTRARE 32
PERIOADĂ DE PREAVIZ 32
PERISABILITATE 32
PERMIS DE CABOTAJ 32
PERMIS DE DESCĂRCARE 32
PERMIS VAMAL 32
PERSOANĂ 33
PERSOANĂ AFILIATĂ 33
PERSOANĂ DE ACCES 33
PERSOANĂ DE CONTROL AL UNUI FOND DESCHIS DE INVESTIŢII SAU AL UNEI SOCIETĂŢI DE INVESTIŢII 33
PERSOANĂ DE RISC 33
PERSOANĂ JURIDICĂ 33
PERSONALITATE JURIDICĂ 33
PETRODOLARI 33
PEŞCHEŞ 34
PIATRĂ PREŢIOASĂ 34
PIATRĂ SEMIPREŢIOASĂ 34
PIAŢA ACŢIUNILOR 34
PIAŢA ASIGURĂRILOR 34
PIAŢA AURULUI 35
PIAŢA CAPITALURILOR 35
PIAŢA COMUNĂ 36
PIAŢA CREDITULUI 36
PIAŢA CREDITULUI INTERNAŢIONAL 36

PIAŢA DE ACOPERIRE A RISCURILOR 37
PIAŢA DE CAPITAL 37
PIAŢA DE SCHIMB 37
PIAŢA DREPTURILOR DE SUBSCRIERE A ACŢIUNILOR 37
PIAŢA EUROCREDITELOR 37
PIAŢA EURODOLARILOR 37
PIAŢA EUROOBLIGAŢIUNILOR 37
PIAŢA EUROOBLIGAŢIUNILOR ÎN E.C.U. 37
PIAŢA EXTRABURSIERĂ 37
PIAŢA FINANCIAR-VALUTARĂ INTERNAŢIONALĂ 38
PIAŢA INTERNAŢIONALĂ A CAPITALULUI 38
PIAŢA MONDIALĂ A ASIGURĂRILOR 38
PIAŢA MONETARĂ INTERBANCARĂ 38
PIAŢA MUNCII 38
PIAŢA OBLIGAŢIUNILOR 38
PIAŢA PE TERMEN CONDIŢIONAL (PE TERMEN LUNG) 39
PIAŢA PE TERMEN FERM (TERMEN REDUS) 39
PIAŢA PRIMARĂ A TITLURILOR DE STAT 39
PIAŢA TITLURILOR FINANCIARE 40
PIAŢĂ 40
PIAŢĂ ACTIVĂ 40
PIAŢĂ A PATRA 40
PIAŢĂ BĂNEASCĂ 40
PIAŢĂ CENUŞIE (LE MARCHÉ GRIS, GREY MARKET) 40
PIAŢĂ FINANCIARĂ 40
- PIAŢĂ FINANCIARĂ INTERNAŢIONALĂ 41
PIAŢĂ IPOTECARĂ 42
PIAŢĂ ÎN NUMERAR 42
PIAŢĂ LIBERĂ (ECONOMIE DE PIAŢĂ LIBERĂ) 42
PIAŢĂ MONETARĂ 42
PIAŢĂ MONETARĂ DE NUMERAR 43
PIAŢĂ MONETARĂ INTERNAŢIONALĂ 43
PIAŢĂ MONETARĂ ÎN E.C.U. 43
PIAŢĂ NAŢIONALĂ 43
PIAŢĂ NEAGRĂ 43
PIAŢĂ PERFECT CONCURENŢIALĂ 43
PIAŢĂ PRIMARĂ 43
PIAŢĂ SECUNDARĂ 44
PIAŢĂ TERŢIARĂ 44
PIAŢĂ VALUTARĂ 44
PIAŢĂ VALUTARĂ BANCARĂ 44
PIAŢĂ VALUTARĂ INTERBANCARĂ 45
PIAŢĂ VALUTARĂ INTERNAŢIONALĂ 45
PIERDERE 45
- PIERDERE DE ACTIVE CIRCULANTE 45
- PIERDEREA DREPTULUI LA PENSIE 45
- PIERDERE DIN ÎNTRERUPERI 45
- PIERDERE FISCALĂ 46
- PIERDERE TOTALĂ 46
PIERDERI DIN REBUTURI 46
PIEŢE DE AUR 46
PIEŢE MONDIALE DE AUR 47
PLAFON DE CASĂ 47
PLAFON DE CREDITE 47
PLAFON DE CREDITE AL CONTULUI CURENT 47
PLAFON DE CREDITE INTRATRIMESTRIALE 47
PLAFON DE DECONTARE A INVESTIŢIILOR 47
PLAFONUL CASEI DE CIRCULAŢIE 48
PLAFONUL DE ÎNDATORARE PUBLICĂ 48
PLAFONUL FINAL DE CREDITE 49
PLANIFICARE CHELTUIELILOR ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT PRIVIND PLATA INDEMNIZAŢIILOR ŞI A AJUTOARELOR 49
PLANIFICAREA CHELTUIELILOR CU PLATA PENSIILOR 51
PLANIFICAREA CHETUIELILOR CU TRIMITERILE LA ODIHNĂ ŞI LA TRATAMENT BALNEAR 53

PLANIFICAREA CHELTUIELILOR SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI....53
PLANIFICAREA VENITURILOR ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT....55
PLANIFICAREA VENITURILOR SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI....56
PLANUL ANUAL DE AMORTIZARE A MIJLOACELOR FIXE....58
PLANUL DE VENITURI ȘI CHELTUIELI PRIVIND ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT....58
PLANUL FONDURILOR PENTRU PENSIA SUPLIMENTARĂ....58
PLASAMENT....59
PLASAMENT FAMILIAL....59
PLASAMENT FINANCIAR....59
PLASAMENT GARANTAT....59
PLASAMENT PRIVAT DE VALORI MOBILIARE....60
PLASAMENTE SIMPLE ÎN VALORI MOBILIARE....60
PLATA CAMBIEI....60
PLATA DESPĂGUBIRILOR ȘI A SUMELOR ASIGURATE....61
PLATA INDEMNIZAȚIILOR DE ASIGURĂRI SOCIALE....62
PLATA PENSIILOR....62
PLATA PENSIILOR DIN FONDUL UNIVERSAL DE PENSII....63
PLATĂ....64
- PLATĂ ANTICIPATĂ....64
- PLATĂ DE CASĂ....64
- PLATĂ INTERBANCARĂ....64
- PLATĂ INTRABANCARĂ....64
- PLATĂ LOCALĂ....64
- PLATĂ PRIN ACREDITIV....64
- PLATĂ PRIN COMPENSAȚIE....64
- PLATĂ PRIN DEBITARE DIRECTĂ....65
PLĂTITOR....65
- PLĂTITOR DE VENITURI BUGETARE....65
PLĂȚI DIRECTE DIN ÎNCASĂRI....65
PLĂȚI EXTERNE....65
PLĂȚI FĂRĂ NUMERAR....65
PLĂȚI ÎN NUMERAR....65
PLĂȚI PLAFONATE....65
PLĂȚI PLANIFICATE....66
PLINUL DE CONSERVARE (REȚINEREA PROPRIE)....66
PLOCON....66
PLUS DE CASĂ....66
PLUS DE GARANȚIE A CREDITELOR....66
PLUSPRODUS....66
PLUSVALOARE....67
- PLUSVALOARE ABSOLUTĂ....67
- PLUSVALOARE RELATIVĂ....67
- PLUSVALOARE SUPLIMENTARĂ....67
POGONĂRIT....67
POL....67
POLITICA „BANILOR IEFTINI"....67
POLITICA DEFICITULUI BUGETAR....67
POLITICA RATEI REZERVELOR OBLIGATORII....68
POLITICA REZERVELOR BANCARE MINIME OBLIGATORII....68
POLITICA ANTICRIZĂ....68
POLITICĂ ANTIINFLAȚIONISTĂ....69
POLITICĂ BUGETARĂ....69
POLITICĂ DE CREDITE....70
POLITICĂ DE INVESTIȚII....70
POLITICĂ DE PREȚURI....71
POLITICĂ FINANCIARĂ....71
POLITICĂ FISCALĂ....72
POLITICĂ MONETARĂ....73
POLITICĂ SOCIALĂ....73
POLITICĂ VALUTARĂ....73
POLITICĂ VAMALĂ....74
POLIȚA DE ABONAMENT (GENERALĂ)....74
POLIȚA DE ASIGURARE....74
POLIȚA DE ASIGURARE A MĂRFURILOR ÎN TIMPUL TRANSPORTULUI....74

POLIŢA DE ASIGURARE A RISCULUI POLITIC 75
POLIŢA DE ASIGURARE DE GARANŢIE 77
POLIŢA DE ASIGURARE FACULTATIVĂ A MANAGERILOR PENTRU CAZURILE DE ACCIDENTE 78
POLIŢA DE CORP 78
POLIŢĂ 78
- POLIŢĂ AMICALĂ 78
- POLIŢĂ BANCARĂ 78
- POLIŢĂ DE ASIGURARE 78
- POLIŢĂ DE ASIGURARE NEVALORIZATĂ 79
- POLIŢĂ DE ÎNZESTRARE 79
- POLIŢĂ DE TIMP 79
- POLIŢĂ DE UZANŢĂ 79
- POLIŢĂ FĂRĂ OBIECT ASIGURAT (DE ONOARE) 79
- POLIŢĂ FINANCIARĂ 79
- POLIŢĂ FLOTANTĂ 79
- POLIŢĂ INVERSĂ 79
- POLIŢĂ NOMINALĂ 79
- POLIŢĂ PROVIZORIE 79
PONDERE 79
PONDEREA CHELTUIELILOR BUGETARE ÎN PRODUSUL NAŢIONAL BRUT 79
PONDEREA DEFICITULUI BUGETAR ÎN PRODUSUL NAŢIONAL BRUT 80
PONDEREA VENITURILOR STATULUI ÎN PRODUSUL NAŢIONAL BRUT 80
POOL 80
- POOL-UL AURULUI 80
- POOL DE DEVIZE 81
POOL DE REASIGURARE 81
POPRIRE 82
POPULAŢIE ASIGURABILĂ 82
POPULAŢIE ASIGURATĂ 82
POPULAŢIE INACTIVĂ 82
PORT LIBER 82
PORTO-FRANCO 83
PORTOFOLIU 83
PORTOFOLIU DE ASIGURARE 83
PORTOFOLIU DE DAUNE 83
PORTOFOLIU DE PRIME 83
PORTOFOLIU DE VALORI MOBILIARE 83
PORTOFOLIU „PUTRED" 83
POTENŢIALUL FINANCIAR AL ÎNTREPRINDERII 83
POVARĂ FISCALĂ 83
POZIŢIE DE CONTROL 83
POZIŢIE DESCHISĂ 84
POZIŢIE DE TREZORERIE VALUTARĂ 84
POZIŢIE ÎNCHISĂ 84
POZIŢIE MAJORITARĂ 84
PRAG DE RENTABILITATE 84
PREAVIZ 85
PREAVIZUL DESFACERII CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ 85
PREFERINŢE VAMALE 86
PREJUDICIU 86
PRELEVAREA PENTRU SOCIETATE A UNEI PĂRŢI DIN VALOAREA PRODUCŢIEI NETE 86
PRELUARE DE VALORI MOBILIARE 87
PRELUNGIREA TERMENULUI DE ACCEPTARE 87
PREMIU (PRIMĂ) 88
PREMIU DE CONVERSIUNE 88
PREMIU DE REVOCARE/RĂSCUMPĂRARE 88
PREPUS 88
PRESCRIEREA DREPTULUI DE A CERE PLATA PENSIEI NEÎNCASATE LA TIMP 88
PRESCRIEREA DREPTULUI DE A SOLICITA INDEMNIZAŢIILE ŞI AJUTOARELE DE ASIGURĂRI SOCIALE 88
PRESCRIPŢIE 88
PRESIUNE A PREŢURILOR 89
PRESIUNE FISCALĂ 89
- PRESIUNE FISCALĂ INDIVIDUALĂ 89

PRESTARE DE SERVICII IMPOZABILĂ 90
PREȚ 90
PREȚ AJUSTAT 91
PREȚ ATRACTIV 91
PREȚ COMPARABIL 91
PREȚ COMPLET DE EXPORT 91
PREȚ CONDUCĂTOR 91
PREȚ CONJUNCTURAL 91
PREȚ CONSTANT 91
PREȚ CONTRACTUAL 92
PREȚ CU AMĂNUNTUL (DE DETALIU) 92
PREȚ CU RIDICATA 92
PREȚ CURENT 92
PREȚ DE ACHIZIȚIE 93
PREȚ DE APROVIZIONARE EFECTIV 93
PREȚ DE APROVIZIONARE PRESTABILIT 93
PREȚ DE BAZĂ 93
PREȚ DE CALCUL 93
PREȚ DE CATALOG 94
PREȚ DE COLECTARE (DE COTĂ OBLIGATORIE) 94
PREȚ DE CONCURENȚĂ 94
PREȚ DE CONTRACTARE 94
PREȚ DE CONVERSIUNE 94
PREȚ DE COST 94
PREȚ DE CREDITARE 94
PREȚ DE CUMPĂRARE 94
PREȚ DE CUMPĂRARE A TITLURILOR DE PARTICIPARE LA FONDURI DESCHISE DE INVESTIȚII 95
PREȚ DE CURS 95
PREȚ DE DECONTARE 95
PREȚ DE DESCHIDERE 95
PREȚ DE DEVIZ 95
PREȚ DE ECHILIBRU 95
PREȚ DE EMISIUNE 95
PREȚ DE EXERCITARE 95
PREȚ DE EXPORT 95
PREȚ DE FACTURARE 95
PREȚ DE GROS 96
PREȚ DE IMPORT 96
PREȚ DE INTERVENȚIE 96
PREȚ DE LIVRARE 96
PREȚ DE OFERTĂ AL ÎMPRUMUTULUI 96
PREȚ DE MATERIE PRIMĂ 96
PREȚ DE MONOPOL 96
PREȚ DE PIAȚĂ 96
PREȚ DE PREPARATE 96
PREȚ DE PRODUCȚIE 96
PREȚ DE RĂSCUMPĂRARE A TITLURILOR DE PARTICIPARE LA FONDURI DESCHISE DE INVESTIȚII 97
PREȚ DE REFERINȚĂ 97
PREȚ DE REVOCARE/RĂSCUMPĂRARE 97
PREȚ DE REZERVĂ 97
PREȚ DE SUBSCRIPȚIE 97
PREȚ DE TRANSFER 97
PREȚ DE TRANZACȚIE 97
PREȚ DE VÂNZARE A MĂRFURILOR 97
PREȚ DIN NOU 97
PREȚ DUAL 97
PREȚ ECHIVALENT 97
PREȚ EXTERN 98
PREȚ FERM PE OBIECT 98
PREȚ FIX (CONSTANT) 98
PREȚ FRANCO 98
- PREȚ FRANCO DEPOZITUL FURNIZORULUI 98
- PREȚ FRANCO DESTINAȚIE 98

- PREȚ FRANCO STAȚIA DE EXPEDIȚIE 98
PREȚ INIȚIAL 98
PREȚ INTERN COMPLET DE EXPORT 98
PREȚ INTERN DE DECONTARE 98
PREȚ INTERNAȚIONAL 99
PREȚ ÎN LEI COMPLET DE EXPORT 99
PREȚ ÎN VALUTĂ 99
PREȚ LIBER 99
PREȚ-LIMITĂ 99
PREȚ MEDIU 99
- PREȚ MEDIU PE TONĂ LA IMPORT 99
PREȚ MONDIAL 100
PREȚ NATURAL 100
PREȚ NOMINAL 100
PREȚ OFERIT PUBLICULUI 100
PREȚ ORIENTATIV 100
PREȚ-PLAFON (LIMITĂ) 100
PREȚ-PRAG 100
PREȚ REAL 101
PREȚ RELATIV 101
PREȚ SPECIAL 101
PREȚ SPOT 101
PREȚ-UMBRĂ 101
PREȚ ZONAL 101
PREȚUL ACȚIUNII 101
PREȚUL CERERII UNEI OBLIGAȚIUNI 101
PREȚUL CREDITULUI 101
PREȚUL DE TRANSFER 101
PREȚUL OBLIGAȚIUNII 101
PREȚUL OFERTEI UNEI OBLIGAȚIUNI 102
PREȚUL PĂMÂNTULUI 102
PREȚUL PIEȚEI 102
PREȚUL PRODUCĂTORULUI 102
PREȚUL TITLULUI DE STAT 103
PREȚUL ZILEI 103
PREȚURI ALE MĂRFURILOR ȘI SERVICIILOR 103
PREȚURI CU TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ 103
PREȚURI DE OFERTĂ 103
PREȚURI EFECTIVE 103
PREȚURI FĂRĂ TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ 103
PREȚURI SPECIALE (SALARIUL, DOBÂNDA, PREȚUL PĂMÂNTULUI) 103
PREVEDERI SOCIALE 103
PREVENIREA RISCULUI 103
PREVENIREA RISCULUI CREDITULUI 104
PREVIZIUNE 104
PRIMAGE 104
PRIMĂ DE ASIGURARE 105
PRIMĂ DE ASIGURARE PENTRU NAVA NEOPERATIVĂ 106
PRIMĂ DE ECONOMIE 106
PRIMĂ DE EMISIUNE 106
PRIMĂ DE EXPORT 106
PRIMĂ DE FIDELITATE 106
PRIMĂ DE FUZIUNE 107
PRIMĂ DE IMPORT 107
PRIMĂ DE ÎNCURAJARE 107
PRIMĂ DE RAMBURSARE 107
PRIMĂ DE REASIGURARE 107
PRIMĂ DE RISC 107
PRIMĂ DE VECHIME ȘI DE PAVILION 107
PRIMĂ MEDIE ÎNCASATĂ PE UN CONTRACT 108
PRIMĂ NATURALĂ DE ASIGURARE 108
PRIMĂ SUPLIMENTARĂ DE ASIGURARE 108
PRIMĂ VALUTARĂ 108
PRIME LEGATE DE CAPITAL 108

PRINCIPII DE RĂSPUNDERE (ACOPERIRE) ÎN ASIGURARE 109
PRINCIPIILE ASIGURĂRILOR DE PERSOANE, DE BUNURI ŞI DE RĂSPUNDERE CIVILĂ 109
PRINCIPIILE ASIGURĂRILOR SOCIALE PENTRU SĂNĂTATE 109
PRINCIPIILE BUGETULUI DE STAT 110
PRINCIPIILE CREDITĂRII BANCARE 110
PRINCIPIILE CREDITĂRII INVESTIŢIILOR 111
PRINCIPIILE DECONTĂRILOR FĂRĂ NUMERAR 112
PRINCIPIILE DREPTULUI LA PENSIE DE ASIGURĂRI SOCIALE 113
PRINCIPIILE FINANŢĂRII BUGETARE 114
PRINCIPIILE FINANŢĂRII ŞI CREDITĂRII INVESTIŢIILOR 115
PRINCIPIILE GENERALE ALE IMPOZITĂRII 116
PRINCIPIILE PLANIFICĂRII CIRCULAŢIEI BANILOR 116
PRINCIPIILE PLANIFICĂRII CREDITELOR 116
PRINCIPIILE PLANIFICĂRII FINANCIARE 116
PRINCIPIILE SISTEMULUI PUBLIC NAŢIONAL AL ASIGURĂRILOR SOCIALE 116
PRINCIPIUL BUNEI-CREDINŢE 119
PRINCIPIUL COINTERESĂRII MATERIALE 119
PRISOS DE ACTIVE CIRCULANTE 120
PRIVATIZARE 120
PRIVILEGII VAMALE 120
PROBABILITATE DE DAUNE 120
PROBABILITATE DE DECES 120
PROBABILITATE DE SUPRAVIEŢUIRE 121
PROBABILITATE DE VIAŢĂ 121
PROCENT 121
- PROCENT DE DECONTARE A POLIŢELOR 121
PROCES BUGETAR 121
PROCES-VERBAL DE CONSTATARE A DAUNELOR ÎN ASIGURĂRI 121
PROCES-VERBAL DE CONTROL (DE BAZĂ) 121
PROCES-VERBAL DE VERIFICARE 121
PROCES-VERBAL PARŢIAL DE CONTROL 122
PROCURĂ 122
PROCURIST 122
PROCUROR FINANCIAR 122
PRODUCTIVITATE 122
PRODUCTIVITATE MARGINALĂ 122
PRODUCTIVITATE A MUNCII 123
PRODUCTIVITATE TOTALĂ A FACTORILOR DE PRODUCŢIE 123
PRODUCŢIE 123
PRODUCŢIE AGRICOLĂ 124
PRODUCŢIE BRUTĂ 124
PRODUCŢIE DUALĂ 124
PRODUCŢIE FINITĂ 124
PRODUCŢIE FIZICĂ 124
PRODUCŢIE GLOBALĂ 124
PRODUCŢIE IMOBILIZATĂ 125
PRODUCŢIE MARFĂ 125
PRODUCŢIE MARFĂ VÂNDUTĂ ŞI ÎNCASATĂ 125
PRODUCŢIE NECOMPARABILĂ 125
PRODUCŢIE NEINDUSTRIALĂ 125
PRODUCŢIE NETĂ 125
PRODUCŢIE NETERMINATĂ 126
PRODUS 127
PRODUS BANCAR 127
PRODUS BANCAR NET 127
PRODUS DE ASIGURARE 128
PRODUS FINIT 128
PRODUS GLOBAL 128
PRODUS INTERN BRUT 128
PRODUS INTERN NET 129
PRODUS NAŢIONAL BRUT 129
PRODUS NAŢIONAL NET 129
PRODUS NECESAR 129
PRODUS NET 129

PRODUS PENTRU SINE 129
PRODUS PENTRU SOCIETATE 129
PRODUS SOCIAL 129
PRODUS SOCIAL FINAL 130
PRODUS SOCIAL PRIMAR 130
PRODUS SOCIAL SECUNDAR 130
PRODUSE FINANCIARE 130
PROFIT 131
PROFIT ACUMULAT 132
PROFIT ADMIS 132
PROFIT AGREGAT 132
PROFIT BANCAR 132
PROFIT BRUT 132
PROFIT CAPITALIZAT 132
PROFIT COMERCIAL 132
PROFIT DE BURSĂ 132
PROFIT DE MONOPOL (SUPRAPROFIT DE MONOPOL) 132
PROFIT INDUSTRIAL 133
PROFIT LEGAL (LEGITIM) 133
PROFIT NELEGAL (NELEGITIM) 133
PROFIT NET 133
PROFIT PUR 133
PROFITABILITATE 133
PROFITUL FONDATORULUI 133
PROGNOZĂ 133
- PROGNOZĂ A CURSURILOR DE SCHIMB 133
- PROGNOZĂ FINANCIARĂ 134
PROGRAM INDIVIDUAL DE RECUPERARE A CAPACITĂŢII DE MUNCĂ 134
PROGRAMAREA CONCEDIILOR DE ODIHNĂ 134
PROGRAMUL NAŢIUNILOR UNITE PENTRU MEDIUL ÎNCONJURĂTOR – U.N.E.P.
(UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME) 135
PROGRAMUL PHARE 135
PROIECT DE ANSAMBLU 136
PROIECT DE EXECUŢIE 136
PROIECT TEHNIC 136
PROMILĂ 136
PROPORŢIA DE DAUNE 136
PROPORŢIA PROFITULUI NET ÎN CIFRA DE AFACERI 136
PROPORŢIONALITATEA IMPUNERII 137
PROPRIETAR 137
PROPRIETATE 137
PROPRIETATE INTELECTUALĂ 137
PROPUNERE DE CREDITE PE TERMEN SCURT 137
PRO-RATA 137
PROSPECT 137
PROSPECT DE EMISIUNE 137
PROSPECT DE EMISIUNE A OBLIGAŢIUNILOR SOCIETĂŢILOR COMERCIALE 137
PROSPECTUL DE EMISIUNE A TITLURILOT DE STAT 138
PROSPECTUL DE OFERTĂ PUBLICĂ DE TITLURI DE VALOARE 138
PROSPECTUL EMISIUNII DE TITLURI FINANCIARE 139
PROSPECTUL EMISIUNILOR DE OBLIGAŢIUNI EXTERNE 139
PROSPECTUL ÎMPRUMUTULUI 140
PROTECŢIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR 140
PROTECŢIA MUNCII 141
PROTECŢIA PROPRIETĂŢII PRIVATE 143
PROTECŢIA SOCIALĂ 143
PROTECŢIA SOCIALĂ A EROILOR-MARTIRI, A RĂNIŢILOR, INVALIZILOR ŞI URMAŞILOR
EROILOR-MARTIRI AI REVOLUŢIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989 146
PROTECŢIA SOCIALĂ A FORŢEI DE MUNCĂ 147
PROTECŢIA SOCIALĂ A INVALIZILOR, ORFANILOR ŞI VĂDUVELOR DE RĂZBOI (I.O.V.R.) 148
PROTECŢIA SOCIALĂ A MAGISTRAŢILOR ÎNLĂTURAŢI PENTRU CONSIDERENTE POLITICE
ÎN PERIOADA 1945-1952 148
PROTECŢIA SOCIALĂ A MUNCII 149
PROTECŢIA SOCIALĂ A NEVĂZĂTORILOR 149

PROTECŢIA SOCIALĂ A PERSOANELOR HANDICAPATE 150
PROTECŢIA SOCIALĂ A PERSOANELOR ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ 152
PROTECŢIA SOCIALĂ A PERSOANELOR PERSECUTATE DIN MOTIVE POLITICE DE DICTATURA INSTAURATĂ CU ÎNCEPERE DE LA 6 MARTIE 1945 153
PROTECŢIA SOCIALĂ A VETERANILOR DE RĂZBOI 154
PROTECŢIE ÎMPOTRIVA ESCALADĂRII PREŢURILOR 155
PROTECŢIONISM 156
PROTEST 156
- PROTEST AL CAMBIEI 156
- PROTEST DE AVARIE 157
- PROTEST DE NEACCEPTARE 157
- PROTEST DE NEPLATĂ 157
- PROTEST MARITIM 157
PROVIZION 157
PROVIZIONUL CECULUI 157
PROVIZIUNE 157
PUBLICAŢIE DE VÂNZARE 158
PUBLICITATEA BUGETULUI DE STAT 158
PUNCT 158
PUNCT DE PENSIE 158
PUNCT VAMAL 158
PUNCTAJUL PERSONAL PENTRU PENSIE 158
PUNCTE DE AUR 160
PUNERE ÎN ÎNTÂRZIERE 160
PUTERE CIRCULATORIE 160
PUTERE DE CUMPĂRARE A BANILOR 160
PUTERE DE CUMPĂRARE A BANILOR DEŢINUŢI DE POPULAŢIE 161
PUTEREA DE CUMPĂRARE A MONEDEI NAŢIONALE FAŢĂ DE CEA A VALUTELOR STRĂINE 161

Q

QUASI-BANI 162

R

RABAT COMERCIAL 163
RABAT TARIFAR 163
RABATUL DE PLATĂ 163
RAMBURS 164
RAMBURSA 164
RAMBURSAREA CREDITELOR BANCARE 164
RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR DE STAT 164
RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR INTERNE 165
RAMBURSAREA ÎMPRUMUTURILOR PUBLICE EXTERNE 165
RANDAMENT 166
RANDAMENTUL ACŢIUNII 166
RANDAMENTUL CAPITALULUI 166
RANDAMENTUL IMPOZITELOR 166
RANDAMENTUL INVESTIŢIEI 166
RAPORT 166
RAPORT ACTIVI-INACTIVI 166
RAPORT AL COMISIEI DE CENZORI 167
RAPORT DE AUDIT INTERN 167
RAPORT DE AVARIE 167
RAPORT DE EXPERTIZĂ 167
RAPORT DE LICHIDITĂŢI 167
RAPORT DE SCHIMB AL VENITULUI 168
RAPORT DE SCHIMB BRUT 168
RAPORT DE SCHIMB ÎNTRE ŢĂRI 168
RAPORT DE SCHIMB NET 168
RAPORT JURIDIC DE ASIGURĂRI SOCIALE 168
RAPORT JURIDIC DE ASISTENŢĂ SOCIALĂ 168
RAPORT STATISTIC PRIVIND NUMĂRUL PENSIONARILOR ŞI FONDUL DE PENSII 169
RAPORTOR 169

RAPORTUL VENITURI/CHELTUIELI ACTUALIZATE 169
RASDAQ 169
RATA ACUMULĂRILOR BĂNEŞTI 169
RATA AMORTIZĂRII TOTALE 170
RATA AUTOFINANŢĂRII 170
RATA AUTONOMIEI FINANCIARE 170
RATA AUTONOMIEI FINANCIARE A INSTITUŢIEI PUBLICE 170
RATA BONURILOR DE TEZAUR 170
RATA CONSUMULUI 171
RATA CURENTĂ 171
RATA DATORIEI 171
RATA DATORIEI EXTERNE 171
RATA DAUNEI 171
RATA DE ACOPERIRE A DATORIILOR 171
RATA DE ACOPERIRE A DOBÂNZII 171
RATA DE ACOPERIRE A UNUI ANUMIT RISC 172
RATA DE ACTIVITATE 172
RATA DE CONVERSIUNE A OBLIGAŢIUNII 172
RATA DE DEPENDENŢĂ 172
RATA DE FINANŢARE A CAPITALURILOR CIRCULANTE 172
RATA DE ÎNLOCUIRE A SALARIULUI/VENITULUI PRIN PENSIE 172
RATA DE SCHIMB 172
RATA DE SUBSCRIPŢIE 172
RATA DIVIDENDULUI PE ACŢIUNE 173
RATA DOBÂNZII 173
RATA DOBÂNZII NOMINALE 174
RATA DOBÂNZII REALE 174
RATA FINANCIARĂ 174
RATA FINANŢĂRII IMOBILIZĂRILOR 175
RATA INFLAŢIEI 175
RATA ÎNDATORĂRII GLOBALE 175
RATA LICHIDITĂŢII BANCARE LUNARE 175
RATA LICHIDITĂŢII GENERALE (POTENŢIALE) 175
RATA LICHIDITĂŢII IMEDIATE 175
RATA MARJEI BRUTE 176
RATA MARJEI NETE 176
RATA NATURALĂ A ŞOMAJULUI 176
RATA PROFITULUI 176
RATA RANDAMENTULUI FINANCIAR AL TITLULUI 176
RATA RAPIDĂ 177
RATA REALĂ A DOBÂNZII 177
RATA RENTABILITĂŢII 177
RATA RENTABILITĂŢII ACTIVITĂŢII CURENTE 177
RATA RENTABILITĂŢII CAPITALULUI 177
RATA RENTABILITĂŢII COMERCIALE 177
RATA RENTABILITĂŢII ECONOMICE 177
RATA RENTABILITĂŢII ECONOMICE A EXPLOATĂRII 178
RATA RENTABILITĂŢII FAŢĂ DE RESURSELE CONSUMATE 178
RATA RENTABILITĂŢII FINANCIARE 178
RATA RENTABILITĂŢII INVESTIŢIILOR 179
RATA RENTABILITĂŢII MEDII 179
RATA RENTABILITĂŢII UNEI ACŢIUNI 179
RATA RESCONTULUI 179
RATA SCONTULUI 179
RATA SOLVABILITĂŢII GENERALE 179
RATA SOLVABILITĂŢII PATRIMONIALE 180
RATA ŞOMAJULUI 180
RATA TREZORERIEI IMEDIATE 180
RATA VARIABILĂ A DOBÂNZII 180
RATA VENITULUI NET 180
RATĂ 181
RATĂ A ACUMULĂRII 181
RATĂ A ACUMULĂRILOR BĂNEŞTI 181
RATĂ A ECONOMISIRII 182

RATĂ A PLUSPRODUSULUI 182
RATĂ A RENTABILITĂŢII 182
RATĂ ANUALĂ A AMORTISMENTULUI 182
RATĂ ANUALĂ DE CREŞTERE A SOLDULUI GENERAL AL DEPUNERILOR 183
RATĂ DE AMORTIZARE 183
RATĂ DE IMPOZITARE 183
RATĂ NATURALĂ A DOBÂNZII 183
RATING 184
RATINGUL RISCULUI DE ŢARĂ 184
RATIO 184
RĂBOJ 184
RĂSCUMPĂRAREA OBLIGAŢIUNILOR ÎMPRUMUTULUI 184
RĂSPUNDERE 184
RĂSPUNDERE CIVILĂ 184
RĂSPUNDERE CONFORM PRINCIPIULUI PRIMULUI RISC 185
RĂSPUNDERE DISCIPLINARĂ 185
RĂSPUNDERE LIMITATĂ 185
RĂSPUNDERE MATERIALĂ 185
RĂSPUNDERE PENALĂ 185
RĂSPUNDERE PROPORŢIONALĂ 186
RĂSPUNDERE SOLIDARĂ 186
RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIVĂ (CONTRAVENŢIONALĂ) PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECŢIE A MUNCII 187
RĂSPUNDEREA CIVILĂ CONTRACTUALĂ ÎN RAPORTURILE JURIDICE DINTRE UNITĂŢI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ŞI BOLI PROFESIONALE 187
RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ŞI BOLI PROFESIONALE 187
RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECŢIE A MUNCII 188
RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECŢIE A MUNCII 188
RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A PERSONALULUI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE UNITĂŢILOR ECONOMICE PRIN ÎNCĂLCAREA NORMELOR LEGALE PRIVIND PROTECŢIA MUNCII 188
RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ A UNITĂŢILOR PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE PERSONALULUI PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ŞI BOLI PROFESIONALE, ÎN CAZURILE ÎN CARE FAPTELE NU AU CARACTER PENAL 189
RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA NORMELOR DE PROTECŢIA MUNCII 189
RĂSPUNDEREA PERSOANELOR ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ, CĂRORA LE SUNT IMPUTABILE ACCIDENTELE DE MUNCĂ ORI ÎMBOLNĂVIRILE PROFESIONALE, PENTRU DESPĂGUBIRILE PLĂTITE ASIGURĂRILOR SOCIALE 190
RĂSPUNDEREA PERSONALULUI UNITĂŢILOR ŞI A PERSONALULUI ÎNCADRAT LA ORGANELE DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE ACESTOR UNITĂŢI SAU ORGANE PRIN NERESPECTAREA SAU APLICAREA GREŞITĂ A NORMELOR LEGALE REFERITOARE LA ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT 190
RĂSPUNDEREA UNITĂŢILOR FAŢĂ DE ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT ÎN CAZURILE ÎN CARE SE PLĂTESC INDEMNIZAŢII ŞI PENSII DE INVALIDITATE DIN CAUZA UNOR ACCIDENTE SAU BOLI PROFESIONALE SURVENITE CA URMARE A NERESPECTĂRII IGIENEI ŞI PROTECŢIEI MUNCII 190
RĂSPUNDEREA UNITĂŢILOR FAŢĂ DE ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT PENTRU SUMELE PLĂTITE FĂRĂ BAZĂ LEGALĂ DIN FONDURILE ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT 190
RĂSPUNDEREA UNITĂŢILOR FAŢĂ DE PERSOANELE ÎNCADRATE ÎN MUNCĂ ŞI FAŢĂ DE URMAŞII LOR PENTRU PREJUDICIILE PRODUSE PRIN NERESPECTAREA NORMELOR LEGALE 191
RĂZBOI VALUTAR 191
REABILITAREA FALITULUI 191
REACTIVAREA ASIGURĂRII 192
REACTIVAREA CREDITELOR 192
REACTUALIZAREA PENSIILOR 192
REALITATEA BUGETULUI DE STAT 192
REALITATEA IMPUNERII 192
REALIZAREA PRODUCŢIEI 192
REASIGURARE 192
REASIGURARE ACTIVĂ 195
REASIGURAREA COTĂ-PARTE 195
REASIGURAREA „EXCEDENT DE DAUNĂ" 195
REASIGURAREA „EXCEDENT DE SUMĂ ASIGURATĂ" 196
REASIGURAREA MIXTĂ (COTĂ ŞI EXCEDENT DE SUMĂ ASIGURATĂ) 197

REASIGURAREA NEPROPORŢIONALĂ 197
REASIGURAREA „OPRIRE DE DAUNĂ" 198
REASIGURAREA PASIVĂ 198
REASIGURAREA PROPORŢIONALĂ 199
REASIGURAREA TOTALĂ 199
REASIGURAT 199
REASIGURĂTOR 199
REAŞEZARE A PREŢURILOR 199
REBUT 199
RECALCULARE A AMORTISMENTULUI 200
RECALCULAREA ANALITICĂ A NORMATIVELOR ACTIVELOR CIRCULANTE 200
RECALCULAREA ANALITICĂ A NORMELOR DE STOC 200
RECALCULAREA PENSIEI 201
RECAMBIO (POLIŢĂ INVERSĂ) 201
RECESIUNE 201
RECHIZIŢIE 201
RECIPISĂ 203
- RECIPISĂ DE CONSEMNARE 203
- RECIPISĂ WARANT 203
RECLAMĂ 203
RECONSTITUIRE 203
RECONSTITUIREA CREDITELOR BUGETARE 204
RECONSTITUIREA VECHIMII ÎN MUNCĂ 204
RECONVERSIA PROFESIONALĂ A FORŢEI DE MUNCĂ 204
RECONVERSIUNE 204
RECREDITARE 204
RECREDITIV 204
RECTIFICAREA BUGETULUI DE STAT 204
RECUPERARE 205
RECUPERAREA SUMELOR PLĂTITE FĂRĂ TEMEI CU TITLU DE PENSIE 205
REDEVENŢĂ 205
REDISTRIBUIREA PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT 205
REDUCERE (RABAT) 207
REDUCEREA COSTULUI DE PRODUCŢIE 207
REDUCEREA PROPORŢIONALĂ A DESPĂGUBIRII 207
REEŞALONAREA DATORIEI 207
REEVALUARE 207
REEVALUARE (DIVIZIUNE INVERSĂ) 207
REEVALUAREA MIJLOACELOR FIXE 207
REFACŢIE 208
REFERINŢE BANCARE 209
REFINANŢARE (RECREDITARE) 209
REFINANŢAREA DATORIEI PUBLICE INTERNE 209
REFLAŢIE 209
REFORMA ASISTENŢEI SOCIALE 210
REFORMA BĂNEASCĂ DIN 15 AUGUST 1947 210
REFORMA BĂNEASCĂ DIN 26 IANUARIE 1952 211
REFORMA SISTEMULUI ASIGURĂRILOR SOCIALE 212
REFORMARE 213
REFORMĂ 213
REFORMĂ BĂNEASCĂ 213
REFORMĂ BUGETARĂ 214
REFORMĂ FINANCIARĂ 215
REFUZ DE ACCEPTARE 215
REFUZ DE PLATĂ 215
- REFUZ DE PLATĂ INTEGRAL (TOTAL) 216
- REFUZ DE PLATĂ PARŢIAL 216
- REFUZ DE PLATĂ ULTERIOR 216
REGIE AUTONOMĂ 216
REGIM DE ECONOMII 217
REGIM VALUTAR 217
REGIM VAMAL 217
REGIM VAMAL DE „DRAWBACK" 218
REGIM VAMAL SUSPENSIV 219

REGISTRATOR 219
REGISTRATURĂ 219
REGISTRELE SOCIETĂŢII PE ACŢIUNI 219
REGISTRU DE CADASTRU 219
REGISTRU DE CASĂ 220
REGISTRU DE CORESPONDENŢĂ 220
REGISTRU DE EVIDENŢĂ 220
REGISTRU DE EVIDENŢĂ A DATORIEI PUBLICE LOCALE 220
REGISTRUL BANCAR 220
REGISTRUL COMERŢULUI 221
REGISTRUL DATORIEI PUBLICE A STATULUI 222
REGISTRUL DE EVIDENŢĂ A DATORIEI PUBLICE LOCALE 223
REGISTRUL DE ÎNDRUMARE ŞI CONTROL 223
REGISTRUL EXPERTULUI 223
REGISTRUL GARANŢIILOR DE STAT PENTRU ÎMPRUMUTURI 223
REGISTRU ROMÂN AL ACŢIONARILOR (R.R.A.) 224
REGRES 224
REGRESANT 224
REGRESAT 224
REGULA RETENŢIEI 224
REGULAMENTUL VAMAL 224
REGULARIZARE 225
REGULARIZAREA BUGETARĂ 225
„REGULILE CLUBULUI THE UNITED KINGDOM STEAM SHIP ASSOCIATION" 225
REGULILE LICITAŢIEI DE BURSĂ 225
REGULILE YORK-ANVERS 1950 225
REÎNNOIREA ASIGURĂRII 226
RELAŢII ECONOMICE INTERNAŢIONALE 226
RELAŢII VALUTAR-FINANCIARE INTERNAŢIONALE 226
REMITENT 227
REMITERE DE DATORIE 227
REMIZĂ 227
REMUNERAŢIE DE SALVARE 227
RENTABILITATE 227
RENTABILITATE COMERCIALĂ 228
RENTABILITATE DE EXPLOATARE 228
RENTABILITATE ECONOMICĂ 229
RENTABILITATE FINANCIARĂ 229
RENTABILITATEA ACTIVELOR BANCARE 230
RENTABILITATEA CAPITALULUI 230
RENTABILITATEA CAPITALULUI SOCIAL 230
RENTABILITATEA COMERŢULUI EXTERIOR 230
RENTABILITATEA INVESTIŢIILOR 231
RENTĂ 231
- RENTĂ ABSOLUTĂ 231
- RENTĂ DE MONOPOL 231
- RENTĂ DE STAT 231
- RENTĂ DIFERENŢIALĂ 231
- RENTĂ ECONOMICĂ 231
- RENTĂ FEUDALĂ 232
- RENTĂ FUNCIARĂ (A PĂMÂNTULUI) 232
- RENTĂ ÎN BANI 232
- RENTĂ PERPETUĂ 232
- RENTĂ VIAGERĂ 232
RENTIER 232
RENTING 232
REPARAREA PREJUDICIILOR CAUZATE PERSOANELOR FIZICE PRIN ACCIDENTE DE MUNCĂ ŞI BOLI PROFESIONALE 232
REPARAŢIE CAPITALĂ 233
REPARAŢIE DE AVARIE 234
REPARTIŢIA PRIMARĂ A PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT 234
REPARTIŢIA SECUNDARĂ (ULTERIOARĂ) A PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT 234
REPARTIŢIA VALORII ASIGURĂRII 234
REPARTIZAREA CHELTUIELILOR DE PRODUCŢIE 234

REPARTIZAREA CHELTUIELILOR ÎNTRE VERIGILE SISTEMULUI BUGETAR 234
REPARTIZAREA CREDITELOR BUGETARE 235
REPARTIZAREA PE TRIMESTRE A VENITURILOR ŞI A CHELTUIELILOR BUGETARE 235
REPARTIZAREA PRODUSULUI NAŢIONAL BRUT 235
REPARTIZAREA PROFITULUI REGIEI AUTONOME 236
REPARTIZAREA PROFITULUI SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI 236
REPARTIZAREA VENITURILOR ÎNTRE VERIGILE SISTEMULUI BUGETAR 237
REPARTIZAREA VENITURILOR ŞI A CHELTUIELILOR PE CATEGORII DE BUGETE LOCALE 237
REPATRIEREA ÎMPRUMUTURILOR 237
REPERCUSIUNEA IMPOZITELOR (INCIDENŢA INDIRECTĂ) 237
REPORT 238
REPRECIERE MONETARĂ 238
REPREZENTANT 239
REPREZENTANŢĂ A CLUBURILOR DE „PROTECŢIE ŞI INDEMNIZAŢIE" 239
REPREZENTANŢĂ A SOCIETĂŢII STRĂINE DE ASIGURĂRI ŞI REASIGURĂRI 239
REPRODUCŢIE 239
RESCADENŢAREA CREDITELOR 239
RESCONT 239
RESCONTARE 240
RESCONTATOR 240
RESPONSABIL CU MUNCA SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI 240
REST 240
RESTANT 240
RESTANŢĂ DE PLATĂ 240
RESTITUIRE 240
- RESTITUIREA IMPOZITELOR ŞI TAXELOR 240
- RESTITUIREA PRIMEI DE ASIGURARE 241
RESTITUTIO IN INTEGRUM 241
RESTRICŢII VALUTARE 241
RESURSE 241
- RESURSE ASIMILATE CELOR PROPRII 241
- RESURSE BANCARE 241
- RESURSE BUGETARE 241
- RESURSE DESTINATE FINANŢĂRII INVESTIŢIILOR 241
- RESURSE ECONOMICE 242
- RESURSE EXTRAORDINARE 242
- RESURSE FINANCIARE 242
- RESURSE FINANCIARE ALE UNITĂŢILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE 242
- RESURSE FINANCIARE CENTRALIZATE 242
- RESURSE FINANCIARE DESCENTRALIZATE 242
- RESURSE FINANCIARE EXTERNE 242
- RESURSE FINANCIARE PUBLICE 242
- RESURSE ÎMPRUMUTATE 242
- RESURSE ORDINARE 242
- RESURSE PROPRII 242
RESURSE DE CREDITARE 243
RETENŢIE 243
RETRAGERE A BANILOR DIN CIRCULAŢIE 243
RETRAGERE DE CREDITE BUGETARE 243
RETRAGEREA AUTORIZAŢIEI BĂNCILOR 244
RETRAGEREA AUTORIZAŢIEI DE FUNCŢIONARE A SOCIETĂŢILOR DE ASIGURĂRI 244
RETROCEDENT 244
RETROCESIONAR 244
RETROCESIUNE 244
REŢEA NAŢIONALĂ DE COMERCIALIZARE A TITLURILOR FINANCIARE 244
REŢINERE DIN SALARIU 244
REVALORIZAREA BANILOR 245
REVERS 245
REVERSIBILITATEA IMPOZITELOR 245
REVIZIE 245
- REVIZIE DOCUMENTARĂ (CONTABILĂ) 245
- REVIZIE PERIODICĂ 245
REVIZOR DE GESTIUNE 246
REVIZOR VAMAL 246

REVIZUIREA DECIZIEI DE PENSIONARE 246
REVIZUIREA IMPOZITULUI 246
REVIZUIREA MEDICALĂ A PENSIONARILOR DE INVALIDITATE 247
REVOCARE 247
REVOCAREA ACREDITIVULUI 247
REVOCAREA CECULUI 247
REVOCAREA DECIZIEI DE PENSIONARE 247
REZERVA AFERENTĂ RISCURILOR NEEXPIRATE 247
REZERVA BANCARĂ OBLIGATORIE 247
REZERVA DE CATASTROFĂ 248
REZERVA DE DAUNĂ 248
REZERVA DE DAUNE NEAVIZATE 248
REZERVA DE EGALIZARE 249
REZERVA DE PRIME 249
REZERVA GENERALĂ PENTRU RISCUL DE CREDIT 249
REZERVA MATEMATICĂ 249
REZERVA PENTRU RISCURI NEEXPIRATE 250
REZERVA PLANULUI DE CREDITE 250
REZERVĂ 250
REZERVĂ BĂNEASCĂ OBLIGATORIE 250
REZERVĂ BUGETARĂ 250
REZERVĂ DE AUR 250
- REZERVĂ DE AUR MONDIALĂ 251
REZERVĂ FACULTATIVĂ 251
REZERVĂ FINANCIARĂ 251
REZERVĂ LEGALĂ 251
REZERVĂ MONETARĂ INTERNAŢIONALĂ 251
REZERVĂ PENTRU CHELTUIELI PRELIMINATE 252
REZERVĂ STATUTARĂ 252
REZERVĂ SUCCESORALĂ 252
REZERVE DE PRIME PENTRU ASIGURĂRI DE VIAŢĂ 252
REZERVE INTERNE 252
REZERVE LA PRIMELE DE ASIGURARE NEÎNCASATE 253
REZERVE TEHNICE 253
REZERVE VALUTARE 253
REZIDENŢI VALUTARI ÎN ROMÂNIA 253
REZILIERE 254
REZILIEREA CONTRACTULUI DE ASIGURARE 254
REZOLUŢIE 254
REZULTATE ECONOMICE 254
REZULTATE FINANCIARE 254
REZULTATUL CURENT AL EXERCIŢIULUI 254
REZULTATUL EXCEPŢIONAL AL EXERCIŢIULUI 255
REZULTATUL EXPLOATĂRII 255
REZULTATUL FINANCIAR 255
RING 255
RISC 255
- RISC AL ASIGURĂTORULUI 255
- RISC AL CĂRĂUŞULUI 255
- RISC AL EROZIUNII CAPITALURILOR 256
- RISC ASIGURABIL 256
- RISC ASIGURAT 256
- RISC BANCAR 257
- RISC CATASTROFAL 257
- RISC CE DECURGE DIN CREŞTEREA COSTURILOR DE PRODUCŢIE 257
- RISC COMERCIAL 257
- RISC DE CUMUL 257
- RISC DE CURS VALUTAR 258
- RISC DE EXPLOATARE 258
- RISC DE FALIMENT 259
- RISC DE ÎNDATORARE 259
- RISC DE INSOLVABILITATE 259
- RISC DE NEEXECUTARE (DE INADEMPIENŢĂ) 259
- RISC DE PREŢ 259

- RISC DE RATĂ A DOBÂNZII ... 259
- RISC DE TRANSFER VALUTAR ... 259
- RISC ECONOMIC ... 259
- RISC EXCEPTAT (EXCLUS) ... 259
- RISC EXTERN ... 259
- RISC FISCAL ... 259
- RISC FINANCIAR ... 259
- RISC IMPREVIZIBIL ... 260
- RISC INTERN ... 260
- RISC MARITIM ... 260
- RISC NATURAL ... 260
- RISC OBIECTIV ... 260
- RISC POLITIC ... 260
- RISC PREVIZIBIL ... 261
- RISC PUTATIV ... 261
- RISC SOCIAL ... 261
- RISC SPECIAL ... 261
- RISC SUBIECTIV ... 261
- RISC TEHNIC ... 262
- RISC VALUTAR ... 262
- RISC VALUTAR AL REASIGURĂRII ... 263

RISCUL BANCAR DE IMOBILIZARE ... 263
RISCUL DE ÎNTREPRINDERE ... 264
RISCUL DE RAMBURSARE A CREDITULUI ... 264
RISCUL EROZIUNII CAPITALULUI ... 264
RISCUL GENERAL (AL PIEȚEI) ... 264
RISCUL INVESTIȚIEI ... 264
RISCUL RATEI DOBÂNZII ... 264
RISCURI BANCARE ... 265
RISCURI COMUNE ... 265
RISCURI CONSTANTE ... 265
RISCURI FINANCIAR-MONETARE ... 266
RISCURI GENERALE ... 266
RISCURI INTERNE ... 266
RISCURI VARIABILE ... 266
RISCURILE CĂRĂUȘULUI ... 266
RISIPĂ ... 266
RISTURNĂ ... 267
ROL FISCAL ... 267
ROTAȚIA ACTIVELOR CIRCULANTE ... 267
ROTAȚIA CAPITALULUI ... 267
„RUBLĂ DE CLEARING" ... 267
RUBLĂ TRANSFERABILĂ ... 267
RULAJ ... 268
RUȘFET ... 268

S

SALARIAT ... 269
SALARIU ... 269
SALARIU BRUT ... 269
SALARIU MEDIU ... 269
SALARIU MINIM ... 269
SALARIU NET ... 270
SALARIU NOMINAL ... 270
SALARIU REAL ... 270
SALVAREA NAVEI ... 271
SANCȚIUNE ... 271
- SANCȚIUNI CONTRACTUALE ... 271
- SANCȚIUNI DE CREDIT ... 271
- SANCȚIUNI PENTRU ÎNCĂLCAREA DISCIPLINEI BUGETARE ... 271

SCADENT ... 272
SCADENȚA CAMBIEI ... 272
SCADENȚAR ... 272

SCADENŢĂ 272
- SCADENŢĂ COMUNĂ 272
- SCADENŢA CREDITELOR 272
- SCADENŢĂ MIJLOCIE (MEDIE) 272
- SCADENŢA OBLIGAŢIUNII 272
SCĂDEREA OBLIGAŢIEI BUGETARE 272
SCINDARE 273
SCHIMB VALUTAR 273
SCHIMBARE DE CĂLĂTORIE (LA NAVĂ) 273
SCHIMBARE DE DRUM (LA NAVĂ) 273
SCHIMBARE DE NAVĂ 273
SCOATEREA DE BUNURI DIN ŢARĂ DE CĂTRE PERSOANELE FIZICE 273
SCOATEREA DIN FUNCŢIUNE A MIJLOACELOR FIXE 274
SCONT 274
- SCONT COMERCIAL 274
- SCONT RAŢIONAL 274
SCONTARE (ACTUALIZARE) 274
- SCONTAREA POLIŢELOR 275
SCONTATOR 275
SCRIS FUNCIAR 275
SCRISOARE DE AVARIE 275
SCRISOARE DE BONITATE 275
SCRISOARE DE CREDIT 276
- SCRISOARE DE CREDIT COMERCIALĂ 276
- SCRISOARE DE CREDIT NECOMERCIALĂ 276
- SCRISOARE DE CREDIT NECOMERCIALĂ SIMPLĂ 276
- SCRISOARE DE CREDIT NECOMERCIALĂ CIRCULARĂ 276
SCRISOARE DE GARANŢIE 276
- SCRISOARE DE GARANŢIE BANCARĂ 277
SCRISOARE DE GARANŢIE PENTRU ÎMPRUMUTURI CONTRACTATE PE PIAŢA INTERNĂ DE CAPITAL 278
SCRISOARE DE INTENŢIE CĂTRE FONDUL MONETAR INTERNAŢIONAL 278
SCRISOARE DE REVOCARE A ACREDITIVULUI 279
SCRISOARE DE SCHIMB 279
SCRISOARE DE TRĂSURĂ (FRAHT) 279
SCRISOARE-DOCUMENT DE INTENŢIE 279
SEAMA CEA MICĂ 279
SECHESTRAREA NAVEI 279
SECHESTRU 280
- SECHESTRU ASIGURĂTOR 280
SECRET BANCAR 280
SECRET DE STAT 280
SECRET FISCAL 280
SECRETUL DEPUNERILOR LA CASA DE ECONOMII ŞI CONSEMNAŢIUNI 281
SECŢIE 281
- SECŢIE ANEXĂ 281
- SECŢIE AUXILIARĂ 281
- SECŢIE DE BAZĂ (DE PRODUCŢIE SAU PRINCIPALĂ) 281
- SECŢIE DE DESERVIRE 281
- SECŢIE DE INVESTIŢII 281
- SECŢIE NEINDUSTRIALĂ 281
SECURITATE SOCIALĂ 281
SECURITATEA MUNCII 282
SECURITATEA DEPUNERILOR LA BĂNCI 282
SEIF 282
SELECŢIA RISCURILOR 282
SEMN BĂNESC 283
SEMNĂTURĂ SOCIALĂ 283
SERII 283
SERVICII BANCARE 283
SERVICIUL DATORIEI PUBLICE EXTERNE 283
SERVICIUL DATORIEI PUBLICE INTERNE 284
SERVICIUL FINANCIAR 284
SERVITUTE 284

SESIZARE 284
SIGILIU 284
SIMBRIE 284
SINALAGMATIC 284
SINCRONIZAREA TRANZACŢIILOR 284
SINDIC 284
SINDICAT 284
SINDICAT BANCAR 285
SINDICAT (CONSORŢIU) DE EMISIUNE 285
SINDICAT FINANCIAR 285
SINE DIE 285
SINISTRU 285
SISTEM BĂNESC 285
SISTEM BĂNESC BAZAT PE ETALONUL PUTERE DE CUMPĂRARE 286
SISTEM BUGETAR 286
SISTEM DE AMORTIZARE 286
SISTEM DE COTARE ORDINALĂ 287
SISTEM DE COTARE ZECIMALĂ 287
SISTEM DE CREDIT 287
SISTEM DE IMPUNERE GLOBALĂ 287
SISTEM DE IMPUNERE INDIVIDUALĂ 287
SISTEM DE SALARIZARE 287
SISTEM DE TARIFE ÎN ASIGURĂRI 287
SISTEM ELECTRONIC DE TRANSFER AL FONDURILOR 287
SISTEM INFORMAŢIONAL FINANCIAR 287
SISTEM MONETAR 288
SISTEM MONETAR INTERNAŢIONAL 288
SISTEM VALUTAR 288
SISTEMUL ASIGURĂRILOR SOCIALE 288
SISTEMUL DE ÎNREGISTRARE ÎN CONT 288
SISTEMUL DE PREŢURI 288
SISTEMUL FINANCIAR ŞI BANCAR 288
SISTEMUL FISCAL 291
SISTEMUL MONETAR EUROPEAN 292
SISTEMUL MONETAR INTERNŢIONAL (S.M.I.) 293
SISTEMUL PRIORITAR 295
SISTEMUL PROMISIUNII FERME 295
SISTEMUL „TOTUL SAU NIMIC" 295
SISTEMUL UNITAR DE BUGETE AL ROMÂNIEI 296
SISTEMUL VENITURILOR BUGETARE 296
SITUAŢIA JUSTIFICĂRII FONDURILOR PUSE LA DISPOZIŢIE DE BANCĂ 298
SITUAŢIE 298
SITUAŢIE DE CONTROL 298
SITUAŢIE FINANCIARĂ 298
„SLIP" DE REASIGURARE 299
SLUMPFLAŢIE 299
SOCIETATE 299
SOCIETATE ANONIMĂ 299
SOCIETATE ANONIMĂ DE ASIGURARE COTE-PĂRŢI 299
SOCIETATE BANCARĂ 299
SOCIETATE CEDENTĂ 299
SOCIETATE COMERCIALĂ 299
SOCIETATE COMERCIALĂ DE ASIGURĂRI 300
SOCIETATE COOPERATIVĂ 301
SOCIETATE CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ 301
SOCIETATE DE ADMINISTRARE A INVESTIŢIILOR 302
SOCIETATE DE ASIGURĂRI 302
SOCIETATE DE ASIGURĂRI ANONIMĂ PE ACŢIUNI 302
SOCIETATE DE ASIGURĂRI CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ 303
SOCIETATE DE ASIGURĂRI DE TIP MUTUAL 304
SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN COMANDITĂ PE ACŢIUNI 304
SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN COMANDITĂ SIMPLĂ 304
SOCIETATE DE ASIGURĂRI ÎN NUME COLECTIV 305
SOCIETATE DE BURSĂ 305

SOCIETATE DE CONSUM 305
SOCIETATE DE DEPOZITARE 305
SOCIETATE DE INVESTIŢII 306
SOCIETATE DE INVESTIŢII COLECTIVE ÎN VALORI MOBILIARE 306
SOCIETATE DE LEASING 306
SOCIETATE DE PENSII 306
SOCIETATE DE REASIGURĂRI 307
SOCIETATE DESCHISĂ 307
SOCIETATE DE VALORI MOBILIARE 308
SOCIETATE ÎNCHISĂ 309
SOCIETATE ÎN COMANDITĂ SIMPLĂ 309
SOCIETATE ÎN NUME COLECTIV 310
SOCIETATE ÎN PARTICIPAŢIE 310
SOCIETATE MIXTĂ 310
SOCIETATE MUTUALĂ DE ASIGURĂRI 311
SOCIETATE PE ACŢIUNI 311
SOCIETATEA „ASIGURAREA ROMÂNEASCĂ – ASIROM S.A." 311
SOCIETATEA COMERCIALĂ „CAROM S.A." 312
SOCIETATEA DE ASIGURĂRI-REASIGURĂRI „ASTRA" S.A. 312
SOCIETATEA FINANCIARĂ INTERNAŢIONALĂ (S.F.I.) 313
SOCIETATEA NAŢIONALĂ PENTRU COMPENSARE, DECONTARE ŞI DEPOZITARE A VALORILOR MOBILIARE 313
SOCIETĂŢI DE ASIGURĂRI MULTINAŢIONALE 313
SOCIETĂŢI-FIICE 313
SOCIETY FOR WORLDWIDE INTERBANK FINANCIAL TELECOMMUNICATION (SWIFT) 313
SOCOTEALĂ 314
SOLD 314
SOLD ANUAL AL BUGETULUI LOCAL 314
SOLD BUGETAR 314
SOLD GENERAL AL DEPUNERILOR LA C.E.C. 314
SOLD MEDIU PE LIBRET 314
SOLDURI ANUALE EXCEDENTARE ALE BUGETELOR LOCALE 315
SOLDURI TRANZITORII 315
SOLICITARE DE ECHILIBRARE 315
SOLIDARITATE 315
SOLVABIL 315
SOLVABILITATE 315
- SOLVABILITATE PATRIMONIALĂ 316
SOLVABILITATE EXTERNĂ 316
SOLVABILITATE GENERALĂ 316
SOMAŢIE 316
SOMAŢIE DE PLATĂ 317
SORTIMENT 317
- SORTIMENT MINIMAL OBLIGATORIU DE MĂRFURI 317
„SPARGEREA RISCURILOR" 317
SPECIALIZARE BUGETARĂ 317
SPECIMEN DE SEMNĂTURĂ 317
SPECULANT 317
SPECULATOR 317
SPECULAŢIE 318
- SPECULAŢIE DE BURSĂ 318
- SPECULAŢIE VALUTARĂ 318
SPECULAŢII CU VALORI MOBILIARE 318
SPECULĂ 319
SPIRALA SALARIU-PREŢ 319
SPONSOR 319
SPONSORIZARE 319
STABILIREA DESPĂGUBIRII DE ASIGURARE 320
STABILIREA PAGUBEI 320
STABILIREA PENSIEI 320
STABILITATEA BANILOR 321
STABILITATEA IMPOZITELOR 321
STABILIZARE BĂNEASCĂ 322
STABILIZARE MONETARĂ 322

STAGFLAŢIE 322
STAGIU DE COTIZARE 322
STALII 322
STANDARD-AUR 323
STAND-BY 323
STARE DE ÎNCETARE A PLĂŢILOR 323
STAT 323
STATISTICA FINANCIARĂ 323
STATUT 324
STINGEREA DATORIEI PUBLICE 324
STINGEREA OBLIGAŢIEI 325
STINGEREA OBLIGAŢIEI FISCALE 326
STOC 326
- STOC ACTIV 326
- STOC CU MIŞCARE CURENTĂ 326
- STOC CURENT 326
- STOC DE CONDIŢIONARE 327
- STOC DE IARNĂ 328
- STOC DE INTERVENŢIE 328
- STOC DE MĂRFURI 328
- STOC DE SIGURANŢĂ 328
- STOC EXCEDENTAR 329
- STOC GLOBAL 329
- STOC MINIM 329
- STOC NORMAT MAXIM 329
- STOC NORMAT PENTRU PIESE DE SCHIMB 329
- STOC PASIV 330
- STOC PENTRU TRANSPORTUL INTERIOR 330
- STOC PERMANENT DE REZERVĂ (INVENTAR ZESTRE) 331
- STOC SEZONIER 331
- STOC SUPRANORMATIV 331
- STOC TAMPON 331
- STOC TOTAL DE ASIGURĂRI 331
STOCKBROKER 331
STORNĂRI 331
STRATEGIE 331
STRUCTURA CAPITALULUI 332
STRUCTURA CONTRACTULUI 332
STRUCTURA FINANŢELOR 332
STRUCTURA IMPOZITELOR 332
STRUCTURA OBLIGAŢIEI 332
SUBASIGURARE 332
SUBCAPITALIZAT 332
SUBEVALUARE DE ASIGURARE 332
SUBIECT IMPOZABIL 332
SUB-PARI 333
SUBROGARE 333
SUBROGAREA SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI ÎN DREPTURILE ASIGURATULUI 333
SUBSCRIERE DE ACŢIUNI 333
SUBSCRIPTOR 334
SUBSCRIPŢIE DE CAPITAL 334
SUBSCRIPŢIE PUBLICĂ 334
SUBVENŢIE 334
- SUBVENŢIE DE EXPORT 334
- SUBVENŢIE ECONOMICĂ 334
- SUBVENŢIE MARITIMĂ 334
SUBVENŢII DE CAPITAL 334
SUBVENŢII DE EXPLOATARE 335
SUBVENŢIONAREA DOBÂNZII 335
SUCCESIUNE 335
- SUCCESIUNEA DEPUNERILOR DE ECONOMII LA C.E.C. 335
- SUCCESIUNE VACANTĂ 335
SUCURSALA SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI 335
SUCURSALĂ BANCARĂ 335

SULTĂ 336
SUMĂ 336
SUMĂ ALGEBRICĂ 336
SUMĂ ANUALĂ A AMORTISMENTULUI 336
SUMĂ ASIGURATĂ 336
SUMĂ ASIGURATĂ REDUSĂ 337
SUMĂ DE BANI NECESARĂ CIRCULAŢIEI 337
SUMĂ DEFALCATĂ 338
SUMĂ DE MANDAT 338
SUMĂ DE RĂSCUMPĂRARE 338
SUMĂ ÎN DEPOZIT 338
SUMĂ MAXIMĂ DE ASIGURARE 339
SUMĂ MEDIE ASIGURATĂ 339
SUMĂ REZULTATĂ DIN LICHIDAREA MIJLOACELOR FIXE 339
SUME DEFALCATE 339
SUPERCONTRASTALII 340
SUPERDIVIDEND 340
SUPLIMENTARE DE CREDITE BUGETARE 340
SUPORTATORUL IMPOZITULUI 340
SUPRAACTIV 340
SUPRACOTĂ 340
SUPRADIVIDEND 340
SUPRAEVALUARE 340
SUPRAEVALUARE DE ASIGURARE 340
SUPRAFAŢA TERENULUI 340
SUPRA-PARI 341
SUPRAPROFIT 341
SUPRATAXĂ 341
SUPRATAXE VAMALE DE IMPORT 341
SUPRAVEGHERE ECONOMICO-FINANCIARĂ A UNITĂŢII ECONOMICE 341
SUPRAVEGHERE PRUDENŢIALĂ BANCARĂ 342
SUPRAVEGHEREA TEMPORARĂ DE CĂTRE BANCĂ A EFECTUĂRII PLĂŢILOR DE CĂTRE UNITĂŢILE ECONOMICE 342
SUPRAVEGHETOR FISCAL 342
SURSA DE PLATĂ A IMPOZITULUI 343
SURSE DE FINANŢARE A INSTITUŢIILOR PUBLICE 343
SURSE DE FINANŢARE A INVESTIŢIILOR 343
SURSE DE FINANŢARE A SOCIETĂŢII COMERCIALE 344
SURSE DE FORMARE A ACTIVELOR CIRCULANTE 344
SURSE PROPRII 344
SURSE STRĂINE ATRASE 344
SURSELE PLĂŢII IMPOZITULUI 344
SURVEILLANCE 345
SUSPENDAREA EXECUTĂRII CONTRACTELOR 345
SUSPENDAREA PLĂŢII INDEMNIZAŢIILOR ŞI AJUTOARELOR DE ASIGURĂRI SOCIALE 345
SUSPENDAREA PLĂŢII PENSIEI 345
SUSPENDAREA PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE 346
SUVERANITATE FISCALĂ 346
SWAP 346
SWAP DE DOBÂNZI 347
SWAP VALUTAR 347
SWING 347
SWITCH 347

S

„ŞARPELE VALUTAR" VEST-EUROPEAN 348
ŞOMAJ 348
ŞOMAJ CICLIC (CONJUNCTURAL) 350
ŞOMAJ DE AŞTEPTARE 350
ŞOMAJ DE CĂUTARE 350
ŞOMAJ DE PRECAUŢIE 350
ŞOMAJ DECLARAT 350

ŞOMAJ DETERMINAT DE DECALAJUL DE CERERE 350
ŞOMAJ FRICŢIONAL (INTERMITENT) 350
ŞOMAJ INVOLUNTAR 351
ŞOMAJ MASCAT (DEGHIZAT) 351
ŞOMAJ SEZONIER 351
ŞOMAJ SPECULATIV 351
ŞOMAJ STRUCTURAL 351
ŞOMAJ TEHNIC 351
ŞOMAJ TEHNOLOGIC 351
ŞOMAJ VOLUNTAR 351
ŞOMER 351
ŞTIINŢA DREPTULUI FINANŢELOR PUBLICE 353
ŞTIINŢA FINANŢELOR ŞI CREDITULUI 353

T

TABELA BURSEI 355
TABELE DE MORTALITATE 355
TABELUL AMORTIZĂRII ÎMPRUMUTULUI 356
TABLOU DE BORD 356
TACTICĂ FINANCIARĂ 356
TALER 356
TALON 356
TALON-SITUAŢIE DE PLATĂ 356
TANTIEMĂ 356
TARA 356
TARIF 356
- TARIF DE PRIME DE ASIGURARE 356
- TARIF PE UNITATEA DE PRODUS (PE LUCRARE) 357
- TARIF PROHIBIT 357
- TARIF VAMAL 357
- TARIF VAMAL COMUN 357
- TARIF VAMAL DE EXPORT 357
- TARIF VAMAL PROTECŢIONIST 358
TARIFUL VAMAL DE IMPORT AL ROMÂNIEI 358
TAXA ASUPRA CURTAJULUI 358
TAXA ASUPRA MIJLOACELOR DE TRANSPORT 358
TAXA DE AUTORIZARE A SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI 359
TAXA DE FUNCŢIONARE A SOCIETĂŢII DE ASIGURĂRI 359
TAXA JUDICIARĂ DE TIMBRU 359
TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ 360
TAXA PENTRU FOLOSIREA LOCURILOR PUBLICE DE DESFACERE 367
TAXA PENTRU FOLOSIREA MIJLOACELOR DE PUBLICITATE, AFIŞAJ ŞI RECLAMĂ 367
TAXA PENTRU JOCURILE DE NOROC 367
TAXA PENTRU PĂŞUNAT 368
TAXA PENTRU ŞEDEREA ÎN STAŢIUNILE TURISTICE 368
TAXA PENTRU VIZITAREA MUZEELOR, CASELOR MEMORIALE, MONUMENTELOR ISTORICE, DE ARHITECTURĂ ŞI ARHEOLOGICE 368
TAXA PRIN PROMOVAREA INFLAŢIEI 368
TAXA SCONTULUI (PROCENTUL, RATA SCONTULUI) 368
TAXATOR VAMAL 369
TAXĂ 369
- TAXĂ ANTIDUMPING 369
- TAXĂ ASUPRA ANIMALELOR 369
- TAXĂ ASUPRA CONSUMULUI 369
- TAXĂ COMPENSATORIE 370
- TAXĂ CONSULARĂ 370
- TAXĂ DE ACCIZĂ 370
- TAXĂ DE ANDOSARE 370
- TAXĂ DE ARBITRAJ 370
- TAXĂ DE AUTORIZARE 370
- TAXĂ DE BROKERAJ 370
- TAXĂ DE BURSĂ 370
- TAXĂ DE CONSUMAŢIE 370

- TAXĂ DE EXPORT 370
- TAXĂ DE ÎNREGISTRARE 371
- TAXĂ DE LICENŢĂ 371
- TAXĂ DE LOCAŢIE 371
- TAXĂ DE LOMBARDARE 371
- TAXĂ DE MAGAZINAJ 371
- TAXĂ DE PILOTAJ 371
- TAXĂ DE POLIŢĂ 371
- TAXĂ DE RESCONT 371
- TAXĂ DE SERVICIU 371
- TAXĂ DE STAT 371
- TAXĂ DE SUCCESIUNE 371
- TAXĂ DE TIMBRU 372
- TAXĂ DE TONAJ (DE NAVĂ) 372
- TAXĂ DE TRANSPORT 372
- TAXĂ DE TRANZIT 372
- TAXĂ DE TRANZITARE A CANALULUI 372
- TAXĂ DE TRECERE A FRONTIEREI 373
- TAXĂ EXTRAJUDICIARĂ DE TIMBRU 373
- TAXĂ FORESTIERĂ 373
- TAXĂ ÎN CASCADĂ 374
- TAXĂ LA VÂNZARE 374
- TAXĂ OCULTĂ 374
- TAXĂ OFICIALĂ A SCONTULUI 374
- TAXĂ PARAFISCALĂ 374
- TAXĂ PE CONSUM 374
- TAXĂ PENTRU FOLOSIREA TERENURILOR PROPRIETATE DE STAT ÎN ALTE SCOPURI DECÂT PENTRU AGRICULTURĂ ŞI SILVICULTURĂ 374
- TAXĂ PENTRU MARCAREA OBIECTELOR DIN AUR ŞI ARGINT 375
- TAXĂ PENTRU OPERAŢIUNI BANCARE 375
- TAXĂ PORTUARĂ 375
- TAXA SCONTULUI 376
- TAXĂ SPECIFICĂ 376
- TAXĂ UNICĂ DE MAGAZINAJ LA INTRAREA ÎN ŢARĂ 376
- TAXĂ VAMALĂ 376
- TAXĂ VAMALĂ EGALIZATOARE 377
- TAXĂ VAMALĂ DIFERENŢIATĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ „DRAWBACK" 377
- TAXĂ VAMALĂ LIBERALĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ PREFERENŢIALĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ PROHIBITIVĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ PROTECŢIONISTĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ RESTRICTIVĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ DE RETORSIUNE 377
- TAXĂ VAMALĂ SPECIFICĂ 377
- TAXĂ VAMALĂ DE TRANZIT 378
- TAXE VAMALE ALTERNATIVE 378
- TAXĂ VAMALĂ ANTIDUMPING 378
- TAXĂ VAMALĂ AUTONOMĂ 378
- TAXE VAMALE AUTOVORNE 378
- TAXĂ VAMALĂ COMPENSATORIE 378
- TAXĂ VAMALĂ COMPUSĂ 378
- TAXĂ VAMALĂ CONVENŢIONALĂ 379
- TAXĂ VAMALĂ DE IMPORT-EXPORT 379
- TAXĂ VAMALĂ FISCALĂ 379
- TAXĂ VAMALĂ SEZONIERĂ 379
- TAXĂ VAMALĂ SPECIFICĂ 379

TAXE DE TIMBRU SOCIAL 379
TAXE LOCALE 379
TAXE PENTRU ELIBERAREA CERTIFICATELOR, AVIZELOR ŞI AUTORIZAŢIILOR ÎN DOMENIUL CONSTRUCŢIILOR 379
TELEBANKING 380
TELECEC 380
TEMĂ DE PROIECTARE 380

TEORIA ABSTINENȚEI 380
TEORIA AMORTIZĂRII FONDULUI DE ASIGURARE 380
TEORIA AȘTEPTĂRII ȘI A SACRIFICIULUI 381
TEORIA „BANILOR IEFTINI" 381
TEORIA BUGETELOR CICLICE 381
TEORIA CANTITATIVĂ A BANILOR 382
TEORIA CAPACITĂȚII DE PLATĂ 383
TEORIA COSTULUI RAȚIONAL 383
TEORIA „CURSURILOR VALUTARE NEUTRE" 383
TEORIA DEFICITULUI SISTEMATIC 384
TEORIA „DEMOCRATIZĂRII CAPITALULUI" 384
TEORIA DOBÂNZII 385
TEORIA EXPANSIUNII CREDITULUI 386
TEORIA FONDURILOR DE ÎMPRUMUT 387
TEORIA FUNCȚIONALĂ A BANILOR 387
TEORIA IMPOZITELOR CA MIJLOC DE INFLUENȚARE A MIȘCĂRII CICLULUI ECONOMIC 387
TEORIA IMPOZIT-SCHIMB 388
TEORIA IMPOZITULUI CA MIJLOC DE REPARTIZARE A VENITURILOR ȘI A AVERII 388
TEORIA IMPOZITULUI CA MIJLOC DE STABILIZARE ECONOMICĂ 388
TEORIA IMPOZITULUI CA SURSĂ PRINCIPALĂ DE VENITURI ALE STATULUI 389
TEORIA IMPOZITULUI OPTIM 389
TEORIA INTERVALUTARĂ 389
TEORIA „INVESTIȚIILOR EXCEDENTARE" 390
TEORIA KEYNESISTĂ A PREFERINȚEI PENTRU LICHIDITATE 390
TEORIA KEYNESISTĂ A VENITURILOR 391
TEORIA METALISTĂ A BANILOR 391
TEORIA NATURISTĂ A CREDITULUI 392
TEORIA „NECESITĂȚILOR COLECTIVE" 392
TEORIA NEUTRALITĂȚII IMPOZITELOR 392
TEORIA NOMINALISTĂ A BANILOR 393
TEORIA OBIECTIVĂ A VALORII 393
TEORIA PARITĂȚII PUTERILOR DE CUMPĂRARE 393
TEORIA „PARITĂȚILOR MOBILE" (ELASTICE) 394
TEORIA „PRIMATULUI EFICACITĂȚII ASUPRA ECHITĂȚII" ÎN POLITICA FISCALĂ 394
TEORIA PRODUCTIVITĂȚII ȘI A UTILIZĂRII CAPITALULUI 394
TEORIA PROFITULUI 394
TEORIA RARITĂȚII CAPITALULUI 394
TEORIA RISCULUI 395
TEORIA SPIRALEI INFLAȚIONISTE 395
TEORIA „STABILIZĂRII PUTERII DE CUMPĂRARE A BANILOR" 395
TEORIA STATALĂ A BANILOR 396
TEORIA „STIMULĂRII PRIN BUGET" 396
TEORIA SUBIECTIVĂ A VALORII 396
TEORIA ȘCOLII MATEMATICE A VALORII 396
TEORIA UNIUNII VAMALE 396
TEORIA „VALUTEI REGLEMENTATE" 398
TEORIA „VALUTELOR CONDUCĂTOARE" 398
TEORIE 398
TEORIE BURSIERĂ 398
TEORII REFERITOARE LA COSTUL FORMĂRII CAPITALULUI 399
TERITORIU VAMAL 399
TERITORIU VAMAL UNIC 399
TERMEN 399
- TERMEN DE ACCEPTARE 399
- TERMEN DE DECĂDERE 400
- TERMEN DE GARANȚIE 400
- TERMEN DE GRAȚIE 400
- TERMEN DE PĂSUIRE 400
- TERMEN DE PLATĂ A VENITURILOR BUGETARE 400
- TERMEN DE PRESCRIPȚIE 401
- TERMEN DE RAMBURSARE A ÎMPRUMUTULUI 401
- TERMEN DE VALABILITATE 401
- TERMEN EXTINCTIV 401
- TERMEN SUSPENSIV 401

TERMEN DE RECUPERARE A INVESTIŢIILOR 401
TERMENUL ASIGURĂRII 401
TERŢI 401
TERŢUL PĂGUBIT 401
TESTAMENT 401
- TESTAMENT AUTENTIC 403
- TESTAMENT COMUN 403
- TESTAMENT CONJUNCT 403
- TESTAMENT ORDINAR 403
- TESTAMENT PRIVILEGIAT 403
- TESTAMENT MARITIM 403
- TESTAMENT OLOGRAF 403
- TESTAMENT ORAL 403
- TESTAMENT ÎN CAZ DE EPIDEMIE 403
- TESTAMENTUL MILITARILOR 403
TESTATOR 403
TEZAUR 403
TEZAUR PUBLIC 403
TEZAURAR (VISTIERNIC) 404
TEZAURIZARE 404
TICHET 404
TICHET DE ASIGURARE OBLIGATORIE DE RĂSPUNDERE CIVILĂ AUTO 404
TICHET DE CREDIT 404
TICK 404
TIMBRU 404
TIMBRUL ARTELOR PLASTICE 404
TIMBRUL CINEMATOGRAFIC 404
TIMBRUL FISCAL 405
TIMBRUL FOLCLORIC 405
TIMBRUL JUDICIAR 405
TIMBRUL LITERAR 405
TIMBRUL MUZICAL 405
TIMBRUL TEATRAL 405
TIMP DE ROTAŢIE 405
TIMPUL DE MUNCĂ 406
TIMPUL DE ODIHNĂ 407
TIP DE PREŢ 407
TITLU 408
- TITLU BLOCAT 408
- TITLU BUGETAR 408
- TITLU DE CREANŢĂ 408
- TITLU DE CREANŢĂ FISCALĂ 408
- TITLU DE CREANŢĂ OBIŞNUIT 408
- TITLU DE CREDIT 409
- TITLU DE CREDIT PROPRIU-ZIS 410
- TITLU DE ÎMPRUMUT 410
TITLU DE PARTICIPARE 410
TITLU DE PLASAMENT 410
TITLU DE PROPRIETATE 410
TITLU DE RENTĂ 410
TITLU DE STAT 411
TITLU DE VALOARE 411
TITLU FINANCIAR 411
TITLU FINANCIAR FĂRĂ VALOARE PAR SAU NOMINALĂ 411
TITLU FINANCIAR LA PURTĂTOR 412
TITLU FINANCIAR NOMINALIZAT 412
TITLU FINANCIAR SUB FORMĂ ÎNREGISTRATĂ (CONTABILĂ) 412
TITLU LA ORDIN 412
TITLU LA PURTĂTOR 412
TITLU PARTICIPATIV 412
TITLU TRANSLATIV 412
TITLUL ÎMPRUMUTULUI DE STAT 412
TITLURI DE STAT EXPRIMATE ÎN VALUTĂ 413
TITLURI DE VALOARE NESCADENŢATE 414

TITULAR DE AVANS ÎN NUMERAR 413
TITULAR DE INVESTIŢIE 413
TONĂ REGISTRU BRUT 413
TONTINĂ 413
TRAGERE ASUPRA FONDULUI MONETAR INTERNAŢIONAL 414
TRAGERE DE AMORTIZARE 414
TRANSFER 414
TRANSFER BUGETAR 415
TRANSFER DE CAPITAL CU MIJLOACE DE PLATĂ STRĂINE 415
TRANSFER DE CREDIT BANCAR 415
TRANSFERABILITATEA MONEDEI NAŢIONALE 415
TRANSFERAREA MIJLOACELOR FIXE 415
TRANSFERUL PORTOFOLIULUI DE PRIME 415
TRANSFERURI DE CREDITE BUGETARE 416
TRANSFORMAREA PENSIEI 416
TRANSMITEREA TRATEI 416
TRANSPARENŢĂ 416
TRANŞĂ DE CREDIT 416
TRANZACŢIE 417
TRANZACŢIE CU RABAT 417
TRANZACŢIE ÎN AVANS 417
TRANZACŢIE ÎN BLOC 417
TRANZACŢIE LA PREMIU 417
TRANZACŢII DE BURSĂ 417
TRANZACŢII ÎN AFARA BURSEI 417
TRANZACŢIONARE 24 DE ORE 417
TRANZIT 417
- TRANZIT ACHITAT (CU FACTURĂ FERMĂ) 417
- TRANZIT FĂRĂ PARTICIPARE LA DECONTĂRI (TRANZIT ORGANIZAT) 418
- TRANZIT VAMAL 418
TRAS 418
TRATĂ 418
- TRATĂ BANCARĂ 418
- TRATĂ DOCUMENTARĂ (COMERCIALĂ) 418
- TRATĂ NEDOCUMENTARĂ 418
TRĂGĂTOR 418
TREZORERIA AGENTULUI ECONOMIC 418
TREZORERIA GENERALĂ A STATULUI 419
TREZORERIE 420
TREZORIER 420
TRIBUT 420
TRIMITERE LA TRATAMENT BALNEAR 420
TROC 421
TRUST 421
- TRUST BANCAR 421
TUTUNĂRIT 421

U

UNCIE DE AUR 422
UNICITATEA IMPUNERII 422
UNIFICARE A TARIFELOR VAMALE 422
UNITATE BĂNEASCĂ 422
UNITATE BUGETARĂ 422
UNITATE DE ASIGURARE 422
UNITATE DE CONT 423
UNITATE DE IMPUNERE 423
UNITATE EUROPEANĂ DE CONT (E.U.A.) 423
UNITATE MONETARĂ 423
UNITĂŢI BANCARE 423
UNITĂŢI DE NORMARE COMUNĂ (INDICATORI GENERALIZAŢI) 423
UNITĂŢI DE NORMARE DIRECTĂ 423
UNIUNE ECONOMICĂ 423
UNIUNE MONETARĂ 424

„UNIUNE PERSONALĂ“ 424
UNIUNE VAMALĂ 424
UNIUNEA ECONOMICĂ ŞI MONETARĂ (U.E.M.) 424
UNIUNEA EUROPEANĂ 426
UNIUNEA EUROPEANĂ DE PLĂŢI (U.E.P.) 426
UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ PENTRU PUBLICAREA TARIFELOR VAMALE 427
UNIUNEA MONETARĂ LATINĂ 427
UNIVERSALITATE BUGETARĂ 427
URMĂRIRE SILITĂ 428
URMĂRIRE SILITĂ IMOBILIARĂ 428
URMĂRIRE SILITĂ MOBILIARĂ 428
UTILIZAREA CREDITELOR BUGETARE 429
UZANŢĂ 429
UZUCAPIUNE 429
UZUFRUCT 429
UZUL DE FALS 429
UZURA AUTOVEHICULULUI AVARIAT 429
UZURĂ 431
- UZURA EFECTIVĂ A MIJLOACELOR FIXE 431
- UZURĂ FIZICĂ 431
- UZURĂ MORALĂ 431
- UZURA OBIECTELOR DE INVENTAR 432

V

VALABIL O ZI 433
VALOARE 433
VALOARE A COLATERALULUI 433
VALOARE ADĂUGATĂ 434
VALOARE ADĂUGATĂ BRUTĂ 434
VALOARE ADĂUGATĂ NETĂ 434
VALOARE AGREATĂ 434
VALOARE A MONEDEI 435
VALOARE AMORTIZATĂ 435
VALOARE ASIGURATĂ 435
VALOARE BURSIERĂ 435
VALOARE CAPITALIZATĂ 435
VALOARE CAPITALIZATĂ A UNEI EMISIUNI DE CERTIFICATE 435
VALOARE CONTABILĂ A ACŢIUNII 435
VALOARE CONTABILĂ NETĂ 436
VALOARE CONTABILIZATĂ A ACŢIUNILOR 436
VALOARE DECLARATĂ 436
VALOARE DE ESTIMARE 436
VALOARE DEPOZITARĂ 436
VALOARE DE INVENTAR A MIJLOACELOR FIXE 436
VALOARE DE ÎNLOCUIRE, DE REPRODUCŢIE A MIJLOACELOR FIXE 436
VALOARE DE ÎNREGISTRARE 437
VALOARE DE LICHIDARE 437
VALOARE DE PIAŢĂ 437
VALOARE DE PORTOFOLIU 437
VALOARE DE RANDAMENT 437
VALOARE DE RĂSCUMPĂRARE A UNEI POLIŢE DE ASIGURARE 437
VALOARE DE SCHIMB A MĂRFURILOR 437
VALOARE DE VÂNZARE A ACŢIUNII 437
VALOARE ESTIMATIVĂ A MĂRFURILOR 437
VALOARE EXTERNĂ 438
VALOARE FINANCIARĂ A ACŢIUNII 438
VALOARE FISCALĂ 438

VALOARE INIȚIALĂ 438
VALOARE INIȚIALĂ COMPLETĂ 438
VALOARE INTERNAȚIONALĂ 438
VALOARE INTRINSECĂ 438
VALOARE ÎN TIMP 439
VALOARE ÎN VAMĂ 439
VALOARE MAJORATĂ 439
VALOARE MEDIE 439
VALOARE MEDIE ANUALĂ A MIJLOACELOR FIXE 439
VALOARE MEDIE UNITARĂ 440
VALOARE MOBILIARĂ 440
VALOARE NAȚIONALĂ 440
VALOARE NEAMORTIZATĂ 440
VALOARE NOMINALĂ 441
VALOARE PAR (NOMINALĂ) 441
VALOARE PARITARĂ 441
- VALOARE PARITARĂ GLISANTĂ 441
- VALOARE PARITARĂ MOBILĂ 441
VALOARE POTENȚIALĂ 441
VALOARE POTENȚIALĂ PIERDUTĂ/CÂȘTIGATĂ 441
VALOARE PREZENTĂ (ACTUALIZATĂ) 441
VALOARE RĂMASĂ 441
VALOARE REALĂ 442
VALOARE RESTANTĂ (REALĂ SAU RĂMASĂ) 442
VALOARE REZIDUALĂ 442
VALOARE SPECULATIVĂ 442
VALOARE VOLATILĂ 442
VALOAREA AUTOVEHICULULUI LA DATA PRODUCERII ACCIDENTULUI 442
VALOAREA BUNURILOR LA DATA ASIGURĂRII 442
VALOAREA CLĂDIRII ÎN MOMENTUL PRODUCERII RISCULUI ASIGURAT 442
VALOAREA DE INTRARE A MIJLOACELOR FIXE 442
VALOAREA DE NOU 443
VALOAREA DE NOU A AUTOVEHICULULUI AVARIAT 443
VALOAREA INVESTIȚIEI 443
VALOAREA MEDIE A INDICELUI DE DESPĂGUBIRE 443
VALOAREA NOMINALĂ A TITLULUI DE STAT 444
VALOAREA PRODUCȚIEI GLOBALE 444
VALOAREA PRODUCȚIEI LA 1000 DE LEI FONDURI INVESTITE 444
VALOAREA PRODUCȚIEI MARFĂ 444
VALOAREA PRODUCȚIEI NETE 445
VALOAREA RISCULUI 445
VALORI GUVERNAMENTALE 445
VALORI MATERIALE 445
VALORI MOBILIARE 445
VALORI MOBILIARE EXTERNE 446
VALORI MOBILIARE ROMÂNEȘTI 446
VALORI MOBILIARE STRĂINE 446
VALORIFICARE 446
VALORIFICARE SUPERIOARĂ 446
VALUTA ÎNȚELEGERII 446
VALUTA PLĂȚII 446
VALUTA POLIȚEI 446
VALUTARE 446
VALUTĂ 446
- VALUTĂ BLOCATĂ 447
- VALUTĂ CONVERTIBILĂ 447
- VALUTĂ DE INTERVENȚIE 447
- VALUTĂ DE REZERVĂ 447

- VALUTĂ DE SCHIMB 447
- VALUTĂ DE TRANZIŢIE 447
- VALUTĂ EFECTIVĂ 447
- VALUTĂ FORTE 447
- VALUTĂ ÎN CONT 448
- VALUTĂ LIBER UTILIZABILĂ 448
- VALUTĂ NECONVERTIBILĂ 448
- VALUTĂ RARĂ 448
- VALUTĂ SLABĂ 448
- VALUTĂ STRĂINĂ 448
VAMĂ 448
VAMEŞ 448
VARIAŢIA RISCULUI 448
VĂCĂRITUL (CUNIŢA) 448
VĂMUIRE 448
VĂRSAREA AMORTISMENTULUI 449
VĂRSĂMÂNT 449
VĂZUT-PLĂCUT 449
VÂNZARE C AND F 450
VÂNZARE CU ARVUNĂ 450
VÂNZARE F.A.S. 450
VÂNZARE FĂRĂ ACOPERIRE 450
VÂNZARE F.O.B. 450
VÂNZARE PRIN LICITAŢIE 450
VÂNZARE SILITĂ 450
VÂNZAREA BUNURILOR SUPUSE URMĂRIRII 450
VÂNZĂTORI DE ASIGURĂRI 450
VÂRSTA DE ASIGURARE 451
VÂRSTA DE PENSIONARE 451
VÂRSTA MEDIE A POPULAŢIEI 451
VÂRSTĂ STANDARD DE PENSIONARE 451
VECHIME ÎN FUNCŢIE 451
VECHIME ÎN LOCURI DE MUNCĂ ÎN CARE SUNT CONDIŢII DEOSEBITE 452
VECHIME ÎN MUNCĂ 452
VECHIME ÎN SPECIALITATE 455
VECHIME NEÎNTRERUPTĂ ÎN ACEEAŞI UNITATE 455
VECHIME NEÎNTRERUPTĂ ÎN MUNCĂ 456
VENIT 456
VENIT ASIGURAT 456
VENIT BRUT 456
VENIT BUGETAR 456
VENIT BUGETAR CU DESTINAŢIE SPECIALĂ 457
VENIT DE BAZĂ 457
VENIT DERIVAT 457
VENIT DIN EXPLOATARE 457
VENIT DIN INVESTIŢII 457
VENIT FINANCIAR 457
VENIT GLOBAL 457
VENIT GLOBAL IMPOZABIL 457
VENIT ILICIT 457
VENIT IMPOZABIL 457
VENIT MEDIU 458
VENIT MEDIU PE HECTAR 458
VENIT MEDIU ZILNIC 458
VENIT MONDIAL 458
VENIT MONETAR 458
VENIT NAŢIONAL 458
VENIT NAŢIONAL CREAT PRIMAR 459

VENIT NAȚIONAL CREAT SECUNDAR 459
VENIT NET SUPLIMENTAR 460
VENIT NET TOTAL ACTUALIZAT 460
VENIT NET VALUTAR 460
VENIT PRIMAR (DE BAZĂ) 460
VENIT PROFESIONAL ANUAL IMPOZABIL 460
VENITUL OPERAȚIONAL AL FIRMEI 460
VENITURI ANTICIPATE 461
VENITURI BUGETARE 461
VENITURI BUGETARE CU DEBIT 461
VENITURI BUGETARE DIN CAPITAL 461
VENITURI BUGETARE DIN VÂNZAREA BUNURILOR STATULUI 461
VENITURI BUGETARE FĂRĂ DEBIT 461
VENITURI COMERCIALE 461
VENITURI DE ECHILIBRARE 461
VENITURI DE REALIZAT 462
VENITURI DE REGULARIZARE 462
VENITURI DIN ACTIVITATEA DE BAZĂ 462
VENITURI DIN ACTIVITĂȚI INDEPENDENTE 462
VENITURI DIN ALTE ACTIVITĂȚI 463
VENITURI DIN CEDAREA FOLOSINȚEI BUNURILOR 463
VENITURI DIN DIVIDENDE 463
VENITURI DIN DOBÂNZI 463
VENITURI DIN OPERAȚIUNILE CU STRĂINĂTATEA 464
VENITURI DIN SALARII 464
- VENITUL BRUT DIN SALARII 464
- VENITUL NET DIN SALARII 464
VENITURI DIN VALORI MOBILIARE DE PLASAMENT 464
VENITURI EXCEPTATE DE LA EXECUTAREA SILITĂ A CREANȚELOR BUGETARE 464
VENITURI FINANCIARE 465
VENITURI FISCALE 465
VENITURI GLOBALE ALE POPULAȚIEI 465
VENITURI IMOBILIARE 465
VENITURI IMPOZABILE 465
VENITURI NEFISCALE 465
VENITURI NETE (FINALE) ALE POPULAȚIEI 465
VENITURI PRIMARE 465
VENITURI REALE ALE POPULAȚIEI 465
VENITURI REALIZATE 466
VENITURI SECUNDARE 466
VENITURI VAMALE 466
VENITURILE BUGETELOR LOCALE 466
VENITURILE BUGETULUI DE STAT AL ROMÂNIEI 467
VENITURILE EXTRABUGETARE ALE INSTITUȚIILOR PUBLICE 467
VENITURILE PERIOADELOR VIITOARE (ANTICIPATE) 468
VENITURILE POPULAȚIEI 468
VENITURILE SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI 468
VENITURILE STATULUI 469
VENTURE CAPITAL 469
VERIFICARE 469
VERIFICAREA GARANȚIEI CREDITULUI 469
VIAȚĂ MEDIE 470
VICII ASCUNSE 470
VICIU ASCUNS AL OBIECTULUI ASIGURAT 470
VICIU PROPRIU AL BUNULUI ASIGURAT 471
VIGNETĂ 471
VINCULAȚIE 471
VIRAMENT 471

- V.
- V.
- V.
- V.
- V.
- V.
- V
- V
- V
- V
VAMĂ...
VAMEŞ
VARIAŢ
VĂCĂRI
VĂMUIF
VĂRSAI
VĂRSĂI
VĂZUT-
VÂNZAI
VÂNZAI
VÂNZAI
VÂNZAI
VÂNZAI
VÂNZA
VÂNZA
VÂNZA
VÂNZĂ
VÂRSTA
VÂRSTA
VÂRSTA
VÂRSTA
VECHIN
VECHIN
VECHIN
VECHIN
VECHIN
VECHIN
VENIT
VENIT
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT (
VENIT (
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I
VENIT I

VIRARE DE CREDITE BUGETARE
VIRAREA OBLIGATORIE A MIJLOACELOR BĂNEŞTI
VISTIERIE
VITEZA DE CIRCULAŢIE A BANILOR
VITEZA DE CIRCULAŢIE A CAPITALULUI CIRCULANT
VITEZA DE ROTAŢIE A ACTIVELOR CIRCULANTE
VITEZA DE ROTAŢIE A BANILOR
VIZITATOR DE BURSĂ
VOCAŢIE SUCCESORALĂ
VOLATILITATE
VOLATILITATEA PREŢULUI
VOT CUMULATIV
VOTAREA BUGETULUI STATULUI

W

WARANT

X

XENOVALUTE

Z

ZARAF
ZĂLOG
ZĂRĂFIE
ZILE BANCARE
ZILE DE CURIER
ZILE DE GRAŢIE
ZILE DE REFERINŢĂ
ZILE LIBERE
ZI-NORMĂ
ZIUA DE DECONTARE
ZONA EURO
ZONĂ
ZONĂ DE LIBER SCHIMB
ZONĂ LIBERĂ
ZONĂ MONETARĂ
ZONĂ VAMALĂ LIBERĂ
ZONE VALUTARE